

ప్రస్తుతం విజ్ఞాపన

కంబకవిచరిత్రాదికము.

కంబకవి రాజనరేంద్రుని మునిమనుమడగు మూడవ కులోత్తుంగుని యాస్థానమున నుండినతడు. (ఈ కులోత్తుంగుడు విక్రమచోళునికొడుకు విక్రమచోళుడు రాజనరేంద్రుని కొడుకగు రెండవ కులోత్తుంగుని కుమారుడు.) కులోత్తుంగుడు కంబకవి పాండిత్యమును కవితాచాతుర్యమునుపిని యతనిం దనయాస్థానమునకుఁ బిలిపించి కవిచక్రవర్తి బిరుద మొనంగి గౌరవించి విద్యాధికారిగా నుంచుకొనియెను. వీరిది క్రీ. పండ్రెండవ శతాబ్ది నవరభాగము. మొదటి కులోత్తుంగుని కాలమున — అనగా ౯ శతాబ్ది తుదిని ౧౦ శతాబ్ది మొదటను ఉండెనని కొందఱుందురు. రాజునుగూర్చి కవి గ్రంథములందెచ్చటను ఒకవాక్యమైన కానరాకుండుట మిక్కిలి చిత్రము.

కంబకవి తిరువళుందూరున పూజారి (ఉవచ్చ) పనిచేయుచుండిన అనంతరుడను పుణ్యపురుషునకు జనించెను. వీరిది వేలాళ (కృషికజీవి) కులము. కాళిదాసాది మహాకవుల చరిత్రముల వలెనే కంబకవి చరిత్రమును విస్పష్టముగాఁ దెలియరాదు. పిన్ననాడే తలిదండ్రులు గతించుటచే తిరువెణ్ణైయనల్లూర నుండిన శైవైయప్పకొ (జటప్ప) అను నతఁడితనింబెంచి పెద్దఁజేసి విద్యాబుద్ధులునేర్పి గొప్పపండితునిగా కవిగా నొనరించెను కావునఁ దనపోషకుని నామము చిరస్థాయియగునట్లు లితఁడు తనరామాయణ మహాకావ్యము నందచ్చటచ్చటఁ జొప్పించెను. ఇతనికుమారుడగు అంబికాపతియు మహాకవి.

కంబకవి వాల్మీకి ననుసరించి తనరామాయణమును వ్రాసెను. అది కథానుసరణము మాత్రమేకాని భాషాంతరీకరణము కాదు. వర్ణనలు సంభాషణములు కథ పోకడలు సొంతములు. ఇతఁ డుపమలలోను వర్ణనా పద్ధతియందును కాళిదాసుని, శైలిని భక్తిని పోతనను తలపించును. సంస్కృతాంధ్రములందు వాడుకలోలేని యత్యద్భుతోపమలుప్రాపంచిక నిత్యవ్యవహారమున కానవచ్చుచవి యిందు లెక్కకు మీఱి కలవు. ద్విత్రిచతుష్పాదము లితనికి మిక్కిలి యిష్టములు. దశరథుని మిథిలాప్రయాణమును మూడు వందల వృత్తములతోఁబెంచి నాయుకా నాయకుల విహారలీలలు పుష్పాపచయము జలక్రీడ మధుపానము మున్నగు విషయముల కవకాశము గల్పించికొని వర్ణించెను. దీనింబట్టియే కాఁబోలు! కంబరామాయణమున నెడతెగని వర్ణనములతో దీర్ఘాతి దీర్ఘమైన దను లోకవ్యవహారము సిద్ధించి యుండనోవు.

ఇందెక్కువ భాగమితఁడు తిరువెణ్ణయనల్లూరను కొంతభాగము తిరువట్టి యూరను వ్రాసెను. కంబకవివ్రాసిన చాటు కాండములే. ఉత్తరకాండమును సాలె కులమునఁ బుట్టిన వాణిదానుఁడను కవి రచించెను. కంబకవి రామాయణమును పూర్తిగావించిన పిదప శ్రీరంగమునకేగి ఓంకారవిమానమున యోగనిద్రవహించు శ్రీరంగ నాథస్వామిని దర్శించి నమ్మాళ్వారులపై నొకగ్రంథమువ్రాసి యటఁగల మహాపండిత సభలోఁ దన రామాయణమును వినిపించి సభవారి మెప్పువడసెను. అందలి పండిత సభకు రంగమనిపేరు. చానింబట్టియే లోకమున 'రంగమున కెక్కనా?' అను సామెత రూఢియైనది. సరస్వతి అంతాది (ముక్తపదగ్రస్తము) ఏరెఱ్ఱపదు (కృష్ణిపై డెబ్బది) అనుగ్రంథములు కూడ నితనివే యందురు.

ఇతని కవిత్వము సరసము లలితపదాలంకార యుక్తము అర్థగంభీరము పండిత పామరరంజకము భక్తిప్రబోధకము నై నది. శైలి గంగాప్రవాహము ననుకరించును. రసస్ఫోరకముగా వర్ణించుటలో సీతఁ డన్వితీయుఁడు. అందులకుం దగిన ఘట్టములు కొన్నింటి నిఁతఁడు కథ పోకడకు ననువుగా క్రమవిరుద్ధము విసుగులేకుండు తీరునఁ గల్పించుకొని యున్నాఁడు. చూడుఁడు. రామలక్ష్మణులు కౌశికుని వెంబడించిపోవుచుఁ గాంచినట్లు విధిలాపురము వర్ణింపఁబడినది. ఆరణ్యగమనశ్రమము నీతకుఁ దోచకుండు స్వభావముగా వృక్షపక్షిమృగ నదీనదములు మనోహరముగా రామునిచే వర్ణింపఁబడినవి. హనుమాతుని సీతాన్వేషణ నెపమునను రాముఁడు లక్ష్మణునకుం జూపు నెపమునను లంక వర్ణింపఁబడినది. ఇట్టివే అటనట గొన్నికొన్నికలవు.

ముఖ్యము లగు మార్పులు .

శ్రీరాముఁడు విధిలా రాజవీధిలో తమ్మునితో నునితో నేగుచు మేడ మీఁద నుండిన సీతఁగాంచుట, సీతయు రాముఁగాంచుట, అందుపై వారి యనంగ దళావర్ణనము, దగరథుఁడు దుఃఖావస్థయందు తనకొర్థ్వదౌహికములు భరతుఁడు చేయ రాదనుటచేఁ బదసడి వసిష్ఠుఁడు శత్రుఘ్నుచేఁ జేయించుట, సీతారామలక్ష్మణుల గస్త్యా శ్రమమునుండి పంచవటికేగుచు మార్గమధ్యమున జటాయువుఁగాంచి సంభాషించుట, రావణుఁడు సీతను పర్ణశాలతోడ భూమిని కెల్ల గించుకొని పోవుట, సుగ్రీవుఁడు తారను తల్లిగా భావించి గౌరవించుట, విభీషణుఁడు రావణునకు హిరణ్యకశిపు వధముఁడెలు పుట, యుద్ధరంగమున విభీషణ కుంభకర్ణుల సంభాషణము, రావణుఁడు రామ లక్ష్మణుల రోధనపులు గల్పించి చూపి సీతను బెడరించి లోఁగొన యత్నించుటకు మాటుగా మాయజనుకుని గల్పించి వానిచే భూజాతకు దుర్నితులుచెప్పించుట లోనగునవి. ఈ కవి

తె ని గి ం పు .

సంస్కృతకావ్యముల నాంధ్రీకరించుట సులభకార్యము. అందలి పదములు సమానములు అట్లులే తుదిప్రత్యయములు చేర్చి యుపయోగించుకొనవచ్చును. అఱవ మునుండి యట్లుచేయుటకు వీలులేదు. తెనుగు సంస్కృతానుసారిణియైనది. అఱవ మట్లుగాక స్వతంత్రించియే యున్నది. రెండును ఒక మాతృకగల ద్రవిడభాషలేయైనను నిత్యవ్యవహారమందుగల పెక్కుపదము యర్థరూప భేదములులేక యన్నను ప్రకృతి ప్రత్యయ సంబంధమం దఱవమాన స్వాతంత్ర్యమున్నది. మఱియు భాషాభివృద్ధి కవకాశ మెక్కువగానున్నది. పదముల నిచ్చవచ్చినట్లనుకూలముగా సృష్టించుకొనవచ్చును. తెనుగున నట్టి పదములు విరివిగాలేవు. అఱవమందలి విశేషణ పద్యతి వింతగాఁ గాన వచ్చును. అపద్యతి నా నవాజశైలినిగూడఁ జాలచోట్ల మార్చివై చినది.

‘కంబకనియే పండితుఁడు; కంబకని యింటి కట్టుకంబముగూడ కవిత్వము చెప్పును; అను నా నుడులకుఁ గారకుఁడైన యిమ్మహాకవి కవిత్వమందలి గొప్పతనమును కొంతవఱకైన నాంధ్రులు గ్రహింపఁగలిగినచో నాపరిశ్రమము సఫలము కాఁగలదు. గ్రంథము గొప్పదిగావునఁ దెలిసియుఁ దెలియకయు దొనఁగులు దొరలియుండవచ్చు. అట్టివి తెలిసి తెలిపినవారికి వినయపూర్వక వందనము లర్పింతును.

ఒ క క్రొ త్త మార్పు .

ద్రుతము స్వత్వరూపము వహించినపుడు దానిపై వచ్చు పరుషము సరళము కారాదు. ఏలయన స్వత్వమజంతము. దానికి ద్రుతకార్యముంచుట యెట్లు పొనఁగును? కావున నట్టిచోటులను సముచ్చయమగు నువర్ణము మీఁదను సరళాదేశము మానితి.

స హా యు లు .

తెనిగించునపు డారణ్యకాండమున ఉభయభాషాప్రవీణ శ్రీ అయ్యాదొరాచార్యకవిగారును కిష్కింధాకాండమున విద్వాన్ శ్రీ మునిరత్నసిల్లగారును నాకెక్కుడుగఁ దోడ్పడిరి. శ్రీ. జి. వెంకటస్వామి నాయుడుగారును విద్వాన్ శ్రీ సాంబశివ సిల్లగారును శుద్ధప్రతి వ్రాసియిచ్చిరి. మిత్రుల ప్రేరణముచే ‘దక్షిణ’ యనుపేర కృతి కర్తృ (నా) జన్మాదికమును శ్రీ నాగసరసింహులు నాయనింవారు వ్రాసిరి. మైసూరు యూనివర్సిటీ ప్రోచాన్సలరుగానున్న డాక్టరు కట్టమంచి రామలింగారెడ్డిగారు నాయందుగల యధిక వాత్సల్యముచే దీనికి అమూల్యముగు వీతిక వ్రాయుచున్నారు. అది రెండవసంపుటముతోఁజేర్చి పాఠకులకు సమర్పింతును. ఇట్లు నాకన్నివిధముల ప్రోత్సాహ మొసంగిన వీరిమేలు నా జీవితాంతమువఱకు మఱవఁజాలను.

ము ద్ర ణ ము.

ముద్రణకార్యము పెక్కుచిక్కులకు లోనై ఆజేండ్లు కడచినవి. కాగితములు దొరకక కొంతకాలము, మితిమీరిన వెలలై కొంతకాలము, అనుకూలనూచనలు తోచినపు డార్థిక దుస్థితి. ఇట్లుకాలము కడచిపోవుచుంట గాంచి నాబాల్య మిత్రులు భాషాప్రియులునగు శ్రీ బొమ్మయపల్లి అప్పాసామిపిళ్లగారు నాకంటె నధిక శ్రద్ధగై కొని శ్రమతోర్చి తిరిగి తమ పలుకుబడిని పూర్తిగా నుపయోగించి రాజపోషకులను పోషకులను ప్రోత్సాహకులను చందాదారులను చేర్చి ధనము ప్రోవుచేసి ముద్రణ వ్యయమునకొనఁగి ముద్రితగ్రంథమును కన్నులఁగాంచ వీడ్చి గొని ప్రథమ సంపుటము పూర్తిగావించి యొక మహాయజ్ఞము నెఱవేర్చి ట్లానందమందినారు. అట్టి సుహృద్రత్నమగు శ్రీ అప్పాసామిపిళ్లగారికిని వారికితోడపాటుగా కార్యకేళమునహించి ముద్రిత గ్రంథమును కనులఁజూడఁగోరిన భారతపౌరాణికులు శ్రీ తిరువేంగడ పిళ్లగారికిని ఆచందా శ్రమస్థాపకులగు శ్రీ శాంతానంద స్వామిలవారికిని గాండ్లపల్లి రామకృష్ణారెడ్డిగారికిని ఎత్తేపల్లి గ్రామస్థులు శ్రీపుల్లూరి నారాయణసామిరెడ్డిగారికిని కాణిపాకుపట్నం శ్రీ లోకనాథపిళ్ల B. A. గారికిని తక్కినమిత్రులకును రాజపోషకులకు, పోషకులకు, ప్రోత్సాహకులకు నేతత్కథానాయకుఁడు నిష్పదైవమునగు శ్రీ కోదండరామచంద్రుం డితోధికాయు రారోగ్య భోగభాగ్యము లొసంగుఁగాక.

ముద్రణభారము నాకొలదికి మీరినదని యెఱిగి తమ యాదార్యము ప్రేమతోఁజూపి ధనసాహాయ్యము చేసిన గణ్యులు.

మ హా రా జ పో ష కు లు.

శ్రీ శ్రీ ముద్దుబంగారి శేషచలపతిరాజులుంగారు, జమిందారు,
బంగారిపాలెం. ...

216-0-0

శ్రీ శ్రీ రాజా సుగుటూరు ఇమ్మడి వీరబసవ చిక్కరాయ
యశోవంత బహద్దరు జమిందారువారు, పుంగనూరు ...

250-0-0

116 రూ. ఒనఁగిన రాజపోషకులు.

శ్రీ T. మునిస్వామినాయుఁడుగారు, మోటకాంపల్లి, కొత్తకోట.

„ N. చెంగల్ రెడ్డిగారు, మండీ, పాకాల.

„ P. వెంకటరెడ్డిగారు, తుంబకుప్పం.

„ G. వెంగమనాయుఁడుగారు, నలవెంగనపల్లి.

„ మద్దురి వెంకటరామయ్యగారు, పురోహితులు, పుల్లూరు.

.. రామసామిరెడ్డిగారు, కొత్తకోట.

- శ్రీ N. P. వెంకటకృష్ణయ్యనాయఁడుగారు, చిత్తూరు.
 ,, N. P. చెంగల్రాయనాయఁడుగారు, డిస్ట్రిక్టుబోర్డుపెసిడెంటు, చిత్తూరు.
 ,, మణియం శ్రీనివాసులు నాయఁడుగారు, నల్లగాంపల్లి.
 ,, మునిస్వామిరెడ్డిగారు, మొట్టుకూరు.
 ,, K. గోవిందరెడ్డిగారు, కల్లూరుపల్లి.
 ,, మణియం గోవిందరెడ్డిగారు, నల్లంగాడు.
 ,, V. శేషచలమునాయఁడుగారు, కొండ్రాజుకాల్వ.
 ,, మణియం చెంగల్ రెడ్డిగారు, గుండలకట్టమంచి.

ఏఁది రూపిక లొసఁగిన పోషకులు.

- శ్రీ B. L. సరసింహులు నాయఁడుగారు, బొమ్మయపల్లి.
 ,, Y, మొగిలీరెడ్డిగారు, దండువారిపల్లి.
 ,, మునిమాదిరెడ్డిగారు, నల్లంగాడు.
 ,, B. గోవిందరెడ్డిగారు, బుడితిరెడ్డిపల్లి.
 ,, B. వరదారెడ్డిగారు, మత్తం.
 ,, B. C. మునిస్వామిరెడ్డిగారు, మత్తం.
 ,, K. వెంకటమునిస్వామినాయఁడుగారు, మండీ, చిత్తూరు.
 ,, P. చిన్నమరెడ్డిగారు, పెరియంబాడి.
 ,, P. రామకృష్ణారెడ్డిగారు, గాండలపల్లి.
 ,, P. మునిరెడ్డిగారు, కాళేపల్లి.
 ,, T. మునిరత్నంరెడ్డిగారు, తుంబలవారిపల్లి.
 ,, T. చిన్నికృష్ణారెడ్డిగారు, తుంబలవారిపల్లి.
 ,, M. గురుమూర్తిరెడ్డిగారు, ఎత్తేపల్లి.
 ,, P. రామారెడ్డిగారు, ఎత్తేపల్లి.
 ,, P. వెంకటరెడ్డిగారు, ఎత్తేపల్లి.
 ,, P. రాఘవరెడ్డిగారు, ఎత్తేపల్లి.
 శ్రీ ఆనందాశ్రమ భక్తులు, ఎత్తేపల్లి.
 ,, V. సుబ్బనాయఁడుగారు, కొండ్రాజుకాల్వ.
 ,, చ. సుబ్బనాయఁడుగారు, కొండ్రాజుకాల్వ.
 ,, P. నారాయణరెడ్డిగారు, పల్లెచెఱుపు.
 ,, P. శంకరరెడ్డిగారు, పల్లెచెఱుపు.

ఇరువదియైదు రూపికల మున్నుగ నొసగిన ప్రోత్సాహకులు.

- శ్రీ J. మునసామిరెడ్డిగారు, కల్లూరుపల్లి.
 ,, K. సుబ్బారెడ్డిగారు కల్లూరుపల్లి.
 ,, P. సుబ్బారెడ్డిగారు, మహానముద్రం.
 ,, మణియం. కుప్పిరెడ్డిగారు, మహానముద్రం.
 ,, B. పాపానాయఁడుగారు, బొమ్మయపల్లి.
 ,, B. కస్తూరినాయఁడుగారు, బొమ్మయపల్లి.
 ,, M. K. రామిరెడ్డిగారు, తుంబకుప్పం.
 ,, K. బాలకృష్ణపిళ్లగారు, గాజులపల్లి.
 ,, V. నాగమనాయఁడుగారు, కొండ్రాజుకాల్వ.
 ,, V. చిన్న బోడయ్యనాయఁడుగారు, కొండ్రాజుకాల్వ.
 ,, V. సీనయ్యనాయఁడుగారు, కొండ్రాజుకాల్వ.
 ,, K. నల్లయ్యనాయఁడుగారు, కొండ్రాజుకాల్వ.
 ,, మణియం. గోవిందరెడ్డిగారు, అరగొండ.
 ,, B. మునిరత్నంరెడ్డిగారు, ఎగువమత్త్యం.
 ,, కొ. వెంకటపెరుమాళ్లురెడ్డిగారు, ఎగువమత్త్యం
 ,, K. దొరసామిరెడ్డిగారు, ఎగువమత్త్యం.
 ,, భాస్కరరెడ్డిగారు, ఎగువమత్త్యం.
 ,, గ. దొరసామిరెడ్డిగారు, ఎగువమత్త్యం.
 ,, వ. లింగమనాయఁడుగారు, ముట్టుకూరు.
 ,, B. చెంగల్ రెడ్డిగారు, మత్త్యం
 ,, M. సుబ్బారెడ్డిగారు, మత్త్యం.
 ,, B. చిన్నవరదారెడ్డిగారు, మత్త్యం.
 ,, A. రామచంద్రారెడ్డిగారు, మత్త్యం
 ,, K. మురుగేశముదలిగారు, మురుకంబట్ట.
 ,, మునిరెడ్డిగారు, వావిల్ తోట.
 ,, V. బాలకృష్ణారెడ్డిగారు, V. M. వావిల్ తోట.
 ,, P. శ్రీరాములురెడ్డిగారు, వావిల్ తోట.
 ,, T. రామకృష్ణారెడ్డిగారు, తలుపులపల్లి.
 ,, T. రామచంద్రారెడ్డిగారు, తలుపులపల్లి.
 ,, P. రామలింగారెడ్డిగారు, కాళేపల్లి.
 ,, K. S. అన్నామలైపిళ్లగారు, గాండ్రపల్లి.

శ్రీ P. విశ్వనాథరెడ్డిగారు, ఎత్తేపల్లి.

,, మారం. చిన్నమునసామిరెడ్డిగారు, పుల్లూరు.

,, ముప్పూరి మునసామిగారు, పుల్లూరు.

,, సుబ్బరాజుగారు, డ్రిట్ మాస్టరు, అరగొండ.

,, K. సత్యనారాయణమూర్తిగారు, B.A., B.Ed., హెడ్మాస్టరు,
B. H. School, Puttur.

,, S. రాజగోపాలనాయుడుగారు, పాకాల.

,, M. లక్ష్మయ్యనాయుడుగారు, పాకాల.

,, N. రంగయ్యనాయుడుగారు, పాకాల.

,, R. కృష్ణయ్యనాయుడుగారు, పాకాల.

,, M. రంగయ్యనాయుడుగారు, పాకాల.

,, కరణం మునిరత్నపిళ్లగారు, మొగిలివెంకటగిరి.

,, అరుణామలై రెడ్డిగారు, చెల్లొపల్లి.

,, మణియం మునిరెడ్డిగారు, తొడతర.

,, మణియం వెంకట్రామా రెడ్డిగారు, మల్లకుంట.

,, K. మునసామిరెడ్డిగారు, కట్టకిందపల్లి.

,, రంగారెడ్డిగారు, కట్టకిందపల్లి.

,, కరణం సుబ్రహ్మణ్యపిళ్లగారు, పట్రపల్లి.

,, కరణం నాగరత్నపిళ్లగారు, పట్రపల్లి.

,, కరణం నాగరత్నపిళ్లగారు, పుత్తూరు.

,, పెద్దబ్బనాయుడుగారు, మోదుగులపల్లి.

,, మణియం రామలింగారెడ్డిగారు, పాటూరు.

,, డాక్టరు రామస్వామిరెడ్డిగారు, చిత్తూరు.

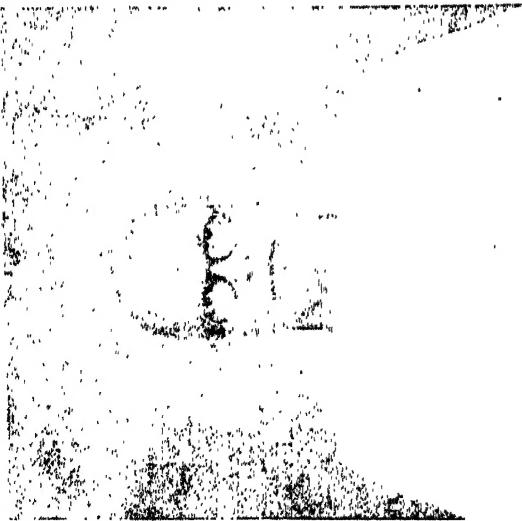
మఱియు వాగ్దానముచేసినవారు కొందఱు గలరు. వారిపేరులు రెండవసంపుటమున ప్రకటింతును. వీరికెల్లరకును కృతజ్ఞతాపూర్వక వందనములతో నీప్రథమ సంపుటము సమర్పించుచు త్వరలోనే తక్కిన రెండవసంపుటమును అందజేయుదు నని విన్నవించుచున్నాఁడను.

ఇట్లు,
సుజన విధేయుడు,

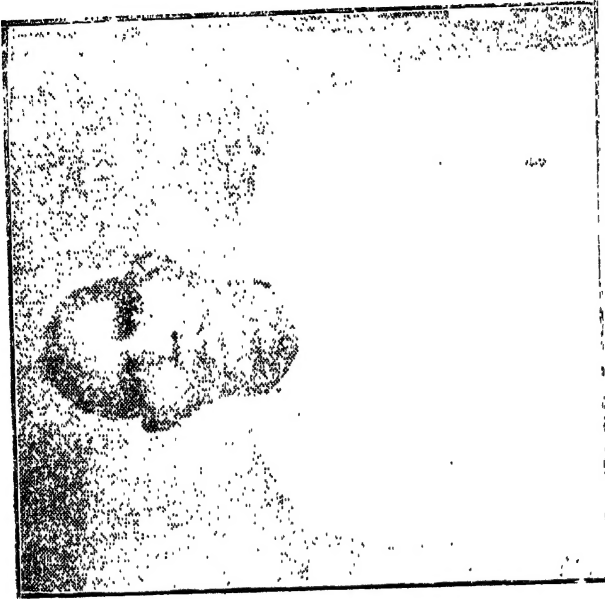
శ్రీ రా ము లు రె డ్డి .

క్రింది సవరణలను మున్నుగ గ్రంథమందు గావించుకొని
మఱి చదువఁ జదువరులు ప్రార్థితులు.

పుట.	పంక్తి.	తప్పు.	ఒప్పు.	పుట.	పంక్తి.	తప్పు.	ఒప్పు.
౧౭	౨౯	వచించు	వసించు	౧౯౪	౩	శమకు	దండి
౨౪	౨౩	గ్రవాద్య	గ్రవ్యాద	౨౧౬	౧	౨	౭
౨౫	౧౫	రాజ్యబు	రాజ్యంబు	౨౪౨	౧౬	ణవి	ణీవి
౨౭	౨౨	వజలంబు	వజలజాబు	౨౪౫	౨	నొసగఁ	నొసగ
౩౦	౧	పోన	పోవ	౨౬౪	౨౫	మంజిలి	మంజలి
౩౮	౧౫	౨౬	౭౬	౩౦౨	౧౩	నీరుగ	నీఱుగ
౪౦	౩౦	సత్పురుష!	సశ్పురుష	౩౦౩	౫	రండనును	రండనుచు
౪౯	౧౪	డయ్యెక్	డయ్యె	౩౦౭	౯	బందునక	బందునక
౬౩	౮	యవ్యాల	యవ్యాల	౩౧౬	౧౪	కుండునే	కుండునే
౬౬	౩	పప్త్రునూల్	పప్త్రుములుక్	౩౨౬	౨౨	స్మృప్త	దార్ధ్య
౬౮	౨౮	నీతి	నీత	౩౨౭	౫	దోర్బల	దోర్బల
౬౯	౨౧	క్రొంవిరి	క్రొవ్విరి	౩౩౦	౨౭	హేమ	హేమ
౭౯	౨౩	మొగమ్మును	మొగమ్ములు	౩౩౭	౨	వాతెడు	నాతెడు
౮౭	౫	బొందె	బొంద	౩౩౮	౧౨	మదంబున	మదంబున
౯౩	౧౯	ఝుర	ఝుర	౩౪౫	౫	యెని	యేని
౯౪	౬	యొద	యెద	౩౪౬	౩	డండము	దండము
౯౬	౨౭	నిర్ఝ	నిర్ఝ	”	౧౯	ప్రతిప్రతా	పతిప్రతా
౧౦౨	౧౨	నిర్ఝరిణి	నిర్ఝరిణి	౩౫౪	౨౭	రమ్ము	రమ్ము
౧౧౩	౨౫	గడ్డలి	గడ్డలిం	౩౫౭	౧౮	కోఱలు	కోఱల
౧౧౭	౧౬	నొద	నొందె	౩౬౪	౨	లక్షణు	లక్ష్యణు
౧౧౯	౧౪	బై నవె చి	బై నవె చి	౩౮౯	౨౫	దెల్పుడు	దెల్పుడు
”	౨౨	త్రోవలలో	త్రోవల	౪౦౦	౯	నవధామతిని	నవధానమతిని
౧౨౭	౨	రామునందు	యశమునందు	౪౧౯	౧౧	బట్టుచుఁ బట్టు	దూటుచుము
౧౩౦	౪	నజ్జ	నజ్జ	”	”	పీడుచుక్	పీటొటులం
”	౨౨	పూర్తిగ	పూర్తిగా	౪౩౨	౩౦	కెగి	కేగి
౧౩౬	౨౭	నరుణు	ఆరుణు	౪౩౪	౮	ధరజూప	ధరజూప
౧౪౨	౧౩	ఇరువులు	ఇరువురు	౪౩౯	౩౦	వసుధ	వసుధ
౧౪౯	౨౯	జానితో	జానితో	౪౫౧	౮	జాకురి	జాంకురి
౧౫౭	౨౫	మణులతో	మణులతో	౪౭౮	౧౩	వెన్న	వెన్న
౧౫౯	౨౭	మేలల్లుపు	మేల్లులుపు	౪౮౧	౨౬	నిర్ఝంబు	నిర్ఝంబు
౧౬౨	౨౭	గోదెద	గోదెద	౪౮౨	౩౦	మేరు	మేరు

శ్రాంతవర్త
శ్రాంతవర్త
శ్రాంతవర్త

క. అప్పారావు,
బొమ్మయపల్లి.

శ్రీ

౧

ఉ॥ శ్రీమ దనంత కోటి గుణా ♦ సేవితఁ డర్యమ వంశ సింధు పూ
ర్ణామృత ధాముఁ డుజ్జ్వల శ ♦ రాసన ధారుఁడు ప్రావృ డంబుద
శ్యాముఁడు జానకీ రమణుఁ ♦ డౌ రఘురామ నృపుండు మద్గురు
స్వామి కభీష్ట సంపద లా ♦ సంగి కృపామతిఁ బ్రోచుఁ గావుతఁ.

౨

తే॥ ప్రకృతి కల్యాణ మంటప ♦ ప్రాక్త వాట, మందు పవడాలు పండు పు ♦ ణ్యంపువేళఁ
జిలిసిచిలుకలుగానను ♦ లేయునాదు, తెలుఁగువనమునఁగ్రొంగ్రొత్త ♦ వెలుఁగులేమొ?

౩

చ॥ మలయ సమీర డింభములు ♦ మాటికి మాటికి రాలు మంచు చు
క్కల సుర పొన్న పూ లరుణ ♦ కాంతుల సానలు దీరి నెత్తిపై
జలజల రాలుచుండ నటఁ ♦ జంద్ర శిలోపరిభాగ నిష్ఠయై
కలుముల కన్నె చందమునఁ ♦ గన్నడు నాయమ యెవ్వరో కదా!

౪

ఉ॥ నీలమణి ప్రభల్ విరియు ♦ నిర్మల నేత్ర సరోజముల్ జరి
మేలు మునుంగు నీడల ని ♦ మీలనముం బొనరించి భావ సౌ
ధాలఁ జరించు నో సుచరి ♦ తా! ఎవరమ్మ! నమస్త విశ్వమున్
బాలన సల్పు తీవి కను ♦ పట్టు భవ న్ముఖి మండలంబునన్.

౫

తే॥ ఓ యపూర్వ వర్చస్విని! ♦ ఒక్క మాట, చెప్పు మెవరవో నిన్ను చూచినదిమొదలు
నీదు చరణాలకడఁ జిన్ని ♦ నినుఁగు పోల్కి, నాటలాడఁగ భ్రమ పుట్టె ♦ నాత్మలోన

౬

తే॥ ఓసి! అమృత శకుంతమా! - ఒక్క ఊణము, నీమనోహరగానమ్మునీలుపు మింక
జాలు జాలుగఁ బుండరీ, కాలు విరియ, నాణి ముత్యాలు పండించు ♦ నమ్మ యిపుడు

౭

తే॥ ఏమిటే తల్లి! ఎచ్చటి ♦ దీ యపూర్వ, కాంతి వికసిల్లె విద్యుత్ప్రీ ♦ కాశమట్లు
తెలుఁగుఁదల్లివా! ధన్యోస్మి! ♦ తెలియ నైతి, నై యుమపచారములునమఁస్కారశతము

౮

తే॥ అన్న దాండ్ర భాషా ప్రపం ♦ చాధినేత్రి, మంచు టిరు లిన కరముల ♦ మాయు వేళ
నాడబోవు తీర్థం బెదు ♦ రయిన యట్లు, కానబడితివి కన్నుల ♦ కఱపు దీఱ

౯

ఉ॥ భావ పథాంబర స్థలికే ♦ బందిరు లొడ్డిన సన్న జాజి పూఁ
దీవెల నీడలం దరుగు ♦ దెంచి భవ త్సముఖమ్ము జేరితిన్
బోవుద మన్నదీయ గురు ♦ మూర్తి గృహంబున కింక రమ్ము నీ
కా విమలాత్ము డీయఁగలఁ ♦ డచ్చపుఁ గప్రపు మంగళారతుల్

౧౦

చ॥ తెలియదె నీకు నాదు గురు ♦ దేవుఁ డనంగ నలంతివాఁడె లాం
గలమున నుర్విఁ జీల్చి కన ♦ కంపుఁ గరుళ్లను పెల్లగించు కాఁ
పుల యెకిమీఁడు కాఁడి పలు ♦ పుల్ ననలెత్తి సుమింప విశ్వ మం
గళముగఁ బాడు సత్కవి పి ♦ క ప్రవరుండు త్రిలిజ భారతీ!

౧౧

ఉ॥ మామిడి పూల చెల్వలకు ♦ మాత్తక సంతతు లిచ్చు కాముదీ
కామిని పాదమాన మృష ♦ గాదిది పూతలపట్టు రెడ్డి శ్రీ
రాములనంగ నొక్క కవి ♦ రాజు సుమా! విరియించె నెన్నియో
కోమల నవ్య కావ్య సుమ ♦ గుచ్చములన్ భవ దంఘ్రి పూజకై.

౧౨

తే॥ అతఁడు కమ్మని కై తల ♦ నల్లకొనుచు, నభ్ర సంచర దమ్మత వి ♦ హంగమట్లు
పరమ పావన కవితా ప్ర ♦ పంచమందు, స్వేచ్ఛగా పిహరించు వి ♦ శృంఖలుండు.

౧౩

తే॥ పతిత సంఘము నుద్ధరిం ♦ పఁగ నతండు, మహిష శతక మిప్పటికలి ♦ మందలింపు
వ్రాసి సంస్కర్త యని పేరు ♦ వడసె సంత, నార్యు లభినవ వేమన ♦ యని పిలిచిరి.

౧౪

తే॥ లాక్షణిక లోకమునకుఁ బ ♦ రీక్ష పెట్టి, వెట్టి మొట్టి వ్రాతల వెలి ♦ వేసి యతఁడు
తెనుఁగునకు రూపు రేకలు ♦ దిద్ది తీర్చి, ఆంధ్ర పాణిని యను బిరు ♦ దందినాఁడు.

౧౫

తే॥ కవిత కొకనాఁడు కల్యాణ ♦ భవన మయిన, చంద్రగిరిలో నిటీవల ♦ జరిగినట్టి
పండితుల సభలోన “ః” ♦ ద్వత్కవికుల, తిలక” మను బిరు దీతండు ♦ తీసినాఁడు.

౧౬

మ॥ కవియై పండితుఁడై విమర్శకుఁడునై ♦ గాంధర్వ విద్యా రహ
స్య విదుండై మఱి గొప్ప లాక్షణికుఁడై ♦ సంస్కర్తయై మైథిలీ

ధవ భక్తుండయి తెలునాటఁ గల పె + ద్దల్ తన్ను మున్నించి గా
రవ భావంబునఁ జూడఁ గర్క కవీం + ద్ర బ్రహ్మ రాణించెడిక.

౧౩

తే॥ కవులు పండితు లెందఱోఁగలరు కాని, తెలుఁగు మిన్ననవెలుఁగు రిక్తకలకు నడుమఁ
బొల్కడలిబిడ్డ పూతల + పట్టు రెడ్డి, అతని చరితము శ్రవణీయ + మద్భుతంబు.

౧౪

తే॥ శిష్య వత్సలుఁ డాతఁ డా + శీస్సు లిడఁగ, నతని శిష్యు లనేకు ల + హర్షిశములు
తెలుఁగుఁ దోటలో వలపుల + చిలుకలట్లు, పాడుచున్నారు మ్రోడులు + పల్లవింప.

౧౫

తే॥ కమలినీస్వామి కరుణ న + క్షత్ర సమితి, నీల వియ దంగణంబునఁ + బూల తోట
నాటునట్టులఁ దచ్చివ్య + కోటి యతని, కీర్తి కాముదులను వెలిఁ + గించుచుండు.

౨౦

తే॥ వారి నడుమను చిన్నారి + తార నేను, ద్రోణు డర్జునునట్లు మ + ధ్గురుండు నన్ను
ప్రేమ దై వాఱఁ జూచి దీవించుచుండు, నాగవరసింహు లనియఁడు + నన్ను జనులు.

౨౧

తే॥ నాదు గురుదేవుఁ డిచటికి + నన్ను పంపె, బోవుదము రమ్ము తద్దేహ + మునకు, దారి
నడుమ నాతని చరితము + నుడువువాడ, నాలకింపు మధ్వశ్రమ + మడఁగునమ్మ.

౨౨

తే॥ చిలిపి చిలిపి వన్నెల + చిన్నెలవియు, జిత్రమయినవి క్రొత్తవి + చెడనివియును
కావ్య భూషణముల ననే + కముల నీకు, గాన్కలిడె నిడుచున్నాడు + కదలిరమ్ము.

౨౩

తే॥ కోహినూరును దలదన్ను + క్రొత్త క్రొత్త, మణులు పొదింగిన సావర్ణ + మకుట మొండు
కంబరామాయణంబనఁ గ్రాలు దాని, గడఁక నిర్మించియున్నాడు + కాంతు రమ్ము

౨౪

డ॥ కంబములే కవిత్వమును + గానము సేయఁ బానర్చినట్టి శ్రీ
కంబుని కబ్బముఁ డెలుఁగు + గా నొనరించుట నోటిమాటలే!
అంబరవీధి దారకలు + సర్వముండుక శశి వెలు దాఁక ని
త్యంబయి తెల్ల నాటి చరి + తంబున నాతని కీర్తి వెల్లదే!

౨౫

తే॥ లలితములుఁగోమలములునొ, తలఁపుటలలఁ, బూలపడవెక్కిరావమ్మ! + పోవుదమిఁక
దెడ్లు వేయుచు మద్గురు + దేవు చరిత, కమ్రగతిఁ బాడుచుఁగలంబు. + గడపువాడ

౨౬

డ॥ చూత వనంబులుక శకున + నూక్తులు శ్యామల సస్యముల్ సరో
జాత లన త్తటాకములు + శాద్ధల నీవులు మింటిఁ జూచు నా.

బోతుల అంకెలు గలిగి ♦ ముచ్చటఁ గొల్పుచునుండు నెంతయున్
బూతులపట్టనంగ నొక ♦ ప్రోలల చిత్తుర మండలంబునన్.

౨౭

సీ॥ హలముచే వసుమతీ ♦ తలము వ్రయ్యలు నల్పి, వేదల కన్నంబు ♦ పెట్టువారు
గలముచే గమ్మని ♦ కావ్యముల్ రచించి, కవితకుఁ గంకణా ♦ లట్టువారు
కత్తిచే బగవారి ♦ కంఠములను ద్రుంచి, మాతృదేశము కీర్తి ♦ మనుచువారు
కలిమిచే బెద్దమ్మ ♦ కథఁ గట్టువడఁ జేసి, శిబి కర్ణులను దీలు ♦ నేయువారు

తే॥ రెడ్డి బిరుదాంకితులు గడు ♦ దొడ్లవారు, నదమల చరిత్రు లనములు ♦ నదయమతులు
మేటి కాపులు నగు పాకనాటివారు, ప్రథమ గణ్యులు పూతల ♦ పట్టునందు.

౨౮

తే॥ చదల రిక్కలఁ గైరవ ♦ స్వామివోలె, బాకనాటి జేడలలోన ♦ బ్రణుతి కెక్కె
శ్రీనివాస పదాంబుజి ♦ ధ్యాన రతుఁడు, పూత చరితుఁడు శ్రీ పెద్ద ♦ బుచ్చిరెడ్డి.

౨౯

తే॥ అతని సహధర్మచారిణి ♦ యనుపమాంగి, భర్త నేవానురక్తయనా ♦ పరమ సాధ్వీ
దీన జన హిత చింతనా ♦ ధీన హృదయ, అమలిన సుఖాలవాల ల ♦ క్షృమ్మ యనగ

౩౦

తే॥ ఆయమకు నాతఁ డాతని ♦ కాయమయును, దగుదురని పిన్న పెద్దలు ♦ పొగడుచుండఁ
బరిమళ ప్రసవంబుల ♦ పగిది వారు, హాయిగాఁ గాఁపురమ్మును ♦ చేయుచుండ్రి.

౩౧

తే॥ కూటికిం గుడ్డ కింతయుఁ ♦ గొడువలేదు, కాని వారిని బిడ్డలు ♦ లేని కొఱఁత
యొకటి మాత్రము వేధించు ♦ చుండె నకట, నోచరాని నోముల నెల్ల ♦ నోచినారు.

౩౨

తే॥ అతఁడు పెదబుచ్చిరెడ్డిమ ♦ హాతపస్వీ, పుడమి తల్లిని పూజించు ♦ పుణ్యమూర్తి
సంతు లేదని దుఃఖత ♦ స్వాంతుఁ డయ్యె, సుతులు లేనట్టి వారికి ♦ గతులు గలవె?

౩౩

చ॥ కలిగిరి మీఁద మేటి కన ♦ కంపుఁ గిరీటము నుంచినట్లు దే
వళము నొకండు గట్టి కడు ♦ భక్తిని వేంకట శైల నాయకున్
నిలిపి తదాలయంబుననె ♦ నిష్ఠమెయిన్ దప మాచరించె న
య్యలఘుఁడు రెడ్డి వంశ కల ♦ శాంబుధి చంద్రుఁడు సంతుకోనమై

౩౪

తే॥ బుచ్చిరెడ్డినల్లిన తపం - బునకు మెచ్చి, మంగళప్రదుఁ డలమేలు - మంగభర్త
క్షణ నొనంగిన యట్టి పాం - దమ్ము లనగ, నతనికి జనించి రంతట - సుత లిరువురు,

30

తే॥ కొమరితలు పుట్టారే కాని కొడుకొకడు, కలుగఁగారాదె యనుచువ్యాధి కలతనొంది
రామచంద్రుని కంత స్వః గ్రామమున నె, యతఁడు గట్టించె నొక్క- జే నాలయంబు

31

శా॥ ఆ దేవాలయమందు బుచ్చిచ్చుచు వా - హా! రామదానట్లు నీ
తాదేవిప్రభు పాద పంచజ యుగఁ ధ్యానామృతాస్వాదనో
న్మానుండై మఱచెన్ బ్రహ్మచర్యము రా ధి మస్వాని తాబామ్మ కా
పాదిల్లెన్ నవ జీవన ప్రభలు త ధృక్తి స్రభావ మున్.

32

మ॥ కడలిం బుట్టిన వన్నెలొక డిరులలోఁ ధి గాల్పి చేనున్న పా
ల్కడవన్ బ్రద్దలు గొట్ట వెల్వడు సుధా ధి కాంతుల్ వడిన్ గల్వలన్
విడుగన్ జేసిన యట్లు రామ భజనా ధి వేళమ్ము తేనెల్ స్రవిం
చెడు కావ్య ప్రసవాల్ కిక్కవీరియిం ధి చెన్ బుచ్చిరాట్ హృల్లత్తన్.

33

మ॥ శరదించూదయ నిర్మల స్మితముతో ధి సర్వసహా మంగళం
కర దృష్టిలమణి ప్రకాశములతో ధి గై వేయ హారాభితో
ధరణీనందనతో రఘురాజముఁ డెడం ధి దన్ నిల్చి కేల్పించె ద
త్పరుడై కావ్యము లిచ్చె రెండువదు లా ధి తం డెంత ధన్యాత్ముడో!

34

తే॥ తమన యొడ్డనఁ దృణ కుటీ ధి రమున మున్ను, రామకథలు పాడిన కవి ధి రాజు లీల
రామ మందిర ప్రాంగణ ధి నీమ నితఁడు, గాన మొనరించె దన హరి ధి కథల నెల్ల

35

తే॥ అనుదినం బాతఁడు వచించు ధి హరికథలను, వినుటకై వచ్చుచుండిన ధి వేలకొలది
జనులు భాగవత శ్రేష్ఠఁ ధి డనుచు నతని, లుచుచుండిరి గౌరవ ధి విలసనముగ.

36

తే॥ గాజు బలుబుల విద్యుత్త్ర ధి కాశమట్లు, నలపు రనగుండ్లలో దీప ధి కళిక లీల
జానపదుల నిర్మల మాన ధి నముల జ్ఞాన, కళలు విరియించె బుచ్చయ్య ధి కలితకీర్తి

37

ఉ॥ అన్యములన్ స్మరించక య - హర్షిశ మిట్టులు పెద్దబుచ్చిరా
జన్యుడు జానకీ హృదయ - సారస బాల వికర్తసున్ జగ
న్మాన్యుని రావణాద్యసుర - మర్దను మానసమందు నిల్చి సా
జన్యముతో భజించె దివ - సంబులు కొన్ని గతింప నయ్యడన్.

౪౩

ఉ॥ ఓ విమలామృతాక్షర మ ♦ హోజ్జ్వల మూర్తి! త్రిలింగ లోక మా
తా! వినవమ్మ! ఇట్లు నిర ♦ తమ్మును తన్ను భజించు భక్తుని
బ్రోవఁగ నెంచెనో రఘువ ♦ రుం డన బుచ్చయ ధర్మపత్ని నం
భావిత పుణ్యశీల శ్రీత ♦ వత్సల యంతటఁ దాల్చె గర్భమున్.

౪౪

తే॥ పాదుశాహికి సామును ♦ పాటవై చి, దాసు చెఱ విడిపించిన ♦ ధర్మమూర్తి
బుచ్చిరెడ్డి కాంక్షలు దీర్చి - ప్రోవలేఁడె? నిమ్మళముగ లక్ష్మమ్మకు ♦ నెలలు నిండె.

౪౫

మ॥ పరఁగఁ వేయియు నూఱు లెన్నిదియుఁ దొం ♦ బై రెంట నేపేలుకున్
సరియూ నందన చైత్ర శుద్ధ నవమిన్ ♦ సర్వంసహా పుత్ర) వా.
సరమం దద్దమరేయిఁ బుష్కమిని ప్రాం ♦ చ చ్ఛాప లగ్నంబునం
దు రఘూత్తంసు దయన్ జనించెను సుపు ♦ త్త్రిం డంత లక్ష్మమ్మకున్.

౪౬

తే॥ పెన్నిధిని హతాత్తుగఁ జూచు ♦ పేదలీల, బుచ్చిరెడ్డి మహానంద ♦ మున మునింగి
సహజగుణమగు తన కృత ♦ జ్ఞత రహింపఁ, బరవశుండయ్య రఘురామ ♦ భజనవలన.

౪౭

ఉ॥ రాము వరప్రసాదమున ♦ రాముఁడు పుట్టిన పుణ్యవేళ నా
రాముని దేవళాలఁ గపు ♦ రంపుఁ బ్రభల్ వికసించునప్పు డా
రాముని భక్తుఁ డుల్లమున ♦ రంజిలఁ బుట్టిన కారణాన శ్రీ
రాములురెడ్డి యంచు నను ♦ రాగపుఁ బేరిడె నంత బిడ్డకున్.

౪౮

క॥ తదనంతర మిరువురు సుతు, లుదయించిరి వారి వెనుక ♦ నొక సుత కలిగెన్
ముదితాశ్రుకణము లొల్కఁగఁ, బెదబుచ్చయ రామచంద్ర ♦ విభుని సతింపన్.

౪౯

అ॥ వారలందు దొలి కు ♦ మారుండు మన్మథా, బ్రమున శ్రావణమున ♦ బహుళమందు
అష్టమిని జనింప ♦ నతనిఁ గృష్ణారెడ్డి, యనిరి తల్లిదండ్రు ♦ లతి ముదమున.

౫౦

సీ॥ బాలకృష్ణం డాంధ్ర ♦ భాషలోనె నె కాదు, సంస్కృతాంగ్లంబులఁ ♦ జదువులయ్య
అరయ సుద్యోగమే ♦ పురుష లక్షణ మమ, నార్యోక్తి బాటించి ♦ యన్నయట్లు
తానును చిత్పర ♦ స్థానోన్నత పాత, శాలాంధ్రపండిత ♦ స్థాన మందె
విద్వాంసుఁడయ్యును ♦ విద్వాన్ పరీక్షలో, సు తీర్థుఁ డయ్యె ను ♦ ద్యోగమునకు

తే॥ అతఁడు కవితా ప్రపంచ వి ♦ హాయనమున, రంగురంగుల భావ తు ♦ రంగమెక్కి
చిరురు నోదాల మేడల ♦ చెఱుగులందు, కదము ద్రొక్కించు నేరుపు ♦ గలుగుదిట్ట.

౧౦

తే॥ అతని తమ్ముడు మునిరత్న ధ మకలుమీతుడు, కల్ల కపటము తెలుగని ధ కర్మయోగి
పుడమి తల్లికి ముద్దుల ధ పుత్రుడు డగుచు, నాత్మ కర్పూర మంటించి ధ హార తెత్తు.

౧౧

తే॥ పుణ్యపురుషుడు శ్రీపెద ధ బుచ్చిరెడ్డి, కడుపుచల్లగ బిడ్డలధ గాంచియటుల
వారిఁ జదివింపవలయు నే ధ రాటు చేసె, విద్యయే కద యు త్తమ ధ వి త్త మరయ.

౧౩

ఉ॥ వారలలోన జ్యేష్ఠుఁ డన ధ వద్య చరిత్రుఁడు నీతిమార్గ సం
చారుఁడు శేషయార్య గురు ధ సన్నిధి నొచ్చెములేని శిష్యుడై
నేరిచెఁ దేనె తెల్లు రవ ధ ణింపుల నింపుగఁ బుట్టిసంతనే
సారథ సంపదల్ నెరయఁ ధ జల్ల వె కొన్ని రకాల కోరకాల్.

౧౪

తే॥ అతఁ డెద్దనపూడి వం ధ శామృతాబ్ధి, హల్లకపతి శేషాచార్యుఁ ధ డలఁతివాఁడె
పరమ వేదాంతవేత్త న ధ త్పండితుండు, శిష్యుని దనంత వానిగఁ ధ జేయఁ గలిగె.

౧౫

తే॥ పూవువలన నెత్తావి నె ధ త్తావివలనఁ, బూవునుం గౌరవంబును ధ పొందునటుల
శిష్యువలన దేశికుఁడు దే ధ శికునివలన, శిష్యుఁడును కీర్తిచేఁ బ్రకా ధ శించినారు.

౧౬

తే॥ ఎన్న వయసునఁ బిన్నలఁ ధ బిన్నవాఁడు, విజ్ఞ తం జూడఁ బెద్దలఁ ధ బెద్దవాఁడు
తండ్రి హరికథలెల్ల శు ధ ధ్ధ ప్రతులుగ, వ్రాయునంత రాములమదిఁ ధ బాయవవియు

౧౭

క॥ మంగళకరుఁ డగు రాముని, సంగీతముచే నుతింపఁ ధ జను నని కొడుకుకొ
చెంగయయను గురునికడకొ, సంగీతము నభ్యసించ ధ జనకుఁడు పనిచెకొ.

౧౮

తే॥ గానకళమీఁద ననురక్తుఁ ధ డైన బుచ్చి, రాట్పుతుండును నాల్గు వ ధ ర్షముల కాల
మభ్యసించిన సంగీత మట్లు నిలువ, గురుఁడు చెంగయ్య చేరెను ధ పరమపదము

౧౯

తే॥ పట్టుఁగొమ్మ తప్పిన తీవె ధ పగిది నుండు, కొడుకుఁ గని బుచ్చిరెడ్డి వ్యా ధ కులతనొంది
విమల గాంధర్వ విజ్ఞాన ధ విదుఁడగు మఱి, యొక్క గురువు నన్వేషించు ధ చుండునంత

౨౦

క॥ శ్రీరఘురాముఁడు పిలిచిన, కారణమున బుచ్చిరెడ్డి ధ కై వల్యంబుకొ
జేరెను భగవంతుఁడె తా, నై రమ్మనఁ బోక తప్పు ధ నా యెవ్వరికేకొ?

౬౦

తే॥ పితృ వియోగ దుఃఖము పీల్చి ♦ విప్వీ జేసి, మేటి సంసార భారము ♦ మీఁద వ్రాలె
సరవి సంగీత విద్యకు ♦ స్వస్తి గలిగె, గిళిత మయ్యెను రాముల ♦ లేత యెడఁద.

౬౧

మ॥ పదునేడేడులు పూర్తిగాక మునుపే ♦ ప్రాప్తించునే యిట్టి యా
పద లాహా! యిది దే వచిత్ర మయింక ♦ బంగార మంగారిణి
బదునా ర్వన్నెలతోడ వెల్వడు క్రియక ♦ బాలుండు శ్రీరాములా
పదలక గ్రుంగియు రామ మంత్ర మహిమక ♦ భాసిల్లె డేజస్వియై.

౬౨

తే॥ ప్రకృతి శక్తులకెదురొడ్డుఁ పాయముండె, మఱియుఁబితృద త్తనూరాసుఁ మంత్రముండె
కొంచెమో నంచెమా భూమి ♦ కూడనుండె, గభవళము పడ నేటికి ♦ కాపుబిడ్డ.

౬౩

మ॥ సురలోకేంద్ర హరి న్నగార్క తిరినిక ♦ శోణాబ్జము ల్విచ్చు బం
గరు వేళక వడి నెట్లు మున్నుచనఁ బ ♦ గ్గాల్ సీరముక దోత్రముక
బరమానందమనక ధరించి వెనుక ♦ బర్వెత్తి ధాత్రీ శుభం
కరమా కర్మక సార్వభౌమ పదనిక ♦ గై నేసె నెంతేనియింక.

౬౪

మ॥ లతికా ముగ్ధ సువాసినీ మణులు మొ ♦ ల్క న్నవ్వలక మంగళా
రతు లీయక దరుశాఖలక బులుంగుఁ బే ♦ రంటాండ్రు మేల్కొల్పు ల
ప్రతిమానగబుగఁ బాడఁగాఁ బ్రకృతి నా ♦ రాధించెఁ దత్పావనా
మృతమూర్తిక హృదయాన నిల్పుకొని నె ♦ మ్మిక గర్లకోతంసుండె.

౬౫

ఉ॥ వెన్నెల వెల్లులక నగము ♦ విచ్చిన గడ్డి సుమాల నీడలక
గన్నులు మాసి ఝల్లికలు ♦ కంఠము లెత్తి మనోహర శ్రుతుల
పన్నగ నెట్ల నీడ్చుకొని ♦ బాన సుభిల్లు మున్నవేసి రా
మన్న పదాలతోఁ గపిలె ♦ నాతఁడు తోలె నిశీధ వేళలక.

౬౬

తే॥ ఎండ కెండి గాలికి సహి ♦ యించినాడు, వానలకుఁ దడిసి చలికి ♦ వణఁగినాడు
మఱియు రాత్రుల నిద్దుర ♦ మఱిచినాడు, కర్మకునకు విరామంబు ♦ కలదె చూడ?

౬౭

సీ॥ ముంగారు ముత్యాలఁమురువు చిన్నులు గాలెఁ, బుడమి పచ్చిక చేలఁమును ధరించె
బసువు పూసికొనిన ♦ పగిది తేలలు పూచె, జింతమ్మ బంగారు ♦ చినురులెసె

వాఁగుల విరి తలఁ ♦ బ్రాలు కాన్గలు వో సె, మట్టికాయలఁ గుంకు ♦ మఱు రహించె
 శుకము లేడాకుల ♦ జొన్నపై దండెత్తె, జీండ్రపుల్లులు గొంతు ♦ చించుకొనియె
 తే॥ జండ్రకల నాటలాడిరి ♦ జానపదులు, మొలక వోసిరి కుంపట్ల ♦ ముద్దరాండ్రు
 మాధవమున ద్వితీయార్థ ♦ మధ్యమందు, పూజ్యమయి వచ్చె మొలకల ♦ పున్నమంత

౬౯

క॥ ఆ మొలకల పున్నమ నెల, రాము లొకానొక దినంబు ♦ రాముని మదిలో
 నేమటక స్రురించుచుఁ దన, భూమికడక బను లొనర్పఁ ♦ బోయిన వేళక.

౭౦

తే॥ కలకలారవములు నల్పు ♦ ఖగ కులంబు, జొన్నచేల గువ్వలఁ దోలు ♦ కన్నియలును
 లేత యెద నెట్టి యూహల ♦ కూత లిడిరో, గనిమపైఁ గూరుచుండె నాకాఁపుబిడ్డ

౭౧

తే॥ అపరదిక్కాంత యలఁదిన ♦ యట్టి పనుపు, డాలుచే సితమేఘ ఖం ♦ డాలు విమల
 కాంచన సుమాల విరిసె వృ ♦ ఊముల నీడ, లంతకంతకు దీర్ఘంబు ♦ లగుచునుండె.

౭౨

తే॥ అంబరంకషమగు నశో ♦ కంబుమీఁదఁ, గూరుచుండి బూడిద బెళ ♦ గువ్వ యొకటి
 రుచిర కంఠ విపంచి తంఁత్రుల బిగించి, యపుడు 'శ్రీకృష్ణ! శ్రీకృష్ణ!' యనుచుఁ బాడె

౭౩

తే॥ అటకు దూరాన నెచటనో హలికుఁ డొకడు, కనవుమోపెత్తుకొని యింటి ♦ దెనకుమరలి
 పోవుచుండెను దేహము ♦ పులకరింపఁ 'బదవె భద్రాద్రి' కనుపాట ♦ పాడుకొనుచు

౭౪

తే॥ గాలి కల్లాడు కానుఁగు ♦ పూలగొమ్మ, పైని వ్రాలి పూసల బెళ ♦ వాయి యొకటి
 కొనరి ముత్యాల నెట్టిని ♦ కొట్ట లడిగె, నెచట విత్తుటకో యేమొ ♦ యెఱుఁగరాదు

౭౫

సీ॥ బంగారు పిచ్చిక ♦ మంగళాచరణాన, బులుబులు తారలు ♦ పొదలి మ్రోసె
 కొండకోడి సిపాయి ♦ కూజుంబులలోన, వీణానినాదంబు ♦ ప్రిదిలి చిందె
 పికిలిపిట్ట నెలంత ♦ పిక్కిలిక్కులలోనఁ. గంచు పిల్లనఁగ్రోవి ♦ కదలి పలికె
 కాఁజు కన్నియ మిన్ను ♦ కన్న కంఠములోనఁ, గిన్నెర రవములు ♦ మిన్ను ముట్టె

తే॥ పనుల పోలయ్య రివ్వనఁ ♦ బయికి లేచి, పల్ల ట్టోట్టి యొక యీల ♦ వై చినాఁడు
 తరణి యస్తాద్రి కేగు నా ♦ తరుణమందు, రాగ రంజిత మయ్యెఁ గ ♦ ర్ష కుని మనసు.

౭౬

తే॥ చివురు టాకుల మెనవిన ♦ చెలువయొకతె, ప్రకృతి పులకింప నొక చిన్ని ♦ పాటపాడె
 పరిమళము లూరు బంగారు ♦ విరులవేళఁ, గర్జక కుమారు నెద నెవో ♦ కళలు విరిసె

౭౭

తే॥ శ్యామలములగు నమృత సస్యముల నడుమ, వికసితములగు గోరంటానిరులనడుమ

తే॥ క్రొంచ మిథునము దుర్గతింఁగాంచి నాఁడు, పుట్టఁబుట్టువు హృదయానఁబుట్టెఁగవిత
కరము ప్రకృతి సౌందర్యమ్ము ♦ గాంచి నేఁడు, కర్ణకు సుమనః తేత్రానఁగలిగెఁగవిత

తే॥ రాశ! రామన్న! యనుట నాఁరంభమయ్యె, రామ!రఘురామ! యనుటతోఁర క్తిగట్టె
చిలుక విరిఁజోకి యొక కొంతఁచేయొసంగ, రామ!రాఘవ!రఘువీర!రామ!యనియె.

నీ॥ గౌరవంక దొరసాని ♦ గౌనబు పల్కులనుండి, నీసంపు గుంఫనల్ ♦ చెంగలింప
నెమ్మి వేలుపు చాన ♦ నీటు పాటలనుండి, యాటవెలఁది సొంపు ♦ లతిశయింప
తేనె దొంగల తెని ♦ కూని రాగమునుండి, యుత్పలంబుల మధు ♦ పుత్రప్రింప
మలయానిల కుమారు ♦ మందగతులనుండి, మత్తేభ గమనంబు ♦ మల్లడింప

తే॥ మంజరులు నవ్వు పలపుల ♦ సంజవేళఁ, జంపకంబుల నెత్తావి ♦ చొకళింప
భావ సుమ హారమును కవి ♦ తా వధూటి, బాల హలికు మెడలోనఁ ♦ గీటుకొల్పె.

తే॥ ప్రవిమలంబగు రామమంత్రము జపించి, హాలికుఁడు పోతన కవీంద్రుఁడయ్యె నాఁడు
హాలికుఁడురాములుఁగవీంద్రుఁడయ్యెనేఁడు, హయరే! రామమంత్రముఁమహిమయెంతో!

ఉ॥ ఓ మధురాంధ్ర వాఙ్మయ మ ♦ హోజ్వల సుందర దివ్య రూపిణీ!
ఏమని పల్కుదున్ రఘుకు ♦ లేంద్రుడయన్ గవితా లతాంగి శ్రీ
రాములురెడ్డి నట్టు లను ♦ రాగమునన్ వరియింప నాతఁ డె
తో ముదమంది మైమఱపు ♦ తోఁ గయితన్ వినుతించె రాఘవున్.

శా॥ ఆడెన్ గజెలు గట్టి తె యనుచు నా ♦ హృదంబు నిండాఁగన్
బాడెన్ దంబుర గోట మీటుచు శ్రుతు ♦ ల్పాటించి శ్రావ్యంబుగన్
వేడెన్ గండశిల ల్ద్రించునటులన్ ♦ వెన్నున్ బ్రభున్ రాఘవున్
వీడె బాల కవీంద్ర చంద్రుఁ డనఁ గ ♦ ల్పించెన్ బ్రబంధంబులన్.

తే॥ అమ్మ ముచ్చటవడి కోరి ♦ సందువలన, బుచ్చిరెడ్డి గతించిన ♦ మూఁడు వర్ష
ములకెప్పెండి యెయుండె రాఘులకుఁగాన, వ్యయమురాబడికన్న హెఁచ్చగుచువచ్చె

తే॥ అతని యర్థాంగి నారాయ ♦ అమ్మ సాధ్వీ, సంప్రదాయ కుటుంబ సంజాత మతియు
నత్త కుపచారములు సేయునమల శీల, మఱిదులను చాల మన్నించు మధురవాణి

తే॥ రాము లాయమతో నను ♦ రాగ మొదవఁ, జల్లఁగాఁ గాపురంబును ♦ సల్పుచుండ
దినము లొకకొన్ని యిటుల గఁతించె సంత్రగహగతులు మాటి రోజులుఁగడులయె

తే॥ కవిత వరియించినట్టి ల ♦ గ్నం బదేమొ, కష్టములమీఁదఁ గష్టాలు ♦ గలుగసాగె
ద్యంధ్యముల కిక్కయైన ప్ర ♦ పంచమందు, వెన్నెలలె యెల్ల కాలముఁ వెలుంగఁగలవె?

తే॥ చెల్లెలికిఁ బెండ్లి యొక్కటి ♦ చేయవలసె, దమ్ములకును నివాహము ♦ ల్దప్పవయ్యె
నడిమి రకపుఁ గుటుంబాలు ♦ నడపువారి, సిలుఁగు లవి శత్రులకునై న ♦ వలదువలదు.

తే॥ తాను కవిచంద్రుఁ డయ్యెనే ♦ కాని యాంధ్ర, భారతికి భారవికి పొత్తు ♦ పడఁగలేదు
పంటవలఁతి సౌభాగ్యమ్ము ♦ కుంటువడియె, బెద్దతల్లి కవీంద్రుని ♦ ముద్దులాడె.

తే॥ ఆంధ్రకవుల చరిత్రమ్ము ♦ నందుఁ గంచు, కాగడా వేసి వెదకినఁ ♦ గానఁబడఁడు
కఠిన దౌర్భాగ్య పతితుఁడు ♦ కాని నుకవి, కవితకును లచ్చి కెందుకీ ♦ కానితనము?

సీ॥ తిక్కన్న మెడఁబట్టి ♦ తిండికై మనుమ సి, ద్ది హజారమందు మం - త్రిగ నొనర్చె
శ్రీనాథు నింటిలోఁ ♦ జేరి యిల్లాలుగా, నల్లగుం డెత్తుకొ ♦ నంగఁ జేసె
నూరన్న దాపునఁ ♦ జొచ్చి నంద్యాల కృ, ప్తునకు విద్దియ నమ్ము ♦ కొనఁగఁజేసె
కవిరాజ రాజశే ♦ ఖరుండైన వేంకట, కవి రఘునాథు చెం ♦ గటికిఁ దార్చె.

తే॥ చతురు లగువారికే యిట్టి ♦ గతులు గూర్చు, పెద్దతల్లి రాముల స్థాయి విడువఁగలదు?
గుడులనే మ్రొంగుదానికి ♦ గోపురములు, లక్ష్మమే యెంచిచూడ ని ♦ లాతలమున?

తే॥ పేదటిక మెంత యోర్పు నే♦ ర్పినదొ కాని, కలఁతఁ జెందఁడు సుంతము♦ నులికిపడఁడు
మహితమగురామమంత్రము♦ మఱవఁబోఁడు, మఱియుఁగవితాళా సేవ♦ మానఁబోఁడు

తే॥ పదియుఁ బొమ్మిది వందల ♦ పైఁ బదియును, పొమ్మిదగు కైస్తవశకవ♦ రమ్మునందు
పరఁగఁ బాకల మధ్యమ ♦ పాతశాల, నాంధ్ర పండితుఁడుగఁ జేరె ♦ నాతఁ డంత.

ఉ॥ మేలును గోరి చెప్పు తన ♦ మిత్రులతో బదు లాడలేక నాఁ
గేలిని మూలవై చి యరి ♦ గెల్ బారుగూరికిఁగాని యక్కటా!
కాలము చాలిరానపుడు ♦ గాజుల బేరము భోజనానికే
చాల దటన్న సామెత ని ♦ జంబయి తోఁచె గవీంద్ర మాళికి.

ఉ॥ ఏనుఁగు నెక్కలేదు ధర ♦ ణీశులు మ్రొక్కఁగ నిక్కలేదు న
నానము లందలేదు గరి ♦ మన్ నభలన్ గనకాభిషేకముల్
గానఁడు కాని యేమిటికిఁ ♦ గాఁ గవితా లలితాంగి యీతనిన్
బూని వరించెనో నిమున ♦ మున్ బెడఁబాయ దడెట్టి సాధుయో!

ఉ॥ ప్రేమముమీఱఁగా హృదయం ♦ వీరమునం దిలువేల్పు శ్రీరఘు
స్వామి పదంబులక నిలిపి ♦ నల్పదోడంగెఁ ద్రిలింగ వాఙ్మయా
రామములోని మ్రోడు లపు ♦ రా! ననలెత్తి నుమించునట్లు శ్రీ
రాములురెడ్డి కోకిల తె ♦ అంగునఁ గ్రమ కవిత్వ గానముక

క॥ జనకస్మృతి యనుకావ్యం, బును మఱి విజయాపజయము ♦ బుచ్చయ కర్పిం
చెను తదనంతరము రచిం, చిన కబ్బంబుల నొనంగె ♦ శ్రీరామునకుక

తే॥ తేనె లొలుకు పల్కులచే ను ♦ ధీమణి యను, నవలయును కీరవాణి య♦ నంగఁ బద్య
కావ్యము నొకండు మఱి వన ♦ కన్య నాఁగ, నాటకంబును రచించి ♦ నాడతండు

తే॥ కష్టపడి వ్రాసినే కాని ♦ కావ్యములను, లేమిచేత సచ్చిత్తించ ♦ లేకపోయె
న్నహితుల బల్మి లక్షణ శిక్షణమను, వ్యాకరణము మాత్ర ముచ్చుపడియె నెట్లా
౧౦౦

తే॥ వనధి గంభీర గర్భస్థ ♦ వజ్ర మలల, వలనఁ దీరంబునకు నెట్లఁ ♦ బడినయట్లు
గ్రామమున మాటువడియున్న ♦ కవియశస్సు, పండితులనాల్కొనలెక్కి ♦ ప్రాచ సాగె
౧౦౧

తే॥ పల్లె పాకాలలోనుండి ♦ పట్టణంబు, చిత్తురమునకు మాటుపు ♦ చేయఁబడియె
దావి కలిగిన విరజాజి ♦ పూవుగాన, కవి యశోజ్యోత్స్న దిక్కులఁ ♦ గడలుకొనియె.
౧౦౨

తే॥ బాలవిజ్ఞాన మభివృద్ధి ♦ పఱచునట్టి, వి యగు నుజ్జనబోధిని ♦ విజయ వాచ
కములు బాల వినోదిని ♦ గడఁక వ్రాసి, యచ్చువేయించె ననుభవ ♦ మచ్చుపడఁగ
౧౦౩

తే॥ అరయ పౌభాత్ర రాఘవంబభయ రాఘు, వంబు మఱియు విక్రమ రాఘు ♦ వంబనంగ
రామకథ వచనంబున ♦ వ్రాసి యవలఁ, బ్రౌఢ శై లి విశ్వామిత్ర ♦ వ్రాసినాడు.
౧౦౪

తే॥ నూత్న పద జాలములతో విఁనూతనముగఁ, గల్పవృక్షముఁబోలు నిఁఘంటువొండు
సంఘటించుట సార్థక ♦ జన్ము డయ్యె, సరయ శబ్దార్థ కల్పకం ♦ బనఁబడు నది.
౧౦౫

మంజరి॥ భారత కథ నైదు ♦ భాగంబులుగను, పాండవంబు లనంగ ♦ వచన కావ్యములు
శ్రీకృష్ణుఁ డనువేరఁ ♦ జెన్నారు గద్య, కావ్యంబును రచించె ♦ గమనీయగతుల
రమణఁ బ్రశ్నోత్తర ♦ రత్నావళియును, గుణమణి శతకంబుఁ ♦ గూర్చి విద్యార్థి
శతకంబు మహిష వం ♦ చాశతి మండ, లింపు నిప్పటి కలి ♦ నింపుగా వ్రాసె
సరసి సాహిత్య ప్రచారిణి గ్రంథ, మాలలో నవి కునుఁఘంబులై విరిసె.

౧౦౬

తే॥ నలలితముగఁ బురాణ గా ధలు రచించె, నఱవలకు వేదముంబోలుఁ కుఱఁజెనుఁగు
బాసలోన రచించెఁ ద్రి ధ వర్గ మనఁగ, ద్విపద కావ్యముగ్గాఁ దేట ఁ తెనుఁగు నుడుల

౧౦౭

తే॥ కవికుల గురుండు మాన్యుండు ఁ కాళిదాసు, వ్రాసినట్టి కుమారసంభవముఁబదియు
నేడు నర్గలు తెనిగించె ఁ నిందు గొంత, భాగ మల తెనుతల్లి లోఁ ఁ బ్రకటితంబు

౧౦౮

తే॥ తగఁ జతుష్పది యభిధాన ఁ దర్పణమును, ప్రీతిమై నూ క్తిసుధయును ఁ సీతి గుచ్ఛ
మును సుభాషిత భండార ఁ మును కలిగిరి, వేంకటేశ మాహాత్మ్యము ఁ వేడ్క-వ్రాసె

౧౦౯

తే॥ కాఱు కూఁతల కై తలు ఁ గట్టువడఁగ, భావ కవితా ప్రదీప్తులు ఁ పరిధవ్విల్ల
త్వత్సదంచిత శుభచరి ఁ త్రమును వాసె, దెనుఁగు సం దేశ మనుపేరఁ ఁ దెనుఁగుతల్లి!

౧౧౦

తే॥ ట్టేత్రముల దున్ని పండించు ఁ సేవ్యగుణుండు, రాము లీనాఁడు సత్కవి ఁ రాజు తల్లి!
కవులఁ బోషించు ట్టేడులు ఁ గలిగిరేని, పగులవే కంచుధక్కలు ఁ బ్రద్దలుగను.

౧౧౧

తే॥ అతని కావ్యగుచ్ఛములెల్ల, నచ్చువేయఁ, బ్రేమఁజేయూఁతయొనఁగినఁ శ్రీయుతుండు
కొత్తకోట రామస్వామి ఁ కొలఁదివాఁడె? బంధువుం డాట మన కవి ఁ భాగ్యముకద!

౧౧౨

తే॥ తిట్టినం దిర్గి తానును ఁ తిట్టఁబోఁడు, కొట్టినం దిర్గి తానును ఁ గొట్టఁబోఁడు
నిర్మలాత్ముండు తొనఁకని ఁ నిండుకుండ, రెడ్లలోన నపూర్వదీ ఁ రెడ్డిచూడ.

౧౧౩

చ॥ అతని కుమారుండుఁ జనకు ఁ నంతటి వాఁడనిపించుకొన్న ధీ
యుతుండు నిగర్వి శాంతుండు బు ఁ ధోత్తముఁ డంచిత సత్యవాది శ్రీ
పతి పద భక్తు ఁ డధిజన ఁ బంధుండు వేంకట రామరెడ్డి సం
తతముఁ గవీంద్రుఁ దండ్రిగతిఁ ఁ దానును ప్రేముడిఁ జూచు నెంతయుఁ

౧౧౪

క॥ ఆ తండ్రి కొడుకు లిరువురు, నాతతముగఁ దన్ను ప్రేమ ఁ నవలోకింపఁ
బూతలపట్టు కవీంద్రుండు, చేతో మోదమున వ్రాయఁ ఁ జెలఁగుచునుండుఁ

౧౧౫

మంజరి॥ కూర్మి నెచ్చెలి యగు ఁ నార్ముగ పిళ్ల, యొకనాఁడు నాకడ ఁ కొగి నేగుడెంచి
మన గురుదేవుండు ఁ మాన్యశీలుండు, నిను దోడితెమ్మని ఁ నను పంపినాఁడు
కదలి రమ్మని పిల్వఁ ఁ గానిమ్మటంచు, నిరువురు మాయన ఁ యింటి కేగితిమి

మాగురుదేవుండు ♦ మము సాదరమునఁ, గూర్చుండుఁ డని పల్కి ♦ కుశలంబులడిగి
కంబ కవీంద్రుని ♦ కావ్యంబుఁ జూపి, యీ పవిత్ర చరిత్ర ♦ నెవ్వారు గాని
తెలుఁగు నేయరు కాన ♦ దీనిని మనము, తెలిఁగింపఁ దలపోసి ♦ పిలిచితి మిమ్ము
మీ శక్తు లకొలంది ♦ మీరు నీకార్య, మందు పాల్గొనుఁ డంచుఁ ♦ బొందుగాఁబల్కె-

౧౧౬

తే॥ అప్పటికిఁ దల లూఁచితి ♦ మంతె కాని, పిదప నామాటయే తల ♦ పెట్టలేదు
తుదకు మద్దురువద్యుడే ♦ మొదలు పెట్టి, కంబరామాయణముఁ బూర్తి ♦ గా రచించె

౧౧౭

క॥ భారత భాగవతముల వ్ర, కారము పలు విధములైన ♦ కైతలతో నిం
డారక కంబుని కబ్బము, శ్రీరామ కవీంద్రుఁ డొకని ♦ చే విలసిల్లెన్

౧౧౮

మ॥ కవులుం బండితులున్ విమర్శకులుఁ బె ♦ క్కండ్రుండ నీ యాంధ్ర కా
వ్య విశాలావని నన్ను పోలు నొక య ♦ ల్పజ్ఞుండు శ్రీరామ రా
ట్కవితా సంపదలన్ సమీక్ష నలుపం ♦ గాఁ బూనుటల్ క్షీర సిం
ధువుఁ గవ్వంబునఁ జిల్కు పోల్కి యగుఁగా ♦ దో! దివ్య తేజస్వినీ!

౧౧౯

తే॥ కావ్య పుత్రికలే కాక ♦ కలిగి రతని, యాత్మనతికి సుధీమణి ♦ చూదిగాఁగఁ
గ్రమతఁ గోమలవల్లి సఠరస్వతియును, దుక్కిణియు నాఁగఁ గూఁతు లాఠిరూఢమతులు.

౧౨౦

క॥ మనమును గమ్యస్థానం, బును చేరితి మక్షి పర్వ ♦ ముగ గాంచుము రా
మునిభజనఁ బునీతంబై, తనరెడు మద్దురు గృహంబుఁ ♦ దల్లి యింకన్.

౧౨౧

క॥ లోనికి దయచేయుము న, న్మానములన్ గొను మతండు ♦ నమిత హృదయుడై
సానావిధ కృతి భూషల, చే నిను గై నేసి రుచిర ♦ నేవ లేయున్

౧౨౨

మ॥ పర నారాయణ పాద పంకరుహ నే వా ♦ లబ్ధమై త్వత్కృపా
భర దృగ్దోహదమై శుభంకరమునై ♦ వర్ధిల్లి యన్మ త్వవి
త్వ రసాలం బానఁగెన్ ఫలం బొకఁడు శ ♦ శ్వత్కీర్తి దీపింప నో
గురుదేవా! కొనుమయ్య! దక్షిణగ నా ♦ కున్ జాలు మీ దీవెనల్.

శ్రీ కృష్ణ!

రంగమనాయని నాగనరసింహులు,

ఈ ౦ బ కు ప్ప ము.

శ్రీరామ.

కంబరామాయణము

పీఠిక.

శా|| శ్రీ కల్యాణ గుణాకరుండు రఘు వం ♦ శీయుండు సీతారమా
లోక ప్రాభవహృష్టచిత్తుండు కృపా ♦ లోలుండు ధర్మక్రియా
లోకాదర్శ విశిష్టమూర్తి గుణపా ♦ లుం డిష్టదైవంబు ది
వ్యాకారుండిడు నిత్యభక్తియు నభీష్టార్థంబు లెల్లప్పుడున్. ౧

మ|| జగతీశ్వరము కోసమై విపుల క ♦ వ్యవ్రాతముల్ సైచి లో
కగణేయంబుగ సాధ్యమిన్నయను వి ♦ ఖ్యాతిం బుర్రాణించి భ
ర్తృ గుణశ్రేణికి వన్నెగూర్చిన ధరి ♦ త్రీపుత్రి శ్రీరామ హృ
త్సగుణధ్యేయ త్రిలోక మాత యిడుంగా ♦ తన్ మాకు నిష్టార్థముల్ ౨

తే|| ధరణిజాతా హృదానంద ♦ దాత దైత్య, వంశ నూతన శమసుండు ♦ భక్తవరుండు
సాంద్ర సుశ్లోక యుతుండు జి♦తేంద్రియుండు, పావని యొసంగు గావుతఁబట్టుదలను

తే|| భీషుకుండయ్యు సర్వదా ♦ భీష్మదాత, ప్రేత భూవాసి యయ్యుఁ బ ♦ విత్రమూర్తి
భూతమిత్రుడయ్యును భయ♦త్రాతయైన, శీవుఁ డొసంగుత మాకునఁచివములెపుడు

తే|| శూలి హాలాహలము గ్రోల - జాలి నొంది, సర్వదోషంబులన్ మాన్చి ♦ శంకరత్వ
మొనర నిల్పు నపర్ణాప - ధిని సతంబు, ధ్యాన మొనరింతు నారోగ్య - దానమునకు

చ|| జగముల సృష్టితో భవము - సార్థము గాదని సద్గుణాళిఁ బొం
దుగఁగలిగించి వాని నెడ - ద్రోచి చరించు జనంబుఁగాంచి యి
మ్మగు మదియిచ్చి దానికి మ - హించిత విజ్ఞత తోడునేయున
త్యగణిత చిత్రయంత్రవిదుఁ డబ్బ భవుండు ప్రసన్నుడయ్యెడున్. ౩

చ|| జగమునఁ బ్రాణి కోట్లు పలు - చందములై యలరార వానికిన్
మొగముల నొక్కటొక్కటికి - బోలికలందు విభేదపద్ధతుల్
తగవుగఁ జూచితేయను వి - ధాతకు నాదవిభేద లీల ప
ల్వగలయియుంటఁ జూడుమను - భారతి యిచ్చుత మాకు వాగ్విధుల్. ౪

ఉ|| నిక్కిన వేడ్కఁ దొండమున - నీరధి తోయముఁ బీల్చి చిట్టునన్
మక్కువతోడఁ జిమ్మగ న - మర్దులు భీతినికొంచి యయ్యరో!
యొక్కడినీర మేడజగ - మేడ చరాచర కోటి? నిల్పవే
గ్రక్కున నన్న సంతసీలు - గంధ గజాస్యఁడొపంగు భద్రముల్. ౫

తే॥ అరిది విలుకాని యుజ్జ్వల - శరము వోలె, బరహృదయ లగ్నమై తల-దిరుగఁజేయు
కావ్య రణ విహారులను స-త్కవులఁదలఁతు, రసముచిప్పిలుత్రోవపెం-పెనఁగుకొఱకు.

తే॥ అప్రగల్భులు చరణ వి, న్యాసమందు, కానఁగా జన సీరాగ - కారకులును
విప్రలావులు బాలక - విధము గొన్న, కవుల వాక్కుల మోదంబు - దవుల కున్నె? గం

మ॥ అని చిత్తంబున నెప్పుడుం దలఁచు నే - నామోదముంజెంది పా
వన చారిత్రుఁడు రాముఁడిచ్చు తెలివిఁ - బాగోగులంగంచి యీ
తనువుఁ దేవుఁ డొనంగి నందులకు ని - త్యంబైన లోకార్చనం
బానరింపందగు త్రోవయేదియనుచుఁ - యోచించి నిర్ణీతిమై.

చ॥ హరికథ లెవ్వరెందడుగ - నప్పుడ ప్రీతిగఁ జేయుచుంటి బా
మర జన రంజకంబుగ ను - మారొక యిర్వది వత్సరంబు లా
సరణియు మానవాళికి శృ - శాన విరాగిత చందమాటచే
మఱియొక త్రోవఁబోవ మది - మార్చితి బాలురకై శ్రమించితిఁ

ఉ॥ బాలక పాళికిం దగిన - భావములం బహుపుస్తకంబులం
బోలఁగ వ్రాసీతిం దెలివి - పుట్టఁగ నక్షరరాజి నుండి ని
ర్వేలగ మంచిపాండితి వ - రించెడు దాఁక నవీన పద్ధతుల
గ్రాలఁగ వాచకంబులు పు - రాణకథల తగు శబ్ద శాస్త్రముల్ ౧౩

ఉ॥ పట్టుగ శబ్దకోశమును - వ్రాసీతి నొక్కటఁ గొన్నియేండ్లు నా
కట్టయెడఁ జనించి విశ - యంబాకఁ డచ్చు పడంగ నేదియుం
బట్టొక యింతలేదను నె - పంబున నాఁపితిఁ జిన్నకోశముఁ
నెట్లన వ్రాసి యచ్చిడఁగ - నేర్చితి నెట్టులా వెల్వరించితిఁ. ౧౪

చ॥ అరుదగు శబ్దజాలముల † నారసి కూర్చిన గొప్పకోశ మ
ట్లఱగొఱలేని పద్ధతుల † నందిన దయ్యది యట్టులుండియుఁ
గరగరికై పవిత్రమగు † కావ్యములకై రదియించి తత్ఫలం
బరయమ యంచనుత్సుకుడ † నైతిని మానితిఁ గొంతకాలముఁ. ౧౫

చ॥ అయినను వ్రాయుచేయును † దారునిచేయును నూరకుండవఁ
వయినము క్రొత్తకాదు పని † పద్ధతి చర్చిత చర్వణంబుగా
ని యనువు దోప నెయ్యది గ † ణించి రచింపఁగ నొనటంచు ని
శ్చయ మొనరింపఁగాక కడ † చన్నవి కొన్ని దినంబు లిట్టులే. ౧౬

చ॥ అఱవమునందు కొన్ని మహి † మాయత కావ్యము లున్నవంచు నే
నఱగొఱి లేక వింటి నపు † డప్పుడు ద్రావిడ పద్యజాలముల్

తెలుగువడంగఁ గంటిఁ బరి యిచ్చివహించి తదర్థపుష్టికై
తెలుఁగువ తోడ నించుక త యిచ్చి సరస్వతి నేవ నేసితికా.

౧౭

ఉ॥ ద్రావిడ భాషయందుగల యధర్మనిధానము వేదతుల్యముకా
ధీవర వాక్కులకా సతము యిచ్చి తేజలు నానుడి గాఁగ నాశ్రయి
శ్రీవరు సత్కృపకా దెనుఁగు యిచ్చి నేసితి నీతికిఁ బావలంబునై
పావన మాట దానికిఁ ద్రి యిచ్చి వర్గము నా సభిధానముంచితికా.

౧౮

ఉ॥ కంబని యింటి కంబమును యిచ్చి కమకవిత్వము చెప్పినేర్పునకా
పంబిన నానుడిం బరఁగు యిచ్చి ప్రాకృత సత్కృత చక్రవర్తి యా
కంబని రామ సత్కృతను యిచ్చి గాంచి మనంబున నెక్కుడుత్సుక
త్వంబు వహించితిం దెనుఁగు యిచ్చి బాసను తచ్చరితకా రచింపంగకా.

౧౯

చ॥ చిటిపాటి పద్దియంబుల ర యిచ్చి చించుచు నుంటినిగాని యొక్కటకా
బటుతర కావ్య మొక్కటియు యిచ్చి బంధురరీతి రచింపనైతి నా
కెటులు లభించు రామ ధర యిచ్చి శేషరు సత్కృత హ్రయ శక్తియం
చటమట నొంచుచుంటి మది యిచ్చి యంతగ దైర్యము సూనకుండుటకా. ౨౦

యెనుఁగునఁ బోతరాజకవి యిచ్చి ధీరున కెంతటి దొడ్డికిఁ ద్రి గ
ల్గినదొ తలఁప నట్టి గురు యిచ్చి కీర్తి యెనంగును ద్రావిడంబునకా
ఘన కవిచక్రవర్తి యగు యిచ్చి కంబున కట్టి మహానుభావు ప్రే
కనయగు భావ విస్ఫురిత యిచ్చి కావ్యము తెన్నొనరింప శక్యమే?

౨౧

చ॥ వననిధి కేతమెత్తుక్రియ యిచ్చి వర్తిలు నిప్పని పూనుకొంట యొ
ప్పని తగవంచు మీఁద నగు యిచ్చి బాటగునంచును జంకి యూరనం
టను విని యొక్కలేఖను స్ఫు యిచ్చి టంబుగ వ్రాసెను రెడ్డివంశ పా
వనుడు మహాశిష్య తాశయుండు యిచ్చి వారక వ్రాయఁగఁ బ్రోత్సహించుచుకా.

ఉ॥ దవ్వలనున్న పట్టదము యిచ్చి తామరసంబు రసం బెఱింగెడికా
దవ్వలనున్న భాస్కరుండు యిచ్చి తమ్మిలికానముగూర్చు నట్లు దా
దవ్వలనున్న యొక్క నదు యిచ్చి దారుండు వ్రాయుము రెండుభాషలం
దెన్నుండు నేర్పుగల్గు సతఁ యిచ్చి డియ్యెడ నంచు లిఖించె లేఖకకా.

౨౩

ఉ॥ కోరకయున్న జీవనము యిచ్చి గూరిమి మీఱంగ జీవకోటికా
వారిదమిచ్చునట్లు గుణ యిచ్చి వంతులు కోరక యెల్లవారకకా
గోరికలం గ్రహించి యొసఁగ యిచ్చి గూర్చుట నైజము నన్నుగూర్చి యా
ధీరవరుండెఱింగి పరి యిచ్చి త్తమియికా లిఖించె లేఖకకా.

౨౪

చ॥ అతని మనోగోష్ఠ తాళయము ♦ లారసివల్కలగ నాతరంబె? మా
యత బెజవాడ వంశ కల ♦ శాంబుధి సోముని రామచంద్ర సం
స్తుత మహాసీయనామమును ♦ సూరులెఱుంగనివారులేరు సం
తత గుణదానశూరుల యు ♦ దా త్తయశంబు ముడింగి యుండునే? ౨౫

సీ॥ మావంశ తిలకుండు ♦ మహితకీర్తివిశాలుఁ, డతులితభోగంబు ♦ లంది నతఁడు
ఆంగ్లాధభావల ♦ నారితేఱిన దిట్ట, నద్వైత సీతీ వి ♦ శారదుండు
జన సౌఖ్యమే తన ♦ సౌఖ్యంబుగాఁ జూచు, కరుణాయుతుండు శాంతకమ్రగుణుండు
రసికుఁ డుదారుండు ♦ రాజకీయంబుల, సమహితత్వంబున ♦ సాగుమేటి

అ॥ పండితాళి కుటిది ♦ పట్టుగొమ్మ ప్రథిత, కవుల పాలి వెరటి ♦ కల్పశాఖ
బుచ్చిరెడ్డి పా శై ♦ మునసుండు బెజవాడ, రామచంద్రరెడ్డి ♦ రాజనుతుండు. ౨౬

తే॥ జాబుఁ జూచిన యంతన ♦ సంతసించి, సట్టుదలఁ జిత్రభాను సం ♦ వత్సరంబు
చైత్రశుద్ధనవమి బృహన్వతిదినమునఁ, గంబరామాయణమువ్రాయఁగడఁగినాఁడ.

తే॥ రామచంద్రక్షితింద్రుని ♦ రమ్యచరిత, రామచంద్రక్షితింద్రువే ♦ రణమెయగుట
రామచంద్ర లనత్కృపా ♦ రభకవిత, యీవు శ్రీరామకవి విఠ ♦ నేదికొఱత?

క॥ అని హితులు ప్రోత్సహింపఁగ, ననుమానము మాని వీడ ♦ కల్లనవ్రాయఁ
మొనసితిఁ దిరుపతి కొకపరి, చనుదెంచెం బనిగ రామ ♦ చంద్రవిభుండున్. ౨౭

ఉ॥ అత్తతీ నేను నేగి ప్రియ ♦ మారఁగఁ దన్ముఖ దర్శనంబు నా
చిత్తముమీఱి రంజిలఁగఁ ♦ జేసితిఁ జూపితిఁ గావ్యమున్ మహా
సత్తముఁ డాతఁ డోషికను ♦ శాంతముతోఁ బఠియించి తృప్తి లో
నొత్తిన ప్రేమతో మిగుల ♦ బ్రోత్సహనం బొనరించె బూర్తిగాన్. ౩౦

తే॥ కుతుక మొప్పారనతని వీ ♦ డొంటిఁబూర్తి, చేసితి స్వభాను సమమార్గ ♦ శీరశుద్ధ
పంచమిని దీనిదృష్టి న ♦ ర్పించినాఁడ, నింటివేలుపు శ్రీ జాన ♦ కీళ్ళరునకె. ౩౧

క॥ సీరామచరిత గావున, సీరామకు నీకు వేడ్క ♦ నెలకొనియెడు నా
శ్రీరామ చరిత్రంబును, శ్రీరామా! ప్రేమమీఱఁ ♦ జేకొనుమయ్యా! ౩౨

శ్రీ
విషయసూచిక.

బాలకాండము.

అవతారిక,	...	౧
౧. నదీపటలము	...	౨
సరయూ మహిమము	...	౪
౨. దేశపటలము.	...	౫
౩. నగరపటలము	...	౧౨
కోట గోడలు	...	౧౩
గోపుర ద్వారములు	...	౧౫
మేడలు	...	"
ధ్వజములు	...	౧౬
సంకీర్ణము	...	"
౪. పరిపాలన పటలము	...	౨౧
౫. అవతార పటలము	...	౨౨
వేల్పులు రాక్షసబాధల విఘ్నవునకు విన్నవించుట	...	౨౩
పుత్రకామేష్ఠి	...	౨౪
శ్రీ రామాదుల జననము	...	౩౧
నామకరణము	...	౩౩
౬. అర్చన పటలము	...	౩౫
కాశికుండు దశరథుఁ గానవచ్చుట	...	"
కాశికుండు యజ్ఞరక్షణార్థము రామునిగోరుట	...	౩౬
రామలక్ష్మణులు కాశికువెంటఁ జనుట	...	౩౭
౭. తాటకవధపటలము	...	౩౮
మరుభూమి వర్ణనము	...	౩౯
తాటకవృత్తాంతము	...	౪౦
తాటకవధ	...	౪౩
౮. యాగపటలము	...	౪౭
కాశికీనదీ పృత్తాంతము	...	"
వామనచరిత్రము	...	౪౮
యాగరక్షణము	...	౫౧
౯. అహల్యాపటలము	...	౫౩
ఇంద్రునకు దుర్వాస కావము	...	౫౪

(ii)

క్షీరసాగర మధనము	...	౫౬
గంగావృత్తాంతము	...	౫౭
విదేహదేశవర్ణనము	...	౬౦
అపాల్యా శాపముక్తి	...	౬౧
౧౦. మిథిలూదర్శనపటలము	...	౬౩
సీతారామాల పరస్పర వీక్షణము	...	౭
సీతాసంతాపము	...	౮
నూర్మిస్తమహము	...	౧౦
చంద్రోదయము	...	౧౨
పిశ్వామిత్ర చర్చితము	...	౭౩
శునశ్శేపుని వృత్తాంతము	...	౭౭
౧౧. వంశనుహిమానునర్ణ సపటలము	...	౮౦
౧౨. కార్మకపటలము	...	౮౪
శివధనువునగని పుత్రులు నలువెధములుగఁ దలరిచుట	...	౮౮
సీతావృత్తాంతము	...	౮౯
రాముఁడు శివధనువుకడ కేగుట	...	౯౬
సీతచింతనము	...	౯౮
మాలినియను సఖి సీతకు మాదధనుర్భంగ వృత్తాంతము తెలుపుట	...	౯౦
౧౩. ప్రయాణపటలము	...	౯౧
రాజపత్నుల ప్రయాణము	...	౯౭
౧౪. చంద్రశైల పటలము	...	౯౯
తరుణి తరుణుల విహారము	...	౧౦౧
౧౫. పుష్పావచయ పటలము	...	౧౦౭
౧౬. జలక్రీడా పటలము	...	౧౧౧
౧౭. మధుసానపటలము	...	౧౧౪
౧౮. ఎదురుకోలు పటలము	...	౧౧౯
౧౯. విహార పటలము	...	౧౨౨
౨౦. అలంకార పటలము	...	౧౨౭
౨౧. కల్యాణ పటలము	...	౧౩౧
సీత తపా తపా	...	౮
రాముని యుక్తాంత	...	౧౩౨
పురాలంకరణము	...	౮
దశరథాదులు వివాహ మంతపముచేయట	...	౧౩౪
రాముఁడలంకరించుకొనుట	...	౮
౨౨. పరశురామ పటలము	...	౧౩౯

అ యో ధ్యా కా ం డ గు.

...

౧. మంత్రపటలము	...	౧౪౫
౨. మంథరబోధన పటలము	...	౧౪౬
౩. కై కేయీ పటలము	...	౧౫౦
౪. నగర విముక్తిపటలము	...	౧౫౩
దశరథుడు కాశ్యపుడు దనపూర్వకాపముఁ దెలుపుట	...	౧౫౪
లక్ష్మణునికోపము	...	౧౫౫
పురజనుల దుఃఖము	...	౧౫౬
రాముడు సీతయున్నమందిరి పునఁ కరుగఁట	...	౧౫౭
౫. తైల గుప్తి పటలము	...	౧౫౮
౬. గంగాపటలము	...	౨౦౭
గుహుడు రాముని గావవచ్చుట	...	౨౧౦
౭. వనప్రవేశ పటలము	...	౨౧౬
రాముడు భరద్వాజు నాశ్రమముచేరుట	...	౨౧౮
౮. చిత్రకూట పటలము	...	౨౨౧
లక్ష్మణుడు ఋషి కాల నిర్మించుట	...	౨౨౫
౯. దహన పటలము	...	౨౨౬
భరతుడు కోసలముజేరుట	...	౨౨౭
" కైక గృహంబునకేగుట	...	౨౨౮
" కైకను దూషించుట	...	౨౩౧
" కాశ్యపు గృహమునకేగుట	...	౨౩౪
" శశభములు నేయుట	...	౨౩౫
దశరథునకు శత్రుఘ్నుండు దహన సంస్కారములు నేయుట	...	౨౩౬
౧౦. ప్రయాణపటలము	...	౨౩౮
౧౧. గుహ పటలము	...	౨౪౪
౧౨. పాదుకాపటలము	...	౨౫౧
భరతుని పై న్యమంగని లక్ష్మణుడు కోపించుట	...	౨౫౩
భరతుడు రాముని డాయవచ్చుట	...	౨౫౬
" రాముం బ్రార్థించుట	...	౨౬౦
వసిష్ఠుడు రాము నయోధ్యకు రమ్మనికోరుట	...	౨౬౨

ఆ ర ణ్య కాం డ ము .

౧. విరాధ వధ పటలము	—	౨౬౫
విరాధ యుద్ధము	—	౨౬౭
విరాధుఁడు రాముని వినుతించుట	—	౨౭౦
౨. శరభంగ ముక్తి పటలము	—	౨౭౨
రామలక్ష్మణులు శరభంగుని చూడవచ్చుట	—	౨౭౩
ఇంద్రుఁడు శ్రీరాముని స్తుతించుట	—	౨౭౪
శరభంగుఁ డగ్నిం బ్రవేశించి కాశ్యప పదంబు నొందుట	—	౨౭౫
౩. అగస్త్య పటలము	—	౨౭౬
శ్రీరాముఁడు మనుల కభయ మిచ్చుట	—	౨౭౭
సీతా రామలక్ష్మణులు సుతీత్యం గాంచుట	—	౨౭౮
శ్రీరామున కగస్త్యుఁ డైదురుపచ్చుట	—	౨౭౯
అగస్త్యుఁడు రామునకు వైష్ణవ ధనువు నొసంగుట	—	౨౮౦
౪. జటాయు దర్శన పటలము	—	౨౨
జటాయువు దశరథ మరణము విని శోకించుట	—	౨౮౩
౫. కూర్పణఖా పటలము	—	౨౮౬
సీతారాముల గౌతమీ తీర విహారము	—	౨౮
కూర్పణఖ రాము సందము గాంచుట	—	౨౮౭
కూర్పణఖ కామరూపిణియై రాముకడ కరుగుట	—	౨౮౯
కూర్పణఖ సీతను కాంచుట	—	౨౯౦
కూర్పణఖ సంతాపము	—	౨౯౩
కూర్పణఖ సీతను పట్టుబోవ లక్ష్మణుండు దాని ముక్కు నెవులు కోయుట	—	౨౯౪
చుప్పనాతి నురల రాముని బలిమూలుట	—	౨౯౫
౬. ఖరవధ పటలము	—	౩౦౦
ఖరసేనాపతులు వదునల్వారు రాముచే మడియుట	—	౩౦౨
శ్రీరాముఁడు యుద్ధ సన్నద్ధుఁడగుట	—	౩౦౬
అకంపనుఁడు ఖరునకు దుర్నిమి త్రములు తెలుపుట	—	౩౦౮
తిశిరుని సంగరము	—	౩౧౨
దూషణుఁడు దురమునఁబాటు నేనలఁ బ్రేరేచుట	—	౩౧౫
రాముఁడు దూషణుని వధించుట	—	౩౧౬
ఖరునియుద్ధము	—	౩౧౮
౭. మారీచవధ పటలము.	—	౩౨౦
కూర్పణఖంగాంచి రక్కసులు వాపోవుట	—	౩౨౨
పౌరస్త్రులు చుప్పనాకంగాంచి వలవించుట	—	౩౨౩
కూర్పణఖ రావణుతో మొఱియిడుట	—	౩౨౪
కూర్పణఖ సీత చెలువముం బ్రశంసించుట	—	౩౨౭
రావణుఁడు సీత చందము విని విరాళిచే బలికపించుట	—	౩౨౯
రావణుని నిరహ తాపము	—	౩౩౧

రావణుఁడు శశికాంత శిలామంటపంబు చేరుట	—	332
రావణుఁడు మారీచుఁ గాన నేగుట	—	333
మారీచుఁడు రావణునకు నీతి కఱపుట	—	334
మారీచుఁడు మాయాకురంగమై చనుట	—	335
లక్ష్మణుఁడది రాక్షసమాయ యనుట	—	336
రాముఁడు మాయాహరిణము వెంటనంటుట	—	337
౮. జటాయు మోక్షణ పటలము	—	338
లక్ష్మణుఁడు నీతకు ధైర్యవాక్కులాడుట	—	”
” రామునికడ కేగుట	—	339
రావణుఁడు తాపసియై నీతకడకు వచ్చుట	—	340
” కోపముతో నిజరూపము తాల్చుట	—	341
నీత రావణుం బదరుట	—	”
రావణుఁడు నీతం గొనిపోవుట	—	342
జటాయువు రావణు నడగించుట	—	343
లక్ష్మణుఁడు రాముఁ గానబోవుట	—	344
శ్రీరాముఁడు నీత లేమికిఁ జింతిలుట	—	345
రామలక్ష్మణులు నీతను వెదకుచుఁ బోవుట	—	346
జటాయువుంగంచి రాముఁడు చింతిలుట	—	347
జటాయువు రామలక్ష్మణులకు కర్మ ప్రభావము తెలుపుట	—	348
శ్రీరాముఁడు దివిజలపైఁ గినుకగొనుట	—	349
జటాయువు శ్రీరామునకుఁ గ ర్తవ్యము దెలిపి ముక్తుడగుట	—	350
౯. అయోముఖి పటలము	—	351
రాముఁడు నీతం దలంచికొని పరితపించుట	—	”
నీరు దేఁబోయిన లక్ష్మణుం గాంచి అయోముఖి కాపించుట	—	352
లక్ష్మణుఁడు రామికిఁ జింతిలి రాముఁడు వెదకఁబోవుట	—	353
౧౦. కబంధ పటలము	—	354
కబంధుఁడే జిక్కిన రామునకు లక్ష్మణుఁడు ధైర్య వాక్కులు పలుకుట	—	355
కబంధుఁడు కాపముక్తుఁడై రాముని వినుతించుట	—	356
” కర్తవ్యము తెలుపుట	—	357
౧౧. శబరీమోక్షణ పటలము	—	358

కి స్క్రింధాకొండము .

౧. పంపా పటలము	—	359
శ్రీరాముఁడు జలపతుల తీరుగని నీతం దలంచికొని చింతిలుట	—	360
” సాయం సమయ కృత్యముల నిర్వర్తించుట	—	361
౨. సాలభేదన పటలము	—	362
మగ్రీవుఁడు రామలక్ష్మణులఁగని భీతిలుట	—	”
హనుమ రామలక్ష్మణుల తీరు లారయట	—	”

హనుమ రామలక్ష్మణులకు చమ పృత్యంతము తెలుపుట	368
హనుమంతుడు సుగ్రీవునకు శ్రీరామ గృత్యంతము తెలుపుట	369
రామ సుగ్రీవుల మైత్రిసేయట	370
హనుమ శ్రీరామునకు వాలి పృత్యంతము తెలుపుట	380
హనుమ సుగ్రీవుని సంశయము దీర్చుట	383
సప్తసాల వృక్షము	384
సాల వేధనము	385
3. దుందుభి పటలము	387
౪. ఆభరణ దర్శన పటలము	388
సుగ్రీవుడు రాముని నిత్యకీ సంకాపించుట	389
శ్రీరాముని నిర్వేదము	390
హనుమంతుడు కర్తవ్యము చెప్పుట	393
౫. వాలివధ పటలము	394
తాన వాలికీ సోత్కీకులు జలుపుట	395
వాలి తాను శ్రీరామసణు లభివర్ణించుట	396
వాలి సుగ్రీవుల సహాయము	397
రామ బాణముచే చాట నేలఁగూడుట	398
వాలి శ్రీరాముని నిండ్లముట	399
శ్రీరాముడు వాలి మత్తరిమిచ్చుట	400
వాలి శ్రీరాముని దునింపు కేడుట	401
అంగుడ విలాసము	402
౬. పట్టాభిషేక పటలము	403
శ్రీరాముడు సుగ్రీవుని రాజధ్యము తెలుపుట	404
౭. వర్షార్థ పటలము	405
శ్రీరాముని విరహ సుతానము	406
కలిత్యాల వర్షనము	407
౮. కిష్కింధా పటలము	408
తా లక్ష్మణుని సహధాన జటము	409
సుగ్రీవుడు సురాపాదమును దూషించుట	410
౯. కపిసేనా సందర్శన పటలము	411
౧౦. అన్వేషణ ప్రవేశ పటలము	412
సీతా సౌందర్య వర్ణనము	413
౧౧. బిల నిర్గమన పటలము	414
కవులు పృథ్వీమండలము పోషింపు కాంచుట	415
౧౨. మార్గాన్వేషణ పటలము	416
౧౩. సంపాతి పటలము	417
౧౪. మహేంద్రశైల పటలము	418

కంబరామాయణము.

పా ల కాం ద ము

శ్రీ రామాయణకావ్య సిద్ధి నిధయే సంభావయేయం ముదా
వల్మీకోద్భవ కంబముఖ్య కం వాకుసినార్చితాంఘ్రిద్వయమ్
మానుష్యాతిగ పీఠకార్యఘటనా సంజ్ఞాసిత శ్రీపతిమ్
రామం శ్యామల కోమలూగ సుభగం సీతామనోవల్లభమ్.

అ వ తా రి క .

మ॥ అరుదై యూహల కందరానిక్రియ లో * కాళిల్ విస్మయించి యో
గిరముంగూర్చి తుదిక హరించుట మహా * శ్రీరామనోదంబుగా
బరగు నైజముగాఁగ నెవ్వనికి నా * బ్రహ్మాండ భాండోదరుం
బరమేశుం గరుణామయున్ మది సదా * ప్రార్థింతు నిమరినె.

౧

ఉ॥ జ్ఞానులు సైతమెవ్వని * శాల మహామహిమంబు సుంతయుం
గానఁగలేర యట్టి కరు *ణామయు సద్గుణరాశి వర్ణనలే
పూనియొనర్ప నాతరమే! * పూతచరిత్రుని సర్వమంగళా
నూన గుణాభిలో మునిఁగి * యోలలోన రత్నము రండు భక్తిమై.

౩

మ॥ హరి ఓమ్మొచ్చుచొలుందుదిం బలుకుచున్ * సాంగంబుగా వేదముల్
సరవి నేర్చిన పెద్దలుం, బ్రథిత భా * స్వద్యోగ భాగ్యంబులన్
ధరణిం గ్రక్కిన కూడుగాఁ దలచుచు * చావొనుల్, సదా నిత్యమో
క్ష రమాదాయక దివ్యపాదముల ద * క్కం నూడ రస్యంబులన్.

౪

ఉ॥ బేల గుణంబుగలు నొక * సిల్లి ప్రయత్నముతోడ వేడ్కమై
బాల సముద్రముం దఱిసి * పట్టుగ నిందలి పాలుమొత్తముం
గ్రోలెదఁగాక యంచుఁబని * గొన్నదితంబున రామచంద్ర లీ
లా లలిత ప్రభావ విపు * లంబగు దీనిని వ్రాయఁబూనితిన్.

౫

ఉ॥ శాపముచేతఁబోలెదరు * సప్తముం దొల చేసినట్టి యా
పాపదుారు సత్కథ * సార మనోహరలీల వ్రాసె మున్

దాపసి తద్వచోఽమృతముః ♦ ద్రావిన యీ మనవారి కీడ్లు నా
చాపల బుద్ధిచే నదియ ♦ చప్పిడి మాటలఁ జెప్పఁబూనితిన్. ౬

తే॥ అపయశం బందఁగా లోకు ♦ లపహసింపఁ, గడఁక దీని వాయఁ గతంబు ♦ గలదె వేఱు
తపసి వాల్మీకి వాఙ్మహ ♦ త్వమున పేర్చి, యందఁజూఁగంగ నగునను ♦ నానగాక.

తే॥ బహుచతుర గతుల్ వాల్మీకి ♦ పద్యతతులు, వినిన చెవుల నొప్పించు నా ♦ వెగటుకై త
వీణనాదంబు విని చాల ♦ వేడ్కఁజెందు శీనశునపక్షి నపస్వర ♦ మలఁచినట్లు. ౭

తే॥ † త్రివిధ భాషానిశేషముల్ ♦ తెలియు విలుధ, వరుల కొకమాటచెప్పెద ♦ వసుధయందు
భక్తులును మూర్ఖులును సిచ్చి, వాండ్రు పలుకు, పలుకులెల్ల విమర్శింప ♦ భావ్యమగునె?

తే॥ గదులుగా నాటపట్టులు ♦ గాఁగ గీచు, పడుచు గేతలఁగని కోప ♦ పడునె శిల్పి?
శాస్త్రవిజ్ఞాన మావంత ♦ జాడలేని, నాకవితఁగని విబుధులు ♦ నవ్వవారె? ౮

తే॥ సంస్కృతమ్మున సీరామ ♦ చరితఁదొలుత, వ్రాసినట్టి ‡ మువ్వరయందు ♦ ప్రణతిగన్న
చతుర వాక్యుడౌ వాల్మీకి ♦ సరణిఁబూని వ్రాయఁదొడఁగితి దీనిని, † నవిడభాష. ౯

తే॥ దశవిధావతారముల ను ♦ త్రిమ పదంబు, నయచరిత్రంబు నుత్తమ ♦ నాయకు కథ
నతనిదయచేత నుత్సాహ ♦ యుతుడనగుచు, వ్రాయఁదొడఁగితి † బూతల పట్టునందు

సీ॥ భూరిరాక్షససేన ♦ బూదిగాఁ గావించి, విజయమాలను చాల్చి ♦ వెలయునట్టి
కోపండుమను విల్లు ♦ గొనబుగాఁ గరమున, విలసిల్లు శ్రీరాము ♦ పీఠమములు
వినుతించు వారికి ♦ విరివిగా వలసిన, కోరికలెల్ల జే ♦ కూరుచుండు
విజ్ఞాన కీర్తులు ♦ విస్తరిల్లుచు నుండు, భుక్తియు భక్తియు ♦ ముక్తి దొరకు.

తే॥ నతని యర్ధాంగి నికచ న ♦ ద్భాసనస్థ, నిఖల జగదోపహాత ప ♦ హ్నిప్రప్రసాద
నీత కరుణాకటాక్ష వి ♦ శేషదృష్టి, వారిపైఁ ద్రసరించు న ♦ నారతమ్ము. ౧౩

౧ నదీపటలము. (౨౦)

చ॥ అతికలుష స్వభావ చప ♦ లాంతములై చను నింద్రియాళియన్
శితవిశిఖంబులున్, మణి వి ♦ శేష విఘర్షణ నాదమేదురాం
చిత కుచకుట్మలీక్షణ వి ♦ చిత్రశరాళియు ధర్మమార్గనం
గతిని చరించు కోసలము ♦ నన్ సరయానదిఁగూర్చి పల్కెదన్. ౧౪

* అపస్వరము విన్నవెంటనె వెలచెలపోయి ప్రాణముల విడుచునది అశునపక్షి.

† ఇయల్ (సాహిత్యము), ఇకై (సంగీతము), నాటకము.

‡ వాల్మీకి, వసిష్ఠుడు, చోధాయనుడు అని అజపవ్యాఖ్య.

† జటప్ప వనించు తిక్కణ్ణయ్య వెల్లురున కంబకవి వ్రాయఁమొదలిడెను.

చ॥ పరగ విభూతిధారియగు ధర్మనిదేహముఁబోలి మేఘముం
బరమనసేగి యుండుభవి ధానుగఁదోయముఁ బ్రాప్తి చందనా
క కంచయై న లక్ష్మీసేవ ధాతువులజేవన మచ్చయఁబలెక
మురువుగఁబాల్చు దిష్ణువును పోల చరించును తిత్పురోపరిక. ౧౫

చ॥ కలఁచి తపింపఁజేసె దన గాదిలిమామఁ నూర్మ్యుడింకనే
జలకము లార్చి పాన ముప శాంతి వహి నొసర్తునంచునా
జుగి తలఁచియత్తున న సాంద్రతరంబుగ నావరించె నీ
లలితనొప్పి యవ్వలిమ లక జలదంబులు గస్ప నిచ్చలుక. ౧౬

ఉ॥ వారనిపేర్మి స్వర్ణమయ ధానురకాంతి హిమాద్రియొప్పుగా
సీరసమూని త్రవ్వటకు నెత్తిన కావ్యపు గడ్డపాట లక
తీరుఁ జూచుకొనఁగొని దృష్టిని దానమనము గౌరవో
దారుని పోల్చి మేఘములు ధారలవీడుచునుండు నచ్చటక. ౧౭

ఉ॥ మానమునొంది ధర్మమును మన్ననచేయుచు సీతిమార్గముం
బూని పాదాగ్రవలె, బొబ్బగు జ్ఞాన సధానుసారులై
మానుగవేదముల్ చదువు మాన్యుల కిచ్చిన యిగివోలెఁబెం
పూనుచునుండు వెల్లునల యోధ్యకుఁజేరి దేశమంతటక. ౧౮

క॥ తల నడుచు కాళ్ళు దడవుచు, నిలుకడ లేకించుకలఁ ధానిచుచు భూభృ
త్కుల సంపదగొల్లగొనియు, నెలచెలువలఁబోలి నడచు వెల్లున లచటక. ౧౯

తే॥ కనక మగురువు నెమిలి యీ కలునుమణులు, గందపుంజెక్కలునుగంధఁ గజరదాధి
గొంచుఁబోయిడి నెల్లునఁ తంచుమాడ, వత్తుకులఁబోలె నడచు న వ్వనుధయందు ౨౦

తే॥ పూలగుత్తులు పునెప్పడుఁ పుష్పరసము, కరుల నుదజలమును హాట కంబుఁగలిసి
వడిగఁబాడు గొప్పుఁ వాహవితతి, రాంద్ర ధనువులఁబోలి యొ ప్పెనఁగుచుండు

చ॥ తరువులఁగూల్చుచు గిరులఁ దార్కొని చీల్చుచు నాకుఁగొమ్మలక
బరువడిగాఁగ వాఁగొని పర్వులువాడు వెల్లువల్ గనక
గరడులు చాటు సంప్రమును గట్టఁబొంగి నాటి మేటి వా
నరుల కడింది వెల్లునల నానెపుఁబద్ధతి తోచు, నయ్యెడక. ౨౧

తే॥ ఈగలును తేట్లు ముసరగా నెల మీటి, పొంగి నరుగులతో లోన ముటికిపాటి
పడుచు లేచుచుఁ దీయని వారితోడ, దొరలు నెల్లువల్ త్రాగుఁబో తులనుపోలు

తే॥ తీగపడగలతోమద నాగచయము, తోడఁ బలుకాల్పడలతోడఁ దొలఁకు దొనుల
తోడఁ బట్టితొను వెల్లువల్ చుడుకు తోడఁ గడలితోడఁ దీకొనవచ్చు కరణిదోఁడు

సరయా మహిమము.

మ॥ ఇనవంశోద్భవులై స రాజతతిచే ♦ నెల్లప్పుడుకొ మేటిపా
లనమం దెచ్చిరి ధర్మపద్ధతుల లీ ♦ లంబూని వర్తిల్లి సం
బిన యావాహిని తల్లి పాలవలె నొ ♦ ప్పైక సర్వదా సర్వధా
నజాతానస సృష్టియందమరు జీ ♦ వశ్రేణి కన్నెంటికిక. ౨౫

తే॥ కుంకుమము గందవొడి కొప్పు ♦ గోగువేగి, పొన్న చందన మేలకుల్ ♦ పునుగు వట్టి
వేరు చెంద మగురు కురు ♦ వేరు తేనె, గలుగుటంజేసి నది యిప్పు ♦ గాలివీచు. ౨౬

చ॥ నిలుకడసేగి వర్ణమున ♦ నెవ్వడి బోయతలెల్ల గేలఁ గ
డ్పులనెద బాఁడుకొంచుఁ బరు ♦ వుట్టొసఁజుచు విండ్ల సముల్లక
బిలపిలమూఁగి వారుకొను ♦ నెంటల నారయ నెల్వలొప్ప మేల్
గలుపును గొన్నయుబ్బునఁ ద ♦ లిచ్చెడి భూవిభు వెల్వలొయనక ౨౭

ఉ॥ పాలుపెరుంగునేయి కడ ♦ వల్ల యుట్లను వారిమింగి వ్రే
గోలల వల్వలం జవిరి ♦ కొంచును మద్దులఁగుల్పుచేగు నా
లీలఁగన్నఁగాలియ బ ♦ లిష్టఫణావళి నాడినట్టి గో
పాలుని లీలలంబలెనె ♦ భాసిలుఁ దత్సరయా ప్రవాహముల్. ౨౮

చ॥ కలకలమంచుఁ గాఁపులు క ♦ కాకికలై పరువెత్తుచుండ ము
న్వలన జలంబు నించి తల ♦ వాకిభులం బడద్రోచి పైరులం
గలఁచుచుఁ దుమ్మెదల్తోలుచు ♦ గంట్ల మణితీరిరాలుచుండఁ గ్రే
వల నెసరేఁగుచుం గరమ ♦ పాటు గజంబులఁబోలి వెల్లువల్. ౨౯

తే॥ పల్లమును మిట్టగా మిట్ట ♦ పల్లమునుగ, సమము వాఁగుగా వాఁగును ♦ సమముగాఁగ
ఫలమును తారుమాటుగా ♦ నలుపుచుంచు, వెల్లువలు కర్మఫలముల ♦ వీరదోచు

ఉ॥ కాల్యలయందు వెల్లువల ♦ గర్జవినం బరువెత్తు కాఁపులా
కాల్యలఁజూడఁగా నెనఁగుఁ ♦ గంబుకణంబులు పొన్నముతైముల్
వెల్వడ వీచికావితతి ♦ వీరగఁగ నొక్కటి పెక్కులాచుఁబా
యల్వడి పాటు వంశము మ ♦ హాద్భుతవృద్ధి వహించు పోలికక ౩౦

మ॥ హిమవంతంబునఁ బుట్టి వెల్వడి సము ♦ ద్రేశానుతోఁబ్రేమ సం
గమముంజేయు ప్రవాహమెన్నఁగ మహా ♦ గణ్యంబులై సట్టి వే
దములుం దెల్పఁగలేని బహ్మమనఁ దొ ♦ ల్లక మూలమందొక్కటై
భ్రమచేఁబెక్కుమతంబు లందిన బుధ ♦ ప్రామాణ్యముం బోలెడిక ౩౧

మ॥ మకరందంబులు చిందు సద్వనములం ధి బద్మాకరశ్రేణిఁ జం
పక సాగంధిక పుష్పవాటికల ర ధి మ్యంబై న గుంజాలతా
దిక వేలాయుత పూగ పుంజములఁబొం ధి దేవ వెల్లువల్ జీవుఁ డై
హిక కర్మాచరణంబునం దనువులె ధి న్నేఁజెందు చందంబునక.

53

౨ దేశపటలము. (౬౦)

మ॥ సరసోక్తుల్ విరివారుచుండ బుధుల్ ధి సమ్మోదముంబొంద ముఖ
వర మాధుర్య కవిత్వరీతిఁ దెలిపెక ధి వాల్మీకి యెద్దాని స
పురమోదారముఁ గోసలంబు నిపుడే ధి వర్ణింప మేకోంటిఁబ్రే
మ రసంబుక మధువాని మూఁగ కడఁకక ధి మాటాడు చందంబునక. 3౪

సీ॥ పొలముల గనిమలం ధి బొలుపారు ముత్యాలు, కాలువలందు శం ధి ఖములరాశి
కాలువ దరుల బం ధి గారు గడ్డలు నెను, ములు పొర్లు పల్లులఁ ధి గలువ వనులు
చదునై సంచోట్లఁ బుం ధి జములై స సగడమల్, వరిమళ్లలో హంస ధి వరచయంబు
బీటినేలఁదేసె ధి పెరల సమూహముల్, తోటల యండెల్లఁ ధి దేటి గములు

తే॥ ఇంపు సొంపార నారీతి ధి నెనఁగుచుండ, సంపదలపెంపు నికనిట్టి ధి సరణిదంచు
వర్ణ నముసేయ నరుదని ధి వాసికెక్కె, భాసురంబగు నమ్మహా ధి కోసలంబు. 3౫

సీ॥ పల్లంపునేలల ధి యెల్లలలో నేటి, వెల్లువల్ గాఁంచు ధి పెనుర వంబు
కాపులు చెఱకుల ధి గానుఁగ లాడంగ, సగు కిష్టు రొద లెడ్ల ధి యదలుపులును
ఆగానుఁగలనుండి ధి యధికంబుగా వెలు, వడి కడవలఁబడు ధి పాలరవము
నీటిదరులఁజేరి ధి నెఱయుచుఁదిరుగాడు, నంకు పుర్వుల కీచు ధి సందడియును

తే॥ నీటుగాఁ గోడె లటనటఁ ధి బోటులాడు, ధ్వనులు ఁకెల బెడిదంపు ధి నివదములును
జలములందెనుములు పడు ధి నులివుఁగలిసి, వింతఘోషంబునెగడు స ధి వీటియందు

సీ॥ నందనంబును పోలు ధి సుందర వనముల, నమఘలు పురివిచ్చి ధి నాట్యమాడ
జలము సమృద్ధిగా ధి వెలయు కొలంకుల, వెలిదమ్మి చివ్వెలు ధి వెలుఁగుచుండ
నీల ఘనాఘన ధి నికరంబు నిరుపమ, శ్రావ్యమృదంగ ని ధి స్వనముసేయ
విరివిగా నెడయక ధి తెరలుచు నుండెడి, తెరటాలు రంగుల ధి తెరలు దింప

తే॥ మకర వీణా నినాదంబు ధి మాడ్కిఁదేటు, లింబుగా సచ్చటపట గా ధి నంబుసేయ
మెచ్చి నల్లకల్వలు కను ధి ల్విచ్చిచూడఁ, దనిసి నిండు కొల్వొందుఁ గే ధి దారవిభుఁడు

సీ॥ ఇందిదిరంబులు ధి నింపు పెంపొందించు, నిందిరయును తమ్ము ధి లందు నిలుచు
నెలయాడచూపులు ధి విరివింటితూపులు, కమవ యువకుల వ ధి యముల నిలుచు

వారాశి దొరకు ప్ర ధాన వాళవాక్తికములు, మొగుళ్ళులయందును ధ మొనసేనిలుచు
సత్యవాక్యములును ధ శాస్త్రధర్మములును, జనముల నాల్గుల ధ కొనల నిలుచు

తే॥ శాత్రవులయందు స్రియులందు, సంచరించు, గోపమనియెడియొకదొడ్డ, కొడిమెగుణము .
ఔర! ఎవరికే వర్ణింప ధ నలని యగునె? కోనలంబందు చెలువంది ధ కొఱలుతీరు

చ॥ జలముల శంఖముల్, తరుల ధ చాయల బత్తెలు, మాలలందు తేఁ
టులు, జలజమ్ములకెసిరి, కు ధ డుంగములం గమతమ్ము, లిండ్ల వా
ములఁ దెలిపిట్టలుక, దరుల ధ ముత్తియముల్, వసులక మయూరముల్
పొలుపుగ గుంపుగుంపులయి ధ పొల్పును కోసల భూమి నెల్లెడక. 3౯

సీ॥ మడకలు దున్నగా ధ నెడనెడలేచు బం, గారుపెళ్ళలును శం ధ ఖములు విడుచు
ముత్యాలరాసులు ధ మునునుడి చదునై న, పొలముల రత్నరా ధ సులును వడ్లు
నిండఁగాఁ బచ్చనై ధ నెలయు వెన్నులు మీలు, మానుగా రొదనేయు ధ మధువవితతి
మృదుల పత్తములతో ధ మెఱయుచెఱకుతోట, లల్లి తామరలును ధ నల్లగలువ

తే॥ లెల్లవలసిల్లి యెచ్చట ధ నేని చూడఁ, గాఁపు పడుచుల మొగముల ధ కాంతితోడఁ
గలిసి కనులకుఁ బండువు ధ గలుగఁజేయు, సర్వజననతమైన కో ధ నలమునందు రం

సీ॥ వినఁగ వీనుల కింపు ధ నెనయించు కుఱుచ వీ, ణియల వాయించు వై ధ ణికులు, తేట
కలుద్రావి మెట్టుల ధ కడనొక్కియింపుగా, వాయించుపాటలు ధ ప్రతిదినంబు
వెండినాఁడెల్లనై ధ వెలయు సౌధముల లే, యెండలుగాయు ప ధ సిండి చప్ర
మంచములందు ర ధ మాకుమారుని నంగ, రంబునఁజెనఁగి వి ధ శ్రాంతి గొన్న

తే॥ నీలనయనముల్ మెఱుఁగారు ధ నెమలిచాయ, కుందరదనముల్ పొలుచున, కొమరు నెలత
లింపుగాఁగొన్న నిద్దర ధ యెడయలేపు, చుండును ప్రభాత మారుత ధ మొలయువేళ

సీ॥ చెఱకుగానుగ నోటఁ ధ జెదరి బయల్బడు, తేనియవంటి తీ ధ పైన రసము
ఔంకాయ పాళలఁ ధ బొడంబుగాఁగాఱి, వెల్లువలై బయ ధ ల్వెడలు రసము
ఉన్నతవనముల ధ నొప్పారుతరువుల, ఫలములు వ్రయ్యఁగాఁ ధ బాఱురసము
మానుగాఁబొడవగు ధ తేనెవెరలనుండి, మదిచవి గొనఁ బాఱు ధ మధురసంబు

తే॥ యమతలునుయువకులుకాంక్ష, లూరఁదాల్చు, పూలసరములనుండి ముఁబాలుచురసము
మేరమీఱి వెల్లువలయి ధ వారిరాశి, జొరఁగఁద్రావియందలి మీలు, చొక్కుచుండు.

సీ॥ కలుద్రావుచోఁగాఱి ధ కానంగనగు చొంగ, పొక్కులు వెలయుకాఁ ధ పులు కడంక
నంగితముంబోలి ధ చవులూరఁజేయు ప, ల్కులువల్కు తమ వెలం ధ దుల విశాల
నయన వదన చర ధ కాకరాది కంబుల, కుపమలై జగమున ధ నున్నతిగొని
ఘోషారు తమ్ములు ధ నుల్ఫలాదికములు, దక్కదక్కచల్చు ధ తనరకుంట్ల

తే॥ యెఱిగి తీసివై వంగవారి ♦ యెడదయొప్ప, కట్టులిట్టు లూరిక తిరు ♦ గాడుచుండ్రు
యువకులొకయపుయువతుల యొప్పుప్రేమ, బడసిరేనియుమఱిత్రోయ విడువంగలరె?

చ॥ కడలియుఁ గ్రొత్తనీట జల ♦ కంబులునేయు పడంతు లొప్పుగా
జడలధరించు పూలగురు ♦ చందనగంధమె వీచున్న స
క్కడి వలకాండ్రు వాలు కడ ♦ కన్నులఁజూడంగరేపు తేనె ప
ల్కడరు మెఱుంగుఁబోండ్ల పాలు ♦ పారెడి తీరుల నెన్న శక్యమే? ౮౪

ఉ॥ ఆమనిఁ గామినుల్ జలక ♦ మాడిన నీటి మహత్త్యమెన్నఁగా
నేమగు? దోటలు బాలము ♦ లెచ్చటఁజూచిన జిడ్లువాటి యా
చామ లలందినట్టి మృదు ♦ చందన పంకము పేరినట్టి త
ద్యామిని తేంట్లు గుంపులయి ♦ మూఁగును తేనియ నానునానమై. ౮౫

చ॥ పాలముల వాలుగంటులను ♦ పోలి చరించెడి రాజహంసులి
మ్ముల జలజంపుఁబానిపులఁ ♦ బొల్పుగ నుంచిన పోతకమ్ము, లం
దులఁ జరియించు బట్టియలు ♦ దూడల నెడ్డెడలంచి చేపఁ జా
ళులు గొను పాలద్రావి వెల ♦ బుక్ మఱివైచుచుఁ గప్పగంతులఁ. ౮౬

చ॥ షికవితతుల్ వినోదముగఁ ♦ పెండిలినేయఁగఁ, గన్నుదిప్పుపొం
దిక గలస్త్రీల నర్జును ♦ తీరులకంటె మయూరసంఘముల్
రకముగఁగొమ్మలం దలర ♦ రాజ మరాళము లబ్జశయ్యఁ గూ
రికిడి, మేలుకొల్పులు ద్వి ♦ రేఫతతుల్ దగఁబాడుచుండెడుఁ. ౮౭

నీ॥ కులధర్మముల కను ♦ గలమగు పడుచుల, వెదకి పెండిలి నెఱి ♦ నేర్పువారు
గ్రద్దతో న్వచ్చాయ ♦ గదలు కిరణివచ్చు, పాటల సుఖములు ♦ పడయువారు
దేవామృతము కంటఁ ♦ దీయనౌ సద్ధర్మ, విషయంబు లడుగుచు ♦ వినెడువారు
అతిథుల మోముల ♦ పరసి యన్నలబిడి, యత్యధికానంద ♦ మందు వారు

తే॥ కినుకయూరక మదిగొని ♦ కనులకంటె, దామ్రమగు జుట్లఁజూపి యు ♦ త్నాహమునను
వీరగుణగుప్తి నునుతేని ♦ పిడుకోళ్ళ, బోరరేచుచు గెలిచిమై ♦ బాదలు వారు.

చ॥ పరువపుమన్నలొండ్లకటి ♦ భగ్గుఁగోపము గొన్నపిడ్గులఁ
నెరవునఁ దాఁకుచుఁ బగయుఁ ♦ బెచ్చుపెరుంగఁగ నెల్లచోటులఁ
విరిసిన మబ్బు రెండగుచు ♦ వింతగఁ బోరినయట్లు పోరు పో
రరసి ద్విరేఫముల్ నెగసి ♦ యార్వ, ముడుల్పిడ నార్చువారలుఁ. ౮౮

చ॥ మొలచుచు నున్న తామరల ♦ మొల్కులు నల్లఁ బసిండి ము తెముల్
తోలఁగఁగఁదోచి రత్నవిత ♦ తుల్ చందరం దెలిసగుపురుషులు

బలవరమొందఁగాఁ గమత * వర్గము మోడ్పుగొనంగఁ జాళ్లఁజేఁ
పలు కడుఁద్రుళ్ల దున్నలను * వార కదల్తురు కాఁపు లచ్చటన్. ౫౦

ఉ॥ పాడియెఱింగి యూననిడి * పద్ధతికోపమునూని కోరఁగాఁ
గూడిన వానిఁబొంది జు * కోటికి మేలొనరించి కీర్తి ప
ర్యాడెడు తేఁడు కావ బరు * వంతయు నీఁగుచు నూర్చుభూమి నా
నోడలు వస్తువుల్ విడిచి * యొందు విరామము నుప్పళంబులన్. ౫౧

ఉ॥ కోసినయోదె లాకనముఁ * గూడఁగ వాములనేసి పెద్దవా
ర్చేసిన బోధతో నుతిచి * చేరిచి కళ్లపు బిచ్చగాండ్రకున్
వేసియుఁ దక్కువానిఁ దమ * మిందుల తోడ భుజింప బండ్లకుం
బోసి ధరిత్రికుంగఁ గొని * పోదురు కాఁపులు ధాన్య మిండ్లకున్. ౫౨

ఉ॥ తీఁగలఁగాచు కాయలును * తీయని వానశ్రముల్ తోటలన్
గాఁగల పండ్లు కందములు * కాయల ధాన్యము మళ్ల నుండియున్
రాఁగల ధాన్యముల్ నిలువ * రంబుగఁ బూవుల నిల్చి తుమ్మెదల్
తేఁగల తేనెపోల్కిదగఁ దెత్తురు * మెత్తఁగఁ గాఁపు లిండ్లకున్ ౫౩

సీ॥ ఎచ్చోటఁగాంచిన * నింపుసాంపారంగ, విప్రులు తమయిండ్ల * విందులుగను
బంధువులును గాఁగ * వచ్చినవారితో * ముత్తెఱంగుల పండ్లు * ముందు గొనుచు
బలువగలై నట్టి * పప్పులతోవాని, నింపి నెల్లువ వోవు * నేతితోడ
గడ్డపెరుంగుతో * గండచక్కెరతోడ, నడుమ నడంగు న * న్నంబుతోడ

తే॥ మృదులప్రియవాక్యములతోడ * ముదముతోడఁ, దనినిదీఱనిదేవామృ * తంబుఁబోలె
భోజనము చేయుచప్పున్లు * పూర్ణ మగుచు, నెప్పు డోప్పారు నవ్వరి * చొప్పు గొప్ప.

తే॥ కాఁపు చెలువల వదన పం * కజములందు, నెలయు కాటుకకన్నుల * లలితరీతి
నొప్పు నాఁడుఁదేట్లనిభ్రమ * గప్ప వలచి, కడఁక మాగాణిఁ దిరుగాడు * గండుఁదేట్లు.

తే॥ కెరలు చూపుల మాడుని * గెలిచినట్టి, పంట పడఁతుల గల్పిగు * బ్బలు కడింది
మగలఁగినిసి లోఁగొను; నట్టిమళ్లప్రక్కఁ, బాళకలుద్రావి మదియించు * వాలుమీాలు

తే॥ నేలవ్రాలిన మేఘంపు * నికరమనఁగఁ, జల్లనీటను దిరుగాడు * నల్లయెనుము
లెదలఁగ్రేపులఁదలఁపఁగాఁ * బొదుఁగుచేటి, పాలుగాఱ గోముగ వరి * పైరు పెరుఁగు.

ఆ॥ నిండుబానసములు * నినదింప వార్చిన, కడుగుసేటిచాళ్లు * క్రముక వసము
లందు చొచ్చియచట * నమరంగ నాటిన, యెఱ్ఱవడ్లపైరు * నెలమిఁబెంచు. ౫౪

ఆ॥ తామ్రమాడములు ప * దంబులఁ జిదిఁగిత్రో, యంగనైన కుప్ప * లందు మెఱయు

మణుల జీనువాలు ♦ మిఁగులుఁబుద్ధుల, చెంచి గూండ్లలోన ♦ నించుచుండు. ౧౯

ఉ॥ చేతుల సంకుగాజులును ♦ చేరకఁ గవ్వములాడు సవ్వడుల్
చేతముఁ జల్లఁజేయఁగను ♦ చెన్నగుకొనులు వీఁగియాడఁగా
వ్రేలలు పెద్ద చిల్లుదురు ♦ వేసలు లూడఁగ మైచెవర్షఁగఁ
వ్రీతమనన్కులై స తమ ♦ పిల్లలు నిద్దర వీడి లేవఁగఁ. ౨౦

చ॥ చిలుకల పిల్లలుం బలుకుఁ ♦ జెన్నగఁ బండిన కొఱ్ఱచేలలోఁ
బులుఁగుల పిల్లలుం బలుకు ♦ భూజ నికుంజములఁ మనోజ తఁ
గొలఁకుల తేటలుం బలుకు ♦ గుమ్మని వాసన వీచు తమ్ములఁ
గలకల సువ్విపాట లెన ♦ కంబుగ దాతలయిండ్ల నిండెడుఁ. ౨౧

త॥ కోసిన వక్కలనేరిచి, త్రోసినయవి దొంగ చూపు ♦ తూఱని పడుచుల్
చేసిన యిండ్లకు మంటెలఁ, బోసిన తఁజి జిందినవియు ♦ ముత్తైములె చుమి! ౨౨

తే॥ కొదమ గొఱ్ఱలు గాంచిన ♦ బెదరులేని, గుండ్ర మెలికల కొమ్ములఁ ♦ గొఱలుతగరు
లుఱుము కరణిని పిడుగుల ♦ సరణిదాఱు, ధ్వనులకంజి గిరుల నీర ♦ దములుమెఱయు

ఉ॥ పిల్లలఁగన్న యేనుఁగుల ♦ వీడి మదావళ రాజుఁ బట్టఁగాఁ
బల్లులు ద్రవ్వినట్టి వన ♦ భాగములఁ మలక్రిందినేలలం
దుల్లసిలంగ నున్న జను ♦ లొక్కటఁజేయు మహానినాదముల్
మెల్లఁ గొలఁకులం దిరుగు ♦ మేటి మరాళములం గలంచెడుఁ. ౨౩

చ॥ గెనసులు త్రవ్వచో నడుమఁ ♦ గేలికీదాలు మణుల్ విదుర్వగా
మునుకొని వ్రేలు మాపులను ♦ ముట్టుడు సందలి తేనె తుంపురుల్
చినుకును బిందురూపమునఁ ♦ జెన్నరు పుప్పొడి పైఁడిపోల్కిఁబై
నెనసిన పొన్నమంజరుల ♦ నింపుగఁ గూరుకు నంచగుంపుపై ౨౪

ఉ॥ కాపుచెలుల్ కరంబుల ర ♦ కంబుగఁగూర్చి వినోద లీలలఁ
జూపుచుఁ బాడు పాటలు వి ♦ శుద్ధిగఁ రెండువిధాలవేఱువుల్
చాపుఁచుఁబట్టు గొల్లమొగ ♦ సాలలఁ గట్టిన యాలదూడలఁ
జోపుచు లాలిపాటలలిఁ ♦ జొప్పుగ నిద్దరపుచ్చు హాయిగాఁ ౨౫

తే॥ కొండక్రింది నేలల నుండు ♦ కోమలులువి, నోద రీతిని పాడు వి ♦ నూత్న గాన
మలరఁ జిఱు ధాన్యములు పండు ♦ నట్టి పొలము, గాచు నక్కఱితేనుండఁగా ధ్వనించు

ఉ॥ గాలికి వంశముల్ గదలి ♦ గాండఁగఁ గొండలనుండి పెఁ ఘణుల్
వ్రేలిన రీతిఁ గ్రొమ్మఱువు ♦ వెల్లువ ధారలు పాఱి చెందొవల్

* కఱులతోఁజేయఁబడినవి, పెదరుతోఁజేయఁబడినవి.

గ్రాలు కొలంకుల న్నెఱసి ♦ కాలువ తూములఁ జొచ్చి బైట రాఁ

గ్రోలి మొగమ్ము ముడ్చుకొని ♦ స్రుక్కును శంఖపుఁబుర్వ లయ్యెడఁ

తే॥ నిడుద నల్లని కనులక్రొ ♦ న్నెల నొనళ్ల, కలుకులకు విద్యయుఁజెడని ♦ కలిమిగలుగ.

నొచ్చి వచ్చువారల కోర్కు ♦ లిచ్చుటయాను, అతిథిపూజయుఁబనిగాక ♦ యన్యమేది?

తే॥ వంచనములేని సత్రముల ♦ వఱలుచోట్లఁ, గ్రొన్నెలంబోలు కొడవండ్లఁ ♦ గోసి కుప్ప

గూర్చుకూరగాయలు పప్పుకుప్పలు వెలి, ముత్తైముల వాటి బియ్యపు-మూటలమరు

తే॥ కలము లొనఁగఁగఁపులకుఁగా, వలయుధనము, భూమిదేవి యొసంగును ♦ పూ ర్తిపంట

గనులొసంగును మేటిమూ ♦ మణులనమితి, కులమొసంగును మేలై స గొప్పనడత. ౭౧

తే॥ దొనఁగులేమి సకాలమృ-త్వపులులేవు, మదిని మదిమదియంటఁ జే ♦ రదు చిరాకు

పూని చేయు ధర్మోతర ♦ ములును లేమిఁ, గడకు దుర్గతి యన్న శం ♦ కయును లేదు

తే॥ క్రమముదప్పి వెల్లువలె య♦ క్కడఁజరించుఁ, గుంకుమాంక భుజంబులే ♦ గుఱుతుండప్పు

జెలుల నడుములె యట నన్న ♦ గిలుచునుండు, వాసనలు గలయవి కేశ ♦ పాశతలె.

క॥ అగురుపొగ బాసనంబుల, పొగయుఁ జెఱకు పాలు కాఁగు ♦ పొగయును వేల్చిం

బాగతోఁగలియుచుండత్పరి, మొగుఱులవలె న్నెలయెడల ♦ ముసరుచునుండు. ౭౨

తే॥ కలికిమైచాయఁబోలి కే ♦ కలు చరించు, కలికి సనహారరుచివోలఁ ♦ గాయనెండ

కలికి నెఱిఁగి వోలె మే ♦ ఘములు క్రమ్ము, కలికి చూపులవలె వాలు ♦ గలునువెలయు

మ॥ కలఁగంబాఱి జలంబు పొంగ నులియం ♦ గం గాను లీఁదాడు కాఁ

పుల పూఁబోఁడుల యెఱ్ఱనొపదవులం ♦ బోలెఁ విరాజిలు చెం

గలువల్ విచ్చును మళ్లలో; మడవలం గంజాతులంబోలి హం

సలు మెల్లన్నడతెంచు; వారిమొగమా ♦ సక విచ్చు నీరేజముల్ ౭౩

కా॥ కేరున్నారల యోరచూపు వ్రతులఁ ♦ గ్రేడించి యూడించుచుఁ

గేరుఁ వారినడల్ కరేఱువుల చ ♦ క్కింగాంచి యెంతేనియుఁ

గేరుఁ నీరజకుట్మలంబుల పసం ♦ గేల్పించి వక్షోజముల్

కేరుం బూర్ణ శశాంకు నొప్పిదపు భం ♦ గిఁవారి ముగ్ధాన్యముల్ ౭౪

ట॥ చెదరియున్న మణులు ♦ బెదరించునినుకాంతిఁ, గొబ్బెరలను గెలుచుఁ ♦ గొమల చనులు

వారి వలువలెల్లఁ ♦ బాలనురువు గెల్పు, వాద్యములు మొగుళ్ల ♦ ధ్వనుల నోర్పు.

తే॥ జలదములు పెద్దతోటల ♦ చాయఁబోలుఁ, బొన్నమల యటఁగనవువా ♦ ములనుపోలు

జలధు లచ్చటి పెనుకొలఁ ♦ కులనుపోలు, స్వర్గపురి పలునిధుల కో ♦ నలముఁబోలు. ౭౫

ఉ॥ రాసుల వడ్లు లేనియెడ ♦ రాజులు నచ్చపుటాఱి ముత్తైపు

గ్రాసులు లేనిచో నుదక ♦ రాశిని కూర్చిన తెల్లయుప్పుపె

నానులు, లేనిచో నదులు • రాయుచుఁద్రోయుచుఁజేర్చుపెన్నిధుఁ

ల్యాసిగ నవ్వి లేనియెడ - భాసీలు మా క్రిక సై కలంబులున్ ౧౪౯

ఉ॥ చందనపుక వనంబులొకొ? ? సంపెగతోటలొ? చెప్పనొనొకో?

కందుక కేళినల్పుకుల ? కన్యలు కానగవచ్చు నిక్కువల్

సుందర నందనంబులొకొ? ? చొక్కపుఁగుందవనంబులొకొ?యా

స్కందునిపోలు వారలెల ? సంబున విద్దెల నేర్చు తానముల్ ౧౫౦

ఉ॥ చక్కెరఁబోలెదీయనయి - జానగుబాలల తొక్కుపల్కులం

జొక్కిపికాళినేర్చు బలు - సూటిగ; వారలన ర్తనంబు లిం

పెక్కనెమిళ్ళునేర్చు; నల - యింతుల సొంపు రదాళిఁబోలు మేల్

చొక్కపు ముత్తియాలు విడు - చుక్కరహిఁబర్వపు టాడుశంఖముల్. ౧౫౧

తే॥ కల్లుగీతురమ్మెడివారి - పిల్ల వాండ్రు, సేద్యమొనరిత్రు కాపుల - చిన్నవాండ్రు

వైచికుల పిల్లలును వీణఁ - బాడుచుండ్రు, వాదకుల సుతుల్ భద్రర - వంబు నింత్రు

తే॥ మలయుహారముల్ సోనగా - మధువునొసఁగు, పలయుమణికనకంబులఁ - గలము లొసఁగుఁ

బొలయుమలయానిలంబె తు - పురుల నొసఁగుఁగలయఁ బెంచవు లచ్చటి - గాధలొసఁగు

చ॥ వనములయందు వేడుకగ - వారిజనేత్రలు లోలవేణులున్

ఘనకుచ బంధుల్ నడనఁ - గాఁదమి వారల పోల్కిగాంచి యిం

పెనయఁ గలాపిపాళి తమ - యింతులెకా! యని కోడెకాండ్రనె

మృనములఁబోలె గంధసుమ - మండనయుక్తల వెంబడించెడిన్. ౧౫౨

తే॥ ఎఱుగఁరా దీవిమహిమ పేదటిమిలేమి, నరయరాదు శౌర్యమహిమ - యరులులేమిఁ

గనఁగరాదు నత్యమహిమ - కల్లలేమి, వెడఁగులేదు పెద్దలయొద్ద - వినమిలేమి. ౧౫౩

తే॥ కొఱ్ఱలుద్దులు పెనలు నూగులును జొన్న, లులవలును తవిదలు చామ - లున్న బండ్లు

బురదనేలల నుప్పును - మోయు బండ్లు, త్వరితగతినేగ నొండొంటి - నొరయుచుండు

తే॥ నల్లతులనొంద నత్కర్మ - జరుపకుండు, నరులు వొందు పల్లతుల జన్మ - ములమాడ్కి

బెల్లమును తేనెచక్కెర - పెరుఁగు కల్లు, వినిమయంబుగ జరుగు న - వ్వీటియందు. ౧౫౪

తే॥ వేణువులుపాటలు ధ్వనించు - వీధులందు, నదులు నదులును డీకొన్న - పదురుదోచ

యజ్ఞముల కుత్సవములకు - నరుగుజనము, గుంపుగుంపులై యొండొంటి - గూడుచుండు

తే॥ ఊడనునట్టి శంఖాదుల - యులివు మఱియు, దట్టి వాయించు చర్మవా - ద్యములధ్వనులు

కఱ్ఱలంగొట్టు భేర్యాది - కముల రవము, నట్టల నదల్చు కాపు నం - దడుల నడఁగు. ౧౫౫

తే॥ రక్షగల తొమ్ములంజొల్లు - రమణఁగాఱు, పిల్లలకు నన్నముఁగుడుపు - తల్లులమర

ముఢుచుకెంగేలు వెన్నెలన్ - ముడిఁగినట్టి, యెఱ్ఱదామరలంబోలి - యెసకమెనఁగు.

తే॥ కుదిరెందంబు తమమంచి - గుణము వలన, అమలమగునీతినిలిచె సత్కంబు వలన
వెలసె ధర్మంబు మగువల - ప్రేమవలన, దనరెదటివాన క్రొత్తడి - తనమువలన. ౯౨

తే॥ పెక్కు-వనములు చుట్టిన - పెద్దదేశ, మెటిగియెల్లలగని పల్క - నెవరి తరము?
ఒత్తువెల్లువల్ల నర - యూనది పలు, దాదులం దారియుం గన - నేరదయ్యె.

తే॥ ప్రళయకాల వాయువులచే-వనధిరేగి, పొంగి వచ్చిన నాశంబు - బొందనట్టి
కోసలంబుమహిమ యిట్లు - కొఱలు నింక, నరయుదము నగరంబు తీ - రబ్బు వఱకు.

౩.నగర పటలము. ౯౫

మ॥ లలి మాధుర్యము సర్వపుష్టి సరసా-లంకారరీతుల్ ధ్వనుల్
గలయంబల్కు - మహాకవింధ్రులకు శ్లా - ఘ్యంబై యజాండస్థ జీ
వులు దుస్సాధ తపఃఫలాదికముచే - బొందంగనై దివ్యలం
దలి జన్మంబున కాన నేయగ నయో - భ్యాపట్టణంబొప్పడి ౯౫

మ॥ ధరణీదేవి ముఖాబ్జమో? తిలకమో? తన్నేత్రమో? దివ్యసుం
దర భద్రాయత నూత్రమో? కుచతటో - దంచన్మణి హారమో?
వర జీవస్థలమో? రమావనతి యా - పద్మంబో? శ్రీనిష్ఠువే
రురమో? కౌస్తుభ హేమ వేటికయో? దే - వాకంబుపైలోకమో? ౯౬

మ॥ ఉపమానం బాకటేని నెమ్మనములం - దూహించి యిన్నాట్లుగా
త్రిపురద్వేషియు బ్రహ్మయు హరియు సా - ధింపంగలేరై య
య్యుపమంగాంచ నడంపరాని తమితో - నుల్లంబు ప్రేరేపగా
నిపుడుకొ తెప్పలు వాల్చు కంతరమునం - దీక్షింతు చంద్రార్యముల్. ౯౭

మ॥ అమరాధీశ ధనేశ పత్తనము ల - భ్యానంబుచే నై నయ
ట్లమరం జేసిన బ్రహ్మ యావలనె య - త్యంతంబు వైశాల్య మం
దము పెంపారంగ సృష్టిచేసిన యయో - భ్యంగాంచి సంకల్ప శి
ల్పము దేవాసుర కారువుల్ మఱచుచో - వర్ణింపగా శక్యమే? ౯౮

ద్విపద॥ పుణ్యాత్మలకు స్వర్గ-మున సుఖంబనుట, గణ్యామాశ్రతుల వా - క్యంబది నిజమ
తపము ధర్మంబును - ధరణి ఫలింప, నుపకరించిన ప్రభుం - డొక్కరాముండు
తక్క మతెవ్వరా - తామరసాక్షుఁ, డిక్కగాఁ గొనియేతె - నెల్లలోకముల
నన దీనికంటె శు - ఖానుభవమునఁ, దనువు తలంబు భూ - తలమునఁగలదే? ౯౯

ఉ॥ తోరపు ధర్మముక గరుణ - తోడి జితేంద్రియతఁ భజించి పెం
పాదు తపంబుచే నెఱుక - యుద్భవ వారలకుకొ శరణ్యమా

శ్రీరమణుండు పుట్టియట - జెల్వగ నొప్పను నీతతోడ నూ
తాటుల యేడ్లనంగ దివి - నైనను దాని నమంబు గల్గునే? ౧౦౦

చ॥ కలరట రాజులు న్నగలు - గల్గును గల్గు నమూల్యరత్నముల్
కలవు మదేభముల్ హరులు - కాంచనమున్ భువి గల్గు నన్నియుం
గలవు మునీంద్రయక్షసుర - కాండము వచ్చుచు నంస్తుతించు న
న్నెలవున కొక్క మేలుపమ - నేర్పునఁ దెల్పఁగ నుండినం గదా? ౧౦౧

కోట గోడలు.

చ॥ చదరము శాస్త్రసమ్మతియు - జక్కదనంబును పెద్దకొండలం
గుదురవు గాన నాపసిడి - కోటలకున్ సరిరావు శాస్త్రముల్
చదివి ప్రయోజనంబుగల - చాడ్పునఁ గట్టిన వానిచెల్వ మే
పొదవు మహోన్నతంబుల మ - హోన్నతమై పెనుతెల్వి కై వడిక. ౧౦౨

సీ॥ శిల్ప విజ్ఞానంబు - చే దుదిఁ గాంచమి, వేదమ్మలంబోలె - వి సరిల్లు
భువిమీటి దివిజేరి - పాలుపారు చుంటచే, దేవతలంబోలె - దేజరిల్లు
నతి బలివ్వంబులై - యడరు నింద్రియముల, నడచుటచే ముసీం - ద్రాళిబోలు
నెల్లప్పు డేమట - కెనఁగి కావలి గాచు, కర్జంబుచే దుర్గ - కరణి వెలయు

ఆ॥ శూలమును ధరించి - శోభిల్లు చుంటచే, గాళిబోలి భీతి - గానిపించు
నమిత గౌరవమున నన్నింటి బోలు దు, ప్రాప్తపమగుట దేవు-భాతిబోలు ౧౦౩

సీ॥ నెలవంకలంబోలి - పాలుపారు నఖములు, చెందామరలఁ బోలి-చెలఁగుకాళ్లు
అలరుఁ దీవియఁ బోలి-యసియాడు మధ్యంబు, లెడనీటి కాయల-నెనయు చనులు
పంచిన వంగు లే - మించు వెదురు వోలె, లావులై మృదువులొ-లలితభుజము
లింపుసాంపుగ రుచి - యించుతేనియఁబోలు, సరస సుశ్రావ్య వ-చస్సు లమరు

తే॥ యువతులెల్లడఁ గాంచిన - నొప్పుమిగిలి, సిండియున్న ప్రాకారంపు - నెలవుగలుగు
నయ్యయోధ్యకంఠెను సాగ-సరయఁ గలదే? అమృతభుక్తులు వసియించు-నమరపురిని

సీ॥ ప్రజలచే గొలువంగఁ - బడుటచే శత్రురా - ణ్మకుటంబు లురలించు - మహిమచేత
శాస్త్రపద్ధతిఁ జను - చక్కదనముచేత, దేటి చూడఁగరాని - దిటవుచేత
సధిక బలంబు పెం - పారుచుండుటచేత, నాయుధాభ్యసన వి - ఖ్యాతిచేత
గురు తంత్ర యంత్రముల్ - కుదిరియుండుటచేత, జయపతాకా విలా-సములచేత

తే॥ అమిత మహితోన్నతాతిత - యంబుచేత, రాజచక్రంబు నడపు న-త్రమముచేత
రాజరాజులకై వడి - దేజరిల్లు, గరిమ గల్గిన యచటి ప్రా-కారచయము. ౧౦౪

చ॥ అతి శిత ఖడ్గ తోమర శ - రాసన శూల గదాది సాధన

ప్రతతులు గల్గి తార్కుని ప్ర - భంజను దోమల మాననంబు నే

వితమునఁ జెంగనీయక విభేద మొనర్పఁగఁ జాలు యంత్రముల్
మితమును మించియుండునన - మిక్కిలి చెప్ప నికేమి యుండెడుకా? ౧౦౬

చ॥ తొడవులకంటె గీరితియె - దొడ్డ గుణంబనియెంచి జీవకో
బైడరుల నొందనీక జగ - తీశుల దండము నాధికార్యముకొ
దడయక స్వర్గముకొ దిశల - దాటియుఁ గాచుచు నుండఁ గోటలా
పుడమికి సౌరుగావెలయు - భూషణమాత్ర మనం దొనంగొకో? ౧౦౭

సీ॥ బంగారువెలగాఁగఁ బడయువేశ్యలమది, వితములోతయి నీచ ♦ వృత్తి యడరి
యల్పకవిత్వ మ ♦ ట్లమరి స్పష్టతలేక, లోని యర్థము దురా ♦ లోకమగుచుఁ
గులకన్యకల వలె ♦ గోరి యెవ్వరి కంట, రాని యత్యధికమా ♦ రక్ష గలిగి
చక్రవాళము ప్రక్కనంద్రంబు మాడ్కిఁ బ్రా, కారంబుఁ జూట్టి య - గడ్డయొప్పు.

తే॥ మంచితోవలఁ బోనీక - మాన్చిచెడుగు, దారులం దోర్పు నింద్రియ - తతిని పోలి
యెడఁడ కడలును గూర్చెడు - బెడిదములగు, క్రూరమకరముల్ మిక్కిలి - కొఱలునందు

చ॥ తిరలెడు గుంపుగల్గిన ప్రధాన పయోదము మేరమీఱి య
య్యరగ జగంబు లోతొ విరి - నొప్పు నగడ్డను పోలఁ గాంచి భీ
కరమగు నబ్ధియంచుఁ గడఁ - కక జలమానుచులేచి యుప్పరం
బొరసిన కోటఁగాంచి గిరి - యూహను వర్షమునించు దానిపై. ౧౦౯

తే॥ పరిఖయందున జనియించి - విరిసి పరిమ, శంబు వీచు పంకజేవ - నంబుచూడ
మున్ను మగువలసాగనుమో - ములకు నోడి, బలముచేర ముట్టడిగొన్న - వలను దోచు

ఉ॥ ఆరసిచేసినట్టి పలు ♦ యంత్రచయంబుల తొడ నొప్పు ప్రా
కారముఁజూట్టి నిండిన య ♦ గడ్డ మునుంగుచు లేచుచుకొ మహా
కారతనొప్పు నక్రములు ♦ శంధిని మత్తజేంద్ర సంఘముల్
కోరిక మీఱ వేడుకలఁ ♦ గూడి చరించు విధానఁ దోచెడుకొ. ౧౧౦

చ॥ క్రకచముఁబోలు వాలమును ♦ ప్రక్కలకార్చుచు లేతచందురుకొ
వికటమునేయు కోటగవ ♦ వెల్వడి భాసల నోరువిప్పి ని
ప్పుక లెనఁ గన్నులం దురలఁ ♦ బోరొనరించు మొనఁగ్లు కిన్నమై
జకచక రక్కసుల్ కసిమ ♦ నంగి పెనంగెడు భంగి నొప్పెడుకొ. ౧౧౧

సీ॥ ఈవల కావల ♦ కీడుచు వివారించు, రాయంచ లాతప ♦ త్తములుగాఁ గ
మితలా మొనఁగులు ♦ వినువీధి గ్రహములు, తిరుగు మేరువుఁబోలు ♦ కరులుగాఁగి
చలిత నాళములతో ♦ వెలయు తమ్ములతోడి, తరఁగల్గుంపులు ♦ తరగములుగఁ
గరలుచుఁద్రుట్లుచు ♦ మెఱయు మత్స్యంబులు, ఖడ్గాది బహువిధఁ కరణములుగఁ

తే॥ జూడఁజూడ గంభీరమై ♦ చూడ్కికడలు, నిందితుదిమొదల్ నడుము గాన్పింపకుండ
నల్లనల్లన గదలు పై న్యంబా యనఁగ, నప్పురము చుట్టి యొప్పారు ♦ గొప్ప పరిఖ.

తే॥ ఓరదిన్నెలు వెండిచే ♦ నొప్పి లోని, పై డి తేకుల ప్రక్కన ♦ బటిక తాలు
పొదుగఁబడఁగ నగడ్త నీరిది యటంచు, దెలియఁ జూపుదు మనుట ఏవ్యులకు నరిది
తే॥ పరిలి లోఁతైన పరిఖయన్ ♦ వనధిచుట్టు, బలసి బలిసిన యడవి నాఁబరఁగు వనము
కదలకుండు నిరులగుంపు, పొదలె ననుచు, గోటకొక నల్ల నగ యంచు, జాటవచ్చు

గోపుర ద్వారములు

మ॥ నలుదిగ్విధుల నిల్కడన్నిలిచి యుం ♦ టంజేసి నల్లిగజం
బులఁబోలున్ వారి స్వర్గముం గొలుచుచోఁ ♦ బొల్పారు పాదంబు క
న్నలలిన్ వర్ధి సర్వజీవులకు న ♦ న్నార్గంబు తాఁజూపుటన్
నలువేదంబుల మాడ్కినొప్పు నగరిం ♦ దద్దోపుర ద్వారముల్. ౧౧౬

తే॥ పొలఁతిఁబిల్చియు రామి గోపురము మీఁది, పెంటిచిత్రముఁజేర నాఁప్రియయుఁ గినుక
గుఱిపైఁబూని తపనులు ♦ కోరిచేరు, నమరపురిలోని సందన ♦ మందు డాఁగు

సీ॥ మలిచినతాల న ♦ మర్చి ముందర స్ఫటి, కపురాలగట్టి పైఁ ♦ గాంతిగల్గు
బంగారు దూలముల్ ♦ రంగారఁగా నిల్చి, పై వెండిదంతెలు ♦ పరసి వాని
పైని వజ్రాల కం ♦ బంబులు నవరించి, పచ్చలబోదెలు ♦ పరఁగ నునిచి
రీతిమా రత్నచి ♦ త్రిత సింహముల మీఁదఁ, బనుపు రాక్కయ్యలఁ ♦ బాదుకొలిపి

తే॥ యేడుబగముల వార్నిల్వ ♦ నెంచినట్లు, పెద్దయంతస్తులేడు క ♦ ల్పించు గోపు
రములు శిఖరాల నొప్పారు ♦ రత్నకలశ, ములు ధరాదేవి శీర్షక ♦ ములను పోలు

మే డ లు .

క॥ నల్ల నిదె నెలయు ననఁదగి, వెల్లఁదనమునొంది నంకు ♦ వెల్ల యడరు నా
తెల్లనిమేడలు గాలిం, దల్లడపడు పాలవెల్లి ♦ తరఁగలఁబోలున్. ౧౧౭

క॥ సాగనగు పనిగల బంగరు, తగటి కొణిగలన్ విటత ♦ తండములు కడున్
నెగడినమేడలు కైలా, నగిరిన్ లేయండఁగాయు ♦ సరణి వెలుంగున్. ౧౧౮

క॥ వెలి మణి కంబంబులఁ బ, చ్చుల బోదెలపై స శిల్ప ♦ చతురిమ వెలయం
గలమేడలఁ గని తమరథ, ములె యని యమరులును బ్రమలఁ ♦ బొందుదురచటన్

తే॥ పఱపుగా నెలతాలను ♦ పఱపిపై న, చందన స్తోభములు వరు ♦ సలుగ నిలిపి
పగడపుం బోదెలుంచి శి ♦ ల్పంబమర్చు, మణుల బొమ్మలమేడలు ♦ మలయుఁగోట్లు.

తే॥ బెడఁగుపనినేర్పుగలతూండ ♦ యడుగు తమ్మి, రూపు పున్నాగయు క్తి ను ♦ చూపగరిమ
దర్శనీయ శిల్పంబు మధ్యంబు బయలు, పై తళుకుల మేడలు పోలు ♦ బణ్యనతుల

ఉ॥ లోపలజూచ్చువారు తమ ధీచనముల్ దగనార్పకుండి సం
 దీపితదేహులై సురల తీరువహింపఁగ, దివ్యలెక్కిమేల్
 తోచికతో విహారములఁ దోచు విమానచయంబుబోలి యె

తై పరపై నమేడలు వి యచ్చరలోకమునంటి భాసీలున్. ౧౨౮

తే॥ కుందరదనలో చెలులు న రిందములగు, వీరవరులు చూత్రలుచేయ యెడలియున్న
 గనక రత్న గేహమ్ములఁ గ్రమము చెడక, ప్రాతధర్మపద్ధతు లెడ పడక నడచు

తే॥ మింటినంటఁబెరిగి మితి మీఱుకలిమి, కలిగి యున్నతి కాంతియు నలరుమేడ
 లందనిద్య ధర్మప్రభు లట్లువిభవ, యుక్తులగుచు నుదారులై యుండుజనులు

చి ధురములఁబోలి ముతైముల జాలరు లొప్ప మొగుళ్లగుంపులన్
 దొరసి ధ్యజాలియున్, మణుల తోరపుదాసులు, హేమరాసులుం
 బెరిసి మయూరసంఘమన మెల్ల రాజులుమేడ లారయన్
 గిరివర సంచయంబనఁగఁ గీరితి కెక్కు మహాన్నతంబులై. ౧౨౯

ధ్వజములు.

తే॥ అగురుచే బొగచూరి పై మొగుళ్లలందు, గలిసిపోయిన కేతనా గ్రములనున్న
 శూలసంతతి కాంతుల జాలుకొనుచు, బగటిపూటనె మెఱుపుల పగిదిమెఱయు

మ॥ సునభారంబును. మోవలేనిపగిదిన్ జవ్వాడు లేకొనుతో
 వనితల్ కాళ్లయందియల్ మొరయఁగా - వర్తిండు తద్దేహకే
 తనవస్త్రాంచల వాయు ఘురణ పత్ర తల్పప్రసూపప్రజం
 బనువందం గయినేయ తోరణ విధం బై యందు రాజ్యలెడిన్. ౧౩౦

తే॥ గిరులఁ గనవచ్చు కదలికా కీర్ణ వనము, పగిది గ్రహమండలమునంటు ధ్వజపటంబు
 లొరయటంజేసి ఖన్నత్వ మొందిక్రంగి, ప్రతిదినంబును శశి కృత త్వంబుఁగొనెడి

సంకీర్ణము.

చ॥ కలవటఁబై యి చుపములై కాక సుమంబుల మండపంబులున్
 గలవటఁ గొల్కుకూటములై కాక మహాన్నత మందిరంబులున్
 గలవటఁ గృత్రిమాది తతి గాక మహిమయ కుట్టిమంబులున్.
 గలవట వట్టి ముంగిళ్లలై కాక సుహృత్తిక కాయమాసముల్. ౧౩౧

తే॥ వన్నెమీఱిన బంగారు పనితనంబు, లభికముగఁ గల్గి పే రొందు నయ్యయోధ్య
 మెఱువనఁగ దీపమన సూర్య కిరణమనఁగ, జోకవెలుగ న్నర్గము హేమలోకమయ్యె

మ. హరికాంతుల్ తొలివేళఁ దక్కువయి మ ధ్యాహ్నంబునందొక్కవై
 చర మాహ్నంబునఁ గ్రుంగఁబొలుటకు నా చాపేయ మాణిక్యం

భరిత శ్రీ పుర మోహనాంగి తను శో ధం బొందు భేదంబులే
తిరవకా కారణ మయ్యెనుచుదగ ను ధ్యేక్షింతు నిద్యత్కవుల్.

ఉ॥ అందపు మేఖలల్ నడుము ధరించిన స్త్రీలు మేడలం
దొందగవేయు ధూపముల నొడ్డుగ లోగొను మేఘపంక్తి యొ
య్యందిగినట్టి యబ్ధియె మ హాద్యుత వాసన గుప్పు నన్నచో
దందడి నచ్చటం గురియు ధారల గంధము నేల చెప్పగె? ౧౭౪

ఉ॥ వేణురవంబుఁబోలు ముడి వేయని కన్నెల తోక్కునల్కులున్
వీణరవంబుఁబోలు నలి వేణుల యింపగు ముగ్ధవాక్కులున్
జాణల ప్రాధ వాక్కులు ప నందుగ మద్యము సమ్ము వాడలన్
గాణల నృత్యగీతయుత క్రమ రవంబును పోలు నెల్లెడన్. ౧౭౫

తే॥ కనుల మిడుగుఱుల్ రాల్చెడు కలభసమితి, నేలద్రవ్వఁగా ననువుగాఁబాలురాడు
వ్రంతలగుచుండు నటులాడువానియందు, వారియొడలి గందపుఁబొడిపడుచు నిండు

తే॥ తరుణ లొక్కటఁజెండ్లాడు తవిలి యాడ, రాలి ముత్యాలు చెదర వారలనుప్రోత్స
హించు చెలులవ్వలికఁ ద్రోయఁనించుకాంతి, చల్లనై వెన్నెలలు మీఁతఁ జెల్లిపెరియు

చ॥ తరుణులు నృత్యశాలల ము దంబున నాడుచు నుండ్రు వారి నుం
దర విచల త్కటాక్షర ధాటిపిటాలి యెదం గరంచు నా
నరసుల ప్రాణముల్ చెలుల నన్నని కానువలెం గృహించు బై
బెరిగెడి బాళి మాత్రమది వీడదు వారి యురోజవద్ధతిన్. ౧౭౬

తే॥ కొన్ని వనముఁ గ్రొందేనెగురియుచుండు, మలయపవనంబునఘలొప్పు మందగతుల
నంధు విహరింప విరహ తా పాగ్నినుడుకు, వారి మైదీవలు కృశించి వాడు వాఱు

అ॥ మకర వీణరవము మద్దెల నాదంబు, చెలుల గీతికలకుఁ జెలువు నించు
జెలుల తోడ నించు పలుకాడు చిలుకలు, వినుచు గనులు మూసి కునుకుచుండు

తే॥ అరయ గనయంపునొసలు బింబాధరంబు, గలుగు కలుకులు ప్రణయంపుటలుకనొంది
మృదుపదంబులఁ దన్నఁగా మేటి వీర, వరుల భుజదండములు జాజా వాఱుచుండు.

చ॥ పగలునురేయి వేటుపడు పద్ధతి గానమి సాటిలేని యా
నగరమునందు దీపము ల నం దగి వెల్లెడి పూజ్యరాండ్ర కాం
తిగల శరీరదీధితులఁ ద్రిప్పనిచూడ్కులఁ జూడనేమొ? వ్రా
యఁగఁబడు కుడ్డ చిత్రములు నయ్యర! వ్రాల్పపు కంటిరెప్పల్. ౧౭౭

చ॥ జలజ గృహంతరస్థయు న చంచల లీల వచించుమేడలం
జెలఁగుచు గాంతు లీనుచును చీకటులం దొలఁగించునట్టి వం

దుల గల నేతి దీపముల * తోరపుఁగాఁతులు గావు రత్నదీ
పుల నికరంబు; కానియెడఁ * బాలులు మేని మెఱుంగు నన్నియల్. ౧౪౩

ఉ॥ తాళ మృదంగ కీర్తన వి * తానముతోడగు శాస్త్రపద్ధతిఁ
గాల జతు ల్గదించి నట * నం బూసరింతురు నూత్నయావనల్
శీలన చేసి యాజతులఁ * జెల్వగఁజూపుచు నుండునట్టి వ
క్కాభుల మువ్వలందియలె * కావు హయంబుల కాళ్ల గజ్జెలుక ౧౪౪

చ॥ చిటు నగ వంకురించు నది * చెచ్చెర మిక్కిలి కామవేదనం
బఱపును కాముకావళికె * బాటలగంధుల కౌనులెప్పుడుం
దఱుఁగుచు నుండఁగాఁ దఱిగి * తాఱ నురోజము లుబ్బరించుచుక
మఱిమఱి హేమ తార మణి * మాలికలక ధరియించు బర్హుగక. ౧౪౫

చ॥ నడ బెడఁగై న లేవయను * నల్వ గుఱాలును వాలు మీలు సం
గడులగు గండుఁదేటులును * గంధ గజంబులె కావు తానమా
డెడు పువుఁబొండ్ల నేత్రముల * తెక్కగు చూడ్కులు నొత్తరించి యుం
పడర నెలుంగఁజేయు * జలజాకర సంతతులక రకంబుగక. ౧౪౬

చ॥ కనలున నెఱునొ కనులు * గల్గు మృగేంద్రము లొప్పు కందర
పనుపడ నున్న శైలముల * వంటి మదేధనికాయముల్ బయల్
గొను మదధారలం గురియ * లోఁతుగ భూమిని పంకమేర్పడుక
గొనకొని వాసిలోన ధ్వజ * కూటము రాజులు తేర్లు పూఁడెడుక. ౧౪౭

చ॥ పడఁతులు క్రొవ్విరుల్ ముడువఁ * బాఱఁగ నూడిచి నైచు ప్రాతేపూ
వడములు నీధులం గునిసి * పాడు మావుల కాళ్లఁగట్టి యూ
పెడిని; పునారతంబుఁ దల * పెట్టు నెలందులు గబ్బిగుబ్బలం
దుడిచి విదుర్చు పంకములు * త్రోవను పొయెడి వారి జార్చెడుక. ౧౪౮

తే॥ అశ్వములు గిట్ట లఱుగంగ * నవనిఁ ద్రవ్వ, వెడలు ధూళిలో రత్నముల్ * వెలుఁగకుండి
ధారణిశ్వర పుత్తులు * తాల్చుమేటి, నిరిసరులతేనె చిందఁగా * వెలయు నపుడు. ౧౪౯

ఉ॥ వీచును వేఁగిగండ మెడ * వీడక దంతి మద ప్రవాహముల్
నీచును కల్వగండ మెడ * వీడక చామల వక్త్రబింబముల్
నీచును వేఱికాంతులెడ * వీడక బంగరు భూషణావళుల్
వీచును పూలగండ మెడ * వీడక క్రొవ్విరిఁబొండ్ల క్రొమ్ముడుల్. ౧౫౦

చ॥ మునుపె మునీశ్వరుల్ తొడఁగి * మోక్షద పట్టన సప్తకంబునం
గొనని మహేంద్రపట్టణముఁ * గూర్చి వచింపఁ బనేమి యిచ్చుటక?

మొనసి సమస్తవస్తువులఁ ♦ బూర్తిగఁ గల్గు నయోధ్యవీధులం
గనిన యనంతరంబ యల ♦ కాపురి యోటమినొప్పెఁ బూర్తిగఁ. ౧౫౧

ఉ॥ రాజకుమార మండలుల ♦ రంజల మ్రోఁగును పిరమద్దియన్
తేజముమీఱు ఖడ్గముఖ ♦ దీధితు లెండలు గాయు సర్వదా
భ్రాజలు రత్నభూషలును ♦ వాసిలుఁ గస్తురి, తారహరిమున్
రాజులు, మాలలన్ మధుక ♦ రంబుల గాన మనూనమై చనున్. ౧౫౨

తే॥ శంఖకాహా కన్నరీ ♦ స్వసము తోడ, నుమిర పిణా మృదంగఁ యస్ఫురిత రవము
మఱియు జహునిధవాద్యముల్, మట్టుమీఱి, డంబుమై సభి ఘోషముఁడంచుచుండు

సీ॥ మెప్పుగాఁ బరరాజుఁ యొప్పించు కప్పముల్, కానుకల్ లెక్కింపఁ ♦ గడఁగు చోట్లు
హంసయానలు విలాసార్థమై స్వత్యంబు, లలవాటు లొనరింపఁ గలుగు చోట్లు
రాజ కుమారకుఁ లోజ నాయుధ విద్యఁ, దెఱఁగుగా నభ్యాస ♦ పఱుచు చోట్లు
వేదముల్ నాలుగు ♦ విడువక వల్లించు, నెపులచేఁ జాలఁ వెలయు చోట్లు.

తే॥ చదివె తర్కించి మఱి విమర్శనముచేసి, యెఱుఁగఁదగిన శాస్త్రంబులఁ నెఱుఁగుకొఱకు
ననువుగాఁగ విద్వద్గోష్ఠులనయుచోట్లు, దండిగాఁ గల్గు నాయయోఁ ధ్యాపురమున

చ॥ పోలుచు జగామముల్ తరణి ♦ బోలిప్రకాశము నొందు తోరణం
బులుగల రాజవీధులను ♦ పొదికఁ బాఱఁగఁజూడ దిక్కులే
యలుపములై కనంబడును ♦ హస్త మదాంబుర్పురుల్ గనన్ ఝరుల్
కొలఁదిగఁ దోచు గుఱ్ఱముల ♦ గుంపులకున్ జలధుల్ కొలందులొ. ౧౫౩

చ॥ తమ శిఖరాలిచే మొసలు ♦ దాఁకెడు తోరణ పాదవీధులన్
రమణుల యాస్యబింబములు ♦ రాజుల దోచు వెలుంగు లీనుచా
సుమహితనేత్రపద్మములఁ ♦ జూపుల తూపులు దోచు నవ్వీ సిం
హములను పోలు వీరుల హృదంతరమందునఁ గ్రుచ్చిచొచ్చెడున్. ౧౫౪

ఉ॥ బంగరుతేరి నిన్వనము ♦ వాజులగంటలు కింకీణీధ్వనుల్
రంగరు పిరమద్దియల ♦ రావముతో నెదురొడ్డిమ్రోఁగు; హే
మాంగుల పాదనూపురము ♦ లల్లన మ్రోయఁగఁ గన్యకాభిప్రే
మం గలఁగించు డిగ్గియల ♦ మానుగ హంసలు మాఱు కూసెడున్. ౧౫౫

మ॥ సరసోక్తుల్ పచరించుటన్ గినియుటన్ ♦ సాంగత్యముల్ నేయుటన్
బరిశుద్ధంబుగఁ బాడుటన్ నినుట మే ♦ ల్పనీట సీరాడుటన్
తరువల్లి ఫల పుష్పవాటికల మోదంబొప్పఁ గ్రీడించుటన్
విరులంగోయుటఁ దాల్చుటన్ దినములన్, వెల్లింతు స్త్రీలచ్చుటన్. ౧౫౬

తే॥ గిరులఁ బోలిన కరులపై ♦ హరులపై న, న్యందనములపైఁ గ్రీడలు ♦ నలుపుటందు
యాచకుల కష్టములు తీఱునరయుటందు, ప్రొద్దువోవుఁ గొందఱకు నాపురమునందు

తే॥ కరులఁ గరులఁ బోరించుటఁ గార్మకంబు, లభ్యసించుటఁ గ్రొత్తహా యమ్ములెక్కి
తిరుగుటఁ బరియాట మొగ్గరముఁగూర్చి, చర్చచే గొందఱకుఁబ్రొద్దుఁ జరగునచట.

తే॥ విరులఁగోయుట హరిణుల ♦ కరణిజేరి, ప్రియులతో నీదులాడుటఁ బెదవియెఱుపు
వదల మధువునేపించుటఁ బగడసాలఁ, దరుణులకుఁ బ్రొద్దువోవుఁ బత్తనమునందు.

క॥ పరవిన మొగుభులు కడలిని, తఱుచుగ జలమానుక్రియ ను ధావార్మ్యములఁ
జెరివిన ధ్వజపటములు తని, వఱ న్వర్గంగాజలంబు ♦ నలలుఱఁ ద్రావున్. ౧౬౨

చ॥ గొనబగు తోరణాలగలుగు ♦ గోపురముల్ మఱి పైఁ డికోటలున్
బానువుగ న్వర్గముం గడచి ♦ పోవఁగఁ జోటటలేక నిల్చెనా
నెనెసి మహావనీపతుల ♦ యీఱమివాఱిన క్తిరెరాశిఁ బో
లినవయి నిర్జరావభుల ♦ లీలఁగ సిగ్గిలఁజేయుచుండెడున్. ౧౬౩

చ॥ దొరువులు సానువుల్ దొనలు ♦ తోటలు కొండలవాఁగు లంబుజా
కరములు శొద్ధలంబులు స ♦ గడ్డులు పంటలచేలు గొప్పయు
ప్పరిగలు మేఱిముత్తెముల ♦ పందిరు లొందికగల్గు తావులం
దరవిరి పానువుల్ తలిరు ♦ టాకుల తల్పము లొప్పు మెప్పుగన్. ౧౬౪

చ॥ కడలియుఁ దేటసీరుగల ♦ కారుమొగుల్ దిగులొంద దుందుభుల్
జడియుచునుండు వీధుల ని ♦ జంబుగ దొంగిలువారు లేమి నం
దడరిం ద్రవ్యరాసులకు ♦ నద్దికమే కనరాదు దాతలు
గడ్డువుగఁ గీర్తికెక్కరొనఁ ♦ గం గొనువారలు లేకయుండుటన్ ౧౬౫

చ॥ చదువనివారు లేమి మఱి ♦ చక్కఁగనేర్చితి మన్న వారలుం
బొదలరు చూడఁ బొండితిని ♦ పొందనివారునులేరు సంపదల్
పొదువుగ నన్ని మార్గములఁ ♦ బొల్పుటచేతను బీదవారలున్
వెదకినఁ గానరారు పెను ♦ విత్తముగల్గినవారు లేరటన్. ౧౬౬

చ॥ చదువను విత్తు మొల్కఁగొని ♦ శాస్త్రచయశ్రుతివేరి శాఖలు
గదిరి తపాబులన్ ననలు ♦ క్రమ్మి తలిర్చుచుఁ బ్రేమ మొగ్గలం
బొదలి యపారధర్మమను ♦ పూవులుపూచి సుమాళమన్ ఫలం
బొదవఁగఁ గొన్న యానగరియొప్పిన వైభవ మేమి చెప్పుదున్. ౧౬౭

౪. పరిపాలన పటలము. (౧౨)

ఉ॥ తన్నగరేశ్వరుండు కడు ♦ ధర్మమంతో బరిపాలనంబు ను
ద్యన్నవలోక భూముల ము ♦ హామహిమంబుగఁ జేసినాడు పె
న్నన్న గొన్న యీకథకు ♦ నాయక పీఠుని గన్నతండ్రి పు
ద్విన్నరనాథ నాథుండు వి ♦ తీర్ణ సురారి చమూ సముద్రుండున్. ౧౬౮

ఉ॥ సత్యము ధర్మమున్ దయయు ♦ శాంతము తెల్వి పరాక్రమంబు సం
స్తుత్యబలంబు దానమును ♦ తోరపు నీతియు నెంచ మంచి సాం
గత్యముఁ బొందు బొచ్చెమయి ♦ కానఁగనొ బెరరాజులం దహా
నిత్యపథానువర్తులయి ♦ నిల్చును తన్నగరాధినేతకున్. ౧౬౯

ము॥ చతురంభోధి పరీత భూతలమునన్ ♦ సత్కీర్తిపాత్రంబుగా
నతులందారుని స్వచ్ఛదాన సలిల ♦ వ్యాప్తంబు గాకుండు హ
స్తలంబే నహి వేదచోదితమహా ♦ ధాత్రింద్ర దుస్సాధ స
త్కీర్తి సంతానములెల్ల నావిభుండు మున్ ♦ గావించి యున్నట్టివే. ౧౭౦

ఉ॥ ఆవిభుఁ డెల్లవారియెడ ♦ సర్మిలీల బూనుటఁ దల్లిబోలు మే
తే నిలసిల్లఁ జేయుటను ♦ హెచ్చుతపంబునుపోలు ముఖ్యుడై
భావుక సద్గతులగలుగఁ ♦ బాల్పడుచుండుటఁబుత్తుబోలు నీ
తొవిధి నొపధంబుగను ♦ జ్ఞానముబోలును ధర్మవిజ్ఞతన్. ౧౭౧

నీ॥ అధికమై యుప్పొంగు ♦ సర్ధివారాశిని, దానమన్ తెప్పచే ♦ దాటినాడు
చూడనలంకాని ♦ సూక్ష్మధర్మాంబుధి, నెఱుకయన్ నొకచే ♦ నీదినాడు
వీరశత్రూద్యైగ ♦ భీకరాంభోరాశి, ఖడ్గమన్ నావచే ♦ గడచినాడు
సంపల్లనీత మహా ♦ సౌఖ్యసముద్రంబు, తనివియన్ కలముచే ♦ దఱిసినాడు

తే॥ వెల్లువల మృగములఁబఱి ♦ వితతిఁ బణ్య, సతుల మనముల నొకరితిఁ జక్కనడపె
జతురుదధివేష్టితావనీ ♦ చక్రమందు, స్థిర యశుండగు దశరథ ♦ శ్రితివరుండు. ౧౭౨

తే॥ చక్రవాళగిరిశ్రేణి, సాలములుగఁ, గడలి గంభీరమైన య ♦ గడ్డ గాఁగ
శైలములు రత్నరాసుల ♦ సాధములుగ, నొప్పు మేదిని యతనిక ♦ యోధ్యబోలు

తే॥ రాజుచేతి ఖడ్గము త్రుప్పు ♦ రాలిపోవ, వాడిగా నానఁబట్టుటవలన నఱుగు
విభుల రత్నకీరీటాగ్ర ♦ వితతి పడుట, మాత్ర నతని బంగరు వీరమదై లఱుగు. ౧౭౩

తే॥ పృథివి సర్వమలమి జీవ ♦ వితతికెల్ల, జల్లనీడ నొనఁగ నిరుల్ ♦ సాగఁదోలఁ
జక్రి గొడుగను జాబిల్లి - చాలియుండ, నాకనంబున శిశియుండు ♦ అధిక మగును.

తే॥ వజ్రవచి సింహబలుండు ♦ ప్రభుండు ప్రేమ, బ్రాణముంబోలె జీవుల ♦ నరసికావ

భువిఁ జరాచరకోటికిఁ భూపభుండు, ప్రాణములకు నిమ్రొస దేహంబుఁబోలు. ౧౭౫

చ॥ గిరినిభ పీన దీర్ఘభుజః ♦ గెల్పునె పొండెడి యాజ్ఞచక్ర ము
గ్రరుచుల భానుమండలము ♦ కై వడిఁ గ్రాలుచు నున్న తస్థలిం
బొరయుచు నిల్చి నిల్చి యెన ♦ వొందనిదై భువనంబులెల్ల సం
చరణముచేసి జీవులను ♦ చల్లఁగఁ గాచు విశేషపద్ధతికొ. ౧౭౬

ఉ॥ లెమ్మని బీరముల్ పలికి ♦ లీలగ యుద్ధముచేయు శాత్రువుల్
కిమ్మనలేమిఁ దీల యడఁ ♦ గింపఁగరాక యెలర్చుచున్ మృదం
గమ్మును పోలు బాహువులు ♦ గ్రాలుప్రభుండు సమస్తభూతలం
బిమ్ముగఁగాచెఁ జిన్నపొల ♦ మేర్పడఁ గాచెడు బీదపాలికొ. ౧౭౭

౫. అవతార పటలము. (౧౩౮)

ఉ॥ భూవరుఁ డొక్కనాఁ డజని ♦ పోలు వసిష్ఠుని గాంచి మ్రొక్కియో
దేవ! మదీయ సూర్యకుల ♦ దీపకుతా తొలివార లెల్లరుకొ
భావనచేసి మీచరణ ♦ పంకజముల్ భజించుచుండ్రు మా
దైవము మోక్షసాధన వి ♦ ధానము ధర్మనిధాన మీరెకా! ౧౭౮

తే॥ తెలియ మాపూర్వలీనుకంటెఁ గులము మిగుల, వెలుఁగ దుష్కీర్తి లేకపృథ్విని భరించి
రిపుడు మేరలేని ధరణి ♦ నే భరించు, తెల్ల మీశరుణామృత ♦ వృష్టిగాదె? ౧౭౯

తే॥ వెడలె నింతకు నటువది ♦ వేలయేండ్లు, శత్రుల నడంచి యేలితి ♦ జగతిన్లె
నాకు వెన్క సరాజక ♦ మై కలంగు, నేమొ? యనుచింత యొండెనా, యెడఁదఁగలిగె.

తే॥ వరతపోధనులును భూమి ♦ సురులు దుఃఖ, మనుటయేలేక యిన్నాళ్లు ♦ మనినవారు
నావెనుకఁ గప్టములు వారి, నలఁచునేమొ? యనెడి యొక చింతయేచాల, నలఁచునన్ను.

సీ॥ భేరులెల్ల ప్పడు ♦ విన్నంట్రమోఁగెడు, నగరి వాకిలియు ర ♦ త్నాలసరుల
పెనుకీరీటమ్మును ♦ విలసిల్లు రాజిల్లు, పలికిన యంత నా ♦ బ్రహ్మనుతుఁడు
క్షీరాబ్ధి నడుమను ♦ శేషశయ్యపయిని, యోగ నిద్ర వహించు ♦ యోగినుతుఁడు
హింసయే వృత్తిగా ♦ నెనఁగు రక్కసుల యు, ప్రివంబులు నశిం ♦ పఁగ నొనర్తు.

తే॥ ననుచు మితిమీటి వెతగూర ♦ నలఁగి దీన, వదను లైయున్న నిర్జర ♦ వరుల కవిస
పలుకు లపు డాను పూర్విగాఁ, దలఁపునందు, దెచ్చుకొనియెను తన దివ్య ♦ దృష్టివలన.

తే॥ అమరు లనురులవలనఁ గ ♦ వ్తముల నొంది, యభవు పాదపద్మంబుల ♦ నాశ్రయించి
తెలుప వారలఁజుంప నా ♦ వలన వీలు, కాదనుచు వారితోఁ దానుఁగడచి నడచి.

తే॥ మేరుశిఖరి నడుమఁ దేట. మెఱుఁగులీను, రత్నమయ మండపముచేరి-బ్రహ్మకృపుడు

వందనముచేసి దానవ - ప్రతతి సేయు, పిడుగు వంటిదు శ్చేష్టల-వినిచినారు. ౧౮౧

అ॥ ఇంద్రుఁ గొనుచు లంక - కింద్రజత్తేగిన, నాఁడు తాన యతని - సిడుచు కథ
పద్మజుండు చెప్పెఁ ♦ బాఠ్యతీర్థరునకు, మొదటినుండి యాను ♦ పూర్వీగాఁగ.

క॥ తలలు పది చేతు లిరువది, గలిగి తెలివిచెడిన ఋక్తి - కంఠం జంప

గల నేర్పు మన యెడను లే, దల విష్ణుడె వానిఁ దునుము - నని వారలతో. ౧౮౨

తే॥ పాలకడలి బరుండి దే - వత్సమొందు, మరకతాద్రిని పోలిన - మాధవునకు
గేలుమోడ్చి విసతిచేసి - కీర్తనంబు, సలుప, ముక్తి జ్ఞానులకిచ్చు - కలుషహారి.

చ॥ కమలవనంబు పూచి శశి ♦ కంజవినోదుల రెండుప్రక్కలం

దమరికఁ జేర్చుకొంచు జిగి ♦ యారిన బంగరు కొండెనెక్కిన

ల్లమొగులు వచ్చుపోలిక వి ♦ లాసముతో సిరితోడఁ దార్చునె

క్కిమధువిరోధి ప్రేమ తుల ♦ కింపఁగవచ్చెఁ బ్రసన్నమూర్తియై. ౧౮౩

అ॥ గరళకంధరుండుఁ - గమలాసనుండు నిం, ద్రాదులెల్ల సంభ్ర - మాదరముల

నిలిచి పొగడి పొగడి - నెగడ్తునానందాశ్రు, పూర్ణులగుచు హరికి - మ్రొక్కిరపుడు.

తే॥ తులసిమాలలుగల పాద - జలజములకు, మ్రొక్కి రక్క-ను లప్పుడే-ముగిసి రనుచుఁ
గడఁక బ్రేమ మధువునాని - యొడలు మఱచి, పాడిరాడి రిట్టట్టులు - పరుగులిడిరి.

ఉ॥ బంగరు కొండనుండి దిగఁ - బాటు పయోదమువోలె లోకమా

యంగడఁబాపువాఁడు వెల - య౯ మముగాచెడు తార్చునుండి మిం

టం గొనదాఁకు మండపము - డాయుచు డిగ్గి మనోహరాకృతిఁ

సింగపుఁ బైడి గడ్డెయి - చెన్నలరార వసించి సంతట౯. ౧౮౪

అ॥ రాజహృది యబ్బు-రంబంది యుండ బ్ర, హ్మయు మునీంద్రు లమరు -లంతఁ గదిసి

పాపదై త్యులెల్లఁ - బనివడిగావించు నెడరులెల్లఁ దెలుపఁ - దొడఁగినారు ౧౮౫

వేల్పులు రాక్షసబాధల విష్ణువునకు విన్నవించుట.

తే॥ అధిప! రానణుండును వాని ♦ తమ్ములాది, గలుగు బలియారచేత స్వర్గమును భువియుఁ
జలుపఁదగు తపంబులు చేయఁ - జాలకుండె, బ్రదుకు దెరువులేదని యూర్పు-వదలినారు

అ॥ అమరు లట్లు పలుక-నప్పుడు జాబిల్లి, రేలపూలు జడధ ♦ రించు భవుఁడు

సంజ్ఞ చేసి వారిఁ - జాలింపుడని విష్ణు, వదన మట్టెచూచి ♦ పలుకఁదొడఁగె. ౧౮౬

తే॥ పద్మనేత్ర! రక్క-నులు మా -వరబలమున, మూఁడుజగముల హింసించి-ముంచినారు

ఇంక నె న వారల పధి ♦ యింపకున్నఁ, జిహ్వాలో జగద్ధ్వంసంబు - చేయఁగలరు. ౧౮౭

క॥ అనిహారుండు విన్నవించగ, వినతులగుచు నమరు లెల్ల - వినుతించగ న
వ్వనమాలి చింతపడకుం, డని వారల తలలందుంతు - నడలకు డింక. ౧౯౭

తే॥ అయిన నొకమాట చెప్పెదఁనవధరింపు, డమరులెల్ల గ్రోతులు గాంగనడవులందు
గొండలందున బుట్టుండు-కూటములుగ, ననుచు గరుణమో మలరంగ- ననియెన్నిట్లు.

తే॥ దానవుల వరముల జీవితముల తోడ, మాటులేని యస్త్రములచే ♦ నీటుచేయ
జలధి బోలి చతురంగ ♦ బలము గలుగు, నాజిం గుమారుడనయి ♦ యవతరింతు.

తే॥ వలమురియుఁ జక్రమును బడఁబొగ్గినేని, మాడ్చువినముతో విరివియూఁమ స్తములు
గలుగుశేషుండు నాకుఁ ద-మ్ములుగఁబుట్టు, వారలాయయోధ్యాపుర -వరమునందు.

క॥ అతఁడెట్లు పలుకఁగా వా, సిత తులసీమాలఁ దాల్చు - శ్రీవరుఁ డిపుడే
హితముగ ముము గాచె ననుచు, గుతుకంబు నాడిపాడి కునిసిరి వేల్పుల్. ౨౦౧

ఉ॥ కష్టము వీడనంచు సుర - కాంతుండు మిక్కిలి సంతసించె నా
సప్తయు శ్రీగళుండు నమ - ర ప్రకరంబు ముదంబుమీఱ మా
యిష్టముకూడ హీనదశ - లెలను నేడె తొలగె నంచు నం
తుష్టిని పొందె దార్దువడి ♦ తో భవనోదరుడెక్కె లీలమై. ౨౦౨

తే॥ మాప్రభుండెట్లు వరమిచ్చి మరలు పిదప, జాంబవంతుండు భల్లూకజంభభేది
పుట్టె నాయంశమున నల్లెపాలపుతోడఁ, బుట్టు డనియె నిర్జరులకు-మొదటివేల్పు.

తే॥ అంగదుండు వాలి నావార-లనుచు వేల్పు, తేడనంగ నావాండు సుగ్రీవుండనుచు
నర్కండు వచించెనగ్నినా-యంశమనుచు, నీలుబేర్కొన నమ్మహా-నిలుడుచూచి.

తే॥ అంజనేయుండునాయంశ-మన్నయంత, హారుండు నాయంశమాతఁడే-యనియెఁబిదవఁ
దక్కువారలు భువిబుట్ట - దలచినారు, వారిలెక్క యింతని యిడ - మేర కలడె?

మ॥ కరుణావారిధి పంకజోదరుని వా - క్యంబుల్ దలం దాల్చి య
య్యరవిందాసన శంకరాదులు స్వకీ ♦ యాంశంబులందెల్ల భీ
కర కాంతార గిరింద్ర కందరములం - గ్రవాద్య నాశార్థమై
సురవర్గంబు జనింప నిచ్చగొనుచుం ♦ జొచ్చెన్ వెనెన్ నాకమున్. ౨౦౩

తే॥ మునుపె నడచిన దీయంశ-మని వసివృ, ముని మసంబునఁ దలచి, భూ-పునకుఁబలికె
లోకములఁగాచు పుత్త్రుల నీశాసంగు, జన్మ మొసరింప మదిని కష్టంబు తొలగె.

తే॥ అని వసిష్ఠుండు పలుకఁగా ♦ నవని విభుండు, కేలుమోడ్చి మునీంద్ర మీఁపాలఁబడిన
నాకు దుఃఖములవే జి న్నమునకింక, వలయువానిఁడెల్లంబుగఁ-డెలుపుడనుడు.

నీ॥ శితికంఠుచేతను - స్తుతియింపఁదగువాండు, వేదశాస్త్రములందు - వినుతిగొన్న
జ్ఞానంబు శాంతంబు - సచ్చర్మితము విన, యంబు మున్నగువాని-యందు నిబుధ

విభాతుండగు తండ్రి - విధమునఁజనువాఁడు, పరిశుద్ధులైన దే - వతలతోడ
దనుజుడై త్యులఁగన్న - తండ్రికాశ్యపునకు, కొడుకు విభండ కా - ఖ్యుండు యెను

తే॥ నతని దయనొంది పెరిగినయమలగుణుడు, సర్వశాస్త్రార్థవేత్తనిచ్చులుండు బ్రహ్మ
నముండు లోక విజ్ఞానలే - శంబు లేని, వాడు హరిణ శృంగము తలకొ - వఱలువాఁడు.

సీ॥ శేషుని పడగలఁ - జెలువారు భూమిపై మెలఁగు మనుష్యులు మృగములెయను
బుద్ధిగలాండు త - పోధనుం డారయ నబ్జానస త్రిపు - రారి వినుత
శాంతాదిసద్గుణ - సంయుతుండగు ఋశ్య, శృంగునిచే వేల్చి - యెసకమెసఁగఁ
బూర్తి గావించినం - బుత్తులు నీకుఁ గ, లుదురని యమ్ముని - పదయుండగుచుఁ

ఆ॥ బలుక నతని పాద - పద్మంబుల కెఱంగి, యూతఁడిప్పుడెచట - సలరు? నిటకు
నెట్లువచ్చు గృత్య - మెయ్యది? యనిప్రభుఁ, డడుగ మానివర్చుఁ - డనియె నిట్లు.

ఉ॥ పూని ధరం భరింపఁదగు - పూజిత సత్త్వండు ప్రేమ సత్కృపా
నూన పదాన్వదుండు సమ - యోచిత బుద్ధిగలాఁ డజయుఁ డు
త్తానపదాఖ్యుఁ డొప్పు మను - ధారణినాథు కులంబువాఁడు తా
మానిత రీతి రోమపదుఃమాన్యు వదాన్యుని గాంచె బుత్తుఁగొక - ౨౧౧

తే॥ అతఁడు పాలించు నంగరా - జ్యబునందు, చాలకాలము గాఁగ వ - రంబులేమి
జనులు పలుకప్తముల నొందఁమనుజువరుండు, మనులఁబిలిచి కర్త వ్యంబు - వినఁగఁగోరె

ఉ॥ వారలు ఋశ్యశృంగముని - వర్చుని డెచ్చితివేని వర్షముల్
మేరకు మీఱివచ్చున - మేదినినాథుండు చింతనొంది యీ
ధారణి మానవావళి నె - డకొ మృగజన్మము లంచునెంచు పెం
పారు తపోధనాఘ్య నిట - కక్కట యెవ్వరు తెచ్చువారసక - ౨౧౩

సీ॥ అర్ధచంద్రాకృతి - నలరారు నొసఁగులు, నీలంబులొ దీర్ఘ - నేత్రములును
అరుణాధరములు చం - ద్రాభమా వదనంబు, లాణి ముతైములపొం - దమరుపండ్లు
బలిసిన బటువై నవత్తోజ యుగళంబు, తనరు లోచెలులఁ గొం - ద అటలేచి
భూమీశ! మేమా త - పోధనాఘ్యుని డెత్తు, మనిన వారల పల్కు - లాలకించి

తే॥ అంత కీరు తగరె? హరి - ణాత్ములార! యంచు వస్త్ర భూషణ వారి, నాదరించి
పొండు కృతకృత్యలై వేగ - రండటంచు, బంప వారలు తేరెక్కి - బయలుదేఱి.

తే॥ వగల జిగిగుల్కు - వెలయాండ్రు*మిగులదూర, మేగి ఋశ్యశృంగుండువసి*లించునెలపు
యోజనం బున్నదని యెంచి-యొక్కచోటఁ, బర్ణశాల యందుండ్రె తా - వసులఁబోలె

తే॥ ఆవల విభండకుండు లేని - యదను చూచి, ఋశ్యశృంగుండేరంగ నా - ఋషివరుండు
తన్నుపోలు మెకములంచు - దలఁచి వారి, కుచితరీతిఁ బ్రియుముమీఱు - సుచరించె

తే॥ అర్హపాద్యాదు లర్పించియాసనమిడి, విశ్రమింపుఁ డనఁగ వారు - విశ్రమించి

గేలు మొగిడ్చి వేడి తమ ధీడు లొలంగిన తీరు తెల్పగా

జాలి మనంబునం దవులఁ జయ్యన నమ్ముని శాంతుఁ డౌటయున్. ౨౨౬

తే॥ మోహమడచిన సుజ్ఞానిఁ మునివరుండు, ఋశ్యశృంగుండు వేడ్కమై ధన్యవరేణ్యుఁ
గరుణ దీనించి యుపదేశఁ కర్తలైన, మునులతో రథమెక్కి య - ప్పరికి నేగె. ౨౨౭

క॥ నగరము కయినేసి జనులు, మొగి నెదురు కొనంగ రాజు ధన్యుండు మునితో
నగరిం జేరి హిరణ్మయ, మగు సింహాననము మీఁద ధన్యతని నునిచెన్. ౨౨౮

తే॥ చెప్పఁదగిన దేదియు వేటు చెలువు లేని, యట్లు తోచఁగ నర్హువా ధన్యదివిధుల
నర్చనముచేసి తనకూతుఁనతుల శాంత, శాంత నొనఁగి వివాహంబు ధన్యపెచ్చె.

అ॥ వఱపు దీట నేఘం పంక్తి పరింపఁగా, నంగదేశకన్య ధన్యతరించె
శాంత యుపచరింప ధన్యని తృప్తుండై, యొప్పుమీఱ నచటఁ నన్నవాడు. ౨౨౯

సీ॥ నావుడు మునివరు ధన్య వందనంబాచ, రించి నేడే వెళ్ళి ధన్యశృంగుఁ
దొడితెత్తు ననుచు ధన్యకొని సామంత, నృపులు నుమంత్రాదు ధన్యజనము
లైన పండిత వరుల్ ధన్యనుగఁ గొలిచిరా, దశరథేశ్వరుండు రథంబునెక్కి
దుఃఖసంతతి నేడే తుదముట్టె నని సుర, వరులు పూవులవాస ధన్యత నడచి

తే॥ కాహళాదక రావముల్ కడలికం పె, జెలఁగి ఘోషింపఁ బెద్దలా ధన్యదీంపఁ
దలిరుఁ బోడులు నిజయగి ధన్యములు పాడ, నరుగుడెంచి తా నంగరా ధన్యంబుచేరె.

చ॥ సుతయశుండైన యాదశర ధన్యం డరుడెంచుటెఱింగి యంగభూ
పతి మది నుత్సుకుండగుచు ధన్యజితభూషులు వంది మాగధుల్
నుతులొనరింప బంధవజ ధన్య పరివారము గొల్చిరా, మహా
తత విభవాధికుండగుచు ధన్యగ నేగెను తా నెదుర్కొనన్. ౨౩౦

ఉ॥ వచ్చిన రోమపాదుఁగని - వారనిప్రేమను కొనలేశ్వరుం
డచ్చుగ న్యందనంబు డిగ - నాతండు పజ్జలంబుపై బడన్
హెచ్చుగఁ గొంగిలించుకొని - యింపగు మాటల నాడుచుండఁ బె
నృచ్చిగతోడ నంగపతి - మానుగఁ జేతులు మోడ్చి యిట్లనున్. ౨౩౧

చ॥ నిలకడగాఁగ నర్చమును - నిల్పి యశంబును గాంచు మిత్రమా !
తలఁపని యట్లు మీరిటక - దాటున వచ్చుట చూడ నాతఁడు
ఫల మొకొ? మాప్రజల్ సలుపు - భవ్య తపఃఫలమో? మతేదియో?
తెలియఁగదయ్య యంచుఁ దన - తేరునఁ దోడ్కొనిపోయె నింటికిన్. ౨౩౨

ఉ॥ అంగవిభుండు హాటక మ - యంబగు సంతిపురంబు లోపలన్
రంగరు రత్నమండప వరంబున రాజులు సింహాసీతిపై

సంగతి నుంచి మన్ననలు - నల్పుచు విందులు పెట్టి ప్రేమను

ప్సాంగును వచ్చు హేతువును - మోదముతోఁ దెలుపంగఁ గోరినన్. ౨౩౫

తే॥ తానువచ్చిన కార్యంబు - తగినరీతి, దశరథుండు దెల్పు, రోమ పాద ప్రభుండు
వినత శిలుని ఋశ్యశృంగుని యచటికె, పిలుచుకొని వత్తునన రాజు-వెడలె మరలి

తే॥ వేదములు మూర్తిమంతమై-వెలసెననగ, నొప్పు మునిజేరి యంగరా-జొక్కవరము
వేడ, నతఁడేదియో తెల్పు-తేడ! యనగ, నాతఁ డిట్లని పలికె న-యంబు మీఱ.

ఉ॥ పావుర పిట్టకై కరుణ - పారము ముట్టగఁ ద్రానునెక్కెనే

భూవరుఁ డట్టి సత్కుల వి - భూషణుఁ డంచిత ధర్మమూర్తిదై

త్యావళి నాజిఁ దున్ని దివి - జాలయ మెప్పటి నిల్పె నా యయో

ధ్యావని నాథుఁ డేలు పురి - కర్మలి మీఱగఁ బోయి రంధనన్. ౨౩౬

ఉ॥ మంచిది తేరు తె మృనగ - మానవనాథుండు మిత్రు కోరికల్

మించి ఫలించె నంచు నెన - మీఱిన సంతనమంది తేరు తె

ప్పించితి బాలచంద్రనమ - విస్తృత భాల రమానమాన ప్రే

మాంచితమూర్తి శాంత యరు • దారఁగఁ దో నరుడేర లెండునన్. ౨౩౭

తే॥ మనుజుపతి కేలుమోడ్చి న-మనస్కరింప, మునులు వెక్కండ్రు తనచుట్టు-మొనసి రాఁగ
శాంతతో ఋశ్యశృంగుండు-సంతనమున, రథమునెక్కి యయోధ్యకు-రాణనేగెఱం

తే॥ తమ్ముగాల్చి హింసించెడు-దనుజువరుల, నడవ విష్ణుండు భూమిపై-నవతరించు
ననుచు ధర్మదేవతయు నిం-ద్రాది సురలు, వాద్యములు మ్రోగ మంచిపూ-ర్వచినారు

క॥ దూత లయోధ్యాపురమున, కేతెంచి మునీంద్రురాక-యెఱిగించిన నా

భూతల నాథుండు మీఱిన, కౌతుకమను సాగరమ్ము-కడలులఁ దేలెన్. ౨౩౮

క॥ అరదము చొర విరిసోనలు, గురిసెను; దుందుభులు పెల్లు-ఘోషించె; ముసుర్

విరివిగ దీవన లొనఁగిరి; విరిసెను మొదలంటఁబావ-వితతులు భూమిన్. ౨౩౯

సీ॥ పుడమి యదరువుట్ట-బెడిదంపు భేరుల, మ్రోతలతో దశరథ - భూమివరుండు

తన మదింగల దుఃఖ-మను పర్యతంబు ను, గై నది యనియుట్టి - మానితముగ

గొప్ప తపములెల్లఁ - గూటువలై యక, లంకరూపము చాల్చు - లలివెలిగి

జిత్తో లును నార - చీరయు ధరియించి, దివ్యుల కప్టముల్ - దీక్షయజ్ఞ

తే॥ కర్మము లొనర్చు నేర్పధి - కముగ వెలయు, వానిబ్రహ్మదండం బాత-వ త్త్రమును క
మండలువు గలవానిని - పండుతపము, గలుగువానిని కన్నులఁగాంచె విభుండు. ౨౪౦

తే॥ రథము దిగి విభుఁ డతని చ-రణ నరోజు, ములకు మ్రొక్కఁగఁ బ్రాఁజుడు-వులను తీగ
లెమిఁబ్రాత మాణాకు నా-వెలయునతఁడు, చెలఁగి యర్థవద్వాక్కుభా-శీస్సులొనఁగె

ఉ॥ ఆ ఋషిలోడ వచ్చిన మహర్షులు దీవన సేయఁ దోయము

గౌరవఁ బోలు దానజల - ధారలదోఁగు కరంబుల న్నమ

స్కారముచేసి భూపుడు పి - శాల మనోహర సేత్రయుగ్మ మొ

ప్పారెడు శాంతలోడ రథ - మందునఁ దోడ్కొనివచ్చె నాతనికా. ౨౪

తే॥ రత్నమకుట విరాజచ్చి . రస్కుండంతఁ, గమలవదనలు విజయగీతములు చదువఁ
జెవులు వాద్యఘోషములచే - జిల్లులువడు, నగరముం జేరె దా ముని - నాథులోడ

తే॥ పాపమూలంబులొ చెడు - పనులుచేయు, దొంగలై దుగురం దుంప-దూల్చినట్టి
మునివరుఁడు వసిష్ఠుఁడువేద-మూర్తి ఋశ్యశృంగుఁడును రాట్సుభ వెలుంగ-జేరినారు

క॥ ఇహమునఁ బ్రాజదువులవలె, మహిమగలుగు ఋశ్యశృంగ-హానివరుని దా
బహుమాన పూర్వకంబుగ, మహిపతి యుపచారములఁ గ్ర - మంబుగఁ దేర్చెకా.

తే॥ ధర్మమును తపమును మేనుఁదాల్చినట్లు, వెలయు పరిశుద్ధమూర్తి ! మీఁలలితకరుణ
వలనఁ దరతర మెడలేక * వచ్చు రాజ్య, పాలనము నెలకొనె నాతఁపము ఫలించె.

తే॥ అనుడు మునివరుఁ డిట్లను * ననఘ! నీవు, వరతపోధను సాయంబు * వడసినాడ
వమల కార్యంబులే చేయ * నరయువాడ, విట్టి నిను పోలుదురె రాజులందఱేని?

క॥ గిరి నిభ చాప భుజా! నను, కరమరుదుగఁ బిలువనంపుఁకార్యము శ్రేయ
స్కరమగు హరిమేధమునకొ, మఱి దేనికొ చెప్పవయ్య * మనుజేంద్ర! యనకా.

క॥ కడగానని పెక్కిఁడులు, పుడమిని పాలించి వినుగుఁ * బొందితి సుతులకా.
బడయనయితి రాచతగవు, తడవి నడపు తనయు నాకుఁదయచేయుము నాకా. ౨౫

క॥ భువిమాత్రమే? పదునాలుగు, భువనంబుల నేలఁజాలు * పుత్రుల నొనఁగం
దవు మఖము నిప్పుడే యిటఁ, దవిలి నడపు మనుచు ముని ముందంబునఁ బలికెకా.

పుత్రకామేష్టి.

అ॥ జన్మమునకు వలయు సామగ్రు లన్నిటి, విరివిగాఁగ దెచ్చి * వేర్చినారు
చక్రవర్తి శుద్ధ జలమున నీరాడి, శాస్త్రయుక్తి నమరు * సాలఁజేరె. ౨౬

తే॥ విధియుతముగమూఁడగ్గులు, వేల్చియాహు, తులనొనంగుచుఁబండెండు, నెలలుజరప
దేవదుందుభుల్ మ్రొసెను, దివిజాలెల్లఁ, బై నిలిచి తృప్తుల మనుచుఁబలికినారు. ౨౭

తే॥ వదనములు వికసింప దేవతలు కల్ప, పుష్పముల దూసివల్ల న- మ్ముని వరుండు
సుతుల నొనఁగంగఁ దగిన యాహుతులవేల్చె, నగ్నికుండంబునందు శాస్త్రానుసరణి

తే॥ అంతఁజుట్టి మండెడు వహ్ని, యనఁగనొప్పు, వెండ్రుకలు నెట్టని కనులు, వెలయు భూత
మొండు సుధబోలు నన్నంబు, నిండుగఁ గల, స్వర్ణ పాత్రముతో నటఁ * బైకి లేచె.

తే॥ లేచి యాపాత్రమట నుంచి * లీలతోడ, నందె మఱుంగయి పోనన * య్యతివరుండు
దశరథుంగాంచి యీయమ్మ * తంబు నీడు, భార్యలకుఁ దగు రీతిగాఁబంచు మనియె.

తే॥ అతని యాజ్ఞాప్రకారమా * యవనివిభుఁడు, వేశల విసెల గురుకేశ * పాశమును వె
లుంగు మోము బింబాధరం * బంగుమీఱు, చుండు కౌసల్య కొకభాగ * మొసఁగినాఁడు

తే॥ కొలఁకులును నదులును వనములును హంస, పిండుఁగల కొసలమునకు విభుఁడు పిదప
మొదటి పద్ధతినే చేత - మొసయు దాన, సగము కై కేయి కొనఁగె ని - ర్జరులు పొగడ.

తే॥ శత్రు భీకర బలయుత - చక్రవర్తి, సగమొనఁగె నుమిత్రకుఁ దొంటి - చందమునను
శత్రువులు నశించిర యంచు శచిఁ భుండు, తన్ను పోలు దివ్యులతోడఁ దవిలి యార్వ.

క॥ ఎడమ దెస శత్రువిఠలికి, గుడిభాగము తక్కు జీవ - కొటికి నదరఁ
గడమయు నుమిత్రకే పద, పడి యొనఁగెఁ బ్రభుండు ప్రజయుఁ - బరితోపింపఁ.

తే॥ తురంగమేధ యజ్ఞంబుఁ బు - త్రులకుఁ జేయు, జన్మమును సక్రమంబుగాఁ జరగు పిదప
జగములం గాచు బలశాలి - చక్రవర్తి, జనము నుత్తియింప నయ్యాగ - శాల పడిచె.

చ॥ క్రమముగ శాస్త్రపద్ధతిని - కార్యకలాపము పూర్తి కాఁగఁ గ
ప్రములఁ గలంగు ప్రాణులును - సంతనమందెను వాద్యఘోషముల్
తుములముగాఁ జెలంగె గుణ - ధుర్యుండు కొసల భూవిభుం డపా
రముగఁ గృపాతరంగములు - రాజుల నిల్చెడు కొల్వు చేరఁగఁ. ౨౬౫

ఉ॥ చేయఁగఁ దగ్గ పద్ధతులు - చెప్పెడు శాస్త్రవిధిఁ విరుద్ధముల్
దాయనిరీతిఁ జేయఁగఁ గ - డంగి రమాపతికి నురాళికి
ధేయముతా హవిస్సుల ను - దీర్ణత నిచ్చి మహీనురాళికి
పాయక హేమవర్షము స - పారముగాఁ గురియించె నిమ్ముగఁ. ౨౬౬

తే॥ రాజులకుఁ బాలనము తోడ - రథ గజాశ్వ, ధన విభాషణాంబరములు - తగినరీతి
నిచ్చి వాద్యంపు మ్రోతతో - నేగి సరయు, వండు పెంపార నవభృథ - మాచరించె.

నీ॥ భేరులు క్రేపలై - విన్నంట మునుమ్రోఁగ, బహువిధ వాద్య రావములు చెలఁగ
ముత్యాల గొడుగులు - ముదమొప్పు బై నిల్చి, నినుపారఁ జల్లని * నీడ నొనఁగ
వలువురు రాజులు - బలసి నల్వంకలఁ, గొలువ వెలి రాచ - కొలువుచేరి
బ్రహ్మయు సిగ్గిలు - ప్రాణదువులగని, యగు గురుపదములు - తగ భజించి

తే॥ దీవనలుగాని గొప్పకీ - ర్తిని వహించు, మునికి ఋశ్యశృంగునకుఁగే - ల్మాగించి దేవ!
యే గృతార్థుడఁ నింక నా, కేమి వలయు? నంచు నింపుమాటల గౌర - వించి మఱియు.

చ॥ పరమ తపోనిధీ! భవద - పారకృపా మహిమంబుచేత దు
స్థుర గురు దుఃఖరాశి కడు - దవ్వలకేగఁ గృతార్థుడైతి నం

చరమరలేక పల్కిన ధ - రాధ్యున కప్పు వికాసమానసుం
డురు గుణుడౌ మునిప్రవరు - డొప్పుగ దీవన లిచ్చె బ్రీతిమె. ౨౧

ఉ॥ తక్కుముసీంద్ర సంతతి యు - దారగుణుండగు రాజు భ క్తిమై
మొక్కఁగ దీవనల్ సలిపి - మోదమునొందిన ఋశ్యశృంగుతో
నొక్కటఁ గూడి సై నమయి - రొప్పుగ భూపతి చాలదవ్వ పెం
పెక్కఁగ బోయి వీడ్కొలుప - నేగె న్వదేశము ఋశ్యశృంగుడుక. ౨౨

తే॥ అవలఁ గొన్నినా శ్లరుగంగ - సతని సతులు, గర్భములు ధరియించి వి - క్లమము నొంద
మోములేకాక తక్కుంగ - ములును సొంపు, నూనఁ జంద్రసమానలై - కానఁబడిరి. ౨౩

శ్రీ రామ జననము.

సీ॥ ఉర్వికి రోమాంచ - మొదవఁ బునర్వసు, కటకముల్ మిన్నంది - గంతు లిడఁగ
మానరాజము చైత్ర - మాసంబుగాఁగ స, వమి తిథులకౌ గౌర - వంబు నొంద
సౌమ్యవారము చాల - సార్థక్య మొందంగ, శుక్ల పక్షము మఱి - శుద్ధిగాంచ
గరుడ పన్నగ సిద్ధ - గంధర్వ కిన్నర - సాధ్య విద్యాధర - సముదయములు

తే॥ నిత్యసూరులు శ్రేణులై - నిలిచి యుత్స, హించి కోలాహలమునేయ - నెడఁదలోని
కలఁచిడి ధర్మదేవత - యలరు చుండ, జీవకోటి సంతసమునఁ - జెలఁగుచుండ. ౨౪

సీ॥ సకల సద్గుణఖని - సన్నత చారిత్ర, జననుల మేటి కా - నల్యగనియె
నొకకాలమునఁ దన - యుదరంబునందు భు, వనముల నణఁగించి * కొనెడివాని
నాల్గువేదములకు - నలువకు మునులకు, మానుగా నెఱుంగంగ - రానివానిఁ
గాటక క్రొమ్మెగుల్ - నీటు చూపుచును తే, జోరూపుడై వెల్లు - సాగనుకాని

తే॥ అఖిల శుభలక్షణంబుల - కాలవాలు, దుదిమొదలు లేక యెఱుకకుఁ - దోచుశీలు
రాక్షస కులాంతకుని భ క్తరక్షణాధ్య, ధర్మసంస్థాపకుని మహా - దార గుణుని ౨౫

ఉ॥ మోదముతోడ నార్వసుర - ముఖ్యులు దిక్కుల మింటనిల్చి యిం
ద్రాది దిగీశులున్నమిత - లై యొగి దీవనలీయ వాయువా
మోదముతోడ వీవఁ బార - పొచ్చెముగాంచని కై కపువ్యమిక.
గాదిలినూను నొక్కరుని - గాంచెను లగ్నము మీసమొప్పుఁగక. ౨౬

మ॥ ఋతుధర్మోత్థిత వృక్షరాజయుత భూ - భృద్వార దుర్వార ప
క్షతులంద్రుంచిన యింద్ర ముఖ్యుదివిజల్ - కై వారముల్ నేయ భూ
పతి ప్రేమంపుఁ గనివ్వదేవి సుతు నొ - ప్పంగాంచె నాళ్లేషతో
జత యయ్యెం గటకంబు పావనముగా - సంపూజ్యమానంబుగక. ౨౭

చ॥ పలుపడగల్ ధరించిన కృ - పాళుడు శేషుడు మోచు భూమియున్
చెలగి నటంప వేదములు - చెచ్చెర నాటకమాడ గీర్తి రా
జల హరిరాజికి మఖకు - శీలగుణాన్విత సీలనేత్ర పెం
పలరు సుమిత్రగాంచె సుగు - కాకరుడో మతియొక్కపుత్రికున్. ౨౭౬

ఉ॥ ఆడిరి మేనకాదులను - రావళి సీలై నటంచు నుబ్బుచున్
బాడిరి కిన్నరుల్ మధుర - భావములన్ సుధబోలు పల్కులన్
దీడిరి పెక్కువాద్యములు - ది వ్యలు వ్యోమము బూరటిల్లగా
వేడిరి దైవమున్ భయము - వీడి చరించిరి దేవమానవుల్. ౨౭౭

చ॥ చెలువలు పాటివచ్చి ప్రభు - శేఖరుతో సుతజన్మ వృత్తముల్
పలికిరి సంతనంబునను - పాడిరి యాడిరి బ్రాహ్మణోత్తముల్
దెలిపిరి జన్మలగ్నముల - దేరిన సత్ఫలముల్ జగంబున్
గలిగిన కష్టసంతతులు - కష్టములొందెడి నంచు నుబ్బుచున్. ౨౭౮

తే॥ ధర్మ భాల పట్టముగల - దంతిబోలు, రాముజన్మంబు మేష్టచై - త్రంబు శుద్ధ
నవమితిథి పునర్వసువుల - గ్నంబు కటక, ముచ్చగతులు నల్వద్రు పదు - నొకటవారు

తే॥ తగిన పద్ధతిఁబరికించి - తక్కుముగుర, రీతి జాతకములు పైడి - జేకులపయి
వ్రాసి దేవగురుండును - ప్రస్తుతింపఁ, జదివినారలు తత్ప్రభా - స్థానమందు. ౨౭౯

తే॥ చక్రవర్తి సంతనమున , సరయువునకు, నరిగి స్నానంబుచేసి ధాన్యంబు ధనము
సమితముగనిచ్చి భవ్యవాద్యములతోడ, గురునితోనేగి కొమరులకొమరుగాంచె.

సీ॥ కాంచియుప్పొంగి రోమాంచుడై యేడేడు, లుర్వికిఁబన్ను లే కుండుఁగాక!
బొక్కనంబుల తలు , పులు తీసివేయుఁడు, యుద్ధంబు లింక లే కుండుఁ గాక
భూవిభుల్ తమదేశ ? ముల కేగుదురుగాక! ధర్మక్రియావృద్ధి , తనరుఁగాక!
తిరునాళ్ల చే దేవ ? తృప్తి యొప్పెడుఁగాక!, మూఁడువేళల పూజ , మొనయుఁగాక!

తే॥ అగ్రహారముల్ చదుకములాలయములు, వేడ్కవనములు క్రొత్తవి * వెలయుఁగాక!
లనుచుఁ జాటింపఁ జారుల * కాజ్ఞయొసఁగె, నెల్లమీఱిన యెలమి ని * లేశ్వరుండు. ౨౮౦

తే॥ ప్రభువునాజ్ఞను గొని తల * వరులు మంచి, యేనుఁగులనెక్కి తుడుముల * సిద్ధికొట్టి
దేశమందెల్లఁ జాటించి, తెలివినారు, పురుషులును స్త్రీలు సంతోష * శరధి మునుగ.

చ॥ క్రమముగఁ బ్రేమ మీఱఁగఁ బ * రంపరలై చెలరేఁగెఁ గేడ లొ
క్కమొగిఁ జెమర్చి మేలు పుల * కంబులకుం గులకంబులయ్యె వృ
త్తము వినునెల్లవా రెదురు * దార్కొను వారి కొసంగిరెచ్చుద్ర
వ్యము; భగవంతుడే జనన * చుందుట వారియెదల్ గ్రహించెనో? ౨౮౧

చ॥ విరివిగ వీధులొప్పు సల ♦ వీట వెలందులు చేటికల్ చెలుల్
తరుణులు పౌరులుం దమియె ♦ లర్పంగ నూనెయుఁ జందసంబుఁ గ
సురియును నేయి గుండవొడి ♦ మోప్పడ వీధులఁ జల్లి మ్రుగ్గులక
మురువుగఁ దీర్చి పండుగలు ♦ మోదముతోఁ గొనియాడి రత్తటిక. ౨౮౫

తే॥ ఇట్లు పౌరులు మదినిండియెల్లమీఱి, వెల్లివిరియు మోదముతోడవీరి యుబ్బి
తనువు లెఱుంగక పండ్లెండుఁ దినములుండ, శిశువులకుఁ బేరువెట్ట వసిష్ఠుఁ డెంచె.

నామకరణము.

తే॥ మొసలి పొరుటచే డస్సిపూర్వ జన్మ, పుణ్యమునఁ గజేంద్రుం డాదిఁమూల! యనఁగ
వచ్చి యపుడె కాచిన నిత్యవస్తువునకు, రాముఁడను పేరువెట్టె దూరంబు చూచి.

తే॥ వ్రతములందెల్పు వేదశాస్త్రములయందు, నిత్యవస్తువు నటచేతి ♦ నెల్లి బోలె
నెఱిగిన ముసింద్రుఁ డవ్వలిచిఱుతవాని, కిడియె భరతుఁడకనామంబు నెడదనెంచి.

తే॥ పుట్టినప్పుడె వంచకుల్ పొలిసినారు, సురలు బ్రదికిరి దుఃఖంబు ♦ ధరణీ సీగె
ననుచుఁ గాంతి సొగసు బలమమరు బుడుత, కమరిచెను లక్ష్మణాఖ్య సార్థముగవెలయె

తే॥ ముత్తెములె యొకవిడ్డ రూపును వహింప, సందు చెందామరలు విరియంగ నొప్పు
సాబగు గల్గు నీజ్యోతిచే సుక్కునెల్ల, పగ లటంచు శత్రుఘ్నుడక ప్రఖ్యయించె.

ఉ॥ పొల్లగు మార్గ మింతయును ♦ పొందని పుష్కలంబు వేదపద్ధతిక
బిల్లల పేరువెట్టె బృథి ♦ వీఁతి చేతులనుండి దానమక
వెల్లువ లుప్పతిల్లి తగ ♦ నిర్మల నిర్గుణ నిత్య తత్త్వముం
జల్లగఁ గాంచు మానస వి ♦ శాల తరాబుల నించె సత్తటిక. ౨౯౦

ఉ॥ సల్లని కల్వ కెఱ్ఱ నలి ♦ నంబులు నోజ లిఖించు తీరునం
జెల్లు మనోజ్ఞతం దురు ♦ జ్యేష్ఠునియందె మహేశ్వరేశ్వరుం
డెల్లకు మీఱుప్రేమము వ ♦ హించె శరీరము ప్రాణ మెప్పుడే
నొల్లపు వేఱువేఱుగ నొ ♦ కొక్కటి నిల్వంగ నన్న చెన్నునక. ౨౯౨

మ॥ అమృతం బొల్కెడు తొక్కుపల్కులు బెడం - గౌ తప్పటద్దల్ క్రమం
బమరంగా సలవాటు గొంచుఁ దమి వా ♦ యం బుట్టు నాదిత్యు చం
దమునక శబ్దముచేతనే యెదుఁగు వే - దప్రక్రియక భూమి దే
వి మసన్మంకటమనల్ సశింపగ వెనం - డెంపొంది రప్పుత్తాకుల్. ౨౯౩

క॥ నెలతొల్పు బోల్వసిష్ఠం, డలరుచుఁ జొలంబు సుపన - యనము జరిపి యీ
కొలఁది యనరాని నిలుకడ, గలుగు శ్రుతులు శాస్త్రములును-క్రమముగ నేర్పెక.

పీ॥ హరుల నెక్కుటయును - కరుల నెక్కుటయును, తేరుల నెక్కుట - నారనేర్చి

లక్ష్మీవ విద్యల - దగు పద్ధతుల నేర్పి, పగట జయింప వీ - లగు శరాన
నాది వివిధ సాధ - నాళి బ్రయోగించు, పద్ధతు లలవాటు - పటమచుండ
నాదిదేవుని యంత - మగు రాముఁ డనుజుల, తోడ నర్థిలుచుండ - నొడరి మునులు.

అ॥ భూమిదేవి సురలు ♦ భరవాసులును సమ, వ్యథలు పోలగెఁ బుణ్య ♦ పాపరూప
కర్మమెల్ల బూలిసె ♦ గడఁగఁగో నీ చోటు, వదల మనుచు నటకు ♦ వచ్చుచుండు

సీ॥ భూదేవి నోచిన ♦ పుణ్య స్థలంబుల, నెల్ల సారలు కాలచి ♦ యెఱుంగునట్లు
శ్రీరామలక్ష్మణుల్ ♦ చిత్తముల్ రంజిల్లు, గ్రోని యిత్తువువోలె ♦ గూడిమాడి
నదులందు మేఘముల్ ♦ నడయాడు పనముల, విహరించుచుందురు ♦ వేడ్క - మెయిని
భరత శత్రుఘ్నులు ♦ వరమైత్రి బుగ్గూడి, కడలేని విద్యల ♦ గఱచునపుడు

తే॥ స్థంపనాశ్వగజారోహ ♦ నాదులందు, విహరణాగులందు భుజించు ♦ నేళ్లందు
నొక్కక్షణమైన నెడఁబాయ ♦ కుండువారు, కడఁగ మమ్మెలు రామలక్ష్మణులబోలె

చ॥ పరిమళవాయువుల్ పరపు ♦ ప్రాంత వనంబులకేగి చల్లనా
కరుణవసించు సన్మునుల ♦ గాంచి ప్రమోదనానంద సంజలఁ
మరలుదు రాయయోధ్యకుఁ గు ♦ మారులు పల్వురు వారిఁగాంచి త
త్పరజను లుల్లసిల్లుదురు ♦ పొంగుచు వాసను గాంచు పైరునాక. ౨౯౩

చ॥ అబలలు వారి దొడ్డి చను ♦ లట్లు వెలుంగు బలంబుగల్గు పీ
ర బలులు, వారిచుట్టములు ♦ రంజిలి వారి యెడఁబడుదు ప్రే
మ బలియనుండు దై నముల - మాటికి వేడుచునుండు రాఘవుల్
ప్రబల చిరాయు రున్నతుల ♦ వర్ధిలగాఁ పలిపిండులంబులెక. ౨౯౪

చ॥ శ్రుతి నికరంబుచే నయినఁ ♦ జూడఁగి దుర్లభఁడైన రాఘవుం
డతనిని వెంట నంటి తిరు ♦ గాఢాడు లక్ష్మణుఁడు చరించువో
రతనపుఁ డెంకియుకొ మొగులు ♦ రక్తి కుశేనయ నుక్తిఁబూచి దే
వతల సగంబుతో సరుగు ♦ నైనమ యచ్చముగాఁ గనంబడుక. ౨౯౫

చ॥ సురుస మమ్ముగాచు సవ ♦ నీవతి రాముఁడు పప్రవీమాముతోఁ
దసకెదులై న పౌరుల ము ♦ దంబునఁ గాంచుచు గృత్యమేది? యె
ప్పని చెడుగేదియుకొ మదిని ♦ బాధ యొనర్పదుగా? నలీమణుల్
నినయ గుణాభ్యుతా సుతులు ♦ వేడ్క - మెయిన్ సుఖులే కదా యనక.

ఉ॥ మామక పుణ్యరూప! నిను ♦ మాప్రభుగాఁ బడయం గొఱంపి యొం
డేమియులేక యుండు టరు ♦ దే? వచియింపఁగ నేల? మా యను
స్తోమము నేచు దీపులుగఁ ♦ జొప్పడు భూతలమెల్ల నేలు మా
స్వామిపి పౌఖ్యదాయవయి ♦ సమ్మతిఁ జెక్కఁగ బ్రహ్మకల్పముల్. 30౧

చ॥ అని యిటు తత్పరీజనము ♦ లర్మిలి నాతని కీర్తి నిండఁ గ

ర్తనములు నల్పఁ దమ్ములు ప ♦ దమ్ముల చాయ వసించి సంస్తుతుల్

పొసఁగుప సర్వలోకులకుఁ ♦ బూజ్యులు నాయకులౌ త్రిమూర్తులౌ

దనవగు నాజ్ఞచిహ్నుగుణ ♦ ధాముఁడు రాముఁడు భూమి వర్ధిలౌ. ౩౦౨

తే॥ రాజరాజగు దశరథ ♦ రాజహృది, ధరణియెల్ల నేకాత్మ ♦ త్రింబు సేడఁ

దనర జయభేరిమ్రోత రో ♦ దసియునిండ, మునులు పొగక నానందాద్ధి, మునుఁగుచుండ

౬. అర్చన పటలము. (౨౪)

చ॥ ననలుతలిర్చు కల్పక వ ♦ న ప్రభ నించెడు స్వర్గ పత్తిసం

బున వసియించు నెల్లరును - పొందిక జేరెడు శంక గొల్పి నె

మృతమున కూహకందక య - మర్త్య జగంబునకంటె నున్నతిం

ని నరన రత్నమండపము ♦ పొల్పు వహించ నరేంద్రుఁ డుండఁగౌ. ౩౦౪

తే॥ అమల మార్దవ భూరి సిం ♦ హాసనమున, రమణ నుండు భూపతిని చాఁరణులుగాంచి

యింద్రుడని తొట్టతొలి సంశ ♦ యించి పిదప, చేయకనులు లేవని శంక వీడినారు

కౌశికుఁడు దశరథుని గాన వచ్చుట.

చ॥ జగములబ్రాహ్మణ సురల ♦ సారసగర్భునితోడ వేటుగా

నెగడ సృజింప నెమ్మదిని ♦ నిట్టలుకౌ మొనకట్టినట్టి ప

ద్వీపగుగ్గాఁడు బ్రహ్మఋషి ♦ దుర్లభ సింహపరాక్రమాఘ్యుఁ బు

ణ్యగుణ విభూషణుౌ దశర ♦ థావని నాథుని గాన వచ్చినౌ. ౩౦౬

చ॥ గురుమతిఁ బద్యనంభవుని ♦ కూర్మి నెదుర్కొను నింగ్రుపోల్కి, భూ

పరుఁ డురమందు దాల్చిఁ ప్ర ♦ భా మణి హరిము సూర్యబోలె నం

జరమును కాంతిమంతముగ ♦ మార్చఁగ వైశమలేచి, య మ్మునీ

శ్వరు పద పంకజంబులకుఁ ♦ జాగిలి మ్రొక్కె నభక్తికంబుగౌ. ౩౦౮

ఉ॥ మ్రొక్కె యనామయం బడిగి ♦ భూరిమణీమయ సింహపీఠిఁ బెం

వెక్కఁగ నుంచి పాదముల ♦ నిచ్చ భజించుచుఁ గేలుమోడ్పుతో

మ్రొక్కె మదీయ పాపములు ♦ శుద్ధ చరిత్రులు మీరు వచ్చుటౌ

నిక్కము నేను ధన్యుడఁ ము ♦ నిప్రవరా! సరివారిలోపలౌ. ౩౧౦

ఉ॥ మోదముతోడ నే వలచి ♦ మ్రొక్కుటకుఁ దగునట్లు మీర లెం

తో దయనిట్లు రాఁగతము ♦ యోచనచేసిన దేశభాగ్యమా?

కాదు; మదీయసత్కృతులు ♦ కారణమా? యనఁగాదు నాదు; పం

శోదిత పూర్వభూవరుల ♦ యుత్కట పుణ్యఫలంబె యయ్యెడుౌ. ౩౧౨

సీ॥ అనుచు భూవరుడు ప్రి ధ యంబు లాడిన గాధి, నందనుం డిట్లను ధ నయము మీఱ
శత్రు విమర్దన ధ శాత కృపాణ ద, తీణహస్త! సనుపోలు ధ మునివరులును
త్రిదివవాసులు నొక ధ దెప్పురంబును పొంది, రేని నిక్కము వచి ధ యింతు వినుము
హసిత సమస్త మ ధ హాది నిలాసంబు, వెల్లని చల్లని ధ వెండి కొంఠ

తే॥ పాల సంద్రంబు పద్మజ ధ పట్టణంబు, కల్పక వికాస భాసి స్వ ధ ర్లంపు నగరి
యింపు గులుకు మేడలుగల ధ యా యయోధ్య, తక్కు వారికి నేకొక్క ధ దిక్కు గలదె?

సీ॥ రాజ శిరోమణీ! ధ రమణీయ కిసలయ, ప్రచయ సుందర సుర ధ పారిజాత
వృక్షంబు గందంబు ధ నీచుచు మధుకణం, బులు బొట్లు బొట్లుగా ధ నొలుకుచుండఁ
జల్లనౌ నీడ విశ్రాంతి జెందుట వీడి, నీ యెక్కటి గొడుగు ధ నీడజేరి
తమ కొఱంతలదెల్పి ధ తగు సాయ మర్థింపఁ, గులగిరి నిభభుజఁ ధ గ్రూరచరితు

తే॥ శంబరాసురుఁ గులముతోఁ ధ జావఁ బొడిచి, వశము గావించికిని నాఁడు ధ వానవునకు
నీ హాసంగినదే కాదె ధ నేడుగూడ, సతఁడు పాలించుచున్నట్టి ధ యమరజగము.

కౌశికుఁడు యజ్ఞరక్షణార్థము రాముని గోరుట

చ॥ నలుపుగ భేరి వాద్యము ల ధ నారతముం జగడించుచుండు మో
సల గల భూవిభుండు ముని ధ చంద్రుని వాక్యము లాలకించి ము
జ్జలధి మునిగి పొంగి ఋషి ధ సత్తమ! రాజగనుండి పొందు స
త్ఫలమును గంటి నింకఁ జలు ధ పందగు దాని నిధింపుఁ డర్మిలి 3౧౨

చ॥ అనవుడు మోని యిట్లను జ ధ నాధిప! నేనొనరించు జన్మము
బనివడి యోగి వర్షుల త ధ పంబున క య్యరిషట్కముంబలె
దనుజులు విఘ్నముల్ చలువఁ ధ దార్కొను వారలు, దాని మాన్పు నీ
తనయులలోన జ్యేష్ఠుని ము ధ దంబున నా వెనువెంటఁ బంపుమా. 3౧౩

సీ॥ బ్రని ప్రాణమర్థించు ధ యమునికై వడి వేడిఁ, తపియింపఁజేసిన ధ తపసి పలుకు
నెఱుకు నాటంగ నీరై ధ నెఱవిన పుంటిలోఁ, గొఱవిదూర్చిన యట్లు ధ గ్రుచ్చి చెవులఁ
గాఁడినయంతన ధ కాలదండముఁ బోలు, నాయుధపాణియౌ ధ సవనిభ ర్త
మనసునఁ బొడమిన ధ పెనుచింత పట్టి వె, ల్పలికిఁ ద్రొబ్బంగ ప్రియ ధ ప్రాణ వితతి

అ॥ ఉదరి డోల కరణి ధ నూగగఁ జనుమాంధుఁ, డెడను నేత్రములను ధ పడసి మరల
నవియ నవసి కుములు ధ సనువున మిగుల నం, తాపమొంది కుండఁ ధ దల్లడ్డిల్లె. 3౧౪

సీ॥ పెర యూరుక్రియఁదేనె ధ కురియు సుగంధ మా, లిక ధరించిన ప్రభుఁడొక విధముగఁ
జింతను మది నడం ధ చి కొని కౌశికుఁ గాంచి, యిట్లను మునివర్య! ధ యితఁడు బాలుఁ
డకృతాస్తుఁ డిదియ మీ ధ యాజ్ఞ యేని వినుండు, గంగాధరుండును ధ కమలభవుండు
నిర్దేశ్యుండును ధ నిలిచి యొక్కొక్కరై, గుమి గూడియేనియుఁ ధ నూర్చునట్టి

- అ॥ విఘ్నతతికి మాటు విఘ్నంబుచేసి ని, ర్విఘ్నముగ నొందు * నేల్మి మీకు
బాలు మాట మాని * నియలుదేలుండు మీ, వెంట నీవుడ నేన * వెడల వత్తు. 309
- సీ॥ పరమేష్ఠి సృష్టికి * ప్రతిసృష్టి చేసి, కౌశికు డతి నా * కృష్ణునినుచు
జెను కిన్నతో లేవ * విబుధులు ప్రసయ మం, చును కాదనుచు శంక * జొచ్చినారు
రవి మండలం బంబ * రంబున ముఖుగియ్యె, గలతనొందినది జ * గంబులెల్ల
దిక్కులఁ దిమిరంబు * నిక్కి-కాపులు గప్పె, గుల పర్యతంబులు * చలనమొందె.
- తే॥ మునకి గనుజొమల్ నొనటిపై * ముడులునడియె, బెదపు లదరెను జేగులు * బెరసి కనుల
నిప్పుకలు గాలె సభయెల్ల * నిలకడ చెడ, తోడనే సవ్వ పైతము * దోచెనంత.
- తే॥ ఇతయును వసిష్ఠుడుగాంచి * శాంతిబొందు, డనుచు గాధేయునేడి జ * నాధ్యుతోడ
బలుకు సుతుశకు బొందింప * నలు కాసి, మేల్గు వచ్చుకాలము నాచ * మేరయగునె?
- తే॥ వానకురియంగ వెల్లువల్ * పగువులెత్తి, యంబునధి జేరుచండాన * చలవిలేని
యఖివిద్యలు తిమయంతి * సరుగుదెంచి, నీకుమారు జేరెడి వేళ * నేడు కలిగె.
- తే॥ అనుడు కులగురు వాక్యంబు * లాలకించి మాజి విజయశీలుం డాజ * యరిగి రాము
బిలుపుడన భటు లేతెంచి పిలుచునంత, బుద్ధిమద్వర్మ డరుడంచి * సొంత నిలిచె.

రామలక్ష్మణులు కౌశికువెంటఁ జనుట.

- ఉ॥ తమ్ముని తోడ వచ్చు గుణ * ధాముని రామ్ముని చూపి మాని ర
త్నమ్మ! మదీయ పుత్తులకు * దండ్రవి మేలగు తల్లివీవె ప్రే
మమ్మున నొప్పగించితిని * మానుగఁ గావుడు వీరిచేత మీ
కెమ్మొయి కార్యముల్ వలయు * నెల్లను గైకొను డంచు నిచ్చినె. 310
- చ॥ విమలచరిత్రుడైన ముని * వీరుడు భూవరుఁ జొప్పించు నా
సుమతులఁ గాంచి మున్ను మది * జొన్నిన కోసము వీడి ప్రేమతోఁ
దమిఁగొని దీవనల్ సలిపి * దగ్గటి పుత్త్రకులార! మేటి జ
న్నము మన మూని పూరితి యె * నర్తమ! యంచు జనం దొడంగినె.
- చ॥ జగములఁ గాచ రాముడు ని * శాత కృపాణము సవ్యపార్శ్వమం
దు గడఁకదాల్చి గొప్ప మల * దోయిని పోలిన యున్నతంపు దో
ర్మగమున సత్యధర్మముల * యొప్పు వహించి కొఱంతకాని మా
శుగ యుత తూణముల్ చెరివి * నూటిగఁ దాల్చె జయిష్ఠు చాపము.
- తే॥ తన్ను పోలిన తమ్ముడు * దాను జనకు, తీపిప్రాణముల్ వెలి బైలు * దేలు కరణి
నియతు గాధేయు వెన్నంటు * నీడ వోలె, గాంచనమయ దుర్గంబులఁ గడచి చనియె.

చ॥ వరములు నెల్లివోవక త \diamond సం బొనరించెడు వారు చేరు ని
 ర్జర సంగరంబులుకొనవతు \diamond రాని పురంబును దాటి నృత్య మం
 దిర నట నంగనా పద వ \diamond నేజ రట ద్వర కింకిణీ నమా
 భ్యుర్న రుక్మ హంసయుక్త సర \diamond యూసది జేరిరి వార లంతటకొ. 328

సీ॥ చెఱకులు గాఢికి \diamond నొరయఁ నగిలి పోడ, ప్రహకులఁ గాఢిన \diamond మధురసంబు
 గనిమలఁ బొరలు చుం \diamond గానులఁ దిరుగాడు, హరిణాత్ములుచు కృశో \diamond దరలునై న
 పొలతులు పొలుచు ర \diamond ముడిచి చుల్లిన గీర్వ, కుంతలములఁ బోలుకొమరుఁ దేంట్లు
 వసియింప నిరనై న \diamond వసమొండు గని రొందెను, నానె యారాతికి \diamond నడిసి యవల.

తే॥ బెనుమొగుల్ల తండమాలు కొ \diamond ముననుగలిగి, ముఖపటముగల దంతినా \diamond మొనయు నుదయ
 శిఖరి శిఖరంబు మీఁదికి \diamond లిలుకరంగు, వాజు లేడెక్క \diamond నె దాటి \diamond సయనమైరి.

చ॥ క్రతుభుజులెప్పు నాయకులఁ - కై కొను నాహుతిసేయ నిమ్ముగాఁ
 గ్రతుముఖమంతు లేచు పంగ - క్రమ్మిన యొక్కవంతులఁ గాంచిన
 మృత్తిఁ బురుషోత్తమోత్తముఁడు - తొవతి పుత్తుఁడు రామచంద్రుఁడో
 యతివర! యీవం బెవరి - దర్శిలి నాకు నెఱుంగఁ జెప్పనే. 329

2. తాటకవధ పటలము. (౨౬)

కవిరాజ విరాజితము.

అనవుడుఁ గౌశికుఁ డిట్లను మారుఁడో - కప్పుడు మోహనభాణము సీ
 శుని పయి నేయఁగ నాలని నిప్పులు - జొబ్బిలు నేత్రమునుండి మహా
 శని క్రియ లేచి యగ్నిదహింపఁగ - సారగు వాని శరీరము మం
 డిప యదికోలె నసంగుండె యయ్యెఁగ - డింది మగండుగు కంతుఁ డిటకొ. 330

తే॥ భవుడు మదనుని దహింపఁవానియొడలు, బూదియై గుటఁ జిదుటఁబొలిచె న్నిది
 యంగదేశంబనెడిపెర \diamond సార్థకముగ, విశ్వవినుత సుగుణచయ! \diamond వేదనిలయ! 331

ఉ॥ ఆశయుఁబాశముకొ మొదలి - కంట నశింపఁగ జన్మదుఃఖముల్
 నాశమునొంద యత్నమున - నారత చింతనసేయు జ్ఞానులే
 యీశు భజింతు రట్టి యగ - జేశుడె యిందు తపించె నన్న సీ
 దేశ మహత్తనంపదను - తింపఁగ నెవ్వరికేని శక్యమే? 332

చ॥ అని ముని పల్క నచ్చటికి \diamond నచ్చెరువందుచు నేగి సంతసం
 బున నెదురై న నచ్చరిత \diamond ముఖ్యధనంబుగఁ గల్గు మానులకొ
 గని మది సంతసించి గుణ \diamond గణ్యులతో నట నాఁడు పుచ్చి వే
 యినుఁ డుదయాద్రి నెక్కుతటి \diamond నేగి మరుస్థలి జేరి రొక్కటకొ, 333

మరుభూమి వర్ణనము.

మానిని॥ భానుడు మేదిని సారము పూర్తిగ - బాగుగ లాగఁ దలంచునని
 బాని జయధ్వజమెత్తి చరించెడు ♦ పోడిమి గ్రీష్మమె కాక మఱ
 దేని ఋతుస్థితి లేమి నిటక జ్వలి ♦ యించు హుతాశనుడే మొగ నా
 హీన పరిస్థితిఁగాంచ నెదం దని - యించును సీక్విడుచుం గనులక. 330

కవిరాజు॥ ఉడుకును బహ్వయు నచ్చటి వేడిమి ♦ నొయ్యనఁ బూర్తిగఁ జెప్పినచో
 నుడుకును పర్విస చీకటి, యండము - లుప్పర మారట మొందును వే
 యుడుకును సూర్యుడు పుట్టినచో మఱి - యుక్కును మించులు పిడ్డలు పై
 నుడుకు సమస్తము నన్న మతెయ్యది ♦ యుత్తల మందక యుండు మహిళా?

చ॥ కదనమునందు శౌర్యమున - ఖడ్గ శరాదిక సాధనంబులం
 బాచలుచు గౌణ వర్షమున - బొరెడి నేరుపు లేని వంచకుల్
 గడురుచు నటంచే బరువు ♦ గర్వముఁ గోల్పడు పీఠవర్చు నె
 మ్మది బలెఁ దాప మాఱకయె ♦ మండుచునుండు నటలు నచ్చటక 331

ఉ॥ అవ్వన భాగమం దరయ ♦ నాకులు రాలి మొవల్లు, భూతముల్
 సవ్వడి నోరు విప్పకొను ♦ చాచ్చున జీలిన వృక్షరాజముల్
 చివ్వస వంశముల్ ప్రిమల - జందిన ముత్తెములున్ శణిస్థటల్
 నెవ్వడి వీల నివ్వటిలి ♦ నిండిన కెంపులు నుండు చండిగక 332

మ॥ ధరణీదేవియుఁ బోవఁజాల చెటులుక ♦ వత్సాసముక పీడుచుం
 బరువుల్ వాఱ దరణ్యదేవతయు నా - భంగంబులంబొందు నం
 బర వీధిక రవితేరు పాఱ దటఁ బ - ర్వం జాలవుక సుఖమున్
 నెరయంజాలదు చల్లగాలియు ననం ♦ జ్వలంబు కావఁగొడక 333

ఉ॥ ధారణి బీటకుఁ గనుల - చంప్తలనుండి విసాగ్నిఁ గ్రక్కునే
 పొరగ శీర్ష రత్న రతి కౌత్సర కాంతులు బీటనుండి తొ
 ల్కారు మెఱుగు లట్లు నెడ - లం గనుపట్టె ధరిత్ర దేవీకిం
 దీని మేనిపుండ్ల నెలి - దేహిడి యొచ్చుని సీచుకై వడిక 334

చ॥ అడఁపఁగరాని యాడట మ - హవ్యధనొండెడు పెద్దపాము తా
 నెఱముగ నోరువిప్పఁగ, ది - నేళుని తీక్ష్ణ మయూఖపాళిచే
 నుడికిన దంతియొండు తల - నొక్కట దాచుకొనం దలంచి పే
 రడలున గీడ నెట్టుచు ద - నంతఁ జూరొబడు నీడ య న్మతిక 335

చ॥ అనుపమ తీక్ష్ణ మూర్తియగు - నగ్ని మహాశయుఁడేలు నయ్యెడ
 రిని గల కాకముల్ కరులు - వ్రేలుచు నాశిలి నట్లబొగ్గులె

పొనుపడి యుండుటల్ గనఁగఁ - బోలు సభస్థుల మెల్లఁ బర్వయే
ర్చిన బడబాగ్గిఁ గాలి యిలఁ - ద్రెల్లిన మబ్బుల తున్నలో యనన్ 33౮

ఉ॥ అమ్మరుభూమి సంచరిలు - సెట్టి మరీచిక గుంపు లారయన్
గ్రమ్మిన వేడి యందడరి - క్రాసి సభస్థుల మంటునేని స్వ
ర్గమ్మును మాఁడునంచు సను - కంప సురావళిపైఁ గదించి తా
నిమ్ముగఁ బశ్చిమాధిపతి - యేపున డిగ్గిన రీతిఁగన్పడున్ 3౪౦

ఉ॥ వేడియి నుండి తోచి పను - వీణను పర్విన యెండమావు లా
పాడరి ముండుచున్న వన - పాలుండు వేనఁగిఁ గూరుచుంటకై
పోడిమిఁ జర్చచేసి వడిఁ - బూన్చిన బంగరు కోడు లెత్తుగాఁ
గూడిన స్ఫూటికాసనము - కోరిక నిల్విన శేవ దోచెడున్. 3౪౦

చ॥ కడు వగ నింప సేతువగు - కర్మమాలి దిగఁద్రోచి యవ్వలం
గడవఁగరాని ముప్పగఱ - గండగు కోటలదాటి మోక్షముం
బడయఁగ నెంచువాని మది - భాతిఁ బసిండి పణంబు గోరు రో
పడఁతుల శూన్య మానసము - వైఖరి భారణి సారహీనమా. 3౪౧

ఉ॥ ప్రేలిన పక్కుతా శ్లేనసి - బీటలు వాఱిన యాయెడారి పా
తాభము దాడఁ త్రోవవడి - తక్కక పెద్దగఁ గానవచ్చుటన్
వాలిన యెండఁ దాభకొన - భారము దోవఁగ రాగరత్న భో
గాలి చెలంగు శేషు నిల - యంబు చొరం దగయుండు నెప్పుడున్. 3౪౨

అ॥ ఇట్లు సెగలులేచి - యెడరిచ్చు మరుభూమిఁ, జేరినంత మాని - వీరు గొప్ప
శక్తిమంతు లయ్యు - సౌనుమార్యము గల, వారు గానఁ గప్పఁపడుదు రనుచు.

అ॥ ఎంచి వారిఁ గాంచ - నింగితజ్ఞులు ముని, యంశ్రు పంచజముల - నాశ్రయింప
బ్రహ్మసృష్టియన్ ♦ పరమనిద్యలరెంటి, వారి కపుడు నేర్పె ♦ వాంఛతోడ. 3౪౪

క॥ మనమున వానిని వారలు, మనసం బొసరించు నంత ♦ మరుభూమియుఁ జ
ల్లని తేటనిట నడచిన, యనువయ్యెను రాముఁడ్కిట్టు ♦ లను సన్మనితోన్. 3౪౫

ఉ॥ కొళిక పూనిచంద్రమ! త్రి ♦ కాల విదుండవు తెల్పుమయ్య యీ
దేశము రేలపూవులను - దివ్యనదిన్ జటఁ జుట్టినట్టి గౌ
రీశుని యగ్ని నేత్రమున ♦ నిట్టులు పాడగునేమి? దుష్ట భూ
మీశుని నేల కన్న నిది ♦ యెక్కువ నాశిల పేతువేదొ కో?. 3౪౬

తాటక వృత్తాంతము.

ఉ॥ నావుడుఁ గోళకుండు రఘు - నాథుని ప్రేమను గొంటి యిట్లున్
భూవరపుత్ర! సత్పురుష! ♦ ముఖ్యులఁ జంపి భుజించి వేయి నా

గావళి చేవగలి జము ♦ కంటె భయంకర రూపమొంది దు
ర్యావముతో జరించు నొక పాపపు టింతి చరిత్ర చెప్పెదఁ.

3౪౭

చ॥ జగములు వింతినొందు బల శాలి కుబేరు కలంబువాడు మ
త్తు గలుగ కండువాడు గజ ♦ దోర్బల యుక్తుడు వహ్నివంటికి
స్కంధులుగనవాడు జంతు వయి ♦ నం బనుకంప యొకింతయేని లో
నగపడకుండువాడు ధివి - యందు సుకేతుడనం బ్రసిద్ధుడ౯.

3౪౮

అ॥ సంతలేని చింత ♦ మంతనమ్మున సుకే, తునకు నలము కొనఁగఁమొనసి మూడు
మూర్తులందు మొదటిమూర్తిఁ బద్మాసను, గూర్చి చేసెఁ దపముతోరి తడవు

తే॥ శాస్త్రవిశ్రుత సంపన్న! నజ్ఞనాభి, రామ! ప్రాజదువులగని ♦ బ్రహ్మ యతని
యెదుటి కేతెంచి సోర్కియేది యనినఁ, బుత్రహీన దుఃఖమును దీర్చుమని వేడె.

చ॥ కొమరులు నీకుఁ గల రొక ♦ కూతురు గలుగు లేలనెమ్మిమై
కొమరు వహించి లక్ష్మీవలె ♦ గోముస నొప్పుచు వేయి మత్త నా
గముల బలంబుగల్గి త్రిజగంబులఁ బేరువహించు సంచు నా
కమలభవుం డొసంగి మఱు - గం జనియెదన యిమ్ము చేరఁగ౯.

3౪౯

చ॥ వనజభవ ప్రసాదమున - వానికిఁ గల్గిన పుత్రి లక్ష్మీశే
వను క్రమరీతి గోముగను - వర్ధిలి పెండిలి యీడు నొంద నొ
ప్పిన వరుడెవ్వఁ డబ్బునని - పేరిమ నారసి తండ్రి, నుండుడ౯
తనకులమందు మేటి గుణ - ధన్యున కచ్చెలిఁ బెట్టి సేసిన౯.

3౫౦

తే॥ మేటి రితి మన్మథులఁ బోలు. మిథుం మిద్ది, యనఁగ నుండుడు మోహిని. నెనయునుదలి
తాటకయు రేయుఁ బవలు మొదలు తుదియును, లేదనఁగఁ గూడి తేలిరి. మోద జలధి.

తే॥ చాల దినములు గడవ నా. చామయంతఁ, గాంచె మారీచు బలుమాయ. కాని నవల
బడసె గిరి నిభ బాహు ను. బాహు మల్ల, వీరు జగముల ప్రాణులు - భీతి నొంద.

ఉ॥ వారలు మేటి మాయయును - వంచసయు్ దులలేని యుద్ధ ను

చార చణత్వము౯ గల్గి - చాతురిఁ దల్లికిఁ దొమ్మిదంతలై
మీఱినవారికే నెఱుంగ - మేవడి చాలనిరీతి వర్ధిల౯

దేఱిన మేటి నుండుడు మ - దించెను సంతనమంది యుబ్బుచు౯.

3౫౧

చ॥ చెడుగులు మేరమీటి వెనఁ - జేయు సురారుల యోర్వరాని దుం
దుడుకులు మూలముట్టుగను - దోరఁగ నంబుధి తోయమంతయుం
బుడిసిటఁ బట్టి త్రావిన త - పోధను నాశ్రమవాటిఁ జేరి య
క్కడి తరుజాలము లెవ్వికి - కానట బీనట చేసి యంతట౯.

3౫౨

మ॥ రమణీయ స్థితిగూర్చి వాటికి మునీం - ద్ర ప్రేమకుం బూర్ణాపా
త్రములై యొప్పెడు కృష్ణసార రుద్ర సా - రంగాదుల సాధు జీ
వములం జంపి భుజించి సుందర తరు - వ్రాతంబు భంజింపఁ గో
పమునం గుంభజాడట్టై చూడ నతఁడు - భస్మంబయై నాశిలెన్. ౩౫౩

తే॥ సుందుఁ డీల్గుట యాతని - నుదతియైన, తాటక యెఱింగి యగ్ని వి - ధాన మండి
యమ్ముని వినాశమొనరింతు - ననుచునుతుల, నిలుచుకొంచుదదాశ్రమ - స్థలికీజనియె

చ॥ పిడుగుల తో లయాగ్నియును - భీకరవాయువు బెగడిలఁగా
వడఁగి సురాళి మోములును - వాడ రవీందులు త్రోవఁదప్ప మిం
చడరు మొగుల్లు నంచలన - మంద ధమి యని యండగోళముల్
బెడియుచు బీటలై త వడి - బేర్చుచు నార్చుచు డాయనంతటన్. ౩౫౪

ఉ॥ ద్రావిడమన్ నముద్రము ను - దారమతిం దయచేసి నాతఁడా
పావక నన్నిభుండు నిడు - పాటు క్రుధాగ్ని మిడుంగుఱుల్ వెనక్
గ్రోవుల పోల్కి వెల్వఱిచి - క్రూరులు మీరలు దైత్యులై చెడం
జావుఁ డటంచు వజ్రనిభ - శాప వచన్ముల నాడినంతటన్. ౩౫౫

ఉ॥ రాగి కరంగి వెల్వడిన - రాణ బయల్పడు కోపవహ్నితో
నేగి జగంబులం గలఁచి - యేర్చి నరాసురకోటిఁ గూల్చుచున్
సాగి నమస్తజీవులను - చంపి భుజించుచుఁ గ్రూరకర్ములై
క్రాంగి చరించు సీచులగు - రక్కసులైరి రయాన మువ్వరున్. ౩౫౬

తే॥ అట్లు లమ్మునిశాపంబు - సధిగమించి, క్రియకుఁ బ్రతియొనరించు శ - కియును లేమి
నేగి వారు సుమాలితో - నేము సీకుఁ, జెలిమి కొడుకులమని వాని - చేసికొనిరి.

ఉ॥ తప్పుడు చెయ్యలం జలుపు - తాటకపుత్తులు వానితోడఁ జం
పొప్పు రసాతలంబునన - యుండి, దశాస్యుఁడు గాంచి కూరిమిం
గుప్పచు మామ లంచుఁ దము - గొప్పగ మిక్కిలి గారవింప, వా
రెప్పటి హింసతోడ భ్రమి - యించిరి పెన్ సుడిగాలి పోలికన్. ౩౫౭

తే॥ గొప్ప బలవంతులగు కొడు - కులను వీడి, ముని కినుక నెంచి మండెడు - మనసుగలిగి
త్రోవలెల్ల జ్వాలాగ్నికి - తావులై న, యివ్వనముఁజేరె దాటక - యేవుతోడ. ౩౫౮

౫॥ ఇలయెల్లఁగినకతో - నెత్తంగ వలసిన, జలధి నీటిని - వలసిన యెడఁ
గోరి స్వర్గముఁ జేలఁ - గొట్టంగవలసినఁ, జేసి ముగించు నా - చెడుగు జోట
ఎన్న నలవికాని - హింసలు ముద్దయై, యరువొందె నన నొప్పు - నువిదమేను
రెండుకొండల తోడ - మండెడు వముతోఁ, బిడుగుల మించు న - ల్కుడులతోడఁ

తే॥ బ్రహ్మయ వహ్నితో నర్థ చంద్ర ద్వయంబు, నొంది సడతెంచు కడలి యొండుండునేని
బెడిదముంగూర్చు సద్దాని యొడలితీరు, కొంత మూహింపఁబోలు నీ కువలయుమున

సీ॥ కాంచీఁ పురుషులుం - గామినీత్వముగోరు, భుజ సుందరత్వంబు పొనఁగు రాను!
బెడిదంపు శూలంబు - పెనుపాఁప కడియంబు, చేచాల్చియుండు నా - చెడుగుజోటి
యివ్వసంబున వసి - యిచ్చుచు నుండు నా, టకటాంకుచేరు తా - టక యటండ్లు
మనసున బంధ మీఁగని లోభ మొక్కటి, మాత్రముండిన లెక్క - మాలినట్టి

తే॥ సద్గుణావళి నాశంబు - నలుపుకరణి, నలవి యిడరాని కొడిమ బు ధృల వలంతి
చెడిని పంటలుగలుగు నీ క్షేత్రభూమి, వట్టి మరుభూమిగా మార్చి పాడుచేసె

తే॥ నీలమేఘ సుందరదేహ! సీరశాశు!, రావశాజ్ఞ చే నాచేయు - క్రతువు నెపుడు
వర్షత బలంబుతోవచ్చి - పాడుచేయు, నంగదేశ వంశంబు ల - డంగఁ దిరుగు. ౩౬౩

చ॥ జగములఁగాంచి ధర్మమున - జాగెడి జీవులఁదన్ను పోలఁ బెం
పుగఁ దలపోయు భూపసుత! - బూటక తాటకఁ గూర్చి నీకుఁ బె
క్కుగఁ బలుకంగనేల? యిటు - కొన్ని దినంబులు సాగెనేని యీ
జగతి నమస్త జీవులను - చంపును నింపును పొట్టలోపలక. ౩౬౪

తాటకవధ.

తే॥ ముని యిటులు పల్క - విని శింఖ - ముక ధరించు, చేత విల్లుదాల్చినవాఁడు - చిందులేనె
గండ మలరు మాలిక సిగఁగదలుచుండ, నెట వసించు సయ్యది వచి - యింపుఁ డనియె

చ॥ అనవుడు చూని మూర్తి విజి - తాక్షముఁ డిట్లను హస్తయుగ్మముం
గొనిన గిరీందముక వయసు - కోడెను పోలిన రాముఁగాంచి యీ
వనమగు దానికెల్ల యని - పల్కియుఁ బల్కక మున్నె మండుచుకొ
దనుజయు నంజనాచల వి ధంబున వచ్చె ధరితి దద్దటక. ౩౭౦

తే॥ కొండలు గజ్జెలం పొనిపి ధూర్జిం కాశ్య ధరక దిగంబడక
గండుగఁ ద్రొక్కి లొక్కివడు ధూర్జిం గాతములందు పయోధి తోయముల్
నిండఁగ నిప్పుకల్ చెరుగు - నేత్రముఁ బు జముండు భీతిమై
గొండ గుహల్ చొరక గిరుల - కూటమి తన్నెయిడక గడుక పడిక.

చ॥ ఎలయుచు నిక్కి కొంత చలి ధూర్జిం గాతముల్ నెలవంకబోలు ధం
ప్త్రులు పెనుమూతగల్గు గుహ ధూర్జిం గాతముల్ నొప్పిన బాకి నోటితో
బొలఁతుక నిండు సంద్రమున ధూర్జిం గాతముల్ వార్షపుటగి రెండు పా
యలు గొని నిర్గమించు క్రియ వగ్గ బయల్పడ పచ్చెగన్నులక. ౩౭౧

ఉ॥ తోరపు మత్త దంతలను • తొండము తొండముతో ముడించి మేల్
పేరుగఁ దాల్చుటం గదలు • పెన్నడుముం గల దైత్య గట్టిగా
నాటిచె నన్ని లోకములు • నన్ని దిశల్ మఱి యన్నిచోట్లు దా
ర్కాఱు కాడ్పడఁ బీడుగు • రావముసైతము పుల్లగిల్లఁగన్. ౩౨౩

తే॥ పిడుగు వానలఁ బోలిన • బెడిదురాలు, గర్జనముచేసి వారిని • గాంచి వగుచు
నాడి శూలముఁ కాలుని • పాఱఁజూచి, పండ్లు గీటుచు గుహఁబోలు వాయిదెఱచి.

చ॥ కడిమి నజేయమా బలము • గల్గిన నా యురు రక్షణ సల్పె
గడఁక నమస్త జీవులను • గ్రచ్చఱఁ జంపితి నొర! మిఁకలే
కడుకొని వచ్చినార లిటఁ • గమ్మని మాంసము నాకు లేమిసో?
చెడువిధి త్రోవఁ జావనొకొ? • చెచ్చెర నంచదలించి సవ్యచున్. ౩౨౪

ఉ॥ అంబుద సంఘముల్ నుఱుము • లై పడఁ గన్నులు విచ్చి చూచి యు
ల్లంబును మండ గొప్పమల • లం బొడియై పడఁ గాలఁ దన్నుచున్
డంబగు బాలచంద్ర మొన • డాల్లల కోఱలగోటు చార్చుచున్
బంబిన కిన్న తొమ్ములను • వ్రచ్చెద నంచుఁ ద్రిశూలముం గొనన్. ౩౨౫

చ॥ అరిది తపోధికుండు ముని • కద్ది యభీష్టమయ్యున్ సద్గుణ
కరుండగు రాముఁడా వనిత • కంఠము ద్రుంచెదనంచు వింటవే
శరమును పూచ్చఁడయ్యెఁ దము • చంపుటకే జెడిదంపుఁ జెయ్యులన్
జరపుచునున్న దయ్య నది - చానగదా యని యెంచె జాలిమై. ౩౨౬

ఉ॥ వెల్లని పండ్లు నెఱ్ఱనగు • వెండ్రుకలుంగల తాటకాఖ్య త
న్నెల్ల విధంబులం బొడువ • నెంచి త్రిశూలము గొన్నఁ జంపగా
నొలకయున్న రాఘవుని • యుల్లము దిట్టమెఱింగి వేదవి
త్తలఁజఁ డిట్లనున్ మదిని • తత్తట మందుచు రామచంద్రుతోన్. ౩౨౭

చ॥ ఇలఁగల పాప సంఘముల • నెల్ల నొనర్చి రసంబులేని ప్రా
ణుల మని నిశ్చయించి మము • నుగ్గుల నూచముచేసి మ్రొంగఁగాఁ
దలకొన కుండ వీడినది • తా నొనరింపక వెలియె యిదే
కల దిఁక నేమనం గలదు • కామిని యే యన దీనిజెల్లునే? ౩౨౮

మ॥ శ్రవయే ముఖ్య గుణంబుగాఁగలుగు కాం • తా మాత్రముం జంపగా
నవహాన్యంబగుగాని వీర్యబల శౌ • ర్య సైర్య తేజోయుతుల్
వివరీతస్థితి నొందువా రతివ పే • ర్విన్నంతనే భీతులై
చెవుమా యెచ్చటఁ బొరువంబు నిలువఁ • జేసాడు నీమీఁదటన్? ౩౨౯

తే॥ మునువుడోడె సైన్యంబులు • ముడియ దేన, దైత్యులోడిరి దీనిదో • ర్దండయుగము
మందరముఁ బోలునన నిడ • మగలనమున, మగలయందు దీనికి భేద • మగునయేమి?

క॥ ఇడ నీకుఁ బెప్పవలసిన, దొకటిగలదు వినుము • రఘుకు • లోత్తనము! ను
న్నొక కాలంబున నడచిన, సకటక్రమ నుద్దియనుచుఁ • బలికె మరలక. 3౮౨

చ॥ భృగుముని భార్య ఖ్యాతియను • పేర్లల వాలుగకంటి మానసం
బుఁ గరచు ప్రేమనూని దిలి • పుత్తుల కొక్కెడ గొప్పసాయ మొ
ప్పుగ నొనరింపఁగా నెఱిగి • పూర్ణమతిం దన చక్రధారచే
దెగఁ గొనె నామె ప్రాణములు • తెంపున దైత్య విరోధి యయ్యెడక. 3౮౩

తే॥ దేవ భూలోకములఁగల • జీవనమితి, యెల్లఁదనకు నోరెఁగి • యెంచు కుమతి
కుమతియనునెరిదాని న • య్యమరవిభుడు, కులిశధారచేదలఁదెంచి • కూలఁద్రోచె.

తే॥ అఖిల జగదభిరామ! క • ల్యాణఁధామ!, రామ! విష్ణువునకు దేవ • రాజునకును
వర్ణసీయమా కీరితి • వచ్చెగాక, దాన నొకనిండ గలిగెనే • తలఁచిచూడు. 3౮౪

ఉ॥ నీరజలోచనా! విమల • నీరజమిత్ర కులాబిచంద్రమా!
సారమతిక నిజంబుగ పి • చారణసేయ బుధాభిర్తో మహా
వైరమునూని ప్రాణివధ • పాటిగఁ జేయుచు ధర్మనాశముక
దారుచు దానికికొ మగత • నంబును గావలెనే వచింపుమా? 3౮౫

చ॥ అరులకుఁ గాలుఁబోలు నసి - హస్తమునం గల వీర! బ్రహ్మ యే
ర్పఱచిన యాయువుం దెలిసి - పాడి యెఱింగి సమీక్షలోఁ గృతం
బరయుచు జీవనంతతుల - నావలి లోకము చేర్చునాడుగా
కెఱచికి దీనిఁబోలఁ బసి - యెద్దునఁ జంపెడు కాలుఁడుండునే? 3౮౬

తే॥ పెక్కుప్రాణులందనపాట్ర - బెట్టుకొనెడి, దుర్గుణముకంటెఁబెడుగేది - దొరయఁగలదు
బడగలది మీసలేనిది - మడఁతి యనుచు, దీనిఁ దలఁచుట యవివేక - మే నిజంబు.

ఉ॥ న్యూనత నాశముం గనని - యుద్ధృత ధర్మము చెప్పినాడ నే
దీని పయిం బలంబుగొని - తీరుగఁ జెప్పెడివాడఁగాను నీ
మానసమందు జాలిపని - మానుము చక్కటికాదు రక్కసిక
మానిని నాశ యింకఁ బరి - మార్పుమ యంచు మునీశ్వరుం డనక. 3౮౭

చ॥ మునివచనంబు విన్న రఘు - ముఖ్యుడు వాకొను సత్యరూప! మీ
మనమున నందియంబు లిక - మానుఁడు ధర్మ విరుద్ధ కృత్యమై
నను తగఁజేయ నాజ్ఞయిడ - సర్మిలి మీ నుడి వేదమంచు మే
ల్మిని పొనరింపులేకద చ - లింపని ధర్మపథంబు మాకగుక. 3౮౮

ఉ॥ భామిని రూపుదాల్చి దవ - వహ్నిని పోలిన తాటకాఖ్య గం
గా మధుర్రాబు పావన జ - గంబగు కోసలదేశమేలు రాట్
సోముని పుత్తు'యన్నము క - దుక మదిగైకొని కిక్కె గన్నులక
బ్రామిడి దూతు మంటలును - రాజుగ శూలము ద్రిప్పివై చినక. ౩౯౦

ఉ॥ క్రొత్త యముండనం దగిన • కొమ్మ మనం బెరియంగ వై వగా
నెత్తిన శూల నామక ల • యాగ్ని కడత ముసీంద్రు నాజ్ఞచే
జిత్తము నిశ్చలత్వమున • జెందగ నిల్చిన రామచంద్రుపై
కెత్తున నిండు చంద్రుపయి • కేగెడు రాహువు పోల్కి నేగెగక. ౩౯౧

చ॥ ఇరుకులవీరుఁ డా యదన - నే శరమెత్తుట కూర్చుటల్ శరా
ననమున నారి లాగుటయుఁ - జయ్యనఁగాంచిన వారులేదు కా
లుని కడనుండి లాగికొని - లోగక ఘాటక యేసిసట్టి ము
మ్మెనలు గలట్టి వాలు పలు - ముక్కలఁ జూచిరి నేలపై బడక. ౩౯౨

తే॥ ఇరులుమొగులును గలరంగుపరంగు పడతి, యొక్క సలుకాడు సంతలో - నుదధినిండఁ
జేయు పెనురాలవాన వ.ర్నించె సిదియు, రామ కోదండముక్త వ.ర్నమున నడఁగె. ౩౯౩

శా॥ నీలాంభోదసిభుండు రాముఁడు వడి - నిర్మిద్రతక ఘోర శా
సాలాపంబును పోలు శాతశర మే - యక వజ్రశైలాంతర
నూల ప్రస్తరీతి నొప్పు చెలి వ - శ్లోదేశముం జొచ్చి నెక
హేలాలీలను డుస్సి మూఘలకు జ్ఞా - సింద్రోపదేశక్రియక. ౩౯౪

చ॥ కంక నగేంద్ర ధీరుడగు - కార్ముకవీరు నిశాతసాయకం
బునఁబడి తాటకాఖ్య భువి - బుంగుట దోచె యుగాంతకాల సం
జనిత మరు త్తుతుల్ విసర - జుతు లయంబుగ నాకసంబు గ్ర
మ్మిర పెనుమేఘుముల్ పిడుగు - మించులతో భుని బడ్డకె వడిక. ౩౯౫

సీ॥ దుమ్మునిండిన లువ్వ - నమ్మెల్లర క్తప్ర, వాహమ్ము లతిశయాం - సంగఁ బడిన
మెఱుపులకై వడి - మెఱుపెడి కోటలు, బోట నోరును గల - తాటకాఖ్య
భువన విజయుడయి - పాలుపొందు రాక్షసే, శ్వరునకు మొదటి ను - శ్శకున మగుచు
నా దినంబున భూమి-పైఁ దెగిపడ్డ సాం, పై న జయధ్వజ - మనఁగ నొప్పె

తే॥ అడవి మార్పడి కడలియా - నల్లరమున, శరముగాడి దూసిన త్రోవ - జాటి నల్ల
సంజనెఱునా మిన్నూత - జాటి యవని, బడినదియుఁ బోలె వశమెల్లఁబర్యేషుడు.

సీ॥ కలికి క్రొవ్విరిదమ్మ - గద్దెనెక్కిన వాని, బోలు కౌళికునాజ్ఞఁ - బూని నడపు
రత్న కాంచన భూషి - రాముని కన్నె క, య్యమున సాయుధహస్త - లై న దనుజ

కులమువారల యనుఱుల నాచ భయపడి, సిగ్గిలి మఱి యాస - చిగురులెత్త
 బ్రమయుచు నుండిన జముడును నాడొక, మాత్ర చొక్కపు రుచి మరగినాడు
 తే॥ మా నివాసంబులు మరల - మాకుడక్కె, క్రతువు నీకగు దివ్యాస్త్ర - లెత్తు లితని
 కిమ్మనుచు మునితో వచి - యించి నురలు, దండి గురిసిరి కొరులు కో - దండిపైని.

౮. యాగపటలము. (౩౯)

ఉ॥ తీరగు దీవనల్ సలిపి - దేవత లేగంగ బుష్పవృష్టిచే
 మీఱి ప్రశాంతమై మరు - మేదిని దాటుచు లేమి మందనం
 బేరు వహించు*దాసగుణ - పీరు సమోఘ మహారయుక్త వా
 గ్దారకు దీటుగల్గు విశి - ఖంబు లొసంగెను చూని వారికి ౩౯

ఉ॥ శాంతుడు జ్ఞాని కౌశికుడు - సన్మతినిచ్చిన దివ్యబాణముల్
 సంతత శుద్ధ మానసుడు - చక్కటిజేసి సత్కృతంబు జ
 న్మాంతరమందు రోసి తన - యంతట వానిని చేరునట్లు ను
 స్వాంతుని రాఘవంగదిసె - జయ్యన వేడ్కమదించి పైకొనెన్. ౪౦

శా॥ వీరాగ్రేసర! నిన్నుచేరితిమి ని - స్వీడంగలే మెప్పుడున్
 గారామార విధించు కార్యములు చ - క్కంజేసి సేయొద్దకే
 చేరెన్ వచ్చెడు సేద తమ్ముని క్రియన్ - జేయంగ నూలొందు మం
 చారం బల్కు మహా స్త్రీసంతతుల శ్యామాంగుండు నెమ్మింగొనెన్. ౪౧

తే॥ అంతరెండ్రామడలు వార - లరుగ నచట, గొప్పశబ్దంబు వినబడ - గురు గుణుండు
 రాముడిది యేమి యనగెం గర్మములు నీగెం, దస మొనర్చిన మునివల్లు దానిగూర్చి
 తే॥ మానసమున బడమి సర - యుండె యన, నొప్పి నిర్దరమినుతుల - నొందు బాస
 గలియు గోమతి రవమని పలికి యవలె, నడచి భవహరియగు నొక నదిని చేరె. ౪౨

—:కౌశికీసది వృత్తాంతము:—

సీ॥ దేవతాస్తుత్యమై - తెలివోందు నిసది, వృత్తమేమని రఘు - పిరుడడుగె
 గౌశికం డిట్లను - గమలగర్భుడు తొల్లి, పొందిన గౌరవం - బును జయంబు
 గొనిన రాజగు కుశుడు స్వపత్నియం, దమరంగ సల్వరు - కొమరులగనె
 వారు కుశంబుడు - ప్రథితండ్ల కుశనాభు, నా ధూర్తజుడు వసు - వనెడువారు

తే॥ అందుకొశాంబియందుకు - శాంబుడుండె, సమరెగుశనాభుడుమహాద - యంబునందు
 అలరె నాధూర్తజుండు ధ - రాటని ని, రివ్రజంబున వసువు కో - రికను నిలిచె

సీ॥ ఆ భూపతుల గుళ - నాభునకుంగల్లి, రలరెడు లలితవా - క్కులు ప్రవాళ
 సుందరాధరములు - పొందిన సద్గుణ, వతులు నూర్దురు ప్రియ - సుతిలువారు

* తిరువెళ్ళైయ్ నల్లారి కడైయప్ప వాక్యములను పోలిన యస్త్రములను - అని మాలము.

గోముగా వరిల్లి - కొమరు ప్రాయమునొంది, యొకనాడు విహరించు - నత్సుకతను
చెలులతోడ వనంబు - జేరి క్రీడింప వా, యువు వారిగని మోహ - మొంది కుంది

తే॥ మావి పిందె బోల్కొన్నుల - మగువలార!, మరుని గుడుసుపడిన పింటి * మార్గణంబు
మదిని గాడి నొప్పించె నేమటుగను చుంటి, బండ్లి యాడుడి మిమ్ము నేవేడుచుంటి

సీ॥ అని వేడగా వార * లా నమిరణుగాంచి, మాతండ్రి వేడుము * మమ్ముతాను
దానపూర్వకముగా * వయచేసేని నీ, కోరిక యపుడొందు * బార మనగ
గంధవహుండంత * గడతతో వారి వీ, పుల గూను గామించి * పోవుటయును
కర కంకణ స్ఫుల * కాంతులొలయు నడ, వగలేక వారలు * పడుచులేచి

తే॥ తండ్రికడకేగి యమృతంబు * దన్నునట్టి, గొనబు పలుకులతో నోరు * కొతుకువడగ
బోలజెప్పగ నోదార్చి * చూళి కొడుకు, బ్రహ్మదత్తున కతండు వారల నొసంగె.

మ॥ చెలులక వేదిక బ్రహ్మదత్తుడెలమిం * జేపట్ట నక్కన్నకల్
లలితాకారము దాల్చి రాతిని తపో * లాభసభావంబునక
జలగక నూనుడు లేమికి స్పృపుడెదం * జింతించి పు తేర్పి మా
నులచే వేల్వగ నందు గాధి కలిగె * బ్రోద్యత్తురంగాతో. ౪౦౭

చ॥ సలువుగ రాజ్యమెల్ల గుళ * నాభుడు గాధికి నప్పగించి య
క్కుల నిధి నాకలొకమున * కుం జన గాధి మహోదయంబు న
ద్బలయుతుడై ప్రపాలన ము * దారమతిక జరుపంగ గాధికిం
గలిగితి మంత గౌళికియు * గాదిలి పుత్తుడు నే గ్రమంబునక. ౪౦౮

తే॥ అవలమాతండ్రి భృగుపుత్తుడై న ఋచికు, నకు బాసంగగుమారిగ * కినినొసంగ
గాన్ని యెండ్లు తివర్గముం గోరి తనిసి, తపముచే నత్యలోకం * శండు చేరె. ౪౦౯

చ॥ పతి గగనంబు త్రోవ నడు * వక విరహంబు నహింపలేక త
త్పతి సదిరూపుగొంచు భుని * దారిని మెనవులంగ గాంచి త
త్పతి ఋచికుండు భూ జనల * బాధల దోలుచునుండు మాపగా
కృతిగొని యంచు నాజ్ఞయిడి * యేగె విరించివదంబు చేరగక. ౪౧౦

ఉ॥ సోదరి నిమ్మగాకృతి వ * సుంధరయంబె వసించె నంచు న
త్యాదర మొప్పు గౌళిక మ * హాముని పల్కంగ చిన్మయంబు న
మోదము సెంది రాఘవులు * ముచ్చట గొంత పథంబుపోయి యం
భోదముగ్రమ్మియుండు వన * ముంగని యెవ్వరి దంచు వారనక. ౪౧౧

వామనచరిత్రము

సీ॥ మాని యిట్లను భువి * లోన మానినులకు, బతికంటె గొప్ప దై * వంబు లేద
యనెడు పత్నివత * మనసుబోలిన పరి, శుద్ధ యమమిది * శ్రద్ధనినుము

వేద సంతతిని ♦ విబుధుల బుద్ధికి దక్కినవారి కం ♦ దక్షయే యుండు

గమల నాభుడు కొంత ♦ కాలంబు దుష్కర, తప మొనరించిన ♦ తానమిది

తే॥ అమరులునుభూజనములుబంధములసీగి, వాని శ్రీనామమే నోటః ♦ బలుకుచుండ్రు
వాని కపటనాటక మెన్న ♦ వశముగాదు, అతని నుతియించు ఫలము శక్త్యంబైతెలియ.

తే॥ కడక దపియించె నూజు యు ♦ గింబు లిచట, నాదినంబుల భూగోళమమరు దంత
ములనుగల పోత్రిజోలిన ♦ బలియుండెన, బల్లివశము చేసికొనియెది ♦ వంబు భువము

తే॥ శంక యొక్కింత మదిలేక ♦ జరగు చాత, యురు తపశ్శాలి సురలకు ♦ సరిది యైన
మఖము నెఱవేర్చబూని సమస్త భూమి, నేల వేలుపులకు నీయ ♦ నిశ్చయించె. ౪౧౪

తే॥ జరుగుచున్నది యెఱిగి ని ♦ ర్జులు హరిని, గలిసికే లోడ్డి ప్రార్థించి ♦ బలి యొనర్చు
కొడిమెలం దొలగించిచేకూర్చు సుఖము, శాంతి యన నతడటుచేయ ♦ నమ్మతించె.

ఉ॥ శ్యామల వర్ణుడు మహత . సాత్త్వికుడైన రమేశుడంతః ద
త్వామలవేది మూడు సమ - యంబుల చర్య తెలుంగువాడు దై
త్యామర తాత కశ్యపున - కర్మలి పుత్త్రుకుడై జనించి తా
వామను డయ్యెన్ వింత దలఁపన్ వటబీజము న్యాయ ముప్పగెన్. ౪౧౬

సీ॥ ఒప్పారుచేష్టలు - ముప్పరి జండెంబు, మొలయుందు మాండుయ్య - గలుగువాడు
వేదముల్ విస్మయ - విధి బల్కు నాల్క-య్య, గరమునం దగ్నియ్య - గలుగువాడు
జ్ఞానులకే యెఱు - గం దగ్గ రెనదు చి, ద్రూపాభమా నొక - రూపుదాల్చి
యరుదెంచు వామను - నాగమనంబును, త్రిభువన జేతయు - ధీరుడు బలి

తే॥ యెఱిగి యచ్చెరువంది మున్నెరుగుచచ్చి, కొంచు బోలు పూజించి నద్గణగరిష్ఠ!
నిన్ను పోల్చివులును లేరు - నన్ను పోలు, ధన్యులును భువితేరిని - తనియఁ బలికె.

తే॥ అంత సమిత వివేకియై - యలరు గుఱ్ఱ, చూచకులు కోరుకం పెన - తృధిక మొనగు
దీర్ఘ భుజ! నీకడకు నేగు - దెంచునట్టి, వారె భాగ్యయుక్తులు; రాని - వారు కారు.

తే॥ అనుచు వచియింప నలరి యా-దనుజరాజు, వలసినది యేది తెలియంగఁబలుకుండనిన
నెనరు కలదేని ముయ్యడ్డు - నేల వలయు, సనిసయంత నిచ్చితి నని - యనుట తోడ

చ॥ కవి కొడు కిల్లు వల్కునిది ♦ కైతవవేషము నమ్మబోకు దా
నవ కుల చంద్ర! భూసురుడు - నల్లని మేఘముఁ బోలు నొక్క మా
సప్రదని గుఱ్ఱరూపని య - నం జన దెల్ల యజాండ గోళము
తనిలి యొకపు తుండమున - చాల్చిన యాతఁ డెఱుంగుమా యనన్. ౪౨౦

తరల! దనుజదేశిక! మత్కరంబది - తద్దయం బయ్య గ్రాలఁగాఁ
దనుకు నొప్పనిరీతి విక్కిలి ♦ తాటి యుండున దెన్నెగా

నన యెఱుంగని నీలవద్దని ♦ యిందిరేశుని శ్రీశ్రరం

బనఁగ నాకితఁ సంతకంతు ను - హత్తు! మేలెది చూడుమా!

౪౨౦

తే॥ వలయువారలు వలవని - వారటంచుఁ, గనక నిర్ణయించిన యావి. ఘనుల కొనఁగఁ
దగినదని ధర్మ తత్వవే - త్తలు వచింతు, రితనికి సమాను లధికు లెం - దేని గలరె?

ఉ॥ బత్తుగ మేన వెల్లఁదన - మొందిన వాడవు గాన నంటి వి

ట్లుత్తములైన దాతలకు - నొప్పుగ నీయఁగరాని వంచునే

పొత్తమునందు గల్గు నెని! - బొందిని తీయని ప్రాణమైన దా

నెత్తిడి వేడు టెగ్గు మఱి - యిచ్చుట లగ్గు తలంచి చూడుమా!

౪౨౩

ఉ॥ చచ్చినవారు లోకమునఁ - జచ్చిన వారలుకారు ప్రాణముల్

నొచ్చి నగంబు చచ్చి కయి - నూర్కొనఁ జాచుచు వేడువారలే

చచ్చినవారు నిక్కముగఁ - జచ్చినవారలు లేచిరారు పై

నిచ్చినవారు గాక యిల - నెవ్వరు సుస్థిరులో వచింపుమా.

౪౨౪

ఉ॥ పెచ్చు నిరాపనిందలను ♦ పెంచెడువారలు కారు శాత్రువుల్

ఇచ్చెడు వారిఁజేరి తగ ♦ నీయకుడీ యను వారె శాత్రువుల్

నిచ్చలునట్టిరే తమకె ♦ నిక్కము చేటొనరించు కొన్న వా

రిచ్చుట మాపుకంటె మఱి ♦ హెచ్చగు పాపములేదు భారణి.

౪౨౫

ఉ॥ పెద్దల వాక్యముం దలఁచి ♦ పెచ్చుగ ద్రవ్యము చేత నుండఁగా

నెద్దడి నొచ్చువారలకు ♦ నిచ్చి యశంబు గడించి ధర్మముం

దద్దయు నాచరించి భవ ♦ ధన్యతఁగాంచెడు వారిఁ జేరి పే

రొడ్డి లోభమున్ విడకుఁ ♦ డో యను దుష్టలె దొడ్డశాత్రువుల్

౪౨౬

తే॥ నయములేని యాచార్య! దాపమును చెఱచు, కృపణ! యొక్క రొకరికె త్తి యిచ్చుచుండ
భంగపఱచుట దగునె? నీ బంధు సమితి, కూడు గుడ్డయులేక యు ♦ ల్లాడుఁగాక! ౪౨౭

తే॥ అని పలికి మంత్రిదుర్గుణుఁడనుచు నెంచి, యాతనిని లెక్కఁగొనక మూఁడడుగులినను
నీవె కొలుచుకొమ్మని చెప్పి ♦ నీటిధార, బలి త్రివిక్రము చిన్ని చే ♦ తులను విడిచె.

చ॥ విమల సరోజలంబు బలి ♦ వీడిన ధార బిరాన చిన్నిహ

స్తములను పడ్డమాత్రఁ దలి ♦ దండ్రులె నవ్వఁగఁదగ్గ గుఱ్ఱ త

న్నమరఁగఁ జూచువారలు భ ♦ యంబును విస్మయమున్ భజింప ను

త్తములకుఁ బ్రేమతో నొనఁగు ♦ దాన ఫలంబు విధాన వర్ధిలెన్.

౪౨౮

ఉ॥ ఊనిన పాదమొందు విపు ♦ లోర్విని నిడుచుఁ బిన్నదిద్దియం

చే నిజ మవ్వలం గడచి ♦ యేగదు; మిన్ను సమస్త మెక్కటన్

బూని యడంచి స్వర్గ పద * ముం గొని దానిని దాటి యవ్వలక
మానిత రీతి నేగుటలు * మానెను సుంతయుఁ జోటు లేమిచే. ౪౩౦

ఈ॥ రెండు పదహులక నెలువ * గించి సమస్త జగమ్ము గొల్చి బ్ర
హ్మాండమునందు మూడవ ప * దాశ్రయ మొచ్చట లేమి దానికీ
నిండు ప్రియంబు గల్లు బలి * నెత్తియె తావలమయ్యె వింకె కో
దండ ధరాగ్రణి! ప్రథిత * దైత్యవిరోధియు బిన్నవాడెకా! ౪౩౧

ఈ॥ నల్లనిసామి యింద్రునకు * నల్వగుఁ గా కని యీ జగత్త్రయి
జల్లంగ మేటి యేలుబడి * నల్పనొసంగి జగంబుఁగొల్చి రా
జిల్లి శ్రమించు పాదములు * చేత రమానతి తాకు రక్తిమ
జెల్ల మహా గభీరిమము * చెందిన పాల్కడలిక బరుండెదాక. ౪౩౨

చ॥ అరుదగు కర్మపా? మొద * లంట నశింపఁగఁజేయు రామ! యీ
శరమ పవిత్రపకా వనము * బాధ రతిం గను వారు జన్మదుః
ఖ రహితులై చెలంగుదురు * కాంచుమ వేద వహోనుయ్యక్తి నా
కిరవుగ యాగముం జలువ * నిద్రియె యిమ్ము మతొండు లేడికక. ౪౩౩

కా॥ ప్రారంభించెద జన్న మివ్వనమునక * రండంచు సిద్ధాశ్రమం
బారం జేరుచు విఘ్నముల్ దొలఁచి త * ద్యజ్ఞంబుఁ గాపాడఁగా
మారాకారుల రామలక్ష్మణుల బ్రే * మ న్నిల్చి యజ్ఞీయ సం
భారంబుల్ సమకూర్చి కొంచు దొడఁగెక * పకాసింద్రుఁ డుదూభితిమై

యా గ ర డ డ ము .

అ॥ మన్ను మిన్నుఁగాచు * మన్నీని కొమరులు, నిన్ను వారిఁగూర్చి * యెన్నఁజేయ
సరిదియైన వేల్చి * నాటు నాళ్ల రసిరి, గన్నుగాచు తెప్ప * కరణిఁ గాచి. ౪౩౪

తే॥ తిరుగుచున్న సగంబుల * తెఱఁగుఁదెలుపు, రాఘవులలోనఁ బెద్ద, న * రవ్యజ్ఞుడైన
గాధిజం గాంచి యావిఘ్న * కారులైన, యసుర లెప్పు డిటకు వత్తు * రనుచు నడిగె.

తే॥ మానియె జటి మాతాడఁ బూనడయ్యె, వీరవరుఁడురాముఁడు మ్రొక్కి * వినతితోడ
వెనుదిరిగి మిన్ను చూడంగఁ * బిడుగు మ్రోఁత, బిడియపడ వినవచ్చెను వికటరవము.

తే॥ గుప్పిరేసిరి వినరిరి * నిప్పునీరు, గురిసి రద్రులఁజెకలించి * దొరలవైచి
రఱచి రదలించి తిట్టిరి * మొఱకులపుడు, పరశువులవైచి మాయలు * పఱపినారు.

తే॥ ఏచి కోపించి యేయఁగా * నెఱచి కఱచు, కొనినయూయధములుకాగ్నిగుఱ్ఱగురియూ
కరణి వనమెల్ల విరియరా * కాసు లంతఁ, గడలి మింటిఁగొప్ప ననఁగఁ గ్రమ్మినారు.

చ॥ మొసెడి కత్తులుం గదలు - మిక్కిలి వైచుచుఁ బెక్కువాద్యముల్
మొరయఁగఁ జేయుచున్ బిడుగు - మొత్తములంబలఁ గంటగింపుగా
సఱచుచు దైత్యులేదుట యు - గాంతమున్ మహిముంచ నెంచి మి
న్నొరసి పగిల్చి కొంచుఁ దగు - నుద్ధతివచ్చు మొగుట్లు నాఁ దగెన్. ౪౪౦

ఉ॥ కోటల జంటలొప్ప మిడి - గ్రుడ్లను ద్రిప్పుచు రక్తరోమముల్
సూటి వెలుంగ నొడు బిగి - మేకొన నిప్పులు గ్రక్కఁజూచుచున్
బాటుచు వచ్చువారు ముని - పండ్యుఁడు పల్కిన వారె యంచు నా
మోఱకులన్ రఘూత్తముఁడు - మున్నొని తమ్మున కొందఁ జూపఁగన్.

ఉ॥ కాంచిన లక్ష్మణుండు కడ - కన్నుల నిప్పులు రాల మింట ను
గ్రాంచిత రీతిఁజూచి తన - హస్త శరాసముఁ గాంచి రాఘవా!
మించిన క్రూరరాక్షసుల - మేన్పు కండల తుండ్లు గండ్లు గా
న్పించఁగఁ గొండలై పడుట - నిక్కము చూచెడుగాక యియ్యెడన్. ౪౪౧

తే॥ అనుడు నీటలఁ బట్టిన - యనురవరులు, వైచు రక్తమాంసమ్ములు - పడఁగినక
కాండముల నేసి పైకప్పు - గప్పివైచె, నిండుగా రాముడా హోమ - నుండమునకు.

ఉ॥ హాలహలంబు పొంగి జగ - మంతట మాపఁగ రేగునంతలోఁ
జాల వడంకి నిర్జరులు - చంద్రధరున్ శరణంబు నొందు నా
పోలిక మానులెల్ల భయ - ముం గొని నద్భుతాధాముఁజేరి యో
నీలశరీర! యెట్టులును - నీవె శరణ్యము వేటు లేదనెన్. ౪౪౨

చ॥ మదిని కలంక నొందకుండు - మానిజనోత్తములార! యిట్లై యి
య్యది తొలఁగింతు నంచభయ - హస్త మొనంగి గుణంబు కర్ణమున్
గదియఁగ లాగి రక్తమయ - కంధిగ భూమి నొనర్చి వీరతన్
గుదులుగఁ గూర్చి రాఘవుఁడు - కూర్చె నిశాచర మూర్ధ శైలముల్. ౪౪౩

తే॥ కమలనేత్రు దివ్యాస్త్రంబు - కఱకు బెడిమ, రాలు తాటకగన్న పుత్రోకులలోన
నొకని సంభోధిలోవైచె - నొకనిఁబట్టి, విందుగాగఁ గాలాంతకు - వీటి కనిపె. ౪౪౪

మ॥ వనమాలా ధరుడైన రాముఁడు వడిన్ - బాణావలిక దక్కియు
న్న సరాశి ప్రకరంబుపై విడువ నా - నారాచముల్ మిన్నగ
ప్పినఁ గాకుత్స్థులు పీన్ద కొండలపయిన్ - వేయిక్కి చంపం గలా
రని చెల్లాచెదరయ్యె దైత్యబలముల్ - ప్రాణంబులు గాచుకోన్. ౪౪౫

తే॥ పిడుగుల వలె బెడిదములై, విడువక రామాస్త్రవీరతి - వెన్నంటగా
విధియించు మొంఠెము లాడెను, గడువొనె గ్రద్దలు పికొచ - గణము నుతించెన్.

ఉ॥ ప్రబ్బిన పుష్పవృష్టియట - గ్రద్దల పందిరి జీల్పు కొంచు బ
ల్లొబ్బిన రాలె నంబునిధి - ఘోషణముంబలై దూర్యరావముల్
మబ్బలు మోగె బాకబల - మర్దన ముఖ్యులు గుంపుగూడి పే
కుబ్బిన వచ్చి రామునకు - నున్నతి నిచ్చిరి నేటి దీవనల్.

౪౪౯

చ॥ పరమ పునీతులై న ముని - వర్యులు గంధ నుమాక్షతంబులకై
గిరముల జల్లి దీవనలు - చేసిరి తద్వన వృక్షజాలముల్
విరులను రాల్చె మాని జన - వీరుడు కాళికుఁ డంత యజ్ఞమున్
గురుతర శాస్త్రసద్ధతిని - గోరిక దీర ముగించి యిట్లున్.

౪౫౦

చ॥ అఖిల జగంబులకై మొదట - నాదరమొప్ప సృజించి పిమ్మటకై
నిఖిలము కడ్పులోపలనె - సంచుచుఁ బెంచెడు నీవు పూని యీ
మఖమును గాచుకొచ్చుననె - మన్ననతో నిటకేగు దేర నా
సుఖతర భాగధేయ మది - చొక్కము గొప్పది యంచు నెంచితిన్.

౪౫౧

చ॥ అనవుడుఁ బుష్పముల్ ఫలము - లందము గూర్చగ వృద్ధి బొందు వృ
క్ష నికరముల్ చెలంగి కడుఁ - జల్లనయైన వసంబునకై మహా
మునులను గూడియున్న గుణ - పూర్వుడు రాముడు మాని కాళికుం
గని యిడఁ జేయఁగాఁ దగిన - కర్జము మాకెని తెల్పుడి యనన్.

౪౫౨

ఉ॥ నే నరుదన్నవే యయిన - నీ కరుడైనది యెండు భూమి లే
దైనను గొన్నియున్న యవి - యావలఁ జూతము నీటియేర్వ మా
గానియె చూడ నెల్లడలఁ - గ్రమ్మిన యమ్మిథిలా పురావసీ
జాని యజించువాఁ డతని - జన్నము చూతము రండు లెడనన్.

౪౫౩

౯. అహల్యా పటలము. (౮౬)

సీ॥ మంచి దనఁగ వార - లంచిత గతి మువ్వు, రును మిథిలాపురి - త్రోవఁ జనుచు
సమల రత్నక్రేణి - యగురు చందనము గం, దంబాష్ట్ర పులిన త - లంబు లనెడి
వక్షోజములును లేఁ - బ్రబ్బలి తీగలకై, మధ్యంబు నూత్న ను - మప్రతాన
మనుమేఖలయు గొన - బగునల్ల యిసుకయకై, కొమ్ముడి కై లంబుఁబ్రమ్మివచ్చు

తే॥ కాల్వలను గజ్జల రొదలు - గలుగు కాళ్ళు, చెలంగి చెలువంబుచేత న - చెచ్చెరువు గొలుపు
శోణనదియను తెఱవను - చూచివారు, మేరమీఱిన రహి దరి - జేరినారు; ౪౫౪

సీ॥ అంత భాన్కరుఁ డుద - మాన నిచ్చిన చల్లఁ, దనము జగతి కిచ్చు - తలపు గలిగి
జీవుల దపియింప - జేసెడి తనమేని, వేడిమి తగ్గించు - వాడవోలె
నరుణుని నయనంబు - లరుగుట కంటెను, ముందంజ వైచుచు బోవు హరులఁ
గట్టిన యెంటి చ - క్రపుఁ దేలితో నేగి, పడమటి కడలిలోపల మునిగె.

తే॥ జలనగు నీటిపట్టుల • జలజగ్ధహము, దళములను తలుపులు మూయఁదలరి గండుఁ
దేట్లు పెట్టతోఁగూడి గేఱ • జేర ననువు, వెలయు నొక తావి నాముసవిడిసినారు

ఇంద్రునకు పుర్రాస శాపము

తే॥ ఈ వనం బేరిదని హామఁ • డెలఁగు నడుగఁ, గడఁగి గురు తపోఁజూచి దగ్ధకర్మఁడనియె
మున్ను దితియను కశ్యపు • ముదిరి గూచటఁ, నవ కుమారులకై కుండి • భవమొనర్చె

శా॥ ఈ లోకంబుల కావలక వెలసి మ • ప్పొంపారఁగా నేలు మా
లోలుండు న్నెడఁ జేరి నన్నియతిమై • లోలాక్షి న్నిబ్యాధర
స్త్రీలం దోర్తు భటంపఁగా నలరుచుక • శ్రీలక్ష్మీ ప్రత్యక్షమై
రోలంబ ధ్వని యొప్పు పుష్పనరమా • ప్రోములి కెచ్చెక రహిణి. ౪౫౭

ఉ॥ ఆ సుమమాల వీణియకు • నాదటఁ జుట్టి విరించి లోకముం
డాసిఁగ గాంచి కట్టెదుట • డయ్యని కిన్మకుఁ దావలంబు దు
ర్వాసుఁడు లక్ష్మీ నన్నిధిని • శ్రావ్యసుగీతము లాలపించు నం
చా నకి కంజలిం జలిసి • హర్షముతో నినుతింప నామెయుక. ౪౫౮

ఉ॥ లోకములకై నృజించి కృప • లోఁ గొని కాచుచు వెల్వరించు నా
శ్రీకరు వక్షమందున వ • సించి సమస్తముఁ గాంచు నల్లి య
స్తోత్ర ముదంబునక జడను • చుట్టిన మాలిక నా లతాంగి వే
కై కొనిమంచు నామునికి • గారవ మార నొనంగి నంతటక. ౪౫౯

ఉ॥ వేడుక లోకమాత తన • వేణిని దాల్చిన మాలఁగాంచి నా
పోడిమి దొడ్లదందుఁ గొని • మోదముచే గరుపాటు మేనితో
బోడ జటక ధరించి భవ • ముల్ సొనుగొంది విముక్తిగాంచు మే
ల్లాడ యిదంచు వేడ్క మెయి • న్వరపురంబును డాయబోవుచో. ౪౬౦

సీ॥ రజతమయంబయి • రాజులు సుందర, సగమఁపైఁ గురియు కా • ర్మగులు వెలసి
చెందామరలు వేయి • చెలువుగా వికసింప, నెట్టని వెలుగుల • నెనయు నినుని
కాంతి నొందినరీతిఁ • గ్రాలుచుఁ బాలుపారు, తనువుతో నైరావ • తంబు నెక్కి
చెఱకు రుచినినేని • చేదుగా నొనరించు, లలితవాక్కులుగల • లలనలైన

తే॥ రంభ మేనక మున్నగు • కుంభకుచలు, చిత్తజని శిరావళుల వ • రించు తూణ
ముల నెనయు పదకిసల నూ • పురములులియ, నాడుచును పాడుచును మ్రోలనరుగుచుండ

సీ॥ బలు నీలగిరి కిరు • వలకుల విలసిల్లు, జ్యోత్స్నా నా నొప్పారు • సురలు లాలయ
జాబిల్లి దిగివచ్చి • జానొందె ననఁజెల్లు, ధవ భాతప త్రింబు • తనరుచుండ

పటహకాహళ శంఖ • పణవాద రవములు, పిఱచయి వందిగీ • తముల ముంప
వేద చతుష్టయ • నాద ముప్పొంగెడి, యంబుధి ఘోషంబు • సనుకరింప.

తే॥ జగములను మ్రొంగ వచ్చెడుపగిడిదోచు, నుత్సవ ప్రాభవముగాంచియుబ్బి యబ్బు
రంబు గొని తానుదెచ్చిస • ప్రసవమాల, కేలగొని హరికేయ నుంకించుసంత, ౪౬౦

తే॥ దానిదోటితోఁ గొనుచు జోదంతి మెడను, సగవిభేది వైచుడును పున్నాగమంతఁ
దాడిఁ బోలిన కరముతోఁ దాని లాగి, కాలితోఁ ద్రొక్కి పేడయా • కరణి నలచె.

ఉ॥ మున్నె కటూగ్రకోపితః • ముందటనే యటు తాటఁ గాంచి తాఁ
గన్నుల నిప్పుకల్ వెడలఁ • గ్రక్క నజాంచవయంబు బూదియై
చెన్నెఱు నంచు విచ్చి పఱ • చె నురసంఘము సూర్య చంద్రులుం
దెన్నులు దప్పు గప్పె దమి • దిక్కులఁ దల్లడ మందె లోకముల్. ౪౬౪

ఉ॥ ఊరుపులుదునుండి పొగ • లొక్కట లేవఁ బురారి యట్ట హ
సారవ లల నార్చి సగె, • యాననమందు బొమ ల్బుడు ల్వడఁ
బారలుగాఁగ నాలుకలు • పర్యేడి యజ్జ్వలితాగ్నిగ్రక్కు ను
ద్ధోర కఠోర నేత్రముల • తోఁ బురుహూతుని గాంచి యిట్లనెఁ. ౪౬౫

శా॥ ఓరీ క్రూర! సురాధమా! తులువ! నీ • యుద్వేషభవం బెంత? లో
కారాధ్యుండును లోకనాయకుండు లో • కాధారుడౌ విష్ణు వ
క్షోరంగంబుసనుండు లక్ష్మీ జడలో • సాంపాందు నిమ్మల నే
నారం బొందితిఁ బూర్వ జన్మ గురు పు • ణ్యప్రాప్తి గర్వాంధుడా! ౪౬౬

ఉ॥ నీ యురు వైభవంబు గని • నీతిది తగ్గది యంచు నేడు మో
దాయత బుద్ధినై యునఁగ • నంత యలక్ష్మము చేసినాడవే
మాయురే! నీదు పెన్నిధులు • మంగళ సంపద లెల్ల సంబుధి
మాయును గాతఁ గుంది యిడు • మ ల్గడు నొందుదు గాక దుర్మతి! ౪౬౭

మ॥ అని దుర్వాసుండు శాప మిచ్చుడును రం • భాద్యప్పరోషగర్హము
జను లిబ్బుల్ వెలి మాపు కామగవియు • వేగంటి చొదంతి స్వ
ర్వస భూజాదికముల్ సమస్తమును సం • రంభంబుతోఁ జేరె బో
ఘస విస్తార తరంగ ఘోష యులమా • గంభీర వారాన్నిధి. ౪౬౮

మ॥ కడు కిస్కం గల హానిశాపమున స్వ • ర్గంబాది లోకంబు ల
ట్లుడికెఁ లేవడి చీడ పట్టినటులై • యుగ్రత్వముం జూప స
ప్పుడు నాకొకను లద్రజారమణు నం • భోజాననం గూడి పా
ల్కడలిం జేరిరి మాధవుం గని మొఱు • ల్గవింప దైన్యంబుతో. ౪౬౯

తే॥ కమలజాంధును త్రిదశులు ♦ కతినుఁడైన, మునివలస నైన కష్టముల్ ♦ వినిచి మాకు
సీచరణము లే శరణముల్ ♦ నీరజాక్ష!, యనుచు వేడఁ ద్రివిక్రముఁ ♦ డనియె నిట్లు.

క్షీరసాగర మథనము.

చ॥ కలఁగక మందరంబు తగు ♦ కవ్వము వాసుక్ త్రాడు నిండు జా
బిలి తరిగంబమై తునర ♦ వేటుగ వేటుగ దేవ దాసవా
వలి యిరు ప్రక్కలన్నిలిచి ♦ పాల్కడలిక జలుకుండి యోషధుల్
దళముగ వైచి మ్మొపడు ♦ దాతను పూనిక విడకుండఁగె. ౪౭౧

ఉ॥ మేమును వత్తు మచ్చటికి ♦ మీరు బీరానఁ బదండి యంచు ల
క్షీమహిళా మనోహరుండు ♦ మేకొని పల్కఁగ నింక నెవ్వ వే
యామడ లోడి పాతెనని ♦ యానిన సమ్మికచే ముదంబు నె
మ్మాములఁ దోఁస వేలుపులుఁబోయిరి పాడుచు నాడుచుక రహిణ. ౪౭౨

ఉ॥ లీలగ మందరంబుఁ బెక ♦ లించిరి వాసుకిఁ జాట్టినారు జే
జేల పసాదము న్నిలువఁ ♦ జేసిరి కంబముగా మహాషధుల్
కేలను గల్లగించి కడ ♦ లిం బడవైచిరి చిల్కి రంబుధి
నేల చలించె శేషుండును ♦ నెమ్మొయి గుంచె సహించలేమిచే. ౪౭౩

చ॥ అరయగ ధర్మ హీన హృద ♦ యంబుల జేరని కేశవుండు మం
దరమును వీపువై దిరుగఁ ♦ దాల్చి బలిష్ఠ ధులీంద్ర రూపుడై
గిరి నిలువంగ మోచి వెయి ♦ కేలు గడల్కొనఁ జేసి మాని యుం
టరమునఁ బోయిఁబట్టివి క ♦ డంక ఫలింపఁగఁ జేసె నత్తటిక ౪౭౪

చ॥ మఱిగిన సంపదల్ మరల ♦ మమ్ము కృపామతి నేలువానిచే
దొరకె బరస్పరంబు పగ ♦ దోచె సురాసురకొటి కంత శ్రీ
వరుఁ డొక మోహిన్ రమణి ♦ వాలక మూని సురారులక భ్రమం
పఱపుచు మోసపుచ్చె నుధ ♦ వారక మెక్కిరి వేల్పు లంతటక. ౪౭౫

చ॥ బెడిదపు టాలముక శశిని ♦ భిమునకుక సురభూరుహంబుతో
బెడఁగగు వస్తువుల్ శిఖరి ♦ భేదికె దక్కిన సంపదల్ ప్రియం
బడర సురాళి కిచ్చి కమ ♦ లాలయ లక్ష్మిని కౌస్తుభంబు మై
వడిఁ గయ్యించు మాధవుండు ♦ పైనము చేసెను వై సతేయుపై. ౪౭౬

ఉ॥ అంత దురంత చింత దితి ♦ యందుచు నెమ్మది లేక భర్తనే
కాంతమునందు గాంచి తన ♦ హస్తములక ముకుళించి నా సుతుల్

వంతల నొంది కుంది వసి * వాడి సశించిరి దేవనంచనన్
బుతముతోడ వారిఁ జెలు * పం దగు పుత్తుని నాకొసంగవే.

౪౪౭

చ॥ అనవుడు కశ్యపుం డను ద * యామతి సీకొక నూనునిచ్చితిన్
బనిగొని భూమి కేగి వెయి * వత్సరముల్ తపమాచరింపు మ
ట్లానరిచితేని నీదు వర * ముత్కటరీతి ఫలించునన్నుఁ బ
త్యసుమతి నామె భూమిని మ * హా తపము బానరించె నిష్ఠమై.

౪౪౮

చ॥ అది విని వానవుం డడలి * యామెకు సేవ యొరప్ప నేగి వే
కుదిరి తదీయకార్యమునఁ * గొంకొక దోసము గాంచి మెల్లఁగా
నుదరము చొచ్చి యాకరువు * హోయన 'మారుడ' యంచు నేడు తుం
డ్లదయతఁ డ్రుంచి తున్కులకు * నొల మరుత్తు లనంగఁ జేరిడెన్.

౪౪౯

తే॥ ఈ స్థలం బిట్టి దచట మ * పాశ్వరునకుఁ, బార్వతికిఁ గల్గి వాయువు * వలన గంగ
వలన భరియింపఁగా రాని బలియుండు గుహుఁ, డడరు శరవణ మది యని నుడువుచుండ

చ॥ యమ తను కాంతులం దెగడు - నచ్చపుఁ జీకటులం దొలంచి లో
కములను గాచు వేవెలుఁగు - కాంచనచేలుని నాభియందు మొ
ట్టమొదట బ్రహ్మ యుప్పతిల - డంబుగఁ బుట్టిన తమ్మివోలె నం
దము గల తేరితో విలన - నంబుగఁ బుట్టెను సీల సీరధిన్.

౪౫౦

సీ॥ పానఁగఁ ద్రిమూర్తులఁ - బోలిన గాఢజ, రామలక్ష్మణులంత - రయము మీఱఁ
గదలి యెఱ్ఱని కనుల్ - గల వృషభేశ్వరు, నెక్కిరింతగ మఱి - తెక్కెముగను
పడసిన శంభు క - పద్మంబునుండి నిం, డిన మనరందంబు - చినుకు రేల
పూల నీడ్చుకొనుమఁ - మోఁడుచు నిరుపరుల్, వృద్ధిచూ కతనఁ గా - వేరే బోలె

తే॥ విమల జలపూర్ణమైన యా - దిన్నవాడఁ, గాంచి డీల దరిత్ర సా - కల్యముగను
దెప్పవే యని రాముఁ డ - ధించిం, నిట్టులనియె విశ్వామిత్రుఁ - డింపు నింప. ౪౫౧

గంగా వృత్తాంతము.

సీ॥ మీవాంశమునఁ బుట్టి - మేదినిఁ బాలించి, తగ నయోధ్యా మహా - నగరమందు
నెగడు విజయశీలుఁ - డగు సగరునకు వై, దర్భియూ తొలి కళ - త్రంబునందు
జనియించు చనమంజ - సున కంశుమంతుండు, కలిగె రెండవభార్య - భగ కులేంద్ర
సోదరి సుమతి యన్ - కుదతికి నుదయించి, రఱువది వేపు ర - త్యధిః బలులు

తే॥ తండ్రి కొడుకుల కడిమికి - దసినీ పూని, గొప్ప యశ్వ సేధంబు బా - గొప్పఁ జేయఁ
గినిసి సుమనసుల్ దాని జి - వ్వునకుఁ దెలువఁ, గపిలు వెనుక యాగాశ్వంబుఁ - గట్టెనతఁడు
తే॥ హయమువెంటఁ బోవుచు నున్న - యంశుమంతుఁ,

డెడఁ గలఁగి యింద్రు మోసంబు - నెఱుంగలేక

వెదకి భువియెల్ల గాలించి - చిసిగి మరలి

తాత కా సంభవము నిశ్చ - దముగఁ దెలిపె.

౪౮౪

తే॥ అలఁడు కొడుకులతోఁజెప్పి - కుతిలపడఁగ, బాడఁము చాడుపున మండి పడుచువారు
తడయ కలయెల్లఁ దడసి సా-తాళ జగము, కానఁడు దాఁకి ద్రవ్వెరి-కడఁక విడక.

చ॥ పొడవు వెడల్పు లోతు పరి - పూర్తిగ నామడ పొక్క నూలు పెం

పెడలక త్రవ్వె యీశు దెస - నేగి రసాలమందు మానముం

దొడరి తపించు కర్దమ ను - తుం గని చెంగటఁ దేజి యుండుటక

మిడుఁగులు లుర్లఁ జూచి కడు - మిట్టిరి తిట్టిరి చుట్టి రాతనికె. ౪౮౬

చ॥ లఱుఁగని కిన్కతోడ ముని - పుల్లజుఁ డుగ్రతరేక్షణంబులకె

జాటుచుఁ జూడ మున్ను శిశి - జూటుని క్రొంజిజునవ్వచేతనే

పురములు బూదియైన క్రియ - భూప కుమారులు బూదియై ధరం

దెరలిగి నేను లంతఁ జను - దెంచి వచించిరి చక్రవర్తికి

క॥ విని కుమలి చింత కలతము, గనక స్వపతి యంశుమంతుఁ - గని జన్మంబుకె

. బాసరుచుటా? నిలుపుటమా? యన నాతఁడుఁ జనురెన యజ్ఞ-హయమును వెదకె.

క॥ చని కపలు నాశ్రమమునకుఁ, గని జనకులు బూదియైన - గతికిఁ దలరి య

మృగ వేడ వారివృత్తము, ఎంచి యతఁడు హయముఁ గొనుచు-వే పొమ్మనియెక.

చ॥ అమలిన లేఖ్య కర్తినిర! - యట్లు లకల్మష చిత్తుఁడౌ ముసి

స్రముఖుఁడు దెల్ప మ్రుక్తి- సగ - ర ప్రభు పోత్తుఁడు పొరువంబుఁ దే

ర మఖము పూర్తి చేసి యమ - ర ప్రకరంబులకుక హవి స్నానం

గి మనుజ శేఖరుండు ధరి - శిరి పు సొత్తున కిచ్చి యవ్వలకె. ౪౯౦

తే॥ సగర సార్వభౌముం డేగె - స్వర్గముఁకు, సాగరులు త్రవ్వటంజేసి - సాగర మను

పేర సీరధి మహిమతో - నెల స నంశు, మంతుఁ డేలుచునుండె న - మృగహి లలంబు.

చ॥ అతిని కులంబునందె విమ - లాయతకీ రి భగీరథుండు నం

స్తుతమతి పుట్టి రాజ్యమును - శోభిలు రీతుల నేలుచుండఁగా

గతము వసివృత్తాని పలు - నక విని కొంచలమంది మేదిని

పతి తిలకంబు చాఁగి గురు * వర్చునితో నొకమాట యిట్లనెక. ౪౯౨

చ॥ కపిలని కోప తాపమునఁ - గ్రాఁగిన మత్కుల పూర్వ లెల్లరుకె

విపులతరా ర్థమై నరక - వేదన నొందుచు నున్నవారే వా

గు పడిన దుర్గతుల తొలగ - రూఢ యశః స్థితి నాకుఁదక్కఁగా

గృహ నొక మార్గముం-దెలుపుఁ డీ యని వ్రేడిఁ జూని యంతటకె. ౪౯౩

తే॥ ధరణీవర! వార లొక్క స ధృతిని పొంద, సేపు కమలాననుని గూర్చి-నిష్ఠ మెయిని
గొప్ప తపము కావింపు చే - కుటు సులంబు, చింత వలదని యకలంక శీలుండనియె.

తే॥ ఉర్వి సుల్ల సుమంత్రుఁ - కొప్పుగించి, పాపములను సముదగు హామ - ధరణీధరముఁ
జేరి పదివేలయేండ్లు భ - గీరధుండు, తపము నెయి నెరించి ప్ర - త్యక్ష మగుచు. ౪౯౫

చ॥ పురుగునగు సులంబునకు - పందితి నుకొన చుంక నన్యుని
శ్వరు నీనుక గడించి చెడు - చావును పొందిన నీ పితామహుల
సరము దాడి నద్గతి గ - నక దలచి పదివేల వారి యనులక
ధరఁ బ్రవహించు దేవదేవి - దప్పున గల్గుము కొర్కి - యయ్యెడుకొరక.

చ॥ సుర పిటిసి ప్రవాహము స - సుంధరపైఁ బడ దాని నేగముక
గిరిశుఁ డొకండె సైఁచు నిడు - కేకి మెడం గల చాయ నొప్పు భూ
ధరసుత సర్ధదేహమునఁ - దాల్చెను యంధకవైరిఁ గూర్చి నీ
పురు తప మాచరింపు - మని యొప్పుగఁ జెప్పి పథాత యేగినక. ౪౯౬

తే॥ శివుని పదివేలయేండ్లు ను - స్థిర నవంబు, నల్ప మెప్పింప నడచు ప్ర - సన్నుండగుచు
నిష్ఠముం దీర్తు నని సల్కు - నృపుఁడు పిదప, గడసె నైదు వేలయేండ్లు గం - గను నుతిన

ఉ॥ గంగ లతాంగి రూపమునఁ - గాంగ వచ్చి మహీంద్ర! యీ తపం
బుం గంకొంటి వేలకి వడి - బొంగెడు గంగ ధరం దిగంబడక
గ్రుంగక పైఁచునానరుక - రుద్రుఁడు పల్కిన దెక్కనక్కెమాఁ
జెంగక ఘోరమా తపము - నేయుము సనరముల్ ఫలించెడుక. ౪౯౭

సీ॥ అని పల్కి యరుగఁగా - నా సరపాలుండు, చింతించి తనపట్టు - చెదరనీక
రేల జల్లేడు మా - రేడు నుమ్మెత్తయ, నిండి పసిడి వ - న్నియ మెఱుంగు
జడ గల్గి నిర్మల జాతవేద్యుల, జ్ఞానలాక్యతుండై - శంభుగూర్చి
ధ్యానించి రెండువే - లైదు వందలయేండ్లు, పడు సుగ్ర తపము పె - నడర జేయ

తే॥ మెచ్చి కైలాసవాసుండు - నచ్చి యిచ్చు, యేది యచ వివతుండయి-నృపవరుండు
గంగ పొంగుచుఁ బల్కు నా-స్యింపు నుడవ, నగుచు నగధర్మియిటులనె-నరనరునకు

సీ॥ ఇవంశ్య! యొకచుక్క - యేది చిందగనన, పట్టి కాచెద శంక - వలదు నీకు
నని కుఁగొట్టించి తా - సరుగఁగ రెండు నే, లైదు వందలయేడు-లభిక ఘోర
తపము గానించి యం - తట బ్రహ్మములును పు, ప్పొడి యొడిగిలు సేరు - నడకు గాలి
దినకరు కిరణముల్ - తిండిగాఁ నుదకద, వీడియు ముప్పది - వేలయేండ్లు

తే॥ కరుణచేత జగంబులు - కరంగి సురుగ, గాథ తప మొనరించె గం - గయును దిగియె
పత్మలోకంబు స్వర్గంబు, పంచలింప, మొరయుచు ధర్మి తల్లడం - బును పహింప

చ॥ హరుడును గాంచి మేటి జట • యందునఁ జిందఁగనీక చుట్టె న
వ్వర సది తచ్చిగ్రమున, వర్తిలె నొక్క తృణాగ్రమందునఁ
మొససెడు వాణికణంబు క్రియ • మిక్కిలి దిగ్భ్రమ నొంద జేడు, శం
కరుఁ డడలంగ నేల యని • కాటఁగ జాతీచె నల్ప ధాగమున్. ౫౦౨

సీ॥ గంగ యయ్యంగంబు • రంగార భూరంగ, ముసకు దిగుడు రాజు ముందు నడచె
సమసివ సాగరుల్ • నద్గతి నడయుదు, గను సంతసంబున • సతి రయమున
నట ధ్యాన మగ్నుడై • యమరు జహ్న్నుని యాగ, శాల నన్వంక ముంచంగఁ గాంచి
నాల్కలు చాచుచు • నూల్కొని కోపాగ్ని, చెంది యును డాట • చేత వారి

తే॥ త్రావివై చె గంగను శిష్యు • తతులు చెలఁగ, రాజు ప్రణతుడై యూతిని • బ్రస్తుతించి
జరుగువృత్తంబువివరింపఁ • గదానోడఁగొనుచుఁ బామ్మనిచెవినుండి. మునియునదలె.

చ॥ సురసది దూకుచుం గదలి • చూడిన సాగర భూతిరాశిపైఁ
బరవఁగ దుర్గతుల్ దొలఁగె • నారికి, దివ్యులు భద్రరావముల్
మొరయఁగ నన్నుతించి లలి • బువ్వల సోసలు రాల్చి రమ్మహీ
నరుడు కృతార్థుడై మరలఁ • బ్రచ్చిన మోదముతో నయోధ్యకున్.

చ॥ అలమిన యండగోళముల • కావలిదై కమలాక్షు లోకమున్
గొలిచిన కాలఁ బద్మజుడు • గొన్న శుభంకర పాదతీర్థమై
తెలిసి భగీరథుండు గొని • తేర హరుండు శిరంబునం గొనఁ
బొలసి యులాతలంబుఁ బరి • పూత మొనర్చెను గంగ యిష్టిధిన్. ౫౦౩

తే॥ కడఁగి సాగరులకు మేలి • గతులు గూర్పఁ, నవమునేసి భగీరథ • నృపుండు దేర
గంగ భాగీరథి యన నా • ఖ్యం దనర్చె, జహ్న్ను చెవినుండి రాఁ జనఁజాహ్నవియన

చ॥ అని ముని వల్క నచ్చెరువు - నందుచు వందన మాచరించి గం
గను తరియించి యవ్వలఁ ద • గం జనుచుండ విశాల పట్టనం
బున వసియించు ధర్మ పరి - పూత చరిత్రుండు పార్థివుండు క
న్గొని శుభ వార్త లాడి తమ - కుం గురుపూజ లొనర్చి పంపఁగన్. ౫౦౪

విదేహదేశవర్జనము.

సీ॥ నిద్దుర వీడిన • నీరజంబులు గ్రాలు, పొలముల నారణ • పులుఁగు లలరి
కలుపులుదీసిడి • కలుకుల తఱుకుల, బెఱుకుల కనుల నీ • డలను గాంచి
బేడిన మొలంచు • వేగ వచ్చి పొడిచి, బ్రమ పాటునకు బిడె • పడుచు నుడు
గురు విశాల క్షేత్ర • సరివేషితంబు, యింబొ విదేహదేశ • శంబు చేరి

తే॥ కలుపుగా నూడ్చు కలువలు, కంజములును, కన్నులం బోలెఁ గానరాఁగలుకు లుదరి
చూపులం ద్రిప్పికొనఁ బ్రియుల్, నూచి వినుగు, చుండు పొలములుఁ విలసిల్లు, చుంటఁగాంచి

సీ॥ అందలి తోటలం • దనకట్ట తూముల, ధ్వనులు మృదంగం • స్వనము గాఁగ
నరవిరి కంకేళి • విరు లంద మొప్పారు, ప్రవిమల లసిత వీ • పములు గాఁగ
నరములఁ బోలి సో • నలు కాటు తేనియ, పరఁగు పుష్పములె వి • పంచిగాఁగ
విరి దమ్ములం జెవి • విందులుగా మధు, పము లొనర్చు రొదలె • పాట గాఁగ

తే॥ సతత ఝిల్లీ రవంబులు • శ్రుతులు గాఁగ, సకల పక్షులు గను సభా • సదులు గాఁగ
నెగడఁ బురి విప్పి నెమళ్లు, నృత్యలీల, నలుపుచుండుట గాంచి యవ్వలికిఁ జనుచు

సీ॥ కొలఁకుల యందు మి • క్కిలి మన మలరించు, సంచయానల నడ • యందము గని
తమ చుట్ట లనుచు హం • నములు వెంబడి రాఁగఁ, గలకంఠకంఠులు • జలములందు
పొంకంబుగా నాడఁ • గుంకుమ పంకంబు, రహి యొడల్లంటఁ బ • రస్పరంబు
కలహించు ఖగములఁగాంచి నదులయందు, నెనుముల పొదుఁగుల నెనయు రసము

తే॥ తరువులకొమావిఫలములు, గురియు రసము, చెఱుకు గానుఁగులందుండితొరఁగురసము
తేనె పెరలఁ గాఁజడి తావి • సోస రసము, తక్కఁ దెలిసీరు లేకుంట • చొక్కికనుచు.

సీ॥ కొండ కొమ్ములఁ బోలు • గురు కుచముల ప్రేగు, మోవఁజాలక నూలి, పోగుకంటె
సన్ననా నడుములు • చలియింప వర్ణంబు, వంటి చూపు లొలయఁబడఁతులాడు
నాట్యశాలల మృదం • గ ధ్వని కులికి లే, బజ్జెలు మడుగులఁ • బాటి కలఁప
వాలుగల్ దరిఁ బోఁక • పాశల కుఱుకుట, కఱకు చూపు కటారు • లొఱుల నడఁగ

తే॥ మునిగి శీరాద్ధి దోచు ల - క్షిని దలంపఁ, జేసి నీటి పిట్టలతోడఁ - జేతి బిగువు
తెల్లగాజులు మొరయ మ - దించి నీట, నాడు తలిరుఁబోడుల జల - క్రీడఁ గాంచి.

అహల్యా శాపము క్తి.

సీ॥ హర్ష మొందుచు విడె - హారామములఁ జూచి, వెలలి ప్రాకార సం - వేష్టితమగు
మిథిలా నగరి కొక్క - మేటి యలంకార, మై పొడవైన ధ్వ - జాళి వెలయు
బయటి ప్రహారికి వె - ల్లుల వచ్చి నిల్వ గా, ర్హస్యచితము సతి - వ్రత గుణంబు
పదరి పాడొనరించి - భర్తృ శాపంబున, రాయియై పడియున్న - రామ యపుడు

తే॥ రాము పద ధూళి సోఁకఁ బూర్వంబు మనసు, నలము నజ్ఞాన మత్త - దొలగ నెఱుక
తేజ రూపాంతరం బొంది - దేవు నెదుటఁ, బాలుచు జని పోల్కి దొలిరూపుతోలక నిలిచె

ఉ॥ క్రిందికి గంగఁ దెచ్చిన భ - గీరథు వంశమునం జనించు నో
సుందర! తృప్తిమొ మ్మొప్పు - చొప్పున గ్రేవ నొదింగి నిల్చు నీ

చెందొన కంటి యిష్టపడి - చెడ్డ యొనర్చిన పాకివైరికి

గ్రంథుగ వేయి కన్ను లిడు - గౌతమ వత్ని యహల్య నాఁ జనున్. ౫౧౩

ఉ॥ కంజడ బుల్లి సిల్లు మునీ - కేసరి యట్టులు సల్క వన్న (శ్రీ)

కంజనివాసిసీమలో పసి - స్వర సద్మ దళాతుఁ డిట్లనున్

నెంజలి యిట్లులాట తన - నెక్కిను పుచ్చ కృతానరాధమా?

యంజని యప్పు డొప్పిన స్వ - యంజితమా? యెఱుంగుగఁ బల్కవే

చ॥ అన విని భూరి జ్ఞాడగు - నమ్ముని యిట్లనె సద్గణాలయో!

విను మును వక్ర యూర్ధ్వగతి - పీర్వండు గౌతముఁ డింట లేని వే

శను హరిణాక్ష చంద్రముఖ - లాంత్ర లక్షణ లక్షణాంగి యశా

వనిత యహల్యతోఁ గలఁడు - వాంఛ వహించె మనసులోపలన్. ౫౧౪

చ॥ తొలఁగ నహల్య చూపులను - తూపులు మార నిశాత సాయకం

బులు మది గాఁడ విజృంభయు - బోవ మదిం గల యారటంబుచే

నలయుచునున్న యంద్రుఁ డొక - యప్పుడు సాహసవృత్తి నాగృహ

స్థలకు వియోగముంగొలీపి - చొచ్చెను గౌతమవేషియై యటన్. ౫౧౫

చ॥ ఇరువురు చేరి కామ మను - నింపగు నాసవ మానుచుండు నా

తటి నితఁ డింద్రుఁ డంచెటిఁగి - ధర్మ మధర్మము మానసంబునం

దరయక సమ్మతించి చెలి - యంగజ సౌఖ్యములందు దేలె న

త్తరుణమునన్ మునిశ్వరుండు - తత్తట వచ్చె గృహంబు చేరఁగన్. ౫౧౬

చ॥ విలు పని లే కమోఘముగఁ - జెంపటఁ దిట్ట వరంబు లిచ్చి వే

ల్పుల యెకిమీనిఁ జేయఁగల - ప్రోడఁడు గౌతమ మాని నాయ రా

దలఁగఁ లోక మెల్లడ న - దా చెడకుండెడు నింద గొన్న య

వ్వెలఁది వడంకి నిల్చె బల - భేది చనం దొడఁగెన్ బిడాలమై. ౫౧౭

చ॥ అనుపమ నీతిశాలి యగు - నమ్ముని కన్నుల నిప్పు లుర్లగా

గని కత యంతయుఁ దెలిసి - కార్మకవీర! భవ త్కరచ్యుతో

గ్ర నిశిత కాండముం జెనయు - ఖండిత నాక్కులతో శపించె వ

జ్ఞని వది నూర్ల యోనుల న - రీరము నొందుమ యంచు నత్తటిన్.

తే॥ తుణములో శాప ఫల మొంది - జంభభేది, యెల్లదంబగు లజ్జతో - నేగు పిదపఁ

జెలువఁ గని వెలవెలది చే - ప్పలను పొంది, నట్టి నీవును శిలవగు - మని శపించె ౫౧౮

సీ॥ మాని కాళ్లం బడి - మడఁతి యో మునినాథ! మన్నింపు మీ తప్పు - నన్ను గావు

పిన్నల తప్పుల - బెద్దలు నైచుట, తగునని నీతివే - త్తలు వదిండు

రని వేడఁ జ్వాలల - నార్పు రుద్రుని - పోలఁ, గుడ్డుఁజ్జై కనుమునీ - ద్రుండు సంత
 నతియెడ దయతోఁ బ్ర - నన్నుఁజ్జై వసమాలి, రాముని శ్రీపాద - రజము సోకఁ
 తే॥ నీయథాహూపమొందుదో - నెలఁచెయనియె, నిర్మదుఁగొని నిలింపులుముని - యెడకువచ్చి
 వేడ నతని యోనుల మాన్చి - వేయి కనుల, నిచ్చి పంచె చహల్య రా - యిగను పడియె
 నీ॥ ఇది గత వృత్తాంత - మిఁక లోకమున నెల్ల, ప్రాణులు సుఖముగా - బ్రతుకుఁ గాక
 దుఃఖ కారణమును - నొరయనే? జగములు, నీవు చే విల్లాని - నిలిచి యుండ
 కర మహిమంబును - గంటి చచ్చట నంజ, నాద్రెబోల్ తాటక - నడచి నపుడు
 శిల యాచు దిక్కులే - కిలఁ బడిన యహ్యల, మనుప నచ్చట సంఘి - మహిమ గంటి
 తే॥ అనుచు నిర్మల గుణుఁడు ♦ ల్కినద నినుచు, దల్లి! పతి కరుణింప నా ♦ తని భజింపు
 గతముదలఁచిచింతింపక, బ్రతుకుమనుచు, నామె కెఱఁగెరాముఁడు, వార ♦ లవలదరలి.
 నీ॥ ఘన తపోధనుఁడగు - గౌతము నాశ్రమ, స్థలిఁ జేరఁ దత్త్వ - జ్ఞాని యంత
 నతిథులఁ గని విడి - సిత మసన్నుండయి, యెదురేగి తెచ్చి న - మ్ముదముతోడఁ
 గావింపఁ దగిన న - త్కారమ్ము లొనరింప, గాధేయుఁ జాతని - గాంచి పలికె
 నంజనాచల లీల - రంజిల్లు మైగల, శ్రీరాము పద గజ - శ్రీ వహించి
 తే॥ మాలతీ లోక బోధి - మధ్య మొప్పు; నా యహల్య పూర్వాకృతి - నందె నీవు
 నెద దొనఁగఁ జెనె నతిఁ గ్ర - హింపు మనఁగ, బమ్మఁ బోలిన యమ్ముని - నమ్మతించె.

చ॥ తవి గోను సద్గుణాలయము - చారతయుఁ గల రాముఁ డంత గౌ
 తమున పదాబ్జముల్ శిరము - బాఁకఁగి మొక్కి - సదక్షిణించి యు
 త్తమనతి నా యహల్య ము - తల్లజ కై వసముం బానన్చి మో
 దమున యతీంద్రుతోడఁ దన - తమ్మునితో నటనుండి పోవఁగె. ౧౨౪

౧౦. మిథిలాదర్శన పటలము. (౧౨౬)

ఉ॥ అపకం లక్ష్మ యైన కమ ♦ లానతి సంజము పడి నా తపల
 బహుయమై సలింప నీల ♦ కర్కశలీ నచ్చి జనించె గాంచు మో
 రాక్షసవై రిచేకొనఁగ ? రమ్మని య మ్మిథిలా పురంధ్ర సం
 క్షిప్త రీతిఁ జాంచు తన చిత్రలహరి జలియించె జెక్కెముల్ ౧౨౫

చ॥ ఇతిరు లనర్హు లుచుఁ దగ ♦ వే తగ ధాతృము సేయ లోక సం
 స్తుత సుగుణాకరన్ భవన ♦ సుందర జానకి బ్రండ్లియాడ నం
 చిత సునందై రాముఁ డిటు ♦ పుచ్చెర వచ్చెడి నంచు నచ్చరల్
 జలనదు పగ్గ నటించుక్రయ ♦ సాధములందు ధ్వజంబు లాడెడిన్. ౧౨౬

చ॥ వారి కిరణంబులున్ ముఱుగు - లై గగనంబును షీరవార్ధి యన్
 పరుసున గానరా సుపరి ; భాగములందు పటంబు లొత్తుగా

గోత్రులును దెల్లనై మొగులు ♦ గుంపుల దాచుచు నాని తేమయై
హరువగు ధూప పంతులు ♦ నాటుట వారలు గాంచి రయ్యెడన్. ౫౨౭

చ॥ అమృతముఁ గుంచె సద్దుకొని ♦ యంగజుఁ డంగములన్ లిఖించు నే
ర్పమరక చూచి చూచి భ్రమ ♦ మందుట దక్కగ నెగ్గలేని సౌ
రమరిస జానకీ బడసి ♦ నందున లక్ష్మీ వసించు తమ్మి చం
దమున వెలుంగు న మ్మిథిల ♦ దాసిరి లోనికి జొచ్చి రంతటన్. ౫౨౮

చ॥ నుడువుల తీ రెఱిగిన ఘ - నుండగు కుంభజుచేతఁ ద్రావఁగాఁ
బడిన మహాబ్ధి చందమున - భంబులు పర్వ సభంబు చాడ్చునన్
బడఁగు శశాంక ఫాలలును - వీరులు వేసటఁ బాటవై వఁగాఁ
గెడసిన భూషణాళి గల - గీముల వీచులఁ బోయి రంతటన్. ౫౨౯

చ॥ నడచిరి యంకుశంబున క ♦ ణంగని కొండలఁ బోలు నేనుఁగుల్
విడుచు మదాంబుధార లొక ♦ వెల్లువయై తురగాల నుద్వృచే
వడి నొక మార్పు చెంది రథ ♦ వర్గము లెప్పుడు సంచరింపఁగా
సడునయి దుక్కియై బహు ద ♦ శాంతరము ల్గాను రాజవీధులన్. ౫౩౦

చ॥ నడచిరి రెండు వ్రక్కల ఘ ♦ నంబగు వ్రేమ మొకింత త్రెంపు లే
కడఁది యనంగనంగరము ♦ నందు వెనంగి యలంగు బోట్ల కై
వడినె నియోగ బాధ గల ♦ పల్ల వపాణులు కిన్కఁ ద్రెంచు పూ
వడములఁ దేసె యోడిగిల ♦ పంకము నొందిన రాచవీధులన్. ౫౩౧

సీ॥ కర పల్లవాంగుఘ - లొరయ జనించిన, వీణారవము చెవి - పిందు నేయ
శ్రావ్యంబుగాఁ బాడు - సరసిజాత్యుల గీతి, కా భావములు మది - గరఁచు చుండ
గంభీరమగు మృదం - గ ధ్వనుల్ పొందికఁ, జెలఁగి టుక్కి-లిగ ఘోషించుచుండ
హస్తాభినయమున - కనువుగా నయనాభి, నయము నయంబుగ - నడచుచుండ

తే॥ సయన నటన కుద్దగినా మ ♦ నంబు వోవ, భావ గతులును వెన్నెంటఁ ♦ బరుగులాడ
నున్నవో లేవో యను కౌసుఁబూఁగి యాడ, లలన లాడెడు నాట్యశాఁలలను గనిరి.

సీ॥ పగడాలఁ బోలిన - జగడాలు గెలులును, మరకత చ్ఛాయల - వఱలు బోడె
లలరిన పోక వ్రూ - కులలోనఁ బాడవుగా, వ్రేలాడుచుండు ను - య్యాలలందు
పాపజన్మముఁ బోలి - వచ్చుట పోవుట, యెడతెగ కుండఁగా - నడరు చుండ
బడతుల నన్నని - నడుములతో యన, భ్రమరముల్ ముసరుచు - బరితపింప

తే॥ యువకుల మనస్సు లల్లె యు - త్తాత లూఁగ, నాకవనితలఁ గాల్చివ్వునయముదోప
మింటికిం గాల్చి చాచుచు - మీటి యెగసి, యూఁగు వారల బాగోగు - లోలిఁ గనిరి

ఉ॥ మేరకు మీఱు రత్నములు - మేలికడానియు నాణి ముతైముల్
వారణ దంతముల్ చమర - వాలము పీలియుఁ దావి కట్టలున్
వారి కృషీవలుల్ గనిమ - వారక పోయు దరుల్ గలట్టి కా
వేరిని పోలు నంగళులు - పెక్కులు గాంచిరి వారు ముందరన్. ౫౩౪

ఉ॥ కామశరంబు కవ్వము ర - కంబునఁ గాడ నసూత్రరంబు బోల్
ప్రేమ గలట్టి కాముకుల - రీతిని భూమిధర ద్వయం బనన్
సామజముల్ పరస్పరము - సంధిలి తొండము లెత్తి కిన్కతో
దీమన మొప్పు బోరుటలు - తేకువఁ గాంచిరి వార లంతటన్. ౫౩౫

సీ॥ పడుచులు వాడి గో - శ్ల డరు చిగురుఁ గేలు, నొవులఁగ వీణియ - చెవులఁ బట్టి
యొడిసిన కల్లు నా - నొప్పు నరమ్ములు, చాఁగఁ దంత్రుల శ్రుతి - చక్కఁ గూర్చి
మాస్తాంగుల త్రోవ - నక్షులు వోవంగ, నక్షుల దరి హృద - యంబు చనంగ
వెలిదంతముల కాంతి - వెలువడ శ్రవణపే, యంబుగఁ దేట భా - వంబుతోడ

తే॥ జలికి గానామృతంబు వ - ర్షించుచుండ, వశము దప్పి యెదలు పర - వశత నొంద
గర్జ పుటముల సంతృప్తి - గనక త్రావి, నడచిర మ్మువ్వరును రాచ - నగరి వీధి

సీ॥ కుమ్మరిచే వడి - నిమ్ముగాఁ దిరుగు చ, క్రము వోలె గుండ్రన - గాఁగఁ దిరిగి
పెద్దలతోఁ జేయు - పేరిమి చెలిమి నా, నడుమంతరంబునఁ - గడఁక విడక
జానుల తలఁపుల - చందమ్ముగా గురు, మతి నిశ్చలత్వ మే - మఱక గలిగి
బ్రహ్మాయిభాతిఁ జ - ర్మంపుఁ జతువులకు, నిట్టిట్టిదని సుంత - యెఱుంగ రాక

తే॥ పైఁడికల్లెముల్ మొగముట్టు - పట్టు జీను, పిగిలి కుచ్చలుమున్నగు - సాగనులొప్పు
నురుగు బూడ్చుచు నేడ్చెఱు - బరుగువాఱు, మేటివారువములఁగాంచి - మించిచనుచు

ఉ॥ జూచిన యాఁటలున్ వలపు - రాయని విండ్లు శిలీముఖ ధ్వనుల్
మోచిన నీల కుంతలము - లున్ నులి కానులు దాల్చి యెప్పుడున్
సైఁచిన కందు నీఁగి మఱి - సౌధ గవాక్షములందు సొంపుగాఁ
దోచిన చంద్ర బింబముల - దూకొని కాంచిరి వార లత్తటిన్. ౫౩౬

కవిరాజ॥ పటికపు గిన్నెలఁ బోసిన క్రొత్త ను - వాసన వీచెడు తేట కలున్
దిటముగఁ ద్రావి బయల్పడు నవ్వునఁదీరు తడంబడు పల్కులతో
స్ఫుటమయి డాగని నెయ్యపు టల్కను - పాల్పుగఁ దెల్పెడి చూడ్కి వగల్
పటువగు కైపు వెల్కార్చు బెడంగగు - పద్మ నికాయముఁ గాంచి రొగిన్.

మానిని॥ కాయ నుఖంబు సమంబుగఁ జెందియుఁ - గాముక పాలి విమోహితలన్
జేయుచుఁ బై వెలయుం గొను వేశ్యల - చిత్త మునన్ స్ఫటికం బనగా

నా యెలనాఁగల కాటుక చూపుల ♦ నచ్చము నల్లనివై కయిఁ గెం
జాయఁ దసర్పుచు రంగుల మార్పుల ♦ జానగు బంతులఁ గాంచి రోగిన్.

కవిరాజు॥ కడియము లుంగరముల్ మఱి చేరులు ♦ కమ్మలు వీణలు వస్త్రముల్
బడలుగఁ బండెము లుంచి నువాసితి ♦ పాశము లూఁగఁగఁ గుక్క-మొగం
బడరెడు స్ఫాటికి శారులు రక్తిమ ♦ నందఁ గరంబులఁ బట్టుచు ను
క్కడమగు నీఁతులఁ బోలిసి కన్నుల ♦ కన్నెక్ లాడుట గాంచి రోగిన్.

చ॥ నలినము లుత్పలంబులును ♦ నాఁచును తీవీయ లాకు తెఱ్ఱనౌ
ఫలములు సై కతంబులును ♦ వాలుగ బేడిన మీలుఁ గోకముల్
వెలవెల పోవఁగా దమకు ♦ వేఱుపముల్ తగ లేని యంగముల్
గల చెలు లీఁదు డిగ్గియలఁ ♦ గాంచిరి పెక్కులు వార లత్తఱిన్ ౫౪౨

చ॥ అతి చపల స్వభావమయి ♦ యచ్చటి కిచ్చటి కీడ్చు నింద్రియ
ప్రళతికి లోఁగి పర్వులిడు ♦ భావము భాతిఁ జలించి విత్తత
గతులఁ జరించి మై నలఁదు ♦ గండపుఁ బూతి రవంతయేని ను
చ్చుతి గననీక కత్తు లను ♦ హందఁగఁ ద్రిప్పెడి వారిఁ గాంచుచున్. ౫౪౩

చ॥ ఇన నమ తేజలక్ గొతుక ♦ కిచ్చెడి సురల భర్త కంటి నీ
ప్పఁగ బడి లక్కయై కరఁగి ♦ పోవని మారుల విల్లు బాల్చు నె
ఱ్ఱని కరముల్ గలారి నుడు ♦ రాజ నిభాన్యల యల్కు దీర్చు ప
ట్టఁగ గడు నెఱ్ఱనౌ తలము ♦ డుల్ గల వారలఁ గాంచి రంతటన్ ౫౪౪

ఉ॥ చక్కెర పాగుఁ బోలిన వ ♦ చమ్ములు చిల్క-లతోడఁ బల్కుచున్
నిక్కిలి సిగ్గు నొంది దిన్ ♦ మెల్లలు నెత్తులఁ బాట నూనముల్
చక్కటిఁ గోయుఁ కేక మయి ♦ చాలఁ లజ్జఁగొనల నెంచ లోడి లో
స్రుక్కఁగఁ జూచి తేట గమి ♦ క్రోల్చు వనంబులఁ గాంచి రొక్కె-డన్ ౫౪౫

చ॥ అమరులకున్ పసింపఁ దగు ♦ హరి హరఞ్జయ సాధపాళి య
చ్చమరిన నీడలో దివము ♦ నందము సచ్చలఁ జూపి గలగ చం
దమున గర్భరమై యరి వి ♦ దారుని యంతిపురంబు చుట్టు కు
డ్యముఁ బరి గొన్న కందకము ♦ నంతటఁ గాంచిరి వారు డాయుచున్ ౫౪౬.

ఉ॥ పూవుల తావి మేల్ నవురు ♦ హన్ను మొలుంగును తేనె తీపు నం
భాంతి నెత్త-మోర్చి పరి ♦ పక్షి రసం బుపమిల్లు కాజక
నాన్యవలి యున్న యోవరుల ♦ హంసలు గుంపులుగా నటంప సాం
ప విలసిల్లు ముంగిళ్ళుల ♦ నంతటఁ గాంచిరి వారు డాయుచున్ ౫౪౭

సీతారాముల పరస్పర వీక్షణము

చ॥ పొగడఁ దొడంగుచో బలుకు + బోటి మగండగు బ్రహ్మయాదిగా
మిగిలిన సత్క-వింద్రులు + మించి వచించెడు లక్ష్మ్యయే న్వయం
ఋగ విజయంబు చేయఁ దగ్గ + పోణిమిఁ బల్క-ంగ నామె దక్క నే
ఋగ నుపమాన మారసి యె + ఋంగఁ దరంబె? నుతింప సాధ్యమే? ౫౪౦

మ॥ గిరిజామ్యు తమ సాధ్వలుకొ దలలు కే + లీలించి మొక్క-ంగఁ ద
గ్గ రహి కొ సద్గుణరాశిమహా జనక రా + ట్కన్యా పిలాసంబు ని
రర వర్ష్యులిలించి సార పూలిమే + రం గాంచఁ గాంక్షించియే
తెఱగంపైతిమి రెండు కన్నులును బ్రాఁ + తిం గానలేవంద్రు నూ ౫౪౧

సీ॥ హరిణంబుఁ గూల్చి పే + రందిన కుంతంబు, కొల యలవత్తైన + యలుఁగు వాలు
పెనుదీయ నాలుగల్ + వెఱగొందఁ జలియించు, కను గొందు జానకీ + కవ్వపు మల
తిరుగఁ గో యని యార్చు + వర దుగ్ధ వార్ధిలోఁ, గాక యా శుద్ధాంతకాంత లవటఁ
గాంచిన యమృతంబు + కరణి నొప్పినయది, యిక్క-ప్రక బోలు వే + తొక్క కన్య

తే॥ నొనరుపు మటంచు సురలు వేఁడినను బ్రహ్మవలస నికనై న సృష్టింపవలనుపడునో?
అమృతభుక్తులు బతిమాలనబ్ధియేని, యిచ్చు సుధ దక్క వేతెద్దియాయఁజాలు?

తే॥ వలచి వేల్పులు తడవు నప్పనన లెల్ల, సీత మేనియందము గాంచి + సిగ్గుపడుచుఁ
కంది కుందిరి వారి మొగంబు లనెడి, యబ్జ మండలములకు నె + ల్ల పుడు వగలె ౫౪౨

తే॥ ఇమ్మగువ పంకజమునుండి + యిలకు రాఁగ, ఘోర తపమాచరించినవారు సురలో?
జగమొ? విప్రులో? స్వర్గమో? తగవో? యెదియొ? దీనినిజము నిజంబుగఁ దెలియలేము

చ॥ అరయఁగ వేటు వేటు పను + లందని నుందరు లండ నిల్చి యో
వర మృగనేత్ర! తల్లి! మధు + వా! యరుదా నమృతంబ! యంచు సం
బరమున దూరపుం బువులఁ + బజ్జను హర్షుగఁ జల్లి నిల్వ న
వ్విరులపయి కొ గమించు నలి + వేణి సుఖంబుగ మెల్ల మెల్ల నక ౫౪౩

చ॥ మృదులపదంబులకొ బసిఁడి + మించులు గజ్జెలు దాల్చి కానునక
వదులుగ మేఖలకొ మెడను + నాఁడెప్పుడేరులు పూల మాలలుకొ
ముదితలు కూర్చి కాంచ మెఱు + ముల్ శతకోటులు సేవ సేయ నొ
ప్పిదముగ మించు రాణి ప్రభ + నించె ననం దగి సీత యొప్పెడుకొ ౫౪౪

ఉ॥ చంపెడి కుంతముకొ శమనుఁ + జక్కఁగఁ గెల్పును గెల్పునంచు బీ
రంపు నుడుల్ వచింపఁ దగు + రాణ వెలింగెడి కన్నులొండె ప
ర్ణింపఁగ పీలు కాని వవి + నిల్వనఁ గాంచిన పర్వతంబులుకొ
బెంపగు గుండ్లు గోడలును + పిల్లుఁ గరంగి ద్రవంబుగా నగ్గుకొ ౫౪౫

కా॥ ప్రేమానందము గూర్చు నేత్రములకుఁ • పీడింపఁగాఁ బండువై
యామోదంబును పెంప నెల్లరు జలే • జాతుల్ గనం గాతుకం
బీమాడ్కిం గలిగించుటకుఁ జెలులకే • యింపొ సుధం బోలు కాం
తామ తల్లిక నీత రామునకు • నే తాశ్చర్యముం గూర్చునో?

౫౫౬

ఉ॥ భూషలు కుండలాదు బవి - మున్నె సువరముఁ బోలి శైత్యముం
బోషణ చేయు చూపు గల - పొల్లులతో నెలవడ్డ వైస నీ
యోషలమిన్న భాత్రినత - యుష్పతిలక భువి సేమరత్నయు
గ్భూషలు మేటి భూషణముఁ • బొందినవై విలసిల్లె నెంతయు

౫౫౭

తే॥ ఊహ కరుడైన సౌందర్య-మొందు నీత, యిట్లు నిలున నిర్వృత కన్ను-లెనసి యొకటఁ
గలిసి యిర్వృత తెలుపులు - కలతవాఁజ, గాంచె రాముఁడు నీతయుఁ - గాంచె నతని

చ॥ జనకజ చూచు చూపులను - శౌణ విఘ్నర్థణ కుంత యుగ్మమా
ఘన బలుడైన రాము భుజ - కాండములకు దగ వ్రాలె ఘల్లనక
ధ్వనిగాను వీర మద్దియలు - చాల్చిన రాముని చూపుఁడెట్లు వ్రా
తను జలజాత నద్మ లవ - లీ లలితాంగి ముఖాంబుజంబుపై

౫౫౮

చ॥ వలపు వహించు చూపు లను - పాశముచే నిరు మాననంబులుక
బలముగ లోఁగి లాగఁబడ - భాను కులాంబుధి సోము మాననం
బల జనకాత్మజాత యెద - యందు వసించెను నీత మాననం
బల రఘురామచంద్రు నెద - యందు దగుల్కొనెఁ జిత్రవైఖరిక

౫౫౯

చ॥ కన నడు మింత లేని జన - కప్రభు పుత్రియు శుద్ధ మానసం
డనఘుఁడు రాముఁడుం గలిసి - యంచితమైన తను ద్వయంబునం
దునిచిన యొక్క ప్రాణమన - నొప్పిరి; మున్ను సుధాబ్ధి కేష శ
య్యను జత వీడి యిప్పు డరు - దండఁగఁ జేరుటఁ దెల్ప శక్యమే?

౫౬౦

ఉ॥ అంతము లేని సుందరత - నందిన రాముని గూడలేని హృ
చ్చింతను గుంది నీత యొక - చిత్రపటంబును పోలి యుండఁ జే
ర్యంతః దలంపు బెట్టు చెలు - వంబును దార్ధ్యము వెన్నడక మహీ
కాంతుని పుత్తుఁడుక దవసి - కౌశికు వెంటఁ జనక మఱుంగుగా

౫౬౧

సీ తా పం తా ప ము.

తే॥ అట్లు వనమాలి కనుమఱుఁగై నయంత, నెడఁదయను మదద్విరదంబు-దృఢత యనెడి
యంకు శముఁదోచివై చె స్వే-చ్ఛానువృత్తి, నీత యాఁడుఁడనం బెట్టి-సీతి భజించె?

చ॥ తనకు రఘూత్తముం డెదురు - చార్కొన నీత మనంబు మేను ప
ల్చునిధగు పోగ్గు వంటి తన - జానగు కౌనును పోలె న్మాఁగఁగా

దనుకుచుఁ గాల్వవంటి కను - దమ్ముల బ్రోవను లోనికేగి

రెన్ను మరుబాధ దుగ్ధమున - విడిచి చేనిని పర్వ కై వడిక్ ౫౬౪

ఉ॥ నొచ్చును రానురాను గడు - నూల్కొని వర్ణలు కామవేదము

బచ్చుగఁ జెప్పలేక యెడ - యందె నెంచి కలంగ, మూరుడుక

హెచ్చుగ మండు కుండమున - నింధనమున మఱి వైచి పోలిక

బుచ్చెను వాడి పూ ములికి - పూర్తిగ నామె మనంబు గాడంగ ౫౬౫

తే॥ నేయి పూయక నిప్పున - నేయకుండు, వాడి యీయెను పోలి శ్ర - విముల దాగు

కనులు గల సీత వలునతో - మనసు నలంగ, నహ్నిం బడిన పూలతనోల - వాడి పోయె

తే॥ ఉలియు మేఖలను ధృతిని - వలయములను, నాడు మనసును తెలిపిని - చచ్చువన్నె

దొరఁగి జానకి, వేల్పులు - తరవ నెల్ల, విడిచినట్టి కడలిఁ బోలి - పెన యయ్యె ౫౬౬

చ॥ నగలునుపెడ నానెనును - నానయునూడ నొయార మందముం

దొగడుగఁ బూడ మారు నిరి - భూప్య స్తనాంతర మందుగాడఁ దీ

పగు ననువుల్ తపించి యురి - చూడ మొగంబును వాడఁ గాంచి వే

మగువలు జానకిం గొని శ్ర - మందడి లోనికి నేగి రంతట ౫౬౭

ఉ॥ కమ్మలఁ బట్టి మ్రింగు గను - కంబున వచ్చిన సూలఁ బోలు నే

త్రమ్ములు గల్గు జానకి న - దమ్ములఁ గేలను పో ల్చివుళ్ళ మొ

త్తమ్ము నొత్తుగాఁ బఱపి - దండిగ గొజ్జఁగి నీరు చల్లి శై

త్య మొకదొట్టు పానువున - నెల్లనఁజేరిచి రంత మైథిలి ౫౬౮

చ॥ గిరినెనఁ బోలి మంచునకు - గిడ్పడు తూండ్లు గలట్టి క్రొత్త తా

మర కొలఁకుక, గటారి కెన - మాఱని రాహువు మ్రింగినట్టి చం

దురు సరి పోల్పఁగాఁ దగిన - తోయలి మైథిలి తానె విచ్చు క్రొం

వ్విరి తలిమంబునం దొడలు - వేనటఁ జేర్చెను వెచ్చ నూర్పుచుక ౫౬౯

చ॥ చినుకులు పర్వతాగ్రమునఁ - జందిన సంచునఁ జూచుకద్యయిక్

గనుఁగవనుండి ముత్తెముల - కై వడి బొట్లుగ నశ్రు బిందువుల్

చినికెను; వింటి కోపు లలిఁ - జెన్నగు నెన్నుదుటక జెమర్చి క్రాఁ

గు నెనటినుండి లేచు పొగ - కోపగు నూర్పుల మానెఁ బిమ్మట ౫౭౦

చ॥ నిలుకడయై బలిష్ఠమగు - నెన్నుది గల్గియు వేటకాని తూ

పుల నిలఁ గూలు నమ్మిలిని - పోలిన యాయమ క్రాఁగుచున్న లో

వలి మదనాగ్నిమండి పొగ - వాఱఁగ మిక్కిలి వాడి వ త్తలై

ఘలఁగెడు పూ లతంబలై శ్ర - మంబున గ్రుంగి యొఱంగెఁ బాన్పుపై ౫౭౧

చ॥ పోటుకునఁ బాన్పు క్రొవ్విరులు - బొందిసి గ్రుచ్చుకొనెం జుఱుక్కునఁ
 టిటవలఁ దక్కి-లావహను - చిట్టి మిడుంగులు లట్లు రాలె ను
 ప్క-ట మదనాగ్నిచే నరుల - దానము తాటి తెగెం బటాలునఁ
 గాటపొట నశ్రువుల్ చెదగ - బొగ్గులె యయ్యెం బ్రనూన దామపిల్.

తే॥ దాదులును తల్లులును చెలుల్-సోదరులును, మిగులఁ జింతించి మనసులు-నొగుల నేమి
 వేడ్డ మిగి యునె తెలియన - విరి వనంత, మనసు దృష్టి తీసిగి మీఁడు-మొనసి కట్టి.

క॥ ఆలాప రిమాన నినరు, గాలియుఁ గామాగ్ని వృద్ధి - గానంబున భూ
 పాటి విరిసరులు నరంబునఁ, బాలికయుల గరగఁ పై ఁడి - ప్రతిమం బోలెక. ౫౭౧

చ॥ విశవమునఁ ధరించి నిరి ♦ ఏం గొను చీడటి కాన రెంకొక్కో మం
 దరసర పైన స్తంభములూ? తద్భుజ యుగ్మమో? కాకయున్న పెన్
 మరకం పర్యవంబులూ? మంజుల సదృశుగంబూ? కన్నులో?
 యురువు వహించి పల్లు గొని ♦ యర్వికి డిగ్గిన నేఘమో? యనుక ౫౭౨

ఆ॥ మదిని చొచ్చి చటపు ♦ మానినీత్వంబును, కరచి జీవములను ♦ గలఁచు వాని
 మలల మాణు మనలఁ గలు ♦ భుజంబున నొప్పు, పల్లు చూడఁ జెఱకు ♦ పల్లుకాదా

ఆ॥ స్త్రీన్వభావమైన ♦ సిగ్గు పందంబు నా, మనసులోని తెలిసి - మఱిగి పోయె
 గాల్చి నొవ్వ నేలఁ ♦ గదలిన యాతఁడు, కనుల త్రోవఁ పొచ్చు ♦ కన్నుగాఁడుగి ౫౭౩

తే॥ ఇంద్రసీలంబులంబోలి యిరులు గ్రమ్ము, కురులు నాజాను బాహువుల్ కొమరుమోము
 కప్పు చూల భుజమ్ములే ♦ కావు; స్మితము, మొనసి నాజీవముల లాగి ♦ కొనుచుఁబోయె

తే॥ చూచు వారల యనుఱులఁ ♦ జూఱలాడు, సరపువత్తుమ్ముడుగుఁదా ♦ మరలెకావు
 మదపు పేన్గున లె జనినఁ మంద గతులె, నాయెడఁదఁజొచ్చినెలవుకొ ♦ న్నవి నిజంబు

తే॥ అరసి పలుకుచో పనిమేఘం ♦ డలఁడు కాఁడు, విరియుచెందమ్మికన్నులుఁ కిఱుకువాఁడు
 కట్లు గల పిల్లు దాల్చిన ♦ ఘన భుజండు, జన్మిదమ్ముండె నిజము రా ♦ జన్మనుతుఁడ.

తే॥ సహజ సద్గుణములుదీమ ♦ సంబుదృఢత, యంత్రములుగాఁగఁదిరుగుక ♦ న్యాత్వమనెడి
 ప్రహరిఁబడఁగూల్చుసుందర, బాహువులను, మరలజీవముల్ విడుమున్నె-యరయఁగలనె?

సూర్యాస్తమయము.

తే॥ అనుచునిటువంటివే పెక్కు-లనుచునిదిగొ, యెదుటఁదోఁ తెంచెనదిగాపో-యె నెయటంచు
 ఁడుకు మదిని వలపుచేత - నొకటిగాక, పెక్కు-దలఁచుచు మలయుచు - వేగుచుండ.

ఆ॥ హంసయాచ కైన - యంగజ తాపాగ్ని, తన్ను గాల్చి నోర్వె - దలఁకు కరణి
 పొడవు కరము లఁదఁగ - ముడిచి వేడి వెలుంగు, పరుగు వాటి మునిగె - బట్టిమాధి

చ॥ విరిసిన పూలపైఁ బడుచు - వీచెడు పయ్యుర్రత్రాడు, సంజయు
 ప్పరమను నెఱ్ఱ వెండ్రుకలు - మైకము చేసి న్మరాగ్నిలోపలక
 బెరుగఁగఁ జేయు మబ్బునెడి - వేరిన నల్పుమెండు వహించి యు
 ద్ధరగతి రాత్రియక జముడు - తోచె విదేహ పృపాల కన్యకుక. ౨౮౫

ఉ॥ పైస ధ్వనించు పక్షుల ర - వంబులు వాద్యముగాఁగఁ ఘోషముం
 బూనిన యబ్ధియే యడుగు - మువ్వలుగా నెఱ మిన్నె ర క్తిపుం
 బానముగాఁగఁ జీకటియ - ప్రబ్బిన కంచెలగాఁగఁ సంజ యక
 చాస మహాద్ధతిం బరఁగం - శాకిని భూతము వోలె వర్ధితక. ౨౮౬

సీ॥ కొలఁకు లనెడి యగ్ని - కుండంబులంబడి, విరియు పువ్వలనుండి - వినము గొనుచుఁ
 బచరించు దక్షిణ - పవనండు మారుండు, ప్రయ్యనేయఁగ నైన - వ్రణములందు
 తూటి లో నేగఁగా - దూషిల్లు తెలివియు, మేలై స స్త్రీత్వంబు - నెలఁ గలియ
 సంభ్రమించెడు సీత - సంజను గని యిది యా? మన్నిగొన పచ్చు - యముని రూపు!

తే॥ కడలియో! కాలమేఘమో! నిప్పు మలయో! యెడరు గలిగించి కన్నెల - నేడిపించి
 మావిడియు మతేదియో. యనుచునామె, మలయ సురవన్నెయ ముని-మాపువచ్చె

సీ॥ గగన సేలిమయు బుఁ డములను వెను దండ్రి, లును తెమ్మెరను నూర్పులును విశాల
 మగు జేవుఁడైన * మను మేధృతి యొప్పు, జగ నోరు గలిగిన * సంజ పామ!
 నాలుకతో లాగి * జాలె బూన్పుట యేల! అమ్మయు నిండు విల్లమరువాఁడు
 కొంచెమైనను చేయి * క్రిందికి దింపఁడ, ఉన్నది నా కొక్క * యనుకె సుమ్ము

తే॥ బిప్పి బ్రదుకఁగ నేనుండ * గొప్పరట్టు, పూన్చి యిట్టులు నన్నాడి * పోసికొనఁగ
 నేమి యపరాధ మొదవెనా * యెడ? నిదేల, వైర భావంబు న్నెలవంత పలుప?

ఉ॥ ప్రమ్మిస మబ్బుకూపు నిటు * గైకొని హాలహాలంబు పేంగెనో!
 యిమ్మెయి నబ్ధిపొగెనో! ర * మేశ్వరు మేని హూరంగు నెల్లవా
 రిమ్ముగ నెంచుచుంట నది * యే యిటుపర్వెనో? కాలునల్పు ధో
 రమ్ముగఁ గాటుకక మెదిసి * రాచిరొ మింటికి మంటి కెవ్వరేక. ౨౮౭

చ॥ అరుదుగఁ గానవచ్చి నతిఁ * డా మఱుఁగై చనె నడం పెట్ట నొ
 క్కిరును గనంగ లేర యొకి * కన్నెకి యెల్లద మైన దంచు లో
 నరయకి మబ్బును న్నిలిచి * యమ్ములనేయు నసంగుఁ డిట్లు నీ
 కిరవుగ నేర్వెనో? యిదియు * నే నొనరించిన సాన రూపమో? ౨౮౮

ఉ॥ అంకిలి నొంది సీత యిటు * లుగదఁ గ్రుంగుచు వెమ్మఁ గాంచ న
 భ్రంకష పాధమందు నెల * తా జగ తిన్నియ చుట్టు నాజ్య దీ

పాంకురముల్ మహోష్ణ మని + యవ్వలఁ ద్రోయుచు రత్న దీపముల్
పొంకపగుగా నిసిం బవలు + పోలికగా నొనరించి రా న్ఖుల్. ౧౯౦

చంద్రోదయము.

చ॥ వలమగు మందరంబు సఞ్చి + సాశమునక బిగియించి సంధ్రమున్
జలుకఁగ లేచు రత్నములు + చిన్నులు రిక్కలనింటె మిక్కిలిక
వెలుగ నున్ననురుత్ తరచు + వేళ నుధామచూ పేమ పాత్ర వే
వెలలిస లేలఁ నోడచె గడు + వెల్లని జాబిలి నల్లయంబుధిక ౧౯౧

చ॥ అలఁ నొక ఖేదబద్ధు వదనపు - లలగముతోడ బతయింప విచ్చె సం
బుల మొనఁ నంద మున్ను వట + భూజ నళంబుఁ బండి యాడటక
గజవిజి గొన్న క్ష మడి జ + గంబుల లోగొను నాని నాభియం
దు నొక నుంచి నంచు గగఁ + నోయభి యజ్ఞుని గాంచె నాదగెక

ఉ॥ చుక్కల గుర్తు లుంచు క్రియఁ + జుక్కలు మిక్కిలి నిక్కటిల్లె న
ల్లిక్క ల + గ్రమ్ము నిర్లఁ గఁ + లించిన వెన్నెల గుంపు లచ్చు తొ
ల్పుక్కి నెనంగు నుడి కల + నెంబున స్రక్కను పోత పాళ నా
నిక్క ను సేత కియ్యదియు + నుజ్జలి నెంతగఁ గూర్చునో కదా? ౧౯౨

తే॥ ర కి గల నంబ చూచు చేయి + రమణ జూచి, యురులమ్రుంగివెన్నెలలెల్ల + యెడలఁబర్చె
*దగ్గిత పాపకండ్ల నిర్లఁన్న + జాత యైవ, విభుని నిలసిత సత్కీర్తి + విధము నందిగఁ

చ॥ కడలి తరంగలం బొడము + కల్వల క్షే డను శిల్పి వెలులక
పొడవగు కేలు సాచి మును + పోషణ చేసెడు వెన్నునాభిలోఁ
బొడవిన యండగోళములు + పోయెను ప్రాతగ సంచు జ్యోత్స్న యక
వడమగు నెల్ల వేయు క్రియఁ + దాక్కొనె నెల్లడఁ గొముదీ తతుల్ ౧౯౩

చ॥ మిశక వసించు లక్ష్మయును + సే రులిన్ద్రం గల తేట్లు పడఁగా
ముడిఁగెను వాడి కెకులును + మూత వడంగ సరోజ వండముల్
విడిగఁ గొగల్ మహా స్రభుప్ర + పృథ్వి సయంబుగ నేలి స్వర్గముం
బడసిన యంత నల్ప నర + పాలకు లొదల లెత్తు కై నడిక. ౧౯౪

తే॥ ఇరులుగా వచ్చి లోకంబు + లెల్ల మ్రుంగి, వజ్రలు పల్ల నిష్పన లేచు + బాడబంబ !
మాయయగు వహమాలి మై + చాయ కోడి, యడలు కడలికి నాకును + చెడుగవై తె?

తే॥ కడలిలోఁ బుట్టితివి చెడు + గరిని కావ, అంబుజాలయతో నమ్మ + తంబు తోడ
జనన మొందితి వెవరిని + చంపకుండి, నన్ను కాల్తువే యని సోలె + నలిననేత్ర. ౧౯౫

తే॥ వెన్నెల నెడి నమ్మెట నీల * వేణిచనుల, పైబడంగ వేడి నిప్పున * బడిన హంస
వోలె నోర్వక చెందమ్మి పూల పాన్పు, మీదఁ బడి పొరలుచు నుండఁ మోదము చెడి

తే॥ దొందడిగఁ గ్రమ్ము వెన్నెలల్ * తూటి తాళక, దల్ల డిల్లి యుడికి సామ్మి సిల్లె బాన్పు
వాడి చెందమ్మి తేకులు * మాడిపోయె, గీరవాణి దేహము చాల * మాటిపోయె.

తే॥ చెలులు చలి కలపంబు పై * జేర్చునంత, నీత మటి యింత యుడుకుచు * జేడఱ గొనె
వీవ వీవ గుచంబుల * వేడి యెక్కె; మదిని మదన వేదన కేది * మందు మహిని? ౨౦౨

తే॥ ఒడలి నుడికించి కామాగ్ని - యుబుకుచుండఁ, గినలయములు పుప్పొడి చిందు -
వేసివాడఁగా వానిని - దీసివైచి, మార్చుచుండిరి తల్లి వ్రే - మంపుఁ జెలులు. [ప్రసవములును

తే॥ సుందరంబైన శుద్ధాంత * మందు విరుల, శయ్యపై నీత యిరితి * శ్రమల నొండఁ
గలికి మించు మైనంచును * గాంచినట్టి, రాముడెటులుండఁజూతము * రండుపొదము

తే॥ అట్లువారుమువ్వురుచని * యధిపుఁగాంచ, నతఁడు సత్కృతు లొనరించి * యమరనాథు
నదనముం బోలు చాంపేయ * సౌధమందు, విడిది చూపఁగ ముదముతో * విడిసిరచట

తే॥ అచటి కేతెంచె నతి బలుఁ * డైన రాము, పాదధూళిచే దొలిరూపు * వడసి నట్టి
మడఁతుక యహల్యకొడుకున * మస్త్ర పపము, లొక్కరూపొందెననిచెప్ప * నొప్పువాఁడు

అ॥ కానిపించు మునిని * గని మహోదారుండు, మ్రొక్క - సుగుణధనుఁడు * పెక్కు శుభము
లొనర దీవవలు న * మున్నతి గావించి, గాధిజునకు నెఱఁగి * గారవమున. ౨౦౩

క॥ గౌతమ పుత్రుండు కాశీకు, గౌతమమునఁ గాంచి మీరు - కడక నిటకు రా
నేలపము చేసె నీపురి, నా తరమా తెలుప మాని - నాథా! యనఁగన్. ౨౦౪

క॥ చల్లని పద్మాననమున, నల్ల సీలు పితామహుండె - యుపమకుఁ దగి రా
జిల్లు శతానందుని ముని, తల్ల జుడగు కాశీకుండు ము - దంబున బలికెన్. ౨౦౫

క॥ ధీరచరిత! వినుము - మహో, దారుండీ దారకుండె - తాటక యునుఱుల్
పేరుగ నా యాగము పెం, పారఁగ నీతల్లి శాప - మరిదిగఁ దీర్చెన్. ౨౦౬

క॥ అరసి యిటు పల్కు కాశీకు, నరసి శతానందు డిట్టు * లను మునిచంద్రా!
అరుదగో నీ దయ గలుగఁగ, నరు దెయ్యది విజయ శీలు - డగు రాముఁకున్. ౨౦౭

తే॥ కడలి నీలంబు మబ్బుల - గమయు నల్ల, గలువ లుపమగా నొప్పిర - కప్పుటాడలు
గలుగు రాముని వదన మండలముఁగాంచి, యిట్టులను నహల్యా పుత్రుఁ డింపునిగప.

విశ్వామిత్ర చరిత్రము.

క॥ వనమా! యిమ్ముని మును, జనపాలుం డగుచు పెక్కు - సంవత్సరముల్
మను నీతి దప్ప కేలెను, దన కెదు రెద్దియును లేని - తాత్పర్యమున్. ౨౦౮

తే॥ ధర్మమార్గానుసారియై - ధరణి నేలు, చుండి యొకనాఁడు వేటాడ - నుల్ల మందు
కడక జనియింప దట్టంపు - టడవి కేగి, పూజ్యమగు వసిష్ఠశ్రమ - మునకుఁ జనియె.

సీ॥ అమ్ముని యంతన - తృప్తికాదరంబున, నాతిథ్య మొసంగి జ - నాధినాథ!
ఇచట నేటికి వసి - యింపు మనఁగ నీతఁ, డట్లే యనుడు నాతఁ - డలరి సురభిఁ
బిలిచి యిప్పుడు రాచ - వీరుల కింపైన, యమృతముం బోలు నా - హార వస్తు
నిచయంబుఁ బిడుకుము - నీవని నియమింప, నదియు నవ్వారిగా - నపుడ కురిసె.

తే॥ ప్రక్షుచులతోడి యొరెంబు - సైస్య సమితి
తోడఁ దృప్తిమొఁ గొనుము మ - స్మిడ! యనిన
నందఱు భుజించి విరిసరుల్ - చందనంబు
తమ్ములము గొని శ్రమదీటి - తనిసి యుండ.

సీ॥ కాశికుండు వసిష్ఠఁ - గాంచి యిట్ల ను ముని, జనగణ్య! నీవు లే - చినది లేద
యీ ధేనువే మాకు - నెల్ల సైన్యములకు, నిష్ట మృష్టాన్నంబు - లిచ్చు కతన
కలుష దూరులు శాస్త్ర - కర్తలు మును 'రత్న, హారీతు పార్థివ' యనుట కతన
నీ కామధేనువు * నీకుఁ దగ్గది కాదు, నా కిమ్మనవుడు మా * నంబు గొనుచు

తే॥ ఊణము సేపుండి యమ్మునిఁచంఁడనియె, దారుణ కృపాణ దీర్ఘ హస్తా! తపస్వి
వల్కలిని పేద నే నీయఁవలఁతిఁ గాను, ఈవ కొనిపొమ్ము వచ్చు నట్లేని దీని.

తే॥ అనినఁ గాశికుఁ డట్టులే * యనుచు లేచి, పసిని బంధించి యాడ్వ సప్తశువు కట్లు
త్రొంచికొని మునిఁ జేరి నఁన్నప్రపరునకు, నిచ్చినాడవే యన నతఁడిట్టు లనియె. ౬౧౭

సీ॥ నేన యొనంగలే * దీ నరపతి జయ, చ్ఛత్రంబు గలవాఁడు * సరభ సమున
బలిమిమొఁ గొనిపోవు * వాఁడన నందిని, యితని బలంబు నే * నిపుడ చెఱతు
నని కోపమున దేహ * మల్లార్ప రోమ కూ, పంబుల బోయలు * బర్బరులును
చీనులు జోనకుల్ * వేనవేలుగఁ బుట్టి, జననాథు బలము నాశంబు సేయ

తే॥ రాజపుత్రులు మునిరాజుఁ * గ్రమ్మి కినుకఁ, బశుబలమ్ము గాదిది వీనిఁవంచనమ్మె
పొడువుఁడనియార్వనాముషిఁపుంగవుండు, నుఱినిచూడ వారలు మండిఁయుర్విబడిరి

మ॥ తన పుత్రుల్ మడియంగఁ గాశికుఁడు క్రుద్ధస్థుని దుర్వీక్ష్యుడై
ధనువుం గొంచు గుణంబుఁ గూర్చి శరముల్ * దంభోళి దోస్తార్పతక
మునిపై నేయ వసిష్ఠుని యును వే * భూపాలుపై వైచే జే
తను దాఁదాల్చిన బ్రహ్మదండమును త * ధ్ధాత్రిశుఁడు న్నవ్వంగ. ౬౧౮

మ॥ వర దివ్యాస్త్రచయంబుఁ దొట్టి తన య * భ్యాస ప్రపుష్టంబు లా
శరము 5 వీడుచునుండ ద. డము మహా * శ్చర్యక్రియ మ్రింగ భూ

వరుడంతం గనకాద్రి ధన్విని మదిం ♦ స్రాగింపఁగా మెచ్చి యా
స్మశశత్రుం డొనఁగెన్ నరేంద్రున కసా ♦ మాన్యంబులొ నస్త్రముల్.

చ॥ అతఁ డవి యేసె నప్పు డమృతాంధను లవ్వడి సూచి లోకముల్
హుతవహు నోటఁ బడ్డవని ♦ యుత్తలమంది వడంకి రెప్పటికే
యతివతి హుమ్మటం చతని ♦ యస్త్రము లెల్లను మ్రింగి యుగ్ర తే
జిత తనుడయ్యె నిట్లు శశి ♦ శేఖరు నస్త్రము లెల్ల వమ్ముగాఁ.

చ॥ కుశికనుతుండు కాంచుచు న ♦ కుంతితేజము సత్తపస్వికే
వశమగుఁగాని తక్కుఁగల ♦ వారికి నుండుట కల్గ; లోకముల్
యశమున నేలు శక్తి యది ♦ యచ్చపు సత్త్వము గాద యంచుఁ దొ
ల్లిశకుఁ జనెన్ మహా తపము ♦ తేఁకువఁ జల్చి వినిశ్చితాత్ముడై. ౬౨౨

ఉ॥ రాజగు కౌశికుండు ముని ♦ రాజు వసిష్ఠు జయంబు తీరు తా
నోజఁ దలంచి యంతఁ గడు ♦ నుగ్రముగాఁ దపియించి నిష్ఠమై
రాజిత శక్తి నొంద నమ ♦ రావతి గాఢుఁ డెదన్ భయంబునన్
దేజు దొఱంగి యచ్చరలఁ ♦ దేజు తిలొత్తమ నంపె బెంపునన్. ౬౨౩

చ॥ నృపతి తిలొత్తమా తను వి ♦ నిర్మల సౌవ్య మొప్పుఁ గాంచి తాఁ
జపల మనస్కుడై మరుని ♦ సాయకముల్ హృదయానఁ గాడఁగాఁ
దపము కృశింప నాచెలికిఁ ♦ దద్ద నశుండయి చాలకాల మ
ట్లు పఱవ మేలెఱింగి వెగ ♦ టుం గొని నవ్వె మనంబులోపలన్. ౬౨౪

తే॥ ఇంద్రు వంచన మిదియని ♦ యెఱిగి కినుక, నవని మానిసివై పుట్టు ♦ మనుచు దానిఁ
దిట్టి యచ్చోటు వీడుచు ♦ ది గభిపతుల, సత్త్వవంతుడౌ జముడెన ♦ సరగఁజేరె.

తే॥ ఇచ్చమెయి సటఁ దపము వహించుచుండ, శక్తిమ దయోధ్యయందు త్రిశంకువనెడు
ప్రభువు పాలించుచుండి తదద్వంశ గురుని, ముని వసిష్ఠుని గాంచి యిట్లునుచు నడిగె.

మ॥ మయితో స్వర్గముఁజేరఁ గాంతు వొడమెన్ ♦ మన్నించి యిక్కార్థమె
మొయి నై నం బొనరింపుఁ డన్ననతఁడున్ ♦ మేకోమియుం గాంచి యా
షయి నేనెవ్వరిచేతనై న నొనరిం ♦ పం జూతు నన్నంతనే
నయిరా! నాకపచారముం దలఁచి యా ♦ చార్యుం బరుం దెత్తువే? ౬౨౫

ఉ॥ ఆలము చేసియిట్లు మరి ♦ యాద దొఱంగితి గాన నీవు చం
డాలుడ వొదు వంచు ముని ♦ నాథుఁడు తిట్టుడు సూర్యుఁడుం బ్రకా
శాలి రహింప హేతువగు ♦ సట్టి నృపాలక తేజ మాటఁగా
శలి యొనర్పఁగాఁ దగిన ♦ కీడ్పడు రూపము తెనికేర్పడెన్. ౬౨౬

ఉ॥ హరిములుం గిరీటమును ♦ హరి విభూషలు లోహభూషలై
జారు పటంబులుక మెడను ♦ జందెము తోళ్లగ మాటి దేహముక
వేరిన సల నె చెడంగ ♦ వీడని చిత నృపాలుఁ డింటికిక
జేరంగ నెల్లవా రచట ♦ నీయని రోయంగఁ బోయెఁ గానకుక. ౬౨౯

తే॥ ఒక్కనాఁడు విశ్వామిత్రుఁ ♦ డురు తపంబొ, సర్పు వనమున కేగఁ జం ♦ డాలుఁడవగు
నీవెవండ విటకువచ్చి ♦ తేలయన్న, మునికీ దన వృత్తమెల్ల భూ ♦ వుఁడు వచించె.

చ॥ అదివిని గాధిపుత్తుఁ డిది ♦ యాకథ! యంచు హసించి యజ్ఞముక
వదలక చేసి పంపెదను ♦ స్వర్భువికంచు వచించి హానులక
ముదమునఁ బిల్వనంప భయ ♦ ముంగొని వచ్చిరి వారలెల్లరుక
బదరి వసివ్వు సూను లిటు ♦ పల్కిరి గర్వము కందళింపంగక.

ఉ॥ మాలఁడు యజ్ఞయంట! మఱి ♦ మాల పురోహితుఁ డంట రాజు! చా
ల్చాలును సమ్మతింప మన ♦ సన్నుని కాశీకుఁ డంత నుగ్రుండై
యాలముచేయు కట్టిడి దు ♦ రాత్ములు నీచపథానువర్తులై
మాలుదు రంచు శాపమిడి ♦ మానక యాగము పూర్తి చేయుచుక. ౬౩౨

ఉ॥ వేలుపు లార! రండనుచుఁ - బిల్వంగ వారలు మింట నిల్చి యీ
మాలని కగ్ని కార్యము క్ర - మంబుగఁజేయుచు మమ్ము పిల్చు నీ
శీలము వోలదంచుఁ బ్రహ - సింపంగ నిమ్ముని కిన్కనూని దా
మేలితపంబుచే నమర ♦ మేదిని జేరుమ యంచుఁ బంపంగక. ౬౩౩

చ॥ మనుజవిభుండు వేచని వి ♦ మానమునక దివిజేర నిర్జరుల్
చను మిటరాకు మాలఁడవు ♦ చక్కటియే యిది యంచుఁద్రోవ, వో
మునివర! కావుకావు మని ♦ భూపుఁ డథోముఖుండై పడంగ రా
ముని నిలునిల్వమం చశని ♦ బోలె నొనర్చె మహాట్టహాసముక. ౬౩౪

నీ॥ నన్ను లెక్కింప కి ♦ ట్లున్నత గర్వలై, యవమతి గావించు ♦ నమరవరుల
పెన్న వై భవముకంటె ♦ బేరిమిగాఁగ రెం, డవ త్రిదివంబు క ♦ డంగి యిపుడ
కావించుఁ గమలాప్త ♦ కమలారులును ఋక్ష, తతియును గ్రహములుతదిలి పొడుపు
వలదెన యందును ♦ వడకడఁ గ్రుంకును, గలిగి సంచారంబుగాంచుఁగాక

తే॥ అనుచు నానతి యొనఁగి తా ♦ నంతఃబాళ, సురల డిక్పతులను చరాచర వితాన
ములను వృష్టింపఁ బూనె నిమ్మునివరుండు, భువన సముదయములు భీతిఁబొందివడక

నీ॥ కల్పకవనమునఁ ♦ గాంక్షమై విహరించు, నెఱదంట నలువయు ♦ నీలగర్భుండు
తక్కునిలింపులు ♦ తల్లిదండ్రులై వచ్చి, శాంతింపు మునివరా! సైపు మిపుడు

శరణ మందినవాని * కరము వీడక కాచు, తగవు సేకమరుట * మిగులలెన్న
ఈత్రశంకుండు న * తుత్రనంఘము తోడ, నుస్పరంబునఁగూడి * యుండుఁగాక

తే॥ ఐదురిక్కలు వలదెన - యందునిలిచి, నీమహా మహిమను చాటి - నెగడుచుండు
నీవురాజురి వై యొప్పు - దిది మొదలుగ, ననుచు వారలు నెలవుల - కరుగు నంత. ౬౩౬

కు న శ్శే పు ని వృ త్తాంతము .

సీ॥ కడలి రాయనిదెన - నడరు నడవికేగి, కాళికముని నల్ప - ఘనతపంబు
ఆకాలమునఁ జతు - రంగ బలాధిపుఁ, డంబరీఘండును - నవని విభుఁడు
ప్రాణివర్గములకుఁ - బ్రాణనమానుండు, సుధఁబోలు పలుకుల - చొప్పువాఁడు
కొలచేసి జన్మంబు - సలిపెను సరమేధ, మొనరింపఁ బిన్నవాఁ - డొనరకునికి

తే॥ నరయుచుంబోయి ఋచికుని - మాశ్రమంబు, చొచ్చి యడుగంగ మువ్వరు - సుతులలోనఁ
బిన్న నీజాల ననియెను - కన్నతల్లి, తనకు జ్యేష్ఠుండు కూర్చువాఁ - డనియొడండ్రి.

తే॥ మధ్యముఁడు నవ్వి విభుఁగాంచి - మానవేంద్ర! ప్రేమఁ గని యె త్తిపెంచిన - పితరులొందు
పేదటిమివోప ద్రవ్యమ్ము - వేడినంత, యిమ్మునుచు వారలకు మ్రొక్కి - యొక్కెదేరు.

తే॥ ఇనుఁడునడుమింటి కెక్కంగ - మనుజనాథుఁ, డొక్కచోటమాధ్యాపింక - మొనరుపంగ
నిలువ నాశునశ్శేపుడు - నియత కృత్య, ములను దీర్పంగ మఱియొక - కెలని కరిగి. ౬౩౭

ఉ॥ అచ్చట సన్మనీంద్రుఁ గుళి - కాత్మజుఁ గాంచి యడత - డలొనఁ

జెచ్చెర పాదపద్మముల - శీర్షముఁ జేరిచి మ్రొక్కి యేడ్వఁగా

ముచ్చట నక్కుమారుఁగని - మూఁడిన యాపద చెప్పుమన్న వాఁ

డచ్చముగాఁగఁ దెల్పెఁ దన - యమ్మయు నయ్యయుఁ జేయుకార్యము. ౬౪౦

తే॥ అక్కయును బావయును సుతు - నమ్మకొనుట, దెలిసి చింతించియతఁడు చింతింపవలదు
నీదుప్రాణముల్ గాచెద - నేనటంచు, దనకుమారుల నతనికై చనఁగఁ బనుప. ౬౪౦

చ॥ కొడుకులు నమ్మతింపమికి - గోపమునం గను లెఱ్ఱజేసి దుం

దుడుకున రోమకూపముల - దూఁకఁగఁ బ్రస్ఫుట విస్ఫులింగముల్

వెడమతులార! నాపలుకు - వెడ్డఱికంబున మీఱివారు మీ

రడవులలోఁ బులిందులయి - మారట మందుఁడి యంచుఁ దిట్టుచు. ౬౪౨

చ॥ మునుపు వసిష్ఠు కొపమున - బ్రుంగని నల్వరు శాపయుక్తులై

చనఁ దనయల్లునే పిలిచి - చక్కన నేరిపి రెండు మంత్రముల్

మొనసి పఠించితేనియుఁ ద్రి - మూర్తులు వేల్పులు వచ్చి జన్మము

ఘనుతురు నిన్ను గాతురని - మన్ననతోఁ దగ నంపె నాతని. ౬౪౩

చ॥ ముని వచియించినట్లతఁడు - మున్నోని మంత్రములం బశింపఁగా
వనజజ విష్ణుశంభులు ను - పర్వులతో నటకేగి యక్కుమా
రుని యనువుల్, విధిక్రమతి - రూఢిగఁజల్పిన రాజువేలిమిఁ,
గొనకొనఁ గాచి రంతఁ జనె - గోరిక గాధిమతుం డుదీచికిఁ. ౬౪౪

సీ॥ అచట విశ్వామిత్రుఁ డడధిప నిష్ఠను హస్త, పద్మాంగుశుల ముక్కు డపై ననుచి
ఇడను సింగశోడ - నెనయించి మనమునఁ, బ్రణవజపము బహు - వత్సరములు
నియతిమై నొనరించి - నిశ్చలుఁడై నిల్వ, మూలాగ్నివలనఁ గ - పాల మంత
భేదిల్లి తమనంబు - విరిసిన యనువున, ధూమంబు లోకముల్ - తూలునట్లు

తే॥ త్రిపురదహనుండు గజము వధించికోలు, గవ్వకొన్న చెన్నున మొగుల్ - కమ్మరహిని
జగములం బర్వ భానుతే - జంబు మాసె, దిగిభ దిక్పాల నేత్రముల్ - మొగిచికోనియె

తే॥ మొగులు నిండు గగనమెల్లఁ డబాగులునిండ, జంగమ స్థావరంబులు డసంచలించె
దిక్కు లెల్లఁడ గావులు డతిసిరి కప్ప, దివ్యులును వెఱగందిరి డతేజిమాడ. ౬౪౬

తే॥ సద్మజుఁడు సద్మనేత్రుండు - పద్మబాణ, వైరి కులిశియుఁ దక్కు గీ - ర్వాణసమితి
యచ్చటికి వేటువేటుగా - వచ్చిచేరి, ఘన తపోధనుఁ గౌశికుఁ - గలిసికొనిరి.

తే॥ చంద్రమాళియు హమాళి - జలజభవుఁడు, గాధిజం గాంచి పరమ త డపోధనాధ్య!
వేదపారగుల్ నిను మించి - వేటులేర, అని వచించిరి యెద సంది - యమ్ము లేక.

తే॥ అన్నుడువుల పీనులువిచ్చి - విన్నయతఁడు, శిరమువంచి కేట మొగిచివాం - చితఫలమ్ము
భానరె నేటికి నేను ధ - న్వుండ నైతిఁ, ననుడు వారు న్నస్థలముల - కరిగినారు. ౬౪౯

క॥ గతమైన చరిత్రంబిది, యితనికి నములైన తపసు - లిలలేరు మహా
న్నత నియతుఁ డిశని కనికర, మతులితముగఁ బడయు మీకు - నరిదియుఁ గలదే?

క॥ అని గౌతమ సుత్రుఁడు చె, ప్పిన రాఘవు లచ్చెరువును డవేడ్కయుఁ గొని య
మ్మునికిం బ్రణమిల్లఁగ దీ, వనలిడి మరలెన్ న్వకీయ డభవంబునకున్. ౬౫౦

క॥ మునియుం దమ్ముఁడుఁ దమతమ, కనువగు సెజ్జలఁ బరుండి డరంత నిరులు పం
డును పోలు రాముఁ డును రే, యును శశియును దాను సీత డయునుగా నొప్పెన్. ౬౫౧

క॥ జీమూతంబును వీడిన, యామెఱపే యిట్లు నెలఁత డయంగముఁ గొనెనో?
యేమో? యెఱుంగఁగ రాదిది, నామది గన్నులనుదాని డనపురే తోచెన్. ౬౫౩

క॥ విమలౌదార్య కరాబ్జము, లమరిన వెన్నుఁడు పరుండు డనల్లి నెనయు నే
త్రములు గల రమణి నాహృ, త్కమలంబున నిలిచెఁగానఁ డగమలయె యగునో. ౬౫౪

చ॥ నె రెద లేని దయ్యుఁ దమి డనొనఁగాఁ గడుబేడిదంపు వే
దన మిడు నంజగల్లు కను డదమ్ములచే నను లోఁగొనంగ నా

కనులకుఁ గానవచ్చెడు జ ధి గంబునఁ గల్గు చరాచరంబు లె
 ల్లను వనితా సువర్ణమయ ధి లాలిత సుందర రూపమే గొనెక
 చ|| పరవి సగల్ చలింపఁదగు ధి బంగరుకుండలు పేర్చిలేని నా
 యరమున నాటకుండినను ధి జ్యోత్స్ననుపోలిన మందహాసముక
 బారపటు మోచి దొండయును ధి భూషలుగాఁ జెనుపొందు నా మనో
 హరి ముఖచంద్రమండలము ధి నారయ నింకొకసారి గల్గునే? ౬౫౬

ఉ|| అంచిత మేఖలంగలుగు ధి న్యందనమొక్కటి వాలుఁబోలు నే
 త్రాంచల యుగ్మముక గనుల ధి కబ్బని పీనకుచద్వయంబు లోఁ
 గ్రుంచెడు మందహాసము న ధి కుంతితరీతి వహించుచుండు లె
 క్కించగ నిన్ని కావలయు ధి నే సమవర్తికి నాయుధావళుల్?

తే|| తావిగల పై డిబామ్మయా-తలరుఁబోడిఁ,దలఁచు మాత్ర నాపై నించు-విలుతుఁడెట్లు
 బాణవర్షంబు గురియించి - పఱిచె ననఁగ, బలమనెడి రూగుణంబేరి - వలస నిలుచు?

తే|| ప్రథమిఁ గొల్ల వెట్టుటకయి-పొంగిలేచు, పాలకడలి వెల్లువవోలె - బరపు చంద్ర
 కాంతి నాయునులులఁ దీయఁ - గడఁగు కతనఁ, దెలి వినంబొండు కలదనుతీరుదోఁచు.

క|| చరియింపఁదగని త్రోవను, జరుగదు నామనము నిజము - చక్కెర పలుకుల్
 పరఁగునది పడుచెయగునని, పరితాపం బగ్గలముగఁ - బడుచుండు నెడక

తే|| చెల్లఁ గాలంబు రేతేని - తెల్ల గొడుగు, పడుటఁబోలె బల్లిమ దిశా - వనిత నొనల
 ' నడరు గుండ్రని పతకంబు - వడిన లీలఁ, జంద్రమండల మంత న - స్తమయ మందె

తే|| ప్రేమపతి చంద్రుడేగనా - శామృగాతు, లెల్ల వల్ల భుఁ డలఁదిన - తెల్ల కలప
 మునుమనోవ్యథఁదుడిచిరో-యనఁగ మున్ను, పరనియండినవెన్నెలల్-మటుగుపడియె

సీ|| పొడవై న తోమాల - పాలుపుగాఁ దాల్చిన, రాముఁ డివ్విధమునఁ - గాముబాధ
 నివ్వటిలఁగ నొచ్చి - నిద్దుర లేకయె, సంతాప మొందుచు - జరపె రాత్రి
 చెదరిన మదిలోనఁ - జింతించు చెందామ, రలను చెల్వల మొగ - మృను చెలంగ
 విరివిగాఁ దఱుచుగాఁ - బరవిన యిరులును, గుహలకుఁ జేతి మై - కుదుచు కొనఁగ

తే|| ఎట్టుచుక్కల మొగమొప్పు - నేన్లు చర్మ, మొనరఁగప్పినయదుదయాద్రి-యనెడురుద్రు
 నొనటిపై నగ్నిమయమయి-యెనక మెనఁగు, మూఁడవదియగుకన్నునా-మొలచె నినుఁడు

సీ|| వడియు సత్త్వముగల్గు-పచ్చనిగుఱ్ఱాల, గిట్టల తాఁకునఁ-గెరలుధూళి
 విప్రుల యర్ఘ్యంపు-విరులఁగూడిన సీటి, చేదెమ్మగాఁ బూర్వ-శిఖిరి మీఁదఁ
 బూర్వదిగ్దంతి మో - మున నుంచు సిందూర, తిలకంబు నా నొప్పె - జలజహితుఁడు
 వచ్చువేళఁదెలిపి - పగఱపై నేగిన, ప్రియులు తేరెక్కరాఁ-బ్రీతిఁగాంచు

తే॥ తహతహంగలు క్రొత్తడి-తరుణుల ముఖ, కమలములు విచ్చుక్రియను వి-కాసమందె
సరసిజాకర ముఖసరో-జంబులెల్ల, సూర్యకిరణంబు లెల్లడ-జొచ్చినిండ. ౬౬౪

సీ॥ కిన్నరుల్ గానంబు - తిన్నగాఁ గాంప, జనములు భక్తిమై - సంస్తుతింప
మునులు విప్రులువేలు-పులు కరములు మోడ్చి, గడలియు మద్దెల- గా ధ్వనింప
గగనరంగమ్మన-దగిలి సర్తించు భా, న్మరుడను రుద్రు బం - గారు జడలు
విరిసి భూతలమున- బరవిన యులిపోలె, కిరణ జాలంబు క్రి-క్కి-టిసి పరవ

తే॥ విల్లువూని చక్రంబు చే-విడిచి సతఁడు, పాలకడలి వీడి విచార - వనధి మునిగి
తరణి లేగరంబుల-బాద-తలము లొత్త, రాత్రియను వార్ధితీరంబు-రమణనొందె.

ఉ॥ కల్పము దోరినట్లు లొక - కై వడి రాతిరి యేగ దంతి నాఁ
దల్పము వీడి ప్రాత రుచి - తక్రియల న్నెఱవేర్చి మేటి సం
కల్పముతో ముసింద్రునకు- గై ముకుళించి యనుంగుడమ్మతోఁ
బొల్పుగఁజేరె నాజనకు - పుణ్యసుపేటికి యజ్ఞ వాటికి. ౬౬౬

ఉ॥ అమ్మిథిలాధినాథుఁ డట - యజ్ఞము సాంగముగా ముగించి క
ర్ణములు దిమ్మలెత్తు శుభ - రావములొప్పగ రత్నమంటప
మ్మిమ్మిగఁజేరి యింద్రుని వ - హిక్ మునితో సనుజన్ముతోడ వి
ల్లములుదాల్చుమేటి సుగు - ణాకరుడొక్క వసియింప నొప్పుచు. ౬౬౭

మత్త॥ కూరుచుండిన రాకుమారుల- గూర్మిమోముల యంద మిం
పారఁగ్రోలెడు పోల్కిఁగాంచి మ - హాత్మ! యెవ్వరు వీరనక్
వీరు సీమఖముగ గిరీశు స - భేద్య చాపముఁ జూడఁగాఁ
గోరి వచ్చిరి మేరుధీరులు - కోసలేంద్రు కుమారకుల్. ౬౬౮

౧౧. వంశమహిమాను వర్ణన పటలము. (౨౯)

సీ॥ జలజాప్త కులజుండు - తొలి చక్రవర్తి యా, మనువు నెఱుంగని - జనులు ఘనులె?
ప్రాణివర్గము గొడ - వడి చెడకుండఁ బృ, థ్విం బిదికిన పృథు - వినవె నీవు?
వ్యాధులూడఁగ శత్రు - బాధలు మాడఁగఁ, బెద్దకాలంబు త - పించి శేష
శయను వెలుగు రూపు - జనులెల్లఁ గాంచ శ్రీ, రంగవిమానము - ర్వరకుడెచ్చు

తే॥ ప్రభువు నిఁవ్వాకు నెఱుంగని - వారలెవరు? ఇంద్రుడెద్దయి తనుమోవ - నేగి యనుర
వరుని తలఁద్రుంచి స్వర్గంబు - బలవిరోధి, కొనఁగినకకుత్స్థుడెలియని-యొకఁడుగలఁడె?

తే॥ నరపు ముడుతలు వృద్ధత్వ - మరణములును, వఱలకుండ కీరాబ్ధి - తరచి సుధను
వేల్పుల కొనంగి తనక్రి - నిశ్రుతముగఁ, బరపి నాతఁడీ వంశసం - భవుడొకఁడు.

చ॥ కదనమునందు గెచ్చి యొఱు - గాంచెడి ఖడ్గము దాల్చుభూప! యొ
ప్పిదముగ మూడులోకములు - వీరత నేలిన వద్దనాకరుల్
పొదలిన వీరవంశమున - భూపుండ్ర జంకలు బెబ్బలుల్ పగల్
వదలుచు నొక్కరేవుననె - పానము సేయఁగ నేలె నొక్కటక ౬౨౧

చ॥ అరి నరపాల పూజిత ప ధాబ్జ! సురాసురు లొక్కయడ్డ సంత
గర మొనరింప నాకులకు ధ ఖడ్గము విల్లును దాల్చి పాడి దే
వరవలె బాసఁబై నిలిచి ధ పట్టుగ రక్కసులక జయించి యా
సురపురి గాచినాఁ డతఁడే ధ సూ ముచికుందుడు వీరవంశస్యుడే. ౬౨౨

చ॥ మొఱపును నవ్వు కాంతిగల ధ మేటి నరాజుని దాల్చురాజ! కా
ల్లొఱసెడు వీరమద్దియల ధ నూనిన సూర్యకులంబువారు పె
దెఱకువ జీవరాసులకుఁ ధ దియ్యని జీవమువోలె నేలి ర
త్రైఱుగ శిబీంద్రుఁ డండజముఁ ధ దేకువఁ గావ శరీర మీయఁడే? ౬౨౩

చ॥ రిపుల శరీరముల్ దొలువ ధ రేగు కరాసి ధరించుభూప! యీ
విపులకులంబువారు వృధి ధ వీధరముల్ కొనకాలద్రోయు చి
ప్పవగిది దొర్లఁజేసి మఖ ధ వాజికినై జలరాశిద్రవ్వె ర
న్నపు డింక జెప్పఁగావలెనె ధ యానృపవర్చుల వీర్యసంపదల్. ౬౨౪

చ॥ పగఱ దశశీగ్రహించు కర ధ వాలము గల్గినతేడ! శేషుండే
తగ నివరింపలేడనఁ బ ధ దంపడి నేఁ బలుకక వలంతినే?
సిగముడి రేలపూల నెలఁ ధ జేర్చిన శంభునిపాండు నిర్జరా
పగ నిల కానయించిన నృ ధ పాలుండు వీరల వంశజుండకా! ౬౨౫

ఉ॥ కుండెటి మచ్చలేని నెల ధ కుకాసరివచ్చెడి యెల్లిగల్లు రా
జేందుండ! వీరిపూర్వుఁడొకఁ ధ డేడ్డఱ వార్ధిపరీత భూతలం
బంది జయేంద్రుల గరత - లామలకంబుగఁ జేసికొంచు బే
రొందఁగ నశ్వమేధ శత - మూని యొనర్చె సురేంద్రుఁ డంజంగక. ౬౨౬

ఉ॥ చందురు గెల్చి నాతఁడును - శర్వు జయించినవాడు దూపుచే
దుండువుఁ గూల్చి నాతఁడును - తోచిన భాస్కర వంశమందె పు
ట్టొంది రఘుండు దేవపిభు - నోరిచి యెన్నిది దిక్కులక జయం
బంది యనర్గళంబగు ప - రాక్రమ మొప్పఁగ నేలె లోకముక. ౬౨౭

చ॥ ధనువను మందరంబు గొని - దర్పిత శాత్రవ రాజులక సుధా
వననిధిఁ ద్రచ్చి జ్యోతి మయ - బంధుర సుందర మందహాసముల్

సనుచుచు నుండు నిండుమతి - నాజను నిందిరఁగాంచి పద్మనా
భునిబలె దద్దుజాళి జ - భూపతి భూమగఁ దాల్చె బెంపుమె. ౬౭౮

చ॥ మంగళ రావముల్ సతము - మానుగ మ్రోఁగు నజారమొప్పు భూ
పాంగ! జగంబునకొ దళర - భావని నాథు నెఱుంగకుండు వా
రుంగలరేమి? వారి కొమ - రుల్ గుణవీరులు వీరి నేరు సా
రంగ వచింప నల్వకుఁ ద - రంబె? యెఱింగింప యంత పల్కెదక. ౬౭౯

చ॥ సిలుగులు లేక ప్రాణి తితి - శ్రేయము లొంది భువికొ నుఖంప వే
వెలుఁ గివముంబలెకొ మన - వీరుల దూర్చి జగంబుఁ గాచు వాఁ
డిల మనువు న్నయంబున జ - యించినవాఁడు ధనుస్సహాయుఁడు
జ్వలిత సుధర్మవర్మఁ డజ - పట్టి కుమారులు లేని చింతచే. ౬౮౦

సీ॥ వింటికోపుల వంటి - వెడద నొనఱును, తొక్కుపల్కులఁ బోలి - నిక్కునుడులు
నింబై న బింబాధ - రంబులు నీలి, శాల నేత్రంబులు - సంకుమెడలు
నులియు మధ్యంబులు - వెలకిచ్చు భోగంబు, లలరు నణ్యస్త్రీల - సరసి కుచము
లను కొమ్ములను గల్గు - నడనిమెకంబులు, గానెంచి వారితో - గడలివచ్చు

తే॥ ఋశ్యశృంగునిచేచింతఁ లీఁగఁదలచి, దుర్భగుడ నాకుఁగొమరులు ♦ దోషరైరి
నేల మొత్తము నావెన్క - నేలఁదగిన, తనయుల నొనంగునునుచు నా ♦ తనికీమొక్కె.

చే॥ మొక్కనమ్ముని యుల్పాహ - మున వచించె, భూమిమాత్రమే యననేల - భువనమెల్ల
నేలుపుత్రుల నీకిత్తు - వేలిమికిని, వలయు వానిని నమకూర్పు - పార్థివేంద్ర! ౬౮౧

తే॥ అనుడు వస్తువుల్ నమకూర్పు ♦ ననఘుండంత, బుత్త్రకామేష్టి సాగించి ♦ పూర్తిచేసెఁ
గనక కలశంబునకొ సుధా ♦ కల్పమైన, యన్నముంగొని భూతమొం ♦ డందు వెడలె

తే॥ అన్నముం గొని మునివరు ♦ సనుమతమున, తన్నుతాబోలు దళరథ ♦ ధరఃధవుఁడు
మువ్వ రధేందు నిటలల ♦ ముదముతోడఁ, బీలిచి నాలుగుపాళ్లు గా ♦ వించి యిచ్చె.

శా॥ పండంబాటి పగుళ్లు పుట్టిన మహా ♦ పాపక్రియాసిద్ధిచే
నిండంబాటిన వేదచోదిత లన ♦ స్నీతిక్రియాసిద్ధిచే
దొండంబోలిన నోరుగల్గిన నదా ♦ తుష్టాత్మకౌసల్య యీ
దండ న్నిల్చు నలేఖ్యసుందరు జగ ♦ త్కల్యాణ దాయం గనెక. ౬౮౨

చ॥ త్రోయఁగరాని నీతులను ♦ తోరపు టెఱులు వచ్చిచేర లోఁ
తై యలరారు నద్గణచ ♦ యంబను నబ్ధి ననిద్య నద్గణా
మేయ మనోహరత్వముల ♦ మేలుగ నీతనిఁబోలు పుత్రుఁగై
కేయి గనెక మహామృదుల ♦ కీర్తిరతుక భరతుక సుధీరతుక. ౬౮౩

చ॥ అరుదగు చేవచే గెలుపు ♦ నందుచు ధర్మము పాడొనర్చునే
 ర్పరులగు దానవేంద్రుల భ ♦ రంబు ధీతిని ముంచు శూరులన్
 వరధనువుల్ ధరించి నిలు ♦ వం గనకాద్రిని కావ్యశైలమున్
 స్ఫురణకుఁ దెచ్చువారి నిరు ♦ బొట్టెలఁగాంచె దగన్ సుమిత్రయున్. ౬౦౭

మానిని॥ నాలుగువేదములంబలె నొప్పిన ♦ నల్వరుపుత్తులు సూక్ష్మమతిన్
 జాలి సరస్వతికిం బయివారయి ♦ చక్కటి నాలవ వేదమొగిన్
 దాళక లొంగిన శాస్త్రపుకై వడి ♦ దాస్యమునేయఁగఁ బూర్ణ నిశా
 పాలుఁడుపుట్ట ధ్వనించుచుఁ బొంగెడు ♦ వార్ధులకై వడి వర్ధిలఁగాన్

నీ॥ బఱలోనె నిద్రించు ♦ చుండెడు ఖడ్గంబు, గల మిథిలాధీశ! ♦ తెలియ వినుము
 కాన్కలతోఁ గూడఁ ♦ కడఁగి రాజన్యులు, వచ్చి మొక్కులిడఁగఁ ♦ బాత్రమగుచు
 వీరమద్దియలచే ♦ వెలుగొందు పాద ప, ద్మంబు లొప్పాదిన ♦ దశరథేశు
 కొడుకు లనెడు పేరొ ♦ కొంచు మాత్రమె యుప, నయనంబుగావించి ♦ నయమునేర్చి

తే॥ శ్రుతులు చదివించి శాస్త్రసం ♦ తతులఁదెలిపి, యెల్ల కర్జంబులెల్లప్పుడెల్లవిధుల
 జరపిపోషించి నాతఁడు ♦ గురుతపస్వి, చూళిబ్రహ్మనిభుఁడు వసిష్ఠుండె చుమ్ము.

ఉ॥ ఏనొనరించు జన్మము న ♦ హింసక పాడొనరించు క్రూరులన్
 బూనికతో వధించు తలఁ ♦ పుం గొని యీసుకుమారపాదులన్
 దోనడపించుకొంచు గుణ ♦ తోయధి! నావనమందు చేరితిన్
 బూనితిఁ బూనిపూజయె ♦ ముందుగఁ దాటక మమ్ము దార్కొనెన్

చ॥ జడనిధిఁబోలు రాఘవుని ♦ శౌర్యము సుస్థిర శీల మందమై
 పొడవగు దోర్మ్యగంబు బల ♦ ముగనఁ జాలెదుగాకఁ యమ్మొకం
 డడరుచు మండుకన్నగవ ♦ నార్చెడు తాటకఱమ్ముదొల్చి వెన్
 దొడరి మహీధ్రముల్ తరులు ♦ దొల్చుచుఁ దూతెను భూమిలోపలన్.

చ॥ ఎఱువగు మిన్న వన్నెయయి ♦ యేరువుఁబోలిన కేశమూర్ధముల్
 గుఱికొని గుప్పతిప్పలుగఁ ♦ గూలె నొకస్మృతఁ గాలుప్రోకిన్
 బఱచె నుబాహు, విఁకొకఁడు ♦ పడనలం బె యెఱుంగ వేలిమిం
 గొఱతలులేక చేసికొని ♦ కూరిమితో నిటకేగుదెంచితిన్. ౬౦౮

చ॥ స్పృహవర! బ్రహ్మయేనెఱుంగ ♦ నేరని రాము మహత్త్వ సత్త్వమీ
 విపుడె గ్రహింతుగాక! జగ ♦ మెల్లను కాలించి బూదినేయు నే
 రువుగల తూపులన్ మునుపు ♦ రూఢతపంబునఁ బొందియిచ్చు నే
 ద్రవగొన నయ్యవీతనికి ♦ దాస్యముచేయుచునుండె నిచ్చలున్. ౬౦౯

ఉ॥ ఈతని వీరమద్దెలు వ ♦ హించిన పాదసరోజ భూళియే
గౌతముపత్నికీ మొదలి ♦ కాంతిని రూపము నిచ్చెఁ బ్రేమ సం
గాతము మెండు ప్రాణముల ♦ కంటెను రామునియందు నాకు ను
ర్వీలనాథ! యంచతని ♦ వృత్తము వీనుల విందుచేయఁగన్. ౬౯౮

౧౨ కార్ముకపటలము. (౬౬)

చ॥ ఉరుతర చిత్ర కార్ముకము ♦ నుంకువ చేయుటచే దలంపు పెం
పొరయ ఫలింప కుండఁగ మ ♦ తొండు వచింపఁగ నేమి యుండు? నీ
వరగుణుఁ డీశు చాపమును ♦ వారక యెక్కిడి లాగెనేని నా
వరము ఫలించు జానకి త ♦ పంబు ఫలంబు కరంబు నింబగున్. ౬౯౫

శివధనువును గని పలువురు పలువిధములఁ దలఁచుట

క॥ అనివలికి మునియు సీకొన ♦ జనకుండు తన భటులఁ గాంచి ♦ శంకరు ధనువున్
గాని తెండు వేగ పొండన ♦ ధనుర్నహము చొచ్చి వారు ♦ దానిం గనుచున్. ౬౯౬

చ॥ కలభముఁ బోలు దొడ్డ దృఢ ♦ కాయులు కొండలఁ బోలు బాహువుల్
వెలి మెలి వడ్డ వా రయిదు ♦ వేల జనంబులు మధ్య మధ్య దం
డెల నెలకొల్పి క్రిందుగ వ ♦ డిక్ భుజ మూర్ధము లాన్ని మోచి పా
టల గతి తప్ప కడ్లులు శ ♦ డంబడకండగఁ దెచ్చుచుండఁగన్. ౬౯౭

సీ॥ విపులయా ధర తన ♦ వీఁపు నొప్పిని మాన, మేరువు లజ్జను ♦ మించి పూన
వచ్చుచుండఁగ వార్ధి ♦ వంటి విశాలమా, పురమున జనులు గుం ♦ పులుగఁ గూడి
కలకలమంచు లో ♦ కంబునం దెల్లడఁ, జోటు లేదన వచ్చి ♦ చొచ్చి చూచి
శంఖ చక్రమ్ములు ♦ జానుగఁ దాలించి, మగ సింగముం బోలు ♦ మాధవుండు

తే॥ గాక వేణవ్వరీ వింటిఁ ♦ దాఁకు వారు!, నేడు రాముఁ డీ ధనువు గు ♦ ణీకృతంబు
చేసెనేని శుభాంతమై ♦ సీతఁబెండ్లి, పొనరు నని యొక రొకరితో ♦ ననెడివారు.

సీ॥ కార్ముకం బనుటెలఁ ♦ గై తవమే యగుఁ, గనకపర్వత మిది ♦ యనెడివారు
ధాత చేతుల తోడఁ ♦ దాఁకి చేయఁగలేదు, ఘన తపోబలముచే ♦ ననెడివారు
మును దీని నెక్కిడి ♦ తన కువయోగించు, కొనినవాఁ డెట్టిఁడో ♦ యనెడువారు
మేరువునే యిట్లు ♦ మెదిపి చేసెరో వార్ధి, మునుచిల్కు కొండయో ♦ యనెడువారు.

తే॥ చిలువతేఁ డిది యంచు వ ♦ చించువారు, వారిదమునుండి యింద్ర చా ♦ పంబు బాణి
పడెనో మేదిని పయి నని ♦ పలుకువారు, పడుచు చూచెనే యిదియని ♦ నొడువువారు.

సీ॥ పెను వింటి నిటకుఁ దె ♦ ప్పింపుఁ డనుచుఁ బ్రభుఁ, డాజ్ఞ యెందులకిచ్చె ♦ ననెడివారు
ఘట్టి చెడి వచ్చిన ♦ మన్నీం ద్రవండ్లని, కలరె యింద్రుని వగఁ ♦ బల్లకు వార్ధు

పూర్వ తపఃఫలం ♦ బున నై న నొకవేళ, కూడదో? యనుచు వా ♦ క్రుచ్చువారు
ఏత ధనుర్విము ♦ క్షేషువునకు లక్ష్య, మై యమరున దేవో ♦ యనెడువారు

తే॥ సీత పెండ్లి కె దీనిని ♦ చేసిరనుచు, జక్రీ బోలిన రాముడు ♦ చారు తనుడు
వీగ కెక్కిడునే యని ♦ విధివిధించు, చెడుగుల్లిట్టవే యని జనుల్ ♦ నొడువుచుండ

తే॥ భటులుహరువిల్లుగొనిపోయి ♦ ప్రభునియెదుట, బుడమి వీపునెటుక్కున ♦ నడఁగి పల్ల
మడర నుంచి రా చావంబు ♦ నరసి నృపులు, తెచ్చిరే యని కేలు వి ♦ దిర్చి కొనిరి.

చ॥ కలభముఁ బోలు రాఘవుని ♦ కాయము నందము గాంచి వేదనన్
గొలిపెడు వింటిఁ గాంచి తన ♦ కూతు నదృష్ట మెడందఁ గాంచు రా
ట్టిలకునిగాంచి గౌతమ జ ♦ టిప్రభు పుత్తుడై మండపంబునం
గల నృపరాజిఁ గాంచి నయ ♦ గారపుఁ బల్కుల మించి యిట్లనున్. ౭౦౨

సీ॥ మేరువు విల్లుగా ♦ మెఱయు శంభుఁడు తన, సామేన వసియించు ♦ నతికిఁ దండ్రీ
యవమతి యొనరించె ♦ నను కారణమున ను, ప్పొంగి లేచెడు కిన్నఁ ♦ బూని యప్పు
డి విల్లు గొని వెన ♦ నేగి దక్షుని యాగ, శాలఁ జేరంగ న ♦ చ్చటః గలట్టి
కొండఱ పండ్లాడె ♦ గొండఱ కరములు, విఠిగె వేలుపులును ♦ విచ్చి పాఠి

తే॥ పోవరానిచోటులకెల్ల ♦ బోయి డాఁగి, రగ్గులునశించెముక్కంటి ♦ యలుకతోలఁగఁ
దనదు విల్లిచ్చె సీవంశ ♦ మున జనించు, దేవరాతున కమ్మహా ♦ దేవుఁ డపుడు ౭౦౩

తే॥ నేను శివ ధనుర్బలము వ ♦ ర్ణింప వలెనె? చంద్రమాళిఁ బోలిన ముని ♦ చంద్ర! నీవ
తెలియఁ దగు వాడ వింక నీ ♦ కలికి సీత, జనన వృత్తాంతమును విను ♦ సాంగముగను

సీ త వృ త్తాంతము .

సీ॥ ఇనుముఁ బోలిన దీర్ఘ ♦ శృంగముల్ బలితంపు, టఱ్ఱులు గల కోడె ♦ లమరఁ బూన్చి
బంగారు మడకకు ♦ వజ్రంపు గఱ్ఱును, రత్నాల నొగయును ♦ రంజిలంగ
స్ఫటికంపుఁ గాఁడి యొ ♦ ప్పగఁ గూర్చి జన్నంబు, నకు నమఁపటువంగ ♦ నొకపొలంబు
మును దున్నఁగాఁ గఱ్ఱు ♦ మొననుండి బాలభా, స్కరుఁ బోలు కాంతులు ♦ గలిగిభూమి

తే॥ దేవి వెలువడె నన నొప్పి ♦ తేజరిల్లి, పాల కడలిలో నుధతోడఁ ♦ దేలినట్టి
సిరియు దీనయై యొదుఁగు మే ♦ ల్పలుపు గలుగు, కలుకులకు రాణి యీ సీత ♦ గానిపించె

సీ॥ రమణి గుణంబుల ♦ రమణ యేమన నగు!, నవియ తమంతఁ ద ♦ న్నంగిఁ జేరి
మేలుపడఁగఁగోరి ♦ మీఁదుమీఁదుగఁద్రోచి, కొనివచ్చియొండొండు ♦ పెనఁగుచుండుఁ
జెలుపు నెలవు గోరి ♦ బలు తపంబొనరించి, పూజోడి నెమ్మిని ♦ బొందినయది
బలుపు కమ్మల కొమ్మ ♦ ప్రభవించినది మొదల్, మిగిలిన నగువలు ♦ మేల్చి తఱిగి

తే॥ వేల్పుటే టుప్పరమునుండి ధృతిజేర, దక్కు నదులెల్ల బెంపునఁ దఱిగినట్లు
లై రనఁగఁ జాలదే యెక్కు ధైర్యముగనె, మానినక్షత్రగణరాజ! మహిత తేజ!

తే॥ విమల కర్తవ్య విజృంభిత ధైర్య కృతంబు, వేలుగా నుండలన్నీని వేల్పులెల్లఁ
గోరినట్లు నీతను నృపుల్ గోరినారు, దీని బోలిన చిత్రమెం దేని గలదె? 202

చ॥ గురు మద దంతిబోల్చువులు ధూషము గొల్పుచుమా సముద్రులై
యరవణి వచ్చి పెండ్లి పలు కొప్పుగఁ బల్కిన యెల్లవారి కీ
సరణి వచించి నార మల శర్వుడు పోరున నెత్తు వింటి నే
పురుషుడు వంచువాఁ డతఁడే పో వరుఁ డయ్యెడు నీత కియ్యడ౯. 20౫

ఉ॥ శాప శరంబుచే జగముఁ జక్కుగఁ జేయ వలంతి యెన యో
తాపనవర్య! యీధనువుఁ దాఁకఁగ లేక ప్రసూన సాయకం
బోవఁగలేక పర్వత స మున్నత చాపముతోడ వచ్చు నీ
తా పరిశుద్ధమూర్తి గని తత్పరత సృపరాజ పోరఁగ౯. 20౯

తే॥ అలరుకీ రిగోరునుదారుకలీని పోల్కి, జనకుసైన్యంబు తఱిగియుఁ బెనుపుమిగిలె
భ్రమరయంతనుమవేసేపై భ్రమవహించు, ప్రభలసైన్యంబుతమయానవలె నెఱిగి

చ॥ విమల పథాను వర్తులగు వేల్పులు సత్త్వవరిష్ఠుల డుగ్ర చా
పము తన పట్టి కుంకువగఁ బల్కుటచే నగు పోరఁ గ్రుంగుచుం
ట మదిఁ దలంచి నేనల గు టంబుగ నంపుట గాంచి రేయి ఘూ
కముఁ గని పాటు కాకముల కై వడి బాటిరి నేనతో నరుల్. 2౧౧

ఉ॥ అప్పటినుండి నేటివఱి కప్పడు పాటిన వారలేని వే
తెప్పడమీశులేనియు ను మేశుని చాపము డాసినారు కా
రెప్పటికేని పెండ్లియగు శేర్పడదా? యని యుంటి మీతఁ డిం
పొప్పుగ నెక్కు వెట్టిన న హో విత చెందదు నీత యందము౯. 2౧౨

ఉ॥ అమ్మని పల్కువార్తఁ దగ నారసి కెంజడ లాడఁ గౌశికుం
డిమ్ముగ మూర్ధ మూచి యని కేడ్డెఱుఁ బూనెడు కోడె మాడ్కి బీ
రమ్మునఁ గానవచ్చు రఘు రాముని మోమును గాంచె జిత్ర రూ
పమ్మును పోలు మేను గల పార్థివ పుత్రుఁడు గాంచె సింగిణి౯. 2౧3

రాముఁడు శివధనువు కడ కేగుట.

తే॥ నేయి పోయఁగ నట నుండినింగి నంటఁ, బొంగి లేచెడు జ్వలితాగ్నిబోలె లేచె
విజిగె వార ధను వని వేల్పులటచినారు, విజితకామాది రిపులు దీనించినారు, 2౧౪

తే॥ విమల సత్తపోధనునిచేఁ ఁ బ్రేరితుఁడగు, రాముఁ డా వింటినాఁ గూ ఁ ర్పంగమున్నె
నుందరుల మనముల నేయఁగూఁ బాణుఁ, డెక్కు వెట్టెను పూన్కిమైఁ బెక్కువిండ్లు

సీ॥ కనఁబడు పెనువిల్లు ఁ కాలి బలిమిఁ బోలు, సని యగ్గ లికఁ బల్కు ఁ లాడువారు
సిగ్గురియకా నీత ఁ చెలువంపుఁ గెంగేలు, రాము కెంగేలు గూ ఁ ర్పఁబడదేని
పుట్టువుల్ సఫలతఁ ఁ బొందె వనెడివారు, నిచకులుఁ డిప్పు డఁ క్కిడఁడయేని
అలివేణి నీతతో ఁ నలఁచలేక మనము, నగ్నిఁ బ్రవేశితఁ ఁ మనెడివారు

తే॥ దాతయా మిథిలేశుండు ఁ నీత పెండ్లి, చేయఁ గోరుచోఁ గొను మని ఁ యీయకుండ
భవుని విలు దెచ్చి యీపిన్న ఁ వానిముందు, నునుచు తెంతయు సవివేకఁ మనెడివారు

తే॥ మునికి లజ్జ లేదనువారు ఁ జనకుకంటె, గ్రూరుఁ డొక్కఁడు లేడను ఁ వారు రాముఁ
డీ ధనువు వంప లేడేని ఁ యితి జీవి, తంబు ధరణిపైఁ జాలవ్య ఁ ర్థ మనువారు.

తే॥ నెమలి మైచాయ మగున లీఠమణఁ బలుక, సాధువులు వొంగ విబుధులుఁ సంతసించఁ
బైఁడికొండ యేనుఁగు పెను ఁకోడె సిగ్గు, వడఁగ రామచంద్రుఁడు వింటికడకు నడచె.

తే॥ కనక కంకణములు నంకు ఁ గాజు లొప్పి, పొంద నరుదైన రత్నంబుఁ ఁ బోని నీత
మెడను వైవ నెత్తిన విరి ఁ వడ మనంగ, నెత్తె రాముఁడు మేరువు ఁ నెనయు విల్లు.

ఉ॥ తోరపు విఘ్నముత్ నలుపు ఁ తొంగలి తెప్పల వాల్చుకే సభా
స్తారులు చూచుచుండినను ఁ సభ్యుల నొక్కఁడునేని చాపము
వారక కాలద్రొక్కుటయు ఁ నారి తగుల్చుట గానరై రి చే
నారఁగఁ జూచి రంత నిని ఁ రారవ మా విలు తున్ని కూలుటల్. ౭౦

చ॥ అమరు లజాండ గోళమె ర ఁ యంబున ప్రేలె నిఁకేరి మర్దు చొ
త్త మని వడంకినా రనఁగ ఁ భారణి వాసుల బీతు చెప్ప వ్య
ర్థమ యగుఁ దల్లివేరువలె ఁ భాత్రిని మోయుచునున్న శేష సా
గము తన నెత్తిపైఁ బిడుగు ఁ గాటముగాఁ బడె నంచుఁ బెల్కుతెన్. ౭౧

చ॥ గురు భయ దానిచే జయము ఁ గొన్న నిశా మహీశు పుణ్య మి
ప్పురుసునఁ బండె నంచు విరి ఁ వాన నుర్ర గురియించి రంబుధుల్
గురిసెను రత్నముల్ మిగుల ఘోషము నేయుచు నంబుదంబులున్
గురిసెఁ బసిండి వాస ముని ఁ కూటము దీవన లిచ్చెఁ బ్రేమమై. ౭౨

సీ॥ అమృతంబుకంటె నిం ఁ పైస విధ వాద్య, ములునిండి యెల్లడఁ ఁ మ్రోగుచుండ
విరుల సరంబు లా ఁ భరణముల్ చందన, మును గండవొడియును ఁ పునుఁగు కడలి
ముత్తైముల్ రత్నముల్ ఁ పొన్నును నన్నని, వలువ లొండొరులపైఁ వై చిగొనఁగ
సగరంబు పర్వంబు ఁ నక వారిరాళి ఘో, పించుటవోలె ఘో ఁ పించు చుండె

తే॥ మేఘములఁ గని పొంగు నెఁ మిళ్ల మాడ్కి, నలరి తరుణులు మకర వీఁ ణలనుపూని
యులిపు తేనెలు గురియఁ గుం ఁ డలము లాడ, సగలుతథతథమెఱయంగ ఁ నెగడిరపుడు

ఉ॥ బమ్మెర గొల్పు నానవము ఁ పానము చేసివారిఁ బోలె నే
త్రమ్ముల కెంపు గల్గు వని ఁ తామణు లంగడ సీఁగి భర్తలం
గ్రమ్మి కవుంగిలించి రల ఁ కంధి జలంబును ద్రావు మబ్బు నా
నిమ్ముగ వారుకొంచుఁ జని గెద్దడి ఁ బీదలు రాజు ద్రవ్యమున్.

తే॥ వైణికులయు నటకులయు ఁ వైణుకులయు, మధుర గీతంబులను చెవి ఁ మాఁగ వినిన
దేవ మనుజ దేహము లొక్క ఁ తీరుఁగాఁగఁ, జిత్ర సమముగ నిలిచె వి ఁ చిత్ర గతిని.

ఉ॥ రామ ధను ర్విఖండన వి ఁ రావము విన్న సుపర్వ భామినుల్
ప్రేమను తద్భుజంబులను ఁ వీక్షణ సేయఁగఁ గోరి వచ్చి భూ
భామల రూప చేష్టలను ఁ పాటల నాటల భిన్నతల్ గనం
గామిని కౌఁగిలించుకొని ఁ కన్నుల నార్ప భ్రమించి రవ్వలన్. 2౨౬

సీ॥ దశరథ పుత్రుఁ డి ఁ తం డను వారును, కమలాక్షుఁ డనువారు ఁ కారు మేఘు
మనువారు పువ్రవంటి ఁ తను వను వారును, మనుజుఁ డీతండు కాఁ ఁ డనెడువారు
చొఱమీలు దిరుగాడు ఁ వర కలశాబ్ధిలోఁ, బండు విష్ణుండని ఁ పలుకు వారు
మనుజ దేహుం డంట ఁ మరుతపో యనువారు, నవని తపము చేసె ఁ ననెడువారు

తే॥ మేని యందము గనుఁగొన ఁ మెలఁత కింక, వేయి గన్నులు వలయు న ఁ బ్రాయతాక్షి
సారు గన నాతనికి నల్లె ఁ వీరి నిటకుఁ, దెచ్చు మునికి మ్రొక్కుండని ఁ తెలుపువారు.

తే॥ అతనిఁ గన్న టెయ్యతనియనుజుఁ గాంచుఁడనుచు నుండ నచ్చట నీతయవలఁజూడఁ
గోరు నానచే నునుఱులుకొంత నిలువఁ, బోరలుచుండెను పరితాపమునఁ బగంట.

స్తోత్ర చింతనము.

సీ॥ ఉఱ్ఱుఁత లూఁగెడు ఁ నునుఱులతో వసి, వాడిన పానుపు ఁ వీడి చెలులు
ప్రమ్మిరాఁ బద్యాక ఁ రము దరి స్ఫటిక హ, ర్మ్యంబున నెలతాల ఁ యరుగుమీఁదఁ
బన్నీరు చల్లిన ఁ పానుపుఁ జేరి యీ, తెఱఁగున నను దమ్మి ఁ తీగలార!

అబల కీలులు గల్గె ఁ నని యెంచి దయయుంచి, తన మేనివన్నె ప ఁ త్రములఁ జూప

తే॥ మ్లాసతను వీడు చుంటిఁ బల్ల వముఁ బోలు, నా యొడలి రంగు గొనిపోవునంటుకాని
కనుల రంగు మీ విరులచేఁగొనఁ జేసి, నాదు ప్రాణముల్ దీయఁ బూ ఁ సంగఁదగునె?

సీ॥ తన భుజంబులఁ గాంచి ఁ తాఱి సిగ్గిలు మేరు, వ్రను పోలు విలుదాల్చి ఁ గొనముతడవు
దో స్సంభ యుగ్మంబు ఁ తూణంబు వెన్నెల, పగిది జన్నిదమును ఁ వై జయంతి

పొరలెడు వక్షంబు ♦ మరలఁ గాంతున యేని, కాన నోపుమ నాదు ♦ ప్రాణములను
గగన సంచారి యా ♦ తొగల రాయని తోడ, మధువమున రొదనేయు ♦ మూలలుగల

తే॥ క్రొమ్ముడియుఁ గల్గి పెనునిల్లు గూడఁ దాల్చి, రెండుకన్నులుగలమబ్బి ♦ కండునాదు
ప్రాణ జీవనముల ముంచి ♦ త్రావినై చె, నది యెడఁద నిపు డున్న దె॥ ల్లపుడు నుండు

ఉ॥ తుంటరి మస్మథుండు పను ♦ దూదిని గాల్చెడు నగ్నివోలె తొ
మ్మంటగ వేడి తూపుల ర ♦ యంబునఁ గాల్పఁగఁ జంచలించు నా
వంటి నుకాసికొక బ్రదుకు ♦ పద్ధతి వచ్చి “భయంబు మాను నే
నుంటి” నటంచు దాపు గన ♦ నొప్పని దెప్పిధి పారువంబాకో? 230

మ॥ అడఁగంబొఱని యో పయోధరము లా ♦ రా! పైపయిం బొంగి యి
వ్వడువై యేమి యొనర్చి నార లిడనే ♦ పాటైన వే పొంది యె
క్కిడఁగా రాని ధనుస్సుఁ దాలించిన ధా ♦ త్రీశాను వక్షంబు నే
ర్పడ నాటం గయికూడునేని తప మొ ♦ ప్పం జేయుడి వేడెదక 231

చ॥ అడరుచు నామదిం గల య ♦ సంగుండు వై చిన సాయకంబుచే
బొడమిన చింత వర్ధిలుచుఁ ♦ బోసె నురోజ యుగంబుపై వినం
బెడవక యీతఁ డెవ్వఁ డిటులేచెడు రాత్రులఁ బీడ నేయు చుం
ద్రుఁడొ? నడుమం గలంకమును ♦ తోఁపదు వీఁ డెట నుండి వచ్చెనో? 232

మ॥ మనమా! భావజుఁ డెత్తి వచ్చి యెడఁదక ♦ మాఁడించి నాటించు తూ
పను సంజెంతొ కలంపఁ గ్రాఁగక యెటో ♦ యూపై బయల్దేటి న
ల్ల ని మత్తేభముఁ బోలు వాని పదముల్ ♦ పట్టింపుగాఁ బట్టి యా
తని వెన్నాడిన ప్రాణముల్ మరలి వం ♦ తం గుండ రా నేలాకో? 233

ఉ॥ మింటను తోచు పెన్నొగులు ♦ మించులతో దిగి వచ్చెనన్న తీ
రొంటిన తొమ్మునక మెఱయ ♦ నొప్పెడు ముప్పిరి నూలితోడ మా
యింటిని డాయు రాకొమరుఁ ♦ డెవ్వఁ డటం చెఱుఁగంగనైతి నా
కంటఁ జరించు నప్పుడును ♦ కారణ మేమొ యెఱుంగనయ్యదక 234

ఉ॥ పెక్కు లొనంగి దాత యని ♦ వేరు వహించిన పాలవెల్లిలోఁ
జొక్కముగాఁజనించి యొక ♦ చో మఱి పుట్టని మందు పొందికక
జిక్కిన హేమకుంభమును ♦ చేకొనకుండెడు మూఢభంగినా
చక్కనివానిఁ జేవిడిచి ♦ జాలిని బొందెద మాట లేటికిక! 235

చ॥ మనసునఁ దూలి తూలి యిటు ♦ మానిని కందుచు వెచ్చ నూర్చుచుక
వనరుచు నుండఁ జల్లని స్వ ♦ భావము నల్లని కన్ను లొప్పు భా

మిని యొక చేటి రాట్సుభను ♦ మేరు నిభంబగు విల్లు తున్నటల్
గని తనలోని వేడ్కనడ ♦ కంబుగ నుంచగలేక చెచ్చెరక

232

—:మూలిని యను సఖి నీతకు హర ధనుర్బంగ వృత్తాంతము తెలుపుట:—

తే॥ కలువకంటి మూలిని యనుకాంత తనదు, హరిములు కుండలంబు లిండ్రాయుధంబు
వోలే వెలుంగంగవస్త్రముల్ మాలికలును, చెదర మెఱుపుతీగియ వలెఁబడరిపాతె

తే॥ మొగసి వచ్చి మైథిలి కట ♦ మ్రొక్కకుండ, నలవి మీఁకిన కుతుకాన ♦ నాడుచుండ
నేమి హేతువే దీనికి నెఱుంగఁ బలుకు, మనిన నీతకు జెలి యిట్టులనియె దుదకు23౩

నీ॥ చతురంగ బలములు ♦ చాలఁ గలుగువాఁడు, సర్వ విద్యావేది ♦ చతుర గుణుఁడు
మొగులు నాఁ గురిసెడు ♦ పొడవు చేతులవాఁడు, దశరథుఁ డనెడు భూదారవరుఁడు
త తనయుండు మ ♦ దను కంటె సుభగుండు, సాలంబులను పోలు ♦ కేలువాఁడు
వైకుంఠుఁ డనుశంక వదలనీయనివాఁడు, శ్రీరాముఁ డనువేరఁ ♦ జెలఁగువాఁడు

తే॥ తమ్ముతోడఁ గౌశికుఁడను ♦ తపసితోడ, మనపురికి శివ ధనువును ♦ గనఁగ వచ్చి
యమ్మునింద్ర నానతిని చా ♦ పమ్ము డాసి, తేలికగ నెత్తె నాతఁడు ♦ లీల మెయిని.

చ॥ ఊణమున వింటి నొక్కకొండ ♦ గాలను ద్రొక్క జివుక్కుమంచు సిం
గిణి యటు లేవఁ బట్టికొని ♦ కేలను ము న్నలవాలుపడ్డ దీ
త్రిణయను చాప మం చచటి ♦ ప్రేక్షకు లాడఁగ నెక్కు వెట్టి త
ద్గుణమును లాగుడుకొ విటిగెఁ ♦ దోరపుఁ జాపము ధాత్రి దద్దటక. 2౪౦

చ॥ అనిమిషు లెల్ల రుం బొగడి ♦ రాడిరి పూవులు చల్లినార లో
జనకజ! యంచుఁ బల్కు విని ♦ సన్నుని వెంబడు మేఘమంచుఁ దొ
ల్ల నవలఁ బంకజాక్షుఁ డసఁ ♦ దాపముఁ గూర్చిన వాడె యంచుఁ గా
మిని మది శంక వీడెఁ దెగె ♦ మేఖలయుక జఘనంబు లుబ్బఁగక. 2౪౧

చ॥ కలదని లేదటంచుఁ బలు ♦ కం దగు కొనును గోమలంబులై
బలియు పిఱుందులుం గలుగు ♦ బంధుర దేహము బూరటిల్ల నా
లలనయుఁ జేటి చెప్పిన వి ♦ లక్షణముల్ గమనించి నిక్కమా
లలితుండె, కానిచో ననువు ♦ లం దొలగించెద నంచు నెంచుచుక. 2౪2

తే॥ జానకి తపించుచుండ నా ♦ జనకరాజు, వేల్పు శిల్పి నిర్మించిన ♦ విల్లు విఱుగు
నులివు విని మేర మీఁకిన ♦ యుబ్బు గలిగి, కాశికునితోడ నొక్కవా ♦ క్యంబు పలికె.

ఉ॥ ఓమునివర్య! ప్రేమ చిగు ♦ రొత్తఁగ నీ వెనువెంట వచ్చు శ్రీ
రాముని పెండ్లి యిప్పుడె త్వ ♦ రక నెఱవేర్చుట మీకు నిష్టమా?

యీ మహిఁ జాటి యా దశరథఁ ధేనుసకుఁ వినిపించి యందఱుఁ

బ్రేమను గూడి చేయుదమ? వే వివరింపవె యన్న నాతఁడుఁ. 2౪౫

తే॥ దశరథుఁడు వచ్చి చేరుటఁ తగు నటంచుఁ, డెలుప జనకుండు నానందఁజలధి మునిఁగి
నడచు వృత్తాంత మెల్లఁదెఁల్పుడి యటంచు, దూతలం బంపె శుభలేఖఁతోడనపుడు

౧౩. వ్రతానాపటలము. (౮౨)

చ॥ వడిఁ జనఁజాలు దూతలును ధాద బలంబున గాలి పోలికఁ
నడచి మృదంగ కాహళ నిఁ నాదము రెచ్చు నయోధ్యఁ జేరి య
ప్పుడమి నృపాలు దర్శనము ధాదక రాణ్యకుటంబు లెల్ల రా
పిడి వడుచుండు తన్నగరి ధేనుల గాంచుచుఁ బోయి యయ్యుడఁ 2౪౭

చ॥ ధరణిపు నాజ్ఞ నొంది యుచి ధాద బగు రీతిని లోనఁ జూచ్చి భూ
నరు పద వారిజంబులకు ధాదని భక్తిని మ్రొక్కి రాజశే
ఖర! భవదీయ పుత్రకులు ధాదశకు వెంటను పోవు టాదిగా
జరిగిన వృత్త మిద్ది యని ధాదతన మారఁగఁ బల్కి యవ్వలఁ. 2౪౮

తే॥ అమిత సుగుణ భూషణ! యిదియదియ యనుచుఁ
జదువ నియమింపఁబడిన వి ధాద వతంసు
చేతి కొనఁగంగ లేఖఁ బు ధాదకొని యతఁడు
చదినె నెల్లరు విన రాజు ధాదముదల నొంది.

ఉ॥ వీనుల సగ్ర పుత్రు విలు ధాదై సమర్థత యఁ సుధారసం
బాసిన యంత రాజునకు ధాదనగదముల్ వదనంబు విచ్చి బీ
టూని ధరిత్రి వ్రాలు క్రియ ధాదన్నత వ్రజ భుజంబు లుబ్బెము
న్పాసిన యాగ సత్సలము ధాదపూర్తి భుజించు తెఱంగు దోషఁగఁ. 2౫౦

తే॥ ఖండపరశుపు దక్షయూ ధాదంబు వేళ, నేడు లోకాల వారి జ ధాదించినట్టి
బలితపు న్విల్లు రాముచేభగ్న మైన, ధ్వనియకా నెతు మన మద్భుతని రవము. 2౫౧

తే॥ ఎప్పు డెప్పు డెట్టెట్టుల ధాదనఁగె ననుచు, నడుగుచుండు వసిష్ఠాదు ధాదలయఁ బలుకు
దూతలకుఁ గయికోండనిధాదర్పలుండు, నగలు నుడుపులు మఱి మఱితగ నొనఁగె.

చ॥ మునుపటి సూర్య వంశజుల ధాదపుణ్యఫలంబునఁ బుట్టినట్టి య
మృనసిజమూర్తి యన్న పుర ధాదమార్గముఁ బట్టి దళంబు రాజులుఁ
మును నడపుండు బంధు హిత ధాదముఖ్యుల రంధని యెన్న లెక్కి ప
త్తనమునఁ జూటఁ జేయుడని ధాదరణి నాథుఁ డనుజ్ఞ చేయుఁగఁ, 2౫౩

చ॥ జగముల నెల్లఁ గొల్వ మును ♦ చక్రి త్రివిక్రిముఁ డైనవేళ నీ
జగతికిఁ దద్విధం బరయ ♦ శంభుఁడు దెల్పిన యట్లు వారువం
పు గమి కడఁకు గల్గు పుర ♦ భూమి సుధాంబుధి చుట్టి వార లే

నుఁగుల పయి న్నగారుల ధ్వజముల్ చెలఁగె వడిఁ జాటి రంతటన్. ౭౫౪

క॥ చాటింపు విశక మున్నే, పాటించి కుమారతతి, ప్ర ♦ భంజనుఁడు వడిన్
దాటించిన జలసిధి విట, తాటం బగునట్లు పురము ♦ తడఁబడఁ దిరిగెన్. ౭౫౫

తే॥ అవనిఁ జోటు రవంతలేదనగఁ నిండి, వృషభ గంభీర యానుని ♦ వీర సమితి
విలయ వాయువు నీవఁగా ♦ జలధికలఁగి, పొంగి పొరలిన చందాసఁబాలించి నడచె

తే॥ జగము చిన్నదె యనఁదగి ♦ న్యందనమఃలు, వెలిగెఁ బ్రభులచే భానులఁగలవి పోలె
రత్నముఖ పట కాంతి ద్విరద చయంబు, నెలసె నింద్ర ధనుర్వక్తఁ జలద భాతి. ౭౫౬

ఉ॥ అంచలు పాలవంటి తమ ♦ యచ్చపు ట్కల విచ్చి విన్నుపై
నించిన చందమై విరిసి ♦ నిండెను కాండలతోడి చుట్టువుల్
మించిన కేతనావళియు ♦ మిన్న సమస్తము చర్మ మొల్పఁ గా
న్పించిన సంచునన్ వెలసి ♦ నిండె నభస్థుల మెల్లఁ బర్వచున్. ౭౫౭

తే॥ దానధారలు గాటు మాతంగములను, కడలి యని యెంచి యెల్లడఁ ♦ గప్పి నీరు
త్రావ దిగు శరన్నేళు సంతతులఁ బోలె, బరవి చలియించె డెల్ల నిఁధ్వజపటములు.

చ॥ తోడుగులు దాల్చియుండునెడ ♦ దోరని వెన్నెల గాయు వెన్నెలల్
గొడుగుల నీడలం జెఱచి ♦ గుబ్బతిలున్ మఱి యప్పి మేఘపుం
బెడఁగు చెడఁగఁ బై విరిసి ♦ వేరిమి నెల్లడ నిండు, మబ్బులున్
విడివడి వోవ దుందుభుల ♦ భీకర రావము మీఱి మ్రోగెడున్. ౭౫౮

చ॥ గరితల మోచికొంచు జను ♦ గజైల గుత్తము లంచపిండులన్
వెరవున మోచు నాపగల ♦ విన్ననువొందు; బసిండి సొమ్ములున్
బిరుసు కుచంబు లల్లికల ♦ వేణులు గల్గిన స్త్రీలు మించనన్
వఱలఁగ వారి మోచు మద ♦ వారణముల్ జలదాళి నాఁ జనున్. ౭౫౯

తే॥ పడుచు లేచుచు నిటుకుట ♦ వలన రాలు, నఖుల వక్షోజ కుంకుమ ♦ సంకుమదము
యువకు లలఁచిన చందన ♦ మొరసి రాలి, నడచు త్రోవయు మెత్తని ♦ పడకఁ బోలె.

చ॥ మృదు మధురోక్తు లొప్పెనఁగు ♦ మెల్లల పైఁటలలో మఱింగి క్రొ
వ్విదమయి మిత్తిఁ బోలె జెడు ♦ వేదన గూర్చెను చన్నదోయిపైఁ
బొదలెడు తారహారములు ♦ పొల్పుగ వెన్నెల గాయు, రత్నముల్
పొదిఁగిన భూషణంబులు స ♦ మున్నతి వీఱును లేత యెండలన్. ౭౬౩

ఉ॥ దోసములేని మానినులు ♦ దొడ్ల భుజంబులు గల్గువారు సం
వాసిలు క్రొమ్ముడుల్ గలుగు ♦ వారలు ధన్యులు ఖడ్గధారులై
భాసిలు రాట్కుమారకులు ♦ భార్యల వెంబడి బోవుచుండ్రీ సం
తోసము తోడుతం బిడుల ♦ తోఁ జను గంధ గజాళి కై వడిక. ౭౬౪

చ॥ మలసిన తావి క్రొవ్విరులు ♦ మబ్బులలో ధరియించినట్లు కొ
ప్పలఁ దగిలించు కామినుల ♦ ముద్దుల మోములు కానవచ్చుటకొ
బెలుచనఁ బూర్ణ చంద్రములు ♦ పెక్కురు పోవు విమానసంఘముం
బలెఁ జెలు లెక్కు పల్లకులు ♦ భాసిలుచుకొ దగఁ బోయె న త్తటిక. ౭౬౫

చ॥ పరవి మదంబు కాఱ నగు ♦ పంకమునం గయినేత గల్గు పె
ద్విరదము లంబుధిం బలె రు ♦ తిం బాసరించెడు నాసికాగ్రముల్
పరఁగు కరంబు లెత్తికొని ♦ పట్టుగఁ బోవుట చూడ నొప్పది
క్కురుల మదంబుచే నెదురఁ ♦ గా జతనంబునఁ బోవు కై వడిక. ౭౬౬

ఉ॥ పంబెడి కింకిణీ రుతికె ♦ బ్రావ పడక లయ దప్పకుండఁ బా
దంబులు వైచుచుకొ ధరణీ ♦ దాఁకియుఁ దాఁకక రోవెలంది చి
త్తంబు గతికొ సుపర్వుల వి ♦ ధంబున మింటన పోవుచుండె వా
ర్వంబులు గ్రద్దనకొ గనిన ♦ వారలు దేవ హయంబులో యనక. ౭౬౭

తే॥ ప్రణయకోపంబుగల ప్రియఃపరమణు లొకటఁ, జూచిచూడక బామముడిఁచూపువిడక
యూర్పుచలరులుక్రొవ్వెదఁనుంచుకొనక, ప్రియులయునులులెయనడాసిఁవెలలుచుండ్రీ

మ॥ ఝుర సంకాశ మదప్రవాహ తటముల్ ♦ నద్య తస్మిణీ నామ సం
స్మరణామర్ష కముల్ మదావళ తతుల్ ♦ స్వర్ధిత్వ చింతారతిక
దరులకొ మోది మహా తరూత్కరములకొ ♦ దాటించుచుకొ గూల్చుచుకొ
విఱుగం ద్రోయుచుఁ బోవుచుండె దటినీ ♦ వేగోద్ధర ప్రక్రియకొ

చ॥ అనదట కూతఁయకొ నినకు ♦ లాఢ్యుఁడు కాలు గదల్పఁ డంతలో
నన నుపుగింజ వై వ భవ ♦ సంబునఁ జోటు గనంగ లేదహా
మునుచను సై న్యమందు గల ♦ ముందటి భాగము పోయి చేరె నా
జనకుని కేతనాంచిత వి ♦ శాల విదేహ పురంబు చేరువక. ౭౭౦

తే॥ పలు వగల నలంకృతములై ♦ వెలలు బండ్లు, చూచు వారల మనములఁజూటలాడు
నీలవేణుల ముఖముల ♦ లీలచేత, నడచు చెందమ్మి కొలఁతులు ♦ నాఁగ నొప్పె. ౭౭౧

తే॥ శకట మెక్కిన యొక బోటి ♦ చనవు వలన, వెంటఁబడు నంటుకానిఁ గ్రీఁగంటఁ జూడ
నా కట్లాక్షంబునందలి ♦ యంజనంబె, యతని కమృతంబు వోలె సౌఖ్యంబుఁ గూర్చె

క॥ హరిణాక్షిం బెడఁబాసిన, తరుణుం డొకఁ డేగుచుండు ♦ దారిం బద్దా
కరమున వేడ్కం దిరిగెడి, వరటా మిథునమ్ము గాంచి, వనటం బడియెన్. 223

క॥ చిందములు భేరు లబ్దము, చందమ్మున నులియ బెరయు ♦ చామరములచే
తం దెలి గొడుగులచేతన్, మందాకిని బోలె దండు ♦ మలసిన తలముల్. 22౪

క॥ ఇంపు పలు కాడు వారు ని, లింప నతులఁ బోలు వారు ♦ లికుచ కుచలు చూ
పంపఱు బురుషుల యొద నొ, ప్పింపఁగ నది నమరభూమి ♦ విధమై తోఁచెన్. 22౫

తే॥ నెర సె స్తంభంబులంబోలు, నెఱి భుజములు, మెఱ సె నాయుధ కాంతులు, మెఱపులట్లు
మరిసెఁ బాద సంప్రతులు తా ♦ మరల కరణి, బెర సెఁ గాబ్బల మచట, గేసరులనరణి

క॥ చెలువ పయోధరములపై, గొలిపిన కను లట్లె యుండ ♦ గ్రుడ్డియ పోతెన్
జెలువుఁ డొకఁడు చని చని యొక, కలభము డీకొనియె జనులు ♦ కలకల నవ్వన్. 22౬

క॥ వర జాతి తురంగ మొకట, గెరలి పఱవ నిలువలేక ♦ క్రిందఁ బడెడు తా
మరసాక్షి నొకఁడు చేతుల, ధర దింపక బెదర కనుచు ♦ నడపుచు నిలిచెన్. 22౭

తే॥ పద్మ యుగళంబు నొవ్వ వెం ♦ బడిన వచ్చి, కంటి తూపుల నొప్పించు ♦ కలువకంటిఁ
గూర్చి పీస నుందర కుచ ♦ కుంభిఁ గట్ట, దనకుఁ దగిన స్థలంబు లే ♦ దనియె నొకఁడు

తే॥ తుంబుముక్తొమ్ముడిమధుపంబు, లఱచుచుండ, నడక మదపు లేనుఁగుఁబోలు, నంటొకండు
వనితకన్నులఁగసేచాల, వాఁడెగలవి, యనుచుఁ దన యీకలె నొకకంటఁగనుచునుండె.

చ॥ అలలను పోలు వంకరలు ♦ నందము దీర్ఘము లైన కేశముల్

జలజముఁ బోలు పాదములు ♦ జానుగఁగుంతముఁ బోలు చూపులున్

గల చెలిఁ గాంచి యొక్కరుఁడు ♦ కప్రమ పయోధరలార! మీరు మీ

యులిసెడు కానులన్ మఱచి ♦ యుంచితి రెచ్చటఁ జెప్పరే యనెన్. 2౨౮

తే॥ తీక్ష్ణ దృష్టులఁ దక్క వా ♦ తెఱఁ గదల్చి, పలుక కేగడి పడఁతితోఁ ♦ బలుకు నొకరుఁ
డింటి! బిగి యింత యున్న ని ♦ న్నేటి నీట, జేతులం బట్టి దాఁటించు ♦ శీలి యెవఁడొ?

తే॥ దింపఁగా రాని బరువు నె ♦ త్తికొని పోవు, నొంటె యింపగు చివుఱుల ♦ దింట వీడి
మేప మున్నగు వానిని ♦ వెదక సాగె, బాలు విడిచి కల్దొవు న ♦ ప్రాజ్ఞ నట్లు. 2౨9

తే॥ ఎఱ్ఱని కనులు నల్లని ♦ యిరులఁ బోలు, మేను లొప్పు బర్పరులు న ♦ మ్రొటలు పాఱ
లూనిత్రోవలునమముచే, యుచునుమూఁపు, లందుగావళ్ల మోయుచు, నరుగుచుండి.

తే॥ పిచ్చి పట్టిన యేనుఁగు ♦ పెనఁగి కరిణి, పైనఁ దుండ మూనఁగ దాని ♦ పైని తరుణు
లదరి కను మూయఁ జేతుల, కణఁగకుంట, మనసు క్రుంగ దుఃఖంబున, మఱిగిరపుడు

తే॥ రత్న మేఖలా యుత లైన ♦ రమణులకెడ, జారునద్య దుత్ఫుల్లకం ♦ జవనమందు
కమతముల మీఁది గోఁదురు ♦ కప్పు లనఁగ, హస్తినులపై న కుఱుచవాం ♦ డ్రరిగినారు

తే॥ మద గజము వెంబడింపంగ ♦ మామోకండు, పాదములు వంచి పవన జంబుతోడఁ
బొలుచుంటఁ జూడఁగ నీమె ♦ పాకివైరి, కర్ణురాలని కొనివోవు ♦ నట్లు దోచె. ౭౮౭

• తే॥ తండ్రి శ్రీరాముచే శివ ♦ ధనువుదునిగె, ననుచుజనులాడవినతో ♦ యలులుపరుగు
లిడిరి జడల విరులురాల ♦ ముడుచుకొనక, తెగిన మొలనూలుచిందఁగాఁ ♦ దెలిసికొనక

తే॥ కుండికలు గొడుగులు చేతఁ ♦ గూర్చి పట్టి, ముక్కు-మూసినవ్రేళ్ల టె ♦ మొగిడియుండఁ
గరులతోఁ గామినులతోడ ♦ జరుగ నిష్ట, పడని మునివరుల్ మెల్లన ♦ నడచినారు

తే॥ తావి పూవులు తుఱిమిన ♦ తరుణులు తమ, కనుల నశ్రువు లురల న ♦ ల్క గొనిచన్న
ప్రియులు గానరా వ చ్చుట ♦ వేడ్కయేని, వచ్చి తేరెక్కఁ డని నన్న ♦ లిచ్చువారు

తే॥ అంగమైన శతాంగమా ♦ తంగముల తు, రంగముల మురజాదుల ♦ రావ మెల్ల
యెడల నిండి పర్వతగ సట ♦ నెవ్వరేది, నుడువ వినలేక మూఁతయై ♦ నడచె జనము.

తే॥ సాలె పురుగులు నేసిన ♦ నూలు నేత, వంటి నన్నని వలువలఁ ♦ బడఁతు లుడిచి
యందుకారావములతోడ ♦ సరుగుతుటుము, కలకలంగూయుపులుఁగుల ♦ కొలఁతుఁబోలె

క॥ కెరటములు తెరలు కలశాం, బురాళిఁ జనియించు లక్ష్మీకఁ ♦ బోలు మృగాక్షుల్
తెరచీరనుండి చూడఁగఁ, బురుషుల కను లుల్లసిల్లి ♦ పొలుపుగ నార్చున్. ౭౯౩

క॥ నెఱఁతులఁ దాఁకఁగ నాటెడు, కఱి కన్నుల సకుల యందు ♦ కంబులు మంద్ర
స్వరము ధ్వనించుం దోడుగ, ఖరువుల సకీలింల లొప్పు ♦ ఘన గర్జ లలిక. ౭౯౪

క॥ ధర పులకరింప నరిగెడు, తరుణుల కాంతి గల మోము ♦ దమ్ముల నిందిం
దిరము లనఁ బ్రియుల చూడుకు, లిరవుకొనియెఁ గాంచి మరుఁడు ♦ నెడ ముదమందన్

తే॥ అగపడని కాను పగడంబు ♦ పగిది నోరు, ఫలరసము వంటి పలుకులు ♦ గలుగుచెలుల
కోల యెలనీటికాయలఁ ♦ బోలు చనుల, నుండి రాలు గందవోడియె ♦ యుర్వి నెఱసె.

క॥ తలఁప నరుదైన చిత్రం, బులు గల యరదముల నెక్కి ♦ పురుషులు స్త్రీలున్
బలువురు దారి నెరసి పే, రులివునఁ జనుడెంచుచుండి ♦ రొప్పారంగన్. ౭౯౭

తే॥ వారువంబులు తేరులు ♦ వీరవరులు, నేల నడవఁగ నెగసిన ♦ ధూళి నెరసి
మొగులునీరు వెల్పడు ద్వార ♦ ములనుగప్పె, గప్పె దిగ్గజ దాన మాత్తములఁగూడ

నీ॥ కాలియందెలు ఘల్లు ♦ ఘల్లున నడ తెంచు, చిలుకల కొలుకులఁ ♦ జెలుపు గనుచు
డాలు దాలిచియున్న ♦ డాకేల వాడియై, తళ తళ లాడు ♦ కత్తుల ధరించి
రత్న కంఠములు ♦ రాజులు వలకేలఁ, దరుణుల మృదువుగాఁ ♦ దవిలిపట్టి
మదగజ ధారల ♦ పదనుచే దడిసి పం, కంబైన యాత్రోవఁ ♦ గడవలేక

తే॥ చేల యొక్కింత పైకొనఁ • గేలఁబట్టి, నడచు తమవారి మెల్లన • నడపు కొనుచుఁ
బెండ్లి నడవల నప్పుడే • వేడ్కఁజూపు, కరణి జలలుగాఁ బురుషులు • కదలు చుండ్రీ.

తే॥ పొలములందు మడుఁగులంపు • కొలఁకులందువిరియు రకరకములగు తా • మరలు
వదన కర నయనాదుల • పదురు చూపఁ, గోసి యిండని కొందఱు • కోరినారు. [తొవలు

ఉ॥ చూపుల కొప్పు గుఱ్ఱముల • జోటులు దిగుచునుండి కుంజరం
బేవున డాసెనంచు సగ • లెల్లడ రాలఁగఁ గేశపాశముల్
వీచునవ్రేల వస్త్రములు • వ్రీలఁగఁ బ్రాణము మానమేఁచగా
దాపలి కేలఁ బట్టికొని • తాఱిరి పాఱిరి కేకులంబలె. ౮౦౦

చ॥ గొడుగులు నేనుఁగుల్ పికిలి • కుచ్చులుఁ డెక్కెపు గుంపు లొత్తుగం
దొడరికఁ బర్వి యెల్లయెడఁ • దోరపుఁ జీకటి నిండఁజేయఁగాఁ
దొడవుల నాయుధంబులను • దోచిన యీజుపు పెండ గాయ న
య్యెడ నొకవేళ యందొకట • నేర్పడె వింతగ రేయియుం బవల్. ౮౦౧

తే॥ వదన కంజంబులందున్న • వాడియలుఁగు లెడఁదఁజొచ్చి యుచ్చుదొలంగు • డెడగనను
దొలఁగకేతెంచు కుంభ స్త • నులకుఁదొలఁగి తాఱుదురు సూర్య తేజాశూరవరులె. [చుఁ

సీ॥ తొలఁగ శక్యముకాని • త్రోవలో నిఱుకుచేఁ, జిక్కితునిఁగి ప్రకా • శించుచుండు
రత్నముల్ ముత్తెముల్ • రాలిగుచ్చుకొని చా, లఁగ బాధవెట్టుఁ గ • లాపములను
దాలిచి సట్టి నుం • దరుల పాదంబుల, యందెలు దురపిల్లు • నట్టు లులియఁ
దడఁబడి కోమలు • లడుగిడలేక యం, దంద నిలుచుచుండి • రవలఁబోక

తే॥ ఉత్కటంబుగ వాద్యంబు • లులియ నులికి, బండ్లయెడ్లు చానలుపాఱఁ • బరుగులిడుచు
భారములు పాశములు వీడి • పడుచునుండ, పూనులంబోలె నవియు శ్ర • మంబు నీఁగె.

చ॥ కొలఁకులగన్న యేనుగులు • కూరిమితో దిగి మాపటిండ్ర యుం
డల గణియింప కంగపల • డంబగు గుబ్బలఁబోలు కుంభముల్
బలుపు రదంబులుం దెలియఁ • బాల సముద్రమునం జనించు నా
వెలిగవురుంబలె న్నిలిచె • వే తట మెక్కక నీటిలోపలె. ౮౦౨

తే॥ సారుమీఱిన గాయసీ • జనముతోడ, వైణికలు మాపులెక్కి శ్రా • వ్యముగ మేఘు
రంజితంబు పాడుచు నను • రాగమెనఁగఁ, దరలి నారలు కిన్నర • దంపతులన. ౮౦౩

చ॥ నిమిరిన యంకుశంబునకు • నిర్భరశై లముఁబోలు నేనుఁగుల్
క్రమముతోలంగి పర్విడఁగఁ • గాలరులై జనముల్ తొలంగ నీ
లిఘగల టెక్కలొప్పు మధు • లిట్టులు తత్త్వనినుండిలేచి స్త్రీ
ల ముడులఁ జేరి యాలఁ బిడు • లంబడి పోవుచునుండె వింతగె. ౮౦౪

రాజవత్సుల ప్రయాణము.

ఉ॥ పున్నమ చందమామ తగఁ ♦ బుట్టఁగ మ్రోఁగు సముద్రమట్టులు
ద్య న్నయవాద్యముల్ మొరయ ♦ దారి శతాంగ తురంగముల్ కరుల్
మున్నుగ నేగ రక్తకణ ♦ ముల్ గల కుంతము బోలు కన్నులొ
పున్నవలల్ చనంగ గరు ♦ వంబున లేచిరి రాట్కశత్రముల్. ౮౦౮

తే॥ అరయ నిరిదమ్మి కొలఁతున హంసి యనఁగఁగై క వేపురు వెలయాండ్రు ♦ గలిసికొలువ
వేల్పుటిల్లాండ్రు సిగ్గిల ♦ వెడలసాగె, చెన్నుమీఱిన రత్నాల ♦ శిబిక నేక్కి. ౮౦౯

సీ॥ కారణ రహితమై ♦ కనులెఱ్ఱగలచెలుల్, కంచుకులును వేత్ర ♦ కరులు గూడి
యాశ్వికులై నేల ♦ సరుగువారయి తడఁ, బడు నొడుపులుగల ♦ వారలగుచుఁ
బట్టంపుదేవుల ♦ పాదముల్గొలుచుచు, వినయ ముట్టిపడఁగ ♦ వెడలుచుండ
వేనడంబులనేక్కి ♦ నిరిబొండ్లు పలువురు, కొలిచిరాఁ గవల పి ♦ ల్లలను గన్న

తే॥ యలనుమిత్ర కామ్మయిలున ♦ వెలయు మెఱుపు, నాఁగ నీలముల్ చెక్కిన ♦ నాణెమైన
శిబికయందు గూర్చుండి వి ♦ శిష్టమైన, వీణగానంబు చెవులార ♦ వినుచు వెడలె. ౮౧౦

తే॥ సప్త సాగర వేష్టిత ♦ జగతియందు; నవల లిఁకలే రనఁగఁజెలుల్ ♦ నమలి హంస
చిలుక గొరవంక ప్రతిమలు ♦ చేధరించి, చామరలు పేచు చంచల ♦ జరుగుచుండె. ౮౧౧

చ॥ తెలి రదనాళితోఁ గళలఁ ♦ దేఱిన మోమును గాంచి చంద్రుండం
చెలమిని ఋక్షనంఘములు ♦ సేవలు సేయఁగఁ జేరెనన్న చె
న్నలరిన రత్ననంఘటిత ♦ మౌ శిబిక రఘురాముతల్లి వే
ల్పులు సుతియింపఁగా వెడలెఁ ♦ బొల్పుగ గాణలు పాడుచు జనన్. ౮౧౨

తే॥ గూనుముట్టి కాళులవారు ♦ కుఱుచవారు, మగువలెక్కిన తెల్లని ♦ మాపు లపుడు
హంసలం బోలి నడవఁగ ♦ నలరుఁబోలు, లోలి నిరుదెనఁ బిడినడఁబోలి చనిరి. ౮౧౩

తే॥ మొగ్గ చనుగుబ్బ లడరిన ♦ ముగుడ లబ్బ, నిలయకం టెను సుందరుల్ ♦ నీటుగాఁగ
పలు వగల మణుల్ పొదిఁగిన ♦ బండ్ల నేక్కి, ప్రతిమలం బోలి కొనల్య ♦ బలసి చనిరి. ౮౧౪

సీ॥ బ్రహ్మకే నొచ్చెంబు ♦ పలుకఁజాలిన వారు, బహుళ శాస్త్రామృత ♦ పాయలై న
వారు త్రివిష్ట ♦ వాసులు జిహ్వల, తోఁ గొను హవ్యముల్ ♦ తుష్టిగాఁగఁ
జేతులతో మంత్ర ♦ పూతంబుగా నిచ్చు, విప్రోత్తములు కొన్ని ♦ వేలమంది
తనచుట్టుఁ గొలిచిరా ♦ ముని పరివేష్టిత, బ్రహ్మ గౌరవమునఁ ♦ బరిధవిల్లి

తే॥ నెల వెలుగుగాయుగొడుగుల నీడలోనఁ, గొఱలు ముత్యాల శిబికలోఁ ♦ గూరుచుండి
వేదపాఠ రవంబులు ♦ వేడ్కనినుచు, సతి యరుంధతితో వసి ♦ వ్యముని కదలె ౮౧౫

సీ॥ మెండాడ్డి పోరాడు ♦ శుంపాల యూధముల్, వాయువేగంబొప్పు ♦ వారువములు
దేవ విమాన దీ ♦ ధితులొప్పు తేరులు, వీరమద్దెలు దాల్చు ♦ వీరవరులు
సాగరం బొకమహా ♦ శైలంబుఁజుట్టిన, వడువునఁ దము చుట్టి ♦ వచ్చుచుండ
జయలక్ష్మీ నిలుచు వ ♦ తుంబులు గలనారు, దివ్యాంబకంబులు ♦ దివ్యధనువు

తే॥ లమరు కరములుగలవార ♦ లతిరథులుగు, భరత శత్రుఘ్నులమ్ముని ♦ వరు వసిష్ఠు
వెంటఁజనిరి విశ్వామిత్ర ♦ వెంటఁజన్న, రామలక్ష్మణులంబోలు ♦ రాణయొప్పు. ౮౧౬

సీ॥ ముత్యాల రత్నాల ♦ భూషణులైన రాజు, నిత్యకృత్యంబులు ♦ నియతించిరి
నారాయణునిపాద ♦ పలినంబులకు మొక్కి, నిప్రోత్తములకు సం ♦ ప్రీతితోడ
భూరి హిరణ్య గో ♦ భూ రత్న దానమ్ము, నొనరించి భవ్యము ♦ హూర్తమందు
బ్రాహ్మణుల్ రత్నకుం ♦ భములఁజేదాల్చి ప్రాచ, బలుకులు చదివి దీ ♦ వన లొనర్చి

తే॥ గణికతో నీరుప్రోక్షింప ♦ గరిచు మొక్కి, రత్న మేఖలల్ దాల్చిన ♦ రమణులింపు
పల్కులను వంశగీతముల్ ♦ పాడుచుండఁ, ప్రభుఁడు దశరథనృపనాథి ♦ బయలుదేతె

సీ॥ మురజ శంఖాదులు ♦ మ్రోఁగుచుండెడినంచు, బ్రహ్మన భేరి ర ♦ వంబటంచు
భూజానివెడలఁ గాఁ ♦ బోలు నకొవారలై, బలసిన రాజులు ♦ ప్రబ్బినచ్చి
మముచూడలేదని ♦ మముగాంచె నంచును, కుండలంబులు జాతీ ♦ క్రుంగె ననుచు
నికరాజుడాయట ♦ యెట్లాకోయనుచు నొం, డొరుఁ ద్రోసికొనుచు ముం ♦ దరకు జరగి

తే॥ గెలుపు నొందిన ఖడ్గముల్ ♦ వెలయుచుండు, భూప కరములకొ కెందమ్మి ♦ మొగ్గలెల్ల
మొగడ మణుల తేరెక్కియా ♦ భూనిభుండు, ప్రథమరెండవయనుడునా ♦ బయలువెడలె

తే॥ పైఁడిగాజుల చెలు లెక్కు ♦ పసిడిగజ్జె, లులియు తేజులు చుట్టును ♦ బలసికదల
జలజములు వికసించిన ♦ జలధియలల, తోడఁగదలిన చందంబు ♦ దోచెనపుడు. ౮౧౭

తే॥ దుమ్ము మినుదాకె దిక్కులఁ ♦ దూఱిమూసె, గన్నులగవడకుండఁగఁ ♦ గ్రమ్మె నంతఁ
బోక సాగరవైరంబు ♦ పూనె నుసఁగ, కడలిలోఁజొచ్చి జలముల ♦ నడునుచేసె. ౮౧౮

సీ॥ పణవ కామాళ శంఖ ♦ పటహ భేరి మహా, రావంబు లశేని వ ♦ ర్షముల నడఁప
నాలవట్టంబులు ♦ పీలి జాలరులు ఛ, త్రంబు లాదిత్యుని ♦ ప్రభలఁ గప్ప
ధవళాతప త్త్రంబు ♦ తనరుటఁగాంచి జ, క్కవగొంగ సిగ్గిలి ♦ యవలికరుగ
నమరుల యెడలు ది ♦ గృహమొంద దేవేంద్ర, విభవుండు దశరథ ♦ విభుఁడు విప్ర

తే॥ సామ గానంబు లాశీర్వ ♦ చరరవంబు, వంది మాగధ కీర్తనన్ ♦ వరుస మీఱ
వేత్రహస్తల సందడుల్ ♦ విరియ గీత, హేషలును దెనల్నిండఁగా ♦ నేగుదెంచె. ౮౧౯

తే॥ తాను గాంచు దిక్కులనెల్ల ♦ దన్నె కాంచు, నరవరులు విరికేలు దా ♦ మరులు మోడ్చు
బొంగి యెండ్రిండ్రియు చతురంగబలము, నెగచురజమును మిన్నుమ ♦ న్నుగనొనర్చె

ఉ॥ తేరులు వీరులుం గరులు ♦ తేజులు నెండిన సేన నిల్వఁగాఁ
దీరగు చోటులేద మఱి ♦ తెల్పుగ వేతొక భూమియున్నదే?
ధారణి వీఁపునఁగిదిట ♦ దప్పి నెటుక్కుమనెన్ నృపాలు చే
ధారణి భారమిఁగెనని ♦ తథ్యముగా వచియింప నెట్లగున్? ౮౨౩

చ॥ ఇనుఁ డటు రెండుయోజనము ♦ లేగి పథమృగఁ జంద్రశైలమున్
గని గిరిక్రిందఁ దా విడిసెఁ ♦ గంతుని దంతియుఁ బూలతూపులున్
వనితల గచ్చిగుబ్బలును ♦ బాలనమీరము చందఁబు భూ
పుని పెనుసేనయుం విగియెఁ ♦ బ్రౌద్ధును పోయెను పశ్చిమాదికిన్. ౮౨౪

౧౪. చంద్రశైలవటలము. (౭౭)

సీ॥ మేరువు నోడంగ ♦ మెండ్లాడ్డి నిలుచుచ, పునుఱులఁ దీయంగ ♦ నునలు నవియు
మరునకు నిరవుగా ♦ నెరయనవియు ముత్తై, ముల సరుల్ గలవియకా ♦ మొగ్గచనులు
గొరవంక పల్కులు ♦ కొమరొందు నబలలు, ప్రియుల భుజంబులఁ ♦ బెనఁగవై వ
నుప్పరం బందుచు ♦ నుండెడు వటశాఖ, లిలను విఱిగికూల ♦ నిలుచునవియు
తే॥ సరసులం గోరు నవియు మేల్ ♦ చాప ధరుల, గంతుఁ గేరెడు వీరులఁ ♦ గలవియెన
దంతు లట దేవదారు చుం ♦ దన మహీజ, ములకుఁ గట్టంగఁబడియె శృం ♦ ఖలల తోడ

ఉ॥ వేర్చి యడంపరాని యరి ♦ వీరుని నీతిబలంబుచేతఁ బెం
పార్చి జయింప నొనను న ♦ రాధిపు యోచన వోలె నేనుఁగొం
డాచ్చుచు మేఘమండలము ♦ నంటిన రెమ్మలతోడ సాలముం
జేర్చి యగల్పికొంచు నడ ♦ చెన్ వడినొక్క గిరింద్రముంబలెన్.

చ॥ బటువగు కాండముల్ బలుపు ♦ వాఱిన కొమ్మలుగల్గు మద్దు లొ
క్కట ఘోరలంఠఁ గూల వెను ♦ కం బడి దొర్లుచు వచ్చు తోటితోఁ
దటవటఁదోఁగు కృష్ణాక్రియ ♦ దంతి యొకం డిరు దేవ దారువుల్
కటపెటఁ గూల మధ్యఁజనెఁ ♦ గట్టిన గూటము వ్రీలి వెంటరాన్. ౮౨౭

తే॥ కినుక యడఁగ మచ్చిక బుజ్జి ♦ గించివళము, పఱచుకొనఁజూచుపరికాడు, ప్రగడఁబోలె
మంత్రి హితముపదేశింప ♦ మదినిగొనక, స్వేచ్ఛవ ర్తించు నృపుఁబోలె ♦ నిభమొకండు

చ॥ పగఁగని నట్లు గొప్ప విర ♦ వం బొనరించుచు మేఘముం బలెన్
నెగడు మదేభ మొక్కఁడు సృ ♦ ణిం గణియింప కరణ్య హస్త ముం
దుగఁజను త్రోవ వెంబడిని ♦ దొమ్మిగ గ్రద్దలు వో మరుద్గతిన్
దెగటునఁబోయె మున్నుచను ♦ తెన్నున వెల్లువ వోవుకై వడిన్

చ॥ కరిఘట లొక్క చోటుననె ♦ గట్టఁగ లేచు మదంపు వానసల్
పొరయఁగ నొక్క దంతి సిడి ♦ పోటసి వోవఁగ మీఱిరేగి యూ

తెరువునఁబాటి యొక్క వడిఁ ♦ బ్రెంచుచు ముందటి కాళ్ల రాచుచున్
సురుముగఁజేసి వైచె నొక ♦ సుందరసాలము పాల వృక్షమున్ ౧౩౦

ఉ॥ లెక్క యిడంగరాక యవ ♦ లేపము నొందిన వారణంబులున్
జక్కని చెంద్రము న్నుడుటఁ ♦ జేరిచి దిద్దిచ హస్తాని లతున్
మిక్కిలి గున్నలున్ గలిగి ♦ మీఁస తద్వనయూధముల్లు పెం
పెక్క దదీయ చంద్రగిరి ♦ యేపగు యూధపుబోలె నయ్యెడన్.

తే॥ పెద్దలగువారు పిన్నలఁబొద్దజేర, వారి చెడుపద్ధతులు మార్పు ♦ వారలనుట
నిజము రథముల బంగారు ♦ నేమి దొరలి, నల్లతాళ్లకు తనదు వర్ణంబు నొనఁగె

తే॥ ఇంద్ర గోపంబులనుకన్వియెలయననుచు, దొండపండుఁబోల్ నోళ్లను ♦ తొడరిచూచి
హరిణ నేత్రల మైయంద ♦ మరయు పూన్కి, బ్రమయచందానఁదిరిగెను ♦ నెమళ్లలచట

తే॥ అశ్వముల నుండి దిగి చెలుల్ ♦ హంస లట్లు, నడచి లేఁజెల్ల సీడకు ♦ బడలి చేర
వారినగల్గె తళతళ ♦ ల్వాఱుచుండ, పూచి యున్న లతలబోలి ♦ పొలిచి రచట

తే॥ మాలికల నున్న తేంట్లు తా ♦ మరలటంచు, కలికిపదమ లమొగము లఁగఁగముగొనఁగ
సఖులు నిక్కంపు టొడలికై ♦ శంక నొంద, పటిక బండలపై వారు ♦ పండినారు ౧౩౧

చ॥ మెఱుమఁలతోడి మేఘములు - మేదిని జేరఁగ నున్నవంచుఁ జూ
పఱు దలఁపంగ హస్తానుల - పైఁగల రామలు డిగి ధక్కనా
నిఱు కగు మధ్య మొప్పెనఁగ - నిందిర తామర వీడి భూమిపై
వఱిస మాడ్కి నూపుర ర - వంబు చెలంగఁగఁ గూడి రచ్చటన్. ౧౩౨

చ॥ పలు నిషయంబులందు గొనఁ - బడ్డవి వన్నెలు చిన్నెలోప్పి పే
రలుకును గూర్చు హేషలు గ - లట్టివియున్ గయి సేతయున్ మహా
బలము జవంబు పొల్పెనఁగు - వార్వములం దగు మేతవెట్టి భూ
లలన యరః కలాపమన - లాయము గట్టిరి పంక్తి పంక్తిగాన్ ౧౩౩

చ॥ తరంగల నిల్పు పొల్పునను ♦ దందడిగాఁ దెరలెత్తి కట్టి రా
శరధులఁ గూర్చు మచ్చునఁ బ ♦ సారపు వీదు లమర్చి నారు పెన్
శరద చయంబు చేర్చులలి ♦ సామజ పంక్తులఁ దీర్చినార ల
క్కరువలి బారు నిల్పు వహిఁ ♦ గత్తళలన్ దగ నిల్పి రత్తఱిన్ ౧౩౪

తే॥ నటన మొనరుచు నెమిళ్ల ల ♦ నంగఁ దగిన, హరిణ నేత్రలు వీరులు ♦ నట్లు నిట్లు
లరసి ధ్వజములవలన భ ♦ ద్రారవముల, వలన నెఱిగి డాసిరి తమ ♦ ప్రభుల విడిది.

తే॥ పాలనురుగుబోలిననన్న ♦ వలువలఁగొని, యువకులొడలినంటినదుమ్ము ♦ నూడ్చితుడువఁ
జిత్రకారుండు చిత్రమున్ ♦ చికిలిచేసి, యుంఘక్రియ నుల సీలిరి ♦ యువతల లచట,

తే॥ రాకుమారులున్నత శిఖి ♦ రస్థ హరులు, మొగిని దిగినట్లు దంతుల ♦ దిగి విరిసిన
పాళలంబోలు చామరల్ ♦ సరవ నేగి, చేరి రందమై వెలసిన ♦ శిఖరములను. ౧౪౯

తే॥ ఔక్కెములుగలతెల్ల కు ♦ టీరములను, పద్మ గంధుల మొగములు ♦ పరిధవిల్లె
విమల చంద్ర బింబము లల ♦ లలరు తేట, నీటందోచిన కైవడి ♦ నీటుగాంగ. ౧౫౦

తే॥ పొరలి లేచి నల్లని ధూళి ♦ యురల దులిపి, ఔల్ల తావిరజం బొక్క ♦ దెసను దాల్చి
కాళి సామేన ధరియించు ♦ కాలకంఠ, మాడ్కి నొప్పారె నటనొక ♦ మదగజంబు

తే॥ దుష్ట జనులతో స్నేహించు ♦ శిష్ట జనులు, వారి స్థితిగించి పిమ్మట ♦ వదలు నట్లు
తురగములు నన్న దుచ్చునఁ ♦ బొరలిలేచి, చెదర విదలించి కొనుచు నిల్చినవి పిదప

తరుణీ తరుణుల విహారము .

సీ॥ అన్నాన మన్నాన ♦ పొన్నాన, యనియెడు, ముప్పరి త్రాటిని ♦ మొదలఁద్రెంచి
ధ్యానబలంబుచే ♦ దమ్ము తామెఱిగి యి, య్యలఁగాంచి కర్తవ్య ♦ మెఱుకపడఁగ
సత్పథంబునఁ జను ♦ సాధుల చందానఁ, దత్తుడుల్ ముప్పరి ♦ త్రాటిఁద్రెంచి
చేష్టాబలంబుచే ♦ జేఁతలఁదెలిసి య, నంతర మిలఁగాంచి ♦ యడఁగి మరత

తే॥ కలదిదాఁచక యొనఁగు దా ♦ తలనుపోలి, నడులు వెల్లువ లడఁగియు ♦ వదలకొనఁగఁ
దోడఁగాఁ దోడఁగా లోనఁ ♦ దోచుతేట, నీరు కొంచెకొంచెమ్ముగ ♦ వారికొదవ.

తే॥ మంచుబోలిన తెరలు చ - లించునపుడు, లోన నచ్చనగండ్లాడు - చానల కను
లరయ సరసుల యలలలోఁ బొరలు వాలు, మీలనఁగ నొప్పి మినమిను. మినుకుచుండు

చ॥ నెఱయు శిరోజముల్ విరిసి - నిప్పులతో మెఱపుల్ చరించు న

ట్లరమున రత్న హారముల - నొప్పిన వీరులు క్రొత్తవాననల్

పరపు గుడారులందు చొరఁ - బాటిరి ధీరత సింగముల్ గుహం

తరమునఁ జొచ్చులీల నము - దగ్రభుజోన్నతి వెల్లడించుచున్.

౨౪౨

సీ॥ మత్తసారంగముల్ - మావటీండు తెలుపు, నూచనల్ గ్రహించు - వొప్పువీడి
చుట్టుపట్టులనున్న - చుట్టంపు పేనుఁగుల్, చేరఁగఁ దీరంబు - చేరఁబోక
పెద్దలు చెప్పిన - బుద్ధివినక చుట్ట, పక్కంబు లదలింప - లెక్కఁగొనక
వెలయాండ కలయిక - కలవాటుపడిన ముం, డల మార్గ బోలె వి - డంబనమున

తే॥ నెఱవెండ్రుకల్ కోటలు - నెఱ నొసలు, నీఁజెలును గంటరొదలొప్పు - నిభచయంబు
వెల్లువలఁ గాడుపఱిచె మున్ - విడక కలశ, జలధిఁ గలఁచిన మధుకైట - భులను పోలి.

తే॥ స్త్రీలు పురుషులు రవికాంతి, తెలియరాక, ప్రాపుల నుంచు నగురుకట్ట, పొగలుగ్రమ్మ
గరనములేని మొగుఱులు ♦ కడఁకదిగిన, పఱపుకడలిని పోలె నా ♦ ప్రాంతవోటు. ౧౪౯

ఉ॥ భూధర కందరంబులకు ♦ భూషణ లీల వసించుచున్న వి
ద్యాధరులెల్లఁ దమ్ముడమ ♦ యక్కము పక్కము చిన్నరించి ట్రో
ణీధవు వర్గముంగనుచు ♦ నిశ్చలులై రది దేవలోకమే
యీధరఁ దప్పిచారి వసి ♦ యించె ననందగ వై భవోన్నతి. ౮౫౦

చ॥ రమణులు మున్నగానె దిగి ♦ రంజలు తత్త్వియపాళియొద్ద బిం
కము నెవు రింపు నింపు నలు ♦ కక్షచిక్కుముంగని ముచ్చటించుచున్
బ్రమదముతోఁ బ్రతిధ్వనులు ♦ వల్కెడి కొండలతోడఁ బల్కుచున్
నెమిళ్లుల లీలగ్రమ్మరి ♦ నెమ్మెయి చాయల నెల్లఁ గప్పచున్. ౮౫౧

చ॥ పురుషులు, వీరమద్దియలు ♦ మ్రోయఁగ మాలికలందు తుమ్మెదల్
విరుత మొనర్ప ఖడ్గరుచి ♦ నింతగఁగైవ వెలుంగ నంగద
స్ఫుర దురురత్న కాంతి మోటు ♦ పుల్ మెఱయన్ దమ కేలవంటి య
గ్గిరిగల యొప్పిదంబుఁ బర ♦ కించిరి సింగములట్టులేగుచున్. ౮౫౨

తే॥ వనధి మేరువుఁగనియఁ జు ♦ ట్టినవిధమున, ట్రోణీధవునేన శైలంబుఁ ♦ జుట్టివిడిసె
భూపులును రాణులును వారిఁపు త్ర కులును, నెఱయఁజంద్ర శైలముదర్శనీయమయ్యె

తే॥ తేంట్లుగ్రమ్మిన కల్పక ♦ దీప్త శాఖ, కలను తాటిమాటుంబోలు ♦ కరము సాచి
చివుళులంద్రుంచి ప్రాణంబుఁ పనిదినుండు, కరిణులకు నందియిచ్చెనుఁకరిచయంబు.

తే॥ కొమరు గల్గిన యచ్చటి ♦ కొఱవతలకుఁ, చెలువుగాఁ బురోహితవృత్తిఁ చేయువేఁగి
పూల వినుగొందు భ్రమరముల్ పొన్నగుత్తు, లనుచు రిక్కలపై వ్రాలునప్పుడపుడు.

సీ॥ ఋక్షంబు లనెడి క ♦ రేణువులం గూడి, వఱలు రేరా జను ♦ వారణంబు
వంపైన క్రొన్నెలఁ ♦ వంకయన్ దంతగ్ర, మున మిన్ను గ్రుమ్మఁగా ♦ పొదలిపాటు
తేనియ మడవలఁ ♦ దిప్పి మాటిచికట్టి, కొఱచేల్గాచెడు ♦ కొఱవ లపుడు
చదలేటి నీరు వి ♦ చ్చలవిడి పాటించి, వరిపై రు పెంతు ర ♦ వ్వారిగాఁగ

ఆ॥ తొలఁగి పోవలేక ♦ నిలిచిన చందురు, నొక్కప్రక్క నచటి ♦ యువతులు గని
తను యలంకృతులను ♦ దగదిదికొండ్రు రం, భాదు లవలిప్రక్క ♦ నట్లెకాంత్రు.

తే॥ కొలిమిఁబడక నేయి చిలుముఁగొనకయునుఱు, లూడ్చు బల్లెంబనెడికనుఁ లొప్పఁచెలుల
నొనఁకులంగాంచి యర్థేందుఁ బానఁగఁగొలిచి, పోలికలఁగనుగొందురుఁ పురుషులచట.

తే॥ సింగపుంట్ల లేన్గ ని ♦ నుంగు లచటి, మంగిళలఁ జెఱలాడును ♦ ముదముమీఱ
వంకగలిగిన లేనెల ♦ వాంఛతోడఁ, గొఱవ పిల్లలతోఁగూడిఁ తిరుగులాడు. ౮౫౩

మ॥ వర నీలద్యుతులుల్లసిల్లు శిఖర ♦ ప్రాంతంబులన్ గిన్నరే
శ్వర విద్యాధర నీలకేశ విలసత్ ♦ ప్రాగ్భార మూర్ధంబులన్

గరియూధంబులఁ జంపు సింహవితతుల్ ♦ గాఢుంచు నంకంబులున్
దరుణి లక్త కయ్యుక్త సిక్త పదచి ♦ హ్నంబుల్ ప్రకాశించెడున్. ౧౫౯

సీ॥ వాలుగలంబోలు ♦ వాలిక కన్నులు, చెవులనఱకునేగి ♦ చిందుగొనక
వెలిదంత కాంతులు ♦ వెన్నెలకాయక, గ్రొమ్ముమల్ విడియెడల్ ♦ గ్రమ్ముకొనక
రంగారు కనుబొమల్ ♦ రాణించి నిక్కక, కరరవమును కంత ♦ వర రవంబు
పరఁగనొక్కటిచేసి ♦ సరములమీటియ, మృతమూర రమణులు ♦ కృతులుపాడ

తే॥ వినిన కిన్నర పక్షులే ♦ వెఱుగుపడును, వారికుంకుమ సుంకమొ ♦ ప్పారు పటిక
దొనలు కల్లునించిన కెంపు ♦ మణులగిన్నె, లట్లు విలసిల్లుచుండు నం ♦ దన్నియెడల

చ॥ పొలయలుకన్ వహించు పువ్వు ♦ బోణులు కాటుకతోడికన్నులన్
నులుముచు నంటుకొండ్రురు మ ♦ నోవ్యథ హచ్చుగఁ దత్తఱింపఁగన్
వెలుచుఁ గ్రొవ్వెడల్తిగిచి ♦ విచ్చి చెదర్చగ రాలినట్టి పూ
వులు వసివాడకుండ మధు ♦ వ్రకవిడకొప్పెడి నచ్చటచ్చటన్. ౧౬౦

ఉ॥ మావిచివృళ్ల రంగడరి ♦ మై మెఱుఁగెక్కిన చెంచుకన్నెకల్
పూవడముల్ ధరించి తమ ♦ పోలికచూతురు వేల్పుఁగొండ్రో
దేవనఖిమణుల్ మణుల ♦ దీధితు లొప్పిన గాజులూడ్చి మేల్
తావులుగల్గు మాలికలఁ ♦ దాలిచి పోలికగాంత్రు వారితో. ౧౬౧

ఉ॥ అమ్ముగలట్టి వింటి నెన ♦ యంగల కంటిబొమల్ నటంప గా
నమ్ములు వీణతోఁజలిసి ♦ నమ్ములతోఁ దగ నాట్యమాడి స్వ
ర్గమ్మున మేళకాదు లటఁ ♦ గ్లాంతిని వీడిన హారనంచయం
బిమ్ముగ వానరాలి ధరి ♦ యింప ముదంపడు నాఁడుకోతులున్. ౧౬౨

ఉ॥ చందనవృక్షముల్ పెరుఁగు ♦ సానువులం గల కావిఱాలరా
పుం దగఁగొన్న హస్తీనులు ♦ పోలును కుంకుమ లిప్తదేహాలన్
పొందికఁ బద్మరాగ రుచి ♦ పూరము గవ్వఁగ నాకనంబు కెం
పుందనమంది సంజయను ♦ పొందిక నొప్పును సర్వకాలమున్ ౧౬౩

తే॥ భూమిదేవికిఁ దొడనగఁము త్రియములు, చెదరి హరుమీదఁ బడు వియఁన్నదిని పోల
హేమముంజేరి పడు సెలఁ యెల్ల వరుస, యలత్రివిక్రము నుత్తరీ ♦ యంబుఁబోలు ౧౬౪

ఉ॥ పొన్న లవంగ పూవుల న ♦ మున్నతిఁగూరిచి తాల్చువారలుం
గ్రన్నన దేంట్లఁదోలి మక ♦ రంధము పొందికఁద్రావు వారలై
కిన్నరపక్షులందు దిగి ♦ కిన్నరవోలె రహించి పాడఁగాఁ
గిన్నరు లల్కదీటి తమ ♦ కించి చరించుట గాంచి రయ్యెడన్ ౧౬౫

చ॥ యువకుల తొమ్ముతాంకెడు ప ♦ యోధర యుగ్మముఁబోలు కర్ణకా
ర వితతి చెంతఁ గౌనుల తె ♦ అంగుస నూఁగెడు కొమ్మలందునం
దవిలి వసించు పెంట్లు తమ ♦ దట్టపుఁ గ్రొమ్ముడిఁ గండుఁదేటులున్
గవనాని క్రొత్తపెండ్లి పసిఁగొంచుట గాంచిరి వార లయ్యెడన్

చ॥ పటిక దొనల్ గనంబడంగ ♦ బండలె యంచు భ్రమించి నుండరుల్
తటుకునఁ బోవ వస్త్రములు ♦ దావణులుం దడియంగ రత్నయు
క్కటకములొప్పు హస్తముల ♦ గట్టిగఁదట్టుచు వీరమద్దియల్
బటువుగ గాళ్ళదాల్చు నొక ♦ బంటులు నవ్విరి కేకవెట్టుచున్. ౮౬౮

సీ॥ చూచిరి పెక్కింటి ♦ సొంపుపూఁబాన్పుల, బంగరు నరుల నా ♦ రంగఁగనిరి
గాంచిరి విరహగ్నిఁ ♦ గ్రాఁగి మాడిన కిస, లయములు గలుగు త ♦ ల్పములుకొన్ని
కని రింద్రగోపంబు ♦ లనుబోలు తంబల, బారాణి యంటిన ♦ పటికతాలఁ
జిదిమి నరులుగూర్చి ♦ చెదరవై చిన వాని, నొరపిడిచేఁ దావి ♦ పొరయు తరులఁ

తే॥ బనయె లేదనివెలయాడ్రు ♦ వదలుచిటులఁ, బోలె నుండరుల్ మితిమీఱిపుష్పరసము
త్రావి పాఱనై వఁగఁ బడికాటలుచుండు, కప్ర మధుసాత్రములు పెక్కుఁగొంచెరచట

సీ॥ కలువలఁబోలు నీ ♦ న్నులు మిక్కిలిచలిగనఁ, బగడంపు నోటఁ జి ♦ ర్నగవు తొలఁక
కనుదోయి కింపై న ♦ చనుదోయిపైఁ దార, హళిమల్ లేచుచుఁ ♦ దారుచుండ
ముఖచంద్రుఁ గబళింప ♦ మొనయు రాహువనంగ, వేణియు వెన్నంటి ♦ వీఁగియాడఁ
గుండల యుగళముల్ ♦ గునిసియాడఁగ వేల్పు, గరిత లుయ్యాల లూఁ ♦ గంగఁగనిరి

తే॥ నినులు పగలుగ మార్చెడి ♦ నేర్పుగలుగు, పటికబండలపై మరు ♦ పనులుపూని
బడలి నిర్జరకాంతలు ♦ విడిచిపట్టి, కల్పమాలికల్ తొడవులు ♦ గాంచి రచట. ౮౭౦

సీ॥ కరతలంబు వలె వి ♦ కానమొండెడు కుట్టు, లొంగ మలరు నాగ ♦ లింగముఁగని
పడగపామని బ్రమ ♦ పడి శూలములఁబోలు, కనులనుముకుళించు ♦ కొనెడువారు
మగతాలలో నీడ ♦ దగఁగానసగు పూలఁ, గోసియిండ్లని ప్రేమఁ ♦ గొనరువారు
కంగేలి చిగురులఁ ♦ గెంగేల గోళ్ళులఁ, జిదిమి వక్షముల నుంఁచికొనువారు

తే॥ విరులఁ దమకించి కోయంగఁ ♦ బఱచువారు, వివిధ వర్ణముల్ నవరత్న ♦ వితతి వలన
నడరు మలయందు మలయుచు ♦ నంచలట్లు, మొనసిదొడ్డదొనలలోన ♦ మునుఁగువారు

ఉ॥ కాంతిచలింపవెల్గు నహ ♦ కార సువర్ణదళంబు లన్నియుం
గాంతిచలింపవెల్గు నహ ♦ కార సువర్ణదళంబులే యగున్
సంతత మంజులప్రసవ ♦ సౌరభ సీమలె కొమ్మలయ్యెడన్
సంతత మంజులప్రసవ ♦ సౌరభ సీమలె కొమ్మ లయ్యెడన్

- క॥ శుకవాణీ కలకంఠీ, నికరధ్వని విని భుజంగ ♦ నివహము లేవన్
శుకవాణీ కలకంఠీ, నికరధ్వని విని భుజంగ ♦ నివహము లేచున్ ౮౭౩
- క॥ తావుల గోరంట కొమలు, తావుల గోరంట కొమలు ♦ తనివి చెలంగన్
మావుల మురువైన పరువు, మావుల మురువైన పరువు ♦ మన్నించి రోగిన్. ౮౭౪
- తే॥ రాజ ముఖ దర్శనంబున ♦ దేజు మాసి, పుండరీక చయంబుల ♦ పాలుపు లడంగ
రాజముఖ దర్శనంబున ♦ దేజు మాసి, పుండరీక చయంబుల ♦ పాలుపు లడంగ
- క॥ తిన్నని యామోద మలర, బున్నాగ చయంబు లచట ♦ బాలుపుగ వెలయన్.
దిన్నని యామోద మలర, బున్నాగ చయంబు లచట ♦ పాలుపుగ వెలసెన్. ౮౭౬
- ఉ॥ శ్రీరమణీయ నీతి మహి ♦ పీయుతి స్వందన వాహి నీంద్ర భూ
దార విహార భాసుర ము ♦ దస్థితి చామర ఖడ్గభాతి వం
శీరుతి యూధ సంహతి వి ♦ శేషక ధాతు పరాగరక్తి సౌం
పారు ద్విజన్మరీతి గన ♦ నవ్వని పొల్చె నృపాలు వీడు నాన్. ౮౭౭
- క॥ విలసిత గణికాతతి సర, సుల సుమనో మోద గరిమ ♦ సురుచిర మయ్యెన్
విలసిత గణికాతతి సర, సుల సుమనో మోద గరిమ ♦ సురుచిర మయ్యెన్. ౮౭౮
- క॥ భోగి హరి నాగ సద్విజ, పూగమ్ముల నొప్ప రాజ ♦ భూభృద్వరుడున్
భోగి హరి నాగ సద్విజ, పూగమ్ముల నొప్ప రాజ ♦ భూభృద్వరమున్. ౮౭౯
- తే॥ భవ్యసురసాలములు వర ♦ ఫలములొనఁగు, కతన నందన సరణి బ ♦ ర్వతమువెలయు
శీత లాంబుశీకర ఝరీ ♦ శీర్షకంబు, నగుచు హరకపర్దమువోలె ♦ నందమొందు. ౮౮౦
- తే॥ పొంగుచున్న తేనెనుద్రావఁబువులలోన, మునరు మధుపంబులంబోలి ♦ మూఁగిస్త్రీలు
పురుషులుంగూడి చూ గిరి ♦ చరియలందు, వీడ మదిరాక క్రీడించి ♦ రాడిసాడి. ౮౮౧
- తే॥ దిగుట దలఁచిన గొప్ప పీడగను దోఁప, దాని మాని చూ గిరి వీడి ♦ తరలరైరి
స్వర్గ సుఖమును గోరు స ♦ జనులవలె ద, దేక మానసులై వీడి ♦ రితర చింత. ౮౮౨
- తే॥ మొగుభులొప్పనస్తాది యే ♦ నుగునుపోలె, గమలమిత్రుండుముకుసిం ♦ గమునుపోలె
గజవిరోధి క్రుమ్ముటచేతఁ గాటునైత్రు, కరణి నాకనమెఱునై ♦ కానిపించె. ౮౮౩
- తే॥ మావి మ్రాఁకులెఱ్ఱని కాంతి ♦ మలయనొప్పె, గొఱతలేక క్రొంజగుభులు ♦ కొఱలునరణి
తన యొడలు మొత్తమా కాంతి ♦ తనరుకతన, రత్నఖచితహారహినివ ♦ ర్వతముమెఱసె
- తే॥ కనుల పండువౌ తద్వృత్త్య ♦ కాంతివలన, వెలుఁగు శిఖరముల్ పెక్కులు ♦ కఠిగియుంటఁ
జందనం బురంబు పయి న ♦ లంది నట్టి, వెన్ను చందాన నమ్మల ♦ వెలసె నపుడు. ౮౮౪

‘కాంత! చలింప’ అను శబ్దమునుండి ఎనిమిది పద్యములు మూఁగునను శేష శబ్దాలంకార ప్రధానమై యొందుట జేసితిమనదీం దఁబడక స్వతంత్రించినవి.

తే॥ ఒడలు ప్రాణంబులట్లు లొంగి జొరులు ప్రేమ, గలుగువారలుసింగముల్ గజములేణ
ములును తమతమ పెంటులఁగలిసి వెడలు, విధమునకవచ్చి మలక్రింద ఁ విడిసిరంత.

ఉ॥ వేడి మయూఖ జాలమును విస్తృత కేసరముల్ జ్వలింపఁగాఁ
బోడిమి నొప్పు క్రుద్ధ హరి ఁ ముఖ్యుఁడు నాఁ జను నొంటికిల్లు తే
రేడు గుతాల జోడు పగ ఁ లేలిక క్రింకుడుగట్టు చేర నా
జాడ యెఱింగి దంతులఁ సాగి బయల్పడె మబ్బు తెట్టువలె. ౮౮౭

సీ॥ మందారమును మించు మకరంద గంధంబు, పిరపు దామము దాల్చు ప్రభువరేణ్య
వాహిని యను పెను వారాళి యండెల్లఁ, జెంబామరలు స్రూచు చంద మొంది
దీపముల్ వెలిగె నిఁ పే పార జనముల, మనముల రంజించు గొసము తోడ
యచ్చంపు టిసుకలో నాణిఁముతై ములీని, శంఖంబు చరియించు సరణి సమరి

తే॥ శీతలాబ్ధిలో బిందువుల్ చెదరఁజేయు, నలల సడుమను వెలువడి చలువజోతి
వేల్పుమూఁడల ఎందు విన్వదించోచె, జక్కలెల్లను గొలుచుచుఁ జాటియుండ.

తే॥ పొలనునీచు వీచెడిపల్ల జలధి తెల్ల, చంద్రుఁ గాంచగ నది యోర్వఁ జాలకట్టు
భూపవాహిని మానసిఁముఖమలనెడి, విమల చంద్రులఁ గాంచెను వేలకొలది. ౮౮౮

చ॥ వెడలిచి రత్న హారముల పేడుకఁదాలిచి తారహారముల్
నడలిచి కేశపాశములు చక్కనితాచి పొగల్ దగిల్చి ముక
ముడిచి చల్లదేనెగల మొలనరంబుల నిచ్చలేమిచే
విడిచి మృగాక్షులంతఁ దమ వేణుల దాల్చిరి జాజిమాలికల్. ౮౮౯

సీ॥ నటకులు నటించు సర్తన స్థలముల, నెలలు మృదంగ గుంఠిల రవమ్ము
నతివల పాటల సలరు స్వరంబును, బిగినరంబులఁ దోచు వీమల రవము
లయవై చు కరతాళ లలితనినాదమ్ము, పిల్లనగ్రోవి పొం పిరి రుతమ్ము
క్రొత్తగాఁ బదములు గూర్చి పాడెడుధ్వను, లనురులు వెఱుంగంద సతిశయిల్లె

తే॥ త్రావు వారల తొట్రు శబ్దములు సతుల, కమరు రొదలును కరులగీఁకలును హరుల
హేమలును గూడి యేదియఁ నెఱుంగరాక, కలకలంబు లా గుంపులఁ గలయఁ బర్యే.

సీ॥ పాలుపుగాఁ బూర్వంబు భుజియింపఁబడనిను, ఛంబోలు మదనశాస్త్రునిషయంబు
లనుభవ విజ్ఞాన మొసరుట చేతను, దొరకక దొరకక దొరకినట్టి
యమృతంబుఁబోలు ల తాంగుల హృదయంబు, సం బుట్టు ప్రణయకోపంబు వోవఁ
బలు పాట్లువడి యూఁ డిలఁజేయు చేతలక, గ్రొత్తమట్టులఁగొని కూర్చుపదము

తే॥ పాడుఁ డనుచు వెలందుల వేడికినుచు, వారు పాడఁగఁ జెవి చవు లార వినుచుఁ
దత్తము గ్రహించి కనుల న ర్తనముచేసి, రంజిలుటచేతఁ దెలియక రాత్రి కడచె

౧౫. పుష్పాపచయ పటలము (౩౯)

చ॥ రిక్కలు పండ్లుగాజెలగు ♦ రేయను రాక్షసరాజుగూర్పుగా
 పెక్కనమైన వెల్లులను ♦ వేయిరంబులు మీఱజూచి ప్రా
 గ్నిక్కుధరం బనం జనును ♦ దీర్ఘ కహారముచందు దోచెఁ బెం
 పెక్కగ భానుడకసర మ్మ ♦ గేంద్రుడు సర్వజగంబు మేల్కనక ౧౯౩

మ॥ ఇన రాజస్య విశిష్టహౌ దశరథుం ♦ డింపారఁ గాల్వంబులక
 బూరం దీరిచి తన్ను చుట్టి జనముల్ ♦ భూపాలురుం గొల్వ న్నయ్య
 దశమందెక్కి వనంబులుం దొరుపులుం ♦ జన్మోదకగా నొప్పశో
 ననదిం జేరె దినేశ్వరుండు నడు మిం ♦ టక జేరె నవ్వేళకు ౧౯౪

తే॥ రాజులును రాకుమారులు ♦ రాణువయును, తమ వరాంగులతోఁ గూడితనియఁదిరిగి
 నుముములం గోయ మఁములుఁతొక్కత నొంద, సొంపుపెంపారునఁములఁజూచ్చిరంత

చ॥ బామలు శరాసనంబులుగఁ ♦ బూనిచి చూపుల తూపు లేసి గా
 యము నొనరింతు రఁచుఁ జను ♦ నంగమునం ♦ జనె బహ్మ నంఘముల్
 ప్రమదల పల్కులకొని త్ర ♦ పం గొని చిల్క లొదింగెఁ గాల్నడక
 బ్రమసి బిడెంబు నొందు క్రియఁ ♦ బాజుచు నండె మరాళ నంఘముల్.

తే॥ కుండలంబులు మెఱయంగ ♦ నిండ ముసరు, తుమ్మెదలుచొదనేయ నీఁదుటలుచూచి
 హితులు పతులు లతాంగుల ♦ లతలనుండి, యెఱుంగలేక మిణకరించి ♦ రెంతో నేవు.

ఉ॥ కోయిల లయ్యడక మణులు ♦ గూర్చిన భూషణముల్ ధరించి రా
 గాయిత వాక్కుమత్సృతుల ♦ నందిన యక్కలకంఠు లుబ్బుచుక
 కోయని యూర్ధ్వ బెగ్గడిలి ♦ కూయక యుండగ లేదు సిగ్గుచే
 వాయి గదల్ప నల్పులును ♦ వత్తల నన్నిధి వా మెదల్తురే? ౧౯౫

తరువోజ॥ విసముకంఠెను మించు ♦ వెడద కన్గవల, వేడ్క నమృతమనఁబ్రేమించిచూచి
 యొసపగుల్ కేల్దిష్ట ♦ నొందగ వంప, నున్నతంబులయి పూఁలొప్పిన లతలు
 కునుమ కోమలమఃతా ♦ కోమల సాదములఁ, గూరిమిఁ బువ్వలుఁగురిసియడంగె
 గొనరక నుమలతాంఁగులకడ నుఱిది, క్రుంగ నమ్రములుగాక ♦ కొఱలువారెవరో.

ఉ॥ ఇందిరఁ బోలు నిందుముఖు ♦ లిమ్ముగఁ దాడఁగఁ గేలు దమ్ములక
 నుందర పీఠ వక్షములు ♦ శోభిలు విక్రమ సింహ దోర్గిరుల్
 చెందిన యున్నతిం గుదిసి ♦ చిక్కి విసమము లొచు నుండ న
 న్నందన మొందు పూలతలు ♦ సమము లొటఁ దలంప నబ్రమే? ౧౦౦

చ॥ సరసులలోనఁ బూవని ప్రళయ వనేజ కువాలయంబులక
 దిరపడఁ జంద్రవడ గల ♦ తీవలు పూవఁగఁ గాంచి తుమ్మెదల్

వెరవున వచ్చి మూఁగి మఱి ♦ వేసరి తోలినఁ బోవకుండఁ గ్రా
త్త రుచులఁ గోరువా రొకట ♦ దక్కిన వానిని వీడువారలే? ౯౦౦

చ॥ శిలలనఁజెల్లి చేవమెయిఁ ♦ జెన్నలరారు భుజంబు లొప్పు వీ
రుల కడఁ జేరు కేకి నపు ♦ రుం గల చామలఁబోలెఁ గొన్ని పు
ష్పలతలు కోమలంబులయి ♦ వంగి యడంకువ నొప్పుఁ గొన్ని తీ
వలు మఱి చేతికందవును ♦ వంగపు కిన్నడు వారికై వడిక. ౯౦౧

ఉ॥ పూవులు కోయఁగా లతలు ♦ పోడిమి మాయుటఁ గాంచి బొమ్మలక
కైవడి నొప్పు కప్పురపు ♦ గందులు కాంతుల కిచ్చి యెవ్విధి
మైవడి గూర్చునంచు మఱి ♦ మండనముల్ కయినేసి నన్ననా
తీవలఁ గాంచుచుండి రటఁ ♦ దేకువఁ జల్లని తూపు చూపులక. ౯౦౨

ఉత్సాహ॥ అలరు విరులఁ దేనె ద్రావు ♦ నఖలు వికచ పుష్ప మా
లలను వదలి వట్టి వగు వె ♦ లందుల జడఁ జేరి ముక
వలచు పువులఁ దలఁచ ♦ వయ్యఁ బ్రాజ్ఞ వరులు సంగడం
బులు పొసంగు చోట సుఖము ♦ పొందువారలే గదా? ౯౦౩

ఉ॥ అందముచేత నిందిరకు ♦ నాభరణం బని చెప్ప నొప్పు రా
కేందు నిభాన్య కంజము క ♦ యిం గదియించి పలుంగు బండ నీ
డం దన బింబముం గని యె ♦ డంద తడంబడ నీరు గార్చె నీ
చందనగంధి నాప్రియు ని ♦ జంబుగ లోఁగొనె నంచు నెంచుచుక ౯౦౪

చ॥ పాలుపుగఁ దాల్చియున్న విరి ♦ పూసరముం గొని యొక్క భూవుఁ డి
మ్ములఁ బ్రియఁరాలి కంఠమునఁ ♦ పూన్పుగఁ గాంచిన చెల్వ యోర్తు పే
రలుకను మోము వాడ్చె నయ ♦ నాశ్రులు ముతైము లట్లు గబ్బి గు
బ్బల పయి జింద నేడ్చెను; న ♦ పత్నుల మేలిమి నోర్తురే చెలుల్? ౯౦౫

చ॥ ప్రియుడగు నొక్క రాజు తన ♦ ప్రేముడి కాంత మయూర లీలలక
గయికోని రాఁగ నామె మది ♦ గానఁగ నొక్క లతా నికుంజముం
బయికోని డాఁగ రామ చొరఁ ♦ బాతి మనోహరుఁ గానలేమికి
మయి తన ప్రాణముక వెదకు ♦ మాడ్కి మఱింగె సురింగె జెంగటక. ౯౦౬

ఉత్సాహ॥ కాటుక గల కట్టి కనులఁ ♦ గావి రంగు గానరా
మీటి యిఁటెఁ దాల్చి యున్న ♦ మేటి పై ని యీసునక
జోటి యొకతె యందకుండు ♦ సుమముఁ గాంచి కోయుమా
మ్మాటి కొండు ననుచుఁ గేలు ♦ మడిచి వేడఁ గోకిలక. ౯౦౭

తే॥ పెద్ద యెడ నీటి కాయను ♦ ప్రియుడు గాంచి, పడతి గుబ్బల బోలు నీ ♦ ఫల మనంగ
నే పడతి గుబ్బలని మది ♦ యెరియ నేడ్చె, వెక్కె వెలవెల పోయెను ♦ వెలది యొక్కతె.

తే॥ ఆల మన్నంతఁ బెల్లుబ్బు ♦ నద్రి భుజని, పుష్పములఁగోయు న్మరనిభుఁబూవుఁబోణి
నీలవేణి కోకిలవాణి ♦ కేలఁగనులు, మూసి, యెవరస నిట్టూర్చె ♦ మోము వాడ్చి.

తే॥ బురదఁ బుట్టని తమ్ములఁ బోలు కేలు, చాచి పూలు గోరిన తననకులఁ గాంచి
ననల నొనఁగక యొక్కఁడునడుమ నిలిచె, దాఁప కీయకుండెడు లోభి ♦ దంభియట్లు.

తే॥ ప్రియుడు పొరపడి వేటాక ♦ పేర బిలువ, నూడఁ దీసిన చురియ నా ♦ నుఱిమిచూచి
పరువు తలవంపఁ బూవుతో వై చెనొకతి, అదియు నిట్టూర్చుచే నల్లనయ్యె మాడి.

తే॥ కులనతులువిరిదమ్మిమోముల వెలుంగు, కఱికనులఁజూచి కాంక్షతోఁగలయఁదిరుగ
మదజలముద్రావమధుపముల్ ♦ మలయఁదిరుగుమదపుటేనుఁగుబోలెనుమన్నెఁడొకఁడు

ఉ॥ పొచ్చెము లేని హశాసు గల ♦ భూవరుఁ డొక్కఁడు సంజఁ దోచు రే
నెచ్చెలి వంక వంటి నయ ♦ నెన్నుదు రొప్పు లతాంగికిఁ మదిఁ
మెచ్చినరించు వేటు చెలి ♦ మిన్నకు సాముగఁ బంచు పువ్వులఁ
జెచ్చెరఁ జిమ్మి పోయి రటఁ ♦ జీదఱతోడఁ గలాపపాళితో. ౯౧౮

సీ॥ నై జ గంధమునొందినలువుగా విరిసిన, తుఱుము నెప్పటి యట్ల ♦ తుఱుముకొనక
జాఱిన పయ్యంట ♦ నవదరింపక త్రోవఁ, జెదరిన ముత్యాల ♦ చింత గొనక
తాను వెదకునది ♦ తనలోని ప్రాణమో?, యేదో? యనఁగ నెల్ల ♦ యెడలఁ దిరిగి
మకరంద బిందువుల్ ♦ రకముగఁ జిందు క్రొం, దలిరుల నెదక నుం ♦ దరి యొక్కర్తు

తే॥ ప్రియుడు ముదమున వచ్చుచోబిట్ట బిగిసి, పలుక కాతండు వేసరి ♦ తొలఁగు పిదపఁ
దహతహంపడి దయతుని ♦ దారి నిలువఁ, జిలుక నంపి తానును వెంట ♦ వెలతె నోర్తు.

తే॥ విరుల సరములుదాల్చిన ♦ పేరురమున, విరుల శరములు విరివిగా ♦ విచ్చి తూఱఁ
గృత్యమెఱుంగక మాధవీ! యాయఁగలవే?, మంచిమందారసుమమనిమనలునొకఁడు

తే॥ అగడు కల్పించుకొని కోప ♦ మాఱ కేడ్చి, వెదకి చేర్చి కూర్చిన తాచి ♦ విరి సరంబుఁ
దాల్చి యద్దంబు గని భర్తతడసి యున్ని, కడలుగొని చిడిముడిపడెమడఁతి యొక్కతె

చ॥ యమునకు నోరె మిచ్చు గుణ ♦ మందిన కుంతముఁ దాల్చు నాప్రియుం
డమిత ముదంబు నందు నను ♦ నానను దాల్చగలే దలంకృతుల్
తమి గొని యీ శరీరమునఁ ♦ దాల్చను జీవము లంచు భూషలఁ
గ్లమమున నూడ్చియిచ్చె నొక కామిని ♦ కోర్తి వియోగ వేదన. ౯౧౯

ఉ॥ చెంగటి యీఱమందు తన ♦ చిల్క యడంగుట గాంచి కంచెలఁ
లాంగక బూరట్టిని వ ♦ లుంద చనుగవ మోవలేమికిం

గ్రుంగి నడుంకు నెప్పుడుము ♦ కూడని నొప్పువహింపఁ జెచ్చెరన్
బంగరు గిన్నెఁ బట్టికొని ♦ పర్విడు నొక్కవరాంగి కుందుచున్. ౯౧౯

ఉ॥ అంచును గాంచి దాని నడ ♦ యందముఁ గాంచి సహాయ లీల నే
తెంచుట గాంచి మైత్రిసరు ♦ దెంచె నటంచుఁ దలంచె దోడుగా
నెంచెను సిన్న గాంచు నను ♦ తెంచరె యందము లేని దంచు నీ
కించెడి భూష చిత్తు ధరి ♦ యింపుమ చుంచొక ముద్దరా లనెన్. ౯౨౦

చ॥ నిమల శిరోమణిం గదిసి ♦ వ్రేలెడి పీల్చడఁ గాంచి పెన్ భుజం
గమ మని కాటి నెమ్మి వెను ♦ నం బొడువం గని సుందరాంగి యో
ర్తమిత భయంబున బాటచి ♦ యస్పటి కుండిన కిన్న వీడి మో
దము వలకాని కెచ్చిరిలఁ ♦ దానె ననుంగు నొడిం దటాలున్. ౯౨౧

చ॥ అనదృశ సుందరాంగి యొక ♦ యర్మిలి కాంతను పైఁడిబొమ్మ! యిం
పెనఁగు మరందమా! ప్రియన ♦ ఖ! నను గన్గొను మంచుఁ గన్నులన్
బొనఁగఁగ మూసి కోయఁదగు ♦ పుష్పలతా నికటంబు చేరి యో
హాసపరి! రోసి కాంచు మని ♦ యుబ్బున నవ్వెను గేలి గొట్టుచున్. ౯౨౨

తే॥ వింటి నారి లనంగ తీర్థయలఁ జుట్టి, పంజరముఁ గాల్చి యువక దర్పకుఁ డొకండు
నీలవేణుల వదన వ ♦ నేజయులకు, నందయ రాగ భాస్కరుఁ బోలె నొప్పు మిగిలె.

తే॥ చెఱకువిలుకాఁడుసిగ్గిలుఁచెఱువ మమరు, మగలు కొగదఱు తరితీపులెగయఁగొలుపు
చెలుల కలికి నల్కులకు ♦ శేష ఫణితి, శాస్త్రములకు వలెన్ వ్యాఖ్యఁసలుపువారు.

తే॥ భ్రమర గీతముల్ నందర ♦ వమ్ము గాఁగ, ననమ శరుడనువ్రేడు లక్ష్యమ్ముచూపఁ
గదుపు నడుమను కోడెలు ♦ గదలు కరణే, గలువ కంటులు చుట్టిరాఁగదలువారు.

తే॥ మదిఁ గడంకచే మునలు మఁస్పడుని యిటి, గలుతు రనుకొంట వట్టి మాటలె నిజంబు
చిన్నిలతలఁబ్రనూనముల్ ♦ చిమము నీమె, కనఁబామలెవారిలొంగింపఁగలవుచూడు.

క॥ పొన్న తరు వెక్కిన ప్రియుని, యెన్నికలో నెక్కినిలిచె ♦ నిందువదనయే
యెన్నఁదగు జ్ఞానులేనిం, దిన్నగ గురు కుచల గెలిచి ♦ తిరుగం గలరే? ౯౨౩

తే॥ దేవతలచేతనేని చి ♦ త్రింసరాని, సుషమ యంద తలంపును ♦ చూపు నిలిపి
పుష్పశాఖపై నుండిఁపురుషుఁ డొకడు, మొగ్గలును చిగురులుగోసిఁముగుడకొనఁగె

తే॥ గదను పోలిన భుజములు ♦ గల యొకండు, ప్రియసఖిని గాంచె నాయలిఁవేణి బింబ
ఫలముఁబోలునోటడుడుకుఁపలుకువలుకఁ, గనలు గొనె నని మదిజాలఁగలతనొందె

క॥ అను నిట్టి చెయ్యలం గల, వనితలు పురుషులును గూడి ♦ వనమున విరులన్
దనియఁగఁ గోపిరి వేనట, గొని జలముల నాడ నిచ్చు ♦ గొనిరి మనములన్. ౯౨౪

౧౬. జలక్రీడాపటము. (౩౩)

చ॥ లలితులు దివ్యమూర్తులక * లంకులు దేవ గణంబు సిగ్గిలక
బాలసి శ్రీముఖంబులు ప్ర * పుల్ల నరస్సులనుండి ఝంకృతుల
నలుపుచు మూఁగి లేవ విల * స ద్వసవాటులనుండి పెంటులం
గలిసి మదేభముల్ చను ర * కంబున నేగిరి స్త్రీలతోడుతక. ౯౩౧

తే॥ కొలకులం దిగి క్రీడింప * వెలయు లీల, మునుపు దుర్వాసుఁ డింద్రుని * గనలి తిట్ట
నతని నంపద యప్పర * న్నతులతోడ, గడలిఁ జేరెన దృశ్య మ * య్యుడలఁ దోచె.

చ॥ కలుకుల కన్నులం బలెనె * కల్వలు పూచెను కిల్వలంబలెక
జెలువల కన్నుదోయి విక * సింఛెను కోకనదంబులెల్ల స
వ్వెలదుల మోముదమ్మి వలె * విచ్చె వరాంగుల మోములెల్ల నా
జలజము లుల్లసిల్లు క్రియ * జానుగఁ బొందె వికాస నంపదక. ౯౩౩

ఉ॥ ఇందిరఁ బోలి కొందఱు ని * జేశుల తొమ్ములఁ జేరినారు వే
కొందఱు వారి కేలు జత * గూర్చి జయేందిర నాఁగ నుండి పైఁ
గొందఱు పాళ విచ్చుక్రియ * గొట్టములం గొని సీరు చిమ్మిరం
దంమల మీలు త్రుళ్ల భయ * మందిరి చేరిరి వారి కౌగిలిక. ౯౩౪

తే॥ గందవోడినొండొరులుచల్లఁ * గడఁగువారు, నిమలజలమునోభులఁబట్టి * యుమియువారు
అంజలులఁ దోయములు చల్ల * లాడువారు, కుచములంటవిరులు పడఁ * గుందువారు.

తే॥ మెఱుపుఁబోలినమధ్యముల్ * మెఱుపువారు, వెదురుఁబోలినభుజముల * వెలయువారు
విరియు కేశముల్ మొగముల * మెఱుగు పఱువఁ, జేరి క్రీడింప నంచలఁజీరువారు. ౯౩౬

సీ॥ పగడంబు డంబు బిం * బంబు రాగంబు ప, దృంబు నింబారు మొ * గంబు లలర
కువలయ సయనముల్ * చవులించు నించు నం, చున మించు మించిన * సుందరాంగు
లడరి జడమ్ముల * నడుమను నడయాడు, నాలుగ మీలను * లీలఁ గనుచు
నీతటాకంబుల * కెల్లను కన్నులు, కలవె యంచు హేతులఁ * బలుకువారు

తే॥ తమిని విభుల భుజంబులఁ * దడవు పూన్కి, దరుల నున్న మయూరముల్ * విరిసిపాఱఁ
గుండసపుఁ గుండలమ్ములు * గునిసి యూడ, దరులఁ జేరువారలు నైరి * తమిని లపుడు

తే॥ నిర్జరాంగనఁ బోలిన * నెలఁత యొకత, నీటఁ బ్రతిబింబితంబైన * నీడఁ గాంచి
నేను నవ్వ నవ్వనది నా * నెచ్చెలి యని, గబ్బి గుబ్బల నర మీయఁ * గడఁగెఁ బ్రీతి.

తే॥ అచటఁ బొసఁగిన దొసఁగేదొ * యరయరామ, మీలఁబోలియెఱ్ఱనిచాఱ * వాలుకనుల
నెఱ్ఱజేసి సంకజములం * దిమిడి నిలువఁ, జెలువ మొగ మేర్పఱుప శంక * చెందెఁ బ్రియుడు.

చ॥ తలిరులవంటి హస్తములఁ దాల్చిన కంకణముల్ శిలీముఖం
బుల రాదతోడ నార్వ జలఁ పూరమునం జొరఁబాట హేమమే
ఖలలు తునింగి కాళ్లఁ జెలఁ గన్ భుజగంబులు చుట్టె నంచు వె
ల్వల గొనె కంప మొందిరి వి భీత మృగాక్షులు కొందఁ టత్తఱి. ౯౮౦

చ॥ తొలి కలశాబ్ధిఁ ద్రచ్చునెడఁ దుర్గుటచూ నుధతోడఁ దోచు వే
ల్పుల జవరాండ్రు చుట్టుకొనఁ బొల్పుగు మందరమట్టు లంగదం
బులు కడియంబులు వెలయుఁ పుష్ప భుజండగు నొక్క రాజు తన్
గలుకులు చుట్టి నిల్వ జలఁ కంబుల నామచునుండె వేడ్కమై. ౯౮౧

ఉ॥ కంకణముల్ ధరించు కరఁ కంజములున్ జఱునవ్వు కవ్వు రా
గాంకితమైన మోవులు ధ్వఁ జాంచలలీలఁ జలించు మధ్యముల్
పొంకముగాఁగ నొప్పు పువ్వుఁ బోఁడులలోనఁ జెలంగు రాజ మీ
నాంకుడు తోచె నిర్ఘరిణిఁ హస్తినలం గల హస్త కై వడిన్. ౯౮౨

ఉ॥ కారు నెమిళ్ల క్రొవ్వు లడఁ గం దగు చాయలు గల్గి మబ్బులం
గేరిన కేశ పాశములుఁ గీల్కొను చిల్కల కొల్కి కూటముం
జేరిన యొక్కఁజేడు విలఁ సిల్లె సురాపగ తీరమందు పెం
పారిన ఋక్ష నంచయ న మాశ్రిత పూర్ణ శశాంకుకై వడిన్. ౯౮౩

చ॥ అరుదగు తుంట వింటి యన మాన్పునకున్ వల పొండె కాక యం
పఱయు నొనంగు దృష్టి గల మానిని యోర్తు సఖ జనం బలం
కరణము గూర్చు జెల్వల ని కాయమునన్ వెలసెన్ మనోజ్ఞయై
విరుల తటాకమందు కడుఁ బెద్ద జలేజము విచ్చు మచ్చునన్ ౯౮౪

తే॥ చెలులు పలువురు తన చుట్టు నిలిచియుండఁ బ్రమద యొక్కర్తు విరిసిన ప్రసవనికర
వల్లు లొకకొన్ని యొలయఁగాఁ బాల వెల్లి, బాడమిసట్టి కల్పకవల్లి పొడవు నూపె.

సీ॥ గురు రథంబుల నుండి కొన్న నితంబముల్, కొబ్బరి మ్రాకులఁ గొన్న కుచము
లేరి యొద్దను గొన నేరిని యనవద్య, సౌందర్య మొప్పారు నన్ను తొంగి
కంచెలలోన వి గించిన వక్షోజ, ములును వెలికి దూఁక మునిగినంత
విమల జలంబుల వెలుగు రాకా చంద్రు, ప్రతిబింబ మన మోము పరిపిల్లె.

తే॥ వలుఁద భుజములు వలువల వెలికి నులుకు, నుజ్జిదిపిఱుదులుకుంభపయోధరమ్ము
లొండొకటి మీఱి క్రమ్ముచు నుంట జేసి, వెల్లువలు తటముల మీఱి విరియఁబాటె

తే॥ ఎఱ్ఱ నోరు తెల్లఁగ గను లెఱ్ఱగాఁగ, దావి గందము తొలఁగ వ శ్రుములు నలఁగ
జలజ వదనలు మునిగిన కొలఁకు చూడఁ బ్రేమ మీఱఁగ గవిసిన ప్రియునిపోలె.

తే॥మాన్యులంగూడితిరుగు సామాన్యులేని, మాన్యులొట యుక్తమకదా? మత్స్యములును
దరుణుల యొడళ్ల తావులఁ బరిమళించె, బెర నిదర్శన మిఁక దీని కరయ వలెనె?

క॥ తరుణుల చందనములతోఁ, దరుణుల కుంకుమము గలిసి కరగ నిండిన యా
సరసి నొకచోటు సీలపు, శరదమ్మున నెఱ్ఱ మొగులు క చంద మృద్యో. ౯౪౯

క॥ అలఁదిన యొడలి యగురుతోఁ, గలిసిన కలపంబు సీటఁ కడుగం బడఁగఁ
దులకించు మెఱుంగఁజోణులు, విలసిల్లిరి సానఁ దేలు క పెను మణులనఁగె. ౯౫౦

క॥ చెలువుని భుజమున నంగన, చెలువుగ గందమున వ్రాయు క చిత్రము సరసీ
జలములఁ దుడువఁబడుట తా, దెలియక కను లెఱ్ఱజేసి తీక్ష్ణతఁ జూచె. ౯౫౧

తే॥ వలుఁద పిఱుఁదులు దర్పక క జ్వరము కలుగు, నతివ యొక్కతె కలపంబు కలరుఁదేనె
క్రొవ్విరులు పుష్పాడియుఁ గొలఁ కున జలంబు, తోడ సలసలనుడికెను ధూమమెగయ

క॥ వనజ నివాసిని బ్రాంతిని, దన కరమున జలక మార్చు క దంతిం బోలె
వసమాలా భుజఁ డొక్కఁడు, తన కరముల నీర మెత్తి క తరుణిం దడిపె. ౯౫౩

తే॥ మెల్లని నడక నోడింప క మెలఁత లుంచు, మృదు పదములఁ బోలిన వన నెదలఁ గనలి
త్రొక్కులాడుచున్నవియనఁదొట్టుకొనియె, నలినములమీఁదియంచపిల్లలు నయారె

తే॥ చందనము వోవఁ దేలయెసారు గొనుచు, హేమ కుంభంబులంబోలియెనక మెనఁగు
గబ్బి గుబ్బులఁ గని దర్ప క జ్వరమున, నడలు కాముకు లెందఱో కనుడువఁదరమె?

క॥ ఏలిక విరిసిన తామరఁ, బోలిన కేల్పాఁచి జాడ క పాలపము దెలుపక
లోలాక్షి చేటి కన్నుల క మూలముగఁ గటాక్ష సంజ్ఞ క బోడిమిఁ జేసె. ౯౫౬

తే॥ అలలు త్రోయుచుఁ బరువిడియలముకొనఁగ, నురులు సీట మునుంగు రక్తొత్పలములు
హరిణనేత్రల మోముద క మందలేమి, మదిని సిగ్గిలి డాఁగిన మాడ్కి నొప్పి. ౯౫౭

క॥ ఈరీతిం గ్రీడించిన, వీరులు మానినులు సరసి క వీడుచు దరులం
జేరుచు దువ్వలువ లలం, కారంబులు దాల్చి రెల్ల క గాంచిన తనివి. ౯౫౮

ఉ॥ కోరిన వట్టు నీరములఁ క గుంకి పదంపడి వీడినట్టి కా

సారము లొప్పె రిక్కలును క చంద్రుఁడు వీడిన మిన్నువోలె నిం

డారఁగ విచ్చియున్న జల క జావళి యెల్లఁ దొలంగి దోపు వో

గారము దక్కి కుంది మదిఁ క గంది యలండురు పేద చందమె ౯౫౯

క॥ హరిణాక్షులతోఁ బురుషులు, బెరసి జలము లాడుచుటఁ పీక్షించిన యా

తరణి యటులాడఁ గోరిన, కరణిం జని చాయతోడఁ కడలిఁ గ్రుంకె. ౯౬౦

క॥ బలహీనుఁ డగుచు నోడియుఁ, జలమున మఱి యరుప్పైకిఁ క జను నృపుఁ బోలె
వెలఁదుల మొగముల కోడిన, నెలయు మరలఁ బైకి నెక్కి క నెలకొను కడిమి.

౧౭. చుఘపానపటలము. (౬౭)

ఉ॥ తెల్లని కల్లు వెల్లువనఁ ♦ చేటగు సాటలు రూపుతో నిటుల్
చెల్లె ననంగ, నుల్లమునఁ ♦ జిక్కని మోహము నిండిపొరి యీ
వెల్లువ యయ్యె నా వెలసి ♦ పెల్లుగ వెన్నెల లెల్ల నేత్రముల్
చల్లన గాఁగ నెల్లడల ♦ సాంద్రముగాఁ బరవె జగంబునక. ౯౬౨

చ॥ కలిసినవారి చేతలకుఁ ♦ గల్లునుదోలి నియోగ మొందు వా
రల యును తాను దుర్విష వ ♦ రంబయి నెయ్యపుటల్కు బూను క
ల్కులకును గూర్చు దూతియయి ♦ గొప్పగ పిప్పగ వెన్నెలల్ జగం
బులఁ బరవె మరుండు తనఁ పూనికి బానట గోర వచ్చె నాక. ౯౬౩

అ॥ సదులు గంగలయ్యె ♦ నుదధులు పాల సం, దరములయ్యెఁ బర్య ♦ తంబులెల్ల
వెండి కొండలయ్యె వెన్నెల పెల్లిద, ముగపించు లేమ ♦ సంగవచ్చు? ౯౬౪

ఉ॥ ఎల్లరు నెల్ల దిజ్ఞిచయ ♦ మెల్ల పదార్థము లుల్లసిల్లి క్రొం
దెల్లని వాటచేత జగ ♦ తీతల మెల్ల నెలింగె దొల్లి యు
త్పల్ల సరోజ బాణుండిలఁ ♦ బుట్టిన నాఁడు రమా సుమాంగి లో
వెల్లిగఁ బాటు సమ్మదము ♦ పేరిమి గప్పిన వెల్ల యెల్ల నాక. ౯౬౫

మ॥ పొలఁతుల్ చేరిరి చుక్కలఁజైనఁగు మే ♦ ల్ముత్యాల పందిళ్లనీ
డల సంచార పయోదముల్ దిగెడు ద ♦ ట్టంబౌ వనాంతంబులక
జలమం దేటి నీరువోలు స్ఫటిక ♦ స్ఫీత స్ఫుర ద్వేదికా
నలులం బుష్పిత కాయమాసముల ని ♦ ప్తాగోష్ఠి గ్రీడింపఁగక. ౯౬౬

తే॥ పుష్పవేణులతోఁ గూడి ♦ పూల నెజ్జ, లందు కాలంబు వుచ్చెడు ♦ నానఁ బురుషు
లమృతముంబోలి తేటయై యలరు మధువు, హైమచపకంబులం గొని యానిరపుడు.

తే॥ అమర గంధర్వ విద్యాధ ♦ రాబ్రముఖులఁ, గేరు సౌష్ఠవ మొప్పు న ♦ క్కీరవాణు
లలరులం దేంట్లు తేనియ ♦ లాను లీలఁ, జవ్వరించి రానవమును చవులు వాఱ. ౯౬౭

తే॥ చంద్రికను పాలఁ బోలిన ♦ చపక మూను, చేతికాంతిచే జెలువారి ♦ జేగుఱయ్యె
నుదతి యూనిన సుర్గ రాగ ♦ నుధను పోలె, నింతి కనుగవ యప్పుడ ♦ యెట్లఁ బాటె.

తే॥ అగురుపొగగ్రమ్ము క్రొమ్ముడియవఘళించు, మగువ త్రాసిన తెల్లని మధువువహ్ని
కుండమున నేయివోసిన ♦ కుదురుదాల్చి, యుల్లమున నున్న కామాగ్ని నొలుకజేసె.

చ॥ విలసిత ఫాలయైస యలి ♦ వేణి యొక్కర్తుక పైఁడిగిన్నెలో
పలఁ దన నీడఁ గాంచి చెలు వా! మధు వానుడు రమ్మ యంచు వే

పిలిచె; వినంబు బోల్కనుల ♦ వేడిమి వాక్కుల సబ్బి వెన్నయున్
వలయు మనోజ్ఞరాండ్ర యవి : వేపు దీని మహాండు గలునే? ౯౭౧

చ॥ అలుకగఁ దగ్గ కౌను గల ♦ యంగిన యానవ పాత్ర మందు వే
సలియును కెంపు మోచి చిటు ♦ నవ్వు విష స్ఫురితాగ్ర కుంత వీ
క్షులు గల నీడఁ గాంచి వెలి ♦ చాసరొ యేమి యొసరు వద్ది యెం
గిలి యిదిక్రొత్త త్రావు మని ♦ కేరెను కుట్టుల దంత కాంతితో. ౯౭౨

ఉ॥ నూత్న విధంపు హింసలను ♦ నూల్కొనఁ జేసెడి చూపులాడి మేల్
రత్నపు గిన్నెఁ గాముది చొ ♦ రంబడఁ గల్గని సంభ్రమించి వే
యత్నముతోడ నానునెడ ♦ సంగన లెల్లరు కేరి కామిసి
రత్నముఁ గాంచి నవ్వ లు ♦ రామయు శీర్షము వంచి సిగ్గిలెన్. ౯౭౩

ఉ॥ వీణకుఁ బిల్లఁగ్రోచి కొద ♦ మించెను శ్రావ్యత యీమె యంచు వి
న్నాణముగా వచింపఁదగు ♦ నారి యొకరుక కల్ప తాపి కల్
నాకెపుఁ బాత్రఁ బట్టి నయ ♦ చంబుల నీడను గాంచి యంత సిం
గాణి బామల్ వెలుంగఁ దొలఁ ♦ గన్ వడి నూఁదె ద్విరేఫమున్ భ్రమన్.

తే॥ కైపు మిక్కిల ఘూర్ణిల్లుకనులతోడఁ, గల్గునం దిందు బింబంబుఁ ♦ గాంచి యొకతె
యీవురాహుభయంబునఁచటడాఁగి, యుంటె? యడలకుమభయంబుఁనొనఁగితి నను

క॥ సుడియే యనఁదగు పొక్కిలి, యడరు పడఁతి పూల సంది ♦ రందలి జ్యోత్స్నాన్
సుడియు మతిచేత మధువని, తొడిబడి గిన్నెయకుఁ బట్టఁదొడఁగెం దొడ్డోన్. ౯౭౪

తే॥ మించు సంచుఁ జలియించు ♦ మించుబోడి, సుధను పోలిన పలుకులఁచొప్పుచెడఁగ
రశన నూడిచి విరుల నఁరంబు చుట్టె, శిరసునం గట్టె బంగారు ♦ సరిగ చీర. ౯౭౫

తే॥ కల్లుపాత్రలోఁ దనమోముఁగాంచి యొకతె, నిండుఁ దానఁగ వచ్చెనంఁచెడఁ దలంచి
చంద్ర! పొలయల్గు వేళలఁజల్ల నగుదు, వేని యీ కల్లు నీ కిపుడిత్తు ననియె. ౯౭౬

తే॥ ఒక్క తిలనాన ముంజేయి ♦ త్రో క్కులాడ, నాననముపయి నొలికించి ♦ యానవంబు
మైకమున నెఱుంగక మఱి ♦ మధువు నాన, గిండి కెమ్మోపిపై బోర ♦ గించె మరల.

చ॥ పిసిని ధనంబుకై యిరిగి ♦ వేచిన యాచకు లట్లు తుమ్మెదల్
ముసరి రవా? సేయ నొక ♦ ముగ్ధ ముఖాబ్జము విచ్చి యానవం
బెనరఁగ నాన నానగొని ♦ యింబుగఁ గోరను నానవైచు నా
బినమున జుట్టసాగె నలి ♦ వేణులు వింతగఁ గాంచుచుండఁగన్ ౯౭౭

ఉ॥ వాలుగ మీలు బెట్టు చెడి ♦ పాట నొకన్ వెలివాటు కత్తి నా
వాలికలైన కన్నులును ♦ వాల్చడయున్ మద బర్హి చాయయున్

గ్రాలు లతాంత కోమల యొ ♦ కర్తు ప్రియుండు సురక్ష గ్రహింపడక
మేలి గుణంబుతో సదియు ♦ మేలొన దానంగ నుత్సహింపదుక. ౯౮౧

తే॥ ఒకతె కోపాభినయ మూనునొఱుపు దోఁపఁగన్ను లెఱుపొందనొనలు వక్రతభజింపఁ
బండ్లు గొఱుకుచు సులలిత ♦ పల్ల వముల, తిము రడఁచు కర తలములఁ ♦ ద్రిప్పుచుండె

చ॥ చలఁమునొందు మోవియను ♦ జానగు నెఱుసి దొండపంటిపైఁ
దెలి నెల కాతులంగినిసి ♦ తేఱిన తెల్లని పండ్ల నొక్కుచుక
దొలఁకుచు శత్రు రక్తమునఁ ♦ దోఁగిప ప్రాసముఁ బోలు కన్నులక
జిలుకక చూచు చెల్వ మయిఁ ♦ జెమ్మట గ్రమ్మెను చిందు కల్లునాక ౯౮౩

ఉ॥ పండిన మోవి దొండపయి ♦ భాసిలు రక్తిమ రెండుకన్నులక
నిండఁ, దలంచు టొక్కటియు ♦ నేర్పునఁ బల్కుట యొక్కటైన యా
యండజయాస మో మనెడి ♦ యబ్జములోఁ గల కన్నుబొమ్మ కో
దండము వంగె గంపనము ♦ దాల్చె జెమర్చెను భాలచంద్రుడొక ౯౮౪

ఉ॥ బూరుగపూవు నీచి గల ♦ మోవి మెఱుంగునువీడఁ బండ్లయం
దూరిన నీరు తేనెవలె ♦ నొల్కఁగ, తొమ్మున తైకతోడుతక
జీరయు జాఱ, వేసలియుఁ ♦ జిక్కయి జీరుకులాడ గేలి న
వ్వారఁ బ్రియాభిషంగమము ♦ నాసవ సేవయు నొప్పె సామ్యమై ౯౮౫

తే॥ అసమశరనిచే వలవంత ♦ నందుచున్న, యోర్తి ప్రియఁ దేర జేటిక ♦ నొగిని పంప
నెంచియొచ్చెనీ! నీవునా యెడఁదవలెనె, యచటనేయుందో? మరలుదో? యనుచుఁబలికె

క॥ హరిణాక్షి యొకతె తనప్రియ, వరుఁ బిలువగఁ జెలులనెల్ల ♦ వరునగఁబంపెక
దరువాత వారివెంటనె, తరలె నొకర్తుకయె తాను ♦ దయితుని కడకుక ౯౮౬

క॥ వలచు విరి సెజ్జపై దరి, దెలియని మోహాబ్ధి మునుగు ♦ తెఱవ యొకతె తి
పొలయఁగ వల్లభు పేరులఁ, బలుకు చిలుకఁ గొంగిలించె బ్రాఁతి, తొలంక ౯౮౭

క॥ వనజాక్షి యొకతి శయ్యను, దన తోడగు చిలుక సలమి ♦ దయితుఁ బిలువ కే
మనియెదు? జక్కవతో నీ, వును తాపము గూర్చె? యనుచు ♦ బోరున నేడ్చెక

క॥ తన సవతి పేర దయితుఁడు, తను పిలువఁగ నప్పు వచ్చెఁ ♦ దరలాక్షికి వెం
టనె కనులనుం పలవల, మని బాష్పకణంబులురలె ♦ నలుకయుఁ దొలకక. ౯౯౦

తే॥ మునుపు దొనఁగుచేయుప్రియుండు, ననరుదోఁపఁ, బిఱుందు మొలనూలిపైఁగేలు.
దరుణికన్నులనశ్రుము ♦ క్తములునెల, జిం దెఁదెగుమేఖలామణులె ♦ చెదరుమున్నె మ్రొవనంతఁ

చ॥ అలుగుదునా ప్రియుం డిటకు ♦ నచ్చిక బుచ్చిక సేయ వచ్చినక
కలియుదునా యెదం గలుగు ♦ కంఠుని వంత తొలంగు నట్లుగా

పలుకుదునా మనోహరు స్వ ♦ భావ విశిష్టత వీణ మీటుచున్
దెలుపుదునా మనోవ్యథను ♦ తేటగ నంబొక యింతి చింతిలెన్. ౯౯౨

క॥ ఒకరిత తన పొలయల్కును, సకులకుఁ దెలుపకయె వీణ ♦ చయ్యకఁ గొని హ
స్త కమల మెఱుఱున యగునటు, నుకముగఁ దన మదిని గలది ♦ చొక్కుగఁ బాడెన్ ౯౯౩

క॥ కాంచును శకునం బొకనతి, కాంచిన యపు డెల్ల ననువు ♦ గానని వగచే
నించు విలుతు నేటుల నును, అంచితముగ వెడలఁ బాటు ♦ నన నిట్టూర్పున్. ౯౯౪

తే॥ కందుకమున కందం బిడు ♦ సుందర కర, ప్రియుని పిలువఁగా జోటి నం ♦ పినది యంత
లోన వచ్చె నన్నంతఁ దల్పులను మూసె, నామె తలఁచేమొ యెఱుఁగశక్యంబుగాదు

క॥ అమరిచిన పానువునఁ జెలి, యమరముఁ దొలంచు త్రోవ ♦ యరయని దయితున్
విమలాంగి కల్ల సోమరి, తిమురున నీలుగుచు నడిగెఁ ♦ దిన్నగ గడియిల్ ౯౯౬

క॥ పదరి యొకతె లత్తుక గల, పదమునఁ దాఁపగఁను నిండు ♦ పపువను చేసెన్
నెడ వేయఁగ వల మొలకలు, పొదలె ననన్ గగురుపాటు ♦ పుట్టెఁ బ్రియునకున్ ౯౯౭

తే॥ పగట నోరిచి మరలిన ♦ బంటొకండు, సుందరీ స్తనములు కృశిం ♦ చుటను గాంచి
పొంగి తన్ను మించిన ము ♦ దంబున మొగంబు, తేటనొంద భుజంబులు ♦ మీటనిలిచె

తే॥ లలిత సుందరుఁ డొకఁడు త ♦ ల్పంబుఁ జేరి, కంతు సంపట యెల్లడఁ ♦ గప్పి యున్న
పగిది నొప్పు పానువు మీఁది ♦ పల్ల వములు, మాఁడుటం గంటఁగని దిగ్భి ♦ మంబునొడ.

తే॥ కలన ముడుకు తాపము గల ♦ కదనవిజయ, వరునకుం బ్రియురాలిబొం ♦ గరపుఁజనులు
తనకు నభిషేక మొసరింప ♦ ఘనులు నిలుపు, కనకపూర్ణ కుంభములను ♦ గరిమఁగాంచె

అ॥ కనక లతిక ప్రియుని ♦ కడఁ జేర నుంకించి, గజ్జయలును రళన ♦ కంకణములు
దొలఁగఁజేసి పొరపు ♦ గల చందురుని మదిఁ, గనలి యుఱివి చూచి ♦ కడఁక మానె.

క॥ నవ మదనున కొక్కర్తుక, తవిలి పువ్వులు కోసి చుట్టి ♦ తార్చిన సరికిన్
బవి భుజ యుగళము లొంగెను, బువు సరము బలంబు నేము ♦ పొగడం దరమే?

తే॥ కుటిలకుంతల తనలోని ♦ కుములు దెలుప, మస్కభుని గాంచి తన చెలిన్ ♦ మరలఁగాంచె
నింతియుద్దేశమునుగ్రహి ♦ యించినఖయు, సుందరుఁడుచను త్రోవను ♦ చూడఁదొడఁగె

తే॥ రాజవీరుని కడ కొక ♦ రమణి వెల్లె, నాతిఁబిలిచిన దూత మ ♦ సంబుఁ గలఁచు
మధుమా? మా రుతమో? మా పో? మరుఁడా? యే మొ? లరసిపలుకంగ నేరికి నయితిగాదు

తే॥ పొంగినట్టి మోహమునకు ♦ లొంగి వాన, వంటి చల్లని కనుల బా ♦ వ్వుములు రాల్చ
నేమి మూఁడెనె యని హితుం ♦ డెదుర నవ్వు, నవ్వి సిగ్గు వీడిన దెల ♦ నాఁగ యోర్తు.

తే॥ లేమి నెలవగు కటి గల ♦ లేమి కనలు, ప్రబలఁ దడవిన చేతి న ♦ వ్వలికిఁ ద్రోవఁ

ద్రోచునాచేషయాస్రియః ఖిమ్మనందు, కుంతిమాల గ్రుచ్చుటంబోలెఁగుములఁజేసె
అ॥ చెలిమి కలిమి గలుగు + చెలి చేయి దడవుచుఁ, జెలువుఁ బిలువుమంచుఁ జెప్పఁబూను
దసు యెడంద సిగ్గు + బలయెత్తఁ చెప్పకో, రంప్రప్రాద్దు నిలిచియలమటించు. ౧౦౦౨

అ॥ నుడిసి నలపు పైకిఁ + బొడుచుచుగడ నొకర్తు, బయలి ప్రాణమైననలపుకాని
చేష్టలల్ల సఖికిఁ + శిష్టంగ నుంకించి, బిడియమంది నేలు + నుడువు లాడె. ౧౦౦౩

తే॥ బసఁ శుయుల్లమాన్ ప్రాణముఁ + క శునిండు, ప్రేచయొక పాటిచేయెనప్రియుడుఁ బ్రియయు
నొడవు లొకటి చేయఁగఁ బోలుఁ + నొత్తిబిగియఁ, గొలిపించి కొనిగినారుఁ కాంత లూట

క॥ నుందరుఁ డెదు రగుడు మనసు, ముందేగె ముంబుఁ బోలు + మొగ్గును మ్రొక్కె
నుందరునకు నది క్రొత్తగు, చూడఁచుగా సిగ్గు పూచె + జానకుఁ బోలెక. ౧౦౦౪

చ॥ బిలియలుకం బసించు వల + పుం గొని నల్లల మూహ సేయు చా
పలమతి యొర్తి కొంటిమెయి + వల్లభుఁడెరకఁ రేయివోలెఁ గ
రల్లలివలఁ జేటి చేరఁజని + బంధురదేహ! యిదేటి తీరు? పైఁ
జాలుకందవమ్మ గాచె? యని + సూక్తులు సత్కెను తల్లి పోలికక. ౧౦౦౫

తే॥ సంజడయ్యము దాఁకిం + సరణి నొప్పు, వలఁది రెండుకర్తు తల యెత్తునిలుచుఁ జూచుఁ
బలుకుఁదియె మొయెఱుఁగడుఁ చెలువుఁ బిలువ, బంపుదూతితోఁ దనతెల్విసగపెనేమొ?

తే॥ జననమరణచక్రమున్ తొనఁచలించు, మనసుతో మొయిలునఁ దోచిఁ మరలమఱుఁగు
మించువలె బయటికి వచ్చి + కాంచుఁ బిదప, నేగుచుండు లోనకినొకఁ యించుఁ బోణి.

తే॥ మకరికా యోగ్యుఁడ చనుఁ మలల మీఁద, కంతుతూపులు తొలిచినఁ గాయములను
కేల నదుము నేడుచుఁ వ్యఁగినుకఁ జింత, వెల్లడించుఁ బొమ్మని దూతి, వేడు నొకతె

తే॥ సంభవము నార్తినెఱిగిన + జనులయొద్ద, శిష్టికొనుటలు వృథయనిఁ చెమ్మరించి
యుడికి కృత్యులది పడకపైఁ + బడుచు నోర్తు, ప్రక్కనిలిచిన చేటిని + పాటఁ జూచె.

తే॥ లికుచకుచలగు కన్యకా + లికిని మించి, బ్రమయుచున్నాడు మనులందుఁ పచ్చెకాని
కరణిఁ జూచ్చివారలు ద్రావుఁ కల్లుతేటఁ, ద్రావెగాఁ బోలుఁ బూన్కిఁ గందర్పఁ డిపుడు.

తే॥ తరుణులం గూడ రశన లంఘనము లూడ్చి, తొలఁగఁజేసి వల్లభుల్ + తుడుమువంటి
వారలేనియు వెలి వఱుఁ పంగఁ దగని, చెయ్యబొప్పార దగ్గఱఁ + జేరఁ దగునె? ౧౦౦౬

తే॥ బయలి మేఖలల్ వలువలుఁ వదలఁ జేయు, టబ్రమేయోర్తు బిడియంబునవలఁ ద్రోచె
నాద పదిలంబు గలుగు సన్నాస్యసి వలెనె, తన్ను సస్యసింతుటయు నిఁ త్తఱిని గలదు.

తే॥ తరుణుఁ డొకఁ డొక తరుణి కందర్ప కదన, మందు సములై రి హెచ్చుతగ్గరయరాక
యిరువుర తలంపులూపిరుఁ లేక మయ్యె, నన్నచో నెవ్వరందు గెల్పందువారు. ౧౦౦౭

తే॥ బిక్కరుడుకరముఁ దనఁ యురముమూయ, నెదనువసియుచు ప్రాణనాఁ యిక్కఁబోటు
గలుగు నని వంచముఁ జరిగెనతలమున, మూయుచున్నాననుచు నొకఁడుదిత కనఁ.

తే॥ పగడపు మోక్షో వక్త్రోజఁచర్వతములు, మృదుల హస్తమున్ భల్లంబు. నెనయకనులు
గలుగు నతియోర్తు నలపులకడలియైఁ, ప్రియన కట రింభవలె మేటిప్రేమ నొనఁగె.

తే॥ వలపు కాని యనత్య వా ఁ క్కులఁ దలంచి, మేరలేని కోపముగొని ఁ మార కదన
మందు మగపోడిమింజేసి ఁ యడఁగి యున్న, యాసయేగల్గె నొకచామఁ యతిశయిల్లె

తే॥ హింస సాధనములు రూప ఁ మెనసి నట్లు, మెఱయు కన్నుల చెలితన ఁ యెఱపుకాని
నలమి గుబ్బలి గలుచు గు ఁ బ్బలు కడిది, విభు నురము దూసి చనఁచి ఁ వీపుచూచె.

క॥ చెలువల క్రొత్త వలపులను, వలకాండ్రు భజింప గంధ ఁ పంక మురలె వే
నలు లూడె గాజులందెలు, గలగల మనె నంచలించె ఁ గటి నూత్రంబుల్. ౧౦౨౪

క॥ కలువల దాయ యివము వలె, వలపు కినుకఁ దోల నొకతె ఁ వడి నొడికముతో
బలు కల్ల నిద్దురం గొని, కల సాకున నొరిమకానిఁ ఁ గాఁగిటఁ జేర్చెన్. ౧౦౨౫

తే॥ ఇందు బింబాస్యయునుతన ఁ హితుఁడుఁజేరు, తిరుణమబ్బుటచేదానిఁదలఁగఁద్రోవ
కొడలి నొడలితోఁ బై నవై చిఁమెడయిక నెద, నరయరై రియుదయఁచూటఁయరయరై రి

ఆ॥ కాంక్షిలూఱునుత్సఁ ఁ కత వరులకు. వక్ర, కుంతలలకు రతులఁ ఁ గూర్పురేయి
నలుఁద చనుల మోయుఁబలిమిఁ గాంచని మధ్య, ములను పోలి కార్యఁమునుభజించె

ఉ॥ పున్నెపుఁ గర్జముల్ తొడఁగి ఁ పూర్తి యొకర్పని వారి సంపదన్
చెన్నుగ మధ్య వచ్చుచు న ఁ కించెడు రీతి కిండు క్రుంకె బై
వెన్నుని తొమ్మునం బరిధ ఁ విల్లడి కొస్తుభ రత్న లీల వా
రాన్నిధియందు దోచె గ్రహ ఁ రాజు జగంబులు తెల్వినొందఁగన్ ౧౦౨౬

౧౦. ఎదురుకోలుపటలము. (౩౪)

సీ॥ చెడు నీతి త్రోవలలోఁ ఁ జెల్లక ధర్మ శా, స్త్రానుగుణ్యంబుగ ఁ సరుగు నెఱుక
సయము దప్పని పాల ఁ నము గల్గు దశరథ, చక్రవర్తియు గొప్ప ఁ సామజముల
మద జల ధారల ఁ నదులు పాఱుచునున్న, నేనా సముద్రంబు ఁ చేరి కొలువ
నాగలోకంబును ఁ బాగుగాఁ గనఁబడు, పరిశుద్ధ సైకత ఁ ప్రభలు గలుగు

తే॥ త్రిపథగం జేరఁగా నాయు ఁ నీయమైఁ, సైశ్య వారాశి తజ్జల ఁ సమితిఁ గ్రోత
దానిఁ గాంచిన యుప్పు నం ఁ ద్రంబు గూడఁ, దేట నీరు ద్రానెడు నానఁదీటుకొనఁగ

తే॥ పృథ్వుల కేదార వేష్టిత ఁ మిథిల జేరు, నంత దశరథు రాకకు ఁ నలరి జనక
వల్లభుఁడు మహోదారుండుఁ వార్ధి వలెనె, పొంగి యెదురుకోఁవచ్చెవిఁభుతవెలుంగ

మ॥ ప్రబలోత్సాహము చెంగలింప మద సా ధరం గంబులు దేరులు
విబుధశ్రేణి తుంగపాళి బలయన్ ధీరావధుల్ గొల్వ న
స్విబుధేంద్ర ప్రతిమానుఁ గోనల విభున్ ధీక్షించి తోడ్పర ధీ
ర బలుండొ జనకుండు వోయె రవి జే ధరం బోవు చంద్రుండు నాన్.

శా॥ గంగా ప్లావిత భూ విభూ త్తము చమూ ధాండులు వడ్డారిధుల్
తుంగోద్వీచుల శంఖ నాదములతోఁ ధోతేర శ్రీలక్ష్మీ నా
రంగం గాంచు సుధాబ్ధి సంతసమునన్ బ్రత్యుద్గమంబైన జో
కం గన్యామణి నీతఁ గాంచు జనక య్మౌపాలుఁ డేగెన్ వడిన్. ౧౦౩౨

తే॥ పరంగ నశ్వత్త దళ రూప భల్ల సమితి, యడరు దశరథుసేనకు ధన్య సప్త
కంబు చతురంగ బల రూప గరిమ నొంది, జగము పరవంగ నదియ పోపాటియగును

తే॥ జారులు జాలువారు మ ధాన్యాల గొడుగు, లోలి వీలి కుచ్చులు గప్పఁనుప్పరంబు
బగలు మఱిగి యిరులు గ్రమ్మఁబ్రభుని సేన, రంగు పూవుల పద్మాకరంబుఁబోలె

మ॥ కిమలాదేవీకి గాణయాచి విపుల య్మౌపాలు టెక్కెంబో వ
క్షమె? కోటిర మె? నిస్తులీ కృత వళ ధీ చ్చత్రమో? సత్కుల
ప్రమ సుపాదిత రాజ్యమో? బహుళ సం ధ్యం బొల్చు సైన్యంబో? బల్
శ్రమలం జెందియు నిర్ణయించి పలుకన్ శక్యంబె యెవ్వారికిన్? ౧౦౩౩

సీ॥ కంచుకాపూర్ణ కు ధాంచితోరస్కల, నీలవేణికలంఘ యిండుతేల్ల
ధ్వజులనే పోలు నా దస్యర సప్తస్వ, రారావములు బహు వ్యాప్తి గనియె
రథనేమి రవము వా రాశి ఘోషముఁ బోలె, గజ ఘీంకృతులు మేఘు గర్జన బోలె
జగతి పరిఖయెన్ జలధి మెరకగాఁగ, బెంధూళి నిండి యా పిదప బైన

తే॥ యేడు లోకంబులను ముంచి యెనఁగ మెనఁగె, ననుట తేలిక మాటయానసురవైరి
జగములం గొల్చు పాదము చన్న త్రోవ, నేగి యావలి లోకంబులెల్ల బ్రాకె. ౧౦౩౪

తే॥ పరపు గొడుగులవరుసలు, పురముగప్ప, గలుగునిరులదొలంచుట సులభమె యగు
మణి విభూషణులెన్నెల, మరపుదెచ్చు, గొరడువై చునెడయుఁగాయు మెఱుపు మెఱయు

తే॥ కోసలేశుండు రాజు కుండు గరిమ, నెదురు వచ్చు పథము లెల్ల హేమరజము
గంధవోడియుఁ బుష్పాడి పచ్చకప్పురంబు, పెక్కు వగల తావుల ధూళి బెరిసియుండె

తే॥ పునుఁగు కస్తూరి కుంకుమపువ్వునగురు, కలిపి చల్లగా నైన పం కంబుతోడ
గరుల మద జలధారలు గలిసి పాఱ, నైన బురదలే వీధులయందు నిండె. ౧౦౩౫

తే॥ నీడ లన్నియుఁ బరిమళ నీల కచల, కనక రత్నభూషణ తాంబూల గలుగు ననియు
విజయ చిహ్న పతాకలుఁపరియు మేలు, కల్లు గొడుగులు గప్పగాఁగ గలుగుననియు.

తే॥ దశరథుని సేవతోడ నుత్కంఠమొయిని, జనకు సేవయుఁ గలిసె ఘోః * షణ్ణమునిండ
ఘన తరంగాకులారావశంధియందు, నదులు చేరఁగా జరుగు విఁన్నాణమొప్పు. ౧౦౮౧

తే॥ జనకుఁ డుత్సాహమున లోకః * జనకుఁ డనఁగఁ, దగిన దశరథు రథమును * జాయవచ్చె.
రథివరులలోఁ దన మనోఃరథమువంటి, రథముపై నానఁ బోలినఁరయము మొఱయ.

అ॥ జాసి తేరు డిగి * మీసరంబగు సేన, వెనుక నిలువ మున్ను * వెడలు నతని
దశరథుండు కేలు * తగఁ జాఁచి యరద మె, క్కించికొనియెఁ గాఁగి * లించికొనియె.

తే॥ పులియెదుటి సింగముం బోలి * పురుషవరుఁడు, చెలిమి బంధు మిత్రాదులఁసేమమడిగి
ముందు జరుగ నిమ్మన ముదఁమంది యెల్ల, వారు మిథిలాపురంబును, చేరినారు. ౧౦౮౨

అ॥ ఇట్టులింపుపెంప * నిరువు రేగుచునుండ. తన్ను దాన పోలు * ధన్య గుణుండు
శివుని ధనువు విఱుచు * శ్రీరామచంద్రుండు, జనకు జనకు నెమరు * కొనఁగ వచ్చె

అ॥ విబుధ మనుజ నాగ * వినుతుండు రాముండు, బలసి వీరవరులు * గొలిచి రాఁగఁ
దమ్ముతోడఁ దాను * తపనీయ రథమెక్కి, వచ్చిచేరె దండ్రు * వాంఛవోలె ౧౦౮౩

తే॥ దశరథేశు నెదుర్కొనఁ * దరలుసేన, లోన నేనుఁగులో? పిడు * లో? హయమునా?
లెక్కపెట్టంగ మానంబు లేకయున్న, యా సమృద్ధిని పలుక శ * క్యంబె తెలిసి? ౧౦౮౪

సీ॥ నీలోత్పలమ్ముఁ ద * మాల పుష్పముఁ బోలి, చిత్రసౌందర్యంబుఁచెడఁగ నొప్పి
యమర వినుతమైన * యడుగుఁదమ్ములు గల, పిన్నవాడగు రామఁవిభుండు మున్ను
వదలిన ముఖ్య జీవమ్ము పిదప వచ్చి, చేరిన కిరణిని * చేరి యంతఁ
దక్కువారు తనకు మ్రొక్కుచుండఁగఁ దన, కన్న జనకు పాదశకమలములకు

అ॥ వినుతుఁ డగుచు లేవఁమనువనఁ దగు దశ, రథుండు గాఢముగ నుఁరమ్ము జేర్చి
యలమిఁకొనియెరుద్రుఁవిలుద్రుంప మున్నేగు, మహితబాహు గిరులుఁమఱుఁగువడఁగ

అ॥ తొలఁగ వీలుకానిఁదుఃఖమ్ము మొత్తమ్ము, మాయ మైన యంత * డ్మో విభుండు
లలిత రీతి మ్రొక్కు * లక్ష్మణుఁ గ్రుచ్చిక, వ్రంగిలింఁచికొనఁ గ * రంగుప్రేమ. ౧౦౮౫

అ॥ భవుని ధనువు ద్రుంచు * నవ మన్మథుండంత, మరలి తల్లులకు న * మన్మరించె
వారి యెడఁదఁ బొడమిఁపారమ్ము మీఱిన, సంతనంబు దెలుపఁశక్తు లెవరు? ౧౦౮౬

తే॥ మేటి భక్తి యతిశయించి * తేట యైన, కరణిఁ గన్నీటి కణముల * సరము లురల
మ్రొక్కు భరతుని తను తండ్రుఁమున్ను తడవు, పగిదినురమున, జేర్చె జీవములఁబోలె.

శా॥ శ్యామాకారునితోడ వచ్చు ఘనుడౌ * సామిత్రియఁ పిన్నుర
త్రేమకారునితోడ వచ్చు గుణవ * ద్వీరుండు శత్రుఘ్నుండు
ప్రేమ శ్యామల రూప భూషణములై * పెంపారు పాదాబ్జముల్
మోముల్ చేరిచి మ్రొక్కఁ జేర్చికొని రా * మోధంబుతో వక్షముల్

తే॥ నీతికరుణలే విభునిఁ ♦ భ్రాతృ ధనము, లని యెఱింగిచ తమ తండ్రి ♦ ననుగమించి
యనుప మాగమోక్త క్రమమనుసరించు, నుతులునువురుచూపఱుఁగూడ్కిగొనిరి

ఆ॥ సాక్షి యనఁగఁ దగ్గ ♦ సత్పరిచాలన, మడరఁ దల్లిఁబోలె ♦ చమరువాఁడు
దశరథుండు పిదపఁ ♦ దనయుని వీక్షించి, వై భవంబుతోడఁబదమ యనియె. ౧౦౫౪

తే॥ కరులఁ బోలిన యవ్వీర ♦ వరుల ప్రేమ, మెంతదో? వారికాతుక ♦ మెంత పొడవో?
కనఁగలేము కుమారులు ♦ కదలునంతఁ, బరిజ నోత్సాహ మాతండ్రి ♦ పగిదిఁ బోలె.

తే॥ ప్రేమమయులగు తమ్ములు ♦ క్రేవలందు, సములై వేడ్కతోఁ దురంగములమీద
రాఁగ నున్నత రథముపై ♦ రాముఁ డేగె, భేరి మున్నగు వాద్యముల్ ♦ బోరు కొనఁగ

తే॥ పరవి యభ్రంక పోత్తుంగ ♦ భర్త హర్ష్యములనుచిత్రాకృతులఁబోలుఁపాలుఁతిగముల
విసము నిండిన ట్లుండిన ♦ వీక్షణములు, పుష్ప వర్ష మె యస నొప్పఁ ♦ బురము సొచ్చె.

సీ॥ అందంపు మేడల - యందెల్ల కర కంక, ణంబులు మొరయ వే - నలులు విరియఁ
జెందమ్మి సాదమ్మ -లం దాల్చు నందె లా, గమ పద్ధతుల తాళ - గతులు దెలుప
కుంభి కుంభంబుల - దంభంబు చెడ డంబు, నింబారు వక్షోరు ♦ హంబు లొప్పు
సన్నతాంగులు గల - సాధంబు లెల్లను, సర్వనశాల లే - నాఁడుఁ గావు

తే॥ దేవదేవుండు శ్రీరామఁభూవరుండు, దరియ నా బాలికా ప్రాభ ♦ మరసిమరుండు
ప్రేరణము సేయ వారు గా ♦ విను చేత, లెలమి నవధరింపఁగఁ గుతూహలులుగండు.

౧౯. వి హార పటలము. (౫౪)

సీ॥ పూలచే దరియు క్రొమ్ముడు లొప్పు పడఁతులు, జింకలగుంపులుఁచేరు పగిది
బర్హి సంఘంబులు ♦ భ్రమించుటం బోలి, ఋక్ష బృందము తేజఃరిల్లు కరణి
మెఱుపుల రానులుఁ మెఱసిన కై వడిఁ, దుమ్మెదల్ జమ్మనిఁక్రమ్మి యార్వ
జాఱిన క్రొమ్ముడుల్ ♦ నవరించుకొనకయు, మొలనూలు తెగుటయుఁ ♦ దెలియకుండ

తే॥ పైఁటలుంజాఱినవదరింపకయుఁగొను, లులియలెక్కింపకయుడాసిఁతోలఁగుతొలఁగుఁ
డనుచు మధువు గ్రోలఁగ వచ్చుఁనభులయట్లు, నరభనంబున ముసరి రుత్సాహ గరిమ

సీ॥ కనులతోనే ప్రేమఁ యను వస్తు రూపంబు, గాంతము గాక యోకాంతలార!
ఈ నాతి జన్మంబుఁచే నొందఁ దగు ఫలం, బీ నాఁడె కందమోయింతులార!
రాతికిఁ దొలిరూపురమణఁ గావించిన, పదములఁ జూతమోపడఁతులార!
కను బరువైన శ్రీకంఠ విల్వితచిర, కరము లీక్షింతమో ♦ కలుకులార!

తే॥ అనుచు నీటి యెద్దడి నొచ్చు - హరిణ చయము, విమల జల పూరముం గన్న-విధినిపల్ల
ముఁకఁగ బాటు జలముఁ బోలి-మనను పఱవఁ, బట్టఁ బరుగిడు చందానఁ - బరుగు లిడిరి

ఉ॥ నూనుగఁ దేరిపై నగర - మార్గమునం జను రాముఁ డప్పు త
న్నే నయనంబు లార్పక ర - హించి కనుఁగొనఁచున్ యట్టి కాం
తా నికరంబు కన్నులనె - దప్ప కెఱుంగఁగఁ జేసె నుత్తమ
జ్ఞానులు తిన్న కృష్ణుఁ డను - నామమనఁ గల యర్థ మంతయున్. ౧౦౬౧

చ॥ తలఁపును మించి యీతని ర - థంబు రయంబునఁ బోవ కీచ్చటక
నిలుచునుగాక యంచుఁ దరు - ణీ మణు లెల్ల దపించుచుండఁగా
నిలను దివంబుఁ గొల్చిన ర - మేళుని రాఘవు నెప్పు గంటి తె
ప్పల కటు దాటసక నెలు - వం దగు మానని యెంత ధన్యయో? ౧౦౬౨

చ॥ వలతి యొకర్తు స్త్రీచ్ఛమును - నల్వయఁ జిన్నెలు భూషణంబులున్
తెలివి తెఱుగు తేటయును - తేజము లజ్జయు మాననంబు న
త్కులము బలంబు గౌరవము - గోలతనంబును గాత్రమున్ స్వజీ
వ లవము దక్కఁ దక్కినవి - పాయఁగ నెల్వెను పుత్రికాకృతిన్. ౧౦౬౩

తే॥ కమ్మలం దాటి వెలుగొందు - కనులయందు, మబ్బువోలె నీరొడియంగ-మరుశరమ్ము
లెడము లే కెద గాఢఁగ - వడఁకె నొకతె, మొగులు లేని మించనఁదగు-మొలనుపోలి

మ॥ అలీనీలాలక లెల్ల తెప్ప లిడ కా - శ్యామాంగు మై యందముం
గలయం గాంచుటఁజేసి నీలిమము నా - కన్నుల్ తగం బొందెనో
కలుకుల్ కాటుక కన్నులక విరిసి యు - త్కంఠక విలోకించుటక
నలుపై యొప్పెనొ రాము మేను తెలియం - గా రాదు సుంతేనియున్.

మ॥ చిగురుం బోఁడులు రాముపై విరులు వ - ర్షింపంగఁ గందర్పుఁడ
పగిదిక వారలమీఁదఁ బుష్ప శరముల్ - వర్షింప నొక్క రనుక
జగతీనాథుని చండ శాసనము నీ - శ్యామాంగు చిత్తోన్నతిక
దగవు న్నేరక భీత నేత్రలకు బా-ధం గూర్చు వీఁ డెవ్వఁడే? ౧౦౬౪

చ॥ లలిత వరాంగి యొక్క తె య - లంకరణంబులు వీడి రాలఁగా
వలువ యొకండు మాత్ర కర - పల్లవ మందునఁ జిక్కఁబట్టుచున్
మలఁగుచు నిల్చె శిల్పకుండు - మాటలఁ శ్రేమల దాటి నిల్చు పెక
వలపునె ముద్దచేసి చెలు - వంబుగఁ దీర్చి చిత్రమో యునన్. ౧౦౬౫

అ॥ గెలుపు హింస గలుగు-క్రీంగంటిచూపుల, చెలువ యోర్తు నొనలు-చెమ్మరింప
మనసు సొక్క నిలిచి-మఱి యొండు గానక, రాముఁ డొంటి యున్నె-చామిఁడునియె.

అ॥ మనసు కరఁగి యున్న-మగువ యొక్కర్త యీ, వంచకుం డెడంద - వచ్చి చొచ్చు
వెనక కేగుండఁగను త్రోవ మూసితి, సెట్ట గదికీ బోధు-చేటి యనియె. ౧౦౬౬

- అ॥ ప్రతిమః బోలు నతివః * రతిపతి శరములు; గణన గొనక రశనః * కంచుకంబు
ప్రీల వచ్చి నిలిచి * ప్రేమమై రాము మై, యొప్పుగాంచు వారిఁ నుతిమి చూచె. ౧౦౨౦
- తే॥ ఉత్సుకతతోడ నేతెంచి * యువతి యొకతె, దీర్ఘ చపల నేత్రంబులఁ * దేటి చూచి
త్వస్తివడి ప్రేమ గొని యెడఁతెఱపి లేని, లోని సంతాప మడరంగఁ లోనికేగె. ౧౦౨౧
- ఉ॥ తోరపుఁ గేశపాశములు * దొడ్డ కుచంబులు బల్ పిఱుందులుక
దూఱఁగనీక దట్టమయి - తోఁపఁగ, గన్నులఁ జూడలేక య
వ్వీరుని సారు గాంచు తమి - ప్రేరణ సేయ శుభాంగి యో రి యిం
పారఁగ వారి కానుల బ - యల్ల నె వంగుచుఁ గాంచె సత్తఱిక. ౧౦౨౨
- చ॥ మదనుని నూన బాణములు - మానసముల్ గలఁపంగ వీధులం
జెదరిన భూషణావళులు - చిందిన గండము జాఱు మేఖలల్,
కొదరిన తారహారములు - క్రొమ్ముడి జాఱిన పూసరంబులుక
బొదలిన చోట్లు దక్క - మఱి - పుట్టదు వేఱగు తా వొకింతయుక. ౧౦౨౩
- సీ॥ భుజములఁ గనువారు - భుజములే కాంచిరి, పదములఁ గనువారు - పదులె గనిరి
అజాను' బాహుల - యందంబు గనువారు, వానినే క్షప్పవా-ల్పకయె కనిరి
వాడి కన్నులు గల - వారిలో రూపంబు, పూర్తిగాఁ గాంచిన - పుణ్య లెవరో?
తమ మతానుష్ఠాన - ధర్మంబు చొప్పున, చెప్పంగఁ బడు మహా - చిద్విలాసు
- తే॥ పెక్కురూపులుతోఁపనొక్కొక్కరూప, మొనరనదృక్కింఁగాంచునొక్కొక్కమతము
వారిఁ బోలిరి వీక్షించు - వారలెల్లఁ, జారుతరమూర్తి రామ వి - హారవేశ ౧౦౨౪
- క॥ తనుమధ్య యొకతె బ్రతుకుట, కనువుగ నతఁ డామె యెడఁడ - నడఁగె జగములక
దగు కుష్మీ నడంగించిన, ఘనాఘన నిభాంగుకంటె - ఘనులెవ్వారల్? ౧౦౨౫
- క॥ చెలి యొకతె తేర్చి తొడిగని, గలగల మనఁ బూవు రెమ్మ - కరణి నరిగి యా
వల వలవల నేచ్చుచుఁ జె, ల్వల చేతులలోన మరలె - భవనంబునకుక ౧౦౨౬
- క॥ గిరి నిభః ధనువును విఱచిన, కరణిఁ జెఱకు విల్లు విఱచి - కావఁగఁ దగదే?
వరవీర! దాసి ననియెక, బిరుసు మనము గల యొకర్తు - బింకము చెడగక. ౧౦౨౭
- క॥ చెలి యొకతుక యనియెఁ దవః, ఫల మనఁదగు రాఘవుండు - బండిం దిగి క
న్నుల యెదుట నిఱుకు త్రోవ, నిల్చిచిన యీ చేత కలయొ? - నిజమొకపటమో?
- క॥ కనకాంగి యొకతె మదినే, తన దూతిగఁ గొనుచు నునుఱు - తలరెడి చింతక
వనజాక్షి జఱుకనందిని, మును ఘన తపములను చేసె - బూనిక ననియెక. ౧౦౨౮
- క॥ పొచ్చెంబు లేని చిత్రపు, టచ్చనఁదగు పడఁతి యొకతి - యడలి బడలుచుక
అనెచ్చెలి! యీ దృశ్యము మరుఁ, దచ్చముగా వ్రాసి యుండు - నగునే? యనియెక

క॥ హరిణాక్షి యోర్తి యాచయ, నరునకు నీ లక్షణములు - నలువొందునె? శ్రీ
వరుఁ డితఁడు నిక్కమియ్యది, యరయఁగలరు కన్నులార - ననియెఁ జెలులతో.

క॥ ఎనజాక్షి తోడవు లూడఁగ, మనసు కరఁగ వాడి యింత - మన పురమునకుం
జనుడెంచుట తొలఁ జేసిన, జనకు తపఃఫలమె యంచుఁజిక్కఁగ బలికె. ౧౮౨

క॥ కను లశ్రులు రాల్ప నొకతె, తన యొడ లొడికంబు వీడఁ - దపించి యితం
డనుఁగులు మునులును విడివడ, వనట నొలఁగఁ గలనునేని - వచ్చునె? యనియె.

క॥ జలదమ్ము గాంచిమురియు నె, మలిబోలెం గనక లతిక - మది వల దాచం
దలఁచె, నది మారుఁ డెఱిగెను, తలఁపుల మది దాఁచినట్లు - దాఁచునె మోమునె?.

అ॥ వాలుగంటి యొకత - పూల పానుపుఁ జేరి, పిడుగు మ్రాత విన్న - వడగదారి
చాడ్పు మిట్ట యిటుకు - చన్నులు చెమరింప, బుద్ధి చెడఁగ నూర్పు - పుచ్చుచుండె

తే॥ చెంగలువఁ బోలి యమృతంబు. చెంగలించు, సధరబింబ లిట్టులు లోన నలయుచుండి
సీత చేసిన వ్రతములు - చేయకుండు, వార లెటు లుండఁ గల రాత్రి - వడయకుండ.

తే॥ ఒడలు చెమరించి ప్రాణంబులుడుకు నొకతె, వీమలుడగురాముడింతేని. ప్రేమతోడ
నొకరిఁ జూడఁడ తలఁపడఁయుబ్బు గొనఁడ, వలపునుంతేని మదిలేని. వాఁడో? యనియె.

చ॥ పురమునఁ గల్గు పైదలులొ - పూర్తిగ లెక్కకు మించినారు దా
శరధి శరీర సౌష్ఠవము - చాఁగురె! యెల్లయె లేనిదయ్యె నె
చ్చిరి చిరి కాతు మాత్ర మిఁక - జేయునదేమి? కరంబునందు పూ
శరములు వట్టిపో వయిచెఁ జియ్యన మొగ్గ కటారి దూయుచున్ ౧౮౩

తే॥ భువిని వెలఁదులకే గాక * దివిని గలుగు, నారులకుఁ గూడఁ గలిగెను * మారు పోరు
లిచట నుండిన మన మద్ది * యెఱుంగ లేద, ఇచట విడిచిన శరములే * యచటఁ దాఁకె.

తే॥ మోహమునఁజిక్కి భ్రమియించు * ముగుదలింద, టుండనొకతెనేనిగొనమి * యొప్పునేమి
ఇతఁడునన్నాసియో? కాఁడు, * నతులపాలి, చెడుగుకొలకాడనుచునొక * చెలువపలికె

తే॥ మఱుగు తాపము గల తను * మధ్య యొకతె, కాలు సేతులు తూలఁగా * సోలి పడియె
కనిన వార లయ్యో పాప * మనుచు బ్రదుకు, గాక! యనివచించిరి మి త్తి * తాఁకెననుచు

తే॥ యువతియొక్క తెయ్యెల్ల * యూడ వోలె, గాల్లుకాయలుగాయ న * క్కమలనేత్రు
వెంటఁబడి కొంత దవ్వేగి * పిదపమరలి, చేరె యింటి కిదెవ్వరు * చేయు తీరు?

తే॥ ఉత్పటంపు మనోభ్రమ * మొప్పు మగువ, లందొకతె * మఱియొక గోల * సరసియచట
నా మనముఁగూడఁగాంచితే, నాతి! యనియె, దలఁపుమితిమీఱు నెడసిగ్గు * నిలుచునేమి?

క॥ ఇ న కులము వారు శరణం, బనఁ గాచిన వార లొసఁగి * యనువులనేనె

వనితల యనుజులఁ గొనుట, తన కట్లబ్బె నసయొక్క ♦ తరుణి వచించెన్. ౧౦౮

అ॥ సిగ్గుచేత నెలవు ♦ చెడిన చంద్రానన, హరుని ధనువు నితఁడు ♦ విఱుచు తెన్ను
నీతకొఱకుఁ గాదు ♦ చేపడు విలువదై, వలఁతి తనము చూప ♦ వలచి యనియె.

అ॥ మేలి ప్రాణ శతతి ♦ తూలు నొక్కరుక, ఘోర ధనువు దాల్చు ♦ వీరు నెదుట
మారుఁ డిట్లు మమ్ము ♦ మారాము నే నెడి, నెంత బల్లిదుండె యీతఁ డనియె. ౧౦౯

అ॥ వనిత లెల్ల రిట్లు ♦ వలవంత పాలుఁగా, విమల మానసుండు ♦ మనత గుణుండు
చేరెఁ గొళికుండు న ♦ సిఘండు నృపవరుల్, కూడియున్న కొలువు ♦ కూటమందు.

అ॥ రాముఁ డంత మెఱపు ♦ ద్రవ్యమిచ్చు తీరున, హాస విలసి చలన ♦ మందు చుండ
కాలమేఘ మొందు ♦ నేల వ్రాలు సరణి, చాఁగి శిరము వంచె ♦ సన్నునులకు. ౧౧౦

తే॥ ధర్మమును గానఁ బుట్టిన ♦ తాటవారి, మ్రొక్కి దీసింది వారు కూర్చుండు మనఁగఁ
బుష్ప శిల్పంబు గల సుక ♦ పొన్ను గడ్డె, దమ్ము లిరుగడ నిల్వ మ ♦ ధ్యముననొప్పె.

క॥ నక్షత్రములు భజింపఁగ, ఋత్యేశుండు మిన్ను వెలుంగ ♦ నేతెంచు క్రియన్
బతుముల పిఠులు గొలువ న, పక్షన్ మండపము దశర ♦ భేశుండు చేరెన్. ౧౧౧

తే॥ చేరి మునుల పదంబులు ♦ కోరి మ్రొక్కి, భూసురాశీఃపదములతోఁ ♦ బుష్పవృష్టి
గురియ నుచితాననంబునఁ ♦ గూరుచుండె, నగపభేదియు సిగ్గిలి ♦ మొగము వ్రాల్చె.

సీ॥ గంగరాజులును కాళింగులు వంగులు, నంగభూపులును కు ♦ లింగవరులుఁ
బాండ్యులు చోళు లా ♦ వంతికుల్ చేరులు, మాశవుల్ మాత్యులు ♦ మాగధులును
శకులు కొంకణులు సోమకులుచీనులుపులింగ, దులుతురుష్కులును చై ♦ ద్యులునుపౌర
పులు కఱినాటి పు ♦ పులు తెల్లదొరలును, యాదవుల్ నేపాలు ♦ రాదిగాఁగ

తే॥ నాదిభూతంబుచేఁ గని ♦ యంగఁబడిన, కడపటిది యగు పృథివిపైఁ ♦ గల సమస్త
రాజు లెల్లఁ గిరీట ని ♦ భ్రాజమాను, లగుచు వచ్చిరి పెండిలి ♦ కలవి లేక. ౧౧౨

ఉ॥ చక్కెరబోండ్లు వీచు వెలి ♦ చామరముల్ భువనంబు లెల్లడన్
నిక్కిన కిరీ వృక్షమున ♦ నొక్కొను పల్లవ పం క్తియో యనన్
మిక్కిలియు స్వలింగ; బహు ♦ మేదుర వంశ రుతంబుఁ బోలి పె
పెక్కిన వంశగీతు లెల ♦ యించిరి ముగ్ధులు తత్సభాస్థలిన్. ౧౧౩

క॥ తన వంశంబునఁ బుట్టిన, జనకజ పెండిలిని నంత ♦ సంబునఁ గాంచం
జనుడెంచు చంద్రుఁడో యనఁ, దనరెన్ దశరథుని గొడుగు ♦ ధవళిమ మీఱన్.

అ॥ ఉన్నచోటనుండి ♦ యెదుగంగ స్థలము లే, కునికెఁ జేసిగొప్ప యుదధిఁ బోలి
జనము చేరి నిలువఁజనకు రాజ్యం బొక్క, పట్టనంబె యైన ♦ పగిది నొప్పె. ౧౧౪

తే॥ జనకిరాజు కొతుకమున ♦ సంపదలను, చల్లి సంతసించిన ప్రేమ ♦ జానకి యెడ
రామనెడ బీదలందును ♦ రాజులందు, రామునందును సమముగా ♦ వ్యాప్తి నొందె.

౨౦. అలంకార పటలము . (౪౩)

చ॥ ప్రతిమలు ప్రాణముం గొనిన ♦ పాటిగఁ ద్రవల రాణు లొప్పు నా
తల విభవేంద్రుఁడౌ దశరథ ఓతిపాలుఁడు సంతసించు నా
తలని వసిష్ఠుఁ డారసి ను ♦ ధా మధురోక్తుల నిట్లు వల్కె సీ
సుత సిఁకఁ బిల్వనంపుము య ♦ శోనయశ్వార్థనాథ్య! మైథిలా! ౧౧౦౭

క॥ అనపుడుఁ బ్రియ మానందము, తొనడఁగ జనకుండు చెలుల ♦ తోఁ బృథ్వీజం
గొని తెండన వారలు వడి, జని దాదుల కత్తెఱంగు ♦ జానుగఁ దెలుపన్. ౧౧౦౮

ఉ॥ ఆరుచు జెప్ప లక్షులకు ♦ నందము గూర్చ నొనర్చుబడ్డ యా
తీరున భూషణంబు లని ♦ తేటగు రూపముఁ గప్పునంచు దా
మారయలేక తీయఁదన ♦ మంబుధిన్నెకుఁ గూర్చు కై వడిన్
సారుకు సారు గూర్చిరి; వ ♦ సుంధర యజ్ఞత గొన్నదే కదా! ౧౧౦౯

తే॥ రామచంద్రుని మై వన్నె ♦ రామ యెడఁద, నెరసి తీఁగలువాటి పై ♦ విరిసె ననఁగ
నొప్పు కప్పుఁ గొప్పునఁ బూర్వులొందఁ జెరిని, రంబుదంబున మందురా ♦ యందమంద.

తే॥ చుక్క లెల్లను తొగఁజేనిఁ ♦ జుట్టినట్లు, నెత్తి నిండఁ బాపటబొట్టు ♦ నెత్తి కట్టి
యబ్బు డన్నక్రేపుఁగన్నమ ♦ బృన్దావళువు, చాచునాల్కనాఁగఁ దురాయి ♦ ననదరించి

ము॥ హర కోదండ విఖండనుం డయిన వీ ♦ రాగ్రేవరుం డౌనె? ము
న్నరవౌ ప్రాణములున్ దపింప వలచే ♦ నుజ్జూట లూరించి నా
తరుణీత్వంబు గ్రహించువాడని యెడం ♦ దం జింత గావించు నుం
దరికిం దాల్చిరి యూఁగునట్టి మది చం ♦ దం బందు తాటంకముల్. ౧౧౧౦

ము॥ బలజాతాక్షుల కెల్ల భవ్యమగు ల ♦ జుం గల్గెకంఠంబులం
దిలకంబై తగు నీమె కంఠమునకున్ ♦ దీప్త ప్రభా భూషణుం
గలవే? మాపతి దాల్చు శంఖమె యిటం ♦ గల్యాణ రూపంబుతో
సలరె న్నాఁ జను కంఠమం దిడి రమూ ♦ ల్యంబైన హారావళుల్

ఉ॥ పన్నుగ మింటి రిక్కలను ♦ ప్రావగఁ గూర్చిన కోవ యందమా?
వెన్నెల జేనిఁ జీల్చి తటి ♦ వెట్టి కుదిర్చిన మాల యందమా?
చెన్నగు లజ్జతో నెనఁగు ♦ చిర్నవు వెన్నెల పర్వె నందమా?
యెన్నఁగఁ దారహారము న ♦ యించిన పొందిక నేమనందుఁ ఘో? ౧౧౧౧

ఉ॥ చిన్ని పదంబులకొ మఱుంగు ♦ చేరి తమ్మికి రాగ మిచ్చు నా
యన్నిలమిన్న మేనఁగల ♦ యందఁచు చందము సౌరు మీటి నే
రెన్నికఁ గన్న చన్నుల ప ♦ యిందగు హఠము దాల్చినంతనే
మున్ను వళక్షమై పరఁగు ♦ ముత్తెము లెఱ్ఱన యయ్య నయ్యెడక. ౧౧౧

తే॥ అంగదంబులు దాల్చిన ♦ హస్తములకు, పొప్పలల్లార్ప మిఱుమిట్లు ♦ గప్ప పద్మ
రాగములు ముత్తెములు గూర్పఁగ్రాలుపట్టి, వెదురు గల్గిన సమత నొప్పి కొనవచ్చు

ఉ॥ రాగపుఁ గేలు దమ్మిరఘు ♦ రాము భుజంబులఁ దాఁక నోచి త
ద్రాగమునొందఁ బాత్రమయి ♦ రాత్రుబలో ముకుళింపవంచు బా
గోగుల నెంచి చంద్రముఖు ♦ లొందగ మానికముల్ ఖచించుటకొ
జేగుఱు మీఱు గాజులను ♦ చెల్వుగఁ దాల్చిరి సీత కంఠటక ౧౧౨

చ॥ నెలఁత కుచదవ్యయం బనెడి ♦ నీలమణుల్ గల కుందనంపుఁ గుం
డల పయిఁ బుష్పవల్లి రతి ♦ నాయకు చాసము నేణనాభి నం
కలితముగా లిఖించి కడఁ ♦ కం బరమార్థముఁబోలె శంకచే
గలదని లేదనం దగిన ♦ కానును నొవ్వఁగఁ జేసి రెల్లరుక. ౧౧౩

తే॥ రంగు లీనెడు పట్టు వశ్రుంబు గట్టి, రత్న ఝల్లరుల్ గల మొలఁత్రాప చుట్టి
వివిధ కాంతు లొడలి నుండివీచుచుండ, చెలులె భ్రమియించి నిలిచి రీక్షింపలేక.

తే॥ ల కకము లేకయే రాగఁలహరి పీచు, పదములు శిరీషములకంటె ♦ మృదువులగును
వాని యందిడునందెలు, వరుసవ్రామయ, మృదువులే మృదువులె మఱి, మృదువులె యని

చ॥ సారిది విషంబు మధ్యమునఁ ♦ జుట్టు సుధం గొని కర్ణమూలముల్
నొరసియు వంచకత్వమును ♦ దొంగఱికంబును లేక గోముగాఁ
ఁజెరిగిన కన్నుదోయి నలి ♦ వేణులు నించిన యంజనంబా? శ్రీ
వరుఁ డగు రాము మేని నును ♦ వన్నెయొ కాంచఁగలేము నల్లనక. ౧౧౪

సీ॥ అందమై విరిసిన ♦ చెందమ్మిలోన నిం, దీవరద్వయ ముప్ప ♦ తిల్లునేని
వానిపైఁ గ్రొన్నెల ♦ వంక నిల్చునయేని, లనృధ్యమునఁ జక్క ♦ తనరునేని
యెన యగు సని వచి ♦ యింపంగఁజెన్నారి, త్రిభువన కన్యకా ♦ తిలకమైన
జనక కన్య నుదుట ♦ బానైన కస్తూరి, తిలకంబు దిద్దిరా ♦ తెఱవ లంత

తే॥ వివిధ మధు పాళి ముసరిన ♦ నివిధ వర్ణ, కుసుమ నిచయంబు మాలికల్, గూర్చియుంచి
తుఱివి చెరివిరి మెత్తి ♦ మురుపుగాఁగఁ, బొన్న పుష్పాడిఁ బోలిన ♦ పొన్న ధూళి.

తే॥ నేతి దీపంబు చుట్టి ప ♦ న్నిరు పువులు, చల్లి కుల దేవతల మ్రొక్కి ♦ తెల్లయావ
పొడి నొనుట నుంచి మూరతి ♦ బడిసి నైచి, రక్ష కట్టిరి సీతకు, రాజ ముఖులు. ౧౧౫

తే॥ చిల్కలకుఁ బల్కులను నేర్పు * నీత చెలువ, మఘలవలె, నాని చెలువలే * వలపుగొనిరి
ఏమి చెప్పుదు నావిత * యెంచి చూడ, యువతులకు యువకుల కుల్ల * మొండె కాదె?

చ॥ చెలువలు జానకీ రమణి * చెల్వును పున్నమ చంద్రునట్లు క
న్నులఁ గని సొక్కి సోలిరి; జ * నుల్ పరికింపఁగ వాంఛ నీయమై
పొలఁతుల కొక్కొక్కంగమె ప్ర * పూర్ణ మనోహర రీతి నొప్పు నా
చెలువములెల్ల నొక్కయెడఁ * జేరఁగఁ గాంచి భరింప శక్యమే?

ఉ॥ నంకు ధరించియుఁ గమల * సద్భము నొందియు నెల్లవారి హృ
త్పంకజమందు చిత్రగతిఁ * బర్వి తలంచిన యెల్లచోటులం
బొంకముగాఁగఁ గానఁబడి * పూరుష వర్ణని రాముఁ బోలె నా
సాంకవగంధి నీత యింకఁ * జక్కఁగ వర్ణన చేయు టెట్లగు?

చ॥ పరవిన మేఖలల్ పసిడి * పాప పటంబు మొగంపు టండియల్
కరములఁ గంకణంబులు ర * కంబుగ మ్రోగఁగఁ గీరవాణు ల
పురసలఁ బోలు నుందరులు * సారసగంధులు పెక్కుమంది ని
ర్భర కుతుకంబు తో జనక * రాజ కుమారిని గొల్చి చుట్టి రా. ౧౧. ౨౨

తే॥ గుజ్జలును గూనివారు స * ఖులును బలయ, మణుల మేల్కట్టునీడ నా * మగువమిన్న
చుక్కలందునఁ జందురు * సొంపు దాల్చి, నవయకుండు జోతిం బోలె * నడవసాఁగె.

తే॥ తన్ను గన్న భూదేవి యా * తన్వి మృదుల, పాదములు నొచ్చునని నేలఁ * బఱచినట్టి
ననలు నా నొప్పు తన మేటి * నగల డాలు, ముందు పరవఁగ నీత జా * నొంద నడచె.

తే॥ వినుతి కెక్కిన తనయాన * మునకు నోడి, పడుచు లేచుచు జను తెలి * పక్షుల వలె
నిరు గెలంకుల వెల్ల చా * మరము లొలయ, బర్హ కాంతితో జను బర్హి * భాతి నడచె

తే॥ ఎల్ల లోకంబులందలి * యిగురుఁ బోండ్ల, కంటి పాపయై యొప్పు నీ * కన్య హపును
చూడ రామ వంశాద్యుండు * సూర్యుడె దిగె, నాఁగఁజనువితానము నీడ * నడచివచ్చె

తే॥ మణి కలాపంబు చుట్టును * మలసి వెలుఁగ, నడుమ దేహకాంతి మిగుల * నారుచూప
మండలాకృతి వెలయంగఁ * గుండలములు, కాను చలియింప నడచె న * క్కలికి మిన్న

తే॥ విరుల తావియు బంగారు * మెఱుపు కాంతి, చందనపుఁ జల్లఁదనమును * పొందియంచ
లచ్చరలు సుధ సిగ్గిల * నవని పతులు, వఱులు రత్న ఖచిత మండ * పమునఁ జొచ్చె.

తే॥ కల్పనాకర్త లేని యా * గమ మనంగఁ, దగిన వలుఁద పాలిండ్లోప్పు * మగువఁ గాంచి
స్త్రీలు పురుషు లెల్లరు వట్టి * చిత్రములను, పోలి రావృక యూర్వక * తూల పోక

తే॥ ఆమెయో? కాదో? యని శంక * నందుచున్న, ఇనకులేశ నందను డామె * నెదుటఁగాంచె
భిషము పుట్ట నిర్వేదించి * వైకుంఠమున, ముద్దు విల్ల హర్షిలు పురు * షులు రీతి ౧౧. ౨౩

తే॥ ముదురు చవి నుధఁ బెరిగిన ♦ పుణ్యఫలమె, నాఁగఁ దగిన బింబాధర ♦ నా యెడండ
యందకాక వెల్పులను పెం ♦ పొంద నున్న, యదియొ! యని తలపోసె సీలబ్ధతనుడు

తే॥ ఎలమి మా చేయు గురు తపః ♦ ఫలము వలన, మహిని రాముఁడై పుట్టెనుమాధవుండు
అతని ప్రేముడి పత్నియా ♦ నజ్జ నిలయ, నీత యని వసిష్ఠుండు సంతః సింఁచె మదిని.

తే॥ కోనలేశుండు జానకి ♦ కొమరు గాంచి, యేడు దీవుల నేలిన ♦ వాడ నైన
నేడు తత్ఫలరూపంబు ♦ నియతితోడ, దైన మొనఁగె నం చమిత మోదంబునొందె

ఉ॥ నై వశవీణఁ బోలు బలు ♦ నాణెపుఁ బల్కులు గల్గు నీత యా
త్రోవను పోవఁగా దశర ♦ థుండు మహర్షులు తక్కఁ దక్కువా
రా వనితామణిం గనిన ♦ యంతస మ్రెక్కిరి వారి డెందముల్
దైవమ యంచు నెంచె;దను ♦ ధర్మ మెడందకు లోఁకువేకదా! ౧౧౩౯

చ॥ వినిని నరోజమున్ విడిచి ♦ వేడ్క విడేహ గృహంబుచేరు నా
వసుమతి పుత్రి మానులకు ♦ భక్తిని వందన మాచరించి పెం
పెనఁగఁగఁ గోనలేంద్రునకు ♦ నిచ్చను మ్రెక్కి యసంతరంబు సం
తనమున బాష్పముల్ వదలు ♦ తండ్రుడొక వసియించె గద్దియన్ ౧౧౪౦

తే॥ ఈమె లక్ష్మీయే యగు నిజ ♦ మితఁడు గిరిశు, వర శరాసన మననేల?వలయునేని
యేడు కొండల విఱువంగ ♦ లేడె యనుచు, నిరును వంటి వసిష్ఠ ము ♦ సింద్రుఁడెంచె

ఉ॥ వేడుక వింటి నెక్కిడుట ♦ విర్చుట చెప్పఁగ నాలకించియున్
బోఁడిమి యందె సందియము ♦ పొందిన నుందరి శంక వీడి లో
వీడని రూపమున్ గనుచు ♦ నెల్పలి రూపము కంఠణంబులన్
వాడుకచే గుదిర్చెడు నె ♦ పంబునఁ గాంచె గటాక్షవీక్షలన్. ౧౧౪౧

తే॥ లీలఁగ్రేఁగంటి చూపులఁడాలు వోయిఁబ్రాతి రాముడొక జలధిజీవనముగొనియె
దక్కునుధ పూర్తిగఁదానెఁత్రావినట్టు, లొడలుపొంగారె మెల్లనఁసూర్పువెడలె. ౧౧౪౨

చ॥ తన మది నున్న వంచకుడె ♦ తథ్యము చాపముఁ ద్రుంచె నంచు నా
జనక లోని దుఃఖమును ♦ చయ్యన వీడెను జన్మ దుఃఖ కా
రణ మగు మాయఁ దోలి తగు ♦ జ్ఞానముచే దనలోనఁ దన్నుగాం
చిన జని ముక్తి నొందు క్రియఁ ♦ జెందె నొకానొక ముక్తి నామెయున్

తే॥ విమలకీర్తియా దశరథ ♦ విభుండు వేద, విదుని కాశికుఁ గాంచి యో ♦ వినుతచరిత
జానకీ రాములకుఁ బెండ్లిఁజరుగఁదగిన, శుభ ముహూర్త మదెప్పుడో ♦ చూడుండనఁగ

సీ॥ వాటుగల్ మిడియుచుఁ ♦ బాఱఁగ్రుమ్ముటచేత, శిఖరి మత్స్యంబులు ♦ చేరి దుముక
నేనుముల మెడడును ♦ పృథ్వముల్ వ్రీలంగ, కొఱమీలు పాళలు ♦ విరియ దుముకు

చుండు నుజ్జేత్రముల్ ధండిగా, గలిగిన, కోసల జననాథ! కోటతలేని
 శుభ ముహూర్తము చేపె సాంపారు నని గాధితనయుండు పల్క-గూఁదగు నటంచు
 తే॥ జేండు తెల్లరు మ్రొక్క-గూఁ ధిడుకొలిపి, భూరి వాద్య ధ్వనులు భువిఁబోరు కొలుప
 మునులకుఁ మ్రొక్కి వారలఁయనుమతిఁ గొని, దళరథుండు లేచి విడిదికిఁదరలెనంత
 అ॥ అంచుమాన సీత ధరుదుగా నెడఁబాయ, హేమ సౌధమునకు ధాముడరిగె
 విభులు మునులు వారి ధిడుమల కేగిరి, మేరువున మఱింగె నూరుఁడంత ౧౧౮౭

౨౧. కల్యాణపటలము. (౧౦౪)

క॥ సిర యశుండు మిథిల నాయకుఁ, డరు దారఁగ నుపచరింప నాబాల ధరా
 పర మొడలితోడ నిర్జర, పురిఁ జేరిన భాతి మోద ధముం బొందె నటన్ ౧౧౮౮

సీ త త హ త హ .

క॥ భరియింపరానివెరవున, విరివిగ దగ గొన్నవారు వెదకి జలేజా
 కరము గని త్రోవ లేమిన్, నురుగు దళం బొందె సీతఁ నుడివడు మదితోన్ ౧౧౮౯

క॥ కొలమీలు రాతిరి! యబ, లల వంచన నేచు వారి లం గలరొక్కో !
 తెలవాటఁ బ్రియుండు రాఁడో!, తెలవాటుము దుఃఖ జలధిఁ దేర్చుము నన్నున్.

క॥ మునితోడఁ గూడి చను రా, మునితోడంబోయి మరలఁ బూడగానవ యా
 తనితో వత్తువే? మనమా!, మనుతోడున్ నదలియుంట యరియాదయెకో. ౧౧౯౦

క॥ తాడిపయి చక్రవాకీ!, యేడు సముద్రములఁ బోలు సీరాతిరి నా
 కీడునఁ జనదే? యాఁడి, గూడుదువే యొంటిఁ బఱిచిఁకొఱమాలి యయో! ౧౧౯౧

క॥ వాడిమి కొడిమల పోడిమి, వేడిమితో నగ్గలించు వెన్నెల! దొనఁగే
 నాడు గన కాత్తిచే నా, నాడుం గృశియించు వారి నలఁచుట తగవే? ౧౧౯౨

క॥ తావికి జల్లఁదనమునకుఁ, దావలమన మలయ గుహను తారు పయిర యన్
 మూవన్న మెకమ! యెరకై, వే వచ్చితే? కోట లనెడి వెన్నెల విరియన్ ౧౧౯౩

క॥ తెరువునఁ దిరుగుచు నొకరుండు, నెరవిస పెను కాల మేఘు నిభ దేహుండు నన్
 బఱిచె నిసి పగలు వీడక, వర వంశ్యులు కన్నెల కడ వజలుట తగవే? ౧౧౯౪

క॥ ఎడ నమ్మఁదగని పనులన్, దుడుకఁడు నిర్దయుండు వాని దోర్మ్యగళంబున్
 దడవఁ జనఁ దగదు; నల్లని, కడలి యపారంబు; రాత్రి కడచను నొక్కో? ౧౧౯౫

తే॥ పాటులా తగ్గుటయె లేదు పగలు రాదు, కూరుకా లేదు నిసి వోడుఁకొర్కివిడదు
 నల్ల ముననొప్పవదలదు నునులుచునదు, నిట్లు కుందుట విధియే మొఁ యెఱుంగరాదు.

తే॥ అమలజలధి! నీవును కంకణములు జాఱఁ, బడుచు లేచుచు గార్వ్యంబు వడసియెల్ల
వేళలందు నిద్దుర లేక * వేగుచుండు, కన్యవో నీవు? మరునిచేఁగలఁగినావో? ౧౧౧౫

రామునియుత్కంఠ.

క॥ అని యీ విధమగు పలవర, మున నోగులుచు సామ్మసిలుచు * ముగుడ యటుండఁ
ఘన నిభుండగు రాముఁడు తన, మనమునఁ దలపోసె నిట్లు * మల్లడి గొనుచుకా.

తే॥ మున్నె కాంచి వీడక రెండు * కన్నులనెడి, వ్రాత కలములు నామదికా * వ్రాసె; మరలఁ
గనియు నుపమాంబునిధి దరి * గాననై తి, మించుఁగనువారుమఱియొండు * గాంచుటెట్లు?

తే॥ జానకీ ముఖమే యైన * చలువ జేడ! కామ బీజంబుఁ బండించు * కలువ జేడ!
యేమి యీకార్య పద్ధతి? * యింత యెఱుఁగ, వేల? నాయెడ బంధువై * యెనఁగరాదో?

తే॥ ప్రాణముల వెలువడ నీడ్చు * రామ కనుల, కరణి నిరులును పరమెను * కొఱతవడక
విభుఁడు రణభూమి మరణింప * విఱిగి సాఱు, వీరవరుని యపఖ్యాతి * విధము దోష.

చ॥ వన హరిణంబుఁ బోలు పర * వర్ణినితోఁ జను మానసంబ! పో
యిన యదె పోక యంచుఁజని * యెంచవదేలొకొ? దారిద్ర్యవో? మ
న్నన గల చోట నిల్చుటలు * న్యాయమె కాని యనాదరంబు గాం
చిన యెడ నిల్చు టెల్లిదము * చెల్లునె నన్నట విస్మరించుటల్. ౧౧౬౩

ఉ॥ కన్నులనుండి నిష్పకలు * గ్రక్కు భుజింగము కోఱలకా విషం
బెన్నఁగ నుంట నిక్క మది * యెల్లెడఁ దెల్లమ మున్నె యిష్టా నా
కన్నుల చూపులందు నెన * కంబుగ మానసమందుఁ బర్వినకా
బన్నుగ నేచుచుండునది * భామిని కన్నుల చూపులోనిదే. ౧౧౬౪

శా॥ లీలోద్యానములుకా బ్రకల్పిత గిరుల్ * క్రీడా విరామ స్థలుల్
కేళాకూళులు చంద్రశౌలలును లె * క్కింపంగఁ బెంపారి హే
లా లోలాక్షి చరింప నుండినను వా * ల్లభ్యంబుతో నామదికా
వాలాయంబు వసించుచున్నది మఱే * వస్త్ర్యంబు నిచ్చింపదుకా. ౧౧౬౫

తే॥ రాముఁ డిట్లు లుల్లమున వి * రాళిఁ గొనుచు, నుండ నీతా వివాహమ * హోత్సవంబు
రేపె నగరమెల్ల నలంకరింపుఁ డనుచు, తీవి భేరీ రవములఁ జా * టింపఁ బడియె. ౧౧౬౬

పురా లంకరణము.

ఆ॥ ఘోషణంబు వినుచు * గుములయి పెద్దలు, పిన్నవారు స్త్రీలు * వేగిరపడి
పరుగువాఱువారు * పనిచేయువారునై, యపుడు పురము కడలి * ననుకరించె. ౧౧౬౭

అ॥ రామవిభుఁడు జనక * రాజపుత్రిని పెండ్లి, యాడు టెఱిఁగి చూడ * నరుగుదెంచె
ననగ నిరుల తెరను * మొనసి గ్రెట్టుచు నినుం, డేకచక్ర రథము * నెక్కి వచ్చె. ౧౧౬౮

సీ॥ తోరణ స్తంభముల్ ♦ తోర నాటువారును, వానికిఁ గై సేయఁ ♦ బూనువారు
మంగళ పూజ కంభంబు లెల్లడ నిల్చి, ఎలువలు నవరించి ♦ యలరువారు
మందిరాంగణములఁ ♦ జందనాదులు చల్లి, కనచముల్ కై సేయఁ ♦ దివురువారు
విప్ర దీనానాథఁవీతతికిఁ బెట్టంగఁ, జెలఁగుచు వంటలు ♦ సేయువారు

తే॥ ముత్తెములభూషణులనుదాల్చి-మురియువారు, మణులతోడవులధరియించి-మలయువారు
పైఁడి సొమ్ముల నహియించు-పడుచువారు, పూలచే నలంకారముల్ - పూనువారు.

సీ॥ చందనంబు నగురు-గందంబు వీధులఁ, జల్లుచు నందంద - జరుగువారు
విరులఁ జల్లుచు వేడ్కఁ-దిరిగెడువారును, సామ్రాణి పొగవేయ - సాగువారు
ముత్యాల జాలరుల్ - ముంగిళ్లఁ గట్టువా, రనఁటి ప్రమాణులఁ గట్ట - నలరువారు
వివిధ వాద్యంబులుఁవివరగ మూఁగెడువారు, మణిదీపములఁ గాంచఁమలయువారు

తే॥ తిన్నియల రత్నపాలికల్ ♦ దిద్దువారు, రిక్కలట్లు పందిట మణుల్ ♦ చెక్కువారు
మించుఁ బోలు దీపంబుల ♦ నుంచువారు, దీపములకుఁ గై సేయంగఁ ♦ దివురువారు.

అ॥ వజ్రమణులు వెలుఁగు ♦ వచ్చుల మేడలఁ, డెక్కిములను వెలయఁ ♦ జెక్కువారు
బండ్లపై న విరులఁవల్లవంబులు పండ్లు, నిండఁ గొంచుఁ దెచ్చిఁనింపువారు ౧౧౭౧

సీ॥ కలవంబులను మేనఁనలఁదుకొనెడువారు, విలువయకా వలువల ♦ వెదకువారు
తుఱుములందు విరులు ♦ తుఱుముకొనెడివారు, తిలకముల్ నొవళుల ♦ దిద్దువారు
మాలికల్ మెడలందు ♦ తాలుచువారలు, నధరంబులకుఁ గావి ♦ యద్దువారు
కనులకు సొగసుగాఁ ♦ గాటుక యిడువారు, లత్తుక పదముల ♦ కత్తువారు

తే॥ కుండలము లెండ గాయఁగాఁగొఱవ యాట,లాడువారును కైసేయఁనిపుడుఁ బ్రణయ
కోపముం గొను వేళలఁగొదరి విద్రుచు, వానిఁ గొని వీధులం బాట ♦ వైచువారు.

తే॥ ఏనుఁగులకుఁ గై సేయంగ ♦ నెలయువారు, తేజులకు బాగు సేయంగఁ ♦ దివురువారు
స్యందనంబుల కందంబు ♦ నలుపువారు, బిరుద చిహ్నంబులం దాల్చిఁతిరుగువారు.

తే॥ వైభవంబులతో నృపుల్ ♦ వఱులువారు, వేద ఘోషల విప్రులు ♦ వెలయువారు
వైణికుల గాన సుధఁ గ్రోలఁత్రేణులైన, వారు వెల వెలందుల యాటఁగోరువారు.

తే॥ రాజ మకుట ఖచిత రత్న ♦ రాజు లొరసి, కంఠ తారహారంబులు ♦ గదిసి రాలు
మణుల పొంధూలి యచ్చటి ♦ మండపముల, నగరి వాకిటఁ గుప్పలైఁ నెగడుచుండె.

అ॥ అరిగ లెండగాయ ♦ నసులు వెన్నెల గాయ, ద్విరదములను పోలి ♦ తిరుగువారు
చెలులు నటన లభ్యఁసించువా ర్చిఱునవ్వు, చేత జీవములనుఁచిద్రుచువారు. ౧౧౭౨

తే॥ అమిత కాంతుల నగపడుఁననియుఁగానఁ, బడక ప్రతిఫలించుటఁజేసి ♦ పుడమిజనులు
నమరులుంగూడనురపురిఁయదియియిదియొ, యనుచుభ్రమగొనిదిక్కులఁవరయువారు

ఉ॥ తేరులమీఁద బండపయిఁ ♦ దేజులపై మణి దీప్తు లొప్పు నం
బారుల లోనఁ గాల్పడను ♦ బల్లకులందు జనంబు లెక్కకుఁ
మీఁది సరోజనేత్రలు స ♦ మృద్ధ సుధాధరలుఁ సుమధ్యలుఁ
సారవచోవిలాసినులు ♦ సామజ యానలు చేరి రొక్కడఁ. ౧౧౭౮

తే॥ తారహారముల్ ధరియించు ♦ వారు రత్న, హారముల్ విచ్చి వినరెడు ♦ వారు పూలు
పెక్కు వగల జడలఁ గ్రుచ్చి ♦ పెక్కువగల, చీరలం గట్టు వారలుఁ నైరి స్త్రీలు.

తే॥ మిథిల నిండిన సంపదఁ మేదినివయి, నొక్కచోఁ గాంచఁగా నిట్లు లొప్పు టిరిది
పాశశాసను పట్టాభిఁ పేక వేళ, సమరపురిఁ బోలె నొప్పారె ♦ నప్పురంబు. ౧౧౮౦

దశరథాదులు వివాహ మండపము చేరుట.

తే॥ ఎల్ల యెఱుంగంగ నరుదయి ♦ హిమగిరివలె, నున్నతంబయి మైథిలి ♦ యుద్వహమున
కెల్ల సామగ్రి నిండినఁ హేమ రత్న, రచిత మండపంబును దశరథుఁడు చేరె. ౧౧౮౧

తే॥ నిండి తెల్లని గొడుగు వెఁన్నెలలు గాసె, నించు మించు నగల రాసుఁ లెండ గాసెఁ
దేంట్ల గములు గీతమ్ములుఁ తివిరి పాడె, దురగ ఖురధూళి యెగసి యంబరము గప్పె

తే॥ నీరదమువోలె మంగళభేరు లులిసె, శంఖములు మ్రోసెఁ గాహళఁ నమితి మొరసెఁ
బ్రాఁజదుపుల ఘోషణములుఁ రాత్రివేళఁ, గొఱలుచుండు పారావారఁ ఘోషమీఱె

తే॥ కరి తురగ రథ నికరముల్ ♦ వరుసదీరి, నడచుచుండఁగ సామంతు ♦ లెడములేక
నిరతముం గొల్చువారలుఁ నియతి నరుగ, నింద్రునేవించు వేల్పుల ♦ యెనక మెనసె.

తే॥ అట్లు చేరవచ్చిన కోస ♦ లాధిపుండు, రత్నమయ హేమ వీక్షిపైఁ రమణ నొప్పె
మునులు నృపులు గూర్చుండిరిఁ జనకుఁ డపుడు, బంధు వర్గంబులో మంటఁ పంబుచేరె.

క॥ నృపులును మునివరులును వే, లుపులు జనులు హంసయాన ♦ లును నెఱయంగా
నపుడా పెండిలికూటము, విపులంబగు మేరుకై లఁ విధమున నొప్పె. ౧౧౮౨

తే॥ వేఘములుగ్రహతారకల్ఁ మెఱుములుఱుము, లొకటమండలయుగళంబుఁ నొప్పుమిగిలి
బమ్మచేసిన యండగో ♦ శమ్ము నెనసె, మయవినిర్మిత తన్మణిఁ మండపమ్ము. ౧౧౮౩

క॥ మునులును నృపులును విబుధులు, జనములు నడఁగంగ నచటి ♦ సభ బ్రహ్మాండం
బును లోఁగాని యడఁచిన వి,ష్ణుని నల్లని కడుపువోలెఁ జూడఁగ నొప్పె. ౧౧౮౪

క॥ జగములె ప్రేరేపఁగ నిం, బుగఁ జేరె జనంబు లనఁగఁ ♦ బొగడఁగ నగునే?
జగములు వేడుటవలన భు, జగ శయనము వీడు నతని ♦ చరితము వినుఁడి.

రాముఁ డలంకరించు కొనుట.

తే॥ సప్తసాగరములనుండి ♦ సప్తనదుల, నుండి తెచ్చిన నీట శా ♦ స్తోక్త విధిని
మంగళ స్నాన మొనరించి ♦ మహిత రీతిఁ, బీత చీన వస్త్రము రామఁ విభుఁడు తాల్చె

తే॥ అజుడు మొదలుగఁ దృణముపర్యంతమెల్ల, జీవులు దవులు పెన్నాయఁజీల్చియవల
మరలిరాకుండుపరమమ్ము, దొరయఁజేయు, తనదుతి నునామమునుదుటఁదానుదాల్చె

క॥ యతివరులకు నాకర్ణ, యతనేత్రల నొసఁగి పెండ్లి యమరిచి తపముల్
స్తుతమతిఁజేసిన యినకుల, పతులు గొలుచు మొదటి వెలుంగు భక్తికై మొక్కె

క॥ పొనుగువడు తపము ధర్మము, పున రుద్ధరణమ్ము సేయఁ బొడమిన కరుణా
తనుడు తన మేన జలదము, నెనసిన వెన్నెలనఁ కలప మింపుగ నలఁడె.

తే॥ కడలి మంగళ కర పూర్ణ కళలు గలుగు, తొగలతెనిఁ బూచిన దనఁ దగిన పగిది
సిగను క్రొవ్విరుల్ చుట్టి ప సిండి నరులు, పూలమాలిక లెనకంబు పొసఁగఁ బెట్టె

క॥ రేయిం బగలం బడు మరు, దాయము గని యిందుఁ డినుడు చాత్యము గొని యా
తోయలి తోయము చెవులం, బోయి తెలుపు చెలువు నెనయు పొగులఁ దాల్చె

తే॥ శ్రీగళుడు పెనుజడయందుఁచిన్నచంద్ర, కలనుధరియించె నదియేటికార్యమనుచు
పూర్ణ దివ్యకాంతినమితి, పొలుపు మిగుల, దిద్దె నన వీరపట్టంబుతిలకమూనె.

తే॥ చక్రమును వెను దవలిన శంఖ మనఁగఁ, దగిన కంఠమునందు ము త్యాన నరులు
సీత మందహాస రుచులు చేరి మదిని, వెలికి నుబికిన వస నొప్పి వెలయుచుండె.

తే॥ వజ్రములు మచ్చ లట్టులు వజ్రలుచుండ, పద్మరాగ దీప్తులు వహిం వలె వెలుంగ
నంగదంబులు మును మంద రాద్రుఁ జాటి, నట్టి కవ్వపుఁ దరిత్రాటి ననుకరించె.

తే॥ ఆణి ముత్యాల ముప్పేట హఠ మొప్పె, జగము రక్షించు దీర్ఘ భుజముల నడుమ
ముజ్జగంబుల కీతఁ డాది మూర్తి యనుట, కొప్పినట్టి యభిజ్ఞానముంచురీతి.

తే॥ వచ్చి వేడిన వారికి నిచ్చుకొఱకు, గల్పకంబు కాంచన రత్న కంకణములఁ
బూవుఁ గొమ్మల నుంచిన పొందు దోచి, దర్శనీయములై న హస్తములు వెలిగె

అ॥ కనుల నిలయ లచ్చి కాణాచి యగు నురో, తరమునందు మెఱయునరులచయము
మెఱుము లడర నొప్పు మేఘంబు నడుమను, దోచు నింద్ర ధనువుతోయమందె.

ఉ॥ చేరుటకుం దొలంగుటకుఁ జెల్లిన విజ్ఞుల తెల్వి పోల్కి బైఁ
జేరిన యుత్తరీయ మెడఁ జిందు దయాకృతి కంఠమందు పొం
పారిన తారహార నిభ మంది వెలార్చిన కాంతిఁ బోలి వి
స్తారముగాఁగ లక్ష్మీకి వ శంబగు తొమ్మునఁ దోచె బేరిమి.

తే॥ చెనయరాని ప్రభాకరు యెన్నుదాల్చి, యున్న తొమ్మున ముప్పేట జన్నిదంబు
త్రిదశులును దెల్పలేని మూర్తిత్రయంబు, రూపమిదియెఱుంగుండనితోచనొప్పె.

ఉ॥ అక్కము పక్కముకొ మిగుల ♦ సంగగు బంగరు రంగు లీనగా
నక్కటి రత్న బంధనము ♦ సందలి మేరువు ప్రజ్వలించె వే
టొక్క జగంబు దాని కజా ♦ ఊక్కెడు వెల్వడ నాభియందు న
మ్యక్కనకాంబుజంబు పాలు ♦ సందగఁ బూచిన దన్న సంచునక. ౧౨౦౮

అ॥ అలవి దెలుపఁ గాక ♦ యమిత గంభీరమా, నీల వారి రాశి ♦ గేలు సాచి
సాలకడలి యలమి ♦ పట్టిన నిధమునఁ, దెల్ల పట్టు వలువ ♦ తెలియఁ గప్పె. ౧౨౦౯
తే॥ ముత్తెముల నీలముల కాంతి ♦ మురువునూపఁ, బసిడికాసియలోగత్తి ♦ పరఁగఁజెక్కి
ముత్తెనరముల గుత్తులు ♦ త్తిప్రక్క, బాల భాను కాంతుల సీన ♦ వేల విడిచె. ౧౨౧౦
తే॥ రత్న కాంతులు, కాంచు నే ♦ త్రముల కాంతి, నిండఁగ, ననూనశిల్పము ♦ నెరయుమకర
ముఖముగల దంతపుంబిడి ♦ మొససి మెఱుపు, లలిని మెఱసిదిక్కులయెల్లఁగొలిచిచూపె

చ॥ పరవిన రూపముం గలిగి ♦ పద్మజ నండము గొల్చు టింక నె
ట్లరవగు సంచు నొక్కొకటి ♦ యుం దగ విఘ్నము గూర్చు పోలిక
మొరయుచు నేరు నారసి క ♦ నుంగొన శక్యము గాని శిల్పముం
బారసిన వీరమద్దియలు ♦ పొందగు నందెలు కాళ్ల శోభితక. ౧౨౧౧

తే॥ వేయి మాణిక్యదీపముల్ ♦ వెలుగు భుజగ, రాజు నెజ్జను యోగని ♦ ద్రను సురాభి
వేడ వీడిన రాముఁ డి ♦ నిద్రితము తన్నె, పోలు నొక యలంకారంబు ♦ పూనె నపుడు.

మ॥ అరవిందానన ముఖ్య మూర్తులకు నా ♦ ద్యంబై మునీంద్రాభికిం
బరమ ప్రావకమై జగజ్జనకమై ♦ భవ్యంబు నేవ్యంబునై
నిరతా నంద మయంబునై యెసఁగు నా ♦ నిత్యాత్మయే వచ్చి యీ
సర రూపంబునలంకరించి కొన న ♦ న్నా! తెల్ప శక్యంబాకో? ౧౨౧౨

తే॥ అమిత గో భూ హిరణ్య దా ♦ నాదికములు, సజ్జనులకు బీదలకును ♦ సరసులకును
విరివిగా నొనరించుచు ♦ వేద ధనులు, వినుతి నేయ రాఘవుఁడు స్వం ♦ దనమునెక్కె.

తే॥ గుండు బంగరు టిరుసును ♦ వెండి చక్ర, ములును వజ్ర మయంబులై ♦ వెలయునడిమి
భాగమును చుట్టు రత్నముల్ ♦ ప్రజ్వలంప, రాము రథము మార్తండుని ♦ రథముఁబోలె

తే॥ మంచి లక్ష్మణములు నూన్ము ♦ మతిని తెలియఁ, దగుజవంబు బలంబునం ♦ దము మెలంకు
వొలయఁబురుషార్థములఁబోలి ♦ వెలయుతురగ, ములుజగత్ప్రభు తేరికె ♦ బూస్పఁబడియె

తే॥ నరుణ కై వడి నొగలపై ♦ భరతుఁ డెక్కి, మోద బాష్పాంబుమిశ్రితముఖముతోడ
కళను చోని రథ చోద ♦ కత్వ మూనె, నిరు దెనల నిల్చి కవలు చా ♦ మరలు వీవ.

చ॥ అమరిన పొందికంగలుగు ♦ సందముచే నటు లయ్యెనేమొ? శాం
త మనసుచే దలంచుటను ♦ తప్పక యప్పుడు కొప్పె నేమొ? న

త్యము నెఱుంగంగ లేము తగి ♦ నట్టుల యయ్యెడుగాక! యయ్యెడం
దమి గొని చూడ నెల్లరు న ♦ దా యనిమేషత దాల్చి రిమ్ముగఁ.

తే॥ జగములను హింస సేసి నాశంబు గవక, యున్న పొలనుదిండులపాటులొబ్బిడయ్యె
నేడె యని వేల్పు కూటంబు ♦ నిండు వేడ్కనచ్చరలఁ గూడినటియించెనిచ్చకొలఁది

తే॥ పుర పురంధ్రులు విరులను ♦ గురిసినారు, పసిడి వలువలు రత్నముల్ ♦ వినరినారు
రాము చెలువంపు నుధఁ బ్రేమఁ ♦ ద్రావిరేమి? వారి చేతకు వేతేది ♦ కారణంబు?

అ॥ తమకుఁ గల వొనంగి ♦ తాల్చిననియు నిచ్చు, వారి తీరుగా ను ♦ దారుఁ గన్న
నారు లమిత మొనఁగి ♦ నార లందపు మేనఁ, గలుగు సొమ్ము లూడ ♦ నిలిచినారు.

అ॥ నృపులు మద కరింద్ర ♦ నిచయంబువలె జుట్టి, నిలువ దశరథుండు ♦ నెలవుకొన్న
కూటమందు చేరె ♦ గోదండపాణి మే, రువును చేరు సూర్యురూపు దోఁప. ౧౨౯౯

చ॥ వరదుండు తేరినుండి దిగి ♦ ప్రక్కలలో నిరుగేలు ప్రేమమై
భరతుండు లక్ష్మణుండు దయి ♦ వాఱఁగొనక సముదీర్ణులౌమునీ
శ్వరుల కెఱంగి తండ్రి పద ♦ పంకజముల్ దల సోక మొక్కె యం
దఱకును మేని యందము ను ♦ దారత విందులు నేయుచుండఁగఁ. ౧౩౦౦

సీ॥ పై నొక్క ధనువును ♦ వాలుగలను క్రిందఁ, గలిగి పూర్ణేందు మం ♦ డలముఁ బాల్పు
నెఱుని సుమలత ♦ యింపైన స్తనకుట్టు, లములతోఁ దేరిపై ♦ నమరి తూర్పు
దెనఁ బుట్టినదివోలె ♦ దేజరిల్లెడు నీత, తొల్త నుధాంబుధిఁ ♦ దోచి మరల
ధరణి నవతరించి ♦ తరువాత నొకమల, యొద్దఁ బుట్టిన దన ♦ నొప్పి పెండ్లి

తే॥ మండపము చేర వేల్పులు ♦ మగువఁ గాంచి, మరల రాముని గని సుధా ♦ మథన వేళఁ
బొడము లక్ష్మీ వెన్నుని మెడఁబూల మాల, వై చునాటికంటెను పొంపు, వఱలె ననిరి

తే॥ జగతి జనములకంటె ని ♦ ర్జులకంటె, నాగలోక వాసులకంటె ♦ నాణె మొంది
వెలుగు జానకి పెండిలి ♦ నిభవ మెల్ల, వాప్తికినై న వర్ణంప, వలరు పడునె? ౧౩౦౧

తే॥ ఇంద్రుఁ డింద్రాణితో మిటి ♦ కేగుదెంచె, భవుండు చనుదెంచె దులి ♦ భవానితోడ
బ్రహ్మయేతెంచె బ్రాహ్మితోఁ ♦ బ్రమదమంది, జానకీ రాముల వివాహ సరణిచూడ

క॥ వడుగులు వై దికులును పెను, కడలి కరణిఁ జుట్టి రాగఁ ♦ గార్యంబును ప్రా
వడువున నడవ వసిష్ఠుండు, వశి సువకరణములతోడ ♦ వచ్చె ముదమునక. ౧౩౦౨

అ॥ తండులములు పఱసి ♦ దర్శల నుంచి స్థా, సమును శాస్త్రవిధుల ♦ సమరఁజేసి
పుష్పములను చల్లి పూజించి హోమాగ్ని, నిరపు గొల్చి కార్యమెల్ల జరపె. ౧౩౦౩

అ॥ పెండ్లి వేదియందు ♦ ప్రేమంపుఁ దోడగు, భూమిజాతతోడ ♦ రామ విభుండు
కూరుచుండ వారుకొమరొండ గలిసిన, భోగ యోగములను పోలియుండె. ౧౩౦౪

తే॥ శ్రీవరుండు లక్ష్మీతోఁ బోలెఁ జెలఁగి నీవు, నీతతోఁగూడి భువి చిరం ♦ జీవి వగుచు
సమ సుఖంబుల సనుభవిం ♦ పుమ యటంచు, జనకరాజ రామునిచేత ♦ జలము విడిచె

క॥ నిప్రాశీరావములు వ, ర ప్రమదా విజయ గీత ♦ రవములు రాజేం
ద్రప్రవరవంద్యులగు విబు, ధ ప్రకరాశీస్సుతోడ ♦ దరములు మొరసెన్ ౧౨౨౮

తే॥ వేలుపులు కురియించిన ♦ పూలవాన, పుడమిపతులు చల్లిన పైడి ♦ పూలవాన
తక్కువారలు వివరు ముత్యాలవాన, గలిసి యాభూమి గగనంబుకరణిదోచె ౧౨౨౯

తే॥ రాముఁ డప్పుడు శ్రద్ధ మగత్రము పఠించి, యగ్ని కావహతిగాఁగ నా ♦ జ్యంబు విడిచి
జానకీ మృదు కేసల హస్తంబు తనదు, దీర్ఘబాహువు చాచి మోదించి పట్టె ౧౨౩౦

తే॥ తివిరి హోమకార్యము తీర్చు ♦ దీర్ఘ భుజుని, వెంట సన్నివి వలగొను ♦ వేళ గోల
నీత మలు పుట్టువునయందు ♦ జీవమును శరీర మనుగమించిన యట్టిక్రియను దోచె.

చ॥ మురువగు కంకణంబు క్రియ ♦ ముప్పరి రక్ష ధరించి యున్న య
గ్గిరి భుజాండున్ విదేహ జన ♦ క్షీర్తిత కన్యయు హోమకార్యముల్
హరువుగఁ దీర్చ జానకీ న ♦ యంబుగఁ ద్రొక్కుచు సన్నెకంటి నం
దిరవుగఁ బూజలం గొని ర ♦ హించు నరుంధతిఁ గాంచె మ్రొక్కుచున్.

తే॥ చేయఁదగువానిఁ బూర్తిగాఁ ♦ జేసి సంత, నంబు నొందిన మునులకుఁ ♦ జాఁగి తెలచి
దశరథుని పదంబులకు సద్భక్తి మ్రొక్కి, నీతతోడ శ్రీరాముండుచేరే మేడ. ౧౨౩౩

తే॥ చిందములు మ్రోసె, భేరులు చలఁగె వేద, గోష్ఠివెలసె శాస్త్రములు పెక్కులు పఠింప
బడియె వందిమాగధమతి బలిసె సురల, కలకలంబులు మిన్నదెఁగడలి పొంగె ౧౨౩౪

తే॥ కన్నతల్లి ప్రేమముకుం బెఁగడఁ బ్రియమునఁ, దన్ను గొంచు కై కేయి హాదముల కెఱఁగి
జనని చరణంబుల శిరంబు ♦ చాచి మ్రొక్కి, సమలమతి నుమిత్రికడను ♦ వినతుండైన

తే॥ ముగుర పాద పద్మంబులు ♦ మూర్ధమునకు, భూషణంబులుగా నీత ♦ మ్రొక్కునంత
వారిఁ గని వార లుబ్ధి రీ ♦ వారిజాన్య, రామునకు మేటి తొడవుగాఁ ♦ గ్రాలు ననుచు

క॥ కొఱెను గొఁగిలి గొనితమ, కొమరునకుం దగిన దార ♦ కువలయమున నీ
యమ దక్కఁ గలదె యనుచుం, దమ మనములు కనులు దనియఁ ♦ దడవిరి ప్రేమన్

క॥ అలవి యాచ నిష్కములు వలు, వలు దానీజనము నగలు ♦ నర దేశంబుల్
వెలఁదుల దేవత యగు నీ, యలికేళిని పొందుఁగాక ♦ యని యిచ్చి రొగిన్ ౧౨౩౮

కా॥ నీలాంభోనిధి బోలు నొక్క కరుణో - న్నిద్రాబ్ధి శాస్త్రాంబుధిన్
వేళం గాంచిన విజ వాక్రమమునన్ ♦ బ్రేమాంబుధిన్ గొంచు నా
శ్రీలక్ష్మిం గల పూర్వపుం గలశవా ♦ ర్థి కేశవయ్యాభమా
నీలా తల్ప గృహంబు చేరె బెను బాళిన్ సర్వభూతాత్మభోగిన్ ౧౨౪౦

తే॥ మీనమానంబును దుత్త - రానుషంగ, దినమనందు సహస్రాభి - ధేయఃపింహు
 పెండ్లి నడపి నసప్థండు - వేద విధి, మంగళంబు వరిల్లు హో - మంబు చేసె. ౧౨౮౦
 తే॥ నెపములేని విజయశీలి - నృపవరుండు, నాదు తమ్ముని బిడ్డల - మోదఃమలర
 రాము తమ్ముల కిత్తు మా - రాములేక, యనుచు నడిగినప్పుడ నిశ్చయంబుచేసె. ౧౨౮౧
 తే॥ జనకుడు కుశధ్వజుడువైమ - చును నొసంగ, లక్ష్మణాఖ్యుడూర్తిశను కే - ల్వైభవరతుఁ
 డుద్వహం బాడె మాండని - నున్నహించి, కొనియె శ్రుతకీర్తి శత్రుఘ్న - డను - గుణముగ.
 తే॥ అన్ని పెండ్లిండ్లు జరిగిన - యవల దశర, ఘండు కూర్చియుంచిన కీ - ర్తి యొండుదక్క
 దక్క - రూపవస్తువులెల్ల - ధారవోసె, గోరువారు కోరిన వాని - గోరినంత. ౧౨౮౩
 చ॥ నరపతి యిట్లు దానము లొ + సర్పి యమేయ ముదబ్ధి మునియే
 ర్పఱచిన శాస్త్ర విశ్రుతియు + బాధతవంబును గల్గు సన్నునీ
 శ్వరులఁ గుమారులం గలిసి + బాంధవ ధర్మముతోడ నుండె న
 పురమున మెల్ల మెల్లగనె + పోయెను గొన్ని దినంబు లచ్చటన్. ౧౨౮౪

౨౨. పరశురామ పటలము (౫౦.)

తే॥ సీతయునురాముండును సము + చితనుఖంబు, లొందుచుండఁగొళికముని + డెంద మలరఁ
 గని యమోఘ వాక్యముల దీ + వన లొసంగి, కృత మనోరథుడై హిమ + గిరిని చేరె.
 క॥ ఒకనాఁడు దశరథుండుకొ, తుకమునఁ బురి కేగఁదలఁచి + తోడనె సేనా
 నికరమున కాజ్ఞ యిడిరా, జకులము సేవింప బయలు + సాగె రథమునన్. ౧౨౮౬
 చ॥ బలియుండు కోనలేశ్వరుండు + బంధుర బాహు చతుష్టయంబు నా
 నలువురు పుత్రులుం దమ జ + నంబులతోఁ బరివార సంఘముల్
 గొలుచుచు రా విదేహ జన + కూటము ప్రాణము వీడు దేహముం
 బలె ఘన దుఃఖవార్ధిఁ బడు + మార్గము వట్టె గుతూహలంబుతో. ౧౨౮౭
 తే॥ తండ్రి ముందేగ జనుల డెం + దంబు లెల్ల, దన్ను వెన్నంట నడుమను + తన్ను పోలు
 ననుజులుం డేరి రా మించునంద మొందు, జానకిం గూడి రాముండు + చనుచునుండె.
 చ॥ నడవగ నెమ్మి మున్నగు వ + న ద్విజముల్ కుడివ్రక్క వచ్చె న
 టైడమను ముందుగాఁ జనుచు + నెడ్డము వచ్చెను వాయుసాదు ల
 వృడువు గ్రహించి దారి నొక + పాటి నిరోధము గల్గువంచు భూ
 పుండు తన యున్నతంపురథ + మున్నిలువన్ సెలవిచ్చియ త్తటిన్. ౧౨౮౯
 తే॥ ఒక్కడై వజ్రారాపించియున్న రూపు, నొత్తి పలుకు మనంగ నై + మిత్తికుండు
 భూవరేణ్య! నట్టొక కొండ + వోలె వచ్చి, మంచువలె వీడి శుభమగు + నంబుఁ బట్టె.

చ॥ శిరులను పాటించోలు జిగి ♦ నెట్ట జడల్ గలవాడు గొడ్డలిక
గరములఁ గల్గవాడు నడ ♦ కల్ గల మేరువుఁ బోటువాడు చి
చ్చురలు కను ల్లలాఁ డశని ♦ యొప్పగు పల్కులవాడు మేలి బం
గరు మయమైన వింటి నెన ♦ కంబుగ మూఁపునఁ గల్గు నాతఁడు ౧౨౫౧

తే॥ ఉదధిలోఁ బ్రభంజన హతి - నురలు కలము, పగిది జగములు గడగడ - వడఁక దిగ్గ
జమ్ము లట్టులె స్తంభించి - సొమ్మసిల్ల, జలధి లోలో నుడికి పొంగి - నిలుక దప్ప.

చ॥ నురలు కికావికల్ వడ వ - సుంధర నింగికి బైన నిల్వనో?
ధరణి సమస్త జీవులను ♦ దండధ రానసమందు చొన్ననో?
దురుసున నింగి గూల్వనోకొ? - దొడ్ల వ్రణంబు ముఖంబు వీల నె
త్తురు క్రియఁ గన్నులం గనలు - దోచి వెలింబడ హేతు వేమెనో?

చ॥ నమరమె ముఖ్యవృత్తిగ భు - జన్థలిఁ గ్రాలు పరశ్వభాగ్రధూ
మము వినుగప్ప భాన్గురుడు - మార్గ మెఱుంగక రిచ్చవోవ సం
ద్రమునఁ గలట్టి బాడబ ము - దగ్రత నుప్పర మంట లేచి లో
కములను బూది సేయు గమ - కంబున వేడి వెలుంగు పర్వగఁ. ౧౨౫౪

ఉ॥ జానువు లంటు బాహువులు - చాఁగి దిశ్ లొలువఁ వలంకులం
దాని తుఱంగలించెడు జ - టాగ్రము మిన్నునఁ జెంగలింప న
చొచ్చ నెలయుఁ గనంబడ వ - సుంధర తోయము వహిగాలి ఏ
న్నానములై సశింపఁ బ్రళ - యోద్ధత రుద్రుని భంగి బొంగుచుఁ.

మ॥ చతు రంభోధి పరీత భూతల మహా ♦ సామాజ్య ధోరేయుడై
కృతవీర్యాత్మజఁ డ౯ పృథూత్కట తరు ♦ శ్రేష్ఠం బుదంచదుభా
యత సాహస్ర సుకౌఖముఁ విదళన ♦ వ్యాపారముం జేయు నా
తత విఖ్యాత కుతారముఁ గురు భుజస్తంభంబునం బూనుచుఁ. ౧౨౫౬

తే॥ నింద నొందిన భూలోక ♦ నృపకులంబు, నిరువదొకమాటు ఖండించినియరిఁ బాడి
పొలమునందలి కలుపును ♦ దొలఁచి రక్త, నదుల నొంటిమై మునుగుబెట్టిదపుజెట్టి

ఉ॥ ఓరుపు రూపుగొన్న క్రియ ♦ నొప్పు తపంబును మండు నగ్ని నా
సీరన గల్గవాడు తన ♦ యెట్టెదురఁ బుయిలోడి ప్రక్కకుఁ
దాటు కుమారుపైఁ గనలి ♦ దర్పితుఁడై విహగాళి యిమ్ముగాఁ
దూతెడు నట్లు కొంచమలఁ ♦ దొల్చిన ముల్కులెఱింగి నట్టిడుఁ. ౧౨౫౮

తే॥ ధరణీధరములు క్రుంగ సంధ్రములు పొంగఁ, జేయు వలతి భార్గవుఁ డటఁజేరునంత
సహధుగా రాముఁ గన్న యన్నరవరుండు, కతిను రాకేళఁ గత మెఱుంగక తపించె,

తే॥ నేనభయపడితడఁబడి + చెదరి పటవ, బొమలు ముడివడఁ గనులని + స్పృశలు రాబఁ
బిడుగువలె గర్జించి గంభీరఁడైన, హమ్మ చెరితను నచ్చే భౌంధ్రపుఁడు నడఁత.

చ॥ అతులిత భక్తి సంగ్రహము నయంబులు తొల్కఁగ జామదగన్న్య నా
క్షీతిపతి యాతిభేయము రచింపఁగ దాని తదీయ పాద సం
గతముగ శీర్ష మూన్చినది - గంబడ కుగ్ర లయాగ్నిఁ గ్రక్కుచున్
దతి భయద స్థితిఁ సుగుణ-ధాముని రాముని గాంచి యిట్లనున్. ౧౨౬౧

చ॥ ఎఱుంగుమ భగ్నమైన గిరి - జేతుని చాప బలంబు పూర్వమే;
యెఱుంగఁగఁ గోరి వచ్చితి మ - హీశ్వరపుత్రా! యంగదంబులన్
మెఱసెడు నీ భుజంబు బలి - మిన్ మునుక్షుత్రియ కఠనాశముల్
తఱిగిన మద్భుజంబులఁ దొ - లంగదు తీటయు రాఁ గతం బిదే. ౧౨౬౨

చ॥ అనవుడు భూవుఁ డిట్లను భ - యంబున నుల్లము గ్రుంగ భారణిఁ
మునుమిడి గెల్చి తిచ్చితివి - పొందుగఁ గశ్యపఁజాని కోమహా
మునివర! నీకు లెక్కయె త్రి - మూర్తులు! మర్త్యులనంగ నెంత? ఈ
తనయుఁడు నాదు జీవములు -దప్పక నిన్నభయంబు వేడెడున్. ౧౨౬౩

చ॥ చెడుమతిఁ బాపకర్మములు - చేసిన దుష్టులు వధ్యు లాదు రీ
బుడుత ముదాతిరేకమున - బుద్ధి చెడఁ గొఱగామి చేసెనే?
పుడమి బలివృత్తోఁ దనిలి - పోరినఁ గీరి లభించుఁ గాక యీ
బడుగులతోడఁ బోర బల - వంతుల చేవ ఫలంబు గాంచునే? ౧౨౬౪

ఉ॥ కొమ్మని భూమి కశ్యపున - కుం దయచేసి జగత్ప్రపాలక
త్వమ్మభరింప వీడినకృ - పాశర! వీడుమ యిట్టిచేత నే
మమ్మున మానవావళిని - మానుగఁ గాచెడు తోడ్గపల్లఁ గో
పమ్మును మాని తీవు పిద-పన్ వహించుట పాడి యానొకొ? ౧౨౬౫

చ॥ పలువురు గేలిసేయ నొక - పక్షము నూని గురుత్వ మొందు నా
బలము ఫలం బొనంగునొకొ? - పాడియె యయ్యది? ధర్మపద్ధతిన్
నిలిచి వహించు నయ్యశమె - నిర్మల సత్త్వ మనంగ నొప్పు; శూ
రు లనఁగఁ దగ్గ వార లొక - రున్ బల మందురె దీని నెయ్యెడన్?.

చ॥ పగతుఁడు కాఁడు వీఁ డితని + ప్రాణము వోయినఁ జుట్ట వక్కముల్
వగగొని పౌరులున్ మిగుల + వందరి యెల్లరు మెంబడింప నే
నెగులున జీవముల్ విడుతు + నిక్కము కింకరు నన్ను నాకులం
బగులక తావు మార్యవర! + యంజలితో శరణంబు వేడెదన్, ౧౨౬౬

చ॥ అని యిటు వేడు కోసల జ ధాపు పల్కులు లెక్క సేయకే
కనులు మిడుంగులుల్ చెదరఁ గట్టలుకఁ వడిదేటి చూచి రా
మని కడ కేగఁ బ్రాణములు మొత్తము శాపులు దప్ప మించుఁ గాం
చిన భుజగమ్ము కేవల బతి చేయున దెయ్యది లేక యుండఁగఁ. ౧౨౬౮

తే॥ మాని యగు దశరథుఁ డిట్లు మతిచెడంగఁ, వసకు నాగతి కానుంట ధలఁప లేక
హర ధనువు బలహీనతఁ నందు చరిత, పల్కుఁదొడఁగె రామునితోడ భార్గవుండు.

తే॥ మేరు సారంబు దినకరుఁ గేరు కాంతి, పాటవము దైర్ఘ్యమును విఱువంగరాని
చేవ గల రెండు పిండను చేసె మున్ను, తేర్చి పశ్యత్కర్మ యనెడు దేవ శిల్పి. ౧౨౭౦

తే॥ ఒక్కచాప ముమాపతి యెగి గ్రహించె, రెండవది త్రివిక్రముండు వ రించికొనియె
నేయ దా రెంట మిగుల బ లీయ మనుచుఁ, ద్రిదశులందఱు చేరి వి రించి సడుగ

క॥ జలజాననుండును వేల్పుల, తలఁపు గొప్ప దనుచుఁ దలఁచి తగ వొక్కటి వా
రలకుఁ బొడ మించి యాధను, వులఁ గొని కడు సలకఁ బెద్ద పోరఁగఁ జేసె.

తే॥ ఇరువుఱును రెండు చాపంబు లెక్కు వెట్టి, జగములెల్ల నిలుకదప్పి బెగడుగుడువ
బవర మొనరించుచుండఁ గ పర్ది విల్లు, చేవ చెడుటయుఁ గని మది శివుండు కినుక.

తే॥ మరలఁ గలనికిఁ గడఁగ ని ర్జరులు నడుమ, నిలిచి వారించి రంతట నీలగళుండు
తన శరాసన మింద్రు హ స్తమున నునిచె, ఋచిక ముని కిచ్చెఁ దనపిల్లు శ్రీవరుండు

తే॥ ఋచికుఁ డొనఁగె మాతండ్రికి ప్రియముతోడ, సతఁడు నాకిచ్చె నీవింటి నమర నీవు
వంచితేని నీ సదృశు లె వ్వరును లేర, నేను నీతోడి యుద్ధంబు మాను వాడ.

చ॥ మొదటనె చేవ వోయినది మూలను పడ్డది త్రుప్పు వట్టి ప
ట్టు దొలఁగి యున్న దానిని పు టుక్కునఁ ద్రుంచుట దొడ్డ చేతయే?
పదరక దీని నెక్కిడుము పాయదు ప్రాత చలంబు నామదిక
మదిమది నున్న శాంతనిధి మజ్జనకుం బొరిమాల్చు దుష్కృతిక. ౧౨౭౬

చ॥ ఇరువది యొక్క మాఱులు మ హీతల మెల్లను చుట్టి రాజులక
దరమిడి గొడ్డట స్నానకి తద్రుధిరమ్మున శాస్త్రు పద్ధతిక
జరపి పితృక్రియల్ పిదప శాంతి వహించితి నీడ్చి కొల్వ మా
యురె పిడి దక్కు వాదు; మది నుత్తల పెట్టితి విల్లు బాలకా!

చ॥ కలఁకుల గెల్చి యిమ్మహిని కశ్యపమాని కొనంగితిక విభో
ధుల కుల మార్చితీక గొలఁది దోపని పెదప మాచరించితిక
బలువిడిశూలి చాపమును భగ్న మొనర్చిన మ్రోత నా శ్రవం
బులక బొరఁ గిన్న వచ్చితని పోటరివే నిధి వంచు పోరెత్తక. ౧౨౭౮

- చ॥ అనుటయు మందహాస రుచు ♦ లానన మందొక శోభఁ గూర్చు ను
య్యినకుల వీరుఁ డిమ్మనుచు ♦ శ్రీశుని ధర్మముఁ గొంచు జామద
గ్నుని హృదయంబు భీతిమెయి ♦ గ్రుంగ న్నదోర్బలమొప్పు వంచినో
పనుఁ డగు మాని గాంచుచు న ♦ పార కృపారస ధాముఁ డిట్లనుకొ. ౧౨౭౯
- ఉ॥ రాచకులంబు మాలించిన ♦ రక్కసి నై నను మేటి బోడకుం
దోచి తపస్వి వేషమును ♦ దొడ్డితి గాన వధింపఁబూన నా
రాచము నాకరంబునఁ దొ ♦ అంగిన నూరక పోవ దింక నీ
వే చెపుమా బిరాన గుఱి ♦ యెయ్యది దీనికిఁ జూపుమా యనకొ ౧౨౮౦
- చ॥ ఎఱుంగ కొనర్చు దోషము న ♦ హింపుము కాపుము దేవదేవుఁడం
చెఱిగితి నెల్లప్రాణులకు ♦ నీశుఁడ వాది వనాదివై న నీ
కుఱపుఁగ నిందుచూళి ధను ♦ పుంకువ సేయఁగ నెతునంతలో
విఱుగుట యబ్బురంబె? యది ♦ వేడుకఁ బట్టుటకేని చాలునే? ౧౨౮౧
- తే॥ పురుష మోహన! నీవిటు ♦ భవన రక్ష, పొంటె నవతరించుకతనఁ ♦ బొందె జగము
నెమ్మదిని నే నొనఁగిన ♦ నీదు విల్లు, నీ బలంబున కుఱపు గా ♦ నిదియె నుమ్ము. ౧౨౮౨
- తే॥ కూర్చు నాశుగమ్మునకు నా ♦ గొప్ప తపము, నాహుతిగ నొసంగితి మన ♦ నపుడుచేయి
వదులు విడువ నశ్రుం బేగి ♦ పరశురాము, తపముపూర్తి వారుకొని య ♦ త్తటిన మరలె
- తే॥ నీల జీమూత నిభ గాత్ర! నిగమ వినుత, పాత్ర! పరిశుద్ధ నుగుణ చరిత్ర! నీవు
తలఁచుకార్యంబులొనఁగూడఁగలవునాకు, నెలవెయని భార్గవుఁడు మ్రొక్కి ♦ తలఁగెనచటు
- తే॥ అంత రాముండు పంచేంద్రి ♦ యక్రియాలి, తొఱఁగి సోలిన తన తండ్రి ♦ దఱిసి తడవి
మ్రొక్కి దుఃఖ సాగరమున ♦ మునిగియున్న, యతనికిం జూపె నమ్మోద ♦ మనెడు వేల
- అ॥ తెలిసి తేటి వంత ♦ చొలఁగ నిబ్బరమగు, నుబ్బు గలిగి లేచి యుర్వివిభుఁడు
అరిది దుఃఖ జలధి ♦ దరిఁజేరి దరిలేని, మోద నార్థిలోన ♦ మునిగిపోయె. ౧౨౮౩
- అ॥ కటికి పరశురాము ♦ కార్మకంబును గొని, యతని నోర్చి నిలుచు ♦ నఘ విరాము
రాము నలమికోని శి ♦ రంబు మూర్ఖుని నమ్ము, బాశ్రు కుంభ వారి ♦ నాడఁ జేసె.
- చ॥ సయమునఁ చిన్ననాటనె యె ♦ సర్పిన యమ్ముత పొరుషోచిత
క్రియల జగత్రయం బొకప ♦ రిం గమకించిన జేయఁగూడునే?
అయమనయంబులం జలుపు ♦ ప్రాణులకుం దగిలట్టు లీతఁడి
మృయి మఱుమై యొసంగెడు ర ♦ మాపతియే యని యెంచె నెమ్మదికొ.
- తే॥ నిరులవానతో వచ్చిన ♦ విబుధులందు, వరుణుఁ గని క్రూర ఘోర చా ♦ పంబుగాఁచు
చుండుమని లుచ్చి తన వార ♦ లుత్పహించి, బలయ రాముఁ డయోధ్యకు ♦ వచ్చిచేరె.

తే॥ చేరి ప్రేమంబుతోడ వఁ సింఁచుచుండ, దశరథుం డొకనాఁడు మోఁ దమున భరతుఁ
గాంచి దై వనశమునఁ ఘ ఁ టించినట్టి, విషయ మొక్కటి దాఁ దెలి ఁ పింపఁదొడఁగె.

తే॥ తనయ! నీ తాత కేకయ ఁ ధరణి ధవుఁడు, నిన్ను చూడఁ గోరినవాడు ఁ నెమ్మితోడ
పోయి రమ్మని యానతి ఁ సేయ సతఁడు, మంచిదని తండ్రి చరణ ప ఁ ద్మముల కెఱఁగి

తే॥ మొససి రాము పాదములకు ఁ మ్రొక్కి యతని, కన్న వేటు ప్రాణంబు లే ఁ కున్నకతన
ప్రాణముల వీడి గాత్ర మఁవ్వలికిఁ బోవు, విధిని భరతుండు రామునిఁవీడిచనియెఁగ్గఱ

తే॥ మేసనూమతో భరతుండు ఁ మేనితోడి, నీడవంటి శత్రుఘ్నుండు ఁ లోడ రాఁగ
స్యందనం బెక్కి యేడు వా ఁ సరములరిగి, యరయ సాంపైన కేకయఁపురము చేరె.

చ॥ భరతుండు చన్న పిమ్మట స్స ఁ పాలుండు ధర్మపథంబునక జనుల్

జరుగఁగ దగ్గ పద్ధతిని ఁ సత్పరిపాలన సల్పుచుండఁగా

సురల మహా తపః ఫలము ఁ చోద్యము గావున మిక్కుటంబుగా

జరిగినదెల్లఁ దెల్పెదము ఁ శ్రద్ధమెయిక్ ఎనుడి మహాత్మకుల్. ౧౨౯౪

బ్రాహ్మకాండము సంపూర్ణము.

శ్రీ రామచంద్రాద్వైతము.

కంబరామాయణము - అయోధ్యాకాండము.

౧. మంత్ర పటలము. (౯౯)

సీ॥ రాజు రెండవ భార్య ♦ రాముని పినతల్లి, కుబ్జమూ మంధర ♦ కొడిమ సేయ
రాజ్యంబు వీడి య ♦ రణ్యంబు సేరి న, ముద్రంబు దాటి న ♦ స్మని సురేంద్ర
మానవావళి యిడు ♦ మలు తీర్పు శ్రీపాద, ములు గల శ్రీరామ ♦ భూవరుండే
మూలప్రకృతి దోచి ♦ భవనంబులందు వ్యా, స్తి బొందు పాంచ భా ♦ తికములై న

తే॥ జంగమ స్థావర పదార్థ ♦ సమితి యందు, మేను ప్రాణముల్ ప్రాణ వి ♦ జ్ఞానములును
గూడియున్నట్లులోవెలిచి ♦ గూడియుండు, నాత్మయనివల్కు-చుండ్రు మ ♦ హాత్ములపుడు ౧

తే॥ రాజవర! నీవు భూమి పు ♦ త్త్రకున కొనగి, దుష్కరతపంబుసేయంగ ♦ దొడగదగిన
కాల మిదియని చెవిజేరి ♦ లీలఁ దెలుపు, కరణి జెవిమూలమున నర ♦ గాన నయ్యె. ౨

తే॥ ప్రాణికంటకుడైన రా ♦ వణుండు సేయు, పాపఫల ముప్పు పలితమై ♦ వచ్చిచేరే
ననగ నరసిన నరపు న ♦ రాధివరుండు, ముకుర మందున నొకనాడు ♦ మొనసికాంచె

అ॥ శంఖ కాహళాది ♦ శబ్దంబు లంభోద, లీల మొరయఁ జామ ♦ రాలు బెరయ
మానవేశ్వరుండు ♦ మంత్రాంగ నభకేగ, మనము నంచలించి ♦ మలఁగుచుండ. ౪

అ॥ ఏగి పిదప నృపుల ♦ నెనలేని చుట్టల, సంగడిండ్రఁ బ్రేమ ♦ సాగనంపి
యొసర జగము గావ ♦ యోగనిద్రవహించు, విష్ణువనఁగ నొంటి ♦ వెలసియుండె. ౫

అ॥ పూర్ణ చంద్రుఁ బోలు ♦ ముక్తాతపత్ర మా, కసమునంట విభుతఁ ♦ గ్రాలుభూపుఁ
డమర గురునిపోలు ♦ ననదృశ మంత్ర వృ-ద్ధులను సభకు నంతఁ ♦ బిలువఁబనిచె. ౬

తే॥ అవని విభునకు రక్షచే ♦ నాజ్ఞ చేత, దైవమనుచు భావింపంగ ♦ దగిన వాడు
మూర్ఖులందున నాలవ ♦ మూర్తియనఁగఁ, దగు వసిష్ఠుండు రాజ న ♦ దంబు చేరె. ౭

సీ॥ వంశమూలంబైన ♦ ప్రాతదనంబును, విద్యానవద్యత ♦ వెలయువారు
కార్యఫలంబును ♦ కడు చెడు గొనరిన, మాధ్యస్థవృత్తి నే ♦ మఱినివారు
కోపాదులం దెగఁ ♦ గోసి కడిందియూ, నద్ధర్మ పద్ధతి ♦ జరగు వారు
జరిగిన యదిగాని ♦ జరిగెడు దాని నూ, హము సేయఁజాలు కు ♦ శాగ్ర మతులు

తే॥ అదియుఁ గర్మానుగుణముగా ♦ నెనదైన, మార్పదగు పట్టుదలగల ♦ మాన్యగుణులు
కులమునకు ననురూపమా ♦ గుణముగలరు, *చమరమృగమునుపోలుమా ♦ నముగలారు. ౮

* ఒక పెండ్లికయూడినను ప్రాణము విడుచునది చమరమృగము.

సీ॥ తరుణంబు స్థలము సా ♦ ధనమాను చదివిన, మన్నెనీతి యెఱింగి ♦ మనలు వారు
దై వాను కూల్యంబు ♦ తగు సూక్ష్మమతిచేత, నెఱిగి ధర్మపు వృద్ధి ♦ పఱచు వారు
సత్స్వభావంబు య ♦ శస్కరకార్యంబు, గలిగి రాడ్బాగంబు ♦ దెలుపు వారు
రాజు కోపించినఁ ♦ బ్రాణంబునకుఁ దెగి, కష్టమోచి నీతి ♦ గఱపువారు

తే॥ సత్సథంబు తొలంగని ♦ స్వచ్ఛగుణులు, తెలియఁ దగ్గ త్రికాలముల్ ♦ తెలియువారు
నాయకునకు మేల్కీడుల ♦ సాయలరసి, వైద్యుఁబోలె హితంబునే ♦ నలచువారు.

తే॥ మించినెంజలి స్రభు సంక్రమించినపుడు, మొదలి పుణ్యఫలముఁ బోలియొదవువారు
వేలకొలఁది వారై నను ♦ విభుని హితము, పట్ల నై కమత్వంబునఁ ♦ బరఁగు వారు.

తే॥ మాటయెన్నఁడుఁ దప్పనిమహిత మతులు, తొలఁకుచుండు సంపద్వృద్ధి కలుగువారు
పొరలుచుండు సలలు గల ♦ శరధివోలె, వచ్చిచేరిరి ముత్రాంగ ♦ భవనమునకు. ౧౧

తే॥ చేరి విమల విజ్ఞాని వసిష్ఠ మునికి, జోతయొనరించి తమ భూభు ♦ జనకు మ్రొక్కి
తగిన గద్దెలపై గ్రమంబుగ వసించి, యుచిత వాక్యజ్ఞ కనికర ♦ మొంది రంత. ౧౨

ఆ॥ అజి వారి మోము ♦ లనువొంద నీక్షించి, చెప్పఁ దలఁచు సరిది ♦ చెయిది గలదు
నాదు బుద్ధిబోలు ♦ నయగుణ విదులార! చినుఁడి సావధాన ♦ మున నొకింత. ౧౩

ఆ॥ ఇన కులంబు వారి ♦ యింపైన సడవడి, నించుకేని కొఱత ♦ గాంచకుండ
మీనహాయశక్తి ♦ మేదిని నఱువది, వేలయెండ్లు మెఱసి ♦ యేలినాడ ౧౪

సీ॥ కొమిరెలకు నెల్లఁ దొడవగుఁక్రొత్తడితన, మమరఁబ్రేమ యొప్పార ధర్మము దలిర్ప
జీవకోటికి హితమునే ♦ చేయుచుంటి, నిత నాజన్మమున కిత ♦ వెంచి నాడ. ౧౫

ఉ॥ కోరితపంబుకై తెరువుఁ ♦ గూరుచు ముప్పును గన్నయేను భూ
భారము సర్పరాజ కుల ♦ పర్వత దిగ్గజముల్ విరామ మిం
పారఁగ నొంద మోచితి న ♦ యంబున సన్నిధి మోవఁజాల మా
వారలు పోయిపట్టి పెను ♦ బాటనె పోయద మోక్షమందఁగఁ. ౧౬

చ॥ అమల మనస్కులై జగతి ♦ సంతయు నేలిన మాకులంబు దీ
పములగు పెద్ద లిప్పుడమి ♦ భారము పుత్తుల్లు మోవ వీడిదు
ర్గమ విష యేషణంబులు తొ ♦ లింగి నెకింపఁగ ముక్తి నొంది రా
క్రమమునె యేను పూనికొనఁ ♦ గాఁ చలపెట్టితి నిక్కువంబుగాఁ. ౧౭

తే॥ త్రిజగములఁ గల యరుల దోరిచియేను, దొంగలం బలె చాఁగి యొందుంగు కామ
ముఖ మనశ్శత్రువులకు నీతిముదిమి యందు, వెఱచి సడ పీన్లు కరణి జీనింపఁగలనె? ౧౮

తే॥ అరుణ కిసలయ మృదువంద ♦ యైనకైక, కోలగొన దళాసుర ♦ రథికులను కూల్చు
నాకు మానస భూతంబుఁ సడపునైదు, తేరులను గెల్చుటన దొడ్డ ♦ దియె తలంప?

మ॥ చతురంగ సత్తివీర సైన్యమని యేఁ ♦ జక్కాచుచుం జావరే
 నతుల జ్ఞానము నొందరే నఖిల సౌ ♦ ఖ్యంబుల్ విచారింప శా
 స్వతముల్ గావని వీడరే నమల వి ♦ ద్వద్భానులం జేరి సం
 సృతి విధాంతము దాటరేని యగునే ♦ చేరంగఁ గై వల్యమున్? ౨౦

తే॥ ఎన్న 'జాతన్య హి ధ్రువోఽమృత్యు' వనెడి, నుడిని మఱచుట కంటెనుఁచెడుగు గలదె?
 యొనర సన్నాన మనుతెప్పఁయొప్ప దేని, జననమను హహంబుధి దాటఁశక్యమగునె?

తే॥ మహిత సన్నానము తదీయఁ మార్గమందు, బంధువగు నెఱుకయు ననుఁపక్షయుగము
 దొరయునేని జనన మను ♦ దొడ్డచెఱును, కడచు కంటె నింపగుగొప్ప కార్యమేది. ౨౧

చ॥ అరుదగు మేలనం దొడరి ♦ యవ్వల నెవ్వగ నించు నిందియా
 వరణ సుఖంబులైన నయ ♦ వంచక శాత్రవవర్గ దుష్కృతుల్
 వెరవున నీగి మోక్ష రమఁ ♦ బెంపునబొందఁగఁదృష్టజేసి తొం
 దరపడు డెందమందున హి ♦ తం బగునే యిల నెడమావులున్? ౨౩

ఉ॥ ఏలితి మీరు తోడుపడ ♦ నిద్ధరఁ బద్ధతితోడ సత్కృతుల్
 పోలఁగఁ జేసితిన్ యశముఁ ♦ బొందితి నీజననంబునందు నా
 కీ లలి సాయపడ్డ సుహృ ♦ దీశులు మీరలు భావి జన్మసౌ
 ఖ్యాతికి స్థిబులే తగ న ♦ హాయులు గండిదె మిమ్ము వేడెదన్. ౨౪

చ॥ నెగడిన పాపముల్ తొలఁగ ♦ నీగు తలం పనుకంప నింపు పెం
 పగు తపమొప్పుగాఁ జలుప ♦ నయ్యెడునేని యమర్చియుంచు తీ
 పగు నమృతంబు వీడి విస ♦ మర్మిలఁ ద్రావుట పోలు నొక్కొ? బల్
 నెగటుగఁ దోచె నాకుఁబృథి ♦ వీభర సౌఖ్యము లుల్లమందున్. ౨౫

తే॥ భద్ర గజము మీఁదఁ - బరవు చికిలి పీలి, కుచ్చు లమరు వెల్ల - గొడుగు నీడ
 సతము గాదనంగ - సహియించునే చాల, కాల మనుభవించి - క్రక్కుకూడు. ౨౬

తే॥ చిర మపుత్రక చింతము - చ్చిరుచు నుంటి, రాముఁ జాచింత దొలఁగించె - బ్రాంతి నించి
 యింక నాతండు కష్టింప - నేను జీవ, యాత్రఁగడతేర్చుకొనుమార్గ - మరయువాడ.

తే॥ రణమునక మరణింపఁడు - రాము తండ్రి, వార్ధకం బొందియును ధర్మపథమునుండి
 సన్న్యసింపఁ డక వాన్త సంజన మొందు, పిదపఁ బుట్టలే దనుకంటె - వేత్రయగునె?

చ॥ ఇరవుగ జ్యేష్ఠపుత్రుఁ డుద - యించెను జానకి యక రమా సతీ
 వరణము కన్నులారఁ గని - బంధుర మోదము నొందినట్టి యే
 సురవుగ మానిసీత్యమున - నొప్పిన భూ వనితా వివాహమున్
 జరపి మదంతరంగమున - సంతసమెంతయు నొంద నెంచితిన్.

తే॥ భూమిదేవియు శ్రీదేవి ♦ ప్రేమతోడఁ, జేరఁ గోరు నాయకుని వి ♦ శిష్ట మైన
ప్రాణములఁబోలఁ బొందు తపోవః ఫలంబుఁ, దామసింపఁ జేయుట నాకుఁదగవుకాదు

ఉ॥ కాన నమస్త రాజ్యమును ♦ గ్రచ్చుట రామున కొప్పుగించి యు

జ్ఞానము వీడమిన్ విడని ♦ జన్మ పరంపర వీడఁగోరి నేఁ

గానకుఁ బోఁదలంచితిని ♦ గాఢ తపంబానరింప, సింక మీ

మానిత భావమల్ దెలుప ♦ మక్కువతోడ విసంగఁ గోరెదన్ 3౧

తే॥ దశరథుం డిట్లు వల్కుఁ జి ♦ త్తముల నుండి, పొంగి పొరలిన యుత్సాహఁపూర్ణలయ్య
మంత్రు లవనిపు నెడఁబాటుఁమదిఁ గలంపఁ, గ్రేపు జంట కడలు గోపుఁక్రియ నలంగి.

తే॥ అట్లు కుంది వేఱేదియు ♦ సధిపు హితము, లేమి భూమిఁ బ్రాణితతికిఁ రాముఁబోలు
ను త్తములులేమి విధి బలం ♦ బుల్లములను, వంచ నెట్టకేలకు నమ్మి తించినారు. 32

తే॥ సలువ కొడుకు వసిష్ఠుండు ♦ కుల హితుండు, సచివుల తలంపు పుత్త్ర విశ్వాసము గల
తండ్రి తలఁపును లోక హి ♦ తంబు దలఁచి, తాఁదటన్ధుడై యిట్లని ♦ తనియఁ బలికె.

ఉ॥ తొల్లిటి నీదువంశ గుణ ♦ ధూర్వహు లందున రామువంటి న

త్త లజ్జఁ గన్న వారెవరు? ♦ తజ్జుడ నీకిది యు క్తకార్యమే

యల్లమునందు మిక్కిలిగ ♦ యోచన చేసియె నిశ్చయించి తీ

వెల్ల విధంబులం దలఁప ♦ నియ్యదె చేయఁగఁ దగ్గ దియ్యెడన్. 3౫

ఉ॥ పున్నెము గూర్చు జన్మములు ♦ పూర్తిగఁ జేసిన రాజచంద్రమా!

యెన్నఁ దపంబు నేయఁదగు ♦ దేడై య నీవిఁక నీదు పుత్తుఁడున్

నిన్ను దొఱంగఁ గాంచి ధర ♦ నీ తరుణి మణి యంధురాలు కా

దన్న తెఱంగునన్ బృథివి ♦ నంతయు నేల సమర్థుడే చుమీ. 3౬

చ॥ తగవొక రూపుదాల్చి యవ . తారము నొందిన దంటకంబు వే

టుగ నొకయర్థమెత్తి యను . రూపముగా వచియింపఁ గల్గునే?

పొగడిత కెక్కు నీవిజయ . భూషణుడెల్ల సృజించి కాచి త్రుం

గఁగ నొనరించు నమ్ముగుర . కార్యములన్ సరిచిద్దు వాడగున్. 3౭

చ॥ సిరగుణ ధీర! లక్ష్మీయగు . సీతయు భూమియు నింక నీతఁడే

యురవగు ప్రాణపంఞకము . నొప్పిన తోడని యెంచు రాఘవుం

డిరవుగ స్వీయ జీవముల . కిష్టుడ యంట వృథా ప్రలాప మె

ల్లరకుఁ బ్రియుండు తన్నుగని . లాలన చేసిన నీకునుంబలెన్. 3౮

ఉ॥ రాజవరోణ్య! రాముని తి . రంబగు నామము ప్రాణికోటికిన్

దేజముఁగూర్చి దుఃఖములఁ . దీర్చు కతంబున విప్రులాదిగా

భూజనముల్ దలంతు తమ - పొందిన ధర్మ బలంబ యంచు వి
భ్రాజిత కీర్తిశాలిపయి - బ్రాతిని గూరిచి యేల చెప్పగన్? ౩౯

సీ॥ కీర్తిమీఱిన జాన - కీ దేవి యంటి మా, భూదేవి కంటెను - పొడవుగలది
కలుముల జవరాలి - కంటె గాత్యాయని, కంటె సరస్వతి - కంటె దొడ్డ
శ్రీరాముఁ డంటిమా - సీతా కటాక్ష వీ, క్షణముల కంటెను - శాంతపరుఁడు
నేర్చిన వారలు - నేర్వని వారు త్రా, వెడు నీటికంటె జీ - వితము కంటె

తే॥ మించి నీజ్యేష్ఠ సుతునె ప్రేమించు వారు, నర సురాదుల యిడుమ లణించి కాచు
వారు రాముకంటెను గొప్ప - వారు లేరు, కాన నీకుఁ దపముగాక - కలదె వేలు?

తే॥ అనుమునీంద్రు పల్కులు విని-నంతఁ దండ్రీ, కన్న నాటికంటె భవుని-కార్మకంబు
విటుచు నాటి కంటెను భృగు-వీరు గెలుచు, నాటి కంటెను గొప్పయా-నంద మొందె

సీ॥ అట్టి సంతోషంబు - నందిన నరపతి, కనుల నానందాశ్రు - కణము లొలుక
నమ్ముని పాద ప - ద్యమ్ముల కెఱిగి పా, సీంద్ర యింపుగ వచి - యించితయ్య
మీదయచేతనే - యీ దానుఁ డీభూమి, దాల్చె రామున కది - తగకయున్నె?
యత్సహమున హిత - ముపదేశ మొనరింప, మద్వంశ్యులగు పూర్వ - మనుజవతులు

తే॥ అఖిల కకుబంత విశ్రాంత-యశముఁగనిరి, వేలుములు లెక్కకును మీఱి-వేల్చినారు
గురు తరంబగు తమ దయ - గొంటి మంటి, మింటి నంటితి ధన్వతఁ - గంటి ననియె. ౪౦

తే॥ అంత నెంతయు సంతయు-మంతు సలువఁ, జాలు మంత్రులు మొగముల-జాడవ్రాసి
చూప నిగిలెఱ్ఱండు రా-జునకుఁ దగు సు, మంత్రుఁ డిట్లని పలికె న - మస్కరించి. ౪౧

ఆ॥ రాముఁడొందె రాజ్య-రమ యను ముదము మీ, నన్న్యసించు వార్త-సమయఁజేసె
దలఁగఁ దగదు పూర్వ - ధర్మ పద్ధతు లిఁక, దగవు కంటె జెడుగు - ధరణి గలదె?

ఆ॥ పౌరులకును రాజ - వరులకు మునులకు, మంత్రులకును భేరి - మది ధ్వనింప
జ్యేష్ఠ పుత్రురాజు - జేసి నీమఱు జన్మ, హితము చూచికొనుము - నృపశశాంక! ౪౨

తే॥ అను సుమంత్రుని పలుకుల-కతఁడు మెచ్చి, రామ పట్టాభిషేక పూ - ర్వకము గాఁగఁ
దక్కినవి యొనరింపుఁ డీ - తరుణ మంద, యీవ వడినేగి రాఘవు - నిటకుఁ దెమ్ము.

క॥ అని దశరథుఁ డాడఁగ నా, తని పదముల కెఱిగి విమల - తత్పరుఁడై యా
తని మదిబోలెన్ వైశ్రమ, కనక రథముఁ గొనుచు రాము - కడకుం జనియెన్. ౪౩

శా॥ లోకంబుల్ వశమైన చందమునఁ బా - ల్పుం గాంచి యుప్పొంగి య
స్తోకామోదముతో సుమంత్రుఁడు వడిక - జొత్తెంచి సౌధంబునన్
భూకన్యా మణితోఁ బ్రియానుజునితో - బొంగార భాసించు రా
మాకారామృత మానె నేత్రములతో - నానంద సంపూర్ణుడై. ౪౪

మ॥ కనికై మోడ్చి రఘూత్తమా! కలదు వే - గం గార్య మొక్కండు ర
 మృని మీతండ్రి ముదంబుతోఁ బిలువ న - న్నంపంగ నేతెంచితి
 జనుడెడంచు వచింప రాముడు వడి - నద్భుక్తిమే లేచి న్యం
 దన మెక్కై జెను మేఘ మొండు కుధరే - ద్రం బెక్క చందంబున

చ॥ తొడరిక నుండుభు ల్మోరయ - దోయజ నేత్రల కంకణంబులు
 నడలి ధ్వనింప గోరికలు - సాగె నటంచు సుపర్వు లార్వఁ బూ
 మాడిఁ గల చంచరికములు - మూఁగుచు నందడి సేయఁ దేరె
 వడివడి నేగె రాఘవుడు - వారని ప్రేమము తొల్కరింపఁగ

౫౦

ఉ॥ నిండెను వాద్య ఘోషములు - నిండెను మంగళ గేయ నాదముల్
 నిండెను మారు తూపులు - నిండెను శింజిని మ్రోత పెల్లుగా
 నిండె దలంపుల న్ననులు - నిబ్బరపుష్పది యానకట్టగా
 నిండెను సిగ్గు వీడి హరి - నీ తతి నా దరుణీ వితానముల్.

౫౧

ఉ॥ కుండల కాంతితో విరియు - క్రొవ్వెడ తోడుతఁ జంద్రశాలలు
 మండిత గేహాళీ తతులు - మానిత రీతిని పూచె దామరల్
 గండెలు ర కన్తి కమగు - కత్తులు కుంతములు ద్వారేఘముల్
 నిండి భ్రమించి నిల్వ జిగి - నెక్కొనఁ బూచె గవాక్ష పంక్తులు.

౫౨

తే॥ నిండు జాబిల్లి వెలుంగొందు - నీరదంబు - వంటి రాముఁడొమ్మన విరి - వడమునందు
 విద్రుమోఘుల స్థైర్యంబు - విడముతోడ, వాలుగలు మధుపములతో - వరుసఁ బొరలె.

ఉ॥ చిందెను కొన్ని పూవులు శ - శివభ తోడ మొయిల్లు జాఱుట
 చిందెను కొన్ని ముత్తముల - జెందొవఁబోలినవో కటాక్షముల్
 చిందెను కొన్ని చందనము - జుక్కిని చన్నులు వేడిఁ దాల్చుట
 చిందెను కొన్ని పుష్పముల - శ్రీకర మందిర చంద్రశాలలు.

౫౩

చ॥ తొలుక యొక్క దిగన్విడిచి - తుంపెనలాడు నరాజ వంటియా
 జలజవిరోధి మోచికొని - చంచల మందెడి పైఁడి తీవలం
 గల యెల నీటి కాయ లధి - కంబుగ నన్నని మంచు మొగ్గల
 నులియంగ రాల్చు నొక్కయెడ - నువ్వుల పేలవంటి పొంబాడి

౫౪

తే॥ తెరువునం జేప్చ లట్లుగా - బురుషు లెల్లఁ, దల్లిఁ దలఁచు క్రేపుల వలె - దమిని నిలువ
 విమలుడగు తమ్ముతో రామ - విభుడు కడచి, చేరె నృపతి యతనిఁ బ్రతీక్షించు నెడకు

తే॥ తొలుతఁ దమ కులగురునకు - దెలచి పిదపఁ, దండ్రీ చరణాబ్జములకు వం - దన మొనర్చ
 రాజ్యలక్ష్మి కి నిరవైన - రాము నురము, నలము కొనియె భూవరుడు ము - ద్రశ్రులొలుక

చ॥ తనయుని కౌగిలించె నని ♦ తక్కువగా వచియింప నేల? మే
దిని వహియింపఁగాఁ దగు స్థి ♦ తిన్ గ్రహియింపఁ దలంచి దోర్మగం
బును వసమాలకున్ సిరికి ♦ ముఖ్య గృహంబు విశాల వక్షమున్
దన భుజవక్షముల్ పఱపి ♦ ధారణి నాకుండు కొల్పె నేర్పడన్. ౫౮

ఉ॥ అంత మహా ముదంబున హృ ♦ దబ్బ మెలర్పఁగఁ జెంత నుంచికొం
చెంతయుఁ బ్రేమ నిట్లను న ♦ హీనకుతారక రాము కీర్తి య
త్యంతము క్రుంగఁజేసిన మ ♦ హాభుజ! నిన్ గని పెంచినట్టి యే
నింతగ వేడి పొందఁదగి ♦ యేర్పడె నొక్కటి విన్ను పల్కెదన్. ౫౯

తే॥ కష్టమొందితి ముదిమియుఁ ♦ గదిరె నొడల, మోవఁగాలేక దుఃఖించు ♦ భూమిభార
మనెడి చెఱవీడి సత్పథ ♦ మునఁ జనంగ, నెంచి నీదగు సాయ మ ♦ రించువాడ. ౬౦

చ॥ స్పృహ గొని పుత్త్రులం గనుట ♦ చెందిన దుర్దమ దుఃఖ మిఁగఁగా
నిహపరసాఖ్యముల్ వడయ ♦ నేయని చెప్పుట పెద్దవారికిన్
సహజము ధర్మదేవత య ♦ నం దగు నిన్ గని యిట్లలంగు టి
మృహిఁదగవే? యొడంబడుమ ♦ మానుగ నే గడతేట నివ్వమేన్. ౬౧

చ॥ మన మహిమాన్వవాయమున ♦ మానవ నాథులు పూర్వకైందఱో
తనయులు భూమి భారమును ♦ తాల్పఁగ నింద్రియ పంచకంబుచే
మొనసెడి దొడ్డ ముప్పగను ♦ మూలము ముట్టఁగఁ ద్రుంచి నిష్ఠమై
జనఁ దమ జీవితంబులఁ బ్ర ♦ శాంతముగాఁ గడతేర్చి రిద్దరన్. ౬౨

ఉ॥ తొల్లిటి జన్మ పుణ్యముల ♦ దొడ్డ ఫలంబున నీభవంబునన్
గొల్లఁగఁజేయు యాగములఁ ♦ గూడిన భాగ్యముచేతఁ బేర్చి రం
జిల్లఁగ నిన్నుగాంచియును ♦ చెందిన లాభమదేది? ముప్పనన్
జెల్లని రాజ్యచింతను ము ♦ నింగి యలందురుచుంటి నేనియున్. ౬౩

మ॥ ఒక పక్షంబునఁ గుంటి వేటుదెస యం ♦ దుద్దండమా బర్హు నో
పక యల్లాడు వృషంబు భంగి నలఁచెన్ ♦ వార్ధక్యమున్ రాజ్యమున్
వికటించెన్ భువి భోగముల్ మనమునన్ ♦ వేసారితన్ మోక్ష రూ
పక సామ్రాజ్య నుఖంబు గోరితిని త్రో ♦ వన్ దోడుగా వేడెదన్. ౬౪

చ॥ మును మనవారు సద్గతులు ♦ పొందు దశల్ చెడి బ్రుంగ వారికిన్
మనుమఁడు వంశదై వమగు ♦ మాధవు పజ్జలజంబు నుండి పు
ట్టిన యమరాపగన్ బలు క ♦ డింగి తపంబునఁదెచ్చి యవ్వలన్
జననము లేని మోక్షమును ♦ చక్కనఁ గూర్పఁడె యాపితాళ్లకున్? ౬౫

ఉ॥ వారక వీడఁదగ్గ పెను ♦ వంతల వీడిన వారు రాజులా
కారు సుధాంశు భోజనులు ♦ కారు సురేంద్రుని పోలు వారలా
కారు తపోధనాధ్యులును ♦ కారు వ్రతంబులు చేయువారలా
కా రెవరన్న మాట విసఁ ♦ గాంచిన పుత్రులఁ గన్నవారలే. ౬౬

తే॥ ఐన జనకుఁడు వంచించి ♦ యూర్తిభరము, గూర్చె నాపయి నని కయికొనఁగ వలదు
రత్న మకుటంబుఁ దాల్చి ధర్మమును కాపు, తండ్రి నీయెడఁ బొందంగఁదగిన దిదియ

ము॥ జనకుం డివ్విధఁ బల్కరాముఁడెద ని ♦ ప్పం బింత లేకున్న మా
ఱని వాఁడై విధియంచుఁ దండ్రి మది నా ♦ రం జూచి బోధించు నా
పని యేదై సను మాటువల్కొనరిం ♦ పం బూనుటే నీతి పు
త్తుల కంచూహముచేసి యొప్పికొన ♦ ను ద్యోగించె వల్లే యనెక. ౬౭

ఉ॥ రాము తలం పెరింగిన ధ ♦ రావరుఁ డాదట నావరంబు నీ
వోమితె యంచుఁ బ్రాణముల ♦ నొంటంగఁ జేరిచి వేదసన్నిభుల్
ప్రేముడి మంత్రిపుంగవులు ♦ వెంబడిరా విభవాను భావుఁడై
హేమ మహీధరోన్నత మ ♦ హీశ్వరసాధముఁ జేరె వేడుకక. ౬౮

ఉ॥ ఉత్తమ విప్రులు విభవ ♦ యుక్తులు రాజులు స్త్రీలు పూరుషుల్
చిత్తము రంజిల వెనుక ♦ జేరి ప్రమోద భరంబు తోడ రా
నొత్తి మెలుల్ వహించి పెను ♦ పొందిన సుందర దోర్మగుండు తే
ర్మతన నెక్కి యేగఁ దన ♦ మేడకు భేరులు బోరు కొల్పంగక. ౭౦

సీ॥ జయ శీలురగు స్వప ♦ జనముల రండని, బంగారు తేకుల ♦ పైనవ్రాసి
గరుడ ముద్రను వైచి ♦ గరువంబుతోఁబంపు, కులగురు నీక్షించి ♦ కువలయోశుఁ
డానిక సను భగ ♦ వానుడా! మకుటాభి, షేక సామగ్రిని ♦ సేకరింపఁ
దగు సన సతఁడును ♦ తపసికూటముతోడ, వెడలుడు సామంత ♦ విభులఁగాంచి

తే॥ రాజ ధర్మాను సారంబు ♦ రామ విభుస, కిమ్మహీతలమొనఁగంగ ♦ నియ్యకొంటి
సనిన యవాక్యకృ మైరేయ ♦ మాని క్రమము, దప్పి మోదాబ్ధిమునిగిరాధరణిపతులు.

చ॥ ఎడగల కాతకం బుబికి ♦ యేవున రోమ బిలంబులందు నె
ల్వడఁ దమిఁబొంది తోడుతనె ♦ స్వర్గముఁ జేరినవారిఁబోలి యొ
క్కెడఁద గలారలై తమకె ♦ యియ్యల దక్కిన యట్టులుబ్బి య
ప్పుడమి వరోజ్య భక్తిమెయి ♦ మ్రొక్కివచించిరి వార లివ్విధిన్. ౭౨

ఉ॥ ఇర్వదియొక్క మాటు చరి ♦ యించి స్వపాలుర యన్వవాయముల్
గుర్వుగ గొడ్డట న్నఱకి ♦ కూల్చిన యొక్కటి జామదగ్నుడు

ర్గర్వమడంచి మాకులముఁ ♦ గాచిన యాజగడే వీరుఁడీ
యుర్వర నేలఁగాఁ దగును ♦ యుక్తమ నీవొసరించినాడవున్ 23

అ॥ మాటుపడక నృపకుఁమారులావిధిఁబల్కు, వినిన విభుఁడు మదిని ♦ వేడ్కనడఁచి
కొనుచు మఱియు నొక్కఁగురు హేతు భూతమా, వాక్యమిట్లుపల్కెఁవారితోడ. 2౪

అ॥ పుత్రమోహమునను ♦ బుద్ధి నశింప ని, వార్త నుడువ మీరు ♦ పలికి నట్టి
పలుకు మనసునిండఁ ♦ బలికినదో? లేక నన్నెయనుసరింపఁ ♦ బన్నినదియో? 2౫

అ॥ అనుచుఁ బ్రశ్న సేయ ♦ నానభ రాజులు, నిండు గుణముగలుగు ♦ నీదుతనయు
పై నిగలుగు ప్రేమ ♦ బహు దేశవానుల, పలుకు లివ్వి యనుచుఁ ♦ బలికినారు. 2౬

ఉ॥ దానము ధర్మముం దగవు ♦ తజ్జుల శీలము నభ్యసించు వి
జ్ఞానము లోకమందుగల ♦ సద్గుణ పుంజములెల్ల నిండె న
మ్యానితరీతి రాజ్యరమ ♦ మన్నన లొందఁగఁ జేరఁదగ్గ నీ
సూనుని ధైర్యశౌర్యములు ♦ చొప్పెడఁబాయకయుండు నిచ్చలున్. 22

క॥ ఉపయుక్త నరసి నాడఁగ, సుపయోగ కుజంబు పండ ♦ నొగి మొగిభుల వా
న పడంగ మల్ల వెల్లువ, లు పఱవ నడ్డుకొను వార ♦ లుం గలరాక్కో? 2౮

క॥ భూమీశ! నిన్ను మిక్కిలి, ప్రేమించెడు ప్రజలపట్లఁ ♦ బ్రియ మెట్లుండున్
రామునకు నట్టిప్రేమయె, రామునియెడ నుండు నిజము ♦ ప్రజ కెల్లపుడున్. 2౯

క॥ అని పలుకఁ గోసలేశుఁడు, మనమున నానందవార్ధి ♦ మగ్నుం డగుచున్
దనిసెను చింతల నీఁగెను, కనుల ముద్రశ్రువులు రాల ♦ గడ కీట్లనియెన్. ౩౦

క॥ నడియునికి తగవు చెడుగుల, యెడఁ గతివల గలుగు శీల ♦ నృపులారా! యీ
తఁడు నాకొడుకెట్లగుమీ, కొడుకగు నిల్లడగ వీనిఁ ♦ గొనుడం చవలన్ ౩౧

క॥ రాజనభనంపి కోసల, రాజన్యుఁడు శుభదినమున ♦ రాజులు లగ్నం
బోజఁ గన జోన్యులంగొని, యోజింపఁగ నొక్కచవిక ♦ కొందఁగఁ జనియెన్. ౩౨

క॥ మడఁతులు నలుపురుప్రేముడి, దొడఁకఁ బిగులు చన్నుకట్టు ♦ గలిగిన వారల్
పొడవు జడ గలిగి నన్నని, నడుములు గలవారు పరుగు ♦ నం జనువారల్. ౩౩

క॥ ఆడుచు నొడలి వివశతం, బాడుచుఁ జేడియల మీదఁ ♦ బడుచుఁబ్రియమునం
గూడుచు వారలకుం గై, మోడుచుచుం బఱచి డాయఁ ♦ బోయిరి వడిగాన్. ౩౪

తే॥ కాలజీమూత దేహుని ♦ కన్నతల్లి, వారి చేష్టలఁ గని చంద్ర ♦ వదనలార!
పట్టరానట్టి సంతోష ♦ వార్తయొండు, గలిగినట్లు దోచెఁగలదేని ♦ పలుకుడనఁగ

తే॥ ధరణిపులు వీరకటక పాదములుగొలువ, నింపుమైభూమి జిరము పాళింపుమనుచు

- నీదుజ్యేష్ఠ పుత్రునకు భూనేత ప్రాత్ర, మకుటముం గూర్చున్నాడుఁను స్తకమున. ౮౬
- తే॥ రామునకు రాజ్యసంపద ♦ క్రాంత ససుచు, మునముసం దోచు నానంద ♦ వనధి గురుతి
సవనిపుడు సన్న్యసించెడు ♦ ననెడి భయము, బాడబముఁ బోలె వట్టి పోవంగఁ జేసె .
- అ॥ అట్టిదయ్య నామె ♦ యరుదైన మణిహార, చిత్రతి ద్రవ్యరాశి ♦ వేడ్క నొనఁగి
మైత్రి పాత్రమగు ను ♦ మిత్రుఁడో నేతెంచె, జక్రపాణి యమరు ♦ సదనమునకు. ౮౭
- అ॥ చేరి భక్తిమొక్కె ♦ శ్రీదేవి భూదేవి, తో సనాదియగుచుఁ ♦ దోచి యమర
వరులకెల్ల మేటి ♦ ప్రాణంబు జ్ఞానంబు, నగు ముకుందు శ్రీప ♦ దాబ్జములకు. ౮౮
- తే॥ లోకముల గొప్పయుదరంబులోనడంచు, కొన్న విశ్వేశ! వరద! నాకొడుకుఁ గాచు
తెల్ల సీయధీసంబని ♦ యుల్ల మంద, యడఁగు తపమొప్పు కొనల్య ♦ యర్థి బలికె. ౮౯
- తే॥ పోడశోప చారంబుగ ♦ శ్రుతి హితముగ, నాదిదేవు నారాధన ♦ మాచరించి
యచటనున్న తపస్యుల ♦ నాదరించి, వత్సయుత ధేను వితతుల ♦ వారి కొనఁగె. ౯౦
- అ॥ భూసురులకు మణులు ♦ భూములు కన్యకల్, చందనంబు పసిండి ♦ నన్న వలువ
లన్నమును విభూష ♦ లరుదైన గేహముల్, నిర్విగాఁగ నొనఁగె ♦ వేడ్క యెనఁగ
- తే॥ ఒనఁగి శ్రీవరు పదముల ♦ కొనర నెఱఁగి, పొగడి నేనించి వలగాని ♦ సగరి కరిగి
ప్రాత్ర న్రతముల సన్నిటి ♦ నూత గొనియె, రామునకు మంగళంబులు ♦ రాజిలంగ

౨. మంథర బోధన పటలము. (౮౮)

- క॥ భూమిశుండు జ్యోతిషికుల, మోములు వికిసింపఁ గాంచి ♦ ముదితుండై శ్రీ
రామాభిషేక మట్టుల, కామెఱగాఁ దగిన లగ్న ♦ మరయుండి యనినె. ౯౧
- తే॥ భవ్య లగ్నంబు రేపె రేపకడ నున్న, దనుచు మోహూర్తికులు వల్క ♦ మనుజవిభుఁడు
విని యనింద్య తపోఽగ్రణివిమల నుగుణ, గణ్యుఁడు వసిష్ఠుఁ డిటువచ్చుఁగాకయనియె
- తే॥ దేవపీయూష మట్లరుఁదెంచు మానిఁ, గాంచి శుభ ముహూర్తము రేపెఁగాన మీరు
శ్రేయములు గూర్చు విధు లాచఁరించి హు, పునకు వలయు సీతులను తెల్పుండియనంగ
- తే॥ తమియుఁదానుగా ముదేగితపసి వరుఁడు, రాము సుగదరోన్న తమందిరంబుఁదఱియ
మాని రాకయెఱింగి సంభ్రమము దొలక, నెమరు వచ్చి లోనికెఁగొనియేగె నతఁడు
- క॥ నేరువఁ దగు శాస్త్రంబులఁ, గూరిని పిని తనివినొందు ♦ కొమరుని గని యో
వీరాగ్రగణ్య! రేపె, భూరమణుఁడు సీకుఁ బట్ట ♦ ముం గట్టుఁ జూచి. ౯౨
- క॥ ఉన్నవి నుడువంగఁ దగిలవి, మన్నీనికి సావధాన ♦ మత్తివై విను మీ
విన్నవి మఱవక మనమున, నెన్నికఁ గొని యట్లు సడవు ♦ మిద్ధ చరిత్రా! ౯౩

- క॥ హరి హరధాతల కంటెను, ధరాది భూతముల కంటెఁ దధ్యము కంటెఁ
స్థి విబుధు లున్నతులు త, త్సర మతివై నలుపు తత్స పర్యలు వత్సా! ౧౦౦
- క॥ అలిగి చెఱుపఁ గరుణించియుఁ, గలిమి నిలుపఁ గందువంబు ♦ గల వారలు వే
ల్పులె నొచ్చి విచ్చిరన నా, ర్యుల మహిమం గొలుచు బద్ధ ♦ యున్నదే? వత్సా!
- క॥ క్రూర గుణములకు మిక్కిలి, దూరుల చరణములు శిరము ♦ తొట్టఁ దెలిచి యిం
పారఁగ మాటాడుము నుడి, వారల దూషణము సేత ♦ వదలుము వత్సా! ౧౦౧
- క॥ పొదలను ప్రిమలను వారల, ముదలఁ గొనియె విధియు నడచు ♦ మొగి నన నిడ నె
య్యది గలదు పూజ్య పూజకు, నదృశం బిరు మెయికి నరయఁ ♦ జను నిడి వత్సా!
- క॥ పలుకు నుడివాలు శూలము, గలిగి వలఁతులైన ముగురు ♦ కర్తలకును ని
శ్చలత దయ తగవు లేదే, నలవడునే మేల్మి యించు ♦ కంతయు వత్సా! ౧౦౨
- క॥ వసుధఁ జెలి యాది సప్త, వ్యవసంబులు సేకు లేని ♦ వగు నై న నవే
కసటుల కెల్ల ను కుమరులు, కసెము లనుచు హృదయమందు ♦ కాంచుము వత్సా!
- క॥ సమరన భావము గలిగిన, సమరమ్ములు గలుగ వనము ♦ స్రగ్గదు సేనల్
సమయపు తత్సకృతస్థితి, యమరినఁ జెడఁగోర వలెనె? యరులను వత్సా! ౧౦౩
- క॥ తనియఁగ నింద్రియములు కలి, మిని నిత్యము పెనిచి పాడి ♦ మిగులంగ దిటం
బున నేలున దేల్చి య, ప్పని యసిధారా వ్రతంబు ♦ పాటిది వత్సా! ౧౦౪
- క॥ హరి హర హిరణ్య గర్భులు, పొరసిన భుజ బలము పెంపు ♦ పొందిన యేనిఁ
నర వరులు సచివ బల మను, సరించుట బలీయమైన ♦ చక్కటి వత్సా! ౧౦౫
- క॥ నరుల కమరులకు బలితపు, టరులగు నక్షముల నిగ్ర ♦ హము చేయుటచేఁ
బెరుఁగునె సంపద జగముల, నరుదగు ప్రేమంబు మిగుల ♦ నడరక వత్సా! ౧౦౬
- క॥ జనములె జీవముగాఁ దాఁ, దనువుగ నొప్పారు ధరణి ♦ ధవునకుఁ దగవుఁ
నెనరును నిచ్చలముగ ని, ల్చినచో జన్మంబు లేల ♦ చేయఁగ? వత్సా! ౧౦౭
- క॥ ప్రియ వాక్యజ్ఞత యీగియు, జయము విమల గుణము శుద్ధి ♦ జితనము తగవుఁ
దయయుఁ బరామర్శము గల, నయ విదులం జేటు లలమి ♦ నలఁచునె? వత్సా! ౧౦౮
- క॥ సిలుఁగులఁ దొలఁచుచుఁ ద్రాసున, ములు పగిదిఁ దటస్థుడైన ♦ భూవరునకు మం
త్రుల లక్ష్మ్య సమీక్ష యొనరఁ, గల కాలము గాక కనులు ♦ గలవే? వత్సా! ౧౦౯
- క॥ ధర ధూమకేతు లనఁదగు, తరుణుల వలలోనఁ జిక్కి ♦ తపియింపఁడయ్యేఁ
సెరగను పేరును గలుగదు, నరక్షంబును లేదతనికి ♦ నమ్ముము వత్సా! ౧౧౦

తే॥ తగ విమర్శింప నెడలేని తగవుపనులు, కోటగాఁగల ప్రాజ్ఞ వాఁ ఁ క్కులకు లొంగి
తెరువు దప్పని విధియు వఁ ర్తించు వారి, కరుణ పడయ నదియ మేటిఁ తెరువు వత్స!

తే॥ తత్త్వవిదుఁ డిట్లు వెక్కు వి ఁ ధాల నయము, భువన గర్భున కుపదేశ ము బాసర్చి
యరయి కను వెలిగించి న ఁ హాస శీర్ష, నాలయంబున కే తెంచె నతని తోడ. ౧౧౫

తే॥ శేష శయనుఁ డా లక్ష్మీశుఁ ఁ జేరికొలిచి, వేద పూత జలంబుచే వేగ జలక
మార్చి నద్విధుల్ చక్కఁగాఁ దీర్చి తెల్ల, దర్భలఁ బఱపి రామునా ఁ స్థలిని నిలిపి.

ఆ॥ రామచంద్రుఁ డందు ఁ రంజిల్ల నుపవసించి, పఁగ వసిష్ఠుఁ డేగి ప్రభున కద్ది
తెలుప నతఁడు సేవకులకు నాజ్ఞాపించె, లలిత రీతిఁ బురమఁ లంకరింప. ౧౧౬

తే॥ రామచంద్రుండు రేపు భూఁరమణుఁడగుచు, బట్టముం గట్టుకొన నుండఁ బారులార!
పురముఁగై నేయఁడని తల ఁ వరులు పూని, భేరులఁ మొరయించి ఁ వేల్పులలర.

ఆ॥ గేయమాస విమలఁ కీర్తి రాముఁడురేపె, ప్రాభవంబు తోడ ఁ రత్న ముకుట
మును ధరించు నన్న మోదవాక్కులు వారి, కమృత మబ్బి నట్టు ఁ లయ్యెవినఁగ.

క॥ జనములు కోలాహలముగ, ధ్వని చేసిరి తనిసి రాడి ఁ పాడిరి పులకల్
తనరఁగఁ బూరించిరి తే, నిని పొగడిరి తలవరులకు ఁ నినిచి రుపదలఁ. ౧౧౭

ఆ॥ ప్రేమతోడఁ బ్రజయు ఁ వేవెలుంగును కొన్న, భమును సానవట్టుఁ పగిది నొప్పి
మునుపె యంద మగుచు ఁ మొనసిన నగరంబు, సంచుగా నలంకరించి నారు. ౧౧౮

క॥ పలు రంగుల వెలయు పతా, కలు చూడక రాము కలిమిఁ ఁ గాంచెడు వేడ్కఁ
బలు వన్నెల పులుగులు వరు, నలుగా నప్పురము చేరు ఁ సరణిం దోఁచెన్. ౧౧౯

చ॥ పనితల నిద్దమా తోడల ఁ వంటి యనంటులు వారి గొంతులం
జెనసిన పోక మాఁకులును ఁ చెన్నగు వారి రదాళిఁజోలు సం
తనగల తారహారములు ఁ తత్కుచ సామ్య మహిష్ తప్త కాం
చన కలశంబులు నగరి ఁ జానుగఁ గానఁగ నయ్యె నెల్లడె. ౧౨౦

ఉ॥ అంబుధి సంభవుం దగులు ఁ నట్టి వినూతన తోరణంపుఁ గం
బంబులు వెల్లు గోపురపు ఁ ద్వారము లందలి థాలు సుప్రభా
తాంబుజ మిత్రుకాంతి వడ ఁ నగ్గలికంబుగఁ గ్రొత్త చంద మం
దంబుగ నొందియొప్పెఁ గను ఁ దమ్ములకు మిటుమిట్లు గొల్పుచుక.

తే॥ ధవళ కవచ రత్న స్తంభ ఁ తతులు భూతి, గలుగు నర్థ నారీశ్వరు ఁ కై పు దోఁచె
విద్రుమ స్తంభములుమంచు విరియమఱిగి, యలరుమార్తాండురూపంబు ననుకరించె.

ఉ॥ ముత్తియముల్ మనోహరతఁ ఁ బూర్ణ శశాంకుని కాంతి వీవ సం
పత్తమ పద్మరాగములు ఁ ప్రాగుదయార్క గభస్తు లీన న

తే॥ చెడుగునేయువాలునుపోలి, చిలుముగలుగు, రాహుకబళించువఱకుమాఁజునిమ్మగాంక
బింబముంబలె వెల్లువ ♦ విధినిరెచ్చు, దుఃఖములు సమీపింప ని ♦ ద్దుర వహింతె?

ఆ॥ కొడిమ వినముఁ బోలు ♦ చెడుగరి గుజ్జట్లు, పలుకఁ గైక చాప ♦ పాణు లగుచు
నా కుమార వరులు ♦ నలి నున్న వారు ధ, ర్మంబు దలఁగఁజెట్లుమలయుగీడు? ౧౩౭

ఆ॥ పొగడఁ దగిన నుతులఁ ♦ బొందిన జనములు, కీడు దొలఁగి పో ను ♦ ఖంతు నిజము
శ్రుతులఁ బోలు రాము ♦ సొంపారఁగను నాకు, నాపదయును కలదెయవని యందు?

తే॥ గారమను నబ్ధి మునిఁగిన ♦ కైక యిట్లు, పలుక వంకరపాపంబు ♦ పగిది నొప్పు
కుబ్జయనుఁ, దూలె మేలిమిఁకూలె సిరియు, నేర్పు చేతఁ గౌసల్య యఁన్నియుఁగడించె.

తే॥ అనుడుఁ గైకయిట్లనుభ ర్తయధిపుఁడగుడు, పొగడఁదగుగుణభరతుండు, పుత్రుఁడగుడు
నింత కంటెను కౌసల్య ♦ కేయి కోరఁ, దగిన నుఖ జీవితం బింక ♦ ధరణిఁ గలదు? ౧౪౦

తే॥ వీరులు హసింప మగపాడిఁదూఱువడఁగఁ, దాటకంజంపురాముఁడు ♦ తాహియగుచు
నెల్లి రాజ్యాభిషేకంబు ♦ నెనయఁగలఁడు. కడకుఁ గౌసల్యగాంచు నుఁఖంబు నిదియ.

తే॥ అనుచు మంథర యవ్వార్త ♦ వినుచు నంతఁ, గైక కౌసల్యల యెడంద ♦ లేక మగుచు
భేదముంబొందకుండె భూ, విభుఁడుదశరథుండు కై కేయిమదిఁజొచ్చి, యుండఁబోలు

చ॥ కలిగిన గొప్ప ప్రేమ యను ♦ కంధి విరావము తోడ నుబ్బుఁగాఁ
గలఁగని నిండు చందురుని ♦ కై వడి నొప్పు మొగంబు తేటయై
వెలయఁగఁ గైక యుల్లమున ♦ వేడుక యెల్లను మీఁజు మూఁడు వ
హ్నులకు శిరో విభూష యన ♦ నొప్పిన రత్న సరం బొసంగఁగన్. ౧౪౩

ఉ॥ వంచక దాసి నేత్రముల ♦ వహ్ని కణంబులు రాలఁ జూచె గాం
డ్రించె నదల్పె దిట్ట బెద ♦ రించె రదంబులు గీఁటె భూషలా
ద్రెంచెను నెత్తి గొట్టు కొనఁ ♦ ద్రెల్లెను బోరున నేడ్చె వెక్కె గో
పించెను రత్న హారమును ♦ వ్రేసెను మేదిని పల్లమేర్పడన్. ౧౪౪

ఉ॥ వేసలఁ జూచి చూచి యవి ♦ వేకిని వింత యెఱుంగలేవు పె
నోసనము లేమి నింకఁ జెడి, పోయెదు పుత్రుని తోడ నీవు, నా
కోసలరాజు పుత్రి తన ♦ కోరిక నొందెను నీ నవత్తికిఁ
దాసుల కింక నేఁ జరము ♦ దాస్యము నేయఁగఁ జాల నోర్పుమె. ౧౪౫

తే॥ అవనిజయు రాఘవఁడు నున్న, తాననములఁ, గ్రాల నీపట్టి యట నిల్చి, కేలు మోడ్చి
పనుపు నేయ నీవొందు నం ♦ బర మదేది? దీనఁ బొందిన నీమన ♦ స్థిరత యెద్ది? ౧౪౬

మ॥ తన మేలుక మది నెన్నఁడుక మఱవ దా ♦ తంత్రజ్ఞ కౌసల్య, త
తనయుండో తన తండ్రి రాజ్య రమఁ దాఁ ♦ డక్కించు కొన్నాఁడు, నీ

తే॥ చెడుగునేయువాలునుపోలిచిలుముగలుగు, రాహుకబళించువఱకుమాఱనిమ్మగాంక
బింబముంబలె వెల్లువ ♦ విధినిరెచ్చు, దుఃఖములు సమీపింప ని ♦ ద్ధుర వహింతె?

ఆ॥ కొడిమ పీనముఁ బోలు ♦ చెడుగరి గుఱ్ఱట్లు, పలుకఁ గైక చాప ♦ పాణు లగుచు
నా కుమార వరులు ♦ సలి నున్న వారు ధ, ర్మంబు దలఁగరెట్లుమలయుఁగిడు? ౧౩౭

ఆ॥ పొగడఁ దగిన సుతులఁ ♦ బొందిన జనములు, క్షేడు దొలఁగి పో సు ♦ ఖంత్తు నిజము
శ్రుతులఁ బోలు రాము ♦ సొంపారఁగను నాకు, నాపదయును కలదెయవని యందు?

తే॥ గారమను నబ్ధి మునిఁగి ♦ కైక యిట్లు, పలుక వంకరపాపంబు ♦ పగిది నొప్పు
కుబ్జయనుఁ, దూలె మేలిమిఁకూలె సిరియు, నేర్పు చేతఁ గౌసల్య యన్నియుఁగడించె.

తే॥ అనుడుఁగైకయిట్లుభర్త యధిపుడగుడు, పొగడఁదగుగుణభరతుండుపుత్త్రిఁడగుడు
నింత కంటఁను కౌసల్య ♦ కేను కోరఁ, దగిన సుఖ జీవితం బింక ♦ ధరణిఁ గలదు? ౧౪౦

తే॥ వీరులు హసింప మగపాడిఁదూఱువడఁగఁ, చాటకంజంపురాముండుఁతాహియగుచు
నెల్ల రాజ్యాభిషేకంబు ♦ నెఱయఁగలఁడు. కడకుఁ గౌసల్యగాంచు సుఁఖంబు నిదియ.

తే॥ అనుచు మంధర యవ్వార్త ♦ వినుచు నంతఁ, గైక కౌసల్యల యెడంద ♦ లేక మగుచు
భేదముంబొందకుండ భూవిభుఁడుదశరథుండు కైకేయిమదిజొచ్చియుండఁబోలు

చ॥ కలిగిన గొప్ప ప్రేమ యను ♦ కంధి విరావము తోడ నుబ్బుఁగాఁ
గలఁగని నిండు చందురుని ♦ కైవడి నొప్పు మొగంబు తేటయై
వెలయఁగఁ గైక యుల్ల మున ♦ వేడుక యెల్లను మీఱు మూఁడు వ
హ్నులకు శిరో విభూష యన ♦ నొప్పిన రత్న సరం బొనంగఁగన్. ౧౪౩

ఉ॥ వంచక దాసి నేత్రముల ♦ వహ్ని కణంబులు రాలఁ జూచె గాం
డ్రించె నదల్పెఁ దిట్ట బెద ♦ రించె రదంబులు గీఁటె భూషలా
ద్రఁచెను నెత్తి గొట్టు కొనఁ ♦ ద్రెల్లెను బోరున నేడ్చె వెక్కె గో
పించెను రత్నహారమును ♦ వ్రేసెను మేదిని పల్లమేర్పడన్. ౧౪౪

ఉ॥ వేసటఁ జూచి చూచి యవి ♦ వేకిని నింత యెఱుంగలేవు పె
నొసము లేమి నింకఁ జెడిఁబోయెదు పుత్రుని తోడ నీవు, నా
కోసలరాజ పుత్త్రి తన ♦ కోరిక నొందెను నీ పవత్తికిన్
దానుల కింక నేఁ జిరము ♦ దాన్యము నేయఁగఁ జాల నోర్పుమై. ౧౪౫

తే॥ అవనిజయు రాఘవుఁడు నున్నఁతాననములఁ, గ్రాల నీపట్టి యట నిల్చి కేలు మోడ్చి
పనుపు నేయ నీవొందు నం ♦ బర మదేది? దీనఁ బొందిన నీమన ♦ స్థిరత యెద్ది? ౧౪౬

మ॥ తన మేలున్ మది నెన్నఁడున్ మఱవ దా ♦ తంత్రజ్ఞ కౌసల్య, త
త్తనయుండో తన తండ్రి రాజ్య రమఁ దాఁ ♦ దక్కించు కొన్నాఁడు, నీ

తనయం డెల్లను సేగె జచ్చి నతఁడౌ ♦ వక్కేమియుం గాఁడ, యే
మని సేదుఃఖము దీర్చి కొందు భరతున్ ♦ హా! నీవు కన్నావోకో! ౧౫౭

చ॥ ధరణిని రాముడే యతని ♦ తమ్ముడు లక్ష్మణు తోడ నేలుచో
భరతుఁడు వాని తమ్ముడును ♦ భారపు జీవిత కాల మంతయున్
దొరలఁగ రాజ్యము నిష్ఠిచి ♦ దుర్గమ కాసన సీమలందు దు
ష్కర తపముల్ న్రతంబులును ♦ చల్పఁగఁ బంపుట మేలు చూడఁగన్.

తే॥ రథ గజాదులఁ గల్గి భూ ♦ రమణి వలచు, సంత నుందకుడై రాజు ♦ లందు లెక్క
పెట్టఁ దగినట్లు భరతుండు ♦ పుట్ట లేదు, కాస గిట్టుటయే మేలు ♦ కాదె తలఁప. ౧౫౮

తే॥ పుణ్య హిమని భరతుని ♦ మున్నె తండ్రి, యాజ్ఞ యొసఁగి కారడవి ద ♦ వ్యరుగు నట్లు
వడిగఁ బంపిన హేతు వి ♦ ప్పట్ల నాకుఁ, డెల్ల మయ్యెఁ; బట్ట పగలు ♦ దీప మేల? ౧౫౯

తే॥ భేద బుద్ధి మనంబునఁ ♦ బెట్టి యిట్లు, రాజ్య మాతని కిచ్చు కా ♦ రణము వలన
తండ్రి క్రూరుండు తల్లియు ♦ డై త్యురాలు, చిన్ని భరత! నీవే మిఁకఁ ♦ జేయు దయ్య

ఉ॥ రాజ కులంబునం బొడమి ♦ రాజ గృహంబుననే పెరింగి పై
రాజ గృహంబు సొచ్చి మఱి ♦ రాజ కళత్రమ వైతి వయ్య నీ
వోజను వేల గాసని మ ♦ హోగ్ర విపజ్జల రాశిలొక బడం
గాఁ జనుచుంటి చెప్పినను ♦ కానవు నీకును లేదు బుద్ధియున్. ౧౬౦

ఉ॥ విద్యయు యావనంబు నల ♦ విం గనరాని బలంబు మేల్ ధను
ర్విద్యయుఁ బేర్చి యందమును ♦ వీర్యము శీలము నద్గణంబులున్
హృద్యముగాఁగ నీనుతున ♦ కేర్పడి యుండుట శాడ్వలంబుపై
నుద్యమ మొప్పు దేవ సుధ ♦ నొ ల్కఁగఁ జేసిన చందమయ్యెఁగా!. ౧౬౧

తే॥ నాల్గు చేదగు నట్లు మం ♦ థర వచించు, చెడుగు పలుకులు మండెడు ♦ చిచ్చునందు
ప్రాజ్యముం బోసినట్లు కో ♦ పంబుఁ బెంపఁ, గనులు కెంపుగదురఁ బల్కెఁ ♦ గై కయిట్లు

చ॥ దినమణి యాదిగాఁగఁ గుల ♦ భీరులు ప్రాణ ధనంబు లూడినన్
దనరిన నీతి మార్గమును ♦ తప్పురు; కేకయ వంశ విశ్రతుల్
మనుకుల మాటు దూఱువడు ♦ మార్గము దెల్పెదె? క్రూరురాల! యే
మని వచియించి తిట్టు లిడ ♦ నాడకు జీవము లింత తీవయేన్. ౧౬౨

చ॥ తనియఁగనాకు మేలల్పువు ♦ దానవు కావిడ నాదు పట్టికిం
జనవున శ్రేయముం బొనరఁ ♦ జల్పెడు దానవు కావు రాచ పా
డిని గమనింప నీకును ఘ ♦ టింపదు లగ్గు వివేకహీన! నిన్
గొని కలుషంబు దుర్విధియుఁ ♦ గోరిక నార్పఁగ నాడి తివ్విధిన్. ౧౬౩

ఉ॥ పుట్టిన గిట్టిన న్నరులు ♦ పొందుట వీడుట కీర్తియే యనన్
జాట్టలు వీడినన్ గుణము ♦ చూడిన నీతి వివర్యయ స్థితిం
బట్టిన వీరక దస్పినను ♦ పాడి తపంబులు మాటు పొందినం
బుట్టిన వంశ ధర్మమును ♦ పో విడువం దగునే సరాశిని!

౧౫౭

చ॥ నిలువక పొమ్ము నాయెదుట నిల్చి దురాపము లల్పవాక్యముల్
సలికిన నీదు నాలుకను ♦ పచ్చడి నేయక యోర్చి మానిలిన్
బలుకకు విద్ది యొడ్లు వినఁ ♦ బాప ఫలంబును తప్ప కొండెదో
వలువ! దురాత్మురాల! యిట ♦ వాగకు మూయుము నోరి నింకనేక. ౧౫౮

చ॥ వినమును తీసివై చినను ♦ వీడక ప్రాణిని కష్టపెట్టు స
శ్లెనఁగి తదీయవాక్యముల ♦ కించుక జంకక కుబ్జ యోర్పు మై
గునుమలతా! మదాశ్రయమ! కొంచక వెక్కనమైన నీకు మే
యానఁగు హితోక్తులన్ విడువ ♦ నోప నటంచును పట్టె బాదముల్. ౧౫౯

తే॥ జ్యేష్ఠసక రాజ్యభారంబు ♦ చెల్లునన్నఁ, దండ్రీకంఠె రాముఁడు పిన్న ♦ తండె కాండె
తేడె దీనికి సంగీక ♦ రించె ననఁగ, భరతునకు నీయ సక్రమ ♦ భంగ మగునె? ౧౬౦

ఉ॥ ధర్మము నిండు ప్రేమగల ♦ తాపన వర్మలకై స రాడ్రమా
శర్మము నొందు నాపిదపఁ ♦ జయ్యన మాటు స్వభావ ముల్లస
త్కర్మలె యయ్య నింతవడి ♦ కష్టము గూర్చని వారు మీఁద దు
ష్కన్మృవు లాచరింతు మదిఁ ♦ గాతీయ నెందుచుఁ గ్రుంగునట్లుగన్. ౧౬౧

తే॥ నూనుఁ డేలికయైన న ♦ నూయ యెడఁద, గలుగు కానల్య కత్యంత ♦ బలము గలుగు
నీకు నీకొడుకున కామె ♦ నెనరు చేసి, యిచ్చు నల్పంబు గాక వేఁతేమి గలదు? ౧౬౨

ఉ॥ ప్రేరణ నేయు కష్టమును ♦ బీడఱికంబును దొట్టి నిల్వ ని
న్గొరిన వారికిన్ సవతిఁ ♦ గోరి యొసంగెదో? సిగ్గు నొందెదో?
మాటని సంకటంబునను ♦ మాండెదో? యూరక పొమ్మటందువో?
యోరహి జీవితంబు భరి ♦ యించెదో? కుండెదో? క్రుంగికూలెదో? ౧౬౩

ఉ॥ ఏమి యొసర్ప సీయెడఁద ♦ నెంచితి వింకను కొన్ని నాళ్ల లో
లేమిని దీనతన్ మది చ ♦ లింపఁగ నిన్నను తల్లిదండ్రులలో
ప్రేముడి చుట్ట వక్కములూ ♦ వేడగ వచ్చినవారొ కాంచుటల్
నీమహిమమొద్దో? నీసవతి ♦ నిక్కపు సంపదయో వచింపుమా? ౧౬౪

చ॥ చనవును చూపు నీవతికి ♦ జంకియె నిక్కము సుమ్ము జానకీ
జనకుఁడు రాము మామ చని ♦ జక్కుగఁ జేయఁగలేకపోయె నీ

జనకుని యింక నాతనికి * సౌఖ్యమయంబగు జీవితంబు గ

ల్లనె? నినువోలె నాటడివి * కుండంగఁబుట్టిరె యేరు వీటిఁడీ!

౧౬౦

తే॥ క్రూర శాత్రుల్ తండ్రి మాఁగొనిన వేళ, వీర లెంతమాత్రముతోడు * గారుగాన
జయ మదెట్లుబ్బు? నీవు నీ * జనుల తోడఁ, జెడఁగ మఱిబిడ సాహ * సింది తిట్లు
క॥ నీ ముద్దు కొమరుఁ జెఱచితి, వీ మహి తొలుదొల్ల నబ్బు * నెవని కతని గా
రాము సుతుల కయ్యెడు నా, పై మాఱక యట్లై వారి - వారికి నబ్బున్. ౧౬౨

అ॥ పలువ దాసి యిట్లు * పలుక దివ్యుల మాయ, వలన వారు పొందు * వరబలమున
ఘనులు చేయు తపము * కతమునఁ గై కేయి, విమల ముసము మాఱి * వెడఁగునొందె

తే॥ సురవిరోధుల క్రౌర్యంబు * సురల తపము, పండి ప్రేరేపఁగ మధుర * వాణి కరుణ
వీడుటఁగదా రాముని * వినుత కీర్తి, సుధను ద్రావుచున్నారలు * సుజన వరులు

తే॥ అట్టి కై కేయి మంథర * నలరఁ జూచి, నన్ను ప్రేమించి నా పుత్రు * నకు నయంబు
సేయుదానపు ముకుటాభి * షేకమతఁడు, పొందువిధమది పొనఁగఁదె * ల్పుమ యటన్న

తే॥ దాసి యిట్లను కై మోడ్చి * దైన్యమింక, నీకుఁగల్గనె? నావాక్య * నియతి విడక
జరుగుదే నయోధ్యయెకాదు * జగములెల్ల, సంతరింతు నీసుతునకుఁ * జదురు రాల!

తే॥ అరసి చెరిగి గాలించి వా * క్యం బొకండు, పలికెదను విను మున్ను శం * బరుని కలన
గెలుచు నాఁడొనఁగిన వర * ములను రెంటి, సిపుడు పడయుము విడక ప్రా * శేషునొద్ద

తే॥ ఒకట మేదినిఁగొని మఱియొకట నవతి, కొడుకు రాష్ట్రంబు త్యజించిఁ * ఘోరకాన
నముల నలయ సంపుమునమ * స్తముఫలించు, ననియెనొడలియట్లెడవంక * యమరుకుబ్బ.

తే॥ దాసియారీతిఁబల్క * సం తపమునొంది, యలమి * కనుచుఁ గై కయమూల్య * హారమమిత
ధనమొనంగి నాసుతునకు * ధరణియెల్ల, నిచ్చితిక రాజమాతపు * నీవ నుమ్ము. ౧౭౦

తే॥ మంచి వెరపు బోధించితి * వంచితముగఁ, బొట్టివారికిఁ బుట్టెఁడు * బుద్ధులనుట
నిజము; నేఁడు నాకోరికల్ * నెగ్గుట పతి, కడన జీవముల్ వదలుట * గలుగుఁ బొమ్ము

మ॥ అనుచుం దాసిని సాగనంపి సుమశ * య్యం డిగి నీలంపుఁ గొ

స్నాను విప్పెన్ విరులన్ విదిర్చెను శిరో * భూషణ్ త్యజించెన్ మహా

ఘన జీమూతమునన్ మఱింగిన నన * క్షత్రు న్నిశానాఘ బై

లునకుం దీసిన లీలఁ దేనియ కళు * ల్మూఁగన్ రొదల్పెయ్యుచున్. ౧౭౨

౧౭౨

చ॥ పెరిగెడు కీర్తి వల్లకను * వేరులతోడఁగఁద్రుంచె నాఁగ బం

ధుర లనదంగమా రశనఁ * ద్రుంచి విదుర్ముచుఁ గాలి యందెలన్

వర కటకంబులం దిగిచి * వైచి శశాంకు కలంకు దుడ్చు వై

ఖరి నుడుటన్ రహించు తిల * కంబును పోదుడిచెం దలుకున్. ౧౭౪

౧౭౪

చ॥ తొడవుల నొక్కొకండుగను ♦ త్రుంచి చెదర్చి ధరాతలంబుపైఁ
బొడవగు వెండ్రుకల్ వలపు ♦ పొంపిరి వోవఁగ విప్పి కన్నులం
దడవిన యంజనంబు వడి ♦ ధారలుగాఁ గరఁగంగ నేడ్పుచుం
బుడమిని పొర్లుచుండె నట ♦ బువ్వులు రాలిన తీఁగపోలికన్ ౧౭౮

ఉ॥ పెచ్చగు తాపమొంది పృథి ♦ వింబడు జింకను పోలి నృత్యమున్
మచ్చిక జేయు నెమ్మి పురి ♦ మడ్చి యడంగిన భాతి సీత యన్
లచ్చి యయోధ్య వీడుటఁ ద ♦ లంచి ముదంబున నామె యక్కయం
దచ్చుగఁ జేరినట్లు పడి ♦ యాటట నొందుచు నుండె గైక దాన్. ౧౭౯

౩. కై కేయి పటలము. (౧౧౦)

తే॥ అర్ధరాత్ర మరుగునంత ♦ నవని నిభుడు, కార్యనిర్వాహకులగు భూ ♦ కాంతు లెల్లఁ
గొలువ వీణాధ్వనియులోనఁగను ♦ దఁదగిన, మధురవాణి కై కేయి వేశ్మమునకరిగె. ౧౮౦

ఆ॥ వెంట వచ్చిన రాజులు ♦ వినతులగుచు, వాకిటను నిల్వ దశరథ ♦ పార్థివుండు
పరిజనంబులతోడ లో ♦ పలిక నేగి, పడక వీడిన కై కేయి ♦ కడకు నరిగి ౧౮౧

తే॥ కాంచి చలియించి కలఁగినకత మదేది, యనుచుఁ జింతించి విడియేఁగఁగనువహించు
వనగజంబట్లు కైకను ♦ తన కరములఁ, గ్రుచ్చి లేవంగ నెత్తె నఁకూర్చిజేడు. ౧౮౨

పే॥ కాంతు ప్రాణములం బోలు - కైక తన్ను, తడవియెత్తిన దీర్ఘహ - స్తములద్రోచి
వైచి చలియించు మించు నా - వటలి నేలఁ, బడి పలుకకుండ నూర్పులు - డిడువసాగె ౧౮౩

చ॥ అదిగని రాజు బిట్టలికి ♦ యంగద యెయ్యది సంఘటించె? సీ
యెడకుఁ గలంక గూర్చు జను ♦ లేడు జగంబుల నున్నఁ జావు వొం
దుదు టెటువంటి వారయిసఁదోయలి! యొందిన దేదో తెల్పి యా
పిదప గ్రహింతుగాక పృథి ♦ వీపతి కార్యము లంచుఁ బల్కఁగన్. ౧౮౪

తే॥ విభుఁడు పలికిన పలుకులు, విన్నకై క, మొగులుఁ బోలు కనుల బాష్పములు తొనకి
స్తన గిరులు నిండ నాయెడఁ నెరుగు గలుగు, నేని నాడిచ్చు వాని నేఁడిమ్మనంగ

తే॥ ఆమెయు దేశమెఱుంగని, యవనినిభుఁడు, మెఱుపు తెఱుగున నవ్వె యో, మెలఁతనినుము
నీ కుమారుఁడు శ్రీరాముని పయి నాన, వరము లిత్తు నించుకయు లోపంబునేయ.

తే॥ అని పలుకఁగైకనామది ♦ పడరు చింత, దీర్తువేని వేల్పులె సాక్షి, తేట పడఁగ
నాడు రణ రంగమున మెచ్చి, నాకొనంగు, రెండు వరముల నేడు గోరెద ఫలింప.

తే॥ దృఢమనస్కయ్యా కై కేయి, యెడఁదఁగనక, వరముగొన నింతతడఁ బోటు, వనటవలదు
నా బరువు తగ్గ నిత్తు సీతాదేవి కౌసుము, తెలుపుమదియేదో యని రాజుతిలకుడనియె

ఉ॥ క్రూరుల లోనఁగ్రూర, తన ధీకోరిన రెండిట నొక్కదానిచే
ధారణి నాతినూజనకుఁ ధప్పక పట్టము గట్ట నొక్కట
నారలు గట్టి దుర్గమ వ ధ సంబులలోఁ బదు నాలుగేండ్లు నీ
తారమణుండు చేర; నని ధైర్యము మీఱ వచ్చిచె రాజుతోక. ౧౬౯

తే॥ నాగముం బోలు కైకేయి ధ నాల్కునుండి, తాప కర వాగ్వినుంబు తక ధ దాతునంత
వడఁగి యొడలెల్ల నుడుక భూవరుండు సోలి, పొగ రడంగు నేనుఁగు వలె భూమిఁగూలె

తే॥ ఉర్విపైఁ బడి పొరలిన ధ సార్వ భౌము, సధిక దుఃఖముఁ దెల్ప సమర్థ ధ లెవరు?
ఉమ్మలక వడి ముదురంగ ధ నుడికి యుడికి, కొలిమి నిప్పులఁ బోలె నూర్పులను విడిచె

ఉ॥ నాలుక వాడి యెండెను మ ధ సంబు చలించెను కుంది ప్రాణము
య్యాలల నూఁగె నేత్రయుగ ధ మచ్చుగ రక్తము లొల్కె నక్షముల్
తూలెను చేయఁదగ్గదియె ధ తోచక చంచలతక. భజించె మూ.
ర్చాలసతక సమస్తము రయంబున లేనిద యయ్యె నంతలో. ౧౭౨

తే॥ పదరి జీవముల్ తపియింపఁ బార్థివుం డొ, కింత తెలివొందుఁ గుములఁగఁ నేడ్చు నిల్వ
యత్న మొనరించి మఱి కూలుఁ నాని యడఁగఁజిత్రముం బోలె జూచునుఁ చేష్టదక్కు

ఉ॥ పాసినిబట్టి కొట్ట మది - భావన నేయు మడంతి యంచు రా
నోపిన నిందకుక బిడియ - మొందు వ్రణంబున బల్లెముం జొరం
జోపిన నొచ్చి కూలు కరిచొప్పనఁ దల్లడ మందు లోని పెం
దాపముతోడ నూర్చు కను - దమ్ములు పోయిన యట్లు దూపిలుక. ౧౭౩

ఉ॥ స్తంభమునందు గట్టువడు - సామజముం బలె భూవరుండు సం
రంభము దక్కి దూపటిలి - ప్రజ్ఞదొలంగి యలంగుచుండఁగా
జంభ నిరోధి ముఖ్యులును - జంకి వడంకిరి లోక విప్లవా
రంభము దోచె నై నను క - రంగదు కైక మనంబు సుంతయుక. ౧౭౪

తే॥ భర్తచింతను గని భయవడఁగ లేదు, మనసు కరఁగదు బిడియంబు - గొనదటంచుఁ
బలుక సిగ్గగుఁ బెద్దలు - వంచనంబె, యువిద జన్మమందురు దాని - కూత యనరు.

తే॥ అట్టిసితి నున్న కైకేయి - నట్టెచూచి, నీవు బ్రమసితివా? లేక - నేర్చినట్టి
వంచకుల బోధ కలదో? నాపై న నాన, నిజము వచ్చియింపుమని పల్కునృపరుండు.

క॥ నాథా! నే భ్రమియింపను, బోధించిన దింతలేదు ధ మున్నొనఁగిన వే
సాధింతు నీయవేనిక, వేధింపఁగ నింద నిన్ను విడుతు ననువులక.

తే॥ రాముండే ప్రాణమగు దళ ధ రథ విభుండు, వెలఁది పల్కునగము విని ధ వినక మున్నె
చూఁడు బొబ్బపై బల్లెంబుఁ గాఁడి నట్టు, లై నఁ దపింపించి యుటచచ్చి యవనివ్రాతె

చ॥ త్రిజగము లందు గెల్పుగొని ♦ తేజిన ధీరుడు, కాలకూటమా!

భుజగమ! మృత్యువా! యనును ♦ మూలుగు మాలుగు విహ్వలించు మై
గజగజలాడ నేలబడు ♦ గ్రమ్మట లేచును సత్యవాక్యమే

నిజముగ నన్ను చంపె నను ♦ నెంజిలి ధర్మవే చెడ్డదా నను ౨౦౦

తే॥ వీరవరుల వీర్యంబులు ♦ బీటు వోవఁ, జెనకి నాతఁడు జగము న ♦ స్త్రీకముగను
వాఁడి వాలున ఖండించి వై చియేను, నధము లొందు దుర్గతిఁ గొందు ననుచుఁగనలు

తే॥ సత్యశ్రీ రియకా దశరథ ♦ చక్రవర్తి, కేలు మోఁదు నొడుగొంటుకుఁ ♦ గీడయ్యె
సత్యమున ననుఁ గంపించు నంతపించు, నిష్పపై ఘృతమట్లు గుం ♦ డెయుఁగరంగ ౨౦౧

సీ॥ సత్యవాక్యంబు ర ♦ ఊణము త్యజించి శి, ష్రించినఁ జెడుగె యి ♦ చ్చినను చెడుగె
కలదని యొర్చుట ♦ కంటెను తన పట్టు, వదలని పాపిసీ ♦ వధముకంటె
యాచించుటే కార్య ♦ మని లేచి కట్టుగం, బముల లాగెడు మద ♦ వారణముల
బలము గలట్టి రా ♦ జులు ముందు తొడరి పూ, జించెడు చరణ రా ♦ జీవ యుగళ

తే॥ మమరు దశరథుఁ డంత దోఁనములఁ ద్రోవ, దలఁచు వారలఁ బోలి రాఁగలుగుమేలు
కలదయేని శాంతము కావఁగలదె యంచు, దలఁచి భూపతి కైక పాదముల వ్రాలె.

క॥ నీకొడుకు రాజ్య సంపద, గైకొనఁ డటు కొనిన జగము ♦ కైకొనదెపుడు
లోకమునఁ గీర్తి నిలువదు, నీకగునది నింద యొకట ♦ నిక్కము పడతీ! ౨౦౨

సీ॥ త్రిదశులు నంగీక ♦ రింపరు మర్దులు, ప్రాణము ల్విడుతురు ♦ పంకజాక్షి!
తక్కువారల కథతడవంగ నేల? నీ, వెవ్వరిఁ గొనిరాజ్య ♦ మేలు దాన
వేను పల్కుట పల్ల ♦ నే నమ్మతించిన, రాముండు నీదు పు ♦ త్ర కున కటులె
తప్పక యొనఁగు; వ ♦ చాన్య కేకయుని పు, శ్రీ! నాదు కన్నుల ♦ ర్థింతువేని

తే॥ యిపుడ యొనఁగెద జీవంబు ♦ లింతువేని, నీవశమ కావె వరము లే ♦ నియును ధరణి
మాత్రముగొనుమువేటొండు మఱపుమబల! నాపయిం దయయిం తై నఁజూపఁదగవె?

సీ॥ ఇచ్చితి ననివల్కి యింక దప్పగఁ జాలఁ, బెను వగముంచి త ♦ పింపజేసి
సొంచకు మిట్లు యా ♦ చించినఁ గ్రూర పి, శాచ మేనియుఁ దల్లి ♦ చాయనిచ్చు
నిన్ను మిక్కిలి వేడునీ మగనికి దీని, నొనఁగిన దొనఁగులు పొనఁగు నేమి?
యని భర్త తను వేడఁ ♦ దనసాటి తానెయె, పిడుగుల ముద్దయా ♦ చెడుగుకైక

తే॥ మున్నెవరము లొనఁగి యిప్పుఁ పొక్కియోట, గొనఁగ నేముండు? నితనత్యమునుభరింప
నెవరు గల వారలో భువి ♦ నెఱుంగనై తి, ననుచు మది నుంత కరఁగని ♦ దై వచించె.

సీ॥ కల్ల లోడుట యెఱుం ♦ గని నిత్యశీలిభూ, పాలుఁడా వాక్యంబు ♦ నాలకించి
భీషణుల యడుక మూర్ఖిలుచు నోర్పుమై, నీవనితా ధూప ♦ మెంచిపూడఁ

జలుమును చిచ్చును ♦ గలిపి చేసినయది, యనుచు లజ్జించుచు ♦ నావితేని
మనుజు వైఖరి సుంకి ♦ మరల నిట్టూర్పులు, విడిచి దీనత దోస ♦ వేడిగొనుచు
తే॥ నీకొడుకె రాజ్యమేలును ♦ గాక నీవు, స్వేచ్ఛ నధికారమును జర ♦ పింతు గాక
యింత వశమగుగాక పా ♦ లింతుగాక, యొసంగితిని తప్పి దానికై ♦ వినుగనేను. ౨౦౭
సీ॥ నాప్రాణములను నా ♦ నయనంబులంబోలి, భువిఁబ్రాణి తతికెల్ల ♦ బుత్తు బోలి
నడచు నాకొమరుఁ డీపుడమి వీడకయుండు, మాత్రంబు కరుణింపు ♦ మకురువిడుము
తెలియ సత్యమె వేరు ♦ తెగఁగోయు కార్యచా, టకు నిట్లు వందువాఁడను మృగాక్షి
నాల్కపిడుచగట్టె ♦ నాకుమారుఁడు కన్ను, మఱుంగునేని నే ♦ మఱిఁగి చత్తు
తే॥ నాదు జీవముల్ నిను శర ♦ ణంబు వేడు, చున్న వని యామె పదములనొఱుగఁ గైక
యిచ్చి యడుగకు మనుట నీకెట్లు పాడి, యనుచుఁ ద్రోపాడె నిందయు ♦ నగడు గొనక
తే॥ కఠిన పాపాణహృదయ యా ♦ కైకయట్లు, పలుకఁగొమరుండుకానకు ♦ వెలుమున్నె
నేను జీవముల్ నీఁగుట ♦ నిజమటంచు, బిడుగువడు కొండవలెరాజు ♦ పృథివిఁద్రెల్లె
తే॥ తెల్ల క్రూర దుఃఖాంబుధి ♦ దిగి మునింగె, మునిగి దరి గానకావ్యాళ ♦ ముఖ కఠోర
వాక్కు గుండెల నగలింపఁ ♦ బాపచరిత, నీచతకు సహింపక పడి ♦ నేలఁ బొరలె. ౨౧౦

చ॥ సతులీల జీవితేశ్వరులు ♦ చావక మున్నె నుఖంబు రోయుచున్
బ్రతుకు త్యజించి రా యశము, బ్రాతిగఁ గోరక యింతదాఁక ద
త్పతుల వధించు నారులను ♦ ధారిణి గానము వంశ నాశిని!
పతి నిటు నీకరంబులనె ♦ పాపపుఁ జిత్రవధం బానర్తువే? ౨౧౧

ఉ॥ పాపము లెక్కలేదు కుల ♦ పద్ధతి మాడ్చితి ధర్మ వెంచవున్
దాపము నొందవున్ గరుణఁ ♦ దార్కొని చంపితి వాక్చరాగ్ని చే
వేపుచుఁ దీపి ప్రాణముల ♦ వెంపర లాడి వధించి తింక నే
పాప మెఱుంగ కుండు ప్రజ ♦ ప్రాణములం గొన నాన చేసితే? ౨౧౨

చ॥ ముగుదతనంబు జంకు బిడె ♦ మున్ నెఱి భూషలుగాఁ గలారలే
మగువలు; కీ ర్తికై బిడెము ♦ మన్నన సేయుట లోక ధర్మమా
తగవు గణింపరేని వని ♦ తల్ మగవారల లోనఁ జేరఁగాఁ
దగుఁ జెలి రూపుఁబట్టి వని ♦ తాతతి జేర్చుట యెట్లు పొందగున్? ౨౧౩

క॥ బలమున బుద్ధిని రాజుల, గలిచితి దేవతలవఱకు ♦ గీమున నొక స్త్రీ
వలఁ దవిలి చెడితి ననియెడు, బలు నిందం బొంద నిపుడు ♦ పాతైతిఁ గదే! ౨౧౪

క॥ మేరుగిరి వేలు మేరువు, లో రాజులు కరణి వెలయు ♦ దోర్మ్యగఘండా
భూరమణుఁ డగలుఁ భాగులున్, దూఱు భోరలు లేఱుఁ జూచు ♦ దూపిల్లు వెతన్.

అ॥ ఒఱలి యొఱలి ధూళి ♦ నెఱయఁ బొరలు రాజు, వరుని గాంచి కైక ♦ పదరి పలికె
వరము లిత్తువా? భ ♦ వ త్పన్నధినె యిప్పు, ప్రాణములఁ ద్యజింతు ♦ నా? వచింపు

అ॥ విరిసి యెరిసి జీవ ♦ మితతిఁ ద్రావెడు వహ్ని, వంటి కైక మఱియుఁ ♦ బలుకు నిట్లు
ఒక్కరాజు నత్య ♦ మొగి గావ నొడలిని, కోసియొడై? యిచ్చి కుండ ఫలమె? ౨౧౭

ఉ॥ చచ్చునదే యటంచు మఱి ♦ చచ్చియు స్త్రీ కొల చుట్టునంచు జేఁ
డిచ్చితి నిచ్చితిం గొమరుఁ ♦ డేలఁగ దుర్గమ కాననంబు నేఁ
జచ్చి దివంబు నేలుదును ♦ చావక నెత్తిని గట్టు కొంచు నీ
విచ్చను రాజ్యమ౯ జలధి ♦ నీది దరిం గనలేక క్రుంగుమా. ౨౧౮

చ॥ పలుకఁ దొడంగు మున్నెనగ ♦ పాలు కొలక ముగియించు కతి నాఁ
జెలఁగు మనోవ్యథం గుదురు ♦ చెందని వాడయి చేష్ట దక్కిజేఁ
డిలఁ బడి యట్లుసల్పె మది - నెంచిన దట్లు గడించి కైక పే
రలరున లోన నుబ్బుచు ర - యంబున సెజ్జకుఁ జేగె నెమ్మదిక. ౨౧౯

చ॥ అతిశయమైన నాళ్ల నొక ♦ ప్రాణముఁ బోలిన మేటి కార్య సం
తతు లొనరించి వెండి పరి ♦ తాపమునొందిన భర్తగాంచి యీ
యతివ రవంతయైన నడ ♦ లందదు సవ్వెడి దీనిగాంచి యే
గతిఁ దలయెత్తనొనని వ ♦ గక జనె జల్లని రేవలందియుక. ౨౨౦

తే॥ కైకవలనఁ దద్వరునకుఁ గలుగు చెడుగు, గని కలఁగి జెక్కలనియెడు కరములఁ గొని
కడుపు మోచి కొనుచు నేడ్చు కరణిఁ దోచె, కొక్రొకోయనుకడజాముఁ కోళ్లకూత.

తే॥ మదవతులకాలియందెల - రొదలఁబోలి, కొలఁకులందు మ్రాఁకులయందుఁ గూడికూయు
పక్షులరుతంబు కైకేయి ♦ పరునుగాంచి, మండి లోలోనఁ దిట్టెడు ♦ మాడ్కినుండె.

తే॥ మఱవఁ జాలని భద్ర నా ♦ మంబు గలుగు, రాముఁ డడవికి జానకీ ♦ రమణి తోడఁ
బోవ నేము దేశము వీడిపోదు మనుచు, లేచు కరణి శాలలనుండిఁ లేచె గరులు.

చ॥ ప్రభగల పద్మనేత్రుండగు ♦ రాము బలిష్ఠ మదేభహస్త న
న్నిభ కరమందు కంకణము ♦ నిండఁగఁ గట్టకమున్న చల్లనౌ
నభమున రిక్కకూటువలు ♦ నాశిలి తెల్లన యయ్యె నీడగాఁ
గ భువికి వైచు పందిరి య ♦ గల్ప బహుబయలైన, కై వడిక. ౨౨౧

ఉ॥ పూవిలు పోరు గల్గు నిసిపోయెను వచ్చెను వచ్చె నేటికి
శ్రీవరుఁ గొల్చు పండువని ♦ చెల్లుగ లేపుచు మ్రోగె భేరులా
రావము కొండపై జలధి ♦ రంబుల మ్రోతను పోలఁగా మయూ
రావలిజోలి లేచిరి ము ♦ ఖాంబుజముల్ వికసింప నంగనల్. ౨౨౨

ఉ॥ కొందఱు పెక్కుతొ విరుల ♦ గుత్తులపైఁబడి మందచారియకా
గంధవహుండు మేఖలలఁ ♦ గాంధన వస్త్రములక జెదర్పఁగాఁ
గుందిరి; తాపమున సురుఁగ ♦ గొందఱు వల్లభులక ముదంబునక
నందిటఁ గొన్న కైతవపు ♦ స్వప్నము లాట నలంగి రొక్కెడక. ౨౨౬

చ॥ ఇలువడి సున్న చేసి కుల ♦ మెగ్గుల బొగ్గులుగా నొనర్చి ని
శ్చలమగు నింద చేకొని య ♦ శంబును చూటలు వుచ్చి సిగ్గఱక
నిలిచిన కైక చేష్టలను ♦ నివ్వెఱఁ గ్రొత్తడు లెల్లఁ గాంచి మో
ముల ముకుళించి రిట్లనఁగ ♦ మోడ్చెఁ గువాలయముల్ మొగంబులక.

చ॥ కుతుకము నిండ నాలుకలు ♦ గ్రోసెడు మారుని వాడితూపులుక
మతకరి మందమారుతము ♦ మాడ్చెడు వెన్నెల మేనిఁ గోయ జీ
వితముల రోయుచున్న య ♦ రుభీతమృగాతుల కప్పు మేలు కొ
ల్పు తెఱఁగు త్రాఁచుఁ బాము చెవి ♦ లోఁ జొరఁబాటిన చందమేర్పడక.

సీ॥ చక్రియా శ్రీరామ ♦ చంద్రుని పట్టాభి, పేకంబునకు నెడ ♦ నేయు చెడుగు
రాత్రి యుగాంత స ♦ రణిఁ బెద్దదె యుండు, తేలొకోయని పంక ♦ జాలయమును
భూతవితతితోడ ♦ మాతోడఁ దపము చే, సిస నయనంబులు ♦ చిత్తములును
సఫలత్వ మొందంగ ♦ సమయ మిదేయని, మేలుకనిరి యాగి ♦ మేలువారు

తే॥ కనులు తెఱచిపండువుగరాఁపువఁడుమకుట, ధారియగుచునూరేగఁగాంతమయటంచు
విరుల పాన్పుల నుసలి లేచిరి కడంక, నలరుఁదేటులు లోడ భ ♦ మృనుచులేవ. ౨౨౯
తే॥ కనుమకోమలుల్ దిట్టంపుఁగోపమొంది, యదయదుందుభుల్ మ్రోగంగఁగఁనులికినగలు
చెదర నడుము లల్ల నాడఁజింత గొన్న, చెలువు లింపొందఁగాఁ గటాక్షింపరైరి.

ఉ॥ క్రాలెను పీలి గుచ్చములు ♦ క్రాలె వికాసిత పుష్ప మాలికల్
క్రాలెను దుందుభుల్ సగలు ♦ గ్రాలెను పక్షులు క్రాలె వీణియల్
క్రాలె మదేభముల్ హరులు ♦ గ్రాలె రథంబులు క్రాలె జిత్తముల్
క్రాలెను ముక్త మాలికలు ♦ క్రాలెను క్రాలె మదాళు లెల్లడక. ౨౩౧

ఉ॥ ఏడు జగలతోడ మఱి ♦ యేడు జగంబులు జీవ పాళితోఁ
గూడ విహాయితంబు లొనఁ ♦ గూర్చిన భూవర మాళి చింతచే
వేడుక దక్కి యంగములు ♦ వెల్వెల వోయి కృశించి నట్టి మై
చాడుపురక వికాసములు ♦ స్రగి మినుక్కునుచుండ దీపముల్. ౨౩౨

ఉ॥ మ్రోగెను కాహళాది రవ ♦ ముల్ మధుపాళి నినాద వైఖరిక
మేగెను దీపవల్ మఱియు ♦ మీఁజెను మేలగు మేలుకొల్పులుక

వాఁగెను వాద్యరావములు ♦ ప్రబ్బె దర ప్రకరారవంబులు
రేఁగెను శ్రోవి నాదములు ♦ రెచ్చె హితంబుగ సాను గీతముల్. ౨౩౩

ఉ॥ ధూపముపోలికన్ ముదురు ♦ దొడ్డ తమంబను నై రి భీతిలన్
దీపము లెల్లఁ దేజములు ♦ దీలువడం దన వంశజుండు నం
తాపము నొంది క్రుంగ దురి ♦ తం బొనరించిన క్రూర కైకపైఁ
గోపము నొండె నాఁగఁ దొలి ♦ కొండను భానుఁడు దోచె నెఱ్ఱనై. ౨౩౪

తే॥ మూఁడు మూర్తులై వారికి ♦ మొదలు నైన, నిశ్వరూపుని విశ్వేశు ♦ విల్లు విఱుచు
వాని యభిషేకముం గను ♦ వాంఛ నున్న, మగువల మొగంబులట్లు పద్మములువిరిసె

ఉ॥ ఆ సమయంబునందు గల ♦ యంబుధు లొక్కట లేచె నాఁ బురీ
నానులు నేఁడు రామునకుఁ ♦ బట్ట మహోత్సవ మంచుఁ గాంత మం
చానను లేచు నా కలక ♦ లారవ నైఖరిఁ దెల్పు నేరీ కూ
హా నముద్గీర్ణతల్ గలుగు? ♦ నంచుఁ దలంచి రొక్కొక్క రయ్యెడన్. ౨౩౫

తే॥ వీరుల మనస్సులను లాగు ♦ వెలఁదు, లెల్లఁ, బాదములకు లత్తుక యిడు ♦ వారు నంకు
గాజు లిడువారు కన్నుల ♦ కాటు కిడెడు, వారు క్రొవ్విరుల్ తుఱిమెడు ♦ వారునై రి

తే॥ మోద బాష్ప ధారలు గల ♦ మోము లందు, కల్లుద్రావువాలుగఁజోలు ♦ కనులచెలుల
గండ పంకంబు తొమ్ములఁ ♦ గలుగువారు, పొదలు నుబ్బున లక్ష్మణుఁ ♦ బోలెనై రి

తే॥ సతులు కౌసల్యఁ బోలిరి ♦ జన్ని గట్టు, లల వసిష్ఠఁ బోలిరి తక్కు ♦ లలన లెల్ల
నీతఁ బోలిరి జానకి ♦ సిరిని పోలెఁ, బ్రభుని దశరథుఁ బోలిరి ♦ పౌరు లెల్ల. ౨౩౬

ఉ॥ రాముఁడు గద్దె నెక్కునని ♦ రాజ సమూహము వచ్చి చేరె న
య్యామని గాంచు వేడ్క హృద ♦ యంబులఁ బ్రేరణ సేయ మున్నె యెం
తో మది నానరేఁప విబు ♦ ధుల్ సుధకై గుమి గూడు లాగునన్
భూమి నయోధ్య లక్కఁ బెర ♦ భూములు శూన్యము లయ్యెనో యనన్.

సీ॥ చక్కెరఁ బోణులు ♦ సైకత శ్రోణులు, విద్రుమాధరలును ♦ వీన కుచలు
గుములయి పురుషుల ♦ గుంపులతోఁ గూడి, నడవుఁడు నడవుఁడు ♦ నడవుఁడునుచుఁ
బలుమరు పలుకుచుఁ ♦ దొలి నున్న చోటనె, నిలుతురు వెడలెడు ♦ తలఁపు విడరు
ప్రభువుల కూటమే ♦ ప్రబల మనెడువారు, యావతంబే పెద్ద ♦ దనెడు వారు.

తే॥ యోధ వారమే గొప్పది ♦ యువక సమితి, దొడ్డదను వారు వచ్చిన ♦ స్తోమ మెక్కు
దనెడువారు వచ్చెడుగుంపె ♦ యధిక మనెడు, వారు మొత్తము నెఱిగిన ♦ వార లెవరు?

తే॥ అనుచు నీలోత్పలంబుల ♦ యంద చంద, మీఁటెల దొనంగులం జేర్చి ♦ కాటుక యను
విసము చంద్రు నందుంచిన ♦ ట్లెనగు కనులు, గలుగు సుందరుల్ నెమఱుల ♦ కరణిజిరి

తే॥ చాల వాసించు నవ వనః మాళికాభి, రాముడగు రాముడటరాజ్యఃరమనుపొందు
భాగ్యమునుచూడరాకుండుఃవారులంక, గలుగువారును గిరులు దిక్కరులెయగును

తే॥ ఇంద్రుఁబోలిన రాజులుః చంద్రులనంగ, నొప్పు ముకాతవత్తముః లుప్పరమును
కప్పు నంచల గమి యనః విప్పు గలుగు, చామరల తోడ వచ్చిరిః చవిక కడకు, ౨౪౭

తే॥ విమల తపమున ఫలమొందు - వేదవిదులు, తాము కనిపెంచు ముద్దుల-తనయు పెండ్లి
నడపు లలి వచ్చిచేరి రా - నందమునను, రాడ్రమా రామ కల్యాణ-రంగమునకు, ౨౪౮

క॥ నించిరి సుర లంబరమును, నించిరి దిక్కులను మేది - నింగల జనముల్
నించెఁ బసిడి జడి జలధుల - నించె జెవుల బహుభ భద్ర - నినదారభటుల్. ౨౪౯

ఉ॥ దీపపుఁ గాంతి మించిన యు - దీర్ఘస్థుల కిరీట కాంతు లు
ద్దీపిత భాను మండలము - తేజముఁ గొప్ప వరాంగనా విభూ
పాపుభుకాంతులొప్ప భువి - జయ్యస గెల్చితి మింక నాకమి
ట్లపున గెల్తువొ వహి ను - రేకులకుఁ మిటుమిట్లు గొల్పుచున్. ౨౫౦

తే॥ వలయుపరికరములు వస్తువులునుగొనుచు, మునుల్పువుతులుపశించుచు-మొనసిరాగ
ద్వార్ధి నతులు సంభ్రమంబున-దారి దొలంగె, గులగురుండు వసిష్ఠుఁడా-స్థితికి వచ్చె.

తే॥ అమరవాహిని మొదలు క - న్యాకుమారి, వఱకుఁ గల తీర్థములు వార్ధి-వారియుంచి
వేల్చి వస్తువులును సింహ-వీతితోడ, వలయు నన్నింటి నట సిద్ధ-వఱచియుంచె. ౨౫౧

తే॥ జ్యోతిషికులు లగ్నము డాసె - నని వచింప, జ్ఞాన దగ్ధ కర్ముండు వసి - వ్రముని యాజ్ఞ
శిరమునం దాల్చి రాజేంద్రు-శీఘ్ర గతిని, తోడి తేర నెమ్మిని నుమం-త్రుండు చనియె.

సీ॥ అభ్రంశం బగు - నంతః పురీ సౌధ, మున సార్వభౌముని - గనక యచటి
వారి విచారించి - వడిఁ గై కమందిర, ద్వారంబు చేరి కాం - తా జనంబుఁ
గాంచి కార్యము దెల్పఁ - గా వడివడిఁ జని, చేటికల్ కై కకు - జెప్పునంత
యముఁ బోలు నయ్యమ - యాతనిగని రాము, వడిదోడితెమ్మని - వనుచునంతఁ

తే॥ బొంగి బంగరు మండప - ములు చెలంగు, వీధులం జని తనలోన - వేడ్కతోడఁ
దన్నుదాఁ దలఁచుచున్న-దనుజ రిపుని, మ్రొక్క-యిట్లన వడనంబు-మూసికొనుచు

చ॥ ధరణిపులున్ మునీంద్రులును - తక్కు జగంబున వారు తండ్రి తీ
రరితి వహించి నిల్చి రర - యం బినతల్లియు మిమ్ము దోడితే
నిరవుగ నెన్ను పంపె వడి - నెక్కు శతాంగము బొమ్మిడికమున్
శిరమునఁ దాల్తు గాక యనఁ - జెచ్చెర నప్పుడ లేచె నాతడున్. ౨౫౨

కా॥ ధీరోదాత్తుఁ డుదారుఁ డుత్తమ గుణ - స్థేముండు వారాశి గం
భీరుం డంత సహస్ర శీర్షసకుఁ గే - లేవమోడ్చి సామంత భూ

దాశ శ్రేణులు చుట్టిరా విబుధ బృం - దంబుల్ సుగీతంబు లిం
పారం బాడ విలాసినుల్ గన శతాం - గారూఢుఁ డయ్యెన్ లలిన్. ౨౫౩

చ॥ బొమ్మిడికమున్ ధరించుటకు - బోయెడి నం చుబలాట మొంది జీ
వము లటనెల్ల వారికొక - వైఖరినై రథమెక్కి యేగు రా
ము మొగము గన్నవారివలె - బొందికఁ జూడనివారుగూడ మో
దము దయవాఱ గొప్ప నిన - దంబున మూఁగిరి రెండు ప్రక్కలన్. ౨౫౪

చ॥ బెడిదపుఁ గైకవాక్యమున - వీరుఁడు వట్టము భూమి మాని కా
రడవుల కేగు మున్నె హరి - ణాక్షుల హస్తములన్ కరీరముల్
నిడువగు వాలుచూపులను - నేజము లెల్లడ నిండి యున్న పే
రడవిని చొచ్చె భాస్కర కు - లాంబుధి సోముఁడు రాముఁ డ త్తటిన్. ౨౫౫

సీ॥ గందంబు పుష్పముల్ - చందనం బవరంజి, తొడవులు చెదరంగఁ - దొందర వడి
గాజులు రాల మే - ఖిలలు ప్రీలంగ నా, లీలను లజ్జను - కోలువోయి
కందర్ప శరములు - గాఁడి గాయంబయి, యుబ్బిన పీన ప - యోధరములఁ
గామాగ్ని చే వెచ్చఁ - గ్రాంగిన కన్నీటఁ, గలుకులు కొందఱు - కడుగువారు

తే॥ జాలి లేని యీరఁడు నేల-నేలఁ దగిన, యతఁడె? యనువారు పుండరీ-కాక్షములును
నల్లరెఱుడులును న్యందనం-బెల్లయెడల, నరయఁ బడె రాము లెందఱో-యనెడు వారు

సీ॥ అంగన లెల్ల ని - ట్లాడుచుఁ గూటువ, లై నిండఁ జారులు - మాని వరులు
యువకులు రాముని-యొప్పుఁ గాంచుచుఁ బ్రేమ, కెల్ల నుగానక - హృదయమందు
నీలోక మిళ నుఖి - యించు ననెడు వారు, జన్మముల్ క్రమముగా - జరుగు ననెడి
వారు మా మాయువు - బడసి చిరాయువు, గలిగి నెలయు మంచు - బలుకువారు

తే॥ ఇంద్రియము లై దిట్టిని గృశి-యింపఁ జేసి, పొందిన తపః ఫలంబు ని-న్నొందుఁ గాక
యనెడు వారు మాపుణ్య స-లాతి శయము, సీకె లభియించుఁ గాకని-నిలుచువారు.

సీ॥ కరుణ యేపారిన - కన్నులఁ బోలంగ, నబ్జంబు లేమి పు - ణ్యం బొనర్చె
మేని రంగును పోల - మేఘము ల్మున్నెట్టి, నోము నోచెనో యంచు-నుడువువారు
బహు తపంబులు సేసి - భాగ్య దేవతఁబోలు, రామునిచ్చిన దశ - రథున కరయ
నీడుగా బ్రత్యుప - కృతి యేది చేయంగ, ననువగుచని ప్రేమ - ననెడు వారు

తే॥ రాము సనుకంప వారణ - రాజుఁ గాచు, హరికరుణఁ బోలు నంచుఁబ-ల్కాడువారు
శ్రుత్యతీతు నుత్తము మేని - సాబగుఁ గాంచి, కారణములేక ముద్వార్జి-గార్చు వారు

సీ॥ నీల మేఘశ్యాము - నిండు బుద్ధియు శీల, మొరుల కెవ్వరి కేని - యరయఁ గలడె?
ఘన తపంబులు పెద్ద - కాల మొనర్చియు, గణుతింప రానట్టి - ప్రణవమూర్తి

యమరులలో నొక్కఁ - డగునెయ్యటని యింత, వజ్రకుఁ జెడితి మని - పలుకువారు
జలధిఁ ద్రవ్విన సాగ - రులకు స్వర్గంగను, నేలకుఁ దెచ్చిన - నిపుణులకును

తే॥ సురల కొఱకు దైత్యులఁ ద్రుంచు - శూరులకును; పేరుగల వన్నెతోడి విస్తారకీర్తి
నిశ్చలం బొట యీతని - నెఱి భుజములు, కూర్చు కీర్తిచే ననుచు వా - క్రుచ్చువారు.

సీ॥ ఇదె చందనపుగండ - మిదె చెందిరం బియ్య, దియె మంచి యాణి ము - తైముల రాశి
ఇయ్యనె మణి భూష - లియ్యనె మదకరు, లియ్యనె హరుల్ని - హేమ సమితి
ద్రవ్యంబు లేని పే - దల కొనఁగుమ యని, చేతి కందిక గాఁగఁ - జేర్చు వారు
తన దూడ దుముకు చు తానాంబుతో రాఁగఁ, గూర్చి గరఁగి కాంచు గోవుకరణి

తే॥ మెఱపుఁ బోలిన తేరిపై * మెఱసి వచ్చు, రాము మనసారంగని శరీ * రంబు కరఁగి
మనసు నీరుగాఁ బ్రవహింప * మచ్చిక మెయి, చిల్ర హాపంబు కై వడిఁజెలఁగువారు

ఉ॥ ఛత్రము చల్పనీడ నిడ * సై న్యము తో బహు శస్త్ర సంతతుల్
చిత్రముగా వెలుంగ నెదఁ * జందెడు నెమ్మిని ధాత్రి మేల్మికిం
బాత్రము గాఁగ నేలు సర * పాలురు రాఘవఁగాంచి యర్చిలి
బుత్తులఁగాంచు టింక సరి * పోలదు పో యని నిల్చు వారులు. ౨౬౧

తే॥ కారుమొగులు సౌదామినిఁ * జేరు నట్లు, రాముఁడీ త్రోవ వడి వడి * రథము మీఁద
నేగునేమొ యీ వీధిని * హేమ రత్న, సమితి ప్రోగు పోయుండి యని * చల్లు వారు.

చ॥ పెరుఁగఁడు తల్లి చేతులను * పెద్దగ రాముఁడు కై క చేతులం
బెరిగెఁ దవః ఫలాధికతఁ * బెంచిన యయ్యమ మోద మంది యీ
ధరణి నొసంగ నెంచినది * తానుగ నాతని కామె సంతనం
బిరవుగఁ జెప్ప శక్యమగు * నే యని లోన నుతించు వారులు. ౨౬౩

సీ॥ పాప సందోహము * ల్బహు జన్మ దుఃఖముల్, మొదలంటఁ దెగునని * మురియువారు
భూమండలము నేడు * రామునకే కాద, యెల్లర కొనని * యెలయు వారు
భవనకంటకులై న * దివిజురోధులఁ, బరిమార్చు నితఁడని * పలుకు వారు
రాము నాజ్ఞలఁ దీర్చు * రాజు లేతపమెన, రించిరో యని సంత * సింపు వారు

తే॥ పలు విధంబుల నీలీలఁ * బలుకుచుండ, జవన తురగ ప్రక్షీర్ణక * న్యందనమున
సౌధపాళులు నిలసిల్లు * వీధిగడచి, రాచ నగరు ప్రవేశించె * రామవిభుఁడు. ౨౬౪

తే॥ మందయానలు చేరి చా * మరలు వీవఁ, గ్రొత్త యానంద మంది ర * ఘు ప్రవీరుఁ
డతిశయ ప్రేమ నచ్చట * నరసి తండ్రి, గద్దెపై గొలు వుండుట * గాన లేమి. ౨౬౫

చ॥ శ్రుతులు సమస్త శాస్త్రములు * చొప్పుడ నారసి తేలు యోగి హృ

ద్రత మయి పూచు * రూపములఁ ♦ గాంచిన రాముఁడు చూచును సృష్టి
పతులును మోదమందఁ బొల ♦ పంబయి నిత్యయశో విశేష సం

గత మగు కూటముం గడచి ♦ కైక గృహంబును చొచ్చె నెమ్మిమై. ౨౬౬

చ॥ అటు చనుచుండు రాముఁగని ♦ యందఱు నీతఁడు యుక్తకార్యమే
పటుతర రీతిఁ జేసెఁ దగు ♦ పద్ధతితోఁ దన తండ్రి పాదముల్
నిటలము సోక మ్రొక్కి యవ ♦ నీవతి యాయ దినేశు నుండి వి
స్ఫుట గతి వచ్చు నీనకము ♦ పొందిక నొందఁ దలంచినాడెహా. ౨౬౭

చ॥ అనుచు వచించుచుండ నుగు ♦ జాలయుఁ డచ్చట సామ్యసిల్లి తే
ఱని స్థితి నున్న తండ్రిఁ గన ♦ రాఁ బృథివీ పతి దీని నోటితో
వినుచుటకుం దెగింపఁ డిది ♦ విన్నెద నేనని, కన్న తల్లిగా
మనమున నెంచు రాముఁ గనె ♦ మారణ దేవతఁ బోలు కైకయుక్. ౨౬౮

తే॥ తేవకడఁ దల్లిఁ జేరిన ♦ క్రేపుఁబోలు, రాముఁ డామె పాదములకుఁ ♦ బ్రణతి సేసి
యొక్క చేఁబ్రవాళాశ్యాంబుఁ నొనర మూసి, యొక్కచే వల్వనవరించుఁచొదిఁగినిలిచె

చ॥ యముఁడను పేరులేక యమ ♦ యాతన గూర్చెడు లోహ మానసం
బమరిన కైక యట్లు విన ♦ యంబున నిల్చిన పుత్తుఁగొంచి యు
త్తమ గుణరత్నమా! సువిశే ♦ దంబుగ నీ జనకుండు నీకు ని
క్కముగ వచింపఁ గోరినది ♦ కద్దది కోరెద వేని తెల్వెదక. ౨౭౦

చ॥ అనవుడు రాముఁ డామెఁ గని ♦ యమ్మరొ! తండ్రి విధింపఁ దల్లి వీ
వనఁగల దొండు గల్గినఁ గృ ♦ తార్థుఁడనైతిఁ దపంబు పండె నా
జననము ధన్యమయ్యెఁ గెల ♦ సంబు పవిత్రతఁ గాంచె నింత కం
తెను మఱి గల్గునే పలుకుఁ ♦ డీ తలమోచి యొనర్తు నేననక. ౨౭౧

చ॥ భరతుఁడు రాజ్యమేలఁగఁ ద ♦ పస్వి వలెక జడలూని వల్కలాం
బరములు పూని పాలనము ♦ మాని భయంకర కాననంబులక
బొరిఁ బదునాలుగేండ్లు చనఁ ♦ బుచ్చి పదంపడి రమ్ము నేడె యీ
పురమును వీడి పొమ్మనఁచు ♦ భూవతి యాజ్ఞ యొనఁగె నావుడుక. ౨౭౨

చ॥ వినుతి యొనర్చ నాలుకకు ♦ వీలుపొసంగని మేరలేని మే
ల్గొనముల ప్రోకయైన రఘు ♦ కుంజరు చెన్నగు మోము నన్ను పో

* ఆ రూపములైదు. - చరత్వము, పూహము, విభవము, అంకర్యామిత్వము, అర్పావ తారము
చరత్వము = నైకుంత వాసుఁడై యుండుట. పూహము = పాలకడలిని శేషశయనముపై యొగనిద్ర.
విభవము = క్రీరాహుచ్ఛవతారములు. అంకర్యామిత్వము = భక్తవృద్ధయశకులఘనండుండుట. అర్పావతా
రము = దేవాలయములందు శ్రేణిచేయఁబడుట.

లిన వెడఁగుల్ వచింప మొద ధి యను వొందదు; మున్ను కంజమున్
జెనయు మొగంబు పూర్తిచిత్తం దిన్ సించిన పద్మము గెల్చె నయ్యెడన్. ౨౭౩

చ॥ అమల మనస్కుడైన ప్రభు ధి నాజ్ఞను మీఁజగ జంకి యజ్ఞలో
కమును భరించి కావగొను ధి కష్టము, యుగ్యము కాండికిందికే
గు మెయిని నమ్మితిని యన ధి ఘుండొక డవ్వలఁ గాడిచిప్ప మో
దమునఁ దొలంగిపోయిన పి ధి ధంబున వీడెను రాముఁ డత్తజీన్. ౨౭౪

ఉ॥ అమ్మరొ! తండ్రియేల? భవ ధి దాజ్ఞను నేనొనరింప నందునే?
తమ్ముడు పొందు భాగ్యమది ధి తథ్యము నాయది కాదే? యింత కం
టెమ్ముటి యేది నాకొనరు ధి లేవ? భవద్వచనమ్ము నాదు శీ
ర్షమునఁ దాల్చితిన్ సెలవే? ధి చయ్యన వెల్లెద నేడె కానకున్. ౨౭౫

౪. నగర విముక్తి పటలము. (౨౪౦)

తే॥ జానకీజాని యీరీతి ధి చనవు తోడఁ, బలికి తల్లి పాదములకుఁ - బ్రణతి నేసి
తండ్రి యున్న దిక్కునకు వం ధి దన మొనర్చి, నరగ వెడలెను కౌసల్య ధి నదనమునకు

చ॥ మొగుభులు గప్పియున్న నగ ధి ముంబలె నొప్పిన రాఘవుండు మే
ల్లిగి గల బొమ్మిడికమును ధి శీర్షమునం ధరియించి రాచ తీ
వి గలిగి వచ్చు నంచు మది ధి వేడ్కవహించిన తల్లియొద్దకున్
వగ విధి ముందు గాఁగఁ దన ధి ధర్మము వెన్కఁగ వచ్చె నొంటి మె. ౨౭౬

చ॥ బొమ్మిడికఁ దాల్చలేదు బహు ధి పుణ్యజలంబుల చేత సార్ద్ర శీ
ర్షము గనరాదు చిత్రమని ధి శంక యొనర్చెడు తల్లికిం బ్రమో
దమున నమస్కరించు గుణ ధి భాముని దీవన చేసి యామె ప
ట్టమునకు నడ్డపాటెదియు ధి డాయదుగా యని ప్రశ్నచేయఁగన్. ౨౭౭

క॥ మాతా! నీప్రియ తనయుడు, నాతమ్ముడు నిర్మలుండు ధి నయగుణచరితుం
డతతమతి భరతుండీ, భూతల మిఁకనేలు ననుచుఁ ధి బుత్తుం డనుడున్. ౨౭౮

చ॥ నలువర నిష్కలంకమగు ధి సర్మిలిఁ జూచుటయందు భేదముం
డెలియని కోసతేంద్రనుత ధి ధీరున కీట్లను రాజ నీతికిన్
వెలితి యొకండు గాక గుణ ధి విశ్రుతుడౌ భరతుండు నీకు నే
వలనునఁ దీసిపోడు భువి ధి భారము పూనఁగ నర్హుడే చుమీ. ౨౭౯

చ॥ మఱియొక టాలికింపుము కు ధి మారక! భూవిభు నాజ్ఞ యియ్యెడన్
నెఱిసెనొ లేదొయంఘు గమ ధి నింపక యొప్పుట నీకు ధర్మమౌ

బెరిమను నీదు తమ్మునకుఁ ♦ బృథ్వి నొసంగి పొసంగి వానితోఁ
జిరతర భోగ భాగ్యములఁ ♦ జెందుచునుండుము దీర్ఘకాలమున్. ౨౮౧

చ॥ అనుటయుఁ బూతమానసము ♦ నం దకలంక ముదంబు నొందు న
త్తనయుండు తల్లి కిట్టులనుఁ ♦ దండిరి సత్ప్రథితండు నాకు ని
చ్చిన దోషయాజ్ఞయున్నదటు ♦ చెచ్చెర నే బదునాలుగేండ్లు కా
ననముల నంచరించి తద ♦ నంతర మిచ్చటి కేగుదెంచెదన్. ౨౮౨

తే॥ అనుచు రాముఁడాడిన వార్త యనెడి చిచ్చు, చెవులఁబడియుఁబడకమున్నె ♦ చింతచేఁగ్గు
శించె భ్రమియించె గుండె శోఁషిల్లఁ బరి త, పించె బలవించె గౌనల్య, పృథివిఁగూలె

సీ॥ తనయ నీవీ భూమి ♦ స్తంభము వలె నిల్చి, కాతుగా కను మాట ♦ కై తవంబా?
అంత ర్విషమోనాదు, స్రాణముల్ చలియించె, బ్రదుకంగఁ జాల దు ♦ ర్భరమటంచుఁ
జేరిని చేతితోఁ ♦ జేరిచి నలఁచును, వట కిసలయమన ♦ వఱలు తనయు
నుదరంబుఁ గరమున ♦ నూరక తడవుఁ బొ, గలు లేవ నూర్చు లోఁగలఁత నొందు

తే॥ చక్రవర్తి కరుణ చాలఁసౌమ్య మయ్యె, ననుచు నవ్వు నాయన! యెప్పు ♦ డడవి కేగు
దనుచు లేచు నేనును వత్తుఁజనుద మంచు, మించి పలవించు రోదించు ♦ మిగుల నొచ్చు.

క॥ మరణాంత వేళ యాతఁ, బెరిసిన గతిఁ దల్ల డిల్లు ♦ విడిముడి జాఱన్
నిటువేద వంచి మొగమును, కరమునఁ గప్పికొని యేడ్చు ♦ కరణిని వగచున్. ౨౮౩

ఉ॥ హా యను ధర్మమింకఁ గల ♦ దా యను దై వమ! యిట్టి పాటు లా
నే యను దప్పెకండు గల ♦ దే యను నెక్కరణిన్ భరింప నొ
నో యను పూర్వ కర్మఫల ♦ మో యను నుత్తమ పుణ్యకర్మ శ్రీ
లా! యను నక్కటా! యను నహా! యను లోకము లేనిదే యనున్. ౨౮౪

శా॥ క్రేపుం బాసి తపించు ధేనువు క్రియన్ ♦ గీడ్పాటు మైఁ జింత త
న్నేఁపన్ మూర్ఛిలి నేల వ్రాలు జననిన్ ♦ హృద్యంబులున్ ధర్మముల్
చే పట్టందగు వాక్య సంతతులచే ♦ శ్రీరామ చంద్రుండు సం
తాపం బూడ్చి దిటంబు గొల్ప మదిఁ జిం ♦ తంజేసి తొనిట్లనున్. ౨౮౫

శా॥ తల్లీ! మేజీ సతీమతల్లి వయిసా ♦ ధారణ్య కాంతం బలెన్
జెల్లం బోలునె? చిత్తమందు తగవుం ♦ జింతింపు మీయాజ్ఞ నే
నుల్లంఘింపఁగఁ బోలునమ్మ! విభు న ♦ తోడ్పాదరుఁగాఁ జేయఁగా
నొల్లంబాటు వహింతువే? యిదియు నీ ♦ యుల్లంబునం దోఁపదే? ౨౮౬

శా॥ నాకంటెం గడు నుత్తముండు నుగుణా ♦ నందుండు తమ్ముండు తా
నీకుం గాదిలి పట్టియా భరతుఁ డీ ♦ నేలం బ్రపాలింపఁగాఁ

గీ కారణ్యములక వసించి పితృవాక్ ♦ డేత్రంబుఁ బండించు నా
యీ కార్యంబునకంటె బుత్తునకు మే ♦ లేదీ ప్రపంచంబునన్? ౨౯౯

తే॥ మిన్ను మన్నునముద్రముల్ ♦ మిగులుపంచ, భూతములు సమస్తంబును పొలియుఁగాక
తండ్రియాజ్ఞను జవదాటఁ ♦ దగునె తల్లి! దీనికై సీవు చింతింపఁ ♦ దేకు వగునె?

తే॥ అనుడునామెయిట్లనుఁగూఁరా! యపై న, జనకునా జ్ఞదాటఁగఁ బల్కు సాహసింప
నిన్ను విడిచి యాజీవముల్ ♦ నిలుపజాల, నన్నునీతోడఁగొనిపోమ్మున్యాయ్యమనిన.

చ॥ తనయుఁడు రాజ్యము న్నడఁపఁ ♦ దండ్రీ తపం బొనరింప నేగువో
వనముల కేగి భర్త నెడఁ ♦ బాయక నోములు నోతుగాకిట
నను విడనాడి కుందు జన ♦ నాథున కూటఁగూర్చు కీట్లు నా
వెనుబడి రాఁదలంపఁ దగ ♦ వే? మది ధర్మపథంబు నెంచవే? ౩౦౨

ఆ॥ ఎద కలంగ హేతు ♦ వెయ్యది? సురలును, మహిత తపము వలన ♦ మహిమఁ గనిరి
వనులఁ దనయుఁ డుండ ♦ వలసిన దినములు, పదియు నాలుగంచుఁబదిచి పడుము.

ఆ॥ మునుపు గాధి తనయు ♦ కనికరమునఁగొన్న, విద్య యవలఁ గల్గు ♦ విభవమెల్ల
వీడె నేమి? వారు విధియించుకార్యమ్ము, లొనరఁజేత మేల్మి యొదవు కొఱకె. ౩౦౪

చ॥ మునులకు నేవ చేసి గురు ♦ బోధము గై కొని కీడు లేని వి
ద్యను గొని వారి దీవనల ♦ నంతము లేని బలంబు నొంది పెం
పెనయఁగ దేనతాపితము ♦ నిచ్చును చేయుచు వారి వీడుకోల్
గొని యిట కేగు దేరఁ బెను ♦ కూరిమిఁ గాంతువు గాక తల్లిరో! ౩౦౫

క॥ భాత్రీంద్రస్విన సగరుని, పుత్రులు తమ తండ్రియాజ్ఞ ♦ పొనఁగించుటకై
గాత్రములు వీడు కతమునఁ, బాత్రములై యొప్పె నుతికి ♦ వారల కీర్తుల్. ౩౦౬

క॥ శివు గద ధరియించిన భా, ర్గవుఁడు జనకు నాజ్ఞ దాట ♦ కయ తనతల్లిక
దివిరి తేగనేసె మనకుక, ధవు నాజ్ఞం దాటుటెన్నఁ ♦ దగునే? తల్లి! ౩౦౭

క॥ అని యిట్లు పలు విధంబులఁ, దనతల్లిని యూటడించు ♦ తనయుని పలుకుల్
విని యితఁ డెట్లును రాజ్యం, బును, విడుచున యనుచు నిట్లు మొగి నూహించెక

తే॥ భరతునకె రాజ్యపాలన ♦ సరఁగుఁ గాక, రాష్ట్రమును వీడిదుర్గమా ♦ రణ్యములకుఁ
దపము నేయ రాముని పోక ♦ తడయొనర్ప, నవని విభవేడియే తీర్తు ♦ ననుచు వెడలె.

తే॥ వెడలుచున్న కౌసల్యకు ♦ వినతి చేసి, తల్లి నూరార్చి వనరెడు ♦ తండ్రీ దేర్పఁ
దగినది నుమిత్రయేయని ♦ తలఁచి యామె, సౌధమునకు శ్రీరాముఁడు ♦ సరగనడచె

తే॥ నడచి కౌసల్యకై కేయి ♦ నగరు సొచ్చి, వివశతం బడి యున్నట్టి ♦ నిభుని గాంచి

దేహికిం బ్రాణములు బయ ♦ త్రేణువేళ, దనువు కూలు సట్టులు తెల్వ ♦ దప్పిపడియ
నీ॥ చాలసేపటి కొక్క ♦ చందానఁ దెలివొంది, హానాథ! యనును పా ♦ యంగఁ దగని
వారల నెడఁబాయఁ ♦ గారణ మేమను, నిదిసీతియే? యను ♦ హితమే? యనును
సేవకు రాఁడ్రమా ♦ సీతి దలంపవె యను, బాడియే యిది మహీ ♦ పాల! యనును
అసదల భాగఁబేయమ! ♦ యనుఁ గంటినే, యను మదీయాశ్రయ ♦ మా! సృపాల

తే॥ నాథ నాథా! యనును లోక ♦ సయవిశాల!, కర్జమే యను లెమ్మనుఁ ♦ గప్తమనును
అవని నాజీవిలం బిడ ♦ వృర్థమనును, ఇట్లు లోటకుఁ గారణ ♦ మేమె యనును. ౩౦౨

చ॥ ఇరులను పోవఁ దోలెడుది ♦ నేశుసకుక సమమైన యూసతిక
జరపుటచేత నెమ్మదిగ ♦ సాగుచునున్న జగంబు కీడు పా
టారసి లయంబు నొందు నటు ♦ లుల్లమునం దలపోసియో యిటుల్
కరుణ తొలంగి యుండుటకుఁ ♦ గారణమయ్యె జగచ్ఛరణ్యమా! ౩౦౩

ఉ॥ వారిధి మేఖలా సుజల ♦ భవ్యలహరి ఫల సంభవా! మహా
సీర! దయాసముద్ర! సయ ♦ విశ్రుత! వేద శిరోర్థ సన్నిభా!
శ్రీరమకుక విశేషరమ ♦ చేర్చునుదార! యెదల్ ద్రవింప నీ
తీరునఁ గుందుచున్న మము ♦ దేర్పక యూరక యుంట పాడియే? ౩౦౪

చ॥ నిలుకడ చెందు నించువలె ♦ నీటగు దేహము దేహి లేఁ డనక
దలఁసఁగ రాని దుఃఖమునఁ ♦ దద్దయు మున్గి సరోశ్వరుండు చే
ప్తలు నిడి తెల్వి దప్పె నిది ♦ చక్కటి నాఁ డిదమిత్రమంచు నూ
పాల కెఱుంగంగరాదు తన ♦ యా! విభుదుస్థితఁ జూడ రమ్మికక. ౩౦౫

చ॥ ఇటు పలనిగచు రామ జల ♦ యుత్రి కలధ్వని విన్నరాజులక
జటిలు లమంగళంబు విసఁ ♦ జాలము దీనికి హేతు వేద్యయో
లటుకునఁ గాంచి రండనుడుఁ ♦ ద త్తతతోడ వసిష్ఠుఁడేగి సం
కటపడి తేని దుస్థితిని ♦ గాంచి సమాప్తియదంచుఁ జింతిలెక. ౩౦౬

నీ॥ మనుజుల శీలంబు ♦ మార్పడు నిధములు, పరులకు నెఱుంగ ను ♦ కరముగాదు
నృప వరుణో మర ♦ ణించి నాతఁడు కాఁడు, కాఁడన్న బ్రతికెడు ♦ వాఁడుఁగాఁడు
కౌసల్యయో వగఁ ♦ గ్రాఁగి క్రుంగుచు నుండె, సడిగిన జూడదు ♦ నుడువఁబోదు
పతి వివశుండయి ♦ పడియుండ నించుక, యేని చింతింపద ♦ యెడఁద పదిల

తే॥ మూనె నియ్యమ దెల్పుచుఁచూహసేసి, యెదుటఁగేలుమోడుపుఘటిఁయింబినిలుచు
కైకఁగని యిది యేమనఁ ♦ గడచువృత్త, మెల్ల వివరించె నదేని ♦ పల్లటిలక. ౩౦౭

నీ॥ పలికిన కై కేయి ♦ పలుకు చుండంగ వ, సిఘండు దశరథుఁ ♦ జేయి సాఁచి
లేవంగనెత్తి యో ♦ భూవర నీ విట్టు, లజ్జాని కై వడి ♦ సడల నగునె?

కై కేయి గుణ మీపు కానని దొక్కోరూ, యమయె రామునకు రా ధ్యంబానంగు
నిది యెట్టి కార్యంబు మది చింత వీడి లే, తెమ్మించు దాళ వృం తమ్ము తోడ
తే విసరి పన్నీరు చల్లి దు ధ్విషముఁ బోలు, వెలఁది వాక్కుల మించుక వేనుక నడల
రామ రామ యటంచు నా క్రందనంబు, నేయు ధరణీశు ప్రాణముల్ చెలఁగి కాంచె
నీ కాంచి రాజేంద్ర! నీ కటు దుఃఖమును మాను, పురుషోత్తముండెయీ భూమిఁగాచు
దానికి విఘ్నముల్ తనరారు నేమి? స, మంజస మందని యెట్టి పలుకు
లాడు కైకేయి యవని నొసంగును, నీల దేహుండ నేల నేల కుండ
వనుల కేగెన యేని మన మిట నుందుమే, యను వసిష్ఠుని పల్కు లాలకించి

తే గురు వరోణ్య! యీశితి నేను కూలు మున్నె, పట్టముం గట్టి రాముఁడు వనులకేగు
తలఁపు మాన్చి నావాక్యముల్ దబ్బుగాక, యుండరక్షింపవేయని యొడయడనుడు

చ॥ మొససిన పాప రూపమగు మూర్ఖ మొగంబును గాంచి శ్రీరమన్
జెనసిన దానవమ్మ యిటఁ జెప్పఁగ నెయ్యది గల్గు నీకు? నీ
తనయున కీ ధరాస్థలి ము దంబున నిచ్చి భవ న్మనోహరుం
దనువుము ప్రాణమిచ్చి విశ దంబగు కీర్తి భరింపు మీవిధి. ౩౧౦

చ॥ పొలుపగు ద్వంద్వ కర్మముల మూలము ముట్ట నడంచి యున్నతం
డలఘుఁడు నై న వంశ గురుఁ డవ్వధిఁ బల్కుచునుండఁ గైక భూ
తలవతి సత్య వాక్యమును తప్పిన నే నునుఱుల్ దొలంతు నా
పలుకులు నేడె నిక్క పఱు పం గల నంచునె యేడ్చె వెక్కుచున్. ౩౧౧

చ॥ పతి గతియించు నంచు జన వారము సమ్మతి నేయ దంచు నిం
గిత మగునంచు బాపమును దెప్పరముం గలదంచు డెంద మం
దతివ తలంపదు జల మొ కంతయు వీడదు నే వచింపగా
హిత మెది గల్గు నంచు మది నెంచి వసిష్ఠుఁడు పాడి గాదనెన్. ౩౧౨

మ॥ తగు మోమోటమి లేక కుంది పతి యం తం బొందు నంచెంచకే
తగులుం గానక పుంటిలో జూనువు దు ర్దాహాగ్నియో? నంజో? నాఁ
దగి వాక్రుచ్చుచు నున్న నీవు చెలివో? దావాగ్నివో! భూతమో?
మగఁ డింకేటికి నీకు? రట్టా? వలదో? మన్నించు నిన్నిందుపై.

చ॥ నరపతి నోటితో నుతు వ నంబుల కంపఁగఁ బల్కు మున్నె ని
బ్బరమునఁ బల్కితీవ రఘు వర్యుఁడొ దుర్గమ కాననంబులన్
దిరుగుటా పొందుటో విడఁడు దీపిత క్షిర్యమవుల్ దహించు నో
శరనిధి బాడబంబ! మఱి సాటి యెసంగరు నీకు భూస్థలి. ౩౧౩

తే॥ నిమ్మలంకుడమ్మునింట్లు నియతినుడున, నృపుడునినినాల్కవినమున్ను ధీనతఁగాంచి
పాపిని! వనములకు నా ధీరాములను, నీవపంపితివే? యతఁ ధీగినాఁడే? ౩౧౫

శా॥ నీ యుద్దేశము బాగుగా నెఱిగితిక ధీజిహ్వాకా దుర్విషం
బే యెంతో కుడిసిగిచి తిప్పుడనువుల్ ధీహేలం గొనం జూతు కై
కేయా! శాకిని! నిన్ను నమ్మియెదుటం ధీగేల్వట్టగా లేదు నా
యాయుర్రాస్వతము దీని మృత్యువునె యి ధీల్లాలంచు జేపట్టితిక

సీ॥ కొడుకు గాకొక దృష్టి ధీపడయని నాకన్నుల, బాహుచెదవేల యో ధీపాలను దిండి!
అతఁడు గాకొక ప్రాణ ధీమరయంగలేని నక, జంపంగ నెంచితే ధీఁటెలాడి!
నుతుఁడు గాకొక నాల్కఁహితపడ కుండు నా, జిహ్వాను కాల్పదే ధీచిచ్చు పిడుగ!
వంశాంకురంబును ధీవనులలోఁ గ్రాంగింప, నెంచితే రవివంశ ధీమృత్యుమూర్తి!

తే॥ హృద్విదారిణి! సిగ్గిడి! ధీహెచ్చు లేల? నీమెడం గట్టు సూత్రంబు ధీసనుతుసకు
భరతుసకు బట్టముం గట్టు ధీపట్టు నందు, సనువు గాంగ రక్షాబంధ ధీమగునుగాక.

చ॥ ముని కుల చంద్ర! యీచెడుగు ధీభూతము నానతిగాదు నేఁడె దీ
నిని మనసార పీడితిని ధీతక్కు-మయోధ్యకు భర్త దీని కిం
దనయుఁడు నాకు మారకుఁడె ధీతక్కు-గుమారకుఁడొనె యాతఁడో
జను మఱి యశార్యుడె హిక్షము ధీసల్పంగ సర్వుఁడు కాఁడు సుమ్మిఁకక.

చ॥ అని మఱి కోసలేంద్ర పన ధీయం గని ప్రాణపదంబు నన్నిటక
గనని నిధాన నిన్ను సటం ధీగానకయే ననవాటి కేగనే?
యని పలవించ నయ్యమయు ధీసచ్చటనైన నిధంబెఱింగి న
చ్చిన తలపుక మనంబునె ధీచెచ్చెర నీడుచు న్రాల నేలపై. ౩౧౬

మ॥ ఇది కై కేయి కుచేస్థితం బనియ, భూ ధీమీశుండు కై కేయిక
ముద మందక వరమిచ్చి తత్ఫలముగా ధీమూర్ఖిల్లి సంతాపముక
మది గొన్నాడని లోన నూఁడిలి రా ధీమా! తండ్రి వాక్యంబు నె
ల్లి దముం జేయక కాన కేగుమని స ధీల్కా లేచి కాసల్య తాక. ౩౧౭

సీ॥ పతి పలవించంగఁ ధీబలవించు సందింప, నందించు సందేని ధీనాథుఁగాంచి
యో మహనీయ! యి ధీట్లుడుకంగనేల? స, త్ర్యంబునయందు సుధైర్యమతిని

అకలంకమైన సీ ధీయాదార్యమున కిప్పుడించుక కలకక గ ధీల్పించెదేని
సుసిరగుణి యగు ధీనుతునెడ గల్గు వ్యా, మోహంబుచే వగఁ ధీబాగిలేదేని

సీ॥ జగము వార లీపద్ధతి ధీసమ్మతింప, రట్లు గావున బుత్తుపై ధీనడరుప్రేమ
నడచి యడవుల కానుతుఁడనపి సత్య, వాక్యఁడవు గమ్మయశముగా ధీపాడుకొనుము.

ఉ॥ నందనుఁ డేగకుండఁ డిఁక ♦ నాథుఁడొ జీవము నిల్పఁడంచుఁ దా
డెందమునందు కుంది వగ ♦ డిందును భర్తృ యశంబుకై దపిం
చుం దనయుం గృహభుతను ♦ జూడుమ యంచును వేడఁబోవఁ దా
చందనగంధి యెట్టి చెడు ♦ సంకటపాటునఁ జక్కె డైవమా! 3౨౨

చ॥ సతి యటులాడు వార్త విని ♦ సత్యయశస్కుఁడు భూమిభర్త నా
నుతుఁడిఁక మేదినిం గొనఁడు ♦ సూటిగ సింహ మదేభ భల్ల సం
తతులు చరించు కానలకై ♦ దప్పక యేసున యంచెఱింగి సం
తత పరితాప మంది వను ♦ ధం బడె రాఘవ! యంచు తోలుచుకొ. 3౨౩

మ॥ తనయా! కన్నులు సీరుగాఁగ ననువుల్ ♦ స్థానంబులం దప్పఁ జా
వనె యున్నాడను విప్రులగ్ని యెదుటకొ ♦ భవ్యాభిషేకంబు నీ
కొనరింపం గొని యంచు తోయముల నా ♦ కూర్ధ్వక్రియ ల్పల్చి కా
ననముం జేరు మనంతరంబు నను గా ♦ సంజాల వా మీఁదటకొ. 3౨౪

ఉ॥ రాజులఁ బెక్కుమాఱులు ప ♦ రశ్వధముం గొని సంహరించు వి
భ్రాజిత సత్త్వశాలియగు ♦ భార్గవరాముని వింటి చేత ను
త్తేజ మడంచు ధీర! కుల ♦ దీపక! సంతతి వారికెల్లఁ బే
రోజును వచ్చు శీర్షకము ♦ నుంచెద నంచని యిచ్చితికొ జటల్. 3౨౫

ఉ॥ నీల వలాహ కాభ శుభ . నిర్మలదేహ! మనోవచః క్రియా
శీల! కృపాల వాల! శరీ ♦ శేఖర చాప విభంజనా! సుధీ
శాలి హృదబ్జరంజన! కృ ♦ శత్వము నొందెడు నొంటి వృద్ధు ని
క్లేల పరిత్యజించి తిఁక ♦ నేనును నిల్వఁగ నోప భూమిపై. 3౨౬

సీ॥ అపరంజి కపరంజి! ఖ్యాతికి నిఖ్యాతి, నీ గుణంబులును నీ ♦ నియత చరిత
సత్యంబులకు నిత్య ♦ సత్యరూపంబ! నా, కంటెను ముందీవు ♦ కాన కేగ
నేఁ బసివాడనే? ♦ నీకంటె ముందుగాఁ దేవలోకముఁ జేరఁ ♦ దివురువాడఁ
ప్రేమచేఁ గరఁగెడు ♦ పెనుపారు హృదయంబు, ప్రేమచేఁ బ్రాణముఁల్పిడుచు నొడలు

తే॥ పడసి యున్న నే నీ వంటి ♦ వాడఁగాను, పరమ పావని నీతఁ జే . పట్టివచ్చు
నిన్ను గాంచిన యీ కంట ♦ నీవుననులఁ, జేర వీక్షింపఁజాల వీ ♦ క్షింపఁజాల. 3౨౭

సీ॥ జగము నీ విరహంబు ♦ సహియించు నేనియు, దేవతావళియుఁ జిం ♦ తింప దేని
నాతండ్రి! నాయన్న! ♦ నా జీతంపు న, ర్వ స్వమా! నిను గన్న ♦ వాడ నైన
యే నెఱుంగుదు నీ మ ♦ హిమ నాస్థితిం గూర్చి, యేమని వచియింతుఁ నిహము నొల్ల
నాల్గు వారిధులకు ♦ నడిమి భూతలమును, లెఱుంగక యెలరారు ♦ ద్రవ్య సమితి

తే॥ రథగజాదికములు రత్న ♦ రాజితోడఁ, గీర్తికాముడ వగుచుఁ గై ♦ కేయి కొనఁగు
నీ యుదారితయే నిట్ట ♦ నిలువుగాఁగ, నాదు ప్రాణంబులం దీసె ♦ నయ గుణాధ్య!

చ॥ నర సుర నాగ యక్ష కుల ♦ నాథుల యందును నిన్ను పోలు శ్రీ
కరగణశాలి విక్రతుఁ డొ ♦ కండు గలాడొకొ? ముద్దుకూ! యు
పరశువు చేతఁ బట్టు బల ♦ వంతుఁడు గర్వముచే నెదుర్ప నొ
క్కరువుడ నిల్చి మార్కొను మ ♦ గండు జగంబునఁ గల్గ నేర్చునే?

చ॥ ఉదవుల కీవుపోవ విసి ♦ ప్రాణము తోడుత నుండినంగదా
పుడమి జనంబు లెల్ల నను ♦ పువ్వఁగఁ దిట్టెడువార లిట్లు నీ
వడవుల నుండఁగాఁ గొడిమె ♦ లాడి గృహంబునఁ దీసి దేహ మే
నడవక యుంటినేసి బ్రదు ♦ కెల్లిదమఁ గద? నద్దణాకరా! 33౦

చ॥ స్థిర తప మాచరించి భవ ♦ దీయ బలిష్ఠ విశాల వక్షమున్
మురువుగఁ గాఁగిలించికొనఁబూనిన లక్ష్మీయు భూమి దేవియున్
ధర మనఁజాల రంతియ క ♦ దా?మఱి యేనును నిన్ను పాసి యు
ర్వరఁ దగ నుండువోఁ గయిక ♦ వంటి దురాత్ముడనే నిజంబుగన్. 33౧

ఉ॥ కాంతులు గుల్కుభూషలు జ ♦ గా మకుటంబు వసిండి గద్దెము
కాంతరితాతప త్రి ముర ♦ మందున లక్ష్మి వెలుంగఁ జూడఁగాఁ
జింతిలుచుండు నే ముదుక ♦ చీర మృగాజినమున్ ధరించు టా
వంతుఁడ జూచు మున్నె మృతి ♦ నందుట యెన్న సుకర్మమే కదా? 33౨

ఉ॥ పుత్ర విమోహ మిట్లు మదిఁ ♦ బొంగఁగ తాలు కరంగనేడ్చు రా
ణ్యీతుఁడు ప్రాణముల్లరల ♦ నీఁగు స్థితిన్ గృశతన్ భజింప లో
కత్రయ పూజ్యుడైన ముని ♦ కాంతుఁడు భూపతిఁగాంచి రాముడీ
ధాత్రిని పీడకే నిలిపె ♦ దన్ ధృతిఁ బూనుమ యోర్పుమా యనన్. 333

ఉ॥ పావనుడైన మౌని యిటు ♦ వల్కుఁగ వేదన నొందుచున్న పృ
థ్వీవరుఁ డీమహాత్మకుఁడు ♦ వెల్లి వచించిన రామచంద్రుఁడుం
బోవక నిల్చునంచుఁ దల ♦ పోసి యొకించుక తేటి వెండి చిం
తావిల మానసుండగుచు ♦ నందఱు హాసనఁగూలె ధారణిన్. 33౪

చ॥ తలఁపును ప్రాణముల్ మఱచె ♦ ధారణి నాథుఁ డటంచు డెందముం
గలఁగఁగ రాముతల్లి, కొడు ♦ కా! యిట రాజ్యముతోడ మమ్మిట్లుల్
దొలఁచితే? యంచు, నాథ! పెను ♦ దుఃఖమున న్నను వీడి మీరలుం
దొలఁగుట ధర్మమా? యనుఁడు ♦ దూలుచు సోలుఁడు గూలె వెక్కుఁడున్,

తే॥ మనసు నిలుపక మీరిట్లు ♦ మలఁగుచుండ, లోక మెల్లను పెను చింత ♦ లో మునుంగు
వచ్చినను ముని తోడ రా ♦ వచ్చు గొడుగు, యెరలకుండని పతిసేద ♦ దీర్చు బూని.

తే॥ పతి మొగంబును మేనిని ♦ పాదయుగము, తన మృదుల హస్తయుగ శానఁదడవుచుండఁ
దెలిపి దప్పిన నరపతి ♦ తేటి మెల్ల, వచ్చునే వచ్చునే యని ♦ వార ననియె. ౩౩౭

ఉ॥ కుటిల మనస్కులై క తన ♦ కుబ్జ కుబోధముచే వరంబులక
దటుకున నాదు ప్రాణములఁ ♦ దప్పక దీయఁగ లోన నిశ్చయిం
చుటయును గాక యామె ప్రియ ♦ సూనుఁడు భూతల మెల్ల నేలఁగ
లుటయును గాక రాము వని ♦ లోఁ జొరఁ బొమ్మని చెప్పెఁగా! కటా!

దశరథుఁడు కౌసల్యకుఁ దనపూర్వ శాపముం దెప్పుట.

మ॥ పనితా! రాముడుఁ కాన కేగుటలు ద ♦ ప్పం బోఁడు నాప్రాణముల్
మును మున్నేచను తెంతయు న్నిజము నేఁ ♦ బూర్వంబు నందొక్క న
న్ముని శాపంబును పొందినాడ నది యం ♦ భోజాక్షి! చూడంగ నేఁ
డనుభావ్యంబగు నట్టులుండె వినుమా ♦ యాద్యంత మాగాధయుక. ౩౩౯

మ॥ మృగయా కౌతుక మొక్కనాఁడు మదిలో ♦ మేండ్రింప సైస్యంబుతోఁ
దగురీతిక వన భూములం దిరిగి భూ ♦ దార ద్విప శ్రేణులన్
మృగ రాజాదులఁ గూల్చుచుం గడచుచుం ♦ దృష్టి గనం బోక యా
వగ తీరంబునఁ బొంచి యుంటి విధి నక ♦ బాధింపఁ బెట్టికటన్. ౩౪౦

మ॥ ఒక జాత్యంధుఁడు భార్యతోడ సుతుఁడే ♦ యొప్పును పెన్నూతగా
నికటంబందు తపంబు సేయు నెడలక ♦ నీరంబు గొంపోవ దా
రకుఁ డాయేటికి వచ్చి కుండికను నీ ♦ రం బందు ముంపంగ నే
నిక రావంబని యేయఁగా శరము వా ♦ నిం గూల్చె దీరంబునన్. ౩౪౧

ను॥ ఉదకం బాను మదేభ శబ్ద మని యే ♦ నూపించి యాత్రోవనే
ప్రదరం బేసితి శబ్దవేధిగొని త ♦ ర్వాతం బ్రలాపింప న
య్యది మానుష్య రవంబ యం చులికి య ♦ త్యావేగముక దుఃఖముక
గదురం బాటితి విప్ర బాలు కడకుక ♦ గాఢాంధకారంబునన్. ౩౪౨

ఉ॥ కుండికతోఁ గరంబు తెగి ♦ కూల ధరం బడి పొర్లుచున్న యా
కొండికఁ గాంచి లోకములె ♦ కూలిన యట్లు దలంచి చేతి కో
దండము జాఱ మై వివశ ♦ త నృహిఁగూలి తపించి కుట్టు! యె
వ్వండవు తెల్పుమా యన న ♦ బద్ధ మెఱుంగని యాతఁ డిట్లనెన్. ౩౪౩

తే॥ మత్స్య మూర్తి యా శ్రీరమా ♦ మహిళ భర్త, నాభిఁ బుట్టిన పరమేశ్వినాల్గువేద
ఘులను పల్కిన నాల్గు జా ♦ తులను మొదటి, జాతిలో మమ్ము పుట్టించెఁజగతియందు

తే॥ అజని పుత్రుడు కశ్యపుఁ డతని నూనుఁ, డవని వృత్తేశుఁ డనఁజను ♦ నతనికొడుకు
వై దికుఁడు జలభోజి నాఁ ♦ బరఁగు మాని, యతని పట్టి సురోచనుఁ ♦ డనెడు వాఁడ.

మ॥ తల్లి దండ్రులు పుట్టు గ్రుడ్డులు ♦ త్రావ నీరము దెమ్మనఁ
వలై యంచుట వచ్చియిచ్చట ♦ బాణ విధుడనైతి నా
నొల్లి కర్కశలాన దీనికి ♦ దుఃఖ మందకు మేనుఁగం
చుల్ల మండు దలంచి యేసితి ♦ వొంద దియ్యడ దోసమున్. ౩౪౬

మ॥ దస్పిచే దసియించు నా తలి ♦ దండ్రు లాన జలంబులఁ
గొప్ప బుద్ధి నొసంగి యవ్వలఁ ♦ గూర్మిసట్టి గతించుటల్
చెప్పి స్వర్గము జేర నంజలి ♦ చేసె నంచు వచింపు మా
యప్ప! యంచు దివంగు చేరె ను ♦ రాళి వేడ్క నెదుర్కొనన్. ౩౪౭

చ॥ తనయుని రాశక్త యెదలఁ ♦ న తట మందెడు వారి చోటి కా
తనయుని నోడ నీరు గొని ♦ దాయఁగ వారు కుమార! యింత నే
పెనయమికిఁ ఁ చారపడి ♦ యెయ్యదొ ముప్పైనఁ గూడెనంచు మా
మనము తపించుచుండె నిశఁ ♦ మమ్ము కవుంగిలి సేయ రమ్మనన్. ౩౪౮

చ॥ మునిజనవంద్య! కోనల వి ♦ భండను వేటకు వచ్చి సామజం
బును వడి సేయ వ్రేటు గొని ♦ పోయిన చానికీబొంచి యేటి గ
ట్టిన మొగి నుండి యీలఁడు బు ♦ డుంగునఁ గుండిక ముంచు చప్పుడున్
విని కరియంచు నేసితిని ♦ వీక్షణ సేయను దొడ్ల చీకటిన్. ౩౪౯

చ॥ శరమొగిఁ దాఁకఁ గూయిడిన ♦ శబ్దముచే గరి కాదటంచు నేఁ
బరుగిడి కాంచి నీవెనరి ♦ బాలుడ వన్న నతండు సర్వమున్
దెఱఁగు పడంగఁ జెప్పి వెన ♦ దివ్యపదంబున కేగ నంత నే
నురవడి బాలకుం జలము ♦ నొయ్యనఁ దెచ్చితిఁ దాపసోత్తమా!. ౩౫౦

చ॥ కొడుకును చంపు క్రూరుడని ♦ కోపము సేయక చూడుండి కృపన్
బుడ బుడ మన్న శబ్దమున ♦ బుద్ధి కలంగి యొనర్చి నాడ మీ
కొడుకు బలెక సమ స్తమును ♦ కూర్చెద సేవ యొనర్చెదన్ సదా
విడువక యుండెదన్ వనట ♦ వీడుండి యంచు వచించు నంతటన్. ౩౫౧

నీ॥ పడిరి మూర్ఖులిరి ♦ పసవిరి పొరలిరి, వగచిరి తపియించి ♦ వనరినారు
పల్లటిలిరి తల్ల ♦ డిలిరి కుమిలిరి, కుందిరి కృశియించి ♦ కూలినారు
నేడె మా కన్నులు ♦ నీగితి మనిరి మా, మనసుఁ బగిల్చితే ♦ యనిరి నీవు
స్వర్గమంధుండ ని ♦ చ్చుట మేము వసియింప, మిదె వత్తు మీనిఁద ♦ బ్రదుకన్లునిరి

తే॥ కంటి పాపను పోలు మా కంఠుఁగోలు, పోయి యైహిక సుఖములఁ జొందుచుంటి
మేని లోకు లాటడి వెట్టె రే కుమార! నిన్న నునరింతు మని వెంకి నన్ను గాంచి 3౫౬

తే॥ అభయమంటిని క్షమియింపు మంటిగానఁ, బొమ్మనక నిన్ను పాసినపుత్తు కొఱకు
నేడ్చి మావలె సురపురి కేగుదనుచుఁ, జెప్పి వారలు త్రిదివంబుఁ జేరినారు. 3౫౭

ఉ॥ నెవ్వగ యిండుకే మది గఁ జింపక పుత్తులు లేని నాకు వీ
రి వ్వర మిచ్చి రంచు ముద మేడ్తెఱ నొంది పురంబు చేరితిన్
గ్రొప్పిరిఁబోణి! మా పలుకు గూడెను రాముఁ డరణ్య మేగుటల్
నెవ్వడి నేను కుంది మరఁ జించుట యెట్టులుఁ దప్ప దిత్తజీన్. 3౫౮

తే॥ భూమి పతి యిట్లు పల్కు న తీ మతల్లి, రాము తల్లి వినుచు నేల వ్రాలెఁ గలఁగి
అల వసిష్ఠుఁడు విధి బలీ యం బటంచు, నెడ తెగని దుఃఖములఁ గని యెడ తపింప

తే॥ భువన విశ్రుత కీర్తియా భూపు మేడ, ముందు మంగళ వాద్యముల్ బోరు కొనఁగ
రాము నభిషేకముం జూడ రాజ చయము, మూఁగి యున్న సభంజేరేమునివరుండు

క॥ వచ్చిన ముని మొగముం గని, చెచ్చెరఁ బ్రత్యూహ మేమి చేకుతె దుఃఖం
బచ్చటఁ బట్టం గారణ, మచ్చుపడం దెలుపుఁ డనుచు నవనిపు లడుగన్. 3౫౯

ఉ॥ శంబరు తోడ భూవరుండు సంగరముం బొనరించు నాఁడు నే
మంబునం గై క గైకొనియె మానుగ రెండు వరాలు, మాని వే
మంబున రాముఁ డుగ్ర వన సంచరణం బొనరించు నట్టులా
యంబనుతుండు రాజ్య భరఁ జార్చుండు గా వరియించె నిత్తజీన్. 3౬౦

తే॥ సత్యవాక్యుఁ డౌముని పల్కు శ్రవణములను, చేరి చేరక మున్నె య శేష జనము
స్త్రీలు పురుషులు హా! యనిచెడితి మంచు, దశరథుం బోలె విలపించి ధరణిఁ బడిరి.

చ॥ వ్రణమున నిప్పు చొన్న క్రియ వారని వేదన నొంది కుంది ధా
రణిఁబడి యెల్ల దేహములు రంజన దక్కుచుఁ బొల్ల నేత్రవాః
కణములు కాఱి కాల్యలయి కంధిని పోలిన దట్టిచో నవా
రణమగు రోదన ధ్వని భ రంబయి నాకము నంటె బెల్లుగన్. 3౬౧

సీ॥ నుడి గాలి వడి వీవ నుడి నెడు నుమలతఁ, బోలిన కోమలుల్ బేల లగుచు
వెలలేని భూషణ వితతులు రాలంగ, మంగళ హారముల్ త్రుంగి పడఁగ
కొప్పులు వీడంగఁ గుచ కుట్మలములపై, వేడి బాష్పంబులు వెల్లి గొనఁగ
వెక్కుచుఁ బురపురఁ బొక్కుచు సురసుర, స్రుక్కుచు నేలపై సోలినారు.

తే॥ అక్కటా! తేఁడు కరుణ లేఁ డయ్యెనేమి? ధర్మమిఁక వదలితి మని తలరి నృపులు
గాలిఁగూలిన తరువులఁ బోలి పడిరి, కడుపు చేవెట్టి కలఁచిన కరణి గాఁగ. 3౬౨

ఉ॥ భూరి వదాన్యుడైన రఘు ♦ పుంగవుఁ డేగునె యంచు శారితా
 కీరము లేడ్వసాగె నట ♦ గీములలో వసియించుచుండు మా
 ధారము లేడ్చె రామ నిభు ♦ చందమెఱుంగని కూనలేడ్చె సంత
 సారము లేడ్చె నేడ్చినా ♦ సాధము లార్దులఁ జెప్ప నేలొకో? 3౬౨

ఉ॥ బింబము నంటి నోట బలు ♦ వెల్లని మొల్లలఁ బోలు పండ్లు గా
 నంటడఁ జన్నుదోయి పయి ♦ నాణపు ముత్రపు నాను తెప్పి చిం
 దం బడు చందమొప్పుఁ గను ♦ దమ్ముల నశ్రు కణంబు లుర్ల గా
 టంబుగఁ దొక్కు- పల్కుల ప ♦ డంతులు రోదన సేసి రయ్యెడన్. 3౬౩

ఉ॥ ఏడ్చెను తల్లిఁ బోతఁ బశు ♦ బృందము క్రేపులు నేడ్చె వారణా
 లేడ్చెను తేరులేడ్చె హరు ♦ లేడ్చెను గూడల నున్న పక్షి గుం
 నేడ్చెను నాడు పూచు పువు ♦ లేడ్చెను తేనియఁగార్చు నందనా
 లేడ్చెను వీధులేడ్చె మఱి ♦ గుండ్వక యుండిన దెద్ది యప్పురిన్? 3౬౪

చ॥ బ్రదుకఁడు నాథుఁడంచు మది ♦ భావం నేయక రాముఁ గాన కం
 గద గొని పోవు నట్లడుగు ♦ కై కయుఁ గ్రూర చరిత్రయైన యా
 ముదునలి కుట్ల దక్క మఱి ♦ ప్రోలున నేడ్వకయుండు వార లె
 ప్పదురున వారు? నీరె యయి ♦ పాఱఁ దొడంగిన వెల్ల దేహముల్. 3౬౫

తే॥ తోరములగు తేరులు పాఱ ♦ ధూళిదుక్కి, యైన వీధు లశ్రు ప్రవా ♦ హంబులయ్యె
 వారులుచ్చా వచంబుగఁవనరు చున్న, వారి యెదలు భిన్నంబులై ♦ పరంగ కుండె

సీ॥ భూదేవి చేసిన ♦ పూర్వ పాపపు రాశి, బలుదొడ్డదగుసంచుఁ ♦ బలుకువారు
 శ్రీదేవి యొసరించు ♦ చెడుగులంతకు మించి, పొడవైనవే యని ♦ నుడువువారు
 జగము వారల కనుల్ ♦ నలిపిన పాపంబు, వనధి కంఠును గొప్ప ♦ దనెడువారు
 దుర్బిధి మన యెదల్ ♦ దొలిచి పుండుగఁ జేసె, గోడుగా ననుచు వా ♦ క్రుచ్చువారు

తే॥ భరతుఁడిల యేలునే యని, వనరు వారు, మరలఁడో రాముఁడిక నని మఱుంగువారు
 పట్టమే మన యముడని, వనపువారు, నిధి బలీయమనుచు నెంచి ♦ వెగచువారు. 3౬౬

సీ॥ అతివ పై మోహన ♦ మతిచెడి వరముల, నిచ్చె రాజని లోన ♦ నొచ్చువారు
 ఇంత వినియుఁ జావ ♦ కిల నున్న మనకంఠుఁ, గతిను లెవ్వారని ♦ కలఁగు వారు
 మనము రాముని తోడ ♦ వనుల కేగుదము కా, దే నగ్గిజొత్త మం ♦ చెన్నువారు
 ధరణి హస్తంబులఁ ♦ దడవుచు వెల్లయకా, కన్నీటి తోడను ♦ కలుపువారు

తే॥ ఇంక గౌనల్య బ్రదుకదం ♦ చేడ్చువారు, ఓర్వఁగలనె లక్ష్మణ! యని, యుడుకువారు
 తండ్రి మరణించునే యని, తలరువారు, కై కయే సాకె గదెయని, కనరువారు. 3౬౭

చ॥ కొడుకునకు మహితలము ♦ గోరె నరే రఘురాముఁ గానకుం
గడపఁగ హేతువెయ్యదియుఁ ♦ గానమ నిదను గొంట దక్క నా
గడునరి వేళ్ళగావలయుఁ ♦ గావుననే మదిఁ బ్రేమలేక యి
ట్లాడికముతో వలన్విసరి ♦ యుర్వర లాగె వరంబు సాకునక. 3౧౯

చ॥ సిర తపమాచరించి మృతిఁ ♦ జెందుటకో? జగమందు జీవులక
దరమిడి చంపఁ జూచుటకో? ♦ ధారణి నాథుఁడు పూని యిచ్చె నీ
వరముల మేలు మేలు ధర ♦ వారలె యేలఁగ నిమ్ము కాన కె
ల్లరమును పోద మయ్య దక ♦ లంక పురంబగుఁ గొన్నినాళ్లలో. 32౦

చ॥ అనదృశుడైన జ్యేష్ఠ సుతు ♦ నందట ముందరఁ బిల్చి రాజువై
వసుమతి నేలుమా యనిన ♦ భాస్కలిలో వచ్చియిచ్చి కైక కై
వసమయి యామెపుత్తునకుఁ ♦ బట్టము నిచ్చిన నత్యమెంతయుక
బానఁగునె? యింతయేల? పతి ♦ బుద్ధి వివర్యయ మయ్యెఁజెల్లరే! 32౧

తే॥ రామునకు నొసంగిన ధరా ♦ రమణినొకరు, వలవఁగా రాసు నీత యీ ♦ వసుధ వీడ
నామె తోడనె వెళ్లక ♦ బూమెలాడి, తనయు నంగీకరించి నిల్చునొకొ లక్ష్మీ? 32౨

తే॥ నేయి పోయక యెగసన ♦ ద్రోయకుండ, గాలిచే నాడు దీపంబుఁ - బోలి స్త్రీలు
పుండరీకాక్షు నందంపుఁ మురుపు చూపు, పొలయ కున్న నేగతియనియలయుచుండ

ల క్ష్మీ ణు ని కో ప ము .

తే॥ బేర! కై కేయి క్రార్య మ-తృప్తికరింప, వసుధఁ గై కొనెఁ బతి నుండి-వర నిభమున
నన్న కడవుల నొనఁగె నిట్లగునె యనుచు, లక్ష్మణుఁడు లయ కాలాగ్ని-లలిని లేచె

చ॥ కడు బెడిదంపు టూరుపులు - గ్రాల నొడలో చెమటన్ మునుంగఁగాఁ
గడ కనులక మిడుంగులు - క్రాయ బామ ల్ముడివొందఁ జండ భా
నుఁడు నడలూన నొ డదర - నూల్కాను కోపము తోడ లక్ష్మణం
డడరె స్వకీయమైన తొలి - యాకృతి నప్పుడు గొన్నకై వడిన్. 32౫

తే॥ హరి కిశోరంబునకు నిడు ♦ నామిమంబు, నొక్క మ్రుక్కడి కుక్కకు ♦ నొసఁగఁగోరె
మెలఁత తెలి విద్ది మేల్మేలు ♦ మెచ్చవచ్చు, ననుచుఁ గేల్దటై వికటాట ♦ హాసమొదవ

నీ॥ మణులు చెక్కిన కత్తి ♦ మధ్యంబునక వ్రేలఁ, గరమునఁ బెను కార్ము ♦ కంబు గ్రాల
బొన్మలఁ గల పాము ♦ పుట్టలఁ బోలిన, తూణీరములు వెన్మఁ ♦ దూఁగి చూడ
బంగారు కవచముల్ ♦ రంగారు భుజముల, నెఱవై న యరమును ♦ మఱుగు పఱుప
పాదంబులందలి ♦ పైడి యందుకములు, కడలి బిడియమందఁ ♦ గా ధ్యనింప

తే॥ నారిటంకృతిలోకని ♦ నాశకాట, చుండునస్తనముడతొ ♦ యములద్రావి
బెడిదపుంబిడుగులతోడ ♦ చడకుకాట, జడదరానరుకుంటెముమ్మడుగుమోంగ

సీ॥ అంతంబులేనిభూ ♦ మ్యాకాశములుమొద, అనుభూతములుతమ ♦ యనువుదస్సి
త్రైల్లనేమోయని ♦ పినులూనిదానిన, స్వయంవక్త సర్వజ ♦ సంబుబెదర
నాయోధనముచకు ♦ నాయిలొకకునాని, జగతిభారముకింగ ♦ జంపువాడ
జంపివారలదేహ ♦ సమితిలోకమునిండ, గుట్టుగాంగుప్ప ♦ గూర్చువాడ

ఆ॥ బ్రకటితముగనేడె ♦ మకుటాభిషేకంబు, చేయబూనినాడ ♦ జ్యేష్ఠుడైన
రామవిభనకడ్డు ♦ రాదలంచినవార, లున్నకండువాంఛ ♦ లుబ్ధుగొనంగ

చ॥ సరసురయక్షకింపురుష ♦ నాగనభశ్చరసిద్ధసాధులుక
హరిహరభర్మగర్భులొక ♦ పై ననుమాల్ని పోరేనియుక
ధరనికస్త్రీతలంపులకు ♦ చావునొసంగనటంచురేగిమం .
దరముసుధాబ్ధిజుట్టినని ♦ ధంబున జుట్టెనయోధ్యమధ్యముక. 32౯

ఉ॥ పాపమునకవిశేషవిధి ♦ భాసిలుకైకయొనర్చుకీడుచే
దాపమునొందికుందుపిన ♦ తల్లిసుమిత్రగృహంబుచేరునీ
తాపతియూకించెదన ♦ తమ్మునికార్యకమేళుమండముల్
ప్రేవునబీటవాళుగుణ ♦ భీకరనిర్గతివజ్రనాదముక. 3౩౦

ఁ॥ మేటివిభూషణావళులు ♦ మిక్కిలిరాజులదారహరిముల్
పాటిగమించులీనదెను ♦ వాయువుచేనెనరేగుపావకుక
సీటుగనార్చునొక్కకటి ♦ కిరదముంబలెరాగువండుశృం
గాటకమందుచేరెగడు ♦ గమ్మనిపల్కులసోనచిందగన్. 3౩౧

చ॥ మెఱపునుపోలుకోపమున ♦ మించినబంగరుమేనుమేళుముం
దఱచుగమీలుకేలుగల ♦ తమ్మునిగాంచియిదేమినాయనా!
యొరయవొకింతయల్లమును ♦ పొక్కపుడిప్పుడువిల్లుపునివే
రఱపునసంగరంబుచకు ♦ నాయితమైతికలంబువెల్పునూ? 3౩౨

చ॥ నావుడుసత్యనాశమునొ ♦ నర్చిభవత్పరిచాలనార్హమా
భూవిభాతంబొలంచినన ♦ ముద్ధతకాటుకకంటెనల్లనొ
కానలురాలిమోలనొగి ♦ గక్పేదబట్టమునీకునేడెని
ఘ్నానలిసేయవారుసుర ♦ లైననుకాల్పదదూదివగ్నినాక.

చ॥ ఘనమగువిల్లుచేగలుగె ♦ గానృపులేమిసురాభులైననొ
ప్పనిదనిసాహసికరటు ♦ వచ్చినమచ్చరదావహికిం

ధనముగఁ జేసి నీకుఁ బదు ♦ నాల్గు జగంబుల రాజలోకముం
గొనకొని కాచుకార్యము న ♦ కుంతిత రీతిని కొమ్మునంగెడక. ౩౮౪

ఉ॥ తమ్ముఁడిటు ల్వొచ్చింప గుణ ♦ ధాముఁడు రాముఁడు మెల్లనిట్లనుకొ
నమ్మతి నీతి మార్గమున ♦ సాగుచు నుండును సమనమ్ము నేఁ
డమ్మొయి దప్పి కోపమున ♦ కాకర మీయని నీయెడంద ధ
ర్మమ్మడుగంట మాడ్చెడు తె ♦ అంగునఁ గిన్నయడెట్లు పుట్టెనో? ౩౮౫

చ॥ లలిత మృదూక్తి నిట్టులన ♦ లక్ష్మణుఁడుం జిటు నవ్వు నన్వి రా
ట్టిలకుఁడు నీది రాజ్యమనఁ ♦ దేకువ దానికి నమ్మతించి శ
త్రుల వలనకొ నమస్తమును ♦ దోపిడి పోవఁగఁ గాన కేగుచో
వలవని కోపమింక మఱి ♦ వచ్చుట యెప్పుడో చెప్పుమా వెనన్. ౩౮౬

ఉ॥ నేఁ గను చుండఁగా నవని ♦ నీకు నొసంగిన తండ్రి వెండి స్త్రీ
లోఁ గాన లేదు లేదనెడు ♦ లోభిని పోలె; భవద్విమాత నీ
పైఁ గడు నీను పూని పెను ♦ వంచనఁ గానకు నంపె నింకిట
వేఁగుచు నెట్టులుందు నడ ♦ పీనుఁగునై జగ మీనడింపఁగక. ౩౮౭

ఉ॥ తమ్ముఁడు కోపముం గొను క ♦ తమ్ముటు దెల్పుచు నుండఁ గ్రేపుఁ బ్రే
మమ్మునఁ గాంచు ధేనువు క్ర ♦ మమ్మునఁ గాంచుచు భూమిబుట్టు ప్రా
ణమ్ములఁ గాచు నాజ్ఞయు ఘ ♦ నమ్ముగు కార్ముక మాను పుష్టి హ
స్తమ్ములు మేటిచూ మను య ♦ శమ్మును గల్గిన రాముఁ డిట్లనన్. ౩౮౮

ఉ॥ చిచ్చును భాస్కరుకొ మెదిపి ♦ చేసిన కై వడి దోచి మించు బై
పెచ్చుగ గెల్చు వాలుగల ♦ వీర! నృపాలుఁడు కొమ్మనంగ ముకొ
వచ్చెడు కీడు గాన కొడఁ ♦ బడ్డ నెవం బది నాది గాక యిం
దచ్చుగఁ దండ్రికిం గలదె ♦ యూఁజిడి? యింత యెఱుంగ వేలొకో? ౩౮౯

తే॥ నీరు వట్టి పోక నదికి ♦ నిందకాదు, తల్లి దండ్రుల కిది యట్లై ♦ తప్పగాదు
భరతు దోషమింతయులేదు ♦ వత్స! దై వ, కృతము దీనికై నీకింత ♦ కినుకయేల?

ఉ॥ ఊఁదిన కొల్మి మంటవలె ♦ నూర్చుచు మండెడు లక్ష్మణుం డనుకొ
భేదము గూర్చుకై క మతి ♦ కికొ మతిఁగూర్చి త్రిమూర్తు లేనియుకొ
భేదిలి దాటలేని విధి ♦ పేర్చిని సైతము గెల్చునాదు వి
ల్లాదటఁ జేయు కృత్యము ర ♦ వంత యెఱింగెడు గాక రాఘవా! ౩౯౦

ఉ॥ నావుడు రాముఁడ్టులను ♦ నాయన! నీతులు నేర్చు నోటితో
నీటులాడఁగాఁ ధగునె? ♦ యీ పని యూర్వుల సమ్మఖంబునకొ

మేవడ నిల్వనేర్చునొకా? ♦ మేదురబుద్ధిఁ దలంచి చూడుమా?

దావము పోలె మఁడి తలి ♦ దండ్రుల నొంచుట యెట్టి కార్యమో? ౩౯౨

ఉ॥ వారక దుద్రమూర్తి క్రియ ♦ వర్ధిలు లక్ష్మణుఁ డంత నో మహా
దార! గురుండు సేవ మఱి ♦ తల్లియుఁ దండ్రీయు సేవ దై వమున్
ధీర గుణాఢ్య! సేవ తగు ♦ తెన్నును సేవ యితః పరంబు నే
నేరనటంచు నెత్తె గర ♦ సేరజమున్ ముకుళించి భక్తిమై. ౩౯౩

ఉ॥ రాఘవుఁడంత నిట్లను వ ♦ రంబులు గైకొను తల్లి రాజ్యమున్
దా ఘటియించు కొంట యది ♦ ధర్మమహా జఁయిత్రి పల్కులన్
మోఘము సేయకా భరత ♦ పుత్రుఁడు గొంట సమంజసంబ నా
తీ ఘనవృత్తికంటెఁ గన ♦ నెయ్యది మేలగు సేవచెప్పుమా? ౩౯౪

చ॥ కనఁగ నొకింత కందు మదిఁ ♦ గానక నత్పథ మంద యెప్పుడున్
జనఁ గల తోడు నీడ నను ♦ జన్ముని చంపి జగంబు సన్నతిం
చిన మహాసీయుఁ దండ్రీశ్వర ♦ శేఖరుఁ జట్టలు చీటి యవ్వలన్
జననిని చంపియే కినుక ♦ శాంతి వహించునొ యేమొ? తమ్ముడా! ౩౯౫

చ॥ అనువగు పల్కులన్ వలతి ♦ యకా తన యన్నను గాంచి తమ్ముఁ డి
ట్లనుఁ బగలు న్నతించు యశ ♦ మందిన యేను వినిష్ఫలంబుగా
ఘన గిరులంబలెన్ భుజయు ♦ గంబు ధరించి శరంబు విలు మో
చి నిలువఁ బట్టితిన్; బెదవి ♦ చేతుకదా భువి బేద కోపమున్? ౩౯౬

తే॥ ద్రవిడ సంస్కృత శరధి పా-రగుండు రాఘు, వుండు పల్కును మురిపంబు-పొదలనేటి
దనుకఁ గాచు తండ్రీని మీఱఁ - దగదునాకు, నల్ల నామాట దాట నీ- కగునదేమి?

తే॥ వేదముల కడ్డుపల్కని - విధిని లక్ష్మ, ణుండు జ్యేష్ఠున కడ్డంబు - నుడువ జంకి
కడలి చెలియలి కట్టను - గడవకుండు, రహి నడంగి యూటటఁ గాంచె - రామునాజ్ఞ

తే॥ పూని తుది మొదల్ గనరాని - తానశివుని, గాఁగిలించిన కరణి ల - క్ష్మణుని చేర్చి
విదవ వాశ్యజ్ఞ రాలగు - పిన్న తల్లి, గీము సాచ్చె రాముఁ డనుజు - కేలువట్టి. ౩౯౭

చ॥ వనముల కేగ సిద్ధపడు ♦ వాతలు కన్నులఁ బోలు వారలున్
మునుకొని రాగఁ జూచి మది ♦ పుండయి దుఃఖ మహాబ్ధి తీరమున్
గనక తపించు తల్లిపద ♦ కంజములన్ శరమూస మ్రొక్కి నొ
వ్వనియెడు శల్యమూడ్చి యెద ♦ కాదట గొల్పఁగ రాముఁ డిట్లనున్. ౪౦౦

చ॥ జనుకుని సత్యవాక్యునిగఁ ♦ జల్పుటకే బదునాలుగేండ్లు కా
ననముల కేగి నెమ్మది న - సంతర మిచ్చటి కేగుచెడదన్

వసముల కేగినకా విపుల - వారిధి జొచ్చిన స్వర్గమేగినకా
నను నొకఁ జేపఁగఁగలఁడే? - నాకు నమస్త మయోధ్యయే యగున్. ౪౦౦

చ॥ ఒడలు చలింపఁ బ్రాణములు • నుల్లల నాడ వివేకముకా జెడకా
ముడుఁగకు మమ్మరొ! యనుచు - ముచ్చిరు తల్లిని నిప్పు నార్చు న
వ్వడువనఁ దేర్చుచుండ నట - పచ్చిరి తెచ్చిరి చెల్వ లెప్పుడుం
జెడని కళంకు నొంది వగఁ - జెందని కైక యొనంగు నారలకా. ౪౦౧

శా॥ కాలాంభోదముఁ బోలు రాముఁ గనుచోఁ - గన్నీరు మున్నీరుగా
జాభల్యాటుట కంటె మున్ను మనముల్ - స్తంభించి తార్మాటులై
సోలంగాఁ బరదుఃఖముల్ గనియు న - శ్రుల్ రాని కైకేయి మా
కేలం బంపిన నార చీర లివిగో - క్షేమంకరా! కొమ్మనన్. ౪౦౨

ఉ॥ సుందరు లీయ లక్ష్మణుఁడు - చూచి వసుంధర కాడుగా నొన
ర్పం దలపోసి కైక పను - పం దగు;నన్నియుఁ గైకొనంగ లోఁ
గందక యున్నవాఁ డితడు; - కార్మక మూనియు వట్టి పందనై
పొందుగ వాని నెల్లఁ గనఁ - బుట్టిన యేనును చూతు; నిండనెకా. ౪౦౩

ఉ॥ చేడియ లీయ లక్ష్మణుఁడు - చేకొని యిందని దుఃఖ మీఁగఁగకా
దోడనె పోదుగాక యని - త్రోవక తల్లిరొ! యాజ్ఞయిమ్ము నీ
వాడిన పత్నీయూతయగు - నంచు శిరంబునఁ దల్లిపాదముల్
గూడఁగ మ్రొక్కెనంతఁ దన - కుందును వీడుచుఁ దల్లి యిట్లనెకా. ౪౦౪

సీ॥ ఆవనభూమియు - నీవేగఁ దగనిది, కాదు నాయన! యొండు - కలదు వినుము
ఆకానయే నుమ్ము - నీ కయోధ్యా పురి, నీమీఁద మాఱని - ప్రేమ గలుగు
రాఘవుండే దశ - రథుఁడు మా జానకి, యే రాజ్యమును వీడి - యేగు సిదప
మని యుండు నీతల్లి, యను బుద్ధితోఁ భామ్ము, నీవెఁక నిట నిల్వ - నీతి గాదు

తే॥ తమ్ముడని కాక రాముని - గానుడ నని, నేవసేయు మీతఁడు మము - చేరవచ్చు
నేని తోడనె రమ్ము కా - దేని మున్నె, ప్రాణములు వీడు మనుచు న-ప్రములురాలై

చ॥ ఇరువురు మ్రొక్కినిల్వ జన - యిత్రయు దూడల వీడి గోవు వా
చఱచు విధమ్మునం గురరి - చందమునకా విలపించె సామ్యముం
దొరయని యక్కుమారకులు - తోరపు దుస్తులఁ దీసివైచి యా
దరమున నార చీరలను - తాల్చిరి పచ్చిరి రాజ వీధికిన్. ౪౦౫

తే॥ తాను ధరియించు నారలు - తమ్ముడుడువఁ, గాంచి కాకుత్స్థవర్మండు - కమ్రఫణితి
శ్రద్ధ నీ యు త్తమోపదే - శంబు వినుము, లక్ష్మణా! యింకు నిట్లు ప.ల్కంగఁదొడఁగె,

ఉ॥ తల్లులు తండ్రియుం గన యథాస్థితి లేరు మనంబు లెంతయుం
దల్ల డిలంగఁ గుంది కృతశత భజియించిరి నన్ను పాసి వా
రొల్ల క ప్రాణముల్ మఱియును త్కట శోకమనొందుచుండు నీ

వెల్ల విధాల నాకొఱకు ధిచ్చట నేవ యొచ్చుచుండుమా. రం౯

అ॥ అనఘుఁ డట్లు పలుక ధనుజుండు భుజములు, వడఁక నులికి మరల ధిచ్చు నొక్క
యునుఁ నడుమఁ గలఁగ నుమ్మలించుచు నను, దానుఁ జేమి మీకు ధిచ్చెనర్యే.

చ॥ భువనము లుండఁ దామరన ధిచ్చు కునలంబులు చేప లుండెడుక
భువనము లుండఁ జీవతి ధిచ్చు పొందిక నుండును తీర్ణభానుఁ డీ
దివి వెలుగఁ నను స్తమును ధిచ్చి తమా నటు లేను నీతయుక
భువి నెవరుండ నుండుదు మొ ధిచ్చుగఁ దెల్పుగదయ్య రాఘవా! రం౧౦

ఉ॥ గాజులు చేధించు నొక ధిచ్చు కు లోఁగి జగంబు వాడి యు
త్తేజము వాసి ప్రాణములు ధిచ్చు తేరువ దప్పి చలింపఁ గానకుం
జాజరఁ ద్రోచియుక బ్రదుకు ధిచ్చు సత్యధనుండగు చక్రవర్తికి
వాజ వహించు పుత్తుడని ధిచ్చు తివో యిటు జానకీపతి! రం౧౧

ఉ॥ దండక కీవు పోవుదని ధిచ్చు నొకప్పుడు నించుకైన లే
కుండ నశంపఁ జేసి తవు ధిచ్చు క యిప్పుడు వెండి నన్ను వీ
డుండని యాజనేయుచు ని ధిచ్చు వచియించుట దానికంటె బై
మొండగు తైక్షణ్యమం గలది ధిచ్చు మేలిమిఁ జూడుము జానకీపతి! రం౧౨

తే॥ శాత్రవ ప్రేమ పాత్రక ధిచ్చు నేత్ర, రంజ నాంజన భంజన ధిచ్చు జనాని
దక్షిణకర! నీ పొందంగఁ ధిచ్చు నగభాగ్య, మెల్ల విడిచి మమ్మును వీడియోగదలఁతే?

తే॥ అనుజుఁ డీరీతి వచింపఁ ధిచ్చు నగజుండు, బదులు పలుకంగ నేమియుం ధిచ్చు బాలు పోక
తమ్ము మొగము సీతించుచుం ధిచ్చు దమ్మిబోలు, చతువుల బాష్పకణములు జాఱనిలిచె

క॥ అంతట నృప సభ నుండి కొ, జిత గనని తపము ప్రేమ ధిచ్చు రాజులు మునియుక
జేంతకు రాఁగా మొక్కిరి, వంత నతఁడు చూచి శోక ధిచ్చు మునింగెక. రం౧౩

ఉ॥ అంచిత సత్యమం గనన ధిచ్చు మమ్ముని వారల యాననంబులం
గాంచెను వారి డెందములఁ ధిచ్చు గాంచెను కట్టిన నార చీరలం
గాంచెను వారి యత్నమును ధిచ్చు గాంచెను చెప్పగనేమి లేమియుం
గాంచెను మించి నెంజలియుం గ్రమ్మగఁ దా మఱచెక సమ స్తమున్. రం౧౪

మ॥ అభిషేకంబునకుక పమగ్రముగఁ గా ధిచ్చు ర్యంబుల్ ప్రవర్తిల్ల నా
శుభ లగ్నంబుననే దురంత గతి న ధిచ్చు ప్రాకృత శోకంబులా

రభటిక లేవఁగ రాఘవుండు వడి నా ♦ రత్నగట్టె నా బ్రహ్మనే
సభపున్నేని నొగుల్చు చుర్విధిని త్రో ♦ యొక్క శక్యమే యేరికెన్? ౪౧౮

సీ॥ కారాని యీషని ♦ కై కేయి యొక్కతె, వలఁచ గలిగెఁచుఁ ♦ దలఁప రాదు
చూడంగ రాని యీ ♦ గోడు యోచింపంగ, రామున కొదవ న ♦ ర్హమును గామ
దేనిచే నై నవో ♦ యీ నిర్ఘ్నాత్మ మిం, కెవ్వరి తలఁపొ పై ♦ నెఱుంగ నగును
అని మదిఁ దల పోసి ♦ చూరాఘవుని గాంచి, వత్స! నీవిపుర ♦ వరము వదలి
తే॥ వసుల కేసి నీతిండ్రీ ♦ బ్రదుకఁడనిన, శేష శయఁచు పై నిద్రఁచేయు టుడిగి
భూమి నవతార మందు శ్రీ-రామ చంద్రుఁ, డిట్టులను గురువునకు న ♦ హేతుకముగ.

తే॥ చక్రవర్తి యాజ్ఞ ను శిర ♦ సా వహించి, సడచు తెన్న నావిధి ధరా ♦ నాథుఁజేరి
కుందు వాసి నెమ్మది నీవి ♦ కుల గురుండ, వై న నీ విధి యిదియె ధ ♦ ర్మంబు ననిన.

తే॥ అడవిఁ జేరఁగ నీతిండ్రీ ♦ యాజ్ఞ యిడఁడు, పగఱ బాణమువంటి య♦వ్వార్త పలుకు
కైక కా వరముల ముందు, గాన కొనఁగె, నను వసిష్ఠుని పలుకుల ♦ నాలకించి. ౪౨౦

చ॥ తగవును నిల్చు కోస మవ ♦ తారము నొందిన రామచంద్రుఁ డిం
పుగ నను సన్మునీంద్ర! వర ♦ ముల్ ప్రియమందఁగ నిచ్చెఁ దండ్రీ; నె
మ్మిగలుగు తల్లి కానల గ ♦ మింపఁగ నాజ్ఞ యొనంగె; నట్ల యే
దగఁ జరియింపఁ బూనితిని ♦ దానిని మీరలె యడ్డగింతురే? ౪౨౧

తే॥ అనుడు సవ్యసాథం డేమి ♦ యనఁగ లేక, కంట నన్రముల్ ధారగాఁ ♦ గాఱ నిలిచె
నమ్మహా భుజాఁడగు రాముఁ ♦ డతని కెఱఁగి, నగరి వాకిటి యొద్దకు ♦ సడచె నంత.

పురజనుల దుఃఖము.

తే॥ తిసర వల్కలములు దాల్చి ♦ తమ్ము తోడఁ, దమ్మి కంటెను తేటయై ♦ నెమ్మొగంబు
కౌతుకం బొందు రాముని ♦ కడఁక యెఱిఁగి, పుర జనంబులు మిక్కిలి ♦ పొక్కినారు

తే॥ విప్రులును మునిపతులుఁ బృ ♦ థ్వీ వరులును, వనట యేనాఁడెఱుంగని ♦ పౌర జనము
దేశవాసులు గొనుచింతఁ ♦ దెలుపఁ దరమె? కలఁగి కోరరు నురలు ధాఁగల శుభంబు

తే॥ దేవకన్యలఁజూలిన ♦ తీవఁజూండ్లు, రాముఁ జూచిన యంతనే ♦ తామర వయి.
వ్రాలు తేఱుల లేఁగొమ్మఁ ♦ బట్టి తోలు, పోల్కిఁ జేతులతోఁగనుల్ ♦ మూసికొనిరి.

చ॥ కొఱవడ కెచ్చు ప్రేమమునఁ ♦ గొందఱు దేహము బెండగిల్ల ను
ర్వరఁ బడి నాకముం గొనిరి - రాముని తండ్రి కంటె మున్నుగాఁ
దఱుచగు ద్వంద్వ కర్మములఁ ♦ దక్కక మూలము ద్రుంచు చేతనో
యుఱవగు ప్రాణముల్ మరల ♦ కుండుట చేతనొ కానమేమిటన్. ౪౨౨

ఉ॥ కొందఱు నేలపైఁ బడిరి ♦ కొందఱు క్రుంగిరి పొక్కిసోలుచున్
గొందఱు లోననే కుమిలి ♦ కుందిరి దయ్యము సోకు చందముం
గొందఱు పొందినారు మఱి ♦ కొందఱు ముగ్ధిరి బాష్పవాహినిన్
గొందఱు విహ్వలించి రెలి ♦ కుంజము మంటను గూలు కై వడిన్. ౪౨౦

తే॥ కురుల నిష్పయ్యు కొని నట్లు ♦ పరుగు వాఱి, తల్లిడిల్లిరి కొందఱు ♦ ముల్ల కొల్ల
వోవు బీద విధమ్మునఁ బొగిలి నారు, తోచకేమియు ధరఁబడి దొరలి నారు. ౪౨౧

సీ॥ కొందఱు కన్నీరు ♦ కురియక యినుప గుం, డియ నాగ మాన్పడి ♦ నిలిచినారు
కాయముల్ తడఁబడి ♦ కంపించె జీవముల్, చలియించె నిక్కంపు - నెలపుదప్పి
మతులు గలంగెను - మనసులు దిగఁ బాఱె, ప్రణముల నెత్తురు ♦ వచ్చునట్లు
కనుల నీర్వట్ట ర - క్తంబు స్రవించెను, గగ్గోలు పడియె చ ♦ కట్టక మెల్ల

తే॥ రెండు తుండము ల్లుగు వేదంఁద లీలఁ, బాలుచు వాఁలు తెంపునఁ ♦ దలలు డొల్ల
నఱికి కొనినారు కొందఱు ♦ ఘరికలఁగొని, పొక్కుగనలేక కన్నులఁ ♦ బొడిచిగొనిరి.

తే॥ చెదరెఁ దొడవులు మొల నూళ్లు ♦ చిందె రత్న, నమితిరాలెను తెగియెఁబూనరములెల్ల
జెలుల నవ్వల కాంతులు ♦ చెడియె వారి, సుందరాననములు చెంగె ♦ జందురునకు.

తే॥ నిష్కలంక పతివ్రతల్ ♦ స్వసతినతులు, రాణు లఱునది లేవురు ♦ రాము కడకు
వచ్చి పొంగు నుమ్మలిక మా ♦ పంగ లేక, వా డిడిచి గోల వెట్టిరి ♦ వార్ధి వోలె.

ఉ॥ రాముఁడు తక్కవేటొకటి ♦ రంబగు ప్రాణముఁబోలు పుత్త్రుకున్
నోమని రామలా యడరు ♦ నొప్పి నహింపక కేక హంసికా
స్తోమము కైక్కలూడ నిలి ♦ సోలుచు వ్రాలు విధంబునన్ మన
స్తోమము దక్కినేలఁబడి ♦ చిక్కిరి స్రుక్కిరి పొక్కి రొక్కటన్. ౪౩౩

సీ॥ ఆ రాజ కాంతల ♦ యమృతంబు కంటె నిం, పైన వాక్కులు మితి ♦ లేచి చింతఁ
గడలేని యూర్పులఁ ♦ గ్రాఁగి గద్దదికతఁ, దెరలి వానిడిచి రో ♦ దించు కతన
సుమీర వాద్యములగు ♦ హంపైన పిల్లనఁ, గ్రోవి మున్నగు వాని ♦ రావములకుఁ
దంత్రీయుతంబులై ♦ తనన సారంగ, వీణాది నిస్వన ♦ వితతి కొగ్గ

తే॥ వసులఁ జేరుద మని తన ♦ యునకు వగచు, చెలుల ముఖములచేఁ బ్రహరులు గలట్టి
నగరుఁబొప్పెను చెందొవత ♦ పగటి పూట, చెలఁగి వెలుఁగొందు నొక వనఁ త్రమనఁగ

చ॥ ననులు కలంగి వెల్వడిన ♦ కాల్వలు కుంకుమ పంకమందు నం
దును మొగి వండ గాఁగ నిడి ♦ తోరపు హరిములం బెనంగు చు
బ్బిన స్తనశైల శీర్షమున ♦ బిందు సరస్థితి జాఱి మేఖలా
గుణ కటి తీర వారిధిని ♦ గూఢ గతిం జని చొచ్చెఁ జెచ్చెరన్. ౪౩౪

తే॥ దరశ భేద సతీముఖ, తామరసము, అను దినేశుండు గాంచె నా ధనము నందు
నమర పత్తికై నఁ జెడువేళ ధనమరెనేని, యెట్టి దుర్దశ రాకుండు నెంచి చూడ?

తే॥ తల్లులును ప్రేమబంధులు ధరితరులును, చుట్ట ప్రక్కంబులును నిష్పా సోకఁ బరి త
పించు కరణిఁ దపించుచు నెలుకఁ బాటి, ముంగిళ్లుల నందు లేకుండఁ మూఁగినారు.

తే॥ గోల పెట్టుచు వారాళి కూడవచ్చు, పగిది నడవ రాముండు వారిఁ బనుచు తెరువు
నెఱుంగ కూఱడించెడి త్రోవ యరయలేక, వడిగఁ దన మేడ వంకకు నడవసాగె.

తే॥ ఉన్నతంపుఁ గిరీటంబు నొగి ధరింప, రత్న మయమైన కాంచన రథము నందు
వెడలి నట్టి శ్రీరాముఁ డా వీధి నిపుడు, నారలం జుట్టి కాల్చుడ నడవ సాగె. ర౪౯

ఉ॥ నల్లని మేను గల్గు రఘు నాథున కిట్టి కడింది పాటు పా
టిల్లఁగఁ గాంచియుక్క సురిగి డింకని ప్రాణము గుండెకంటె మేల్
చెల్లరె! గట్టి దయ్యె నిఁకఁ జెప్పఁగ నేటికిఁ దొల్లి బామునక
నల్లవా! చేయు నోము లని నంజునకంటెను బెట్టిదంబులౌ. ర౪౦

ఉ॥ పట్టము మోమునక వెలయ వచ్చున యంచుఁ బ్రతీక్ష సేయు ని
ప్పట్టున నెడ లొక్క మిడి వాడఁగఁ జేయు వనంబు చేరు రా
పట్టిని చూచుటా? యొక య పాత్ర వినాశము సేయు దేశ మం
దిట్టులు కన్ను లొంది జని యించుట సైవము సైవ ముక్కటా! ర౪౧

ఉ॥ అందఱలోనఁ బెద్దయయి యర్హ బలంబు గుణంబు గల్గు నీ
సుందర దేహుఁ డొప్పికొని చొచ్చుటయూ బహు దుష్ట సత్త్వముల్
క్రందుగ నున్న కానలను? కానల కేగుటఁగాంచి మేనితో
నిందుల నిల్చుటా? నిలిచి యేడ్చుటయూ? యిది మంచిప్రేమమే! ర౪౨

చ॥ బలము చెడంగ బుద్ధియును భ్రష్టత నొందిన రాజుకై మన
శ్చలసము నొంది ధర్మమును జాఱఁగ నిచ్చట నిల్చుమేని రా
కొలము సశింపఁ జేయు పెను గొడ్డటి వాని నడంచు రాముఁ గా
నలకుఁ దొలంచి నట్టి కుల నాశిని కైకను పోలు వారమే. ర౪౩

చ॥ మురువగు మేన వల్కలము పొందుగఁ దాల్చిన వాఁడు రాముకై
హరువుగఁ బంచ వాయువుల నర్పణ సేయు ప్రతిజ్ఞ వాఁడు జో
డొరయని శోక దాగుణత యుల్లమునం గలవాఁడు తమ్ముఁ డొ
క్కరుండె యొకో రఘు ప్రవరు గాదిలి చుట్టము పట్టణంబునక. ర౪౪

సీ॥ పెను బండకంటెఁ గ ధన మైన మనసును, గదలతోఁ బగుల మో దుదమయంచు
బరుగులు వాటి త్రో వనుబొప్ప వంకంబు, లం జాటి పడుచుఁ గ లంగు వారు

రంగారు బంగారు ♦ రత్నాల సొమ్ములు, చెడఁ ద్రెగి పడఁ దీసి - చెడర వైచి
మించును మించిన ♦ మేన వన్నెల నలు, వల నూడ్చి ప్రాచరి ♦ వలచు వారు

తే॥ తమకుఁబుత్తుల లోనఁ గూర్చుండు కందు, చానఁ బ్రాణముతో దుతురు ♦ జనకులందు
వంశ మండను వనికంపి ♦ పలుకుగాన, మచిన పండ్రి గుండెయి యిను ♦ మనెడివారు.

ఉ॥ శ్రీకరుఁడుకొ నున్న జన వ ♦ శీ కరుఁడుకొ గరుణాకరుండు మే
ఘాక్యతిగలు రామఁడు ను ♦ హాటఁ జేరఁ వానెతోడనే
లోకులు పోవఁ బాడు పడి ♦ పోతువయ్యెన భరిత్రై బుత్తుఁడుకొ
గైకయు నెత్తిగట్టుకొని ♦ కాతురు గావలయుకొ ముదంబునకొ. రర౩

తే॥ క్రుంగు నడుములనొప్పించు ♦ కువములొప్పు, నతులు వస్తములందు హ ♦ స్తములుచేర్చి
రోదన స్వరములఁ జాల ♦ భేద మండి, నిరుల లరికూన లట్లు కం ♦ సింది నారు.

చ॥ సిగరములకొ నిశాకరుఁడు ♦ చిక్కులఁ బొందెడు పెద్ద మేడలకొ
మగువలు పయ్యదల పడియ ♦ ముంపిరి కొండ నెమిళ్ల కై వడికొ
బాగిలిరి పంజరంబులను ♦ పొందిన చిల్కల పోల్కిఁ గల్గు లొ
ప్పగఁ గిటికీలఁ గాంచి రల ♦ బాష్పము లంజన మిశ్రితంబుగాకొ. రర౪

ఉ॥ అందములైన నేత్ర వల ♦ చుంబులనుండి న్రంచు ననముల్
చిందువు కొను ధారలయి ♦ పెద్దప్రవాహముతొ కతంబునకొ
నుందర సౌధముకొ మిగుల ♦ స్రుక్కును గన్నలు గుంటవాట నా
క్రందనముం బొనర్చు క్రియఁ ♦ గ్రాలెను శ్రీరఘువర్య పోకకై రర౫

క॥ తల్లుల మఱచిరి తనయులు, లెల్లులు లెవఁ నుతు ♦ మఱచి ♦ లెరి సురిగి కం
పిలిరి కుత్తుకొ తండఁగఁ, వల్లడిలిరి పండు లెడల ♦ వత్జిత కలఁగకొ రర౬

క॥ ఇంపును మృదువును కాకలి, వంపుగిలించు చలువ లొప్పు ♦ నుదతులు వీధికొ
గుంపులు గూడఁగ మేడలు, పంట్లఁగ నేరి తొలంగు ♦ కమలముం బోలెకొ రర౭

ము॥ తరణి వ్రాతము చీలఁ గుండలము లు - దృష్కాంతు లీనంగ ని
ర రణి వ్రాతము కితి స్రవపులు గా ♦ టకొ న్రస్త కై శిక్యమై
లరు యోవారము పాణ విధమయి నం - తాప స్రఘూర్ణంబు తొ
హరిణివారము తొలె నంచలిర దే - హావస్తమే దూపితకొ రర౮

ము॥ అడఁగెకొ గొండల బాళు మేడలఁ బతా ♦ కాదుల్ మృదంగ స్వనం
బడఁగెకొ మంగళవాద్య ఘోషణము ల ♦ త్యంత స్రమోదా రవం
బడఁగెకొ పేథుల ధూళి ధూనరము బా ♦ మ్పొంబు స్రజ్జీర్ణంబుగా
నడఁగెకొ భూసుర వేదఘోషములు న ♦ రాష్ట్రశీః ప్రఘోషంబుతోకొ. రర౯

ఉ॥ సీంగెను వట్టయిండ్లు పొగ ♦ సీంగెను మేడలు ధూప ధూమముల్
 సీంగెను దేహాభుల్ కళుల ♦ సీంగెను భాణములకా హరుల్ కరుల్
 సీంగెను కరహాతిములు ♦ పీటగు బంగరు పాలగిన్నెలకా
 సీంగెను మోదమఁ జనము ♦ సీంగిరి తల్లులు తొట్ల కూనలన్. ర౫౪

ఉ॥ వీడెను కాంతి ప్రాణముల ♦ వీడిన వానిని పోలి యాస్వముల్
 వీడెను వర్షముగ గురియు ♦ వేడ్క విసీల పయోద సుధుముల్
 వీడెను వారువంబు లట ♦ విస్తృతమై తగు నశ్వశాలలకా
 వీడెను దంతి రాజి తని ♦ వికృతమధువు గొను తేట్ల కై వడిన్. ర౫౫

క॥ విడిచెను సేదల గొడుగులు, విడిచెను క్రొవ్వెదలు క్రొత్త - పిరుల సరములకా
 విడిచె మరుశరము వేడిమి, విడిచెను కటకముల వేటి - పిరుల పసముల్. ర౫౬

క॥ వదలెను ధ్వజులను భేరులు, వదలెను కింకీణుల రోదలు - వార్వముల గముల్
 వదలెను గీతల గజములు, వదలెను నేమీస్వనంబు - బంగరు రథముల్. ర౫౭

చ॥ కలుగవు మంగళ ధ్వజులు - కల్గవు విప్రుల వేదనాదముల్
 కలుగవు వీణరావములు - కల్గవు కాళుల నందుకధ్వనుల్
 కలుగవు మేఖలాధ్వనులు - కల్గవు కోకిల శారికాధ్వనుల్
 కలుగవు తేట్ల శబ్దములు - గల్గవు పిట్టల శ్రావ్యగీతముల్. ర౫౮

క॥ మఱచెను నీటిం బొలములు, మఱచెను లేబొట్టియలను ♦ మగువల కరముల్
 మఱచెను నేటిని వహ్నాలు, మఱచెను తత్త్వంబు జ్ఞాన - మాన్యుల మనముల్.

ఉ॥ కుందిరి గుంపు గుంపులుగఁ ♦ గూడుచు నాడుచు నుండు వారలుకా
 వందిరి శ్రావ్యగీతములఁ - బాడుచు నుండిన వార లట్టులే
 పొందిరి కొందలంపు రోద - పొల్తుక లల్కులఁ గొన్న వారలుకా
 మ్రందిరి ప్రాణనాథులను - మానుగఁ బొందిన సుందరాంగులుకా. ర౬౦

ఉ॥ చాచవు తొండము ల్కరులు - చాచవు నోళ్లు మేతకుకా హరుల్
 చూపవు పోతనంతటికి - నూటిగఁ బక్షులు తెచ్చు మేపులకా
 చాపవు పాలు దూడలకు - చాయఁగ నీయవు ధేనుకా తతుల్.
 మేపవు గోవులం బిడుక - మే కొనవుకా దగ గోఫ వారముల్. ర౬౧

క॥ మగల వెడందయరమ్ములు, మగువల కుచమర్దనంబు - మఱచెను తోడ్కో
 మగల సొగ్గపై స సిగలును, మగువల నిడుపైన జడలు - మఱచెను విరులన్. ర౬౨

క॥ అందము నొల్లవు గజములు, పందెము నొల్లవును పరువువలచిన మావుర
 గందము నొల్లవు వీధులు, చందము నొల్లవు సువర్ణ ♦ సౌధ పతాకల్, ర౬౩

చ॥ సమముగ సౌఖ్య దుఃఖముల † సన్మతిఁ జూచెడు యోగులే మదిం
గుమిలిరి; తగ్గ చోటరసి † కూడిన చుష్కృత భాగ్యమంచు దో
యఁసుగఁ దలంచువారు † సంచిత కర్మఫలంబు యంచు డే
దములఁ దలంచువారు సగు † తక్కుటి వారల చింత యెట్టిదో! ౪౬౪

ఉ॥ ఊహములెల్ల వేడియగు † నూర్పులతో నునుఱుల్ చలించి సం
దేహమునొంద నందమును † దీప్తి చెడక మది స్రుక్క నక్ష సం
దోహము తాఱుమాఱుచు † దుఃఖము నొందగ మేనులెల్లరా
డేహము వోలెఁ బ్రాణములు † తీఱుగతిక బురి దోచె నెల్లడన్. ౪౬౫

రాముడు సీతయున్న మందిరమున కరుగుట.

ఉ॥ పౌరులు విహ్వలించుచోక † ప్రక్కకె డెందము లెల్ల వ్రాలఁగాఁ
గాఱియనొంది కుంది వెను † కంబడి రాగణియింపరాని యా
కారములొప్పు దేహులకు † గాదిలి ప్రాణమొకండ నాఁగ నొ
ప్పారిన రాఘవుం డరిగె † నయ్యెడ జానకి యున్న చోటికిక. ౪౬౬

ఉ॥ తల్లులు ధారణీ నురులు - తాపన వర్మలు సంగకంబులక
బెల్లుగ ధూళినిండ దుర † పిల్లుచు వచ్చుచునుండ రాజనం
బొల్లని నారఁ గట్టికొని † యొప్పని తీరున వచ్చు నాథుఁ దా
నుల్లము వాడఁ గాంచియొక † యూతున లేచెను సీత కొంకుచుక. ౪౬౭

ఉ॥ ఆగతి లేచు ధారణిజ † నత్తలు కాటక కంటి నీటితోఁ
గొంగిలిఁ జేర్చి తడ్పుచును † గద్గదికంబున నొక్కపెట్టఁ దా
మాఁగక యెడ్వఁ గాంచి జన † కాత్మజ వారలు దుఃఖముం గొనం
గాఁ గతమేదియో మదిని † కానఁగఁ జాలక కాంచె రాఘవుక. ౪౬౮

తే॥ కాంచి మించునంచునఁ జలి † యించు మేనుగలుగు వై దేహి యిట్లనుఁగఁగఁతుతోడ
చక్రవర్తి కేదేనియు † సంభవించె, నేమి పల్కుడు జాగు న † హింప ననుడు. ౪౬౯

చ॥ అనదృశుడైన నాయనుజుఁ † డక్కటికంబున ధర్మపద్ధతిక
వసుమతినేలు వృద్ధజన † వాంఛిత మిది జగంబు నెమ్మదిం
బసఁగొనఁ గారణంబయిన † వారిదము ల్వసించు కానకుక
వెనఁ జని వత్తు సీవు మది † వేనట నొందక యుండు మిందనక. ౪౭౦

ఉ॥ కాంతుడు క్రూరసత్త్వయుత † కానన భూమికి నేగునంచు భూ
కాంక్షాఘ గాక పోయెనని † కష్టము సెంధక యింటనుండుఘా

వంతను వీడు వేగ చని ♦ వత్తు పటన్న సుతీక్ష్ణ వాక్కులా
కాంత మనంబు మిక్కిలిగఁ ♦ గాల్పదొడుంగ వహించె వేదనన్. ౪౭౧

మల్లి శ్రీర సాగరమందు పీలగు ♦ శేష తల్పముపై రహిన్
చేరికల్ విడి ధర్మ ముద్ధృతి - నేయ భూస్థలిఁ బుట్టఁగా
వారిజాక్షియుఁ బుట్టి పోక - వచ్చు తన్ను దొలంచు నా
దారుణార్థము వీనుల స్వినఁ - దన్ని కూటట కూరునే? ౪౭౨

క॥ జనసే జనకుల చూజ్ఞం, దనయుఁడు తలఁదాల్చునేత ♦ తగవే యగు న
న్వనరంగ నిచటనె యుండుమ, యనఁ గారణమేమి యనుచు ♦ నారట పడియెన్.

ఉ॥ రాముఁడు రామఁగాంచి యను ♦ రాక్షసరూపముఁబోలు కొండలున్
భీమములౌ విభావరుల ♦ వేడిమి తగ్గక యుండు ప్రసర
స్రోమము ముమ్మెన్నల్ గలిగి ♦ త్రోవల నిండుగనుండి కాళ్ళులన్
వేమటు బాధవెట్టు నలి ♦ వేణి! మరల్చుము సీయభీష్మమున్.

చ॥ అని తను గూర్చి పల్కు తన ♦ యర్మిలి భర్తకు సీత యిట్లనున్
గనికర మింతలేక ♦ మది గాటపుఁ బ్రేమయు లేక వీడి పో
వనె తలపోసి నాడ విది ♦ పద్ధతియే? లయకాల భానుఁడున్
ఘనమగు సీవియోగమున ♦ కంటెను కాల్చునె? ప్రాణ వల్లభా! ౪౭౫

చ॥ నలుపుగ రాముఁ డామె వచ ♦ నంబులు వింటయెకాక తన్మృతిన్
దలకొను చింతయుం దెలిసి ♦ తక్కక బాష్ప పయోధి పొంగ నా
జలజ నుగంధిఁ బాయుటకు ♦ సమ్మతి లేని నదంత రంగుడై
నినిచెను కర్జుమిద్ది యన ♦ నేరక నెవ్వగ నివ్వటిల్లఁగన్. ౪౭౬

ఉ॥ అత్తటి సీత విస్తృత గృ ♦ హంతర సీమకు నేగి డెంద మం
దత్తలపాటుతోడ మృదు ♦ లాంబరము ల్విడనాడి సాహసం
బొత్తఁగ నార చీర నను ♦ వొందఁగఁ దాలిచి వచ్చి రాము ను
ద్వృత్త భుజంబు వట్టికొని ♦ యిమ్ముగ నిల్వెఁ బ్రయాణపాటుకై. ౪౭౭

మ॥ అబలా రత్నము గోల కోమలి యనూ ♦ ర్యం పశ్య గావించు చె
య్ది బహుక్లేశముఁ గూర్చు జావఁదగు పృథ్వీన్ వ్రాలియున్ గాలుఁడున్
గబళింపం డవు జీవితంపు దినముల్ ♦ గల్గెన్ శిరోగంబునన్
బ్రబలంబౌ నొక గుండు వైచినను చా ♦ వం బోవ దేప్రాణియున్. ౪౭౮

తే॥ చెలులు దాదులు దాస దాసీ జనంబు, మంటలోఁ బడి తపియించు మాడ్కినై రి
రామచంద్రుఁ డు తమ సతిరాజ వదన, యైన జానకీ గని యిట్లు ♦ లనియె మధల,

మ॥ సుదతీ! రాగల కష్టము ల్దలఁచ వో ♦ సుంతై న నాతోడ రా
ముద మొప్పారంగ ను టి హెచ్చుగ శ్రమం ♦ బుల్లార్తు వచ్చేననన్
ముదమే కలును నన్న వీడి చనఁగా ♦ ముఖ్యంబుగా నేనె మీ
ముదముం బావఁగ నుంటి నోటు! నిజమే ♦ హా! యంచుఁ గొప్పింపఁగన్.

తే॥ మనసు కలఁగి ప్రతి స్థలమునను జనులు, పడుచు లేచుచు దుర్దశఁబడయుచుండు
రాచ పీఠిని మెల్లఁగా ♦ రామ నిభండు, జానకిం దోడు కొనుచుఁ గ ధృమున నేగె.

తే॥ ముదిత వల్కులములు దాల్చి ముందు వోవ, నెల్లచేఁ బూని యనుజుండు ♦ వెనుకనడవ
నడుమ రాముఁడేగుట గాంచు, నాగరకుల, యశలు వర్ణింప నాబోటి కలనియగునె?.

తే॥ అశుభముగ వెన్న నెవ్వరు ♦ నడల లేదు, శిలరు మదితోడఁ జట్టి నీ ♦ తా హృదీశు
కంటె మున్నగుఁ బోదము ♦ కాన కనుచు, నడచి రెల్లరు పెనుగోల యడరు నట్లు.

క॥ ఇనకుల జలనిధి సోముండు, జనకు నగరు డాసి యంత ♦ జనసులఁ గని యిం
దునె యుండి తండ్రిఁ జేర్పుం, డన నారలు తల్లడిలిరి ♦ హాహా యనుచున్. ౪౪౪

క॥ సుడియుచు నాలుక తడఁబడ, వడఁచుచు నిలువేల్పులార! ప్రార్థితుము కా
వుండు వీరల నని తనయులఁ, బుడుకుచు పీఠించి నీతఁ ♦ బొగడిరి మిగులన్. ౪౪౫

తే॥ జనసులను వీడి కులగురు చరణములకు, మ్రొక్కి రాముండు తన ప్రాణములను పోలు
తమ్మతోడను నీతతోఁ ♦ దక్ష కనక, రథముపై నెక్కి వెడలఁ బు ♦ రంబె కలఁగ.

౫. తైలగుప్తి పటలము. (౪౪)

చ॥ నిలిచి రాజులెల్ల ధర ♦ ణీవరు నెప్పుడు వీడియుండమిన్
నిలిచెను భిత్తి చిత్రములు ♦ నొక్కను ప్రాణము లేకపోవుటన్
దలఁపఁగ నెవ్వరింక నయ ♦ ధామని రాముని వెంటఁ బోక య
న్నెలవున నిల్చినారలు గ ♦ ణించినచోఁ గలికానికేనియున్? ౪౪౭

తే॥ కాంచన నృందనంబు మా ♦ ర్గమున యందు, వేడికన్నెటి కాల్యలు నెల్లి విరియ
మెల్లఁగా నేగుచుండ నా మేటి పీఠు, డబ్బి హరించు నాది మ ♦ తస్సంబుఁ బోలె.

క॥ వనముల కరిగెడి రాముని, గనఁ జాల నటంచు నినుండు ♦ కనికరమునఁ దా
వనరాళి దూకెనో యంచు, జని క్రుంకెం బసియు మరలి ♦ చన మందలకున్. ౪౪౯

క॥ నెలవంక గొని యజుడే, కలిగించిన జగి నొనళ్లు ♦ గల కలుకుల మో
ముల వలె సరసిజములు మో, ములు మోడిచె నశ్రు లురలి ♦ మురువుచెడంగన్.

క॥ మునిమాపున వేడిమి చెడ, ఘనమతి కై కేయి మదిని ♦ కలు మంథర బో
ధనమను విస మలమిస రీ, తిని తేటదనంబు వీడి ♦ తిమిరము క్రమ్మెన్. ౪౫౧

క॥ ఉడునమితి వెలుగు గగనము, కడఁక గౌతముని శాప ♦ కారణమున గం
డ్లడరు వెలుగనుల వేలుపు, టొడయని దేహంబు నోలెనొప్పెనలారెక. ౪౯౨

క॥ నగరి నిడిచి రెంజామడ, లొగి జని కాకుత్స్థవర్జుం ♦ జొక్క ననమునక
విగి యచటి ప్రియస్నేహితు, లగు తాసన వరులఁ గలిసి ♦ యలరి వసింపన్. ౪౯౩

చ॥ నినుత గుణాఘ్న రామ విభు ♦ వీడఁగఁ జాలక నెంటనేగు నా
జన నికురుంబ మవ్వఁము ♦ చక్కటి నామడ చుట్టి నూపు గిం
జను విడువం గలట్టి యెడ ♦ సైతము పొందని రీతి నిండ స
వ్వఁ మొక కంచె కోటగల ♦ వైఖరిఁ గానఁగనయ్యె నయ్యెడక. ౪౯౪

క॥ ఎదియును నోటం బెట్టక, నిదురింపక పరితపించు ♦ నెంజిలిఁ దమనా
నది పులిస శాశ్వలంబుల, నొదిగి పడిరి జనములెల్ల ♦ నోర్వని చింతక. ౪౯౫

క॥ క్రొవ్వెరి తామరలనఁ జను, నువ్వపు నయనములు గలుగు ♦ మడఁతులు పాలక
నివ్వటిలు నురుగుఁ బోలిన, నువ్వలువలఁ బఱచికొని రొ ♦ దుంగఁగ నచటన్. ౪౯౬

తే॥ నిడుపు పగలెల్ల మిక్కిలి ♦ యడలి యడలి, పరితపించి మొగ్గచనులు ♦ కఱకుటలుఁగు
కనులు తీయని పలుకులు ♦ గలపడుచులు, పెంచుతల్లుల యెడుల ని ♦ ద్రించినారు.

ఉ॥ కాటుక మాపిసిందెలకుఁ ♦ గల్గిన యట్లు రహించు కన్నులక
మాటి మొగిడ్చి నిద్రిలిరి ♦ మానిను లందు కరేణులఁ బలెక
మేటి కరాసివీరులును ♦ మేదుర గంధగంబులం బలెక
బోటులకుక నమీపమునఁ ♦ బొందిరి కూరుకులం గ్రమంబునన్. ౪౯౭

చ॥ అతిశయ ధర్మముం దపము ♦ నందుట నున్నతి నొంది వల్లభ
ప్రతత కృపానురాగరస ♦ భారలు కొండఱు లే మయూర సం
తతులు ముసింగి వ్రాలు క్రియ ♦ ధారిణిపైఁ బడి తీవ్రతాప సం
గతలయి వ్రాలినారు కను ♦ గందులు స్తన్యముఁ ద్రావుచుండఁగన్. ౪౯౮

ఉ॥ కొండఱు మాధవి కనుమ ♦ కుంజములక హరినీలవేదులం
జెంది మయూరవారముల ♦ చెన్నునఁ బండిరి సోలి వ్రాలుచుక
గొండఱు బంధుర క్రముక ♦ కూటములక వ్రాద తీర సైకతం
బందు పరుండి కూర్చిరెల ♦ యంచల పిండుల మించు సంచునక. ౫౦౦

క॥ వనమఱి చంపక వచములఁ, గునుమ లతలు వాడుక్రియను ♦ కొండఱు గుమ్ములై
యిసుక పఱపుపైఁ గొండఱు, మనచెడి నిద్రిలిరి విద్రు ♦ మ లతల పగిదిన్. ౫౦౧

ఉ॥ కొండఱు కుంకుమంబు నెఱి ♦ గూడిన కొండను మంచు వ్రాలు పొ
ల్పొందఁగ జూమ్ములందు దవ ♦ యొప్పు బరుండిరి నేల సోలుచుక

గొందఱు దిండుగాఁగఁ దమ ♦ కోమల హస్తములం గదించి కూ
ర్కందిరి మోము లంగు చెడి ♦ యంబుజము ల్మృకుళించు చాడ్పుగాఁ. ౫౦౨
ఉ॥ కొందఱు బండలందు మఱి ♦ కొందఱు రాలిన యాకుకుప్పలఁ
గొందఱు కొంగులం బఱచి ♦ కొందఱు పల్లవము ల్లుటించుచుఁ
గొందఱు వట్టి నేలవయి ♦ గొందఱు భర్తల పాదసన్నిధిఁ
గొందల మంది డెందములు ♦ క్రుంగఁగ వ్రాలిరి సోలి నిద్రకుఁ. ౫౦౩

తే॥ ఇట్లు మైవ్రాల్చి నిమరింప ♦ నెల్ల వారు, మైథిలీ భర్త యపుడు సుమంత్రుఁ బిలిచి
పావన గుణ వికాసి! నీ ♦ వలన మాకుఁ, గావలయు పని యొక్కటి ♦ కలదు వినుము.

మ॥ అధిక ప్రేమము గల్గు నీ జనులఁ బో ♦ నంపంగ లేనైతి నీ
వ్విధి వీరిం గొని పోవఁ జాలనయితిఁ ♦ వే త్రిప్పి కొంపోవు నీ
రథ మార్గంబును కాంచి పీరు పురముఁ ♦ రాముండు చేరెఁ మనో
రథముల దీరెనటంచుఁ గ్రమ్మకెడు వా ♦ రల్ దీనిఁ గావింపుమా. ౫౦౪

మ॥ రథిక శ్రేష్ఠుఁడు రాముఁడిట్లు పలుకం ♦ బ్రార్థించుచుఁ మేటి సా
రథి వాక్రుచ్చును నిన్ను వీడియును నా ♦ ప్రాణంబులఁ వీడకీ
రథముం గొంచుఁ బురంబు చేరి కన నే ♦ రఁ గోడు, కాంచంగ దు
ష్పథముం బొందిన కైకకుఁ విధికి నేఁ ♦ బై చేయియే చూడుగా! ౫౦౬

ఉ॥ తమ్ముఁడు దేవయుం గడు ము ♦ దమ్మునఁ దో నరుడేర రాము నం
దమ్ములు చిందు నందచ వ ♦ నమ్మున వీడితి నంచుఁ జెప్పనా?
యిమ్ముగఁ దోడి తెచ్చితి న ♦ హింపుఁడి చూడుఁడి యంచుఁ జెప్పనా?
యెమ్మొయి జాతిగుండె గొని ♦ యేమని చెప్పుమ వారి కచ్చటఁ? ౫౦౭

తే॥ ప్రాణ విత్రుండ నొక మచ్చ ♦ పడని వాడ, మృదుల పుష్ప ప్రకీర్ణ మా ♦ మేదినిపయి
జెలఁగి నడవంగఁ దగిన యీ ♦ నీల తోడఁ, దనయులం గాన నీఁగితి ♦ ననంగఁగలనె?

తే॥ ప్రజలములగు నింద్రియములు ♦ రాతి గుండె, గలుగు నేను శరీరంబు ♦ కార్య మొంద
మది కలఁగి పరిదేించు ♦ మనుజ నాథు, కడకు యమ దూతవలెఁ బోవఁగలనెచెప్పుమ

తే॥ సగరవాసులు సేపుత్తు ♦ నయముతోడఁ, బిలిచికొని వత్తురని శాంతి ♦ గొలుపుచుండ
నతిని నిష్ఠుడు కట్టెడి యముని పోలి, కఠినవాక్కునఁ గొలచేయఁగలనె చెప్పుమ? ౫౧౦

తే॥ ఆరుదుగాఁ గన్నపుత్త్రు సిం ♦ హంబు లడవి, కేగనని తెల్పఁ బోదునే? యీ సునీతి
పలుకఁ బోలునే? యత్తైలఁ బార్థివురకుఁ, గై కయే మేలుచేయి నా ♦ కంటె నరయ

తే॥ వజ్రపాతంబునకు నుల్కు ♦ ఘటి నిధమున, వెలవెలంబాటి రామ భూవిభుని చరణ
సరసేదంబుల వ్రాలి యీ ♦ నచివుఁ డిట్లు, పెక్కు నిధములఁ బ్రార్థించె ♦ వీడ లేక.

క॥ జ్ఞానేంద్రియముల కందక, జ్ఞానమునకు నెఱుంగనైన * శాశ్వతుఁడు రమా
జాని నుమాత్రుని కరముల, తో నెత్తుచుఁ దడవి పీరు * తునుచుచు ననియెన్. ౫౧౩

క॥ పుట్టివ పిమ్మట రాఁదగు, పట్టిని సామ్రాజ్యముగనె * యుగసిన నీవుఁ
గట్టిగ శ్రమ గల వసుకు, అట్టు గ భక్తులు చుచు * అవ నామజే? ౫౧౪

తే॥ జగతి నుత్తమ భక్తులు * జర మతముగఁ, జలిపి మరణించిచు నిల్చి * స్వర్గమొనఁగు
నిపు గలదే చీము చనిష్ట మొనవ, వీడు వాఁడెట్టి వీరుడో * మామ మివ.

తే॥ వాఁకి కై ముత్ర తొమ్ముఁ * గాఁత నోర్వఁ, గలుగు తెన్నంగ వీర * లక్షణము గాదు
మరణ చుట్టిన సహజాపి పోవఁ, దగవు భప్పు కుడుటె మగ * తనము నువ్వె ౫౧౬

తే॥ శత్రు శివావహరణ వ * ష్టరభాపి, ఖడ్గహస్త! వసుల కేళఁ * గష్టమమదు
మరలితివ యేది మురు * చిరయశులు, గాదు మా నా కది కలు * కంబు గాదె?

తే॥ సత్కులా వర్ణ పురుషుఁడు * నత్యమునకుఁ, వరము వసుల కౌపు టతని * తపమమగుచు
అతని యాజ్ఞ చు తలఁదాల్చి * యడవి కరుగు, టరయ నామీకితము; సీ * వడలుటె?

తే॥ మొదటఁగులగురునకునాదు * మ్రొక్కుగాఁగ, వినయపూర్వకముగ * మ్రొక్కి * పిదప నతని
తోడ మాత్రుడైఁగాంచిపు * త్తుండు జోత, సలిపె ననిచెప్పియవల నా * తలఁపుదెలుపు.

చ॥ కులగురు నాజ్ఞ నొదలను * గూరిచి ధర్మ పథాను వర్తివై
సలుపుచు నుడుమా శుభమె * సజ్జన పాశికి దేవతాశికి
వలవని నా వియోగమున * వాదురు తల్లులఁ దండ్రై దేర్చు
తలఁగని సత్ప్రవృత్తిని * తమ్మునకుం దగ విన్నవించుమా ౫౨౦

ఉ॥ క్రూరుఁడు తండ్రై యిల్లు చెడు * గుర్ ఫుకీయించె యంచు నీవు దు
ర్దారుణాతి నొచక ము, దాబున నామెకఁ జాపు నుల్లస
త్కారుణికత్వము వగు వి * ధమున మార్దవ ఫక్కినాతఁ డో
దారుపు చెడు నట్టులు ని * దాసముగా వినిపించ వేడెదన్. ౫౨౧

తే॥ గురుమహాదేవురో నాతి * పురికి నేగి, మొదటఁ దండ్రై మఃఖము దీర్చి * పిదప నతని
భరతుపై మీ నుపాక కృ * పన్ ఫుకీప, నలయు వరము వేడితిని * సలుగు మయ్య!

తే॥ అడవుల బడునాలుగు * హామరములు, కడపినచ్చి మీవరణ పా * కజముల కడఁ
జేరు నడలకుఁడమదు వ * సిద్ధ హృ, వలన జెప్పించి సా * ర్థవసతు ప్రయతని. ౫౨౩

చ॥ ననుగని పెంచు తల్లులకు * నానెఱి దప్పని వందనంబులన్
వినతిమొయి గవించి * యచు * మోడిముః దండ్రై యలంక దీర్చి యా
తని మనె నా వియోగమునఁ * దాఱక యుండఁగ నూఱిండుచున్
బనవక వీడకుడుడవి * ప్రార్థన చేసితి నంచు దెల్పుమా. ౫౨౪

ఉ॥ సేవకు కింకరత్వ మది ♦ చెందదు మార్పు సతతం బటంచు నం
భావన జేసి యంతట ను ♦ మంత్రుడు రాముని భద్రపాద రా
జీవములం భజించి భుజి ♦ జీవితే ధన్యుని సౌఖ్య ముఖముల్
దైవ వశంబులుంచు వని ♦ తా మనే నీతికు మ్రొక్కి నిల్చుడున్. ౫౨౫

ఆ॥ వందనముల్ వచించె నను ♦ వత్సలతం గను మామగారికిన్
జిందెడు ప్రేమతోడ ♦ నను చేరంగఁ దీసెను ముగ్ధు రత్తలన్
దెంద మెలర్ప మ్రొక్కెనను ♦ తేరువ ముద్దుల కీ శారీకన్
వందక పెంచఁ గోరెనని ♦ పల్కుము గాదిలి చెల్లియండ్రకున్. ౫౨౬

ఉ॥ నీత నచించు వారవిని ♦ చీంతయె కానని యీమె కానలన్
జేతము స్రుక్కు నెంత వగ ♦ చెందుకొ యంచుఁ దపించు మంత్ర వి
ఖ్యాతుని గాంచి రాముడనుఁ ♦ గప్తము వచ్చినఁ దీర్చు నేర్పులన్
భూతల మందు గల్గుదురె? ♦ పోవఁగఁ జూచినఁ బోనె ప్రాణముల్?

తే॥ సుస్థిర ప్రేమచే మదిఁ స్రుక్కు మంత్రి, రాము వాక్కులఁ గొంత యూఁజుటనుపొంది
ముదల గొని మ్రొక్కి లక్ష్మణుఁ మోముగాంచి, యేమిపల్కెద వన వచిఁ యించెనతఁడు

ఉ॥ నామనమున్ సమస్త నుగు ♦ నంబుల చేత జయించు రాఘవ
స్వామికి భూమి నిచ్చి యొక ♦ చాచ కుబుద్ధికి లోఁగి పిమ్మటన్
రాముని కాచ ♦ కంపితన ♦ రాజ్యము స్త్రీకి నొసంగు సత్య వా
క్యేముని రాజుగాఁ దలఁచి ♦ చెప్పఁగ నొక్కటి యేని యొప్పునె? ౫౨౯

ఉ॥ కానల జ్యేష్ఠ పుత్రకుడు ♦ కాయలు దుంపలు దిన్ను నుండఁగాఁ
దాను సురేంద్ర భోగములఁ ♦ దవ్వక పొందెడు సత్యశీలికిన్
దానికి మానినీ ఇత వి ♦ ధానికి జీవము తోడ నుండి యిం
కేని దివంబుఁజేరఁజలి ♦ యింపని స్థైర్యముఁ జాటి పల్కుమా. ౫౩౦

చు॥ అవనికి రాజు కాదగిన ♦ యాతని తోడను పుట్టలేదు నే
నవనికి నిప్పు దేలి కగు ♦ నాతని తోడను పుట్టలేదు నా
కవరజుడున్ భవం గలంగఁ ♦ దంబుజసంభవుచేత నాకు నే
దవలిన తోడుగాఁగ వసు ♦ ధన్ జనియించిన యే బలిష్ఠుడన్. ౫౩౧

తే॥ అనుచునిటు కోపమునఁబల్కు- ♦ ననుజుఁగాంచి, వత్స! యొప్పినములుగాని ♦ పలుకులనకు
మనుచు నాశ్వాస మొసరిండు ♦ మనసు కుమిలి, చాఁగి మ్రొక్కి తేరి కడకుఁ సాగెమంత్రి

ఉ॥ తేరిక బూన్చె పుష్పములఁ ♦ దేరువఁ జేకొవఁ గోలఁగేల నా
దారి జనంబు లెల్ల నిశ ♦ దంబుగఁ గాంచెడు నల్లు చోదక

స్థార విచక్షణత్వమున ♦ నందడి యెక్కుడుగాక నిద్రకుం
గూడిన వారు మేలుకొనఁ ♦ గూడని తీరునఁ దేరు తోలుడుక.

౫౩౩

ఉ॥ సీతి పతివ్రతాత్వమును ♦ స్వీయ విశేష గుణంబులుక లన
త్యైవ యశంబు నత్వమును ♦ ధర్మపు విజృంభ కామ్యకంబు నం
స్త్రీతుండ తిమ్మండుక దనకు ♦ వీడని తోడుగ నా నిశీధినిక
శ్రీతరుణీ మనోహరుండు ♦ చేరె వనంబులకుక మనో ధృతిక.

చ॥ కుటిల మనస్కులౌ దనుజ ♦ కుంజరులం దగఁ గూడి లోక నం
కటమగు కృత్యము ల్గులుపు ♦ కష్టుల కార్యము లడ్డతో విశం
కట గతి నొప్పి యెల్లడలఁ ♦ గాటుక రంగు వెలార్చు చుండుచీఁ
కటిఁ దొలఁగించు వేలుపుల ♦ కాగడ నా నుదయించె జంధ్రుండుక.

౫౩౪

ఉ॥ మర్మముఁ దాఁకు పాపముల ♦ మాయఁగఁ జేయ వలంతులైన న
ధర్మములక వహించి మహి ♦ ధర్మము నిల్పి నహాయవృద్ధి యా
కర్మ ఫలంబు నెంచి కుతు ♦ కంబునఁ గానఁగ వచ్చినట్టి యా
యర్మిలి ధర్మదేవత ము ♦ ఖాబ్బ మనక శశి తాల్పఁ దేదముక.

౫౩౫

మ॥ భయదారణ్యములం జరించు నసితా ♦ బృశ్యము పేదర్మిగాం
చి యెదల్ నొవ్వ మొగంబు మోడ్చినటు దోఁ ♦ చెం గల్ప లంభోజ నం
చయముల్ గన్నడఁ జెట్టిపోతుల శిర ♦ శ్చాయక మనో వేదనక
లయమై నోరులు మూసి కొన్నవని యే ♦ లా చెప్ప నన్యంబులన్.

౫౩౬

ఉ॥ లంజన శైల సుందరుండు ♦ నట్టిడ మేలి పసిండి చాయమై
రంజిలు వాడు వింటిసొన ♦ రాణ నొనల్లల భూమి జాత మె
ల్లంజన వేనటం గొనని ♦ లాగున నేగుట కాను కూల్యమై
కంజ విరోధి వెన్నెలలు ♦ గాసెను మెత్తని దూది వైచెనాక.

౫౩౭

తే॥ మిగుల లేఁగాను స్తన లక్ష్మీ ♦ మెఱయు నీత, మృదు మృణాల పదంబుల మెల్ల మెల్ల
వెంబడించె విమలమైన ♦ ప్రేమ కంటె, గురు తరంబగు వస్తువు ♦ ధరణి గలదె॥౩౮

చ॥ ఇసుఁ డుదయాచలంబు శిర ♦ మెక్కెడు మున్నె రఘూ ద్వహంబుండు ద
క్కినముగ యోజన ద్వయము ♦ కీడ్పడ కేగెను; మీటి బాష్పముల్
కను గవ వీడఁగా మనసు ♦ కాతఱ తాపము నొంది కుండఁగా
మనికిత పాటు తోఁ జని సు ♦ మంత్రిండు చేరెఁ బురంబు చేరువక.

౫౩౮

ఉ॥ చేరి దినేంద్ర వంశగురు ♦ శిష్టు వసిష్ఠుని గాంచి మ్రొక్కి కాం
తార్థము రాముపోకఁ బరి ♦ తాపముతోఁ నివరింప వహాని ని

ట్టూరుపు పుచ్చి కాంగలది + యల్లమునం బరికించి యక్కటా!

భూరమణుండు తీజ౯ బర + ముం గలగుండు వడెం గదా యనెన్. ౫౮౧

తే॥ రాజు నిందకు జింకి మ + రల్పఁ డయ్యె, ధర్మమును నిల్ప నెంచిన + దాశరథియు
వినఁడ యింతయు నామాట + విధిని దాఁట, నగునె? యని యేగె నతనితో + నంతిపురికి

తే॥ దాశరథి వచ్చెననుచు ను + త్కంఠమంత్రు, లరిగి పరిధి చంద్రుంబోలె + నధిపుఁ జేరి
రాముఁగానక బాష్పవ + ర్నంబు గురియు, నానుమంత్రుని గని చాలనడలినారు. ౫౮౩

తే॥ తేరుమరలినదని యెల్ల + వారు పలుక, రాముఁ డేతెంచెనని దశ + రథుండు కనులు
తెరిచి నా జీవ జీవ మే + తెంచెనె? యని, యడిగె దనయెడ యుబలాట + పడుచులేవ.

తే॥ బదులు చెప్పఁ జాలక మాని + పరితపించె, దపసి మొగమె భూపతికి ను + త్తరమొసంగె
నడఁద పగిలి భూమిశ్వరుఁ + డిలకు వ్రాలె, గొవరు చూడఁ జాలక మాని + యవలికేగె.

ఉ॥ దగ్గఱ నండనే సుతుండు + దవ్వుల నండనె యంచు మెలనన్
బ్రెగ్గడ నడ్డి యాతఁడు ద + వీయ వనంబుల కేగెఁ దమ్ముతో
సిగ్గరి సీతతో నని వ + చించి వచింపక మున్నె భూవరుం
డగ్గలికంపుఁ బేర్చెదన + యా! యని హా!యని వీడె బ్రాణముల్. ౫౮౬

చ॥ అపుడు పురందరాది సురు + లందఱు మాస్రభుతండ్రి వచ్చె నం
చువగత మోద భావమున + నొక్కటియై శశిబోలె శీతలా
తపము వెలార్చు తేరిపయి + చాకొని పుట్టెడి తంటలెల్ల లే
క పొదలు పై జగంబునకుఁ + గైకొని పోయిరి సమ్ముదంబునన్. ౫౮౭

ము॥ కని సందేహమునన్ సతీ తిలకమా + కానల్య మెదాఁకి చ
ల్లనయై యావియు నాడ కుండుటలు పో + లం జూచి నాభుండు మ్రం
దెనకా నిశ్చయమంది గ్రమ్మరవి నం + దీప్త ప్రతాపంబుచే
దనుకం జొచ్చిన యెమ్ములేని జని చం + దం బందుచుం దూపిలెన్. ౫౮౮

సీ॥ కమల గర్భుండాది + గాంగ నమస్తజ, గంబుల సృజించి + కాచు హరిని
తనయుఁగాఁ బడయు ను + త్తమ తపం బొనరించి, నట్టియన్ను లమిన్న + యట్టెకూలి
పీయూషమును జాట + వీడి వందురు వారి, వలె మది మిక్కిలి + పరి తపించి
మణిగోలు పోయిన + ఫణి విధంబున నుల్ల, మల్ల లాడఁగఁబెల్ల + తల్ల డిల్లి

తే॥ మగపులుగుఁబాసి + మనమున మఱుఁగునట్టి, కురరి భంగిని గద్గద + స్వరముతోడ
నెన్నువలు వల్కి వినువారి + యెడలు కరఁగి, ద్రవముగాఁ బ్రలాపించె రో + దనముతోడ

చ॥ వినుత మహా శయుండు సృజ + వీరుండు ధన్వి యొకండు వ్యాధియున్
జైనకక తానుగాఁగ మృతి + జెందెనె మమ్ము విఘ్నాగ ధ్వుఃఖ భా

జనముగఁ జేసి యంచు బల + సద్గుణము నట్లు వశించు మత్స్యభాః

తీసి బలు తల్లడం గుడుచు + దేహముతోఁ బృథివీస్థలిం బడెన్. ౨౦౨

సీ॥ ఈ దేశమును గాచు + నృపతులొకేరీతి, స్వర్గంబుఁ బాలించు + వారెకాడె?

పాలుపుగా మనెన న + పుత్రకులకు గతు, లొక్కెడనేని లే + కుంట గలదె?

మత్సుతుండేతెంచి + మదికి నూజుట గొల్పు, కిటు తండ్రి మృతికిఁ దా + హేతువయ్యె

నను చింత యొక్కటె + నన్నాటటంపెట్టె, గైదువుపోటు రో + గంబు లేక

తే॥ ప్రాణములు వీడుగతికిఁ బా . ల్పడియె నకట, కన్నకొడుకులచే నిట్టి-గతియుఁ దగునె?

వెదురు శుక్తియరఁటియెండ్రి-విధమెయయ్యె, సీమహింధ్రుబ్రదుకుభరి-యింపఁదర మె?

తే॥ మతి బలిమిచేత విభుబుద్ధి - మాడ్చివైచి, బదులు పలుకఁయని రీతి - వరము గొంటి

మగనిఁ జంపుకొంటివి తృప్తి-నెగడుచుంటి, కైక! మిగిలియున్న దె చేయఁ-గలదియింక?

ఉ॥ దుర్జయఁడైన శంబరుని - దోర్బల శక్తి నడంచు వీర! నీ

యూర్జిత శౌర్యసంపదన - యోడక నెమ్మది నందు చున్న యా

నిర్జరపాళికే యిపుడు - నెమ్మి గడించిన విదవైతివే

వర్జన సేయఁగాఁ దగునె - పార్థివ! నమ్మిన మమ్ము దీనలకా? ౨౦౩

చ॥ ననుగొని వేల్చి వేల్చిన మ + నః ప్రియ! యిప్పుడు నన్ను వీడి క్ర

న్నన నొకరుండ వేచనగ + నాయమె తత్ఫలముకా భుజింప? న

త్యనయ ఫలంబు నానుటయు + ధర్మ ఫలానుభవంబయ్యేనియుకా

జనునొకొ సామి దేహమునఁ + జక్కనగా ననుభూతి నొందుటలో? ౨౦౪

చ॥ గజ విభుఁ బాసి తాపమునఁ + గ్రాఁగు కరేణువు పోల్కి కోవలా

తృజ విభు తొమ్ముపై శిరము + దారిచి యిట్లు విలాప మొంది సో

లి జగతి వ్రాల నంతి పురి + లేమ లురమ్ముల బాఁది కొంచు దుః

ఖ జనిత బాష్ప తోయములఁ + గ్రాఁగుచుఁ దోఁగుచు స్రుక్కి-వెక్కు-చున్. ౨౦౫

చ॥ వినము భయంబుచేఁగుడిచి + విహ్వల మందుచు వ్రాలు కై వడికా

దెనచెడి నేలఁగూలుచుఁ బ + తిన్ దివమందు భుజింపఁ గోరి ని

ర్వ్యసన మనన్కలాచుఁబ్రతి + మాశృతిఁ దాల్చిరి ప్రేమకంటె ని

వ్వసుమతి వేటాకండు చెడు + వస్తువు గల్గునె పోలఁ జూచినన్?, ౨౦౬

సీ॥ ఉప్పశంబుల తీర - మొప్పారు కడలిచే, బలసిన యీధరా - తలము నందు

దివమున యందుఁ బై - భువనము లందును, కల కులనతుల వీ - రలను పోలు

నకలంక హృదయ లె - దైన గల్గుదురేమి?, యనగనొప్పి యడవి - నడరు వాక

గిరిఁ జాట్టి కవియ ను + స్థిరముగా నిలిచిన, కొండపై నెమిథుల - కొమరు దాల్చి

తే॥ కొడుకుఁ బాసి డెందము వ్రీలుఁ నడుపుచేతఁ, జచ్చియును మరణాంతంబుఁ నత్యమందె
నిలుచు ప్రభునొడలిని వీడితొలగలేక, కీట్టి పలవించు చుండిరి-చుట్టు మూఁగి.

చ॥ మనుజుల బంధహేతువగు ♦ మాయ యనం జను చోఁ మిను చే

రిచ జననాంబురాశిని త ♦ రింపఁగఁ బాఠకమృతరాజ నౌ

కను గొను వారి పోల్కిఁ బ్రభు ♦ కామిను లర్పడివేలమందియున్

మనమున దార్థ్యమూని యన ♦ మాన సునిశ్చలతన్ భజింపఁగన్. ౫౧౮

తే॥ రాము తల్లి లక్ష్మణు తల్లిఁ వ్రాలి సోలి, మఱుఁగు చుండ నోరువని ను ♦ మంత్రుఁ డేగి
జరిగినది తెల్పఁగా రాజ ♦ గురుఁడు వచ్చి, ప్రభుని మరణంబునకుఁ జాలఁ-బరితపించె.

తే॥ వరము లొసఁగి కుమారుని వజ్ర కంఠి, యూర్జుండు గతించెనని మది - నడలి యడలి
యల్లిలో నావ వ్రీల నా-యఁకుండు చావ, జీచ్చవడు మాలిమిం బోలె- ఋషివరుండు

చ॥ జరుపఁగఁ దగ్గ నలస్మి-యలు - నల్పఁగఁ బుత్రులయందు చెంత నౌ

క్కరుండును లేనికిం గురుఁ డౌ - కానొక మార్గమునెంచి యంతటన్

భరతుండు వచ్చు పిమ్మటనె - పద్ధతిగా నొనరింప రాట్కలే

బరమును తెల్లరాశి నన ♦ పాయత గుప్తము చేసె నెవ్వడిన్. ౫౧౯

చ॥ పతి కేట సంస్కృతు ల్లరువు ♦ పట్టున మీరలు ధీరచిత్తలై

చితిఁ బొరవచ్చుచు బొండునుచుఁ ♦ జెచ్చెర రాణుల సాగంపి నం

గతముగ లేఖ వ్రాసి యిది ♦ కైకొని కైక కుమారు రాజు నా

నతి యని వేగ తోడుకొని ♦ నై పుణి రండుని పంపె దూతలన్. ౫౨౦

తే॥ సర్వసైన్యాధి పతియును ♦ సారథియును, మంత్రిముఖ్యుండు నై న ను-మంత్రుఁబిలిచి
యవసరంబులౌ రాజ కాఁర్యంబులెల్ల, జరుపుచుండుమ యనుచు నాఁజ్ఞ ప్తి యొసఁగె

చ॥ తన కుల దీపకుండయిచ ♦ ధారణి నాథుండు స్వర్గమేగఁ ద

త్తనయులు చెంతలేరు నృప ♦ ధర్మము నాశిల కంతఁ దాడఁ బృ

థ్విని తగఁగాతు నంచుఁ జను ♦ దెంచిన కై వడి భాస్కరుండు తూ

ర్పున నుడయించె నిర్జరులు ♦ పుణ్యులు మ్రొగ్గఁ బయోధి మ్రోగఁగన్.

సీ॥ చింతింపఁ గూడని-చెన్నునఁ జింతించు, చుండిన వారలు - నొడలు మఱచి

కూర్కిన వారును - కోదండ పాణియు, నిటనె యున్నాడని - యెంచినారు

నగు జనంబులు లేచి - యంబుద శ్యామునిఁ, గానక మనమున - గాసిచెంది

మూయని కన్నలు - మూసి మసల నిట్లు, చెఱుప నెంచిన వని - మఱిఁగి నారు

తే॥ ధరణి బొరలిరి దెనలకుఁ బరుగు లిడిరి, వడిరి లేచిరి కుందిరి - వందినారు

మసల దుఃఖ సాగరమున - మనుగ విడిచి, జాటి పోయెను రఘరామ-చంద్రుండనిరి.

సీ॥ చెడువని చేసె నాముడు తగుచేయిది? దండక భుజిలోనె-యుండదేమి?
 వెదకి చేరక యున్న నెదలోన నూటట, నందఁగాఁ గలమెర - వంత యేని?
 అరదంపుఁ గందువ . యరయుదమా చుని, చనికొంత మారంబు - గని జనములు
 మరలె సయోధ్యకే . మన రాము తేరని, పోయిన ప్రాణముల్ - పొందినట్లు
 తే॥ తలఁచి తలరిచి మేఘముల్-జలధిఁ గలిసి, ఘోష మొనరించు తీరునఁ-గూడి యార్చి
 త్రాఁచు కాటొంది పై నమ్మ . తంబు దొరకి, మరల వముల్లాంచిన - కరణిసొంది

ఉ॥ త్రోవ తొలంగ కుండఁ బురి - త్రోవనె న్యందన మేగుదెంచు నా
 ప్రావను గాంచి మించిన య ధి పార ముదాన లయంబునాడు లో
 కావలిఁ గప్పి ముంచికొని ధి యవ్వలఁ జెల్లెలికట్ట లోనికిఁ
 లోపు పయోధిఁ బోలి జను ధి యు దగఁజేరిరి పట్టణస్థలిక ౨౭౭

ఉ॥ చేరి ప్రభుండు నాకమును ధి చేరెన యంచును రాఘవుండు కాం
 తారమె చేరెనంచు విని ధి తద్దయు డెందము కుంది క్రుల్ల శా
 రీరము కీఁచు వోవఁ దల ధి రెక సాలసెక జనమెల్ల; గాలపుక
 మేర తొలంగదేని మర ధి జించునె జీని తపించుచుండినక? ౨౭౮

సీ॥ ఉసుటు ప్రింగిన పతి ధి కొదవని వారును, వసులకేగిన రాఘ ధి వునకు నల్ల
 దుఃఖిమక చెటయందు ధి తూలి తపించెడి, వారలఁ గాంచి తా ధి పనవరుండు
 నేనును తలఁపంగ ధి రాని వంతకుఁ జిక్కి, యే చావకీ గోడు ధి చూచుచుంటి
 నని సమాశ్వాసింప ధి సమ్మని పల్కుల, నందటు బడబాగ్ని ధి కలికి వేల

తే॥ మీఱకుండు కడలివోలె, నూటిడిల్లి, రట నుదారుడౌ భూదారు ధి నాజ్ఞ యనెడి
 నాకుల తపఃఫలంబున ధి నట్టనడిమి, రేయి వెల్లి నాతని విచా ధి రింత మింక. ౨౭౯

౯. గంగావతలము. (౩౭)

ఉ॥ కాటుక కొండయో? మరత ధి కస్థిరమో? జూహూర్ణ మేఘమో?
 నీటి సమూహమో? యనఁగ ధి నిర్మల నుదర విగ్రహుండు ఘో
 రాటవి త్రోవ మేని జగి ధి యర్యమ కాంతిని గప్ప నేగె న
 ప్పాటల గంధితో ననుజ ధి వర్షునితోఁ జరితార్థభావుడై. ౨౮౦

ఉ॥ లేదన నొప్పు కాను లవ ధి లీ లలితాంగము నీలవేణి తీ
 రోదధివెన్నఁబోలిన మృ ధి దూక్తులు నిండుతపంబు వంటి శు
 ద్ధోదము వంటి శీలమతి ధి నొప్పు మనోరమతోడ రాఘవుం
 డాదటఁ గాంచె మత్తకల ధి హంసము హంసియుఁ గూడి యాడుటల్. ౨౮౧

అ॥ కాము బాణములను ధి రాము కోదండంబుఁ, గొలిచి గెలుచు కనులు ధి గలుగు నీత
 రాఘవేంద్రు చరణ ధి రాజీవములు హసి, యించు పంకజముల ధి సంచుఁగాంచె. ౨౮౨

సీ॥ మకరందమును పరి ♦ మృళము గుప్పెడు వేణి, నెలవంక బోల్పొనల్ ♦ గలుగునుదతి
జాసకితో రామ ♦ చంద్రుఁడు మేఘము, మెఱపుతో వచ్చెడు ♦ తెఱఁగు దాల్చి
నాగంబు పిడితోడ ♦ నడచు చందంబు, నడచుచు నుమిర ని ♦ నాద సరణి
తంత్రీ విరావామృ ♦ తంబు కరణి దేనె, వలెను చక్కెరపాగు ♦ పగిదిసమరి

తే॥ చెలువమైన పల్కులు గల ♦ చిలుకవంటి, నీత కన్నులఁజూలిన ♦ చెంగలువల
మళ్లలోఁ గల్పుతీసెడు ♦ మగువ మిన్న, లూడ్చి తుప్పవై చుటగాంచె ♦ నొప్పుమీఱు

అ॥ మద మరాళ యాచ ♦ హృదయంబు నందించు, కేని గ్లాని యనుట ♦ యెఱుంగ కుండ
విభునితోడఁ జనియె ♦ విహరణ లీలల, నించు గానుగలను ♦ కంచుద్రోవ. ౫౭౮

న॥ చిందమ్మ లెక్కుడు ♦ చిందించు నాశిము, త్యములు వెలుంగు ప ♦ ద్మా కరముల
హంసలు నిద్రింప ♦ సమవైచతోటల, సంకు పుష్పలుగల ♦ సై కతముల
సుమము లొత్తుగరాలు ♦ సుందర వనముల, వర హేమమును వెలి ♦ వఱచు నదుల
పరివెన్నులను మేము ♦ వనంబు లందునీ, రంబులు గార్చు హేరంబ సమితి

తే॥ తేనె గ్రోలఁగ వ్రాలిన ♦ తేంట్లులేవ, వారి దుముకును లేచెడు ♦ వాలుగలను
హంస లట్లు చెలులు ముచ్చువ్రాచ చయములఁగనుచుఁ గోనల దేశంబు ♦ గడచిచనిరి.

చ॥ పరిధి గలట్టి కాంతులను ♦ భాసిలు భూషణ భూష్యతోడ న ౫౭౫
పురుషులు మేటి క్షేత్రముల ♦ పొల్పన లారెడు కోనలంబు దాఁ
టి రయమెనంగ వేదము ప ♦ తించి మహత్త్వము నొందు తాపనే
శ్వరులు వసించు తీరములు ♦ భాసిలు గంగను చేరి రంతటన్. ౫౭౬

తే॥ అచటవసియించుముచులునూ యఖిలఁనుత, పాత్రమగుపరమార్థంబు ♦ వచ్చెననుచుఁ
గౌతంకంబున వచ్చి య ♦ క్కమల నేత్రుఁ, గాంచు వేడుక మూఁగిరి ♦ కడఁకతోడ.

చ॥ మతిఁ దలఁపంగఁ బల్కునఱు ♦ మాత్ర మడంగని ప్రేమరూపమున్
ప్రతులకు దాటి వెల్లు పరి ♦ శుద్ధ సుధామయ మూర్తి నమ్ముని
ప్రతతులు చర్మ చక్షువుల ♦ బంధుర మోదముతోడఁ గాంచి రం
దితర గృహస్థు లెయ్యెడల ♦ నేని వరాంగులఁ గాంచుకై వడిన్. ౫౭౮

తే॥ వంశ ధరులగు ముని వరున్ ♦ పద్మనేత్రుఁ, బాంకడలి వెన్నును పోలె ♦ బరిగణించి
కనులఁ ద్రావుచు నెమటచు ♦ గంతు లిడుచు, నించు పాటలతోడ స్తుతించి నారు.

తే॥ ఇల్లు పిడిన కొడుకుల ♦ నెల్ల వేళఁ, దలఁచి తలరుచు వెదకుచోఁదనయు లొకట
వచ్చిచేర నుత్కంఠమై ♦ వచ్చు లండ్రు, లం బలెవచ్చి కనిరి ము ♦ దంబు గొనిరి.

తే॥ అతఁడు నడచు మార్గాయాన ♦ మఱి స్వనేత్ర, బాష్పశుద్ధ జలంబుతోఁ ♦ బరఁగనార్చి
మృచమధుర వాక్య సుమముల ♦ నెద గదించి, చెడని ప్రేమామృతంబు భుజింపఁజేసి

తే॥ వనము లందుండి యేర్చి తె + చ్చిన విశుద్ధ, కంద మూల ఫలంబులఁ + గాన్మలిడుచు
విమలతేజ! కుఱంగట + వెలయు గంగ, యందు సీరాడి వేల్చి ర + మ్మారగింప. ౫౧౨

చ॥ తగ నిటు ప్రేమ పూర్ణులగు + తాపసు లాడఁగ రామ భద్రుఁడున్
మగువలలోన దీపమన + మాన్యత గన్న విదేహ కన్యతోఁ
బొగడఁగ దేవ సంఘములు + పూర్వము బ్రహ్మ కరంబుతోడ నిం
బుగఁ దన పాదముం గడుగు + పూత జలంబుల మున్నె నత్తఱిన్. ౫౧౩

ఉ॥ గంగయుఁ గేలు మోడ్చి కడుఁ + గ్రమ్ మృదూక్తుల నిట్లు వల్లె- శ్రీ
రంగ దురస్థిలా! ఘన త + రంబగు పాపము గల్గు వార లా
రంగ మునింగి పాప నిక + రంబుల నాయెడ వీడువారు న
న్నంగను తండ్రి వీచిట ము + నుంగ భజించితి నేఁ బవిత్రతన్. ౫౧౪

ఉ॥ నాగ కులేశ కంఠఁబుడు + నాక నదీ జటిలుండు శైల పు
న్నాగ తనూజయు న్నిలిచి + నందన మందుచుఁ గాంచుచుండ, నా
భోగ మనుష్యతం దెలువఁ + బుట్టిన రాముండు మున్ని లేచు నా
బాగు రహించె గంగను క + పర్వమునకా ధరియించు పోలిక. ౫౧౫

చ॥ జనజితోడ మున్ని నృప + చంద్రుండు లేచుట చూడఁ దొల్లిశ్రీ
వనిత కరంబు వట్టికొని + పన్నుగ వెండిని పోలు పాల వె
ల్లిని ఫణి తల్పమందు పవ + లింతను వీడి జగంబు గావ లే
చిన రహి దోచె బుణ్య జన + సేవిత శై వలసీ జలంబులక. ౫౧౬

సీ॥ కానును గాంచి తీఁ + గలు పుయి లోడంగ, ననుఁగు నడక కొడి + హంసలూడుఁగఁ
బదముల కెదవడి + పద్మముల్ తేలంగఁ + గనుల కలికి వాలు + గలు తొలంగఁ
బారాణిచేసీరు + వన్నియ మీఱంగ, మృదు పదయుగ యగు + మెలఁత మిన్న
పతి భుజంబును కర + పంకజమునఁ బట్టి, పూత తోయంబుల + మునింగి లేవ

తే॥ శూలి జలలోని జల్లేడు + రేలపూల, గండముం బొంద నట్టి గం + గా జలంబు
కుసుమవేణి క్రొవ్వెదలోనఁ, బానఁగు పుష్ప, వానసయుఁ గస్తూరియుఁ గొని + పరిమళించె

చ॥ తరంగలు పై నురుంగులఁ గ + దల్చుటచే నరవొందు వేణి కా
భరము గలట్టి పెద్ద మగు + వం బలెఁ గానఁగ వచ్చు గంగ సం
బరమున సీతఁ దృప్తి పఱు + పం గొని పెంపుడు తల్లి కై వడిక
దరఁగ కరంబు చాచి ప్రమ + దంబునఁ దీర్థము లార్చె నొయ్యనక. ౫౧౭

తే॥ సీత జడయను జీమూత + జాత మపుడు, విరిసి వ్రాలి నీటను మున్ను + విధము దోచె
గంగ నడుమను బ్రవహించు, కజ్జియమున, యుదకమందున్న పెనునుడుల్ + కడలెవనఁగ

తే॥ సుడులు వడుచు శబ్దించెడు ♦ సుర సరిత్తు, కనులఁ బోలిన పెనువాలు ♦ గలు చలించి
దుముకు వెల్లువలో సీత ♦ దోఁగి లేవఁ, బాల కడలి లేచిన లక్ష్మీ ♦ పగిదిఁ దోఁచె.

చ॥ తొలి నొక పాదమే కడిగి ♦ పోషము లెల్లఁ దొలించి కొంచు ని
ర్మలినతఁ జెంది పూర్ణ మహి ♦ మంబు గడించిన గంగ యిప్పు డా
సలలిత దేహమెల్లఁ జెలు ♦ చక్క స్పృశియింపఁగ నో చె నిత లో
కులు సరకంబుఁ బొందెదరొ ♦ కో! తనయందు మునుంగ భ క్తిమె? ౨౯౧

తే॥ వార లీరీతి రేవున ♦ సీర మాడి, యాశ్రమము చేరి జ్ఞాన గ ♦ మ్యంబు పరమ
వస్తువుఁడలంచు హితవహు ♦ భ క్తి గొలిచి, మునుల ప్రేమంపుటాతిభ్య ♦ మునుగ్రహించి
ఉ॥ వేసట కోచ్చి తానె యెడ ♦ వించిన యయ్యమృతింబుఁ బ్రీతి స్వ
ర్వాసులకున్ భుజింపుడని ♦ రాజుల నిచ్చిన మేటి యిప్పు సం
తోసము తోడ మానులిడు ♦ దుంపల నాకులఁ దృప్తిగాంచె; నౌ
వీసర వోవునె తనియు ♦ పెద్దల కొందఁగఁ జేయు కృత్యముల్? ౨౯౩

గుహాండు రాముని గాన చ్చుట

సీ॥ అంత వె నావల ♦ కథికారి దివ్యాన, గా తీరవాసి ని ♦ లాంగ్రడ్ మిన్న
కుధఁ భుజ యుగుండు ♦ కుక్కలు గలవాఁడు, తమ్మటమును జోబ్బి ♦ దాల్చువాఁడు
చీకట్లు గుంపులై ♦ చేరెననఁగ నొప్పు, మెఱుంగారు నల్లని ♦ మేని వాఁడు
తనవెంట నేన రా ♦ దట్టంపుఁ గావొక్క, ల్లొగి లేచి వచ్చెనా ♦ నొప్పువాఁడు

తే॥ కొడుపుఁ గట్టతోదుందుభిఁ ♦ గొట్టువాఁడు, పంబి పంబ వాయించునై ♦ స్వంబుగలఁడు
తలిరుఁ బోలిన కెంపు తూ ♦ పులుగలాఁడు, గడఘటలవఃటిచుట్టముల్ ♦ గలుగువాఁడు

తే॥ తొడల కందంపు టరలాగు ♦ దొడిగినాఁడు, చుట్టు పులితోఁడలను వ్రేలఁ ♦ జుట్టినాఁడు
తెట్ట నామంబు నుదుటను ♦ దిద్దినాఁడు, భల్లుకాజి నోస్తీమంబుఁ పరఁగువాఁడు. ౨౯౫

సీ॥ పండ్లు కూర్చిన లీలఁ ♦ బరిధ వైల్లెడు గవ్వ, లం గూర్చుహారము ♦ ల్దాల్చి నాఁడు
తాళ్లు కూర్చిన రీతి ♦ రవళించు నందెయల్, పాలుపుగాఁ గాళ్లకుఁ ♦ బూనినాఁడు
చీకట్లఁ గట్టి చే ♦ ర్చినయట్లు చెన్నారు, సిగయందు వరి నెన్ను ♦ చెక్కినాఁడు.
నూనియఁ ద్రావిన ♦ జూనిన నొప్పారు, నిరుల వన్నియ మేరఁ ♦ బొరసినాఁడు

తే॥ నిడుద కనుబొమల్ మిక్కిలి ♦ వెడఁద తొమ్ము, గలుగువాఁడు కఱకు తాళ ♦ కంటకముల
బోలు రోమముల్ ముంజేతఁ ♦ బొందువాఁడు, నజ్రముఁ బోలు మధ్యంబుఁ వఱలువాఁడు

తే॥ పలుకు పొందిక లేకుండఁ ♦ పలుకు వాఁడు, చిలువ కంటెను క్రూర దృష్టులు గలాఁడు
నల్ల చిన్నెల దునెగల ♦ నడుము వాఁడు, జముడు నై తము వడఁకెడు ♦ స్వరమువాఁడు.

తే॥ బలమతిశయింప నెఱచి చేర ♦ పలు భుజించు, కంపుగలిగి చవ్వని నోరు ♦ గలుగువాఁడు
కినుక లేకన్న నిప్పులు ♦ కెరలునట్టి, కఱకు బెడిదంపుఁ జూపులు ♦ గలుగువాఁడు.

అ॥ గంగి దరిని గలుగు ♦ శృంగి బేరంబను, చగరమున వసించు ♦ నాయకుండు
గుహుండు రాముఁ జూడఁ ♦ గొరకొని తేనియల్, మీలు కాన్గొనుచు ♦ లీలజేరె.

క॥ ముదమన బంధులకడఁ దన ♦ ప్రదరంబులు, విల్లు వాలు ♦ వదలి విమలమా
నెడయందు నెరరు నిండుగఁ ♦ బొదలు గుహుండు తపసి వాటి ♦ పాతను నిలిచెన్.

తే॥ వేలురుల నాయకుండఁదఁ ♦ బ్రేమనిండ, గుక్క బోలిన నీసేవ ♦ కుండు వచ్చి
యాజ్ఞ నెఱవేర్చు నున్న వాఁడనఘ చరిత్ర! ♦ కరుణ నేలు కొమ్మచు బిగ్గఱగఁబలిచె

తే॥ పిలువ విలి లక్ష్మణుండట ♦ వేగ వచ్చి, యెనడ వీవు వచ్చిన పసి ♦ యేమి యనఁగఁ
గుర్కురము వంటి మీసేవ ♦ కుండు గుహుండు, పాద సందర్శనము చేయఁవచ్చెననిన

చ॥ ఇచటనె యుండు మంచు వచి ♦ యించి పదంపడి లోని కేగి య
న్న చరణ పంకజంబులకు ♦ నర్మిలి మ్రొక్కి విశుద్ధ మానసుం
డుచితుండు తల్లికంటె నెన ♦ రొప్పిన వాఁడు గుహుండు నావికా
నిచయము గలువాఁడు నిను ♦ నెమ్మిని చూడఁగ వచ్చి నాడనన్. ౬౦౩

ఉ॥ రాముండు సంతసించి కొని ♦ రమ్మన రమ్మని లక్ష్మణుండు ప్రే
మామృత మొల్కుఁ బిల్వఁగ గు ♦ హాఖ్యుండు లోనికి వచ్చి యాన నా
కోమలికంబు గాంచి తన ♦ కుం గల కన్నులు ధన్వతంగనన్
నేమము తోడ మ్రొక్కియట ♦ నిల్చెఁ గరంబున నోరు మూయుచున్. ౬౦౪

మ॥ ఇటఁ గూర్చుండుమ డాసి యంచు రఘు వం ♦ శేశుండు వాక్రొమ్ము సం
తటఁ గూర్చుండక యెల్ల మీఱిన ప్రియాం ♦ త రూపత భావాభ్యుదా
దట మీకోరెము దెచ్చినాడ మధుమ ♦ తస్యంబుల్ గొనుండన్నమీఁ
దట రాముం డెల సవ్యతో ననుఁ దపోధన్యాత్ములం గాంచుచున్. ౬౦౫

ఉ॥ వీడని ప్రేమ పండి ప్రభ ♦ వించిన భక్తియె ముఖ్య హేతువై
నూడిదగాఁగఁ దెచ్చినవి ♦ చొప్పుడు తెచ్చుగ దుర్లభంబులొ
బోడిమి కూర్మిచేత నవి ♦ పూతములొ సుధకంటె నింపులొ
వేడుకతోఁ గొనం దగిన ♦ వే భుజించినవారమే కదా! ౬౦౬

క॥ మాపిచట నుండిరేపట, రేపకడ సురావగం ద ♦ రింపఁగ వలె నీ
వీపాట వెల్లినావం, జేవడఁ గొనితెమ్ము సాహ్య ♦ చిత్తమునఁ జెలీ! ౬౦౭

ఉ॥ శ్యామల దేహుఁ డిట్టులు ప్రి ♦ యంబునఁ బల్క గుహాఖ్యుఁ డిట్లును
భూమిని సర్వసంపదలు ♦ పొల్పుగ నీయవికావే? నీదు తీ

రీమెయిఁ గాంచు కన్నుల న + హించిన కృత్రిమ వేషి నేను నీ
బాములఁ జూచి నిన్ను విడు - వం గలనే? యిట సేవ చేసెదన్. ౬౦౮

చ॥ విలుగల వీరులందు ఘన - విశ్రుతుఁ డాతని పల్కుచుండు దొ
య్యలి జనకాత్మజుం గని గు + శాకరు తమ్ముని మోముఁ గాంచి యీ
బలియుండు మేరదాటి చను + భక్తిగలాడని పల్కుచున్ దయా
విలసితనేత్రుఁ డాతనిని - పేరిమి మాకడ నుండుమా యనెన్. ౬౦౯

ఉ॥ నావుడు రామ చంద్రునకు - సర్మిలిమొక్కి మునీంద్ర వాటికిన్
గావలియుంచి సైన్యమును - కార్ముకముం దగ నెక్కువెట్టి బా
ణావలి చేతఁబూని కటి - యం దడిదంబు ఘటించి యంబుదా
రావము బోలు కంఠమున - రాఘవుఁ బ్రస్తుతిసేసి నిల్చుచున్. ౬౧౦

ఉ॥ రాజ్య సుఖంబు వీడి యిటు - రాఁ గతమేమన సర్వలోక సం
పూజ్యుని తమ్ముఁ డంతయును - పోలఁగఁ దెప్పఁగ నానిపాద సా
మ్రాజ్యవిభండు చింతిలి ధ - రాఁమ పెద్ద తపించియున్ ఫల
ప్రాజ్యత నొందకుండెనని - వందురె గన్నుల నీరు చిప్పిలన్. ౬౧౧

చ॥ వరవిన చీడులన్ పగజఁ - బాఁజగఁ దోలి దిశల్ జయించి యు
త్తరదిశ నిల్చి పాలన ము + దంచిత లీల నొనర్చి కీర్తి సం
భారతముచేసి సర్వజన + మాన్యత పెల్లుగడించి పెద్ద ని
ద్దురగాను నాజ్ఞకై వడినె + తోయజ మిత్రుండు క్రుంకె వెన్దెనన్. ౬౧౨

చ॥ ఉరవడి సంజ కర్జముల + నొప్పుగఁ దీరిచి రాఘవేంద్రుండున్
సురసుధ వోలు సీతయు వ + సుంధర వర్ధిలు శాద్వలంబునం
బారసీరి నిద్ర కార్ముకము + పూని సుమిత్ర సుతుండు తెల్లవా
ర్వజకును కన్ను మూయక కళంబు మెలంకువ నిల్వెఁ గావుగన్. ౬౧౩

ఉ॥ ఎండలు కాయు హేమగిరి - యింబు చెకన్ విలసిల్లు ప్రాజ్యరుక్
మండము లీను వజ్ర మయ - కాంచన భూషణుఁ డర్కవంశ్య చం
ద్రుండు మృగేంద్ర నన్నిభ గ - తుండగు లక్ష్మణు నిద్రచేర నా
యండ కయోధ్యజేరు దిన - మందున రమ్మని పల్కునామెయున్. ౬౧౪

తే॥ వీరనిధి లక్ష్మణుని విధి - మీఱలేక, యతని పాదపద్మములకు - నతి యొనర్చి
యార్య! మీయాజ్ఞ తలఁ దాల్చి-యల్లెవత్తు, ననుచు వెడలె నిద్రాదేవి-యచటినుండి

చ॥ కమల నికేతనాంశయగు - కాంత విదేహ నృపాత్మజాతతో
నిఘలుండు రాఘవేంద్రుఁ డట - విం బవళింపుటఁ గాంచి యెట్టి గా

కములను పొందు సంచితుడు - రక్తైస రీతి నిటం బరుండె హా!

యమవిధి యంచు లక్ష్మణుడు - శ్రులురాల్యుచు నిల్చె బొమ్మనాక.

మ॥ పరికాసిం గరియూథముల్ బలయు శే - వం జుట్టు చుట్టలతో
శరముం గూర్చిన వింటితో గుహుండు సజ్జక్ లక్ష్మణుం జూచి ని
ద్దర గావించెడు రాముఁగాంచి మిగులక - దుఃఖించి కన్నీటితో
ఝరముల్ వెల్పడు శైల వీల నిలిచెక - సంతప్త సర్వాంగుడై. ౨౧౨

చ॥ జనసము లేని భాస్కరుడు - స్వర్గ సుఖంబులు చావుపుట్టుకల్
దినగతి బోధనేసి కడ - తేఱు పథంబును తెల్పఁబూని భూ
జనముల మేలు కొల్పుటకు - జయ్యన వచ్చిన వానిఁ బోలి ణా
మునుపటి నాడడంగి మఱి - పుట్టెను పిమ్మటి నాడు తూర్పునక. ౨౧౩

తే॥ పంకజంబులు తేరిపై - బరంగు భాను, మండలముఁగాంచి వికసించె-మఱియునొక్క
నల్ల సూర్యుడనందగు - నాథుఁ గాంచి, సీత మోముఁ దమ్మియు విక - సించె నపుడు

చ॥ పగఱకు భీకరం బయిన - బాహులకుం దగు కార్ముకంబు నొ
ప్పుగ ధరియించు రాఘవుడు - పాల్పుగఁ దీరిచి కాల్యకృత్యముల్
మొగనలఁ జేరి నావికుల - ముఖ్యు గుహుంగని గంగ దాటఁగాఁ
దగు కలమొండు దెమ్మని ము - దంబున నానతి నేయ నంతటక. ౨౧౪

చ॥ మనమున వీడలేని ప్రియ - మండనుడైన గుహుండు భక్తిమై
జనకజకుం దమాల సుమ - సాగర నీరద నీలరత్నవ
ర్ణునకుఁ బ్రణామముల్ సలిపి - నొచ్చి కనుల్ వెనఁ గ్రుమ్మరించు వాః
కణములు వెల్లువై పఱవఁ - గై ముకుళించి కడంక నిట్లనుక. ౨౧౫

సీ॥ వనమాలి! విను మా - వాన మనత్య ప, ధృతిలేని శుద్ధ కాం - తార భూమి
లక్షీణ బలమున - నలరారుదుము మేము, భవదాజ్ఞ మిగుల న - ల్పంబ యైన
శిరసా వహించి చే - నెదము మమ్మెల్లర, నీ బంధువులు గాంగ - నెమ్మి నెంచి
నీ వనవాసంబు ♦ మా వనంబునఁ గడ, పంగ నర్ధింతు మా ♦ ప్రభుడ వగుచుఁ

తే॥ దేన కొఱ్ఱలు దివ్య లఙ్ధింపు నెఱచి, కలవు తోడుగాఁ గుక్కల ♦ కరణి నున్న
యల్పమైన మాప్రాణ చాయంబు గలదు, వనులు గలవు గంగయును దాపున నెగలదు

సీ॥ పట్టు బోలిన చర్మ - పట్టముల్ గలవు భు, జింప నింపగు పండ్లు ♦ దుంపలుండు
నూగు లాడుటకు మే ♦ లుయ్యాలలంబోలు, కలముల పై భాగ ♦ ములును గలవు
పరుగెత్తదగు కాళ్లు ♦ బలువిండ్లు గలకేలు, గలవు దుస్సాధముల్యుభువు నేసి
నంబర వీధి ను ♦ న్నట్టి వస్తువునైన, గడియలోఁ దెచ్చి యీ ♦ గలము మేము

తే॥ విల్లుకాండ్రాజ్ఞ నెఱవేర్చు ♦ వేటరులును, బలియు రేఁబదిలక్షలు ♦ కలరుమీర
లొక్కదినమేని మామూళు ♦ టిక్కయందు, నిలిచి మము ధన్యులం జేయుఁ ♦ జలమితోడ

ఉ॥ అతని వేడికోలు విసి ♦ హర్షముతోఁ జఱునవ్వతో హృద
బ్రాతము నిండు ప్రేమ రఘు ♦ వర్షుడను పల్కును పీఠశేఖరా!
పూతములైన యాపగల ♦ పుణ్య జలంబుల గ్రుంకి పెద్దలం
జేతము రంజలక గొలువు ♦ చేసి యనంతర మిందు వచ్చెదక. ౬౦౮

తే॥ అనుడు నింగితజ్ఞుండగు ♦ నాగుహలుండు, వడివడిం జని యొకపెద్ద ♦ పడవఁదెచ్చె
జలజనేతుండు మానుల ♦ సెలవుగొనుచు, కమ్ముతోఁ జంద్రభాలతోఁ దరణినెక్క

ఉ॥ ప్రాణముఁ బోలు రాముఁడు లె ♦ రంగినితో నడపింపు వే యనక
నాణెముతో మరాఁ మటు ♦ నావ తరంగములందు పోవ ని
స్తాణ పహించి తాపసులు ♦ నంకటమున్ భజించి చింతమై
బాణలి నైచు మిర్యముల ♦ భాతిని వాడిరి రాము పోకకై. ౬౦౯

ఉ॥ పాలను గెల్చు పల్కుల నృ ♦ పాల తనూజయుఁ దమ్ము నెచ్చెలిం
బోలిన రాముఁడుక నదిని ♦ పుణ్య జలంబుల మీలతోడుతన్
బోలఁగఁ గేల వారుకొని ♦ పొల్చుగఁ జల్లుచు నుండఁ దెడ్లతో
మాలిమి నడ్చు నావ పటి ♦ మం జనఁ గర్కట మేగు కై వడిక. ౬౧౦

ఉ॥ చందన సైకతస్తని ప్ర ♦ శస్త్ర సురాపగ కాంతి పుంజముల్
చిందుమణుల్ తళ తళలు ♦ చెంద సుగంధ జలేజ రోచు లె
జ్జందన మొంది తేటగు త ♦ రంగములక కరముల్లుటించి తె
చ్చెందన దక్షిణంపుఁ దట ♦ నీమకుఁ బ్రేమ పయోధిఁ జేరుచుక

శా॥ ఆర్యుం డావలి తీర మెక్కి ప్రమదం ♦ బారంగ నవోచ్చ సుహృ
ద్వర్యుం గాంచుచుఁ జిత్ర కూటమునకుక ♦ దారిక వెనం జూపి నీ
కార్యం బారయ నేగు మన్నఁ జెలిమిం ♦ గావంగఁ బ్రాణంబులుక
సైర్యం బొప్పగ సీయఁ దగ్గ గుహలుడా ♦ సత్య సిరుం గాంచుచుక. ౬౧౧

ఉ॥ ఏనుసు వెంటవచ్చెడు న ♦ దృష్టము పొందుదునేని రాఘవా!
కాననమందు దారి నెఱుఁ ♦ గక వలఁతిక మఱి పండ్లు దుంపలుక
దేనెయు మీకు వేళకొగిఁ ♦ దెచ్చి యొసంగు పనిక సమర్థుడక
జాను కుటీరముం జలుపఁ ♦ జాలిన ప్రోడను వెంట వచ్చెదక. ౬౧౨

ఉ॥ దుష్ట మృగంబులక దిశలఁ ♦ దోలుదు శుద్ధ వనసలంబులక
గడ్డము లేక రోసి వెనఁ ♦ గాంతును కోరిన వస్తు జాలముల్

- మృప్తము గాఁగఁ దెత్తుఁ బని ♦ మేకొని చేయుదు రేయి వేళ వి
స్పృహముగాఁ జరింతు నెడఁ ♦ బాయక యుండెద వెంట వచ్చెదన్. ౬౩౦
- చ॥ పలువగ మంఠలన్ శిఖరి ♦ పై లభియించినఁ గల్గిగించి తే
వలఁతిని చాలదవ్వు నడ ♦ నన్ జలమెచ్చట నున్నరొసీ తే
గలుగుదు నిల్లుదాల్చి మిము ♦ గాతును కంటిని తెప్పవోల నే
సలుకను దేనికిన్ శ్రమము ♦ నందను వీడక వెంట వచ్చెదన్. ౬౩౧
- చ॥ మురువగు వక్షముం గలుగు ♦ మోహనరూప! యభిప్రమేని సం
బరమున నాబలంబుఁ గొని ♦ వచ్చెదఁ గాచెద నొక్కవేళ ము
వ్వురు తెవరేని శాత్రవము ♦ నల్పి పయింబడిరేని తొల్ల నే
నిరవుగఁ దాఁకి ప్రాణముల ♦ నిచ్చెద వేడెద వెంటవచ్చెదన్. ౬౩౨
- చ॥ అనుచు గుహుండు భక్తి మెయిం ♦ బ్రార్థన సేయఁగ రాముఁ డిట్లనున్
నినుము సుహృత్తమా! సుగుణ ♦ విశ్రుతి! ప్రాణముఁబోలు వాడ వీ
యనుజుండు నీకుఁ దమ్ముండు ల ♦ తాంగి ధరాత్మజ నీకు మిత్రురా
లును భవదాజ్ఞఁ కేను మఱి ♦ లోఁగిస వాడ నొరుండ నాదునే? ౬౩౩
- చ॥ శ్రమముల నొందు సంతఁ గద ♦ సౌఖ్యము గల్గును జీవోటికిన్
వెనుక సుఖంబుకై చదుమ ♦ వేధ వియోగము గూర్చెనంచు నీ
మనమున నెంచి చింతిలకు ♦ మానుగ నల్వర్ ముంటి మయ్య నె
క్కిను మనమొప్పు సోదరులు ♦ కూరిమి నైదుగు రైతి మియ్యెడన్. ౬౩౪
- ఉ॥ కాలవిపర్యయంబునను ♦ కల్లు నీలుంగు భరింపఁ దోడు కాఁ
జాలిన నీదు తమ్ముండు య ♦ శస్త్రుఁడు దొక్కరుఁ డున్నవాడు నా
కేలలి నేరితో నయిచ ♦ నేల పగల్ జనియించు? నీవు నీ
ప్రోలికి బొమ్ము నే మరలి ♦ పోయెడు నాటికి నిన్ను గాంచెదన్. ౬౩౫
- ఉ॥ అచ్చటి బాంధవ ప్రతితి ♦ నారయ నీ యనుజుండు గల్లెన
ట్లిచ్చటి చుట్టలు గరుణ ♦ నేలఁగ నేరు గెలారు పల్కుమా?
నచ్చిగ నీకు బంధువులు ♦ నాకును బంధులు గారొ? వారలున్
బెచ్చగు దుఃఖ మొందఁ దగ ♦ వే? మదనుజ్ఞను వారిఁ గావుమా. ౬౩౬
- ఉ॥ ఆనతి మీఱలేక మది ♦ సంగద వీడఁగలేక చూచు వా
రీ చరుడేదొ రోగపడె ♦ నేమొ యనం జను శృంగిబేర భూ
జానియు వీడుకోల్పెడనె ♦ జానుగ భూషలు దాల్చుకేకిబోల్
జానకి లక్ష్మణుండు రఘు ♦ చంద్రుండు పట్టి రరణ్య మార్గమున్. ౬౩౭

౨. వనప్రవేశపటలము. (౪౭)

చ॥ వెడఁగులు పోడిమిఁ వలఁచు ♦ వేశ్యల డెందమువోలఁ జెమ్మయొ
క్కెడయును కద్దో లేదో యని ♦ యేర్పడ శంక వహించు నట్లు ల
ప్పుడమియు నెండఁ బాటు మిడి ♦ వొందుచు వేసఁగి వచ్చువేళ రా
ముఁడు చనుదేర మేఘములు ♦ మూఁగెడు జాడలు దోచె మింటిపై. ౨౩౯

చ॥ గ్రహపతి లేత వెన్నెలల ♦ కై వడిఁ గాయఁ దరూత్కరం బను
గ్రహమున నీడ లీన ఘన ♦ కాండము సోన మోర్చ గంధ సం
గ్రహుఁ డనుకూలుఁడై వెలయఁ ♦ గైపున నెమ్మిళు లాడఁ జారు వి
గ్రహు లెడఁ దాపముం గొనక ♦ కాననవీధిఁ దరించి రిమ్ముగఁ. ౨౪౦

మ॥ ధరణీజాతను గాంచి రాముఁడను డెం ♦ దం బింపు సొంపార నో
హరిణాక్షీ! యిటు చూడు మింపయిన వ ♦ స్త్రాభిల్ ఘటింపించు మే
లైరవుం జూపెడు నింద్రగోపములు ను ♦ ర్వీఁ కేలపూరానులుఁ
ధరణీ దేవికి రత్నహరి విధి ను ♦ ద్యత్కాంతులం జిమ్మెడుఁ. ౨౪౧

శా॥ రోలంబంబులు పాడ మద్దెల మొగుల్ ♦ మ్రోఁగింపఁ బింఛంబులఁ
లీలఁ నిప్పి నటించు నెమ్మిళులు నీ ♦ నెమ్మీ ననంఖ్యాక నే
త్రాలం జూచుచు నీదు వేసలి క్రియఁ ♦ రాజుల కుండంగఁ బే
రీలఁ బర్వము ముచ్చుకొన్న వయినం ♦ బింపారగాఁ జూచితే? ౨౪౨

చ॥ పరవిన కాంతు లుల్లసిలు ♦ పచ్చని మేనును రాగ వక్త్రముఁ
బారసిన కీర వారములు ♦ పోల శిరీష లతాంత రాజుపై
నిరవుగఁ గూరుచుంట గణి ♦ యించిన నీదు ప్రకోవ్యమందు వ్రా
లు రహఁ జెలంగుఁ గాంచితె వి ♦ లోల విశాల మృగాక్షీ! యియ్యెడఁ.

తే॥ ఆవ్ర పల్ల వ లలిత వ ♦ ఙ్గాంగి! చూడు, సమలి పిల్లలు జింక కూ ♦ నలును నీదు
మేనివన్నియ చూపుల ♦ మేల్మొగాంచి, తమకుఁ జాట్టలబనియె యెంచి దాయుచుండె.

తే॥ ప్రనవ రాశిలో నిద్రించి ♦ వచ్చుకేకి, పింఛమునఁ దావి యుండుట ♦ పెట్ట గాంచి
ప్రణయ కోపాస దానిజే ♦ రంగ నీక, తిరుగుచుండుట చూచితే ♦ తెఱవ మిన్న!

తే॥ వికచ కంకేలి నెఱుని ♦ విరుల యందు, గండుఁ దుమ్మెదల్ వ్రాల బం ♦ గారునూఁడు
బొగ్గులందున లేచు ని ♦ ప్పులను పోలి, వెలయుచుంట వీక్షించితే ♦ విధు నిభాస్య!

తే॥ నాగలింగ కలిక నొక ♦ నమ్మిగాంచి, పామని తలంచి నోటితోఁ ♦ బట్టి కొన్న
సరణిఁ గని విరి మొల్లులు ♦ నలుపు చుండు, మందహాసంబు గంటివేమధుర వాణి!

ఉ॥ కోనల సంచరించు పులి ♦ కూనలు చీకటి ముద్దలన్న చె
న్నానిన హస్తీ పోతములు ♦ నొద్దిక గొల్లల యింటి క్రేపులక
బూనికఁ గూడి వైరమును ♦ పొందక వీడెడు నిచ్చలేక మే
లానిక సంచరించి చెర ♦ లాడుచునుండుట గాంచితే చెలి! ౨౦౮

చ॥ ముడువఁగఁ దగ్గ పూలు పరి ♦ పూర్తిగఁ బూచిన గుత్త సంతతుల్
దొడిగిన పెక్కుకొమ్మలు మ ♦ ఘనప్రసవంబులఁ దాల్చు కొమ్మలొ
క్కెడ దిగి నీరమాడు క్రియ ♦ నింపగు తెల్లని పట్టువల్వకై
వడిఁ దగి తావులం జిలుకు ♦ వారిని మున్నట చూచితే నభి! ౨౦౯

ఉ॥ నీటగు వింటి కొప్పు లలి ♦ నెన్నదు రొప్పు వరాలకుప్ప! యీ
పాటలి మొగ్గలందు చొరఁ ♦ బాఱఁగ లేకెదేంట్లు మిక్కిలిక
వాటము గాఁగ విచ్చు ప్రస ♦ వంబుల పైకెగఁ బ్రాణి యుండుటల్
హాటకమందు నీల మణు ♦ లంటిన చందము దోచుఁ గాంచితే. ౨౧౦

చ॥ పరిమితి మీఁకీ త్రాగు మధు ♦ పాయలు కన్నులు తెరవలేక బ
మ్మెర గొని సొక్కి మార్గము గ ♦ మింపఁగఁ గానక తూల, నాడు బం
భరములు గాంచి ముందుగను ♦ పాటలు పాడుచుఁ బోవ మౌన జే
కు రహిని నేగు చుండె నది ♦ గో కనుఁగొంటివే? యంబుజాననా!. ౨౧౧

చ॥ విరి కయిసేత కచ్చకలు ♦ వే యలవాటానరించు నట్లు బం
గరువు హారంగు రంగరువు ♦ గల్గిన వేగిన కొమ్మ లిందు నీ
వరసి తె? నీదు ముంగురుల ♦ యందపు భాలము నంట సూటిగా
బెరయు వినూత్న పుష్పముల ♦ వేడుకఁ జిందఁగఁ జేయుచుండుటల్. ౨౧౨

ఉ॥ నుందరి! తార హణమును ♦ సాంపుగఁ దాల్చు పయోధరంబుపై
సందు హరిద్ర లేపము క్రి ♦ యక సుర తావులు వీవఁ బుష్పిడుల్
క్రందుగ రాలపైఁ బడుచుఁ ♦ గప్పట చేత హిరణ్య ఖండముల్
పొందుగ వానగా నిరిసి ♦ భూస్థలిఁ బడ్డ విధానఁ గన్పడున్. ౨౧౩

ఉ॥ నీ పదకంజముల్ కరఁగు ♦ నే యని హర్షునఁ ద్రోవ నెల్లడక
మోపఁగ మెత్త నొ కరణిఁ ♦ బూవుల రాల్చిన చెట్లఁ జూడు మీ
దాపలి పూవుఁ గొమ్మలు ను ♦ ధామయజేహ! యుడుక్కఁ బోలి మో
పోపని నీదు కానునకు ♦ నొప్పుగ లేక చలించె వెల్లనె. ౨౧౪

సీ॥ నీరజంబులఁ బోలు ♦ నీ పాదముల నీదు, పాదంబులం బోలు ♦ పల్లవముల
ముసరిన తేటి గుం ♦ పులను గాంచెదె? చీడ, టిం బోలు నీవేణి ♦ తీవి యొప్పు

మొగుతులఁజూచెదే? భుజములఁ బోలిన, యెల వెనుక గుముల ♦ లలినిగంటె?
ఈకోకిలపాట ♦ లాకేకీ గమియాట, లీజింక మాపుల ♦ హేల కంటె?

తే॥ కలికలును సూనములు నిండఁగలుగుకొమలఁ, బక్షులటనటఁగూర్చుంటు ♦ వర్ణివ్రాయు
పలుతెగల పూల పక్షుల ♦ వెలసఁబు, నటలు తెర చీరలం బోలు ♦ వానిఁ గంటె.

చ॥ అనుగల మొందు జానకీ ♦ నర్యమ వంశ్యుఁ డీటుల్ వచించుచున్
దనియు విహార పద్ధతిని ♦ దానిని చాల నతిక్రమించుచున్
దినముని యస్త్రై లమునఁ ♦ దేరును నిల్పుట గాంచి రాఘవుం
డౌసితి ముచుఁ బల్కెను ము ♦ నీశ్వర వాటముఁ జిత్రకూటమున్. ౬౨౬

రాముఁడు ధీరద్వాజు నాశ్రమము చేరుట

తే॥ మించు ప్రేమను మనసు పూ ♦ రించువాఁడు, చిరము తిరముగ సిద్ధికై ♦ చేయుతపము
ఫలము గనుటెఱిగిన భర ♦ ద్వాజ మాని, పూని భవరోగ నైద్యుని ♦ గానవచ్చె.

క॥ గొడుగును దండము కుండిక, జడముడులును జింకతోలు ♦ సంధించి వెనక్
దడఁబడక త్రోవఁగాంచుచు, నడచి యెదురు వచ్చె యోగి ♦ నాథుం డటకున్. ౬౨౭

సీ॥ నాల్గు వేదములు ఘు ♦ నాశ్రమ పదరీతి, నటనంబు నలిపెడు ♦ నాల్కవాఁడు
లలున సృజించు ప్రా ♦ ణులు సమస్తం బాక, రూపునఁ గాంచు కా ♦ రుణ్యమూర్తి
యెల్ల లోకముల ♦ సృష్టించు నేర్పున, హరినాభిఁ బుట్టని ♦ యశర ధాత
మునినాథ నికరంబు ♦ ఘన శిరోమణి యగ్ని, పూజ తప్పక చేయు ♦ పుణ్యమూర్తి

తే॥ రాగరాఘవేంద్రుఁడునుమాధర్మనముచేసి, మునిపదములకుముమ్మాఱు ♦ మొక్కిలేవ
నతని గాఢ పరిష్కరగ ♦ మాచరించి, తపసి వేషంబుఁ గాంచి చి ♦ తయు నహించె

క॥ చిరము ధరనేలఁదగు నీ, తిరుణంబుఁ దపసి రూపు ♦ దాలించి వసులన్
జరియింప వచ్చు కారణ, మరయఁ దగున యేని తెల్పు ♦ మా? యని యడుగన్

చ॥ జరిగిన వృత్తి మాతనికి ♦ స్వప్నముగా వివరింప మాని ని
వ్వెరగాని యిట్టి చెర్చి ప్రభ ♦ వించునె యీ యుగమందు నక్కటా!
జరుగక తప్పునేమి విధి ♦ చక్కటి; గొప్ప తపంబు చేయదీ
ధరణి యటంచుఁ జాలఁ బరి ♦ తాపము నొందెను డెందమంచునన్. ౬౩౦

తే॥ కేరళ కమ్ర వాక్య వర ♦ బింబ నమోష్ఠి విదేహ కన్యతో
శ్రీశనిభండవౌ సిన ము ♦ హిం బరిపాలన సేయు మంచు భూ
మిశుఁడు నాహితుండు వచి ♦ యించి యనంతర మిట్లు పంపి జీ
వాశ గడించువాఁడు భువి ♦ నాటడిఁ బొందక యుండుఁ జెల్లరీ ౬౩౧

చ॥ తొడరిక గాఁగ సౌఖ్యమును ♦ దుఃఖము వచ్చుట సాజమేదా?
 సృడమని దేహి చేయు తన ♦ పుణ్యము సాపము చేత నస్వియుం
 నొడరును మిన్న కిక్కరణి ♦ దుఃఖము నొంది ఫలంబె? యంచు దా
 దకవుచు రాముదేహము ము ♦ దంబునఁ దోకొని యేగ నింటికిఁ.

ఉ॥ పూతగుణుండు యోగికుల ♦ పుంగవుడొడటఁ దోడి తెచ్చి ప్ర
 స్థిత తలంబు చూపి గుణ ♦ వేశల వాక్కుల నాతి ధేయముల్
 బ్రాతిగఁ జల్పి కాయలను ♦ పండ్లునొసంగి తనూజలం బలెక
 బ్రీతిగఁ జూడ రాఘవులు ♦ వేడుక నిల్చిరి రేయి యచ్చటఁ. ౬౬౮

తే॥ ఇతనితో మనమిట వసి ♦ యించు కతన, నుగతి గలదని తలపోసి ♦ సుజనహితుని
 రాముఁగని భరద్వాజుండు ♦ ప్రేమతోడఁగలదు వచనీయమని యిట్లు పలుకఁదొడఁగ

చ॥ కలవిట నిండుగా జలము ♦ కాయలు పూవులు పండ్లు దుంపలుఁ
 గలిగిన చితలుం దొలఁగుఁ ♦ గ్రచ్చుటఁ బుణ్యము వృద్ధి నొందెదన్
 గలుగద యంతకంటె మఱి ♦ కండు ప్రశాంత సుఖనలంబు మీ
 రలు మముగూడి యుండినఁ గ ♦ రంబు కృతార్థుల మాదు మిమ్మహిన్.

శా॥ అంతర్వాహినియా సరస్వతియు సూర్యాస్త్రీయనంజాత యీ
 ప్రాంతంబందె సురాపగం గలియు ది ♦ వ్యజ్జేత్ర మీతావు వా
 క్కాంతుండిందు వసింపఁగా నెడఁద ను ♦ త్సర్వించు మా బోటికి
 చెంతంజేరఁగ దుర్లుటంబు లభియిం ♦ చెం బూర్వపుణ్యంబునఁ. ౬౬౯

చ॥ అనియిటు పల్కు మానిఁగని ♦ యంజలితో రఘురాముఁ డిట్లనుక
 మునివర! కోసలంబునకుఁ ♦ బుణ్యతలంబిది దవ్వగాదు మా
 జనములు గుంపు గుంపులుగఁ ♦ జక్కన వచ్చి వసించు రిందు మా
 యునికి నెఱింగిరేని యది ♦ యొప్పుదు మీరు గ్రహింపఁ జాలరే? ౬౭౦

ఉ॥ నావుడుఁ దావసేందుడను ♦ నాయమ యిద్ది నిజంబ యొప్పితిఁ
 వాఁచి నీవనంబుఁ గడ ♦ వక దశయోజన దూరమందునఁ
 దేవతలెల్ల బ్రాంజలి ను ♦ తింపఁగ నొప్పిన చిత్రకూటమే.
 నీవు వసింపఁ దగ్గ దది ♦ నిక్కము నాకముకంటె నింపగున్. ౬౭౧

తే॥ మురిపమున నిట్టులను యతి ♦ వరునకెఱిగి, మూపురును చని పిల్లన ♦ గ్రోవులూఁదు
 గొల్లవలై లుపత్యక్ ♦ లెల్లఁగడచి, యమునఁ గాంచిరి కడఁక మధ్యందినమున, ౬౭౨

శా॥ సారంగంబులు నీరుద్రావుటలు భా ♦ న్వద్వంశ సింహంబు లా
 స్వారం గాంచి పవిత్ర వాహినికి హా ♦ స్తాబ్జంబుల నోడ్చి వి

స్ఫారంబైన ధరా పరాగము విడక * స్నానంబు గావించి కాం
తారావళముఁ గొంచు నిల్చి రగ బృందచ్ఛాయ విశ్రాంతికై. ౬౭౧

ఉ॥ అవ్వల వాహినిం గడుచు * టారయుమా యన లక్ష్మణుండు తా
నవ్వనిఁ గల్గు వంశముల * నంటఁగఁ గట్టి కలంబు చేసి పై
జవ్వనియుక్ రఘూత్తముఁడు * చయ్యన నెక్కఁగ రెండు చేతులున్
మవ్వపుఁ దెడ్లుగా రుషము * మాష్కిని త్రోచుచు దాఁటె నన్నదిక్. ౬౭౨

తే॥ రాము తమ్ముని భుజ మంద * రంబు తిరుగ, నొక్క ప్రక్క నీరంబు తూర్పుదధిఁజేర
మిగులు జలములు పడమటి * మేరఁజేరె, దెప్ప వై శంబ యావలి * దిక్కుఁజేరె. ౬౭౩

ఉ॥ నారలు దాల్చియుం ద్రిభువ * న ప్రతిమారులు దంతివైరి గం
భీరులు తీరమెక్కియట * పం బహుదూరము వోయి కొమ్మలున్
వేరులు మాఁడి ధారణియు * వేడిమి నొంది కనంగఁ జిత్తమున్
నీరుగఁ జేయునట్టి యొక * నిర్జల భూమిని గాంచి రయ్యుడన్. ౬౭౪

ఉ॥ జానకి యీభువం గడవఁ * జాలదయంచు విభండు చింతిలన్
భానుఁడు శీతభాను చెలు * వంబునఁ జందన శీతలత్వముం
బూనెను మాఁడి నల్లనగు * మ్రోడులు వెంటనె పల్లవించె ఘో
రానల మంత నంబుజ వ * నాకృతి నొండె మనోహరంబుగన్. ౬౭౫

ఉ॥ వేచిన విత్తులట్టి కఱి * వేండ్రపు రాఖులు కోసి మెత్తగా
వై చిన పూలఁ బోలినవి * వేగిన తీగలు నన్నెఁ గోటలం
బూచిన చిల్మువోయి సుధ * వొంది భుజంగము లుండెఁ దృప్తిమైఁ
దోచిన మేఘముల్ గురిసెఁ * దుంపురులన్ భువనంబు చల్లఁగాన్. ౬౭౬

తే॥ హింస్రకులగు వేటరులు ఋషీంద్రులైరి, యాకలియె లేక పగవీడియలరి తడవు
పులుల కడఁ జేరి సారంగ * పోతకములు, పాలు ద్రావ సాగిన యవి, భయములేక

తే॥ కొండ చిలువలు క్రూరంపుఁ * గోవమీఁగి, నీటదిగిచవి వోలె శాం * తిని వహించె
వంశములుచిట వెటమండు, వరుసమాని, కుందరదనల బాహుల, కొమరుదాల్చె. ౬౭౭

చ॥ కనవు పెరిగి పచ్చనగు - కంబళముం బఱపించి నట్టి సాం
పెనఁగె మయూరముల్ పురుల - నింబుగ విప్పుచు వేశ్యలంబలెన్
బానఁగఁగ లాన్యముల్ నలిపె - బోయెడు త్రోవల గండుఁ దుమ్మెదల్
దెనలను వైకికాళి బలె - దృష్టిగ గానమునేసె నయ్యుడన్. ౬౭౮

చ॥ ఫలము లకాలమయ్యుఁ బరి - పక్షములై యిల వ్రాలుచుండె దుం
ఖలు తమ వేళ్లతోడ వెలి - వాటి కనబడె భూమియెల్లఁ జూ

పులఁ దరుజాలముల్ సాగను - పూనిన చానలఁ బోలెఁ; బేమ మ
గలముగఁ గూర్పు శీలమున - కంటెఁ దపం బొకరుండు గల్గునే? ౩౮౦
తే॥ బోయ పల్లెయు మునిపల్లె - యాయెఁ గెంపు, బోలె నెడనెడ నారున్ర-పురుగులొలసె
వృక్షములయందు చింతించు-పెంటులఁ గని, గండు కోయిలల్ ప్రియమున-గారపించె.

చ॥ వెనుకకు వచ్చువేళ విని ♦ పించిన నాథులఁగాంచి ప్రాణముల్
తనియఁగఁ గొగిలించుకొని ♦ దాడికి నంపిన యావతంబు నె
మ్మనముల కై వడిం గుముల ♦ మాఁడిన యమ్మరు భూమి, గెల్చి వ
చ్చిన ప్రియులం గనం జెలఁగు ♦ చేతములం బలె నయ్యెఁ జల్లనె. ౩౮౨

మ॥ మరుభూమిస్థలి దాటి మువ్వ రెల రే ♦ మన్నీడు గర్భంబునకే
మఱుఁగఁ గర్జిలు మేఘపాళిఁ గని నం ♦ భ్రాంతాంతరంగంబుతోఁ
గరిశీవారముగాఁ దలంచి గజముల్ ♦ కై సాచు నెత్తెన భూ
ధరముం గాంచిరి చిత్రకూటము మునీంధ్ర ధ్యాన సంవాటముక. ౩౮౩

౨ చిత్ర కూట పటలము. (౩౮)

చ॥ వినుత సురాళికిఁ మనకు - వేటిమి నొండక యొక్కయాకృతిక
మొనసి వినిశ్చలం బయిన - పుణ్య పథంబునఁ బోవు రాఘవం
డసఘండు సీతకా శిఖరి - యందలి సుందర దృశ్య వీక్షచే
బొనరు పథిశ్రమంబు మఱు - వుచ్చుచు నిట్లను నిఁచుపల్కులక. ౩౮౪

తే॥ అలరుఁబోడిఁచూడుమ యువ-త్యక్తతలముల, నేలకులతీవియలును త-మాలములును
సీరదములు వారణములు - వేటుపఱచి, కాంచరానట్టి కరణిని - కాననయ్యె. ౩౮౫

తే॥ కువలయాక్షిరో! కాంచుము-కొండఱొడిది, యురణములుమరకతరత్న - కిరణమితి
బలయ భానుని పచ్చని - వాయవములఁ, బోలి విలసిల్లు చున్నవి-పూతచరిత! ౩౮౬

తే॥ మదగజంబు లడఁగు పెద్ద-యుదరములను, దొరయు పాములపొరలు వె-దుల్లయందు
దగులు కొని కదలుచు నయో - ధ్యాపురమున, సాధశిఖర ధ్వజము లనఁ-జాలెఁగంటె!

తే॥ పగడములు పొదిఁగినయట్లు-ప్రభలు వెడలు, కైల పార్శ్వంబు లందెల్లఁ-బాలఁబోలు
చమర వాలముల్ గదల వి - ద్రుమగిరీంద్ర, జనిత నిర్మరిణింబోలు - చాయ గంటె!

తే॥ కుపిత సింహ పాటిత గజ-కుంభములను, రాలుముత్తెముల్ మగువల-ప్రణయజనిత
కోపవేళను రాలు కుం ♦ కుమ విలిప్త, మాత్తములన నొప్పారు ♦ మగువ కంటె!

తే॥ శశికి విడిదిగా నెత్తిన ♦ చందమొప్పు, గొనబు కెంపు సొంపులు నింపుఁకొండకొమ్ము
హర కపర్దము గాఁగ నం ♦ దలత ఝరము, లందు వసియించు గంగ నానడఁదెఁగంటె

తే॥ తలల మానికములతోడఁగదరలు పన్న, గములు చూడఁగా మదకరీంద్రములుకెంపు
ముఖ పటంబులతోఁ బోవు* మురువు దోఁచె, గంటివే సుధామయి! కంటి*కటవుదీఱ.

తే॥ రత్నఘటయుగళమును దా*రంబు మోచు, ననువు బోలు కౌనొప్పు ల*తాంగి! కంటె
ననుచు చందన వనములు * శభముగఁపు, నందు చొచ్చి పోయెడుక్రియ*నబ్బుడొప్పు

తే॥ ఆకురెమ్మలఁగొని మూఁగు - నభులఁదోలి, జేసియంగొని కరిణికి - నానఁ గరము
చేత సందిచ్చు నెలవయఁ * జెనయు దంత, ములను గల హస్తి గాంచితే - తలిరుబోణి!

చ॥ మనుషంగఁ గర్తయెన హరి * మాయ నడంగి కనుగ రాకయు
న్నను విజితాక్షులైన మఁని * నాభులకుఁ బయలైన యట్టి భం
గిని తనయందు డాఁగి కొను * కింపురుపావళి గానిసించు పొం
తనము వహించె గాంచుమి వి * తర్జితా పటికంపు బండలక. ౬౯౮

ఉ॥ ఆడెడు నెమ్మొకంటె గడు * కందము నొందిన కోకిల స్వరా!
మోడి యెడవంతోఁ బతుల * మోములఁ గాంచక యల్ల నూను నా
చేడెలు కామె వల్లభులఁ * జేరఁ దపించుచు రోయునట్లుగాఁ
బాడెడి కిన్నరాంగల * పాటల వైఖరి వింటె? యుగ్మలీ! ౬౯౯

ఉ॥ ఎక్కిడు విల్లువంటి నుడు * రించుక వంచి కనుగొనక వెదు
ళ్లక్కడ నక్కడక దగుల * నారఁగఁ గాటు మరంద విందువుల్
మిక్కిలి, యందు వేటరులు * మేగలి దుంపలఁ ద్రవ్వటించు న
ల్లిక్కల నిండె జూచితే య * హీన సతీత్వ మహిష్ జీవమా! ౬౯౯

తే॥ ఎలమితో గుతుకంబుతో - బలకమాడు, నాడుకోతి నిర్జర జలం - బలమి చల్ల
నెదుటి దరిఁజేరి గడ్డయె - యెనఁగు మొగులు, గలఁచి చల్లులాడెడు మగ-కపిని కంటె!

తే॥ వత్తిలేనట్టి యమృత దే-వంబ! యెండ, వంటి పరిధి కాంతులు స్థిర - త్వంబునొందు
కెంపు గుండులు వెవ్వేట-క్రిందికి దిగు, పెక్కురకె వింబములఁ బోలి - వెలిగెఁ గంటె!

తే॥ శీలమా యరుంధతికిని - చెప్పుజాణ! ఇమ్మహావని వేగిన - కొమ్మలెల్ల
స్వర్గ పుష్పాబులం జల్లి - శాపములకు, నెఱుగి లేచు వారిని పోలు - తెఱుగు కంటె!

తే॥ తలిరుఁ బోణి! యుష్ణకరుఁడు- తడవు నట్టి, శిఖరిపైఁ గొట్టచేల్చాచు - చెలువ లరసి
పిట్టలందోల నొడిసెల - వినరుమణులు, మింటఁ జక్కల మాడ్కిని- మెఱయుఁగంటె!

తే॥ ఎఱుకు లగురు కట్టలఁ గాల్ప-నెగయు పొగయు, మునుల హామకుండమ్ముల- మొనయు
గలిసి పెనుగిరి శిఖరంబు-కరణఁ బర్వె, రాజవదన! కంటినె యంబ-రంబు దెనను. ప్రొగయుఁ

చ॥ గుమగుమ గుప్పు వాననలఁ - గూడిన దీర్ఘ విసీల కేశ భా
రమునఁ జలించు కౌనుగల * రామ! వియన్నదిలోన బుక్ష నం

ఘము నలె మీలు గాన వగు ♦ కై వడి పట్టిన నిర్భరంబులకా
నొమరుగ రత్నముల వెలసి ♦ కుప్పలుగాఁ గనిపించుఁ గాంచితే॥ ౭౦౦

తే॥ సజపు కెంపు బండలలోన ♦ నిజుము కొనుచుఁ బచ్చబండలలోఁగానఁ బడుచునుండు
కినుక గొన్న వివాధరాం ♦ గనల యడుగు, లత్తుకల జాడఁగంటివే ♦ లలితవాక్య!

తే॥ జలకమాడు రంభాదుల ♦ జడలనుండి, నిడిచివై చిన నినుమాని ♦ విరులతోడ
మోరలివచ్చు రత్నములతో ♦ మెఱపు వలపు, గలిగి పాటుయ్యరులఁ గంటె? కలికిమిన్న!

తే॥ వేటరులు చేలఁగావంగఁ ♦ బెట్టినట్టి, పలకలెత్తి వాయించు కోఁ ♦ తులను గంటె!
అందికొని చేత సెలవంకఁకందుడుడుచు, గోలయగు కొఱవలఁ జూచి ♦ తే?లతాంగి!

తే॥ మాధవీ నికుంజములందు ♦ మగలఁబాసి, వేల్పు మగువలుండిన జాడఁ దెల్పుచుండ
నల్లనై మాడినట్టి యీ ♦ ననలతోడి, తల్పములఁ గాంచితే? సహాధర్యచరిత! ౭౦౧

చ॥ తలఁచిన యట్టి దేవనుధ ♦ తప్పక యానిన వారి మాడ్కిఁ బే
రెలమిని పొందు జానకి! ర ♦ హింపఁగ సీపెనుమాఁతులందు దీ
వలఁ దగిలించి యుయ్యెలల ♦ వారక యూఁగుచుఁ జెంచువాండ్రఁ చె
ల్లులు రహిఁ బాడఁగా నశున ♦ పక్షులు వచ్చుచునుంట గాంచితే! ౭౦౨

తే॥ మేనకాదులు క్రీడించి ♦ తానమాడఁ, గలపమును కుంకుమముఁ గల్ప ♦ కంబు లించు
మంగళ ద్రవ్యములు గలి ♦ యంగ సీటి, తుంపురులు పరిమళముఁ బొందుటను గంటె!

తే॥ అడ్డుకొని మూఁడు జాలకే ♦ యధికమైన, చల్లఁదనము పాంథులకు నొసంగుచున్న
శిఖరరాజంబు సూర్యుండు ♦ చేరమేటి, ముకుటము దాల్చు తీరునఁ బాలించెఁగంటె

తే॥ మానికంపు బండల మీఁదఁ మలసినెదురు, పొదలు రాల్చిన ముత్తియఁములువెలుంగ
నంజ విన్నంటఁ బరున్న ♦ క్షుతినమితి, కరణఁ గానంగ వచ్చుటఁ గాంచుమబల! ౭౦౩

తే॥ విజిత సంక వీణారావ ♦ నిమల శుకమ! పూచు మోదుగు లెడనెడఁ బాలుచుచుండ
వనము మండుచు నుండెడు ♦ పగిది దోచెఁ, గాంచితే దూరభాగంబు ♦ కన్నులలర

ఉ॥ చెందోవలందు గాజులను ♦ చేర్చిన చెన్నునఁ గానవచ్చుకే
లొందిన జానకి! కలభ ♦ యూథము శుండము తోలుసంచి గాఁ
బొంది జలంబు నిందికొని ♦ పోయి తపస్సుల కుండికానళిం
గ్రందుగ నింపుచుండుటలు ♦ గాంచితె యచ్చటి చిత్రలీలకా ౭౦౪

తే॥ వంపుతోఁకలు కూర్మికి ♦ వంగు మనసు, గలుగు కోతులు వృద్ధులఁ ♦ గనులులేని

తాపనులఁ గట్టలంబట్టి ♦ దారిచూపు, చుండు వేడుక గాంచితే ♦ యుత్పలాక్షి!

తే॥ పురులు విప్పియూరముల్ ♦ మునులహోమ, కుండములనగ్ని వడిరాఁజుకొనఁగ విసరు

చుండుటలు చూచుచుండుకృశోదరీ! ప్ర, శస్త్రయతుల మహిమన్నెన్నఁ శక్యమగునె?

తే॥ చెట్లఫలముల రాల్చెడు + చెడుగుణంబు! చెలఁగు కోతులు ప్రత్తిని + చిక్కుదీసి
పోగుచేసి జం దెములకై + మునుల కొనఁగు, చుండుటలు కాంచుచుంటివే! యువిదమిన్న!

తే॥ మావి పనన యరఁటిచెట్ల + మంచిపండ్లఁ, దెచ్చి యిచ్చు కీశమ్ములఁ + దెఱవ! కంటె
దుంపలం ద్రవ్వకొని భక్తి + తోడఁ దెచ్చు, కీటుల నిటఁ గంటివేపైఁడి + కీలుబొమ్మ!

తే॥ కొండవరి జొన్న రాగి కం + కులును వెదురు, బియ్యమనుములు నీ నన + చెయ్యివంటి
నోళ్లుగల కీరనికరమ్ము + మల్ల నుండి, తెచ్చిమునుల కిచ్చుట గంటె + మచ్చెకంటి!

తే॥ దంతములు తేజరిల్లు మ + దావళముల, నెత్తుకొని మ్రొంగు భుజగంబు + లు తమజన
భాతి వినతిమై జటిలులు + పదములుని, త్రొక్కు మెట్లగు టరసితే + నిక్కులాఁడి!

తే॥ చపలనేత్ర! యాకొండపైఁ + దపముచేసి + కన్నుల ముద్రశ్రువులు కుండ + కరణిరాల్చు
వారలకు ముక్తినియ దేవతలు వచ్చు, మింటి తేరు లెండలఁ బోల + మెఱసెఁజూడు

చ॥ తపనుని మ్రొంగి యాజ్యమును + త్రావిన కుంతముఁ బోలి కాలుఁడుకొ

విపుల భయంబు నొందు కడు + విప్పగు కాటుకకంటి! జానకీ!

ఉపగత సూతికాశ్రమము - నోర్వఁ గరేణువులకొ భరించి త

ద్విపములు నొవ్వనీకొదవి + తేటిచి పట్టుచునుంటఁ గాంచితే! 2౨౦

తే॥ నీదు మైకాంతి మెఱువని + నిశ్చయించి, ఘోషలు పుట్టలఁ దూటుట + పడఁటి! కంటె
జలద నావంబు సింహ గ + ర్జనమయంచు, గలఁగిపాటు వారణములఁగలికి! కంటె,

చ॥ అఱని గృహస్థ ధర్మమున + యందె తపంబును సత్యముకొ దిలం

పఱచిన యాజ పుత్త్రకుండు + పైదలి కిట్టి వినోదముల్ ముదా

కరముగఁ జూపుచుం జని ను + కర్ములు తాపను లందు కానరా

నెఱఁగి ముసింద్రవహ్యులకు + నెచ్చగు విందయి యుండె నచ్చటకొ. 2౨౧

క॥ వెనఁగాల నేమి నాఁజను, ననురుని యునులుల హరించి - యరుణంబయి యా

కసముఁ వెలసి చక్రము, పనదోఁచెం బళ్ళిమాద్రి + భానునితీరుల్ 2౨2

తే॥ చక్రదారిత దనుజవి + స్తారదేహ, గళితర క్తంబు నా సంజ + కావి పరమ
వానినోర విఱుగు కోట + పల్లవోలె, నందమొదెను మింటలే + జందమామ. 2౨౪

క॥ సుదతులకు ముఖ వికాసము + పొదలించుచు నలిన పుష్ప + ములు ముకుళించెకొ

పదపడిగనముఁ బోలిన, హ్రదముల రిక్కులను పోలి + యలరెం గలువల్ 2౨౫

తే॥ అఱు మగ కోతులట్రమాకులరయచేగె, బిడులుదంతులుసానువుల్ - వెదకవెదలఁ
గాన పిట్టలు నీడముల్ - గానఁ బోయె, జ్ఞాన వేద్యుండు సంజ క - ర్జముల కరిగె 2౨౬

తే॥ కొన్ని పువ్వులు ముడింగెను. గొన్ని విడిగె, రామునకు లక్ష్మణునకు ను - ధామయి యగు
జానకికి హస్తనేత్రకం - జంబు లపుడు, సీరజంబులకై వడి - నేమండింగె 2.౪2

లక్ష్మణుడు పర్ణశాల నిర్మించుట.

క॥ ఉత్తముడు సుమిత్రానుతుఁ, ఉత్తతి తనుమధ్యలోడ ♦ ననఘం డుండఁ
జిత్తమున నెంచి యచ్చటఁ, ఉత్తమునఁ బర్ణశాల ♦ తగ నిర్మించెన్. 2.౪౩

సీ॥ పంగ కట్టల నాటి ♦ పై ననన్దంబుగాఁ, బొడవై న వెదురులఁ ♦ బొందు పఱచి
నడుమ నిట్రాడుల ♦ నాటి పై వానంబు, లమరించి పెండియ ♦ లణంగఁగట్టి
శాక పర్ణంబుల ♦ జానుగాఁ గప్పిపై, బోదకనవు వైచి ♦ బొద్దుగాఁగఁ
బ్రక్కల వెదురుల ♦ బ్రద్దల నల్లి మ, ట్టిని మెత్తి మణిగాన, ♦ మొనరఁజేసి

తే॥ జానకి రామునకు వేటు ♦ స్థలము లుంచి, వాస్తు శాస్త్రోక్తముగ నెల్ల ♦ పనులు తీర్చి
లోనఁ గుంకుమ పంకంబు ♦ తోన యలికి, గోడలకు నదీ రత్నముల్ ♦ కూర్చి యంత.

తే॥ బర్హి బర్హ వితానంబు ♦ పరఁగఁగట్టి, కత్తిఁ గొని వ్రేలు క్రచ్చులఁ ♦ గత్తిరించి
చుట్టు వెలుగు వెదుళ్లతోఁ ♦ గట్టి ననలఁ, బఱచి కొవ్విరుల్ చల్లి ♦ తల్పం బమర్చె.

ఉ॥ ఈవిధి లక్ష్మణుండు రచి ♦ యించిన యొప్పుగు పర్ణశాలలో
దేవతలఁ భజించి జగ ♦ తీపతి యంబుజగర్భునందు న
జ్ఞావళి నన్ను బోటి జను ♦ లందుఁ జరాచర కోటియందు నొ
క్కేవిధి నొప్పు వాఁడు తన ♦ యింటినిగూడి నసించె నచ్చటన్. 23౦

ఉ॥ మాయను సేగి నట్టివగు ♦ మానసముల్ శ్రుతులున్ సుధాబ్ధియుం
బాయని తొల్లి పెంకియు న ♦ మస్తము నియ్యదె యంచుఁ బల్కనౌ
చాయను లక్ష్మణుండు కడు ♦ చాతురిఁగట్టు కుటీరమందు నీ
తాయుతుండై రఘుప్రభుఁ డె ♦ ధం బరితృప్తి వసించె నత్తటిన్. 23౧

తే॥ జానకీ సుమకోమల - చరణయుగళి, కటు శిలాతల మార్గంబు ♦ గడవ నడచె
దమ్ము కరములు గుడిసె నొం - దంగఁగట్టె, సాయమే లేని వారికీ ♦ జగతిగలదె? 232

క॥ అని చింతించుచు దమ్ముని, గనుఁగొని యీశర్ణ శాలఁ ♦ గట్టెడు పని యెం
దున నేర్చితి వని నిలువక, కను గొలుకుల నశ్రువులను ♦ కార్చెను తోడ్తోన్. 23౩

చ॥ పాలుపగు సంపదన్ భరత ♦ పుత్రుని కిచ్చిన తండ్రి యానతిన్
వెలలి వనంబు చేరి బహు ♦ విశ్రుత ధర్మముఁ గాచి భాస్కరుం
బలె వెలిగించు నన్నుతి ను ♦ పార్జన చేసితి నంటకంటె నా
కులతను నీకు మిక్కిలిగఁ ♦ గూర్చితి నంటయె యుక్తవకాఁ గదా? 23౪

చ॥ అని యిటు రాఘవుం డనఁగ ♦ సంతటఁ దమ్ముఁడెడందఁ గుంది య
న్నను తగఁగించి యిట్టులను ♦ నాయక! యన్నకు నేవనేతకై
యనుజుఁడు గల్గు నిక్కమిది ♦ చూరయఁ గష్ట ముఖాంకురంబు నా
టనె యుదయించి కాటనె రు ♦ టంబుగ నిల్చుటెఱుంగవే యచక. 23౬

ఉ॥ ఐశ నటుండ నిమ్ము పరి ♦ హారము దీనికి లేదు ధర్మమున్
మానుట కూడదంచుఁ దన ♦ మానస మందు తలంచి నేవపైఁ
బూనికయుం గుతూహలము ♦ పూర్తిగఁ గల్గిన తమ్ము చింతయున్
లోన నెఱింగి వాని యడ ♦ లుం దొలఁగింపఁగ నెంచి యిట్లనున్. 237

తే॥ ఉర్వి సంపదలకుఁ దుది ♦ యొండు గలదు, భావి సద్గతి యనెడి లాభంబుతోడి
అతుల సమ్మాద మరయ శాశ్వతముగాన, దీనఁగొఱతయేమున్నది ♦ తెలియుమయ్య
తే॥ తమ్ము రాఘవుఁ డిటు సమా ♦ ధానపఱచి, యమరులు నుతింప వ్రతములనాచరించె
తదిసి యగు వసిష్ఠనియాజ్ఞఁ ♦ దరలిట్టి, దూతలైమైరొ వారలఁజూత మింక. 23౮

కా. ద హ న ప ట ల ము . (౧౪౫)

తే॥ సత్య వాక్యతా దూతలు ♦ సరగరేయిఁ, జవలు నిలువక నడచి సూభరతుఁడుండు
హర్ష్యముం గని తమరాశయతని కెఱుక, సఱపుడని ద్వార్ధి న్నితులతోడఁబలికినారు.

తే॥ భరతు నానతిఁ గొనుచు లోపలికి వార, లరుగఁ గుతుకంబు మితిమీఱఁసతఁడుకాంచి
రాజరత్న కిరీట నీ ♦ రాజితాంఘ్ర, యుగళుడగు తండ్రి సుఖుడయి యొప్పునె? యన

ఉ॥ రాజు సుఖుండనంగ యవ ♦ రాజును లక్ష్మణుఁడున్ సుఖా ప్తికిన్
భాజనులే కదా? కుశల ♦ వర్తనులే జననుల్? తపోధను
దోజకు భద్రమే? యనుడు ♦ నితర విచ్చుచు దూతలెల్ల వా
రోజు జెలంగు వారనుచు ♦ నుంచిరి భానతి శ్రీముఖం బటన్. 2౪౦

తే॥ మఱియుఁ గల బంధువుల యనామయము లడిగి, తండ్రి పంపిన లేఖ మస్తమున నునిచి
ముద్రగల దానిఁద్దరగ వి ♦ ష్టుచునె వారి, కిచ్చె సధికంబు గాఁగ న భీష్ట ధనము.

తే॥ మొగమునందునఁ జిఱుఁపున్వ ♦ మొలకలెత్తఁ, బులకములకు శరీరంబు ♦ కులకములుగ
నుబ్బి యగ్రజుఁగించనొ ♦ నుత్సుకతను, విరు లవారిగాఁజల్లెను భరతుఁడపుడు. 2౪౧

తే॥ అరుగఁ బరివార సత్తతికి ♦ నాజ్ఞ యొసఁగి, పెద్దలకు మ్రొక్కివారి దీ ♦ మెనలబొంది
యాయితంబై న తేరిపై ♦ సుజతోడ, నెగడి తిథివారముల గమ ♦ నింప కరిగె. 2౪౨

స॥ ఏనుఁగుల్ ముందుగా ♦ నేగెను రాజు కు, మారులు బారులు ♦ తీరి చనిరి
సాయుధం బగు వీర - సైన్యము నాలుగు, ప్రక్క-లఁగ్రమమఁగా - బలసి వెడలె

నొత్తి శంఖమున * మొత్తి భేరులు, వెలసెను ధ్వజములు . బలీసె ధ్వజులు
మెఱసెను గొడుగులు . బెరసె భూషణ కాంతి, మొరసె నేమి రవంబు విరిసె సురటి
ప్రమాదగై బండ్లపై బహువాద్యములరవంబు, మూగగెదేలులుక్రొవ్విరి * మొగములందు
రేగెమెచ్చు మన్నలము భూ * రేణు చయము, నాగభరితుండుమిక్కిలి * సంబరమున
తే॥ మించి సకిలించి తలల నా * డించుచుండు, నింగి కెగురుమన్న నువేడ్క * నెగయునవియు
బోవఁ దగు వే॥ కే చేరఁ బోవు చుండు, మొగము వాచిన వని నశ్వములునుగదలె.
తే॥ పల్లు కాండ్రు రీతెలవారు * మల్ల వరులు, చక్రతోమరాసి గదా ప్ర * శస్త్ర హస్త
లనుభవం బున్న మావటీ * ద్రుఢక విషయ, శీలరగు వీరులును చుట్టి * చెంత నడవ.
తే॥ పోటులాడుమన్నలుకోడి * పుంజులునుబొ, పేల్లు కముంజులు మఱియుఁబూ * రేల్లు పెంచు
నట్టి వేలరుల మనముల * నలరి వాని, వెంటఁగొని వేడుకగ ముందు * వెడలి నారు.
తే॥ ఉత్తములు కొంద టురముల * నొరసికొనుచు, జరగి చాల్చులునని నిల్చి * జన్మమెత్తి
సురలు జ్ఞానులై యెహిక * నుఖము వీడి, పూర్వ నాశనోకముఁగొన్న * పోల్కినుండె.
తే॥ మధువు చెవులకుఁ గుడిపిన * మాడ్కి వఱలు, మాగధుల కీర్తనధ్వనుల * మలసె దివిని
బడలికిని ప్రాణముం బోలె * నొప్పునట్టి, మద్దెల రవంబు లెల్లడఁ * దద్ద చెలసె. ౭౫౧
క॥ భేరి రుతి మించి ప్రసా, శీరవము చెలంగె మేటి * జెట్టుల పెనుగ
రారవము మించి వందులు, పేరుకొని వచించు వినుతి * పెలుచం దాంకె

భరతుడు కోసలముఁ జేరుట.

క॥ అడవుల నదులను గిరులను, కడచి చెఱకు రసము మడవ * గనిమలఁ ద్రిప్పక
వడియు వలుడ పాలములు గల, పుడమిని కోసలము నేడు * పూటఁజేరెకె. ౭౫౩
క॥ పాలములు మడకల నీగెను, పాలముల పైరులను నీగి * పోయె జలంబుల్
జలజానన జలజంబున, నెలువక యేగుటయె గాక * నీగె నిషయముకె
క॥ పండిన ఫలముల వెలువడి, నిండి రసము దరులఁ బాటి * నిష్ఫల మయ్యెకె
మెండగు పువ్వులు విరిసియు, నెండి దిగువ రాలి వితక * నెఱసెను మంటన్. ౭౫౫
తే॥ పక్వ కాంబు నెఱుంగు కా * వరులు లేక, పండి వరిపైరు తలవ్రాల్చి * పాటుచున్న
మావిపండ్లరసము గని * మలను పొరల, మొదలు మఱిసి ధాన్యంబులు * మొలకలెత్తె
తే॥ పక్షు లాడు పొలంబులఁ * బనులు నేయు, తిల సుమంబులఁ దెగడు నా * నలు గలారు
పనులు నేయరు మడఁతులు * ప్రణయ కోప, మొంది నట్టులు కలుపుల * నూడ్వకుండె
క॥ చిలుకలు పలుకులు నిలిపెను, పొలతెలకుక దూతి వనులఁ * బోవుట తొలఁగె
బలుకవు భేరులు పురవీ, ఘటలో నుత్సవము లెందుఁ * దొడరక యుండెకె. ౭౫౮

- క॥ వేడవు శిరసులు పూవుల, నాడవు చెలిగములు సీట + నాట నెలవులక
బాడవు పిల్లనఁ గ్రోవులు, కాడవు మాడువుల నువ్వె + కర్ణ బిలములక ౨౫౯
- తే॥ వెలయు మొగములుచిఱునప్పు, వీడియుండె, మాడుగులు తావిపోగలను + మానియుండె
దీపములు ప్రకాశములేక + త్రిక్కియుండె, మదవతుల జడల్ సుమముల + వదలియుండె
- క॥ పెరిగినపచ్చని పైరులు, చెఱువుల నిదకములు రామిఁ + జెడు లోభుల మం
దిరముల వాకిండ్ల కడక, దిరిగెడు యాచకుల మోము + తీరున వాడెక
- క॥ వేలుపులు దూరమేగఁగ, నాలుకతోఁ బలుకరాని + నయమున నుజ్జే
త్రాకులు పంటల వీడఁగ, నేలపాలుపుద్గక్కె ననుజు + నీఁగు నొడలు నాక. ౨౬౦
- క॥ లటువంటి కోసలంబును, తటుకున భరతుండు చూచి + తన మదిలోఁ బే
రటమట పడి చెడుగేదో, యిట విన నగు నంచు నూర్పు + లెచ్చుగఁ బుచ్చెక.
- క॥ మఱి యేగి సత్య భూషుండు, తఱిమెడు నరదంబు కంటఁ + దద్దయు వడిగా
నెఱుకఁ బనిచి యాలో మెఱు, పొఱయని సాకేతమును స + ముత్కృతఁ గాంచెక.
- తే॥ వేవెలుఁగుఁగని యిబ్బామి + వేల యెల్లఁ + దిరిగి యలసితి నిలువుము + తిందు రమ్మ
పెనుకఁ బోవచ్చునని నీక్కి + పిలుచునట్లు, గాన నగు ధ్వజ పటములఁ + గానఁడయ్యె.
- తే॥ ధర్మ పద్ధతి నార్జించు + ధనము నెల్లఁ, గోరు వారలు వచ్చి కై + కొనుఁ డటంచుఁ
గీ రికాములు పిలిచెడు + కేకవంటి, మురజ నిస్వనములు మున్ను + మెనయ వినఁడు
- క॥ సధనుల నుండి యిభంబుల, నిధులను దొడ్ల గొనువారి + నెఱిఁ గానుకలక
బుధులును గాయకులును మా, గధులును కొనిపోవు టతఁడు + గానఁడు నగరిన్.
- క॥ ఆవుల మద వారణముల, మావులఁ బెన్నిధులఁ బడసి + మన్ననతో భూ
దేవతలు నడచుచుండుట, భూవిభునందనుఁడు కనఁడు + పుర వీధులలో.
- క॥ పురమున గాయను లిండ్లక, ద్విరేఫములు వీణియలును + తీయని సప్త
స్వరములు వెలిపఱుపను నుం, దరుల కురుల కరణి నొప్పె + దార రహితమై. ౨౬౯
- క॥ కరులను పల్కంకి కలను, హరులను రథములను బండ్ల + నరిగెడు వారె
వ్వరు లేక నగరవీధులు, శర విరహిత సికత సహిత + ఝరముం బోలెక. ౨౭౦
- క॥ ఉత్తమగుణియగు భరతుం, డత్తతి నగరంబు కాఁతి + యందము చెడుటల్
చిత్తమునఁ దలఁచి యనుజా!, యెత్తెఱుగున నుండఁ జూచి + తే పురి? యనియెన్.
- క॥ అరివీర భయద భుజబల!, పుర సంస్థితి చూడఁ జూడఁ + బాలుపటి దామో
ధరు సతి వీధినకలకాం, బురాళి గతి నొప్పుచుండె + బుధ నుతో కంటె, ౨౭౧

తే॥ రత్న భూషణదుసింహపఁ ద్రాక్షముండు, నైన శత్రుఘ్నుఁ డిరుగేలఁ నంజలిగాని
యిపుడు గలిగిన దొక దొడ్డయెడఁ గుఱు నతము, చెడని పురమును సిరిపిడుఁ చెన్నుదోచె

భరతుఁడు కైకగృహంబున కేగుట.

తే॥ అట్లు పలుకుచున్నంతలో - న్యందనంబు, చగరువొర వేగ భరతుండు దిగి విరవిరఁ
దండ్రివనియించు నట్టి సాఁ ధంబుచేరె, మనమునంచున శంకిలు - మల్లడి గొన. ౨౨౪

తే॥ ఉద్ధతభుజుఁ డుత్కంఠతోఁ నుర్విసాధుఁ, డెలమివాడుకవనియించుఁ గృహముసాచ్చి
యెటఁ గానక యిది యల్పఁ హేతుకంబు, గాదటంచు నెఱిఁచె మిక్కిటముగాఁగ

తే॥ జనకు వెదకి విశుద్ధ హఁ స్తముల తోడ, వందనమునెయ నుంకించుఁ భరతుఁగాంచి
యొక్కచేటిక మీఱల్లి యుత్సుకతను, పిలుచు చుండెను రండనిఁ పిలుచునంత. ౨౨౬

తే॥ వచ్చి తల్లికి మ్రొక్క నఁ వ్వనిత తనయు, మనసు తనివోందఁ దడవుచుఁ దనదుత్తల్లి
దండ్రి నేమంబులడుగ నాఁ తుడు వారు, భద్రయుతులని పలికి మాఁ వలనుకొంచి

కా॥ తల్లిప్రేమము పెల్లగిల్లఁగను మాఁ తండ్రిక వడిం గాంచ నా
యుల్లంబల్లల నాడుచున్నయదియెం దున్నాడో నానేత్రముల్
చల్లంగాఁ గనువాడఁ జెప్పఁ గదెప్ర ఁ శ్నంబింక జాలింపు మే
నొల్లం దండ్రిని కాంచు పిమ్మటన నాఁ కుతస్సహ మొప్పారెడుక. ౨౨౮

అ॥ అట్లు తనయుఁ డడుఁగఁ నావంత యుల్లమ్మునందు వంతలేని యతివ తెగువఁ
బలికె నసుర బలముఁ నడఁచిన మీతండ్రి, నురలెల్ల దివము చొచ్చెననుచు. ౨౨౯

ఉ॥ భగ్గునఁ గాల్చునట్టి చెడుఁ వార్త చెవించడ నెత్తివెండ్రుకల్
దిగ్గన నగ్గి గాలుగతిఁ దిక్కటి వజ్రముచేత రావివ్రూ
నెగ్గతిఁ గూలు నగ్గతినిఁ పృథ్విని గూలి చిరంబు శ్వాసముక
మ్రొగ్గక తెల్విదప్పి శవఁ ముం బలె నుండె జనంబు జంకఁగక. ౨౩౦

చ॥ మొగమున కాంతి మ్రగ్గ నరఁ మోడ్చిన కన్నుల నశ్రుబిందువుల్
బుగులుకొనక వెనఁ గొఱచిఁ పూర్తిగ వీనుల జూన్పు రీతి నీ
దగరము లాడ నిన్ను బలెఁ దక్కిరు లెవ్వరు డెందమందు ప
ల్కఁగఁ దలకొందురే? యిటులుఁ కర్కశ మానన వెట్టులెతివో!. ౨౩౧

తే॥ గుహుని కంటె నుందరుండు స్రుక్కుచునులేచి, పరితపించుచు మఱిసేలఁవ్రాలినగచి
వేడిగా నూర్చివేదనఁ మోక్షనముగ, నేడ్చి యేడ్చి తుదిం గాంచఁ కిట్టు లనియె. ౨౩౨

తే॥ ధర్మ నిర్మూలనము చేసిఁ దయనుచంపి, శీతలోన్నత కరుణకుఁ జెలుపు చెఱచి
ఘరణ మొందితి వననీతిఁ మఱచి నాడ, వింతకంటె హెచ్చగు దోష మెద్ది తండ్రి?

ఉ॥ కోపము ద్రోసి కామమును ♦ గోసి యెడందను లోభ సంహతిన్

లోపము చేసి యున్నతిని ♦ లోకము నేలు నిచార! సీప్రజన్

దాపము పాలుచేసి తగు ♦ దారిని సేకయి చూచుకొంటయున్

లోపము గాడె? యద్వియును ♦ లోభవఃగాక యదారమార్గమే? ౭౦౮

తే॥ ఇనుడు మొదలుగా సేకల ♦ నృపుల చరిత, ములను క్రొత్తలు చేసిన ♦ పూతచరిత!

భర్గమేర్వంశముగు విల్లు ♦ భంగజను, ముద్దుకొడుకు నెల్లెడ ♦ బాసిపోయి తిట్లు.

తే॥ అర్య! ధర్మచరిత్ర! యీ ♦ చువనయ్యెను, మ్రుందు వార లేవంశము ♦ నందులేమి

స్వర్గమున మైత్రిగలవారు ♦ చాలగలరు, పాదమని యెంచి యేగితే ♦ భవనవంద్య!

తే॥ తడవు చల్లనై యున్న సే ♦ గొడుగు సేడ, వజ్రలు పలు జేవు లిప్పుడు ♦ వాడి నిలువ

గల్పశీతల చాఱయ నా ♦ కాంతిచేసి, వెడలి నాడవె సేవార ♦ లిడుమ గుడువ? ౭౦౯

క॥ శంబరు బోలిన దనుజులు, పెంబడి మజిమిట్టరేమి ♦ విబుధులు కడగం

డ్లంబడి పరుగిడి సేచర, కాంబుజముల బడిరె? దాన ♦ పరిగితె చెవుమా? ౭౧౦

ఉ॥ శాత్రవు లిచ్చినట్టి ధన ♦ సంపద విప్రులకిచ్చి దివ్యులన్

బ్రాతముగా భజింప దగు ♦ పద్ధతి జేసితి వశ్యమేధముల్

పుత్రుల గంటి భక్తి శుచి ♦ పూజ లొనర్చితి వట్టి పుణ్యచా

రిత్రక! యిట్టి వ్యవస్థ యు భ ♦ రింపని నాకము జేర గోరితే? ౭౧౧

తే॥ తండ్రి! రాముడు వట్టి హ ♦ స్తములతోడ, నున్నవాడని సేచేత ♦ నున్నవ్రభుత

సతని కీయంగ దలచి యే ♦ బ్రతికియుండ, సమ్మతింప డనుచు నిట్లు జరిగితేమి?

చ॥ అరిది తపోబలంబు భవ ♦ నందమి రామున కీపు మోద సం

భరితముగాఁ గలక్రమ స ♦ మార్జిత శీర్షకమున్ ధరింప జే

సి రహిమహోత్సవంబు విల ♦ సిల్లంగ సిద్ధు విశాలనేత్రముల్

గరువము నొందు భాగ్యమును ♦ కాంచవు గావలయున్ సృష్టమా!

క॥ భరియింపలేని చింతను, భరతుం డిటు వనవి వనవి ♦ బాష్పాకులిత

స్ఫురితేక్షణుడై యొకవై, కిరి దేవ వచించె నిట్లు ♦ కైకం గనుచున్. ౭౧౨

తే॥ తల్లియును తండ్రి గురువును ♦ దైవతంబు, జ్యేష్ఠుండును మేరమీఱిన ♦ శ్రేష్ఠగుణుండు

రాముడే కాన సతని పా ♦ దామలాబ్ధ, ములకు మ్రొక్కక నామది ♦ యలత వోడు.

క॥ అనిన నిద్రిని పిడుగుం బో, లిన పలుకుల నారి తేజు ♦ లేమ కయిక నా

తనయా! జానకితోఁ ద, మృణితిో రాఘవుండు వసకి ♦ బోయె ననంగన్. ౭౧౩

క॥ అడవుల నున్నాడని తలి, నుడువగ శుచి మ్రుంగు కరణి ♦ నొగిలి మఱియు నే

చెడుగులు నే వివదగినవి, కడమపడియెవో యటంచు ♦ గంపము నొందెన్. ౭౧౪

చ॥ ఉలికి వడంకి న్రాను వడి + యూచ్చి చొలుమరి రాసువుండు కా
 లకు గమించ దోసము నా + నరైనో? కై వము కోపగించెనో?
 చుల విధి దాల్చె నేమి? మరి + చూడ తొలంగెనో? దేని చేతనో?
 కలకఁ బొలుంగె దెల్పుము క + కావితలయ్యె మదంతరంగమున్. ౨౯౬

జే॥ చెడుగులే రాముఁ డొక్కడఁ + జేయునేని, తల్లి కార్యంబు నోలె భద్రదమయగును
 లెంద్రి మరణించు పిదపనే + దాశరథియు, వసుల కేగెనో? తెలుపవే + యనుడుగైక

చ॥ గురువులఁ దిట్టి కాదు మఱి + కోపము చేతను కాదు దై వమున్
 మోరయదు భానుఁ బోలి తన + దొడ్ల కులంబునఁ బుట్టి నట్టి భూ
 చరుఁడు సజీవుడై వెలయు + పట్టుననే యతఁడేగెఁ గానలక
 ధరణిఁ తినుజతోడఁ దన + తమ్మునితోఁ జరియించఁ బుత్తికా!

చ॥ అని తన తల్లి వల్కుటయు + నాతఁడు దోసము లేద యేని యీ
 సుతఁ బగవారి కుట్రలును + చోపవయేని విధి ప్రకారమున్
 బానరక లెండ్రి యుండఁగనె + పుత్తుఁ డరణ్యముఁ జేరుటెల? మా
 జనకుఁడు పిమ్మటన్ నిసివి + చావఁగ నేల? వచింపవే వెనక. ౨౯౭

చ॥ అనుటయుఁ గైక యిట్టులను + నయ్య వరంబుల నీయఁ గాంచి నే
 వసులకు రాము నంపితిని + వారక రాజ్యము నీకుఁ గూర్చితీ
 దనయ వియోగమున్ మదిని + తాళఁగలేక విభుండు స్వర్గముం
 జెనెను నీవు నా కనులు + శీలల మంద భువం భరింపుమా. ౨౯౮

భరతుఁడు కైకను చూపించుట

ఉ॥ కైక కటూక్తి కర్ణముల - గాఢక మున్నె శ్రవంబు మూసె ని
 భూకుటి దాల్చె నగ్ని నెలి - వుచ్చెను కన్నులఁ జిందె నెత్తురుల్
 వాకొన మానె రోమములు - నహ్ని కణంబులఁ గ్రక్కెఁ జెక్కులక
 సోకె వడంకు కాభుల వ - సుంధర వ్రయ్యఁగ మోదె నార్భటిక.

ఉ॥ కాభుల నేల గ్రుద్దుటయుఁ - గంపము నొందె జగంబు మేరువుక
 గాలికి వారిధిక సుడియుఁ - గంధ గజంబుల నావత్త వడిక
 వేలుపుల్లె భీతిలిరి - వెక్కన మందిరి దైత్యులయ్యెడక
 గాలుఁడు కన్నులక మొగిచె - గల్వల చూడును క్రుంకె జంతునక

చ॥ కలఁగిన క్రూరకోపమున - గ్రాఁగిన యా భరతుండు పాప పం
 కిలయగు నామె తల్లియని - గీర్వాను గారవముం ద్యజించి ని
 ర్మలుడగు రామచంద్రుఁ డెద - మన్నన సేయఁడ యంచుఁ జంపఁగా
 దలఁపక యీనడించుచుఁ బ - దంపడి యిట్లనియెం గటూక్తులక. ౨౯౯

ఉ॥ రక్కసి వీవు నీ చెడు వ ధరంబునఁ దండ్రి గతించె నన్నయుఁ
దక్కక కాననంబులకుఁ ధారెఁ దపం బొనరింప నిట్లు నీ
చిక్కులఁగూర్చు జిహ్వాఙ్ముఖంబు చీల్చక వెమ్మది విన్న యే నిటఁ
దక్కెన యంచు రాజ్యమును ధతాల్చిన వాడన కానె? పాపిని! ౮౦౮

ఉ॥ ఈవును సిగ్గు లేకదుట ధనే నిలుచుంటివి క్రూరరాక్షసి!
నీనిటులాడ వా తెలున ధనే ఛాకికం గొని క్రుక్కకుండితిఁ
భూవలయంబుఁ గాచు పరి ధ పూర్ణ గుణుండగు రాఘవుండు సక
గావలుఁ డంచుఁ దిట్టు నని ధ కాక షమితునె తల్లి యంచెదక? ౮౦౯

ఉ॥ క్రూర వచస్సుచేఁ బ్రభున ధ గూల్చితి వంపితి వన్నఁ గానకుఁ
గోరిక మీఱ రాజ్యమును ధ కూర్చితి నాకయి మాయ లాడి! యీ
తీర్థాకి ధర్మమార్గమని ధ తేర్చెదో? యిట్లుగ నేని ధర్మముఁ
గోరిక యుందుఁ గాక! జన ధ కూటము కోరఁగ నిచ్చగించునే? ౮౧౦

ఉ॥ వంచకురాలు తల్లి చెడు ధ సద్ధతిచేత సనాతనంబుగాఁ
గాంచిన వంశశారవముఁ ధ గాటికి ముఁ భరతుండు పంపినాఁ
డంచు జగంబు దూఱ చిడి ధ యంబున నా తలవంచి మానముం
ప్రెంచి చరించు పేనుఁగయి ధ త్రిమూర్తు కంటె మఱేమి గాంతునో! ౮౧౧

తే॥ తగు సతీత్వము ధర్మ స ధ్ధతిని వీడు, నిన్ను చేపట్టు పతిని వ్రుఁ ధ దించి వరము
గాంచు సేవక పెనుభుజంధగమవుకాక, కలికనేమఱి యెవ్వరిఁ ధ గఱవ నుంటి? ౮౧౨

చ॥ పతి యునుఱుల్ హరించితివి - వ్యాధివో? కావు పిసాచివీవు; జీ
వితము వహించు కంటె వడి - బిద్దుట మేలటు దోరు; నన్ను గాం
చితి సైన మిచ్చి పెంచితివి - నింద దృఢంబుగఁ గూర్చితింక నే
వితమున నేమి గూర్చెదవో? - ప్రేముడి తల్లివి మిన్న కుందువే? ౮౧౩

ఉ॥ సత్యము మీఱలేని జన - నన్నుతు నీవిభు నావిద్రావి యీ
నిత్య విలక్షణంబయిన - నిందను గాంచి ధరక హరించి సం
స్తుత్యముగా నుఖంతు మని - సాక్షితి వాతఁడు వోవ ధేనుకా
పత్యము న్యాయముం జెనయు - పౌరులఁ గాంచియు బుద్ధిమాఱదో? ౮౧౪

ఉ॥ ఇచ్చిన మాటకుం గొఱత - యెంచక తండ్రి గతించె రాజ్యముం
జెచ్చెర వీడుతే తగవు - నేయుట యంచుఁ దృణించె రాఘవుం
డచ్చగ వాని తమ్ముడగు - నాతఁడు తల్లి కుతంత్ర బుద్ధిచే
వచ్చిన రాజ్యమేలెనని - వాడెడు దూఱును నే భరింతునే? ౮౧౫

- చ॥ జనకుడు లెస్వయోగమునఁ జచ్చుటెఱుంగక కైక డెంద మీ
యెప్పు మాల్పు నొందగతఁ మక్కట నేనని యెంచి నెమ్మదిక
జన పరిపాలనంబు లెగఁ జల్లు గలాడని నమ్మి కానకుం
జనియెను గాకి యెండయినఁ జల్లునె రాఘవుడిట్టి పద్ధతిక. ౮౧౬
- చ॥ తిరణకులాభిచంద్రుడగు ఁ తండ్రి తలంపది యేదియైన నా
గురుత మదీయ నేవనము ఁ కోరి యెసర్పుచు నుండినట్టి యీ
భరతుడె లోలక గుటిల ఁ భావము నూనెన యంచు రాఘవుం
దురపుగ నూహనేయ భవ ఁ దుగ్రవరం బొకటైన జాలదే? ౮౧౭
- చ॥ వనముల సగ్రజుండు కర ఁ భాజనుడై ఫలమూల సంతతుల్
దిస నిట నేను జీవములఁ దేకువ దాల్చి నువర్ణ పాత్ర మం
దున రుచులూఱు నోగిరము ఁ తుష్టిగ మెక్కుట గాంచి లోన నే
మని జన మీసడించు? నది ఁ యర్హమె రామపదానుజన్మిక? ౮౧౮
- చ॥ అడవులఁ జేరె రాముడను ఁ సంతనె తండ్రి గతించె గీర్తితోఁ
గడలి వినంబు నా నడరు ఁ కైక వచించిన యా షణంబె నే
విడువక ప్రాణముల్ చెడుగు ఁ ప్రీతిక కన్నుల నీరు గార్తుఁ బ్రే
ముడి గలవారి పోల్కి నిది ఁ బూటక మంచు జగంబు పల్కదే? ౮౧౯
- చ॥ జగములు సమ్మతిం గొనునె? ఁ చావక యే నపనిండఁగాంతునే?
నగరము సందు లక్ష్మీ చర ఁ ణం బిడి నిల్చునె? యేరి తోడ నీ
తగవు తలంచి చేసితివి? ఁ తప్పుడు త్రోవల నేరుచూపి రి
ట్లగడు గడించి పాడి మొద ఁ లంటఁగఁ ద్రుంచి యదేమి గొంటివే? ౮౨౦
- ఉ॥ నీకొల నోటిచే జనకు ఁ నిల్వనఁ జంపితి నింత మాత్రమా?
లోకము నాడి పోయఁ బెను ఁ లుబ్ధత నన్నను పాఱు దోలితిక
లోకము లేల నిల్చితి వి ఁ లుంతత బుద్ధి రవంత దోసముక
సేకడఁ గల్గునే? తెగడు ఁ నీఁగెడుమార్గము నాకుఁ గల్గునే? ౮౨౧
- ఉ॥ ఏనొనరించు కార్యముల ఁ నికను కొందఱు కన్నులారఁగాఁ
గానఁగ నిమ్ము; నాయెడఁద ఁ గానక లోకము ఱ్ఱునేయు; నే
జానున నన్నమోము గనఁ జాలుదు? వంశ వినాశినీ! గరం
బాసని వానిఁ జంప దను ఁ న్యాయము చెల్లెను నాడు మన్నికె. ౮౨౨
- ఉ॥ పాపిని నైన నీనరక ఁ భాజనమా నుదరంబుఁ జేరి నేఁ
దోషఁగ నైన పాతకముఁ ద్రోచి మనోవృథ లెల్లఁ దీఱు సం

స్థాపిత ధర్మదేవతయే ♦ సాక్షిగ లోకము చూచి మెచ్చ నేఁ
దావసి వేష మూని బెడి ♦ దంబగు కానఁ దపంబు పూనెదన్. ౮౧౯

ఉ॥ జ్ఞానులు పల్కు సేతివచ ♦ సంబులె యాడితి నింతనె న నీ
ప్రాణము వీడితేని చెడు ♦ పద్ధతి యోచన నేయలేక యే
పూసిన దానవున్ వినుత ♦ పూత చరిత్రవు ధన్యురాలవున్
మానిని వౌదు దీని కిడ ♦ మార్గము పాచిత మొండు గల్గినే? ౮౨౦

భరతుఁడు కౌసల్య గృహమున కేగుట.

చ॥ అని వచియించి యా భరతుఁ ♦ డంతట నీ చెడు క్రూర కర్మముల్
పనివడి పూని కాఁ జలుపు ♦ పాపినె యొద్ద వసింపఁ జాల నా
కొనరిన దుఃఖముల్ దొలఁగ ♦ ను తమ శీలయుఁ గోసలేక నం
దనయగు తల్లి పాద నలి ♦ సంబుల వ్రాలెద సంచుఁ జయ్యనన్ ౮౨౧

ఆ॥ వెడలి యచట రెండు ♦ విధముల కౌసల్య, యడలుచుండ నామె ♦ యడుగుల కడ
పుడమి పగులు పగిదిఁ బడుచు నమ్మా! యని, యవలఁ బలుక లేక యడలె బెలుచ.

ఉ॥ నాకులు సంతసింపఁ గరు ♦ ణంబుగ నేడ్పుచుఁ బల్కుఁ, దండ్రి యే
లోకముఁ జేరే? సద్గుణ వి ♦ లోలుభుఁ డగ్రజుఁ డెందు పోయె? నే
కాకినయైన యేను వడి ♦ గాఁ జను దెంచుట గోడు చూడనే?
వ్యాకులపాటు దీర్పఁ దగు ♦ వారలు మీరలు గాక యన్యులే? ౮౨౨

ఆ॥ ధూళి భుజములంట ♦ దొరలుచు మాయన్న, చరణ యుగళిఁ గాంచఁ ♦ జాలనై తి
రాఘవుండు రాజ్యధరమ వీడఁ దగువాఁడె, వలదు నారు తప్ప ♦ నలిపినారు. ౮౨౩

తే॥ పాపు లెల్లరు కులమును ♦ పాడునేయ, రేను తద్వాక్యముల నిశ్చ ♦ యింపలేదు
చెడుగు కడుపునఁ బుట్టిన ♦ చెనఁటి నాట, మదిని తాపంబు దీఱంగ ♦ మ్రందువాడె.

తే॥ చీకటులగొంగ మొవలుగాఁ జెలఁగు శీల, వంశమున నొక్క భరతుఁడు దృఢమునొంది
పూర్వగారవ మెల్లను - పాలియఁ జేసి, తార్చెనొక నింద నాచంద్ర - తారకముగ

ఆ॥ తండ్రి దివిని చేరఁ - దనయుండు వనిజొరఁ, గనులు లేని పగిదిఁ గాంచి నాడు
ఘోర దుఃఖ జలధిఁ గూలి తీరముగాన, కందె మునిఁగి మునిఁగి యడలె ననుడు. ౮౨౪

తే॥ కులము నోర్పు సతీతవ్వంబు - కుదురుకొన్న, కరుణాహుతిఁ కౌసల్య - భరతుఁ గాంచి
రాజ్యముఁ గోరఁడిలఁడు నిర్మలుఁడటంచు, నిశ్చయించి యిట్లనియెను. నెగులుతోడ

తే॥ కలుష మింతయు లేని నిమ్మ - పటి వీచు, కైక వంచన మెఱుంగవు - గాద! యన్నఁ
గట్టవడిన సింగము వోలె - గర్జజేసి, భరతుఁడిట్లను ధర్మదేవతయు నులుక. ౮౨౫

భరతుడు శపథములు సేయుట.

సీ॥ ధర్మము చెడఁ బ్రయత్నము సేయు వాఁడును, కరుణనుతయులేని - కటికివాఁడు
పరుల వాకిటనిల్చి ♦ పరితపించెడు వాఁడు, పేదలపై నఁ గో ♦ పించు వాఁడు
ప్రాచీహింస యొనర్చి ♦ బ్రదుకు దుష్టాత్ముండు, చామలఁ గత్తితో ♦ జంపువాఁడు
సన్యాసులకుఁ గీడు ♦ సాధించు వాఁడును, బవరాన వెన్నిచ్చి ♦ పాటువాఁడు

తే॥ యాచనాధనమును గొన ♦ పడరువాఁడు, హరిని పరమాత్మ కాఁడను ♦ నవగుణుండు
పోవు గతులకు నేనును ♦ పోవువాఁడ, రామునకు నెగ్గుదలచు దు ♦ ర్మతిన యేని. ౮౩౦

సీ॥ తల్లి యాఁకలిగొని ♦ తపియింపఁ దన పాడు, కడుపు నించుకొనెడు ♦ కావరుండు
తన నాయకుండు రణ ♦ స్థలినుండఁ జేపిడి, వెనుకకుఁ బాతిన ♦ పిఱికిపంద
చరణంబులుండఁది ♦ శరణు వేడినవాని, శత్రుల కొప్పించు ♦ స్వార్థ పరుండు
యతి నిందకుండు ని ♦ యతి దూషకుండును, తఱచుగా ధర్మము ♦ మఱచువాఁడు

తే॥ నభనుకూటసాక్ష్యమువల్కు ♦ సాహసికుండు, నొచ్చువానినిమఱియును ♦ నొంచువాఁడు
పోవు దుర్గతులకు నేను ♦ పోవువాఁడ, రామునకు నెగ్గుదలచు దు ♦ ర్మతిన యేని. ౮౩౧

తే॥ కలన భీతిల్లి మ్రాన్పడి - నిలుచువాఁడు, కొన్న శరణాశమును లాగు - కొనెడువాఁడు
పోవు నరకంబులకు నేను ♦ పోవువాఁడ, రామునకు నెగ్గు దలచు దు - ర్మతిన యేని.

సీ॥ అసఘుల యిండ్లకు ♦ నగ్గియిడెడు వాఁడు, నినుఁగుల వధియించు ♦ సీచగుణుండు
ప్రాడ్వివాకుండయి ♦ పక్షపాతము పూను చెనటి, వేలుపు నింద ♦ సేయువాఁడు
క్రేపు కృశింపంగ ♦ ఊరంబు గొనువాఁడు, నిల్లడ గొని హరి ♦ యించువాఁడు
తోడని వచ్చు పా ♦ ల్తుకను దొంగలు బాధ, వెట్టఁ గాపాడక ♦ వీడువాఁడు

తే॥ తోడివారలాఁగొనఁదినఁ ♦ దొడఁగువాఁడు, కృతముమఱచినిందించుదు ♦ వ్యృతిపరుండు
పొందు పాపంబులేనును ♦ పొందువాఁడ, రాఘవున నెగ్గుదలచు దు ♦ ర్మతిన యేని. ౮౩౩

సీ॥ ధర్మమార్గము తప్పి ♦ ధనహర్తయగుజేడు, నమ్మించి చెఱచు దు ♦ ర్లయ పరుండు
తనకుల ధర్మము ♦ దప్పియేగెడు వాఁడు, చెల్లననుచుఁ బీడ ♦ సేయువాఁడు
శరణు చొచ్చిన తన ♦ జనమును బాధించి, పాతిపోవఁగఁ జేయు ♦ పాలనుండు
కన్యకం జెఱచిన ♦ కడు కావరుండును, గురువత్ని మోహించు ♦ క్రూరకర్మి

తే॥ తగుదునని రణమాలను ♦ తొల్చి శక్తి, కొలఁది పోరక పాటు భూతలవిభుండు
పోవుదుర్గతులకు నేను ♦ పోవువాఁడ, రామునకు నెగ్గుదలచు దు ♦ ర్మతిన యేని. ౮౩౪

సీ॥ మంచి వంటక మొంటి - మైఁ గుక్కవలెఁ దన, కడుపుచూచు కొనంగఁగతుకువాఁడు
క్షీబుండా!యన సిగ్గు - కెరలించి తనకృత్య, ములను తొల్లిటి యట్ల - నలుపువాఁడు

పెద్దల పలుకులఁ - బెడ చెవినిడువాడు, పరుల దోషమె వెలి - పఱచువాఁడు

నిర్దోషవంశంబు - చుర్దోషయతమంచు, వ్యర్థకల్పన సేయ - నడరు వాఁడు

తే|| కఱవునక బీదలన్నంబు - చెఱచువాఁడు, జనుల నోరూర భక్త్యముల్ - దినెడువాఁడు
పొందు దుర్గతు లేనును - పొందువాఁడ, రామునకు నెగ్గుదలచు దుర్మతి నయ్యేని. ౮౩౧.

తే|| అస్త్రశస్త్ర కార్యంబుల - వ్యర్థపఱచి, క్షణ విశిష్ట శరీర - క్షణము గోరి
దయ దలఁచి యరులిచ్చు యు - ద్రంపుఁడిండి, తినెడు వాఁడొందు గతినాకు - నొనరుగాత

తే|| ఈయనని పల్కె తపియింపఁ - జేయకుండ, సున్నదని యిత్తునని చెప్పి - యురక యొకని
పలుమఱుల్ దిప్పి యలయించు - పాపిగతికి, బోవు వాఁడ రామునకెగ్గు - పూనియున్న.

తే|| పగఱ గెలుచు ఖడ్గము కేలఁ - బట్టివెల్లి, పితృ రోగాన్వదంబయి - నీచులూరు
నొడలిపై నాన సుదతులు - తొడరి నవ్వఁ, బగఱ కడఁగు దుర్గుతులు నా - కగునుగాక

తే|| పనములును గుల్లు వరిమల్లు - పఱచెయిండు, తన విలాతిని పరరాజు - లనుభవింప
నంకెలల పాదముల తోడ - శత్రునెదుట, నిలుచు హీనగతులు నాకు - గలుగుగాక

తే|| అపిశాచ కార్యంబులే - సరసియున్నఁ, గుక్కనై రోత కూడాని - కుష్టువొంది
చదిసి చత్తునుగాక న - జనుల కడరు, గూర్చువాని గతులు నాకు - గొఱలుగాక. ౮౪౦

చ|| ఇటు లకలంక మానన మ - హీన గతిం దెలిపించు వాక్యముల్

పటుతర రీతిఁ బల్కు దన - పట్టి సుఖంబుల నీఁగి యేగి పి

మ్మటఁ జనుదేరఁ గాంచు గతి - మానినె తృప్తి వహించి యాతనిక

దటుకునఁ గొంగిలించె బరి - తాపము గూర్చితి నంచుఁ బల్కుచుక

తే|| పరమ పూత చేతస్కుండ - భరతుచెయిది, కైకకార్యంబు కౌనల్యగనినయంత
స్తన యుగంబున దుగ్ధంబు - జాలువాఱ, శోక మోహృక మోమూఁడ - స్రుక్కియేడ్చె

తే|| తలఁపఁ దలఁప మనసుకుంగి - తలరి కరఁగి, పనపు నాయమ యుత్తమ - పార్థివేంద్ర
మీకులంబున నినువంటి , మేళిగుణులు, పుట్టలేదని దీవించి - యట్టె తడవె. ౮౪౩

తే|| చిన్నతమ్ముడు మఱిమఱి - చిఱిమి లేచు, శోకమున విక్లబుండయి - నురిఁగి తల్లి
చరణముల వ్రాలఁ గౌనల్య - సరగనెత్తి, వత్సలత మీఱ నూరార్చె - వానికుందు

క|| అత్తఱి వసిష్ఠుడచటికి, జొత్తేరఁగఁ గాంచి తండ్రీ - జూపంగదె యో
నత్తమ! యని పదములఁ బడఁ, జిత్తము తలరంగ భరతుఁ - జేర్చె సురమునక ౮౪౪

దశరథునకు శత్రుఘ్నుండు దహన సంస్కారాదులు సేయుట.

క|| నాయన! మీనాయన - చని, యాయెడ కీరేడుదినము - లేగను పుత్తుల్
చేయంగఁ దగిన విధులం, జేయుదు గాకనుడుఁ దల్లి - చేయును యనియెన్. ౮౪౬

ఉ॥ ఆనతి యిచ్చు తల్లిచర - కాబ్జములక శిరమందు చేర్చి య
 మ్మానె కుశేంద్రు వెంట జన్ - మానుని ధర్మముగావ చముల్
 జానముసేయు క్షీర విను - తంబు సనాతన్ ధర్మమూర్తి నా
 జానకు చంద్రి జేహమును - జాలి దగుల్పడ గాంచె నొక్కచోక. ౧౪౭

క॥ కని ధర్మబడి పారలుచు రో, జన మెరిచి యంతః జన్మి - దపుం జాయను పొం
 దిన మేనిని కన్నీటక, మును ము న్నాడించి పూరి - ముంగె గావించెక. ౧౪౮

క॥ వేద విదులు పెను చింతను, భూదారు కళేబరంబు - పాలుపగు రవముల్
 మేదురముగ మ్రోంగంగగొని, యాచట బంగరు విమాన - మంచుచి రొగిక. ౧౪౯

క॥ భూరమణ సమూహంబొక, తీరమువలె దోచి కుమిలి - తెరులుచు నుండక
 జారులు జలసిధి ఘోషము, తీరున రోదించిచుట్టు - తీరిరి గుమ్మలై. ౧౫౦

క॥ సారథులు హితులు మంత్రులు, పీరులు సేనాధి పతులు - విరింగె గనులక
 నీరము గార్చ విమానము, వారణ పృష్ఠమున నుంచి - పదిలించి రొగిక. ౧౫౧

క॥ భేరికాహళ మురజా, ద్యౌరవములు జాలి వుట్ట - నడరుట చూడక
 జారాంగనాళి కన్నుల, వారిక మోది కొని యేడ్పు - వై నమ తోచెక. ౧౫౨

క॥ హరులు కరులు తేరులు భూ, సురులు నృపులు నడవ రాజ - సుదతులు వెనురా
 నర విభుని ప్రేతముం గొని, నరయా తీరంబు చేరె - జన సంచయముల్. ౧౫౩

క॥ చేరి మహినురులు తెలిసిన, తీరున గార్యంబు లెల్ల - దీరిచి భరతా!
 రారమ్ము జనకునకు సంస్కారము లొనరింపు మనుడు - సంయమి యనియెక. ౧౫౪

క॥ నీతండ్రి కైకవలనక, చేతము రోయంగె గలక - జెంది ప్రతినమై
 నీతోడి వాని త్రెంచెను, ప్రేతక్రియఁదీర్ప దగవు - వీడుము వత్సా! ౧౫౫

ఉ॥ నీవలనక గులానుగుణ - నీతి విపర్యయ మందె నన్న యా
 భావము తెల్పుచట్టి వహి - వానిని త్రెంచెన యన్న తోడనే
 తా వికలత్వ మొంది ధర - దాతెను; రాజటు వల్లెనప్పు డీ
 పావన చిత్తముం దెలిసి - పాల్పడునే యిపు డట్టి బాసకున్? ౧౫౬

చ॥ ముని యటు పల్కు మాటవిని - మూర్ఛిలి కొంజొక తేటి మేలు మే
 లని కడు నూర్చి వెక్కి మది - నాంపంగెఁబూనిన నాంగకుండ బొం
 గిన పెను వంతచే గుమిలి - కీడ్పడి గద్గదిక స్వరంబుతోఁ
 బనవుచు నెల్ల వారు విన - బల్కెను రాలు కరంగు జాలితోన్. ౧౫౭

చ॥ తుదకిటఁ బ్రేత కృత్యముల - దూకొన నర్హుడఁగాని నీచుడక
 బదపడి రాజునై ధరణి - పాలన కర్హుడ నైతి జెల్లరే!

పొదలిన సూర్యవంశ్యులగు - పూర్వులలో నొకరుండు నావలె

గొదరిన యిట్టి కీర్తి గయి - కొన్న మహాత్ముండు కావచ్చునే? ౮౫౮

ఆ॥ సారిది వచ్చుమా వ + సుంధరాధ్యులు తమ, మిమల ధర్మముననె + వేల్పులైరి
ఎన్న నేను పుట్టి + పిన్న నాడే నడ, పీన్లు నైతి దనువు + బెంచి చెడితి. ౮౫౯

ఆ॥ కాంచి పెంచు తల్లి + గాదిలింగూర్చిన, మేలు బలిరే! యెట్టి + మేల్మి గలది?
డిందు లేక గాచు + పెంకాయ గెల గూబ, ప్రొక్కు కాయ రీతి + దోచినాడ.

తే॥ పలు విధముల నీరీతి + బలుకు చడలు, భరతు నూటడఁ బల్కిరి + ద్వంశ గురుండు
తదను జన్ముని గొని చేయఁ + దగిన కృత్య, ములను శ్రమముగా జరపించిపూర్తిచేసె

చ॥ చలనము నొందు పూలతల + చందము నొందిన రాజులెల్ల భూ
మలును తదంగముల్ మెఱయ + శైల మయూర చయంబు పత్తిముల్
వెలయ నికుంజముల్ తుంగ + లించు వనంబుల జొచ్చు కై వడిక
జ్వలనము నందు చొచ్చిరి వె + నక మనముల్ పరితృప్తి జెందగక

ఉ॥ తమ్ముల వైఖరిక శశి విధమ్మున రాజుల మోము లంద చం
దమ్ములు దోచ వహ్నియు ముదమ్మునఁ జందన శీలిగాఁగ డెం
దమ్ములఁ వృష్టిమైఁ బతి ప + దమ్ములతోడ గమించుస్త్రీలు చే
తమ్ములు చల్లఁగాఁ గొను ప + దమ్మును పొందిరి కాంక్ష తీరగక. ౮౬౩

తే॥ వారలకుఁ జేయఁదగు క్రియల్. వరుసఁ జేసి, యరుగుదెంచెను శత్రుఘ్నుఁడన్నకడకు
నాటదూఱను నాకుటా - యాద కావ, భరతుఁడింటికి నేఁగెఁ బెన్వనట మునింగి.

తే॥ భరత శత్రుఘ్ను లంతటఁ బది దిశములు, యుగములం ద్రోచినట్టుల - నొగిలి త్రోచి
పైతృకంబుల విధ్యుక్త - భంగిఁ గొఱత, వడక పూర్తి గావించిరి - కడక చెడక

చ॥ నియమిత పైతృకం బెదుట - నిల్చి యెనర్చు వసిష్ఠ మాని య
వ్యయ గుణశాలులైన ముని - వర్గముతో భరతుం గనం జనక
నయ విదులైన మంత్రులును - నాథుండు లేని విలాతి దుఃఖ నం
క్షయములఁ బొందు సంచరిని - గానఁగ వచ్చిరి వృద్ధపాలితోక. ౮౬౬

౧౦ ప్రయాణ పటలము (౫౯)

క॥ కరుణానుస్థిర చిత్తులు, వరమంత్రులు మాని జన వి + భావనుండు సభక
బరంగునని సంతసంబునఁ, బుర వృద్ధులతోడ వచ్చి + మ్రొక్కిరతనికిక. ౮౬౭

క॥ సిద్ధులగు మునుల తోడఁ బ్ర, సిద్ధులు పండితులు స్వపులు + సేనాపతులుక
వృద్ధులు కవులును గాయకు, లిద్ధగుణుని భరతు బలసి + యేర్పడ నుండన్, ౮౬౮

క॥ మతిమంతుడగు సుమంత్రుడు, తతమతి భరితుఁ కుఁ దనదు ♦ తలఁపు విశేషమా
వితమగు ముఖ చిహ్నంబులఁ, బ్రతిభా శాలియగు గురుని ♦ నవనమఁ గాంచె.

తే॥ మంత్రి సంజ్ఞలను వసిష్ఠ ♦ మాని నోటఁ, గాక సంజ్ఞ లతో బాగు ♦ గా నెఱింగి
ధరణీ బాలింపు మిదిసేతు ♦ ధర్మమనుచు, దెలియు నట్లుగ నిట్లుని ♦ పలుకఁ దొడఁగ

చ॥ ఆరయుము నావచస్సు సుగు ♦ కాకర! విప్రులు వృద్ధులుకొ మునుల్
సరపతు లాదిగాఁగల జ ♦ సంబులు నీకడ కేగుదెంచుటల్
తిరముగ నీతియుకొ దగవు ♦ త్రైవ్యకొ నొక్కనఁ జేయుకొనమే
నిరిగఁ జెప్పనెల? యిది ♦ విశ్రుత పద్ధతి నీవెఱుంగవే.

౮౭౧

చ॥ ధరిణిని ధర్మమునైఱయఁ ♦ దాల్చుట త్పత్రియధర్మమంచు నీ
మయవె నేమనుబుడ? న ♦ మంజున రీతిగ నిజగంబున
పరమున సౌఖ్యమిచ్చు నిది ♦ పావన మానసులై న వారలే
జరపఁగఁ దగ్గ కార్యమగు ♦ సజ్జన సన్నత సద్గుణాన్వితా!

తే॥ ఆరసి చూడంగ రాజు లేనట్టి భూమి, సలినమిత్రుండు లేని దింబు సరణి
కలువ చెలిలేని రాతిరి ♦ కరణి జీవుఁ, డెడలు నొడలి వడువునగుఁ నృపకుమార!.

౮౭౨

తే॥ నాకలోకంబునను దైత్యలోక మందు, నిడను గల లోకములయందు ♦ నెన్నఁడేని
జీవులను గావ నొకఁడెడు ♦ చెలఁగఁడనుచు, విసఁగరాదింతఁడాడను ♦ విమలచరిత!

చ॥ క్రమముగ నిశ్చయించి మఱి ♦ కాంచిన బ్రహ్మ సృజించినట్టి స్వ
ర్గమునను భూమియందును ను ♦ ఖస్థితిఁ బొందిన జీవరాశియుకొ
సమసెడు ప్రాణికోటి యగు ♦ సర్వచరాచరముత్ విభండు లే
కమరిక నుంట యే జనులు ♦ నారయ రప్పుడు నిప్పు డెప్పుడుకొ.

౮౭౩

మ॥ హరినాథ కమలోద్భవుండయిన బ్ర ♦ హ్మంబొట్టి పుణ్యాత్ముల
ల్లరు కీర్తించు యశంబుగాంచి సుజనో ♦ ల్లాసంబుగా నీ ధరా
తిరుణిం జేసొని కాచిరింత దనుకకొ ♦ ధన్యాత్మ! యీ నాఁడు కా
సరుల స్నేహి వయోధిలో బగులు నా ♦ నంబోలి యల్లాడెడికొ.

౮౭౪

మ॥ తిసయా! తండ్రి గతించె నన్నయును కాం ♦ తారంబులం జేరె నీ
జనయిత్రీ వర సంగృహీత ధరణీ ♦ సామ్రాజ్య మిద్దాని నీ
వనుకంపకొ గుణసంపదకొ మనుపుమా ♦ యక్షిణ రక్షామతికొ
జనముల్ మంత్రులు మేము గోరిన యభి ♦ ఘ్నం బెద్దియే నాపుడుకొ

తే॥ కనులనిండ బాష్పమ్ములు ♦ గ్రమ్మనతఁడు, గరళముం దినుమంచు ని ♦ క్కచ్చిపటుప
వడఁతు వాని కంటెను గొప్పయడలుపూని, గడగడ వడంకి పుడమిని ♦ పడియె నురిగి

ను! భరతుఁ డన్నను కేతనాంచల పటు * ప్రాచస్యహాభోగ సుం
 వరచూ పి పుటభేదనంబునకు మో * దంబారం దోడైరంగా
 మరగ న్యందన దంతి వీర భట నం * దోహంబు వే లెమ్మనక
 మర పాఠోనిధి కట్టి చాటు చెనసెం * బూర్జేందు జన్మంబు నాకొ ౮౯౦
 ఊ! ఎన్న యుగాంత కాలమున * నేడైజ లేచు పయోధి సప్తకం
 పన్న యటుల్ చమూ సమితి * యానము సేయుచునుండఁ గాంచుడుక
 మున్నుగఁ గైకి యాన చెడి * మూలము ముట్టగఁ బెల్లగిల్లె; నా
 మన్నని యందు చారులకు * మక్కువ పొంగఁ దొలంగె సంగదల్. ౮౯౧

తే॥ కరులు తేరులు తురగముల్ - ధరణి గప్పె, ఘన పతాకలు గగనంబు - గప్పివైచె
 నాహిని పాద ఘట్టనక - వడిగలేచు, రజము సరసిజాననుని నే - త్రములగప్పె
 తే॥ రుద్రుఁడీలోకములనెల్ల - రుత్త చేయు, దినమునం దోచుధ్వనికంటె - దివిరె మ్రోత
 రాముఁగాంచు నుత్సాహంబు - ప్రబలమైన, యానకంటెను సైన్యమ - త్యధికమయ్యె
 తే॥ రాజ్యమును వీడినట్లె వు - రంబు వీడి, వృక్ష సంకీర్ణమగు మహా - విపినమునకు
 చామయనుమించుతోఁ జను-రామమేఘమిదియ యసఁ గరేఁబవులతో - నేగెగరులు

మ! అరవిందంబుల యందముం దెగడు స - మృత్పాదలై నట్టి సుం
 దరులకొ మోచు కరేఁబ సంఘములు వే - దండంబులకొ వీడి యా
 తిరుణి యాన విలాస సంపదలకుం - దధ్యంబుగా నోడి ముం
 దరి పందెంబునకై వహించు కరణిక - దైవాతె నప్పట్టునకొ. ౮౯౨

తే॥ వేదనం గూర్చు భాస్కరు - వేడినార్ప, జలద శీకరంబుల వడి - జల్లుచుఁ జను
 తఱచు ధ్వజ పటావళులు కో - దండ పాణి, గసక చింతించు కాంతలగతిఁ జలించె

ఊ! ఉన్నత మూర్తి యొన రవి - యొక్కటఁ బెక్కుగు రూపు లొంది పైఁ
 నిన్నగఁ బూర్ణచంద్రు లరు - దేరగఁ గంధర సంఘ ముర్విపైఁ
 బ్రన్నసఁ బర్వి యొక్కమొగి * బంధుర రీతిఁ జరించె నన్న యా
 చెన్నున నెల్లినారు స్పృశ * శేఖరు లెల్ల మదేభపాళిపై ౮౯౩

మ! ఒక పాఠోనిధి తేరపై నెడలె వేటా * క్కం డిభశ్రేణిపై
 నొక నీలాంబుధి వాజి సంచయముపై * నొక్కబ్ధి యిద్ధాత్రిపై
 నకలంక స్థితిఁ బోవఁ గామాళ మృదం * గాది ప్రణాదంబు మూ
 ర్భ కదంబంబునఁ బండితాళి కరణిక * రాణించె మోహంబునకొ. ౮౯౪

చ॥ సురుచిర లజ్జముకొ గుణము * సామ్ముగ సామ్ములు దాల్చు పొంటె వే
 సరి ధరియింపమికొ సహజ * చారుత నేలుపులుకొ మరుల్లోనకొ

బెరిసిన మందయాన లట ♦ నిం గొను రాముని చూడఁ బోవు సం
బరమున నేగినారు కును ♦ మంబులు రాలిస వల్లలో యనక ౮౯౯

మ॥ చతురంభోధి పరీత భూతల మహా ♦ చక్రంబుఁ బాలించు భూ
పతి వంశాను గతాత్మము సయిక్ ♦ భాసిల్లమిం జేసి యా
ప్రతనా వారమునందు పిన్నగొడుగుల్ ♦ వే పర్వ నక్షత్ర సం
తతు లొప్పార విఘండు లేసి నిసి నాఁ ♦ దాల్చెం బ్రభాహీనతక్ ౯౦౦

చ॥ చను నడచేత దిక్కులును ♦ చాలిన స్త్రుతి లేనివంచుఁ దె
ల్పిన గురు నేననే యచల ♦ లీల వహించిన దన్నచోఁ జతు
ర్వసనిధి వేష్టితం బగుచు - వర్తిలు ధారణి నొక్క చానయం
చు నబల యంచుఁ బల్కు మనుజుల్ నిజమారయ సత్యవంతులే? ౯౦౧

తే॥ గండ మగురువు కంకుమ - కలపములును, తారహారముల్లేక లేఁ - తయును వలుద
యైన కుచములు వేటు భూ-పాలిలేమి, నప్పు డెలనీరుకాయల-యందమొందె. ౯౦౨

తే॥ తరుణి కుచలేపమైన చం - దనము చేత, విరుల సరులచే మఱుంగయి ♦ పరంగకుంట
గుములు పొదలును లేనట్టి ♦ కొండలవలె, వీరుల బలిష్ఠ భుజములు - వెలసె నచట

ఉ॥ తావి పొగల్ గుబుల్కొనని ♦ తంబము నొంచెడు వేణులారు నే
ని విమలాక్షు లయ్యెడ గ ♦ ణింప కల్పంకియలెల్ల మానఁగా
మేనిన యంజనం బధిగ ♦ మింపని కన్నులు, గెల్చి యావలక
బోవిడఁ జాఱలం గడుగఁ ♦ బొల్చు కుశారముఁ బోలి రాజితక్. ౯౦౪

తే॥ రణిత కింకిణీ విరహిత ♦ రథములట్లు, సఖుల పిఱుఁదుల మేఖలా ♦ స్వసములేదు
మధుప రుతిలేని వికచ ప ♦ ద్యములరీతి, చివురు టడుపుల నందెల ♦ రవములేదు.

తే॥ తాల్పదగిన హారాదులఁ ♦ దాల్చుకుంటఁ, దలరు నడుము లూపిరి విడఁ ♦ దరుణమజ్ఞై
కై క పాడు వరంబు లీ ♦ కలువ కంట్ల, నడుములకు మాత్రమే మేలు ♦ తొడరఁబోలు

తే॥ రాఘవుఁడు వీడి చనుటచే ♦ రమణచెడిన, సిరియుఁ దప మొనర్పఁగ దవ్వు ♦ చెందెననఁగ
మరుఁడు మ స్తర దుఃఖాబ్ధి ♦ మఱిఁగె ననఁగ, లెక్క లేని సేన హూరంగు ♦ దక్కియుండె

కి॥ దివి భువి దిశలను ముంపఁగ, దపిలి యుబుకు నుదధి యుపమ ♦ దగుచన నెల్లాఁ?
దివిరి నడచు చమువు స్వయం, భువు కనులను మనసు మించి ♦ పాలిచెక్ దారిన్.

కి॥ కడలి జలముఁద్రావుటచేఁ, బుడమి తిరముగాఁగ నిలువఁ ♦ బూసుటచే గ
ట్టడఁచుటచే సై స్వము ద్రా, పిడ భాషా స్రవ్యభోలి ♦ విలసిల్లె గడున్. ౯౦౯

తే॥ నెడలు నాబాల గోపాల-మడరు జనము, సిరియు వీడుటచే సొంపు-చెడి యయోధ్య
లల యగస్త్యుఁడు జలమెల్ల - నాని విడువ, సురిగి చేడ్పడి యుండిన - శరధిఁ బోలె

క॥ వనముల సుదేత్రంబులఁ, జెను మాఁకుల నదుల గిరులఁ • బృథిమిం గనుచుం
జను సేఁ త్రోవ నెఱి సే, యని సాకేతంబు వేధి • యనఁ దగి యుండెన్. ౯౦౧

క॥ ఘన గజముల మదజల వా, ననఁ దక్కఁగ విరులొ నరులొ - చందనమో మేల్
పునుఁగో కస్తురియో కూ, ర్చిన కలవము తావి పిరియఁ. జెందదు సేనన్. ౯౦౨

క॥ మనుజులు కలమెక్కి చనెడి, వననిధికంఁజెను విశాల - వాహినీ యందా
వనితల మధ్యము దక్కన్, ఘన తాటంకాది కాంతి - గప్పదు కనులన్. ౯౦౩

తే॥ మురజ కాహ ఛాదికములు, మ్రోఁగకునికి, నరుగుచున్న చమూసమూ, హమ్మచూడఁ
బృథుల కుడ్వంబు పై నఁ జి • త్రింపఁ బడిన, ప్రభు బలంబును పోలి యఁపుట్టనుండె.

చ॥ అడవుల రామచంద్రుఁడు దు - రంత మనశ్శక్తు మొందె సంచు బూర్
ముడువ కలంకృతుల్లానని - ముగ్ధుల కన్నులనుండి వాఁడిమిన్
విడిచిన యమ్ములా యువక - విస్తృత వక్షములందు గాఁడి నె
వ్వడి నునుకాన లేదు మఱి - వజ్ర తనుత్రము లయ్యె వారికిన్. ౯౦౪

చ॥ మదనుని పంచ బాణముల - మానక మున్ను తపించు జెందముల్
సుదతుల చన్ను దోయి పయి - నూటిగ వ్రాలి రమింప వయ్యెడన్
హృదయములందు కైక యెడ - హెచ్చిరు కోప దవాగ్ని మండఁగ
మదమఱి యన్వి మాఁడునని - మానెను కావలయున్ నిజంబుగన్. ౯౦౫

తే॥ ఇట్లు పెను సేన నడవఁగా - నిద్ధ గుణుఁడు, భరతుఁడును నారలు ధరించి-ప్రక్కవచ్చు
తమ్ము తోడ శతాంగంబు - దఱిసియెక్కి, పొడవు కొన్న నెవ్వగ తోడఁబోవుచుండె

తే॥ తల్లులును తపోధనులును - తండ్రీభోలు, మంత్రులును బుడుగులును సా-మంతవరులు
బ్రాహ్మణులు తోడరిక గాఁగ - బలసి రాఁగ, నగరి పెద్ద వాకిలి దాఁటి-నడచెనతఁడు

తే॥ మంథరయనుమృత్యువుజనుల్ - మలయుచుండె, ద్రోసికొనిపోవుచుంటశ, త్రుఘ్నుఁడు
మండి పరుగిడి గర్జించి - మగువఁబట్టి, త్రొక్కినింగి కెగురవేయఁ, దొడఁగునంత గని

చ॥ భరతుఁడు చేయి వట్టికొని - పావన! పూర్వ సృపాల పద్ధతుల్
వజ్రదను గల్పి యిట్టి చెడు - పాప మొనర్చిన కైక దేహమున్
నఱికియె యుందుఁ గిన్నయట - నజ్జగ నజ్జగఁ గాని, రాముడీ
కఱకుఁదనంబు సైఁపఁడని - కాక తలంతునె తల్లి యంచెదన్? ౯౦౬

తే॥ కాన నీతిజ్ఞ! యంతము - లేని చింత, మనకు నెల్ల రకును కూర్చు - మంథర పయి
నలుక పూనంగఁ దగదన్న! - యన్న కినియు, ననుచునూర్చితోడ్కొని-యరిగెనవల

క॥ జనములు సేనయుఁగ్రమముగఁ, జని చెంతనె చుట్టి నిలిచి - సంద్రము చంద
మ్ముననుండ, రాఘవుఁడు తొలి, దినమున దిగు వనము నందె • దిగియె నతంధున్.

శా॥ ఆ రేయంతయు నిద్రలేక నయ నా . సంతాశ్రుపూరంబు నం
దారం దోగి వనంబులం దొరకు కా . యల్ కూరలక మెక్కి యా
శ్రీరాముండు పరుండినట్టి పృథు లో - ద్విక్ బర్ణ తల్పంబుపైఁ
జేరెం దమ్ముండు చెంతనుండి తెరలక - జింతాకుల స్వాతుండై

తే॥ రాముండట నుండి సన్న మార్గమున నడచె, నని శతాంగ తురంగ సారంగములను
వెంట రాబంచి భరతుండు వినుగు లేక, కాలి నడకతోఁ జనియె నా - కారు టడవి.

౧౧. గుహ పటలము. (౭౩)

క॥ కావేరీ తీరావని, కై వడిఁ గేదార ఫలము . ఘన కోనలమఁక
వేవే కడచి చని చర, స్థావరములు నగవ గంగ - దరిఁ దారసిలెక. ౯౨౫

తే॥ విరివియై జలపూర్ణమై - వెలయునదిని, కరి మదాంబుపూరంబులు - గలియు కతన
నభులకుందక్కఁ ద్రావను - జలక మాడె, నొదవదయ్యె నత్తటిని గం - గోదకంబు

తే॥ తురగ ఖర ఘట్ట నోడ్ధూత - ధూళి పరవ, దివిజ శీర్షము లలముట - దెలియరాదు
కాని, జలమాన టీడుట - కడఁకఁబొరలు, పెచటఁ గాంచినఁ గాననై - యేవుమీతె

క॥ గంగా వాహిని యమృతపు, రంగునఁ దొలియట్లు తోయ - రాకఁ గలియఁ జే
రం గాంచ దచట దగ యా, అంగం ద్రావినవి తత్త - అంబున సేనల్. ౯౨౬

క॥ కానల కేగిన రాముని, గాన భరతు వెంటఁ జనిన - క్రందగు జనముల్
సేనలు లెక్కించినచో, నానిక నార్పదుల వేల - యక్షాహినులౌ. ౯౨౭

క॥ జనములు గంగాతీరము, ననువుగఁ జేరుటను కాంచి - యంబుధి జలమఁ
గొను మొగులుఁ బోలు శ్రీరా, ముని మీఁదికి వచ్చెననుచు - మొగిల గుపితుండై .

తే॥ కాలకల్పండు వీర - పాలకుండు, గుహుండు కనులెక్కుజేసి భూ - కుటి ముడించి
నాసికారంధ్రముల పొగల్ - ధూనరిల్ల, నట్టహాసమ్ముచేసి విల్ల మ్ములు గొని. ౯౩౦

సీ॥ కెరలిపాపులఁ జంపఁగేలఁ శూలము గొన్న, రుద్రమూర్తియై పెక్కు - రూపులొందె
ననఁ బ్రాణి భీకర - మైయొప్పు సై న్యంబు, గలవాడు బలువిల్లు - గలుగు వాడు
సురియఁ జెరివి యాడు - గఱచుచుఁ బరునుతోఁ, గ్రుద్ధనేత్రముల మి - ధ్గులులు రాల
నలుకతోఁ గాంచి నేఁ - డాలంబు గలిగెన, కాయని భుజముల - గల్గిక బొంగ

తే॥ మొగిసి యరుదెంచు నీ చమూ - మూషికములఁ, గాలభుజగమనై యావి - గాలిమింగి
కాడుగాఁ జేయు వాడె నీ - కదనతలము, ననుచుఁ గటు వీర వాక్యంబు - లాడికొనుచు

తే॥ పంచ నఖముల కై వడిఁ - బరఁగుసేన, విలయ కాలాబ్ధ నిర్ఘాత - విధుల నార్చి
సప్త జలధులు పొంగిన - సరణిలేచి, తన్ను బలసి రా నది వల - దరినిచేరి ౯౩౩

క॥ సైన్యముగని భరతునితో, జన్యం బొనరించి నేనఁ + జంపి శమన రా
జన్యపుని కంపి రాజ్యము, మాన్యత రామునకు నొనగఁ + మది గుణిగొంటిన్ . ౯౩౪

క॥ మీరలును సమ్మతింపుడు, ఛేరులు మొరయింపుఁ డరులు + వెడలక యుండక
దారులు చేవులు చెఱుపుడు, తీరపు నావలను నీట + పింపకఁ డెనఁగన్ . ౯౩౫

ఉ॥ ప్రాణహితుండు రాఘవుడు + ప్రాయఁడిగా భువినేల నీకని
స్త్రాణునిగా నొనర్చి మహి + సంపద వంచనఁ గొన్న భూపుఁ డ
క్షీణ బలంబుతో వసులఁ + జేరిన యన్నను నొంప వచ్చె మ
ద్బాణ పరంపరక రిపుల + భగ్నము చేసెదఁ జింతనూడ్చెదన్ . ౯౩౬

ఉ॥ పీఠలఁ గూల్చినెని చృథి + పీఠలమె నను గేలి చేయదే?
పీఠలు గంగ దాటుదురె? + భీతిఁ జలింతునె వీరి ధాటికిన్?
గూరిమి తమ్ముడంచు నను + గొప్పగఁ జూచిన రాఘవేంద్రుకై
పోరిని జీవము ల్పిడువఁ + బోలడె? యింతకు నేను చాలనే? ౯౩౭

ఉ॥ అగ్రజుడంచు నుంత హృద + యంబున నెంచడు వేగివంటి న
త్యాగహుండైన తమ్ముడొకఁ + డంచు గలాడని లెక్క సేయఁ డ
వ్యగ్ర హితాత్ముడైన గుహుండ + వక్ర పరాక్రమశాలి మల్ల భూ
పాగ్ర సరుండు గల్గునని + యైన మదిం దలపోయఁ డెలొకో? ౯౩౮

ఉ॥ దోసము చాదుగా నడరు + దూఱును మిత్రులు వీరు శత్రు వీ
వేసమువారలంచు బృథి + వీ పతులెందును చర్చ సేయరో?
చేసిననేమి? చేయమిని + చేసెడిదేమి? గుహుండు జీవముల్
పాసిన పిమ్మటం గద నృ + పాలుండు రామునిపైకి బోవుటల్? ౯౩౯

ఉ॥ రాముండు నాడు పోవిడి య + రణ్యములం దపియించుచుండ నీ
ప్రామిడి రాజ్యమేలుటయె? + ప్రాణము నాకు సుధాసమంబాకో?
నేమహి గీర్తి నిల్పి మర + ణింపఁగ లేనె? యనుంగుతో వనీ
భూమికి నేగకుండుటయుఁ + బోలెను నానెఱి నేడె తీర్చెదన్ ౯౪౦

మ॥ మదమాతంగ తురంగ సద్భట కదం + బంబుల్ నదిం దాటుచోఁ
బిదపం జూతము మీఁది కార్య మిపుడే + వే పోయి నొకాతతిన్
నదిలో నిల్చక తెండు పొండు సమరా + సందంబు డెందంబులం
బొదలం జేయుండు మిత్రుకంటె ననువుల్ + ముస్విడఁగా నొప్పదే? ౯౪౧

మ॥ మన వీరావలి కొక్కనాటి యనికై + మాత్రాడ్డగా లేని యీ
మొన మీరేల సురాలి తాఁగి ను నా + పొల్పారు + కై నున్న యీ

ఘన కోదండ ఘనాఘన ప్రసృత ని ♦ ప్రాంత ప్రభా పూర్ణమా
ర్గణ వర్షంబున బ్రేత భూమిగ నొస ♦ ర్పం జాలనే వ్రేల్చిడిక? ౯౪౨

మ॥ పరమో దారుణుడు రామ భూవిభునకుం ♦ బట్టాభిషేకార్హ వే
ళ రహిక్ వల్కులముల్ ధరింప నిడు కా ♦ లవ్యాళ సంకాశకుక్
వర పుత్తుండగు పీని సైన్యముల మ ♦ ద్వాణ ప్రఘాతంబులక్
మురియత్ నేయ శవంబులక్ జలనిధిక్ ♦ ముయ్యేలు చొప్పింపదే? ౯౪౩

చ॥ రణమున వీరులం దుసేమి ♦ రాముడు ప్రాకట ధర్మమూర్తి ధా
రణిఁ దగనేలనిచ్చి యమ ♦ రంగు క్తి వహింపుఁ డీరు న
ద్గుణుయి రాజ్యముం దనకుఁ ♦ గొంకక వీడిన యామహాత్ము దు
ర్గుణుడయి కాన నుండుటకుఁ ♦ గూడ నహింపక యెత్తె జెల్లరే! ౯౪౪

చ॥ యతులకుఁజుట్టమై యడవు ♦ లందు వసించు మదగ్రజుండు న
స్మృతి మది నొచ్చునో యనుచు ♦ నాయెద జంకెడిగాని లేనిచో
శీత విశిఖాగ్నిచే నివరఁ ♦ జేయనె సైన్యసముద్ర సప్తకం
బితవగు లేత పైరు పసి ♦ కిమ్ముగ నప్పిన చంద మేర్పడక? ౯౪౫

తే॥ జెట్టివిలుకాఁడురామునిఁచెలిమికాఁడు,గుహుండుమూఁకతోనిట్లువాఁక్రొచ్చుచుండఁ
గని నుమంత్రుండు సింహానం ♦ హనను భరతుఁ, జేరి మెల్లన నిట్లనిఁచెప్పదొడఁగె.

సీ॥ ఈగంగ యిరుదరు ♦ లెలమి నేలెడివాఁడు, మగయేనుఁగుంబోలుఁమాబలుండు
లెక్కియిడఁగ రాసి ♦ పెక్కునావలవాఁడు, రామ చంద్రున కతిఁ ప్రాణ హితుండు
సాయుధ వాహినీ ♦ జలరాశిగలవాఁడు, గుహుండును విఖ్యాతి ♦ కుదురు వాఁడు
లైలబలుండు కరు ♦ ణాళుండు చీకటి, ముద్దఁ బోలినమేని ♦ మురువువాఁడు

తే॥ నీవు చనుదారికెదురయి ♦ నిలిచి నాఁడు,నిన్ను చూడఁ దలఁచినాఁడు ♦ నిర్మలాత్మ!
బలము నందెల్లఁ గాంచిన ♦ బాహువులును, నీలనీరద తనుకాంతి ♦ నెగడు సుభగ!

తే॥ పితృసముని నుమంత్రునిపల్కుఁచిన్నయంత, నలరి యనఘుండు రామునిఁయంతరంగ
హితుండ యగునేని ననుచూడఁ నేగుడెంచు, మునుపె నేబోయి కాంచెదననుచులేచి

తే॥ తమ్ముతో మది నుంబుకు ప్రే ♦ మమ్ముతోడ, వెలలి సురనది దరిఁజేరి ♦ నిలుచుభరతు
గుహుండు గని వానివేషంబుఁ గూడఁగాంచి, చెన్ను చెడిన మోమరసి నిఁ శ్చేష్టుండయ్యె

ఉ॥ నారలఁగాంచి మేనిపయి ♦ నంగడు నిండిన ధూళిఁ గాంచిపైఁ
జారు తరాన్య బింబము కృ ♦ శతృమునక్ జిగి పోక గాంచి యా
తీరు నిజంబుగాఁ గరుణ ♦ దేవత రూపును పోలఁగాంచి పెం
సారిన విల్లు జాతి పడ ♦ నట్టులె నిల్చెను తాతి బామ్మనాక్.

చ॥ పురుష వరేఃఖ్యః భరతి ♦ భూనిభుడుక్ రఘురాము పాలికక్
 యరగుచు నెన్న వాడతని ♦ ప్రక్కనె నిల్చెను తమ్ము లక్ష్మణుం
 దొరసిన వాడు వెక్కనపు ♦ ముఖ భరంబున కింతులేడు శ్రీ
 ధరఃజభర్త తమ్ములును ♦ తప్పు చొనర్చు వలంపఁ బోదురే?

ఉ॥ తాపము నొందువాడు మది ♦ దాటని ప్రేమగలాడు రాముఁ బో
 ల్కాసని వేషముం దనరఁ ♦ దాల్చిన వాడగు కైక పుత్తు ను
 దీపిత భావమెల్ల మఱి ♦ తేట పడఁ గని వత్తు నుండుండీ
 యోషిక ద్రోవఁ గాచి యని ♦ యోధుల కాజయొనంగి యంతటక్.

చ॥ కల మొకఁడెక్కివచ్చి రఘు ♦ కాంతుని దిక్కునమన్కరించు నా
 యలఘుని చేరి మొక్క నన ♦ ఘాతుల శీర్షహృదంతరంబులం
 జెలఁగు యశస్కుడుక్ విధియుఁ ♦ జేతులు మోడ్చుగఁ దగ్గ మాటఁడుక్
 దలిరిచి కౌగిలించికోనెఁ ♦ దండ్రికి మించిన కూర్మి తోడుతక్. ౯౫౩

తే॥ భరతుఁ గాంచి గుహుండు సీవచ్చు హేతు, వేమి? యనఁజను మామహీశధర్మ
 మందు నుండి తొలంగె మా యయ్యదానిఁ, బాప రాముఁ దోడ్కొనిపోవవత్తుననుడు

తే॥ ఒనరునవ్వార్త వినిగుహుం, హూర్వుపుచ్చి, యత్సుకతహంగఁ బూరించి యుర్వివ్రాలి
 మరల భరతుని యడుగు దా మరలఁదనదు, హస్తములఁ బట్టియిట్లని ప్రస్తుతించె.

చ॥ ఏమల యశోవిశాల! తలి ♦ వేడఁగఁ దండ్రి యొనంగఁ బాపకా
 ర్యము వలె రాజ్యముక్ విడిచి ♦ యూనమందున దైన్యమంది యీ
 క్రమమున రాముఁ దోడుకొని ♦ క్రమ్మట నేగఁగ వచ్చు నీదు శీ
 లము గన వేయి రాములు తొలఁకిన నీ నము లొదురే మహిక్? ౯౫౪

ఉ॥ ఉత్తమశీలమే భుజ బ ♦ శోన్నతి గాఁగల ధీర! నీమహా
 చిత్తనిశుద్ధి బోయ తెగఁ ♦ జెందిన నే వినుతింప నొనఁ రా
 ట్పుత్తమ సంస్తుతంబగు ప్ర ♦ శస్త్రదినేశ కులేశ కీర్తు లా
 క్కెత్తున మ్రింగి నాడవు గ్ర ♦ హేతుడు తక్కుటి కాంతులంబలెన్. ౯౫౫

మ॥ అని పల్కాడి గుహుండు కైకనుత్తుపై ♦ నత్యంత సౌహార్దముం
 గొనియెక్ భారణి నెవ్వరాతని యెడం ♦ గూర్చిం బ్రమోదించి యుం
 చని వారలో? మది నూహకే యరిది యా ♦ సచ్చీలమే హేతువై
 చనుఁగాదా? యట రాముపై గుహునకుక్ ♦ సంగాతముక్ వర్ధిలెక్. ౯౫౬

మ॥ కరుణాశీలుడు కైకపట్టి యతనిక్ ♦ గౌరవ్య భావంబుతో
 నిరవారం గని యన్న యీస్థలము నం ♦ నెచ్చోట నాడుండె నే

కరణిక్ నిల్చె వచింపుమా? యనుడు నో * కాకుత్స్థ వర్యా! యిదే
యరయక్ రమ్మని తోడి తెచ్చి గుహకుఁడ * త్యంతప్రమోదంబునన్. ౯౫౯

మ॥ భరతుం డయ్యడఁ బండపైఁ బడ దృణ త * ల్పంబంది యారేయి భా
స్మరవంశాంబుధి చంద్రముండు విమరం * గామించుటం గాంచి దు
ర్భర దుఃఖంబునఁ దత్తెలించి ధరపై * వ్రాలెన్ మహా భూజ ము
ద్ధర వాతాహతిఁ గూలు చందమునఁ దా * దోదూయ మానాంగుడై. ౯౬౦

శా॥ ఈసాపాత్ముండు చుట్టు హేతువున నీ * కీహటు కై కేయిచే
నాపాదిల్లిన దంచు విన్నపుడు కా * యల్ మూలముల్ మెక్కిని
శ్చాపల్యంబున నిందు కూరుకుట లేఁ * చం గాంచుచో నిప్పుడున్
దీశ వ్రాణము విడకుంటి నెఱక బృ * ధ్వీ భారముం దాల్చునో? ౯౬౧

తే॥ తమ్ముడా! అన్ననిదించు * తలమిదైనఁ, గూర్మిచే భోగ భాగ్యముల్ గూలఁ ద్రోచి
వెంట వచ్చిచ యూర్మిళా * విభుండు రాత్రి, గడపె నెచ్చటఁ గాన్పింపఁగదవెయనుడు.

తే॥ సీతియును రాముడిచట వ * సింది నిద్ర, నేయ నచ్చట విలు దాల్చు * చేతితోడ
వేడినిట్టార్చుతో కైప్ప * వేయకుండ, నిలిచి తెలవాటు దాఁకఁదా * నలగుచుండె

చ॥ అన విని మాండవీ పతి గు * హాఖ్యున కీటను తమ్ములంచుఁ బు
ట్టిన ముగురందు నొక్కడఁ ఘ * టించితి నంతము లేని నేగి నా
యనుజుండు దాసఁ దీర్చ న్వను * ఖావలి వీడుచు వెంటనేగ భూ
మిని కడుఁ ప్రేమకుం గలదె * మేరయి? నాబ్రదు కేల కాల్చునే? ౯౬౪

చ॥ అని యట నాఁడు ధూళిపలు * చంగముఁ జేర్చి పుళిందరాజ! ది
వ్యునిదిని దాఁటఁ జేసిన చ * నంత నిరంతర చింత దీర్చి రా
ముని కడఁ జేర్చి యాపదను * పూర్తిగఁ బాపిన పుణ్యమూర్తివౌ
దని భరతుండు కోరుటయు * నాతఁడు సమ్మతిఁ జూపి యంతటన్. ౯౬౫

చ॥ సరియని బోయజేఁడు తన * సంగడికాండ్రను చేరఁ జీరి మీ
రురవడి నేగి యోడల మ * హోచ్చతి నాయిత పర్చి తెండనన్
హరు రజతాద్రి రామ విభు * హస్త విభంజిత మేరు శైలమున్
నర తురగేంద్రు పుష్పకము * నాఁ బలు రూపుల నొప్పు నావలున్. ౯౬౬

చ॥ ఆవలి వారి నీవలికి * నావలి కీవలి వారిఁ జేర్చుటన్
దేవ మహీతలంబులకుఁ * దేకువ జీవులఁ జేర్చు పుణ్యపా
పావలి నాఁగఁ జెల్వల యొ * యూరపు యాసముఁ బోలి యొత్తుగా
నావలు చేరె నందముగ * నాకనదీ జలమెల్ల నాడుచున్. ౯౬౭

క॥ భరతుని గనె గుహుఁడిట్లును, నరవర! లెక్కకును మీఱు ♦ నౌకలు వచ్చెన్
బరికింపుడక్క నరెందును, త్వర నెక్కింపుడని తన ప్ర ♦ ధానికే దెలుపన్. ౯౧౯

ఉ॥ నరగు నాజ్ఞ నౌవల వ ♦ హించి సుముత్రుడు గుంపు గుంపుగా
నోసిన పదతిఁ జలిపి ♦ యాడలఁ జేర్చ రథావ్వ దంతి నే
నా కరివారముల్ మనుజ ♦ నాథులు బంధులు నెల్లవారు ఏ
చి పరివాటి రత్నములు ♦ చిందు సురాపగ దాటి రయ్యెడన్. ౯౨౦

ము॥ లిల మాంబంబున మేఘముల్ గదియఁగా ♦ వేలేచి గర్జాశ్రితో
పలముల్ పూర్తిగఁ ద్రావఁ దోయధిని వ్రా ♦ బ్బుండుబుచ్చం బొందికన్
గలముల్ పెందెర కంబము ల్పొనర శీ ♦ స్రుంబేగు సంగంబునన్
గలభంబుల్ పయికెత్తి హస్తముల గం ♦ గా వారి నీచె న్వడిన్. ౯౨౧

ఉ॥ సామజముల్ జలంబులను ♦ చప్పు డెనంగఁగ నీచు చుండ, ము
కామణులు దరంబులు ను ♦ దగ్గ ర్దుపంబులు లేవఁ ద్రోవఁ బ్రో
ద్ధిమ మహాబ్ధి తోయమును ♦ దివ్య నదింజొర, దేవ గంగయున్
రాముని చూచు కౌతుక భ ♦ రంబుననో వడి దాఁటఁ గూలమున్. ౯౨౨

చ॥ ఘనమగు తేరులందలి యు - గంధర చక్ర యుగానుకర్షముల్
పనివడి యక్ష మాదిగ న - వస్కరముల్ విడఁదీసి వానికిం
బనుపడఁ బూన్పు గుఱ్ఱములఁ - బట్టుగ నావలఁ బంపివారు చ
చ్చిన పిదపన్ శరీరములఁ ♦ జేర్చెడు కర్మములం బలె న్వడిన్. ౯౨౩

తే॥ పాలముద్ద శరీరముల్, భయము ముద్ద, మనసు, కరువలి ముద్ద కా ♦ ఘ్నను గలట్టి
పవన జవన తురంగముల్ - బయలుదేఱె, నడకఁ జొఱ ముద్ద నాదగు ♦ నావలందు

తే॥ కలుకు లెదురెదు రయి యొత్తు - గాఁగఁజేరి, కానవచ్చుటచే భద్ర ♦ గజ చయంబు
లొండొకటిఁ గ్రుమ్మసిలువఁగా ♦ నొప్పుమీఱు, దంతములభంగినుజ్జెన ♦ ననములొప్ప

తే॥ ఉత్తరీయములు బోలి ♦ యొత్తుగాఁగ, నలులులేవ దిగిన మద ♦ హస్తి నికర
శిరములం గుంభ నరములు ♦ చెలఁగెఁ జూడ, జాహ్నువీ న్ననములఁబోలి ♦ జానుమీఱి

చ॥ ఉరవడి నావలేగు నెడ ♦ నొక్కటి నొక్కటి దాఁకఁ గోమలుల్
కిరము మనః కలంకమునఁ ♦ గాతరలై యిరువంకఁజూడ, దు
ర్భరమగు విభ్రమంబున, శ ♦ రంబులు త్రోవఁ జలించి భీతిమై
నుటుకుచుద్రుట్లు వాలుగల - యొప్పు వహించెను వారి చూచుకుల్

చ చెరచెర రెండు స్రక్కలను ♦ చేరికఁ దెడల గదల్చ లేచు తుం
పరలు పరాంగనా మృదుల ♦ వస్త్రములం దడుపంగఁ దోరపుం

బిఱుదుల కాంతు లుట్టి పడి ♦ నెల్వడ, డెందములందు కుంది ము
చ్చిరి తల వ్రాల్చు వీరులకు - జంత రనంత తొలంగె నత్తజీన్

శా॥ ఈ తీరంబునఁగలు వాహినులఁ బై ♦ నెక్కించి కొంపోయి వే
యా తీరంబున డించి క్రమ్మజేలు తూ ♦ న్నంబైన నౌకావళుల్
దాత్పుత్వం బఱవోక యిచ్చి మఱియున్ ♦ దానంబు సేయంగ సం
ప్రీతిక రత్న నివాసుఁ జేరెడి ఘన ♦ శ్రేణి విడంబించెడిక.

ఉ॥ నమ్మిలి యీశలందనఁ ♦ నల్లని ధూపము వోలె నాడు పొం
కమ్మగు కాడ లయ్యెడలఁ ♦ గంబములం బలె నిల్వ నాఁ ము
త్యమ్ముల జంపు లుల్లసిల ♦ నల్లల నాడెడి నల్ల తెక్కెముల్
క్రమ్మిన చాపలంబలె వి ♦ రాజుల నావలు వోయె నల్ల నక.

౯౭౯

సీ॥ గంగ యాకాశంబుఁగాఁగఁ జిందిన ముత్తై, ములు విరాజిలు ఋతు. ♦ ములుగ నొప్పు
జెందమ్ములం బోలు ♦ నందంపు మోముల, మించుఁబోడులు పయ ♦ నించునావ
లెలమి జలము లాడి ♦ బృందారకాంగనల్, గమనించు నుర విమాఁసములఁ బోలె
తుంపురుల్ లేవఁగాఁ - ద్రోచు తెడ్లడుగుల, వలె గానరాఁ జెల్వలలరు నౌక

తే॥ వారిపాదంబులును వెలి, వచ్చితోఁచ, ప్రాణములు పొంది నడచెడు ♦ పగిది నొప్పె
సేనలును పౌరవరులును ♦ చేడియలును, గంగ వెనుకఁ బడఁగ నట్లుఁకడచినారు.

ఉ॥ తక్కువ జాతిచేత ఘటి ♦ తంబయి త్రోవఁగఁ బూను నావపై
నెక్కక కామ వేగమున ♦ నేవున మిచ్చిన హానివర్గముల్
చక్కన నేగె, నెక్కిముగ ♦ నత్తుల మిచ్చెడు కృత్య మొక్కడే
నెక్కడ నేనియుం గలదె ♦ యిద్దతపంబున కంటె నిద్ధరక?

౯౮౦

చ॥ నుడులు గలట్టి నెల్లువలఁ ♦ జొప్పిలు గంగను దాటి యెల్లరుక
దొడరికఁ దీరముం గదియ ♦ దుర్ధన వాంఛలు నంచసంబులుక
విడిచి ప్రభుత్వముం జరపు ♦ వీరుల కీర్తులఁ గ్రిందు చేసి యీ
పుడమి మహాన్నత స్థితిని ♦ పొందిన యా భరతుండు చెచ్చెరన్.

తే॥ అనుపమగుణిశత్రుఘ్నండు, జననులునును, మంత్రుండునుగుహుఁడెక్కఁగాఁమాన్యుఁ
భరతుఁడెక్కిన యంతనా ♦ పడవ నడవ, సాశఁడెట్లను కార్లతో ♦ సత్వరమున. | డైన

సీ॥ బాంధవుల్ దేవతల్ ♦ ప్రణతులై సేవించు ♦ కొనలేంద్రాత్మజక ♦ గుహుండు గాంచి
యీమె యెవ్వరి తల్లి ♦ యెఱిగింపఁ దగునన, భరతుఁడిట్లు వేసి ♦ వాకిలికడ
రాజులు మనవికై ♦ రహిఁగాచి యుండురా, దశరథేశ్వరు జ్యేష్ఠ ♦ దార యీమె
కమలజ నాభిని ♦ గన్న మహాత్ముని, ఘన తనుఁగడుపారఁ ♦ గన్న తల్లి

- తే॥ ధువన తారకముగు రామ + భూవిధలము, కడత దగముల కొనంగిన + కల్పతరువు
 అతని నెరుచుచే నొందు భాగ్యంబుజ్ఞెల్ల, నేను జనియించుకతమున సేగి కొనియె. ౯౮౪
- తే॥ అనుచు గుండుకామె యడుగుల నడచి డడగ, వత్సముంబాయు గోవునా + వనరుదేవి
 యీతఁడెవఁడనరాచున్న, హితుండుమాకు, నన్నగుహుండనిభరతుండా + యమకుండెలుప
 చ॥ నాయనలార! ముఖమున + ణంపుడు సత్య పరాక్రముండు భో ౯౮౫
 గాయతనంబు రాజ్యరమ + సందక కానకు నేగు పెన్న మే
 తే యొనరం గతంబయిన + దింక మహామతిఁ గూడి యేవుర
 త్రావయి భూమి నేలు కొను + డర్పిలి నొద్దిక జాలకాలమున్. ౯౮౬
- చ॥ అనుచు సుమిత్రఁగాంచి గుహుం + డల్లన నిట్లనుఁ బ్రేమపూర్ణ యీ
 జనని గూర్చి పల్కుమనఁ + జక్కటి వీడని చక్రవర్తి కొ
 ప్పిన కడగొట్టు భార్య రఘు + వీరుని నన్నిధి పాయకుండు నా
 యనుజుని కన్నతల్లి నుగు + జాలయ యంచు నతండు దెప్పగన్. ౯౮౭
- చ॥ తనవతిఁ గాటికంపి కువ + థంబునఁ బుత్తుండు దుఃఖ వార్ధిలో
 మునుంగఁగ రాఘవుండు వన + ముం జొర విష్ణువు గొల్పు లోకముల్
 తనమది నున్న క్రౌర్యమనఁ + దక్కగ గొల్చిన కైక జూపి యీ
 జననిని గూర్చి పల్కుమనఁ + జయ్యన నా భరత ప్రభుం డనున్. ౯౮౮
- ఉ॥ దొడ్లగు నెంజిలిన్ భువీకిఁ + దుందుడు కొప్పఁగ గూర్చి నిందయన్
 బిడ్డను పెంచుతల్లి పృథి + వీసలి ప్రాణములేని పోల్కి బే
 రెడ్డఁ దపించుచుండ లవ + మేని యలందురు చిన్న లేని యీ
 వెడ్డరి యెవ్వరో యెఱుంగ + వే? ననుగన్న మహాత్మురాలగున్. ౯౮౯
- చ॥ అనియత్కడాడు పల్కువనిని + యగ్గుహుండంతట వారికిం గ్రమం
 బునఁ దనమేల్మి కేష్మిగిచి + మ్రొక్కెను హంసి యొకండు జెక్కలన్
 గొనక జలంబు సీది దరి + గొన్న వితంబున ద్రోణియుం దరిన్
 గొనకొని చేరె జాహ్నువికిఁ + గూరిమిఁ జేతులు మోడ్చి రందఱున్ ౯౯౦
- తే॥ దిగిన జనసులు మువ్వరు + తీరమందు, పల్లకీ లెక్కించనఁగ నా + భరతుండపుడు
 క్రొత్త కన్నటివెల్వలఁ + జిత్తభార, మడఁగఁ గాల్చుడ గుహునితో + నడచి నడచి
- తే॥ కర్మ భరము జ్ఞానాగ్నిచేఁ + గాల్చివై చు, వరబలుండగు మునిభర + ద్వాజువనము
 చేరె నమ్ముని వారల + తీరుగాంచి, వృద్ధయతులతో నక్కడ + కెదురు వచ్చె. ౯౯౧

౧౨ పాడుకొ పటలము. (౧౪౧)

- క॥ అరుదెంచిన యతివరుఁగని, భరతుండు తండ్రివలె నెంచి + ప్రణతియొనర్పన్
 హరుఁ బోలిన యమ్మునియును, భరతుని దీనించె బుత్త + వాత్సల్యమునన్. ౯౯౩

- క॥ భద్రతా! నీకుం జేరిన, ధరణిఁ గిరీటము ధరించి ♦ తాత్పర్యమునక
భరియింపక నారలు జడ, లిరవుగ ధరియించి రాఁగ ♦ నేమి కతంబా? ౯౯౪
- క॥ అనుడు మన మెరియఁగినుకను, మునివరుఁగని ప్రాజ్ఞుతిలక! మొట్టమొదట ని
ట్లనువగు పనియొనరుపలే, దనటయు మిము బోటివారి ♦ కర్మ మె చెప్పుడే! ౯౯౫
- మ॥ శ్రుతి శీర్షప్రతిపాదితాఁ ఘ్ని యుగండ్ల ♦ శోభిల్లు శ్రీరామ భూ
పతికిం దమ్ముడనై నెఱిగ్ విడిచి భూ ♦ భారంబుఁ గైకొందునే?
యతఁడే మౌక్తకు వచ్చి రాజ్యము ప్రియం ♦ బారం గొనండేని ని
శ్చిత బుద్ధిగ్ వసులంద యన్నకడ ని ♦ శ్చింతం బ్రవర్తించెదన్. ౯౯౬
- క॥ ఆపలుకు భరతుఁ డాడఁగఁ, దాసన వరతనువు లుట్టె ♦ దన్మానసముల్
ప్రాసిత హరిచందన కృత, లేపమ్మునఁబోలె మోద ♦ లీలలఁదేలన్. ౯౯౭
- క॥ మునుకొను నెనరున భరతుని, లేస శుద్ధ కుటీరమునకుఁ ♦ దతమతిఁ గొని య
మ్ముని సేనకు విందులు పం, బిన వేడ్క నొనర్తు ననుచు ♦ వేలిమి చేసెన్. ౯౯౮
- క॥ తలఁచిన యంతన దివియును, లలిత గతి న్నిలిచె జనము ♦ లకు వేటొక పు
ట్టాలసిన గతి తమ ముందటి, నెలవు మఱవ నుఖ జలధి ము ♦ నింగిరి వారల్. ౯౯౯
- తే॥ చెడని ధర్మ ఫలంబులఁ ♦ బడయువార, లంచు రంభాదు లెదు రేగుఁ డెంచి పొగడి
యిందు మండలములఁ బోలియెనకమెనఁగు, సౌధములకుఁ గొంపోయిరినకలజనుల
- తే॥ గండవొడి మేనఁగూర్చిన ♦ లందినారు, విన్నవాఁకలో మున్కగా ♦ వించినారు
శిరములం గల్ప సుమములఁ ♦ జెరివినారు, సుమములంబోలు వల్వలఁ ♦ జుట్టినారు
- తే॥ కుసుమ లత కూనలం బలఁగఁగిసి నిలిచి, సుందరాంగులు నగలిచ్చి ♦ సాగనుచేసి
యొనర దేవ రాజాను పీఠ యూష కల్ప, మైన యోగిరములు వెట్టి ♦ యలరఁజేసి
- తే॥ హంస కేకీ తూలిక లెఱ్ఱ ♦ నైన పత్తి, తెల్లదూది బూరుగదూది ♦ తీర్చిచేయు
పట్టునెజ్జల హరిణుల ♦ పగిది దేవ, వనితలు పరుండ నెల్లరు ♦ కునికీనారు. ౧౦౦౩
- తే॥ ఏలికలు మొదలుగఁ బల్ల ♦ కీలు మోచు, వారివఱకుఁ గ్రమంబుగా ♦ గారవమున
మహిమ నొందిన విబుధుల ♦ మాడ్కినుపచ, రించి వారి యెడఁద లల ♦ రించినారు
- తే॥ అటులు రంభాదులైన బిం ♦ బాధరలును, వారియాజ్ఞల దానుల ♦ వలె నొనర్ప
భరతుతోవచ్చుకాంతలు ♦ భవ్యమైన, దివ్య భోగంబులంది సంకృష్టి గొనిరి. ౧౦౦౪
- తే॥ నందనవన నవ ప్రసూ ♦ నములతావి, గొనుచు నంధులు కేటూత ♦ గొని చరించు
కరణి నచ్చటి పిల్లలె ♦ మ్మెరలు పొలసె, సకలజనముల మనములు ♦ సంతసించ.
- తే॥ తొద్రమెక్కువ కలిపిన ♦ కబళములను, లేత వరియాకురాసి గ ♦ ల్పించి కల్ప
కంబు భోనఁగ భుజించెను ♦ గజచయంబు, మదజలము ద్రావిమధుపము ♦ ల్పదముగొనఁగ

తే॥ కరక బాధలఁ బోలఁగించు ♦ గురులిగులుగు, నీరముల వారణంబు లింఁపారద్రావె
పచ్చకా లేచి నాంతులు - పరిభిల్లఁ, బెరుచు కనవుమరంగముల్ ♦ వేడ్కమేసె.

క॥ అంజలు నాకితిగ బలు, నింపుల నురభోగ మనుభ ♦ వించిరి భరతుం
డందలి కాచుల మంజులఁ, పొంది యొడలు భూళి నునిచి ♦ పోగడపె నీసిక

తే॥ తెల్లె గులుగువో పేడెనుకలయుఁ బోలె, నమ్మహాభోగములు పూర్తి యగుదుఁబుణ్య
ఫలము పొందిన జీవె ♦ వ్వులి విధాపి, కిరణి నెరులు తొలంగఁగఁ ♦ దరణి పుట్టె

తే॥ త్రికర వైక్యంబుగాఁ బాడి ♦ తిరిచి చేయ, కుంచు జీవికి వలె భోగ ♦ యుక్తిమాణ
సురపదమృతులై భుంజు జొచ్చువారి, వలెనె వారలు పూర్వభావములఁగనిరింగంగ

తే॥ నాటి యుదమానఁ బెనుత్రోవనడచునేనఁ, గాంచి దివ్యులు వననిధి ♦ గాదుభరతు
పై న్యమని యెన్ననయ్యది ♦ శైలవఁము, లెల్ల దుక్కిగా మరుభూమియెల్లజేరె

క॥ పెరింగిన రజముచ మఱింగిన, తరణియు శీతకరుడగుచుఁ ♦ దాపము వీడెక
కరుల మదనలము నడవం, భారయని రొంపియయి యెడరు ♦ పొలముగమాటెక.

క॥ రాజులతెల్లని గొడుగులు, రాజులె గురుతరుల నీడ - ప్రాసిన కరణిక
రాజుకొను గులక రాల్చు, యా జగ మరు భూమి పందిరై యొప్పెనఁగెక.ంగంగ

తే॥ అధికరాజ్య సంపద గొను - మంచుజనని, పలుక నొందిన కినుక య ♦ గల్గముగాఁగ
మొగమెఱుపు మేనునల్లనొపుణ్యుఁగాంచి, ప్రేమఁ గరఁగి యెండిన తరువితతి ననిచె

తే॥ జీవముల కంటె గొప్పది ♦ శీలమనుచు, సత్యవాక్కుకై మరణించు ♦ జన వరోణ్య
దడము క్రూరమానెడరుఁ గే ♦ దారమట్లు, దాటి చిత్రకూట శిఖరిఁదఱిసె సంత.

భరతుని పై న్యమును కని లక్ష్మణుఁడు కోపించుట

సీ॥ అధిక భారజము నశ్వాదులు రథములు, కోపానఁ జెలరేగు - కుంభిచయము
కలిగించు రవమును ♦ కాల్చులంబుల కల, కలమును విని గొప్ప - బలమె యనుచు
నేల యుబికి లేచు - పోలికఁజనునొక్క, శైలాగ్ర మెక్కి లఁ క్ష్మణుఁడు చూచి
యిల శాశ్వతంబుగా - నేల నిచ్చించిదు, రాశిచే దుర్బుద్ధి - యడర నిట్లు

తే॥ భరతుండే కూర్చుకొని నేన - పరశురాము, గెలుచు జోదుపైదాడి సాగించెననుచుఁ
గ్రుద్ధుండై శిఖరంబు ను ♦ గ్గుగను ద్రొక్కి, దుమికి పడి నన్నయొద్దకుఁదొడరివచ్చి

చ॥ భరతుఁడు తోడఁబుట్టువను ♦ పాటియు నెంచక గొప్పసేనతో
నురవడి దాడ వచ్చెనని ♦ యొత్తిన కిన్నఁ గటారి చెక్కితొం

దొరగ ధనుస్సు నెత్తికొని ♦ తూణముఁ దాలించి యన్న పాద పం

కరుహములక భజించి పలు ♦ కం దొడఁగెక మది తత్తఱింపఁగెక.ంగంగ

చ॥ ఇహశర సౌఖ్యముల్ విడిచి ♦ యీ భరతోద్ధర బాహుశక్తియున్
సహచర సైన్య సత్త్వమును ♦ సత్యపరాక్రమ! నీదు తమ్మును
త్సహాన మహా సహా చ బల ♦ సంపదయున్ ముదమారఁ జూడుదు
స్సహజర కష్టముల్లోలఁగి ♦ సంకన ముండెడు నేడు రాఘవా! ౧౦౧౯

ఉ॥ పీనుఁగు పెంట చేసి యిటఁ ♦ శ్రేష్ఠియ తుంగ మతంగజంబులన్
జాను తొఱంగి పడ్డ రథ ♦ సంఘముఁ బ్రేవులు చింద కూలు నీ
సేనల నుడ్డుఁగొప్పి తెగి ♦ చిందఱ నందఱ యైన తేజలన్
మానసు రక్త వాహినుల ♦ మానసి చూచెడు గాక రాఘవా! ౧౦౨౦

చ॥ తనతన లొప్పు తూర్పు లడి ♦ దంబుల చేతుల బొందడంబులం
దశమగు తొమ్మిది దొలిచి ♦ దద్దఱు ప్రాణము తోడ వీపునం
గళచెడ దుస్సి రక్తము ను ♦ ఖంబుల నొప్పు వెల్లదిక్కరుల్
కళవళ మంద నేచుబలు ♦ గాంచెడు గాక ప్రసన్న రాఘవా! ౧౦౨౧

చ॥ జన తురంగిమిల్ కెరల - న్యందన హాటక శృంగ పంక్తులం
దశరథమై పిశాచము ల - హంకృతి నార్చుచు ప్రీలు కేడెముల్
దవిలి ధరించి హస్తములు ♦ దట్టుచు బాలులు పాడు చాడుచున్
జని గొన చల్లఁ ద్రావి కడు - జంపున ద్రేచ్చుట చూడు రాఘవా! ౧౦౨౨

తే॥ భరతు సేనా మహీజంబు - చాదుతోడఁ, ద్రుటిని పేరు లేకుండఁగఁ - ద్రుంచి వైవ
స్వర్గ పృష్ఠంబు విటుగ న్న-భావ మీఁగ, ధాత్రి యూటట గొనుటయుఁ-దవిలి కనుము

చ॥ ఎఱసిన రక్త వాహినుల - నీదుటచే నొడలెత్తనైన శా
కినులును ప్రేత భూతి తతి ♦ గిట్టి కబంధములున్ సమస్త ప
ట్టనములు నీ కరంబుల న ♦ కంగిన వంచు సురావళిం బలెన్
గని మనమందు నంతసిలి ♦ గంతుట గాంచెడు గాక రాఘవా!, ౧౦౨౪

క॥ కరులు హరులు బలియురు తెగ, నురవడిఁ బ్రవహించు రక్త ♦ ముదధిం గలియన్
శరధులు రక్త శరధులై, మొరయుటగని మనమునందుఁమోదింతు నృపా. ౧౦౨౫

చ॥ విటుగ శతాంగముల్ రథిక ♦ వీరులు చావఁగఁ గైదువుల్ చెడన్
దఱిగిన దంతి వాజి భట ♦ తండ శిరస్సులు సంఘ్రు లూరువుల్
బరులు కరంబు లొండొకటిఁ ♦ బాసి రణస్థలి ఘోరభూమిగాఁ
బఱపు మదీయ బాణముల ♦ పద్ధతి గాంచెడుగాక రాఘవా!, ౧౦౨౬

చ॥ మురువగు తెక్కలున్ గనక ♦ పుంఖములుం గల మచ్చరంబుల
య్యిరువుర తొమ్మలం దొలిచి ♦ యిచ్చమెయిన్ గగన స్థలంబునన్

భరతుడు రాముని డాయ వచ్చుట.

తే॥ రాముఁడిట్లులు తమ్మునూ ♦ రార్చు చుండ, భరతుఁడచ్చట సేనన ♦ వ్వలనె నిలిపి
తన్ను వీడని యనుజుతో ♦ దగ్గఱించి, యన్నస్థితిఁ గాంచె నుమ్మలమధికరింప. ౧౦౩౭

ఉ॥ దోయిలి గూర్చు హస్తముల ♦ తో వసివాడి కృశించు మేనితోఁ
బాయని దుఃఖవేధ జగి ♦ వాసిన కన్నులతో జటాలితో
వ్రాయఁగ రాని దుఃఖమయ ♦ భావముతో నొక నారచీరతో
దాయఁగ వచ్చు నా భరతుఁ ♦ దప్పక రాముఁడు కాంచె బూర్తిగ. ౧౦౩౮

తే॥ లక్ష్మణా! యిటు రమ్ము బలంబు గలుగు, భరతు సంగర యోగ్యరూపంబుఁ గంటె!
యనుడుఁ దమ్ముఁడు నాతని ♦ నట్టె చూచి, మ్రానుపడి నిల్చె గన్నీటి వానతోడ.

తే॥ తాను నిందించు పలుకులుతనదు కినుక, నెంచి సిగ్గిలి డెందంబు ♦ సంచలంప
వింటితో వేడి బాష్పముల్ ♦ పృథివిదొరఁగ, వాడిన మొగంబుతోఁ జీచ్చువడుచునిలిచె

ఉ॥ న్యూనతి లేకయుండఁ దప ♦ మున్నతి జేసి ఫలంబు పొందుచో-
భాను కులేశుఁడౌ మగనిఁ ♦ బాసి శుభంబులఁ బాసి శోకముం
బూని కృశించు రాజ్యరమ ♦ పూనిక నంపిన దూతవోలె మో
డ్పానిన కేలుతో భరతుఁ ♦ దుత్కట దుఃఖము తోడ దగ్గ. ౧౦౪౦

తే॥ తఱిసి మరణించు తండితి ♦ నరసి నట్లు, కాంచి తగవు దలంపక ♦ కరుణ వీడి
నీతి మానితి వనుచు మై ♦ నెలవు తిప్పి, పాదములఁబడె హా! యనుదనమున. ౧౦౪౧

తే॥ ఉనులు లున్నవో లేవో యు! చూహనేయఁ, దగినతీరునఁగృహించుతమ్ముఁగాంచి
నేత్ర కంజముల్ విడుచు క ♦ న్నీరు భరతు, బడల నించి పొరలి కాఱు ♦ జడిమ నిలిచె

తే॥ అదిదేవుఁడు ధర్మంబు ♦ నలము పగిది, నెల్ల సీతుల కిల్లయి ♦ యెనఁగు రామ
వరుఁడు నిట్టూర్పుపుచ్చి బాష్పములు వీఁపు, నం బడఁగఁ దమ్మునాలింగనంబొనర్చె
క॥ అలవికొని యతని వేషము, పలుమఱు గమనించి యరసి ♦ వత్సా! జుకుం
డెలమిని సుఖముం బొందునె? యిల నేలునె? దుఃఖ మొంద ♦ నేలా? యనుడు. ౧౦౪౨

తే॥ అన్న! నీవియోగ వ్యాధి ♦ యలము కొనఁగఁ, గన్నకై క వరంబను ♦ కాలువలనఁ
దవకు దగిన సత్వంబును ♦ ధరణి నిలిపి, స్వర్గలోకంబు చేరెను ♦ జనకుఁ డనఁగ. ౧౦౪౩

మ॥ పరలోకంబునఁ జేరె నన్న పలుకుల్ ♦ బల్లెంబుఁ గాయంబులో
జొర దూఱించిన యట్టులె చెవులలోఁ ♦ జొత్తెంచు మున్నె వెసఁ
సురలోకోపరిలోక మేలఁదగు ను ♦ శ్లోకుండు హృన్నేత్రముల్
సురుఁగం గాలిపటంబు చుట్టు కరణిం ♦ జుట్టె ధర్మ వ్రాలుచు. ౧౦౪౪

తే॥ మొదలు నజిన భూజము ♦ పుడమి వ్రాలు, సరసే బడి పిడుగున కల్కు ♦ సర్పమువలె
తెలిసి వచ్చి యొకింకను ♦ దేజీ యూర్పు, పుచ్చి తపియించి మాజిక ♦ పాగితెనొగితె

సీ॥ ఆజిన భాను కు ♦ లాలయ దీపమాః నిర్వాజ గురు ధర్మ ♦ నిలయ! తండ్రి!
అరిమద గజసింహ ♦ మా! దమాలోల! యిం, కెవ్వరు సత్యంబు ♦ నేలా వారు?
మాకు విక్కెవ్వరు? ♦ మఱి తేర్చువారేరు? మరణించితే యిట్లు ♦ మమ్ముపాసి
యెవ్వరి నింక దం ♦ క్రి! యని పిలుము, తగునె యిందఱ వీడి ♦ తరల నీకు

తే॥ మేటి ఋశ్యశృంగునిచేత ♦ మేల్మి వేల్మి, యెనరఁ గావించి ననుగాంచి ♦ యుద్వియందు
కన్న గొప్ప ఫలంబేది? కడకుమమ్ము, వీడి యింపై న ప్రాణముల్ ♦ వీడటాకొక్క?

తే॥ ప్రాణులకు మేలునేయు దా ♦ ర్థ్యంబు గలుగు, భూమి భారము నేదాల్చు ♦ బాడమువిఘ్న
హేతు విదియొక్కో? నీమాని ♦ యెగురఁగొట్టు, కాలుండై పుట్టితినె జగ ♦ మేలుకొఱకు?

తే॥ శంబరుం బంపి వజ్రకి ♦ స్వర్గమిచ్చు, పార్థివేంద్ర! పాలనము మా ♦ వశము చేసి
యింద్రియములు స్వవశముగా ♦ నెనఁగఁజేసి, తపము చేసిన విధమిదే ♦ తండ్రినీవు?.

ఉ॥ కోరఁగఁ దగ్గ పాలనము ♦ కోరిక నెల్లరు వేడఁ బూని యీ
ధారణ కెల్ల దుఃఖమును ♦ దార్చిన యల్పుడ నైతి మృత్యువుం
గోరుట దక్కఁ బ్రాణములఁ ♦ గూరిమి వీడని మేను వెంచి యే
నేరి మొగంబు గాంచుటకు ♦ నింకను మేదిని నుండఁ గోరుటల్?

తే॥ కోసలము వీడి యడవి నీ ♦ కొడుకు చేరె, ననుచు విన్నంతనే దివి ♦ కరిగితి వఱట
తండ్రి! నీమృతి ఎనియుచు ♦ లలరి తలరి, బ్రతికియే యున్న వాడను ♦ బ్రదుకుగోరి

ఉ॥ జానుగఁ బూర్ణ చంద్రసకుఁ ♦ జల్లఁదనంబు నొనఁగు లోకిన
మూన సితాతప త్రిస్తవ! మానము దివ్యుల కేని మాన్పఁగా
రాసి బలు బుదారత తి ♦ రంబగు సత్యము నీతి ధర్మము
దోస యడంచు కొంచు నిటు ♦ తూటితె యెల్లర వీడి స్వర్గముక్కో? ౧౦౫౮

తే॥ ఇట్లు పలువిధముల నెలు ♦ గెత్తి యేడ్చు, రామ చంద్రుని తమ్ములు ♦ రాజ వరులు
చేరి లేసి పట్టకొన వ ♦ సింహుఁ డంత, హిత మితోక్తుల నోదార్ప ♦ నెంచుటయును.

తే॥ తాపన శ్రేష్ఠులగు భర ♦ ద్వాజుఁడాది, మునులు నేడు దీవుల లోని ♦ మనుజవరులు
మంత్రులును సైన్యపతులు రా ♦ మ విభుఁడేర, వచ్చిరి మనంబులారట ♦ పడుచునుండ

తే॥ మఱియు రాఁదగు నెల్లరు ♦ మలసి వచ్చి, నిలువఁ బరితపించుచున్న ♦ నృపకుమారు
మోముఁగని బ్రహ్మనముండగు ♦ మునివరుండు, వాక్యకోనిడుఁడీరితి, పలుకఁదొడఁగె.

చ॥ తతమతి నన్ను సింఁచుటయు ♦ ధర్మమొనర్చుట దక్క నెమ్మది

బ్రతుకఁగ గోరు పుణ్యలకుఁ ♦ బ్రాపకు సాయమొకండు గల్గునే?

మృతియును పుట్టువుక సహా జమే కద! ప్రాణుల కెల్ల భూమిపై
శ్రుతి హితపారగుండవు వి ధ శుద్ధ చరిత్రుడవుక స్మరింపవే? ౧౦౫౮

తే॥ సిరములేని జన్మంబులు - దెలుపనేల? కోట్లకోలదియానవి కామ - కోపమోహ
దుఃఖసౌఖ్యములొందునీ-తోయమెఱిగి, యముడుదాక్షిణ్యయుతుండని-యనగదగునె

ఉ॥ పుట్టక మున్నె జీవములు ధ పోవ జసించుట చూచుచుండమే?
పట్టగు విద్యకల్పి భువి ధ భారము నర్వదివేల యేడు లి
ట్టలు చలింప కోర్చి నెల ధ వారిన ధర్మము కీర్తి నించి యే
లిట్ట గతింప నిట్లు వగఁదీర్చుడఁ బాడియె? రాజనగదనా! ౧౦౬౦

తే॥ శీలమును ధర్మమును భువి ధ జెడక నిలిపి, శూలమును చక్రమును వాణిఁ లీలఁదాల్చి
మూల పురుషులై వెలయుముఁ మూర్తులకును, కాలమును వలఁబడకుండఁ గావశించె?

తే॥ ఇంద్రియంబుల కెఱుకయై యిలను వెలయు, నన్నిటికిని మూలంబులై యమరుపంచ
భూతములు నొక్కయప్పుడుఁ పొలియు నవియె, యనగదీనికే జింతింపఁ నగునె చెవుము?

తే॥ పూజ్యమగు పుణ్యమను నేయి ధ పోసి కాల, మనెడి వత్తిడి నిధియను ధ నగ్గిచేత
జీవితమును దీపము నుద్దేశించి నిలుపఁ, గారణములు రెండును తీట ధ నాటు టరుదె?

తే॥ ఈజగంబున దుఃఖముం ధ దేమునింగి, యాజగంబున నరకంబు ధ నందె మునింగి
మరల జన్మించి చిక్కుల ధ మలఁగుచుండు, పెక్కు వగల జీవుల లెక్క ధ పెట్టనగునె?

తే॥ వినుత సద్గుణాకర! తండ్రి ధ యనెడు కతన, సృష్టి కర్తయౌ బ్రహ్మకుం ధ జెందరాని
విష్ణులోకంబు నందున ధ వెలుఁగు చుండె, సతనికీపు గాంచు సా యంబిఁ కేది? ౧౦౬౫

ఉ॥ ఆతని పోకకై మదిర ధ వంతయుఁ జింత యొనర్పరాదు పై
నాతని కింతకంటె నర ధ యం గడ తేఱు పథంబు లేదు నీ
వాతని కింకఁ జేయఁదగు ధ నయ్యవి యున్నవి క్రద్ధతోడ నీ
చేతులతో నొనర్పు మది ధ చిత్తము శాంతిలఁ గారణంబగుక. ౧౦౬౬

ఉ॥ వాన పడంగ నీటివడి ధ భాసిలు బుద్బుద పంక్తిబోలు నీ
మేనులఁ గూర్చించిత మది ధ మీఱుట వేఱిఁడి లక్షణంబగుక
మానక బాష్పముల్విడిచి ధ మానిసి గాంచు ఫలంబు గానముక
గాన జలాంజలి న్విడుము ధ గాదిలి తండ్రికి జానకీశ్వరా! ౧౦౬౭

తే॥ అనుడు శ్రీరాముండును చింత ధ నవలదొంచి, యాచతుర్వేద వేది మ ధ హితపస్వి
యగు వసిష్ఠతో గంగకు నరుగు దెంచి, చేయఁదగు కృత్యముల భక్తిఁ జేయఁబూనె

తే॥ నోల జీవాత్మలకు నొకేఁచంద మొప్పి, యెఱుక నొనఁగు మహాత్ముడఁ య్యోటమునింగి
గురుండు తెలివిన విధులెల్లఁ గొఱుతలేక, నలిపి మ మ్మాటు తర్పణ ధ జలము పదలె.

తే॥ చేయఁదగు క్రియలనుపూర్తిచేసిచువల, మాన్యులగుమంత్రులునునృపుల్ - మానివరులు
తక్కువారలు తను చుట్టి - తరలిగాఁగ, జానకి వసించు నవ్వర్ణ - శాలజేరె. ౧౦౨౦

తే॥ చేదనంతలో భరతుండు ♦ సీతయున్న, పర్ణశాలను గని యొంటి ♦ బరంగుచుంటు
గని కరఁబులతో మోదికొనుచుఁగనుల, రోదనముతోడఁ బడె నామె ♦ పాదములను

తే॥ ఇంద్రియములలో జలసింధు ♦ లేడునున్న, వనఁగ నెఱ్ఱనొ కన్నులఁ ♦ బనవి పనవి
వెక్కి వెక్కి బాష్పాంబువుల్ ♦ వెల్లువలుగ, విడుచుచుండెను భరతభూ ♦ విభుఁడు వెలికి

క॥ పెను దుఃఖంబున మునిఁగివ, యనుజుని తన పొడవుచేతు ♦ లమరిచి రాముం
డనువుగ నెత్తుచు సీతను, గని జనకుఁడు మనలవీడి ♦ కడచనె ననుడున్. ౧౦౨౩

క॥ వడఁకూను నెడఁదలోడక, బుడమింబడి యడలి యడలి ♦ పొక్కుచుఁ బెలుచక
గడలికవ యనఁగఁ గనుఁగవ, యెడపక బాష్పములు విడిచె ♦ నెన్నువతోడక. ౧౦౨౪

క॥ కలకంఠంబున వనరెడు, జలజాక్షికి భరవెంటఁ ♦ జనిన యడవియున్
విలసిల్లెఁ బ్రోలుగా నివు, డలరాణ్యుతి దుఃఖ జలధి ♦ నడుగుల నిలిపెన్. ౧౦౨౫

క॥ ముని పత్నులు తల్లుల వలె, జనక సుతను డాసి హస్త - నరసిజములతోఁ
గొని విమల జలములందున, మునిచి యడలు పోవఁ బలికి - మోదించి రొగిన్. ౧౦౨౬

క॥ నలువురు రాజ కుమారులఁ, బాలుపుగఁ. గను పూజ్యరాండ్రు ♦ మువ్వరతో వృ
ద్ధుల తోడ సుమంత్రుం డిన, కుల జలనిధి విధుని కడకుఁ ♦ గుములుచు వచ్చెన్. ౧౦౨౭

తే॥ మొదటి వాడగు నలువకు ♦ మొదటివాఁడు, తండ్రి వీడి వచ్చితిరె యో ♦ తల్లులార!
యనుచుఁ దచ్చరణాబ్జ చ ♦ యంబు లందు, వ్రాలి కన్నీటి కాల్వలోఁ ♦ బరితపించె.

క॥ వారలు నొక్కట రాముని, వారక కౌఁగిలిని చేచ్చి ♦ వనట యుబుకఁగా
బోరున రోదించిరి యం, గారమ్ము న నేయి కరఁగు ♦ కరణిఁ గరఁగుచున్. ౧౦౨౮

తే॥ అవల నవ్వీరులంగన్న ♦ యవ్వలచటి, తీయని యెడంద గలుగు వై ♦ దేహిఁ జేరి
చెలువకబ్బిన యప్పటి ♦ స్థితిని గాంచి, కడుపు మండి కట్టుకొని పెల్లడలినారు. ౧౦౨౯

తే॥ యోధవరు లయోధ్యంగల - యోగ్యజనము, రాజబంధువుల్ తక్కినప్రజయువచ్చి
క్లిశిత మానసములతోడఁగిట్టిరాము, వేషమును స్థితిగని చాలఁవెగచినారు. ౧౦౩౦

చ॥ పడగల నీడఁబాఁచ దణి - పాన్పునఁ బండుట మాని ధాత్రిపైఁ
బొడమిన లోక నాయకుఁడు - పొందిన తత్కుల నాథుఁ డౌటచే
నడరిన యంటు వోమునిఁగి - యర్హ విధు ల్పొనరింప నేక నాఁ
బడమటి వార్ధిలోమునిఁగె - భాన్పరుఁ డంతట లోక శాంతికి. ౧౦౩౧

భరతుడు రాముఁ బ్రార్థించుట

సీ॥ అనాఁడు కడవఁగా - నవనీపతులు రాజ, బాంధవుల్ మునులును - బలసియుండ
శ్రీరామ చంద్రుండు - చెంతనెయున్న భరతుఁ గాంచి నత్స! యీ - హితమునుము
జనకుఁ డవ్యయ పదం - బునకేగ నతనియా, జ్ఞానుసారముగ రాజ్యంబు నీదె
మకుటంబు ధరియించి - మహిసేల కీలీల, దపసి వేసము నూనఁ - దగునె? యనుడు

తే॥ నీవు కాఱడవులఁ జేరి యిట్టులుండ, ధర్మమూర్తు లెవ్వరు? పురి ధర్మమేది?
పాడి నీకంటె మున్నె యీ యనము చేరె, దానిఁ బడసి కొంపోవంగఁ యూనినాఁడ.

తే॥ మనసు నమ్మతింపని వర యననెనిన్న, తగని స్థితి నిల్పియంతట యగనిఁ జంపి
నట్టి నై కేయి కన్నట్టి పట్టిగాన, నాకు నీవేషముచిత మనన్యంబు తగునె? యింక
చ॥ జగములు సంతపింప బలు జాలిని గూర్చిన చుష్టురాలి కిం
బుగ జనియించు పాపగుణ యూర్జుండఁ గావున నాకుఁ జావఁగాఁ
దెగువయుఁ గల్గ లేదొడలి తీపియుఁ బోదు తపంబు నేయఁగన్
దెగడికనుండి తప్పి కడ తేజద నింత యనుగ్రహింపవే. యింక

తే॥ కొలముపాడి వీడిన సతి గుణము, నోర్పు, పరఁగకుండు తపంబును, కరుణవిడిన
ధర్మమును, పూర్వ వంశ పద్ధతులు నీఁగు, పాలనము కంటె మేలయి క్రాలునేమి?

చ॥ జననము లోడ నీకుఁగల స్వామ్యము, వీడఁగ రానిదా సనా
తన కులధర్మమో పదవిఁ దప్పఁగఁ ద్రోసి తపంబు పూనె దీ
వనునెడఁ బట్టువట్టి నయ యాటిచి ధర్మముఁ ద్రెంచి మ్రొంగువా
రిని బలె రాజ్యపాలన వ రించి చరింతునె నీకుఁ దమ్ముడన్? యింక

ఉ॥ మేర యిడంగరాని పెను మేలిమి కూరిమితండ్రి చావఁగాఁ
గారడవిం జరించుచును కాయలు మెక్కుచు నీవు పోవఁగా
వేటిమిలోడ వంచనము వెంచి ధరాస్థలిఁ గమ్మి కొంటకున్
బేరిమి క్రుంగి యున్న తఱిఁ బేరిచి నాచుకొనంగ వైరినే? యింక

మ॥ భువనాధీశ్వర! తండ్రి చేయు పొరపున్ బోరామి లోకాలకున్
దవులం జేసిన కైక కీడు భువిఁజెం దన్ రాక రక్షింపఁ బ్రా
భవ సామ్రాజ్యము నేల రమ్మ జగముల్ భవ్యంబులం బొంద మా
భవ బంధంబులు డింద నంచు నిటు వి న్నవ్వంబుగా నాడఁగన్. యింక

తే॥ భరతు పల్కులు విని వాని భావమెఱిగి, చింతనము చేసియతని నీ యింప వత్స!
నాధు ఘటకొండు కల్గుదు నిసంగఁదగును, చాల యోచింప ధర్మనూత్తమంబు దెలియు

ఉ॥ శీలము సత్యముక దగవు ♦ చెల్మియు నీతియు వాంఛనీయమా
మేలిమి ముగ్ధుగాంగలుగు ♦ మెచ్చగు సత్పథవృత్తులైల్ల భూ
సాగుగ శాసనములకు ♦ దధములై భువి నిల్చుచుండు నీ
శీల మరయు చుండు నది ♦ లించి తలంపుచు నద్దనాకరా! ౧౦౯౧

ఉ॥ ఉత్తమ శాస్త్రముల వినుట ♦ యుత్తమ బుద్ధి గణించు చుండుటకీ
ఉత్తమశీలముం గొనుట ♦ యుత్తమవృత్తుల సభ్యసించుటకీ
చిత్తము దేవుపై నిడుట ♦ చింతన సేయంగఁ జెద్దవారె కా
సత్తమ మార్గ దర్శకులు ♦ సత్యము నీవుఁ దలంచి చూడుమా. ౧౦౯౨

శే॥ ఆమహాత్ము లెవ్వారని ♦ యడుగ వలతే? యెల్లవిధముల మనసున ♦ నెంచిచూడ
తల్లిదండ్రులు దక్కరే ♦ ధరణియందు, వేణవరు లేరు నిక్కంబు ♦ విమలవరిత!

మ॥ జను లభ్యాసము నేయు శాస్త్రముల వై ♦ శారద్యముం గొన్న పా
వన చారిత్రిక! తండ్రి యాజ్ఞ గొని సం ♦ భావ్యాస్వయాచిత్యభా
వనతో దానిని సమ్మతించితిని నీ, ప్రార్థించుటంజేసి వీ
శివహో సయ్యది సద్గణం బగునె? పా ♦ టింపంగ లేవే మదికా? ౧౦౯౩

క॥ తనయులు తల్లిదండ్రులకు, ఘన కీర్తిని కూర్చుటకొ? య ♦ ఘంబగు నిందం
బెనుచుటకొ నీవచెపుమా? జనియించిన ఫలము నుజన ♦ నన్నుత చరితా! ౧౦౯౪

ఉ॥ ఏను దురాశచే జనకు ♦ నీభవమందునఁ గల్గ రీనిగాఁ
బూనిచి కారవంబున గు ♦ భులునఁ ద్రోచి వినోదసౌఖ్యసం
ధానక రాజ్య భోగములఁ ♦ దాల్మిని పొంది రహింపనేర్తునే?
మానవుఁడైన వాని కిహ - మాత్ర సుఖంబులు సుస్థిరంబులే?

చ॥ ధరణి నొనంగి సత్యమనఁ - దప్పక నిల్చిన తండ్రి వల్లుచే
భరత! ధరిత్రి నీదెయగు - ♦ బాలన సేయంగఁ దగ్గ సత్త్వముం
బొరసిన నీదెయో మహిఁ బ్ర ♦ భుత్వపు ట్టర్థ సీతెయున్న దిం
కరమర లేల? యేలుకొను ♦ మయ్య జనంబులు సంతస్థిలగకా. ౧౦౯౫

శే॥ అనుడుభరతుఁడిట్లునుజ్జ్వలఁడగుచుఁబుట్టి, మూఁడులోకంబులనుసాటిఁ మోనయకుండు
నీవ నాదిరాజ్యంబని ♦ యెంచితేని, నీక యొనఁగితి రమ్ము మున్నించి మమ్ము. ౧౦౯౬

ఉ॥ భూమి సమస్తముం గలఁగి ♦ ముచ్చిరు చుండఁగఁ జూచి చూచి పై
నీమనమందు దోచు లలి ♦ నే యొనరింతే? కలంకదేహిగాఁ
ప్రేముడి వచ్చి మమ్ము కయి ♦ వీడక ప్రోవుమ యంచు దీనతకా
రామ పదాంబుజంబులు క ♦ రంబులఁ బాఠక పట్టె బట్టుడుకా. ౧౦౯౭

తే॥ నెనరు మనసున నీయిచ్చు నేర్చినట్లు, నేల యిచ్చుట కొనుటలు * నీతియగునె?
నిందకై జంకి జనకుండు * కునొనగ, నాడు సమ్మతించిన యేడ్లు * నేడె చనెనె?
తే॥ సత్యమొక్కటి దక్క యాజగము వేటు, పూతగుణమున్నదని చెప్పఁబూనునేమి?
సత్యమున నుండి జాతి దుష్కృత్యమయగు, గాని వేటొండగునె నీవ * కాంచుమయ్య
క॥ ముదమున జనకుని యానతి, మనాల్లేడ్లను వనుల * వసియింపంగా
నదమలమతివై యంతకు, వాటికి నాయాజ్ఞ నీవు * వసుధం గొనుమా. ౧౧౦౦
తే॥ తండ్రి యపుడె కిరీటంబుఁ జూల్చు మనగ, ననని యాజ్ఞ మీఱఁగ జంకియనుమతించి
నాడె నదియించి నావచనం దాటఁ, దగునె? పని వినుమింకఁ జింతనమువలదు.

వసిష్ఠుడు రాము నయోధ్యకు రమ్మని కోరుట

ఉ॥ తేజత సత్వశాలియగు * ధీరుడు రాఘవుఁ డీట్లు వల్కు వి
భ్రాజిత కీర్తిశాలి ప్రతి * భక్ భరతుండు వచింపఁ బూన నం
భోజభవాత్మజుం డనియె * బూర్వ నిరూఢ పరాక్రమాధ్యుత్
రాజుల సచ్చరిత్రములు * శ్రద్ధను విస్మరియాట దీఱఁగన్. ౧౧౦౧

ఉ॥ తొల్లి వరాహమూర్తియయి * తోయజ నేత్రుండు కోట పంట జా
బిల్లి కలంక మట్లు కిన్ - పింప ధరక జలరాశి నుండి యు
త్కుల మనంబుతోడ జన * ముల్ పరితోషమునొంద నెత్తి నా
డుల సిత ప్రకాశమున * నొప్పును నెప్పటియట్లు యుండఁగన్. ౧౧౦౨

మ॥ విల యాంతంబునఁ జంచ భూతములు ని - ర్వీర్యంబులై తేజముల్
పొలియక దత్తము లెల్ల లీనమగుడుక * భూతేశుఁడొ విష్ణు వీ
జలరాశి నృజియించి యందు బహు వి * శ్రాంతి గనంగోరి ని
ర్మలమా మేటి వెలుంగు రూపమున ని * ద్రం జెందె మఱ్ఱాకుపై. ౧౧౦౩

తే॥ ఉన్నతులగు వేల్పులకుఁ బీ * యూష మొనఁగు, కడలి వంటి నల్లని మేను * గలుగువాని
నాభియందు పుట్టిన నలి * నంబు నుండి, యఖిల జగముల నృజియింప * నజుండుపుట్టి

తే॥ అవ్వొరించి జగంబుల * నివ్వటిల్లఁ, జేయుచోఁ గల్గె దొలుత ని - శిష్టమైన
మీ మహాన్వయ మందలి * మేదిసీశ, వరులు నెఱి దప్పు వారలీ * వఱకు లేరు

తే॥ శ్రుతులు శాస్త్రములిహవర * నుఖములొందఁగఱపుగురుఁడెపోఁకునుఁడుజ * గంబులందు
తండ్రు లై దుగురం దని * తద్జ్ఞ లండ్రు, నిక్క మిదియుఁ గుమారక! నీవెఱుంగవె?

తే॥ సదమ లాత్మక! యేను శాస్త్రములు వెక్కు, లెలమి నేర్చిన ఫలము నా * కెనయునట్లు
నాదు పనుపు గాదనక వె * న్నకును వచ్చి, రాజ్య భారంబు పూనుము * రామభద్ర!

తే॥ అట్లు పలికిన కులగురు ♦ సరసామా, చంద్రుడీరీతిఁ బల్కునం ♦ జలి ఘటించి
సర్వశాస్త్రాక్షవేత్తలు ♦ సద్గుణులరు, కలవె మీరెఱుంగిని ధర్మ ♦ గతులు ధరాళి?

చ॥ అగుమరు గాక సద్గురువు ♦ మురు గాక ధాత నూనులే
యగుమరుగాక దైవము ♦ లొదురు గాక యుఁ దల్లి దండ్రులే
యగుమరు గాక సత్యసుతు ♦ లాడీ తొటంగిని కడ్డులాడుటల్
తగునొకొ? మిమ్ముబోటి గుణ ♦ ధన్యులకుం దలబోసి చూచినా?

ఉ॥ తల్లి విధించె జేయుమని ♦ తండ్రియు నుత్తరు విచ్చియయ్యెఁ బైఁ
జెల్లుదునంచు నియ్యకొని ♦ శీరమునకా వహియింప కేగు నా
ప్రల్లదు పుట్టుకంటెఁ బడు ♦ పాటుల మంచియుఁ జెడ్డ గాన కే
పొల్లగు లంపటకా దిరుగు ♦ మ్రుక్కడి కుక్క భవంబు మేలెకా? ౧౧౧౩

చ॥ ఎదుట విధించు పెద్దల య ♦ భీష్మితముల్ నెఱవేర్తు నంచు జెం
పాదవంగ సమ్మతించితి న ♦ మున్నత మానస మందు మీరలా
పదపడి యిట్లు లాజ్ఞ యిడు ♦ వారలు! నేనది చేయు టొప్పుగుక
ద్రిదశ మనీంద్రవంద్య! యుప ♦ దేశము నేముడి ధర్మ సమ్మతికా ౧౧౧౪

చ॥ అనుచు వసివృ మౌని యిఁక ♦ నాడంగ నెయ్యది లేదయంచు శం
కను గొని యూరకుండె నటఁ ♦ గైక నుఱుడను స్తులైన మే
దిని పరిపాలనం జలుపు ♦ దిప్తము చిత్తమ గల్గి వారలే
గొనకొని యేలసి; యితనిఁ ♦ గూడి వనం బలనే చరించెదకా. ౧౧౧౫

తే॥ అనంగ నత్తజీ వేలుపు ♦ లది యెఱింగి, గుంపులై తమ్ముడన్నను ♦ కొంచుఁ బోవ
మన తలంపులు సఫలమ్ము ♦ నెనయఁజాల, వనుచుఁ జెంతించి యిట్లని ♦ రందఱు విన.

చ॥ వినత గుణాధ్యుడై నరఘు ♦ వీరుఁడు కీరతఁ దండ్రె యాజ్ఞ మై
వనులఁ జతుర్దశాబ్దము ల ♦ వారణ రీతిగ నుండువాఁడు స
శృణమునఁ గైక పుత్తుఁడు జ ♦ నంబులఁ బ్రోచుచు రాజ్యమేలువాఁ
డినకుల వార్ధి సోములకు ♦ నియ్యది యుత్తమ ధర్మమై తగుకా. ౧౧౧౬

ఉ॥ దేవత లిట్లు పల్క జగ ♦ తీ తనయా వరుఁడంత నానుడుల్
త్రోవంగ రాని వయ్య మది ♦ దొడ్డగ యోచన సేయ వయ్య నే
నీవని నుండు కాల మది ♦ యెంత? పదంపడి వత్తు నయ్య ని
న్నవిధి వేడికొందు నని ♦ యిచ్చ గ్రహించెను తమ్ము హస్తముల్. ౧౧౧౭

చ॥ ఇటులను నన్నకయ్యనుజుఁ ♦ షిట్లను నేమనువాడ నిందుపై
నటులె చతుర్దశాబ్దముల ♦ యమ్ముఱునాడె పురంబు చేరఁగాఁ
దటుకున రమ్ము రాకయటు ♦ తప్పిన సేపదమాన నుమ్ముప్రో
త్పాటతర వహ్నిఁ జొచ్చి కడ ♦ గాంచెద నాడె సురల్ నుతింపఁగాక

తే॥ అట్లు శపథంబు చేసి హృదయముందు, నెగులు విడిచెను భరతుండు * పొగడుగుడిచె
నడరు నత్కిరి తనకంటె * బొడవుగాఁగఁగఁచు రామచంద్రుఁడు సమ్మతించెనంత

చ॥ భరతుండు వేటొకం డరుదు * భావన చేసి మహాత్మ! పాదుకల్

స్థిరమతినిమ్ము తత్ప్రతిని * ధత్వము పూని ధర్మిణి గాచినీ

కరుణ గడింతు నన్నఁ బద * కంజములం ధరియించు వానిని

రరులకు నొందరాని స్థిర * సౌఖ్యము లిచ్చెడు వాని నిచ్చినఁ. ౧౧౨౧

ఉ॥ వారక బాష్పధార లొద * వంగల కన్నులతోడ ధూళి యొ

ప్పారిన మేనితోడ నమ * రాది సమస్త జనాభి దుఃఖిని

స్తానక రామ పాదుకల * సమ్మతి రత్న కిరీట లీలఁజొ

క్కారముగా ధరించి రఘు * కాంతుని వీడ్కొని యంతఃగ్రమ్మెత్.

క॥ జననులు బంధులు పెద్దలు, మునులును సచివులును పౌర * ముఖ్యులు తక్కుం

జనములు భరతుని వెంటనె, చనియెం జన లేక రామ * చంద్రు నెడయుచున్.

తే॥ ధర్మశాస్త్ర వీరుఁడు భరతాద్వాజుడేగె, మరలె నింగిని కూడిన * సురగణంబు

కూర్చి మిత్రుండుగుహలందు వీ * ఛోలువడసి, భరతువెంట నెవనెదుఃఖి * భరితుఁడగుచు

నీ॥ ఈపాదములె కదా * యింద్రుని సురల కా, పదవేళ నొదవెడు * పట్టుగొములు

ఈ యంధ్రులె కదా * శ్రేయంబు లొనఁ గూర్చు, పావనంగంకకుఁ బ్రభవ గృహము

ఈచరణములెకా * యింద్రియ జేతలౌ, యతివర హృదయ గే * హముల దివెలు

ఈపదములె కదా * యింతి యహల్య పా, పంబుల మాన్చిన * పరుసవేది

తే॥ అనుచు భరతుండు తననిండ * కాదుకొనిన, పాదుకల మస్తకంబు * భక్తిదాల్చి

గంగదాటి పాడై చెడు * కాదుఁబోలు, పురము సాకేతమును చొర * బుద్ధిగొనక.

శా॥నందిగ్రామమునందు పాదుకల నం - దం బొప్పఁ దాపించె తా

ముందుం బోలెనె రామసన్నిభ సుఖం * బుంబొంది రాజ్యంబు రా

జేందుల్ భక్తిని గొల్పి మోదమున లో * కేశుల్ ప్రశంసించ న

ద్భృందంబుల్ సుఖయింప నేలె భువన * శ్రేయంబు గేయంబుగాన్. ౧౧౨౨

ఉ॥ రాముండు చిత్రకూట శిఖి * రంబున నుండెడిఁ జూత మం చయౌ

ధ్యామనుజుల్ ప్రియంబు మెయి * దప్పక వచ్చుచు నెమ్మనంబు డో

లామతి సేయువారని త * లంచుచు నచ్చట వీడి దక్షిణ

శాముఖుడై యతండు చనె - జానకితో ననుజన్ముఖోడుతన్. ౧౧౨౩

అయోధ్యా కాండము సంప్రదము.

శ్రీ రామచంద్రాద్వైత వస్తు.

ఓమ్. కత్. సత్.

కంబరామాయణము - ఆరణ్యకాండము

౧. పరాధ వధ పటలము. (౭౨)

చ॥ సుజవిభుండు సత్త్వగుణ ♦ మాన్యుడు జీవ హృదంతరాత్మయై
మననము సేయఁ జేయ మహి ♦ మం బొనఁగూర్చెడు వేదముల్ విరిం
చనుఁడుఁ దపంబుసేసి కనఁ ♦ జాలని సర్వ జగత్ప్రభుండు మా
మనమున కందువాఁడే? పలు ♦ మార్గముల గమనించి చూచినన్.

ఉ॥ ముత్తించుముల్ కుదించి నటు ♦ ముచ్చటఁ గూర్చు స్మితంబు మోమునన్
హత్తిన నీతతో యువకు ♦ లాదటఁ జిత్ర శరాసనంబులన్
జొత్తిలఁ చాల్చి పత్రఫల ♦ శోభితవాటి భవాబ్ధి పారగుం
డుత్తముఁ డైనయత్రి వన ♦ మొప్పుగఁ గాంచిరి వారుముందటన్. ౨

చ॥ గొనకొని భూమి భారము క ♦ కుప్పుల నిల్చి వహించు మత్తవా
రణములఁ బోలె వారు ముని ♦ రాజు వనంబునఁ జొచ్చి ముప్పుగన్
దునిమి ప్రశాంతిమై దపము ♦ తొట్టఁ గఁ జేయు మునీంద్రుఁ గాంచి వం
దన మొనరించి నిల్వఁ బ్రమ ♦ దంబును పొందె నతండు పొంగుచున్. ౩

ఉ॥ బందుగులెల్ల గీమునకు ♦ వచ్చినచో గృహమేధి సంతసం
బందు విధాన సత్రి ముద ♦ మంది కుమారకులార! మీర లి
ట్లొందఁగ దర్శనం బొనఁగ ♦ నొక్కట దేవతలున్ జగంబులున్
బొందుగ వచ్చి నట్లడరెఁ ♦ బుణ్యుడనై తి నటంచు మోదిలెన్. ౪

ఉ॥ ఆతనితోడ నాడఁచట ♦ సర్మిలిమై వసియించి సాధ్వియున్
బూత చరిత్ర యత్రిముని ♦ పుంగవు దేవ్యసనూయ నీతకుం
బ్రాతి నొనంగు గంధ ఫల ♦ వస్తు సుభూషణరాజు గొంచు రా
మాతిలకంబు రా విబుధ ♦ మాన్యులు దండకఁ జేరి రంతటన్. ౫

సీ॥ మదవారణంబులు - పదునాఱు సంత రెం, డంతల సంఖ్య పం - చాననములు
పదునాఱు శరభముల్ - గుదిగాఁగఁ గూర్చిన, ముమ్మొన వాలు చేఁ ♦ బూన్చి పట్టి
జంజులు జేగులు - జొంపంపుఁ దలవాఁడు, విషగిరి నడచె నా - వెలయువాఁడు
క్రొమ్మొగుల్ వసియించు ♦ కొండలు కాలద్రొ, క్కుడు దూదివలె లేవ-నడచువాఁడు

తే॥ వ్రణము అట్లు ప్రకాశించు - కనుల నుండి, మిడుఁగులులురాల రవిక్రంగ - మిన్ను వడఁగ
నవనియును దద్దటిల్ల మహాబలిష్ఠుఁ, డైన యముని చేవయును కా - ర్మ్యంబు నొంద.

సీ॥ సింహసంఘము ప్రవే - శించి గర్జించెడు, శ్రవణ కందరముల - ప్రక్కలందు
నెల్లదిశల విల - సిల్లెడు మేరు శి, ఖరములు పోగుల - నొరయు చుండ
మొగుళులనందున - బొడనూపు నెట్టని, యాశనమోయన - నతిశయిల్లి
నల్లచే దడిసిన - నల్లని కాయంబు, చందన సిక్తచూ - చందమొప్ప

తే॥ వీరులను తురంగమముల - వారణముల, నరదములను సింగంబుల - వ్యాఘ్రములను
చిక్కువాని నెల్లను కొండ - చిలువలందు, గూర్చు దండలు కుత్తుక్క-గొమరుమిగుల

ఉ॥ కొండలఁ బోలె శూలమునఁ - గ్రుచ్చిన యేనుఁగులం గరంబు లొం
డొండుగ నంది యాయఁగ మ - హోన్నత పర్వత కందరంబు నా
నుండెడి బాకినోట నొక - యోరను ముచ్చి మెదించి మ్రింగుచుకొ
మెండగు నాఁటం దనివి - మేకొనకుండెడు బొట్టపొట్టతో.

౮

ఉ॥ పన్నగరాజ రత్నముల - బంధురలీలఁ బొదింగి వానితోఁ
బ్రన్నన రాహు పాశమునఁ - బట్టి దిగీశ విమాన పంక్తులకొ
గ్రన్ననఁ గూర్చి ఋషములఁ - గట్టిన మాలికలోన గాములకొ
మన్ననఁ జేర్చితొల్పు జయ - మాలిక వక్షమునకొ రహింపఁగకొ.

ఉ॥ సంజను వహ్నిఁ బోలి నరు - సం బయి యెట్లు దనంబు మీలు నా
జంజాలు వెండ్రుకల్ పరియ - శోభన వారణ కుంభమట్టు లు
బృంజను భాలభాగమున - వానవ సామజ భాల పట్టముకొ
రంజిలు పొన్ను పొన్ను రద - నంబులు చొక్కముగా వెలుంగఁగన్.

౧౦

తే॥ నలుపు మీఱంగఁ గూర గు-ణంబుపొంగ, నలుకఁ దగియున్న కొడిమెవి-మాగ్నులట్లు
పొలయఁ దామనమును నిరుల్ - పూతగాఁగఁ, బూసికొనివచ్చుకలికాల-మోయనంగ.

ఉ॥ చంపిన వేగిచర్మములె - నన్నని వల్వగ దంతి చర్మముల్
జంపగు ను త్తరీయముగఁ - జాలగు దిగ్గజ మస్త ముక్తముల్
పెంపగు నందుకంబులుగఁ - బెన్నిన లావగు కొండ చిల్వలే
సాంపగు కాసెగాఁ గయిఁద్ర - శూలము దాల్చి హరుండు నాఁదగన్.

౧౧

తే॥ ఫణి ఫణామణి ఖచిత కంఠ కణము లొప్పు. చేతులందున వలమురి
జేయు కడియంబులును దాల్చి జేబులైన, మీసములఁ గల్లువాననమిగులఁ గొలుప.

శా॥ కైలాసంబును మేరు భూధరమును - గ్రన్నూర్తి జెండ్లంబలెకొ
దూలందన్న బలిష్ఠ పాదములతో - దుర్వార వేగంబుతో
వేలావేష్టిత భూతలంబు తనతో - వెన్నఁటి రా నాదితే
యాలోకంబుల నంతరంగముల న - ల్లాడించు రాద్రంబుతో.

౧౨

ఉ|| సూరములై పభూలములు - చొక్కముగా నొక రూపమందెనన్
 పోలిక నాడు మేఘురవ - చుండులపించు నెలుంగు వాడు గీ
 యలనుండిచ్చనిచ్చు నొక - లక్షయు చిర్వదియైదువేల నా
 గారి బలంబు గల్గిన య - జాంక్ష భయంతర మష్టకర్ముడున్. ౧౫

చ|| బైశాచములైన గుంపు మగ - శిశులం బోలిన క్రూరకృత్యముల్
 పడపెడువాడు కూళుడు చె - నంటి విరాధుడు డాసి వృక్షముల్
 బెడియుచుం డెల్లగిల్లఁ బృథి వీ ధరముల్ వడి వ్రేల రేగి మం
 మడుకున దొడ్ల విండ్లు గల - దోర్బలపీరులం గాంచి కేరుచున్. ౧౬

ఉ|| కోటలం జూపుచున్ బజపు - కొండ గుహంబలె నోరువిప్పుచున్
 మీతీ యదల్పి నిల్చునుచు - మ్రింగెడు పోలిక వచ్చితెప్ప ల
 బ్లాటుచునంతలోన విక - చాంబుజ మందు వసించు హంసి నా
 సౌరు వహించు సీతఁగొని - చయ్యన వ్యోమ పదంబు ముట్టంగన్. ౧౭

మ|| పురుషశ్రేష్ఠులు వానిఁ గాంచి మిగులం - బొల్పారు కోపంబుతో
 శరముల్ పెండ్లను గూర్చి వెంటఁ జనుచున్ - జా వేడి యిట్లెల రా
 జరుగంజూచెను రాక్షసాధమ! యెఱే - చందాన సీవేగిన్
 బరియల్ నేయక వీడఁ బోము నిలుమా - పదా! యనన్ దైత్యుడున్. ౧౮

మ|| తొలి వేల్చిచ్చు వరంబుచేత ననువుల్ - త్రుగింపలేరెవ్వరున్
 బలిమిన్ ముజ్జగ మొక్కపై యెదిరి నన్ - భంగింపఁగా లేదు నే
 నిల నేకైదువు లేకయే యెసఁగి మా - యింతున్ సమస్తంబు మీ
 కెలమిం బెట్టితిఁ బ్రాణ భిక్ష చనుడెం - దే నీ చెలిస్పిడుచున్. ౧౯

మ|| అన శ్రీరాముడు దంత కాంతు లొలయన్ - హాసంబు గావించి యీ
 దనుజుం డెన్నఁడు పోరెటుంగఁడు భుజో - త్సాహంబు దర్పంబు నొ
 క్క నిమేషంబున నూటొల్లి సమయుం - గాకంచు లోనెంచి ని
 న్నన వూర్ణంబుగ నారి లాగుచు ధను - వృంకారముం జేయంగన్. ౨౦

విరాధయుద్ధము

తే|| విరిసి మాధ్వని సాగర - వేష్టితంబు, కుధర భరితంబునైన యీ - కువలయంబు
 నమర నాగాది లోకంబు - లధిగమించి, యశనిపాతంబు చందాన - నతిశ యిల్లె. ౨౧

తే|| వంచక బిడాల వదన గ - హ్వరము నందు, చిక్కి తపియించు చిల్కనాఁ - జెలఁగనీత
 నిలను వధలి దైత్యుడు సుంత - చలితుఁ డగుచు, నంజనాద్రిభోలిసరాము - నభరితాఁకి

శా॥ బేతాళాదుల యాశలించును ప వి ♦ ద్విదృష్టృంద కీలాలముక్
జేతః ప్రేతి నొసంగి వారి వినుతుల్ ♦ చేకొంచు నాదిత్య హృ
ద్భీతిం గూర్చుచు బాడబాసల శిఖా ♦ దీవ్యత్రుభాయు క్తమై
చేతం దాల్చిన శూలముక్ వినరె నా ♦ శ్రీరాముపై నుద్ధతిక్. ౨౩

ఉ॥ దిక్కులు దిక్పతుల్ సురలు ♦ దిక్కురులు భువనంబు సర్వముక్
దిక్కుటి వెక్కునంపడ ను ♦ దీర్ఘ హాలాహల మట్టురాగ, న
మృ క్కులశైలమట్లు కన ♦ కాచల మట్లు వెలుంగు చాప మం
దొక్క యలుంగు గూర్చి చెవి ♦ యొందగ లాగుచు రాముఁ డేయగన్.

తే॥ అనుర కుల మెల్ల నేడె పొం ♦ గాతె ననగఁ, బట్ట పగలునక్షత్రముల్ ♦ పడియెననగఁ
దుండ్లు తుండ్లయి శూలంపుఁడుంట లెల్లఁ, జువ్వలట్టులఁ బఱచుచుఁజొచ్చెదిశల.

చ॥ సురలకు మృత్యు హేతువగు ♦ శూలము త్రుంగుటఁ జూచి రక్కసుం
డరవడిఁ జేతులక్ మలల ♦ నూడ్చి రఘూత్తము పై నవై వ న
గ్గిరులను వజ్ర సన్నిభ ని ♦ కృంతన భల్లము లేసి త్రుంప నా
పరియలు వానిపై మరలఁ ♦ బాటి శరీరము నొవ్వఁ జేయగన్. ౨౬

తే॥ దైత్యుఁ డంతట నొక మహా ♦ తరువు వెఱికి, విజ్ఞు లెవ్వని తత్త్వంబు ♦ వేడ్కఁగాంతు
ధర్మ ముద్ధ రింపగ నేడు ♦ ధరకు దిగియె, ప్రణవ మంత్రార్థ మెవ్వఁడా రామునేసె.

క॥ వీరుఁడు రాముఁడు నాలుగు, నారసముల దానిఁ ద్రుంచి ♦ నాటించెను నా
తాఱు శిల శరము లనుయిసి, వేరురమున బాహువులను ♦ భీకర లీలన్.

తే॥ కంటకములు వేధింప ముం ♦ గాళ్ల తోడఁ, దీయనెంచి నంకటపడి ♦ దేహమును వి
దిర్చికొను నేడువలెఁ దన్ను ♦ దివిరినొంచు, ములుకులూడ మేనినివాఁడు ♦ ముడిచివీడ్చె.

ఉ॥ నిప్పుల వంటి ముల్కు లవ ♦ నీవిభుఁడేయగ నవ్వి మేనిపైఁ
గప్పక దూటి దూయుటయుఁ ♦ గష్ట విచేష్టితుఁడైన కూశయుక్
గుప్పన మేనినుండి వడి ♦ గ్రొచ్చిన గంటుల రక్త ధారలక్
దొప్పగఁ దోఁగి నత్తమును ♦ త్రుంగఁగఁ డెల్వ నశించి నిల్వగన్. ౩౦

చ॥ పిడికిటి పోరునందు బహు ♦ విశ్రుతవీరులు రామలక్ష్మణుల్
చెడని వరంబు గొన్న బల శ్రీలి యితండు శరాళిచేతఁ జా
వఁడు మరలక్ రణంబునకు ♦ వచ్చు నటంచు నరాసి దూసి కే
లెడయగఁ ద్రుంతమంచు ♦ ననురేశు భుజంబుల నెక్కు నాతఁడున్. ౩౧

తే॥ పొంగిపాతెడు శోణిత ♦ పూర మొప్పు, నుంత దెలిసి భుజంబుల ♦ శూరవరుల
నొక్క నడక పదింతలు ♦ విక్కుటముగ, గగన వీధిని పఱచె న ♦ గల్గిక మెఱయ. ౩౨

తే|| కనక గిరి జుట్టు చంద్ర భాఁగ్న - రులఁబోలి, యిరువురొప్పురనసురయంబరమునందు
రక్తకాయము తోడను ధర్మసి గడంచి, దివిగె గిరిగిర శరధిమం ధరము మాడ్చి.

చ|| బంగారు చాయ వాఁడనితఁ ధరించ వర్ణము వాఁడు బాహులక
రంగరుచుండ మింటికి ద్వారక నెయంజను సోకు చూడఁగా
సంగడి నన్నలం గొనుచుఁ ధియ్యన మింటికి నేగు పాడి రూ
పుంగొని యొప్పు పక్షికుల ధియ్యన దార్మ్యని బోలె నత్తఱి. 38

క|| కరుణా కరుణగు తనపతి సురరిపుచే బడంగ సీత ధియ్యన వడి హంసక
దొరఁగిన హంసిం బలె వా, దొరసిన సుమవల్లి వోలె ధియ్యన వ్రాలె. 39

తే|| పదముపడి లేచి వేటాండు ధియ్యన వోలె, కునికి నడు మసియాడ నా ధియ్యననంటి
చనుచు దల్లి బోలెన దయా ధియ్యన పిడి, తన్ను భక్షింపుమని సీత ధియ్యనగూత.

తే|| పనవి పలుకులు తడఁబడఁ - బ్రాణములును, వాడఁ జేప్ప దక్కిన సీత - పగిది యెఱిగి
యన్నఁ గనుగొని లక్ష్మణుఁ - జార్య! దేసి, పరితపింప నిట్లుండుట - పాడియె? యన.

చ|| జరుగఁగఁ దగ్గత్రోవ యిటు - సాగుట మేలె యటంచు నెంచితి
దొరకొని వీనిఁ జంపుటది - దొడ్డయె? యంచు హసించి రాఘవుం
డురుతర పాదఘాతమున - సుర్యరంగులఁగఁ దాప వాడు పెం
దరువు ప్రభంజనాహతికి - ధారిణిఁ గూలిన పోల్కిఁ గూలుచు. 39

చ|| ధరఁబడి రోజుచుండఁ గని - దైత్యుని రాజకుమారు లిద్దఱు
ద్ధురతర బాహుమూలముల - ద్రుంచుచు దూత విరాధుఁ డుగ్రుండై
యురవడి సూర్యచంద్రుల న - ముద్ధతి మ్రొంగఁగ వచ్చు రాహు వ
ట్లిరవుగ రామలక్ష్మణుల - నెత్తుగడఁ గబళింప వచ్చుడు. 39

చ|| ప్రాణముల నుండి యోడిగిలు - రక్తము పై పయి వృద్ధి నొంద దు
ర్గుణుడగు దైత్య ప్రాణములు - క్రుంగమి రాముఁ డెడంద నెంచి ల
క్ష్మణుఁగని గుంట ద్రవ్యము ని - శాచరుఁ బూడ్చుట యుక్తమన్న న
ద్గుణయుతుఁ డొక్క పల్లమును - క్రొచ్చెను బాణబలంబున వడి

చ|| నదుల జలంబునందు జత - నంబున దోపిసి పాచితంబుకై
వదలక ముంచునట్లు రఘు - వర్మకుడై త్రోవఁగరాని దొడ్డ యం
గదలఁ దొలంచు భక్త జన - కామదమైన పదంబు తోడ నా
మదయుతుడైన రక్కసుఁడు - మ్రంగఁగ బల్లమునందు త్రోవఁగ

చ|| తొలుతను బ్రహ్మయై నెగడి ధియ్యన యజాండము నృప్తిచేసి యం
దుల వడి దానోకడుంగను ధియ్యన రాముని కాలి తాఁకుచే

నలఘుఁడు సోఁకు పూర్వముల ♦ కాధిపుఁ డిచ్చిన శాపశక్తిచేఁ
గలిగిన ఘోరరూపమును ♦ గ్రక్కున వీడి గమించె మింటికిన్. ౪౨

తే॥ ఎగిరి గంధర్వజై నిల్చి ♦ యంద్రయముల, విషయములకు వశంబులు ♦ వీఁగుబుద్ధి
మాట నుజ్జానియై భక్తి ♦ వనసు నందు, గలుగ రాఘవు వినుతించెఁగారవమున. ౪౩

వివాధుఁడు రాముని వినుతించుట.

చ॥ శ్రుతులు నుతించు నేదగు వి ♦ శుద్ధ పదంబులు నర్హులొక సం
గతములు గాఁగ వ్యాప్తిగొనఁ ♦ గాఁగడ మంగము లెట్టి వ్యాప్తివో?
రతఁపుఁ డెఁకి యందునఁ ది ♦ రంబుఁ గాక యొకఁడొకంటి తో
నతుకని పంచ భూలముల ♦ యందును నిల్చిన నిక భరించునే? ౪౪

మ॥ గజనాథుఁడు జలగ్రహ గ్రహణ దుః ♦ ఖంబంది కేలెత్తి యో
త్రిజగద్వంద్య! ముకుంద! దేవ! శరణా ♦ ర్థింజూడవే ప్రోవవే
భుజగాఢశ్వర తల్పు! యందుఁ బిలువం ♦ బూర్ణాను కంపామతిక
నిజ సంశీలత దంతిఁ గాచితిమి ని ♦ ర్ణిద్రాప్ర మేయాకృతీ! ౪౫

తే॥ ఇహపరంబులు గన నడు ♦ నెడను నిలిచి, స్థిర కృపాకటాక్షంపు వీ ♦ చికలఁబరపు
దేవ! నీవొకో! ధర్మను ♦ స్థితిని మనుష, నొంటరిగ గాలిపడగ నాఁనొలయుచుంటి. ౪౬

ఉ॥ పుట్టుట గిట్టు టాటలుగఁ ♦ బూన్చిన దేవ! విరాగ పూరుషుల్
పుట్టిన వారి పూర్వగతి ♦ పోవునె? తక్కినవారి కై వడిక
బుట్టుదురేమి? తొల్లి తమ ♦ పొందిన సంస్థితి బొందు టబ్రమే?
యిట్టలమైన సదృశము ♦ నెల్లడ నించిన రాఘవేశ్వరా! ౪౭

చ॥ భయమును కూర్చునట్టి భవ ♦ వారిధి దాటఁగ నాశ్రయంబుగా
నయగతిఁ బూను సర్వమత ♦ నాయకులట్టి మతాధిదేవతల్
నియమిత తత్త్వరూపివయి ♦ నీవు జగంబుల నుల్లసిల్ల నే
జయ మహిమంబు లొందుదుర? ♦ నల్పున డెయ్యది? రాఘవేశ్వరా! ౪౮

తే॥ బ్రహ్మ మొదలుగ నెల్ల ని ♦ ర్జర వరులకుఁ, దక్కు ప్రాణులకు మొదలి ♦ తండ్రీవీవ
యైనచో లోక ధర్మంబు ♦ ననుసరించి, కాంచి పెంచెడు తల్లిగాఁగ్రాలు టెవరో? ౪౯

ఉ॥ నీవె పరాపరంబు, గతి ♦ నీవె, సమస్త మహాండ జాలముల్
నీవె, చరాచరంబులును ♦ నీవె, విచారణ చేయఁ దేటుటల్
నీవె, మతంబు లన్నియును ♦ నీచరణావధులే, యిటెల మా
మూచిధిఁ గ్రీడనేయ వల ♦ పా? ఘటి దొంగ నిధంబు లేభాకో! ౫౦

ఉ రాఁడుడైన వాసిక్రియఁ గ్రాలుచు వచ్చు మహేశ! ధేనువుం
గానని దూడ వత్సమును ♦ కానని గోవును లేవు; ఈ కజా
లానకుఁ దల్లి సేవయిన ♦ లాలిత రీతి నెఱుంగు దెల్లయున్
గానఁగఁ జాల దీ జగము ♦ గాంచిన తల్లి నిదేను మాయయో? ౨౧

చ॥ జగములు పెక్కు దైవముల - నన్నుతి సేయఁగ నిచ్చుగింతు రై
ను ననుగాక యన్యముగు - నాయకదైవము గల్గునట న
జ్జనుల కిసర్వమా; కమల - జ త్రిపురాంబుల నిర్జరావభుల్
విచితి యొనర్తు నిన్నెయని - విజ్ఞ సమూహ మెఱుంగ కున్నదే? ౨౨

తే॥ శ్రీనివాసః రమేశ! నిర్దిష్ట! జగతిఁ, బలుమతముల దైవములు ద్వం-ద్వములఁదగులు
వారివలెఁ దపించు; నీ - ర్ద్వివిధ్యుండైన, యీవు నిద్రింప కీవేష - మేలకొంటి? ౨౩

తే॥ మోయుచున్నాడ వహివయి, భూవరాంగి, నెత్తుచుంటివి పోత్రినై - యెలమితోడ
గ్రుక్కగొందు వొక్కొకపరికొలుచుచుండు, నెద్ది శ్రీదేవి యెఱింగిన-నెరియకున్నె?.

తే॥ నీవు పుట్టించు జీవులు - నిజము నెఱింగి, కొఱల దానిచే సీకింత - కొదువ పడునె?
శర్వునకు నిచ్చు భిక్షచే - శంకించిన, వారు మర్త్యులమర్త్యులి - ప్పటికిఁ గలరు. ౨౪

మ॥ భువనోద్ధారణ! హంసవై నిగమముల్ - బోధించి తాబ్రహ్మక
య్యవి సీ కెవ్వరు మున్ను నేర్పి? రలవా - రంతంబు పాటించిరే?
భువి జీవాత్మల వేఱయై యొకటియై-పొంకంబుగానుండు నం
భవ మవానిని వీడియో? నిడకయో? - భావింప నేమాయయో? ౨౫

చ॥ అనదృశమూర్తి! నీవు తొలి - నాదటఁ బండిన పాలవెల్లె బా
ప నకిన మంచము స్వీడిచి - పాపుని దాసుని గాచుకై కృపా
రసము వహించి వచ్చి తమ - రక భవసాగర మీఁదఁగంటి నిం
పొనఁగు భవత్పదాబ్జ మహి - మోన్నతి నేమని సంస్తుతింతునో? ౨౬

తే॥ ఇట్లు వినుతించు నతని సీ-తేశ్వరసి, యిట్టిజన్మంబు రాఁగత - మేమి తెలుపు
మనుడు నాతడనత్యజీ - వనము తొలగ, జ్ఞానమొనఁగు పదాంక! నా-చరిత వినుదె?

తే॥ అలకవాసిని తుంబురు - డనెడు వాడ, రంభ నాట్యగానంబు లా - రంగఁ గాంచి
వలచి కలియుటచే శ్రీదు-వలన నాకు, నిట్టిజన్మంబు సిద్ధించె - నేమిసెప్ప? ౨౭

తే॥ తొడఁగి జ్ఞానంబు మొదలంటఁ-మడిచివైచు, కామరుజనన్ను మెన్నంటఁ-గలుగుకతన
కరుణ మాని కుబేరుండు - కతన దైత్య, రూపి వగుమని తిట్ట నీ - రూపువచ్చె ౨౮

క॥ ఈశావ ముక్తి తెలుపఁగ, దే శంకరమిత్ర! యంచునే - వేడ భవత్
వేశల పద తాడనమున, నీశాపము దీటునంచు - నెఱిగించె దయన్. ౨౯

క॥ స్వర్గపదం బెల్లెడల న, నర్గళ గతిఁ దిరిగి వేచు - సరహంతకుడై
దుర్గముడై దానవకుల, మార్కుండగు కిలింజనకుఁ గు - మారుండ నై తిన్. ౬౨

క॥ మంచియుఁ బెడుగు నెఱింగెడు, నంచిత మతిలేక చెడుగె - యూర్జించితిఁ గా
న్పించిన ప్రాణుల వీడక, వంచి విడిచి పొట్టఁ బెట్టు - వంచనకతనన్. ౬౩

తే॥ నన్ను నద్గతికిం ద్రిప్ప - నున్ననామ, పూర్వకృతపుణ్యమున నిట్లు - పొగడఁదగిన
నిగమ నిశ్రేణిగల పద - సీరజములఁ, భొంది తేజితి నెప్పటి - పాలుపు గొంటి. ౬౪

తే॥ నన్ను క్రుంగించు పాప గ - ణంబులడఁచు, నిన్ను వెడఁగనై నేచేయు - నేరములను
మన్నన యొనర్చి ప్రోవు న-న్మాన్య! యనుచుఁ, గ్రన్న సెలవంది దిచ్చుమొ-గంబునొందె.

తే॥ సాధువుల బాధ నేయు ని + రాధుఁ డిల్లె, ననుచు నలరిన విమలాంగి + జనకజాతఁ
గూడి వేడుక వనములఁ + బాడుచుండు, పక్షీ రుతముల వినుచు న + వ్యారుచనిరి. ౬౫

తే॥ కాలుఁ బోలు శరంబులు శరములందు, గలుగు రామ శ్రీమణులు నాఁడెలమి మిగుల
వేదములై చూపునొందిన + విధిని వెలయు, మునుల వనముల మనలీరి + ముదితితోడ.

౨. శరభంగ ముక్తి పటలము. (౪౪)

క॥ ఆరాత్రి వికచ నుమలత, సౌరుగల మహీజ తోడ - సౌఖ్యంబుగ న
య్యారామమందు కడపి శు, భారంభకులు శరభంగు - నరయఁగఁ జనుడున్. ౬౬

క॥ నునిశిత శరసంపన్నులు, ఘను లచటికిఁ జేరువంతఁ - గలునల దొర పు
ట్టిన ముడుఁగని తమ్ములఁ బో, ల్కను లొకవెయి గలుగు ప్రోడ - గానఁగనయ్యెన్.

క॥ తెలిపిట్ట నడకగల వే, ల్వుల చెలువలు దాల్చినట్టి + భూషణకాంతుల్
మిలమిల మని మిన్నున మెఱు, పులు మెఱయఁగ వాని నడుమఁ + బాలుపుగొలుపుచున్

చ॥ పెలుచగు నీలదేహమున + వేల్పు పడంతుల యాన్య పద్మ కో
మల వన చారులొనయన + మంజుల భృంగ సహస్రకంబుతో
గలవా సుఖాశేచే మహతి + కమ్రు నినాద మధుద్రవంబు ని
మ్ములఁ జవిచూచుచుండు శ్రుతి + పుష్పలిహంబులతో ముదంబుతో.

తే॥ శాస్త్ర సమృతముగఁ గ్రతు - శతమొనర్చి, నట్టి మేటరి; మూర్తిత్ర - యంబుదక్క
దక్కు వేల్పుల మకుటము. ల్దాఁకు నట్టి, గండ పెండరములు కాళ్లఁ - గలుగు వాఁడు.

తే॥ జలజవాసినఁ బోలిన - శచిని గూడి, ముమ్మదంబుల చొదంతి - నెమ్మి నెక్కి
వెండి కొండపై నగజతో - వేడ్కనుండు, లోకనాథుని శంభుని - జోక నెనసి. ౭౩

తే॥ ఏనుకలిగి వ్యరంబని - యెంచి విధుండ, బిడియ పడి కాంతి హీనుడై - వెల్లఁ బాఱ
స్వర్గమే గొడుగయి తన - పై న నిలుచు, డంబు పంబు శ్వేతాతప - త్ప్రొబుతోడ. ౭౪

- తే॥ దిక్కురుల మదమను బడి - జక్క జాట్టి, బవరముల యందు ధృతిచేసి బడలి పాటు
 సురసరుల కీర్తులబట్టి - యంటగట్టి, నట్టులున్న వింజామర - లండ బెరయ. ౭౫
- తే॥ అరుణ కిరణుండు నిల్చిత - యట్టులున్న, మేటి బొమ్మ డీకిము తల - మెఱయువాడు
 కాస్తుభయు కై వడినె - కాశ మమరు, కత్తు హారంబు తొమ్మున - గ్రాలువాడు
- తే॥ భాను సంతాశ రంజిత - వజ్రఖచిత, కవచ మవయవంబుల మీఁద - గలుగువాడు
 విజయలక్ష్మీ మండస్మిత - విధము దోచు, హార కేయాళ భుజములొప్పారువాడు
- తే॥ లెక్కలేక రత్నంబులు - చెక్కినట్టి, నగల జగియెల్ల నొక్కటై - నెగడి చిత్ర
 శక్తి వెలుంగంగనిందచాపంబుతోడి, మొగులుకుప్పనాదగి డాలు - మునుమువాడు.
- తే॥ సకలజగములఁ బరపు వా - ననలు గలుగు, మధువు చిందెడు క్రొవ్విరిమాలవాడు
 మీల గెలిచిన వేలుపు మెఱుంగుఁ బోండ్ల, కనులఁ బోలిన ఖడ్గంబుగలుగువాడు. ౭౬
- తే॥ భువన కంటకుండగు పది - మోము లతని, మీఁద వై వగ వరిముక్క - మేరయేని
 మొక్క వోవక కాంతియుఁ - బోలియకుండు, పవని చేపట్టు నిందుండు - పజ్జనిలిచె.
- తే॥ ఉరు తపోధనుఁ డెదురేగి - యుపచరించి, వచ్చుపనియేమి యన వజ్ర - పలికెనిట్లు
 సీతంబును మెచ్చి య - బ్రాతభవుఁడు, తోడి తెమ్మన వచ్చితి - దోడరమ్ము. ౭౭
- తే॥ స్రవ్య మీకచ్చె నాతని - సత్యలోక, మీరు వేంచేయ ధాతయు - నెదురువచ్చు
 శ్రేష్ఠ లోకంబునుచు దానిఁజెప్పవలెనె, యీర లెఱుంగరే యన నాతఁ - డిట్టులనియె.
- తే॥ కదలజాలని బొమ్మల - కరణియండి, చెడెడు సత్యలోకంబు నే - జేరగలనె?
 బాధ తపమాని పెక్కుక - ల్పములు గడచె, నీవెఱుంగవే యల్పంబు - నిచ్చుగింప.
- తే॥ ఇట్టివార్త సేవున వచి - యింపఁ దగునె, బ్రహ్మలోకంబు వడసియు - ఫలముగలదె
 బహుళ భావలకేల? త - ఫలమ్ము, వొందు కాలంబు డగ్గతె - భువనవంద్యరార
- తే॥ సుసిరంబయి నిలుకడ - చొప్పు చెడక, పెరుంగక నశింపక గుణము - వేఱుపడక
 సకల భూతముల్ నశియింప - నమయకుండు, మోక్ష పదవిని నేనిట్లు - పొందువాడ.

రామలక్ష్మణులు శరభంగుని చూడవచ్చుట

- తే॥ ఇట్లు శరభంగ ముని వచి - యించు నెడను, దృఢధనుర్ధరులటవచ్చి - యెదుటఁగలుగు
 కలకలంబును విని యేమి - కత మొయనుచు, దమ మనంబుల యోచించి - దాసి కాంచి
- తే॥ బలితమై వజ్ర ఖచిత సం - బములు వెలయు, నాల్గు రదనముల్ గల సీత - నాగముంగని
 యింద్రుఁ డిమ్ముసీంద్రుని గన - నేగుడెంచి, యుండుసనిమదిఁదలపోసి - యుత్సహించి
- క॥ హరిణాక్షిని తమ్ముని ముని, వరు నాశ్రమ వసముబయట - వదలి యొకండే
 హరివలె నృపభమువలె రఘు, వరుఁ డట కరుడెంచె వర త - సస్వి గాంచెన్

క॥ సురలోక నాయకుండీ, ధరనాలుగు వేదములకుం - దధ్య ఫలంబా

వరమూర్తి రామభాస్కరుం, బరుణాంచె సహస్రనయన చంద్రము లలరకా ౯౮

తే॥ కాంచి మదిసొచ్చుకొని తన్ను + గాచుతిన, బ్రహ్మవిద్వరులకు సభి + పతియునైన
రాము సతితంబు మొక్కు కీరంబుతోడ, భుజములను వంచి సాష్టాంగముగ నెలంగె.

సీ॥ జయకేతనంబెత్తి + శత్రులఁ బరిమార్చి, వేదార్థముల నేర్చి + విశద ఫణితి
సద్ధర్మమును సదా + సన్మార్గముఁ దెల్పి, సంపదనోసగి మో + ఊంబు నిచ్చి
శరణాగతులకు వ + జ్ఞప్తివచ మయ్యును, వ్రాణంబులయ్యుం + దపంబు నయ్యు
నయసంబులయ్యును + జ్ఞానంబు నయ్యు నే, ప్రిడక రక్షించు శ్రీరాముఁ జూచి

తే॥ యధిక సమ్మాద భరమునవశుఁడగుచు, మనసుకరగఁ బజ్జనునిల్చి + మఘవ్రుం డంత
నేమి తెలియని కరణిఁ దా + నెఱిగి నంత, తెలియఁ బలుకుచు నిట్లు న్తు + తింపఁదొడఁగె

ఇంద్రుడు శ్రీరాముని స్తుతించుట.

సీ॥ ఎల్ల వస్తువులందు + నేకరూపంబంది, యంతి యంటకయుండు + నాల్మిరూప!
నిస్సంగ నియత ము + ని ప్రవరాధార! వేదాంత విద్యాని + వేక వేద్య!
కరుణాసముద్ర! ర + క్షణకార్య నిర్నిద్ర!, తల్లియు నీవ మా + తండ్రి వీవ
హసులముగు మేము + దైత్యులచే బడ, రాని పాటులు పడి + దీనులమయి

తే॥ త్వత్పదంబులఁజేరి కా + పాడవేడ, నాఁడొనంగిన యభయంబు + నేడుపూర్తి.
నేయ నిట్టులేతెంచిన + చిన్మయుఁడవు, నీపదాబ్జముల భువి + నీతినొండె. ౯౯

సీ॥ ఊరసాగర శయ + నా! రమాలోల! నీ, కెవరు మిత్రులు? శత్రు + లెవరు? రేయి
యెయ్యది? వగలది? + యెందు గలవు బాల్వ, కారుణ్యవార్ధక్య + దశలు నీకు
నెదియొది? యెదిమధ్య? + మెదియంత, మగుఁగాంచ? లింగవచన నామ + లీలగలదె?
ముందేది? వెనుకేది? + నందేది? యెడమేది? + నొందేది? యెడమేది? చందమేది?

తే॥ అట్టి నీవిట్లు పురుషమో + హనుఁడనగుచుం, జేరఁ గోదండమూని మా + చేతములును
నొవ్వు నడవకుండిన నీకు + నెవ్వగలదె?, చిత్తరంజన! మఱుమేలు + చెందఁగలవె? ౧౦౩

సీ॥ నీవాభిఁబాడుమన + నీరజోద్భవుఁడవు వి, లయ కాలముల నెల్ల + లలితరీతిఁ
గొలత కట్టగఁజేసి + పలుకల్పకాలముల్, గొలిచినఁదఱుంగని + గుణగణాధ్య!
మున్ను మేదినికుంభ + ముగ నీరుపెరుగుగా, మందరగిరి తరి + ప్రమానుగాఁగ
నీహస్త పద్మంబు + లోహటింపక నొవ్వు, జలికి పీయూషంబు + చిక్కుదనుక

తే॥ దాని మాకు మాత్రమొసంగి + దైత్యవరుల, మోసగించితి వశపక్ష + మానఁజేసి
దాసులము మేము వారు శా + త్రవులె నీకు?, ధర్మవైరంబు నడఁగించు + తలఁపుగాక

చే॥ మొదట కొకండువై నీడను మొత్తమునై తుది కొక్కచా లన
 పుచ్చిని బాని త్వ భూజన శుభ్రవ! మావెతదీర్చునాయకా!
 కవిమూల సద్భవావలం గాచెను మువ్వలగోపగింతు; దు
 ర్మనకొనవలెను మువ్వకొయ: - మాయురే! నీవగు సృష్టియే కదా! ౯౫
 శా॥ మాయా వేష్టితి లిప్తస్మా! జనము నీ - మాయా బ్రభిన్నింప నీ
 వేయధ్యాత్మ వటుంచు గాదనుచు ను - య్యేలాడు డెందంబులక
 నీల-నికృతం నన్నునల్ భృగునచే - నిక్కంబుగాఁ జూచుచో
 యోగ్యు మెలర్ప: జేసితి జగ - నిర్మాత వంచేర్చుడక. ౯౬

తే॥ ఇట్లు హంధినిలను నుతియించి యింద్రుఁ, డచటిమునికగు భాగ్యంబు-నరసియంత
 వర ముం ద్రుని యానతి - వడసికాను, వచ్చుదారిని మరలి డి - పంబుచేరె. ౯౭
 శా॥ తిరలిన యింద్రుని మది ఋషి, నరుడు జెలీసిరాముకడకు -వచ్చిన నతఁడ
 పురిమ హంసేంద్రుని పదముల, కెరంగ ముదత్రువులు పులక-లెగయంగ నతఁడున్. ౯౮
 తా॥ సుకముగ వర్ధిలుచుని జా, సకతో లక్ష్మణుని రమ్మ * నక వారలు కా
 తుకము: వచ్చిరి రాముఁడు, స్వీయ పూర్వ సుఖ నిభ శు * భంబులఁ దేలక. ౯౯
 తా॥ రాముఁడు నీతయ: లక్ష్మణుఁ, శామాపమ్ముని వచించు * న్యాయము లెల్లక
 బ్రేమమన నినుచు గడిపిరి, భాముండుదయించు దనుక * బ్రమదాలనులై. ౧౦౦
 తే॥ పరని యుటనగు కాంతులఁ * బరంగు భానుఁ, పొక్కటిగ నల్లకొని యున్న * దిక్కుడుంగ
 మందు కరముల నాతిప * మను నరాసిఁ, గొని తమంబును తీగలఁ * గోసివై చె. ౧౦౧
 శరభింగుఁ డగ్నిం బ్రవేశించి శాశ్వతపదంబు నొందుట.

తే॥ లిప్తవిజ్ఞాని! కరభంగ * తాపసేంద్రుఁ, డతని యెదుట నగ్నిని చొర * నాత్మ నిశ్చ
 యించి నిధ్య క్తముగ వహ్ని * యేర్చుడింక, నాకు నెలవిండనుచుఁ దన్మ * నంబునిల్పె
 తా॥ చాప శారదుం డపుడు * శాస్త్ర శారదుఁగాంచి పల్కునో
 తాపనచంద్ర! మీరిట శు * దంబులఁ జేసెడు కార్యమేది? మా
 కోపిక డెల్పుడన్న నతఁ * తొయ్యన నిట్లను రామచంద్ర! నే
 దీపిత వహ్నిజొచ్చి ముగి * తిం గొననెంచితి నాఁ గృపాభుండున్. ౧౦౩
 తే॥ తాపసేంద్ర! నేవచ్చి * తిరుణ మండ, చేయుటెల? యను కుమార * సింహుఁగాంచి
 మారజితండ్ల నతివసి రో * మములు నిక్క, నిట్టలంపు మోదంబున * నిట్టులనియె.
 తే॥ విజయ శీల! నేనిచ్చట * వేదిధములఁ, దమన నేయుచునుంటి నీ * దర్శనంబు
 గలుగునను సమ్మకంబుతో * గలిగె నేడు, ద్వంద్వములునశియించెనే * ధలతుము క్తి.

తే॥ నిన్న మాపున వేల్పు మ + స్నేడు వచ్చి, బ్రహ్మమీకిచ్చె దన సత్య + పదము రండ
నంగఁ బరమపదంబు నొందంగఁ గోరి, యచటి కేగక నిలిచితి నయ్య! యనుచు.

చ॥ మనసునకుఁ వచస్సులకు + మానిత నై గమ శాస్త్రపాళికై
దనరంగ నందకుండు పర + తత్త్వముఁ గాంచిన మానిచంద్రుఁ డిం
పునఁ గరుణింపుమంచుదన + పొల్తుకతో ననలంబుఁజొచ్చి తా
సనుపమ మోక్షభాగ్యరమ + నందె జనంబు వెఱుగు పొందఁగఁ. ౧౦౭

ఉ॥ భావియెఱుంగు పంజర భ + వ ప్రభృతి త్రిదశాలిచేత వి
జ్ఞావలిచే మమత్వము న + హంకృతి పూర్తిగ నుజ్జగించి ద్వం
ద్వావధి వీడి చేరఁదగు + నట్టి మహాపదముఁ భజించె న
ప్పావని తత్త్వవేత్త శర + భంగుఁడు పెన్నిధి రాము సన్నిధిఁ. ౧౦౮

మ॥ ఒకచోనాడిన నూటవస్తువులఁ దా + నుత్సంగ మందుంచు బా
లికపోల్కి నకలాండ జాలముల నో + లిం గర్భముం జేర్చు న
య్యకలంకేశుని నామ సంస్మరణ పు + ణ్యంబెన్నఁగాదన్న, నా
యకు శ్రీరామునె గాంచువారు కను భా + గ్యంబద్ది సామాన్యమే? ౧౦౯

౩. అగస్త్య పటలము. (౫౯)

తే॥ అట్లు శరభంగుండంతంబు + నందఁగాంచు, కతన వ్యాకులతఁ బొంది + ఘనగభీరు
లతని యాశ్రమస్థలి వీడి + యవలికేగి, రవనిజం గూడి వినుఁగుతో నాడతొడ. ౧౧౦

క॥ వనములు వృక్షంబులు నదు, లును గిరులును కొండచటియ + లును మనమలరఁ
గనుచుఁ గుసిగుంపు వడయక, చని రమ్మవృద్ధును దాటి + సమ్మదలీలన్. ౧౧౧

తే॥ నలువమనుమలు వాలఖిల్యులునుమాన, యతులు బోడలుజటిలులు + యతివరులును
దండకారణ్య వాసు లొ + తపనులెల్ల, ముదమునంది రాముని గనఁ నెదురుకొనిరి.

క॥ కూరగుణుల రాకాసుల, పోరువడఁగ లేక క్రుంగి + పొనుఁగు పడిన య
వ్వారలు రాముఁగనిరి జల, ధారలఁ గనినట్టి మ్మాన + తరువుల బోలెక. ౧౧౩

క॥ పెలుకుటి రాకాసుల పే, రులు తడఁబడఁ బలికి దుఃఖ + రోగులయిన మా
నులు ముండు నడవి వెలువడి, తలఁ గను క్రేపుల విధానఁ దనిసి రెడఁదలక. ౧౧౪

క॥ రాక్షసులు సేయు బాధల, మోక్షము గనలేక కుందు + మునివరు లభిక్
రక్షింప నొక రా నువ, లక్షించిన పగిదిఁ గని తొలించిరి కలఁక. ౧౧౫

క॥ తమ తపమే పండయి గా, రమున నెదురు వచ్చు పగిది + రాముఁడు రా మో
దమున నునులు భవ కారా, విముక్తి గను యోగులట్లు + విలసిల్లి రటక. ౧౧౬

క॥ కోరిన వారికిఁ గోరి, కోరికలిడు తపము నూని ♦ గురుశాంతులునా
కారణమున రాకాసుల, పోరుడగ లేక కష్టములఁ జది రోర్మిన్. ౧౧౨

క॥ లేచిరి వచ్చిరి మేఘము, పూచిన ననబోలు రాఘు ♦ వుని హాని రతం
డేచిన భక్తిని మొక్కిన, నోచిన ఘటమొంద వరుస ♦ నొడివిరి జయమఁ

తే॥ నారీఁ గొనిపోయి చక్కని ♦ పర్వతాల, యొనఁగి యాతిభ్య మిడి తమ ♦ యునికికేగి
యవల సోకులవలన సంభవములైన, తొందరల పొంతరలఁ దెల్పు ♦ దొడరి చనిరి

ఆ॥ వచ్చు మునులఁ గాంచి ♦ చెచ్చెరఁ గూర్చుండఁ, జనిచి యాజ్ఞయడుగి ♦ వారుతనిసి
చక్రవర్తి తనయ! నమకుజీనట్టి మా, నొగులు వెనుమ యనుచు ♦ నుడివిరిట్లు. ౧౨౦

చ॥ కనికర మింతలేని మది గల్గిన రక్తినిమూఁక పాప వ
ర్తనమునఁ గట్టపెట్టి చెడు ♦ దారులఁ దీసితివంబు పాడుగా
నొసరిచి చేయరాని కడు ♦ నొప్పుములం బొనరింప మాతపో
ఘనసథ ముజ్జగించి కడ ♦ గండ్లను పొందుచు నుంటి మిచ్చటన్. ౧౨౧

తే॥ పులులవనమున జంకల ♦ పోల్కిమేము, రేయిబవలు గిగ్గొలొంది ♦ కృతతనంది
చితికి ధర్మపథంబు వీ ♦ షితిమి మాకుఁ, వలంప ముక్తి యుఁగలదె కోడఁడపాణి!

ఉ॥ కాము తపోనియు క్తులము ♦ కాము శ్రుతుల్ చదివించు వారమున్
గాము పఠించువారమును ♦ కాము మఖంబులు వేల్పువారమున్
గాము పరార్థ చింతకులు ♦ కాము నియామక కార్యనిష్ఠులున్
గాము గురుత్వవర్తనులు ♦ కామికి బ్రాహ్మణులున్ రఘూత్తమా! ౧౨౩

తే॥ ఇంద్రుఁడో ధాన్యల యాజ్ఞ ♦ యెడఁదయందు, శిరమునందునుతాలిచి ♦ చెలఁగువాఁడు
కాన మాతండ్రి! మాడ ♦ గండ్లఁ దీర్చు, వారులేరు మాభాగ్యాన ♦ వచ్చి తీవు.

తే॥ రాజరాజ సుతుండవు ♦ కాత్రివంటి, దుఃఖమున నేమి యెఱుంగక ♦ దొరలుచుండఁ
దివిరి రవివోలె నీవరు ♦ దెంచి తయ్య, అభయమంటిమి కరుణామయాత్మ! కావు.

శ్రీరాముఁడు మునుల కభయ మిచ్చట.

తే॥ జనకజానని యిట్లను ♦ దను జవరులు, నన్న శరణాందరీని యె ♦ దున్న నేమి ?
మచ్చరాసన నిర్మూక్త ♦ మార్గణముల, నేలఁ గూలు వారలు దుఃఖఁ మేలఘోకు?

ఉ॥ తండ్రినాకమేగఁ, చిన ♦ తల్లి వరంబులు గోర, నాదు త
మ్మండును నిందకై యడల ♦ భూరిగుణాధ్యులు పౌరులేడ్వ, గో
దండము నూని నీతయును ♦ తమ్ముడుఁ దోనరుదేర, నిట్లు నే
దండకఁ జేరుటెన్న మదు ♦ దాత చిరంతన దివ్యమే సుమీ. ౧౨౪

ఉ॥ ధర్మశాస్త్రముల యు ♦ దార మహత్త్య మెఱుంగలేని యు ♦
దుర్మతులక విధించి మహి ♦ దోరపు ధర్మము నిల్పినేని సే
గార్మ్యముక విధించి వృథ ♦ గాడె జగంబున నంచరించుట? ?
నిర్మల భాగ్యమున్న హితీ ♦ నెక్కొనుచే యితరగలు నాకింక? ? ౧౨౮

తే॥ ఘన తపస్సులగు మీరుః - గవ్యలైస, రక్షితుల నిధములు నర్తము సేయ
ధనువుమోసిన నాకాహుల - పండవలును, దగిన చిత్రాంతి నొంచుత - ధరణియందు.

తే॥ గోవులను విప్రులను పి - కోటి కరణ, చొచ్చువారి రక్షణముకై - చచ్చువారె
వేలుపులు గూడ నిమిరించుజాలినట్టి, దేవతా శ్రేష్ఠులగుదురు - వివమునందు. ౧౩౦

తే॥ తారకారి త్రిపురనైరి - విశజనైరి, నచ్చికాచిన, నెచరు దుష్పథులు వారి
వారివారిని తుదనట్టి - చచ్చినాడె. రంకిమాని సుఖంబుండొడింకమీరు. ౧౩౧

క॥ అనిన విని మనిసి మదమం, సోవారు త్రిదండములను - త్రిపురంబు
లను పరియించుచు నర్చన - మొనరించుచు నిట్టులనిరి - ప్రోత్సాహమునక. ౧౩౨

క॥ లోకేశ! నీవు కనియంద్ర, లోకంబుల బోలు కోటి - లోకము లెదురై
తాకిన నేమిది? నిక్కపు, సాకిరు లీ శ్రుతులు తపము - జ్ఞానము తగవుక. ౧౩౩

క॥ కావున సీగడువగు నేం, ధీమాముని నిలిచి మాయ - శీఘ్రంబుల్
కానింపు మనంగ రాఘవ, భూభుజ డందుడ మోద - మున సీకొనియెన్. ౧౩౪

అ॥ వారలటఁ దేడ్లు ♦ వసియించి యుండిరి, మునులు పిదప దీర్లు ♦ ముగం దలంచి
యిద్దగుణు డగన్తుర ♦ డెలమి వసించు న, వ్యవముఁ జేరుండన్న ♦ వారలేగి. ౧౩౫

సీతాదేవి పక్షులు సుతీక్ష్ణ గాచుట

అ॥ బీటలై న చోట్లు ♦ చెమఱులు గలచోట్లు, పొదలు దట్టమై ♦ పదములందు
చనుచు వడి సుతీక్ష్ణుఁ ♦ పను బ్రహ్మతేజస్వి, తపమొనర్చుచున్న ♦ తలము గనిరి. ౧౩౬

అ॥ గర్వరహితులై న ♦ కాకుత్స్థ పర్యుల, మృనికి మ్రొక్క సత్రండు ♦ ముదముతోడ
నిట వసించు డనుచు ♦ హితమతిఁ బల్కువా, సిత సుగంధ వని వసించినారు. ౧౩౭

క॥ శ్రీరామనకుం దగు నుప, చారమ్ములు చేసి వత్స! సమ్మద మారక
మీరిట కరుదేరంగ నే, పారిన సాతప మదెంత ♦ యతిశాయి యొకో!. ౧౩౮

క॥ అనవుడు రాఘవుఁ డిట్లును, మునివర! బ్రహ్మన్వయమునఁ ♦ బొడమిన ఋషులక
మునుకొని మీవలె ఘనతప, మొనరించిన వార లెవ్వ ♦ రుత్తమ చరితా!. ౧౩౯

క॥ సాధుజన దర్శనంబున, నేధన్యుడనై తి నన ము ♦ ని ప్రవరుండు ప్రే
మాధికత వింద వగుచుఁ ద, పోధన మఖలంబు గొనుము ♦ పూత చరిత్రా!. ౧౪౦

క॥ అను మునికి రాను భూనిభు, డను మీకృత తపము కంటె ♦ సభకమయైనా
మనమున అగస్త్య ఋషివరు, గవనెంచితి నదియ కొమవ ♦ గావించుడనా. ౧౪౧

క॥ రామా మేలే తలచితి, యే ముందే యదియ తెలుప ♦ నిచ్చించితి
వా మహాచియుం గాంచుము, జేమంబులు సేకునెల్ల ♦ జేకులు నచటన్. ౧౪౨

క॥ అతడును సేరాకకు న, మృతిని ప్రతిష్ఠించుచుండు ♦ మానుగ నటజే
రితివేని జనులకును దే, వతలకు శ్రేయంబులగుం గృ ♦ పాపరాయనుచున్.

క॥ ఆచారి చూసి యాశీ, ర్వాదమ్ములు సేసి యనుప ♦ రఘురాముండు న
మౌఢమునఁ దేనె వాకల, పాదులుగల యయ్యగస్త్య ♦ వనముంజేరెన్. ౧౪౩

శ్రీరాముని కగస్త్యుఁ డెట్లు వచ్చుట.

చ॥ ధరణిఁ ద్రివిక్రముం బలెను ♦ ద్రావిడ భాషను గొల్చినట్టి న
ద్గురు వరుఁడౌ నగస్త్యుండు, క ♦ కుత్సకులేశులు రామలక్ష్మణుల్
హరువుగఁ గాంచవచ్చు నడి ♦ యారసి పై పయి నుబ్బు మోద సా
గిరము జగంబునిండఁ బద ♦ కంజము లాతఁడు గొల్వఁగఁజనెన్

ఉ॥ మున్నొక వేళ రక్కసులు : మున్న వారిధిఁ జూపి వీరలన్
మన్ని గొనంగ వేటొకఁడు ♦ మార్గములేదు కృపన్ వహింపవే
యన్న సురాళి కూయినిని ♦ యంబుధి తోయములెల్ల నొక్కచే
తన్నెఱిసుంచి త్రాని విశ ♦ దంబుగ నుమ్మినవాండు పిమ్మటన్ ౧౪౪

తే॥ వంచకుండగు వాతాపి ♦ నంచితముగ, మెనని జేర్చించికొని వాని ♦ యునులు దీసి
వానియనుజ నివ్రలుచేసి ♦ ప్రాణిహోటి, నెఱిని గాచిన భీరుండు ♦ కుటుచవాండు.

ఉ॥ యోగులు విభ్రమం బొరసి ♦ యుత్కట సంకట మొంది వేడ ను
ద్యోగిత సూర్య చంద్రులను : వ్యోమము నంటి పెరింగి యడ్డు విం
ధ్యాగముఁ గాంచునాని భుజ ♦ గాధిపలోకము దాకఁద్రొక్కి పు
న్నాగము నెక్కు పోల్కి జత ♦ సంబున నెక్కిన యట్టి జాణాండున్. ౧౪౫

ఉ॥ సార్వతి పెండ్లి వేళఁ ద్రిభు ♦ వంబులప్రాణులు చేరు హేతువై
యుర్విర క్రుంగి యొరగిల ♦ నొయ్యన దక్షిణ మేగు మంచు నా
శర్వుండు కోర దక్షిణది ♦ శంగల శైలము నెక్కి ధారిణిన్
సర్వనభంబుగా నిలువఁ ♦ జాలిన తత్త్వ మహత్త్వ సత్త్వండున్. ౧౪౬

తే॥ తనియ ముక్కంటి యొనఁగిన ♦ ద్రవిడ భాష, నియె నేర్చెడుశ్రుతికంటె, ప్రేగటంచు
ఘనుల వాడుకఁ బట్టియుఁ ♦ గవితఁబట్టి, చింతనమః చేసి వెల్లడిం ♦ చిన ఘనుండు.

తే॥ స్వర్గమర్త్యనాగములందు ♦ సకలజీవ, రాశీయొడండల ఋక్కులఁ ♦ గ్రాలు నాతఁ
డితఁడ యని యెల్లరు తలంచు ♦ భ్యేయవస్తు, తత్త్వమగురాముఁగాంచును ♦ త్కంఠవాఁడు

చ॥ వినుతగుణంబుల న్నెగడ - వేదములఁ బఠియించి పెంచు జ్ఞా
ననికషమందు రాచి జత - సంబునఁ దోయజగర్భుఁడుం దుదిం
గనుఁగొనలేని తత్త్వమని - గారము రామునిపైనఁ జేర్చి యా
తనిఁగని పల్కు భాగ్య మది - దక్కుటకుఁ ముదమందు నాతఁడుక.

తే॥ అనమదైత్య బలంబను ♦ చిసము పేరు, తొట్టి మాయించు మంచి వై ♦ ద్యుండువచ్చె
బ్రదికి రమరులు మునులు జే ♦ వములఁ గనిరి, ధర్మవర్తనులైనారు ♦ తక్కు జనులు

తే॥ ఇతర జీవులఁ దిన హరియిం - చు దైత్య, భయద నిష్ఠాత సంఘాత - పాత సదృశ
కోపవహ్నిఁ జల్లార్పర - ఘు ప్రవీరుఁ, డంచి తాంబుడమూర్తి యే - తెంచెననుచు.

ఉ॥ తీరుగ సర్వలోకములు - దిక్కులు దుర్గతి నీఁగి సద్గతిం
జేర నుదారతక్ బహు వి - శిష్ట తపఃఫల జాతయైన కా
వేరిని కుంఠింప గొనుచు - వేడుకఁ దెచ్చు నగ స్త్యమాని యా
శ్రీరఘు వీరుఁగాంచి విల - సిల్లి ముదశ్రులు రాల్చినిల్చినక. ౧౫౫

తే॥ మన్మఠీంద్రుని గనుచు న-మన్మఠించి, సీతయును రామలక్ష్మణుల్ - చెలఁగినిలువ
ద్రవిడ భాషాప్రసిద్ధుండు - తనిసి యలవి, స్వాగతము వచియించె న-ద్యావణముల.

తే॥ యతివరులు పనవలు వల్కె-యతనిఁ జాట్టి, తమకమండలు జలము మ - స్తమునఁ జిలికి
విరులు నల్ల నగస్తుండు - విశదమైన, తన ప్రశాంత వనమునకుఁ-గొనుచు నేగె. ౧౫౬

తే॥ వీరుఁడతని పర్ణకు - టీరమందు, విందుప్రేమతోఁగొని హర - మందియుండ
ఘనతపము సేయు మా తపో - వనముచేరి, తపము పూర్తిగావించి తు - దా త్రచరిత!

చ॥ అని వచియించు మానిఁ గని ♦ యాతఁడు పల్కు నమ స్తదేవతల్
మునులును వృద్ధులుక సృవతి ♦ ముఖ్యులు నావలె మీకృపక భరిం
చిన ఘనులేరు లేరు పలు ♦ శ్రేయము లొందితి నప్తలోకముల్
మునుమిడి గెల్చినాఁడఁ బాలు ♦ పుక గడియించితి జన్మధన్యతక. ౧౫౭

చ॥ శశిధరసన్నిభుండయిన ♦ సన్ముని రాముని గాంచి యిట్లనుక
వశేమయి * యష్టమంగళ గు ♦ ణంబు లెనంగిన రామభద్ర! స
ద్యశము గడించి తండ్రిని య ♦ భార్గ వచస్కు నొనర్చి దండకా
దిశ కరుడెంచు నాఁడె యరు ♦ దేరుదు వియ్యెడ కంచు నెంచితిక. ౧౫౮

*ఆపవిత్ర పాపృత్వము, విజృంభము, వివృత్తృత్వము, విశోకత్వము, విజగత్సత్త్వము, అభి
భావత్వము, సర్వకావత్వము, సర్వసంకల్పత్వము, అనునవి ఆష్టమంగళములు.

తే॥ ఇంద నీవుడు మీట వసి + యించియున్న, మాతపంబు లభీష్టముల్ పూరితపూను
క్రూరులగు రక్కసులు నచ్చి + కొడిమెసేయ, వారి వధియించి మాయెదవనటదీర్తు.

ఉ॥ పాలనమక హలంబు గొని + పావీయె పంటయొనర్చు రాటుతా!
శీలము సేతియుక శ్రుతులు + చెల్వగు ధర్మము వృద్ధి నొందెడుక
మేలు గడింతు వేలుపులు + మృత్యువు గొండ్రు నిశోచరుల్ నదా
యోలల నాడు నమ్మద ప + యోధి జగంబు నిజంబు నిల్వమా. ౧౬౨

ఉ॥ అమ్మని యట్లు పల్కునె + మాయతబాహుండు రాముఁ డిట్లుక
సమ్మతి మీయఁచుజ్ఞఁ గొని + చంపెద సోకుల దిమ్మనూల్చెదక
నెమ్మది గూర్తు మీకు నిది + నిక్కము నమ్ముండు యాతుధాన నం
ఘమ్ము చరించు దిక్కుకడఁ + కక మునుపేగుట యుత్తమాననక. ౧౬౩

అగస్త్యుండు రామునకు వైష్ణవ ధనువు నొసఁగుట.

ఉ॥ మంచిది పోయిరమ్మనుచు + మానివరుండు రమా హృదీశ్వరుం
డంచిత రీతిఁదాల్చు జగ + దప్రతిమాన శరాననంబు పూ
జించుచు నుంటి నక్షయ వి + శిష్ట నిషంగము తోడ నిత్తు దు
ర్వంచకులై న వారి నమ + రంబునఁ ద్రుంపుమ యంచు నిచ్చుచుక. ౧౬౪

తే॥ ఈజగములెల్ల నొకతల + యిద్ది యొక్క, తల యనఁగ నొప్పు కత్తియు + డర్పకారి
నగ ధనువుగొని పుర దహ + సంబు సేయు, ననదృశంబగు విశిఖంబు + నమరనిచ్చి.

చ॥ కుజములు సై కతంబులును + కొండలు నెత్తుగఁగల్గి ప్రక్కలక
నజలములైన వాహినులు + చల్లగనొప్పి ప్రశాంతభూమియై
సుజన మనోభిరామమయి + నూన గుళుచ్చ వికాస భాగ్యమై
యజిర వినోదమై పరఁగు + నట్టిది పంచవట్టి సలంబగుక.

తే॥ అచటఁ దోక వడ్లును తేనె + యరటి పండ్లు, గలవు కావేరివంటి యే + భులునుకలవు
జానకిం గూడి చూడ హం + సలును కలవు, అందు వసియింపఁ దగుదు వీవార్యవినుత!

తే॥ అనుడు సీలమేఘ శ్యాముఁ + డతని కెఱఁగి, యాజ్ఞగైకొని పికవాణి + యెన నీత
యనుజుడగు లక్ష్మణుండు వె + న్నంటి రాఁగ, నమ్మునీంద్ర మనస్సుతో + నచటికరిగె.

౪. జటాయు దర్శన పటలము. (౪౮)

ఉ॥ చేరిక గల్గి నట్టివియుఁ + జేరిక వేఱుగనుండు భూమిభృ
ద్వారము గాంచి యెక్కుచును + దాటుచు వేగయుతంబులైన వాః
పూలము బందు తెప్పవయిఁ + బోవుచు దవ్వు తరించి కాంచిర
ద్వారలు ప్రేమ వేగ పరి + భావితవాయువు నజ్ఞటాయువుక. ౧౬౫

తే॥ కరఁచినట్టి బంగారంబు, కరణే నుదయ, గిరి శిఖరముపైఁ జేరు భాస్కరుఁడు దిశలు
వెలయుఁ గిరణవక్షంబుల ♦ విరియఁజేసి, యున్న మాడ్కి ను త్రేజుఁడై యున్నవాని.

తే॥ నీలగిరి బోలు కచ్చప ♦ నేత పైని, షీరవార్ధిలో శశికాంతి ♦ చేరియుండ
నిర్జరులు మథియింపంగ ♦ నిలిపినట్టి, మందరాగంబు కై వడి ♦ మలయు వాని. ౧౭౧

క॥ నీలాకాశ వికాసము, మూలంబుడ రక్తకాంతి ♦ మొనయు పదములకొ
నీలగిరి మీఁదఁ బాడవు ప్ర, వాళ లతలు పరవు వెరవు ♦ పరవిన వానికొ. ౧౭౨

ఉ॥ లోపము లేనివాఁడు గుణ ♦ లోలుఁడు నత్యయుతుండు శీలీ సం
తాపము లేనివాఁడు నెఱి ♦ ధర్మపథంబు లెఱుంగు ఫీరుఁడుకొ
గోపము లేనివాఁడు పెను ♦ కూరిమివాఁడు కుశోగ్రబుద్ధి దు
ర్లాపము లేనివాఁడు సుక ♦ లావిడుఁ డార్యుఁడు దూరదర్శియొకొ. ౧౭౩

తే॥ అనిశ వింధ్రు నంకుశధార ♦ నెనయుచంచు, పుటముతోఁ గ్రూరరాక్షస, ఘటములను వి
దారణముచేసి యమునకుఁ ♦ బారణమ్ము, చేసి పిదప గ్రాతముల భు ♦ జించు వాని.

తే॥ గ్రహచయము నేలు ధ్రువచక్ర ♦ గతిఁదసర్పు, రత్నఖచితహారము మెడఁ ♦ గ్రాలువాని
మేరు గిరి మీఁద వెలుగొంచు ♦ మిహిరుఁబోలు, ఘనకీరీటంబుకీరమునఁ ♦ గలుగువాని

తే॥ వర్ణనాతీతమగు కైర్తి ♦ వజ్రలువాని, నిరులు సక్తయింపు నుదయించు ♦ సరుణు తనయుఁ
గల్పకాలముల్ త్వరలోనఁ ♦ గడపునట్టి, చినము లట్టులఁ జూచిన ♦ తెఱఁగు వాని.

తే॥ కైలమున నిల్చి యది మోవఁ ♦ జాల కీలకుఁ, గ్రుంగి నట్లుండు తోఁపికొఱలువానిఁ
గాంచి రామలక్ష్మణులు శం ♦ కాపిలగ్న, హృదయు లగుచు నాతని దరి ♦ కేగి నారు.

క॥ తన ముగియక తాన వెడకి, కొని వచ్చిన రక్కసేని ♦ కుహనానూపం
బనియును బలియుఁడు గరుడం, డనియును కలపోసి చూచి ♦ రలుకన్వానికొ. ౧౭౪

తే॥ దృఢ ధనుష్మంతులును వీర ♦ తేజులైన, రాకుమారులఁగని జటా ♦ రాజయున్నఁ
దావనులు గారు వేడ్కైకె ♦ ధరకు దిగిన, సురలోయని జటాయువువారి, నరసిచూచె

ఉ॥ కాంచితీ వానవుకొ సురలఁ ♦ గాంచుచునుదు నతంబు భక్తిమైఁ
గాంచితీ మాధవుకొ గనక ♦ గర్భుని శంకరు నిట్టివారలం
గాంచను మారుఁడేనియును ♦ కాంచిన సిగ్గిలి మూలదాఁగువాఁ
డంచితీలైన వీరి చర ♦ణాబ్జ పరాగము నేని పోలునే? ౧౭౫

చ॥ గొనకొని మూఁడులోకములు ♦ కూడ ♦ భరింపఁగఁ జాలు భద్ర ల
క్షణముల దేహముల్యైలయు ♦ కార్మకపీరులు లక్ష్మణబోలు నీ
వ్వనజడభాషీతో హరుల ♦ వై సమునం జరియింపనేల? నా
మనమును చూఱగొన్నగుణ ♦ మాన్యు లడెవ్వరి పుత్రులోకదే? ౧౭౬

ఉ॥ బండ్లందు మాడ నెరిగిరి ♦ యొక్కరుఁడో యరుణాచలంబు పే
రకు నున్నట్టికిన్మెల్ల ♦ లండపుఁగన్నలొ పద్మపత్తముల్
చెక్కిన లద్దముల్ మఱియుఁ ♦ కెన్నగు మొక్కటుల్లెఁ జూడ నా
మహిమకాడు కొనలర ♦ మానతి పోలికలే కనంబడున్. ౧౫౨

తే॥ ఇట్లు యోచించుచున్నంత ♦ విశకులేశు, లతని జాసి రంత జటాయు ♦ వాదరమున
ధనువులం దాన్చి మునులచం నమునవచ్చు, నీరులార! మీరెవ్వారు, వినుచుఁడనుడు.

తే॥ సత్యమే లెక్కనేటు కాం ♦ చని తుమార, వరులు ధారణి నేకాత్త ♦ పత్తిముగను
దిజనె రులగుండినుల్ ♦ స్వరనగ, వాలనము నేయు దశరథఁ బ్రజలమనిరి. ౧౫౩

జటాయువు దశరథ మరణము విని శోకించుట.

తే॥ అందు నానంద వననిధి ♦ మునిగి లేచి, ప్రీతి వారలజేర్చి ప ♦ రిష్వజుంచి
జనకు దీర్ఘ బాహులు బలి ♦ వృ ముల చెప్పు, ఊపుమై నన నవ్వార ♦ లిట్లు లనిరి.

తే॥ అనుమాటను మఱి లెప్పుట, యనుచితమని జనకుఁ డేగ ♦ నమరపురికి నం
చను నంత నాజటాయువు, వనటక భరియింపలేక ♦ వ్రాలెక ధరణిక. ౧౫౪

క॥ ఇరువురు కరములఁ బట్టి, శ్వరు లేవఁగనెత్తి బాష్ప ♦ జలముల మొగముక
బరిమార్చన మొరింపఁగ, మరలఁ దెలిపి నొంది యతఁడు ♦ మఱుగుచు వంతక

ఉ॥ త్యాగము ఛత్రముక శమము ♦ దాల్చిన నికగని సిగ్గునొందు క
ల్పాగము చంద్రుఁడుక భునియు ♦ నందఁగరాని ప్రమోదమంద, యా
హ్లాగుణపాళి ధర్మమును ♦ నన్నను దుఃఖపయోధి ముంచి మా
కేగతి చూపి పోయితి? నృ ♦ వేంద్ర! యశస్కర! సత్యభూషణ! ౧౫౫

చ॥ జగముల కెల్ల నీడనిడు ♦ ఛత్రము దాల్చిన చక్రవర్తి! యీ
జగములఁ గాచు కార్యమొక ♦ చక్కిని వీడి మదీయ మైత్రి నీ
వగఁ బరికింప నేగితివా? పాపపుఁ బుంజమనై న యేను గ్ర
ద్దగ జనియించి ధర్మములఁ ♦ దప్పి యడంగక యుంటి నిచ్చటక ౧౫౬

ఉ॥ శంబరుఁడ్రుంచు కాలమున ♦ సర్వ జగంబు లెఱుంగ నీవు ప్రా
ణంబులు నేను దేహమని ♦ నమ్మఁగఁబల్కుట తప్పవేకదా?
మెంబరయూ కృతాంతఁ డవి ♦ వేకముచేత ననూత్కరంబు భూ
మింబడ దేహముంగొని భ్ర ♦ మించి దివగమున కేగ నేమెతో?. ౧౫౭

తే॥ కీర్తి వ్యాపింపఁగా నగ్ని ♦ కీలలఁబడి, మాఁడవలయునుగాక యి ♦ మ్మాహ్ని నబల
యట్లు దుఃఖంపఁ ధగునె? యం చతఁడులేచి, వత్సలార! వినుంధనిఁపల్కి నిట్లు. ౧౫౮

సీ॥ దక్షప్రజాపతిః తనయులఁ గాంచె నేఁ, బండ్ర వారల నొక్కఁ పగిదినున్న
పదుమువ్వరను కశ్యపఁ ప్రజాపతికిచ్చె, వారిలోఁ దిలకమైఁ వఱలు నదితి
ముప్పదిమూఁడుకోఁ ట్లాప్పు సురలఁగాంచె, దితియను నతి పూర్వఁ దేవతాభి
నఱునది యాఱుకోఁ ట్లడరంగఁ గనియెను, దనువను చెలిగనెఁ దానవులను

తే॥ మనుజుతఱి గాంచె మతియనుఁ మడఁతి, సురభి, కాంత కామధేనువుతురంఁ గంబులాది
మృగములం గాంచె, సింహాక్రఁ మేల గార్ద, భాదులను క్రోధవశయనుఁ నతిపవడసె.

సీ॥ వినతా వనితగాంచెఁ బిడుగుల మెఱపుల, నరుణుని గరుడు దిఁ వాంధములను
కంకంబు లాదిగాఁ గల పెనుపక్షులఁ, దామ్రయౌవనం పడఁతి యెంఁ దంగఁగనియెం
బిచ్చుకల్ పూర్ణేఁ బెళవలు కౌఞులు, మున్నగు పిసపిన్నఁ పులుఁగు తెగలఁ,
గళయను నామె తీఁ గలు చెట్లుగుల్మముల్, మొదలగు నుద్భిజ్జఁ ములను పడసె

తే॥ భయద ఫణములుగల యహిఁ ప్రతఱిగాంచెఁ, గద్రవయను వెలందినాఁ గములుతక్కు
వానిఁ గనె సుతయనునదిఁ తానరివ్వు, యడుము లుడుతలు తొండలుఁ పడసెఁ బుడమి

సీ॥ జలచరంబులఁ గాంచెఁ నిలయను నెలనాఁగ, యట్టులా చెలులు చఁ రాచరముల
విరివిగాఁ బడసిరిఁ వినతా సుతులలోన, నరుణుండు రంభ యంఁ దమరఁ గాంచె
మమ్ము, మాయన్న నంఁ పాతి నన్ను జటాయు, వంద్రు దివౌకనుఁ లందు నుండి
తక్కుఁజాతుల వేఱుఁ లెక్కించు కాలాన, జనియించి నాడ మీఁ జనకుహితుడ

తే॥ నరుణుఁ డెందెందు వర్తింఁ నందు నందుఁ, దిరుగనేర్తు నెదురులేకఁ దివ్యతేజ
లార! మిము గంటి మీతంద్రఁ నారఁ గాంచి, నట్టులయ్యె మనంబునఁ నలరు మిగిలె

తే॥ అతఁడెటు వల్క రాఘవుఁలంజలి గొని, యుబుకు వంతచే బాష్పంబుఁ లురలఁ గీర్తి
నిచటనిల్చి నాశంబునఁ కేగుతంద్రఁ, మరలి రాఞ్జూచు కై వడిఁ మనలినారు. ౧౯౫

ఉ॥ అత్తఱి రామలక్ష్మణులఁ నర్మిలిఁ బక్షములందు చేర్చి రా
జోత్తములార! నాకుఁదగఁ నుత్తరకార్యములెల్ల మీరలే
యిత్తఱి జేయఁగావలయుఁ నిద్దఱు మూర్తుల కొక్క జీవమై
హత్తివ మిత్రుడేగ భరఁ మైకనుదేహము నగ్ని నీగెదన్. ౧౯౬

క॥ అను పక్షి రాజు పలుకుల, ఘనులగు రాఘవులు వినుచుఁ గై మోడ్చివెనన్
గనులను ముత్తెంబుల యను, ప్రస బాష్పము లురల ననిరిఁ పొక్కుచు వనటన్.

తే॥ కడఁ మాజీవిత సహాయఁ కారియైన, తంద్రఁ సత్యవాక్యంబుకైఁ తరలె దివికి
నివ్వఁజీవును మము డించిఁ యేగునడల, మాకు దిక్కెవ్వరింక నీఁ లోకమందు?

ఉ॥ వీడ్పగఱాని ప్రేమపదఁ విశ్రుత రూపులఁ దల్లిదండ్రులన్
వీడ్పి మావృత్తబంధువులఁ వీడ్పి ముద్ధతమా నయోధ్యయున్

వీడితి మెల్లనంపవలు + వీడని కానలలోని కష్టముల్

వీడితి మేము మీవలన + వీడుట పాడియె మీరు నిచ్చుటన్? ౧౯౯

తే॥ అని తపించుచు నిల్చిన, యనఘలం గతి, యిపుడు నేను దేహము వీడుటంపు గాక
యున్న మీరయోధ్యకుఁ జేరు + క్రష్ణునిచి, దశరథుఁ జేరు వాడనోతనయులార!

మ॥ జనుకుడన్ వెంకేగఁ బూజ్యమగు రా + జ్యంబీరు పాలింప కి

వ్వనికే రాగతిమేమి? యేమి జరిగె? + బల్కుండు దూపిల్లు నా

మనమున్ నిర్జరదైత్య పన్నగ రిపు + త్సానాథు లేకేని నే

గిని గాంచిన దీర్చి మీకు నభిషే. + కింతు మహిం గ్రమ్మితిన్. ౨౦౦

తే॥ జనుకుడన్ జటాయు వి + సరణి బలుక, నన్న తమ్ముని గ్రేంగింట + సరయునంత
నతఁడు సిసత్వల్లియగు కె న + కరుణ జరగు, వృత్తమెల్ల స్పష్టంబుగా + విన్నవించె.

తే॥ తండ్రి సత్యవంతుఁ జేసి + తల్లి నలుకు, తలను దాల్చి రాజ్యమ్మును + తమ్ముచు నొ
సంగు త్యాగమూర్తి! తండ్రి! సంజనగను, నీ పనుల్ మఱి యేరిచే + నగడు? ననుచు.

తే॥ కమలనేత్రుని విగియారఁ + గాంగిలించి, శిరము మూర్ఖుని యశ్రువులురలగాంచి
యోనమర్థ పుమార! నీ + వీసరణిని, పితరునకు నాకు యశము + గాంచె తనుచు.

తే॥ గాజులం దాల్చు నొక హంసె + కరణి నున్న, జనకజం గాంచి యీతన్విచందమేమి?
కునుమూోమలి మీలోడఁగూడిరాగఁ, గారణం జేమి? యనుడు లక్ష్మణుఁడు పలికె

చ॥ తమిగమిఁ బోలి ఖగిలుపు - తాటకఁ జంపుట గోలె శంభు ధ

ర్మముగొని తుండ్లు సేయటయు - మైథిలి పెండ్లియుఁ బట్ట భంగమున్

తమ విషినాగమంబు పితృ - తర్పణముం బొనరించు దాక స్ప

ర్తముగ వచించె బక్షికుల - చంద్రముఁ డెల్ల నెఱుంగునట్లుగన్. ౨౦౧

క॥ భోగకర రాజ్యమెల్లను, భోగి కుబుసమూడ్చు పోల్కి - బోవిడిచిన వై

రాగులు మీరీవనమున, నాఁగుడు రక్షించుచుండు - ననవరతంబున్

చ॥ అని విహగేంద్రుఁడాడ విని - యార్జుండు రాముఁ డగ స్తవమాని చె

ప్పిన దగు గౌతమీ తట వి - ఎక్త తలంబున నుండుమన్న న

య్యనఘుఁడు లెస్సయయ్యె డగ + నాస్థలమందె తపంబుసేయుఁ డ

వృద్ధిఁ గనిపింతు రండనుచు - బక్షము నీడనె కొంచు బోవుచున్. ౨౦౨

తే॥ అమలహృదయుండు గుణనిధి, యగుజటాయు, నెడుట నున్న పంచవటి నఁ య్యిద్ధగుణుల
కెఱుక పఱచి చనిన యంత + నిసకులేశు, లవ్వసంబునఁ జేరి ర + త్యాదరమున. ౨౦౩

ఉ॥ అచ్చటనున్న రాక్షసుల + యాశ్రయ న త్త్వములెల్లఁ జక్కగా

నిచ్చ నెఱింగినట్టి విహ + గేంద్రుఁడు క్రొత్తడియైన జానకీ

మచ్చిక నక్కుమారులను ♦ మాటికి మాటికి వచ్చి సిల్లలక్
మచ్చటఁ గాంచు నండజము ♦ వోలెఁ గనుంగొనుచుండె నంతటన్. ౨౧౦

౫ శూన్య పాపావతలము ౧౪౩)

ఉ॥ వీరులు రాఘవుని గిరి ♦ సృష్టి కలంకృతయై సమస్త నం
భారము లిచ్చి పార్శ్వములఁ జూచు విధంబుల సుట భూములున్
దారిత పాతకంబులగు ♦ దారుల రంజిలి యాత్మలక్షణో
దార కవిత్వ సద్భావ ♦ హరి వినిర్మలయైన గౌతమిన్. ౨౧౧

చ॥ కమల ముఖంబులన్ గలువ ♦ కన్నులఁ గాంచి తరంగహస్తముల్
క్రమముగఁ జూచి పుష్పములు ♦ క్రమగ వారలపై విసుర్చుచున్
బ్రమద హిమగ రావముల ♦ స్వాగతపద్యము లల్లుచుండె శా
లమి యతిభుక్ రఘుాత్తములు ♦ పన్నె రయంబునఁ జేరఁ గాంచుచోన్. ౨౧౨

ఉ॥ మిక్కిలిప్రేమ నువ్రతులు ♦ మేదిని నాయక పుత్ర రత్నముల్
చక్కటికై వనంబులకు ♦ సాగిన కష్టముఁగాంచి యోర్వలే
కక్కటికంబుచే దరఁగ ♦ లక్ కరముల్ గొని మోడుకొంచుఁ బే
రక్కిలి నొంది యుత్పల క ♦ టాక్షములన్ వడిగార్చె బాష్పముల్. ౨౧౩

సీతా రాముల గౌతమీ తీర విహారము

ఉ॥ నాశయుతంబులైన నలి ♦ నంబులపై వెనఁ జక్రవాకముల్
వ్రాలుట గాంచి రాఘవుఁడు ♦ వారక సీత కుచంబులం గనున్
ఆ లలితాంగియున్ విభుని ♦ యంగద బాహుల సౌరు గాంచి ర
త్నాల మెఱుంగు లీను గిరి ♦ నాయకముం గనుచుండు లీలమై. ౨౧౪

తే॥ హంస యటఁదొలఁగుట గని ♦ హంసకులుఁడు, సీత నడకను గాంచి హంసింప నామె
నీరు ద్రావి నివర్తిలు ♦ గౌరు నడక, గాంచి రాము నడక చూచి ♦ కడఁక నవ్వె. ౨౧౫

తే॥ తీవ్రయలు కదలుట గని ♦ తీవ్రబోడి, నడుము గాంచె రాముఁడు, సీత ♦ నాభుతనువు
నల్ల కలువల నడిమి యత్పుల్ల వసజ, యుగము నెగదిగ నిట్టట్టు లొరసి చూచె. ౨౧౬

ఉ॥ అట్టి వినోద దాయక మ ♦ హాసది గౌతమి చెంతఁ గొండలం
బుట్టిన నిరరంబులును ♦ ముచ్చట గూర్చు శకుంత రావముల్
పట్టుగ వ్రోలుగ పంచవటి ♦ బంధుర లీలల లక్ష్మణుఁ డెడం
గట్టిన గట్టి పర్ణ కుటీఁ ♦ గాంచి వసించిరి వారలంతటన్. ౨౧౭

* (1) కుటీఁజుకొండయు, కొండకొందిశేలయు. (2) ముచ్చట = ఆహ్లాదము, ఆనందపుష్కలము

(3) నెయ్యల్ = కడలియు, ప్రియభూమియు. (4) మరుదం = మానాని. (5) పార్లె = మరుభూమి.

శూర్పణఖ మునమునము చుచు

ఉ॥ జీవముతోడ దేహమును ♦ జేరి క్రమమున వృద్ధిచొంది యా
జీవముతోడ దేహమును ♦ చీల్చు దటిం గమకంచు పొద్ద రో
గావృత్తి బోలునట్టిదియు ♦ నచ్చవుం బచ్చులకొండవంటి యా
రానణు మూలముట్టుగఁ గ ♦ రంబు నానకెడి నేయు జాణయున్. ౨౧౦

తే॥ జేసుకొని వెండ్రుకలను ♦ చీల్చిగొన్న, రాహువును పోలు దేహంబు ♦ గ్రాలునదియు
ఎబుధవరులకు మునులకు ♦ విశ్వజనుల, కొక ముగింపు నన్వేషింక ♦ నూను నదియు

తే॥ భావి కలుషంబులకు నొక ♦ చట్టుగొమ్ము, అట్టి నెచ్చు దొంటికఁ జి ♦ ట్టాడుకొమ్ము
వడిగ లోకమెల్ల దెరిగి ♦ నచ్చు బోటి, శూర్పణఖ యను జోటి య ♦ చొప్పటికేగె. ౨౨౦

తే॥ చెట్ట తన కందుకులకు నూ ♦ చించు గోటి, చుప్పచాతి నాకులు నేడ ♦ సోకుమూకఁ
జంప బాప నెజ్జను పిడి ♦ జగతి యందు, నవలెదించిఁ శ్రీరాము ♦ రసి కాంచె.

చ॥ మదనుడె యందనూ యెడలు ♦ మాంశుడెన్నఁడో! యింద్రుడందమా
సాదలవు నేయి కన్నులు! భ ♦ వ్రుండని యందమ ఫలమందు క
న్నొదనదు! నాభి పంకజము ♦ చుండి జగంబుల నృప్తి నేయు ల
చ్చి దయతుండందమా యలరు ♦ చేతులు నాలుగు లేవు కాంచుచోళ్.

క॥ భవు కంటి మంటచే నెవు, ఆవు మారుడు నాటఁగోల ♦ నకుడకు తపమున్
దనిలి యెవరించి యిట్టి వ, పువుఁ బొందంబోలుఁ గాక ♦ పాలుపుగ నిలపై. ౨౩౩

ము॥ అనమానంబున లేల జానువుల నొ ♦ య్యుండాకి సొంపెన యి
య్యనమేఘ క్షతిమాన బాహులకుఁ గ ♦ ల్పాగంబు హేమాద్రి యొ
ప్పెసలారన్ సరిగావు బల్లిదములై ♦ యేపారు దిక్కుంభి హ
స్త సమంబుల్ సుకుమార సుందరములై ♦ దర్పించు దోర్దండముల్. ౨౪౨

తే॥ పురుష నర్మ బాహువులకు ముదిరియొద్ది, నీలిగిరిసాటియగుఁదక్కు ♦ కైలములును
రాలుగలయని మేరువు ♦ రసమయంబు, గా నినుమంతయును సాటి ♦ కావుకావు.

తే॥ కమల దళముల బోలి ♦ కన్న లొన్న, కొండవంటి యూపురుషుని ♦ గురు భుజములఁ
గాంచ నా కనుల్ దీర్ఘముల్ ♦ గాకపోయె, నంతకంటె వెడంద తొ - మ్మమరుఁగదనె!

చ॥ అలకి మించి కాంతు లల ♦ రాదు మనోహర శౌర్యతేజముల్
తొలఁకెడు నెచ్చుగంబుకం ♦ గోయజనుల్ సరి తూచరాదు లే
జలజ నిరోధి మోగునకు ♦ సాటియె యన్న గలాక్షయం బబల్
గలుగును నిండుచందుడొ ♦ కందొక డొందిననాడు చూడఁగన్.

ఉ॥ ఏమి యొనర్ప నెంచి యితఁ డిట్టి మనోహర రూపమొందె? సీ
కోమలికంబు పాడుగ నొ డొంచు తపంబిటు లేల నేయు? దై
త్యామర సిద్ధ సాధ్య మను డజావలి లోఁగొనఁ జాలు ధీరుఁ డి
ట్టి మహిలోఁ దపింపఁ దను డమే తపముం బొనరించెనేమొకో! ౨౨౮

తే॥ ఏణలోచన గిరికుచ డయిభ్యయాన, సైకత్రశోణి ఘనవేణి డజలజపాణి
వనధిచేల భూదేవి యీ డవరుని పదము, లంటి శాడ్వల రోమాంచ డయగుచునుండె

తే॥ ఈ సుభగు కాంతి దినకరుఁ డజ్ఞుఁగఁడేమొ? భువనమందున్వల్పుంబగు డపొల్పునించి
విడియ మొందక నభమున డనడచువాడు, తానె యనమ తేజస్విగాఁ డదలఁచినాడు?

తే॥ దాఁట నరుడై స గిరులను డసాటి గొనని, యున్నత భుజంబు లొప్పు నీ డవన్నె కాని
యధరమునకుఁ బ్రవాళ సా డమృంబు వలుక, జను లీశీయనమఱియేది డనవతుగలదు?

క॥ చక్కని నిండు కళలతో, నిక్కు నిశానాథుఁ డెగఁసు డనీటరి కట్టిపైఁ
జెక్కిన వల్కులముం బలెఁ, బెక్కువ తపియింప వేమొ డవీతాంబరముల్? ౨౩౨

తే॥ మొగులు దొంతుల కరణిని డమొనలు దిరిగి, దట్టమె నల్లనై యున్న డజాట్టు విడిచి
జడలఁ బూనఁడయేని చం డచలములగుచుఁ, జెలుల మాస ధనంబులు డచెడకయున్నె?

తే॥ తారహారముల్ మల్లికా డదామ వితతి, నితఁడు దాల్చిన జిగియున్నె డయింతకంటె
ఘనతరోజ్వల మాణిక్య గౌరవంబు, వేఱు రత్నంబుచే నభి డవృద్ధియగునె? ౨౩౪

ఉ॥ భద్రగుణాలి యెల్ల బహు డభంగుల నేర్చి విరించునుండు సా
ముద్రక లక్షణంబుల న డమున్నతిఁ జూపు నిమిత్త మిట్లు ని
ర్నిద్రత వీనిఁజేసియును డనిదను పొందె నమస్తలోక సం
పద్రతి వజ్ర యొందె దన డపాద రజంబును పోలకుండియున్. ౨౩౫

ఉ॥ వెల్లువలున్ సముద్రములుఁ డబిన్ననిగాఁ గనుపట్ట డెందమం
దల్లిన మోహమన్ జలధి డయామెను ముంప, దర్పిత దూషణల్
పెల్లుగ నోర్చి యెంత విల డపించిన నొక్క తృణంబయేని యీ
నొల్లని లోభికి ర్తివలె డనుకెడు శీలము గల్గు దై త్యయున్. ౨౩౬

చ॥ వడలి తపించి కుంది రఘు డవర్యుని యున్నత దోర్మగంబుపైఁ
బడఁ దన చూపుల న్నిలిపి డవాని మరల్పగలేక శిల్పి నే
ర్పడర లిఖించు బామ్మయన డనక్టె చలింపక నిల్చి యేదియున్
దొడఁగఁగఁ బాలుపోక మది డతుంపెనలాడఁగ దై త్యయవ్వలన్. ౨౩౭

ఉ॥ వీని విశాలవక్షమును డబిగ్గ గివ్రంగిలిఁజక్కఁగొందుఁ గా
దే నమృతంబు నిచ్చిన డు డయింతు సకలము మిన్న కేగఁగా

లేను మహీయ దిష్టము ధ + లింపంగ నీ నవమారు నన్నిధి
 మానుగఁ జేరు పెట్లనుచు + మంతన మొందఁగఁ జేసి యంతటన్ ౨౮
 చ|| కుటిల కరాళ దంత, బహు + కోటుల జీవుల వైచికోన్న యు
 త్కట కుహరోప మోదర, య + తర్కణ మిట్లు దలంచి యాతఁడ
 కటుతర రూపమున్ మదిని + కై కొనఁ డంచు నెమిట్లు కోకిలల్
 పటుమతి వెంటసంటఁ దగు + భవ్య తరాకృతి గాంచ నెంచుచున్. ౨౯

శూర్పణఖ కామరూపిణియై రాముకడ కరుగుట

తే|| సీరజాలయ చెడఁద ధ్యా - నించి తనకు, సిద్ధియై యన్న మంత్ర మా-చెలి జపింప
 నబ్జుఁ దెడు మొగము తోడ - నంగకాంతి, దెనలఁ బర్వ సుందరియయి-తేజరిల్లె
 తే|| ఎఱ్ఱ ప్రత్తియుఁ జగురాకు-సేల గొనఁగఁ, దగ్గ చరణాబ్జములు గల్గి - తనివి ననఁగ
 మాటలాడు మయూరి నా - మానసౌక, మనఁగ లేదీఁగ యన విస-మనఁగ వచ్చె
 తే|| లక్ష్మీయందంబుసీలోత్ప-లములసాబగు, గలుగునయనకుంతంబులు-వెలుగు మొగము
 నటలయువతీరూపముగొన్న-వాస్త్ర మొండు, మెఱపుతోఁగాకమింటితో-నెఱఁగెననఁగ
 తే|| కల్పకముగన్న యెలదీవ + కై పుగలిగి, కామదంబగు మధుర వా + క్యములుగలిగి
 యందగతైయై భీత + మృగాక్షి యగుచు, సమిలి నడచిన కయివడి + నడచినవచ్చె. ౨౪౩
 తే|| రశనయును నూపురములు వ + స్త్రమును కురుల, విరుల బంభరముల రొద+వి స్తరింప
 నింతి యొకతె వచ్చెడు నని + యెంచి రాముఁ, జాదెనను దృష్టిసారించి+యరయసాగె.
 తే|| ఒక్క యమృతంబు నాకన+మొనఁగె ననఁగఁ, గుచభరంబున మధ్యంబు+కునియరొగఁ
 దలఁపు నిచ్చియజ్ఞానంబు + తలఁగఁద్రోచి, జ్ఞానదృష్టి నిచ్చెడువాఁడు+నకియఁగవయె.

మ|| సురలోకంబున నాగలోకమున నీ + త్కోణిక్ గనఁరాని యా
 వరరూపంబును కాంచి రాఘవుఁడు భా + వంబంద యూహించె నె
 ల్లర సౌవ్యవ్యము లీమె యంద యడఁగెన్ + లక్ష్మించి వీక్షించినన్
 సరిపోల్పందగు చామలుంగలరె యీ + సౌందర్యవారాళికిన్? ౨౪౬

చ|| తనమది రాఘవున్ వలచు + దైత్యయు నాతని సుందరంపు మో
 మును తలపోయుచుం జిరణ + ముల్ తన హస్తములన్ మొగిడ్చి మొ
 క్కినిడుపుక్రేవ చూడ్కిఁ దిల + కించియుఁ జూడని యట్లు సుంత ల
 జ్జను గొని యేణి యట్టులొక + చక్కిఁదొలంగి మలంగి నిల్వఁగన్. ౨౪౭

ఉ|| ఆగతయై శూర్పణఖ + నాగమవేష్యుఁడు కాంచి పల్కు దూ
 రాగత పద్మగంధిరో! శు + భానహ మయ్యెడు నీదురాక నీ

కీగతి నిందు రాఁ గత ము + దెయ్యది? యెయ్యది వానభూమి? నీ

బాగు వదింపు నామమెది? బంధువులేరు? విసంగఁ గోరెదన్. ౨౮౮

తే॥ అనుడు నయ్యది యిట్లను, నబ్జగర్భు, పౌత్తు^{ని} పుత్తి^{ని}ని త్రిపురాఽమిత్రుండగుచు
దిక్కరులగల్పి తారాద్రుఁ + దినిరి యెత్తు, ఘనుని చెల్లెల నాపేరు + కామవల్లి

తే॥ అనిన రాముఁడు సందేహముండి దీని, నడత చెడ్డది యగునైన + సరయుదమని
రావణుని చెల్లెలైన నా + రజపు రూపు, గలిగె నెవ్వధిఁ దెలియంగఁబలుకు మనఁగ

చ॥ తడఁబడకుండు వాక్యముల + దానవి యిట్లను రామచంద్ర! మ్రు
క్కడులును మోసగాండ్రు నగు + కర్బుర సంఘము లోడి జీవితం
బెడయఁగ రోసి నా యెడఁద + నింతవివేకము గల్గ ధర్మము
న్నడవుచుఁ బాపమూఁడ్చి నుమ + నస్కులచేఁ దగఁ గొంటి నీయెడన్. ౨౮౯

ఉ॥ ఆ పలు కాలకించి నుగు + జాఘ్యుఁడు రాముఁడనుకొ మహేంద్రుఁడుకొ
ప్రభేషణ లొంగి నేవలొద + వింపఁ ద్రిలోకము లేలు వానికికొ
జాపలనేత్ర! చెల్లెలయి + సంగడు లెవ్వరు లేక యెంటిమై
నీపగిదికొ వనంబులకు + నీ వరుదేరఁ గతంబు తెల్పుమా. ౨౯౦

తే॥ అనిన రాముని ప్రశ్నకు + నన్వతవాది, ని యగు నాపె యిట్లను రాజ! నీచదైత్య
సంగతిని మాని దేవప + క్షంబు నూని, వచ్చితిని కార్యమొండు నీవలనఁ గలుగ

తే॥ అనుడు స్త్రీలమానసములు, గనఁగఁదిపుట, యోగ్యములు కావనుచు నెంచియువతి! యే
పని గలదు తెల్పు మయ్యది + భావ్యమేని, తప్పకయొనర్తు నని వల్కఁజుప్పనాతి. [మి

తే॥ తాముపొందిన నలవంత + తామె తెలుప, మానినులకుఁ దగనిదైన + మాఱు దిక్కు
లేకయుంటి మన్మథుఁడదలించి నేయు, సిలుగులం ద్రొచి నన్ను రక్షింపు మనిన.

క॥ వాలికలై కన్నులు పెను, పోలికలై తిరుగుచున్న + పొలతి తలంపుల్
చీలికలై సిగ్గటి వల, పేలికలై చెడిన వనుచు + నెంచుచు నుండకొ. ౨౯౧

తే॥ తేంట్లు పోరాడు వేణి నొం + దిన వెలంది, మానమున నున్న రాముని + మనము నెఱుంగ
లేక ప్రేమించి నన్ను పాలించు నొక్కొ, కాదనునొ యంచుఁగలఁగి యీకరణిఁబలికె.

ఉ॥ రామ! యలేఖ్య సుందర! న + రాగముతో నిట కీపు వచ్చుటల్
నే మును కానకీ మునుల + నేమకముల్ పొనరించుచుంటి నా
కామకామినీత్వమును + గారపు యశావన మింత కాలముకొ
గొముది కానఁ గాయ క్రియఁ + గానట బీనట యయ్యె గాంచితే? ౨౯౨

ఉ॥ నిందితురాలు దైత్యనతి + నీతిని మాలి యిటుల్ వచింప రా
జేందుఁడు వేణుకార్యమున + కీట్టులు వచ్చిన దంచు నెంచి యో

సుందరి! బ్రహ్మనందమున ♦ జోటిని నీవు నోడ్రచంశ్యుడనా
బాంచిన వర్ణధర్మములు ♦ బూచిన గల్పుట యుక్తమా? యనన్ ౨౦౯

ఉ॥ త్రంశీరి బ్రహ్మనందజుడు ♦ తల్లియరుంధతిఁ బోలు నామె దై
త్యుండు సుమాలి కూతురగు ♦ దోషము లేదు వృథా వివాదముల్
మొందుగఁ బల్కి యిట్లు కడ ♦ మీటుదువేని భరింపఁ జాలనీ
దండె ప్రాణము ల్విడుతుఁ ♦ దప్పదు సాపము నీకు సుందరా! ౨౧౦

చ॥ పలపెద నగలం బగుడు ♦ వారక రావణు చెల్లె ల్గితిం
బలుకఁగ నుస్మితంబను ప్ర ♦ భా తరళంబగు మించుతోడిదా
జలదము భాతి శోభిలు ప్ర ♦ జాహిత చిత్తుండు ఖలనారతి
జెలువ సురాని కన్యకను ♦ చేకొన మర్త్యున కొప్పునే? యనన్. ౨౧౧

చ॥ తలఁపఁగఁదగ్గ శ్రద్ధ ప్రమ ♦ దం బగు భక్తి ఫలంబు పెద్దగాఁ
దలఁపక తొందరం దవిలి ♦ దైత్య వరాంగిని పంక్తికంఠు చె
ల్లెల చని పల్కుటే తెలివి ♦ లేముగ నెడఁ దలంచి గొప్ప వే
ల్పుల వరశక్తి దైత్యతను ♦ పూరిగ నీగితి నంచుఁ బల్కుఁగాన్. ౨౧౨

చ॥ ఇనకుల చంద్రుఁ డిట్లు వచి - యించు సుభాసిని! నీదు సోదరుల్
ఘను లొకరుండు వీరత జ - గంబుల నేతెడి ధీరుఁ డొక్కఁడో
ధనదుండు వారు నిన్ను ప్రమ - దంబున నిచ్చినఁ గేలు పట్టుటల్
పనియగుఁ గాక యన్యమగు - పద్ధతి యుక్తము కాదుచున్మృతన్. ౨౧౩

తే॥ మరునిచే నై క్యమైయున్న - మనసులొప్పు, స్త్రీలకును మగలకు శాస్త్ర-సిద్ధమగుచు
వఱులు గాంధర్వవిధి యట్లు - జరుగు పిదప, నన్నెలును నమ్మతిఁతురు - వన్నె కాఁడ!

చ॥ ఋషులపయి విరోధము వ - హించు సురారులు నిన్ను గాంచి వి
ద్విషుండని నైరమూనరు మ - దిం దలపోయ నొకండ వుంటి వీ
విషయమె వంశమైతికొక - వేడుక వారధి గాఁగనొప్పు స్వ
ర్విషయము నీయధీన మొన - రింతురు మిక్కిలి మేలు గూర్తురున్. ౨౧౪

చ॥ అనవ్రడు రామచంద్రుడను - నంగన! నీ సుఖమందితిన్ బలా
శనుల కృపం గడించితిని - సంపద నొందితి మేలుపొందితిన్
జనపదముం ద్యజించి విసి - నంబునఁ జేయు మహాతపంబు గాం
చిన ఫలమొక్కఁడా? యనుచు - జిర్నగవుం బానరించు నంతలో ౨౧౫

శూర్పణఖ సీతను కాంచుట.

సీ॥ త్రిభువనవాసుల - దృష్టిభూపలచేత, వెలయుచు వాననల్ - వీచుచుండు
నాకు గీమున నుండి - యున్నుల మిన్న ని, ర్జరుల్లు పొందిన ముహూర్తః పరము ఫలన

భూమిలో రత్నంబు - పోలిక నుద్భవించి, చిన సీత యచటికిఁ - కేరరాంగఁ

గాలెడు మాంసంబు - గతికి పొక్కిన యాస్య, మొప్పిన మతిహీన - చుప్పనాక

తే॥ కాయమున వెల్పడిన సూర్య-కాంతివంటి, కాంతి యొక్కండు ప్రక్కనఁ- గ్రాలనరసి
ధరను నింగిని నిండిన- క్తంచరాట, పులను కాల్చు పతివ్రతా - నలముఁగాంచె. ౨౩౨

ఉ॥ తావి కురుల్ గలట్టి వసి + తామణి సీతఁడు తోడఁగొంచు ని

ట్టి వని కేగుదేరఁడు మ + హీతలమం దిటువంటి సుందర

శ్రీ విలసిల్లు కామినులు + చెందరు లక్ష్మీయె నద్భుమైన రా

జీవము వీడి భూస్థలిని + చెన్నగు కాళులు తేయ వచ్చెనో? ౨౩౩

చ॥ అని భ్రమియించి చూచి కమ + లాసను సృష్టి మతింపు మీటు నం

చున నొక హద్దులేని బలు + సోయగముం గలదంచు నెంచి క్ర

న్నన నొక యాఁడుదాన నగు + నాకె కనుల్ మనమున్ మరల్పఁగాఁ

జనుపడకుండె నింక మగ + చారలు గాంచిన నేమి యాదురో? ౨౩౪

ఉ॥ తాముని చూచి చూచి మఱి + రామను తప్పక చూచి చూచి యూ

తామరపాననుండె యొక + తావునఁ గాంచఁగఁ దగ్గ యట్లు చే

తో ముద మొందఁగాఁ దలంచి + తోన యజాండమునందు గల్గు న

కోమలికంబు లొక్కయెడఁ + గూరిచి చేసెను వీరి నిద్దఱన్. ౨౩౫

ఉ॥ కుందనముం బలెం బురుడు + గూడని నీలవయోద గాత్రుఁ డీ

సుందరమూ ర్తి యీతనికి + జోడగు నేమిది నన్నువోలె? నీ

చందవగంధి నావలెనె + చయ్యన మధ్యనె వచ్చెఁగాడె? దీ

నిం దొలఁగించి త్రోవ నిత + నిం బురికొల్పెద నంచు రాముతో ౨౩౬

చ॥ సుగుణగతాఢ్య! యీచెలువ + చూడఁగ రక్కసి మాయలాడి దీ

ని గుణ మెఱుంగరానిది గ + ణింపఁగనేల? పలాళి దీని సో

యగమును వమ్మఁ బోకు నిజ + మైనది కాదిది నీకు హాని గూ

ర్వఁగఁ దఱి వేచియున్నది త్వ + రన్ దొలఁగింపుము మేలు కోరినన్. ౨౩౭

చ॥ అనవుడు రాముఁ డిట్టులను + నాసురికిన్ దరలాక్షీ! మేలు! నీ

సునిశిత బుద్ధి మెచ్చితిని + నూక్కుమతి న్నిను గెల్పువారు భూ

మిని కలరేమి? నీ పలుకు + మేలున నీ హృదయం బెఱింగితిన్

గనుపడ దీనిదైత్యుని + కాంచెదు గాకని నన్నె నల్లనన్. ౨౩౮

చ॥ సుధయు నసిఘ్న చావయును + జోడనఁదగ్గ వరాంగి సీత రా

మః ధరమోక్ష దగ్గఱగ + ముండెడు నిష్పలఁ బోలు కన్నులన్

బ్రధగోనః జప్సనాతి కిం ధ కుచ్చితరాల! నిలానవేళలోః

బ్రధనము నేయ వచ్చితివే ధ పానక మందలి పుల్ల కై వసీక. ౨౭౪

ఉ॥ చింతెడఁ జూడుమందుఁ జరు - మంబులఁ జూడ భయంబునంది యా

చింతకగఁధి నీత కడు - నన్నుని కౌను వడంక దూది చు

ద క్కఁ బడఁబు నొవ్వ జల - మంబుల మించును పోలా రాము నా

జెప్పు భుజాంతరంబులఁ బ - జెం జెడుగొ జడువూని యత్తజీక. ౨౭౫

ఉ॥ ముష్ట గుణంబులే యడరు - ధూర్బలతోడిది ఖేలయ్యుం బై

గవ్వచులే వెలార్చు నని - కార్ముకపీరుఁ డెడం పలంచినీ

యిష్టము గాననయ్యె నుద - తీ! యిట నిల్వకు లక్ష్మణుండు నీ

చేష్ట లెఱింగెనేని తగు - కిత్త యొగర్చును పొమ్ము వే యనక. ౨౭౬

చ॥ జలగిరి పద్మనన్దులును - శంఖరవైరియుఁ దక్కు వేలువుల్

జలగిరి పద్మ సంస్థితులఁ - జాలఁ దపింతురు చన్ను పొంద, నీ

చెలువ రచించు మాయ వలఁ - జిక్కితి మోనము వచ్చు నీకు నా

పలుకులు నమ్ముమం చనుర - పల్కుచునుండఁగ రాఘవేంద్రుఁడుక. ౨౭౭

తే॥ తగులు నీతోడ వలదను - చగిడిఁదెలుప, మెఱుపు వెన్నంటు మేఘంబు - కరణి నీత

వెంట శ్రీరామచంద్రుండు - వెడలి పర్ణ, శాల లోనికిఁ జనియె ని - శ్చింత మెయిని.

తే॥ తెలివి నశియించి విశ్చేష్ట - యొలయు దైత్య, యంత శ్వాసంబునిడువక - యంతరంగ

మవళ మగుడుఁ గోపించి యీ - యతివయందు, గాఢమగ్నప్రేమగలదని - కలఁకనొంది

మ॥ ఉరుసౌందర్య పయోధియై రఘు వ - ర్యుం బొందు మార్గంబు లో

నరయం జూచుచు నేగు శూర్పణఖ య - వ్యాపన్నతక వీని పే

రురముం గొంగిటఁ గూర్పనేని తను వ్ర - ద్యోగింతు వీడంగ నం

చిరవౌ స్ఫాటిక కందరంబునకుఁ దా - నేగక విచారంబుతోక. ౨౭౮

శూర్పణఖ సంతాపము

అ॥ జలజ హితుండు గ్రుంకె - సాంధ్యరాగము గ్రమ్మె, శూర్పణఖకుఁ గూర - నర్పవిషము

వోల దేహమెల్ల - దూల వ్యాపించె న, మృదుని వలని బాధ - మరులు పోల్కి. ౨౭౯

క॥ తాటక వక్షంబున మును, నాటిన శ్రీరాము మార్గ - ణము వలె మరుఁడుక

గాటముగ నేయు బాణము, నాటుటచే నంకటంబు - నం దూపిల్లెన్. ౨౮౦

క॥ మలయా నిలమను నత్రుము, విలయావేదనము గూర్ప ధ వెలవెల గొనుచుక

నెలతేని వ్యంజనంబుగ, వలతేనిం దినఁదలంచె ధ వడి నాతురయై. ౨౮౧

తే॥ సంతటము గొల్పు వార్ధి ఘో ధ మంబడంగఁ, గొండలంద్రోచివూడ్చంగఁ, గోరియంతఁ

- గువలయాప్తుండు తన్ను నంశ కోచ పటుప, మాని తాపంబుచేజాలఁమాఁడుచుండె
తే॥ విరులు పొడియగు నట్టు లీ * వృథివి గలుగు, వనములనుధ్వంసమొనరింపఁవాంఛచేసి
జక్కవలు కవగూడిన * చంద మరసి, వాని ధ్వని విని మది క్రుంగ * వడఁకు చుండె
తే॥ కడఁగి శశిమింగ నొక భుజం * గంబుఁదెత్తు, ననుచుఁ గోపించి చను దోయిఁనంటిచల్ల
గాలి సోఁక నంకటపడి * కడఁకమాను, రాముపైఁగల వలపున * టంపె లాడి. ౨౪౬
- తే॥ ఉడుకు చనుదోయిపై మంచుఁనుంచు కొనియె, గామశరవహ్ని మేన మి * క్కటము
వేడి బండపై నుంచిన * వెన్నముద్ద, మాడ్కిఁ గరఁగి నీరయ్యె న * మృగువకదియు. గ్రాఁగ
చ॥ జలనిధిఁ గ్రూరుఁడౌ కుసుమ * సాయకు దాఁచి యడంప యోగ్యమా
స్థలమెది యంచు నెంచి యను * సంచయ మూఁగుచునుండు దుస్థితిక
గలిగి న్మర్యాన్నికై జడిసి * కంధిని ముని మునింగి నట్టి యా
జలమును వేడియకాటఁగని * చామ బిడంబును పొందె నత్తటిక. ౨౪౭
- తే॥ చెమ్మగల నెలతాలు ను * వ్జమ్మనొంద, మదిఁ దపించు దై త్యాంగన * మరులుసోఁకి
కారు మొగుభులు నీలంపుఁ * గంబములును, కానవచ్చినఁ గేలోడ్డు * గళవళించు.
- తే॥ మారుతమ్మ దోషాకర * మనృథులును, తన్ను చూడకుండఁగ భయ * దంపుదంష్ట్ర
లుండు సర్పముల్ వనియించు * చుండునట్టి, కొండ గుహలోనఁ జేరెర * త్రోమ్మగాడ్డ
- క॥ అట వీచు మారుతము మును, పటికంఠె మించి వేడి * పాటి చనులు గా
లుటచేలఁ గర్జ మెఱుంగక, తటమట పడి చిగురుటాకు * తల్పమునఁ బడెక. ౨౪౮
- క॥ రాముని రూపము గనఁబడఁ, జామయు నుత్కంఠనొందు * సంకోచించుక
సోము గొని సోలు సిగ్గిలు, రాముఁడు మఱుగై న మరుని * రాయిడి మఱుగున్.
- ఆ॥ కారుమొగులుఁ గాంచి * కాకుత్స్థుడని యెంచి, చనుల నాన నలమి * నంతసించు
వేడిచేత నదియు * నిరియంగఁ జాఱిన, నడలు, దానియలఁత * కంఠు గలదె? ౨౪౯
- క॥ విలయాగ్నిం బోలు న్మర్యా, నలమునఁ గ్రాఁగియును శూర్ప * ణభ రాముని మే
నలమి మనునాన జీవం, బుల విడువఁగ లేదు నలపు * పాలుపెట్టిదియో? ౨౫౦
- క॥ అంజన గిరినన్నిభ! యిటు, నెంజిలిగొను నాయెడంద * నిలిచి కరుణతో
రంజిలు మంజిలి యిదెయని, నంజు గొనినదాని పోల్కి * నడుఁకు నడలునక. ౨౫౧
- ఉ॥ ప్రాణము పోయినక మరులు * పాయని మాయని చుప్పనాతి సం
త్రాణము లేదటంచుఁ గొల * దాఁకిన కై వడి సంతపించు న
య్యోణ విలోలనేత్ర భువి * నిందిర కంటెను నుండరాంగి గీ
ర్వాణ నుతుండు దాని విధి * పాపిని నన్ను పరిగ్రహించునే?, ౨౫౨

ఉ॥ ఇచ్చటనున్న సుందరియు ♦ నిందిరయేయగు; నాకుఁగల్గు
మచ్చిక వానికిఁగలదె? ♦ మారుడు చూపెను పక్షపాత ము
చెచ్చిన బాళిఁగుందునెడ ♦ నీతఁడు రాక్షసలోక తామసిక
గ్రచ్చుటమింగు భాన్కరుఁడె? కా! యని చూపఁగఁ బుట్టెభానుఁడున్. ౨౯౭

శూర్పణఖ నీతను పట్టఁబోవ లక్ష్మణుడు వాని ముక్కు నెవులు గోయుట
ము॥ ఉదయం బందుట గాంచి శూర్పణఖ లో ♦ నుత్సాహముం బొంది యి
మ్ముదితారత్నము చెంతనుండు వఱకు ♦ నోడింపఁ డీతఁడు నా
చదురుల్, దీనిని దాచియుంచి యితనిక ♦ సంతృప్తిమై బొందినక
బ్రదుకఁగల్గుదునంచు బొంచి చనియెక ♦ రామామణింబట్టఁగక. ౨౯౮

ఉ॥ అంగన, రాముఁడొక్కనర . మం దుదయాదిక కృత్యముల్ పాన
ర్పంగను పోయియుండుటలు . బాగుగఁ జూచెను పరశాలచెం
తం గనిపెట్టి లక్ష్మణుఁ డ - తంద్రతఁ జీకటియైన తోట నుం
టంగనలేక నీతను క - డంక గ్రహింపఁగఁ బోయె నెవ్వడిన్. ౨౯౯

ఉ॥ ఒంటరియై లతాంగి యిట - నున్నది నాతలఁపుల్ ఫలించె నీ
దంటను పట్టి దాచెద న - తండు నిజంబుగ నాకు లొంగు నా
కంటను పడ్డ యిక్కలువ - కఱియుఁ జిక్కక పోనె? యంచు వె
న్నం పెను లక్ష్మణుండు నను - రాంగన వచ్చుట గాంచి యుగ్రుడై. ౩౦౦

శా॥ ఓసీ! యెచ్చటి కేగె దింక నిలు సీ - యుద్యోగముల్ చాలు రా
కాసీ! యంచుఁ దురీలునం బఱచి త - త్కంతాత్వముం గాంచి బా
ణానం బూనక కీలఁబోలు కురులక - హస్తంబునం బట్టి బ
ల్రోసం బారఁగ వస్త్రీదన్ని కరవా - లుం బూని యుగ్రాక్షుడై. ౩౦౧

శా॥ ఉత్సాహంబునఁ దన్ను మోచి కొనుచుక ♦ వ్యోమంబునం జేర ను
ద్యత్సంరంభము నొందు దానివడిఁ గ్రిం ♦ దం ద్రోచి కోపాన దు
ర్యాత్సర్యంబులు మానుమంచుఁజెవులుక ♦ రంగారు ముక్కుం జనుర్
తత్సందర్శము వోవఁగోసి విడిచెక ♦ దైత్యాంగనం దిట్టుచుక ౩౦౨

తే॥ అప్పుడా దైత్య వాయెత్తి - యటచు నటపు, దిశలనిండి దివ్యుల చెవి - దివిరిసాచ్చె
గాలునెత్తుట భువి నాని - కరఁగఁజొచ్చె, చనఁగ దాని వడిన పాలు - నరయవశమే? ౩౦౩

తే॥ చంపఁ బుయిలోడి రక్కసి - చనులు ముక్కు, నాన గోసిన కార్యమె-న్నఁగ దశాస్యు
రత్నముకుటమ స్తకభూధ - రములఁద్రెంప, వరముహూ ర్తంబుగుటుంచు - కరణిసొప్ప.

తే॥ పృథివి యదరఁగఁబడి కాళ్లు - విదిరిచికోని, యటచురక్కసి ఖరవధ - కొఱకు లేచి
ర కవర్ణమా గురియు నీ - రదము వోలె, బెరిగి గోసంబు సవమతి - వెనఁగొనంగ. ౩౦౪

ఉ॥ ఎన్నడు జంకుకొంకు వెత - లించుక యొందని పూర్వదేవ నం
వన్నఁ కులంబునం బొడము - వైదలి మింటికి లేచు ధారణం
దన్నఁదపించుఁ జూకురు న - ద్దైర్యమునందుఁ జలించు వందుఁగే
ల న్నలఁచుక విదుర్చు వెత - లం బడు నుత్తలమందు సిగ్గిలున్. 30౬

ఉ॥ ముక్కును చేతనద్ది తడుముం గొలిమిం గల మంట కై వడిక
మిక్కిలి యూర్పుఁ గేలఁ బుడఁ మిం గడు మోఁడుఁ గుచంబు అంటుచుక
దిక్కుట మక్కుటంపడుచు + దిక్కులు సూచుఁ జెనుర్చు వెక్కు వే
చొక్కును పండ్లు గీటు నట + చుక బటచుక వెటచుక దలారుచుక

చ॥ జొట జొటఁ గొండ యూటవలె + జొబ్బిలు రక్తము చేతనైన యు
త్కటతర పడమందు తడ + కట్టుగఁ జాట్టుదాఁ జుప్పనాతి నం
కటపడి వేల్పులుక జముఁడుఁ + గాతర సెందఁగఁ దగ్గ రాక్షసో
దృటులను పేరుకొంచుఁ బలు + వార్తలఁ బల్కుచుక బిల్వ మేకొనెక.

చ॥ అనలము చేతఁబట్టు నిట + లాక్షుని కైలము నెత్తిసట్టి యో
దనుజవరోధ్య! నీవు ప్రమ + దంబున మేదిని నుండ మానులుక
ధనువులఁ చాల్చి క్రుమ్మరుట + తక్కువకాదె? నిరోధి వరముల్
మునుకొని నవ్వ సీకు మొగ + ముం గనిపించుట యెట్లు? కానవో? 30౭

చ॥ విలయము వేళనైన దగ + వేసట నొందని బ్రహ్మవిష్ణు శం
భులకును నిర్జరాళికిని + భోగుల దైత్యులకంటె మేటి దో
ర్బల! పులి యుండఁగా నినుఁగుఁ + బట్టఁగ నొనె? యటంచు లోకులక
పలుకులు నేడు నాయెడ న + బద్ధమయ్యెయ్యి నెకేమి చెప్పుదుక? 308

మ॥ అమరాసీకము చుట్టిరా ముదముతో + నై రావతం బెక్కి యు
ద్ధము గావించిన యింద్రు నోర్చిన బలో + ద్య డ్డంబరుక శంబరుక
నమయం జేసిన యాజి నాజి బటవం - జాఁగించు నో రావణా!
యమరెక నీకపకీర్తి దొడ్డదిగ ర - మ్మా కాంతు గా కిచ్చటన్. 309

ను॥ భవుచే ఖడ్గము గాంచు వీర! వరుణుక - నై వస్వతుక బావకుక
దివిజౌఘంబు నవగ్రహంబుల జగ - ద్విఖ్యాతిగా నేవకుం
దవులం జేసిన విక్రమం బిపుడు చెం - దం గల్గె బెన్నింద మా
నవులక వీరి నెదుర్ప జాలమిని న - న్నాస్యమల్ పిసాళింపఁగన్ 310

మ॥ మద దిగ్వారణ దంతరాజి నిటుగక - మాతాటముం జేసి దు
ర్మదులన్ కొండలు పిండినేయు బలవీ - రా! రూప సౌందర్య నం

పదలక మనస్థు మిటు వారయిన సం - యద్భూమి నీ కాలి చె
ప్పుదవం బోలని యీ సరాధములపై - బూనింపవో కోపముక. 3౮౩

తే॥ సురల దెనలకుఁ దోలినయరిది బలము, వజ్రలు రావణునకును. సో - దరుల కిప్పుడు
చేగ నమసెనా? దనుజుల . కోగిరంబ, యైన యిమ్మానవుల కడ - నడఁగనేమి?

మ॥ భవుడో ధాతయొ వెన్నుడో యని తలం + పం దగ్గ తేజమ్ము సం
స్తవ రీతిం బొలుపారుచుండు ఖర! కాం - తారమ్ములం దాఁగుచుక
యవలక మెక్కెడు వగ్గు తాపనుల వీ - ర్యంబో? మనుష్యాద దా
నవ హంపీరుల యోటయో? యెఱుంగవే - నన్నిట్లు వీరేఁచుటలో?

మ॥ దివివన్నాథుఁడు బ్రహ్మయుక విబుధు ల - ర్థిం గొల్వ నింద్రాణి గా
రవ చిహ్నంబులఁ బాడ నప్రజగముల్ - ప్రాగల్భ్య మగ్గింపఁ బ్రా
భవ మొప్పు ధవళాతపత్రము పయిక - భాసిల్లఁ గొల్పున్న నీ
కవురా చూపఁగఁ గూడునేమి? వికృతా - న్యంబుక జనుల్ నవ్వఁగ

చ॥ ఇది ఖరుఁడున్న కాన మఱి - యిచ్చట నిట్టి పరాభవంబు నా
కొదవఁగ మీకుఁగాదో? బల - మొగ్గఁగ నన్ను ధరాసలిం బడక
జదువుచు ముక్కు గోసిన భు - జంబుల నిక్కునఁ జూచికొంచు దు
ర్మదుఁడయి మానవాధముఁడు - రాజుల మీ భుజశక్తి గాల్పనే? 3౮౪

ఉ॥ దిగ్గజ వేగముల్ తఱుంగ - దీకొని పోరి తదీయ దంతముల్
నుగ్గుగఁ జేసి నద్యశము - నూల్కొన నుచ్చిన బాహుసత్త్వ! నే
మ్రొగిన యొక్క యానగొని - ముక్కును నీగితి రట్టు నొందితిక
సిగిడి నైతి దీననగు - చిన్నతనంబును నీది కాదొకో? 3౮౫

చ॥ త్రిదశుల గెల్చి దేవవిభు + శృంఖలలక దగిలించి నొంచి యొ
ప్పదమగు సేవలం గొనిన + విశ్రుత మల్లుండ! యల్లుడా! వనిక
మదమున నిక్కి గ్రుమ్ముటచు + మానవు లిద్దఱు నన్ను త్రోచి సి
గ్గొదవఁగఁ జేయ నేఁ గుమిలి + యూరక చచ్చుట నీకుఁ దృప్తియో? 3౮౬

తే॥ అఖల భువనముల్ గడగడలాడ నన్నిదిశల నోర్చి యింద్రుని గెల్చితివురు మేఘు
నాద! యీమానవుల చేవనఱుమ రమ్ము, వీరిఁ గూల్చక నీకీర్తి వృథయె చుమ్ము.

ఉ॥ కొండలు పిండిసేయు రణ + కోవిదులార! ఖరా! త్రిశీర్ష! దో
ర్లండ పరాక్రమాధ్యులయి + రాజులు సేనలఁ గూడి కుంభక
ముడిమను పోలె నిద్రగొని + బ్రుంగుచు నుంటిరా? నేను తోలుటలో
కొంతాకయేని మీనవుల + ఈ వివరాదొగో! యింత జాలమే? 3౮౭

తే॥ ఇట్లు పలువిధంబులఁ బల్కిఁగూనిగొన్న, చుప్పనాతి భూమింబడిఁ స్రుక్కుచుండ
నరవరేణ్యుండు గౌతమీఁ నదిని నియత, కృత్యములఁ దీర్చికొని యటఁ కేగుడెంచె

చుప్పనాతి మరల రాముని బతిమాలుట

ఉ॥ వచ్చిన రాముఁ గాంచి దశఁ వక్త్రుని చెల్లెలు కడ్పునల్పుచున్
బెచ్చుగ బాష్పధారలనుఁ భీకర శోణిత ధారతో భువిన్
రొచ్చుగఁ జేయుచున్ నృపతిఁ రోగ్రణి నీనాగసైన రూపమున్
మచ్చిగఁ గోరి యీగతినిఁ మ్రందితిఁ జూడుమ యంచుఁ జూపంగన్.

ఉ॥ ప్రీలఁగ వ్రేలు వెండ్రుకలఁ వెక్కురు రక్కసి క్రూరచేష్ట యే
దో లలిఁ జేసి యుండు ననిఁ యున్ దన తమ్ముడై చేసియుండు నం
చోలిఁ దలంచి నీవెవతెఁ వాయ్యన నియ్యెడ కేల వచ్చి తీ
లీల నొనర్చి రెవ్వరు చెఁ లీ! వివరింపుమ యంచు జేడనన్. ౩౨౪

ఉ॥ రక్కసి పల్కు నన్నెఱుంగఁ రా! పగవారను పేరె యెక్కడన్
నెక్కొనసికొనర్చు రజఁ నీచరనాథుని చెల్లెలన్న, నీ
యిక్కల రక్కసు ల్పదలఁ నిచ్చట మేము తపించుచున్న యీ
చక్కటి కేల వచ్చితివి? నంఘటనం బిది యేలొకో యనన్. ౩౨౫

చ॥ కుమిలెడు వేడి కామ రుజఁ కుం దగు మందగు రామ! నిన్ననే
నుమశర బారి మ్రగ్గి వడఁ స్రుక్కుచు వచ్చుట విన్న రించితే
కమలదళాక్ష! యన్న రఘుఁ కాంతుండు జేగుట రేఖిలాష్ట్ర మీ
నముల క్రియం జలించు నయఁ సంబులతో నరుడెంచు టీరొకో? ౩౨౬

తే॥ అనుడుఁ జెవులుముక్కును పోవఁ నంగు చెడదె? యనుచు రక్కసి పల్కు, నోయనఘ! యాత్ర
పడి యిచేల చేసితి వనిఁ పలుకు నన్నఁ గాంచి కేల్పోశ్చి నుడివె లక్ష్య ఋండు మెల్ల

చ॥ పలుచవు లూరఁగా నమలిఁ పారణ సేయుటకో? మతేమొ? కా
వలి గల రక్కసుల్ కఱపిఁ పంపిరో? కానఁగరాదు గాని ని
ప్పులు గురియంగ మావదినెఁ బొందుచుఁ బట్టగఁ బోయె నన్న ప
ల్కులు విని యంతకున్ మరులుఁ క్రుంగక రక్కసి పల్కు నీగతిన్. ౩౨౭

తే॥ అడున త్త మండుకముఁ నండ నుండఁ గాంచి చూలై న మండుకఁ కలఁతపఱచు
పుష్కరిణి గల కోనలఁ భూప! నవతిఁ గన్నపుడు మదిలో నల్కఁ గలుగకున్నె?

చ॥ పొలఁతికి రాముఁడిట్లను వఁ పుంసకు లట్లు మఱుంగు నుండి పో
రులు పోనరించు రాక్షసులఁ దూపడఁగింపఁ బ్రతిజ్ఞపూని యి

వృలనికి వచ్చినార మిటు ♦ వృధ వచన్సులు వల్కి. యూరకే
పొలియక వేగ పొమ్మనుడు ♦ బోవక మూర్ఖతఁ బల్కుచిన్సికె. ౩౩౦

చ॥ ముదిమియుఁ జావులేని యజ ♦ ముఖ్య సురాని దళాన్యుఁ గాంచెగాఁ
గొదుకుచుఁ గాన్కలిచ్చి పడి ♦ కొల్తురు పాని యనుగ్రహంబుకై
మదిగొన కిట్లు మీరు మతి ♦ మాలి యొనర్చితి రిట్టి చేతలకొ
బ్రదుకఁ దలంతురేని యొక ♦ పల్కు వినుండది మీకు లగ్గనున్. ౩౩౧

చ॥ చెలియలి ముక్కుపోయెనని ♦ చెప్పెడి వారల నాల్కుఁ గోయు దో
ర్బలునకు మేరలేని తల ♦ వంపుగ నాదగు ముక్కుగోసి నా
చెలువము గడ్డిఁ జిందఁగను ♦ చేసి భవత్కుల రూప సవదల్
పొలియఁగఁ గోసికొంటి రికఁక ♦ బోవునె యెట్టులుఁ వచ్చి దాఁగఁగక. ౩౩౨

ఉ॥ నాకముఁ గాచువారలును ♦ నాగముఁ గాచెడు వారు భూమి న
స్తోకమతికొ భరించు బల ♦ శూరులునేని త్వదీయ శీరముల్
కాకులు గ్రువ్వకుండ నిటఁ ♦ గాచు సమర్థులు కారు మీరు చ
స్సికొని కాతురేని మిము ♦ నేనును కాచెదఁ బ్రాణమిచ్చియేక. ౩౩౩

మ॥ తమ మానంబును తామె గాచిగొను కాం ♦ తల్ పల్కుఁగా నేర్తురే
తమయుత్పర్షము? నై న నేనె దెలుపకొ ♦ దక్కింటి మీమిది ప్రే
మముచే నియ్యది నిర్జరీగళ చల ♦ న్మాంగల్యవిచ్చేది దై
త్యమహీశానుని చెల్లలంచుఁ దెలుపం ♦ దార్కొమ్ము సేతమ్ముతో. ౩౩౪

సీ॥ పెనుపోరులందు కా ♦ తును మోచిగొని మింటఁ, జనుదు నెచ్చటికేని ♦ క్షణములోన
మాంసమువంటి కఁమ్మని ఫలములఁ దెచ్చి, యిత్తును కోరిన ♦ దీయఁగలను
రక్షించువారిఁ దిరస్కరించుట మేలె? కోమలి సేతచే ♦ గూడునేమి?
వలఁతులైరెచోఁ ♦ బలుకుడి జగమున, స్వర్గంబునందున్న ♦ సతులలోన

తే॥ జాతియందుఁ గోరిన దిచ్చు ♦ సీతియందు, నేర్పునందును గుణముల ♦ పేర్పునందుఁ
బలుకులందు సుఖమునందుఁ ♦ గులుకులందు, యావనమునందు నాసాటి యరయఁగలరే?

ఉ॥ ముక్కును కోసివై చిలిరి ♦ మూర్ఖత నెనను లోపమేమి? నక
మక్కువఁ గొందురేని క్షణ ♦ మాత్రములో మఱుముక్కు గొందు మే
ల్చక్కఁదనంబునొందుదును ♦ సత్కృప గల్గిన జాలుఁ దక్కువే
ముక్కిడి స్త్రీత్వసంపదకు? ♦ మూరెడు ముక్కు వికారమేకదా? ౩౩౬

చ॥ మనను కవింపకున్నఁ గద ♦ మానినిఁ గోరఁగ రాదటండ్రు మీ
మనమున నేను కోరఁబడ ♦ మానము ప్రాణము మీఁదికాదె? కా

చిన జనులెల్ల గోరఁదగు ♦ చెల్వమఁకూడ విషంబయిహాఁగదా?

కోనియెద నీవు నమ్మతిలు ♦ కోమలికం బవలం గ్రహింపవో? 332

చ॥ మృడుఁడును పద్మగర్భుఁడు ర ♦ మేలుఁగు వజ్రయు ధాత్రికొక్కటై
పొడవిన యిట్టులున్న యెఱ ♦ పుక మెఱపుక గల వన్నెకాండ! దీ
టడరని పుష్పబాణమున ♦ దండఁ జంపెడు నున్నభుండు త.

మ్ముడె యగునేమి? లక్ష్మణుని ♦ పోలిక నిర్దయుఁ డయ్యె నాయెడక. 333

సీ॥ ఈరూపమున నిది ♦ యిచ్చటనేయందు, నెచటికి వెళ్లఁ బో? దెనరుఁ గొండు
అనియెంచియే యిట్టు ♦ లానరించి నారలు, కాకిమోకి వేఱు ♦ కలము కలదె?
యీరు తప్పెనరింప ♦ రేనది యెఱిగియే, రెట్లుపు ప్రీతిఁ జే ♦ రితిని తెలివి
లేనిదానన? యుగ్రు ♦ తా పరామ లెఱింగి, కోపింప దగమెల్ల ♦ గూలిపోవుఁ

తే॥ దగు కులీనులు ధర్మంబుఁ ♦ దలంచువారు, లోకనాశకార్యములకు ♦ లోనుగారు
అరసి నన్నేలి మీకగు ♦ నగడు ద్రోచి, కూడి నుండుంపుఁడని వేడి ♦ కొనుచునిలిచె.

ఉ॥ ప్రల్లద మిట్లు పల్కుచెడు ♦ రక్కసిఁ గన్గొని రాఘవుండు నీ
తల్లికిఁ దల్లివంటిదగు ♦ తాటకఁ గూల్చి పాణమునన్ దే
నుల్లమునం దపంబె కడు ♦ నూచువఁగాఁ గొని రాక్షసావళిక
ద్రక్ష్యఁగఁ జేయవచ్చితిని ♦ దెప్పరహాఁ జమి చేప్పచేసినక. 330

చ॥ అనదృశుడైన కోనల ధ ♦ రాధిపు పుత్రులమేము తల్లియా
జ నకల నంపద ల్విడిచి ♦ చయ్యనఁ గాఁకు వచ్చి చేరి తా
పను లిట నరిమెఁగొనర ♦ వాసము చేయుచునుండి క్రూర రా
క్షస కులమెల్లఁ జక్కఁడుచి ♦ క్రమ్మఱుపఁరము మా పురానకుక. 331

చ॥ చెఱవడినారు దేవతలు ♦ చిక్కి సురారుల కోడి పిర లి
ద్దఱు నరులంచు లెక్కిడక ♦ దంటవయ్యె క్రధానమేతులుం
గఱకరులుక బలాధ్యులగు ♦ కర్బుర సంఘము యక్షకోటి న
క్కఱగొని తోడితెమ్ము వెనఁ ♦ గ్రచ్చఱఁ జంపెద సీమ ముందఱన్. 332

సీ॥ అని రాఘవుఁడు పల్కు ♦ నానురి యనుఁ బై పె, దని ప్రీతిపండ్లల్ ♦ దంతరముగఁ
గనఁబడు వా గల ♦ కామిని యని తలం, పక నన్ను నెమ్మి ♦ వలఁతువేని
సోడులఁ జంప వ ♦ చ్చును వారి మాయల, నెఱుంగంగ వచ్చు జ ♦ యింపవచ్చు
నన్నియు సాధ్యంబు ♦ తా సీత వదలవ, యేని నేనుంటయు ♦ నెక్కువగునె?

మాయలగు రక్కసులు మీకుఁమఱుగు నుండి, పఱపుమాయలఁ దొలఁగిఁతుఁ బాము
సామె యెఱుఁగు నక సామెతఁప్రభుఁడ వివనొ, నన్ను చేకొను నీకిది నయమునుమ్ముకాళ్లు

ఉ॥ చెమ్మది నావయిం బొరంగఁ ♦ సీయక జాకి యున్న దన్నచో
ముమ్మరమైన యుద్ధమున ♦ ముమ్మరముం దలపడ్డ దైత్య శీ
ర్షములఁ ద్రుంపవచ్చు నిది ♦ చక్కటియంచు నెఱుంగలేని మీ
తమ్ముడికిం దగం బలికి ♦ తార్పుము రావణు లెక్కకుం గొరక. 388

ఉ॥ మీరలు కోసలంబునకు ♦ మేలుగ నేగెడువేళ నేను మీ
కోరిక రూపు గై కొనెదఁ ♦ గోపి సుమిత్ర సుతుండు ముక్కిండిక
జేరంగఁ దీయఁ జాలనని ♦ చెప్పిన మధ్యములేని సీతతో
నారకయుందుఁగాడె? యని ♦ పల్కుము సీ వసుచుండు సంతకా. 389

ఉ॥ రక్కసఁ జంపఁగా నొక త ♦ రంబును లక్ష్మణుఁ డోరకంటితోఁ
గ్రక్కునఁగాంచి యార్చ! యడఁ ♦ గించెద దీనిని చంపకున్నచో
మిక్కిలి వీడనేయు నన ♦ మేచక దేహుఁడు పోవకుండుచోఁ
ద్రెక్కొన వచ్చు నన్నఁ గను ♦ ద్రిప్పుచు దాని లేలి యుగ్రయె.

ఉ చక్కని ముక్కు వీచులును ♦ చన్నులు వోయియు మిమ్ము గూడి నే
నిక్కడ నుండ నొక్క ఊణ ♦ మేని సహితునె? మీగుణంబు ల
మృక్క! గ్రహింపఁగోరి యిటు ♦ లాడితి వాయువు నగ్ని మీఱు నా
మెక్కిలి మీ యముక్ ఖరుని ♦ పోడిమిఁదెచ్చెద నంచు వే చనె. 392

౬. ఖరవధ పటలము (౧౯౨)

ఉ॥ పూని చలంబు శూర్పణఖ ♦ భూరి జవంబునఁ బాటి యూ జన
స్థానమునక వసించు ఖర ♦ దానవు పాదములందు వ్రాలె జా
లూనిన నెత్తుతో ముఱికి ♦ యూడ్చెడు కాలువఁ బోలు ముక్కుతో
వేసలి వీడ సంజ జగి ♦ పేర్చిన విప్పగు మబ్బుకై వడిక. 395

తే॥ విలయ మిదియని జముని సం ♦ ప్రేరణమున, మ్రోగఁ భేరినాఁ రోదన ♦ ముంబొనర్చి
పిడుగుచే గాలి సంకట ♦ పడెడు త్రాఁచు, పోల్కి నేలపై బడి వడిఁ బొరలి యేడ్చె.

తే॥ మాటతోఁ గూడఁ బొగలేవ ♦ మండి ఖరుఁడు, నిన్ను చూచి భీతిల్లక ♦ నిబ్బరమున
నిట్లు చేసినదెవడొవాఁ ♦ డెఱుంగఁబలుకు, యమునితలఁదన్ని శివునెత్తి ♦ నుమియువాడు

చ॥ అనవుడు దైత్య యిట్టులను ♦ నన్న! మనుష్యులు మానివేషులై
ధనువులఁ దాల్చి క్రాలుదురు ♦ దర్శక సుందరు లాజి పుత్త్రకుల్
ఘనభుజు లున్న తాంగులును ♦ కయ్యము సేయఁగ దానవాపళి
వనముల రోయుచుకొ దిరుగు ♦ వారలు సింహపరాక్రముల్ బలుల్.

ఉ॥ ధర్మమునం జరింతురంట! ♦ దానిని నెక్కొనఁ గూరురంట! వే
దుర్మదులై న రక్కసుల ♦ దోర్బలయు కిని త్రుంతురంట! మీ

వర్మకృపాణ బాణ ఘన ♦ బాహు బలోద్ధతిః గీటు పుచ్చు న
తర్మకృతులంట! వారి బల ♦ గర్వములకొ వివరింప శక్యమే? 3౫౨

చ॥ ఇరువురతోడ నొక్క చెలి ♦ యిందును వేల్పుల నెందు నేరికొ
దొరకని నూత్న సుందరత ♦ తో విలసిల్లు మదీయ చక్షువుల్
పొరసి తరింప లేక యట ♦ బొర్లుచు నుండె వచింప శక్యమే
తరుణి విలాస సంపదలు ♦ ధాతకు నాతని తాతకేనియు? 3౫3

తే॥ ఇంతిఁగాంచి లంకాపతి ♦ కిత్తుదీని, నని చలించిన బుద్ధితో ♦ నచటి కేగఁ
గోపమున వారు నాముక్కు ♦ గోసినారు, చూడుమా యన ఖరుడుచిచ్చువలెమండి

చ॥ ఎదురుగఁ జూచు వారల ద ♦ హించెడు తీరున గ్రుడ్ల నార్పుచుం
బదరుచు ముంజెలుాడ్చు పిద ♦ పం గల తాళఫలంబు తొట్టి ల
ట్లదరక ముక్కు గోసిన దు ♦ రాత్ములఁ జూపుము చీల్చుఁగూల్చుఁ జం
పుదు నుఱుమాడుదుం బొడుతుఁ ♦ బుల్లని పచ్చడిచేసి మ్రింగుదు? 3౫౪

చ॥ నిలిచి నమస్త లోకముల ♦ నీరుగఁ జేయఁగఁ జాలు కంటి ని
ప్పులు చెదరంగ మండిపడి ♦ ముద్దుల సోదరిఁ గాంచి యా దురా
త్ములు మనుజాధముల్ మతి వి ♦ దూరులు నావలన న్నశించినక
జెలియరా! యీశలంకము న ♦ శించునె మేదిని యున్న యంతకు? 3౫౫

ఖరసేనాపతులు పదునల్వారు రాముచే మడియుట

సీ॥ రథముఁ దెమ్మనిన మా ♦ త్రన హస్తముల తోడి, నీలాద్రులం బోలి ♦ నిలుచువారు
పృథివి నొక్కొక చేతఁ ♦ బెకలింపఁగలవారు, మమ్మంపుడని చుట్టుఁ ♦ గ్రమ్మువారు
పరశు పట్టిన శూల ♦ పాశ గదా తోమ, రాది సాధనముల ♦ నలరువారు
చతురర్థి వేషిత ♦ జగతీతలంబెల్ల, వడఁకించు హుంకృతి ♦ వఱలువారు

తే॥ హలహలమె రూపొందిన ♦ యట్టివారు, చెలఁగి సేవ ధన్యముగ నీ ♦ క్షింపు మధిప!
యనుచుఁ బదునాల్గు వెల్వల ♦ కధిపులైన, వారు ఖరు నధిక్షేపించిఁ పలుకుటయును.

ఉ॥ లెన్న వచించినారు కడు ♦ లేబర మాఁగద న్వచ్చకీర్తి యా
తున్నులతోడ నే రణము ♦ తూకొనుచో విబుధుల్ హసింతు రం
హస్సున మీరలేగి మను ♦ జాధములకొ వధియించి వారి యం
హస్సమయంబు లాటిచి త ♦ దంగనతోఁ జనుదెండు పొండనక. 3౫౬

తే॥ ఖరుని యాజ్ఞ సేనాపతుల్ కడఁక మొక్కి, సిగ్గిడియుజముదూతనాఁ ♦ జెలఁగుచువు
నాతి ముందేగ శుభశూచ ♦ నముగ వార, లిసకులేశ్వరులున్న తా ♦ వ్రనకుఁ జనిరి,

తే॥ విమల శశ్వత్సహస్ర నా ధ మములు గలిగి, క్షీరసాగర శాయితా ధ శ్రీముకుందు
పాదపద్మముల్ న్మరియించు ధ పద్మనేత్రుఁ, జూపెఁ జేసెన్ వాచికిఁజుప్పనాక.

తే॥ వీనిఁజట్టి నింగితగుర ధ వేయవలయుఁ, జేతనందు కోవలయును ధ చీల్చవలయుఁ
గట్టవలె గొండవలె గడి ధ కండలుగను, రండు రంధని రక్కసుల్ ధ రాముగదియ.

తే॥ లక్ష్మణుని గాంచి యార్యుడేలలనఁ గాచి, యుండుమనికల్పకము పూచియున్నవగిది
నొప్పుకరమున గొనయమెఁక్కుంచినట్టి, కార్మకంబందికొనె నిషంఘములతోడ. 3౬౨

తే॥ తోయజాతుఁడా వింటినం ధ దుకొని తూణ, ములను తాల్చి పర్ణకుటి యవ్వలకునేగి
యిచ్చటికి రంధనును వారిఁ నెల్లఁ బిలిచి, తొడఁగె యాతుధానులతోడఁదురమునేయ

తే॥ ప్రళయ కాలాగ్నిఁ బోలిన ధ వారిపాశ, బాణ శూలాదికములఁ గల ధ బములవంటి
యిరువ డెనిమిది భుజముల ధ నఱికి వైవ, మ్రోడులం బోలువారలుఁమోహరించి.

తే॥ వారిశస్త్రాస్త్రములతోడఁబాహువులును, తునుఁగనరములబలిమిచేఁదురమునేయ
రక్కసులతలల్ సునిశితాస్త్రములఁద్రుంచి, పాఱఁజూడ ముక్కిఁడియునుఁపాటిపోయె

తే॥ కనలు సింహంబుచే గరి ధ ఘటలుగూల, హస్తమును నెత్తిపెత్తి ధ యడలిపఱు
కరిణిఁ బోలి సూర్యణఖ యా ధ ఖరునికడకుఁబోయి జరిగిన వృత్తాంతఁమునువదించె.

క॥ వృషవాహనునకు నరుదగు, విషమనఁదగు ఖరుఁడు దనుజ ధ వితతి మడిసెనే?
విషధరుఁడు గరుడు మింగెనె? విషమించెనె? యనుచుఁ గనుల విషముఁగల్కెన్.

తే॥ సింగములును భీతిల్ల గ ధ ర్జించి ఖరుఁడు, రథముఁ దెండుపై న్యంబుల ధ రంధనుండు
త్వరగ వాయించరేమి ప్ర ధ స్థానభేరి, లెండులెండని వడిఁ గద ధ లించె సేన. 3౬౪

తే॥ స్వర్ణపాతాళములు వడ ధ వడ వడంక, భేరిమ్రోగ లెక్కిడరాని ధ వారిదములు
కెరలు కరణి యుయుత్సుజ ధ గీషువులగు, రథికులెల్లరు గుంపులై ధ ప్రబ్బినారు. 3౬౫

తే॥ గురుతరాభిల భాంకృతుల్ ధ ఘోషములుగ, వీఁగు భుజములె యలలుగాఁబిలయవేళ
పెద్దకడలి ప్రభంజన ధ వ్రేరణమున, రేగినట్లు విప్రంభించె ధ బృథులసేన. 3౬౬

ఉ॥ ఆకలి యింకదీటునని ధ హర్షముతోఁ దిరుగాడు శాకిని

డాకినులట్లు దట్టమయి ధ డంబుగ మిన్ను మఱుంగుచేసి య

స్తోకగతిన్ నైలుంగు కడుఁ ధ దోరపుఁ డెక్కము లోలిఁ బర్వఁగా

నాకులు భీతినొండఁ గద ధ సంబునకుం జనె సై న్యసంఘముల్. 3౬౭

తే॥ బంధములఁద్రెంచికొనిస్వేచ్ఛఁబరుగువాఱు, రెండుతోండముల్ గలుగువేఁదండములనఁ

గ్రాలు దానవకరముల ధ ఖడ్గనికర, ఘర్షణమున నగ్నులు వుట్టి ధ కాన యెరియ. 3౬౮

క॥ పంబల రొదతో నేమీ, శంబరవము గలియ నిరుల ధ సంఘాలంబుల్

పంచి కమలాపుతో నమ, రం బాసరువ వచ్చెనుగఁ గ్రాలా సేనల్. 3౬౯

- క॥ అహిరాజు మేచు గుడివడ, మహి నిలుకడ వచ్చి క్రుంగమాతొడ్డి మహా
మహి ధరము చొక్క వరుస ని, వహముగ రఘురాముపైకి *వచ్చినవనంగళా. 328
- తే॥ పులుల గుంపులో? వాచెడ * పుంజమొక్కో?, వారణాశిరఃపర్వత * పంక్తి యేమొ?
కాదు కాదు వార్యక్షి ని * కాయమనంగ, సాయుధీయ బహుళసైన్య * చయములరిగె.
- సీ॥ అరికట్టరానట్టి * యమునిహాలిన యనే, క సహస్ర నితతుల * కాల్పలములు
శరనిధియో యనఁ * బారల వచ్చుచును, శరభ సింహ గజ భీ * కర లులాయ
శార్దూల జంబుక * త్వార భూత పిశాచ, గంధర్వ కిటీ వృష * గార్భములు
కట్టంగఁ బడినని * కంటికండిన యంత, దచ్చుగాంచెడు గృధ్ర * తండయుతము
- తే॥ లగుచు జయశంభ నినడంబు * బడరుచుండు, రథచయంబులు సూక్ష్మనేత్రములుర క్త
వదనములు గల వారణాస్రజము వాయు, గజనమొప్పుతురంగముల్ * గములుగట్టె.
- సీ॥ పరశువుల్ శక్తులు * వజ్రఖడ్గంబులు, ముసల తోమర శూల * ముద్గరములు
దండముల్ వంకర * దండముల్ పాశముల్, వక్రకుంచంబులు * వజ్రములును
చక్రముల్ కుంతముల్ * కంఠముల్ బాణ బా, శాన నాంకుశ గదా * ద్యాయుధములు
భానుడగ్నియు సిగ్గు * పశునొప్పు కాంతులు, రక్తమాంసములతో * గ్రాలునవియు
- తే॥ వేలుపుల కెల్ల బాధగ * వ్హించినవియు, విజయ చిహ్నంబులంగూడి * వెలయునవియు
నై నహేతి సందోహంబులన్ని యెడలఁ, గిఱుకఁ వళితళమనుచుఁ గ్రిక్కిరిసి మెఱసె.
- సీ॥ బయలు దేక్షనసైన్య * పతులనొక్కొక్కరు, వేయి గౌరుల చేవ * వెలయువారు
భూమండలము నొక * ముద్దగాఁ గొనువారు, క్రూరాగ్ని వంటి క * స్పృష్టవారు
పదునలువురు వారి * బలమొక్క రొకరికి, నటువది లక్షలు * పఱఁగుచుండు
షలువురు చతురంగ * బలమెనిమిది కోట్ల, నలువది లక్షలు * గలుగుననియు
- తే॥ ఒక్కొక్కని దళమొక కోటి * లెక్కయనియు, పదునలువురు నాయకులకుఁ * బదియునాల్గు
కోట్లసైన్యంబులనియుఁ బెక్కురువచింత, రమితమై లెక్కయిడరాని * దదినిజంబు.
- సీ॥ బలయుతుల్ పిడుగుల * వలె బొబ్బలిడువారు, విసరు కై దువు కేల * వెలయువారు
బ్రహ్మచే వరములఁ * బడసిన వారలు, మొగుభులు గిరులనఁ * దగినవారు
దురహంకృతులు తమ * దోర్బలశక్తికి, దగువారు లేరని * నెగయువారు
ఆకాశమును కొల్వ * నగు నొడల్లవారు, కఠిన విశాల వ * త్తములవారు
- తే॥ ధరణి గొల్వంగఁ దగిన పాదముల వారు, విబుధులుమతింపు సేయఁ గావించు సమర
మిదియటంచు వీరావేశ * మెనయు వారు, మొగి నహంపూర్వికగ నని * మొనయువారు
- సీ॥ అమరులు వై చిన * యాయుధముల నుగ్గు, గావించు దృఢ దోర్బు * గముల వారు
యముండును సేవించి * యడఁగి యుండఁగఁ జేయు, చండశాసనముల * బలిపినారు

- హాలాహలముగ్ని + యడవి నూ పొందిన, గతి మన్న కామముల్ + గలుగఁజూర్చు
రక్తకోములు కూ + రక్తము చక్రవం, తమ్ములు విడిగ్రుడ్లు + తగువాడు
తే॥ కాటుఁ బూజెత్వయనఁదగు + కట్టివారు, బలిపం బెడివంబుగని పితృ + పతియుఁడనకు
మిత్రులనుచు క్షితింబెడఁమిడుకువారు, ఇడుపు దయనుతయును లేనియెడఁదవారు,
సీ॥ గండపాఠెరములు + కాభులఁ గలవారు, పుష్పహారములచేఁ బాలుచువారు
కవచములు రత్నవం + కణు లురుదంష్ట్రులు, బ్యాలులవంటి కేశములవారు
సంగరోత్సుకులు తు + రంగముల్ సింగముల్, క్రోతులు భూతముల్ + వ్రేతములును
శరభ ధిల్లూకముల్ + శూద్రులములు సార, మేయంబులను శంక + విూజువారు
తే॥ నిష్ఫలం బోలుమొగముల + నెగడువారు, కాలకూటంబుఁ బోలిన + కనులవారు
కాలుసేతులు మొగములుంగణననే చు, మూఁడు నాల్గైదులేడులై పొనరువారు. 3౮౧
తే॥ వజ్రయును కోపఘూర్ణిణి + వహుమరసి, బెడిసి వెన్నుచూపఁగఁదగు + బెట్టిదులును
బవరమే కేమిఁ ఁదూతిఁ + బడసిమున్న, భుజిరులు గలవారలు + భూరిబలులు.
సీ॥ యక్షులనుండు కొ + న్నని రాక్షసేశు లి, చ్చిరని దేవతల వం + చించి లాగి
కొన్నని గంధర్వ + గుహ్యక సిద్ధుల, బాధించి కైకొన్న + ధ్వజపయంబు
జాలరు గొడుగులు + చామపంబులు న్యంధ, నవితానములు నిండి + కపియుకతన
మార్తండు కిరణముల్ + మజుగని పడంగఁ జ, తుర్దశ లోకముల్ + తొడరిగలుచు
తే॥ దణులు పదునల్గురును వారి + దళపతులును, ఖడ్గఫటక శూలాది + కములుదాల్చి
పులులవలె సింహములవలెఁ + జలముమెఱసి, దాడి నెడలిరి జగములు, తల్లడిల్లు. 3౮౩
తే॥ విండ్లు కత్తులు గలవారు + పెదవులచయి, బండ్లు కనబడు వారలు + పైఁడికొండఁ
బెల్లగించు వారలు దైత్య + మల్లు నాజ్ఞఁ, దీర్చుటయె ముఖ్యమైయుండు, దీక్షవారు.
చ॥ త్రిశిరుఁడు దూషణుండు పెను + తేరులనెక్కి జయేందరిన్ వెనక
వశ మొనరించి చట్టి ఘన + పాశ గదాదులఁ దాల్చియుద్ధక
ర్కశులగు పీఠవర్ధులు న + కాశమునక విజయాంశ గీతముల్
విశదముగాఁ బఠింపఁ గడు + వీరను వచ్చిరి సంగరాభ్యుతిన్. 2౮౫
ఉ॥ మిక్కుటమైవ మల్లభట + మేఘ కదంబము భేరి మ్రోతతో
జక్కరతోడు మిన్నోరయు + స్వైరగిరి దగఁజూటి నట్టులై
మొక్కలులై నరక్కనులు + ముంగల వెన్నల నన్ని ప్రక్కలక.
నిక్కుచు రాఖరుండు పయ + నించె జగంబులు బెగ్గడిలఁగక 3౮౬
మ॥ మదమాతంగ ఘట 5 తురంగ చయముల్ + హూల్యంబులుక దేరులుక
మదఁగేనార్ద్ర మహీతలంబునఁ జరిం + పం ద్రొక్కుడై యెండిపె

లిదమై ధూళి వియత్తలంబు పరవక్ ధీలక్ జగద్భంధు వ
చ్చందనంబందిన గుఱ్ఱముల్ రథము న ధిచ్చంబయ్యె వీక్షింపఁగన్. 3౮2

ఉ॥ సాగర ముబ్బణంబయిన ధిచందమునక్ మితిమీటి కాల్యలం
బాగతి సాగఁ బాఱగ వ ధి నాంతరమెల్లను దుక్కియయ్యె శై
లాగములందు మింటఁగల ధి సబ్దములన్నియు నెండె; బూడెఁబో
సాగరమన్న రాత్రిచర ధి సైస్యజంబు వచింప నెల్లగున్? 3౮౩

ఉ॥ కొండలమీఁద వేఱు పెను ధి కొండలు వింతగ నెక్కుగీతి వే
దండ శిరంబులందు సెగ ధి దాఁచు విసంబును పోలి హింస లు
ద్దండతఁ జేయు రక్కసులు ధి దాఁచుచు మీఱుచు హుంకరించుచుక్
దండితనంబుఁ జూపుచు ము ధి దంబున నేగిరి కొంద ఱుద్ధతిన్. 3౮౪

శా॥ మాయాబంధము పూర్తిగాఁ దొలఁచు న - న్మాన్యాళికిం ద్రోవ నే
చాయక్ శక్యముగాక తోడనె నివా - సంబంది ప్రాణంబులం
బై యూమ్యేశన కందియిచ్చు రుజతే - వక్ సై నికాగ్రంబునం
దాయుర్వర్ధన నూచకంబుగఁ జనె - బ్రావేశయై విగ్రయుక్. 3౮౫

ఉ॥ భేరి రవంబుచే గగన-వీధిఁ బయోదము లోట నొందఁగా
జ్యోరుతికిం గడుంజిడిసి - హ్రోదినులుం బుయిలోడి పాఱఁగాఁ
బేరులివుల్ విసంబడఁగ - వెన్నుని టెంకియు లజ్జనూనఁగా
పీరవరోమ్యులున్న యట - వీసలిఁ జేరె సురారిసైన్యముల్. 3౮౬

చ॥ పరసిన సేనఁగాంచి మృగ - పక్షులు చూపులు దిగ్భ్రమింపఁ, ద
త్తఱపడి నోరులెండఁగ, రు - తంబులు గీడ్పడ, మేలుసోల, దె
ప్పరిలుచు రోఁజుచుం బఱచె - బార్ధివ పుంగవు తోడ శత్రు భీ
కర ఖరసేనరాక వడి - గామును దెల్పెడు వేగులో యనక్. 3౮౭

శ్రీరాముఁడు యుద్ధసన్నద్ధుఁ డగుట.

చ॥ ఘనులగు రామలక్ష్మణులు - క్రన్నన ధూళిదివంబు గప్పటల్
దనుజుల పాదఘట్టనఁ బొ - దల్లు మహీజము లుక్కికూలు ని
న్వనములు భీతిఁబాటు మృగ - పక్షుల గందరగోళ పాటు చూ
చిం తటి దైత్యసైన్యములు - చెచ్చెర వచ్చెనకాఁ దలంచుచున్. 3౮8

శా॥ తూశీరంబులు పూని ఖడ్గవచా ధి దుల్దాల్చి హస్తంబునక్
బాణానంబు ధరించి లక్ష్మణుఁడు కో ధి ప స్వాంతఁడై రాము గీ
ర్యాణ ప్రార్థిత జన్ముఁగాంచి నను సం ధి గ్రామార్థి సంపుండి యీ
యోగిలోచన తోడ నిందలరి నా ధి యేపుం బరీక్షింపుఁడి. 3౮9

మ॥ అనుడుక రాముండు తమ్ముగించి వినుమ + న్నా! మున్న నన్నురిమై
మునిసంతానము కోర రాక్షస బలం + బు న్నేనె మాయించుగా
కని పంతంబును పూనియుంటిని మదీ + యంబై న పల్కుల్యభా
చన కుండం బరిమార్చు గావు మిట భూ + జాతక మని న్నెమ్మదిక. ౩౯౫

మ॥ ఇని తమ్ముం గడు బుజ్జగించుచు నర + ణ్యంబెల్ల నాళ్లుగా
నని నేయం జనుడెంచు నద్ది ఖర సై + న్యంబంచు నూహించి క్ర
న్నన గోడండ్ తనుత్ర తూణములు పొం + దం దాచి నన్నధుడై
యనుజం గ్రమ్మట గాంచి యిట్లను ఘన + శ్యామంబు నాముం దొగిన్.

శా॥ అన్నా! క్రమ్మటు టక్కజంబయిన యీ + యాయోధంబుండు వక
గ్రన్నం దాణిన దైత్యమర్త్య సుర నం + ఘంబుల్ బలంబేది యా
పన్నత్యంబునః గ్రుంగి మ్రందునని చె + ప్పక లేదు దోన్నత్వనం
పన్నత్యంబున ప్రాలుమాలికదొలం + పం బంపుమా వేడెదన్. ౩౯౬

ఉ॥ నావుమ లక్ష్మణుండు రఘు + నాఘ పరాక్రమ నత్తనంపదల్
వావిరి గాఁచు వాడగుట + భ్రాతృ నిదేశము మీఱకుండ నం
భావనాయు వాడగుట + మాటు వచింపంగ లేక మ్రొక్కి బా
ష్పవిల నేత్రయైన జన + కాత్మజ చెంగట నిల్చె భక్తిమై. ౩౯౭

శా॥ తాటంకంబుల చాల్చు పూర్ణశశి నొం + దం బూచు పూఁ గొమ్మకుక
సాటింజెందిన సేత సోలిపడ ని + ష్వానంబు తోడ న్నిరా
ఘాటం బొప్ప మహా గుహా వెడలు సిం + గం బట్లు రాముండు దో
షాటుల్ గర్జిల వీడె బట్లకుటి నిం + ద్రాదుల్ ప్రహర్షింపంగక. ౩౯౮

చ॥ నిడుపు నెదుర్లఁ బుట్టు చెడు + నిప్పడవిం దమ వంశ సంతతిక
బాడవటఁ జేసి తీలుపడు + పోలిక నొప్పిన చుప్పనాతి త
ల్లడవడి రాముగించి మన + లం బరిమార్చు బ్రతిజ్ఞఁ గొన్నయా
దుడుకఁ డితండె యంచుఁ దన + తోయము వారికిఁ జూపె నాతనిన్. ౪౦౦

ఉ॥ నిగిని రశ్మిఁ గ్రుంచి రవి + నిల్వ విమానములక జరించు వే
ల్పుం గమిసోర్చి కీర్తి పాలు + పుం గడియించు ఖరుండు భూమిభృ
త్పంగవుఁ గాంచి రాక్షసుల + తోడ వచించు మనుష్యు సేతనిక
మ్రంగంగఁ జేసి నే విజయ + మాల ధరించెదఁ జూచుచుండుడి. ౪౦౧

చ॥ దుడుకఁ దొకండు వీడు! మన + దుర్దమ సైన్యములెల్ల నిల్వ నీ
ఘణవియ చాలకున్నది! న + యంబున న్నే గొనుగెల్పు గొప్పదై

యడరునె? యల్పకార్యమిది ♦ యందఱుఁ జూచుచు నుండఁడేనె యొక్కడువున వీనిఁబట్టికొని ♦ ప్రాణము తోడుత మ్రింగివైచెదన్. ౮౦౨

చ॥ ఖరుండిటు పల్కుచుండఁగ న ♦ కంపనుండన్ బుధతల్లజుండు సంబరమున నడ్డువచ్చి విను ♦ మా యొకవాక్యము దైత్యనాథ! సంగరమున మిక్కిలింగినుక ♦ గాంచుట మంచిదె కాని నేడుదుస్తరతర దుర్నిమిత్తములు ♦ తార్కొనె గాంచుమ యంచు నిట్లున్. ౮౦౩.

అకంపనుండు ఖరునకు దుర్నిమిత్తములు దెలుపుట.

తే॥ తోయదములు గర్జించి నెత్తురులు గురిసె, నక్కలించుబు సరివేషఁపమమరెజూడు సీద్ధజనుమీఁదఁ గాకముల్ నీగిడిపోరి, పడుచుఁ బువ్వుచుఁ బొరలాడుఁ పగిదిఁగనుము

తే॥ ఖడ్గధారలపై ముక్తికములు మునరె, నెడమ కనులు బాహులు వీరెఁ నెక్కటులకుఁ గుదిరలెల్ల నిల్వననె తూఁగుచును పడియె, నూళవెట్టె గుక్కలు నక్కలొక్కటగుచు

తే॥ మదజలముగార్చెఁగరిజులు, మదకరులకు, విజ్జెగఁగొమ్ములు మహితూలఁ బిడుగులురలెదెనలు మండె శిరంబులఁ ♦ గునుమచయము, సోలనువాసన వీచె సీఁపొలముగనుము.

తే॥ ఇట్లగుట వీని నరుడనియెన్నఁ దగదు, వీనిఁ జూడఁ దోచుననియెఁ న్నేని గలవు పన్ను మన మాయ లిచ్చుటఁ ♦ బనికిరావు, మీఁదు కినియక నన్నుక్షఁ మింపవయ్య.

చ॥ అనుడు జగంబు లొక్కపరి ♦ యల్లల నాడఁగ న్న్వీ యా ఖరుండును విబుధావళుల్ మెదుగ ♦ నాజిని నూఱఁగ నన్నె పొతముం జెనసిన మద్భుజాగ్రములు ♦ చెచ్చెర మిక్కిలి బూరటిల్లె నావినుత పరాక్రమ స్ఫురిత ♦ వృత్తి మనుష్యుల కంత చుక్కయే? ౮౦౪

క॥ అనుచుండ సింహమును గవి, సిన సామజములను పోలి ♦ శ్రీరాముని దైత్యునిసైన్యము దట్టముగాఁ, జెనసె సుడిసె నార్చె బేర్చెఁ జడిముడి పడుచున్.

ఉ॥ విండులు వంచినా రసుర ♦ వీరులు పిమ్మట రాఘవుండు కోదండము వంచి బాణములు ♦ దట్టముగాఁ బఱపంగ ధారలైదుండిగ వారువంబులకుఁ ♦ దున్నె బదంబులు పిడ్గుపాటుచేఁగొండలఁ బోలెఁ దొండములు ♦ కోల్పడి కూలె మతంగజంబులున్. ౮౦౫

తే॥ విజిగ కూలముల్ ఖడ్గముల్ మురిసెగదలు, తెగియె భిందిపాలంబులు ♦ త్రెవ్వె విండ్లు తునిగెఁబక్రముల్ దండముల్, తుంగెదోమ, రములునుగ్గయ్యెఁగేడముల్ ♦ వ్రయ్యఁ

క॥ చెడియెం గరుల పదంబులు, పడియెం గండణము లొరయ ♦ భల్లకరంబుల్ బ్రడియె నిడిసెం భల్లభ ములు మఱి, బడిసె శతాంగములు భిన్న ♦ భిన్నాంగములై. ౮౦౬

చు భయపల మున్నె యుండంగుల ♦ గిరగదంబుల మున్నె వేదిగం

తరమాల జొచ్చురానునని ♦ వాని శాల శరాలిచేసి

బృహముగ పీఠలక్ష్మీకేని ♦ వానముకొన ననఃజాళి వడుముల్

విజయ శీర్షముల తెగియె ♦ వెల్లువలై ప్రవహించె రక్తముల్. రంగ

తే॥ కంజనేత్రుని చంద్ర మొ ♦ కృష్ణుడు నూర్లు, వేలు లక్షలు కోటులై ♦ పెరిగి గిరుల
గిరుల శిఖరములొ యనఁ ♦ బరంగు సోకు, మూతలం గూల్చి పీఠుల ప్రోగుచేసె.

ఉ॥ మూతులు కారుటగ్గి బడి ♦ మూలుచునున్న తేజంగునం దలల్

ప్రేతకన తుంగ మొండెములు ♦ దైత్యులై రక్తమయంబు లొచుఁ బై

నాకనమందు పాటు కమ ♦ లాక్షు శరావళి వారి ప్రాణముల్

వీకుఁ బ్రుంగ నెంటుబడి ♦ వీడక యేగిన చందమై తగెన్. రంగ

ఉ॥ స్త్రీల కనుగవం బలెనె ♦ దీర్ఘములై బెడిదంబులైన శ్రీ

లోలుని వాడి తూపులరి ♦ లోకము ఖడ్గ కరంబు లుర్లంగం

కాలి తెగక జిరాలు నిరి ♦ చుంగం బదంబులు తెవ్వఁ జూపఱుల్

సోలు నెదర్చె దిక్కులకు ♦ సోకుల వింతగు శీర్లరాసులక. రంగ

ము॥ క్షీతిభృద్గీర మహేంద్ర చాప శరవృ ♦ ప్రిక జాటు కీలాల నం

హతిదైత్య కబంధబంధవృతి యే ♦ వారక మహాఘంబులై

తత విస్ఫార వనాశయాళిగ వనాంతం బెల్లఁ దత్పూర్వ నం

స్థితి మార్పం బడి యెప్పు టల్ల వెలసెక ♦ జిత్రంబుగాఁ జూచుచోక. రంగ

క॥ ఆరక్త సాగరంబున, శూర శిరో బాహుదండ ♦ శూల పతాకా

వారణ రథగజ ఘోటక, వారంబులు దేలియాడెఁ ♦ బరిపరి విధులన్. రంగ

క॥ అప్పుడు బలియురు కొండలు, నిప్పులు గ్రక్కుచును చూచి ♦ నిగుడుచుఁ గొండం

గప్పిన జీమూతము లనఁ, గప్పిరి శరవృష్టి తోడఁ ♦ గాకుత్స్థ నవరుక. రంగ

క॥ వారల బాణాసారము, వారక యాలండు హరించి ♦ పఱిపి దెనలకుక

ధారణి నడుము విఱుగఁ గాఁ, తారము నిండంగ నఱకె ♦ దైత్యుల శిరముల్.

తే॥ అట్టలాడెఁ గ్రొన్నెత్తుట మారులు కరులు, మునిగెదై త్యవరులక్రోవృష్టముక్కువఱకు

మెసచి క్రక్కుచు భూతముల్ ♦ మేలుమోవ, లేక మెలమెల్లఁ గాల్గద ♦ లింపసాగె.

తే॥ కల్లు మత్తు వంచనమును ♦ గలుగు నమర, వరుల నేత్ర రత్నంబులఁ గిరట చయము

కొల్లగొనె; ధర్మ నత్త్వ మ ♦ కుంఠతంబు; దుష్టులకుఁ జేటుమూఁడుటఁ కష్ట తరమెక్కి

చ॥ ఇరులఁ దొలంచు భాను క్రియ ♦ నేచిన రాఘవు మీఁద నీడైలం

దొరికిన రోష దృక్కులను ♦ దొండడి సేసి యుగాంత కాల భీ

కర జలదంబు లొగ్గి వడఁ గండ్లు వెలార్చిన లీల యామినీ

చర నికరంబు లొక్కమొగిఁ జల్లె వెనక నకలాయుధంబులన్. ర-23

సీ॥ వీరువై చినవారు • వీరు వీచినవారు, వీరు వేయఁ దలంచు • వారలనియు

వీరు నేర్చినవారు • వీరు నేరనివారు, వీర లెక్కటి పోరు • వారలనక

నిలిచిన వారల • నలిగిన వారలఁ, గాందిశీకులఁ దిట్టి • కఱపువారి

రేఁగెడు వారల • రేఁపు వారల నెది, రించు వారల హుంక • రించు వారిఁ

తే॥ గసి మనఁగి త్రుంపఁగా మస్త • కములుకొన్ని, మేఘమండలమునఁగొన్ని • మిథునరాశి
గొన్ని ఋక్ష మండల మునఁ • గొన్ని గిరులఁ, గానలోఁ గొన్ని కొన్నిదిఁక్కరులఁజేరి

చ॥ తరఁగల తోడి శోణిత న • దంబులఁగూర్చ సురారి శైల కం

దరములఁ దొల్పు రామవిభు • దారుణ శాత శరాళి భూమిపై

గిరుల పయిం బయోదములఁ • గీల్కొనెఁ గొన్ని పయోధిఁగొన్ని క

ర్బురుల తను వ్రణంబులను • గ్రుచ్చుచుఁ గొన్ని యెలర్చె నెల్లడన్. ర-24

ఉ॥ హరయఃతుల్ మహాజ్వల దృ • గంచిత లాయుధ హస్త లుక్కట

స్ఫార శరీరుల్ మగలు • భానుకులేకు శితాస్త్ర పాళి చే

సురలి తునింగి నుగ్గయి శ • రోద్ధత ఘోర నమీరణంబునక

శరధిని చేర నిర్జరులు • నంతన మందిరి నింగి నార్పుచున్. ర-25

చ॥ ప్రబల తురంగ సంహతి త • రంగ వితానము గాఁగర క్తమన్

కబరజలాన గుండెలను • కంజ వనంబు రహింప వారణ

లుబికిన నక్ర బృందముగ • నూడిన ప్రేవులు శైవలంబుగా

గబగబ భూతరాజి దుము • కన్ విలసిల్లె రణోర్వి నంద్రమై. ర-26

ఉ॥ కొందఱు కుయ్యివెట్టి రొక • కొందఱు సోలిరి కొందఱీలఁగాఁ

కొందఱు పొట్ట ప్రిల మఱి • కొందఱు కాభులు చీల తోలుచుం

కొందఱు దొర్ల నెత్తురునఁ • కొందఱు మున్నుచుఁ జచ్చిశేలఁగాఁ

కొందఱు పాఱు కొందఱటఁ • గుందిరి రాముని బాణవృష్టిచే. ర-27

ఉ॥ ప్రంతల భీతిఁ బాఱు సుర • వైరులఁ గాంచుచుఁ దిట్టి నవ్వి కా

లాంతకుఁ బోలు రాక్షస గ • ణాధిపతుల్ పదునల్వ రొక్కటన్

ద్రుంతము క్రుంతమంచు ఘన • దోర్బల గర్వమునక మహేశ దు

ర్దంత విషంబు నా నడరి • దందడిఁ జాటిరి రామచంద్రమున్. ర-28

తే॥ శివుని కవిసత్రిపుర దా • వపుల కరణి, రాముఁ గవిసి మతింపక • రాజు కనలుఁ

గనులఁ జూపుచు మేఘంబు • నెనయు ధనువు, కేలఁ గొన్న మాతనిఁగొట్టఁగిట్టినార్దు

చ॥ ఒకరుండు ఖడ్గమున్ నయిచె ♦ నొక్కఁడు చక్రముఁ ద్రిప్పి పీడె వే
తొకరుండు పాశమున్ వినరె ♦ నొక్కఁడు తోమరమేసెఁ జేస నిం
కొకరుండు కొండలం బఱపె ♦ నొక్కఁడు దండము వీచె నుగ్రుండై
యొకరుండు కేరి తిట్టె మఱి ♦ యొక్కఁ డడల్పై నొకండు హుమ్మనన్.

చ॥ వెలువడు రామ శాత శర ♦ బృందముచే రథ రథ్య వర్గముల్
పాలిసె మతంగజంబులును ♦ భూమికి మ్రొగ్గె దురంగ సంఘముల్
తలలను కోలుపోయె నవి ♦ తామరసాపుని చుట్టె గుళ్లు నాఁ
వొలంగిన సోకుమూఁడయును ♦ వోరె రణసలి పీన్లు కుప్పగాన్. ర32

ఉ॥ సోలిన దైత్య దేహముల ♦ శోణితముల్ ప్రణరంధముల్ విడన్
జాలుగఁ జిట్టున న్నెగసి ♦ త్మోతలమెల్లను కప్పివై వ దే
వాలియుఁ గేల మూసికొనె ♦ చక్షీయఁగంబుఁ గృతాంత దూతలుం
గాళ్లు నొవ్వఁ గాఁపడము ♦ కాంచుచు మోచిరి ప్రాణబృందమున్. ర33

ఉ॥ ఓలి పిశాచము ల్దిరుగు ♦ యుద్ధము నున్నద వృత్తి గోరు దై
త్యాళుల వక్త్రగహ్వరము ♦ లందు శునీతతివొచ్చెఁ దచ్చిరః
పాళుల నక్కలెక్కెఁ దమ ♦ వాత శరంబులు గ్రువ్వ వారి ము
ష్టలముఁ జేరు కర్బుర ని ♦ కాయము ప్రోదినుట్లుగ్రమ్మఱన్. ర34

చ॥ తలలురలెన్ గనుల్పెదరె ♦ తన్నయనంబుల నిప్పుకల్ వడెన్
మలలుగ నేల దొర్లి నవి ♦ మత్త గజంబులు దిక్సమూహ ము
ల్లుల పడెఁ గొల్మినట్లు మిడుఁ ♦ గుల్లెగనెన్ నమసెన్ వరూధినుల్
లలిత నృనావతంసు కర ♦ లాఘవ మెట్లు వచింప శక్యమా? ర35

తే॥ నృందసములతో నాయుధ ♦ చయముతోడ, దళపతులు పదునల్వరు ♦ తక్కవారి
సైనికనికాయ మెల్లను ♦ నమసి పొలను, కంపుగలర క్త జలధిలోఁ ♦ గలిసిపోయె. ర36

ఉ॥ వారలు సంగరాంగణము ♦ వారకచూచి శిరంబుతోడి వా
రేరును లేమి రాముపయి ♦ నేపునమండుచుఁ బండ్లు గీటుచున్
మోరలు నిక్కఁగా నరద ♦ ముల్ రఘువర్యుని క్రేవద్రోలుచున్
ధీరత హుంకరించుచు మ ♦ దించుచు గర్వపు మాటలాడుచున్.

ఉ॥ వచ్చినఁగాంచి రాఘవుఁడు - వాడిశరంబులు నాటినేసి యొ
క్కచ్చునఁ దచ్చతాంగముల - నర్చుడునేయ గుఱాలు సారథుల్
విచ్చిన నేము లచ్చులును - ప్రీలిన టెక్కములున్ యుగాంత మం
దెచ్చిరు గాలిచే నెగసి - యేగెడు పోలిక దోచె మింటిపై. ర37

తే॥ న్యందనము లట్లు సమయః బ్ర - చండ భంగి, నవ్రడుగఱచుచు భూమియు నగలునట్లు
క్రిందికిం దూకి ధనువులు ♦ కేలఁదాల్చి, పిడుగులం బోలు శరములు ♦ విడిచినారు.

తే॥ దిశల భేదింపఁ జాలిన ♦ నిశిత విశిఖ, తతుల నడుమన ఖండించి ♦ దాశరథియు
వారి బాణాసనంబుల - వరుసపెట్టి, విడిచి మానిచె వారల - వింటివోరు. రరం

క॥ కోపమున వారు కొండల, నేవున జేరించి కొనిది - నేకుని తేరుం
బ్రేపు చెడ ♦ నెత్తి పయికా, టోపంబున వైచి రుగ్రుఁ ♦ డుక్ దిగులూనన్. రరం

క॥ గొనయముతోఁ గను బొమ్మలు, నినకులునకు వంగె వాహి ♦ నీశుల తలలున్
ఘన గిరులతోడఁ బడె మే, దినిపయిఁ గరలాఘవంబు ♦ దివ్యులు పొగడన్. రరం

క॥ ఈలాగు వారు గూలఁగ, మూలబలము గదిసి రాము ♦ ముట్టెం బెలుచక
బోలఁగ దివి భువి వసలని, తేలికఁ దెలుపంగరాక ♦ తికమక పడఁగన్. రరం

తే॥ దుందుభులతోడ నేనుఁగుల్ - క్రందునలిపె, గటుగుణధ్వనితోడ శం. ఖములు మొరసె
తురగ హేషలతోఁ రణ - వోహలులగు, రక్కసుల పేరలుంగులు - విక్రటిల్ల. రరం

ఉ॥ అంబర వీధి నిండె నసు - రావలి కై దువు లెల్ల వాని ము
ధ్యంబునఁదూటి రామవిభు - దారుణ మార్గణరాజి నుగ్గునూ
చంబుగఁ ద్రుంపఁగాఁబెటిలి - చయ్యనమింటికి నేగ నిర్జకా
ఘంబులు పాతె దిక్కరులు - కన్నులనార్చె జగంబు బెగ్గిలెన్. రరం

త్రి శి రు ని స ం గ ర ము .

మ॥ బలవంతుండు వసిండి బొమ్మికము లు ♦ ద్రాక్షిణిలు వాఁడుం గడుక్
దళము ల్గలినవాఁడు మూడు తల లు ♦ ద్యుద్రీతి రాజులు సోఁ
కులమన్నీడు ఖరానుజుండు గిరిశ ♦ క్రూర త్రిశూలంబు నాఁ
జెలఁగెన్ రాక్షససేనమధ్య శరవృ ♦ ప్తింగూర్చు చాపంబుతో. రరం

మ॥ లయకాలాంబుధియో యనంగ జగముల్ ♦ మార్క్రొగశబ్దించుచున్
భయద ప్రోద్ధతిఁ దన్నుచుట్టికొనఁ జా ♦ పశ్చేష్ఠ మాత్రంబు తో
డయి యొక్కండుగ నిల్చు రాఘవ విభుం ♦ డవ్వేళ నొప్పెం దమో
మయ రంగస్థలి వెల్ల దీపమన స ♦ మృగ్రీతి యుద్ధావనిన్. రరం

మ॥ శరఖడ్గాదులతోడ భీకర ధను ♦ వృంకార హుంకార ని
ర్భరరావంబులతోడఁ క్రూర నయన ♦ వ్యాపారుడై రాముఁడా
ఖరుతమ్ముంగని వానిసేనను పృష ♦ త్కరూర కాశిన్యమున్
వరదోష్ణరముఁ గానిపించె సమతక్ ♦ బ్రాగల్భ్య మేపారఁగన్. రరం

తే॥ తెగను కాధులు చిలలును తెగనుకేలు, తెగను తొడులును ననుములు తెగనువేల్లు
తెగను మోకాళ్లు వాచునుల్ తెగ గొడుగులు, తెగనుసాశాపింబులు, తెగరణోర్ని.

తే॥ అరదములు పాకలులు రఘములతోడఁ, ముగిపుడమినిపడియెదుం దుభులతోడఁ
దుండములు తెగి మరచే వండవయము, శిడుగుచే గూలుగిరులట్లు జెగిసిపడియె.

క॥ తలలు తెగవారు తెగులు, తెలియక కరవృష్టి గురిసి, తీటుదు రిలపైఁ
దలదెగని వారు లేగుచు, జలదము క్రియఁగుచియుచుండు శరవర్షంబున్. ౪౫౧

చ॥ కరములఁ గేడము ల్లనరఁ గాటుకకొండలవంటి కరు రో
త్తిరొని కబంధముల్, కనక + కంకణ నూపురముల్ ధ్వనింపఁగా
మురియుచు నాడు నేలుపుల + బోటులు జన్నపు రోపెండులున్
వెఱుగు పడంగ నాట్యములు + పెక్కుంధంబుల జల్పె నయ్యెడన్. ౪౫౨

చ॥ గొడుగులు చామరాలు నరు + గుల్ కరులున్ దెగు బాహువర్గముల్
సుడులుగఁ దెక్కిముల్ పడవ + సోలుపులైతగ రక్తవాహినుల్
కడలిని చేర నుప్పనము + క్రందుగచున్న సముద్రశీలమున్
విడువఁగఁజేసి నూత్నమగు + పేరిమి గూర్చె రణప్రకారముల్. ౪౫౩

తే॥ రామశరములచే శరీ + రములు నిడిచి, వక్రదంతులు రక్కసుల్ + స్వర్ణవాటి
నమరనారులతోఁ గూడితమ కబంధ, ములు నటించు నాటకము లిమ్ముగను గనిరి.

ఉ॥ వేలుపు టింతులుం గలిసి + వేడుకఁగా ననిఁ జూచు పూర్వదే
వాలి ధరన్ రఘూత్తము శ + రావలిఁ ద్రెన్వైన స్వీయ బాహులన్
వాలి పిశాచపాళి యొక + వంకకు శ్వాసము లొక్కవంకకున్
గ్రోలుచుఁ బోరి లాగుటలు + గోరికఁ గాంచుచు నవ్వి రయ్యెడన్. ౪౫౪

శా॥ జ్ఞానాశ్రుంబులు సోకఁ జీలిన హృద + బాతంబులన్ దైత్యుల
జ్ఞానావస్థఁ దరించి పాపముల నో + జుగోసి దివ్యాత్ములై
ధ్యానానంత్రత నద్విక్రీయఁడయి యు + ధ్ధంబాడు శ్రీజానకీ
ప్రాణేశుంగని రద్విత్తియ పరత + త్వంజుచుఁ జిత్తంబులన్. ౪౫౫

ఉ॥ తుండ యుగంబుతోడి కరి + తోయము నొందిన రామచంద్రున్
దండ ధనుర్విముక్త నిశి + త ప్రదరుంబులు మూల ముట్టుగాఁ
దుండు లొనర్చి నొందినవి + దుష్టులఁ గాంచిన పారి నెల్లగన్
జండి యశాంతిమై నరృత + సాక్ష్యము వల్కిన వాక్కులంబలెన్. ౪౫౬

ఉ॥ రాజులు జెక్కలొప్పు భ్రమ + రంబు లభించిన కీటకంబు ను
ద్వేషత రీతిఁ గాంచి తన + తీరు నొనంగిన భాతి పూల ధా

త్రీజ మనోహరుండు తన ♦ తీవ్ర శిలీముఖ రాజచేత ర
క్షోజన కీటకంబులను ♦ శోభిలఁ జేసెను భేచరాభిగన్.

౪౩౮

చ॥ కడుబెడిదంపు టామున నొ ♦ కానొక మానిసి సాహసించి యు
క్తడముగ దైత్య సంఘములఁ ♦ గాడుగ బీడుగఁ జేసె నంచు ను
గ్గడువునఁ బంక్తి కంఠునకుఁ ♦ గార్యము దెల్పు ననంగ నచ్చటం
దుడిచిన దానవాంగముల ♦ తోఁ జనె లంకకు రక్తవాహినుల్.

౪౩౯

చ॥ బలసిన మోహరంబుగల ♦ వాహిని రాఘవు నస్తురాజిఁ బో
ర్కటనునఁ ద్రుంగఁ గాంచి త్రిశి ♦ రస్కుండు మీఱిన కోప మానియై
కలసిన రక్తమందు మునుఁ ♦ గం బడు తేరును త్రోలు మంచు ని
ట్టలముగ నార్చి యాజ్ఞిక గ ♦ డంగెను దున్నహతేజుడై వెనక.

౪౪౦

తే॥ సత్యమునకు నెల్లరకును ♦ సాక్షియైన, రామచంద్రునిపై ముఖ ♦ రంబులైన
శాత సాయక ములు గుప్పి ♦ చంద్రసూర్యు, లకును రాఘవుఁ గనరాని ♦ లలినొనర్చె

తే॥ త్రిశిరుఁ డేసిన తూపులఁ ♦ ద్రెంచివైచి, మరలరాముండుపదునాల్గు ♦ మార్గణములఁ
గనక రథము ధ్వంసము చేసి ♦ కడఁగి యొక్క, భల్లమున సారథి శిరంబుఁడుల్ల నేసి.

తే॥ మఱియు దేవత లార్వంగ ♦ మనుజుభుండు, స్వర్గపుంఖబాణమునరాక్షసునిమూండు
తలల నొక్కటి ఖండించి ♦ ధరించె బడక, మునుపె రెండవ తలగూడఁదునియనేసి.

తే॥ రథము నిరుదల వోఁ ద్రిశి ♦ రస్కుండనెడు, వేరు చెడినను బలిమియు ♦ బిగువు చెడక
గగనమున నిల్చి తన కార్ము ♦ కంబు వంచి, విశిఖ వర్షంబు గురిసె భూ ♦ విభునిమీఁద

తే॥ భ్రుకుటి వికటంబుగాఁ జూచి ♦ భూవరుండు, కారుమేఘంబుమెఱుపుతోఁ ♦ గానఁబడఁగ
గాలిఁ జెల్లాచెదరులైన ♦ కరణి వాని, యంప వానను తూలించె ♦ నాశుగముల.

చ॥ మఱియును దొడ్డ సాయకము ♦ మాటి త్రిశిరుని విల్లుద్రుంపఁగా
మొవండు మోము కాంతియును ♦ వీడఁడు బాహుల సత్త్వ సంపదం
దొఱుగఁడు కోప దృష్టులను ♦ దోర్బండు కొండలువైచు పోడిమిఁ
దఱులండు వీరవాక్కుల వ ♦ దల్పఁడు వాని కడంక యెట్టిదో?

౪౪౩

ఉ॥ మాయలు వన్ని యొక్కఁడె ను ♦ మాశమునక బలుమంది పోలికక
జేయుచు సింహగర్జనలఁ ♦ జేయుచు గ్రూరతఁ బోరుచుండు దై
తేయుని రెండు పాదములఁ ♦ ద్రెంచుచు రెంటును రెంటఁ జేతులక
మాయఁగఁ జేయ నంతటను ♦ మ్రాలక రాముని బిట్టదల్చుచుక.

౪౪౪

ఉ॥ కాళ్లును గేలు పోయినను ♦ కర్బుర వీరుండు విక్రమంబునక
ద్రుష్టుచు శిలభాసపయి ♦ దూఁకెడు రాముని పోల్కి నెత్తిపై

- స్థులు కోటలుండు గుహ • చొప్పునగన్నడు బాకీ నోటితో
మళ్ళత వచ్చువాని నయ • మాలి వధించెను రాముఁ డత్తజ్ఞ. ర౬౫
- చ॥ త్రిశిరసుడ౯ మహీధరము - దివ్య రఘుప్రవరాఖ్యగోత్ర భీ
స్థిత శరాశనిం దెగుడు - నిల్వక దూషణుఁ డక్షగించిన౯
వశమఱి కత్తవాని నుల - వారక ఖాటుచుఁ గాలి పొడెముల్
పితృము ప్రేవులుం దులె - వెక్కన పెట్టంగఁ బాటి పండువన్. ర౬౬
- ఉ॥ కొందఱు దేవతా విలలి - గొల్లున నవ్వంగ భూమి పల్లముం
బొందంగ దూడ పాటి యటఁ - బూడిన క్రొవ్వనఁ గాల్చ బాటగా
నందె మునింగినారు చది - యంబడు పీఠుల నెక్కి బాటగా
నందుల మ్రంమచుం దొరలి - చావక కొందఱు తన్ని రయ్యెడ౯. ర౬౭
- ఉ॥ కొందఱు మధ్యబాణములు - గుచ్చి పదంబులఁద్రెంచి కుంచగాఁ
గుందుచుఁ గూలినాగు మఱి - కొందఱు నెత్తురు టేళ్ల మున్ది క్రొ
వ్వొందిన సంకమందు విగి - యోషిత లేవఁగలేక కొందఱు
దండడి రక్త పూరముల - దాటంగలేకయె యిల్లి రెండఱ్. ర౬౮
- చ॥ నడుములనుండి బాటి చర - నంబుల పైఁబడి తెంచుచున్న పే
రడిదములం గఁగింపక భ - యం బురు వానిన రీతి బుద్ధియుం
జెడి పరునెత్తు రక్కసులు - చెచ్చెర రాఘవుడేయు సంపఱుల్
విడువక వక్షము ల్దాలువ - వీరను రాక తొలంగి రా పథి౯. ర౬౯
- చ॥ పరుపెడుచున్న రక్కసులు - వ్రస్సి గుహంతర సీమ కై వడి
బరఁగిన వారణోదర ని - వానములం భజియించి నన్నిధి౯
దొరసిన మొండియమ్ముల నొ - దుంగుచుఁ గాంచి వయస్య! వీరల౯
దురమునఁ జూడలేదను మి - దో కయివారము లందు రొయినన్. ర౭౦

దూషణుడు దురమునఁ బాటు సేనలఁ బ్రేరేచుట.

- ఉ॥ దూషణుడందు నిల్చి తమ - దోర్బల శక్తులు గ్రుంగఁ బాటుచు౯
రోషము దక్కు రాక్షసుల • రూక్ష దృశం బరికించి తాపన
ప్రేమిత మానవాధముని - బీరము నోపఁగ లేక పాటునో
యోషితలార! నావచన - మొండు వినుం డిది వీరధర్మమే? ర౭౧
- చ॥ పిఱికి మనుష్యులం గనుచు - భీతిలి పాటుచు నిందమోచు న
మొఱుకులఁ గాంచి గాజులను - మోదముతో ధరియించు కాంతలు౯
మొవరు నిబ్బరంబనెడి - వేరణయే పదిలంబు గాంచు పె
న్నుఱవు; భయంబు ప్రాణముల - కొప్పిన తొడగునే? వచింపుడి. ర౭౨

తే॥ జిహ్వాతోఁ ద్రిమూర్తులతోడఁ - జెనకి చేయు, యుద్ధమున సెళాచరు లెవ్వ - రోడినారు?
విటికి తనమును మీకోడి - వెఱచిపాటు, వేలుపులయొద్దఁ గొంటిరే - వెడఁగులార!.

చ॥ సుకమునె గాంచి యెల్లపుడుఁ ♦ జొక్కిన రక్కసులార! యిందు మీ
రొక నరుచేత నోటునడి ♦ యొక్కరి నొక్కరు ద్రోచి కొంచుఁ బొం
దికగఁ బురంబు చేరఁగ మ ♦ విం దలపెట్టితి రేమి? యందు మీ
సకుల పయోధరంబులను ♦ చయ్యనఁ గాఁగిలిఁ గాంచఁ గందురే? ౪౨౨

ఉ॥ జేగులు చూపు వెల్లనఁగఁ ♦ జేకొని పాతాళు పందలార! మీ
రాగిణులై న కాంతల క ♦ రణ్యములం జనువేళ వీపులం
దోఁగిన కష్ట గీటు రణ ♦ దోహతం గను పోటు లందురో?
మేఁగిన వక్షముల్ తొడరి ♦ మ్రుంగిన తూపులఁ జూపి కొందురో? ౪౨౩

చ॥ జగములు కూడి మార్కొనఁగ ♦ సాధ్యముకాని భవత్కృత్యముం
డగు దశకంఠు చెల్లెలికి ♦ నంగము వోయిన నింద చాలకీ
వగ ననిఁ బాటి మోములను ♦ వంతురె పెద్దల మ్రోల? మర్త్యుడే
మగఁడయి పోరునల్పై నవ ♦ మానము వేక్షాకఁ డింతకుడు నే? ౪౨౪

శా॥ వీరావేశము తోడ యుద్ధముల వి ♦ ద్విద్రావ్యతముం గూల్చి త
త్కూర్పరాస్తంబులఁ బుచ్చి కొన్న విలస ♦ ద్దోర్విర్య లారా! యిఁక
మీరల్ ముత్తైము లమ్ము వర కముకై ♦ మేకొందురో? లేక భూ
దారప్రక్రియ కాయుధంబుల నొగిం ♦ దట్టించురో కట్టుగక? ౪౨౫

ఉ॥ మీరలు నా ధనుర్బలము ♦ మిన్నక చూచుచునుండుఁ డాతనిక
మాటుతు నేన యంచు జన ♦ మాన్యని మార్కొనియెక భయంకరా
కారుని దూషణుక సురలు ♦ గాంచి యెడందలయందు దిగ్భ్రమం
దారిరి కాచుకొమ్మని యు ♦ దగ్రుండు రాముండు నిల్పె ముంగలక.

రాముండు దూషణుని వధించుట

చ॥ దురమున నాయుధంబులును ♦ తుండములుక రదనంబులుక గరుల్
బటియలుగాఁగఁ ద్రుంకె రథ ♦ వర్గము కేతనముల్ శిరోగ్రముల్
పరిపరి త్రోవలయ్యె వరి ♦ పైరుల కోతలఁ బోలెఁ గుత్తుకల్
దఱుగఁ దురంగ సంఘములు ♦ దట్టముగాఁ బటపై ధరం బడెక. ౪౨౬

సీ॥ రామధనుర్మృక్త ♦ భీమ సాయకములు, ప్రాణంబు లున్నట్టి ♦ పట్టువెదకి
వాటియాయుధములు ♦ బంధుర కవచముల్, చెండుచుఁ గొండల ♦ నుండి పాటు
నదులకై వడి రక్త ♦ నదులుల్పి పాటంగ, డాలుల యందు మై ♦ చాలులందు
తూలుము ప్రవృత్తుఁ ♦ ద్రుంచుచుఁ దజ్జీవ, ములతోడ నచ్చటఁ ♦ గలిసెఁ గొన్ని

తే॥ యట్లు గాని పాపాల్లను యధావచ్చునట్లు, కాంక్షములు గొన్ని కల్పించెఁ + గంతవలెనని
గొన్ని భావ మొనర్చునట్లు లోక గ్రాహ్యమైనదాని నమ్ముల పేర్లులఁజూపఁ గొన్ని

తే. దూషణాదుల వేయు కేరములు, తునుగుట్లు, వాసశేషల కైదువున ప్రయ్యునట్లు
యుద్ధ కేటగ గాంచినవి, విద్య తేజుల, హాచమూ సాగరము వట్టియడగల శక్తి

కాంచి కేంద్రపు లాచ్చి మో.ఎం.సీ.నారు, రుభర పూచముల్ చెట్లతోఁగఁగఁధరములను
గూడఁ దెక్కివీక్షింపఁ జాతెఁగఁగూరవేరము, బిడ్డచెనల సోఁకుల ధర.నడచి వైచె

తే॥ దురము గోపి నిల్చిన వారు - కెరలు చుండు, నారి జేసము ల్లానిపోవు - పనిని దజలి
నిసింగి వేసరి తొడిమి - బ్రేనాళ, చలంగి వీరు - గుడియెడ్ల - చెప్పవలెనా? ౪౮౬

చి కరులు గుఱాలు కేరులును కాగ్నోకముల్ తలలుకా గంధముల్
గురువులు డేలు నెత్తురులు - త్రోవ్వ మెదళ్లును కాలుగేలు నొ
ట్టొటకముగాంగ నింపి ర - తోర్పి చాటి రథంబు రాము ద
గ్గ - కదలించి తోలునుచి - కన్నురవద్యు ఉదల్ప సారథిన్. రూ-2

చి! తగవున చంపగాఁ దిరుగు - దానవదేహ పరంపరాదు లె
త్తుగఁ బడియుండియు - రథముఁ దోలఁగఁ గల్గిన గాలిచేతఁ బె
ల్లగ నెను గాలిగుమ్మటము - లేగినకై వడి నట్టి దారిలో
దిగిన రథంబు వొందుగతి - తీరుగ నెట్లులు పల్క-శక్యమా?

చ॥ తమముఁ దొలఁచినట్టి హిమ.ధాముఁ పోలికవెల్లు రామచంద్రముని సితాల శాణమును - ధన్యుని నన్నిధికి న్వయంబుగాఁ దమిఁగొని పోవు జీవులత - నిర్భముతోడుత నిర్వదె దుగు ట్టములను పూన్చు నేరివయి - రాసెను దూషణుఁ జాజి రాఘవున్.

జే! దాయు నరదంబుఁ జాపఁబు-దాల్చు శైల, సరఃః దేరిపె బొలుచు దూ-షణునిగాంచి
నీదునిలుకడమేలు!ని - స్మృచ్చవచ్చు, ననెడునంతలో సోఁకు మూఁ - డమ్ములేసి.

చి మురువుగ చిక్కుల న్నిలిచి - మోయు గజేంద్రుల తోడ సాయమై
బరువు వహించు కచ్చపము - పన్నగ రాజులలోన నొక్కరికై
ధరణిని మోవ నిల్చి మఱి - తక్కింరుఁ దోడుగఁ గొన్న జానకీ
వరు నుడుటన్ ధరించు జయ - పట్టముఁదాఁకె శరత్రయం బటన్

తే॥ దూషణుడు వై చు నమయంబు-దొడ్డొడిమి, లెన్నయని రామభద్రుండు-లేతనగవు
తోడ వాడి యలుగఁగొని, తొడరియేసి, తునియలుగవానియరదంబుఁ ధనువుమనిమి

తే॥ తపను లాశీర్వదించ వే॥లుపులు పొంగ,వలతి వై తేని గుటి దప్పి ॥ బ్రదుకుమనుచు
నాడి యమ్మేయ వాడును॥ పండ్లు గీటు, కూరదృష్టులతో॥ దలఁగోల్చి పోయె

తే॥ అనుజుతలతెగుటయురాముఁ నంపవాన, మునుఁగుపై న్యంబు గని కడుఁ గినిసి ఖరుఁడు
కొమ్మలం గల్గు దిక్కరి • కొమరునిల్లు, నాయుధమ్ములు దాల్చిన • హస్తమెత్తి.

ఖ రు ని యు ద్ధ ము .

క॥ యముఁడును భీతిల్ల దనుజ, చమూ జలధి తోడ రేఁగి • చందురుని మొగుల్
గము లలము లలిసి కోదం, డముఁ దాల్చిన రాముపై న • డరి వేష్టించెన్. ౪౯౫

క॥ అక్షీణ పావ కర్ములు, రాక్షస వరు లొక్కపెట్ట • రథ గజ హరులన్
దక్షత ఫణిరాజ ఫణము, లక్షమమున నయ నడపి • రతి రథసమునన్. ౪౯౬

శా॥ శ్రీరామ ప్రభు శాత సాయక హతిం • జీకాకులై యేనుఁగుల్
తీజెన్ నేలకు వ్రాలె వారువములున్ • దేరుల్ రజంబయ్యెన్ గే
యూరాంచదప్పజముల్ తునింగె మకుట • ప్రోద్యత్సున్నరచ్చీరముల్
చేరెం ధారిణి గాల్లు త్రుంగె గుదులై • జీరాడె నాంత్రి చ్చటల్ ౪౯౭

క॥ మోటిన ఖడ్గాటని శూ, లాటని ధనురటని తోమ • రాటని గురుబా
హాటని మున్నగు దను వం, శాటని శ్రీరామ శర ద • వాటని నడఁగెన్. ౪౯౮

క॥ తగవే రూపొందిన గతిఁ, దగు రామ శరౌఘ మపుడు • తారాపథమున్
దగ దూసి చనియె నన మృదు, వగు తనువులఁజొచ్చి డుస్సి • యరుగుటయరుదే

క॥ చుట్టును ముట్టిన మూఁతలు, తెట్టెలుగాఁ గూల నేగు • దివ్యాస్త్రంబుల్
నెట్టన న్యాయసభను కడు, దిట్టలు కపటమునఁ బరులఁ • దిగుచుటఁ బోలెన్

క॥ ఖరుఁడను క్రూరాభిఖ్యుఁడు, ఖర గుణులగు నసురలెల్లఁ • గడజేటుటచే
గురు కోపి యగుచు శోణిత, శరధిని మందరము వోలె • జక్కన నిలిచెన్

తే॥ నల్ల కడలిని చనునొక • నావయనఁగ, నొప్పు నరదంబుపై నెక్కి • యుగదృష్టి
మిడుఁగుఱులు రాలఁజూచుచు • మింటసూర్య, కరణి నెలుఁగుచురామునికడకువచ్చె

చ॥ భువనము లెల్ల నొక్కపరి • బూది యొనర్పఁగ లేచు నగ్నినా
నెవడి నుతీక్ష్యుడై ఖరుఁడు • నిల్చిన యంత నుమేళు చాపమున్
దినిరి భువంబడంగ వడిఁ • ద్రెంచిన దోర్బల వీర్యశాలి రా
ఘవుఁడు నిశాత మార్గణ ని, కాయము లేర్చి ధరించి నిల్చినన్. ౫౦౩

క॥ అనల జ్వాలలఁ గురిసెడు, ననిల జవము గలుగు వాడి • యమ్ములు వేయిన్
జనవరుపైఁ బఱవఁగ నా, ఘనుఁడును నట్టివియ విడిచి • ఖండించి వెనన్. ౫౦౪

క॥ లోకైక నాయకుండగు, కాకుత్స్థుఁడు లొమ్మిదింట • గర్బురు నేయన్
వీకున వాఁడును నధుమనె, తేకువ ఖండించి నవ్వె • దిక్కులు వడఁకన్ ౫౦౫

శా|| దుష్టుండంతటఁ బోక మావచ్చుడసా ♦ ధ్యుండంచు మాయా విధా
వస్తుభుండయి మీఱి దావచ్చుడు స ♦ త్వస్మార్తి శోభిల్లు మ
శ్చేష్టుక్ మేఘమనక్ శరంబులను వ ♦ క్షింపంగ నిర్దిదతా
ధ్యుండు కామ్యుడు కిన్నఁ బూని ధనురా ♦ కృష్టిం బ్రకృష్టంబుగ్గ. ౫౦౬
మ|| ఒక బాణమ్మున పీని యాలము ముగిం - పొందితు నంచుక్ వెనక్
గ్రకచస్మార్తి శరంబు దొడ్డి నుణ మా - కర్ణంబుగా లాగఁ గా
ర్ముకముక్ ఫెల్లున వీలె నిర్జరులు మా - పూర్ణాశలుక్ గర్వముక్
నికటంబయ్యెనె యంచు జింతిలిరి వి - త్వేటాండటక్ లేమిక్. ౫౦౭

తే|| ధనువు విజుంగుట కొంటిమై - దనరుటకును, కలత నొందక రాముడు - క్షత్రిధర్మ
విధిని తన దీర్ఘ బాహుల - వెనుక నంతఁ, జూచి నిల్చిన వరుణుడా - సడి యెఱింగి

అ|| చెంత కేగుడెంచి - చింత వలవదంచు, దొలుత జామదగ్న్యు - గెలిచినపుడు
కొనుచు నిల్లడగను - తనయొద్ద నునిచిన, వింటి నంది యిచ్చె - విబుధులలర. ౫౦౮

అ|| విల్లు నందికొనుచు ♦ వినతిమై గే లోడ్చి, వంచి యెడమ చేతఁ ♦ బట్టి నంత
ధర్మదూరులైన ♦ దానవావళికెల్ల, నెడమ కనులు భుజము - లెగయ నడరె

అ|| త్రుటిని నారెగూర్చి - మరమున యమువంటి, వారు మెచ్చ నొడ్డి - పోరు నలిసి
ఖరుని రథము నూటు - కఱకుటమ్ములచేతఁ, దుత్తునియలు గాఁగఁ - ద్రుంచివైచె

తే|| అరద మట్టులు చెడె ఖరుఁ - డార్పటించి, చలము వీడక యంబర - స్థలికి నెగసి
రాము భుజిగిరుల మునుంగనా - రాచవృష్టి, మొగులుకై వడిఁగురియించె - మోతతోడ.

తే|| తగ్గుచున్న తూణము నుండి - యగ్గివంటి, శరములం గురియించెడు - ఖరుని చేయి
యక్షయ నివంగమందుండి - యందుకొనిన, యొక్క యిషువున రాఘవుఁ - డుర్విగూల్చె.

తే|| కుడికరము పడిపోవఁగ - నెడమ చేత, నొక్క యినున రోకలి గొని - యుక్కుమీఱ
వైచినంతెన జానకీ - వరుఁడు దాని, నడుమఁ దుండ్లుగా నొక కోల - నఱకివైచె. ౫౦౯

తే|| తాడరాని వినముగల ♦ దంప్రీలూడు, పాము బునపెట్టి నట్టులా ♦ బలియుఁడూర్చి
వృక్షమొక్కండు గొనిరాము ♦ వేయునంత, మొగి నొకేశరమున దాని ♦ నెగురఁగొట్టి.

మ|| వరగర్వంబున మాయలం బలిసి స ♦ పద్వీపముల్ సప్త బం
ధురలోకంబుల బాధసేసిన మహా ♦ దోషంబులం బొందఁగా
ఖరుమాస్తంబును పోలె వాని తలయుక్ ♦ ఖండించి శ్రీరామ భూ
వరుఁ డొప్పారెను మంచువో నలరు భా ♦ స్వస్థుండలంబో యనన్. ౫౧౦

తే|| ఖరుఁడు పడుటను గని సుర ♦ వరులుగూడి, యూడిపాడి యానందించి యడరిపొగడి
పారిజాత సుమంబులా ♦ పంకజాక్షు, మీఁద నొత్తుగఁగురియించి ♦ మిడిసినాడు. ౫౧౧

తే॥ ముఖులు చేరరా లక్ష్మణా॥ గ్రముండుముదము, సంసిఘోరయుద్ధమునకుఁ బ్రాణమొండె
వెడల నొంటిమై నున్నట్టి యొడలి వంటి, క్షోణిజాత యెదురుచూచు చోటికరిగె

ఉ॥ మింటికినేగి డాఁగు మిడి ధమేలపు సోఁకుల మేని నైతు దు
మృంటిన యంక్రియుగ్మము ము ధశ్రుల ధావనచేనెఁ దమ్ముఁ డా
యొంటికి నంటు ధూళియు వ్ర ణోత్థిత వేదఃపావ నిమ్మళం
బొంటఁ గవుంగిలించె నను ధవోనగఁ జక్కవచంటి సీతయున్. ౫౧౯

తే॥ ఒక ముహూర్తమాత్రంబునఁ నుక్కడఁగిన, యసుర రక్తవాహినులు దిగంతములకు
నడరెఁ గడలి ఘోషంబు నానమరులార్చి, పొగడరాముండు సంతోషమునుభవించె

తే॥ రావణుని చెల్లెల న శూ ధర్పణఖచూచి, చేతిగడుపు మోదికొని నిశ్చేష్టఁగుడిచి
ఖరునిపైఁ బడి నెత్తురు వజ్రవణబాలి, రోదనముచేసె గనుల న శ్రువులుదొఱంగ.

చ॥ మనసున నాన నుంచితిని ధమనవుపై నది ముక్కుదీసిసి
గ్గున మదిలోఁ దపించి మృతిఁ గోరన కోరక మిమ్మురేపి మీ
తనువుల మంటఁ గల్పితిని ధదారుణ కర్మము నాచరించితిన్
బనకుచు నింక నేవనికఁ ధబాల్పడుదాననొ యంచు నేడ్చుచున్. ౫౨౦

మ॥ జయమాలల్లాసు నాయుధంబులను హస్తంబందు సంధించు దు
ర్జయతొరక్కనులుం దదీయ కులముల్ ంఱింపిల్లు పాపంబులున్
క్షయముం జేయఁగఁబూని హర్షణఖ ర్షుం ధూమారుతంబట్లు వా
త్యయుఁ బోలెన్ మది తత్తఱింపఁ జనియెన్ ధద్రాచుంబలెన్ లంకకున్.

౭ మారీచ వధపటలము. (౨౫౨)

మ॥ బలవంతుల్ చనిపోక హర్షణఖ భా వంబందు చింతింపకే
జలదశ్యాప్యని మేసిసారు మదిలోఁ సంధించి లంకేశుండా
కలికిన్ రాఘవుడేవఁ గైకొను వహిం గావించుకొనిన్ మను
వ్యలలామున్ దగఁ బొందవచ్చు నను నూహంజీరెఁ దాలంకకున్. ౫౨౧

సీ॥ నశ్వరంబగు భవంబును సచరాచరముగ నృప్తించిన బ్రహ్మకై న
నరుడయి విజ్ఞాన వరమార్గమునను శ్రే, మంబొంది చేయుధ ధర్మంబువగిది
మయుని నైపుణ్యక ధర్మంబు పూర్తిగఁజెల్పు, రత్నఖచిత సభా రంగమందు
దిగ్దంతిదంతవి దీర్ఘభుజాంతర, సీమ పూర్వాది నాఁ జెలగుచుండ

తే॥ ద్వాదశార్క బింబమ్ము లిర్వదిగ నగుచు, వెలయుకరణిని కర్ణకుంఠలము లలర
బాహుపురి మణుల్ వింతలి బాహులందు, వహిషర్వత క్షిరాలంపగిది వెలుంగ. ౫౨౨

సీ॥ వ్యాఘ్రాజనుండు పీతాంబరుండును పంక, జాననుండేనొక వీనమేని
క్రంగిరహఁ బాలర నంగఁ జప్పిడివేల్పు, లొకలక్కయేమని యొదిగినిల్పవ

సన్నని నడుచులు ♦ సనహేమకుంభము, లెఱ్ఱసీరేఫల ♦ నెనగు కనులు

చెలువారు చెలువలు ♦ చెనయు నల్లకును నం, గని కిరీటాచిత ♦ ములులు వెలుంగ

తే॥ శేషమణి ఫణావళి యట్లు ♦ చెలంగుభజము, శరః జుక్కలన్నియుఁజుట్టి ♦ యలరుచుండ
గ్రహములను చుట్టియుంచిన ♦ కారవోలె, నిండురత్న హారంబులు ♦ సేటుగులుక. ౫౩౬

తే॥ సాటిలేని సరాక్రమ ♦ శాలులై న, రాక్షసుల రత్న మకుటముల్ ♦ రాయు కతన
నఱిగి యజ్ఞి మహిమ పొంది ♦ యడుగులందు, రత్నకటకముల్ మిక్కిలి ♦ రవమొనర్చ

తే॥ మూడుహారంబులందును ♦ ముఖ్యులై న, పెద్దలొనంగు నుపాయన ♦ బృందమనంగ
దేవతలు రాక్షసులు భక్తి ♦ దిక్కులందు, చల్లిన సుగంధ పుష్పనం ♦ చయమువెలయ

తే॥ ఇచట సీతక గనంగని ♦ యెఱిగి శిరము, లందు చేతులు జోడించి ♦ వందనములు
చేసి వరుసలు వరుసలై ♦ చేరి నిలిచి, కొలుచు విద్యాధరులు చుట్టి ♦ నిలిచియుండ

తే॥ చెప్పిదిస్త్రీల షయమై ♦ చెలంగుచున్న, దమ్ముగూర్చియే యనియెంచి ♦ తలరిమ్మెక్కు
వారు భయభక్తులును కల ♦ వారునైన, సిద్ధవరులు సింహము లట్లు ♦ చేరినిలువ.

చ॥ సచివులఁగాంచి పల్కిన వ ♦ చన్సులు తమ్ముగుఱి చి యంచు న
దుచ్చు ముదలక గ్రహింప మది ♦ గొంతుచు నిల్చి భజించు కిన్నరుల్
విచలితులై పరేతవిభు ♦ వీక్షణ గాంచిన జీవులం బలె
బ్రచుర వికంఠన స్థితికీ ♦ బాల్పడు నాగులు చుట్టి నిల్వెగన్ ౫౩౭

తే॥ దిక్కురుల గెల్చి భవ్రుడును ♦ తెగవొంద, వెండిమలనెత్తి స్వర్గంబు ♦ బెండువడంగ
నింద్రుని జయించు భజముల ♦ రుద్రకీర్తి, తుంబురుఁడు పాడి ప్రభుని సంతుష్టిపఱువ.

తే॥ విన్నె వారల కరములు ♦ వివశతిమెయి, తాళములు వేయ నారద ♦ తాపనేంద్రుఁ
డొప్పు మీఱంగ మాహతి చే ♦ నూని వాణి, విధిని వాయించి చెవులకు ♦ విందుచేయ.

ఉ॥ వారిధి నేత కల్పవిట ♦ పంబులఁ బూచిన క్రొత్తపూవులక
దీరగు పొన్నపూల గల ♦ తేనియతోడఁ బరీమళించు ప
న్నీరుగ్రహించి నుందరుల ♦ నెమ్మెయి సోకునొయన్న భీతితో
వారిధరాఖ్యం జెన్నెనంగు ♦ భస్మీకలం జిలికించుచుండఁగన్. ౫౩౮

చ॥ రకముగ బొమ్మిడికములు ♦ రాచుకొనం బడు మాక్తికావళుల్
వికసిత సూన మాలికల ♦ వ్రీలు లతాంత నికాయముల్ భువిక
చకచక రాలు మున్నె భయ ♦ సంభ్రమముల్ మది నూహ్మనంగ జ్ఞ
రుకొని సభాంతరంబును మ ♦ రుత్తుఁడు శుభమొనర్చుచుండఁగన్. ౫౩౯

తే॥ కంచుకులు పైఁడి బెత్తముల్ ♦ గలుగువారు, పలువురందందు నిల్చిన ♦ పారివులకు
క్రమముగావెండి బంగారు ♦ గద్దెలిచ్చి, శీఘ్రగతి గౌరవంబులు ♦ నేయుచుండ ౫౪౦

తే॥ రోమయుత చర్మదుందుభిఁ మ్రోగునపుడు, యముఁడు శూలదండాదుల నవలవీడి
కేల నోరుమూసికొనుచుఁ గ్రేవనొదిగి, నిలిచి ప్రశ్నించు కాలంబు నదెలుపుచుండ.

తే॥ తావినేయి కప్పురము ముద్దన మొనర్చి, నన్న ప్రతితో ముట్టించినరసులందుఁ
దామరలు పూచినట్టి పద్ధతిగఁ జెలులు, మించి దీపపంక్తులను వెల్లించు చుండ.

తే॥ కల్పతరులు చింతామణి న కామగవియు, నవనిధులు కోరినవి యెల్ల నవ్యములుగ
నిచ్చుచుండఁగఁ బ్రభునకు నీయఁదగిన, వేళయెఱిగి సురారు లర్పించుచుండ.

తే॥ కుండలములు మున్నగు మేటిమండఁములు, దట్టమగుకాంతు లొలయఁగాఁ బట్టవగలె
కాక రేయియఁ గలదెయ్యాలోకమందు, చూడఁడనుచునభ్యులువార్తలాడుచుండ

తే॥ గంగ కావేరి మున్నగు నంగనాళి, స్తన భరంబునఁ గొనులు నంచలింప
నడచి కెంకెల ఋక్షగ నంబుఁ బోలు, కుసుమ లాజాక్షతంబులు నోరిచల్ల.

తే॥ భావరాగ తాళంబులు పరిధివిల్లఁ, జూపరుల హృదయంబులు చూఁగ గొనుచుఁ.
గారు మొగుఱులఁ గన్ను మయూరమట్లు, మించి యూర్వాశి నభను నటించు చుండ

తే॥ దుర్భర తపంబుచేతను దోర్బలమునఁ, ద్రిజగముల జయించిన దశగ్రీవుఁడొప్పె
గలువకనులు ధనువువఁటికన్ను బొమలు, గలుగు చెలువల చూపులగములయందు.

శూర్పణఖుఁగొంచి రక్కసులు వాపోవుట.

తే॥ తలను కేలుంచుకొని రక్తధార వలన, నిండు చనులతో ముక్కుతోఁ గుండలములు
లేని చెవులతోఁ గార్మోగు ల్నెగడియుటుము, చొప్పునఁ తోలు నోటితోఁ జుప్పనాక

ఉ॥ డాలులు చుట్టఁ బర్వ మకు నటంబులు మిక్కిలి రాయ రాజు లు
ద్వేలముగాఁగఁ గ్రిక్కిఁజేయు నదీపిత శ్రన్ముఖశాలఁ జేరి క
ల్లాల పయోధి కై వడి వి లూన కుచశ్రవనాన యుగ్రతన్
తోలుచుఁ జేరవచ్చెను పి టుందన దైత్యులుగాంచి దూపిలన్. ౧౪౫

తే॥ అంకయందలి రాక్షస నలనలెల్ల, ముజ్జగంబుల జేసికి నముద్దు చెలెలు
ముక్కు వోగొట్టుకొనఁ దాల్చి మొనయఁగలరె? యెదురఁగడుపుమోదికొనుచు నేడ్చి

ఉ॥ అక్కజమంది కాంచి యను నరావళి యాయమతోడఁ బల్కఁగా న్నాధు.
ముక్కుయఁ దోఁపకుండుటను నమాతులు జేగుటువాఱ నూర్పుచున్
గక్కన మందుచున్ మెఱయు నకన్నుల నిప్పులు గ్రక్కుచీగతిన్
ఱక్కిన వాఁడెవఁడో గద నారా యని చేతులు నల్పుచుండఁగన్. ౧౪౬

ఉ॥ ఈగతిఁ జేసి యీలుటకు నెంచినవాఁడు సురేంద్రుఁడో మహా
భాగుఁడు బ్రహ్మయో హరియో భర్తఁడో యెవ్వఁడో యంచుఁ గొందఱున్

బాగుడడక మదిందలంచు ♦ వారలొనరు శాస్త్రపుల్ జగ
త్యుగము నందు లేక యిది ♦ పోలునె యేనికి? యంచు గొందఱున్. ౫౪౮

ఉ॥ రావణు చెల్లెలంచు విన ♦ రంబుగఁ దెచ్చినఁ దల్లి! యోర్పుమె
జ్జోవుమ యంచు బాదముల ♦ ముట్టుట మాని యిటున్నవర్తులే?
యేవగ నెవ్వఁడేని యిల ♦ నిట్టు లొచ్చగ సాహసించుచే?
కావరమంది చేసికొనెఁ ♦ గావలెఁ దానె యటంచుఁ గొందఱున్. ౫౪౯

ఉ॥ పాక విరోధి పేరుచెడఁ ♦ బాదము చొత్తుచు నున్నవాఁడు ల
క్షీకలితుండు చేవచెడి ♦ క్షీరపయోధిని పవ్వళించె గా
రీకమనుండు తారక గి ♦ రిం భజియించె నిటుల్పొనర్చువాఁ
డే కలుపాత్ముడో? తనకు ♦ నెంత దిటంబొకొ? యంచుఁ గొందఱున్. ౫౫౦

ఉ॥ ఊరును పేరులేని యొక ♦ యుక్కివుఁ డిట్టులు చేసెఁదెచ్చుమెఁ
బేరుగలట్టి వారు పిలు ♦ వీఁగకొనరురే? అంపులాఁడి యీ
స్వైరిణి వంశక్షీరి చెడఁ ♦ బాపిన దంచు ఖరుండె యెక్కతో
సారు చెడంగఁ గోసి యిటుసాగఁగ నంపెనో? యంచుఁ గొందఱున్. ౫౫౧

తే॥ తాపమునఁ గ్రుంగి సోలు త్రి ♦ దశుల పోల్కి, దెబ్బ దినని వారలు మతిఁతెరలువారు
మూఁడు జగములు నశియించు ♦ ముహూనర్పఁ, దలఁచినారనికొందఱుఁతలఁచినారు

ఉ॥ నూతన కల్పమింక భువి ♦ నూల్కొను నంచుఁ దలంచికాక యీ
పాతకముం బొనర్ప మగ ♦ వారలు పాల్పడ శక్తిమంతులే?
యాతత నిష్ఠమై వనుల ♦ యందు తపంబొనరించు తాపన
వ్రాతము పొందు కోప దవ ♦ భారతరస్థితి యంచుఁ గొందఱున్. ౫౫౩

పౌరస్త్రీలు చుప్పనాకంగాంచి వలవించుట

చ॥ వలుకుచు నుండ లంకఁగల ♦ భామలు గాజులు మ్రోయఁ బల్లవం
బులఁ దలపించు హస్తములు ♦ పొక్కఁగ నల్పుయఁ జేమిరిడ్డ పా
లలలిని నిల్పు లేమిని ప్ర ♦ లాపము లాడుచుఁ బాటు తెంచుచున్
బెలుకుటఁ గాంచి రే మనుభ ♦ వించితే? యంచుఁ గవ్రంగిలిండుచున్. ౫౫౪

తే॥ పటహా వీణా మృదంగాది ♦ బహుళ రవము, తక్క వేటు నినాద మెఁత్రఱిని లేక
విభవముల నొప్పు లంకలో ♦ జెక్కుగోల, నాఁడు మొదలయ్యె నాచుప్పనాతి కతన.

ఉ॥ మధ్యము లొప్పు గిన్నియల ♦ మధ్యమునం దిరుగాడు తుమ్మెదల్
మధ్యముమీఁది డెందమొక ♦ మార్గము వట్టఁగ దై త్యనారులా

యుద్యమముల్ తృజించి నెఱుఁగి యోడికలంబలె నీరుగార్చి వి
ద్యుద్యుత వారిదప్రతతి యోజ నలందురి రొక్క పెట్టునన్. ౫౧౬

తే॥ విభులపైఁ బోలయల్కలు యీడి కుండు, కతన నెఱుఁగ బాఱిన కసుల్ యీడి కలఁకఁజెంది
మఱియు నెఱుఁగ కన్నీటి యీడి లొప్ప, శూర్పణఖ పాదములఁ బడి యీడి స్రుక్మీనారు

తే॥ తమ శిఖల యందు వచ్చులు దాల్చుకరణి, బోఁక మాకులశిఖరముల్ పోలుచుచుండ
మణుల గొలుసుల యుద్యోగంబు యీడి మలయనూగు, చెలులు పిసిగి వీధికివచ్చి యీడి చేరినారు

తే॥ ఒలయఁ బెనఁచిన విభుల బా యీడి హువుల వీడి, మీసములఁ బోలుకన్నులఁ మిట్టిపడెడి
ముత్యములఁ బోలు బాష్పము లొప్పరలుచుండఁ గొందఱాయమఁగనిలోనఁ గుమిలినారు

తే॥ నైరిభీకరాయధముల యీడి వలువాడు, భువన విజయుండు దైత్యుల యీడి భుండు దీని
నెఱిగెనేని జగములెల్ల యీడి నేమి యగునో, యనుచు నేల దొరలి చాలఁ యీడి బసవినారు.

తే॥ మధు మదంబున పోలిన యీడి మగువలెల్ల, మగల వలని సౌఖ్యంబులు యీడి మఱిచి కేళ
బంధములు వీల నీవులు వదల జనులు, త్రుళ్ల నడచుచు నేడ్చిరి దొరలిరచట. ౫౧౭

తే॥ తారగిరి లీలనెత్తిన యీడి దైత్యులెల్ల, లిట్టి గతి నొందెనే యని యీడి యేడ్చి కేళ
పాశములు వీడఁ గెంగేల యీడి వలుడ చనుల, మీఁద మోది కొనిరి వంతఁ మీటుచుండ.

ఉ॥ రావణ పాలితం బయిన యీడి రాజ్యమునందు మృగంబులేని ము
న్నేవగఁ జింత నొంద విటు యీడి లేర్పడ నేడిక నేమి యబ్బునో?
ప్రేమడి పోయఁ గీరుతులు యీడి బాధలు నొందఁగ నుంటి మంచు నే
త్రావిల బాష్ప పూర్ణలయ యీడి యంగదలం బడి నొచ్చుచుండఁగన్. ౫౧౮

శూర్పణఖ రావణుతో మొఱుఱుడుట

తే॥ పలువిధంబుల లంకలోఁ యీడి జారు లడల, సభను నిల్పిన వారును జాఱఁ దలఁపఁ
గొండక్రింద జేరిన కార్మక యీడి గులు విధమున, నంగనాచి రావణు చర యీడి ణములవ్రాతె.

క॥ కులగిరులు గదలె శేషుండు, తలలను వంచెను తమంబు యీడి దశదిశ లలమెన్
దలఁకుచుఁ రవియుం బఱచెను, తలరెన్ దిక్కురులు తలలు దాచి రమరులున్. ౫౧౯

ఉ॥ అంగదముల్ చెలఁగెడి భు యీడి బార్గముల్ వడిబూరటిల్లఁ బై
నంగడి జ్వాలలం గురియు యీడి చతుల చెంగట వక్రదండముల్
వంగి రహింపఁగా భుకుటి యీడి ఫాలము దాఁకఁగఁజూచు రావణున్
ముంగలఁగాంచి నేవల న యీడి మున్నతిఁజేయఁగ జంకిరెల్లరున్. ౫౨౦

చ॥ పితృపతితోడ వేలుపులు యీడి భీకరవృత్తిగాంచి నేడుదు
ర్గతి మనకో ముఱోకొ తో యీడి అంగద యందుఁ దపించి జీవనం

- తతులును నేహులై నిలుక * వచ్చినడంకుచుచండ భూజనుల్
మతిచేసి యేనిచేన్మఁ దరిమార్చునొకో యని తూలుచుండఁగన్. ౫౬౭
- ఉ॥ మూసిన మాన్యకండరల * ముమ్మరమై నొగగ్రమ్మ రోమముల్
మీసములున్ గొప్పగొన * విక్రీణి యూర్పుచు నొడునొక్కిపెన్
రోసముతోడ దండముల * రోచులు విక్కులఁమాట మేఘ గ
చ్చానమ వాక్కులంగిసి * రావణుడెవ్వరి చేప్తయిద్దినాన్. ౫౬౮
- చ॥ అనిచి గాచువారు కుసు * నూనుని పోలినవారు భూమిపై
వివరిన నాగలోకము * దేహముగల్గిన వారిలోన నీ
దేవరును లేనివారలు న * శేషులు కానకు నచ్చి కత్తితోఁ
దిచ్చుచుచు న్నైకామ భవ * దీయ యశంబును గోసి రుద్ధతిన్. ౫౬౯
- చ॥ నుచుజలొనర్చిరం చనర * మానిని పల్కుఁగ విట్టునప్పి యే
మరి వచియించితే యని ద * శాన్యుఁడు కన్నుల నిప్పులుల్లఁ గా
నినిఁగనుఁగొంచు నల్పులఁ * మేదినివారలఁగూర్చి నీవు ప
ల్కునదిటులా? యనంగతము * గ్రొచ్చక సత్యమునే వచింపుమా! ౫౭౦
- చ॥ అని దనుజేంద్రుఁడొడఁ జెలి * యల్వచియించును మారుఁబోలువా
రును దృఢబాహున త్వముఁ * గ్రుంగఁగ మేరువు నూడ్వఁజాలువా
రని పలుకంగనేల? విలు * నమ్ములచేక్షణమాత్రలోన నీ
వజ్ర భవాండమెల్ల నుల * భంబున బూదియొనర్చ నేర్పరుల్ ౫౭౧
- చ॥ మునుల యెడన్ విధేయులు ప్ర * పూర్ణనిశాకరు వంటి కాంతి మం
డన ముఖు లుల్లసిల్లు నలి * నంబులఁబోలిన నేత్రయుగ్మముం
దనరినవారు కోమల ప * దంబులు చేతులు గల్గువారు న
న్మని జనులందు వారికి న * ముల్ గలరే త్రిజగంబు లారయన్? ౫౭౨
- ఉ॥ నారలు దాల్చినారు చర * ణంబులఁ బెండరముల్లలారు వి
ల్వీరులు జన్మిదంబు దగి * లించినవారలు సత్యవాక్యులున్
శూరులు సీతు లొబడరు * చూడ నినుం దృణలీలనెంచు వా
ర్ధీరులు శాస్త్రమట్లు తుది * తేలని యక్షయ తూణధారులున్. ౫౭౩
- ఉ॥ వారలఁ జేరి మాని జన * వర్యులు రాక్షసబాధమున్గి యు
న్నారము క్షీంద్రియ ప్రకట * సంబగు జ్ఞానములేనివారమై
నారము కావరే యనుడు * నాకవిరోధులఁద్రుంచి భూమి ను
ద్ధాని సేయువారమని * దారుణమైన ప్రతిజ్ఞ చేసిరిన్. ౫౭౪

మ॥ ఒకచో నిద్దటు మారులీ భువనముం ధున్నారు సత్యంబువా
రికి విల్విదైన మించు వారలు గలా ధే యన్నిలోకాలి వా
రికి నీడై తగు వారలుం గలుగరీ ధృష్టితలంబందు వా
రొకరొక్కండై త్రిమూర్తి సన్నిభు లహో ధృద్ధక్రియా పారగుల్.

తే॥ ధరణి యెల్ల నేకచ్ఛత్రం సరణినేలు, ధర్మపరతంత్రు దశరథుం తనయులైన
వారు నిర్లోపులగు వారు ధ్రువనియాజ్ఞ, గాన నున్నారు రామ ల ధృష్టులనంగ.

చ॥ చెలియలి నాసికా దునియఁ ధేసిన వారు సరుల్ సజీవులై
వెలయుచు నున్న వార లట ధివి మఱియేటికి నేను గల్గియా
తులువలు తెంపుమై వనులఁ ధిచుచునుండఁగ సిగ్గువీడి యి
య్యల మనినాడ నంచు దను ధేంద్రుఁడు మండ మనంబులోపలన్. ౫౭౭

చ॥ పెలుకుట లోకముల్ గెలిచి ధిభీకరతేజుడనై సమస్తమున్
బాలుపుగ నేలు నాకుఁ దుదిఁ ధిబాందిక నబ్బె సహఖ్య కీర్తికిం
జెలువగు స్తోత్రపాతములు ధిచిచ్చన మాడ్చితి లోకమంతటన్
గలిగినవీరులం దునిమి ధికాల్చిన నీ యపకీర్తి మాయునే? ౫౭౮

ఉ॥ శాశ్వతనిద నా కునుపఁ జాలిన మానవు లుండిరంట! నా
కీశ్వరుఁడిచ్చు కైదు వొక ధిఁబెచ్చినదంట! సరుల్ సజీవులై
నశ్వర మొంద కుండిరంట! ధినాకును వింశతిబాహులుండె నీ
విశ్వమునందు నేను నను ధిబృందముతోడుత నుంటిఁ జెల్లరే!

మ॥ మనసా! మాయని క్రొత్తనిద మన వం ధిశంబందుఁ బ్రాప్తించెనే
యని లజ్జంబడి కుందులేల? యవదూ ధిఁత్యంతమున్ మోవఁజా
లినకేలుం దల లిరవ్విదిం బదియు నో ధిం దార్థ్యన త్వంబుతో
డనె యొప్పారెడిఁ గ్లేశమందకుము హృ ధివృద్ధముల్ పొందుమా. ౫౮౦

చ॥ అని వికటంబుగా నగి న ధిహాయబలంబులు లేని యిద్దఱ
ట్లనువుగఁ గానయందె నడ ధియాడ ఖరాదులు శౌర్యమానవ
ద్దనుజులు వారిఁబట్టికొని ధిదారుణభంగిని చీల్చిమింగ కి
ట్లనువు పడంగ వీడిరాకొ? ధియన్నఁదదగ్రజఁ గాంచి ఖన్నయై. ౫౮౧

తే॥ కనుల బాష్పప్రవాహముఁల్లార్చునదియు, వక్షముం బాఁదుకొనునదిఁవసుధఁబారలు
నదియు నగు శూర్పణఖనైతి ధియందుచేతు, లుగచుకొని వారలేడ్వ వఁచించెనిట్లు.

ఉ॥ నాయవమానమున్ దనుజ ధినాయకు లెల్లరుఁ గాంచి క్రుద్ధులై
ధూయనినీతులం దునుమ ధిసప్పుడ సాయుధులై ఖరాది నం

నేయులు వచ్చిచుట్టి సర + సీజదభాతుని యొంటి వింటిచే
నాయమరావతిఁ గదిసి + రక్కిట! యొక్కముహూర్తవేళలోన్. ౫౮౩

ఉ॥ పూహబలంబుచే నడరి + యుర్వరగల్గిన దైత్యసైన్యసం
దోహముతోడ నాఖరుడు + దూషణుడుఁ ద్రిశిరుండు దోన్సమి
ద్దోహాలు లొక్కమానవుని + దోర్మలనంపదచే నశించి ర
యూహవమంద యన్న విష + యంబునకై యొడలుం జెమర్పగన్. ౫౮౪

చ॥ కలిగిన కోపచింతలు వి + కావిక నేయుచు వహ్నివర్ధిలన్
జలికిననేయివోలెగడుఁ + జీదఱ వృద్ధియొనర్ప వారలి
ట్లుకను నీదు ముక్కుమొద + లంటఁగఁ గోయఁగ నీవు వారికిన్
జలిపిన నేరమేమి? యది + చయ్యనఁ దెల్పుమ యన్న నామెయ్యన్. ౫౮౫

శూర్పణఖ సీత చెలువమును ప్రశంసించుట.

మత్త॥ వేరిచేతను వ్రాసి చూపఁగ + వీలుకాని వరాంగుతో
సారనంబును వీడి వచ్చుచు + శంపనుండియె కౌను బం
గారు నుండి శరీరముం బథ + కంబుగా గ్రహించి యా
కారు కానను చేరు కామిని + కై జనించెను నావుడున్. ౫౮౬

మత్త॥ రామ యెవ్వరి కాంత యంచును + రావణుం డను సంతలో
నామె యిట్లుఁ బల్కుమాటల + నార నారసి చూచు కొ
మ్మామనోహరి గబ్బిగుబ్బలు + హాటకోఖలు పాదముల్
భూమి నోచిన భాగధేయము + ముగ్ధనామము సీతయా ౫౮౭

చ॥ భ్రమరుల గీతముల్ తెలిమ + రందముఁ బోలిన తీయనైన వా
క్యములు సుగంధకేళములు + గల్గి సురాదులు సంస్తుతించు చం
దముగల లక్ష్మీయుం దన యు + దాత్తతకుం దగు చేటి కాదనన్
బ్రమదమనోజ్ఞకత్వములు + పల్కెద నంటయు మౌఢ్యమే యగున్. ౫౮౮

సీ॥ వ్రాలిన కేళముల్ + వర్షధారలఁబోలు, మృదు పదంబులు ప్రప్తి + క్రియనుపోలు
వ్రేళ్లు మేలైన + విద్రుమంబులఁబోలు, సాగసైన వాక్కులు + సుధనుపోలు
వదనం బలోపహా + పద్మంబుఁ బోలును, కడలికంటెను మించి + కనులు వెలయు
కందర్పఁ డామెను + కాంచి తపించి ని, క్కచ్చిగా మాటాడఁ + గడఁగియె చుమి

తే॥ దీర్ఘరోగవృథను పొంది + దినదినమ్ము, గార్వ్యముంబొంది సఫలతఁ + గాంచునీ
మాఁడి మనీయయి తుది రూపు + మానెఁగాక, హరునికంటిమంటనశించెననుటకల్ల.

చ॥ పగలు వసించు స్వర్గమును ♦ బాగుగాఁ జూడు ఫణామణిచ్ఛటల్
జిగిగల నాగలోకమును ♦ చేరికఁ గాంచుము కంధి మేఖలా
జగముఁ బరీక్ష సేయు మెటఁ ♦ జక్కనఁ గన్నను కాంచ లేవ య
మృగువ ధరిత్రిలోనిదె ను ♦ మా నిలింప సశక్యమే యగున్. ౫౯౦

చ॥ భుజములఁ గూర్చి పల్కుచున? ♦ మోమును కన్నులఁ బల్కురింతునా?
నిజముగ సారె గుబ్బులన ♦ నీటగు చన్నులనే వచింతునా?
గుజగుజ నాడు కొట్టుకొని ♦ కొంతుచు నూరక యుంటగాక ప
ల్కుఁ జనదు రేపె కాంచెదవు ♦ గాని మఱొక్కటి విన్ను పల్కెదన్. ౫౯౧

సీ॥ బామలు శరాసన ♦ మృను పోలు నన్నను, కనులు కుంతంబుల ♦ నెనయు ననిన
దంతముల్ ముత్యాల ♦ బంజర జెనయు నన్న, విద్రుమంబుల నేలుఁ ♦ బెదవులనినఁ
దొడ లంటి కంబాల ♦ దొరయన వన్నను, కమతంబువంటి మీఁ ♦ గాభలనిన
ముక్కుచందము నువ్వుఁ ♦ బువు సరి యాననఁ, గంజంబు సాగసై న ♦ కంబువన్న

తే॥ పలుకు సరిపోలుఁగాని త ♦ ద్వస్తు తత్త్వ, మెన్న సరిపోవునే? వరి ♦ తృణముఁ బోలు
ననుట పొనఁగునె? యుపమలయ్యనుపమాంగి, కెచటదొరకును దై త్యకుఁ లేశచెపుమ

తే॥ ఇంద్రుఁ డింద్రాణిఁ బడసె మ♦ హేశుఁ డుమను, పడసెహరియు రమాసతిఁ బడసె నీత
సీవుఁ బడసితి వారికి - నేడ నుఖము, నీకనుఖము నిజంబుగ ♦ నిర్జరారి! ౫౯౩

తే॥ ఒకఁడుసామేననుంచెవేఱొకఁడురమున, నుంచె మఱొకఁడాన్యంబున ♦ నుంచుకొనియె
సీవు సౌందర్య నదనయా ♦ నెలఁతఁగొన్న, నెచట నుంచి నుఖంతువో యెఱుంగరాదు.

చ॥ తరుణిని సీవు గాంచిన ప ♦ దంపడి నేలను నిల్వబోవు నీ
యరవగు నెల్ల సంపదల ♦ నుగ్మలికై విడువంగలాడ వె
ల్లర కగు మేలు నీకమర ♦ లాభము నేగలిగింతుఁగాని నీ
గరితలకున్ నుదుఁఖ తతి ♦ గల్గఁగఁజేయుదుఁగాదె చూడఁగన్. ౫౯౪

ఉ॥ వేటపు లోకమందు పృథి ♦ వీ తలమందును కల్లుస్త్రీల గ
ర్భాల జనించినట్టి జవ ♦ రాలదిగాదు సురాసురుల్ మహా
భీలముగాఁగఁ జిల్లుతటి - ద్విపవతీపతి పంకజాసనన్
జ్వాలఁగఁ జక్రిచ్చెనని ♦ భూమియు దీని నొసంగె స్వర్ధమై. ౫౯౫

ఉ॥ అంబుధి మేఖలా జనము ♦ లొననఁ దుమ్మెదలాడు క్రొమ్ముడిం
డంబుగఁ గల్గు రాఘవు ప ♦ డంతంక యన్ హరిణంబుతోడ నీ
వింబుగ నాడు మేను కని ♦ యేదగ నాడఁగ నీదు ఖడ్గ న
త్వంబు జగంబెఱుంగ నిన ♦ వంశ్యుని నాకు నొసంగుమా రహిన్. ౫౯౬

చ॥ ప్రజనులు చేసియుకొని నిధిని ♦ దాటుగ లేరు లభించు వేళల
భ్యవడు నమస్తముకొని చొరకు ♦ నన్నె లభించని వేళలందు ల
భ్యవడపు చేతు లిర్పదియు ♦ నాన్యములుకొని బడి పీనమా నురం
బు పెడనినట్టి భాగ్యమును ♦ పొందుట నీ విడమిందనే నుమి. ౫౯౮

ఉ॥ సీతను గొంచు నీకడను ♦ చేర్చుదలందియె పట్టబోవదు
రూపుడు లక్ష్మణుం డకట! సంభ్రమ మందుచు నడ్డువచ్చి వే
వే తొలి ముక్కుగోసె మను ♦ వేచెడిపోయెను నీకు డెల్పిత
ర్వాతనె ప్రాణము ల్వదల ♦ భావన చేసెతి నన్న! నాపుడుకొ. ౫౯౯

రావణుడు సీతచందముపని విరాళిచే బరితపించుట.

సీ॥ కోపంబు పీర్చుంబు ♦ గురుతరమానంబు, బలినన నెంజిలి - బలమువలన
బాపంబు పండు తా ♦ వలమున సంపదల్, తొలగిన కరణిని ♦ తొలగిపోయె
దీపంబు మఱియొక ♦ దీపంబుతో జేరు, నపుడుండు రీతిగా ♦ నాదలోని
తాపంబు కామంబు ♦ తనరనొక్కటియయి, ప్రాణంబునంద యె ♦ ప్పారఁ గలిసె

తే॥ ధరణిజాతను మఱవని దైత్యరాజు, ఖరుని మఱచె జెల్లలి ముక్కు ♦ తఱిగినట్టి
స్వపుల బలమును మఱచెను ♦ నిందమఱచె, బ్రసవశరునిచే పూర్వశాపమునుమఱచె

చ॥ జనకజ నామముకొని మనము ♦ జక్కన నొక్కటియై లయించు నా
వెనుక నొకం డొకట్లు విడి ♦ వేటాక దానిఁ దలంప వేటుగా
మనమొకఁడుండునే? మఱచు ♦ మార్గమిఁకెయ్యది? పండితాళిక్లే
మనము నడంచు జ్ఞానమది ♦ పూడగఁ గాము జయింప శక్యమే? ౬౦౦

క॥ లంకాధిపతి మయూర వి, శంకట గమనకొని మహిజ ♦ సాధింపక పు
న్నంకిలి పడు నెడఁదఁ గడుకొని, నంకట పడి యెండ వెన్న ♦ చందంబందెకొ. ౬౦౧

చ॥ తనవిధి బల్పిచే జరుగఁ ♦ దగ్గ పరిస్థితిచేత లంకకుం
బనుపడు చేటుచే మతియ ♦ వారణ సంభ్రమ మొందుచుంటచే
జెరిగిన దొడ్డు కామరుజ ♦ చెల్లఁబఠింపని మూర్ఖుఁ డజితం
బానరుచు చెట్టకై వడినె ♦ పూవులు పండులు గాఁగ వర్ధిలెన్. ౬౦౨

ఉ॥ బంగరుబొమ్మ సీతఁ దన ♦ భావమునం జొరనిచ్చు త్రోవచే
బంగిని ద్రావు వానిక్రియ ♦ భ్రాంతిని మై వివశత్వ మొందుటకొ
రంగుగఁ గాంచి మారుడు శ ♦ రంబుల నొంప నమర్థుడయ్యె వా
నిం గొను కామభావనె ♦ నిల్చె బలంబు కుదించు శక్తియుకొ. ౬౦౩

చ॥ కొలువును వీడె రావణుడు ♦ కూరిమి దీవనలిచ్చినారు పె
ద్దలు చెల్లువల్ నుమంబులను ♦ దందడి జల్లిరి శంఖ దుందుభుల్.

చెలగె నభానదుల్ చనిరి ♦ చెడ్డ మనంబు తపించి తొందరం
జలువగ హేమరత్నమయ ♦ సాధముఁ జేరె సురారి చింతమై. ౬౦౫

మ॥ సుమతల్పంబులఁ జేరకే నతులపైఁ ♦ జూడ్కిం బ్రసారింపకే
ప్రమదారత్నము లుల్లసిల్లి పలుకం - బల్కింపకే యొంటిమైఁ
దమి నొండొక్కట నిల్చి నీతపయిఁ జి ♦ త్రంబుంచి తా విన్నత
ద్రమణీ యాంగములన్ స్మరించె మది నం ♦ తాపంబు పెంపొందఁగన్.

మ॥ తొలఁగింపగ నశేషమా తమి మదిం ♦ ద్రొక్కాడి యుట్టుఁతగాఁ
గలఁగింపంగఁ బరీమళ ప్రసవ నం ♦ ఘాత ప్రకీర్ణస్ఫుర
తలిమం బందలి పూలువాడి యొడలుం ♦ దప్తంబుగాఁ జిత్తమున్
మలఁగం బ్రాణము తల్లడిల్ల మఱిఁగెన్ ♦ మారప్రహరంబులన్. ౬౦౬

ఉ॥ చల్లని గండముం గినల ♦ సారభ పుష్పములన్ వెలందుకల్
మెల్లనఁ గొంచుఁదేర నవి ♦ మించిన నిప్పగు మందుచే నొడల్
తల్లడ మందు రీతిఁ గడుఁ ♦ దాపముఁ గూర్పఁగఁ గొల్మిగుంట రా
జిల్లెడు నగ్నినా మిడుఁగు ♦ చిందఁగ నూర్చుచు నుమ్మలించుచున్. ౬౦౭

చ॥ మునుపు మనంబు నెమ్మదిని ♦ పొందిన రావణుడిపు పాపమున్
దనికెడు నిందయుం బగయుఁ ♦ దా మది నెంచక యబ్ధి కుంత మా
ర్గణ హరిణోత్పలంబుల హా ♦ రంగు జయించిన కన్నులొప్పు నా
జనకజఁ గాంచఁ గోరి తమిఁ ♦ జాలఁ దపించె మనోజవేదనన్. ౬౦౮

తే॥ దిగ్గజంబుల నొంచిన ♦ ధీరుడఁపుడు, తరువులం దొలిచెడు బెండు ♦ పురువులీలఁ
గంతు తూఁపులు తనదు వ ♦ తంబుఁ దొలువఁ, గుంది సోలి కుమారిలిక్రంగి కూలె.

తే॥ ప్రసవముల తోడి లేఁగొమ్మ ♦ వంటిదొకతె, వచ్చిమదిఁ జేరెనని భ్రమఁపడెడియసుర
వరుఁడు మరు నమ్మువలె నెదఁప్రయ్యసోకు, మలయ పవనునిపైఁజాలఁమండిపడును.

తే॥ పొక్కిహారలి కర్తవ్యతా ♦ మూఁఁడుడైన, రావణుఁడు లేచి వడిఁ బలురకములైన
వీణలను కేరు పలుకుల ♦ వెలఁదులెదుర, దీపికలు గొని రా నొకఁతోఁపుఁజేరె. ౬౦౯

సీ॥ మానిచెట్లకు హీర ♦ మణులు పనసలకు, మాణిక్యములు పోక ♦ మ్రాఁకులకును
నీలముల్ కురువింద ♦ మోలి సాలములకు, గోఁగుల కరవింద ♦ రాగమణులు
నరఁటి కంబములకు ♦ మరకత రత్నంబు, లేపి భూజములకు ♦ హేమరాశి
పాటల తరులకుఁ ♦ బగడముల్ పున్నాగ, ములకును శిశికాంత ♦ ములును నారి

తే॥ శీఘ్రములకు వెండిని పోల్చుఁ దేలుఫలము, గల వేమిన్నంటఁ జెరింగి పూఁపులకుఁబ్రక్క
రిక్కలకు వేర్వేగనరాక ♦ నిక్కియున్న, వనమునం దొక శయ్యపైఁ వంఠఁజేరె. ౬౧౦

రావణుని విరహాశాపము.

మ॥ ఖల పుష్పంబులనుండి వచ్చు మధువుకా ధాటంబుగాఁ ద్రావుచె
ల్నలు పైకంబులు బంధరంబులును చి ధాటంబుగాఁ ద్రావుచె
పలుకుతే రజ్జులు మాని దానవ జగ ధాటంబుగాఁ ద్రావుచె
డలుకం బూనునొ యంచు మూఁగల క్రియకా ధాటంబుగాఁ ద్రావుచె.

చ॥ శరీరముచేత గాలియును ధాటంబుగాఁ ద్రావుచె
చశరని తూపులుచ్చి యెడ ధాటంబుగాఁ ద్రావుచె
బ్రహ్మన మింతలేక సఖ ధాటంబుగాఁ ద్రావుచె
శరీరము వోయె భీతిమెయి ధాటంబుగాఁ ద్రావుచె.

ఉ॥ లావగు పెద్ద మూఁడులు శి ధాటంబుగాఁ ద్రావుచె
ప్రావగు మండిపోయెనన ధాటంబుగాఁ ద్రావుచె
చేడిఁ బల్క శక్యమగు? ధాటంబుగాఁ ద్రావుచె
త్రావిన మందులుం గలవె? ధాటంబుగాఁ ద్రావుచె.

చ॥ అతని మదిం జనించిన స్మ ధాటంబుగాఁ ద్రావుచె
వెతల భజించి యెడయును ధాటంబుగాఁ ద్రావుచె
ముతువునె దెండియన్న నది ధాటంబుగాఁ ద్రావుచె
ముతువును కాల్చుచున్నది ధాటంబుగాఁ ద్రావుచె.

తే॥ దైత్యచంద్ర! మీయాజ్ఞను ధాటంబుగాఁ ద్రావుచె
ముతువులెవ్వయుం జనికెరా ధాటంబుగాఁ ద్రావుచె
విచటసాకుం, దఱిమి వేయుండీభటులార! త్వరగననియె.

చ॥ వలదను నంతలోనె ముతు ధాటంబుగాఁ ద్రావుచె
గులవలె సర్వసంగములు ధాటంబుగాఁ ద్రావుచె
బలువగు రోగముల్ జనన ధాటంబుగాఁ ద్రావుచె
కలియును దప్పిలేని దివి ధాటంబుగాఁ ద్రావుచె.

చ॥ ధరణిని వేడియుం జలియుం ధాటంబుగాఁ ద్రావుచె
రృగముగ నేయిలేక ప్రఖ ధాటంబుగాఁ ద్రావుచె
త్రగముగ మండె గాలమది ధాటంబుగాఁ ద్రావుచె
మృగముగ మంట జ్ఞానమున ధాటంబుగాఁ ద్రావుచె.

ఉ॥ ప్రబ్ధిన మబ్బు నాఁ దనరు ధాటంబుగాఁ ద్రావుచె
బబ్బిన పూలమాలల హి ధాటంబుగాఁ ద్రావుచె
జొబ్బిలు చందనంబు నిడి ధాటంబుగాఁ ద్రావుచె
రుబ్బిన గొబ్బునం బఱచి ధాటంబుగాఁ ద్రావుచె.

చ॥ అలుకయె శీలమై తగు ద + శాన్యు పురంబు పయిక్ భయంబునం
బాలయక యవ్వలం దొలగి + పోవు నిశాకరుఁ గాంచి రక్కసుల్
పిలుచుచు నున్నవాఁ డసుర + వీర వరేణ్యుఁడు రావణుండు నీ
వలుకక రమ్ములెమ్మన హృ + దబ్జము ఝల్లన లేచె మెల్లనఁ. ౬౨౨

శా॥ శంకం బొందుచు వెన్నెలల్ పరపు నా + సంధ్రంబుపై నిల్చి తా
సంకోచించుచు గుండ్రనఁ వదలి ముక్ + శాత్రవ్యుచే నొచ్చువాఁ
డంకాపాంకముతోడఁ దగ్గ యదనఁ + దంకించు చందాన నే
ణాంకుం డప్పుడు దోచె రావణునకుఁ + యామ్యేశు తోయంబునఁ. ౬౨౩

ఉ॥ అంబరవీధి వచ్చి కిర +ణావళి పర్వఁగఁ జంద్రుఁడొప్పె మో
హంబుధి మున్న నాతఁడు శ + శాంకుని దూషణనేయుచుండ ట్టి
రాంబుధిఁ బవ్వళించిన ము + రారి తఱిం బరికించి దైత్యరా
డ్డంబర జీవము ల్గొనఁ గ + డంగి విధించు సుదర్శనం బనఁ. ౬౨౪

మ॥ తన పుట్టింటనె చెంతనుండు సుధ మో + దం బారఁగఁద్రాచి చ
ల్లన వ్యాపించిన చంద్రువెన్నెలలు, క + ల్కం బాటి రక్తాక్షుఁడై
జనిత భూకుటి ఫాలభాగఁడగు దో + మాచార భూజానికిఁ
దనరెక్ వహ్నిఁ గరంగు వెండిఁబయిఁ జిం + దం బోయు చందంబునఁ.

శా॥ భూరిపాభ్రవమై రమాలలితమై + పుణ్యంబు నిండారు కే
దార శ్రీమిథిలేశు నల్లుడగు నీ + తానాఘ సౌందర్య పా
థోరాశిఁ వినినంతనే కడచె నం + తోషంబు మాడించె ర
క్షోరాట్చంద్రము నద్ది మానితు రిపు + శ్లోకంబు చందంబునఁ. ౬౨౬

ఉ॥ శూరులు ధర్మరాజు మది + స్రుక్కఁ దపింపఁగఁజేయు రావణుం
డారభటించి నా తలఁపు + నారసి చల్లని చంద్రుఁడెమ్మనఁ
గ్రూరివిషంబు గ్రక్కు పెను + కోటలఁ గల్గిన త్రాచువఁటి యీ
నూరుని దోడితెచ్చిన ప + సుల్ బలుశంతలు వారలేరనఁ. ౬౨౭

ఉ॥ నేవకు లంగముల్ ప్రిదిలి + శీర్ణతనొంద వడంకుచుం బ్రభూ!
దేవరయాజ్ఞ లేని యొరుఁ + దెచ్చుట పల్కఁగఁ బోలునేమి? రా
జీవ హితండు తేరిపయిఁ + జెందక రాడిటు క్రూరచేష్టలఁ
మైవడి నేచు నాతఁడు వి + మానయుతుండగు చంద్రుఁడే యనన్. ౬౨౮

చ॥ పరిణతి నీరసంబయిన - భామలపొందున కిచ్చగించి నం
బరపథు కోడకొండు వల + నంతల నొందు మనోగదంబు నె

న్నరున్నఁ గానట్టి నురఁ ♦ వైరి కులేనుడుం కాల్పుచుండు వై
ఖరిని హించి తీరకరుఁ ♦ గాంచి దయామతి తోచ నట్లనున్. ౩౩౧

శా॥ నన్నులేక! కృపించితేమి? కడు వి ♦ న్నంబోయి యున్నాడ పీ
పణివృథా పొందజే? మఱిగజే? ♦ యంగులు కందయ్యె మీ
నాక్షిక్ సీతను నన్ను పోతె కని యి ♦ ట్లాడక మదిం బొందితే?
యానేషించక నన్నుగావ నెవర ♦ య్యా! యన్నవా రీయిలక? ౩౩౦

మ॥ వికహం దేచఁ బుద్ధిచే పణుచు న ♦ ద్విద్వాంసులుంగల్గరే?
మోరయ న్నాడగు జీవపాళికని మృ ♦ త్యుప్రాయమై యన్న యా
రచుకై రచయి క్త పద్మచు నకుఁ ♦ దభ్యంబుగా నోడి యి
ట్లెరునుం బొంది కృపించ గెల్పు గొనెదే ♦ యీమీఁద? జై వాత్సకా! ౩౩౧

తే॥ అనుచు నలతనుపొంది రే॥ యినకేశాంకుఁ, దొలఁచి పగలుచు ప్రాద్దునుఁ కలుగుఁగాక
యనినయంత నేరీయియుఁ హరియుఁ దొలఁగె, పగలుసూర్యుండుఁ దోచిరఁ ప్పట్టునందు

మ॥ క్రతుకుండంబునఁ నోయు నేయివలె బం ♦ గారంపుఁదీవల్వలెక
తత ఖద్యోత మయూఖము ల్పరవఁ బ ♦ ద్మంబుల్ ప్రకాశించె ద
త్స॥ తుకుండాగ్నిని పోలి కల్వలు మహా ♦ ద్రవ్యంబులంబొంది యు
ద్ధతిఁ గొన్నాళ్ల కె రిక్తుడౌ వెడఁగు చం ♦ దంబందె నప్పట్టునక. ౩౩౩

చ॥ స్రతత మయూఖ భూషణుండు ♦ పద్మహితుండొక ప్రక్క లేవగా
మతి బిడియంబు నూని జిగి ♦ మాసి వడంకుచుఁ గ్రుంకె యామినీ
పతి యొకవంక యామినియుఁ ♦ బజ్జనె యేగెను సార్య భాము నా
నతిఁ జరియించు చిన్న నర ♦ నాథుని చందము నొంది యయ్యెడన్. ౩౩౪

తే॥ రాక్షస స్త్రీలు రేయి భ ♦ ర్తలను చేరి, పొలయలుక వీడి పుష్ప శయ్యలఁ బరుండి
కలల యందును కౌగిలి ♦ కడవకుండి, త్వరితగతి రేయి పోవుట ♦ యెఱుంగరై రి.

తే॥ తెల్ల వాతిన నడురేయి ♦ వల్ల భులును, తొలఁగిచనఁ దృప్తినొందని ♦ చెలువలపుడు
విరియు కలువలు తేనెను ♦ వెలుచు రీతి, బాష్పములు గార్చిరా రేయి॥ పగలెయగుట.

క॥ కొందఱు శయ్యలపైఁ దరు, బృందముఁ జుట్టిన ప్రవాళ ♦ వీరుధములనక
గ్రొందలిరు చేతులక మగ, లం దగిలిచికొంచు నిద్ర ♦ లం బడి రచలున్. ౩౩౨

తే॥ కల్లు కడవల మూఁగినఁగండుఁ దేట్లు, నడికి రేయి వింతగఁ బ్రాద్దుఁ పొడుచు టెఱుంగ
కుండ నిద్రించె మత్త వే ♦ దండ చయము, త్రాగుబోతుల కరణి ని ♦ ద్రాకులయ్యె.

తే॥ కలఁగుచుండు ప్రోషిత భర్తృ ♦ కల మొగంబు, వోలె దీపంబు లన్నియుఁ నోలిమందు
చుండి తెల్లఁబు కొఱుతలే ♦ కుండియు జిగి, తగ్గి వెలవెల వాఱుచుఁ ♦ గగుఁచుండె.

- తే॥ వేకువను వికసించెడు + విరిదళములు, ప్రొద్దు పుట్టియు విప్పును - పొందకుండె
సెజ్జలందు నిద్రించెడు - చెలుల నేత్ర, పద్మములు వికాసములేక - పరగు పగిది. ౬౪౦
- తే॥ పవటియందును నిద్రింప - దివురువారు, కనులఁ దెఱవరు గావున - గళుకుఁగనులు
బిచ్చమిడని లోభుల యింటి వీదితలుపు, లెపుడుమూయఁ బడెడు తీరు - నెనసియుండె
- తే॥ ఒక్క రేయి యెల్ల వియోగ-మోక్షరాక, వంత గుందు జక్కవలు రా-వణుని కరుణ
నంతరమున నుఖించు భా-గ్యంబు నొంది, చెఱును విడివడు నరులట్లు - చెలఁగుచుండె
- తే॥ నడుమనేర్పడు నాజ్ఞచే - నాడు విధుడు, తొలఁగ వికసించ కుండెడు-తొగలఁజేరి
యభులు గౌరవకార్యముల్ - నలువకుండు, ధనులఁ జేరు గాయకు లట్లు - దైన్య మొందె
- తే॥ అర్క కిరణముల్ రత్న గ+వాక్షములను, తూఱి మేల్కొల్ప నిద్రచే + దూఁగి లేచు
చెలులు జ్ఞానంబుచే నిజ + స్థితి నెఱుంగక, కఱచు నజ్ఞలవలె మూర్ఖ+గరిమ, నుండె
- తే॥ అసురసేత్ర నాజ్ఞాబల + మరయలేక, దినఫలంబులఁ దెలుపు జ్యోతిష్క-సమితి
జాములం దెల్పుకోర్లు న+ జ్ఞానదశను, మలఁగి తమకార్యములఁ దాఱు+మాటుగుడిచె.
- తే॥ ఇట్లులోక విపర్యయ + మెనయుచుండ, దైత్యవిభుడు రవింగని + తనమనంబు
నిప్పుచే గాల్చుచున్న యా+నిష్కరుణుడు, చంద్రుడే యగుననిపల్క+సరసవారు.
- తే॥ చంద్రుడితండు గాఁడు ప + చ్చని గుఱుల, తేరుగల వేడివెలుఁగగుఁ+దివిరియితఁడు
కాల్చునేగాని చల్లని + కైరవాపు, కరణి జల్లదనంబును + కాంచఁడనిరి. ౬౪౨
- తే॥ కొమ్ములంగల్లు కాటుక+కొండఁబోలు, దైత్యవిభుడు క్రూరుని నూరుఁ+దఱిమివై చి
సాగరధ్వనిఁ దొలఁగించి + సంజవేళ, వెలయులేజందురుని వేగ + పిలువుఁ డనియె.
- తే॥ అశనివంటి వల్కువని ఐ + డశకళాప్ర, పూర్ణుడగు చంద్రుడప్పుడే + శీర్ణుడగుచు
విదియ జాబిలియై మింట + వెలసె; దుష్ట, శాసనంబున నిట్టిదే + జగతియందు. ౬౪౩
- తే॥ అసురపతి కాంచియిదిబడ+బాగ్నియేమొ? ధరణిమోచు శేషుని విష+దంష్ట్రయేమొ?
కాక నాపై న దొడ్డయ + ల్గును వహించి, సంజయే కత్తిగొని యిట్టు + జరుగఁబోలు.
- తే॥ పాలకడలి మధ్యమున నీ + పద్మవైరి, మొలచినట్టి వేళనె హలా + హలము కంఠ
మందుధరించువారుఁడువీఁ+డంతకంఠఁ, గ్రూరవిషమనియేయుంచు+కొనియెదలను
- తే॥ అతికరాళ విషంబున్న + యహులయందు, పెద్దదని పిన్నదని రూప + భేదమేల?
పెద్దచంద్రుఁడేపిన్నయై+పిడుగువోలె, మిడుకు మ్రుంగునప్పటికంఠఁ+జెడఁగలేదు. ౬౪౪
- తే॥ చాలుమానిని నన్నిట్లు + చంపువాడు, లోకములఁ గాల్పఁడంచుబల్కుటలుతగునె?
ద్యుమణియేమేలు వీనిని, త్రోవుడింక, గుబులుకొను నిరులిప్పు క + న్నొంద మనియె.
- తే॥ అపుడు సర్వోత్తమంబు + యందతమము, సురుడులను గొనివస్తువుల్ + చూడ సగుఱు

హర్షములననంభ్యాక దీపాభులౌష్ఠ్య గాఢముగఁగ్రమ్మె దెనలెల్లఁ గానఁబడక.

ఉ॥ అక్షయవస్తు తత్త్వమది యార్ద్యులచే దగనాలకించి య
జ్ఞత్యయమొంది జ్ఞానమను చక్షువువిప్పని గ్రుడ్డివాని దు
ష్టక్షణ నిష్కృపా హృదయ రంగముకంటె మహాంధకారమే
పక్షమునందు తక్కువని పల్కఁగఁగ్రమ్మె ధరా తలంబునక. ౬౫౫

ఉ॥ చీకటియొక జమం డదట యెది జగంబులు నిండి యందుపై
నాకన మంటఁగాఁబెరింగి యంతట సత్కృపవీడి మ్రింగ నీ
లోకములెల్ల వృధముగ లొగ్గడియై నశియించునంచు లోక
గై కొనకీట్లుతోడుగొనఁ గంత విషంబు హరుండు క్రక్కెనో? ౬౫౬

చ॥ హరుండు గ్రసించినట్టి హల హలము నందిది లొంగియుండునో?
ధరణిని వృధముకొ రననఁ దాఁకుచు లేహనముం బానర్చు భీ
కర విలయాన్ని మెండుకొని కర్కశ రీతి నెదుర్చుచండ దు
ర్గళము మ్రింగి నల్లనయి క్రాలినదీ తిమిరంబు చెల్లరే! ౬౫౭

చ॥ శరములు నగ్నియుంజొరఁగఁ జాలని సాంద్రతమంబు లోన నొం
టరినయి కుండు నా కుఱఁగ టక బయిమేఘములొప్పు సాటికం
బారయని విద్రుమంపు లత పొందిక లే యెడనీరుకాయలం
దిరముగఁ దాల్చి చంద్రుఁగొని దీపము నా వెలుఁగొండఁ జూచితే. ౬౫౮

చ॥ చతురతఁ బూని చూపుఁ జొరఁ జాలని చీకటిహోనఁ గుండలాల్
వితముగఁదాల్చి నల్లనగు వేణికతో నొక చంద్రబింబమీ
తలిఁ గనవచ్చుచున్నదిది తన్మయరీతిని గల్గుభ్రాంతియో?
సుతనుడు క్రొత్తచందురుఁడో? నుండరమీ నవ దృశ్యమేదియో? ౬౫౯

చ॥ ఉరమును పూర్తిగా నలమి యుబ్బు పయోధరముల్ పిఱుందులుక
మురువగు బంధురంబు నడు ముం గనరావు నిజంబు తక్కునుం
దర తరుణాంగముల్ గనిము దంబు గడించితి నిద్దిమెల్లఁగా
గరగరికై న కాంతయయి గట్టిగ నామది నున్నదే చుమీ. ౬౬౦

చ॥ మునుపె నమస్త లోకముల ముగ్ధులఁ గాంచితి నిట్టి రూపముం
గనివిని యుండలేదు మఱి గల్గునె యిట్టిది వేఱొకండు? క
ల్గిన దని చూపువారెవరు లేరిట నాచెలియల్ వచించు మా
రుని తురగం బపుష్పముగు రోపము నిక్కువ మామె యీమెయే. ౬౬౧

ఉ॥ ఏ గొను కామవేదన న జ్ఞాంపదు దీనిని రోసి తెచ్చె న
న్నీఁగని చెల్లె శరార్పణంబు యింకొక భేదము సేయఁ బూనునో?

వేగుచు నున్న నాకడకు ♦ వేచనుదెంచిన నుండరాంగి మున్
దాఁగనినట్టిదేమి? విశ ♦ దంబుగఁ దెల్పున కాఁదలంచుచున్. ౬౬౨

తే॥ పిలుచుకొని రండనుచు ద్వార ♦ విభుఁడు పలుక, ననురలేగిపిల్చిన యంతఃసతనికులము
దుంపతోఁడ్రెంపఁ బుట్టిన ♦ ధూర్తురాలు, మరునికాఁతతో నచటికిఁ ♦ దెరలి వచ్చె.

ఉ॥ కల్లులు నిండు మానసము ♦ కంటె భయంకర రీతిఁ గ్రాలు నా
చెల్లలిఁ గాంచి దైత్యకుల ♦ శేఖరుఁ డీఁటెలఁ బోలి కాటుకన్
నల్లలితంబుగా నిడిన ♦ చక్షులతోడ మయూరి పోల్కిఁ ^{స్త్రీ}
తల్లజ కానవచ్చునది ♦ భారణి జాతయె? యన్న దైత్యయున్. ౬౬౪

శా॥ చెందమ్మిన్ హాసియించు నేత్రములతోఁ ♦ జెల్వంపుఁ గెమ్మానితో
నందంబై తగు దీర్ఘ బాహువులతో ♦ చూసైన కంఠంబుతోఁ
బొందంగోరు విశాలమా నురముతోఁ ♦ బొల్పైన నీలాద్రి యన్
చందం బొందిన ధన్వి యాతఁడెఘన ♦ శ్యాముండు రాముండనన్. ౬౬౫

మ॥ తరుణి రూపము నాకుఁ గానఁబడఁగాఁ ♦ దన్వంగి! నీకేదియో
పురుషాకారము గానవచ్చె ననుచుం ♦ బొంకాడుచున్నావె? య
చ్చెరువయ్యెన్ మనయొద్దనే మనుజు లీ ♦ జిత్తుల్ ప్రసారితురే?
యురగశ్రేష్ఠుని యొద్దనే యెలుక మా ♦ యోపాయముల్ సాగునే? ౬౬౬

చ॥ అనవుడు నుల్కి యామెయను ♦ నన్న! మహీజ పయిం హృదబ్రజ్జముం
జొనిపితి ఎంత మోహమతిఁ ♦ జొక్కితి కావున నెద్ది గాంచినన్
వనితగ నీకుఁ గానఁబడు ♦ వైఖరినై జము నీమనంబునం
జనుపడు కాంతయే యిపుడు ♦ భ్రాంతిని యెల్లడఁ దోచు నావుడున్.

చ॥ చెలియల! ముమ్మరంపు వల ♦ చే నని పల్కితి వొప్పుకొంటి నీ
వల రఘువల్లభున్ గనెడు ♦ నగ్గలపుం బనియేమి? యన్న నా
పొలఁతియు వాఁడు నాకు నుడి ♦ వోవని దుఃఖము గల్గె జేయుటన్
మలఁగుదు నాఁటనుండి యవ ♦ మానము నోర్వమిచ్చే గదా యనెన్.

చ॥ నిజమెకదా! యటంచు రజ ♦ నీచర నాథుఁడు చూచి నామనో
రుజ కింక నేదిమందు? నను ♦ కూరుఁడు మారుఁడు వేచుచున్నవాఁ
డజితుఁడె యన్న శూర్పణఖ ♦ యన్న! కుమారిలసేల? పోయి భూ
మిజఁ గొని తెచ్చుకొమ్మిటు భ్ర ♦ మింఘగ నేటికి నంచుఁ బల్కుచున్.

తే॥ వెడల రావణుఁడొడల్లెల్ల ♦ నుడికి తెలివి, నందకుండ మూర్ఖును పొంద ♦ నచటివారు
వడఁగి రింకను మనుగడ ♦ వఱలుకతన, మరణమందఁడు నిర్జర ♦ మర్దనుండు. ౬౬౭

రావణుడు శిశికాంత శిలామంటపము చేరుట.

- తే॥ చచ్చివాతఁడు బ్రదికిన ♦ చందమొంది, తెలివినది యందున్నదై ♦ తేయులఁ గని
పితుకు పాల్కు పేరుద్ర ♦ విందునట్టి, చంద్రకాంతమండప మొందు ♦ నలుపుఁ డనియె.
- తే॥ మయుఁడుననుజెంచియోతా ♦ మహుఁడునిగ్గు, పడఁగ నూహించి శిల్పంబు ♦ పరిధిపిల్ల
వేయి కంబముల్ నడుమను ♦ వెలయునట్లు, మేటి రత్నమండపము సిద్ధించె నపుడు.
- తే॥ కాలమున కనివయి చంద్రకాంతి లేక, చెమ్మ గ్రమ్మెడు నెలకాల ♦ చేత మీఁదఁ
గ్రిందఁ గప్పి తెమ్మెర కీటికీల నుంచి, యీనిప్రమాతుల యుద్ధానంబు మేర్పడించె. ౬౭౩
- తే॥ స్వర్ణమణిమయ కాంతుల ♦ జాలువాటు, దీపములు చీకటులఁ దోల ♦ దేవనతుల
నగల కాంతులు ప్రక్కల ♦ నాగసునింప, వచ్చె ననురేంద్రుఁ డమ్మండపంబుచూడ.
- తే॥ పెక్కు కొట్ల చీకట్లగొని ♦ బేర్చినట్లు, గలిగియున్నను చెలువల ♦ చలువ గలుగు
బహు తిరాస్యనుధాతు లింబంబు లచట, వెలయు కతన నా చీకట్లు ♦ విరిసిపోయె.
- తే॥ ఊణి నెచ్చిన కల్పక ♦ జ్యోతి రంగ, తిరుమహామృతిఁ గేరు ర ♦ త్నముల శోభ
వలనఁ జీకటి మాసెది ♦ వాకరుండు, పోయియును రేయి కాదయ్యె ♦ భూరికాంతి.
- తే॥ అవయవంబులు వివశత్విమంది తన్నె, యటకుఁ గొనివచ్చు చేష్టల ♦ నరయలేక
పూర్వభవ వాంఛ తజ్జన్మమునను పడయు, రహిని నూత్నస్థితి బొందె రావణుండు.
- తే॥ జగముఁజల్లఁజేయఁగఁగోరి ♦ జలధికిదిగు, మొగులుగములపోల్కి దేట్లు ♦ మునరుచున్న
పసిండి తరువుల చివ్రకులఁ బ్రసవములను, సజుచు పానుపుపై జేరెఁబం క్తి ముఖుండు
- తే॥ అందు మదనుండు తనకు దశాస్యుఁ బట్టి, విందుగాఁజెట్ట నమృతంబు ♦ విధినివెడలి
యనువు లొనఁగు నేరుపరె ముందానిలుండు, కొమల కొప్పుల విరితావిఁగూడివచ్చె
- అ॥ కాపురించు నింటఁగాల నర్పము చేరు, పగిది వచ్చు మంద ♦ పవనుఁ గాంచి
కోప చండరక్త ♦ ఘూర్ణ నేత్రుండయి, సేవకులను పిలిచి ♦ చీడఁజగొని. ౬౮౦
- అ॥ పొంగి కూప జలము ♦ భువనంబులను ముంచి, నట్లు నన్ను పవనుఁ ♦ డలఁచె నిటకు
నేలవచ్చె నాజ్ఞ ♦ నెనయక? నానిని, పట్టి తెండటంచుఁ ♦ బదరి పలికె. ౬౮౧
- తే॥ వారు వాయుదేవుని గొనివచ్చు నంతఁ, బండ్లు గొఱుకు చుటిమి మంద ♦ పవనమునకు
మేలి గుణమేల యీవన ♦ మీరలిట్టి, తగవు నొంది దానిని తిట్టఁ ♦ దగవే? యనుడు.
- తే॥ వాయుదేవుని కోపించి ♦ ఘలములేదు, నీతకృప నొందనేని ప ♦ రేతరాజు
చేరుఁ గానఁ గట్ట నిముక్తి ♦ చెప్పఁ గలుగు, ననుఁగుమంత్రులఁబిలుఁడని యాజ్ఞచేసె.
- క॥ వారలు పిలిచిన వెంటనె, వారణములఁ బల్లకీల ♦ వారువములఁ బె
దేరుల నెక్కి భుసిం దివి, వారలు శంకింప వచ్చి ♦ వ్రాలిరి పెలువక. ౬౮౨

రావణుడు మారీచుఁ గాన నేగుట

క॥ వచ్చిన మంత్రులతోఁ దగఁ, జెచ్చెర యోచించి తెలివి ♦ చెడి మారీచుం
డచ్చుగఁ దప మొనరించెడు, సచ్చటికి దశాస్యుఁ డరిగి ♦ యతనిం గాంచెన్. ౬౦౫
తే॥ పంక్తి వదనుఁడు రాఁగాంచి ♦ భయము వలన, వడఁకి కొంకుచునెదురేగి ♦ వానిఁదోడి
తెచ్చి మర్యాద గావించి ♦ తెలచి యతని, వదనమునఁ జూడ్కి నిల్చి తాఁ ♦ బలికెనిట్లు
తే॥ కల్ప వృక్షంబు నీడను ♦ కాంక్షఁ దిరుగు, నింద్రునకు యమునకు నోట ♦ యెదుగునట్లు
పాలనము సేయు దేవ! యీ ♦ వనికే బేద, కిరణి నరుదుగ వచ్చిన ♦ కార్యమేది? ౬౦౬

చ॥ అనవుడు రాగఁ దగ్గ యవి ♦ యైనవి ప్రాణముతోడ నుండియుం
బసవెడఁ గీర్తితోఁ బరువు ♦ మాసెను వేల్పులఁగాంచి యింక సి
గ్గునఁ దల వంపఁగా వలసె ♦ ఘోరతరంబగు నింద నేటికిన్
మనుజులనల్ల వచ్చె నితఁ ♦ మానము వోనది యెట్లు చెప్పుదున్? ౬౦౭

చ॥ బలయుతులైన మానవులు ♦ బాహుమదంబున ఖడ్గమూని య
మ్ములుచలు నీడు కోడలికి ♦ ముక్కు సెవుల్ మొదలంటఁ గోసి రి
ట్లలమిన నిందకంటె ఘన ♦ మా నవదూఱు మఱొండు గల్గునే?
యిలను ప్రసిద్ధమైన మన ♦ యిద్దఱు యన్వయ శీలముల్ చెడన్. ౬౦౮

చ॥ ఒక మనుజుండు చేత ధను ♦ వ్రాని రుషా విఘాత చిత్తుడై
యకట! నిశాచరావధుల ♦ మాయువు మ్రింగి ఖరాదులన్ సుర
ప్రకర జయేందిరా కచభ ♦ రంబు గ్రహించిన మానరాదులన్
గకవిక చేసి చంపె ననఁ ♦ గా మన జన్మము లేల కాల్పునే?

ఉ॥ కాక యడంప లేక మది ♦ గాసీలి దూపిలుచున్న నేను నా
కాక యడంగ నీచులను ♦ గ్రచ్చుటఁ జంపఁగ సాటికామి య
ట్లూఁకువ సేయకుంటే దమ ♦ యొద్ద వసించు మడంతి మిన్నఁ గొం
చాక నడంచి నిందను న ♦ యంబునఁ ద్రోవఁ దలంచి వచ్చితిన్. ౬౦౯

చ॥ అని దనుజేంద్రుఁడాడఁ గొడు ♦ పగిని గొల్చి దిటన్ శ్రవంబులం
జొనిపిన యట్లుగాఁగ మది ♦ స్రుక్కి యిసీ యని యాశ దొడ్డదే
యని విలయంబు తప్పదని ♦ హావడిరా యని యోటలేక యి
ట్లని వదియించె నాతఁడు న ♦ యంబున మేను మనంబు కంపిలన్. ౬౧౦

ఉ॥ ఆయువు నొల్ల వేమి? మతి ♦ సక్కట పంకము నందు ద్రొక్కితే?
యీ యపమార్గ మిట్లు వడి ♦ నెవ్వరు నీకనుకూలశత్రులై
తీయని పల్కులం గఱపి ♦ తీర్చిరి? నీ తలవ్రాతయే చుమీ
వేయన నేల? యేను బలు ♦ వీటిఁడి నై నను మేలు సెప్పెదన్. ౬౧౧

ఉ॥ త్రేంచిన చేతులం దలలఁ ♦ ద్రిక్కటి చేతుల నందికొంచు హా
మాంచిత కుండమందిశి యు ♦ మాధిపుఁగూర్చి యనేకవత్సరాల
కొంచక నిద్ర యోగిరము ♦ గోరక చేసి తపంబు సంపదించి
గాంచితి లోకనింద గొని ♦ కాంచంగ శక్త్యమె యిట్టి సంపదల్? ౭౯౪

ఉ॥ పాపగుణంబుచేన? మఱి ♦ పాపమైన గుణంబుచేరనా?
యీపగిదిం దపంబు ఫలి ♦ యింప ను సంపద సేపు మానుటల్?
కోపము మాని పల్కు మిది ♦ క్రూరగుణంబున నొంది వేసి? యి
ట్లేపునఁ గీడు చేసికొని ♦ యెల్ల నశింపఁ దలంపు గొంటివే? ౭౯౫

చ॥ దుడుకున మిత్రరాజ్యమును ♦ వొద్ద యొనర్చిన, ధర్మ మార్గముల్
చెడ వలపక్షముని నభ ♦ చేసిన, మోసముతో గృహస్థులక
గొడవల నొంచి తత్కుసుమ ♦ కోమలులం జెఱ గొన్న, ధర్మమే
మడియఁగఁ జేయు; నెవ్వరిల ♦ మాఁడక నిల్చిరి దుష్ట వర్తనుల్? ౭౯౬

ఉ॥ నాక విభుం క హల్య వల ♦ నం ఒడరాని యనవ్వా దేహముం
జేకొనె నిండ్రుఁ బోలిన ప్ర ♦ సిద్ధు లిఁకెందటా కామపీడచే
గైకొనినారు చేటులు ని ♦ కంబుగ లక్ష్మిని పోలి యెందటా
సీకు నతుల్ గలారు వగ ♦ నెక్కొన నీ మతి మానె నేమనక? ౭౯౭

ఉ॥ కాదని పూనితేని చెడు ♦ కావలముక గడు దూకు గాక వే
జేదియుఁ గాంచలేవ యెల ♦ యించి ఫలంబును పొందితేనియొక
సాదుల శాప నన్నిభ పృ ♦ వత్కములక రఘురామ భూవరుం
డే దమియించు నీదయిన ♦ యిద్ద బలంబు కులంబు సర్వమున్. ౭౯౮

ఉ॥ నీదగు సేవకంటె గడు ♦ నేర్పున లావున మేటి యంచు సం
పాదితకీర్తి మోచిన య ♦ వారణ సైన్యము తోడ నాఖరుక
మేదినిఁగూర్చె. నొక్కఁడె ని ♦ మేషము లోన, నమస్త దైత్యులక
మోదముతో వధింప మదిఁ ♦ బూనిన వాఁడది నీ నెఱుంగవో? ౭౯౯

ఉ॥ రావణ! నీయనుంగుల వి ♦ రాధునకంటెను తూరుఁడున్న? వాఁ
డేవగ రామ బాణ హతి ♦ నీల్లె నెఱుంగవో? యింక నే విధిం
బోవఁగ వచ్చు నంచు మదిఁ ♦ బ్రుంగుచు నుండుఁ జెడంగనేల? నే
వే విధముల్ వచించినను ♦ వీనుల కెక్క దిదేమి తెల్వెయో? ౮౦౦

చ॥ మడిసిరి నిన్ను మించిన న ♦ మానులు దైత్యులు చావఁగోరి చే
సెడి పనిచేయఁ బూనకుము ♦ చేసిన నాయువు మాయుట బ్రమే?

పుడమి మఱెందఱెందఱా ప్ర ♦ పూర్ణ బలంబున నేలినారు పెళ్
దుడుకులు చేసి భూస్థలిని ♦ త్రుంగని వారలఁ బల్కు- మొక్కరికొ, 200

శా॥ తమ్ముండైన నుబాహువుకొ జనని దో ♦ ర్దండ ప్రభావుండు నా
కమ్ముం గూర్చినదాది దైత్యబలముల్ ♦ గగ్గోలుగా వారి నా
మమ్ము ల్విన్నపుడెల్ల నామనము కం ♦ పంబొందుఁ గాఁబట్టి యే
నిమ్మార్గంబునఁ గుందుచుందు దనుజా ♦ ధీశా! పరీక్షించితే? 201

తే॥ భువిఁ జరాచరములు నిల్క ♦ పొందవనుచు, నిజము దెలిసితి మనురేంద్ర! నీవు దుష్ట
చేష్టలను మాని యున్నట్టి ♦ శ్రేష్ఠమైన, నంపదలఁ బొందు నామాట ♦ చక్కవినుము
ము॥ అన దైత్యేంద్రుఁడు శంభుఁ దారగిరి లీ ♦ లాంకంబుగా నొక్కచే
మొనయం దాల్చిన నాబలంబు చులుకం ♦ బోనాడుచుకొ మర్త్య నొ
క్కని నాముందఱ గొప్పవాఁడనుచు వీఁ ♦ కం బల్కుచున్నాఁడవా?
యనుచుకొ భూకుటి భీకరంబుగను మా ♦ యావిక విలోకించుచుకొ.

చ॥ నడచిన కార్యమింతయు మ ♦ నంబున నెంచవు నామనస్థితికొ
బెడిసి పడంగఁ దిట్టితివి ♦ వీకునఁ జెల్లెలి ముక్కుగోయు నా
దుడుకరుల న్నుతించితివి ♦ దోనము నొందని వారలంచు నీ
బుడి బుడి మాటలకొ నయింపఁ ♦ బోలునొకొ మఱిసేవ చెప్పుమా?

మారీచుఁడు రావణునకు నీతి కఱపుట

ఉ॥ అని లంకేశుఁడు కోపియై పలుకు ప ♦ ల్కాలించి మారీచుఁ డిం
కను తాఁబల్కిన మండి దూకునని య ♦ ల్కంబోక తానిట్లుకొ
నను కోపింపఁగ లేదు నిన్నును భవ ♦ న్నందకొ భవద్వంశముకొ
ఘన కోపంబునఁ బ్రుంగఁ జూచితి వపా ♦ ఖ్యం దాల్తువే నీతలకొ? 202

ఉ॥ ఎక్కిడుమన్న భార్గవుని ♦ యేడైఱఁ గ్రుంగఁగఁ వంచుశైలముం
బెక్కువ రాట్నభకొ విజిచి ♦ పేర్చిన శైలము నెంచి చూడ నీ
వెక్కటి నెత్తినట్టి పర ♦ మేశ్వరు శైలమె? మేరు శైలమే?
మిక్కిలి యాశనం బొరయ ♦ మీఱిన వింధ్యమె? నీవ చెప్పుమా? 203

ఉ॥ కానవు రామున త్వమును ♦ కాంచి వచించిన నా నయోక్తులకొ
వీనులఁ జొన్నపుకొ జెడెదు ♦ వీరవరేణ్యుఁడు కేలఁ జాపముకొ
బూనక మున్నె ప్రాణములు ♦ పోవుట నిక్కము మూర్ఖ బుద్ధిచే
జానకీ గాంతఁగాఁ దలఁతు ♦ జానుగ రాక్షస పాప రూపమా. 204

ఉ॥ చుట్టలలోడ నయమనిఁ ♦ జొచ్చుట నిక్కువమంచుఁ దప్పెటం
గొట్టిన రీతి గుండ్లియలు ♦ గోధుగఁ బాథుగఁ గొట్టుకొంటు నీ

- పట్టినఁ గానవేమి? ఏమఁ ♦ పానముచేసెడు వారిఁ గాంచి యు
 స్పట్టిన నున్న వారదియు ♦ భావ్యమెయంచు వచింపఁ బోలునే? 208
- ఉ॥ భూపకుమారకుం బ్రియము ♦ పొందునఁ గౌశిక మాని మెచ్చి నా
 గోపముమైన దివ్య విశి ♦ భోక్తృర మిచ్చెఁ దదస్త్రజాలముల్
 భోగము చేసి కోపముల ♦ లోకగోపఁ జాలు త్తణంబులోన న
 ప్రోవరిలోకముల్ మహిమ ♦ నున్నతి నొందిన యా త్రిమూర్తులన్. 209
- చ॥ అమిత బలంబునల జయము ♦ నందిన యర్జును వేయి చేతులన్
 ననుతిని త్రుంచి కూలించిన ♦ త్పత్రియ భీకరు జామదగ్న్య చా
 పమును జగంబు జేయనగ ♦ వంచిన రాము నమోఘబాహు న
 త్వము మన చేతులం గలదె? ♦ తత్త్వమెఱుంగక మాటలాడెదె? 210
- ఉ॥ కామవిషంబు దేహమును - గాసిలఁజేయఁగ బుద్ధిమాలి నీ
 ఏమెయి దుష్టవాక్కువచి - యించితి చేటును దెచ్చు నాయనా!
 మామను నీకులంబునకు - మాన్యతఁ గూర్చెడువాడ నీతలం
 పోమక యడ్డు పక్కఁచని - యగ్రత నొందక వీడు మీ పనిన్. 211
- ఉ॥ సీచవధంబు మాను రఘు - నేతృబలంబు దలంపుమన్న మా
 రీచుఁ దిరస్కరించి వల - రెక్కొను రావణుఁ డిట్లు పల్కు నో
 యీ! చతుర్భుజగణ్య! జన ♦ యిత్రి వధించిన మానీసీనికీ
 శోచితరీతి జంకు నిను - నూరుడవంతుఁ దలంపఁ జెల్లునే? 212
- ఉ॥ దిక్కరు లొగ్గి డాఁగికొన - దివ్యులు నిల్కడఁ దక్కి పాటి లో
 స్రుక్కఁగ ధూమధామముగఁ - జమ్మలు చుట్ట దివంబుఁ గాల్చి పే
 రుక్మన ముజ్జగంబుల మ - హోన్నతి నాజ్ఞలఁ జెల్లనిచ్చు నే
 నెక్కడ? తుచ్చులౌ మనుజు - లెక్కడ? నన్ను జయించుటెడనో? 213
- చ॥ త్రిజగము లందు నన్నెదురు - ధీరులు లేరటు గల్గిరేని నా
 భుజముల తీటవో నడుతు - మోదము దీనికి మించి కల్లునే?
 గుజగుజ పోక నాముదలఁ - గూర్చెడు మంత్రుల ధర్మపద్ధతుల్
 నిజముగ దాటిపోవుటయు - నీతియో? చెప్పిన యట్లు చేయవో? 214
- ఉ॥ త్రోసి తొలంగి పోయినను ♦ ద్రోవక నీశిర ముత్తించి నా
 యానను నేనె పూర్తిగ ర ♦ యంబునఁ గాంచెదఁ గాక మానమ
 న్నైన వహించితేని బదు ♦ లాడక ప్రాణము గోలుపోక యు
 ల్లాసముతోడ నాదగు త ♦ లంపు ఫలింపఁగ నిల్వమా యనన్. 215

చ॥ కరంగిన రాగిపైఁ జిలుకు ♦ కంబుకణంబన స్రుక్కి-క్రంగి ట
కక్కిరియగు తాటకేయుఁ డెద ♦ గర్వము నిండిన వారు నాశముం
బొరయుట నిక్కువంబు తమ ♦ పొందఁగఁ గోరిన కార్యమెల్ల నా
గరువము చేతనే ఫలము ♦ గాంచెద మంచుఁ దలంతు రిమ్ముగన్. ౭౧౭

ఉ॥ నీవని చూచి యే నిచట - నిక్కపు నంస్థితి చెప్పఁ బూనితిన్
నాపని గాంచి యే భయము - నం బడి పల్కఁగ లేదు నాశమే
చేపడువేళ మంచియును - చెడ్డఁగఁ దోచుట నిక్కమల్పు బు
ద్ధి! పనియేమి సత్వరమ - తెల్పుమ యంచు వచింప నుబ్బునన్. ౭౧౮

చ॥ కవుఁగిలి గొంచు రావణుఁడు - కాఁత తొలంగఁగ నోయి మామ! నేఁ
దివిరి యనంగు నత్రుమునఁ - దెల్లటకంబెను రాము తూపుచే
భువిఁ బడుటెన్న భావ్యమని - పూనితి మందనమీర వై రమున్
దవిలిచి నట్టి సీతను ము - దంబుగ నాకు నొసంగుమా యనన్. ౭౧౯

తే॥ సిగ్గు చెడఁగఁ దపోవని - జేరి మున్ను, రామ దివ్యాస్త్రవితతిచే - రాక్షసులును
సోదరుఁడు చావ భయమున-సురిఁగి పాటి, వచ్చినట్టి నేనిప్పుడే-పని యెనర్తు? ౭౨౦

చ॥ అని మరణంబు నోటమియు ♦ నప్పుడ పొందిన యట్లు తాటకా
తనయుఁడు పల్క రావణుఁడు ♦ తత్తఱ నిట్లనుఁ జింతయేల? నీ
జననిని చంపు దుర్జనుని ♦ చంపఁగ నాయిత మైతి మేటి వం
చనమున సీతఁగై కొనుటె ♦ నమ్మత మిప్పటి కార్యమా ననన్. ౭౨౧

చ॥ వెనుకను పోవుటేమి? బల ♦ వీరుని రాముని నుండరిం దురం
బున విజయంబు నంది కొను ♦ పోడిమి మెచ్చుగఁ గాక వంచనన్
గొనుటది యెల్లి దంబుగద ♦ ఘోరరణంబున నీ ప్రరాక్రమం
బును వెలయుంపుమా యశము ♦ భూమిని నింపుమ యన్న నవ్వచున్.

తే॥ వారల జయింప నేనలు - వలయునేమి? ప్రణతచంద్రహాసముచాలు-వారుమడియఁ
దెఱవయునుచచ్చుగాన నా-తెఱఁగువీడి, మాయఁగై కొందమనిదై త్య-మల్లుండనుడు

మ॥ ఇనవంశోత్తము దారఁ దాఁచుటకు ము - న్నే వీని మూర్ఖంబు లా
తని బాణంబులఁ ద్రెవ్వకున్నె? యనునా - తత్త్వంబు యోచింప నా
కును తడ్కూమికి నేగి క్రమ్మజెడు ల - గ్గుం గల్గునో? కల్గదో?
ఘనమా నావిధి యెట్టిదో? యనుచుఁదాఁ - గర్తవ్య మూహించుచున్.

మారీచుండు మాయా కురంగమై చనుట

తే॥ అజ్ఞ యేమని మారీచుఁ - డడుగ దైత్య, విభుఁడు బంగారు జింకవై - వెడలి సీత
యాస పడఁ జేయుమని పల్క - నతఁడు ఏయె, వింశతిభుజుండు వెడలెను. వేలుత్రోవ.

తే॥ మునుపు రామబాణబలంబుగనుటవలనఁ, దానుగాఁగాకప్రభుసిప్రోత్సాహమునను
జింకరూపొంది పోవఁ ద- చ్చిత్తవృత్తి, యెట్టులున్నో? యూహించియు- నెఱుంగుటరిది.

క॥ కల బంధువులను చావఁ, గల పేరులఁ దలఁచి కొంకి ♦ కళవళపడుచుకొ
మిలు విషజలములఁదెరలెడు, లలిఁదెరలుచు మేనువడఁక ♦ లావణీ క్రుంగున్. 232

తే॥ మునిమఖంబును చెఱుపంగఁ - బోవునాటి, నుండికోకించి నిలుకడ - నొందలేక
మూడవ తడవ మరణింపఁ - బూనిరాముఁ, జేరె సింగంపుగుహ దంతి-చేరునట్లు. 233

క॥ మెఱపులు భువిదివిఁ దోఁపంగఁ, బారి నభిమానంబులేని - భూరిమయంబొ
హరిణాకృతిఁ గొనిసీతా, హరిణాక్షి చరించుతావు - నరయుచుఁబోయెన్. 234

తే॥ జింకలను గన్నవారలు - జింకకంటి, నరయుబంగరు జింకపా - రరసి యెడఁద
లంటులేని వేశ్యల చూపు-లనెడివలలఁ, బడినవడువునఁబడ జింక-వచ్చె నటకు. 235

తే॥ అనదు లే నడు మల్లల - నాడుచుండ, శ్రమను నడచుచు మృదులహ - స్తంబులనెడు
కోయఁబడనిపుష్పములతోఁ-గునుమచగుము, గోయుచుండెఱానకియటఁ-గూర్చితోడ

తే॥ తలఁపఁ దరమయ్యుఁగానిచు - దంపురూపు, చెన్నఁటులునిద్రలోఁగాంచి-రన్నపగిది
నన్నరాని దుఃఖములొంద - నున్న సీత, గాంచె నచ్చెరువంది బం - గారు జింక.

మ॥ దశకంఠుండును వాని జీవితము ను - దృద్ధోగ భాగ్యంబులుకొ
నశియింపఁ దఱియాట ధర్మము ప్రస - న్నత్వంబు కా నుండుటకొ
విశదప్రేక్షణ సీత మున్నెపుడఁ బృ - థ్విఁ గాన కున్నట్టిరూ
పశరీరంబుల నొప్పు జింకను మదికొ - వాంఛించె దా బేలయై.

క॥ తరళాక్షి ముదురు టానను, హరిణంబును పట్టి యిాయ - నడిగెద ననుచుం
ద్వరపడి పూవులు చిందఁగఁ, బరువున రాఘవుని కడకు - వచ్చి నయముమై. 236

తే॥ కాల్లు చెవులును మాణిక్య - కాంతి గలిగి, మేను బంగరు చాయయై - మెఱుంగుచేత
గగనము వెలుంగఁ జేసెడి - సాగను గులుకు, లేడిగలదు కాంతురు రండు - లీలననఁగ.

క॥ సీత యిటుపలుక నది యే, జాతిది యటువంటిలేడి - జగమునఁ గలదే?
బ్రాతి యని తలఁపకెంతయు, నేతేరఁ దలంచె రాముఁ - డింతి పిఱుందకొ 237

అ॥ సీతయాన గొనిన - చేవ్వుచే నాజింక, యెల్లబోటి గామి - యెఱుంగకుండ
వెడలఁ దలఁచుచున్న - విమలాత్ము రాముని, లక్షణంబుగాంచి - లక్ష్యుఁబండు. 238

లక్ష్మణుఁ డది రాక్షస మాయ యనుట

క॥ కరచరణంబులు వాలము, నరుదగు రత్నములఁబోలి - హైమాంగంబొ
హరిణంబు గలదె ధరణిని, సురవై టల మాయయనుచు - జూచెద ననుడున్. 239

క॥ రాముండిట్లను లక్ష్మణ! భూమిని పలుకోట్లు రూప - ములు పలుతీరుల్
నేమమున నకలమెఱుంగఁగ, లేమిటు లననేల? వింత * లేదనఁదగునే? 238

తే॥ ఏమితలఁచి తొక్కేరీతి * నెనయుచుండు, నవయవంబుల సూటిగానరయుదేని
సూక్ష్మభేదముల్ దెలియుట * చూడలేవే? యేడుపైఁడిహంసలుపుట్టుటెఱుంగవేమి?

తే॥ లెక్కలేని ప్రాణులలోన * నొక్కతీరు, నొక్క యంతంబు లేదను * చుండు నంత
మీరు మాటాడుచుండ బం * గారు జింక, దూరమేగునొ యని నీత * తొట్టువడియె.

చ॥ అటువలె దత్తతీలు జన * కాత్మజ చిత్తమెఱింగి రాముఁ డం
తటఁ గుటిలాలకా! పదిము * తక్కిక కాంతమ యంచు నేగ సం
కటమున లక్ష్మణుండు వెను * కం జన దాటఁగ రాని దయ్యమై
తటుకున వచ్చి యెట్టిదుట * దంభముతోఁ గనుపట్టె లేటియొక్క. 239

ఉ॥ తమ్మునె కాంచు జింకఁ గని * తామరసాక్షిరొ! దీనిఁ జూడఁ జి
త్తమ్మున నేమియుం బలుక * దాకొన దియ్యది మంచిదే యనెన్
వమ్మగు నేమి? దేవతల * ప్రార్థనముల్ సుకృతమ్ము శేషత
ల్పమ్మును వీడి యీధరణి * భారము దీర్పఁ దలంచి వచ్చుటల్. 240

ఉ॥ దీనిని చూడు వత్స! యిది * దేనిని పోలును? ధాత్రి సాటియే
గానము ముత్తైమట్లు రద * కాంతులు గ్రమ్మును శొడ్వలంబుపై
నానెడు నాల్క మించు దొర * యం దగు దేహము మేలి హేమముఁ
బోనిది మచ్చలాన్నఁ గని * పుత్తుని జోతి నధఃకరించెడిక. 241

ఉ॥ ఈ హరిణంబుఁ దేటి కను * నింతులకుక్క మగవారి కింత సం
దేహము లేకఁడెందములు * దీనిపయిం జొరఁ బాటకుండునే?
యీహాలు లేచుచుక్క మిడుత * లేవున దీపముఁ జేరు పోలికక
దోహలమందుచుక్క వడిగ * దొర్లుచుఁ బోవుచునుంటఁ జూచితే? 242

అ॥ అన్న యట్లు పలుక * నాజింకఁ గని యిది, మంచి గాదటంచు * మది నెఱింగి
తమ్ముడనియె దీనఁ * దనరు ఫలంబేమి? మరలి చనుట యింక * మంచిదనుచు.

ఉ॥ లక్ష్మణుఁ డిట్లు పల్కు శుభ * లక్షణ లక్షిత నీత, యీ లన
ల్లక్ష్మము లొప్పు లేడిఁ బది * లంబుగఁ బట్టి యొనంగఁ జూప జి
త్తుక్కులులై న సోదరుల * భావము లూర నయోధ్య కేగి యో
సూక్ష్మమతీ! విరామముల * సొంపుగ నాడుకొనంగ నిమ్మగున్. 243

చ॥ అనవుడు నల్లె తెత్తు నను * నంత విచక్షణ దక్షుఁడైన ల
క్ష్మణుండు వచించు నార్య! యది * కర్బుర మాయ దురాత్ములైన యా

దనుజులు ధర్మపదటిని ♦ లిప్పిచరితురు వారి మాయలు

ముఁ నిదియొక్కచే ననుచు ♦ మట్టతుదం దెలియుఁ గలారనన్. ౨౪౮

ఉ॥ తమ్మున కన్న యిట్టులను ♦ దైత్యుల మాయయె యైన మేలె యొ

క్కమ్మునఁ గూల్చి వచ్చెద రి ♦ యమ్మునఁ బట్టిన ధర్మమున్ ఫలం

బిమ్ముగఁ గాంచు నిక్కముగు ♦ నేణమయెని గ్రహించితెత్తు రెం

టమ్మున కేమియుం జెడుగు ♦ జాయదు సేవ తలంపుమా యనన్. ౨౪౯

ఉ॥ దీనిని మున్నుగాఁ బసితి ♦ దీని పిఱుండన నిల్చువారలే

వైనము వారలో? మఱియు ♦ వారల మోసములెట్టివో? యిటుల్

దీని పంప నేలొకొ? మ ♦ దిం దలపోయ నశక్యమయ్యెదు

చ్చానులు రోయు వేట కొల ♦ మాత్రమ కా దగచాట్ల నిచ్చునాన్. ౨౫౦

చ॥ దనుజులు వైరులంచు బహు ♦ ధర్మవిదూరులె యంచు మాయలు

బనుపడు వారలంచుఁ దగఁ ♦ బల్కుచుఁ బూను వ్రతంబు వీడగా

జనములు నవ్వరేమి? యిటు ♦ జంకుట త్వత్కుల ధర్మమేమి? యె

ట్లును బలు మంచిదే యగు వి ♦ లోలత యేలని రాముఁ జాడఁగన్. ౨౫౧

ఉ॥ జాసిన కార్యముల్ తగ నె ♦ డంద విచారణచేసి చేత యు

ద్యాసిత రీతిఁ గాలు రఘు ♦ వర్య! మృగంబు పిఱుండ నెట్టి రా

కానులు నున్న మచ్చర వి ♦ ఘర్షణ వారల యుక్కడంతు నా

శ్వాసము చెందుఁ డీ రది ని ♦ జంబగు లేడియయేని తెచ్చెదన్. ౨౫౨

మ॥ అని సౌమిత్రి వచించుచుండ నమృతం ♦ బంగారఁగా నొల్కు ప

ల్కున ముద్దె తగు చిల్కవోలె వదరెం ♦ గొంచించుచున్ సీత యి

ట్లనుమానించుచుఁ బట్టి యాయరు గదా ♦ యంచున్ విమోదంబుతోఁ

గనులన్ ముత్తెము లట్లు బాష్పకణముల్ ♦ గ్రమ్మున్ వెనన్ గ్రమ్ముజెన్.

రాముడు మాయా హరిణము వెంట నంటుట.

చ॥ చనవు మెయిం గనల్గొనుచు ♦ సాగిన జానకీ గాంచి రాఘవుం

డను ననుజా! కురంగమిపు ♦ డయ్యలివేడికి నేనె నెవ్వడి

గొని చనుడెంతు నిచ్చటనె ♦ కూరిమితో సతిఁ గాచియుండు మం

చు నిశిత బాణముల్ ధనువు ♦ సొంపుగఁ దాల్చిచనన్ వడివడిన్. ౨౫౩

తే॥ మున్ను వేల్చి జెఱుపవచ్చు ♦ మువ్వరెండు, తప్పిపోయిన ♦ వాడని తలఁతు వీని

మొగిని గమనింపు మని కేలు ♦ మోడ్చి పడికి, లక్షణుడు ఘర్షణల వెల్లులనె నిల్చె.

తే|| అరసి లక్ష్మణుఁ డనుమాట ♦ నాదరమునఁ, గొనక జానకి కై కొన్న ♦ కోపమునకు
మందహాసంబు గొని మటు ♦ మాయజింక, మెబడించెను సుందర ♦ వీరవరుఁడు.

ఉ|| నేలను నిల్చుఁ జింక మెడ ♦ నిక్కుఁ జివుక్కున దాటు నింగికి
లీలను నేలఁ ద్రవ్వ ఖుర ♦ లించిన తీరున దూకు డాయుఁ బె
గాలి మనంబు వేగిరము ♦ గాఁ జను రీతికిఁ గ్రొత్తమార్గ మ
వ్వేళను నేర్పఁ బాదములు ♦ వేరురముం దగులంగఁ బరిగ్ధున్. 2౫౭

ఉ|| చాచుచు నెత్తి యీభువన ♦ జాలముఁ గొల్చిన పాదనత్తమున్
బూచి వచింప వేఱక య - పూర్వ భగోళము గల్గునేమి? తా
నేఁచఁగ నేగినంత వడి - నేగెను జింకయు నింతమాత్రమే
తోచును నాటి వేగమున - తోరము దెల్ప నశక్యమేరికి. 2౫౮

తే|| కొండలెక్కు మేఘంబులఁ - గ్రుంకువెంటఁ, జేర దూరమేగును తామ - సింప డాయు
నిలిచి యున్నట్టై కనఁబడి - తొలఁగిపోవు, పైఁడి యాన వేశ్యల మది - పాటు నట్లు.

చ|| తొడఁగిన దొక్కటై తుదిని - దోచిన దొక్కటి యయ్యె మున్నె త
మ్ముడు తలపోసిసట్టి తలఁపుల్ తగ నామదిఁ దోచియున్న ని
క్కడ కిటురాను వట్టిశ్రమఁ - గర్బుర మాయలఁ జిక్కిపొందితి
దడయఁగ నేలొకో సదమ - దం బొనరించుట మేలు చూడఁగన్. 2౬౦

తే|| వీడు మాయావి చేపడు ♦ వాఁడు కాఁడు, చెండులే కార్యమనుచు సంసిద్ధుడై
రాము మది నెఱిగిన వాఁడుఁరయముమీఱ, మాయ నెగిరెను నింగినిఁమఱుఁగువడఁగ

తే|| రాముఁడాత్మజమందె చ ♦ క్రంబు రహి న, మోఘశరమొందు సంధించిఁమోసగాఁడు
పోవుచోటికి వెంటాడి ♦ పొరిగొనుమని, నారి తెగ దీసి పఱపె న ♦ న్నారసంబు. 2౬౨

తే|| ఆ శరంబు మాయావి తూ ♦ మ్మంటఁ దాఁకె, దాకి నంత నోరు దెఱచిఁదశదశలను
దాటిచన లక్ష్మణా! యంచుఁదద్ద యటచి, ప్రాణములువీడి మారీచుఁడవనిఁగూలె

తే|| నిక్కువపు రూపమునసోకుఁనీల్లఁగాంచి, తమ్ముడలఁచియూతఁడు జాణఁతారకముగ
వెంట వచ్చునతఁడు ప్రోడఁవేయునేల, ప్రాణసముండు నేర్పరి యనిఁహర్ష మొందె.

తే|| దిక్కులదరంగ నటచుచు ♦ దీటి కూలు, నీచు నేహంబు నవ్వుట ♦ నిలిచిచూచి
మున్ను కౌశిక యాగంబు ♦ పూనిచెఱుప, నరుగుదెంచు మారీచుఁడేయని యెఱింగె

తే|| శరముతోమ్ముననాటఁగ ♦ శ్రమమునొంది, మడియిఁనోదై త్యుఁడొనరించు ♦ మాయ
నాడు కంఠంబుతో లక్ష్మణాయటంచు, బిలిచె నదివిని మైథిలిఁకలఁగునేమి? [యందు

చ|| పిలుపు నిజంబు కాదనుచు ♦ వీటిఁడి దై త్యుఁడు పల్కెనంచు ముక్
దెలిసని నాకు పాచ్చరిక ♦ దెల్పిన తమ్ముడెఱింగి తెల్పఁగా

నలమట వీడి సీత హృద ధ యంబున నూజట చేందు సంఘ వాఁ
 దెలిసి యొకింత వెమ్మదిగ ధ దించె మదిన్ రఘురాముఁ డయ్యెడన్. ౭౬౭
 ఊ చావదలంచి వచ్చిన ని ధ శాచరుఁ డీతఁడు గాఁడు మదగళా
 రావము వోలెఁ గూసిన ని ధ రావము వందు తలంచుమాడ న
 ధావమా మొండుఁ గల్గు నది ధ యారటపెట్టక మున్నె వెన్నకం
 బోవుట మంచిదంచుఁ దల ధ పోసి బిగానఁ జనంగఁ గ్రమ్మెడన్. ౭౬౮

౮. జటాయు మోక్షణ పటలము. (౨౨౫)

తే॥ రాముఁడట్లు మారీచుని ధ నామ మడచి, వడిగ వచ్చుచు నుండుంగఁ బర్ణశాల
 నున్న సీత యా దీనంపు ధ టులివు పన్న, యంత దిగులునఁ గళవఁ ధ మందె మదిని.
 తే॥ పరభృతంబు వృక్షము నుండి ధ పదరి జాతీ, పడిన వడువునఁ బుడమిని ధ పడుచులేచి
 కడుపు చెయివెట్టి కలఁచిన ధ కరణిగాఁగ, విభ్రమము నొంది విలపించె ధ వివిధగతుల
 తే॥ ఏల యజ్ఞానమునఁ బట్టి ధ యిమ్మటంచుఁ, గోరి యీశ్వితము చెడఁ ధ గొట్టికొంటి
 నేదిగతి? ముందు వెన్నల ధ నెఱుంగనైతి, యేమి చెడుగుల దుర్నిధి ధ యేచఁగలదా?

లక్ష్మణుఁడు సీతకు దైర్యవాక్కులాడుట.

తే॥ వత్స! లక్ష్మణా! సద్గుణ ధ వార్ధియైన, యన్న రాక్షసమాయచే నలుగుల పడి
 పృథివీ దూలె ననుచు సేవు ధ వినియు నిక, నిచటనే నిలుచుంటివా ధ యెడఁదగొనక
 తే॥ అనుడు లక్ష్మణుఁ డిట్లను ధ నమ్మ! యీ జ, గమున రాముని కంటెను కడిమియందు
 మించు శూరు లున్నారని ధ యెంచఁదగునె, ఆడఁదనమున నరయ కి ధ ట్లంటి గాక.
 క॥ జలధులు నిఖిల జగంబులు, కులశై లము లొక్కటగుచు ధ ఘోరరణంబున్
 జలిపిన రాఘవు బలముం, జలియింపం జేయఁ గలవె? చింతింపు మెదన్. ౭౭౪
 క॥ పుడమియు జలమును వహ్నియుఁ, గడలును రాఘవుఁడు కినిసి ధ కాంచనయోగ్
 పొడియై నీతై పోవవె? తడఁబడి యెవ్వనిగ నతనిఁ ధ దలఁచితొ తెలియన్. ౭౭౫
 తే॥ రక్కసున కోడి కప్పించి ధ రామదేవుఁ, డిట్లు పిలుచునె? పిలిచెనే ధ నెల్ల జగము
 లట్ట నిలువునఁ గూలవె? యఖిల జీవు, లింతకే మండి మాడిల ధ యింప కున్నె?
 క॥ పలుమాట లేల? దివి భువి, గలవారు నుతించు గరళ ధ కంఠ ధనువు ము
 క్కులుగా విడిచిన శ్యామల, జలద నిభ నెదుర్చువారు ధ జగములఁ గలరే? ౭౭౬
 క॥ పతియే నొవ్వియుఁ బోయఁడు, హతుఁడగుటా? త్రిభువనంబు ధ లడఁగవు రవియున్
 గతిదప్పఁ ధుదధి యియడ, మతిమాలిన చింత నొంది ధ మఱుంగం ధగునె? ౭౭౭

తే॥ ధర్మమున్నది దివ్యులు ♦ తనియంగలరు, వచ్చు రాముడు వై శంబ ♦ వంత వలదు
చచ్చునపుడు రక్కసుఁడట్లు ♦ చావుకేక, వైచె నదినిని విభ్రాంతి ♦ పడకు తల్లి!

తే॥ అనుడు మిక్కిలి కోపంబు ♦ నడలు మనము, చంపి నంతటి వేదన ♦ చండ దృష్టి
గలుగు నీత నీ విచ్చట ♦ నిలిచి యుంట, నీతిమంలము గాదని ♦ నెట్టనాడి. 2౮౦

చ॥ ఒకపరి మైత్రి గూర్చికొను ♦ నుత్తము లక్కట ప్రాణమైన దాఁ
వక యిడువారు చేవచెడి ♦ ప్రార్థన చేసిన యన్న కోరికం
గకవిక చేయు తమ్ముడికఁ ♦ గల్గునె నీవలె? దిక్కులేదు నా
యకుని తలంచుచుక విడుతు ♦ నగ్నిని జీవము లిప్పుడే వడిన్. 2౮౧

మ॥ అని చెందమ్మి వనమ్ముకై వెదకు చ ♦ క్రాంగిం బలెం గిస్కమ్మై
ఘన ధూమావృత దావ వహ్ని వెదకం ♦ గాంతారముం గూర్చి యే
గిన వై దేహికి నడ్డు వచ్చి వినతిం ♦ గేల్మోడ్చి యో తల్లిరో!
నను మన్నింపు చలంబు వీడుమని. దైన్యం బంది తా నిట్లనుక 2౮౨

అత్మేణుఁడు రాముని కడకేగుట

చ॥ మరణము నొందనేల? యను ♦ మానము మానుము నీప్రతిజ్ఞకుక
వెఱతు మతేమియుం బలుక ♦ వెక్కనముం దృఙ్మయించి యిందె యే
మఱక వసంపుమమ్మ బలు ♦ మాయవిధిం గెలువం గలారమే?
యిరవున నిల్చు నేవకుడ ♦ నేగుచునుంటిఁ గలంక వీడుమా. 2౮౩

తే॥ అదను గని యూపదలు వచ్చు ♦ నమ్మ!మీరు, ప్రభునియాజ్ఞ నాక్షేపించి ♦ పలుకుచుండ
వెనుక నూయి ముందుగ గోయి విధమునొంది, మదిఁడనించెదననియేగిముదలనొంది.

చ॥ నిలిచితి నేని యాయమయు ♦ నిప్పున దూఱక మానదంచు నే
వెలలితినేని రక్షణము ♦ వీడ మహావద చెందు నంచుఁ జం
చలుఁడయి కార్యమేది యని ♦ చానల పల్కుల కుల్కి యిట్లు రాఁ
డలఁచుట పాడియే యనఁ బ ♦ దంపడి యేమని యందు నన్నకుక. 2౮౪

డి॥ పాడి దలంతు నేని యది ♦ భావ్యము భవ్యము గాని, యీమె యె
గ్గాడి మరించు దీనిఁ గను ♦ లారంగఁ గాంచుట కంటఁ గర్మచే
నాడికఁ బుట్టి కొందలము ♦ నందెడు వెంగలి యే మతేమియుం
బాడక యిచ్చుటకు వదలి ♦ నూటిగ నేగుట చాల యుక్తమా

డి॥ ఘనదై వోవుచుంటి నెది ♦ యేని యవాంత్రిము వచ్చునేని న
మ్మానిత రీతి నెల్లపుడు ♦ మమ్ము భరించు జటాయు వున్న వాఁ
డనిక వచ్చి త్రోవఁగలఁ ఁడంచును పల్కలు వెన్నఁ జూచుచుక
భాగలు వొండుఁచుం జనె ను ♦ పర్వుల పుణ్యము పంథు పంథఁగన్, 2౮౫

రావణుడు రావసియై సీత కడకు వచ్చుట

తే॥ అదను గెల్చెచ్చెచున్న వఁ జూచ్యుడంత, వంచమునేయమదినెంచి వాటమున త్రి
డండమును వారలును డడతఁ దాల్చి జనము, గౌరవించు తానని రూపుకడకనంజె.

తే॥ కార్యమును మేని బడలికఁ గానఁబడంగ, బాట గతివప్పు నటించు వాని మాడ్చి
వీణవంటి కింగంబుఁ వేదములను, స్వరము చెప్పక నల్లుచు ఘనఁ సరణి తోడ.

చ॥ మెలకువఁ బూలు విచ్చుగతిఁ మెల్ల నేగెడు వాడు భూమిఁ జి
చ్చులమిన చోటఁ గాలిడినఁ యంగముతో నడతెంచు వాడు న
గ్గలమున వేపఁ బలముఁ కాళ్లు కరంబులు గల్లువాడు ని
య్యల జరయుక వరించుటకుఁ నెవఁడం దగునట్టి వృద్ధతన్. ౨౯౦

చ॥ నలినముఁ బోలు కేట నయఁ నమ్ములు కచ్చపలీల సింద్రియ
మ్ముల యడకమ్ము గూనియును పొల్పును జన్నిదమొప్పు నొక్క ని
శ్చల మఁని వోలె దైత్యకులఁ జాల్కుఁ డరుంధతిఁ బోలు జానకీ
నిలయము చేరె దిక్కులనుఁ నెక్కి కనుంగొని మాటి మాటికి. ౨౯౧

క॥ త్రిదశులును బ్రమయునట్లుగఁ, ద్రిదండీ యయి రావణుడు విఁ దేహతనయ యు
న్న దెనంగని వా తడఁబడఁ గదిసి యెవరు మీరలనుచుఁ గడఁగం బలుకన్ ౨౯౨

క॥ సాదగు యోగి యితండని, మోధంబు జనకరాజఁ పుత్రి యతని న
త్యాదరమునఁ గాంచుచు నుమ్మ, దూడార వచోభిరామఁ యొద్దకు వచ్చెన్. ౨౯౩

తే॥ మదజలముగాఱునట్లుచెఁ మ్మటలుగ్రమ్ము, దొలఁకువలపున దైత్యుండు తొడవుతొడవు
ప్రణుతి పాత్ర నతివ్రతాఁ రత్నమైన, సీత సుషిమ సుషమ కనుల్ఁ చెలఁగఁగాంచె.

తే॥ వ్యసనమున వాడియన్నయా వామ మఖము, సురసతీ ముఖంబులకంఠె సాబగుమొహసె
తన్ముఖమ్మును చూచి నంఁ తనె నురారి, రెట్ట లుప్పొంగి కృశియించెఁ హృదికలంగ

డ॥ వాని కనుంగవల్ విరిసిఁ పారివ పుత్రి మనోజ్ఞకంబునం
దాని ప్రసూన మాక్షికముఁ నాని మదంబునఁ గ్రాలుపుష్పలి
త్రేచ్ఛణివలెఁ బ్రమోదమునుఁ చెందిన వంచు వచింపనేలె య
వ్వని మనంబువోలె ముదఁ పాన్నిధి మున్ని తరింప వత్తుముల్. ౨౯౪

మ॥ వనజావాసము వీడి భూస్థలికి దీఁ వ్యద్రత్న సంకాశహా
తను వల్లం గొని వచ్చినట్టి చెలి సౌంఁ దర్యంబు వీక్షింప నా
కను లొక్కిర్వది చాలునే? తలఁపఁ బాఁ క ద్వేషి చందాన నా
కనిమేషస్థితి నొందు నేత్రములు వేఁ యెనం గనంజాలునే? ౨౯౫

క॥ ఈరమణి తోడి సుఖ మను, వారిధి దాటంగఁ దపము - ఫలముగ నజుచేఁ
గూరిన యాయువు చాలునె, సౌరగు మూఁడు నజి కోటి - సంవత్సరముల్? ౭౯౮

చ॥ దివిజులు దిబ్బహీశులు త - దీయసతుల్ రజసి చరావళుల్
తవిలి భయంబునం గొలువఁ - దక్కక యీ భువన త్రయంబు ని
య్యునతియె యేల నేనును న.యోక్తుల నీయమ కాలఁ చూప గా
రవమునఁ జేయఁ బూనుదు శి - రంబున జీవితమే తరింపఁగన్. ౭౯౯

ఉ॥ వేదన తోడి కేశమున * వెల్లెయైన ముఖస్థ శోభయే
యిదివి భూమి గెల్చునన - నించు స్మితంబునఁ గూడియున్నచోఁ
బైదలి మోము గోము గరు - వం బది యెంతగ నొప్పునోకదా?
సోదగ నీచెలి దెలుపు - సోదరి కిత్తు నమస్త రాజ్యమున్. ౮౦౦

తే॥ ఇట్లు లవినీతుఁడై మది * నెంచుచున్న, కపటమునిఁగాంచినంతనే * కనులవారిఁ
జేతఁడుడిచికొనుచు దయ * నేయుండనుచు, సీత యుపచారవాక్కు వ * చించియంత.

తే॥ డాసినం గని యామె వే * త్రాననంబు, చూపికూర్చుండుడన మాయ * తాపనుండు
జింకతోలు త్రిదండంబు * చెంతనునిచి, కొంచుఁ గేశవాయంచును * గూరుచుండె. ౮౦౧

క॥ వృక్షములు గిరులు. మృగములు, పక్షులు భయమంది వడఁకి * పాతె దెనల కా
రాక్షస వరుఁగాంచి హరిణు, లక్షమమునఁజెదరి కొదరి * యదరుచుఁ దొలఁగెన్. ౮౦౨

తే॥ ఎవరిదీవర్ణ శాలిమీ * రెవ్వరిందు, గలుగు మునియెవ్వఁడనిదశ * కంఠం డడుగ
నితఁడు వెరవిడి యని సీత * యెదఁదలంచి, పలుకఁదొడఁగె మహాదర * భావమెనఁగ.

తే॥ ఓమహాత్మక! కోనల * భూమిపాలు, దశరథేశసుతుఁడు పిన * తల్లికోర్కి
వెలయఁదమ్ము తోసీయట * వీసలమునఁ, గొఱలుచున్నాడతని నెఱుం * గుదురె? యనిన.

తే॥ ఔనవును వినియున్నాడ * నరయలేదు, గంగప్రవహించు కోనలఁ * గంటి నొకట
నరిదియగు కాల మడవిలో * జరపుచున్న, వారు మీరేరి తనయలో * పలుక వలతుండు.

చ॥ అనుకపటంపు మానికి ధ * రాత్మజ యిట్లును మానిచంద్రమా!
అనఘులు సచ్చరిత్రులు మ * హాత్ములు మీవలెనున్న పుణ్యలొ
మునులయెడన్ మహాదరము * పూను విదేహ ధరాతలేంద్రుడౌ
జనకుని ప్రేమపుత్రి నను * జానకీయందురు రాముగేహిని ౮౦౩

తే॥ కఠినపథముల నడచి వి * క్ష మమునొంది, నారు వృద్ధులు ద్వంద్వముల్ * పాఱుదోలఁ
దలఁచినారలు మీరలే * స్థలమునుండి, వచ్చినారన నిట్లురా * వణుండుపలికె ౮౦౪

సీ॥ వ్రాయనలవికాని * వరతనుభాసితం, డింద్రునకింద్రుండు * సాంద్రయశుండు
బ్రహ్మవంశజుఁడును * స్వర్ణముతోడ న, మస్తలోకములేలు * ముఖితగ్గుణుండు

వేదవేది రజతః పృథ్వీధరము లీలః, జెల్లగించిన భుజః ధీమ జలుండు

చౌదంతి కొమ్ము వః షముఃకుఁ దొడవుగాఁ, బోరునల్పిన లోకః పీఠవరుండు

తే॥ అతనివీధి వాకిట నిల్పుః నట్టివారు, వేలుపులెనుమ్మి యారామః పీఠులందు

తరువులెల్లను కల్పకః తరువులెయగుఁ, గాపురంబ్రాపభునిది లంః కాపురంబు. ౮౦౯

సీ॥ పాదంబులొత్తుటః పాదరక్షలుమోచు, పరులు రంభామలః పనులె ముగుడ!

అడపకత్తెలు పాఁపః పడఁతుకల్ కాళంజి, గొనువారు గంధర్వః వనజముఖులు

తన చండశాసనః మున భానుచంద్రముల్, శీలముల్ మార్పడఁ జెలఁగువారు

ఇంద్రాది దేవతః జెల్లరు తనయింటి, కావలివాండ్రయిః క్రాలువారు

తే॥ నాకమునయందు భూమినిః నాగమందు, గల యపూర్వ వస్తువులెల్లఁగడమలెక

యుండునాతని సగరానఃయువతి! యేమి, చెప్పనేర్తును? విభవ మొచ్చెంబులేదు. ౮౧౦

తే॥ అజఃశాసంగిః యమితాయః పందువాఁడు, భవునిచేఁ జంద్రహాసంబుః పడసినాఁడు

గ్రహములంబట్టి చెఱిలోనఁగట్టినాఁడు, సకలనద్గుణవంతుండుః సన్నుతాంగి! ౮౧౧

తే॥ మంచినడవడి గలవాఁడు - మహితధర్మ, శాస్త్రవేత్త కందర్పుడ - శ్చర్యపడఁగఁ

దగిన పరువంబుగలవాఁడు - తప్పులెన్ని, యజహరాదుల గౌరవ - మడఁచువాఁడు.

తే॥ సకలలోకంబు లందున్న - సన్నుతాంగు, లెందఱోవాని వయగోరి - యెలయువారు

వారికోర్కెలదాఁ ద్రోచి - వైచియొక్క, కాంతఃప్రేమించి యామెకై - కాచినాఁడు.

తే॥ అతఁడు పాలించు లంకయం - దానమెయిని, కొంతకాలంబు వసియింపఁగోరి చాల

కాలముండి క్రమ్మటినాఁడు. లోలనేత్ర! యునుచుఁబల్లి యాయమ తలం - పరయందలఁచె

తే॥ తనునె భారమంచుదలంచు - తాపనేంద్ర! తపసు లార్యులు కోరంగఁ - దగనిహింస

నేయు నసురల నగర వ - సిండుచుండ, వలసినంత కారణమేమి - వచ్చెమీకు? ౮౧౫

చ॥ వనముల నిష్ఠమై దపము - వారకచేసిడివారి చెంతలక

మొనసి వసింప కార్యజన - పూజ్యులు రాజులు గల్గుచోటులక

దనివి వహించియుండ కీటు - దర్పితులై బహు దుష్టకార్యముల్

పొనరుచు క్రూరదానవ న - సమూహములోఁ బనియేమినిల్వగన్? ౮౧౬

చ॥ అనివచియించు నేతఁగని - యంతటఁగై తవవహాని యిట్లు ప

ల్కును మృగనేత్ర! యీరసము - క్రూరపథంబునఁ బోక హింసయుక

పనుజాల యొద్దనుండునని - తప్పుగ నెంచితి నిర్వరాళిక

ఓను దనుజుల్ దురాత్ములైక - డిందిగ యోగ్యులు మమ్ముబోంట్లకున్. ౮౧౭

ఉ॥ రావణుణ్ణి పల్కు రథుః రామునిదేవి తపోఽధికుల్ నదా

పాపమలె న వారు చెడుః పాపులఁ జేరఁగ రాక్షయరచ మా

యావులు రక్కసుల్ తలఁచి ♦ సట్టి స్వరూపము దాల్చువారలన్
భావన లేని దాట నటు ♦ పల్కఁగ నించుక వాఁడు కొంకుమన్. ౮౧౮

ఉ॥ ఈయమ శంకనొందెనని ♦ యెంచుచు దానిని కప్పి పుచ్చఁగాఁ
దోయము మార్చి యిట్లులనుఁ ♦ దోయజనేత్ర! బలిష్ఠులైన దై
తేయులు వారికిం బరులు ♦ దెప్పరముల్ పొసరింపకున్నచో
న్యాయము దప్పి లోకముల ♦ కాపద గూర్చరు వారలెన్నఁడున్. ౮౧౯

ఉ॥ ఆమె మనస్థిరత్వము ను ♦ రారి యెఱుంగఁగఁ గోరి యిట్లన్
భూమిజ యిట్లు పల్కు రఘు ♦ ముఖ్యుఁడు కానల నున్న యప్పుడే
యా మనుజుశవావళుల ♦ నందఱఁబట్టి వధించుఁ బిమ్మటన్
క్షేమము చిత్తశాంతి ముని ♦ సింహులు చెందెద రెల్లకాలమున్. ౮౨౦

ఉ॥ నావుడు రావణుండు నుమ ♦ నస్విని! మర్త్యులు రాక్షసాళికిన్
హావడి గూర్చి కూల్తురన ♦ నార! శశంబు గజంబుఁ జంపదే?
వావిరి జింక చంపదె య ♦ వారణ ధీరత వారణ ద్విషున్
జేవచెడన్ ఖగాధిపుని ♦ జహ్నుగముల్ వధియింపవే యనన్. ౮౨౧

తే॥ క్రూర ఖర దూషణదుల ♦ బారి నమరు, టీరు వినియుండ లేదొ ముసీంద్ర! యనియె
నాఁడు రామునకై న బండ్లంబు దలఁచి, వెడలు దుఃఖాశ్రుకణములఁ దుడిచికొనుచు.

ఉ॥ పుణ్యచరిత్ర! శూరులయి ♦ పొల్చు దినేశ కులేశ ధర్మ నై .
పుణ్యముచేత లంకఁగల ♦ పుణ్యజనుల్ నశియింప నక్షజి
ద్దణ్యులు నజ్ఞసుల్ శ్రమలు ♦ దక్కి-సుఖించుట నేట రేపటన్
నాణ్యము గాఁగ జూచెదరు ♦ న్యాయ మధర్మ తతిన్ జయింపదే?. ౮౨౨

తే॥ చక్కెరయుఁ దేనె యమృతంబు-చిక్కఁగలిపి, నట్లు నీత పల్కఁగ ముద-మందుచున్న
యసుర మనుజులు గెలిచెద - రన్నమాట, విన నహింపక గరువంపుఁ- గినుకఁ దాల్చె.

చ॥ కినియుచు నొక్కమానవుని - కిన్ సరిగాక నమరులైన య
ద్దనుజులు గూలిరందువు గ - దా? దశకంధరు బాహు మారుతం
బున నరుఁడొక్క యుఁపుననె - బూరుగ దూదియుఁ బోలెఁ దూలి యే
వననిధిఁ గూలువాఁడొ కన - వచ్చును రేపె వరాంగనామణీ! ౮౨౩

చ॥ చదురులు పల్కుచున్న వన - జాత ముఖ! దశకంఠు వేనిగా
నెడఁ దలపోసి యిట్లు వచి - యించితి మేరువు నెత్తఁ గోరినన్
ద్రిదివము గూలఁద్రోయఁగ న - రిత్పతి సంక్షుభితంబునేయ నా
ర్వదహను నార్చివేయఁగ ధ - రం దలక్రిందుగఁ జేయ నర్హుఁడౌ. ౮౨౪

ఉ॥ ఈ కరణే విచించు దను + జేవరుతో పృథపుత్తి విల్లునా
నాకవిరోధే బట్టి చర + జంబుల గట్టి యడుచి బంసిలో
నూకన కారసిర్వుని య + నూన భుజంబులు వేయి, నొక్క రెం
డే కరముల్ గలట్టి మను + జేంద్ర విరోధియై త్రుంచివేయడే?

రావణుడు కోపముతో నిజరూపము చూపుట.

ఉ॥ జానక యిట్లు పల్కుంగ ని + శాచరు కన్నుల విస్ఫులింగముల్
వాచగఁ జింతె విక్కులకుఁ + బర్వు భుజంబు లొకళ్లొకళ్లతో
నూనిక మోదె బొమ్మకమ + లుప్పరమంటె బయోధిరావ మ
ట్లానిక బండ్లుగీడె ముని + యాశ్చరియో జలంబు పెంపునన్. ౮౨౮

చ॥ ఇతడు తపస్విగాడనుచు + నెంచి కలంక వహించి యెవ్వడీ
మతకరియంచు లోక లవ + మాత్రమెఱుంగ నశక్తమైదు
స్థితి గొనునట్లు ప్రూర విష - జిహ్వాగ మల్క ఫణంబు విప్పి వి
మ్రతగతిఁ బైలుడం దొడరు - లోపిక నొప్పెద శాస్త్వఁడయ్యెడన్. ౮౨౯

మ॥ అనిరోధుడు యనుండుపట్టుకొన న - హ్యంబెంతయొక లేని జీ
వునిచందంబున గంప మొంది సురింగెక - భూపుత్తి యిచ్చోభయం
బును పోకార్పగ నేరె విల్పు? నుడువం - బోనేమి గలుక? వెనం
బొనరింపంగ మఱేమియుండును? తలం - పుంబోవ దేత్రోనకున్ ౮౩౦

మ॥ అమరేంద్రాదులు సేవలంజలుపు బా - హశక్తిసామర్థ్యముల్
తమిసీసీంపును యంచు రావణుడు దై - త్యశ్రేణి నిందించదే
ప్రమదారత్నము గాన మానితిగృహ - భావంబునం గానిచో
దేమలంబట్టి కలుక్కునం గొట్టి యే - దిందుక రుషాశాంతికి. ౮౩౧

మ॥ జలజాతేక్షణ! వంగ కెచ్చిరిలు శీ - ర్షశ్రేణిపై శీర్షకం
బుల చందంబున భక్తి పూర్వకముగా - బొంకంబుగా దాల్తు వే
ల్పుల చెల్వల్ భవదీయ పాదరజముల్ - పోకార్చి సేవింప రు
జలి పద్మలుగు లోకముల్ సుఖముమై - జెన్నారం బాలింపుమా!. ౮౩౨

సీత రావణుం బదరుట.

శా॥ ఆమాట ల్విని శ్రోత్రయుగ్మకముఁ దా - హస్తంబులక మూసి కాం
తామత్తల్లిక సీత, కుర్కురము పూ - తంబౌ హవిర్భాగముం
ప్రేమం గోరిన రీతిఁ బుణ్యచరితక - శ్రీరాము నత్పత్ని న
న్నేమన్నావుర దుష్ట! బాలిక! సరా - శీ! ద్రోహి! పోగొల్పమే. ౮౩౩

చ॥ తృణమున నిల్చు కంకణము - తీరగు ప్రాణము కోస మానమై
గుణవతులై న వారు కుల - కోమల ధర్మములం ద్యజింతురే?
ఫణులను పోలు రాఘవుని - బాణకదంబము నీ శిరంబులం
గణకను త్రుంచుమున్నె బ్రదు - కం దలఁతేని తొలంగి పాటుమా? ౮౩౪

తే॥ అనుడు రావణుడనుఁ గకు. బృహ్మసిరదన, కీణము లొప్పు వక్షమున నీ-యినుఁడువై చు
విశిఖములు కొండపైఁ బడు ♦ విరుల కరణి, వృధములు గాక యేమేని ఫలముగనునె?

ఉ॥ ఓ వరవర్ణి నీ! మదనుఁ ♦ డుత్కట బాధలఁ బెట్టుచుండె నా
యాచి కృశింపసాగె నితఁ ♦ బ్రాణము నీయఱచేత నిల్చె న
న్నేధి నై నఁ గావు మమ ♦ రేశ్వర కాంతలకుఁ దురానదం
బై విలసిల్లు భోగముల ♦ నందుమ యంచుఁ బదంబులం బడెన్. ౮౩౬

తే॥ కత్తిపోటుచేఁ బ్రాణము ♦ లలఁగిపెట్టు, తనువునుండి జీవంబులు ♦ తరలి నట్టు
లా ర్చినొంది జానకీ లక్ష్మణా! యటంచు, నార్య! యంచు నా క్రందింపఁనయ్యదనున

రావణుడు సీతఁ గొనిపోవుట.

తే॥ తొంటి శాపంబుఁ దలఁచి యా ♦ దుష్టదైత్యుఁ, డురుభుజంబుల నానేలఁ నొక్క పెట్టఁ
బెల్ల గించి సీతను దాటి ♦ వెడల నీక, చేతులంజుట్టి రథమునఁ ♦ జేర్చిపెట్టె

తే॥ ఉరముపై భయమునఁజేతుఁ బుంచుకొనిన, చెలువతన ప్రాణములఁగూడఁ ♦ దెలియదయ్యె
మట్టితో నామె మెఱుపులో ♦ మఱిఁగిపోయె, రావణుం డాకనంబున ♦ రథముఁదోలె.

తే॥ అనలమునఁబడ్డపూఁగొమ్మ యట్లుసీత, వాడుఁదపియించుదొరలును ♦ వనలఁగుందుఁ
ద్రుళి పడి లేచుఁగాలుసేతులు విదుర్చు, దిక్కులం జూచు వెఱిగొందు ♦ దిక్కుమాలి

సీ॥ ధర్మమా! యీ యాప ♦ దను తొలఁగింపవే, యిదిగదా రక్షింప ♦ నదను నీకుఁ
బావనివమ్మ గో ♦ దావరీ దేవి! నీ, వేని దెల్పఁగదె యి ♦ య్యెడరు పతికి
వనదై వతములార! వందనములు మీకు, నాస్థితిఁదెల్పరే ♦ నాభిభునకు
శైలంబులార! వృ ♦క్షములార! శివ మయూ, రములార! మృగ నిక ♦ రంబులార!

తే॥ మొగుభులార! మీకును దయ ♦ పుట్టదేమి?, ఏదివేళ! భవత్కులాఁమోదకరుఁడు
రామునకు సీవు చెప్పఁగా ♦ రాదె? నీకు, లమున కియ్యది యొక్క కఁలంకు కాదె?

శా॥ అన్నా! లక్ష్మణ! యాపదలో తలఁగ రా ♦ పన్నా! గురు జ్ఞాన సం
పన్నా! నిన్నుదీసితిమైఁ బనిపితికా ♦ మన్నించి వేరమ్ము యీ
పన్నా రక్షణ సేయుభారమది నీ ♦ పై నుండెగాదే? దురా
త్మన్నీచుం బరిమార్చరే భరత శ ♦ త్రుఘ్నుల్ కృపాపూర్వులై. ౮౪౨

మ॥ భ్రమ గొన్నావు కలంగినావు సుషీయకా + వత్సంబు గోల్పోయి దుః

ఖమునకు గుండెడు ధేనువట్లు మిగులం + గ్రోదిల్లు చున్నావు గా

తము! నీనెంజలి చూడంగ నెఱుంగు మ + క్రాంతిశక్తుతో నీదు పు

ణ్యము పెంపారంగ గొబ్బునం దెలుచునే + రామప్త కర్మస్థితికా. ౮౪౩

తే॥ ఎమరుపడు దొచలార! మృగేంద్రులార! పక్షులార! యాభూమితో + వ్రచ్చినన్ను
పట్టు నిరువది చేతులు + పది తిరములు, బ్రుంగి ధరణిడ గాంచిన + వ్యదురు గాక.

మ॥ ఉరుదుఃఖంబున నీల యిల్లులన నా + యుమ్మాలముం గోలుచో

వు రహిం బూనిన రావణుండు లెరుచే! పూజోజి! సింగారి! చ

క్కెర బామ్మా! చను మానవుల్ గదిసి యా + క్షేపించి గెల్పొంది నికా

వెరవారకా విడిపించు వారె? యని న + స్వేం జేతులం దట్టుచున్. ౮౪౪

ఉ॥ రావణ పల్కులకా వినిన + రామునిదేని దురాత్మ! నీచ! మా

యాని మృగంబుఁ బిభవ + దంతకు రాఘవు దవ్యచేసియే

యావల నన్ను పట్టితి కు + లాపశదా! యనినేయు తెంపు నీ

కానిధిన్నదోలకు శ + తాంగము నిల్పుము మాటలేటికికా? ౮౪౫

ఉ॥ పీరుడవై తివేని పెను + భీతిని వొంగివేల? పండ! నీ

వారలు రోషమూనంగ భ + వత్సహజాతకు ముక్కుగోసి యా

తీరున వారిఁజంపు రణ + భీరులు కానన వీధియందె యు

న్నారని గాక కుర్కూర గు + ణంబున వచ్చితివేల? బాలిశా! ౮౪౬

చ॥ అనుటయు దైత్యుఁడిట్టులను + నబ్జముఖి! చిను నన్ను బోఁటికికా

మనుజులతోడ నాహవము + మానకచేసిన నిందరాదె? రు

ద్రుని ఘనశైలమెత్తిన యు + దూధ భుజంబులు దొడ్డ న్యూనతం

జెనయవె? వంచనమ్మె లగు + చెయ్యము మానవపాళి పట్టునకా. ౮౪౭

చ॥ అది విని సీత నిర్దయత + నావడి చేసెడి క్రూరదైత్య దు

ర్మదులకు శత్రుసమ్ముఖము + క్రాలుట లోపము వారితోడ బె

ట్టిదపు దురంబు నేతయు బి + డెంబగు సాధ్వల మోసగించు టా

ప్పిద మగు నిట్టిపాపులకు + వీర్యము మాన మనంగ నున్నదే? ౮౪౮

జటాయువు రావణు నడ్డగించుట.

సీ॥ అనునంత దుష్టాత్మ! యరిగెద వెచటికి? నిలుమంచుఁ గాలాబ్ధ - నినద లీల

గర్జించి నిప్పులు - గ్రక్కుకన్నులతోడఁ, బిడుగులఁ బోలిన - నుడులతోడ

మేరుగిరియె లేచి - మింటఁదిరుగుచున్న, దాయననొప్పు కా - యంబుతోడ

శంపాభమా బలి - వ్యంపుఁ జంచువు తోడఁ, గొండ కొండయు ధాఁకి - విండిగాఁగ

తే॥ జలధిచలరేగి భూమితోఁ గలసిపోవ, నిలయవాయువుకై వడి - వీచుచున్న
పక్షిమారుతమునఁదరు-వ్రజము నిటుగ, గరుడుఁడని పుట్టలనుభుజంగములుచొరఁగ

క॥ జెక్కలఁ బుట్టిన కరువలి, నక్కజముగఁ బైకి నెగసి యాకనమందుం
గ్రిక్కిరిసి తూలు మృగములు, మక్కెక్కఁగ మిన్న మిగుల యాఱుపు చెందన్

క॥ అరదమున ధరణిజం గొని, యురవడి నెటకేగు వాడ యుండు నిలుమునీ
గరువం బడఁచెద నీచా!, తెరువు గలదె నీకుఁ బోవ యేకువ? ననుచున్. ౩౫౨

తే॥ ద్రోహిరావణుఁ దలఁతోఁ యుంపనెంచి, యెఱుకాభులు మస్తక యెఱుకుతిక
తోడఁగైలాసగిరి వోలె యొడ్డ తెల్ల, తనువుతోడ జటాయువ యత్తని వచ్చె.

క॥ బిడ్డా! భయఁడకు మనుచు, నడ్డముగా నిలిచి యనుర యదలించుచు వీఁ
డెడతనమూని తాఁడం, యొడ్డాడన యనుచు నుంత యూట పడుచున్. ౩౫౩

చ॥ చెడితివి నీవు బంధులకుఁ యేకానరించితి దైత్యనాథ! యీ
పుడమి కుమారి నీత నిలు యెఱుకు బుద్ధిని పట్టి తెచ్చితే?
విడువుము వీడవే ననువు యీడుట నిక్కము జీవితంబు గో
రెడు జనులెవ్వరేనియుఁ జింతింతురె యిట్టి కుమార్త వర్తనన్?. ౩౫౪

క॥ ఖరదూషణాది వీరుల, దురమునఁ బాలియించి పితర యొరకుఁ దనియ విం
దురవుగఁ బెట్టఁగ నాతఁడు, నరునముతోఁ గొనుట యెఱుంగ యా? యవివేకి!

తే॥ కోప ఘూర్ణిత మదకరి యొప్పరింప, శీలలు వైవఁ దలంచితే? చెనఁటి! పక్షి
యేడ? నను చంపుటెడని యెంచితేమి? వినము మ్రొంగియు బ్రదుకును యిక్కసింతె?

క॥ హరిణములు పులులఁ గాంచిన, కరణిని దిక్పతులు జనులు యెఱుండును దా
శరఘలఁ జూచుచు నుందురు, వెరవేడివి నీవు బ్రతుకు యెంటయుఁ గలదే?

క॥ సుతసోదర సహితముగా, హతమాటకు నింతకంటె యధికమగు దురా
గతమును కలదే? కుగతికి, గతమిది, యే జన్మమునకుఁ యెగలగవు శుభముల్. ౩౫౫

క॥ ఈ సరవరులు త్రిమూర్తుల, లో నగ్రియు లాత్మలగుట యోకముతో నె
ఱ్ఱానికే బోల్చుగ నగు? నిది, మానుగఁ దెలియంగలేక యత్తుండవైతే? ౩౫౬

క॥ అమరులఁ గాచిన సరవరు, కొమరుఁడు కోదండ ధరుఁడు యొత్తల నడరన్
సమయించు దప్పదీ వీ, యమ విడి పరుగిడుము నేనె యతనిం జేర్తున్. ౩౫౭

తే॥ బ్రహ్మయిచ్చినయాయువు, భర్గుఁడొనఁగు, ఖడ్గమునుమాయమంత్రముల్ యడఁకెల్ల
సత్యమంతఁడొ రాఘవు యాయకములు, బయలు వెడలు సంతపఱకె, బలయుతములు

తే॥ అనిన వినిదై త్యవల్లభుఁ యొడు గఱచి, కనుల నిప్పు లురలఁ జూచి యగ్ర! నీవు

త్రోవ విడువకాకేని యీ ప్రాంతము నాది జూపుమ తలగిల్లి యైచు వాడ
తే॥ శీత శూన్యచే నిత్యమును యిచ్చికోనక- చ్చిరగం దొలగుము నిలువకు యైచువా
గత జలం నది క్షత్రియం ప్రకృతిగాని, యీమధురవాణి నిరాకడ కింకరాదు.

తే॥ ఇట్లు బహురూపములతోను నుండునుచి, సీతగంజుముపుతర్ని చెనటియొకలు
ఖండ తుండ ముఖం మహా క్రందనంబు, నలచు మనవారు లేరను వంత వలదు.

ఉ॥ కన్నల సేరు నిర్వృత్తులు కై వడి జొమ్మున జింద నేడ్చికో
యన్నల రాణి యూజగిది యూరయు కాటఫరాఘ గుచ్చుమ
బున్న నీరంబున నది న ముక్తి తి మున్నిలెడేలు పిక్కులక
భిన్నమునై నిరూ మూలం దెచ్చి నడం గుమంచు నుగ్రుండై. ౮౩౬

చ॥ ఎఱకల బల్కిచే నేని యేవున జానః బడంగ ద్రోసి య
మొఱకల బలల్ ధరం దనియ మోడుచు ముక్కున గన్నలూడ్పగా
బెఱుగు జటాయ వయ్యనర, నిరుని కేరిసి వీకెటెక్కెముక
విఱుంగం దన్ని తొల్పొలుల కేల్పుల దీవన లందె నత్తెఱి. ౮౩౭

ఉ॥ పన్నెడు నిట్టి భంగ మెరి యింపని దైత్యమనంబు దిగ్గనక
గన్నలు క్రాగు లక్కవలెం గట్టెఱు పొందగ నర్వలోకముల్
క్రన్నన నంచలి వదక కంధరు డయ్యెడ బిట్టు నవ్వుచుం
బన్నగ వంచె భూకుటిల బంధము తో దనబొడ్డచాపమున్

ఉ॥ క్రొన్నల రేవంటి నెఱి కోటలు దైత్యున చిత్తజల్లు గా
బన్నిన బాణజాలములం బశుమరుత్తున గొన్ని దూల్పుచుం
గొన్నిటి గోళ్లతో జఱచెం గొన్ని యముండును భీతి నొందగా
భిన్నము చేసె జంచువుల భీమబలుండు జటాయ వయ్యెడక. ౮౩౮

ఉ॥ క్రూర భుజంగమంబులను గొబ్బన గైకొన వచ్చు పక్షి రా
క్షసిని వోతె గృధ్రవతి ధీహిని రక్కసి బొమ్మిడికముల్
తేరిపయిం బడం బడ హ తిం దొరలించుచు గర్జ కుండలాల్
వేరిమి డుల్చి పైకెగిరె వెక్కనమంది సురారి చూడగక. ౮౩౯

చ॥ దనుజాడు పట్టరాని బెడి దంబగు కోపముతో బడేను మా
ర్గణముల నాజటాయువు ను రమ్మన నాటంగ నేసి వెండియుక
ఘన విశిఖములం దనువు గాసిల జేయ ఖగేంద్రుడెప్పు క్రుం
గెన యని వేలుపుల్ మిగుల భేదమునొందిరి పిచ్చలించుచుక. ౮౪౦

ఉ॥ గాయములందునుండి వడి గాడెడి శోణిత ధారతోడ న
త్యాయత నత్వయుక్తుడు జటాయువు చూడగ ముక ఖరాద్యన్య

క్రోధుని నుండి తెల్లనగు ♦ తోయదమొండు ద్రవంబు గొంచు నా
ప్రాయముగా జడిం గురియు ♦ వైనము దోచె నభస్థులంబునఁ. ౮౭౨

ఉ॥ ఊరుపు పుచ్చి కోపమున ♦ సుగ్రముఖుండయి పక్కిజేడు దే
వారి భుజంబు లిర్వది న ♦ ఖావలి అక్కుచు దూటి ముక్కుతో
వారక జెక్కలం జఱచి ♦ వాని మహోజ్జ్వల తారహార యు
క్సార్ విశాల వక్షమునఁ ♦ ప్రబ్బిన కంకట మంటఁ జించగన్. ౮౭౩

చ॥ ఎరియుచు రావణుండు కలి ♦ నేఘ శతంబునఁ బక్కిజేని పే
రురమును గాఁడ నేసిన ముహూర్తము లోననె చింతనొందు ని
ర్జరులును మోదిలం బులుఁగు ♦ రాయఁడు దైత్యుని వింటినారి ని
బ్బరమునఁ బట్టి లాగెఁ దన ♦ బంధుర చంచువుతో బలంబునఁ. ౮౭౪

తే॥ ఈశుతోడఁ గైలాసంబు ♦ నెత్తినట్టి, లావరి శరాసనము నోట ♦ లాగి కొంచు
నింద్ర ధనువుతోఁ దెల్లని ♦ సాంద్రమేఘు, మట్లు వెలసె; నాతని బలమరయ వశమె?

మ॥ వెను చూపింపని వక్షముం బారయ నా ♦ వేగంటిఁ బాటంగఁ జే
సిన దైత్యేంద్రుని విల్లు శూలిధనువుం ♦ జెండాడు శ్రీరామ చం
ద్రున కుం దండ్రుగ నొప్పి యాజికి నుమి ♦ త్తుండైన పక్షింద్రుఁ డు
క్కున నోటంగొని కాళ్లతో విఱచె ది ♦ క్కుల్చూచి మేల్కొనఁ. ౮౭౫

తే॥ లోక కంటకుండైన యా ♦ నాకవైరి, విల్లు విఱుగుట గని కోప ♦ వివశుడగుచుఁ
ద్రిపుర సంహారకారకో ♦ ద్దీప్తమైన, శరమువంటి శూలమువైచె ♦ జగము వడఁక.

ఉ॥ శూలము తన్ను చంపునని ♦ స్రుక్కక నీడజ రాజు కాంచినా
మేలిమిఁ జూడుమంచుఁ గడు - మేకొని వక్షముతోడఁ దాఁకఁగా
వేలుపు లిద్ది సాహసము ♦ విన్మయ మంచు వచించి చేతులఁ
బోలఁగఁ దట్టి కేకలిడి ♦ బోరన నార్చిరి మెచ్చులాడుచుఁ

చ॥ వెల చెలియింటికిం జనిన ♦ పేదను పోలె, సతీమతల్లి వ
ర్తిలని గృహంబునం దతిథి ♦ బృందమువోలె, బరేశు చింతయే
చెలువము గాఁగ నొప్పు ముని ♦ సింహునిగాంచిన యొప్పులాడి చూ
పుల వలెఁ, గ్రమ్మజిల్లె వ ♦ డిఁ బోయిన రావణు శూలమత్తఱిఁ. ౮౭౬

చ॥ కినుకను వేలుకై దువును ♦ కేలఁ గొనం గమకించు సంతలో
నన రథచోదకుం జదిపి ♦ నాలుక వెల్పడ మూర్ధ మూడ్చి రా
వణుండు కలంగి ఘంధురఁగ ♦ వాని ముఖంబులు రక్తసిక్తమై
మునుగఁగఁ లక్ష్మ్యముంచి తగు ♦ పోడిమితోఁ బ్లువైచె నాతలఁ, ౮౭౭

తే॥ విసరికొట్టిన తలఁగించి * వెక్కనమగు, బిడియమ ను కక్కినంబును * పెనఁ గొనంగ
రావణుడు దండమునఁ బుట్టి * రాజుఁ గొట్టె, బర్హతమువలె భుజి * బడి * బక్కి * జేడెడు.

తే॥ అంతఁ దీక్షదృష్టియును వెన్నెంటుఁ జాల, నట్టి మేగంబుతోఁ జానె * స్వంధనంబు
నడపుకొని పోయె దాచవ * నాయకుండు, నీత పుంబిపై నెప్పుంచు * చెన్నునొంద.

ఉ॥ ముక్కుక్షి దైత్యుఁ డేగుటయు * భూమిజ దుఃఖముఁగాంచి చెచ్చెరక
నీక్కిమహోద్ధతిఁ మెఱవ * చించుచు శోకము నొంద కమ్మ! యీ
టక్కరిఁ గూల్తు నేనని జ * టాయువు దివ్యుల సంతసంబుతో
నెక్కిడ కేగెదంచు దను * జేంద్రు శతాంగము నడ్డగించుచుక. ౮౮౩

చ॥ బలమున వాని దండమును * పట్టి తటాలున లాగివైచి వా
జులఁ దన శాత చంచువున * జొత్తెలఁ బొడ్చి వధించె జీవితం
బులు గొను మృత్యుదేవతయు * భూరిభయంబునఁ నెలుదోయి కం
పిలఁ గొనియెక రథం బవల * భిన్నము చేసెఁ దదున్నతుల్ నెడక. ౮౮౪

చ॥ అరదము నుగ్గుచేసి భుజ * హత్యతి మాపి శరాసంబులక
గరముల నూడ్చివైచి రణ * కర్మము సాగక చేసి లోభులం
బారసిన ద్రవ్యరాశి క్రియఁ * బొల్పు నిషంగములక సరాలునక
గెరిలిపడంగ లాగికొని * కిడ్పడఁ జేసె జటాయు వాలెనిక. ౮౮౫

చ॥ చలమున వాని శీర్షములఁ * జక్కుగ మోచి శ్రమంబు గూర్చి బా
హులపయి తొమ్ముపై శిల న * శోత్కర శక్తిని అక్కిముక్కుతో
నలిగులిసేయ దైత్యకుల * నాథుఁడు స్రుక్కుచు నిహ్వలించుచుక
నిలిచినఁ గాంచి నీ బలము * నేరుపు నింతయె యంచుఁ గేరఁగక. ౮౮౬

క॥ ఉగ్రుడయి దైత్యనాథుఁ డు, దగ్రత హరుఁడిచ్చు చంద్ర * హాసము పెలుచన్
వ్యగ్రమతిఁ బూని వానిని, నిగ్రహమున నేసె విబుధ * నివహము బెదరన్. ౮౮౭

చ॥ అపజయ మెట్టిదో యెఱుంగ * నట్టి జటాయువు వృద్ధుఁడౌట మో
క్షపదము చేరువాడగుటఁ * గ్రవ్య భుగీశ్వర చంద్రహాస నం
తపన మహోగ్రతన్ బలము * దక్కి సురేంద్రుని వజ్రధారచే
విపుల గరుచ్చిదం బయన * పృథ్వి ధరం బనఁ గూలె నేలపై. ౮౮౮

చ॥ ఎఱకలు త్రుంగి మేదిని ప * యింబడె గృధ్రవిభుండు దేవతల్
పరుగులు వాటి రెచ్చుటొ * పార్థివనందన దిక్కులేనిదై
సురిఁగె నటంచుఁ జిత్తముల * శోకము నందిరి తాపసేంద్రు ల
త్రుతిని సువర్ణ పుష్పములు * దండడి రాలెను కంఠరాజుపై. ౮౮౯

ఉ॥ రావణుడాఁర్చె వాగుర ♦ నొఱంగి దగుల్కాను లేడివోలె భూ
దేవి తనూజ విహ్వలత ♦ దీల్పడె నూర్చె వడంకె నొచ్చె దుః
ఖావిల తప్తచి త్తయయి ♦ యూదరువౌ కొమ త్రుంగిపోవఁగాఁ
దీవియవోలె నేలఁబడి ♦ తేఱక మిక్కిలి కుంది దూపిలెన్.

౮౯౦

తే॥ నన్ను కాపాడ వచ్చిన ♦ నయగుణుండు, గృధ్రరాజు గతించెది ♦ క్కె-వ్వరింక
ననుచు జానకి మిక్కిలి ♦ యంగలార్చె, నాదరువువోవ వెల్లువ ♦ నలయుభంగి. ౮౯౧

చ॥ తెలివి యొకింత లేక గుణ ♦ ధీయుతు లక్ష్యులు పల్కులన్నిరా
కలనముచేసి కోపమునఁ ♦ గాఱులు పల్కితి సాగనంపి త
త్ఫల మిపు డొందితిం దవిలి ♦ బాసటయైన జటాయు వీలఁ గా
వల మది యెట్టి కష్టముల ♦ పాల్పడఁ జేయునో? యేమి చేయుదున్? ౮౯౨

చ॥ శరణ మొసంగి రక్షణము ♦ సల్పుంగ వచ్చిన యీతఁ డీల్లుటా?
సరకమునొందఁగాఁ దగిన ♦ సంజుడుదిండి జయంబు నొందుటా?
కరకరిపాపమే జయము ♦ గాంచునె? ధర్మమె యోడిపోవునే?
ధరఁగల సర్వశాస్త్రములు ♦ దబ్బఱలే? సుకృతంబు వ్యర్థమే? ౮౯౩

ఉ॥ కొంకక యేను బేలనయి ♦ కోరుటఁ బట్టియె దూరమేగు వీ
రాంకవరేణ్యులార! తగు ♦ న్యాయపథంబున నేగువారికిం
బొంకపు మార్గదర్శియగు ♦ పూతచరిత్రుండు తండ్రికంటె ని
ర్వంకలఁ బ్రీతిశాలి యగు ♦ పక్షివరేణ్యుని చూడ రండిటన్ ౮౯౪

తే॥ క్రొత్తడి తనంబు చెడఁగొట్టు ♦ కొనకయుంటు, నాన్రయత్న మేయైనవి ♦ న్ననువు నెందు
రాముకోదండమునకు నే? రాణఁజొచ్చు, వంశమునకబ్బె నాచేటు ♦ వలనఁబ్రబ్బు. ౮౯౫

తే॥ కొడుకుకై ప్రాణములువీడు ♦ కోనలేద్ర! మైత్రికై ప్రాణములువీడు ♦ మానసీయు
నజ్జటాయువు దివిఁబరి ♦ వ్వంగనుఖము, గొనఁగబిలిచితే? తా నిన్ను ♦ గూడవచ్చె.

తే॥ ఒఱలుచిటులుండు జానకి ♦ నెఱకలు తెగి, పడు జటాయువుఁగని తేరి ♦ పయిని మట్టి
పెళ్లతో నంసమున నామెఁ ♦ బెట్టికొనుచు, గగనవీధిని పఱచె నా ♦ క్రవ్యభుజుండు ౮౯౬

తే॥ చెనఁటి యాకాశ వీధిని ♦ శీఘ్రగతిని, జరుగఁ గన్నులు మనసును ♦ గిరగిరమని
తిరుగ ధృతిచెడి ♦ దిక్కులు, తెలియకుండ, తన్ను మఱచి జానకీచేష్ట ♦ దప్పియుండె. ౮౯౭

తే॥ పిదపనినుమంత, తెప్పిటి ♦ విహగ విభుండు, మింటిదెనఁగాంచి దై త్యుండు ♦ మిగులవేగ
మునను జనకనందిని గొని ♦ పోవుటరసి, మనసు తపియింపఁగుందియి ♦ ట్లనియె దుదకు.

క॥ లేరైరి తనయు లిచ్చట, రారైరి ధరాత్మజాత ♦ రావడి యుడువం
గ్రూరాత్ముల రాకాసుల, నేరితిం గూల్చు వారో? ♦ యెయ్యది తెరువో? ౯౦౦

క॥ రాకాసులఁ బరిహార్యులఁ గాకుత్స్థులు జగతిబద్ధఁ కంకణులగుచో
 సరసంబున నీతికఁ, గైకేయు కడంక యెంతిఁ గావించె చుదిన్? ౯౦౧

క॥ పరమాత్ముడై రాఘవుడై, పరఁగె నసురవధమునాయఁ బాపాత్ముడు కా
 నరమున నిటువంచించెను, పురుషోత్తము నెదుట నిలువఁ బాలియకయున్నే? ౯౦౨

క॥ నాముద్దుల తనయుడు శ్రీ, రాముడు రక్కసులనెల్లఁ గ్రచ్చుటఁజంపున్
 చామరస జన్మశాపము, చే మానిని దాఁక వెఱచుఁ జెనటి యసురయున్. ౯౦౩

క॥ జనకజ రక్తసిచెఱుబడె, ననినేయఁగఁ దగినతెక్కఁ బఱువు తైన్
 వనితారత్న సతీత్విం, బనునెఱకలు త్రుంగవసుచు నారట ముడిగెన్. ౯౦౪

ఉ॥ సత్తువ తగ్గి తెక్కలుచుఁ జాఱుగ నీత చెఱన్ వదల్పులే
 కత్తిన సిగ్గు రాఘవుల యందలి ప్రేమయు మానంబులోఁ
 గ్రొత్తులువాఱ నిద్రగొను క్రోధునఁ గన్నులు మూసియుండె లో
 నుత్తలవాటుతోఁ దెలివి యొయ్యనఁ దప్పకయుండె ధీరతిన్. ౯౦౫

తే॥ త్వరగఁ బదిలంబునఁగ రావఁడుజనక, తనయఁగొనిపోయియామెను. తాఁకవెఱచి
 వినమువంటి రాకాసుల పిండుచడుమఁ బందిరుంచె నశోకికా - వనమునందు. ౯౦౬

లక్ష్మణుడు రాముఁ గానఁ బోవుట

తే॥ అచట హేమకుండంగంబు - నుటిపోవు, చనఘరాఘవు క్షేమంబు - నుసిరాఁగ
 సీతయంపిన నామిత్రి - చెలువుచింత, నరయఁబోదము వారల - మఱవనగునె? ౯౦౭

క॥ జానకి నొంటిగ నిడుచుట, చే నేమగునో యటన్న - చింతను సీతా
 జాని నడఁ గాంతి మానిన, యీశగుము వీడు - భరతు నంగముతోడన్. ౯౦౮

క॥ సాగరమున నొకంబలె, వేగిరమున నడచి రాము - విక్షించి మన
 స్సాగరము నడచి పరిము, త్సాగరమున మునిగెఁగనులు - తనివెంబొందెన్. ౯౦౯

క॥ తడఁబడి ధీతిం బొరయఁగ, నెడమగు మారీచురవము - నెఱుగమి వలనన్
 బుడమి తనయ బెగడెడుచని, యెడఁదఁదలంచు రాముడతని. నెలమింగనుమన్. ౯౧౦

ఉ॥ దేహముతోడ మానసముఁ దీఱిని విక్ల మమంది వచ్చె నం
 దేహముతోడ మానసముఁ దీఱిని విక్ల మమందు నాకడన్
 మోహముతోడ మానసము యూర్ఛిలఁ దొండఱ వెట్టి పంప వై
 దేహియే కారణంబగు ని యిం దొలఁగింప జనుచో నచుద్ధలే? ౯౧౧

చ॥ అని తలపోయు చున్న తన యన్నను డాసి నమస్కరింపఁగా
 ననుజుని కొఁగిలించుకొని యత్తరపాటున వచ్చుటేలనన్

వినుటకు వింతయైన ధ్వని ♦ వీనులఁ జేరఁగ నుమ్మలించి మ
జ్జని భయంబు నొందె బలు ♦ చందములకై దగవూఁది పల్కినక.

ఉ॥ నీవరక క్తి ధైర్యముల ♦ నేనెఱిగింప వినంగ నొల్లకే
పోవక యుందువేని వడి ♦ పోయెదఁ జిచ్చున నంచుఁ గానలో
దావముఁ గూర్చి పోవునెడ ♦ ధర్మము కాదని యందు నిల్వలే
కీవగ నామెఁగావ మది - నెంచితి నంచనుజుండు పల్కుఁగక. ౬౦౩

ఉ॥ చావఁగనున్నదప్పునొకొ? - సంకటముల్ దొలఁగంగ నూఁకు నే
రేవేది లేని దక్కట! ని ♦ హీనమతిం బదరె న్నిజంబుగాఁ
గావలి లేనిచో నెడరు ♦ గల్గును వచ్చిన యాపదావళుల్
పోవపు వేటునేయుటకుఁ ♦ బూనిన సోకుల తంత్ర మియ్యదా. ౬౦౪

ఉ॥ నీయెడఁ దప్పులేదు గుణ ♦ నీరధి! ధీ రహితాత్మ నీతనీ
వాయెడఁ బల్కు పల్కుల న ♦ నాదృతి చేసెను నేదలంచిన
ట్లేయది పూని నక జెఱుచె ♦ నే యని యెన్నఁడు నేని డెంద మ
త్యాయతమై కలంకమతి ♦ నందని రాముఁడు కుండె నెమ్మదిన్. ౬౦౫

ఉ॥ కాలము త్రోవఁగా ఫలము ♦ గల్గదు జానకీ గాంచు పిమ్మటక
దూలును చింత వేఱకట ♦ దోరదయంచు వచించి క్రంచరక
జాలగ దవ్వు నారసము ♦ చందమున న్నడతెంచి లోల వ
క్రాలక సీతయుండిన మ ♦ హావనముక దరిసించి యయ్యెడక. ౬౦౬

శ్రీ రాముఁడు సీతలేమికీ జింజిలుట.

ఉ॥ శ్రీరఘువీర కేఖరుఁడు ♦ చింతను పర్ణ కుటీరమందు కాం
తారమునందు నెచ్చటను ♦ భారణి కన్యక జాడ గానక
ట్లూరక వ్రూన్పడ న్నిలిచె ♦ నొత్తిలి కాయము జీవువీడి ని
స్సారత నొంది పిమ్మటను ♦ సంకట మందుచు రోయు కై వడిక. ౬౦౭

ఉ॥ జీవితవాంఛపై వినుగు ♦ చెందిన రాఘవ సార్వభౌముఁడ
దేవిని కానమి న్నిలిచె ♦ ధివ్యనిధిం దనకంచు డావఁగాఁ
జేవిడఁ జోరుఁడొక్కరుఁడు ♦ చేరి ధరాస్థలిఁ గెల్ల గించి కొం
పో వెతనొంది దిగ్భ్రముము ♦ పొంది యలంగెడు దీను కై వడిక. ౬౦౮

ఉ॥ తిరుగఁగఁ జొచ్చె భూమియు న ♦ దీనదముల్ కడు నంచలించె సా
గరములు ఘూర్ణి లెక గిరులు ♦ క్రక్కదలెక దొలివేల్పు కన్నులుం
దిరిగెను సూర్యచంద్రులును ♦ దిక్కటి త్రోవలఁ దప్పినారు శ్రీ
వరుఁడు తపింప నెయ్యది ధ్రు ♦ వంబుగ నిల్వఁగఁ జాలుఁ జెప్పమా?:

శా|| కోపంబూనునో పాడిపైఁ ? దనదయం + గోపించునో? నానముం
గోపంబారంగఁ జూచునో? త్రిదళులం + గోపించునో? నానములం
గోపన్నాత్మిని కాంచునో? శ్రుతులపైఁ + గోపించునో? వేసెపై
గోపంబూనునో? యేమిదేకానో? యనుచుం + గుండె జగజ్జాలముల్.

చ|| సకలము డింది లోకవిభు - చక్కని గర్భము సాచ్చువేళలోఁ
గకవేకచెంది లోకములు - క్రష్ణ వివర్యయ మొదలకై వశిక్
సకల జగచ్చరణ్య గుణ - జాలుని రాము మనంబు వేగెఁగా
మెకములు కొండలుం జనము - మేదిని నాకము చెకై మఃఖమున్. ౯౨౦

ఉ|| కాంచుము తేరి చక్రము ది - గంబడి పోయినదారి యియ్యడన్
గాంచుము దేవ దాత ధయ - కంపితుడై భుజి కల్లగించుటల్
కాంచఁగరాదు కార్యమిటఁ - గాడ్పడి యజ్ఞులపోల్కిచిల్చిరన్
కాంచఁగ నొను వారు దవు - గాఁ జను ముందని లక్ష్మణుండనన్. ౯౨౧

రామలక్ష్మణులు సీతను వెదకుచుఁబోవుట.

చ|| సరియని రామచంద్రుఁడును - చయ్యన నాయుధముల్ ధరించి పెం
వెరువును పట్టి ప్రూకులవ - నీ ధరము ల్బలఁగంగ వేగమై
వరదము భూమిమీఁదఁ జని - నంతకు దుర్గమ కాననస్థలిన్
దరియుచు దాటుచుం గడఁక - తక్కుక యేగె ననుంగుఁడమ్ముతో. ౯౨౨

చ|| ధరణి శతాంగ చక్రముల - దారియు గుర్తులు తేలిపోయి యం
బరమున నేగినట్లు నడి - పాటుటచే వ్రణమందు నీకై పో
టారసిన లీలఁ దోఁపఁ గన - నోపుట కెయ్యది మార్గమంచు నం
బురుహవిలోచనం డనఁ బ్ర - పూర్ణ గుణాంబుధి లక్ష్మణుండనున్. ౯౨౩

శా|| అన్నా! చూడుము తేరు దక్షిణదిశా - ప్రాంతానకుం బోయిన
తెన్నంగాఁదగు నీశరంబు పొడవే - యివ్వోమ మార్గంబు నీ
కన్నుల్ బాష్పము గార్చుచుండ నెదియుం - గాన్పించునే? పోదమీ
తెన్నుంబట్టి యుదంతముల్ తెలియనాఁ - దెల్లంబుగా మీఁదటన్.

చ|| అన నది యు క్తమంచు వను - భాధివ వర్షుఁడు తమ్ముతోడ యో
జనములు రెండు దాఁటిచని - చక్కటి నొక్కనగేంద్రమే ప్రభం
జనహతిఁ దల్లక్రించులుగ - జాతినకై వడి వీణెటెక్కి మొం
డనువుగ భారణిం బడుట - యల్లనఁ గాంచెను సంశయించుచున్. ౯౨౪

చ|| కని జనకాత్మజాతకయి - కయ్యము గల్గిన దియ్యడన్ భరం
బున దనుజాళితో నిబుధ - ముఖ్యులకంఠుఁ దలంచి తుండ మ

ర్దనమునడాలు వ్రీలఁగని - తద్దయుఁ గన్నుల బాష్పబిందువుల్
తొనఁకఁగ లక్షణుఁగని ను - దుఃఖముతో రఘురాముఁ డిట్ల నుక్.౯౨

చ॥ అరయుము లక్ష్మణా! జనకుఁ - డైన జటాయు కరాళ తుండ దు
ర్భరహతిచేతఁ ద్రుంగినది - రాజిత సత్త్వముచే నెదుర్చు న
ప్పరమగుణాబ్ధి కేమిగతి - పాటిలెనో? యొకరుండు దేహమున్
వరఁజెను వార్ధకానఁ బలు - వత్సరముల్ కడద్రోచె నాపుడున్. ౯౨

ఉ॥ మంచిదె తండ్రి చాల మతి - మంతుఁడు వృద్ధుఁడు సత్త్వశాలియున్
గ్రంచరనేగి యాతనిని - కాంతము వారల నడ్డగించుచున్
మించి నిశాటులం దునిమి - మేలుగ నీతచెఱన్ వదల్చు యో
చించుచు నిట్టులుంట సాగనే యని తమ్ముఁడు పల్క రాముఁడున్. ౯౩

ఉ॥ జాలమొనర్ప కేగుటయె - చక్కటియంచుఁ దలంచి భూమిపై
గాలివలెం జరించుచును - గాలిపటంబు క్రియన్ భజించి జం
ఘాలురు రామలక్ష్మణులు - కార్ముకమొక్కటి యిందచాపముం
బోలెఁ బయోధి వీచికయుఁ - బోలెఁ దునుంగుట గాంచి రచ్చటన్. ౯౩

ఉ॥ తమ్ముడ! కాంచితే ధనువు - ధారణిఁబడ్డది దేవదానవుల్
క్రమ్మి పయోనిధిం జిలుకు - కవ్వపుఁగొండను పోలు సత్త్వఁడుం
దమ్ములపొందుఁ బోలిన వ్ర - తాపము గల్గిన యజ్జటాయువే
యమ్మొయిఁ ద్రుంచెనంచు నమ - రావనిఁజూచుచుఁ బోయిరిద్దఱున్. ౯౪

తే॥ మఱియుఁగొంతదూరముపోయి - మరలఁగనిరి, శూలమొక్కండునారాచఁజాలమున్న
తూణములు రెండు కొండల - తుండులట్లు, పడి విరాజిలు టాశ్చర్య - భరితులగుచు.

తే॥ మఱియుఁగొంతదూరముపోయి - వెఱఁగుగొలుప, సూర్యచంద్రులరిక్కలు - సారిదిఁజేరు
కరణినున్న బొందడమును - కానయెల్లఁ, గ్రమ్ముకొనఁ జీల్చివై చుట - గాంచిరచటన్. ౯౫

తే॥ పవన జవన తురంగముల్ - పడినచోటు, సారథియుఁ దలదెగిపడి - చచ్చుతావు
వానియనుచరుల్ కెడసిన - తానములును, పం క్తికంఠుఁడు పోలిన - పట్టుగనిరి. ౯౬

తే॥ ప్రళయవేళను భానుబిం - బములు పెక్కు, లుర్విఁగూలిన కరణి - తొన్నెజ్జ్వలత్రన్న
శస్త్రకుండలములు విభూ - వణచయంబు, తెరలుటంగని కేలువి - దిర్చికొనిరి. ౯౭

తే॥ అంగదములు కుండలములు - హారరత్న, మకుటములు పెక్కులున్నవి - మనజనకుఁడు
వృద్ధుతోఁ బోర నిల్చిన - వీరవరులు, శరభములఁ బోలు పెక్కండ్ర - జాడ దోచె. ౯౮

తే॥ శ్రీశుండిటన లక్ష్మణ - సింహమువిని, తలలుచేతులు పెక్కులై - తనరుకతన
తండ్రితోఁ పనిసేసిన - డై తల్మవరుఁడు, దశముఖుండని నాపుది - దలఁతు ననిఁడు

తే॥ తమ్ముపలుకులు నమ్ముడెం ♦ వమ్ముకనులు, నిప్పులురలంగఁ జూచుచు ♦ నెగచినడచు
రఘునరుడు రుగిర సాగఁరమునఁజేలు, నరుకరాదినాఁజనుజటాఁయువునుకాంచె.

జటాయువుంగాంచి రాముడు చింతిచట

ఉ॥ దైత్యులనుండి రాఘవుడు ♦ కామరజేకులవంటి కన్నులం
జొత్తెలు బాష్పముల్ తెరువు ♦ చూడంగ నీయక యడ్డువెట్టఁ దా
నొత్తెలి తండ్రికై వడిచి ♦ నూత్నర వైఖరి నొప్పు పక్షిరా
జోత్తెముపైఁ బడెక భవుని ♦ లోచ్చయమందొక యంజనాదినాక. ౯౩౯

తే॥ గడియనేవు రామఁడు రామ్మ ♦ గాంచియుండె, లక్ష్మణుం డశ్రుమిళితజి ♦ లంబుచల్ల
నలిచదశలీల గల నయ ♦ ననులుదెఱచి, మెల్లమెల్లఁ నిట్లని ♦ పల్లటిల్లె ౯౪౦

చ॥ పిరులుఁ జంపుకొంచు ♦ పృథివీస్థలి నెవ్వఁడు తొల్లి నావలెక
బ్రతికెను?మున్నె కన్నపిచ్చి ♦ పాదుని వీడితి మాకుఁగూఁగ నీ
తలి ననువుల్ త్యజించితిఁ ♦ తండ్రిని నీవు నెకేది దిక్కు? దు
ష్కృతిసగునేను మీయొడఁ బ ♦ రేతవిభుండనుగా జనించితిక. ౯౪౧

చ॥ జననిని పోలు ప్రేమగుణ ♦ శాలివి భావి నెఱుంగ కిట్టులే
ననయము నొందితిక డెలివి ♦ నందని జానకికీడుద్రోవఁదో
డెనయక యొంటిమై నిడుమ ♦ నెన్నక మిత్రఋణంబు దీర్చితో
క్కనికిసిగాని నేనిక వ ♦ గంగడియించుట యే ఫలంబుకై? ౯౪౨

ఉ॥ ఏనును తుచ్చజీవముల ♦ సేగియె యుండును చూడలేని న
నౌముల దుఃఖముల్ దొలఁప ♦ మాటయెసంగితిఁగాన జేవముల్
పూనినవాడ ప్రానివలెఁ ♦ బొల్చి సుకృత్యము చేయకున్నచో
సేరజన్మముక నిలువ ♦ నిచ్చవహింప ధరాతలమ్మునక ౯౪౩

చ॥ తరుణి చెఱు దగుల్వడుట ♦ ధన్యగర్వితుని నిన్నుచంపుము
మృదుఁ డనువుని యుండుటయు ♦ గాదిలి తండ్రివి మమ్మువీడుటల్
మెరమెరనింప హస్తమున ♦ మెరువువోలిన విల్లుపూని చి
త్తరువు క్రియం జలింపక వి ♦ తంబటి నిల్చిన వాడఁజెల్లరే!. ౯౪౪

మ॥ ననుపోల్కిరితిగల్గు వారు గలరే - నానెంబుగాఁ బ్రాకృతం
బనుభోగించుచునున్న నీత గనుగో - నవ్యాహత స్థైర్యముక
దనరంజూ పి కృతార్థతంగాను మహా - త్యా! యొక్కసీమండు ని
న్ననుమానింపక కూల్చిపోవ నిక శౌ - ర్యం బుండియుం గాల్పనే! ౯౪౫

తే॥ పలువితంబుల నృపుణ్డిట్లు - పనవచిత్ర, వికలతం జెందె; సామిత్రి - వెగడుకుడిచె;
నపుడా సుంత తెలివినొంది-యండజేంద్రుఁ, డూర్పుపుచ్చుచు నిర్వర-నొగినిగాంచె.

తే॥ రాఘవులఁగని సమ్మద - స్రములుగురియ, తెగినఱక్కలు ప్రాణాబు - తివిరినప్త
భువనములఁ బొందుపోలికఁ-బొంగినిండ-పాపివై చితిసనియల్లఁ-బలుకఁదొడఁగె. ౯౪౭

జటాయువు రామలక్ష్మణులకుఁ గర్మప్రభావము దెఱపుట.

ఉ॥ పుణ్యచరిత్రులార! పోలి * వోవు శరీరము వీడ నుంటి నా
పుణ్యవశంబునం దెలియం * బొందితి మిమ్మనిచేరఁ బిల్చి యా
పుణ్య జనేశు శీర్షములఁ * బొడ్చిన ముక్కున భానువంశ రా
క్షణ్యుల మస్తకంబుల రు * టంబుగ మూర్కొని వెండి యిట్లనుక. ౯౪౮

ఉ॥ వంచనచేత జానకికి * వచ్చె దొనంగని మున్నె యెంచితిక
జంచలనేత్ర నొంటి నుట * జంబున వీడితిరేల? యన్న ధ
ర్మాచిత మూర్తి లక్ష్మీణుఁడు * హావడి కారణమెల్లఁ దేట గా
వించి వచింప నాతఁడును * వీనులు క్రుంగ వినంగ లేమికిక. ౯౪౯

తే॥ వెండి మోమును గన రామవిభుఁ డెఱింగి, తెలుపఁ జెవికడ సామిత్రి*తెలియఁ బలుక
విని గ్రహించి కుమారులు*వెగడు పడక, యుండునట్లు పల్కుఁగ నెంచి*యొయ్యననియె

తే॥ క్రొత్తగా నొక్కరెద్దియఁ*గూర్చలేరు, జన్మ సుఖ దుఃఖములు కర్మ*నంచయమునఁ
గలుగు నని యెఱుంగక యున్నఁ * గర్మములను, బుద్ధిచే జయించుట యెట్లు*పొనఁగు

చ॥ విధి కృతమంచు నెంచఁదగు * వీడలు గల్గినవేళ మాననం [జెప్పుడ? ౯౫౦
బధికముగాఁ గ నొవ్వఁ దన * యక్కఱ మానుట ధీరధర్మమే?
బుధనుతమైన లోకమును * పోడిమి సృష్టి యొనర్చి నట్టి యా
విధికిని మస్తకం బొకటి * వీడఁగఁ జేసిన కర్మ మల్పమే?. ౯౫౧

మ॥ సుఖదుఃఖములు గల్గువేళ తొలఁగం * జూడంగ నొనర్చిదే?
మఖ విద్యేషి కపాలియై తిరియఁగా * మార్పించె రాహు గ్రహ
ప్రఖరాశీ గ్రసితుర్ రవీందులు, చెడుక * వర్ధిల్లు శుభ్రాంశుడి
నిఖిలాండంబులు కర్మచేతఁ బొడముక * నిల్చుక నశించుక దుదిక.

క॥ చెడుగులు వచ్చుట తీఱుట, పుడమి జనుని పూర్వ కర్మ * మున నగు నిక్కం
బిడుమల నింద్రుఁడు పెక్కులు, కుడువఁడె తొలి? మీరు వినరె*గురుశాపమునక?.

ఆ॥ సాటిలేని యాధ * శంబరాసురునిచే, నిర్జరాధిపుండు * నిండ నొండ
నపుడు వానిఁ గూల్చె * నజ పట్టి మీతండ్రి, కర్మపునస యిన్ని * గలుగుఁ జువ్వె.

ఉ॥ పీఠవలంస! జానకిని * పీడుటయున్ దనుజాళి ధర్మపుణ్
మీతీ చరించి త్రేంచుటయు * మిక్కిలి భేదము సంఘటించె ॥
ధారణే సజ్జనావళికి * దానిఁ దొలంపుము క్రూరదైత్యులన్
సీత సంతోషపుము ॥ * దింపుము కీర్తిని నిల్పు ధర్మమున్. ౯౫౬

ఉ॥ భూమిఁ జెకల్చి యెత్తి కొని * భూమిజుఁ గైకొని పోవుదైత్యు నా
స్థేమముఁ జూపి పోరితిఁ దు * దిన్ దనుజేంద్రుఁడఁ శంభుఁ పిచ్చుప్రో
స్థిమ కరాసిచే జతను * పీఠవోవఁగ నిట్లు చేసె నా
మరణార్తి గల్గెదని * యిప్పుడె రాజకులవతంసమా! ౯౫౭

శ్రీరాముఁడు దివిజులపైఁ గిసుకఁ గొనుట.

క॥ ఆమాటలు చెప్పెబడ శ్రీ, ధాముని కనదోయి రక్త * ధారలఁ గురిసెన్
భీమముగ భ్రుకుటి ముడివడె, ధామముతో నగ్నిలే చెఁ * దొట్రితె జగముల్. ౯౫౮

చ॥ నిలుకడ దప్ప ధాత్రి ధర * సే ధరముల్ పెటితఁ దినేశ చం
ద్రులు గ్రహముల్ గతుల్ బెడియఁ * దోయజగర్భుఁడు లెక్కడఁ జగ
ద్విలయము నాకము న్వడఁకె * దిగ్గజముల్ బెదరెన్ సమస్తముం
దెలిసికొనెన్ రఘుప్రవరు * దీపిత సత్త్వపరాక్రమ సితుల్. ౯౫౯

తే॥ ఎవరిపై వ్రాలునొక్కొయి * యీర్ష్యయనుచు, జగములెల్లను జెగఁదొంది * నంచలించఁ
బొగయు నిప్పును వెలువడ * భూరి భీక, రముగ నట్టహాసంబుతో * రాముఁ డనియె.

చ॥ తెలివి యొకింతలేని యొక * తెక్కలి దైత్యుఁడు నానతీమణిఁ
బలమునఁ గొంచుఁ బోవ నొక * పాటిగ మీరిటు గాఁగ నుంత భీ
తిలని దిశావృతంబు జగ * తీ తలముం గని యూరకున్న ది
వ్యులఁ బరిమార్తు నిష్టై కని * యూజుట నందుమ తండ్రి! యాయెడన్.

ఉ॥ రిక్కలు రాల సూర్యుఁడును * వ్రేల సభస్థనిలి నిప్పుగ్రమ్మగా
నొక్కటఁ బంచ భూతములు * నుర్వి చరాచర జీవ కోటులున్
స్రక్క సమస్తలోకములు * చూర్ణముగా దిశలుం బగుల్లుగా
నుక్కటి బ్రుంగుచుండఁగ న * ముత్సుకతన్ గను తండ్రి! యిత్తటిన్.

చ॥ అని రఘుపుంగవుం డడర * నంబుజ మిత్తుఁడు మేఘ మండలం
బున నడఁగారె దిక్కరులు * పొక్కుచుఁ బాతె జగంబులెల్ల జం
కెనయును విమ్మిటిం గొనిన * భేదము చెప్పఁగ నేల? దిట్ట ల
క్షుణుఁడును జంకెనన్న నుడి * చాలదో? తక్కుటి యేల పల్కఁగన్? ౯౬౩

జటాయువు రామునకుఁ గర్తవ్యము దెలిపి ముక్తుఁడగుట.

ఉ॥ రాఘవు కోప జృంభణ భ • రంబు జటాయువు గాంచి యిట్లునొక
నీ ఘనకోపముకొ విడుము • నిర్జరులుకొ ముని చంద్రులుకొ వరా
మోఘ భవద్బలంబునన • మోఱకు సోఁకుల పోరునీఁగి దుః
ఖోఘములం ద్యజింతురు దు • రాత్ముల వేటొక రీతి దోర్తురే? . ౯౬౪

చ॥ అజని వరంబుచే మదము • సంది దురాత్ముఁడు చేయు చేతల
క్కజముగ నాయెడం దెలిసె • గాదె? మఱొక్కటి యేల చూపంగ? •
భుజగులు వేల్పులు న్నరులు • పూజ్యుఁడు బ్రహ్మయు వానిసేవలన్
గుజగుజవోవ, ధర్మపును • కోరి చరించెడు వారలుందురే? . ౯౬౫

ఉ॥ వైరులయొద్ద సేవకుల • వైఖరి స్త్రీలవలెం జరించుచుకొ
భూరి సుఖంబుల న్విడిచి • పొక్కుచుఁజూపక వేల్పు లెల్ల ముకొ
శ్రీరమణుండు పాల్కుడలె • ఇల్కిన వేళ ననుగ్రహించి దే
వారుల సేమఱించుచు ద • యకొ సుధ యాయఁగ నుండి రింతకుకొ .

ఉ॥ బాహు బలాఢ్యులార! వర • వర్ణిని గానల నొంటి డించి మా
యా హరిణంబు వెంటఁ జని • యచ్చపు మీకులగౌరవంబు సం
దాహ మొనర్చినార లది • తప్పక మీదగు తప్పగాక సం
దేహములేల? మానవులు - దెప్పిన వారల నేరమానొకో? . ౯౬౬

ఉ॥ కావునఁ గోప మందకుము - కాంతి యరుంధతి వంటి సీత దుః
ఖావలె బాపి వేలుపుల • యంగద క్రుంగఁగఁ బాడి వర్ధిలకొ
రావణుఁ గూల్చి లోకముల - రక్షణసేయుమ యంచుఁబల్కి తా
పావల మానసుండయి ద • యాభి జటాయువు మూసెఁగన్నులకొ . ౯౬౭

మ॥ విహగశ్రేష్ఠు వినీతి సంభ్రత వచో • విన్యాసముకొ మూర్ధమం
దహరేశాన్వయుఁడూనె నాత్మ పితృవా • క్యాఖింబలెకొ; ధర్మ సం
గ్రహముకొ దైత్య వధంబు ముఖ్యమగు నా • కర్తవ్య మిచ్చొగ్రుథా
బహుళ వ్యాపృతులేల యంచు నుడిగెకొ • బ్రజ్ఞాయుతుండై వెసకొ .

మ॥ శ్రమగొన్నారలు బాధ నొందితిరి ని • శ్రాంతిం గొనుం డేను పోఁ
డిమి మీయాజ్ఞ శిరమ్మునం దునుచు కం • టెకొ వేటు నాకేది మో
దము గల్గించును? సీత నెచ్చటికి నా • దైత్యుండు కొంపోయె? ద
త్క్రమముం దెల్పుఁడు నా జటాయు వలసెకొ • దప్పెకొన్మృతికొమీఁదటన్ .

మ॥ అరవింజాసన శంకరాదులును సర్వా • మ్నాయముల్ వేసి పా
ద రజంబుర గనుఁగొంటకై శ్రమములకొ • దైవాఱఁగా నోర్చియుకొ

బారయం జాలవో యట్టి కామ చరణం + బుల్ గాంచి ధన్యాత్ముడై
వారసెన్ శాశ్వతమోక్ష లక్ష్మీనిహగేం + ద్రుం జాత్మ సాక్షాత్కృతిన్.

మ॥ అటఁ బక్షిండుండ ముక్తిసొందంగ నిలిం + పాదుల్ రఘుశ్రేష్ఠులు
త్కట శోకాపలచిత్తులై యల కాం + తార ప్రదేశంబు నం
కట పాటాడె మృగాళితోఁ దరులతో + త్కృ భృత్సమూహంబుతో
చటు దుఃఖంబున శీరమందు కరముల్ + బంధించె లోకావళుత్. F20

మ॥ శ్రేమలం బొందితి మప్తరాక్షసునిచే + శౌర్యంబు గోల్పోయితిన్
దమినై ఘోర తపంబు నేయుమన? దై + త్యశ్రేణి మర్దించునా?
యమినై ప్రాణములం ద్యజింతున? మహా + యం బెవ్వదొడెల్పు శ్రే
యములం గూర్చెడు తండ్రి గోలుపడి యె + ట్లంకింతు జీవంబులన్? F23

మ॥ అను నన్నంగని తమ్ముడిట్లను మహా + త్యా! నిత్యతేజా! పురా
తన కర్మంబుల నింద నేయఁ దగునే? దాయంబు రెచ్చెనఁ జం
తను పొందన్ ఫలమున్నె? రక్కసులఁ గ్రో + ధం బాఱఁ జక్కాడి యా
వెనుకన్ దుఃఖము నొందఁగాఁదగు మదిన్ + విక్షింపునూ తత్త్వమున్.

శా॥ అన్నా! మీరు మదిం గలంగి కడు నై + న్యంబూని నిభ్రాంతి నా
పన్నన్ మావది నెన్ విడన్ చలతురే + బందీకృతన్? బుద్ధి నం
పన్నుండా మనతండ్రి గీటడంచు క్ర + వ్యాదున్ వసిం జంప కి
ట్లెన్నన్ శోక పయోధిఁ గ్రుంకుచుఁ దపం + బీ కొంటయు బోలునే?

మ॥ అనుజ శ్రేష్ఠుని వాక్కులొప్పు విని + దైత్యంబున్ విసర్జించి యా
దనుజ శ్రేణి వధించుటే తగవుగాఁ + దర్శించి సామిత్రితో
మనుజాధీశుండు పల్కు నీతనికి నం + స్కారంబు గాంతమా
తనుజమ్మ యై నార్థ దైహికములం + దాత్పర్యమేపారఁగన్. F2౬

తే॥ అని యగురు చందసేధనా + లరసి తెచ్చి, వేర్చి దర్శలు పఱసి పై + విరులు సల్లి
యరణి మధిఁబుచ్చి యనలంబు + నెరియఁజేసి, వినుల జలమున స్నానాది + విధులుదీర్చి

చ॥ కరములఁ బట్టి యెత్తి తగఁ + గాష్టము పేర్చునఁ జేర్చి వేర వి
ద్యురండు రఘుద్యవహుండు శ్రుతి + పద్ధతిఁ దక్కఁచేసి యవ్వలన్
శిరము కెలంకునం గొఱవించి + జేర్చి దహించి కొలంకులొనఁ గ్రం
కి రహిని తర్పణాదులను + గీర్షణ కుండఁగఁ జేసి నెమ్మదిన్. F27

తే॥ పితరులకు నెల్లఁ దర్పణ + విధులు తీర్చి, యిండుక జలంబు తాఁ ద్రావి + తృప్తికొంద
బ్రహ్మ మొదలుగ నెల్ల జీ + వప్రతాన, ములును సంతృప్తివహింపఁచె + న్నాశనంబి

మ॥ జయ శీలుండగు రామ భూవరుడు శా ♦ శ్రు ప్రక్రియల్ దీర్చి నం
శయముల్ మాని నిశాట మర్దన మహా ♦ సక్తిం బ్రకాశింప ని
శ్చయ సంతోషమునఁ దలిర్చె గ్రతు భు ♦ కృంఘంబు, భానుండుఁ ద
త్రియఁ దానుం బొనరింప నేగెననఁ గ్రుం ♦ కెం బశ్చిమాంభోనిధి. ౯౮౦

౯ అయోముఖి పటలము (౧౦౧)

చ॥ సరగున రామ లక్ష్మణులు ♦ సంజను తత్త్వలి వీడి కారు చి
చ్చు రవులు వెల్లుచేఁ దెరువు ♦ చొప్పు గనంబడ నొక్క నల్లనా
గిరివరమందు చేరి రటఁ ♦ గీల్కొనె నిండు జయించి రేగు రే
దిరుగుడు మూఁతలట్లు కడుఁ ♦ దెట్టియలై యిరు లగ్గలించుచు. ౯౮౧

ఉ॥ అయ్యెడ కానలుక గిరులు ♦ నన్నియుఁ దేనియ చింది వాఁగులక
గ్రయ్యఁగ మఃఖ మొందు క్రియఁ ♦ గానఁగ నయ్యను వారి చింతతో
నెయ్య జటాయుపాతమును ♦ నిండిన కోపము నాన తెల్వియుక
డయ్యటయుం బెనంగొని యె ♦ డందల మిక్కిలి నొంచి యూచెక. ౯౮౨

మ॥ ఘన విజ్ఞానము లేని మూఁకుండు తగం ♦ గర్మంబుచే నొందు సం
జననంబుంబలె రేయియఁక, ఘృతిము నో ♦ జం బోయ వర్గిల్లు న
గ్నిని పోలెం గడు వేడి యూర్పులు పెరిం ♦ గెక, నిద్రరాదయ్యె రా
మునకు న్నిందిత రీతి దార జనకుల్ ♦ పోరాములం బొందుటక. ౯౮౩

రాముండు సీతం దలంచికొని పరితపించుట.

తే॥ రాము నేత్రపద్మంబులు ♦ రాత్రులందు, ముడుంగకుండుట సీతయక ♦ ఒడధి కన్య
వీడి యుంటాకో? తన్ముఖి ♦ నిధుని చూడ, కుంటవలననో? మది తన ♦ యొద్దలేదో?

తరల॥ అతని కన్నుల మ్రోలుఁ గన్నడి ♦ నట్టులున్న వసుంధరా
సుత వరాకృతి కప్పు కుప్పలు ♦ శోషిలం బాలుపారె దా
మతిని నిబ్బరమంది లక్ష్మణు ♦ మాడ్కి తెప్పలు వ్రాల్చక
ట్లతివ రూపు నిమేషణ స్థితి ♦ నంది కాంచుచు నుండఁగక. ౯౮౪

తే॥ మైథిలాత్మజా శోభాయ ♦ మానమైన, మోము గాంచితి నని తాను ♦ మురియునట్లు
మలయవవననర్పముప్రాచు ♦ మలచక్రీయను, కాంతిగల చంద్రబింబంబు ♦ కానఁబడియె.

చ॥ అతనుండు పొంచియున్న తెర ♦ నవ్వలఁ ద్రోచి జగంబు తెల్లనా
యతమతిఁ గాంచు నట్టులు ర ♦ యంబునఁజేసిన చంద్రకాంతు లు
ద్ధతి భుజగంబు ఘోరమ ♦ దంష్ట్రలతోడ వియోగ బాధిత
ప్రతితని కాటువైచి యు ♦ వంతలు గూర్చెడు నట్లు లేనరక. ౯౮౫

చ॥ జనకజ లేని చింతయు వి ♦ సంబును చల్లెడు చంద్రుడీడయున్
జనగొన నేమిదోచక వి ♦ భిన్నతనొంది ఘోంధ్రువంటి ప్ర
న్నని మృమరోమరాజి నలి ♦ నమ్మును మించిన మోము పాల బో
లిన పలుకుల్ గలట్టి లవ ♦ లీ లలితాంగి వచ్చి కుందుచున్. ౯౦౮

క॥ పెదవులఁ గలుచుచు నెట్టూ, ర్పొదవ భుజముఁ లదర నిన కు ♦ లో త్రముఁడు మదిన్
మదగజము విజీచివై వంగఁ గుదివడు లే గొమ్మవంటి ♦ కోమలిఁ దలఁచున్. ౯౦౯

ఉ॥ వంచిన నింటితో నడిగ ♦ వచ్చును వచ్చునలంచు దిక్కులం
కించుచుఁ జూచె నేమొకిల ♦ కించితవర్తన నంచు లోక భా
వించుచు వార్ధిపై నిరియు ♦ వీచికలంబలె నెచ్చుతగ్గుగా
నించెడు నూర్పుతోడఁ బల ♦ నించె మదిం బయ లుబ్బకుండఁగన్. ౯౧౦

తరల॥ మొలుపుఁ బోలిన వక్రదంష్ట్రలు ♦ మీఱ భీకరయాపుఁడై
నెఱపు పుట్టఁగ నిల్పునిల్పుని ♦ వెక్కిరించుచుఁ బంక్తి కం
ధరుఁడు జాసినవేళ జానకి ♦ తత్తఱించెనా? సోలెనా?
విరవిరం గొని వివ్వాలించెనా? ♦ భీతి నన్ను తలంచెనా? ౯౧౧

తరల॥ విషధరంబు గ్రసించుచుండఁగ ♦ విన్ననొ విధువైఖరిన్
విషమ సంస్థితినొందు మైథిలి ♦ వీరుఁడేలొకొ రాఁడు నా
విషయమే యిక విస్మరించునా? ♦ విశ్రవ స్సుతు ధాటికిన్
విషధరాభ శరీరుఁ డల్కియె ♦ విడెనంచుఁ దలంచెనా? ౯౧౨

తే॥ అనుచుఁ బరువును ప్రేమంబుఁ దనకు జ్ఞప్తి, పలువఁ గట్టమునొందిజీవములుకలఁగ
దైన్యమందిన శ్రీరామ ♦ ధాత్రివరుఁడు, తలఁచినాకింక విల్లు కా ♦ వలెనా? యనును

తే॥ ధనువు నెగ దిగఁ జూచి మం ♦ దస్మితంబు, నేయు భుజగిరులం గాంచి ♦ చిన్నవోవు
జెలువఁ గాపాడలేమికి ♦ సిగ్గునొందు, గడకు రాఁగల నిందకుఁ ♦ గలఁగి జంతు. ౯౧౩

తే॥ మంద పవనునిచే మేను ♦ మలయుచుండ, నావరారోహ కులనతి ♦ నన్ను పాసి
పరితపించెనొ ప్రాణముల్ ♦ పాసె నేమొ, యనుచు నిట్టూర్పులొనరించునటమటించు

క॥ జగములఁ గావఁగఁ బూనితి, మగువ నొకతెఁ గావలెక ♦ మఱుంగుచు నుంటిన్
జగజెట్టి గానె యేనని, చగు సిగ్గిలు నలఁతనొందు ♦ నవయుం గుములున్. ౯౧౪

క॥ సునలును తమ్ముఁడు పఱచిన, కిసలయములు మాఁడిపోవఁ ♦ గెడవును నూత్న
వ్యసనము వర్ధిలఁగ మా, ససముం దపియింప బ్రమయు ♦ నలఁకువ సెందున్. ౯౧౫

అ॥ కమలములను పోలు - కమల తెప్పలు వ్రాల్చి, కల్పకాలములను - కడపు నెఱచు
నిసి ముగింపు గనఁడు - నెలఁత లేమియొ? యభి, మానముననొ? కతము కావలెను,

క॥ అన్నాలక్ష్మణా! దివసము, లన్నియు మును సమములగుట - యరయుదు గద నే
డిన్నియమమ్మున నిన్నటి, కన్నను నీసి దీర్ఘమైన కల - మెయ్యదియో? ౯౯౯

క॥ చెలి మోము సాటి నెవయమి, నలగుదు సిగ్గునను దిన ది - నంబు మలయుచుక
నెలతేడా! నానతి ముఖ, జలజము మఱుంగగుడు నేడ - సంకెదు కడిమిక. ౧౦౦౦

క॥ గగనమున నుండి సూర్యుడు, పొగఁబొందిన తనకులంబు - పొలుపు నమసి నే
డగఁబొందె ననుచుఁ జింతను, జగత్తీర్థలి దాఁటి యవల - జని మరలంబో? ౧౦౦౧

అ॥ ఇనుడు పుట్టకుండె, నేల? పనవ్వంతు, గుట్టములను రథముఁ ♦ గూడఁబట్టి
కట్టి రావణుండు ♦ కారాగృహంబున, నుంచఁబోలుఁ గాక ♦ యున్నరాడె? ౧౦౦౨

అ॥ ఉడుకఁబోలుఁ మధ్య ♦ మొప్పారు జానకి, కానకుండు పొడవు ♦ గలుగు రాత్రి
తోడ లోకలయము ♦ తోతెంచు జాడలే, యెఱుంగనయ్యె మదికి ♦ నింతనిజము. ౧౦౦౩

తే॥ తాపనులకుఁ గ్లేశముఁ గూర్చి, ధాత్రియందు, ప్రాణులంజంపి తిను దైత్యవరులు బ్రతికి
యుందురేనియు ధర్మపునఁబాదియున్న, వారు నిల్తురే? తగవునవఱులునేది? ౧౦౦౪

అ॥ చెఱకు వింటఁ దేంట ♦ శింజని నెక్కించి, వీరి శరములఁ బూని ♦ వేయఁ దొడఁగె
మారుఁ డంబరంబు ♦ మఱుంగునలిచ్చిరా, ఘవుని మనసు తలరి ♦ కలఁగిమలఁగ. ౧౦౦౫

ఉ॥ వీడిన దానిఁ గైకొనఁగ ♦ వీ లినుమంత లభించునేని యా
వీడినదానికై జతను ♦ వేకొను మానవుపోల్కి రాముమై
పోడిమిఁ గాంచి మానసము ♦ పొక్కఁగ మారుండు కుండె మున్నుతా
నాడిక రుద్రుకంటి సెగఁ ♦ దాఱిన మేనిఁ దలంచి పొందఁగ. ౧౦౦౬

తే॥ నీలనీరదశ్యాముని ♦ నెమ్మనమునఁ, దూఱి యారాత్రి శూలమై ♦ దూసిపోవఁ
గమల గర్భుని కల్పాంత ♦ కాలమట్లు, కడచెఁ జీకట్లు కొండల ♦ గవుల కేగ ౧౦౦౭

ఉ॥ కీరపయోధిఁ దా వలచు ♦ శేషుని శయ్యను నిద్రవీడి నీ
తారమణి మణి విరహ ♦ దాహ రసాంబుధి మునుచున్న యా
వీరుండు నీడజాది వన ♦ విశ్రుత నాదము తోడఁ దన్నివం
గారవమొప్పు లేచె; నటు ♦ గల్గక జీవులకున్నె నిల్కడలే? ౧౦౦౮

చ॥ నెమిళ్లు జింకలుక గరులు ♦ నెమ్మది జంటలుగాఁ జరించుటల్
తమకుచుఁ గాంచు రామునకు ♦ ధైర్యము నిల్చునె? తేనె కోకిలం
బమ్మతము వీణ వేణువు వ ♦ రాంగ రసాలముఁ గేరు క్రమ వా
క్యములు గలట్టి మైథిలిని ♦ కానలఁ గోల్పడి కుందకుండునే? ౧౦౦౯

చ॥ తెలతెలవాఱు గాంచియును ♦ తేకువ జానకి యించు పల్కులక
నెలిమని రామచంద్రునకు ♦ నిన్న జలేజముపై వసించు హం

- సిలలి వహించు నమ్మకువ ♦ సేత విడుంబుగ నేడు లేమి ని
 చ్చలముగ జూపునీతిఁ దొలి ♦ చక్కిని బాచుండు పుట్టె నయ్యెడక ౧౦౧౦
- చ॥ అడవుఁ గాంచి చుండు తిరు ♦ గాడెఁజే దక్కవడంబుఁగాంచి నె
 న్నడగల కేకులం గని వ ♦ నంబుల హంసలఁ బూలగుత్తులక
 బెడఁగిగు నేజులం గని ని ♦ భీరమ్మగత్తీ వరాంగపాళి దా
 నెడఁదఁ దలంచి చింతిగొను ♦ చిచ్చట నచ్చట నిల్చు నార్జిమె ౧౦౧౧
- చ॥ ఇటులు తపించు నన్నఁ గని ♦ యెడ్డ కలంగి సుమిత్రపట్టి నం
 పటపడి లో నలఁచురి వి ♦ కారము వెల్పుల దోషసేక మీ
 రిట్ల వెతఁచెదె మానవి నె ♦ నెర్పడ రోయక నిల్వఁ బాడిగా
 దట మనతఁద్రీ పల్కు దను ♦ బాధపడు తావును కాన లెండనక ౧౦౧౨
- తే॥ సరి యగఁగ నిర్దురును కొండ ♦ సంకులండు, తూటిపెక్కు వనంబులుఁబొడ్డగిరులు
 నదులు దాటుచుఁ జనిచని ♦ నాఁడు పూర్తి, నడచి పదు నెన్ని దామడలోకడచినారు.
- తే॥ వసుమతీ తపఃఫల సంభ ♦ వంబు జాన, కేసతిం గానఁ జాలకుఁ ♦ గిన్నయడర
 నిశ్వసించుచు నారలు ♦ నీడజాత, నావ మేమర మైన వ ♦ నంబుఁ జేర ౧౦౧౩
- తే॥ తనకులేశుల హృదయ చిం ♦ తనము తెఱిగి, యన్ని చోటుల జూచి ♦ నరసి యరసి
 కనక మేరువు నవరథా ♦ గమున వెదకఁ, జనినతెఱఁగున భానుడఁ ♦ స్తమయ మందె
- అ॥ జ్ఞానఫక్తి నెఱుంగఁ ♦ జాలని మూఢుల, మనముకంటె మించి ♦ కనులు గాన
 రాని రీతిఁ జెలఁగి ♦ రాముని తనుకాంతి, గెలువనేమొ దిశల ♦ నలమె నిరులు ౧౦౧౪
- తే॥ వీణతఁత్రులకును పాపు ♦ నలయనేర్పు, శౌరికలు చిల్కలకు బడి ♦ చదువునేర్పు
 వనమునం జంద్రమండల ♦ ఫక్తినున్న, పటిక తా, మండపమున ని ♦ ల్వంగఁ దలంచి
- అ॥ కూరుచుండి రామ - ధారణే నాథుండు, తమ్ముఁగాంచి యిదట - దాపునందు
 నీరు గలుగునేని - నెమఱి తెమ్మన లక్ష్మి, కాఖ్యుడరిగె విల్లు - నమ్ములూని ౧౦౧౫
- నీరు తేబోయిన లక్ష్మణుని అయోముఖికాంచి కామించుట
- అ॥ జలము వెదకి వెదకి - తెలియక సౌమిత్రి, యెంటరిగ మృగేంద్రు - నొప్పునఁజను
 నచట నెలవుకొన్న - యది యయోముఖయను, కాంత గాంచె నతనిఁ - గాముకియయి
- తే॥ మంత్రమునకు లొంగని పాముఁమాడ్కి వెంట, నంటియనుర యా సౌమిత్రిఁనరసివల్ల
 గర్వతోపమ్ములను ద్రోచి ♦ కడఁకనితఁడు, మరుఁడె నన్నిందు వెదకుచుఁమనలువ్వాడు.
- క॥ అనియంధకార మందున, ఘనతర మోహంధకార ♦ కలిత హృదయయై
 మనసిజని కవయఁ గొంగిలి, గొనుటాప్పునుగాని ప్రవింగఁగూడునె యనుచున్నాడు

ఆ॥ వేడుదాన వీడు ♦ వినడేని కడుదవ్వు, గొనుచుఁజూయి యచటఁ ♦ గుదురుపఱచి
యలమి యెడఁదగలుగు ♦ నలమట నెడలింత, ననుచు నెదుట నిలిచె ♦ ననురవనిత.

సీ॥ నిట్టార్పులందుడి ♦ నిప్పులు చల్లుచు, పెనుపండ్ల నిభముల ♦ విఱచి నమలి
మ్రుంగనుబ్బిన పొట్ట ♦ మీఁదఁజూట్టిన కొండ, చిలువల చనుకట్టు ♦ గలయఁజూచి
శరభ సింహముల దా ♦ సరి పాములంగట్టి, కాళ్ళుల నందెలుఁగా ధరించి
యన్ని వస్తువులఁ గ ♦ ల్పంత మందున మ్రుంగు, మిత్తిఁజూలిన మోము ♦ నెత్తి పైకి

తే॥ కడలి నీటి నెల్ల ను ముంచు ♦ గరిఁజెవగిది, వెలయు నోటితో బడబాగ్ని ♦ విధమునొంది
విరిసియున్న వెండ్రుకలతోఁ బృథివివెరిసి, గొలుచునట్టి పాదములతోఁ ♦ దలముమీఱి

సీ॥ రక్తమాంస క్రియల్ ♦ క్రమ్మి చాలుగఁ జిందు, ఘనకటి శవముల ♦ కాంచి యొప్పుఁ
బ్రళయ కాలానల ♦ ప్రభనొప్పి మిడుఁగులుల్, చిటపట కన్నులఁ ♦ జెదరు చుండఁ
బాద నంఘట్టన ♦ మేదిని వణఁకుచు, జానయా యిదియని ♦ సంశయింప
వననిధి మోఁకాటి ♦ బంటిగాఁ గొండలు, తిప్పలై దొరలుచుఁ ♦ దెరలిపడఁగ

తే॥ పాఁప కడియముల్ ముంగేలఁ ♦ బరిధవిల్లఁ, బులుల దండ లష్టాపద ♦ ముల మినుకులు
సింహముల కుండలమ్ములు ♦ చెలఁగుచుండ, నడచె లక్ష్మణు నెదుటికి ♦ బెడిదురాలు.

తే॥ నిలిచి వలపున నానంద ♦ జలకణంబు, లెఱు చిన్న కన్నులనుండి ♦ వఱ్ఱవాఱఁ
జూచె దద్దంప్రికాకాంతిఁజూపుడంగఁ, గాంచె లక్ష్మణుండును దానిఁకాయనుషమ.

తే॥ మునుపు ముక్కంటఁదెగిన శూర్పణఖగుణము, తోడఁ దాటక గుణమునుఁకూడినట్టి
యీచెడిపె దువ్వగాక్షన ♦ బృందమందు, తిరుగునొక కరాళికయని ♦ తెలిసె నతఁడు.

ఉ॥ వీరలు పాపవర్తనలు ♦ వీఱిఁడులున్ బలుపాటు స్వైర్విరులుల్

కారణమొండె మాకడకుఁ ♦ గ్రచ్చట వచ్చుటకంచు లక్ష్మణుం

డారసి ఘోరకాననము ♦ నందు నిసిం జనుదెంచితేలగిసి

వేరి పడంతివౌదు వచి ♦ యింపుమ వైశమ యన్న వెంబడిన్. ౧౦౨౭

తే॥ బిడెము లేనిది చలియించు ♦ నెడఁదగలది, యగు నయోముఖ యిట్లను ♦ నానతోడఁ
జాలకాలంబు నీయొద్దఁ ♦ జనవులేని, దాననై నను కాంచితిఁ ♦ దమి వహించి. ౧౦౨౮

క॥ సుందరవీరా! మున్నెవ, రుం దాఁకని నాసఖిత్వ ♦ రుక్మము నీకుం

జెందఁగఁ జేసితి సుఖముల, నొందుము తొలఁగింపు మరునిఁ, యాగాత్యంబుల్. ౧౦౨౯

క॥ ఉపశమమున రక్కసి యిటు, లుపకంఠమునన్ వచింప ♦ నుడుకుచుఁ గినుకన్

జవలిని! యిఁకనిట నిలిచినఁ, గృపమాలిన నాశరములు ♦ గీటడఁచు నినున్. ౧౦౩౦

క॥ తొలఁగెను యనిలక్ష్మణుఁడన, నలుగక రాకాసి యను న ♦ నంగ సుభగ!జో

తలు నేనెద సోపాణం, బుల నిలుపుము చెడుగులేదు ♦ పుణ్యమె గలుగున్, ౧౦౩౧

క॥ అభయఁ బిచ్చితి ననుచో, రభసంబున గంగ పుష్క - కమె తెచ్చెద నో
యిభజిద్విక్రమ! నిన్నను, నభమున గొనిపోదు తలఁపు - ను గొనినెడకున్. ౧౦౩౨

క॥ అనుచులుకుల మన్నింపక, కనులున సౌమిత్రి సేదు - కర్ణంబులతో
డను నాసిఁ జెగఁ గోయక, మునుపే, తొలఁగుట శుభంబు - పొమ్మన నదియున్.

క॥ నే పీని గొని నాగుహ, లో వైచిన పిదప నాకు - లొంగుచు సౌఖ్యం
బావహిల ననుచుఁ దలఁచుచుఁ, ద్రోవ విడిచి యొక్క క్రేవ - తొలఁచు నిలిచెన్

క॥ మొదటన్ మోహనమంద్రము, కొడుకుచు లక్ష్మణుని వారు - కొని గగనమునం
దెదగందు తోడఁ జరు తో, యద మనఁ బటచెన్ మనోజ - నంగదవలనన్.

చ॥ కరతలమందు పెట్టుకొని - కనినల నద్దుచు తొమ్ము చేర్చుగా
నారగు తొలంగి లక్ష్మణుఁడు - జోటిక మూపున నిల్పి, నల్లి మం
దర మటు లుండె నింద్రు మద - దంతిని వోలుచుఁ గుంత హస్తంజ్
హరనుతుఁడెక్క కేకవల - నయ్యెను కక్కసి లేమ యయ్యెడన్. ౧౦౩౩

తే॥ దాని కేలను తొమ్మున - దలను మెడను, నిలిచి సౌమిత్రి గజచర్మ - కలితుఁ డభవుఁ
డైన లయకాల రుద్రు మ - హ సలెళు, కొమరు విలసిల్లె జంకును - కొంకులేక.

లక్ష్మణుఁడు రామికిఁ జింతిలి రాముఁడు వెదకఁబోవుట

అ॥ అటులు దైత్యకాంత - యనుజుని గొనిపోవ, నిచట విరహ శాధ - నెనయు చున్న
యన కులుండు నీరు - కొని తేరఁ బోయిన, తమ్ము గుఱ్ఱ రామి - దత్తజించె. ౧౦౩౪

శా॥ సీరంబుల్ లభియింపనో? తెరువునన్ - విఘ్నంబు లేపారెనో?
నారామామణిఁ గొన్న వార లెదురై - నారో? దురంబయ్యెనో?
క్రూరాత్ముండగు పంక్తి కంతుఁ డితనిం - గొంపోయెనో? యేమొనో?
మేరన్ మీఱఁడు వేగవచ్చు నతఁ డ - మృధాని రాఁడేలా కో?. ౧౦౩౫

శా॥ నాజీవంబును పోలు లక్ష్మణుని - జ్ఞాన ప్రబోధంబులక
రాజద్రీతి గణింపకే జనకజన్ - రామామణిన్ మానమున్
దేజఃకాంతులు కోలుపోయి వనటన్ - దీర్వాటు నొందంగఁ దా
నోజం గానఁగలేక ప్రాణమలనే - యుజ్జంహగాఁ బూనెనో?. ౧౦౩౬

శా॥ దట్టంబయ్యెఁ దమంబు దగ్గటి పదా - రంబుల్ గనకరావు నే
నెట్టి చీకటి నెందు రోయుదు మన - స్సే పుండుగా బాధ యా
కట్టెన్ దోఁప దిఁకేమియున్ డెడితి నా - కాయంబు భారంబుగాఁ
దట్టెన్ జీతమేల నాకు నను జా - తా! నీవు లేకుండఁగన్. ౧౦౩౭

చ॥ ఎడతేగకుండు యుద్ధముల ♦ నేవునఁ బూనిన నాకుఁ బ్రాణమై
యడరిన నీవుఁ గూడ మఱుఁ ♦ గై తివే? తమ్ముడ! అన్న! నాయనా!
విడిచెదఁ బ్రాణమున్ ధరణి ♦ విడిచి నై బ్రదుకంగ నేర్తునే?
కడుఁ జెడుగే యొనర్చి ♦ గావున నీవని యొప్పు నేరికి? ౧౦౪౨

చ॥ తొలఁగని డెప్పురంబులను ♦ త్రోపుడు నేయఁగఁ జాలు తమ్ముడ!
తలఁగని చింత నామదికిఁ ♦ దాపము గూర్చితి బాహుశౌర్య వి
స్థిత మహారివీర! యెద ♦ చంపి యిటుల్ నను వీక నాయమే?
వెలుపల నింత కాల మిటు ♦ వీడి వసించుట నీకు నొప్పునే? ౧౦౪౩

చ॥ ననుగను తల్లితండ్రులను ♦ నర్మిలి సీతను వీడి జీవినై
చనుటయు నిన్ను పాయ మని ♦ చాలమిచ్చే గద! జానకీ వియో
గ నిభృత తాప కర్శితుని ♦ గ్రమ్మఱ నీవును వీడి నిన్ను రో
యను వని గూర్చి రెండవ మ ♦ హార్తిని నాకిట సంఘటించితే? ౧౦౪౪

ఉ॥ తమ్ముడ సీవుక్రుమ్మరిలు ♦ దారి వచించెడు వారు లేరు న
న్నిమ్ముగఁ జేరవేసి తృజి ♦ యొచ్చెద జీవము నిక్కువంబు న
న్నమ్మిన సీతయుఁ జెడును ♦ నాకము దప్పును తండ్రి కింకఁ బ
ట్టమ్మన నెల్ల రీలుదురు ♦ డబ్బుఱ యింతకుఁ గూర్చు బోలునే? ౧౦౪౫

ళా॥ మాంధాత్రాది మహిళ వంశమున సా ♦ మ్రాజ్యంబు గైకొక న
ద్భంధు ప్రేమను వీడి వచ్చు నను ని ♦ ర్బంధంబుతో నెల్ల న
ద్భంధుల్ వద్దన సర్వసౌఖ్యముల మ ♦ త్రైంకర్య సంసిద్ధికై
సంధ్వింతు ప్రేమాను జన్మ! యిట నీ ♦ చక్కిన్ నిడంబాడియే? ౧౦౪౬

తే॥ అనుచు లేచును ధరఁబడునలయుసాలయు, మలయుఁడెలియునుమెఱు పైనఁమెలయు
నిట్టి చీడలు లలమె నిం ♦ కెట్టు లనును, నడచుఁబిలుచునుబమ్మెరఁపడలుబడలుకుండు.

తే॥ సీతతోడ నాప్రాణంబు ♦ చెలఁగి కావ, నిద్రసై తను వీడిన ♦ నిశ్చలుండు
రామికిం గతమేమి? భా ♦ రమగు పాప, కర్మి కాలనింగను నోము ♦ గలదె? యనును.

తే॥ ధర్మమనునది జగమునఁ ♦ దనరునేని, మాఱు జన్మంబునందు న ♦ మ్మాన్యుడగుచు
శాశ్వతుగుఁ గాక యతఁడు నా ♦ కనుచుఁగత్తి, దూసిప్రాణమున్ పోకార్చుఁదొడఁగు సంత

తే॥ మాయనుండిమేల్కొన్నులఁజ్మణుఁడుదాని, ముక్కుగోయఁగనొచ్చినఁమొఱుకుటసుర
వైచే బెడబొబ్బ యదినిని ♦ పద్మవయసుఁ డక్కజంపాటుతోఁ దమ్మునిక్కు వరసె

తే॥ గులకతొల యడవియందు ♦ గూడిదె త్య, సమితి లక్ష్మణుతో నని ♦ సలుపుచుండె
నాఁడు ముక్కుపోయిచుప్పఁనాతియేమొ, నేడుచేరెలుంగునఁ గూసెనిక్కమనుచు

- క॥ సేలాబ్జనిభుండు హ్వలా, మాలా లంబుగిలుగు + మార్గణమును కెం
గేలం గీలింపఁ దమో, జాలంబులు తొలగి చగలు + చందం బయ్యెన్. ౧౦౫౩
- క॥ కొండలు నలంగఁగ మాఁకులు, తుండములుఁ బిఱుగ ధరణి + తొడిబడ వాతో
ద్దండ గతి చడచె పోలును, దండ ధరుండు పడల వడిగఁ + దమ్ముని దెనకున్. ౧౦౫౪
- అ॥ విలయకాల కాల + జలని భూస్థలి మీఁదఁ, వెరలివచ్చు కరణి + సరవరుండు
సరగ రాగఁ జూచి + సౌమిత్రి కష్టంబు, నలదు వలదటంచుఁ + బలుకరించె. ౧౦౫౫
- క॥ మిశ్రపంచే మీ భృత్యుండు, మిశ్ర కేతెంచె ననుచు + మిక్కిలిభక్తి
బైకొని మ్రొక్కుచుఁ గనఁబడె, పోకాశిన చూడ్కి మరల + బొందు పగిది గాన్. ౧౦౫౬
- క॥ కన్నీరు పోరఁగ నెల్చిన, యన్నయుఁ దనలేఁగ నెడకి + యలయుచుఁ జేపుం
గొన్న పసి కరణి లక్ష్మణు, పెన్నొడలిం దడపి తడపి + విరవెర మానెన్. ౧౦౫౭
- చ॥ పలుమఱు దేహము న్నిమిరి + బాధముగాఁగఁ బరివృజించి య
శ్రుల ననుజన్మ మైరజము + చొక్కముగాఁ పొలఁగించి తమ్ముడా!
తొలఁగితి వంచు నెంతయును + దుఃఖము నొందితి నింతనేపు కా
నల నిటు రేయి తామసిల + నామన మెట్లగునయ్య నాయనా! ౧౦౫౮
- ఉ॥ కూరినదేమి తెల్పుమనఁ + గూరిమి నన్నకుఁ దమ్ముడ డయ్యెడన్
దారిగఁ దెల్పు రాఘవుండు + తాపము మోదము నంది యిట్లనున్
దోరపు జన్మకారఁబడి + దుఃఖములం గణియింపఁబోలునే?
వారిధిఁబడ్డ వాడలల + పాటునకుం జడియంగఁబోలునే? ౧౦౫౯
- తే॥ మూండు జగము లొక్కుమ్మడి + ముమ్మరించి, చెనకించు లెక్కనేయక + చీల్చివై తు
నొక్కడవు నీవు నాయొద్ద + నుండు వేని, చాలు; వేఱు రక్షణము నా + కేల చెపుమ?
- క॥ పోయెడి వెల్లను పోసి, వేమాపదలై న వచ్చి + విరియ విరియ నీ
నాయమా! నీవున్నం, బాయును గా కడకి నన్ను + పఱుపంగలవే? ౧౦౬౦
- క॥ రాకాసిముక్కు గోసితి, సకడకున్ మగిడితి నని + నిగదించితి వా
సోకును చంపపు గడ కరు, శాకర! యచు రాఘవునకు + సతఁ డిట్లనియెన్. ౧౦౬౧
- క॥ చను కట్టుతోడఁ జనుగవ, దొనయుం బలె నున్న ముక్కు + దొడ్డ మొరిఁ తెలన్
జెనొడు చెవుల నసింగొని, తునుమఁగ నేడ్చినది యనుచుఁ + దుది నవ్వుటయున్.
- క॥ మను వంశ సంభవా! కిను, కను నిను వొడ్డలు నసురఁ + గనలి పయిం ద్రె
క్కినక దయ తలఁచి విడిచితె, యని రాముండు తమ్ము నలమి + యశ్రులు రాల్చెన్
- క॥ అంగదలు తొలఁగ వారలు . గంగాధరు వరుణుఁ దలఁచి + కట్టియఁ బుడమిన్
రంగారఁ దొలిచి యంత, ర్గంగం గొని త్రాగి యచటఁ + గడపిరి రేయిన్. ౧౦౬౨

క॥ అడవులఁ జివురులు పూవులు, తోడరికఁగా లక్ష్మణుఁడు విఁద్రుచు మృదు శయ్యం
బడి రామవిభుఁడు తమ్ముం, డడుగుల నొత్తంగ రాత్రి యట శయనించెన్. ౧౦౬౫

క॥ జానకి చెఱ వడు పిమ్మట, మానము వేధించుచుండ యలఁగి యొక ఫలం
బేని భుజింపని రాఘవుఁ, డానిక నిద్రింప కలఁగి యలయుచు నూర్చున్. ౧౦౬౬

క॥ కన్న పెను కాన జానకి, కన్నులకుం గట్టినట్లు యానం బడుటల్
మన్నీఁడు మఱవమినో? లే, కున్న రాక్షసుల మాయ యో? తెలియముగా!

క॥ జనకజ చెంతం దోఁవఁగఁ, దనుకుచు బయలలమి లజ్జఁ యలరును నన్నీ
వనితామణి డాయును మఱి, మెనదీయును తనదు నడుము విధమున మఱుంగున్ ౧౦౬౭

క॥ జానా వదనాంబుజమునఁ, దేనియఁ గల దొండపండు యీరగు నధరం
బానితి నివ్వుడు కనులం, బూనికఁ దెఱవంగ డాఁగుఁ బో! నిదికలయో? ౧౦౬౮

తే॥ తలఁపుకంటెను పంచభూ యతములకంటె, బెద్దదగు దుఃఖ మారాత్రి యీడిసేసె
చలున తావియు నలుపును వెలయు కరులు, గలుగు కలికి కన్నులకంటె యునమెరయి

చ॥ జలకణ క్షీర కారక వి యాన విరాజిత వారిరాశిపై
నలమి విధుండు పుట్టి బడ యాగ్ని కరార్చులఁ జిమ్ముచుండ నూ
ష్ణులత భజించి యానము యై సకలంబును బొబ్బలెక్కిని
ట్టలముగ నన్న తీరునఁ గ యల్కొనఁ జక్కలు మిక్కుటంబుగన్ ౧౦౬౯

తే॥ యవిధంబుల సీరితి యలవరించి, కార్య మొంది రాముఁడు మది యలఁగఁజెడఁ
గాంచి లోక బంధుఁడు కని కరముతోడ, వెలుగు తగ్గించి కొనె నన మొలచి వచ్చె

౧౦ కబంధ పటలము (౫౮)

తే॥ ఉర్వికంటెను మిక్కిలి యూర్పుతోడి, క్రొత్తడితనంబు గల సీత యొకకు వెదకఁ
బడులును పలవించిన పగిదిఁ గూయు, వేకువను రాఘవులు లేచి వెడలినారు ౧౦౭౩

తే॥ చాలదూరంబు రామల యక్షణులు నడచి, తమ్మి నెచ్చెలి గగన మ యధ్యంబు చేరఁ
జేతులను చాచి ప్రాణుల యేర్చి మ్రొంగి, బ్రతుకుచుండు కబంధుని వనము చొరఁగ

తే॥ ఆపివీలికానేకప యైన జీవ, నితతి పరుగెత్తి యలసెను యెదరుచూపు
లొలయ జంకుచు నుండెను వలను దగులు, కొన్న రీతిని విలవిల కొనుచునుండె. ౧౦౭౫

సీ॥ ప్రజల కులాచార యధ్యతుల్ నెలకొల్పు, లేనివాఁడును కావ లేనివాఁడు
బలిహీనుడగు నొక యధ్య దేశమున జన, ప్రతతికై వడి భయ యెడడు నవియు
చెడఁగునవియు గుంపు యేరునవియు బఱ, చునవియు విభ్రాంతి యనయనవియు
పర్వతక్రియ దొర్లి యచ్చెడు భూజముల్, పెల్లగిల్లిన యోటి వెల్లువలును

తే॥ తిరిగిపడు మేఘములు పొంగి పోవువాని, గాంగ గాలునేతుల పెరుంగంగజూచి
నకల జీవుల గుప్పగా + జనిరి నోట, వైచికోని కబంధునిచేత + బట్టెనడిసి. ౧౦౨౩

చ॥ దానక కారణంబున ని + బంబుగి కిక్కనిపించు నచ్చి ము
ట్టినదని రామలక్ష్మణులు + దేంద్రములం దలపోయుచుండగా
జనంజనం జక్రవాళమును + శైలము పాయచుం బట్టుచుండె నాం
జను బహుభు క్కబంధు కర + నాలముతోడగి యిక్కరయ్యెడక ౧౦౨౪

తే॥ జానకిని దుఃఖము ముంచు + దానవేంద్రు, నగర మీయెల్లలోనిది + నవయజ్ఞేయ
మన మనోరుఖి మీనాడె + మృగ్ధననుచు, నన్నపల్కంగ లక్ష్మణుం + డనియె నిట్లు

తే॥ దనుషైశ్చ మేయైశ్చ కం + దముల తుముల, కవము మంచుభే కటహాది రావములును
గలుగ వియ్యెడ గావుం + దలంచి చూడ, నేదియోయిది వేఱనియెంచువాడ ౧౦౨౫

తే॥ పాలనంద్రంబు జలుకంగ + పాలుపడిన, వాసుకియో? లేక మణియొక + పన్నగంబో?
తలయుదో? కయు వట్టువంగలుగ + ద్రిప్పి, దొరకు వానిమొంగెడు చొప్పు + దో? చునాకు

అ॥ తమ్ముడనిన పలుకు + లిగియున్నదని రామ, ధరణిభిరుండు మదిని + తలంచునంత
మూండు యోజనములు + ముందటం జని కొండ, పగిదినున్న యాక + బంధుజేరి ౧౦౨౬

సీ॥ ఇద్దఱు సూర్యుల + నేక పర్వతమున, బూడ్చి పెట్టిన యట్లు + పోలుచు కనులు
కడుపు మధ్యను నోరు + కడలిగాఁ బండ్ల నం, దులు యోజనాయతి + యెలయుచుండ
దనుజులు సురలబ్ధి + దౌచ్చుచోఁ జాగిన, యహిరాజుఁ బోలె + హస్తయుగము
కొలిమి తిత్తినిపోలె + జ్వలన ధూమంబుల, జెదరఁ జెమ్మెడు ముక్కు + జెరమలొప్ప

తే॥ బాడబ జ్వాలవంటి జి + హ్వయును చేతు, లనెడురాహున కడలి న + ల్లనిమహీధ్ర
గుహనుచేరిన చంద్రము + గ్రొచ్చిరెండు, గాంగజల్పినట్లగు దండ్రి + కలును మేఱయ.

సీ॥ పంచ భూతములును + పంచపాతకములు, కూడి రూపొందిన + కొమరు మేను
కను లను రవి చంద్రు + లను మింగ వచ్చి ప, క్షులములక పాములఁగాంచి రాహు
కేతు లాపనిమాని + క్రేవల నలరారు, గుహల నిద్రిలిరనం + గొఱలు చెవులు
కల్లసాక్ష్యమువల్కు + కఱకరు లొండెడు, ఘన రౌరవముఁ బోలు + గడ్డుకడుపు

తే॥ కాల మానన్నమగు ప్రాణి + గణముఁబట్టి, పడవ వంటి చేతులజేరి + కడుపునందు
వైచు కొనుటలో యమునింటి + వాకిలివలె, నున్న కడుపెద్ద నోటితో, నొప్పువాడు.

తే॥ వారిధింబలె ఘోషించు + వాడు హాళ, హలమువంటి నల్లనిమేను + గలుగువాడు
చక్రమునం దలదెగి పడఁనగు కాల, నేమివలె బెనుమొండెంబు + నెగడువాడు. ౧౦౨౭

తే॥ పంతమున శిఖరంబును + పవనుడగురం, వైవం దలలేని మేరువు + పంటిమేను
గలుగువాని గబంధుని + గాంచినారు, రామలక్ష్మణు లిర్వృత + బ్రంబుతోడ. ౧౦౨౮

ము॥ చతురంభోధి పరీతమైన జగతి + చక్రంబు సర్వంబు సం
గతమై తూటగఁ దగ్గ నోరుగని యీ + ట్మో భృద్గుహాద్వార ము
ద్ధత రక్షః పుర సాల మార్గమగు స + త్యంబంచు నీతేశుఁ డు
ద్భృతినండం గని లక్ష్మణుండు కడు సంఠదేహంబుతోఁ గాంచుచున్. ౧౦౮౬

ఉ॥ క్రూర కరాళ భూతమిది + ఘోరకరంబుల కబ్బు జీవులన్
వారి కుదించి నోటఁబడ + వైచెడు నట్టిది దీని చేతులం
దారితీ మింకఁ దప్పు కొను + దారి గనంబడదన్న! చేయఁగాఁ
గారియ మేదియున్న దనఁగారఘనవ్యుండు పల్కుఁ దమ్ముతోన్. ౧౦౮౭

చ॥ కుతలము నుద్ధరించు వర + ఘోణిని పోలిన లక్ష్మణా! వెనక్
గతుంకఁగఁ జూచె భూతము; జ + గంబున దీనికి నిల్వఁ దానమున్
వెతకిన లేదు దొడ్డ దిది + పృథ్వి నమస్తము చుట్టినచ్చు దీ
ర్ఘతమ కరంబు లొప్పినది, కాఁగల దెయ్యది యింకఁ దమ్ముడా! ౧౦౮౮

తే॥ ధరణిజాతఁ గోల్పోయితిఁ + దండ్రిపోయె, నిందమోచితి బ్రతుకంగ + నేర నేను
దీని నోటను పడియెదఁ, దృష్టితోడ, నీవుతప్పించు కొనిపొమ్ము, నియతచరిత! ౧౦౮౯

ఉ॥ తల్లులు చింతమోఁ దలరఁ + దమ్ములు వంతలనొంద వృద్ధులున్
దల్లడమంద లోకములు + తప్పక దెప్పెడు జీవితంబు నే
నొల్లను నీత రాక్షసుని + యొద్దఁ దృణించితి నంచు భూమిభృ
తలజుడైన యాజనక + ధారణినాథు మొగంబుఁ గాంతునే? ౧౦౯౦

క॥ నీతను కావఁగఁ జాలని, భూతలవతి లక్ష్మణుండు + పాలుపుగఁ గావన్
బ్రీతిం బ్రతికెడు వాడన, నాతరమా యనువు నిలువ + నయగుణ వర్యా! ౧౦౯౧

ఉ॥ బమ్మెర రాముడీ కరఁగి + బల్కుఁగఁ దమ్ముండు కాంచి యిట్లనున్
నెమ్మిని మీకు దానుండయి + నేజనుదెంచిన పిమ్మటం గదా
యిమ్ములు దప్పుచున్నయవి + యే మరణింక తప్పునేని వ్య
ర్థమ్మగుఁగాక యూడెము కృతార్థ నొందునె యెన్ని భంగులన్? ౧౦౯౨

కబంధుచే జిక్కినరామునకు లక్ష్మణుండు దైర్యవాక్కులు పలుకుట

ఉ॥ వచ్చిన యాపదన్ గెలుచు + వారలె శూరులు యుద్ధభూమిలోఁ
జచ్చెడు వారిఁ జంపుటలు + సాహసకార్యము కాదు చూడఁగా
నచ్చుగఁ దల్లిదండ్రులకు + నన్నలకున్ నిలుగొందు వేళఁ దాఁ
జచ్చినఁగాదె మున్ను తన + జన్మము సార్థకమా ధరాన్ధ్రన్. ౧౦౯౩

ము॥ తరళాక్షి జనకాత్మజన్ గొని మహా - దారుండు రాముండు డె
ప్పరమా కానల నండఁగా నిదురయున్ - వర్ణించి రక్షించె న

స్ఫురమోహారుఁడు లక్ష్మణుఁ డనియో - భవ్యాత్ములే వీరు మః
మృదుఁ డ్నో వనినో వ్యజించె నని - ల్కొనై పంపగా నేర్తునే?

మ|| భవదీయోగ్రజ నాజకుక్ వశుడవై - భద్రంబులు గూర్చునే
సప్త మఃఖంబుల లెక్కవెట్టుకుము నీ - ప్రాణంబులకా జానకీ
భవక్త వీడంగఁ గూడుచేని యది మో - దంబారం గావింపు మం
చనధానంబుగఁ బల్కు లిల్లివలుకుల్ - వ్యర్థంబు గావించునే? ౧౦౮౫

మ|| నను గన్నట్టి సుమిత్ర యేనును భవ + నాత్మక నినుక గొల్పుచో
జనముల్ మెచ్చుచు సంస్తుతింపంగ మన + న్సంబంధముల్ మార్పులకా
గో కిట్లెన్ని విధాల కష్టములు మా + కుం గల్గినకా మీకునై
తృణ కల్పంబుగఁ బ్రాణముల్ విడుతు ము + ర్విం గీర్తి పంబిట్లె

మ|| ధర నామ్నాయములుకా సురేశ్వరులు నం + తంబొందినకా నాశముకా
బారయంబోవని నీవు, వంతి నీచయం + బుం దిన్ను నీ కానలో
గురువు ల్వాడెడు భూత మొండు బలముం + గ్రుంగించి హింసించగా
నటుటల్ నమ్మంగఁబోలునే? విను జనుల్ + హాస్యంబు గావింపరో?

తే|| నీత విడిపించి కీర్తిని + చెందలేక, బవరముం జేయఁ జాలక + భయము నొంది
ప్రాణములఁ బాసెనని లోకు + లందురేని, దాని కంటె నపఖ్యాతి + ధరణి గలదె?

తే|| లోకనాయక! యిది లెక్క + లోని దగునె? మనల లాగు నీచేతులఁ + దునుకలుగను
ఖండనం బొనరించెదఁ + గాంచు మిప్పు, డనుచు ననుజుండు ముందున + కరుగునంత

తే|| తమ్ము దాటి ముందునకేగె + దాశరథియు, నతని వారింది సౌమిత్రి + యరిగమున్ను
అన్య లెవ్వరు లేరు వా + దాట దీర్ప, ననుచుఁ గనిన సురలు చింత + నందినారు.

చ|| ఒకమొగ మందు కన్నదుగ + యొప్పున నిర్వరు డాయనంతనే -
మొకమొక పాటుతోఁ గినుక + మీతో కబంధుండు యుద్ధ వీర నా
యకులగు మీర లెవ్వరన + నల్కయుఁ జింతయుఁ గల్గి జెప్ప వా
ల్పక నిలుచున్న వారింగని + లక్ష్మము చేయర యంచు నాతడుకా. ౧౧౦౧

ఉ|| రోష రుహిణిచే నొడలి + రోమము లెల్లను మాడుచుండ వి
ద్యేవము వెంచి వాడు కని + దీట గ్రసించి మెనంగువాడ భూ
రీషణతోడ నంచు గ్రహి + యింపంగ వాని భుజంబులకా మహా
భీషణ ఖడ్గ ధారలను + వీచ మడంగంగఁ ద్రుంచి రొక్కటకా. ౧౧౦౨

తే|| కేలు తెగి యొడలున నిరు + క్రేవలందు, చిట్టుచిట్టున రక్తంబు + చిమ్ముచుండ
పొడవు వెదుళ్లు తెగివడఁ + బొలుపు చెడిన, పర్వతంబుచందమునఁగఁబంధుండుండ

కబంధుడు శాపము క్తుడై రాముని వినుతించుట

ము॥ తన హస్తంబును రాముఁ డంటు కతనన్ ♦ దత్పూర్వ శాపంబుతో
ఘన పాపంబులు దీటిపోవ దనువన్ ♦ గంధర్వ వర్యుండు తొం
టి నిజాకారము దాల్చి పఱివలె మిం ♦ టిం జేరి శ్రీరామ ల
క్ష్మణులం గాంచి భయంబు భక్తియు మదిన్ ♦ సంధిల్లఁ గేలోడ్చుచున్
శా॥ పుణ్యాత్ముండు గడించి యత్యధిక న ♦ మోదంబు డెందంబునన్
గణ్యుం డీతఁ డజామరాధిపులకున్ ♦ గప్తింప విజ్ఞాన నై
పుణ్య ప్రక్రియఁ గానవచ్చెడు తపః ♦ పుణ్య స్వరూపంబు లా
వణ్య పూహ మటంచు భక్తి వినుతిం ♦ పం జూచ్చ నుత్సాహియై.

శా॥ శ్రీకాంతా! బహు పాప సంచయముచేఁ ♦ జింతించుచున్నట్టి నా
యీ కాలువ్యముతోడ శాపమును పో ♦ యెన్నిన్ను గన్నంతనే
లోకేశుండవు ధర్మసాక్షి విఠక జా ♦ లుం జాలు నీరూపమే
లా కైకొంటివి మమ్ము బోటులకు నె ♦ ల్లం దెల్పఁ గానేకదా!.. ౧౧౦౬

ఉ॥ మూలములేని నీవు జగ ♦ మున్ దగవూనఁగఁ జేయ వేయు వే
సాల నెఱుంగ నెవ్వనికి ♦ శక్యము? నీదగు లీలెన్న నే
జాలుదునయ్య! నీవు వట ♦ సాలమొ? పత్త్రమొ? యందు పండు సం
శీలుడవో? ముకుందుడవో? శ్రీదుఁడవో? తెలియంగ బల్కవే. ౧౧౦౭

ఉ॥ కాంచెడు వాడవున్ దెలియు ♦ కాంచనమున్ గను కన్నులుం గను
గాంచిన శక్తి వీవ యొడి ♦ కంబున దేనిని తాఁకకుండు వీ
వంచనయేల? యీభవన ♦ వర్గము గర్భమునం ధరించి వె
ల్లించెడు నీవు పూరుషుడో? లేమువో? రెండునుగావో? తెల్పవే. ౧౧౦౮

ఉ॥ ఈవ విరించియున్ హరుడ ♦ వీవ జగంబులు నీవ వస్తువుల్
నీవ శ్రుతుల్ తద్రమమును ♦ నీవ యనంతుడ వీవ సర్వరూ
పావలి కావలన్ వెలుంగు ♦ నాదిమ తత్త్వమునీవ సర్వము
న్నీవ యటన్న తక్కుంగల ♦ నిర్జరు లల్క వహింపనేర్తురే? ౧౧౦౯

చ॥ ఎనిమిది దిక్కులే బిగి వ ♦ హించిన గోడలు గాఁగ లోకముల్
పెనుగడులై రహించు ఘన ♦ వేశ్యమునందున మూఁడు త్రోవలం
బనుపడు చోట నిచ్చ విరి ♦ వాఱని సారన కర్ణి కాంతరం
బున వసియించు జ్యోతిమయ ♦ మూర్తివి నిన్నెఱుంగంగ శక్యమే?

ఉ॥ ఎల్ల యెఱుంగ లేని దెన ♦ లెన్నిది లోపలనున్న భూమిపై
మొల్లముగా ధివోకసులు ♦ మోదము నంద నొనర్చువేల్పులం

దెల్ల హాసెన్ను సేవ భుజి ♦ యింతువు దివ్యులకిత్తు రెండు నీ
యుల సేరంపు వేక్కలని ♦ యులమునం గనువార లెవ్వరో? ౧౧౧౧

ఉ॥ ఓయి సనాతనా! జలధి ♦ యుబ్బుచు దగ్గచు నుంచునట్లు తి
త్పొయిక బుచ్చుద ప్రకర ♦ భంగి జగంబులు పుట్టి పొల్చుచున్
సీయుదరంబునం దడగెన ♦ సేదగు లీల లెఱుంగలేము నీ
మాయను దాటి నిన్నుగన ♦ మాటవాక్తో యది మమ్ము బోంట్లకున్?

ఉ॥ సేదగు లీలలం దెలియ ♦ నిర్జర వర్మలు నేర్చినారలో?
వేదము లట్లు పల్కినవా? ♦ విప్పుగ మేమెఱుంగంగలేము బ్ర
హ్మములు వొండగా నడిది ♦ యైన మహోదయ మొందినాడ నా
మాదిరి భాగ్యమెవ్వరు న ♦ మంచిత రీతి భజంప రెయ్యడన్. ౧౧౧౩

చ॥ సిలుగుల కాలవాలముగఁ ♦ జిక్కిన జన్మ సరంపరల్ తెగం
దొలఁచితి దువ్వదేహమును ♦ దోర్చితి సుందర దేహమిచ్చి బు
ద్ధి లవము గూర్చి మోద జల ♦ ధిక్ మునిఁగించితి మోహ దుఃఖముల్
తొలఁగిన వెట్టి సత్కృతులు ♦ తూకొని చేసితి నిట్టి సిద్ధికె? ౧౧౧౪

ఉ॥ అంతయు నీ యపార కరు ♦ నాకర తత్త్వముఁ గాంచి పొందితిం
జింతలు దక్కినాడ నని ♦ చింతన నేయుచు వీరి పుట్టువుల్
సుంత వచించినన్ సుమన ♦ సుల్ తలపోసిన వెంట కెగ్గు యో
చింతుఁ గదా యటంచుఁ బసి ♦ చెంగటి లేగ విధాన నిల్వంగన్. ౧౧౧౫

ఉ॥ శ్రీరఘురామచంద్రముఁడు ♦ చిత్తము రంజిలఁగాంచి లక్ష్మణా!
తారజసీచరత్వమును ♦ తిక్కిమహోజ్జ్వల దేహమంది పెం
పారఁగ నిల్చినాడీతని ♦ నారసిత్తే యన లక్ష్మణాఖ్యుడున్
గారవ మారఁ గాంచి యడు ♦ గన్ దను విట్లని పల్క వారికిన్. ౧౧౧౬

కవింధుడు కర్తవ్యము చెలువుట

సీ॥ దనువను పేరి గం ♦ ధర్మండ వర తపో, బలమునఁ గామ రూ ♦ పంబు వడసి
యొక్క రక్కసిరూపు ♦ నొంది వేడుకనూల, కేళుడన్ మునిఁజేరి ♦ కేరింత
నాతడీ రూపె నీ ♦ కగుఁగాక యన వేడి, శాపమోక్షము తీరు ♦ చక్క నెఱిగి
యింద్రునితోఁ బోరి ♦ యిట్టిరూపము గొంటి, మీహస్తములు దాక ♦ మేలుగంటి

తే॥ లోకరక్షణ వినుత సు ♦ శ్లోకులీరు, మిమ్ముపాడగంటి సుఖముల ♦ మీఱుచుండఁ
దండ్రులకుఁదండ్రులగుమిమ్ముఁధాత్రిఁగాచు, వారుల్లేరె న నాకూర్చుపల్కువినుడు

తే॥ తరణిలేని వారికి సము + ద్రంబు దాట, నరిదియగు పగిదిని నీత + నరయు కొఱకుఁ
దోడులేనట్టి మీకు శ + త్రువులగెలువ, దుష్కరం బగుఁ గావునఁ దోడుగొనుఁడు.

ఉ॥ లోపము లేని మీస్థితిని + లోకువ యంచు వచింపఁ జాల మీ
చాప శరంబులే గెలువఁ + జాలు జగత్త్రయ, మైన లోక సం
తాపము గూర్చువేళ నగ-ధన్వి వెనం బ్రమథాళిఁ గూడియే
యేపు పహించుఁ గాదె యటు + లే యిపు డీరును కొండు బాసటఁ.

చ॥ కుజనుల మైత్రి గొన్నఁ దమ + కుం గడగండ్లు లభించు టబ్రమే?
సుజనుల గూడువారలకు + శోభనముల్ పురణించుచుండు న
క్కజముగ జీవరాసులను + గాదిలి తల్లినిపోలెఁ గాంచు చా
రజమున మిమ్ము గాంచు రహి + రాజులు నాశబరిం గనుండ్గొగ్గి. ౧౧౨౦

ఉ॥ అవల సూర్యపుత్రిఁడు మ + హాగుణశాలి కపింద్రుఁడైన ను
గ్రీవుని ఋశ్యమూకమున + క్షీరజలంబులఁ బోలెఁ గూడి మీ
దేవిని గాంచు యత్నమును + తేర్చుట మేలని పల్కి-మొక్కి ను
శ్రీ విలసిల్ల వీడుకొని + చెచ్చెర నేగె వియత్పథంబునఁ. ౧౧౨౧

తే॥ దనువు పల్కిన మార్గానఁ + జనుచువారు, కై లకాననముల దాటి + సంజవేళ
రెండు మాతంగములు చేరు + క్రియ మతంగ, మాని యాశ్రమస్థలికి సమ్మతిని చనిరి.

౧౧ శబరీ మోక్షణ పటలము (౯)

ఉ॥ కోరిన వారి కోరికలఁ + గొంచక యిచ్చెడు కల్పశాఖులఁ
తీరున నందఱుం గొనఁగఁ + దియ్యని పండ్లను తాచి పూవులఁ
మీటి యొసంగు నాశ్రమము + మేదిని వారల స్వర్గ భూమియఁ
సౌరున ధర్మయుక్తులకు + సమ్మద మోక్షమనంగ నొప్పగఁ. ౧౧౨౨

చ॥ కని ముదమంది రాఘవుఁడు + కల్లు పథిశ్రమమెల్లఁ ద్రోచి నె
మ్మనమునఁ దన్ను తాఁ దలఁచి + మాన్యత్రపం బానరించుచున్న వృ
ద్ధును శబరిఁ సమంచిత ము + దంబునఁ గాంచి మహాత్మురాల! యో
జనని! యనామయంబె? యన + సంభ్రమ హర్షము లుల్లసిల్లఁగన్. ౧౧౨౩

ఉ॥ రామ! రమాభిరామ! జయ + రామ! శుభావహానామ! సద్గణ
స్తోమ! యవిద్య మాసె మన + నుం దపనుం బరిపక్వమందె నా
జ్ఞాము కృతార్థమయ్యెను కృ + పామయ! నీవిట కేగుదేరఁగా
నీముఖ పంకజంబు గని + నేదనువందు ఫలంబు గాంచితిన్. ౧౧౨౪

ఉ॥ ఆకలి గొంటివయ్య నడ + యాడి నైమగ్ని వహించితయ్య నే
 సేకొని సేవగా ఫలము + లేజీచి యుంచిత నాచుమయ్య నే
 గూడలి దీక్ష భోజములు + హస్తముల నందనె యంచు మున్నగా
 మేకొని పండ్లందుంచి చని + మిక్కిలు వాని నొసంగె బ్రాహ్మిమై. ౧౧౨౬

ఉ॥ ఆలెడు ప్రేమమై గొని యి + లావళి నానుచునుండ నిందుడుక
 ధాతయు శంభుడుక సురలు + కల్పిరులై చనిదెంచి నెదు ని
 ఖ్యాత తపంబు నత్ఫలము + నందెడు వేళ నమీషమయ్యె నీ
 తా తరుణీవతిం దచిసి + తక్కుక మామెడఁ జేరుమా యనక. ౧౧౨౭

ఉ॥ నీటిట కేగుదెంతువని + నిర్మల భక్తికి యిన్నినాళ్లుగా
 భావమునందు నిన్నె బహు + భంగుల సంస్తుతి నెయుచుంటి బ్రా
 జావలి నిల్పియుంటి ఫల + మందెను పుణ్యచయంబు లెల్ల! నే
 దీపహీనన్న, వారు జని + యిత్ర! శుభంబుల సొందుమా నెనక. ౧౧౨౮

ఉ॥ నీవలనక శ్రమంబులను + సేగితి మమ్మగా! దుఃఖ సంతతుల్
 ద్రోవంగఁ గంటి మిందు తలి + తోవంగఁ బుత్తులకున్న యెల్ల కే
 శాలిల పంకముల్ సొలంగ + నాకె యని యచ్చుల నిల్పిరానిసిక
 వేచిన బుశ్యమూక పద + విం దగఁ జూపె నిహది ప్రీతిమై. ౧౧౨౯

ఉ॥ మోక్షము చేరఁదగ్గ వధ + ముక్తి నివరించెడు జ్ఞానికై వడిక
 శిష్యతరీతి నాశబరి + చెప్పిన పల్కులు శాస్త్రరీతులక
 సుక్షములై నవారు విని + సూటిగ జ్ఞాన సుధం గ్రహించి ప్ర
 త్యక్షిత లత్తులై యలరు + నందమునక నిని రా రఘుప్రభుల్ ౧౧౩౦

తే॥ శబరి యన్వలఁ దన యోగ + శక్తివలన, శాశ్వతంబగు ముక్తిక + శాశ్వతంపు
 తనువు విడువంగఁ గని చోద్య + మనుభవించి, యామె తెలివిన త్రోవనే యరిగినారు.

తే॥ వసులు కొండలు నదులును + నెనుకఁ బడంగ, నడచు జరులెల్లఁ జేయు స్నానంబుకతనఁ
 బాపమును నగ్ని చల్లాజ్ + పాడి కరగి, పరని నట్లున్న పంపను + లేజీసినారు. ౧౧౩౧

ఆరణ్య కాండము సంపూర్ణము.

శ్రీ రామ చంద్రానామస్తు.

ఓమ్ తత్ సత్.

కంబ రామాయణము. ❀ కిష్కింధా కాండము.

౧ పంపా పటలము. (౪౨)

మ॥ స్వజన ధ్యేయ విధానమై శుభదమై ♦ సుజ్ఞేయమై మూలతో
యజమై వ్యక్త గుణాత్మకంబునయి జ్ఞా ♦ నానంద తత్త్వంబునై
త్రిజగత్కారణమై చరాచర సుహృ ♦ త్ప్రీతస్థ హంసంబునై
యజముఖ్యార్థిత జన్మమై నెలయు బ్ర ♦ హ్మంబంద్రు సీతావిభుక్. ౧

మ॥ మకరందంబులఁ జిందు తామరలచే ♦ మాన్యంబయై మత్తదం
తి కదంబంబులు స్నానమాడఁదగి, నీ ♦ తిం బోలె లోఁతై, సితో
దక పూర్ణంబయి వార్ధినా, మెఱుపు ల ♦ బ్దంబుల్ పురాణింప ద్యో
తకమా నంబరమట్లు, పంప వెలసెన్ ♦ దద్జ్ఞుల్ ప్రశంసింపఁగన్ ౨

చ॥ మలిచిన నిద్దపుం బటిక ♦ మాడికి నొప్పెడు న్వచ్చ పుష్కరం
బులు తెర లుప్పతిల్లఁ బాలు ♦ పుం గొను వన్నెల తాల మెట్లకుం
దలకొని పెక్కు రంగులను ♦ తాల్చి, బహుశ్రతుఁడయ్యుఁ దత్త్వముం
దెలియని యజ్ఞ మానసము ♦ తీరునఁ గానఁగవచ్చె నయ్యుడన్. 3

ఉ॥ ముత్తైపుఁ గుప్ప లెల్లడలఁ ♦ బొల్పు తటాకము విద్రుమప్రభో
ద్యత్తతిఁ బోలు పాదరుచి ♦ యందిన హంసము హంసమూఁకతోఁ
జిత్తము రంజిలం దిరుగు ♦ చెన్ను రహించెను ఋక్షనంతతుల్
మొత్తము చుట్టి రా నడుమఁ ♦ బూర్ణ శశాంకుఁడు క్రాలు మిన్నునాన్. ౪

చ॥ అనమ తపస్వి గాధిసుతుఁ ♦ డబ్ధి పరీత మహీతలంబు జీ
వ సమితి వేద పారగుల ♦ బ్రహ్మకు మాటుగ సృష్టినేయఁగా
నసమునఁ బూను కాలమున ♦ సంబుధి మాటుగ శుద్ధ తోయధిక్
వెన సృజించె నొక్కొ యనఁ ♦ బెంపయి యొప్పెఁ దటాక మయ్యెడన్.

చ॥ రవి నెదిరించు తేజమునఁ ♦ గ్రాలు ఫణామణు లొప్పు పన్నగుల్
తవిలి వసించు లోకమిది ♦ తక్కక చూడుఁడి యందుఁ జూపు లోఁ
తు వఱలి యుండియున్ వెలసె ♦ దోష విహీన విభాసి సత్కవి
ప్రవరుని కావ్య భావ రస ♦ పద్ధతిఁ బ్రసృగటమై ప్రవేయమై. ౬

- చ॥ జల విహగంబులందు + పలు + చందములకొ విహరించు చీనలా
వలకును పాటు చమ్ముట ర + పంబులు సేయుచునుంట పెక్కు ధా
షలు గల పెక్కు జేసముల + జానపదావళి యొక్క చట్టన
స్థలి నొక వీధిలో నిరుగు + చామ్పు వహించె విశోష పద్ధతికొ. 2
- చ॥ నరసున రక్త కౌమరన + మండమునకొ వసియుంచు హంస లా
నరసిజనాసినికొ ధరణి + జాతను గూర్చి నచింతలేనిఁ గు
చ్చిరుచును రాను పెమ్మొగము + చేరిక జూడంగలేఁ అన్నతం
బొరయుచు వహించెఁ బడెడు + వై నమనం గనుఁజ్ఞె నయ్యెడకొ. 3
- చ॥ ఎఱుకువ నిర్మలంబులన + హేమన నుండియు నప్పు పిచ్చు మ
స్తరముగు మాయ గప్పుగ ని + జస్థితి గానక పోవు కీర్తిఁ బు
ష్కరిణిని గల్లు ముచ్చైములు + గట్టుననెల్చి పరీక్ష చేయంగా
మఱుంగగుచుండు నందు జల + మధ్యమనం గల నాచు మొక్కలకొ. 4
- ఉ॥ మోదములేని రామ జన + ముఖ్యుండు చూచినచో సతీత్వముకొ
సాదుగుణంబు రూపముగు + జానకీ కన్నుల చుట్టలంచుఁ జెం
పేదఁ దలంచి బాష్పజల + మీడని కన్నుల నీరు గార్చి వి
చ్చేద మనస్కుడొ ననుచుఁ + జింతిలి లోన నడం వాలుగల్. 5
- చ॥ వెదురుల నుంపి పంక మద + నిశ్రుత వారణ మస్తకంబులకొ
జెదరిన ముతైముల్ మఱియుఁ + జెన్నగు పెక్కు వినూత్న రత్నముల్
మెదలుచు మీఁద రాజుల గ + మించుచు వచ్చెడు వాగు వెల్లువల్
మదవతు లుల్లసిల్లి చనుఁ + మాడ్కిఁ గనంబడుచుండు నయ్యెడకొ. 6
- చ॥ మదకరు లుల్లసిల్లి జల + మధ్యముచేరి కలంపం బుష్కరా
న్పదము భుజంగ పుంగవులు + నల్పిన దర్పక సంగరంబుచే
నదవదయై శ్రమం బతిశ + యంబుగ నొందిన వారకాంత యొ
ప్పదమున నుండె; స్వార్థపర + వీరుల కార్యము లిట్టివే కదా? 7
- చ॥ కొదరుచు నింగి రాయు పెను + గొండలనుండి ప్రసించు తేనెయుకొ
మద గజ ధారలుకొ గునుమ + మంజరులకొ భ్రమరంబు లూడ్చు పె
ల్లిదపు మధుద్రవంబు నట + లీనముగా జలపాయు లెల్ల రు
న్మదితులె యాట నయ్యదొక + మానిని యోవ్యనమం బనం దగకొ. 8
- ఉ॥ బాసలయందు బంధురతి + భాసిలు లక్షణ లక్ష్యజాలముకొ
వీన మెఱుంగఁగుండు పెను + వేటిండు లొక్కటఁ గూడి వేడ్కమై

గానటబీనటం బలుకు ♦ కై వడి నన్వయ బంధ శూన్య ని

హ్మసిత వాగ్విదోదముల ♦ గ్రాలు విహంగచయంబు లయ్యెడక. ౧౪

ఉ॥ ప్రాణనమంబుగాఁ దలంచి ♦ బాళిని కౌగిలి గాంచు హంసిక

బ్రాణములక గళేబరము ♦ పాసిన కై వడిఁ బాయు హంస గీ

ర్వాణ పదంబునుండి యల ♦ రక మునుగం జను వేల్పుబోట్ల శిం

జాన మృదుస్వనంబు తన ♦ జాయ యెలుంగని సంభ్రమించెడుక. ౧౫

చ॥ పెను గిరులందు నుండి బహు ♦ వేగముగాఁ బ్రవహించుచుండు వా

హినులు సుగంధ వృక్షముల ♦ నీడిచి తేచుచుఁ దెచ్చి నింపఁ బ

త్తన జను లిమ్ముమై నొరసి ♦ దండిగఁ బాత్రను నించు గందమ

న్ననువున నొప్పు వర్షముతు ♦ వందలి యయ్యమృతాలమాంబువుల్. ౧౬

ఉ॥ సాంకష్యగంధి మోవికిని ♦ సాటి వహించెడు హల్లకంబులం

బాంకముగా స్రవించు మధు ♦ వ్రం దగఁ గ్రోలి మదించు నక్రముల్;

సంకెలలం బలెక సారిది ♦ జన్మ మృతుల్ వహించుచు లీల ను

ల్లంకు లొక భ్రాతృభ్రగ మి ♦ లం గొన మున్నుచుఁ దేలుచుండెడుక. ౧౭

ఉ॥ ఇంచుగ రామభద్రునకు ♦ నిందిర జానకీఁ దెచ్చి యిచ్చు నే

ర్పంచిత శక్తి లేమిఁ దమ ♦ కై న తెఱింగున మేలు గూర్చ యో

చించి మరాళముల్ నడకఁ ♦ జెంగలువల్ కనులక బ్రవాళముల్

కాంచనదేహ యోవ్రమును ♦ కానఁగఁ జేయుచు నుండెన త్తఱిక. ౧౮

చ॥ తొడవులకాంతి దిక్కులను ♦ దూఁటఁగ నిత్యముఁ దానమాడ నం

దడిఁ జనుదెంచు నిర్జర మ ♦ దావళ యానలు చేతి హంసలక

గడఁగుచు నందియాయఁ జెలి ♦ క తెలు త తట మందు నిల్చు కై

వడిని సరస్తటస్థ సుమ ♦ వల్లులు హంసలతోడ నొప్పెడుక. ౧౯

ఉ॥ మేటి తటాక సీరమున ♦ మీఱు బక ప్రతిబింబ దృశ్యముల్

స్ఫాటిక కాంతులం గులుకు ♦ స్వచ్ఛ జలంబుల నుండు మత్స్యముల్

పాటిలఁ గాంచి భీతిలుచుఁ ♦ బాటుచు దాఁగ బోట ఝాటముల్

నీటుగఁ జెల్లకొమ్మలను ♦ నిల్చి విదుల్చుచునుండు తైక్కలక. ౨౦

ఉ॥ తీరమునం దొకొక్కదెనఁ ♦ దీరిచి చెక్కిన యట్టులున్న జం

భారి విసీల రత్న రుచి ♦ యంతటఁ బర్వ నొకొక్క ప్రక్కఁ జెం

పారిన పద్మరాగముల ♦ యంచిత కాంతులు పర్వ, జక్కవల్

నేరక రేవగ్గ తరు ♦ ణీ కుచ యుగ్మముఁ బోలు నిచ్చులుక. ౨౧

ఉ॥ వాలముఁ బోలు మీలు కర - వాలము ద్రిప్పిన రీతి నాడఁగా
వాలు తరంగ మధ్యముల - వారి శునీ తితి గజ్జగట్టి యు
ల్లీల నటించు గారడి న - లె స్నటనంబు బెడంగు సేయ భే
కాలప మద్దిగాంచి యహ - హా! భళిరా! యను పోల్కిఁ గ్రాలెడిక. ౨౨

శ్రీరాముఁడు జలపక్షుల తీరుగని సీతల వలించికొని చింతింపట.

ఉ॥ సుందరమై మనోజ్ఞ గతి - శోభిలుచుండు సరోవరంబు రా
మేందుఁడు డాసి యందుగల - యింబగు హంసలఁ దమ్మిపూల నిం
దిందిర వారముం గని వి - దేహ తనూభవ యొద్దలేమి నా
నందము రోయు బుద్ధియును - నాశిల మిక్కిలి చింతనొందుచుక. ౨౩

సీ॥ కవ వీడకుండు జిక్కవలార! యందంపు, టంస మెత్తిన మేటి - హంసలార!
ఎడఁబాయ నొల్లని - యిల్లాలు చెఱవోయెఁ, జిక్కి సోలుచునుంటిఁ - జింత మునిఁగి
ఇయ్యెడనై న మీ - రెదుట నిల్వరదేల? యెడయిక వంత స - న్నేచు చుండఁ
గరుణించి నిల్చిన - గొఱయౌన మీశీర్తి? మిముగాంచి యూఱట - మెలయరాడె?
తే॥ ఎన్నఁడు వియోగ బాధల - నెనయకుండు, నాకు మది సుంత నెమ్మది - సోకునట్లు
చెవుల కింపగు వల్కొండు - దవులఁ బలుకఁ, గీడు మూడునే? యాడిక కిట్టునేమి?

చ॥ వికచ జలేజముల్ సురభి - వీచెడు కైరవముల్ చెలంగ జా
నకి నెడఁబాసి కుందెడు మ - నంబున కౌషధమా తటాకమా!
నకియ మొగంబుఁ గన్నులును - చక్కగఁ జూపెడు నీవు పూర్తిమై
సుకముగఁ జూపు; మేఘసరఁ - జూడని లోభులు కీర్తిఁ గాంతురే? ౨౪

చ॥ కమలినిఁ బద్మ కోకనద - కైరవ హల్లక వల్లులక దరం
గములను కై వలంబులను - గండు మిలం గని, యోనరంబ! నా
రమణిని చట్టి వ్యోమమున - రావణ హంతకుఁ డాహరించుచో
బ్రమయఁగ నంగముల్ చెదరి - పడ్డవే? యంచడుగున్ భ్రమంబునక. ౨౫

చ॥ ఉడుటున నాడుచుక ముదము - నొందుచు నిక్కెడు కేకి! నామన
స్పదనకు నాడె యొడితి వ - నంబున నిప్పుడు తృప్తిపొందితే?
సుదతిని గాంచలేక యిటు - స్రుక్కెడు నాపయి జాలి గల్గదో?
కొదుకక చెప్పవేమి వెయి - గొప్ప కనుల్ల నీవు కానవో? ౨౬

చ॥ అలుకక రండు మీ యెఱుఁగు - వర్ధము దెల్పుచు హంసులార! నా
వలన దొనంగు లేదు మద - వారణ యానయె మిమ్ము గెల్చె నా
కలికి పయిం బగం గొలుపఁ - గాఁ దగుఁ గాని నమానదృష్టితో
శలువునఁ గాంచి నంతసిలు - నాయెడ మీరలు కోపగింతురే? ౨౭

చ॥ దళములఁ జేరి గీతము ము - దంబునఁ బాడ ద్వీరేఫపాళికిన్
జెలుపుగఁ జోటునిచ్చు సర - నీజములార! తొలంగరాని తొ
య్యలి ననువీడి స్వీయ నిల ♦ యంబగు మీకడఁ జేరె; లేదనం
బాలుపగునేమి? కల్గియును ♦ బొంకెడు వారల మైత్రిఁ గాంతురే? ౨౯

చ॥ ఒక పలుకై న నాడ కిటు ♦ లొత్తిలి నీతముఖంబుఁబోలు హ
ల్లకము కుఱంగటం గల వి ♦ లక్షణశైవలమా! కడంగి జా
నకి వదనంబు సేవయిన ♦ నర్మిలిఁ జూపుము తత్సూధా ద్రవ
ప్రకట చణంబులై పరంగు ♦ పల్కుల నేవిన నిచ్చగింపవో? 30

ఉ॥ అంతర మేల బ్రాహ్మి! లలి ♦ తాంగి శ్రవంబువుకాని వేఱుగా
విత పరాకులేల? కృశి ♦ యిండుచు దిక్కులు దోపకిట్లు పె
న్వంతలఁ జిక్కు నన్నుగని ♦ వారిజనేత్రను గూర్చి తెల్పవో?
యింతగ వేడుచున్న దయ ♦ యింతయుఁ బూనక వైరమూనెదో? 31

చ॥ పగడము లెఱుదామరల ♦ పై ఖచియించిన లీల నొప్పు ప
ద్యుగళ మలక్తకాంగుభులు ♦ తోయద మండలిఁ బోలు ముంగురుల్
నెగడఁగ నన్ను పాయు ధర ♦ ణీసుత కన్నుల మాడ్కి నొప్పు న
ల్ల గలువలార! నన్ను వెత ♦ లం బడఁ జేయుచు నవ్వ నాయమే? 3౨

ఉ॥ క్రూర వియోగ తాపమునఁ ♦ గుందుచు నూర్పులు పుచ్చు రామ భూ
దారుడు పూ బొదల్లుగల ♦ తత్తటమందున నిల్చి చూచి కా
సారమ! నామనోహరిని ♦ జానకిఁ బాసి తపించుచుండ నో
దారుప కూరకుందు విడి ♦ ధర్మమొకో తలపోయ నీ కనున్. 33

మ॥ కరుణావారిధి రాఘవుండు మద పం ♦ కం బొప్పు సారంగముల్
కరిణీ వారముఁగాంచి తుండముల నా ♦ కరించి తోయంబు మో
దరసాధిన్ మునుంగంగ వంది యిడుటల్ ♦ దర్శించి తస్మిమణిన్
ధరణీజాత వియోగ మెంచు నెద నం ♦ తాపంబు వర్ధిలఁగన్. 34

శ్రీరాముడు సాయం సమయ కృత్యముల నిర్వర్తించుట.

కా॥ ప్రేమానర్థ నిభూషణుండు సుగుణ ♦ శ్రేష్ఠుండు తమ్ముండు శ్రీ
రాముం గాంచి దివాకరుం డపర భూ ♦ ద్రం బొంద సంధ్యావిధుల్
నేమం బారఁగ నాచరించి భవ దు ♦ న్మేష ప్రకీర్తి బలెన్
భూము ల్నిండు త్రివికమేశు పథముల్ ♦ పూజింపు మన్నా! యనన్, 35

ఉ॥ రాముడు చింతతోఁ జనిత ధరంగములక బాలుపారు నత్తటా
కామల తోయముల్ తొలుత ధందు తపంబు ఫలింప, సిగ్గుచే
సామజముల్ తొలంగ రభ ధంబున వారి శకుంత జాలముల్
భూమిజపాళిఁ జేర జల ధముల్ దరిముట్ట మునింగె నచ్చటక. 3౬

తే॥ అతఁ డానీట మజ్జన ధమాడునంత, నతని దహించు విరహాగ్ని ధయా తటాక
వనము లెట్టగఁ గాంచిన ధయినము ముంచి, నట్టికరణిని నలనల ధమనము నుడికె. 3౭

ఉ॥ స్నానము చేసి యంతట న ధనాతన ధర్మ పథానువర్తియై
మానుగ సాంధ్య కృత్యములు ధమక్కువఁదీరిచి యర్ఘ్యముక రమే
శానున కప్పగించి విల ధనద్దుణులౌ ముని ముఖ్యులున్న ధయా
కానన మంద యొక్క యొడి ధకమ్మగు తావున నిల్చెఁ దమ్ముతోక. 3౮

ఉ॥ సంజను చందనాదికము ధచక్కఁగఁ దాల్చు విదేహ కన్యయుక
రంజల రామికౌ మనను ధరాగ వియోగ మహర్తిఁ గుందుచుక
గంజదళాక్షుఁ డాండునెడఁ ధగంజ హితుం బలఁ దీక్షిచేపలుఁడై
కంజ విరోధి పుట్టెఁదొలి ధగట్టువయిం బలు దిట్ట కై వడిక. 3౯

ఉ॥ తమ్ములు మోడ్పు సెందె ద్విర ధదమ్ములు నిమ్ములఁ జేరె నీడజా
తమ్ములు గూండ్ల కేగె మృగ ధతండము లెల్ల నడంగెఁ గీర సం
ఘమ్ములు పల్కులక వదలఁ గానల నాట్యము మానె నెమ్మి మొ
త్తమ్ములు గీతముల్ పరభృ తమ్ములు నిల్చె ముడింగె నాకులుక. ౪౦

ఉ॥ నిద్రలఁ బ్రాణికోటి ధర ధీధర సంస్థిత జీవరాసులుక
నిద్రలె వ్యాళ సంఘములు నిద్రలఁ దామరసాకరంబులుక
నిద్రలఁ బక్షి జాలములు నిద్రలె భూత పిశాచ సంతతుల్
నిద్రలెదెదు పాల్కడలి నిద్రలు సామజ యుగ్మ నేత్రముల్. ౪౧

ఉ॥ జానము గల్గినంతఁ దన జన్మరుజల్ విడిపోవు కై వడిక
భానుఁడు పుట్టుడుందొలఁగె బాధ తపంబును విచ్చెఁ గంజముల్
శ్రీనిధి రామ భూవరుఁడు సెందెడు దుర్భర చింత తేలికై
జాను వహింపఁగా భవన జాలము మేలుకొనంగ మేల్కొనెక. ౪౨

చ॥ ఘనులగు రామలక్ష్మణులు గ్రక్కున మేల్కొని క్షీరవార్ధికి
స్వను హరిణాక్షి రాకొమిరె నందములౌ వసులందు కైలకా
నశముల రోయించుం జని మ సంబున కంపెను వేగ ఋశ్యమూ
క నగము చేరఁ బోయి రెన కమ్మున లక్ష్మీదళగడఁ గేళముక. ౪౩

౨. సాలభేదన పటలము. (౧౪౫)

సుగ్రీవుడు రామలక్ష్మణులఁగని భీష్ముట.

ఉ॥ వచ్చుచునున్న రాఘవుల - వారక యర్క-సుతుండు కాంచి యీ
వచ్చెడు వార లింద్రజని - పంపున వచ్చిన వారలందుఁ దా
హచ్చగు భీతి గుంది వెర - వేది రయంబునఁ బాటెఁ బ్రాణముల్
మచ్చికఁ గావఁ బూని యభి - మానము వీడి బిలంబు చేరఁగన్. ౪౪

ఉ॥ పాటుచు నాంజనేయుఁగని - పావని! కాంచితె యీ సుధన్వులన్
వారలు వాలి పంపుగొని - వచ్చిన వారలు నన్ను చంపఁగాఁ
గారణ మింక వేఱకటి - గల్గద యంచు భయంబు పెంపునన్
దూఱెను దొడ్డ కందరము - తోయజ మిత్ర సుతుండు గ్రక్కునన్. ౪౫

ఉ॥ తారుండు సీలుండు హనుమ - తక్కు వనేచరరాజితోడ న
ట్లారక పాటు సూర్యసుతు - నొయ్యన వెన్నొని పోవుచుండ, భూ
దార కుమారకుల్ శబరి - తత్పరతన్ వదిలించు త్రోవ సీ
తారమణీ మణిన్ వెదకు - దారి కనంబడు నంచు నెంచుచున్. ౪౬

చ॥ వెదకుచు వచ్చుచుండఁ గపి ♦ వీరులు కొందఱు పోయి వారు చిం
త దవిలి చంచలత్వమును ♦ దైన్యము తోఁపఁగ వచ్చువారు జం
భదనుజవైరి పుత్రుకుని ♦ పంపున వచ్చిన వారు కారు భీ
తిదులును గారు చూడుఁ డనఁ ♦ దేకువ మారుతి తేటి చూచుచున్. ౪౭

కా॥ జ్వాలాభీల హలాహలంబు దెనలం ♦ బర్హంగ నాదిత్య దై
త్యాభుల్ పొందిన భీతి మాన్చిన చిరూ ♦ పాతఁసుం బలెన్ జ్ఞానమన్
వేలంగొందిన యాంజనేయుండు భయో ♦ ద్వేగమునన్ మానసా
లోలత్వంబు భజించు వానరుల క ♦ ల్లోలంబులన్ మాన్పుచున్. ౪౮

హనుమ రామలక్ష్మణుల తీరు లారయుట.

చ॥ భయపడ కిందె యుండుండని ♦ పల్కి యొకానొక బ్రహ్మచారియై
రయమున వచ్చి రాఘవుల ♦ రాజుల చావుల మానివేషులన్
నయవిదులన్ మఱుంగున న ♦ ణంగి కనుంగొని శంక నొంది నం
శయము తొలంగ నిట్లని వి ♦ చారణ చేసెఁ గుశాగ్రబుద్ధిమై. ౪౯

సీ॥ దేవతా పూజ్య మూ ♦ ర్తి త్రయంబో యన్న - నిద్దతే యిచ్చట ♦ నెనఁగువారు
పటు చాప హస్త లి ♦ వ్వారలఁ బోలిన, వార లే జగమున ♦ పఱలఁబోరు
వీరి కసాధ్య మీ ♦ పృథివి గల్గునే?, వీరల నెఱిగెడి ♦ వెరవులేదు
మ్రుక్కున మది నొచ్చి ♦ సోలు నల్లున్నారు, వీరు చింతిల దగ్గ ♦ వారుకారు

తే॥ సురవరులుగారు సామాన్య పురులుకారు, వీరి చింతయదెయ్యదో * పెద్దదగును
భ్రాంతిగొల్పెడి యరుదైన * నన్నవండు, ఖిన్నులగుచు నన్నేపించు * చున్నవారు

సీ॥ ధర్మశీలంబులే * ధనముగాఁ * గలవారు, శాంతి యుక్తులు కృపా * సాగరులును
లోకహితులు దేవ * లోకేశుడును నెఱుఁ, గందు గభీరిమ * మొందినారు
ధర్మదేవతయుఁ ద * త్రువడు శీలంబు, గలుగు వారు జిత * కామ తనులు
కాలుండు నడలూను * ఘన సర్వాఘన గుహల్, వీరి కార్యము నెంచ * వేటుకాదు

తే॥ ధర నలభ్యమౌ బేనాన్య * గంబుఁబోలు, సరిగి వస్తువు నెడ వీడి * యరయు వారు
సింహములక్రియ దేవల వీ * క్షుచు వారు, వంచనములేని మోముల * వఱలు వారు

చ॥ అనదృశ బుద్ధిశాలి యగు * నంజని పుత్తుఁడు చాలనేపు మా
ననమును నిట్లు పుక్కు వయి * సంబులుగాఁ దలపోసి సీతీచే
నెనఁగి యెడందయుఁ గరఁగ * సచ్చిరు భక్తియు హెచ్చరింప నం
తనపని గాంచుచుండె మును * తప్పిన నెయ్యరఁగాంచు కై వడిక. ౫౨

ఉ॥ క్రూరగుణంబు గల్గు మృగ * కోటి కళాచములుం గనుంగొనక
క్రూరత మాన్చి సాధుగుణ * కోటిగ మార్పఁగఁ దగ్గ శక్తి యే
పారు మహాత్ములం గని య * హా! సగవారని వైరినేనలో
వారని యంచి భీతిగాని * పాఱఁగ హేతు హాకండుఁ గల్గునే? ౫౩

చ॥ సింహము లెల్ల సందమగు * వీరి శరీరము లెడ సోకఁగా
సహనము నొందలేక బలు * జాలిని తొక్కల విప్పి పై పయిక్
బ్రహ్మితులఁ బోలెఁ బందిరిగఁ * బర్వచు వచ్చెడి మేఘ సంఘముల్
తహతహ డింపఁ దుంపురులఁ * దన్నుగఁ జల్లుచు వెంబడించెడిక. ౫౪

ఉ॥ ఆతపత్రస్థ గండశీల * లన్నియు వీరి సదారవింద నం
సాతమునకొ మధుద్రవము * పైకొను పుష్పము లట్లు మేకొనుకొ
బ్రాహ్మిగ గుల్మముల్ లతలు * సాదసముల్ భువి వంగి వ్రాలుచుకొ
జోబోలు నేయలీలఁ దగఁ * జూడఁగ వీరలు ధర్మమూర్తులో? ౫౫

మ॥ ఘన తాపత్రయముకొ నడల్చి మఱి యా - గామ్యాది కర్మాభి వీఁ
కను పోకార్చి యమాలయంబునకుఁ బో - కల్మాన్ని కై వల్యముకొ
గొనఁ గాన్పించెడు నిష్ఠమూర్తుగో? కరం - గుక శల్యముల్ పై పయిక్
దసరుకొ భక్తి యపారమై కలము కా - నకరాదు నిక్కంబుగక. ౫౬

మ॥ అని యాలోచన సేసి వారలును డా - యంగకొ విసితాత్ముడై
యనుఁ దేజస్వల రాక భవ్యమయి యి - ఘ్నవాప్తి చేకూరుతక

బానుఁగొఁ గాతఁ మనిష్టముల్, కుశలమేఁపుణ్యాత్మలారా? యనన్
దనుజధ్వంసియు నీవెవండ వన ను - ద్యత్రేష్ఠిఁ దా నిట్లనున్. ౫౭

హనుమ రామలక్ష్మణులకుఁ దమ వృత్తాంతము తెలుపుట

ము॥ వనదశ్యామల! పంకజీక్షణ! జగ - త్రాణ ప్రసాదంబునన్
వనితో త్రానిక యంజనాఖ్య గనియెన్ - బ్రఖ్యాతిమైఁ బేరునన్
హనుమంతుండను సూర్యపుత్రునకు మం - త్రాలోచనల్ సెప్పువాఁ
డను భవ్యాత్మకులార! నే వనచరుండన్ దానుడన్ మోకడన్. ౫౮

తే॥ ఇచట నుగ్రీవుండను వాన - రేశ్వరుండు, మిమ్ముగని తన మది శంక - మీటుకతన
నరసి రమ్మన నాతని యాజ్ఞనూని, వచ్చినాడ నిటకు వీర - వర్యులార! ౫౯

తే॥ అనుడు శ్రీరామచంద్రుఁ డా - హనుమ పలుకు, లరసి విక్రమంబునను శా - స్త్రార్థవిఠతి
నెఱుకయందు సద్గుణముల నితనినదృశు, తవరు లేరని తమ్ముతో నిట్టులనియె. ౬౦

క॥ ఇతఁడు పఠింపక మానిన, శ్రుతులును శాస్త్రములు లేవు - సూన్యత వాక్యం
డతులిత మృదుల మధుర వా, గ్విఠతి గలుగు నితఁ డజుండో? - వృషభధ్వజుండో?

తే॥ జగతిసామాన్యఁడగుబ్రహ్మ - చారిగాఁడు, విక్రమంబునుమహిమయు - నెలయువాఁడు
నుస్థిరుండు నిష్కపటి వి - శుద్ధగుణుండు, నిజము సేవు పిమ్మట గమ - నింపఁగలవు.

తే॥ ఋషులయందునాకులయందు - నిట్టివాక్య, చతురుండెవ్వఁడుగలఁడు? ని - శ్చయముగాగ
నితని నేలు నాతని కిల - నేది కొదువ? యనుచు హనుమంతుఁగని వెండి - యనియెనిట్లు

తే॥ ఓయి ధీవీర! కేశ కు - లో తముండు, రవిసుతుం డెందు గలఁడు ని - ర్వృగగతిని
అతనిఁ గను కోర్కెతోడనే - యరుగుదెంచి, నారమన నుత్పసించి నా - నరవరుండు.

చ॥ ఘనభుజులార! మీకుఁ ద్రిజ + గ బుల నెవ్వరు సాటి? మీరలి
ట్లనుపమమైన నెయ్యమున + నా కపినాథుని చూడ రాకచే
ననితరసాధ్యమైన తప + మాతఁడు పూర్వ భవంబునందు చే
సినది ఫలించె నిప్పు డని + చిత్తమునం దలపోసి పొంగెడన్. ౬౫

ము॥ బలభిత్సానుండు వాలి కోపమున దు + రైవరంబు వర్ధిలఁ గా
వలుండై చంపఁగ వెంబడింపఁ బురమున్ + వర్జించి యీకొండపై
బలు దుఃఖంబులఁ బొందుచున్ దిగులుతో + వర్జించు మాజేని కీ
రలు విచ్చేయుట భాగ్యదేవత కృపన్ + బ్రత్యక్ష మాటే కదా! ౬౬

ము॥ తమ వాంఛల్ నెఱవేర్చుకొంటకయి కా + దా జీవ సందోహముల్
ప్రమదంబారఁ బ్రయత్నముల్ నలుపుటల్? భావింప యజ్ఞాది ధ

ర్మములం జేయుదు రీ జగచ్చభముకై ♦ మాన్యుల్; భయంబందు ప్రా
ణము గానాడుటకంటె ధర్మమొక డ ♦ న్యంబున్నె ధాత్రీస్థలి? ౬౨

సీ॥ మము గావమీరు స ♦ మర్థులనుట చాల, జులుకన మాటయై ♦ నిలుచుగాడె?
యనిమిషులాది చ ♦ రాచర నితతితో, నలరారు కృతకంబు ♦ నకృతకంబు
కృతకాకృతకమయి ♦ యెనఁగు నీ పదునాల్గు, జగములఁ గావంగఁ ♦ జాలువారు
శరజన్ము బోలిన ♦ చక్కండనఁమ్మ ప, రాక్రమ గుణము లొ ♦ ప్పారు మిమ్ము

తే॥ శరణ మొందిన మాకింక జయముగాక, వేఱు గలుగునే? మాపరివృథుండు నన్ను
వార లెవరని ప్రశ్నింపఁ బలుకవలయు, వై నమును మీరె సెలవిండుభద్రగుణలు!

తే॥ సత్యమను చేని కంచెయో ♦ శ్వసన తనయుఁ, డిట్టు లడుగంగ సామిత్రియించుకంత
పొరపులేని తీరునఁ దమ పూర్వచరిత, పలుకఁ దొడఁగెను మృదుల వి ♦ స్పష్టఫణితి.

సీ॥ జగతీతలంబు నా ♦ జ్ఞా చక్రమునఁజేసి, చతురత నడపిన ♦ చక్రవర్తి
శంబరాదులఁ జంపి ♦ జన్నంబు నొనరించి, యమరలోకం బేలు ♦ విమలకీర్తి
కరుణా కటాక్ష పీ ♦ ష్టణముల నర సురా, దుల మన్ననలఁ గొన్న ♦ యలఘుమూర్తి
సత్యసంధుండును ♦ సహజ సద్గుణుండును, నీతి విఖ్యాతుఁడొ ♦ నియతవర్తి

తే॥ మనుకులాభరణంబు ప్రా ♦ మాణికుండు, ధరణిముఖ తిలకంబనఁ ♦ దగునయోధ్య
నేలు నాతండు జయశాలి ♦ హిత కృపాలి, ప్రథిత గుణశీలి దశరథ ♦ రాజమాలి. ౭౦

శా॥ ఆ రాజన్యుని ముద్దుపట్టి రఘురా ♦ మాఖ్యు డితం డుర్వరా
భారం బెల్లను లండ్రి పల్కు నిలుపఁ ♦ వైమాత కోరంగ నా
మేరం దమ్మున కిచ్చి యుల్లమున నం ♦ ప్రీతిఁ మహారణ్యముఁ
జేరఁ వచ్చె మహాత్ము డీతనిని నే ♦ సేవించు సద్భృత్యుడఁక. ౭౧

ఉ॥ రాముని పుట్టుదొట్టి చివ ♦ రంబుగ దండక జేరు హేతువుఁ
బూమెలు చేసి రావణుండు ♦ భూమిజఁ బందిగఁగొంచు బోవుటల్
తామును రోయుచుండుటలు ♦ తక్కక దెల్ప సమీరుపట్టి చే
తో ముదమంది చాఁగిలెను ♦ తోరపు భక్తి మనంబు నిండఁక. ౭౨

చ॥ అటులు సమస్కరింపఁ గని ♦ యంబుజనేత్రుండు విప్రవర్ణి వ
క్కట కయిమోక్షుఁగాఁ దగునె ♦ ష్ట్రియ వర్యున కంచు నవ్వఁగాఁ
బటుతర నీతినిక్రముండు ♦ పావని యిట్లనుఁ గింకరుండు మ
ర్కట కులజుం డటంచుఁ బలు ♦ కండాకొ! మీర లెఱుంగకుంటిరే? ౭౩

చ॥ అని గురుధర్మ పద్ధతుల ♦ కాదరువై న మరుత్తుమారుఁ డ
య్యనకులు లక్కజంపడ వ ♦ హించె నిజంబగు తొంటిరూపు మే

దివి గల సర్వవస్తువులు * తిన్నని పిన్నని నంచుఁ బలుకు వి
న్ననువునఁ, గాంచు వారల మ * చంబులు మిక్కిలి పిచ్చులినఁగఁ. 20
తే॥ జగముఁ గాలితోఁ గొలిచిన * చక్రి బోక, రక్షకుఁడు రాఘవుండె దిగ్విజయము నొంద
మేరు నిభ శరీరుండును * మిహిర శిష్యుఁ, డైన పావోక్ వర్ణింప * నరిదికాడె?

ఉ॥ తమ్ముడ! కాంచితే విమల * తత్త్వము సత్త్వము గూపుదాల్చిన
ట్లిమ్ముగ మోక్షమే యొక కష్టస్వరు నాకృతి నొందు భాతిఁదే
జమ్ముల పుంజమై వెలసె * సమ్మతి నిమ్మహానియుఁ జేరి చుః
ఖమ్ముల సీఁగునట్టి యొడి * కమ్ము నెఱుంగంగ నయ్యో నియ్యెడఁ. 21

చ॥ ఎడఁదల దుఃఖముల్ తొలఁగు * నింక సుఖమ్ములు వచ్చు నిక్కమీ
కడిఁది పరాక్రమ స్థిరుని * గల్గిన సూర్యసుతుం డెట్టిఁడో
ఎడయక యెట్టి కార్యతతు * లేని వలఁతులు నీతిమంతులె
య్యెడఁగల రట్టి భూపునకు * భృత్యులచే నమకూరు సన్నియుఁ. 22

చ॥ అని రఘువంశ పుంగవుఁడు * స్వాంతము పొంగ వచ్చించి యానన,
బును వికసింపఁ గాంచుడు న * మున్న తి మారుతి వారిఁ గాంచి న
జన నుతులార! మాప్రభుని * చయ్యనఁ దోడ్పొని వత్తు మీర లి
చ్చను క్షణ మింద యుండుఁ డని * సత్వరుండై మరలెన్ దదాజ్ఞమై

చ॥ అతులిత నీతిమంతుఁ డగు * నా హనుమంతుండు చిత్తమందు శ్రీ
పతి గుణభూతి మాటికిని * భావన సేసి జగంబు నేను మా
పతియును కష్టముల్ తొలఁగ * బంధుర సౌఖ్యము లొందువారమై
బ్రతికితిమంచుఁ గీశనిభు * పాలికి నేగె వడిక్ ముదంబుతో. 23

హనుమంతుండు సుగ్రీవునకు శ్రీరామ శృతాంతము తెలుపుట

శా॥ వాలిం గీలి వధించు కాలుఁ డిటకుఁ * వచ్చెన్ మనోవేదనల్
తూలెన్ ధైర్యమునొందుఁడిక మది నొ * త్సుక్యంబు సిద్ధించు న
త్కలంబయ్యె నటంచు మారుతి మహా * కాలుండుపోలెన్ ముదా
లోలల్లిల నటించుచుం దెలిపె మే * లుం గూర్చి సుగ్రీవుతో. 24

చ॥ దివి భువి నాగలోకమున * దిక్కులఁ దక్కు జగంబులెల్లెడఁ
నెవడిన వారిచేతలను * నేత్రములన్ నుడులన్ మనస్సులం
దవిలినవారు శత్రులకుఁ * దల్లడమందెడు వారలెల్ల వా
చవి సుధఁ బోలి చూడఁగల * చందము వారలు రాకుమారకుల్. 25

నీ॥ కల భూమియెల్ల నే * కచ్చిత్రముగ నేలి, నాతఁడు విమల విభ్రాతయశుండు
రాజ ధర్మ కిరీట * ధంజిత పాదుఁడొ, దశరథేశ్వరుని పు * త్రాకులు ఘనుల్లు

నీతిమంతులు కృపా శీరితులు యువకులు, మహిమాన్వితులు ధర్మమార్గతులు
 క్షీర్తికాములు సీకుఁ ♦ గీతరాజ్య మొసంగి, యువకార మొసరింప ♦ నోపువారు
 తే॥ వారిలో జ్యేష్ఠుడగు రామశత్రుభండు, రామశత్రుభండును చంపితవసి మఖము
 గాచి యివ్యాత్రమునఁ గొని ♦ గౌరవనీతి, శాసనము బాసినాడు నిశాలగుణుడు
 సీ॥ జనకుని పురికేగి ♦ శంభు చామముఁ ద్రుంచి, యవనిజాతను పండ్లి ♦ యాడినాడు
 త్రోవలో నెదిరించి ♦ దుడుకుతనమా చూపు, పరశురాముని భంగ ♦ పఱచినాడు
 తండ్రివాక్యము నిబ్బు ♦ దల్లికోరిక నీర్ప, నిలకెగుల్లఁ దమ్మున ♦ కిచ్చినాడు
 వనమున డిగొన్న ♦ జననిరోధు రాధు, యముని పురంబున ♦ కంపినాడు
 తే॥ దండకావనమెల్ల నిర్ ♦ వైశ్యముగను, సలుప ఖర దూషణదులఁ ♦ జంపినాడు
 కాలగళుకంబు ఘన సరా ♦ క్రమము వాడు, రామచంద్రుండు సజ్జన ♦ రక్షకుండు.
 తే॥ అతఁడు తీరసాగరశాయి ♦ యెన హరియె, త్రిదశు లరింపఁ బుట్టిన ♦ దేవదేవుఁ
 డతనితో మైత్రి నెఱుఘుమా ♦ చంపదాని, యర్కు గను మంచు కైవడినడఁగిపోవు
 క॥ మాయని మారీచు నొకే, సాయకమునఁ ద్రుంచె జముని ♦ సాటి కబంధుఁ
 మాయించె శబరి సలము ల, మేయ ప్రేమమున నొనఁగఁ మెనఁగెం గరుణఁ.౧౫

చ॥ కపివర! సంయమిశ్వరులు ♦ గాఢ తపంబు చిరంబు చేసి యా
 స్తృపవరు దర్శనంబుకయి ♦ నింగిని గాచిన చాతకంబు చా
 డువు వహించి బంధమాలు ♦ డుల్లగ గాంచిరి మోక్షనంపదఁ
 జపలుండఁ దన్మహత్త్వము ని ♦ చక్షణచేసి వచింపనేర్తునే? ౧౬

ఉ॥ క్రూరుఁడు రావణుండు కడు ♦ క్రొవ్వున వంచనచేసి రామ భూ
 దారుని ధర్మపత్నిఁ గొని ♦ దండక మార్గముఁ బట్టిపోవ నా
 వారిజ లోచనఁ నెదక ♦ వచ్చిన వారలు నీ నశత్త్వముం
 గోరినవారు నీసుగుణ ♦ కోటియు మున్నుగ విన్నవారలుక. ౧౭

మ॥ మనమోడం గృప నూనినారు మనకై - మర్దింతు రయ్యుండ్రజుక
 గనిసెక నీనుకృతంబులుక శుభములం - గాంక్షించి కాకుత్స్థులక
 గని మైత్రిం బొసరింపఁగా నడవుమా - కాలంబు మేలయ్యె తె
 మ్మని రాణీతి విశారదుం డఖిల కా - ర్యజ్ఞుండు వాక్రువ్వఁగక. ౧౮

మ॥ తనపై నెమ్మిని మారుతాత్మజుండు చం - దంబొప్ప వాక్రువ్వ నం
 తనగా నూత్ముమతిక గ్రహించి విపులో - తానిహండు సుగ్రీవుఁ డ
 త్వన మోదంబుఁ బావనిం గని గుణా - ధ్య! ధీయుతుక మంత్రిగా
 గొను నా కెయ్యది దుర్లుటం బనుఁగుఁ గా - కుత్సం గనక వెల్లుడక.౧౯

రామసుగ్రీవులు మైత్రిసేయుట.

- మ॥ కనులారం గనె భానునూనుఁ డచటకఁ ♦ గార్జ్యేఘముం బోలె వి
చ్చిన యంభోజముఁబోలె పోడశ కళత్ ♦ చెన్నారు చంద్రుంబలెకఁ
ఘనమా పచ్చలకొండవోలెఁ దగు శ్రీ ♦ కాకుత్స్థ సత్కర్ణవే
ప్తన హీనంబగు నెమ్మొగంబును కడుకఁ - జలైవన కందోయియుకఁ ౯౦
- చ॥ కని చిర మట్ల నిల్చి యెన ♦ కంబున ధాత నృజించినట్టి భూ
త నివహమెల్లఁ బుట్టిన మొ ♦ దహ్నిని నిన్నటి దాఁకఁ జేయుచుం
డిన సుకృతంబు లన్నియుఁ బ ♦ టివృతఁ గూడుచు రెండు దేహముల్
గొని యిటు పుట్టెఁ గావలయుఁ ♦ గోరిక నంచుఁదలంచె నెమ్మదికఁ. ౯౧
- ఉ॥ ఇమ్ముగ విప్రరశ్రవనుఁ ♦ డి యవతారమునందు మానవ
త్వమ్ము భజింపఁ గోరి యిటు ♦ వంటి శరీరము దాల్చె గాన లో
కమ్మున బ్రహ్మగా హరుఁడు ♦ గా వహించిన లీలకంటె మ
ర్త్యమ్మున మానవుం డగుట ♦ నన్ని భవంబులకంటె మేలగుకఁ. ౯౨
- మ॥ అని నూగ్యాత్మజఁ డాత్మనెంచి పులకల్ ♦ హర్షంబుచేఁ గ్రమ్మఁగం
దన నేత్రద్వయి నాన దీఱఁ గని యా ♦ నందాబ్ధి నోలాడుచుం
జన శ్రీరాముండు వ్రేమ మీఱఁగఁ గరా ♦ బ్జాతంబు వే చాఁచి ర
మ్మని సమ్మోదకరంబులైన కుశల ♦ వ్యాహరముల్ సేయుచుకఁ. ౯౩
- శా॥ శ్రీరాముండును వానరేశ్వరుండు రం ♦ జిల్లంగ సంధించి దు
ర్వారుల్ - కూరులు దానవాళి యను ని ♦ ర్లం ద్రోలి ధర్మంబు ని
ర్వైర ప్రక్రియ నిల్పఁ బూసిన యుగ ♦ ద్వంద్వక్రియాసంధి నా
నారం బొల్చిరి దర్శక జేరు శశి కం ♦ జాప్త ద్వయంబో యనన్. ౯౪
- మ॥ తొలి పుణ్యంబుఁ బ్రయత్న మొక్కటిగఁ దో♦డ్తోఁ జేరు మాడ్కిన్ గ్రుధా
కలిత కూర నిశాచరాఖ్య కలుషా ♦ ఘంబుల్ విమూలంప శా
స్త్రు లనద్ జ్ఞానము తత్త్వవిజ్ఞతయుఁ బ్రా ♦ ప్తంబైన చందంబునన్
దలఁపుల్ గూడఁగఁ జేరి రర్కసుతి మా ♦ ర్తండాన్వయుల్ సమ్మతిన్. ౯౫
- చ॥ రవిసుతుఁ డంత నిట్లనియె ♦ రాఘవుఁ గాంచి నయంబు మీఱ నో
రవికుల దీపకా! నకల ♦ రాజిత సద్గుణ రాశివై జగ
ద్భవుక వినోద కార్య సుఖ ♦ భావనుడౌ నినుచేరఁగంటి నా
భవము కృతార్థమయ్యె నను ♦ వంటి లిపోధనుఁ డున్నె యాభువిన్? ౯౬
- ఉ॥ పున్నెము పండు వాఱఁ దలఁ ♦ పుల్ నెఱవేటుట యింకఁ జోద్యమే?
యన్న రఘూత్తముండు సుగు ♦ ణాకర! మాకు నిపాది తెల్పె నీ

యున్న తెఱంగు నీవలన ♦ నుత్కట శోకము నీగు నంచు మే
మెన్నిక వచ్చినార మది ♦ యేగినదే యగు నన్న నాతడుకా

చ॥ నడవడి తప్పి తమ్ముడగు ♦ నన్న మహా బలశాలి వాలి దుం
దుడుకున సర్వభూమియును ♦ తోయధులు ఘన చక్రవాళము
గడచని పోవఁగాఁ దఱిమి ♦ ఖండన నేయఁ దలంపఁ బ్రాణముల్
విడువఁగ లేక యీగిరిని ♦ వీడక యుందు భయంబు పెంపునకా. ౯౮

చ॥ మిము శరణంటి నన్ను కృప ♦ మీఱఁగ నేలుట మీకుఁ బాడి చం
ద మనుడు రామచంద్రుఁ డను ♦ ధర్మ గుణాకర! యింతదాఁకఁ దో
రముగ భరించినట్టి కడు ♦ రాయిడి తీతెను రేగ దొక సౌ
ఖ్యములును దుఃఖముల్ మనకుఁ ♦ గల్గు నమంబుగ నింత యేటికికా ౯౯

సీ॥ నిను పఱిచెడువాడె ♦ సనుపఱిచెడు వాఁడు, నీ విరోధియె చుమ్ము ♦ నా విరోధి
నీ చెలికాడెవో ♦ నా చెలికాఁడు నీ, బంధు వితతి నాకు ♦ బంధు వితతి
నీకు దుఃఖబేది ♦ నాకు దుఃఖమ్మది, నీ సుఖం బైనదే ♦ నా సుఖమ్ము
నీవు ప్రాణమువంటి ♦ నెయ్యుండవై తనఁ, గపులెల్ల ముదమను ♦ కడలి మునిగి

తే॥ రామచంద్ర విభుని వాక్య ♦ రాజ సకల, జగములకు వేదముల మించి ♦ నెగడుననిరి
హనుమ పులితగాత్రుడై ♦ యాడె సురలు, విరులు గురిసిరి మొగులు తుం ♦ పురులు చల్లె

ఉ॥ అంతట రామభద్రునకు ♦ సంజలి చేయఁచు నాంజనేయుడో
సంతత తేజులార! సిర ♦ సంపద మీ చెలికార మొంది క
ల్పాంతముదాఁక లోకులకు ♦ నర్మిలి నించెడు తారకాణయై
మంతు వహించుఁగాక యింక ♦ మా భవనంబున కేగుదెడనకా. ౧౦౦

చ॥ సరియని రామలక్ష్మణులు ♦ సారసమిత్రసుతుండు లేవ వా
నరులును చుట్టిరాఁ బనస ♦ నాగ తమాల రసాల సాలముల్
సరసులు గల్గి పుణ్యధల ♦ సంపదవోలె వెలింగి పుష్ప వ
ల్లరులు రహించు తోటకు వి ♦ లాసముతోఁ జని రుల్లసిల్లుచుకా. ౧౦౧

ఉ॥ చందన వృక్ష సంతతులు ♦ స్పృటిక సుందర కందరంబు లం
దందు రహించు నిర్మల జ ♦ లాశయముల్ వికచాంబుజాతముల్
పొందుగఁ దత్తలస్థు ఘన ♦ భూజ శిఖాంతర డోలలందు వే
ల్పుం దలిరాకుఁజొండ్లు తమి ♦ నొంగఁగ నూగుట నేత్రవర్షహా. ౧౦౨

అ॥ విబుధసభను మూర్ఖు ♦ వెలయని రీతి ను, ద్వానమందు మణి వి ♦ తానకాంతి
పుంజ మెదుట గార ♦ ముం బొందలేవయ్యె, సూర్య చంద్రముల వి ♦ శుద్ధ రుచులు

అ॥ అట్టి యందమైన ధీమతుల తోటలో, రాఘవులును ప్లవగ ధీమతుల
యాననంబులను ను ధీమతులై వేడ్క, ముచ్చటించుకొనుచు ధీమతులై రి. ౧౦౫

అ॥ కందమూలములును ధీమతులు పండ్లును, చంద్రులు మోముల మంచి ధీమతులును
కప్పులు గొంచుచేరఁ ధీమతులై తిలకుండు, సానమాడి మెక్కి ధీమతులు వీడె.

అ॥ అనఘుఁ డిట్లు లతని ధీమతులై ముదమంది, నరితితోడఁ గని గృహస్థ ధర్మ
మెడలకుండ నడవ ధీమతులై నీవును, పాసి తేమి యనుచుఁ ధీమతులై నె. ౧౦౬

హనుమ శ్రీరామునకు వాలివృత్తాంతము తెలుపుట

క॥ శ్రీరాముని ప్రశ్నమునకు, మారుతి కేల్పొగించి నిలిచి ధీమతులై యగుగా!
పూరితిగఁ జెప్ప దగునది, మీరలు నవధామతిని ధీమతులై నినుడి. ౧౦౭

క॥ శంకరు ననుగ్రహమున ని, శంకటగతి నరబలంబు ధీమతులై సామర్థ్యము
జంకు గొలుపు విక్రమ మక, లంకంబుగఁ గొన్నవాఁడు ధీమతులై గలాఁడు. ౧౦౮

తే॥ దేవదానవుల్ క్షీరవా ధీమతులై మధించు, తఱిని తర్జిత్రాటి యొప్పుమే ధీమతులై
లొక్కడే యిరుగేలనుఁ ధీమతులై, తరిచినట్టి బాహుబలంబుఁ తనరువాడు. ౧౦౯

తే॥ అవనిజలము తేజమువాఁడుఁ వనెడునాల్గు భూతములన త్వమ్మెక్క-టఁ పొలుచువాడు
చక్రవాళంబునుండి యీ ధీమతులై, దేలికగి లీల చాఁట గఁ జాలువాడు

తే॥ బవర మొనరింప నెదిరించు ధీమతులై వారి బలము నగము లాగి నెడు నరశక్తి గలఁడు
ప్రతిదినంబు దిక్కుల కొనఁ వఱకు నేగి, వార్ధి సీరాడి హరుఁ గొల్చి ధీమతులై వాడు.

ఉత్ప॥ గాలి వాని యాశుగతిని ధీమతులై గడవజాల దెప్పుడు

కూలి నుతుని బల్లె మతని ధీమతులై నూటి తొమ్ము పాడువడు

వాలి వాలు చొరని తావు ధీమతులై పం కిశిరుఁడుఁ బోవడు

వాలి యనెడువాడు కలస ధీమతులై వాలువాడు మిక్కిలి. ౧౧౦

తే॥ వాడు కుప్పించి యెగసిన వడికి గిరులు, పెకలి లేచుచు ఘనభుజ ధీమతులై
జలదములు గ్రహనంఘముల్ కలకఁబాటి, గతులుదప్పును వివరింపఁ గలమె బలిమి?

మ॥ ధరణిం గోటలఁ గ్రుచ్చి యెత్తు కిటి మం ధీమతులై యంభోనిధి

దరువ నిల్చిన కూర్మముల్ హరిపద ధీమతులై క శీలై గుహ

త్కరు రక్షింపఁగ నా హిరణ్యకశిపుల్ ధీమతులై చక్కాడు భీ

కరరూపుండు నృసింహుఁడు గపివరుల్ ధీమతులై గెల్తురే?

తే॥ వేయి పడగలతో ఘణి ధీమతులై మోచు, పుడమి నగచరుడగు వాలి ధీమతులై
యెభరింపఁగలఁడు వాని ధీమతులై, తెలుప వేల్పులకేలియుఁ నలవికాదు. ౧౧౧

తే॥ సతము జలధి ఘోషించుట ♦ శ్వననుడెప్పుడు, నంచలించుచుండుటవినఁ న్నవతుండెల్ల
వేళఁ దిరుగుచుండుట వాలి ♦ బెట్టిదంపుఁ, గినుకకై బిట్టు బెదరియె ♦ యని తలంతు.

ఉ॥ వానరసేన కంతకును ♦ వాలి యధీశుడుగాఁగ నుండఁగాఁ
బ్రాణములం గొనంగ నమ ♦ వర్తియు జంకుచునుండు వాని యా
రాణువ లెక్కవెట్టఁగ ని ♦ రాజులు డెబ్బది వెల్వలూ నుప
ర్వాణ నగంబునేని కడ ♦ వం దలక్రిందొనరింప శక్తముల్

తే॥ మొగులు మొరయుచుమీఁదగుగాఁ, బోవవెఱచు, సింగములుకందరములగఁగిరింపవెఱచు
విరులు రాలంగ వాయుపు ♦ వీన వెఱచు, వాలి పౌరుష మేమని ♦ పలుకనేర్తు?

తే॥ వాలి వాలంబుచే బల ♦ వంతుండైన, రావణుని భుజములఁ బట్టి ♦ రాణ చెడఁగఁ
జుట్టి కొంపోవ నెత్తురు ♦ సోఁకకుండు, తలము నాతఁడు పోవని ♦ తలముఁగలదె? ౧౨౦

క॥ శతమఖునకు ప్రియ సుతుండగు, నలఁ డుడువతి సాటియైన ♦ న్వచ్చ తనుండున్
చిత్రపతికి నాజ్ఞ యిడఁదగు, ధృతిమంతుఁ డితని యన్న ♦ తేజోయుతుండున్.

ఉ॥ ఈసిధి వాలి వాలి ప్లవ ♦ కేశ్వరుండై మము గాచుచుండ ను
గ్రీవుఁడు యశావరాజ్యమునఁ ♦ గీర్తి వహించుచునుండ నీచు మా
హువి యనంగ నొప్పు దను ♦ జాధముఁ డొక్కఁడు వచ్చి మించి దు
ర్భావముతో రణంబునకు ♦ రమ్మని వాలిని పిల్వఁ బెల్చున్. ౧౨౧

చ॥ పిలువఁగ వాలియున్ దనుజ ♦ వీరుని దాఁకి కలంచి నొంపఁగా
నిలువఁగలేక రక్కసుండు ♦ నిల్వనఁ జంపెడి నంచుఁ బాటుచున్
నిలువక వెంబడించు కపి ♦ నేతను గన్గొని ప్రాణ భీతిచే
వెలవెల వోయి యొక్క బిల ♦ వీధిని చేరఁగ వాలి యంతటన్. ౧౨౨

ఉ॥ వెంబడి వచ్చుచుండు కపి ♦ వీరుని తమ్ముని గాంచి సావధా
నంబున నీ గుహాముఖము ♦ న స్మిలుమేను సురారిఁడెత్తు శౌ
ర్యంబునఁ దాకెనేని సమ ♦ రం బొనరించి వధించి వత్తు ధై
ర్యంబున నుండుమంచుఁ గుహా ♦ రాంతర నీమను చొచ్చి యవ్వలన్. ౧౨౩

క॥ పదునాలుగు ఋతువులు దు, ర్మదుని వెడకి యెట్టులయిన ♦ మడియించెడు ప
ట్టెదఁ దలపోయుచునుండఁగ, మది సుగ్రీవుండు దుఃఖి ♦ మగ్నుం డగుచున్. ౧౨౪

చ॥ మతకరి రక్కసీండు మటు ♦ మాయముగాఁ జనె నన్నకింతకే
విత్తము ఘటించెనో యెఱుంగ ♦ వీలు గనంబడ దేనునేగి యా
హతకు వధింతుఁ గానియెడ ♦ నంతము నొందెద వానిచేత నం
చిరఁడుచు పోవఁగాఁ దొడర ♦ నేమును పౌరులు నడ్డువెల్లుచున్. ౧౨౫

చ॥ తగదని లోకనింద యని ♦ తా మది నొప్పుకయున్న నెన్నియో
తగవులు పల్కివేడుకొనఁ ♦ దక్కటి వారలు చింతనూని యొ
ప్పుగఁ బురికేగుదేరుమని ♦ పొందికతో బతిమాలఁ ద్రొసి పు
చ్చుగఁ మదిరాక తుట్టతుద ♦ సమ్మతిచూపెఁ బురంబు చేరఁగన్. ౧౨౭

చ॥ తలకొని వాలిఁ జిక్కడఁచి ♦ దైత్యుఁడు ద్వారము దాఁటి పట్టన
సలికిని వచ్చునేమొ? యని ♦ తద్బిలమున్ బెను జాత మూసి పె
క్కులు శిల లొక్క పేరుపుగఁ ♦ గూర్చితి మా శిల కూతగాఁగ న
వ్వల రవిపుత్తుఁ దోడుకొని ♦ వచ్చితి మయ్య పురంబు చేరఁగన్. ౧౨౮

మ॥ అట మాయాచిని గూర్చి ప్రాణ మధువు ♦ దృష్టౌఁగిమైఁ గ్రోలి యు
త్కట మత్తుండయి వాలి ధీరత గుహా ♦ ద్వారంబు దాపించి య
చ్చటి మూఁతంగని నూర్యజుంబిలిచి యే ♦ చందాన మార్కాట యొ
క్కటియున్ లేమికి తిచ్చునొంది వడి ను ♦ గ్రక్రోధుడై యంతటన్. ౧౨౯

ఉ॥ వాలముతోడఁ బాదమును ♦ పైకెగయించి బలిష్ఠ చండ వా
తూలముఁ బోలెఁ దన్న వడిఁ ♦ దూలి శిలా నికరంబు లువ్వనన్
దూలము పోల్కిఁ గొన్ని చని ♦ తోయద మండల మంటఁ గొన్నిది
గూలము దాఁకెఁ గొన్ని పడఁ ♦ సాగరమందున తివ్వ తివ్వనన్. ౧౩౦

చ॥ ఉరవడి వాలి వెల్వడి మ ♦ హోద్యతిఁ గాంచిన వారలెల్లఁ బె
ల్కుటి పఱవంగ నచ్చటికి ♦ ఘోరతరాకృతితోడ రా, గుణో
త్తరుఁ డకలంకుఁ డాశ్రవుఁడు ♦ తామరసాస్తమతుండు చూచి త
చ్చరణములందు వ్రాలె భయ ♦ సంభ్రమ భక్తులు ముప్పిరిం గొనన్. ౧౩౧

ఉ॥ వ్రాలి నమస్కరించి ప్రభు వర్య! ♦ భవ త్పునరాగమంబు మా
కేలొకొ లేమిఁజేసి తపి ♦ యించి మహాపద మూఁడె సంచు మీ
పాలికి రాఁ బ్రయత్నపడఁ ♦ వానర సూరులు మంత్రివర్య లీ
కోలును చూప కిచ్చటికిఁ ♦ గోరికఁ దెచ్చిరి తమ్ము గావఁగన్. ౧౩౨

ఉ॥ వారల యాజ్ఞకున్ వెఱచి ♦ వచ్చితి నిచ్చటి కిట్టు లీ భరా
భారము పూని మీకడకుఁ ♦ బట్టుగ రామికి సిగ్గునొందు నా
తోరపు దోషమున్ దయను ♦ ద్రోచి కృపామతి నాదరింపుమా
నేరమి పిన్నలం గలుగ ♦ నేర్చిన పెద్దలు పైఁచు టొప్పుగున్. ౧౩౩

ఉ॥ తమ్ముఁ డిటుల్ వచింప భయ ♦ దమ్ముగ నింద్రనుతుండు కాంచి గ
ర్భమ్ములు ప్రేవులుం గలఁగ ♦ రక్కెనమాటలు పల్కి తమ్ము దే

హమ్ము నలంగ మోడె జల ♦ జాప్త తనూజుడు డిల్లవోల్లవం
గమ్ములు దొడ్డభీతిని క ♦ కావికల్తె దిశలక భజింపగన్. ౧౩౪

మ॥ పరితాపంబున నూర్యనూనుడు భయ ♦ భ్రాతం బయోరాసులం
బరంగం దాటి యజాండ భిత్తిక నమీ ♦ పం బొందఁగాఁ జేరినన్
గరుణా సంగములేక వాలి హరి సం ♦ కాశుం డనాయాస న
త్వర సత్త్వంబున దాటి పోయెనన నీ ♦ తానాథుఁ డగించుచున్. ౧౩౫

మ॥ మన సుగ్రీవుఁడు వాలిచే నవుడె సా ♦ మర్థంబునన్ దూఁకుచుం
జను చందంబులు నేర్చెఁ గావలయుఁ గ ♦ ప్తంబొంది యంచాంజనే
యుని వీక్షించి యనంతరంబు త్రిదివే ♦ శో తంప మార్తాండ నం
దనులే జాడలఁ బోయిరో యన జగ ♦ త్రాప్తాత్మజుం డిట్లనున్. ౧౩౬

చ॥ జలధుల కవ్వలం జరగి ♦ సారసమిత్ర మయూఖ సంతతుల్
చెలఁగని చక్రవాళగిరి ♦ జేరియు వెండి యతిక్రమించుచున్
జలజభవాండ భిత్తికను ♦ చయ్యన నింద్రసుతుండు డాసి య
చ్చలమునఁ బట్టె నాతని వి ♦ శంకట వృత్తిని పిచ్చలించుచున్

ఉ॥ సోదర హింసకుం డనెడు ♦ నుద్ది జగంబు వచించు నంచు నుం
తేఁ దన మానసంబున మ ♦ తింపక దొడ్డకరంబు లెత్తుడున్
భేదిలు నీతఁ డయ్యదను ♦ కీడ్పడకుండఁగఁ జూచి వేగ ని
ర్మోదముతోడఁ బాతెఁ దన ♦ ముందటి వెల్ల నలంగఁద్రొక్కుచున్

చ॥ పటపటమంచు వాలి తన ♦ పండ్లను గీటిన కాలుఁ డేనియున్
దటతటపొంది తా నభయ ♦ దాసము చేసిన వానిఁ గావఁగా
నటమటనూనుఁ బూర్వము మ ♦ హాత్ము మతంగుని శాపభీతిచే
గటకట!రాడు గాన మనఁ గల్గె ♦ నితం డిట నిన్నినాల్గుగన్. ౧౩౭

తే॥ ఇతని ధర్మపత్నిని రుమ ♦ నతఁడుకొరి, చేరఁదీసె నీతండు ను ♦ శ్రీని స్త్రీని
వదలి రెంటికిం జెడ్డ రే ♦ వఁడుగ నున్న, వాడనుచుఁ బల్కెఁ దత్కథఁ పవనసుతుండు.

తే॥ నిత్యనిర్మలుఁడగు రామ ♦ నృపవరుండు, మిత్రుకథ విని కోపంబు ♦ మిగులనూనె
గ్రుంగువేళ జగంబుల ♦ మ్రుంగునట్టి, పెదవి కంపించెఁ గెంపొందె ♦ వీక్షణములు. ౧౩౮

చ॥ అరయఁ జతుర్ముఖుండు నిట ♦ లాక్షుండుఁ దక్కు సురాధిపాదులే
పరముని వాఙ్మనః క్రియల ♦ భావననేసి గ్రహింపనేర రా
హరి తన పాదపంకజము ♦ లాదట ధాత్రి వహింపనుంచుటల్
ధరణి నధర్మముం జెఱిచి ♦ ధర్మము నిల్కగ నిల్పినే కదా?, ౧౩౯

చ॥ దయ యొక యింతలేని పిన ♦ తల్లి వచించిన దంచుఁ దమ్ముకై
రయమున సర్వసంపదలు ♦ రాజ్యభరంబు నొసంగు నా కృపా
మయుఁడు దయం దొఱంగి యొకఁమందుఁడు తమ్ము సతిఁ హరించుటల్
స్వయముగ విన్నవించు తరు ♦ వాత సహించుచు నూరకుండునే? ౧౮౩

ఉ॥ వానర వీరులార! త్రిభు ♦ వంబులఁ గల్గిన వీరు లెల్లరుం
బూనిక వచ్చి వాల్మీకి యను ♦ పుల్ పరిరక్షణసేయ నిల్చినఁ
మానక యుక్కడంచి కపి ♦ మాన్యధరిత్రి రుమా యుతంబుగఁ
మానుగ నీకు నిత్తు నను ♦ మానము మానుము వానిఁ జూపుమా. ౧౮౪

ఉ॥ నావుఁడు దుఃఖసాగరము ♦ నం బడి ముద్దితపించుచున్న ను
గ్రీవుఁడు తత్తటంబుఁ దిల ♦ కించి ముదంబను వార్ధిఁ జొచ్చి తా
నావల రాముఁగూర్చి ప్లవ ♦ గావళితోఁ దలపోయఁదగ్గ సం
భావన గల్గునంచు మతి ♦ మంతులఁ బావని ముఖ్యమంత్రులన్. ౧౮౫

ఉ॥ దూరముగాఁగ నింగితులఁ ♦ దోడ్కొని పోవఁ గపింద్రుఁ గాంచి సా
మీరి వచించు నీతలఁపు ♦ మేవిన భావ మెఱింగినాఁడ జు
భారినుతుఁ వధింపఁ గల ♦ యట్టి పరాక్రమ సత్త్వ సంపదల్
వారికిఁ గల్గునే యని య ♦ వారణ సంశయ మందనేటికి? ౧౮౬

హనుమ సుగ్రీవుని సంశయము దీర్చుట.

ఉ॥ ఆతని హస్త పాదముల ♦ యందు సుదర్శన శంఖరేఖ లు
ద్వ్యోతక విశ్వ వంద్య లన ♦ దుత్తమ పూరుష లక్షణాళి వి
ఖ్యాతము గాఁగ నున్నవి జ ♦ గంబున నేరికిఁ గానఁ గాన ల
క్ష్మీతరుణీ విభుండె యగు ♦ సిద్ధము సమ్ముము నా వచస్సులఁ. ౧౮౭

చ॥ త్రిపురములఁ దహించి యతి ♦ తీవ్ర రుషా సహితుం గృతాంతు ము
వ్యవగత జీవుఁ జేసిన క ♦ పర్తి కరాంచితి భీష్మ చాపమున్
ద్రవగొని రాజనూనులు శి ♦ రంబులు వంపఁగ నెక్కువెట్టి చి
ద్రువ లొనరించు నత్తుడు చ ♦ తుర్బుజుఁ డొక్కఁడు దక్కఁ గల్గునే?.

ఉ॥ నా జనకుండు వాయు వొక ♦ నాఁడు 'కుమారక! ధాతఁగన్న పం
కేజదళాయతాక్షునకుఁ ♦ గింకర వృత్తి గడింతు వీవు త
త్పూజయె నీకు నాకు భవ ♦ దుఃఖము లెల్లఁ దొలించు జన్మము
త్రేజురీతిఁ బొల్పు' నని ♦ తెల్పుగ నేనును సంశయించుచున్. ౧౮౮

ఉ॥ అప్పురుషోత్తముఁ దెలియు ♦ నంగముఁ దెల్పుడి యన్న నాతఁడుఁ
ముష్ణ జగంబువొందు తఱిఁ ♦ బుట్టి ప్రసన్నతఁ గానవమ్ముచోఁ

విష్వగు భక్తి చేకుటు ద్ర ♦ వించును ప్రేవు లకారణంబుగా
నప్పుడు తత్కృపాకరు వ ♦ దాంబుజ సేవ యొనర్చుమా యనెన్. ౧౫౦

ఉ॥ వాఁరవర్య! తద్విధమె ♦ వర్తిలె నిప్పుడు శంకలేల? శ్రీ
జాని మహాత్మ్యనత్త్వముల ♦ చంద మెఱుంగఁ దలంచితేని ల
త్యౌనకు లొంగకుండు తరు ♦ నప్తక మొక్క శిలీముఖంబుచే
నూనము లేక తూటి చన ♦ నొయ్యన నేయుట చూతమా యనెన్. ౧౫౧

చ॥ భళియని తోడునీడయగు ♦ వాయుకుమారుని గట్టిగాఁ గవుం
గిలి గొని మోదమంది తుల ♦ కించుచు రాముని చెంతకేగి ప్రాం
జలి ఘటియించి రండని ని ♦ సమ్రతఁ దోడ్కొని పోయి యొక్కచో
నిలిసి నభంబు రాయు నవ ♦ సీజములం గనిపించి యిట్లనెన్ ౧౫౨

తే॥ ఈ మహాన్నత సాలంబులేడు నొక్క, యిప్పుచే రంధ్రములు వహియించునేని
ప్రబ్ధి యున్నట్టి నామనో ♦ వ్యాకులతయుఁ, దాటునని వచియింపంగ ♦ దాశరథియు
క॥ ఇననుతు కోర్కి జెలిసి మో, ముస నుందస్మితము చెలువు ♦ పాలు పారఁగనె
ట్టన ధనువున గుణమెక్కిడి, ఘన తరువుల చెంత కరిగె ♦ గజ గమనుండై ౧౫౪

సప్తసాలవర్ణసము

చ॥ యుగములు మాతినెన్ నిలుచు ♦ నున్ని నశింపదు లోక జాలముల్
తెగు తటియెన నీ తరులు ♦ తీతవు సప్త కులాలంబులే
యగములుగాఁగ నిల్చినవి ♦ యంచు వచింపఁగ దగ్గ సంస్థితెన్
నెగడి మహాన్నతంబులయి ♦ నింగిని రాయుచునుండు నెప్పుడున్. ౧౫౫

చ॥ ఇన శశు లీ మహీజ శిఖ ♦ రేంద్రముఁగాంచి తరింపలేక చిం
తను తపమూన బ్రహ్మాయు ను ♦ దగ్గ మహాత్కట సాల సప్తకం
బును గని దచ్చిరోగ్ర దళ ♦ ముల్ గని తెల్పఁగలేకపోవఁగా
మనుజులు దాని యున్నతిని ♦ మానుగఁ గొల్చి వచింపనేర్తురే? ౧౫౬

చ॥ ప్రతిదినముం బ్రతిక్షణము ♦ భానుని వాజులు ప్రాలు మాల కి
ట్లతితర వేగముం గొని ప్ర ♦ యాణము సేయ మఱొక్క హేతువున్
వెతకినఁ గానరాదు తరు ♦ విస్తృతి దిక్కులఁ బర్వి పూర్ణసాం
ద్రత గొన దాని నీడ నలఁ ♦ తం భజియింపకయుండు నిత్యమున్. ౧౫౭

చ॥ చదలఁ జిరంబుగాఁ బొదలు ♦ చక్కని చుక్కలు గాము లుప్పురం
బు దవిలి యెల్ల దిక్కులను ♦ పొల్పు వహించెడి విందు పూచు నొ
ప్పిదమగు పూవులే; విటవ ♦ వేధముచే వ్రణమైన మచ్చయే
యెద శశి కంధటంచు వచి ♦ యింపఁగ నొప్పెదదున్నత స్థితుల్. ౧౫౮

ఉ॥ భేదము నేయరాని వృథి ♦ వీజము లందలి కొమ్మ రెమ్మలూ
 చ్ఛాదననేసి వ్యోమము ది ♦ శా వలయంబును గప్పియుంటచే
 వేదములట్లు పొల్పుటను ♦ వేలుపుఁజెద్ద హుమాయి హంసితో
 మోద విహారముల్ నలువఁ ♦ బోలు నటంచు వచింపఁగార్ దగున్. ౧౫

ఉ॥ గాలి చలింపఁగా విసరఁ ♦ గమ్మని వాసన వీచు పుష్ప ప
 త్రాలియుఁ బండ్లు కాయలు న ♦ మస్తము చెట్టుల నుండి డుల్లి య
 వే్వలుపువాఁడయందు పడి ♦ వేశమ భూమికః జాతి తోయధిన్
 బోలఁగఁ జేరఁగార్ దగు న ♦ మున్నతి నొప్పెను నప్తసాలముల్. ౧౬౦

చ॥ కొనలు గనంగ రా వజుని ♦ గోళములం దగదాఁటి యవ్వలన్
 మొనరఁగఁ బోలు నన్న విధ ♦ మున్ వహించి త్రివిక్రముంబలెం
 బొనరి ధరిత్రి మధ్యమునఁ ♦ బొల్పు హిరణ్య నగంబువోలె లా
 పునఁ దనుపొంది చూపులకు ♦ భూరి భయంకరమై విరాజిలున్. ౧౬౧

తే॥ వాలి సుగ్రీవుల మనంబు ♦ పగిది చేవ, గలిగి, యాది శేషుని పడ ♦ గలను గూడఁ
 జీల్చుకొని క్రిందికి బోవఁ ♦ జెనయు వేళ్లు, గలిగి మద్దు లభేద్యమై ♦ వెలయుచుండు
 తే॥ పెరిగి దట్టమై పరవిన ♦ విటప చయము, భాస్కర నిరోధ శంక యా ♦ వహిలఁజేసి
 యుదయ చరమ గిరులకంటె ♦ నున్నతిగాని, యోజనంబుని స్త్రుతితోడ, నొప్పుచుండె

ము॥ ఇటు లొప్పారెడు నప్తసాల నికరం ♦ బీక్షించి రాముండు త
 త్పటు బాహుబల మంత వారలకుఁ జూ ♦ పంబూని జీవశ్రవః
 పుటముల్ గింగురు వోవ నిర్జరవరుల్ ♦ మున్నెన్నఁడున్ లేని నం
 కటముం బొందఁగ నుల్లసిల్లి గుణ టం ♦ కారంబు గావింపఁగన్. ౧౬౨

ఉ॥ దగ్గఱ నున్నవారలును ♦ దవ్వుల నుండెడివారు దిక్కరుల్
 బెగిలి సామ్యవోవ నర ♦ వింద భవుండు దినంబు లెంచ మి
 న్నొగ్గె ఫణిండ్రుఁడున్ వడఁకి ♦ యోరకువ్రాల్చె ఫణంబు లన్నిటిన్
 మ్రొగ్గతిలంగఁ బడ్డవి న ♦ రోజు హితాశ్వము లచ్చలించుచున్. ౧౬౩

తే॥ శత్రు సంహారకుండు దా ♦ శరధి చాప, గుణ నినాదంబు విన్న ల ♦ త్కృణుఁడుదక్కఁ
 దక్కువారలు పడు నవ ♦ స్థల వచింప, నవమతించిన చందమే ♦ యగునుగాదె.

తే॥ హనుమ దాడులు నిబ్బర, మంది రాము, నస్త్ర విద్యా మహా త్వమ్ము. నరయఁగోరి
 పూన్కి నిలువ నాకర్ణాంత - ముగను లాగి, నీరజాక్షుండు పటపెను - నిశిత శరము.

సాల వేధ నము.

ఉ॥ సాయక ఘంక సాల తరు - నప్తముం దొలఁచేసి క్రింద న
 ప్తాయక లోకముల్ దొలిచి - యవ్వల నేడగు వస్తుపాళి లే

దేయని క్రమ్మటిల్లి వసు - భేష నివంగము చేరె నప్త సం
ఖ్యాయుతముండుచోఁ దొలిచి - యవ్వలికిం జన కేగుదెంచునే? ౧౬౮

చ॥ జలనిధు లూర్ధ్వలోకములు - శైలములున్ ఋషు లర్కువాజులున్
మలయు మరుతులున్ భువన - మాతృకలున్ గ్రహరాజి యుల్కి చం
చలత భజించి యే డనెడు - సంఖ్యను గల్గుట రామబాణ మి
మ్ములఁ దొలచేసి చంపునని - పొల్పును వీడి వడంకె నయ్యెడన్. ౧౬౯

శా॥ లోక త్రాణ పరాయణుండయిన శ్రీ - లోలుండు దుష్టాత్ములన్
జోకన్ గూలిచి ధర్మము న్నిలువ ను - శ్లోక స్ఫుర జ్జన్మమున్
శ్రీకారుణ్యము తోడ నొందెనని ను - గ్రీవుండు నిర్భీతి న
స్తోక ప్రాభవ భవ్య పాదముల సం ♦ స్తోత్రంబు గావించుచున్. ౧౭౦

సీ॥ సుర పూజితంబులౌ - చరణంబుజములకు, శిరము సోకఁగ మ్రొక్కి - చేమొగిడ్చి
పంచ భూతములీవ - పంకజాననుడీవ, క్షీర సాగరమందు - చెలఁగు దీవ
పాపమ్ములం ద్రెంచు - పరదేవతపు నీవ, వెలుపల లోపల - వెలుఁగుదీవ.
మత్స్యార్వ పుణ్యక - ర్మములె యీదానుని, కడకుఁదో డైచ్చెని.ష్కలుషహృదయ!

తే॥ ఏ గృతార్థుండనై తి నా ♦ కేది కొదువ? పాపములు తెప్పి పుణ్యంబు ♦ పండ నేడు
రాక్షసవిరామ! భవ్యతా ♦ రక సునామ!, సద్గుణ స్తోమ! శ్రీరామ ♦ సమర భీమ!

చ॥ అని వినుతింప వాలి యిడు ♦ నంగదచే దపియించు వానరుల్
గని కపిరాజుపాలి కొక ♦ కాలుఁడు నేటికి వచ్చెనంచు ము
ద్వసనిధి ముగ్ధి రుచ్యమగు ♦ వారుణి నాని చెలంగి పాడి న
ర్తనములు నేసి గంతులిడి ♦ దాటిరి దూఁకిరి తొంగలించుచున్. ౧౭౧

ఉ॥ అండచయంబు లొండయి యు ♦ గాంతము వేళ మహాగ్ని కీల లు
ద్దండతఁ గాల్చుఁగా మిగిలి ♦ తప్పిన యెమ్ములకుప్ప కై వడిన్
మొండయి దొడ్డ కొండవలె ♦ మిక్కిలు దుందుభి.యెంపగూఁడు కో
దండధరుండు కాంచె దన ♦ దారిని నెమ్మది నెట్రమందుచున్. ౧౭౨

ఉ॥ ఇయ్యది కాలు వాహనము ♦ నెమ్ముల కుప్పుయొ? దిగ్గజం బొకం
డొయ్యనఁ గూలెనో? మకర ♦ మొక్కటి చచ్చి కృశించి యెండెనో?
యియ్యెడ నిట్టులుండుటకు ♦ హేతు వదెయ్యది? తెల్పఁగోరెడన్
నెయ్యరి! యన్న నిట్లను వ ♦ నే చరనాఘండు సంతసంబునన్. ౧౭౩

౩ దుందుభి పటలము, (౧౫)

ఉ॥ శాత్రవ హింసనాయత రు ♦ పామతి దుందుభి దానవుండు న
క్షత్రపతిం బెకల్పు సుని ♦ శాత మహాన్నత శృంగధారియై

చిత్రతరాకృతిఁ మహిష • శీర్షముతోఁ జని మందరాద్రి నా
క్షాత్రముతోఁ బయోధిఁ బెలు • చం గలఁచెన్ హరి రోయు కోసమై. ౧౭౫

చ॥ హరియును మ్రోలనిల్చి యిటు • లాలము చేయుట యేల యన్న సం
గర మొనరింప రమ్మనుచుఁ • గర్భరుఁ డాడఁగ నన్నుబోఁటి న
త్వరహితు నేల కోరెదవు? • తార గిరింద్రము చేరి పార్వతీ
వరుని దురంబు సేయఁ బిలు • వం దగునం చసురారి పల్కఁగన్. ౧౭౬

చ॥ వడివడి వాడు రుద్రభగ • వాసుని శైలముఁ జేరికొమ్ములం
బాడిచి పెకల్చి త్రోయఁ బని • పూనుడు శూలియు మ్రోల నిల్చి నీ
వడుగు నదేమి తెల్పుమన • న య్యసురుండును సంగరానకుం
దొడఁగును యన్న శంకరుఁడు • దుండుభిఁ గాంచి హసించి యిట్లనెన్.

ఉ॥ నీకు నమాన దోర్బలుఁడు • నిర్జరనాథుఁడు భిక్షువైన నే
నీకొను టెట్లుపొమ్మన ను • రేంద్రుని చెంతకు నేగి దైత్యుఁడున్
నాకు రణంబు నిమ్మనఁగ • నాక విభుండును గాంచి నీకు న
స్తోత్ర భుజాగ్ర కండువునఁ • ద్రొక్కటయేని వచింతుఁ బ్రీతిమై. ౧౭౮

ఉ॥ ఆహవ దోహలుండు వ్లవ • గాధిపుఁ డొక్కఁడు నా కుమారకుం
డోహరి సాహరిం బెనఁగ • నోపును వాలి యతండు పొమ్మనన్
దాహకుపోల్కి నేగి రణ • దర్పని వాలిని పిల్చి యూగిరిన్
బాహులఁ గొమ్ములం గెలఁకి • పాఠోనరింపఁగఁ దాకె వాలియున్. ౧౭౯

సీ॥ వడిదాఁక నిరువురు • వలపల దాపల, గిరిగిరఁ దిరుగుచు • నొరయు నపుడు
వారి నేర్పలువంగ • వలను గాకుండఁగఁ, బడుదురు విడుదురు • తొడరుచుండ్రు
నిలుతురు పిలుతురు • నెగయుచుఁ దిగియుచుఁ, ద్రోతురు లేతు రుత్సుకత మెఱయఁ
బాద ఘట్టనలచే • బలువిడి యగ్నిపై, కెగసెను ధూళియు • నెగడె దిశల

తే॥ భూధరంబులు హుంకారములకుమాటు, మ్రోగె భూనలివడఁకుచు, మ్రొగ్గె బ్రకృతి
నిలుకడం దప్పి చెలువంబు • నీగె వార, లెచ్చు తగ్గులు గనకీట్లు • పెచ్చు పెరుగ.

సీ॥ అంబుదంబులు సంబ • రంబు సంబుధులు సం, బుధి వేష్టితాళుల • భూతలంబు
ధూనరావృతమయి • తోతేరకుండె ని, య్యది యది యని నిర్ణ • యింపరాక
పండ్రుడు నెలలిట్లు • తీంద్రంబుగాఁ బోర, విజిగీషువా సగ • భేదినుతుండు
ప్రోన్నత శృంగముల్ • పోడిమితోఁ బట్టి, యిడ్చి యూడ్చి శిరంబు • నేయునంత

దే॥ ననురుఁ డంతఁ బరస్పర • ర్జానుకారి, యైర ఘన గరితంబు మి • న్నదరఁజేసి
నిలువ వాలియుఁ ధోవంబు • నిలువలేక, పిడుగుకై వడి నెత్తిపై • పొడువ వాడు. ౧౮౦

ఉ॥ దిమ్మగొసంగ నెత్తివయఁ దెబ్బపడక విఱుగక బడమ్ములం
గమ్ములు నుగ్గుగాఁ జదియఁ గందరలీలను పొల్చునోటర
క్తమ్ములు గ్రమ్మి వెల్లువలు గాఁ బ్రవహింపఁగ జీవపాళి యొ
క్కుమ్మడి లేవ వజ్ర హతిఁ నుర్లు గిరింబలెవాఁడు డుల్లఁగక. ౧౮౨

చ॥ మఱియును వానిఁ బట్టి పలు మాఱులు చామర మట్లు త్రిప్పుచు
దిరుగుచునుండ శోణితము దిక్కుల జిఱ్ఱునఁ జిప్పిలంగ ది
క్కురుల యొడఘ్న ధాతువుల కాంతి వహించిన లీలఁ గ్రాలె నీ
గిరివరమెల్ల నొక్క ఘనఁ కింశుక వృక్షముఁబోలె భాసితక. ౧౮౩

మ॥ పలు బాహు బలశాలి వాలి యటుపై వైదిష్టి వైవంగ నొ
క్కట మేఘంబుల దాటి భాను శశి న ఁక్షత్రప్రభా మండల
స్ఫుట భాగంబులు దాటి యూర్ధ్వ భువనం బుల్లఁటి ప్రాణంబుల
చ్చటనే నిల్వ శరీర మిచ్చటఁ బడక శక్రాదు లగ్గింపఁగక. ౧౮౪

ఉ॥ దుందుభి పిస్తు కంచెనఁగు తోరపు దేహము ఋశ్యమూకముం
గ్రింది కడంగఁగాఁ బడుడుఁ గిన్నమహామహుఁడౌ మతంగ మా
సీందుఁడు శాప మిచ్చె నది యే యవకారిగఁ గాచుచుండె న
న్నిందని సూర్యనూతి వచి యించెను పుశ్వు చరిత్ర మింపుగక. ౧౮౫

ఉ॥ రామవిభుండు తత్కథక రంబు రహింపఁగ వించుఁ జాప వి
ద్యా మహానీయు లత్మోఽము దంబునఁ గాంచి యనుంగ! దీని ని
చ్చామతి నిందునుండి యొక చక్కటికిం దొలఁగింపు మన్న ని
త్యామల శీలచిత్తుఁడు ప దాంగుళితో నెగమిఁటె మిఁటఁగక. ౧౮౬

చ॥ అదియును సత్యలోకమున కవ్వలి చోటికిఁ బోయి క్రమ్మఱక
జదియఁగ నచ్చటం బడియెఁ జెచ్చెరఁ గోతుల మూఁకయాఁచె నీ
రదము క్రియక రఘూత్తముఁడు రాజిత పుష్ప వనంబుచేరి న
మ్ముదమున నుండ భాస్కరుని పుత్తుఁడు నన్నిధి నిల్చి పేమమై. ౧౮౭

౪. ఆభరణ దర్శన పటలము. (౪-౨)

చ॥ మఱి యొక మాట దేవ! విను మా యొకనాఁ డిట మేము గుంపుగాఁ
దిరుగుచునుండ రావణుఁడు తెక్కలియై తమ శాంతనేమొ పే
రురవడిఁ గొంచుఁ బోవునెడ నుగ్మలి యుమ్మలికించు చీ వనో
త్కరములఁ గల్గు శ్రోవలను గాంచుచు రోదనముం బొనర్చుచుక. ౧౮౮

మ॥ తన మార్గంబు తదీయ నాథునకు దూ తం బోలెఁ గాన్పించుగా
కని కాఁజూలును భూషణావళుల న య్యజ్ఞ బాహి చేలొరవలం

- బున నొప్పక ముడివై చి జాతి విడిచెక ♦ బూర్ణాశ్రు వర్షంబుతోఁ
గని మేనుయ్యది యంతరిక్షమునఁ జి ♦ క్కం బట్టి హస్తంబులక. ౧౮౯
- మ॥ ఒకచో దాఁచితి మావిభూషలను మీ ♦ కొప్పారఁ జూపింతు మో
పిక వీక్షింపుఁడు మీ సతీతిలకమా ♦ పృథ్వీజవో? కావో? యం
చకలకుండు దినేశ పుత్రకుండు ప్రే ♦ మాలాపమున్ నేయుచుక
సుకలుండౌ రఘురామ భూవరునకుం ♦ జూపెక బ్రమోదంబునక. ౧౯౦
- శా॥ సీతాదేవి వీభూషణంబులఁ బరీ ♦ క్షింఁచెక నిమేషంబునక
జేతం బగ్నిఁ గరంగు మైనముక్రియం ♦ జెందెక విభూషామృత
ప్రీతిం బొందెను సామృసిల్లె నని వ ♦ ర్ణింపంగ నెల్లెను? త
జ్జాతస్థితహృదంతరస్థితి మహా ♦ చాంచల్యముం బొందఁగన్
- శా॥ నారీరత్నము నంగకంబులను వి ♦ న్నాణంబుగా నొప్పు మం
జీరా ద్యాభరణావళుల్ జనకజా ♦ శ్లిష్టాంగముల్ జ్ఞప్తిం
దేరం గానఁగనయ్యెఁ బాప మవి యా ♦ ర్తిం గూర్చునే కాక పే
రారాటంబును మాన్పనేర్చునొకొ నుం ♦ తైనక ధరా జానికిక? ౧౯౧
- చ॥ ఎడయికచే గృశించిన ను ♦ హీశుని తెల్విని దెచ్చె నందునా?
దుడుకున రాము జీవముల ♦ దోరిచె నందున? చందనంబుకై
నడి నుఖ శైత్య మిచ్చెనని ♦ పల్కుదునా? కడు నుగ్రతాపమే
యిడె నన నేర్చునా! మఱియు ♦ నేమని చెప్పుదు? నెట్లు దెల్పుదుక? ౧౯౨
- చ॥ కొనరి వచించు సీత తొడు ♦ గుల్ రఘువర్ధ్యుండు ప్రేమ మూర్ఖానం
గునుమములయ్యెఁ దాల్చుటకుఁ ♦ గోరఁగ నొప్పిన పుత్రరీయమై
విస్మయర కాంతి యుల్లసిలి ♦ పేరురమందున గందమట్టు లొ
ప్పెనఁగె శరీరమెల్ల రహి ♦ యించి విరాజిలె దుష్పటంబు నాక. ౧౯౩
- చ॥ కనుగవ నుండి యశ్రువులు ♦ కాటి యటం గల వస్తుజాలముం
గొని వడిఁ బాటె దేహముగ ♦ గుర్పొడిచెక భరియింపరాని మో
దనమున నుబ్బి నిక్క భుజ ♦ దండము లయ్యెడ రామభద్రుఁ డొం
దినయది సంతస బా? మఱి ♦ త్రెవ్వని తాపము? మేని సామ్యయో? ౧౯౪
- మ॥ తనువెల్లక విషబాధ నొందు వహి నం ♦ తాపించి శ్వాసంబుఁ బ్ర
జ్ఞను పోనాడి ధర్మితి వ్రాలు సరసీ ♦ జాతాక్షు నుగ్రీవుఁ డొ
య్యన వతుంబున రోమబృందము చుట ♦ క్కంచూనఁ గేల్పించి తొ
మ్మున కానించికొనక మనమ్మున దిగు ♦ ల్కుట్టింప దూపిల్లుచుక. ౧౯౫

సుగ్రీవుడు రాముని స్థితికి సంతాపించుట.

మ॥ అటు సుగ్రీవుఁ డురమ్ముపైఁ గొడువలే ♦ కానించు కొంచుకొ మహా
త్కటమా రాముని దుర్వ్యవస్థఁ గని చి ♦ త్తంబందు సంతాప లం
పటుడై కుందుచు నిట్లనుకొ రఘువరా! ♦ సాపాత్ముడై నేచు సం
కటపాటుం గలిగించినాఁడఁ దొడవుల్ ♦ గాన్పించి నీ కియ్యెడక. ౧౯౭

శా॥ వేదోద్ధారక! యీ యజాండమున న ♦ స్వేషించి నాలావు దై
త్యాదుల్ రావణ దుర్బిదగ్గుఁ డెఱుంగక ♦ వ్యక్తంబుగా నీ యశః
కేదారస్థల భూసుతక భవన ల ♦ క్షిప్తి దెత్తు సందేహముకొ
లేదిట్లెల తపించి సామ్యుసీల? వే ♦ లెమ్మా జగన్నాయకా!. ౧౯౮

మ॥ అమృతోద్ధార! పతివ్రతానియమముల్ - వ్యక్తికీరింపంగ జ
న్మము తాఁ గాంచిన లోకమాత భయకం ♦ పంబుల్ వెనం జెంద నొ
ప్పుమి గావించిన నీచ రావణ శిరో ♦ బాహర్లభుల్ గాక లో
కములున్ నీయొక బాణ సంహతికి ల ♦ క్ష్యంబై నఁ గాఁజాలునే? ౧౯౯

మ॥ భవనోద్ధారక! యింద యుండుము మహా ♦ వీర్య వ్రతాపంబునకొ
దివిజుల్ మెచ్చుంగ లంక యేటికి జగ ♦ ద్భృందంబు శోధించి దా
నవ రాజన్యుల మస్తకంబులను చూ ♦ ర్ణం బాడి నీదేవి నీ
వపు మేల్కొలువఁ దెత్తు నేవకుని కా ♦ త్యం బిద్దె వీక్షింపుమా. ౨౦౦

ఉ॥ దానవ మర్దనా! భవదు ♦ దార గుణంబులఁ గొల్చి నిల్చి నీ
యానతిసేయు నెయ్యర, మ ♦ హార్య పరాక్రమ శోభితుండు న
మ్మానితుడై న లక్ష్మణుఁడు, ♦ మస్తక మందు జగమ్ముతాల్పు నీ
యానను, నిన్ను నీవ యిటు ♦ లక్కట చూచెదె యల్ప దృష్టితో? ౨౦౧

మ॥ తమ సామర్థ్యము తామె చెప్పుకొనరు ♦ ద్యస్తీతిమై సజ్జనుల్
తమ కార్యంబులఁ బట్టి లోకమె గురు ♦ త్వంబుకొ గనన్నేర్పు ధ
ర్మము నీవేకద నిన్ను గాకితర ధ ♦ ర్మంబుల్ భవం గల్గునే?
భ్రమలం బొందుచు నుమ్మలింపఁదగునే ♦ భ్రాంతాత్ము చందంబునకొ?.

చ॥ అకలుష వాగ్విశారద! పు ♦ రారీయు బ్రహ్మయు విష్ణురక్షవుం
డాకటిగఁ జేరుచో నమత ♦ యొప్పుగుచుండునుగాని వార లొ
క్కొకరుగ వేటువేఱయిన ♦ నొప్పురు నీకు సమాన సత్తువ్వలై
వికచ జలేజనేత్ర! యిటు ♦ వీ టిడి పోల్కిఁ దపింపఁబోలునే? ౨౦౩

ఉ॥ కాంచన చిత్ర పంకరుహా ♦ కార్థుక! నా కుఱుగోర్కి నిప్పుడే
కొంచక చేయుమా యనుచు ♦ గోరుటలేదు విశంభనంబు లే

కంచిత లీల నేగి యను ♦ రాధిపుచే నగచాట్ల నొంది శో

కించెడు దేవి బంది దొలఁ ♦ గింతము లెమ్మని పల్కునంతటన్. ౨౦౪

క॥ రాముఁ డొక విధమునన్ మూ, ర్చా మేఘము తొలఁగఁ దేటి ♦ ప్రస్థిన బాష్ప

స్తోమము వెలియం గడు గా, రామున సుగ్రీవుఁ గాంచి ♦ క్రచ్చట ననియెన్. ౨౦౫

క్రీ రాముని నిర్వేదము.

ఉ॥ పాపుడనైన యేను నొక ♦ పర్వత సన్నిభ చాప మూని పె

ల్లొసిన శౌర్యశాలివలె ♦ సుర్వరఁ బ్రాణముతోడ నుండ దు

ష్టాప దురంత దుఃఖముల ♦ వందురి జానకి భూషణంబులన్

దూపిలి దూసె నా బ్రతుకు ♦ దుర్భర భారము గాడె భూషికిన్? ౨౦౬

చ॥ అలఘు పతివ్రతా గుణము ♦ లారసి శౌరవశీర్షలన్ మహిం

జెలఁగిన స్త్రీలపట్ల నిటు ♦ చేసిన వారలు పూర్వమెవ్వరే

గలరొకొ? దేవియట్లు కడ ♦ గండ్రను పొందుచు నుండ నే శిలా

తల గిరి కాననంబుల వృ ♦ థా తిరుగాడుచునుంటిఁ జెల్ల రే! ౨౦౭

ఉ॥ దారిని పోవువారయిన ♦ దగ్గటి చామల కెద్దియేని యె

డ్డారము సేయువారల న ♦ డంచఁగఁ బ్రాణము లిచ్చియైన మేల్

కూరుచువారు నద్గుణులు; - కోరిక దిక్కుగ జీవగట్టుగా

వారక నన్నె నమ్మిన ను - భాసినఁ గావఁగలేక యుండితిన్. ౨౦౮

మ॥ గుణ సంపన్నులు మత్కులోద్భవులు కా ♦ కుత్సుల్ పయోరాశిసే

కణఁకం ద్రవిరి గంగఁ దెచ్చిరి యశః - కార్యంబులం జేసి ధర్మ సం

చణతం జింకలు దువ్వలొక్కదొన ని - చ్చన్నీరు ద్రావించి రే

బణఁతిన్ నద్గుణ సంయుతన్ సతిని గా ♦ వన్నేకయుంటింగదా? ౨౦౯

చ॥ స్థిరుడగు ధర్మరాజునకుఁ ♦ జేరఁగ శక్యముగాని వీరు శం

బరుఁ దునుమాడి యింద్రు దుర ♦ వసలఁ బాసిన రాజుపట్టినె

గురుతర దుఃఖపాత్రమగు ♦ గోడు గొహారు భరించి దానితో

శరములు చాపముల్ బరువు ♦ చాలక మోయుచునుంటిఁ జెల్ల రే! ౨౧౦

చ॥ జనకుని సత్యవాక్కునకు ♦ జాటుడు గల్గుట యొప్పదంచు నె

మ్మనమున నెంచి రాజ్యము శ ♦ మంబున వీడి యరణ్య సీమకుం

దనియఁగ వచ్చి యిందు నహ ♦ ధర్మిణిఁ గోల్పడి శాశ్వతంపు నిం

దను జను లీనడింపఁ దలఁ ♦ దాల్చితి నెట్లు తొలంచుకొందునో? ౨౧౧

తే॥ ఇట్లు మఱించి వనచెడి ♦ యెన్నరాని, శోక వేదనాహతుడయి ♦ సామృత్తిలు

రామచంద్రుని వాసఁ ♦ శాశు దుఃఖ, వారిరాశి తీరఘు చేర్చి ♦ యూషింపె. ౨౧౨

ఉ॥ నీ యుపచారవాక్యముల ♦ నీఁగితి దుఃఖ మొకింత మిత్రమా!

పాయంగ నెంచినాడె దను ♦ బంధము వేళ్ళొక త్రోవ లేదు నా

కీ యెడ గడ్డనింద నమ ♦ యింపంగ, నీకొనిరించు పంతముక

మాయక పీర్చి యవ్వల న ♦ మాహిత చిత్తుడనై మరించెదక. ౨౧౩

హనుమంతుడు కర్తవ్యముం దెలుపుట.

క॥ అని రఘురాముడు పలుకంగ, విని మారుతి కేలు మొగిచి ♦ వినయ నమితుండై
జనపాలక!యొక మనవిని, వినవలతును జరుగవలయు ♦ విధ మోపికమై. ౨౧౪

తే॥ మొదటఁ గ్రూరకర్ముని వాటి ♦ సదమదంబు, సేసి భాస్కర పుత్తుఁ గిమ్మింధ నిలిపి
యసదృశంబగు ప్లవగ పై ♦ న్యంబు గూర్చు, కున్న దైత్యుల తావు రోయుట కడింది.

క॥ దైత్యులకు నెలపు ధరనో? య, ధిత్యకలనో? నాగముననో? ♦ దివినో? యెటినో?
సత్యముగ నెఱుంగలేమ య, గత్యముగా వలయు వెదుకఁ ♦ గపి సైన్యంబుల్ ౨౧౬

ము॥ ఊణకాలంబునఁ జుట్ట నేరుతురు లో ♦ కంబెల్ల నిష్కర్మముల్

చఱులై కూర్తురు పూర్వకర్మవలె హిం ♦ సల్ చేయ నేతెఱుతు దు

ర్గుణు లెఱుఁగొ తొలంగుచుందురు మహా ♦ ఘోరాపదల్ వోపు ధో

రణి వారేగు పథంబు లా కుటిల చ ♦ ర్యల్ కాంచ దుస్సాధ్యముల్. ౨౧౭

ఉ॥ అంచిత రీతిమై జగము ♦ లన్ని యొకేపరి నివ్వటిల్ల గా

లించి మహీజఁ గానంగ వ ♦ లెక బరి దప్పి యొక్కొక్కచోటె శో

ధించుచుఁ బోవుచో వితగఁ ♦ ద్రిప్పటగాక ఫలంబు లేదు యో

చించగ నేండ్లు పూండ్లు కడ ♦ చెల్లును మీరుఁ దలఁచి చూడుడే

ఉ॥ వానరసేన కల్పమున ♦ వారిధి పొంగిన రీతి లోకముక

బూనిక గప్పఁగాఁ గలదు ♦ పూర్తిగ డెబ్బది వెల్వ లుండు నం

భోనిధిఁ ద్రావఁగాఁ జగముఁ ♦ బోడిమితోఁ దలక్రిందు సేయఁగా

నైనను చాలియుండు భవ ♦ దాజ్ఞ శిరంబునఁ దాల్చు నిచ్చలుక.

ఉ॥ కావునఁ దొల్త వాలిఁ గడఁ ♦ కక వధియించి యనంతరంబ మీ

దేవిని రోయఁబూనంగ వి ♦ ధించుట కార్య మటంచు నెంచెదక

దేవ! యనంగ శాంతినిధి ♦ ధీరుడు రాముడు మంచదంచు నం

భావన సేసి నేడె చని ♦ వాలిని గూల్తుము రండు లెండనక. ౨౨౦

సీ॥ భయద నేత్రంబుల ♦ పఱలు శరభ మొందు, కడిమి నొప్పారు వ్యాఘ్రములు రెండు
గమన కౌశల మొప్పు ♦ గజములు రెండు ప, రాక్రమ సిర మృగ ♦ రాజ యుగళి

త్రోవఁ జన్నట్లు ను ♦ గ్రీవుండు నల నీల, తార మారుతులు ను ♦ దారగుణులు
రామలక్ష్మణులును ♦ రాజ్యలఁ గదలీర, సాల తమాల త ♦ కోకిల సాల

తే॥ వట వనన సుర పున్నాగ ♦ బదరికాది, తరువు లేటాది లతికా వ్ర ♦ తతులు క్రమ్మి
యున్న చరియల మార్గాన ♦ సుద్ధతిమెయి, నేడుగురు కూడి వెడలినా ♦ రెసకమెనఁగ.

సీ॥ ఆమార్గ మందెల్ల ♦ హరిణాక్షు లై నట్టి, హరికాంత లూఁగు ను ♦ య్యాల లుండు
నుయ్యల లేని చో ♦ ట్లాస్పగాఁ జందన, తరులచే నివిడహా ♦ చరియ లుండుఁ
జరియలు లేనిదే ♦ శముల మేఘావృత, మగు ఘనగిరి శిఖి ♦ రాళి యుండు
ఘనగిరి శిఖరముల్ ♦ గలుగని చోటులఁ, దావులు వెదజల్లు ♦ తీవ లుండు

తే॥ తీవ లల్లిబిల్లిక గల ♦ త్రోవలుఁ డుఁ, ద్రోవలందు చిశ్రాంతికై ♦ తోట లుండుఁ
దోటలం దొడ్డ డిగ్గియల్ ♦ దోచుచుండుఁ, డిగ్గియల హరిణంబులు ♦ డిగ్గుచుండు.

తే॥ అద్రు లెక్కునప్ప మదిగు ♦ నపుడు సహజ, వరరుతము నేయు గండపెం ♦ డెరములులియ
రామలక్ష్మణుల్ వీరహా ♦ ర్యక్ష భంగి, నడిచినారలు తోడి వా ♦ నరులతోడ. ౨౭౩

సీ॥ కాకుత్స్థి నవర్యుల ♦ కపికులో త్తంనుల, గమన వేగమునకుఁ ♦ గరులు బెదరె
జీమూతనంఘముల్ ♦ చెదరె దుంపురులు చిం, దర వందరై వసుం ♦ ధరను రాలె
సురపొన్న వృక్షముల్ ♦ సాంపారఁ బెరిగిన, చటియల సురగముల్ ♦ పరుగులెత్తె
శరభ శార్దూల ♦ కేసరి కిరి భల్లుక, గవరూదులును భీతిఁ ♦ దవిలి పాతె

తే॥ వాని వేగాన విటిగిన ♦ పాదపములఁ, దేనెతెల్పెలు చితికి ధా ♦ త్రిని స్రవింపఁ
పోవు త్రోవ యెల్లడఁ జాల ♦ బురదయగుచు, నడవ సులభంబుగాక జా ♦ టుడుగ నుండె.

తే॥ పద్మరాగ మణి వ్రభా ♦ పటలి పరవి, మండుచున్న కొండలఁబోలె ♦ మలసె గిరులు
వానిఁ జల్లార్ప జలదముల్ ♦ ప్రబ్బు కరణి, రాఘవుల దేహకాంతులు ♦ క్రాలుచుండె.

ఉ॥ పాటు వియన్నదీ జలము ♦ పర్వత సానువులందు ద్రోణులన్
బాటుఁ బొలంబులందు గల ♦ పైరుల కందలి మీలు చాలుగన్
బాటు ర్పురంబులున్ బొడువఁ ♦ బాటు మదావళపాళి వెన్నులం
బాటుఁ బత్రి బృందములు ♦ పాదప శాఖలఁ బాటుఁ గోతులున్. ౨౭౬

సీ॥ ఏలా లతాజాల ♦ డోలా నమాలోల, ఫల వాననలు సుర ♦ పాళిఁ దివుచు
మకరంద నివ్వంద ♦ మలయజ సాను ని, ర్ఘరములు నక్షత్ర ♦ సమితిఁ దివుచు
బహురత్న జాత వ్ర ♦ భా మరీచీ జాల, మింద్రచాపంబుల ♦ నేచి తివుచుఁ
బటుతరవిస్ఫుట ♦ స్ఫటిక శిలాతల, సందోహములు బాల ♦ చంద్రుఁ దివుచు

తే॥ విరులగుత్తులుగ వాకాంతి ♦ విరియఁ దివుచు, సాంద్రగుల్మముల్ మేఘసం ♦ చయముఁ దివుచు
వృక్ష సంతానములు మిన్ను ♦ వీలఁ డివుచు, రమ్యతమమైన యవ్వన ♦ రాజవంధు.

మ॥ కమనీయంబుగ నిట్టు లుల్లసిలు త ♦ త్కాంతార మార్గంబునక
శ్రమ లెక్కింపక పోయి స్వర్ణమయమా ♦ స్వర్గంబె యవ్చటికిన్
సుమనోరాజసుతుండు తెచ్చె ననగా ♦ శోభిల్లు కిష్కింధ మో
దము పెంపారంగ డాసి చేయదగు చం ♦ దంబు విచారించుచున్.

౫. వా లి వ థ ప ట ల ము . (౧౫౩)

చ॥ అరి బల మర్దనుండు సుగు ♦ కాఢ్యుడు రాముండు కొంతనేపు క్ర
చ్చుటఁ దలపోసి యర్కుసుతు ♦ నాదటఁ గాంచి బలీముఖేంద్ర! నీ
వరమర లేక వాలిని ర ♦ కావని కామికతోడఁ బిల్చి నం
గర మొసరింపు మొక్క విళి ♦ ఖంబునఁ గూల్చెద దవ్వనుండియేన్.

డ॥ నావుడు మేలుమేలని ఘ ♦ నంబగు నూహమటంచు నుబ్బి సు
గ్రీవుడు సింహనాద మొన ♦ రించెఁ బయోధులు పుల్లగిల్ల మే
ఘావళి సిగ్గిలంగ నమ ♦ రాలి కలంగ జనంబు క్రుంగ ది
గూఢవలయంబు పిక్కటిల ♦ వ్యోమము మిక్కిలి బూరటిల్లఁగన్. ౨౩౦

నీ॥ రమ్మెదిరించి పో ♦ రంగ సమరంబున, నంత కాంతికమున ♦ కనుపువాడ
నని యాడుగఱచి భు ♦ జాస్ఫలనమ్మెగిఁ, జేయఁ దద్రవము కి ♦ స్కింధయందు
దడిమంబునం బాల ♦ కడలికై వడి నిద్ర, సెందిన యవ్వాలి ♦ చెవులఁ జొరంగఁ
గరిరాజు గీక కే ♦ సరివిని కోపాన, లేచు కై వడి వాలి ♦ లేచి నిలిచి

తే॥ తమ్ముఁ డాజి కాయితమయి ♦ దాసి సింహ, నాద మొసరించె నని పెద్ద ♦ నవ్వునవ్వె
నా నగవుచేత నొకపరి ♦ యదరె నగరు, పరిజనంబులు వానర ♦ వరులు బెదర. ౨౩౧

మ॥ లయకాలంబున వారిరాళి తరంగల్ ♦ టంపిల్ల గా లేచు నొ
ప్పయి తల్పంబున వాలి లేచి చల మే ♦ పారన్ ధరన్ దాచెఁ ద
దృయదాఘాతముచే గిరీంద్రము దిగం ♦ బాతెన్ మహీజాత నం
చయముల్ దొర్లె భుజంబులన్ విదురువన్ ♦ జండాళుగ ప్రోద్ధతిన్. ౨౩౨

కా॥ క్రోధావేశముచేత రోమతతి గ ♦ గుర్వొందె నందుండి నీ
రోధ ప్రక్రియఁ జిట్టి పెట్టి వెడలెన్ ♦ రూక్షంబుగా నిప్పుకల్
వేధోండంబు వడంక మిడ్లులు వ ♦ ర్చెన్ నేత్రయ్యగ్మంబునన్
బాధించెం దవ ధూమమట్లు పొగ లు ♦ చ్చావనంబుచే స్వర్గమున్. ౨౩౩

చ॥ కరతలము ల్వడిం బఱచు ♦ కర్కశ నాదము భూమి మోయు ది
క్కరులకు భీతిఁ గూర్చె గిరి ♦ కందరముల్ మఱుమోతఁ బేర్చెఁ బ్ర
స్తరములు దొర్లు పేరులిపు ♦ దందడిచే జలదంపు గర్జనల్
కొఱవడఁ బ్రాణికోటి కల ♦ గుండు వహించె జగంబు కంపితన్. ౨౩౪

తే॥ అధమ! వచ్చితి వచ్చితి ♦ ననెడి వీర, వాక్యములు దిక్కులకు విన ♦ వచ్చె నడరి
నిలువ శీర్షక శిఖరంబు ♦ నెగడి తగిలి, ఋక్షజాలంబు పలపల ♦ క్రిందరాలె. ౨౩౫

సీ॥ నడతెంచు వేగాన ♦ నడరిన పెనుగాలి, వీవఁ గిరిశ్రేణి ♦ పెల్లగిల్లి
దెసల కొనల దాఁక ♦ వినరుకొనుచుఁ బోయి, ధరణి దద్దరిలంగ ♦ దొరలి పడియె
శ్వేత రోమంబుల ♦ చివరల వెడలిన, యదరు లజాండకు ♦ డ్యముల మూసె
మిత్తికన్నులు మిఱు ♦ మిట్లు గొల్పెను తెఱ, గంటులు పఱచిరి ♦ గతులు దప్పి

తే॥ పండ్లు పటపట గీటంగా ♦ వఱలు నగ్ని, కణము లశనిపాతమువోలెఁ ♦ గడలఁ జెడరె
బుజము లప్పళింపఁగ బాహుపురుల రాలు, రత్నములు మెఱుపులక్రియఁ ♦ రాలుచుండె

చ॥ నరులును వారిధుల్ నురలు ♦ నాగులు భూతగణంబు తత్త్వముల్
ధరణియు నాసిరిల్లు తఱిఁ ♦ దారొక్కును చండతరాగ్నివోలెఁ జూ
పఱకుఁ గనంబడెఁ భయము ♦ భ్రాంతియుఁ గొల్పుచుఁ బూర్వమందు తాఁ
దరిచిన పాలవెల్లి బెడి ♦ దంబుగఁ బుట్టు విషంబు కై వడికె. ౨౩౭

తార వారికి హితోక్తులు పలుకుట

తే॥ తార తిలకిసి తిలకంబు ♦ తనదు భర్త, కనులనుండి నివృత్తులు మొ ♦ గంబునుండి
పొగయు వెలువడి మేనిని ♦ ముంగురులను, కాల్పుచుండ నడ్డమువచ్చి ♦ కరమువట్టె.

తే॥ మగువ! విడువుమ యడ్డగిం ♦ పకుమ నన్ను, బలిమి ననికె బిల్చిన ప్రొద్దుపట్టిఁ బట్టి
జలధివలెఁ ద్రచ్చి తజ్జీవ ♦ ములను గ్రోలి, వేగ మరలెద ననవుడు ♦ వెలఁది పలికె.

మ॥ జయశాలీ! భవదీయ దోర్బలము నో ♦ ర్చనైక యల్లాడి దు
ర్భయ చిత్తంబునఁ బాటువాఁడు నవ న ♦ త్వంబొందఁగాలేదు వి
స్మయమా నూతన జన్మమొందఁడును భా ♦ స్వత్పుత్తుఁ డివ్వేళ ని
ర్భయఁడై రా బలశాలి యొక్కరుని తో ♦ డ్పాటుండు నిక్కంబుగఁ.

చ॥ అన వికటంబుగా నగి ను ♦ రాధిప పుత్తుఁడు పల్కుఁ దొయ్యలీ!
వినుము త్రిలోకజీవు లొక ♦ పెట్ట నెదిర్చినఁ గొప్పరించి యు
క్కునఁ బరిమార్చుఁ దారసిలి ♦ క్రుంగక నిల్చిన శూరుఁ డొక్కఁ డిం
దనుకను వింటివేమి? విత ♦ థంబుగ భీతిలనేల చెప్పుమా? ౨౪౧

సీ॥ మందరశైలంబు ♦ మంథానముగఁ బాఁప, తేఁడు దిట్టపుఁ దరి ♦ త్రాడుగాఁగ
చుక్కి పీఠంబుగాఁ ♦ జంద్రుండు తరికంబ, ముగ నుంచుకొని దేవ ♦ పూర్వదేవ
బృందంబు కీరవా ♦ ర్ధిని చిల్కి యలసిన, తఱి నొక్కఁడన పట్టి ♦ తరిచి నుధను
వారి కొనంగు నా ♦ బీరంబు మఱవంగఁ, దగినదే? నీకుఁ జం ♦ దన నుగంధి!

తే॥ దేవ దానవు లెదిరించి ♦ దీలుపడిరి, ప్రాణిఁ బ్రాణంబులను వేఱు ♦ పఱచు యముఁడు
సా యభిధ విన్న గడగడ ♦ నడుఁకువాఁడు, పోర నాతోడ నెవ్వఁడు? పూనువాఁడు?

చ॥ అటు లొకవేళ మందమతి • యె యొకరుం డెదిరించెనేని యు
 త్కట తపమూని మేలిమిని • గొంచు వరంబున శత్రుదేవ •
 స్ఫుట పటు సత్త్వముం దరులు • స్రుక్క సగంబు బలంబు చెందు న
 స్థిట నెదురొడ్డువాఁడు ఫల • మేమి గడించును? చింత యేటికి? ౨౪౩
 తే॥ వాల్మీకి పల్క విని తారఃప్రాణనాథ! రామచంద్రుండు దశరథఃనాజ సుతుఁడు
 రవిజ మిత్రుడై నిను చంచలబ్రతినచేసె, ననుచు హేతులచే యెట్టి నేఁడనుడు నతఁడు

వాల్మీకికి శ్రీరాము గుణము లభివర్ణించుట

ఉ॥ పాపిని! యేమి పల్కితిని? • బంధములం దెగఁ గోయలేని బా
 ధా పరితప్త దేహులకు • ధర్మపథంబు గమించి చూపు ల
 క్షీపతి కిట్లనర్హుగు • చెట్టులు గొట్టదవేమి? యిట్టి నీ
 పాపము వోవ నింక నొక • పాచితిముం గలదేమి? వెంగళి. ౨౪౪

చ॥ ఇహపర సౌఖ్యముల్ తనర • నిచ్చు ముకుండున కిట్లునేత ము
 ద్వహమొకొ? గౌరవార్హమొకొ? • తత్కృతి లాభకరంబొ? ప్రేమయుక్
 సహసము రూపుగా సకల • జంతువులక బరిరక్ష నేసి లో
 క హితము గోరు ధర్మమె స్వ • కర్మ మడంచుకొనంగఁ జూచునే? ౨౪౫

చ॥ జనకుని సత్యవాక్యనిగఁ • జల్ప విమాతృ నిదేశ మూని వ
 ర్ణన మొసరింపలేని కరు • కామతిఁ దృప్తియసూతికిక స్వమే
 దిని విడిపించి కానలకుఁ • దృష్టిగ వచ్చిన యుత్తమోత్తముక
 దనియ నుతింప కిట్లు నడి • దార్చెడు స్రులద మాడఁగూడునే? ౨౪౬

ఉ॥ అండములెల్ల నొక్కటయి • మాజి నెదిర్చినఁ గేలఁ బూను కో
 దండ సహాయుడై విజయ • తామరసాసన చెట్టబట్టు ను
 ద్దండుఁ డనన్య సామ్య గుణ • ధాముఁడు రాముఁడు పేరు నూరు లే
 కుండెడు సీచుతోఁ జెలిమి • యొప్పుగఁజేయునె మత్తకాశిని! ౨౪౭

చ॥ అనుజులకంటె వేఱయిన • ప్రాణము లేదని యెంచి వారితో
 నెనరునఁ గూడి వర్తిలు వి • సీతుఁడు కారుశకుండు నాదు వే
 ల్పునగు రఘుప్రభుండు తన • పూజ్యత మాయఁగ నేనుఁ దమ్ముడొక
 మొసనినవేళ మధ్య శర • ముక దెగ నెక్కిడునేమి? కోమలీ! ౨౪౮

చ॥ క్షణ మిట నుండు మియ్యదన • చయ్యన నేజని ఘోర సంగరాం
 గణమున వాని క్రోవ్వడఁగఁ • గాఁ జచ్చెయి చి యనువ్రజు బవా
 రణగతిఁ బారణల్ నలిపి • క్రచ్చుట లోడుగ వచ్చిట్టి కు
 ర్ణబలకు భంగపాటు నొడఁగూర్చెద వచ్చెదఁ జుల దక్కుమా ౨౪౯
 శ్లో

చ॥ అనవుడు భర్తమాట కెదు ♦ రాడ కుదార కపింద్రుడార తా
ర నిలిచె వాలి యుత్సుకతఁ ♦ గ్రన్నన బాహువు లుబ్బు బూర్వ ది
గ్గన గిరి మీఁద దోచు రవి ♦ కై వడిఁ గ్రాలి మహాగ్ర చండ కో
వనుడయి దుర్నిరీక్ష్యగతి ♦ వాలి కనంబడె తన్మహాద్రిపై. ౨౫౧

చ॥ భుజబల దార్ద్రమందు పెను ♦ పోడిమినొందు గిరింద్రుఁ బోలు నిం
ద్రజుఁడూ, నిశాచరేంద్రుని మ ♦ దం బడఁగింపఁగఁ బూని గుంజ న
క్కజముగఁబుట్టు నా సరమృ ♦ గప్రభు సంచునఁ గాంచువారలున్
గజగజలాడ వచ్చె దను ♦ కంబున నర్కజుఁ డున్నచోటికిన్. ౨౫౨

వా లి సు గ్రీ వు ల స మ ర ము .

ఉ॥ గరిలు తమ్ముఁ గాంచి ఘన ♦ గర్జన చేసె సురేంద్రనూతి త
దర్జ త్రివిక్రమేశుని వ ♦ దంబు పెరింగిన యట్లు లోకముల్
దుర్జయలీల నుగ్రముగ ♦ దూఁటెను మేఘ సమూహమెల్ల వి
స్ఫూర్ణిత రీతిగాఁ బిడుగు ♦ పుంజములన్ వడి రాల్చె నెల్లడన్. ౨౫౩

ఉ॥ అన్పడు రాఘవుండు తన ♦ యర్మిలి తమ్ముని గాంచి యిట్లున్
దప్పక చూడు నాగ విబు ♦ ధ ప్రకరంబులు రాక్షసాళి నీ
ర్ముప్పయు మేఘరాజయు మ ♦ రుత్తు లయాగ్ని మజ్జవియేని యీ
యొప్పుగు మేనితో నమత ♦ యొప్పునె? భీకర దేహి వీఁడనన్. ౨౫౪

చ॥ అవరజుఁ డిట్లున్ విసతి ♦ నార్య! విభాకరనూతి జ్యేష్ఠ నా
యువుఁ గొనఁ గ్రూరకాలుని న ♦ ముద్ధతిఁ దోడ్కొని వచ్చె నేడు సం
స్తవగతి సంగరంబు బెడి ♦ దంబుగఁ బూనినవాఁడు కాఁడ యీ
స్తవగుఁ డటంచు నా మనము ♦ పాయని వేదన నొందు నిత్రటిన్. ౨౫౫

ఉ॥ చిత్తజహాప! ధర్మము నశింపఁగ నమ్మిగ మాయు చెయ్యులన్
జిత్తుముచేర్చు బాలిశుని ♦ శిష్టులు నమ్మఁగరాదు నమ్మికో
లుత్తమ రీతికాదు తన ♦ యుల్లమునందు విరోధి వోలె ను
న్మత్తుండు జ్యేష్ఠుఁ జంప జత ♦ సం బాసరించె నిఁకెట్లు నమ్ముటల్? ౨౫౬

చ॥ అను తనతమ్ము మోముఁగని ♦ యూర్మ్యుండు పల్కును లక్ష్మణా! వివే
చన మొక యింతలేని మృగ ♦ జాతుల శీలముఁ గూర్చి యిట్లు చిం
తన మొనరింపఁగూడ దొక ♦ తల్లి కుమారులలోన్గఁ దమ్ము లె
ల్లను తమ యన్నజాడల మె ♦ లంగినచో భరతుం డెలర్చునె? ౨౫౭

ఉ॥ చాప కిణాంక సుందర భు ♦ జా! భువి శిష్టులు కొందఱే సుమీ
పాపులె పల్కు రుండుదురు ♦ బాళి యెలర్చిన చోట నద్భుతా

వాపమె గాంచుచుంట గుణి ♦ పద్ధతి యట్టుల గాకయున్న ని
ష్వాపులు లోకమందుగల ♦ వారొకొ నూక్ష్యమతిక గ్రహించినా? ౨౫౮

తే॥ బలియరగు రామలక్ష్మణ ♦ ప్రభువు లిట్లు, మాటలాడుచు నుండఁగాఁ మంచుఁగొండ
లట్లు దిగ్గజంబులపోల్కి ♦ సర్క శక్ర, పుత్తు) లిరువురు పోరాడఁ బూనినారు. ౨౫౯

ఉ॥ కొండీయుఁ కొండ డీకొనిన ♦ కోపున నొప్పి బలంబు హింసయున్
దండితనంబు గల్గిన యు ♦ దగ్ర మృగేంద్ర యుగంబు కై వడిన్
జండతరంబుగాఁ దిరిగి ♦ సారెకుఁ గుమ్మరి దోర్బలంబునన్
మొందుగఁ ద్రిప్పు సారె కర ♦ ణిక్ గుడిచుట్టుచుఁ బోరి రుద్ధతిక్. ౨౬౦

చ॥ తొడలు తొడల్ పెనంచి భుజ ♦ తుండములక్ మెలివైచి దంతు లు
గ్గడువుగఁ బోరురీతిఁ దడ ♦ కట్టుచుఁ బట్టుచుఁ బట్టు వీడుచున్
దొడఁకక చెంగుచున్ మరల ♦ దూఁకుచుఁ బట్టుచుఁ బట్టు వీడుచున్
బెడమఁగఁ ద్రిప్పుచున్ మెఱసి ♦ బెట్టిదులై వడిఁ బోరి రిర్వురున్ ౨౬౧

చ॥ భుజ బల వీర్య నంపదలఁ ♦ బొల్చిన భీకరమూర్తు లేక గ
ర్భ జనితు లొక్క కాంతకయి ♦ పట్టుగఁ బోరుట చూడ మున్ను బే
రజమున వచ్చు నచ్చర క ♦ రంబు గ్రహింపఁ జలంబు మీఱి పె
చ్చు జతన పోరు నుందు నుప ♦ నుందుని పోలిరి వార లయ్యెడన్. ౨౬౨

చ॥ జలనిధు లొండొకళ్లఁ బెలు ♦ చన్ సరిపోరుట రెండు మేరువుల్
తలకొని మించి డీకొనుట ♦ దర్పము రోషము మాటుకొంట యి
య్యలఁ గనలేనివార మిఁక ♦ నేడ్డెఱ వాలియు సూర్యసూతియున్
మలయుచుఁ బోరుచుంట కువ ♦ మానము తెల్వగఁజాల మియ్యెడన్. ౨౬౩

ఉ॥ వానర నాథు నేత్రముల ♦ వారక వెల్వడు విస్ఫులింగ నం
తానముచేఁ బయోదములు ♦ తాతెను కొండలు మండె దిక్కరుల్
పూనె వడంకు నాకులును ♦ పూర్ణ భయంబున డాఁగఁబాటి నా
రూనములై చతుర్విధము ♦ లొప్పిన భూస్థలి వీడె దద్గతుల్.

ఉ॥ వారు మహేంద్రలోకమున - వారొ? ధరాధర సాను భూమిపై
వారొ? ధరిత్రిపై వఱలు - వారొ? దిగంతములందు నిల్చు వా
రొ? రహి సమ్ముఖానఁ గల - రొ? యని చూపఱు భ్రాంతి నొంద వి
స్ఫార జగీషులై దిగులు - వాఱక నమ్మికఁ బోరి రుద్ధతిక్. ౨౬౪

చ॥ కఱచుచు రక్కికొంచుఁ బెను - గాయములక్ రుధిరంబు కాల్యలై
వఱలఁగ వార్ధు లొండొకటి - పైకొని నేనెడు మ్రోత కైదు పా

శ్లాఘచుచు ముప్పిఘాతముల - యారవము ల్లయకాలమందు మ
బ్బుఱిమిస లీలఁ గ్రాలఁగ మ - హోన్నతులై యెసరేగి రయ్యెడఁ.

ఉ॥ వా రితిరేళ రాహతుల - వాఁడి నఖంబులఁ బంటి కాటులఁ
బోర వపు ఊతంబులను - బోరన ర క్తము చిమ్మి మిన్ను వి
స్తారము తోఁగఁ జేయ నుడు - జాలము భామునిపోలె, స్థాద్ర సాం
ధ్యారణ శోభితంబయిస - యంబరముంబలె నొప్పె మేఘముల్. ౨౬౨

సీ॥ కొలిమి నెఱ్ఱనగఁ గ్రాఁ - గుడు లోహమును దాకఁ, కెట్టి సమ్మెటతోడఁ - గొట్టునంతఁ
జిటపటమని దెసల్ - చెదరు మిడుంగుల, కిరణి నిప్పుక లెల్ల - కడల బెరయ
నిరువుర భుజముల ♦ నిరువురు పిడికిళ్ల, దాడింతు ఘన సినా ♦ దంబు లెగయ
నురములతోడఁద్రోయదురు పాదముఁ తోఁ, దన్నుచుండుదురు హస్తములతోడ

తే॥ బాడుతు రఱతురు తరుబ్బందఁములనుపెఱికి, వై తు రద్రులఁబెకలించివై చుచుండ్రు
బెదర నార్భటింతురు. కోసఁపిక్షణములఁ, గాంచుచుండురు లోకముల్ ♦ కలఁతఁజెంద

సీ॥ పై కెత్తుదురు కట్టి ♦ పాఱనై తురు తొమ్ము, గాన్వించు రురమున ♦ గాఢ ముప్పి
లో క్కిగాఁ బాడుతురు ♦ లోఁగొన సవ్యాప, సవ్యపద్ధతులఁ గే ♦ సరుల సరణి
సరికట్టుదురు నెన్క ♦ కరుగుదు రొండొరుల్, పెనవడి పడుదురు ♦ పృథివి యదర
తొమ్ముతోఁకంజుట్టి ♦ యెమ్మలు పొడిగాఁగ, లాగుచుఁ గాళ్లతో ♦ లాగి త్రోతు

ఆ॥ రీఁటెతోడఁ బాడుచు ♦ వాటాన ఖర సఖ, రముల నెత్తు రొలుక ♦ ఱక్కుచుండు
రలసి సాలసి లేచి ♦ యలపు బలంబును, చలము మీఱ రణము ♦ నలుపుచుండ్రు.

ఉ॥ భూమిని పాదుకొన్న లరు ♦ వుల్ శీలలుం బాడిగా ధరాధర
స్తోమము సర్వవస్తువులు ♦ స్రుక్కుక వై వఁగ నొండొకండు పై
వ్యోమమునందె నుగ్గయి ప ♦ యోధిని దిక్కులఁ జేర వారు సం
స్థేమము దక్క కొక్కరును ♦ చిక్కక పోరిరి భీశిరంబుగఁ. ౨౭౦

ఉ॥ పూచి రహించు మోహగుల ♦ పొల్పున దేహములొప్ప సిర్వరుక్
బూచి చలంబు పెంపఱక ♦ పోరఁగ నెండిన భూజ పుంజముల్
పూచిక లున్న కాన దవ ♦ ముంబలె రోమములందు వహ్నియుం
దోచె సురల్ వడంకి పలు ♦ త్రోవలఁ బాఱిరి తక్కులేటికిఁ. ౨౭౧

ఉ॥ వీరులు వానరాధిపులు ♦ చిక్రమనంపద సాంపుపెంపఁగాఁ
బోరొనరించుచుండఁ బటు ♦ భూరి భుజా బల శీలి వాలిక్రొ
ధారుణ లోచనుండయి గ ♦ జాధిపు సింగము నొంచుకై వడిక్
గ్రూరముగా నలంచి వడిఁ ♦ గొట్టె మనస్థితి సంచలింపఁగఁ. ౨౭౨

మ॥ ఘన దర్పంబున వాళి వాళి పెనుని - ధ్వాతంబు నావ్రేయనొ
 చ్చిన సుగ్రీవుడు సాటి వచ్చి పడుచున్ - జింతాకుల స్వాంతంజ్ఞై .
 యిన వంశోత్తముఁ గాంచి దీనుడయి న - న్నిట్లెల సేయంగ నీ
 వన శ్రీరాముడు లోన నొచ్చుకొని యి-ట్లాడెన్ దయాసాంధ్రుడై . ౨౨౩

సీ॥ ఖేద మొందకుము సు - గ్రీవ! మీలో వాళి, యెవ్వఁ డనుచు మది - నెఱుంగనైతి
 గజపుష్ప మాలను - కంఠమం దిడికొని, యీసారి పొమ్ము మే - లెనయు నీకు
 నని పంప సుగ్రీవుఁ . డతి రభసంబునఁ, దారకల్ గూర్చిన - తీరు మీఱు
 పేరు దాచిచిహ్ను - వేరెత్తి వాళిని, చీర పేరులిపునఁ - జేరి యుతఁడు

తే॥ వెఱువఁ బొడిచి హింసించు న - ప్పీర్గుఁ డులికి, సాటియైన వాడేల - వచ్చెననుచు
 నెగడి కోపించి రవిసుతు - నెఱుకులంటఁ, బొడిచె దంచెను గ్రుద్దెను - మోడెదన్నె.

చ॥ రోజుఁడు ప్రాణముల్వెడలఁ - గ్రక్కెను నెత్తురు వచ్చె గన్నులం
 జెవులను నొచ్చి యూలఁడును - శ్రీరఘరాముని దిక్కుచూచె బైఁ
 దలిలి సురేదనంబునుడు - దారుణ హింస యొనర్చు జూచెరా
 ఘవుఁడు నమోఘసాయకము - కార్ముక మందునఁ గూర్చె జెచ్చెరన్ ౨౨౪

చ॥ కటివయిఁ గంతమందు నొడి - కంబుగఁ గేలు గదించి యెత్తి యు
 ద్భటగతి నేలపైఁ జమమ - వాళి దినేశుని పట్టి నెత్తఁగాఁ
 బటువుగ నారి లాగి రఘు - వర్చ్యుడు లక్ష్మముచేసి యేసె ను
 త్కటుఁడగు వాని తొమ్ము వడిఁ - గాఁడ నమోఘ శరంబు గ్రక్కునన్ .

రామ బాణముచే వాళినేలఁ గూలుట.

సీ॥ ఆ రామ శరరాజ - మయ్యెడ జలమును, జలముఁ బుట్టించు వై - శాన్వనరుండు
 వైశాన్వనరునిగన్న - వాయువు వానికొ, ధారమై వెలసిన - ధరణి యనెడు
 భూత చతుష్కంబు. పొలుపు బలంబు నొం, దిన వాళి యరమునఁ-దినిరి తూతె
 నరఁటి పండున నూది - యవలీలఁ దూతిన, పగిది దస్మహిమంబు - పలుకవశమే?

తే॥ నిర్దయుండయి తమ్ముని - నేలమోది, కడప యత్నించు వాళి ది - గ్భాంతిఁ గూలఁ
 బ్రభయవేళఁ బ్రచండఁ - ప్రభంజనగతి, వేళ్ల తోఁ బెల్లగిలు మేరు - విధముఁదోప.

తే॥ నిలయవేళను భాస్కర - బింబ మురలి, నేలఁ గూలిన లీలను - వాళి గూలి
 తరణిపుత్తుని గొన్న హ - స్తముల వదలి, నిగుడు శర మురమ్మునఁ దూఱ-నీక పట్టె.

ఉ॥ పెంపున రామసాయకము - భీకరలీల మరంబు గాఁడ ను
 త్కంపితగాత్రుడై యుతఁడు - క్రన్నున లోఁజొరనీక వాలుతోఁ

దెంపునఁ గాలఁ గేలను గ - దించుచు నాఁపుటఁ జూచి తా శిరః

. కంపన మాచరించె నల - కాలుఁడు గూడఁ దదీయ శక్తికిన్. ౨౭౯

ఉ॥ చీల్చి ఖగోళ మిత్రుఁడని - చిందఱ లాడెద నంచు లేచు నేఁ
గాల్చెదనంచు దిక్కులను - గాంచు నమస్త జగంబు లిప్పుడే
కూల్చెదనంచుఁ ద్రుల్లీపడు - గ్రొచ్చెద భూస్థలి నంచు డొల్లు నన్
మాల్చినవాఁ డెవం డనుచు - మాటికి దిక్కులు సూచు హయనున్. ౨౮౦

ఉ॥ నేలను మోఁదు నేత్రముల - నిష్పలు రాల్చు శరంబుఁ బట్టి వే
వాలునఁ గాలఁ గేల వెలి - వాఱఁగఁ జేయఁ గవించు రామికిన్
దీలుపడున్ దపించుఁ బడు - దెప్పిఱు లేవఁగఁ జూచు వేధమై
సోలుఁ గృశించుఁ గ్రుంగు వెతి - స్రుక్కుఁ జుఱుక్కనఁ దత్తళించుచున్.

ఉ॥ బాణము నేసి నారలు ది - వంబుఁ నుండెడు వేల్పులేమొ? గీ
ర్వాణులు నిట్టు లేయఁగల - రా? యిటులేయఁ బనేమివారి కీ
బాణ యెవండా? యంచు నొక - సారి హసించు నతండు దైత్యజ
త్సాణు విరించి తుల్య బల - శౌర్యము లొందినవాఁడెవో యనున్. ౨౮౧

తే॥ చక్రమో శూలమో కాశః * శక్రచేతి, వజ్ర మిట్టులు నా యురః * పథముఁ దూఱు
శక్తి క్రొత్తగాఁ బడసెనో * సంశయంబు, గలిగె నంచు నాశ్రోశించుఁగలఁగు నలఁగు.

చ॥ ఉరమునఁ జొచ్చియున్న శర * యోగము గాంచుచు నొక్క వింటిచే
బఱపిన తూపు గాదు శర. * పం కికి నింతటి శక్తి యే? మునీ
శ్వరు లొగి మంత్రశక్తి తగు - సాయముగా విడిపించినారో? యే
కరణియో? యంచు దంతముల - గట్టిగఁ గీటు నలఁగు దీల్బడున్. ౨౮౨

చ॥ శరమిది ఘోరమంచెఱిఁగి - సంశయమంద ఫలంబులేదు నా
యురమునఁ బ్రాణ ముండఁగనె - యుద్ధతిఁ దూఱిన యియ్యలుంగు నా
కరములఁ గాల వాలమునఁ - గ్రన్ననఁ దీసెద నేనీపట్టి యా
పురుషుని వేరు గాంతునని - పోడిమి దానిఁ దివంగ మేకొనెన్. ౨౮౩

ఉ॥ చేవయు మేటి సాహసముఁ - జిత్త దృఢత్వము ధైర్యవిక్రమ
శ్రీ విలసిల్లు వాలి తన - జీవము నొవ్వఁగఁజేయు బాణ మ
చోప్ప వెలికిడ్చె చేవ దను - జల్ కయివారము నేసి రార్చుచున్
భూవలయంబునం దెవండు - పోల నుతింపఁడు ధీర మానసున్? ౨౮౪

చ॥ అడవులఁ గొండలం గడచి - యంబుధిఁ జేరెనొ నాఁగ నెత్తురుల్
శవల ముంచి పోయు క్రియఁ * గాయము గాయమునుండి చిఱునన్

వెడలెను మ్రోతతోఁ గనిన ♦ వీరుల యల్లములెల్ల సీరమై

కడవఁగ ఘోరదృశ్యములు - కన్నులు మూతపడం దటాలునఁ. ౨౮౨

తే॥ వాలి యురమను దొడ్డ ప - ర్యతమునుండి, వెడలు నెత్తురు సెలయేటివిధము చూచి
సోదరప్రేమ పాశని ♦ యుక్తుఁ డైన, నూరనుతు నేత్రముల వారిధార దొరఁగె.

ఉ॥ మేరువుఁగూడ భగ్గుముగ ♦ మేకొని చేయఁగఁజాలు చేవయుఁ

గీరితి గల్లు వాలి తన ♦ కేల శరంబును పట్టి త్రుంప నూఁ

కారఁగ నంగవించియుఁ బ్ర ♦ యత్నము వ్యర్థమ యంచు దానిపైఁ

దీరుగనున్న వ్రాలు కను ♦ దేటిచి చూడఁదొడంగెఁ గ్రక్కునఁ ౨౮౩

మ॥ త్రిజగత్సేవన మూలమంత్రము భవా - ర్తిం బాపు దివ్యౌషధం

బజ రుద్రామర నిత్యపూజితము శ్రే - యఃపాఠి హర్యంబు భ

క్త జన శ్రేణీకిఁ దారకంబు నిగమాం - త జ్ఞాన వేద్యంబు తా

భజియింపంగల రామ నామ మెద నొ - వ్వంగాంచె నేత్రద్వయిఁ. ౨౮౪

మ॥ గృహిధర్మంబుల వీడి కావలకుఁ గో - ర్క వచ్చు ధీరుండు ని

ర్వహాణీయంబయి త్తత్త్వంశమునకుఁ - రాణింపు సద్ధర్మ సం

గ్రహ కార్యంబుల నాకునై విడిచి యీ - రాముండు జన్మింపఁగా

గ్రహరాడ్వంశము దుష్టమయ్యెనని వీఁ - క న్నాన చెందె న్నగఁ ౨౮౫

సీ॥ పరఁగ నగాధ జం - బాల పటల మగ్న, మగు గజరాజంబు - పగిదినున్న

వాలి సిగ్గున మణి - జాల సంశోభిత, శీరక యుతమగు - శిరమువంచు

సవ్వ నాలోచించు - నరవరేణ్యుల కిది, ధర్మ మేమో యని - తలఁచి తలరుఁ

బ్రాణికోటికిఁ బ్రభు - వగు రాముఁడే సీతి, దప్పిన జనులెట్లు - తలఁగకుండ్రు?

తే॥ మేటి నియతి నాకొఱకె న్నట్టేటఁ గలిపె, ననుచుఁ జింతాకులితుండగు - నతనియెదుట

నిలిచె ధర్మసంస్థాపన - నియతికొఱకు, జగతి నుద్భవించిన రామ - చంద్ర విభుండు.

సీ॥ నీలసీరదమొండు - నీరజ ద్వయముతో, విలసిల్లుచున్నట్టి - పాలుపుదోవఁ

జక్కటి తా శిల్ప - చాతుర్యమున నొందె, సవయవ స్ఫూర్తి నా - నతిశయిల్లఁ

జీఁకటి మ్రాఁకునఁ - జెలఁగు తీవ్రియవోలె, బలు విల్లడమకేల - వెలయుచుండ

క్షత్రియధర్మంబు - నచ్చీలమార్గంబు, క్రమపడ నిల్పంగఁ - గాంతుసేసి

తే॥ ధారణకి దిగినట్టి సౌ - దర్యరాశి, సుగుణరాశి తేజోరాశి - సుకృతరాశి

రామభద్రుని గన్నులా - రంగఁ గాంచి, యేమిచేసితి వని వాలి - యిట్లు లనియె. ౨౮౬

వా లి శ్రీ రా ము ని ని ం ది ం చు ట .

ఉ॥ సత్యము నాభి జాత్యమును - చక్కటిఁ గావఁగఁగోరి ప్రాణ సౌ

గత్యము వీడు పుణ్య కరు ! జానిధి పంక్తిరథేషు పట్టి వీ

- వత్సమలాఘ్యఁడౌ భరతు - నన్నవుగా జనియించితే! స్వఫుల్
సత్యము మీటి ధర్మ మనఁ - జాలుదురే యధికార గర్వలై?
- చ॥ కులము బలంబు విద్యయు న - కుంతిత శౌర్యము లోకరక్షణా
కలిత మహాశయంబు నధి - కారము శీలము సీదు సాత్తులై
వెలయఁగ నన్నియుం దెలిసి - వీటిఁడికై వడి సీగుణాలి ని
వృల మగుటలు వీడువడి - పల్లటమై చనఁజేయ నొప్పునే?.. ౨౯౫
- చ॥ ఇలఁగల రాజధర్మము ది - నేళ కులాఘ్యుల సాత్తుకాదే? ని
ర్మలగుణ ప్రాణతుల్యయును - మైథిలు పెంచిన రాజహంసి వే
ల్పులయెరవోలె సప్రముగఁ - బొందిన జానకీ బాయు మీఁద నీ
వలసిన కార్యపాళి తడఁ - బడ్డవి యేమె యతఁఖ్య సుందరా!. ౨౯౬
- చ॥ దనుజులు కీడునేయఁ గృప - దప్పి కపీంద్రుని త్రుంపుమంచు నా
మనువు వచించెనేమి?మతి - మాలి దయాగుణ మేడవీడి తీ
యనువున నన్ను చంపుటకు - నారసి తెయ్యది యెగ్గుసేవ యి
ప్పని యొసరింప నద్యశము ♦ బ్రాతిగ నేరు భరించువారలో?. ౨౯౭
- ము॥ కరుణావార్ధి! చతుస్సముద్ర పరిఖాం - కంబైన యీధాత్రిపైఁ
బరుగుల్ వాటు ప్లవంగరాజికె కలి - ప్రారంభ మిట్లయ్యేనే?
వరశీలాదులు దుర్బలావళికె యే ♦ ర్పాటయ్యెఁ గాఁబోలు! భూ
వరు లెగ్గునిన నిందగాక యశముకా ♦ బ్రాప్తించునే రాఘవా!. ౨౯౮
- శా॥ నాటం జేసితి వొక్క చిత్రముగి నా ♦ నంగంబునం దండ్రీ యా
పాటక రాజ్యమునీయఁ దమ్మునకు న ♦ ర్వంబిచ్చి యామీఁద నీ
కాటక జేసితి వొక్క చిత్రమును వీఁ ♦ కం బూని కిష్కింధ కీ
చోటక దమ్మున కన్నఁ గూల్చి తిఁక నె ♦ చోచ్చె గల్గు నీ పద్ధతులో?. ౨౯౯
- శా॥ శాంతినిధీ! పరాక్రమ ని ♦ శాలురు చేయు పనుల్ ముగంటిమిక
సంతనగాఁగఁ దెల్పుఁగద! ♦ సత్య సనాతన ధర్మపాళి కా
ద్యంతము నీవ క ర్తవయి ♦ యక్కట నాయెడఁ జేయు కార్య మి
ట్లీతలుగాఁగ, రావణుని ♦ యెగ్గులు వల్కు నెడంబు గల్గునే?. 300
- చ॥ ఇరువురు పోరుచుండ నమ ♦ హృత్థిన్తి దూరముచేసి యొక్కరుం
గరుణను గాంచి వేటొకని ♦ గై తవ మొప్పుఁగ డాఁగి క్రూరమా
శరమున తొమ్ముఁ జేల్చి వడిఁ ♦ జంపుట ధర్మమొ?వేటొకండో?దు
ర్భరతర నిందకు న్నెలవో? ♦ ప్రాజ్ఞులు మెచ్చని పక్షపాతమో?; 301

ఉ॥ కాదిది విక్రమంబు నిధి ♦ కాదు ఋజుత్వము కాదు ద్వేషముం
గాదు భవత్ప్రసాదిత జ ♦ గంబున నా తను వొక్క భారమే?
నీ దయివాఱు సత్కరుణ ♦ నీతియు మాని దురాత్మతంబు పెం
పేద నొనర్చితేల? భువి ♦ నిట్టిది కూడునె నిన్నుబోటికి? 30౨

చ॥ ఇహపర సౌఖ్య పద్ధతుల ♦ నెంచి నను ప్రతిపత్తి నిల్చి వి
గ్రహములఁ దోలి యెల్లర క ♦ ఖండిత లాభము గూర్చు కార్య సం
గ్రహ మది ధర్మము ♦ నిలుపు కార్యముగాకిటు పక్షపాత ము
త్సహనము తోడఁ బూని విప ♦ ధంబున మర్కటుఁ జంపు పెట్టిదో? 303

ఉ॥ చింతిలఁజేసి నీనతిని ♦ చేకొని చన్న సురారిఁ జంప ని
శ్లోతయు వీని సాయము గ్ర ♦ హించితి నందువ యేని దొడ్డదా
దంతి శిరోంతరస్థ పిశి ♦ త గ్రహ లాలస కేసరిం గొనం
జింతిల కేన్లు కాల మృతిఁ ♦ జెందు శశంబును గోరు పెట్టిదో? 30౪

తే॥ జగము వెలిగించు చల్లని ♦ చంద్రునండు, పుట్టుతోడఁ గలంకంబు ♦ పుట్టె ననుచు
రవికులంబునకును నిల్వ ♦ రంబుగాఁగ, నిలుపఁ బోలుఁ గాలువ్యంబు ♦ నీవు పుట్టి. 30౫

తే॥ ఒకఁడు పోరున కహమహా మి ♦ కను పిలువ,వచ్చు నను డాఁగి కూర్చి తఃస్యాత నిచటఁ
దక్కువారి యెదుట నాన ♦ దడవకుండ, నిక్కి మగసంగముంబలె ♦ నిలిచితేమి? 30౬

తే॥ శాస్త్రధర్మముల్ కులవృద్ధ ♦ చరితములును, శీలమును పూని నీవు ర ♦ క్షిఁ పలేక
వాలిఁగూర్చి తంతియ కాదు ♦ ప్రాభవంపు,ధర్మ మర్యాద చెఱిచితి ♦ దారుణముగ.

ఉ॥ నీదగు ధర్మపత్ని నొక ♦ నీచుఁడు దొంగిల మాఱుచేత నిం
పాదిగఁ జేయ కిట్టు లన ♦ యంబు నొనర్చితి నీశరంబు దు
ష్టాదముకాదో? నీవిల శ ♦ రాసన విద్యుల నారితేఱుటశ్
మోదముతో నిరాయుధుల ♦ మ్రుచ్చుగ నేయుటకా? వచింపుమా. 30౭

తే॥ పండ్లు పటపటఁ గొఱుకుచుఁ♦బ్రజ్వరిల్లు, కనుల మిడుఁగుఱు లురలఁగాఁ♦గఠినవాక్కు
లిట్టులాడు వాలిని గని ♦ యెదుట నిలుచు, వీరుడగు రాముఁ డనియె నీవిధముగాఁగ

శ్రీ రా ముఁ డు వా లి కు త్త ర మి చ్చు ట .

సీ॥ మాయావి వెన్నాడి ♦ మడియింప బిలమున, కొంటిమై యేగి రా ♦ కునికిఁజేసి
యీవు పోయిన త్రోవ ♦ నేగ సంసిద్ధుఁడౌ, సుగ్రీవుఁ గని బుధుల్ ♦ చుట్టములుఱు
రాజపు గమ్మని ♦ ప్రార్థింప వినక జ్యేష్ఠుని చంపు దుష్టుని ♦ తునిమి పిదప
నేనునుఁ చచ్చెద ♦ నింతియ యన్నకుఁ, దరువాత రాజ్యంబుఁ ♦ చాల్చు ననిన

తే॥ వారు ప్రాధేయపడుచు ని ధృంధపఱచి, నిష్కలంకుని సుగ్రీవు ధనియత చరితుఁ
బిలుచుకొని పోవఁగా మాటు ధ పలుకలేక, తుదకు నేలికై కాలంబు ధ ద్రోచుచుండ.

సీ॥ మాయావి మాయించి ధ మరలి వచ్చిన నిన్ను, గని సంతసమున వం ధ దనమొనర్చి
బలిముఖుల్ ప్రార్థించి ధ బలవంతమునఁ గట్టు, నీరాజ్య మిదియని ధ నీకు నొనఁగి
నిర్మమత్వంబున ధ నిన్ను వేడినవాని, యెడఁ దప్పులేదని ధ యెఱుఁగు పిదప
శరణు బాధింపకు ధ కరుణఁ జూడుమ యను, తమ్మునిపై నీవు ధ దయను వీడి

తే॥ మన్ననలు గోర మానక ధ మండిపడుచుఁ, ద్రుంపఁ బూనితి వంత జఠోస్మియనుచుఁ
నిటల తట ఘటితాంజలి ధ పుటుఁడు నగుచుఁ, గాల్గఁ బడి బతిమాలినఁ ధ గావవై తి.

సీ॥ భయమొంది పరుగిడు ధ వాడని యెఱిఁగియుఁ, గొంచెమేనియు దయ ధ యుంచవై తి
అవరజం డగుఁగదా ధ యనుచు నక్కటికంబు, పూనక తఱుముట ధ మానవై తి
మునిశాపమున నీవు ధ మొనయని గిరినెక్కు, దనుక వెన్నంటుట ధ తప్పవై తి
పాటువారల వెంటఁ ధ బడుట శూరులకు గ, ర్హితమని సుంతయు ధ నెంచవై తి

తే॥ ప్రేమకృత్యంబు లుత్తమ ధ కృత్యములును, శౌర్యఫలితంబు ప్రాజ్ఞులు ధ చదువుఫలము
నొకఁడు వలచిన నతిఁ గాచియొనఁగు ఫలము, గాక వేతొంటఁ గలుగునేగారవంబు?

చ॥ మదమున వీరధర్మమును ధ మాలిచి దుర్బలుఁ గోపగించుటల్
నదయులు ధర్మదూరమని ధ చాటుదు రొక్కపడంతి భర్తతో
ముదమున నుండ మానమును ధ మూర్ఖత మ్రాల్పుట పాడి వీడుట
గద! యిది గాన కీవు పలు ధ కం గమకించెదె ధర్మి పోలిక? 303

తే॥ పాలుచు ధర్మంబు నై హికా ధ ముష్మికంబు, లిట్టివని పరిశీలించి ధ యెఱుఁగవై తి
వనుజు జీవితేశ్వరిని మ ధ ర్యాదవీడి, పొందినాడ విదియు నీకు ధ బుద్ధి యగునె? 304

తే॥ ప్రాణ మిత్రుండు భానువు ధ త్త్ర)కుండు కాన, నిన్ను చంపితి సంబంధ ధ మొన్న లేని
వారెయైన దుర్బలులగు ధ వారి నీలుఁగు, నీఁగఁజేయుట నామనో ధ నిశ్చయంబు.

క॥ అని సుందరుండగు నన్నుని, వినుతుండనఁ దగవుకాని ధ వెడ పనులం జే
సిన వాలి యిట్టులను మా, కొనరవు నీ వాడు నీతు ధ లొక్కటి యేనిక. 305

సీ॥ మీ కులధర్మముల్ ధ మేటి పతివ్రతా, ధర్మముల్ వానిని ధ దవిలియుండు
ప్రీడాది గుణములు ధ వెలయ నారులకగు, మాంగల్యధారణల్ ధ మాకులేవు
స్వేచ్ఛావిధిగఁగ్రీడ ధ నేయుచుఁ దిరుగ వి, రించియే మాకు వి ధ ధించినాడు
శ్చాచ్ఛాప్రవర్తన ధ మే గాని వేదోక్త, మార్గ సంచరణంబు ధ మాకులేదు

తే॥ వంశ సంగతి వచ్చిన ధ వర గుణములు, మాకు లేవు నేజేయు వ్ర ధ మాద మెదియు
లేదు కనుమన గారవ ధ శిష్ట ఫణితిఁ, బటుకు వాలికి శ్రీరామ ధ భీదుఁ డనియె.

ఉ॥ మీరలు నిర్జరాంశముల ♦ మేదిని బుట్టిన వార లింద్రియ
క్రూరవిశేష దోషముల ♦ గోరిక మీఱ నెఱిగి ప్రాక్తనా
చార నిగూఢ పద్ధతుల ♦ జక్కగ నేర్చిన వారతాటసీ
ధారణి బోల్ప దగ్గ మృగ ♦ ధర్మము సెందిన వార తాచురే? 3౧౮

ఉ॥ హారమునేయువారు జయ ♦ హారము దాల్చినవారు మీర లి
ట్లారయ నింద్రియాళి గల ♦ యంగికి జేరునె ధర్మ మార్గముల్
తీరు పరీక్షచేసి కడ ♦ తేజిన తెల్వికి జెందుగాక యీ
గౌరవ పద్ధతుల్ దెలిసి ♦ కాని పనుల్ పొనరింపఁ బోలునే? 3౧౯

చ॥ మకరము వట్టిలాగ విడు ♦ మార్గము గానక చక్రహస్త! నా
వికలత మాన్పవే యనుచు ♦ వేడిన జ్ఞానఫలంబుచేతనే
యకలుష ముక్తియుగ్మకము ♦ నందిన యా గజరాజుకూడ మీ
మెకముల జాతి యాతఁడె న ♦ మీక్షణ నేయుము శక్రనందనా! 3౨౦

ఉ॥ సంతత ధర్మవృత్తి జన ♦ సమ్మతుడౌటనుగాదె జానకీ
చింతను తీర్చి బూని విల ♦ సిల్లెడు సాహస ధైర్య శౌర్య వి
క్రాంతులఁ జూపి యూపనికి ♦ బ్రాణము లిచ్చిన పెద్దతండ్రి నా
వంత యెఱుంగకుందువె జ ♦ టాయువు నాతఁడు గృధరాజెకా! 3౨౧

చ॥ పరువున మంచిచెడ్డల న్వ ♦ భావ మెఱుంగు విమర్శన స్థితి
బొరయక సంచరించుటయె ♦ మూర్ఖ మృగాదిక లక్షణంబు నీ
వరయని ధర్మపద్ధతు లి ♦ హంబున లేవని నీ వచస్సులే
విరివిగఁ జాటుచుండ నిక ♦ వేటిఁడి చందము లేల యాడఁగక? 3౨౨

తే॥ ఇదియ తగు నిది తగదని ♦ యెఱిగి నీతి, పద్ధతిని నడవని వారిఁ ♦ బశువు లంద్రు
పశువులే యైన సద్ధర్మ ♦ పద్ధతిఁ జన, వేల్పు సమము లొనని ధర్మ ♦ విజ్ఞు లంద్రు. 3౨౩

క॥ కాలునకుఁ గాలుఁడగు శ్రీ, కాలగళుం గొలిచి ఫలము ♦ గంటివి విజయ
శ్రీలం జెలఁగితి కొంటివి, నాలుగు భూతముల బలము ♦ నయ మెఱుంగవోగో? 3౨౪

తే॥ దోషులందును నిమ్నులం ♦ దును గలారు, ధర్మమార్గంబుఁ దప్పక ♦ తరలు వారు
మునులయందును దేవతా ♦ జనులయందుఁ, జెడుగు లొనరించిచింతించు ♦ జడులుగలరు

చ॥ అరయ యథార్థ మిక్కరణి ♦ యాటఁ గులీనులకేని యేరికే
సరవడి మేలు కీడులు న్వ ♦ యంకృత కర్మలఁ బట్టి వచ్చుటే
వరసియు గర్వబుద్ధిని ప ♦ రాంగన శీలము పాడుచేసి తి
టరసిన మూఢచిత్తు లెవ ♦ రెవను నీవలఁ గానవతురే? 3౨౫

చ॥ అని తగు తెల్వీ యబ్బు నటు ♦ లాడిన మాటల నాలకించి రా
ముని గని వాలి యిట్లను న ♦ ముద్ధతి యుద్ధము నేయువేళ నేఁ
గన సముఖమున న్నిలిచి ♦ కాండము నేయక డాఁగి యేయు లే
లన విని లక్ష్మణుండు సము ♦ దంచిత రీతి వచించె వాలితో. 302

ఉ॥ నీయనుజుండు తొల్ల గుణ ♦ నీరనిధిన్ శరణంబు వేడ న
బ్రాయతనేత్రుఁ డంత నెఱి ♦ యాటిన నిన్ను కృతాంతుఁడ్రోలికిన్
బ్రాయక పంపువాడ నని ♦ బాస యొనర్చెను గానఁ బోరిలో
నాయనఁ గాంతువేని శర ♦ ణండువొ యంచు మఱింగె నివ్విధిన్. 30౩

ఉ॥ బాల్యమునుండి సజ్జనుల ♦ పజ్జ శ్రుతి స్మృతి మార్గరీతి సా
కల్యము విన్నవాడగుటఁ ♦ గంజహితాన్వయుఁ డాడు వాక్యముల్
కల్యము తాట సమ్మతిని ♦ గైకొని రామ విభుండు ధర్మ వై
కల్యము సేయఁ డంచుఁ గపి ♦ కాంతుండు మూర్ధము వంచి యిట్లనున్. 30౪

వా లి శ్రీ రా ము ని క్ష మి ం ప వే డు ట.

ఉ॥ తల్లిని పోలి జీవక వి ♦ తానము పట్లను వత్సలత్వముం
గొల్లగఁ బూని ధర్మము న ♦ కుంతిత వీర్యము సద్గుణావళుల్
చెల్లిన నీవు ధర్మపరి ♦ శీలన దృష్టిని చూడ దోషముల్
పెల్లుగ నుండవే? నెనరు ♦ పేర్ని క్షమింపుము రాక్షసాంతకా! 330

చ॥ తెలియని కోఁతియంచు మదిఁ ♦ దేల్చి వెలార్చిన నావచస్సులం
దలఁపకుమయ్య! చింతలిడు ♦ దారుణ జన్మ రుగోషధంబు నీ
సలలిత నామమే కద! వి ♦ శంకటవృత్తి శరంబునెసీ నా
కలఁగ ను పాపి జ్ఞానమను ♦ కంటి నొసంగితి మోక్షదాయకా! 33౧

సీ॥ ముమ్మూర్తులీవె త ♦ న్మూలంబు నీవె పా, పంబును నీవె పు ♦ ణ్యంబు నీవె
శత్రుత్వమును నీవె ♦ మిత్రత్వ మీవె యా, దాసీన్య మీవె కృ ♦ త్నంబు నీవె
త్రిపురారి మున్నగు ♦ దేవత లిచ్చిన, వరములు విఫలమౌ ♦ కరణి, దూసి
యకలంక దార్ధ్యవ ♦ రాక్రమోపేత వ, క్షముఁ దొలచేసి ప్రా ♦ ణములఁ గ్రోలి

తే॥ నట్టి నీతూపు ధర్మంబు ♦ యరమరేల?, హరుండు కొల్చిన వారికి ♦ వరములీగి
నీలన న్నామ సంస్తుతి ♦ నియతి గాదె?, యట్టి నిను గంటి మోక్షంబు ♦ నందుకొంటి.

సీ॥ చరములు నీవ య ♦ చరములు నీవ ను, స్థిరములు నీవ య ♦ స్థిరము లీవ
ఋతువులు నీవ యా ♦ ఋతుఫలంబులు నీవ, విరులందు వాసన ♦ వెలయు లీల
సర్వవస్తువులందు ♦ సమరీతి నుండు వం, తర్కూత్మమగుచు న ♦ త్యప్రకాశ!
నీటిట్టి వాడని ♦ నీగ్గుణాలిదియని, నాజ్ఞానమే యిట్లు ♦ నాకుఁ దెలిపె

తే॥ కాన నక్షయలోక ను ధింబులరుడే? నన్ను వెన్నంటు కర్మముల్ ధిన్ను గాంచు
వఱకె కద! నీదు దండంబు ధి వలసఁ బాసె, నాయఘంబులు నుతివాత్ర! వలిననేత్ర! 333

చ॥ అనుజుండు నన్ను చంపుటకు ధి నై నిను దోడ్కొని వచ్చి యల్ప చిం
తనము గల్గి వాసర ము ధి తంబున నిష్కల రాజ్య భారమున్
బానుపుగఁ బొంది నాకుఁ బరి ధి పూర్తిగ శాశ్వత మోక్షరాజ్యమున్
దనియఁగ నిచ్చె నింతకును ధి తమ్ముని మేలు మఱిండు గల్గునే? 33౪

ఉ॥ సేవకుడైన యేనొకటి ధి త్తమునం దలపోసి వేడెదన్
నావలె నాదుతమ్ముఁ డొక ధి నాడు మధుద్రవ మాని మందుడై
కావర మందునేని నను ధి గ్రచ్చుట నేసిన నారసంబు ను
గ్రీవునిపై వడిం గినిసి ధి కీడ్పడ నేయకుమయ్య! రాఘవా! 33౫

చ॥ మఱియొకమాట రామ విను ధి మా! రవిసందనుఁ గాంచి నీదు సో
దరు లొకవేళ కేలికయి ధి తక్కక భ్రాతృవధంబు సేయు ము
ష్కరుఁడని యాడిరేని తగు ధి చందము కాదని మందలింపు నీ
వరములు పూర్తిచేసి తిఁక ధి వాడును తప్పి చరింపనేర్చునే? 33౬

ఉ॥ వేతాకమేలు నీకు నొద ధి వింపఁగ లేను దశాన్యుఁబట్టి వా
లూరక గట్టిగాఁ దిగిచి ధి లూమముతోఁ గొనితెచ్చి నీకు దై
వాటఁగఁ గాన్కగా నిడెడు ధి భాగ్యము నోచకయుంటి నన్నిటన్
దేఱిన వాయుపుత్తుఁడు ను ధి ధీమణి చాలిన బంటు నీకగున్. 33౭

ఉ॥ శూరుండు నద్గుణాకరుండు ధి సూన్యతవాది మహాశయిండు సా
మీరి భవత్కరం బధిగ ధి మించిన బాణముగాఁ దలంపుమా
సూర కుమారు నీ యవర ధి జంబలెఁ గాంచుము వీరిబోలె నీ
కేరును దోడ్పడం దగు ము ధి హిష్ట బలాధ్యులు లేరు భూస్థలి. 33౮

శా॥ వీరిగొంచు సమస్తదేశముల ను న్నేషించి నీ జానకిం
దేరం గాంచుమ యంచుఁ బల్కి యనుజున్ ధి దీర్ఘంబులౌ బాహులం
జేరం దీసి కుమార! నీకు నుపదే ధి శింపంగఁ దగ్గటి మే
లారం దెల్పెద నాకునై వగవరా ధి దయ్య! సుధీంద్రోత్తమా! 33౯

మ॥ వరవేదంబులు ధర్మశాస్త్రములు ను ధి ర్వుంబున్ దపోధన్యులున్
పరమేష్ఠ్యాదులు తక్కువారలును ను ధి భావించి వాక్రుచ్చు నా
పరమేశుండ కడంక ధర్మమును ని ధి ల్పంగోరియే శత్రు ను
హరణ క్షీడన లాలసంబయిన యిహ్వానంబు చేఁ బాల్కుచున్. 3౪౦

దు॥ విజయంచేసెను రాముడై నిజము నా ♦ విజృంభి లోనమ్ముమా
సుజనల్ ముక్తికి రామనామమును సఁ ♦ శుద్ధాత్ములై నిత్యమున్
భజియింపం గలవారు నీవితని స ♦ త్వం బార్యం గోర స
క్కుజహా లీలను నన్ను గూల్చుటయె సా ♦ క్ష్యం బింక వేయేటికి. ౩౮౧

ము॥ అనివార్యంబగు దుష్టకార్యము లనం ♦ ఖ్యాకంబు మోసంబుతో
దిశముం జేసెడివారలే యయిన ని ♦ ద్వేషంబుతోనై న రా
ముని యస్త్రాహతిఁ గూలువారు విలస ♦ న్ముక్తిన్ భజిత్రెప్పు డా
తని పాదాంబుజ నేవకావలికి ♦ ముక్తత్వంబు సందేహమే? ౩౮౨

ము॥ తన సత్కర్మలై తోడు రా జని కసా ♦ ధ్యంబెద్ది? చూతాడి తిం
దున సాదుం గల సౌఖ్యజాలముల నెం ♦ దు న్నూనత ల్లగి
ఘన లక్ష్మీయుత వక్షు నాజ్ఞయె నదా ♦ కర్తవ్యము చన్య చిం
తనము ల్మాని తలం ధరించి విలస ♦ ద్భాగ్యంబులం బొందుమీ. ౩౮౩

సీ॥ మార్ఖ్యంబు పెనుపారు ♦ మర్కటచేష్ట లు, స్మత్తగుణంబు పూ ♦ ర్ణముగ విడిచి
శ్రీరామవిభుఁ డొన ♦ ర్చిన మహోపకృతి మ, నంబున నిడి సమ ♦ యంబు రాఁగఁ
బ్రాణంబులై న న ♦ ర్పణసేయ జాణుఁగకు, మంచిత గతి ప్రసా ♦ దించు నితని
యాజ్ఞానుసారంబ ♦ యఖిలకార్యంబులు, జరపి దుర్లభ పున ♦ ర్జన్మ రహిత
తే॥ పదవి నొందుము తుచ్చమాప్రాధవంబు, గలిగె ననుచు ను పేక్షింపఁగడఁగకయ్య
నెరసు లొవరినఁ గృపను మఁన్నింపరయ్య, నృపులు ప్రజ్వలితాగ్నిసఁన్నిభులు తండ్రి!

చ॥ అని హితవాక్యముల్ పలికి ♦ యవ్వల రాఘవుఁగాంచి సత్రప్రభా!
యినజాడు రక్షితవ్యఁడు ప ♦ యింబయిఁ దెల్పఁగనేల? యంచు కే
ల్మానసీ నమస్కరించి రవి ♦ పుత్రుని గన్గొని తోడితెమ్ము నీ
తనయుని నంగదాఖ్య ననఁ ♦ దత్ప్రటిఁ దోడ్కొని వచ్చె నాతఁడున్ ౩౮౪

తే॥ అంగద మఱెన్నఁ డెఱుఁగనియంగదుండు, నిండు నెలవోలె వచ్చి కన్పించి యచట
మృదుల సుమశయ్యగా కన్ర ♦ నదమునందు, గాసి పొందిన తండ్రిని ♦ కనులఁగాంచె

అంగదవిలాపము.

సీ॥ రవినిభ కుండల ♦ రాజ ద్వారాంగద, నంగత భుజుడగు ♦ నంగదుండు
ప్రాణవదంబయి ♦ క్రాలు తండ్రినిగాంచి, కన్నుల బాష్పర ♦ క్తమ్ము దొరుఁగ
ననువు దప్పి పడిన ♦ యబ్జ బింబంబుపైఁ, బడునొక నక్షత్ర ♦ భాతిఁ బడుచు
హతండ్రి! నిను గని ♦ యడలక మృత్యువు, డాసెనే? దాని స ♦ డంపఁ దరమె?

తే॥ వాఙ్మనః కర్మపాళి నే ♦ ప్రాణికేని, యెట్టి కీడొనర్పని నీకు ♦ నిట్టిపాలు
తనసె నేమని ప్లలుకుదు? నెందుచొత్తు? నపజయ విధూర! ఘోర భ ♦ ద్రావతార!,

సీ॥ మేకులిడినయట్లు ♦ మేకొని దిక్కుల, మోయు గజంబుల ♦ మొనసి గెలుచు
రావణు హృదయంబు ♦ లావై న యూదోక, వాటమై యందమా ♦ వాలుఁ దలఁచు
నపుడెల్ల దటతట ♦ సదరు నీ మీఁదట, వాని భయంబును ♦ వదలిపోయెఁ
జక్ర వాళముఁ గుల ♦ శైలముల్ నీపాద, హతిఁగల్గు దద్దురు ♦ లందవింక

తే॥ సురలు ప్రార్థించిరేని నీ ♦ కరణి జలధిఁ, జిలికి యమృతంబు నిచ్చువాఁరలును గలరే?
యమరులై రి వారలు సీహాహతుఁడవై తి, హరపదాబ్జాత శీర్షాంక! యగచరేంద్ర!.

తే॥ పలువిధముల నంగదుఁడిట్లు ♦ వనపుచుండ, వత్స!దుఃఖ మొందకుమని ♦ వాలియలమి
నాయనా!చూడు మీ జగ ♦ న్నాయకుండు, చేయు పుణ్యఫలంబిది ♦ చిన్నితనయ!.

చ॥ జగతిని దేహధారులకుఁ ♦ జాపును పుట్టుపు వీడకుండు నా
యగణిత పూర్వ పుణ్య ఫల ♦ మయ్యది యిట్లు రణాంగణంబునం
దెగడని మంచి చాపును వి ♦ ధించె జగంబుల సాక్షిభూతుఁడై
నెగడిన రామమూర్తి కరు ♦ ణించె దసంతన వచ్చి మోక్షమున్. 3౫౦

చ॥ జనకుఁడనై న నా ♦ పలుకు ♦ జార్ప కనుత్తమ మద్విశ్రీయమున్
ఘనమగు లెత్తమిట్లు పద ♦ కంజము ధారణి సోకఁగా శరా
సనమును కేలఁబూని మను ♦ జత్వముఁ దాలించి కన్నుదోయికిం
గనఁబడుచున్న దిందు పుల ♦ కంబులు గ్రమ్మ సమస్కరింపుమా. జీగ.

మ॥ భవరోగంబులఁ బాపు నా ♦ వధము నా ♦ ప్రాణంబులందీసె నం
చవహేలం గమనింపకన్న! రఘురా ♦ మాజ్ఞాను సారంబుగా
బవరం బబ్బిన నీవుఁ దోడ్పడుము న ♦ దృక్కిం దదీయాంఘ్రియు
గృవనేజంబుల శీర్షమం దిడుము న ♦ త్కల్యాణముల్ నీకగున్. 3౫౧

మ॥ అని యిరీతి హితంబు పల్కి తన య ♦ వ్యామోహ మేసారఁ బు
త్రుని గాఢంబుగఁ గొఁగిలించి రఘు వ ♦ ర్యం గాంచి యీ నా సుతున్
దనుజౌఘంబును తూల భారములకున్ ♦ దావాగ్ని నా నొప్పు వా
నిని రక్షింపుము నీదు భారమిది న ♦ న్నిశ్చింతుఁ గావింపుమా. 3౫2

మ॥ అనుచుం బుత్తుని రాముకేల ముదమే ♦ పారంగ నర్పింప వాఁ
డును శ్రీరామ పదాంబుజంబులకుఁ దో ♦ డ్దో మ్రొక్క లోకేశుఁడున్
దన ఖడ్గంబు ననుగ్రహించి శుభవా ♦ స్తం బుత్తమాంగంబుపై
నునిచెన్ వాలియు నెమ్మదింగొనియె దే ♦ వాఘంబు లగ్గింపఁగన్.

ఉ॥ అంతట వాలి యూర్ధ్వగతి ♦ నందఁ గరంబుల పట్టువీడె శ్రీ
కాంతుని సాయకర బురము ♦ గాఢ వీరం భువిజొచ్చి యయ్యుడ

స్వంతములోనఁ దోఁగి గగఁ ♦ నంబున దివ్యుల కల్పహరిముల్
సంతనఁదాల్చి రాఘవు ని ♦ వంగముఁ జేరఁగ వచ్చెఁ గ్రమ్మఱన్. ౩౫౫

౬ పట్టాభిషేకపటలము. (౫౪)

ఉ॥ వాలి మృతిం భజింప రఘు ♦ వర్యుఁ డపార కృపా రసాంబుధిన్
దేలుచు మోక్ష మిచ్చి తన ♦ దివ్యకరంబుల భాను పుత్రాకున్
వాలి కుమారుఁ గొంచు నొక ♦ వంకకు నేగఁ గప్పిండు దార య
వ్వాలి మరించు వార్త విని ♦ వచ్చి యెఱుంగెను వాని మేనిపై ౩౫౬
ము॥ కొప్పురుల్ తీరిన కొండ కొమ్ములకురం ♦ గుల్ గూర్చు సాలిండ్లపై
నపుడే వెల్వడు నెత్తు కుంకుమ రస ♦ వ్యాప్తి బ్రసాదింపఁగాఁ
దిపురుల్లట్టి ముంగురుల్ రుధిర దీ ♦ ప్తి బొంద శౌఖాచరా
ధిపు వక్షంబున వ్రాలె దార పెను సం ♦ దెన్ మించు చందంబునన్. ౩౫౭

సీ॥ అవ్యక్తమధుర వీణాదిక రవముల, రహిఁదీల్చు కంఠస్వ ♦ రంబుతోడ
నేక మనస్కయై ♦ యింకఁ దపించు గ, ద్గదికతో నిట్టూర్పు ♦ గాడ్పుతోడ
రక్త పంకిల శరీ ♦ రంబుతో నేత్రముల్, వర తెడు కన్నీటి ♦ వఱదతోడఁ
గనువారి గుండియల్ ♦ కరఁచి నీరుగఁజేయు, కరుణంబు నించు వాఁకృములతోడ

తే॥ నధిపు మస్తక ముత్సంగ ♦ మందు చేర్చి, దీర్ఘకుంతల జాలంబుఁతినిరి కన్ప
మొగులులోని విభాకరుఁ మొగినిదోఁచు, మోము గని తార యిట్లు భిఁమ్ముచును వగచె

శా॥ నాజీవంబ! మనోధనంబ! గుణమా! నాపాలి సర్వస్వమా!

తేజస్సార్జిత బాహు సంజరమునన్ ♦ దీపించి యేనాఁడు నే
యోజన్ దుఃఖము లెట్టివో యెఱుంగకే ♦ యున్నట్టి యేనిప్పు డీ
నీ జోకం గనఁ జాలకుంటిఁ గద మ ♦ న్నిఁడా! భయం బయ్యడిన్. ౩౫౮

ము॥ అనుకూలప్రియ జీవితేశ్వర! భవ ♦ ద్వ్యత్యస్త ఘోరస్థితిన్
దనుకం గాంచియుఁ బ్రాణముల్ విడని దై ♦ త్యక్ ప్రేమతోఁ బిల్వవా?
నను దుఃఖంబుల పాలు చేసిన నిధి ♦ నాజీవముల్ పోవఁగాఁ
దనువీ మేదిని నిల్చినే? యొకటి చే ♦ తన్ రెండు గావించితే?

శా॥ ప్రాణంబుల్ గొనిపోవుకాలునకు మున్ ♦ వారాన్నిధిం ద్రచ్చి గీ
ర్వాణ స్తామముతోడ నీయవె నుధా ♦ ద్రవ్యంబు? నీవేళ నీ
ప్రాణంబుల్ హరియించి కొంటకును సం ♦ భావించెనే తాను? మ
త్పాణేశా! జముఁ డింతలో మఱచెఁ గ్రూ ♦ రసాస్వాతుడై శ్రేయమున్

ము॥ కళుబంతంబుల కేగి దివ్యసుమముల్ ♦ గైకొంచు సామేన సం
భికఁ బ్రేమంబునఁ దాల్చినట్టి హరు ము ♦ వ్యేభా వినిశ్చంచలం

బకలంకంబగు భక్తిగొల్తు వది నే ♦ డాలస్యముం జేసి యూ
రక యిట్లుండుట పాడియో? దనుజు న ♦ మాడ్గర్వ విధ్వంసనా! 3౬౧

చ॥ వర సుమతల్పమందు మృదు ♦ వస్త్రముపైఁ బభళించు నీవు నేఁ
డిరవుగ వట్టి నేలవయి ♦ నెడ్డియవోలెఁ బరుంటఁ గాంచి దు
ర్భరమగు దుఃఖ తాపముల ♦ వ్రాలుచు నేడ్చెడు నన్నుగాంచి యొ
ప్పరికము నేయునంత యప ♦ పాడి యొనర్చితినేమి నాయకా! 3౬౩

ఉ॥ ఇచ్చట నిన్ను పాసి తపి ♦ యించుచు నుండఁగ నన్ను వీడి నీ
వచ్చట స్వర్గలోకనుఖి ♦ మందుచు సంతసిలంగ నాయమే?
నచ్చిక మీఱఁ బల్కితిని ♦ నా వర జీవము నీవయంచు నా
పొచ్చెనులేని పల్కిపుడు ♦ పొల్లుగ నేల చరింతు నల్ల భా! 3౬౪

ఉ॥ నీమది నే వసించుటలు ♦ నిక్కమయేని రిపుప్రకాండ మీ
భూమిని సన్నగూడఁ బారి ♦ పుచ్చియె యుండును గాడె? నీవిటన్
నామనమందునుండినను ♦ నావలె జీవముతోడ నుందు వి
ట్లేమొకొ రెండు పద్ధతులు ♦ నేర్పడఁ గల్గయ యయ్యె వల్ల భా! 3౬౫

ఉ॥ నీదయచేత నెల్లరము ♦ నిశ్చల జీవిత మొందినార మ
య్యా! దరిఁ జేర్చితంచు విబు ♦ ధాళి కృతజ్ఞత చూపి నిన్ను నా
మోదముతో నెదుర్కొని ప్ర ♦ పుల్ల నిలింప మహిజపుష్పముల్
సాదరవృత్తిఁ జల్లుచును ♦ స్వాగతమిచ్చిరె నీకు వల్ల భా! 3౬౬

చ॥ కలశ పయోధిఁ ద్రచ్చి తెఱ ♦ గంటులకున్ సుధయిచ్చు నీకు ని
మ్ముల వడి డాఁగి నీపయి న ♦ మోఘ శరం బాగి నేసినట్టి మై
థిలి హృదయేశ్వరుండఁ పని ♦ దెల్పి యొసంగఁగ నాజ్ఞయిచ్చుచోఁ
బలువకు నీదు తమ్మునకు ♦ భాగ్యము లన్నియు నీయకుందువే? 3౬౭

ఉ॥ తమ్మునితోడఁ బోరుటకుఁ ♦ దార్కొని యేగడు వేళఁ గూడదం
చొమ్మిక నెల్పితిన్ రఘుకు ♦ లోత్తముఁ డన్నెము లాచరింపఁడం
చిమ్ముగఁ బల్కి నమ్మి యటు ♦ లేగి యుగాంతము చూడఁదగ్గ నీ
విమ్మెయిఁ గూలినాఁడ విక ♦ నన్నఁడు నిన్ను గనంగ నయ్యెడిన్? 3౬౮

ఉ॥ నీవెదిరించి డీకొనిన ♦ నిగ్గులు కాంచన శైలమైన ను
గ్గవడి రాలునన్న నొక ♦ యమ్మెదురై భవదీయ వక్షమున్
వాదిరిఁ జీల్చివైచె నను ♦ పల్కుల నమ్మఁగఁజాల కుంటి ని
ట్టివగఁ జచ్చియుండు ప్లవ ♦ గేశుండు వేటొక వాలియొమ్మో! 3౬౯

మ॥ తనయా! అంగద! నీపితృవృక్షం తొలికా ♦ దా వాలి తమ్ముండనకా.
ఘనసంపూజ్యత నొంది యిప్పుడు పగకా ♦ గార్వణ్యముం బెంచి వా
లిని శ్రీరాము నమోఘు బాణమునఁ గూ ♦ ల్పించెం బ్రభుత్వంబుకై
మన సౌభాగ్య పవిత్ర జీవితము లి ♦ మూడ్కి న్నశించెం గదా? 320

మ॥ పర కష్టంబుల నొషధంబువలెఁ బా ♦ పం జాలు విల్కొండ తా
మరసాక్షుం డొక వీరుండేని యొనరిం ♦ పకారాని దుష్కార్యముకా
జరపె; బెద్దలు వారివారి పనులే ♦ సద్దీతిఁ దద్యోగ్యతల్
ధరజూఁప న్నికపోవలంబు లను న ♦ ర్థంబెన్న వ్యర్థంబాకో! 220

తే॥ అనుచుఁ బరిపరివిధములఁ ♦ బనవి పనవి, సోలినట్టి సంభవమును ♦ చూచినీతి
మంతుండగు హనుమంతుండ ♦ మానవతిని, చెలులతోఁ గొనిపోమ్మని ♦ చెప్పిపంపి

తే॥ అవల వాలి మేనునకుఁ జే ♦ యంగఁదగిన, చరమ కర్మంబు లంగడు ♦ కరముమీఁద
గడఁకఁ జేయించి జరపిన ♦ కార్యమెల్ల, విన్నవించెను శ్రీరామ ♦ విభునియొద్ద. 223

తే॥ దోషనమితి నమూలంబుఁత్తుంగిపోవఁ, జెలఁగు నర్కుండు చరమాద్రిఁజేరుచుండ
నతని బింబ మంతిమదళ ♦ నందినట్టి, యింద్రనందను మొగమట్టు ♦ లెఱునయ్యె. 322

తే॥ రవియుఁ గ్రుంకెను ధీరుడౌ ♦ రామవిభుండ, నీతఁగూర్చి చింతించుచుఁజెంతనొక్క
నెలస్తన న్నవసియించి యా ♦ నిడుదరేయి, యనెడు కడలి నెట్ల యాదిఁమునసె దరిని

చ॥ తనయుండ నాడు రత్ననము ♦ దార కిరీటము దాల్చునంచుఁ ద
జ్జనకుండ చూడవచ్చె నను ♦ చక్కటి భానుండు వేగలేచి యా
పనికి రహించి తోడుపడు ♦ పంకజవాసిని వచ్చిచేర నె
ఱుని కరపాళితోఁ దెజచె ♦ రాజిత పద్మ దళారంబాగికా. 32౬

ఉ॥ అంతఁ గృపానముద్రుండగు ♦ నర్కకులగ్రణి యర్కనూతి క
త్యంత ముదంబుతోడఁ బ్లవ ♦ గాధిప పట్టము శాస్త్రపద్ధతుల్
సాంతముగా రహింప నెల ♦ నంబునఁ గట్టుమ యంచుఁ దెల్ప ధీ
మంతుండు లక్ష్మణుండు హను ♦ మంతుని గాంచి వచించెఁ గ్రచ్చఱకా.

మ॥ అభిషేకం బొనరింపఁగా వలయు దీ ♦ వ్యధృవ్య సామగ్రులకా
రభసం బారఁగ నేకరింపు మన న ♦ ర్వంబయ్యె సిద్ధంబుగా
నభిజి ద్వేళయు డాసె రండనిన మో ♦ దాత్ముండు సౌమిత్రి తా
నభిషేకం బొనరించె భానుజునకుకా ♦ బ్రాంచస్మణీ పీఠపైకా. 32౮

కా॥ కార్యంబుల్ క్రమరీతిఁ దాపనవరుల్ గా ♦ వింపఁగా దేవతా
వర్జుల్ కల్పకనూనముల్ ముదముమ్మె ♦ వ్వింపఁగా వృద్ధు లా

శీర్ష్యక్షంబుగ నక్షతంబు లిడఁగా ♦ శీర్షంబునన్ శీర్షకం
 బార్యక్తేష్ఠఁడు వెట్టె వానరుల క ♦ త్యానంద మాపాదిలన్. 32౯
 చ॥ అవలఁ గిరీటధారియగు ♦ సర్కసుతుండు కుశూహలుండు రా
 ఘువ చరణారవిందముల ♦ గాటపుభక్తి భజింప నాతఁ డు
 త్వవ మలరారఁగా నలమి ♦ సాదర మేదురమైన దీపనల్
 తవిలి వచించి వెండియు ను ♦ దార వచస్సుధ లూర నిట్లనున్. 3౩౦

శ్రీరాముఁడు సుగ్రీవునకు రాజధర్మములు దెలుపుట.

సీ॥ కీశకులాధ్యక్ష ! ♦ కిష్కింధకేగి నీ, కర్తవ్యములను చ ♦ క్కఁగ నెఱింగి
 విధ్యుక్త విధులఁ గా ♦ వించుచు రాచకా, ర్యము లాచరింపు కొ ♦ ఊతలేక
 యంగదుతోఁ గూడి ♦ యానంద జీవిత, మనుభవింపుము పుట్టు ♦ సార్థకముగ
 జ్ఞానధనాధ్యుతా ♦ నచివులతో వీర, వరులగు సైన్యాధి ♦ పతులతోడఁ
 తే॥ బావనంబగు నెయ్యంబు ♦ పాటిలంగ, నలరి కలువవిదుర కృ ♦ త్యములఁ బ్రేమ
 నిలిపి ప్రజలకు నాశ్రయ ♦ ణీయుండవయి, భీకరుడవై గభీరున్ ♦ వెలయు మయ్య.
 సీ॥ ధూమంబుగలచోట ♦ ధూమధ్వజుండుండు, సనువాక్కులో సత్య ♦ మరయుమయ్య
 శత్రుమిత్రులయెడ ♦ సచరీరి మధుర వా, క్యములఁ బ్రసన్నత ♦ నాడుమయ్య
 అమరు లతిశయించి ♦ బ్రమియింపఁదగిన సం, పద్రౌరవంబుఁ గా ♦ పాడుమయ్య
 ముల్లోకములయందు ♦ మూఁడు తెగలవారు, మునులకుం గలరని ♦ మనఁగదయ్య
 తే॥ ఎవరి విషయంబునను క్రౌర్య ♦ మెంచకయ్య, దూషణము లాడినను చెవి ♦ దూర్పకయ్య
 యించి వర్ణాశ్రమములఁ బా ♦ లించుమయ్య, దేవుఁడని ప్రజల్ దలఁప వ ♦ రింపుమయ్య
 తే॥ పరుల కుపకృతి నత్యవా ♦ కాల్పనంబు, పరులధనమునకై యాన ♦ పడమి యనెడు
 పద్ధతులె జగమున గౌర ♦ వంబుగూర్చి, నద్దతిం జేర్చునవి యని ♦ జరగుమయ్య. 3౩౩

ఉ॥ తక్కువవారటంచు ఘన ♦ దర్పముతో నెటువంటివారికిన్
 జుక్కులు గూర్పఁగాఁదగదు ♦ చేటానఁగూర్చును బాల్యచేష్టచే
 నొక్క యవజ్ఞచేసినకద ♦ యొందితి మంథరచేత నింతయున్
 నిక్కము దీని నాత్మ గమ ♦ నించి చరింపుము మిత్రతన్నమా!. 3౩౪

ఉ॥ స్త్రీల నిమిత్తమే జనులు ♦ చేటుల నొందుదురన్న యర్థమున్
 బోల నెఱుంగు మిచ్చిధము ♦ పూర్తిగ నియ్యెడ వాలిచేతలన్
 దేలెను వారి మూలమున ♦ దీఱిని దుఃఖజనాపవాదముల్
 తేలికయున్ ఘటించు నని ♦ తేర్చితి మీయెడ నేల వేఱికన్? 3౩౫

చ॥ ఇతఁడొక నాయకుండె?మన ♦ కేడ్గడ తల్లియుఁ దండ్రి చుట్టమున్
 హితుఁడును గాఁడె యంచు గణి ♦ యింపఁ బ్రజాహిత తత్పరుడవై

ధృతిగొని క్రూరకర్ములను ♦ తెక్కలి వారలబట్టి ధర్మ ప
ద్ధతి చెడకుండఁ గాచుటకు ♦ దండన చేసెద గాక మిత్రమా! ౩౮౬

చ॥ ఋజుమతిఁ జర్చచేయునెడ ♦ నెక్కువ తక్కువ చావు పుట్టుకల్
ప్రజలకుఁ బూర్వకర్మములఁ ♦ బట్టియె వచ్చు నధర్మవృత్తుల
యృజునకునేని జీవిత మ ♦ హావధిఁ గ్రుంచును ధర్మవృత్తమ
క్కజముగఁ బెంచుచుండు నను ♦ గణ్యుల పల్కులు నమ్ము మిత్రమా!

చ॥ కలిమియు లేమియుం గలుగఁ - గారణమానవి పుణ్యపాపముల్
బలితములంచుఁ బల్కుదురు ♦ ప్రాజ్ఞులు పెద్దగ నెచ్చయించి యా
కలిమికి పేతువైన శుభ ♦ కర్మ సమూహము నుజ్జించి లే
ములఁ గలిగించు పాపములఁ ♦ బూని యొనర్చుట మెచ్చుచేతయే? ౩౮౭

మ॥ నృపధర్మావళి యిట్టిదంచు మది ని ♦ రీతిక విచారించి న
త్కృపఁ బాలింపుము కీశరాజ్యమును; ప్రా ♦ వృట్కాలమంతంబుగాఁ
గపిసంఘంబులతోడ నాయెడకు వీఁ ♦ కక రమ్మ పొమ్మన్న నం
తపడక భాస్కరసూతి యిట్టులను నీ ♦ తాహృత్సరోజురుతోక. ౩౮౮

కా॥ చెట్టుల్ చేమలు ద్రోణులున్ వెలయు కి - మ్మింధాద్రి కీశాలి కిం
బట్టె నంచొక పేరె గాని యరయక - న్నర్లంబుతో సామ్యముం
దొట్టుక వైభవ సంపదావళులతో - దుఃఖిమ్ములం దోలి మా
పుట్టుల్ ధన్యముగాఁగ నేవ గొనుమా - పుణ్యాత్మకా! వేడెడక ౩౮౯

చ॥ నిను శరణంబు గోరి మఱి - నీయనుకంపకు భాజనంబులై
నిను పెడఁబాసి భోగముల - నిచ్చలు గోరునె మా హృదబ్జముల్?
జనకజ రోయఁగా నదను - సంధిలు దాడఁ బ్లవంగ పట్టనం
బున వసియింపఁగా వలచి - మ్రొక్కెడు వార మనుగ్రహింపవే. ౩౯౦

చ॥ అనవుడు మందహాస రుచి ♦ రాసనుడై రఘురాముఁ డిట్లనుక
వసులఁ జరించు సువ్రతులు ♦ పార్థివ భోగము లందఁజెల్లునే?
పనిగొని నీవు మమ్ము కడు ♦ భక్తి నపర్యలు సేయుచుండఁ బా
లనముఖ లోటు లేర్పడ వి ♦ లాతి నధర్మము రేకులెత్తదే? ౩౯౧

ఉ॥ కానల సంపఱింతునని ♦ కైక సమక్షమునందు పల్కితిం
గాన పసిరద నొల్ల మహి ♦ కాంతుల కిమ్మగు రాజభానిలో
మాడవలెలరామ యగు - మైథిలిలేమి నలంగు నాకు న
మౌనమిత సౌఖ్యముల్ గలవె ♦ త్కృతలమందు తలంచిఘాతుమా! ౩౯౨

మ॥ తనదారక దనుజుల్ హరింప మదిఁ జిం + తాలేశమున్ లేక య
బ్బిన రాడ్తోగములంది న్నేహితులతో + వేంచేసి యాతిధ్యముల్
గొనుచున్నాడని లోకు లాడుకొను వా + క్కుల్ లోకమున్నంతదాఁ
కను దైవాఱక యంతరంబున నడం + గం బాటునే మిత్రమా! ౩౯౪

మ॥ గృహిధర్మంబులు వీరధర్మములు మూ + రింబోన నల్లాడు నే
మహి నెయ్యుండ్రును గూడి సౌఖ్యముల న + మ్మానించుటల్ రోత;మ
ద్వహిణిం గోల్పడ నేనుచేసిన సుదు + మ్మృత్యంబు లింకంగ ని
స్సృహతోఁ దాపనధర్మవృత్తి వనులం + జింతామతిం బూనెడక ౩౯౫

మ॥ పరిసాలింపఁగఁ దగ్గ కార్యముల నం + భావించి రాజ్యంబుఁ ద
త్సరఁగి జేయుచు నాల్గమానములు వే + దాఁటక మహాసేనతో
వెరవారక నను గాంచ రఘుదియ నా + వేడ్కోలు సుమ్మించు భా
స్కర వంశంబుధి సోఁసుఁడాడ మఱి ప + ల్కకలేక సుగ్రీవుఁడుక. ౩౯౬

మ॥ కనులక బాష్పకణంబు లుబ్బి యురలం + గాకుత్స్థు నాజ్ఞానువ
ర్తనమే శ్రేయముగాఁ దలంచి తదభి + ప్రాయంబు గుర్తించి యా
తని పాదంబు శీరంబుతోఁ దడవి చిం + తావారిధి న్ముగ్ధి లి
బ్బిని గోల్పోయిన వానిలీల నడచెక + వెన్నాడు పాదాలతోక. ౩౯౭

ఉ॥ వాలికుమారుఁడుం గదిసి + వారని భక్తి సమస్కరింప శ్రీ
లోలుఁడు ప్రేమతోఁ దిగిచి + లోభి పసిండిని పోలెఁ జూచి న
స్థీలుఁడ నౌటకుక జనకు + చెన్నున నీవినతండ్రి నెంచి త
త్పాలనలో సహాయుఁడయి + భాసిలుమా యని పల్కి యంతటక. ౩౯౮

ఉ॥ పావనిఁ గాంచి నీవును వి + భాకరనూతికిఁ దోడుగా వనా
టావని పాలనంబు నర + యందగు నన్న సతండు దేవ! మీ
సేవకుఁ డిందయుండఁ గృప + సేయుఁడు దాన్యము సేయుచుండు మీ
కేవిధమైన తక్కువల + నేర్పడనీయక చూచువాఁడనక. ౩౯౯

ఉ॥ రాముఁడుపల్కు గౌరవము + ప్రాజ్ఞత పౌరుష మొందినట్టి రా
టోసిముఁడు తాల్చియుండిన వ + నుంధర వేతాకరాజు పూచ నౌఁ
గాములు గల్గవచ్చు నటు + గాన భవాదృశ బుద్ధిమంతుల
భూమిపు చెంతనున్నఁగద + పోలఁగఁజెల్లును రాచకార్యముల్. ౪౦౦

శా॥ మాన్యుండైన దినేశసూనునకు స్వా + మ్యంబైన ప్రాగ్భర రా
జన్యత్వంబు సీరంబుగా నిలిపి యా + చంద్రబునక వచ్చి సా

జన్యస్ఫూర్తి వహించి నాదగు పనుల్ ♦ సాధింప నీకంటె నా
కన్యలేరిపు డేను గోరిన విధం ♦ బారంగఁ గాచింపుమా!.

రంగ

మ॥ అను శ్రీరాముని గాంచి మారుతియు మీ ♦ యాజ్ఞ ప్తి యిట్లెనచో
నన నేమున్నది కింకరుం డటులె నే ♦ యంగలు వాఁడంచుఁ ద
ద్ధన పాదాబ్జములక భజించి కవులం ♦ గన్నాకు కిష్కింధకుం
జనియెం బిమ్మట వేఱుకొండ కరిగెక ♦ సౌమిత్రితో రాముఁడుక.

రం౨

మ॥ ఇనవంశోద్భవునాజ్ఞఁ బూని కపి లో ♦ కేశుండు కిష్కింధకుం
జని భూభారముఁదాల్చి బాంధవ సుహృ ♦ త్సామంత సేనాపతుల్
తను గొల్వొం జని మాతృభావమున నా ♦ తారం బ్రశంసించి వా
లిని డెందంబునఁ దండ్రిగాఁ దలఁచి పా ♦ లించెం గపివ్రాతముక.

రం౩

శా॥ దిగ్రాజన్యమహోపభోగములతో ♦ దీపించు శాఖాచరుల్
వ్యగ్ర ప్రక్రియ బాంధవావళి లలిక ♦ భాసిల్ల నాజ్ఞావిధుల్
సుగ్రీవాజ్ఞ యటంచు నానుడిగ వి ♦ జ్ఞుల్ పేర్కొనం జేసె నా
సుగ్రీవప్రభుఁ డంగదుండును యువ ♦ క్షోణీశుఁడై యొప్పగక.

రం౪

మ॥ వినుతుల్ సేయఁగ వీలుకాని గుణగం ♦ భీరుండు శ్రీరాముఁ డ
వ్వనముం దాఁటి మతంగమాని నిలయ ♦ ప్రాంత ప్రదేశంబునక
దన తమ్ముం డొనరించు పర్ణ కుటీలోఁ ♦ దాత్పర్య సంయుక్తుఁడై
తన జాయం దలపోయుచుం జరపెఁ ద ♦ త్కాలంబు సౌమిత్రితోక.

రం౫

౭. వర్షర్తు పటలము. (౧౨౧)

ఉ॥ పుత్రడిబొమ్మ చందమునఁ ♦ బొల్పు బెడంగును మించు జానకిక
దత్తపాటుతో నెదక ♦ దక్షిణ దిక్కునకుక రఘూత్తముం
డత్తఱిఁ బంపినట్టి యొక ♦ యర్మిలి కాలరివోలె భాస్కరుం
డు త్రుదిక్కునుండి తగు ♦ నోజను వెల్వడై దక్షిణాశకుక.

రం౬

తే॥ నల్లమబ్బులు ధరయను ♦ మల్లకమున, వారిరాశియక నెయివోసి ♦ మేరువనెడు
వత్తిలోన భాస్వరుని దీ ♦ పము రగిల్చి, కాటుకం గొని పెట్టిన ♦ కరణిఁ దోఁచె. రం౭

క॥ జీమూతంబుల వలనక, వ్యోమము గరకంపు కుతికఁ ♦ బోలి యధికమై
తామసి గప్పెను భాస్కర, ధామంబుల తైత్త్వముడిగి ♦ ధర చల్లారెక.

రం౮

శా॥ నీలాకాశము నంజు చందమున ము ♦ న్నిటించలెక గాటుకం
బోతం దిద్దిన శ్రీల కన్నులవలెక ♦ బొల్పారు కేశంబులం

బోలెన్ నంజుడు దిండ్ర దేహముల చా ♦ డ్దున్ బొంది తచ్చిత్తముం
బోలెన్ జేవలఁ బోలెన్ గారు మొగుభుత్ ♦ మూఁగెన్ జగంబంతటన్. ౪౦౯

మ॥ చిరకాలంబుగ వార్ధి తోయముల వా ♦ సిం గ్రోలు మేఘంబులన్
మొలుపుల్ పుట్టెను నంగరస్థలి విజృం ♦ భింపన్ మదేభంబులన్
ఖర ఖడ్గంబుల వీర బృందములు వ్ర ♦ క్కల్ సేయఁగాఁ దోచు నె
త్తురుతోఁ కూడిన దుర్వ్రణంబులఁ గఱిల్ ♦ తోఁపంగఁ జూపించె నాన్.

తే॥ కారుమొగుభులు భద్రదేభ ♦ కాండమట్లు, గానిపించె గరల్ల తోఁ ♦ గడలిపొంగి
గగనమెల్ల ను వ్యాపించి ♦ గర్జనంబు, లొనరఁజేయు విధంబున ♦ నులుమసాగె. ౪౧౦

తే॥ హరిహరూదుల భూషణో ♦ త్కరములట్లు, కరువలం దగ్గి తరువులఁగాల్చినట్లు
నవ్యధక్కి దిద్దేవతల్ - నవ్వినట్లు, నింగి శంపా పరఁపరల్ ♦ నెగడి మొఱసె. ౪౧౧

తే॥ గగనమను బొగ్గులను వడ ♦ గాలి యనెడి, తిత్తిచే నూఁది వడివడి ♦ దిక్కులనెడు
కమ్మరీండు రగుల్ప నిం ♦ గలములుమియు, కొలిమియననొప్పె మొలుపుతో - జలదచయము

తే॥ పన్నగములు వియోగినుల్ - పరితపింప, నిన మయూఖముల్ కోసి పె - ట్టిన విధాన
నశని జిహ్వలో యన మిట్టి - యతిశయిలై, నిఖలదిక్కుల సౌదామి-నీ వ్రజంబు. ౪౧౨

తే॥ ఒనర విద్యాధరులు నమ - రోర్వియందు, రక్తసిక్త కరాసుల - రమణఁ ద్రిప్పు
రహిఁ బదచ్యుతులై నది - గ్రాజదంతి, ఫాలపట్టికలట్లు శం - పాలి మొఱసె. ౪౧౩

చ॥ అవనిని మోయుచున్న భుజ - గాష్టక మవ్వనిశాంతసీమలన్
దివిరి నభంబు నాకఁ బలు - తేపలు జిహ్వలు చాఁచెనో యనన్
నెవడెను చంచలాలతలు - నీరదముల్ వనజాక్షు మేను నా
మివులుచు నిశ్వసించె నన - మిక్కిలి వీచెను శీత వాయువుల్. ౪౧౪

ఉ॥ పల్లము మిట్ట నాక మఱి ♦ పైయవి క్రిందివి నాక వాన గా
డ్పెల్లడ వీవసాగెను మ ♦ హీధ్రములందును పట్టణంబులన్
బల్లెలఁ గానలన్; గుణము ♦ వంశము యోగ్యత లెక్కపెట్టకే
పల్లవు లిచ్చు రోయికయి ♦ పడ్పుది చాఁచు మనంబుకై వడిన్. ౪౧౫

తే॥ మగలనెడఁబాసి వెతఁజెందు ♦ చిగురుఁబోండ్ల, పొగులుకుచములమాంసపుఁముద్దలనుచు
మ్రొంగవచ్చు భూతంబు ల ♦ నంగ నొప్పి, దారుణంబుగ నడరె నీఁదరలు ధరణి. ౪౧౬

తే॥ ధూళిక్రమ్మి యాశనమునఁ ♦ దోఁచుకతన, మొలుము లడిదంబులంబలెఁ మొఱయుకతన
మొగులు మురజంబుకై వడి ♦ మొరయుకతన, గగన మయ్యెడ రణరంగఁగతినిదోఁచె.

తే॥ జనకజం బాసీకుందు దా ♦ శరధిమీఁద, మారుఁ డరవిరి శర పరం ♦ పతల నేసి
నట్లు సౌదామినులతోడి ♦ యంబుదములు, వర్షధారలఁ గురి నెను వసుధమీఁద, ౪౧౭

చ॥ అడవులఁ గొండలందు సడు ♦ నంబుదధారలు శక్రు వింటితో
విడిచిన బాణరాజవలె ♦ వేగముతోఁ బడె నందునుండి రా
ల్పిడుగులు రేలఁ గొండల వె ♦ లింగెడు మూలికలట్లు కాంతు లు
గ్గడువుగ వీచు రత్నముల ♦ కై వడి రోచులు వీచె నయ్యెడన్. ర ౨౦

ఉ॥ తోరపు వర్షధారలట - దొడ్డు గుండ్రపయిం బడన్ సమి
ద్వీరులు శక్రము తగజ ♦ బృందముపై నిగిడించు సీఁతలన్
తీరున నుండె నాదరువు - తీటఁ గరంగఁగ దొర్లు రాళ్లు త
ద్వారణముల్ రణస్థలి మ - దంబఱు బొర్లిన పోల్కిఁ గన్నడన్. ర ౨౧

ఉ॥ అంబుదముల్ రమాసుతుని - యందమునొందఁగ నింద్రచాప మా
శంబరవైరి చాపమను - చందము నందఁగ వర్షధార పు
ష్పాంబకలీల నొంద గిరు - లందలీ సానువు లొప్పై మన్మథా
క్రొంబుల నొచ్చి విచ్చుచుఁ గ - రంగు వియోగుల మేనులో యనన్.

చ॥ జలజహితాన్వయల్ ప్రబల - శౌగ్యులు కీతులు నొక్కఁజాటచే
బొలిసిరి రావణాదు లని - పూర్ణ మృదంబున వేల్పు లారృటుల్
సలిపిన యట్లు మేఘములు - నందడి గర్జితఁ గల్ప సూనముల్
జలజల రాల్చుకై వడిని - జాణెను దందడి వర్షబిందువుల్. ర ౨౩

తే॥ రావణుడు జానకిం గొని - రయము మీఱ, గగనవీధిని పోవుచో - గలికి మిన్న
కనుల నశ్రువుల్ మిక్కిలి - కార్చినట్టు, లంబుదము లంబుధారల - నవనిగాల్చె.

ఉ॥ రాజ ధరుండు మున్ను త్రపు - రంబులఁ గాల్చిన చిచ్చుటమ్ము నా
రాజులు చంచలాలతలు - రాచిన కుంతము వోలెఁ జ త్రపం
కేజములందు గాఁడి యుడి - కించె వియోగమునొంది కుందు ని
ర్వాజ రుషా పరీతమగు - యశావతసున్ యువక ప్రజంబులన్. ర ౨౪

మ॥ ధన మార్జింపఁగ దూరదేశముల కు - త్సాహంబుతో నేగి గ్ర
ద్దన రాకుండెడు నాథులం గలఁచి వం - తం గ్రమ్మఱం జేయుటన్
ఘన చింతాకులితాత్మతా సతులకుం - గల్యాణదంబైన కా
రును పోల్పంగ వియోగ దుఃఖి ఫణి తా - ర్మ్యుండన్న సంచె తగెన్. ర ౨౫

తే॥ జలధరములు గరిలుచు జలముగురియు, చొకటి నొకటి తాఁకుచునుంట_యొప్పెగొప్ప
కరులు గరించుచు మదము - గార్చు చీర్ష్య, దవిలి పోరు సాగించు చం - దంబునంది.

తే॥ పయర తెమ్మెర నుడిగాలి - వానగాలి, యీదనెడివేళ్లతో వాయు - వేచి పీవ
జలజంబులు బాణవర్షంబుమాడ్కి, ఒడియె దిక్కులుదిక్కులు పోడిచెనఁగ, గ ౨౬

చ॥ సకల జనాని కూతయగు ♦ సంపద పెంపంగ దూరదేశ వ
ర్తకముల కేగు నాయకులు ♦ క్రమ్మట గ్రమ్మట బ్రాణమొందు పొం
దిక నలరారు నాయకల ♦ తీరున వాడిన వృక్షజాల మా
నికను తలిర్చి పూచి నసి ♦ నిండి యెలర్చెను వానకారునక. ౪౩౭

సీ॥ పాటలీ తరువులు ♦ ప్రసవ దూరంబులై, దుఃఖంబు నొందిన ♦ తోయమొప్పు
బ్రేంకణంబులు ప్రస ♦ వించి యిరాజిల్ల, గువలయంబులు కంది ♦ కుందుచుండ
దినకరుండును స్వీయ ♦ తేజో విస్తానుండై, కరములు క్రుంగఁ బే ♦ దతిమి నొంద
సంపద లలరార ♦ సంతృప్తి గొనుపోల్కి, నమ్ములు నెమ్మిమై ♦ నర్తిలంగ
తే॥ తమ్ముడినాడిచన్న బాంధవుల నెదక, వలసియుల్సహరహితులై ♦ యలయుజనుల
మొగిని పికము లడగి మాన ♦ ముద్రఁ బూన, నెనకమెనఁగె నీరామనిదెనలఁ గ్రమ్మి.

మ॥ పలురంగులల బుభరంబులు వెనక ♦ బంగారు రంగారు వ
న్నెలచే గ్రాలు ప్రియాభి నూనములపై ♦ నిండారుటల్ పొల్చె నీ
తొలికారామని నూడ్చి గెల్చె గద యెం ♦ తో మేలు మేలంచు భూ
లలనారత్నము గ్రీష్మ మాంపంగను పె ♦ ల్చుం బాచు కెంగేలనక. ౪౩౮

మ॥ తమ శీర్షంబుల కై వడిం దనరి - నిద్దంబై వళక్షంబునై
భ్రమలం గొల్పెడు నాగలింగ కుసుమ - వ్రాతంబు నీక్షించి న
ర్పములే యంచు భుజంగ బృందము పరి - వ్యంగంబు గావించె బు
ష్పము లామోదము చెందినట్టులె వికా - సం బందె నాకూటమిక. ౪౩౯

ఉ॥ నీమలు గాని నీమలకు - జేరిన నాథులు గీము సేరఁగాఁ
బ్రేముడి మీఱు తత్సతులు - తృప్తి వహింపఁగఁ బెక్కురీతులక
గామునికేళి దేలి తమ - కమ్మున నుమ్మిన తమ్మలో యనక
భూమిని నూపుగింజ పడఁ - బోలక నిండిన వింద్రగోపముల్. ౪౪౦

ఉ॥ నేరెడుపండు దుల్లిపడి - నింగిని తాకెడు నెత్తు వొల్చు న
మేర్పువునుండి బంగరువు - మిక్కిలి తెచ్చెడి నేర తేటనక.
జాతిన వెల్లువల్ నెగడి - సర్జక పుష్పము లారె తేల పూ
ల్లారిచి తెచ్చుచుం గలియఁ - గూడుచుఁ బాతె భయంకరస్థితిక. ౪౪౧

ఉ॥ అందము చందముం బొడవు - నందిన కాండలతోడి మోరటుల్
పొందిక నుల్లసిల్ల దళ - మూలములం బడి యింద్ర గోపముల్
చిందిన తేల పూవులును - చెన్నలరారె ధరిత్రిదేవి సాం
పొందఁగఁ బాడు తేలులకు - నొప్పున నేయు కరంబులో యనక. ౪౪౨

సీ॥ జంజుమ్మనుచుఁజుట్టి - సుడియాడు మధు లిడ్వి, రావంబు కిన్నర - రవముఁజూల
ఘుమఘుమ ధ్వనులతో - ఘూర్ణిల్లు మేఘుగ, ర్జనము మృదంగ ని - స్వనముఁజూలఁ
బురివిచ్చి యాడు సాం - సారయు మయూర నృ, తృంబులు చెలుల న - ర్జనముఁజూలఁ
దాలిపూవులు కంచు - తాళంబులను పోలఁ, బ్రేంకణంబులు దీప - వితతిఁ జూల

తే॥ కాకి కలువలు సభ్యుల - కనులఁ జూల, దేవనభ నాఁగ నా భూమి - తేజసిల్లెఁ
బ్రావృడంబుదజాత వ - ర్షప్రకీర్ణ, శాంత సీర్మల విశ్రాంతి - నదనమగుచు. ౪౩౭

మ॥ సుర పున్నాగ విశిష్ట పర్వతములక - ప్రోతస్విసుల్ జాటు చొ
ప్పరయక జీవులఁ గావ ధాత్రి కరుణా - వ్యాసంగయై మేదిసీ
ధర వక్షోజములందు చేసిన పయో - ధారా ప్రవాహం బనం
బరఁగెక; జీవనదాత్రి భూమియై కదా - బ్రహ్మాండ భండంబునక

సీ॥ కొరిన వారల - కొరిక లొనఁగంగఁ, బ్రత పత్రమునకుఁ - బసిఁడినరులు
వేలనొప్పెడు కంఠంబు వృక్షంబువై ఖరి, తేలతరువు లొప్పెఁ - బూలతోడ
నేవంకఁ గనుగొన్న - నేపారు తుమ్మెద, లొదలతో వెలయు పూ - బాదలు పొదలె
కామ మగ్గలముగాఁ - గ్రాలు మృగంబుల, పరిమళ తరువుల - కొరసికొనుడుఁ

శే॥ గ్రోస్తాంతకస్తురి కంటె - గుబులుకొనఁగ, హరిణు లారసి తమువీడి - యశ్యజాతి
మృగులతోఁ గూడె ననుశంక - నొగిలి యలుక, చెంది చెంతకు రాసక - కుందుచుండె.

మ॥ పతిదూరంబున కేగ వానతజీ నె - వ్వంబొంది దూపిల్లు ప్రో
షిత నాథాత్మక కన్నులట్లు ముకుళిం - చెక వాడి యిందీవర
ప్రతతుల్; నాథుఁడు క్రమృతిల్లఁగ నని - ర్వాచ్యప్రమోదోత్తరం
గిత సుస్వాంత వినుత్స హన రుచులక - గెల్పొందె జాతీ లతల్. ౪౪౦

మ॥ దరి నర్తించు కుశీలవ ప్రభృతి ను - ద్యత్ప్రీతి మున్నించు భూ
వరుమాడ్కిం దరి నాడు నెమ్ములకు నొ - ప్పక హేమమృత్పిండముల్
దరులం ద్రోచెను వెల్పు; లింట నతిథి - దన్పించు సాధ్వీము ఖాం
బురుహ ప్రక్రియ లేచె బంకజము లం - భోదంబు నీక్షింపఁగక. ౪౪౧

మ॥ కందర్పాగమకోవిదుల్ బహుళ సం - ఖ్యాతామిసీ సంగమా
నందం బొందు విధానఁజేరి యభిబృం - దం బన్ని పుష్పంబులం
గ్రండై చిందు రసంబు నొక్క యెడఁ గూ - ర్పంజొచ్చె స్ఫూర్ణద్రవా
నంద శ్రీకర రూపకంబు కవిత - న్నక గూర్చు చందంబునక. ౪౪౨

మ॥ మన రమ్యేక్షల గెల్చి మించు ధరజక - మాయావి మారీచుఁ డీ
మన రూపంబె ధరించి యూపదలు ప్రా - మంజేసి సంతోషముక

మన మీ రాముని మ్రోలఁ జూపుట యనం - భావ్యంబయ్యా నగు న
 న్ముని భావంబు వహించెనో యనఁగ నొ - ప్పక్ష జంక లయ్యుద్రిష్టై. రర౩
 చ|| చిర మెడఁబాయఁ బ్రేమమునఁ - జెల్వల చిత్తము వాడియుండ ని
 ర్భర కృప వచ్చి మోహము భ - రంబుగఁ జేసిన భర్తలం బలెక
 వరటి జలంబు లేనివగు - వాహినులందు రసంబు పొంగ సం
 జరమున వచ్చి చేరినవి - వారక తండములై మరాళముల్. రర౪

శా|| పారావార జలంబు గ్రోలి విను త్రో - వం బోవు మేఘాలితోఁ
 దారామార్గము చేరనేగు బకముల్ - దామోద రోర స్థలిక
 దోరంబై చను తారహారమన ను - త్తుంగోత్తరీయంబనక
 గారామార వెలింగెఁ దక్కినవి చు - క్కల్వోలఁ గన్నట్టఁగన్. రర౫

శా|| కోపాత్ముండు నిరంకుశుండు తపన - ట్తోఁజీశుఁ డేగంగ ని
 క్లేపుండుక నుగుణాభిరాముడగు ప్రా - వృడ్భూపుఁ డేతేర హృ
 త్తాపం బాటి ధరిత్రి మేనఁ బులకల్ - స్తంభించె నా శాడ్వలం
 బేపారెక గనుపండువయ్యె ధరణీ - వృత్తంబు లెందేగినన్. రర౬

మ|| నలువందొట్టి మహాత్ములెల్లరును వి ♦ జ్ఞానేశ్వరుండైన కో
 సలతాజాతృజు దుఃఖముం గని కృపా ♦ సంగాత్ములై జానకిక
 గలయక రోయఁగఁ గన్నులక బహిపి యా ♦ కారింఁచిరో నాఁగ మం
 దల బర్హంబుల విప్పి యాడినవి కా ♦ నక నీలకంఠావళుల్. రర౭

మ|| అరిరక్తార్ద్ర) కృపాణ కుంతధర వీ ♦ రాగ్రేన రోత్సర్జ శీ
 ర్ష రుహ ప్రాక్తన వర్ణముం జెఱుచు రా ♦ జద్రాజ బింబాననా ||
 చరణాలక్తక భంగి నెఱువగు న ♦ బంబుల్ విరాజిల్లెఁ ద
 ద్వార మధ్యంబులఁబోలి పూలతిక లు ♦ త్కంపించె లీలాగతిక. రర౮

మ|| పికరాడ్బృందములార! మిమ్ముబలె త - విం బల్కు నానీత నో
 పికమై గాననసీమలందు దగ న - న్వేషించి తోడ్తొడనక
 బికముల్ సమ్మతి నెల్లదిక్కులను వే - పేర్కొంచుఁ బేర్కొంచుఁ దోఁ
 పిక వేసారి యలంగి కూయిడుట లా - పెంబోలు నీరామనిక. రర౯

చ|| కడిమిడి మేసి లేగ గమి - గంతులు వేయఁగఁ బుట్టక్రోవు లె
 లెడఁబడి బజయె చెదరి - యేపటి మార్జివోలఁ గన్నడక
 గడిమిసుమంబు లుల్లసినీ - కానఁగనయ్యెను వ్రేత లీడి పెక
 గడవలఁ బోయఁ బై కుబికి - కన్నడు పాల నురుంగుకై వడిక రర౧౦

సీ॥ కొండచేరువనేలఁ ♦ గొండగోగులు పూచి, కొఱవత కురుల ఘుం ♦ ఘుమలొనర్చె
సురపొన్న పూవులు ♦ విరిసి బెస్తల యువి, దల కచముల తాన ♦ యలరఁజేసె
బల్లంపునేలల ♦ భాసిల్లు కలువలు, భిల్లుల తలలు వా ♦ సిల్లఁగూర్చె
నద్యో వికస్వర ♦ జాతీ సుమంబులు, వ్రేతల వెండ్రుకల్ ♦ వెలయనొప్పె
తే॥ ఎచ్చుచెచట విచ్చినవిరు ♦ లచ్చటచటి, మానినీ మస్తకముల న ♦ మ్రానమొంది
జనన సాఫల్య మొనరించు ♦ కొనుచునుండె, వాసికెక్కు వారల కిదే ♦ వర్తనంబు.

మ॥ విరిల్కాని కవారిగా శరతతుల్ ♦ వేకూర్చు నీరామనిక
నరసీజాక్షి ప్రసన్నసుందర తరా ♦ స్యస్సూర్తి గాంచంగలే
కురుతాపంబునఁ గ్రుంగి కుండు రఘువ ♦ ర్యుండెట్టులోర్చుం గటా!
ధర నెందే సతిఁ గోలుపోవు జనికీ ♦ దార్కొన్న నెమ్మాదముల్? ౪౫౨

మ॥ అతిదీర్ఘంబగు వానకారడర దై ♦ ర్యంబెల్ల మానీంద్ర సం
తతికేసిం జెడుచుంట తథ్యము సుధా ♦ ధారా నిషిక్త స్ఫుటీ
కృతవాక్యక జనకాత్మజక విడిచి తా ♦ నేకాకెయై కుందు నా
శ్రిత రత్నామణి యేగతిం గడపుఁ బ్రా ♦ వృట్కూల మా కానలోక. ౪౫౩

శ్రీరాముని విరహ సంతాపము.

మ॥ స్ఫురదిందీవరగాత్రుఁ డయ్యెడ మదిక ♦ స్రుక్కుఁ విచారించు దు
ర్భర తాపమునఁ గ్రుంగుఁ గుందు బలన ♦ త్తవ్వంబుల్ దిగంబాఱి ని
వ్వెరపొందుక జలియించు నూర్చు వెత ని ♦ ర్వేదించు నిశ్చేష్టుఁడౌ
ధరసీజాత ముఖాంబుజాతము నిడక ♦ దర్శింతు నొక్కొయనూక. ౪౫౪

మ॥ వనదంబా! వనజాక్షి నాఁచికొని క్ర ♦ వ్యాదుండు బంధించి దాఁ
చిన తావుం దెలిపింపవో? తెలువనీ ♦ చిత్తంబు మైకోదో? జీ
వనసంధాతవు నీకు నాపయిని న ♦ ద్భావంబు పాటిల్లదో?
నను క్రుంగించి హృదబ్జముం ♦ గలఁతువే? న్యాయంబె యిక్కార్యముల్ ?

చ॥ మెఱువనను కొఱపండ్లు గల ♦ మేఘును! సల్లని చాయ గల్గి భీ
కరముగ బొబ్బ వెట్టు చెటఁ ♦ గాంచిన నచ్చటఁ దోచుచుంటి దు
ర్భరమగు క్రూరచేష్టలును ♦ వంచనయుం గల దైత్యరాజి వై
ఖరి గల నీవు ప్రాణములఁ ♦ గైకొనికాని నివృత్తిసెందవో? ౪౫౬

కవిరాజు తరళమృగాక్షి సుధామయవాణి మ ♦ దావళయాన హిమాంశు ముఖక
ధరణి కుమారిని తోడ్కొని వచ్చి వి ♦ తాకును దైన్యము నొందిన నా
కురవుగఁ గూర్చు మనేక సునేత్ర మ ♦ యూరమ! నేను వియోగముచేఁ
గరఁగి కృశించుట గాంభీయుఁ గారుణి ♦ కల్పము పూనమి నాయ మొకో?

ఉ॥ తెమ్మెరతోడఁ జేరుకొని ♦ తేకువ నయ్యది యార్చు భంగి నే
మమ్మున నాడుచుండెడు ను ♦ మ స్రలీ! చెడునంటు బల్మి నా
యమ్ముల గ్రుచ్చి నొంచెదు ధ ♦ రాత్మజ మధ్యము వోలె నాడుచున్
నెమ్మది నున్ననాకు మును ♦ నెమ్మిని గూర్చుట విస్మరింతువే? ౪౪౫

చ తరలను దుమ్ముతంబుల కు ♦ దంచిత సత్కృతు లందు నుండియున్
మరలను మంచిచెడ్డలను ♦ మానుగఁ గాంచెడు తెల్వి నుండియున్
దొరలను సోలితిం జెడితిఁ ♦ దూలితి నన్నియుఁ బోయె బుద్ధియుం
దెరలను సీతఁగూర్చి నను ♦ దేర్పు కురంగమ! పుణ్యమబ్బెడిన్. ౪౪౬

కవిరాజు. మృదుపద జానకి నిష్కలుషాత్మక ♦ మేదిని పుత్రిక యున్నెడ నన్
వదలఁగ సీవు వలంతివె యైన ను ♦ భాసిని వెంటనె యేగవొకో?
సుదతియ నీకును నాయికఁచుకా పరు ♦ నున్ వెడజీవమ! యెంచవొకో?
మదిమది నుండక మాలుమ యంచు ను ♦ మధ్య త్యజింప నుఖంతువొకో?.

తే॥ ప్రసవ సరములు వ్రేలు నా ♦ రగ్వధంబ! కలికి కురులతోఁ బగఁబూను ♦ కతన నన్ను
గలఁచుచుంటి య్యది గుణ ♦ క్రమమె చూడ? నెయ్యమెప్పుడునీకుండునియతులందు?

మ త్త॥ సాంద్ర కోరక దంత సంగతి ♦ సర్పముంబలె జాజియున్
జంద్రుతో మరణార్తిఁ గూర్చుచుఁ ♦ జంపనే తలపెట్టె ని
స్తంద్రుడొ సురవైరి కోపమె ♦ చాలియుండఁగఁ జంపెఁగా
యింద్రకోపమొ యింద్రగోపమొ ♦ యింతియోషముఁ జూపుచున్. ౪౪౭

శా॥ మారీచుండు ధరాత్మజాతను హరిం ♦ పం దగ్గ యాలోచనన్
సారంగాకృతిఁ దాల్చె దొల్లి యిపుడో ♦ చంపం గృతాఁతుండు దు
ర్వార క్రూర గుణాత్మకంబయిన యీ ♦ వాత్యాకృతిం దాల్చె మా
కారాటం బొనఁగూర్చు వారలకుఁ గా ♦ మ్యాకారముల్ గల్గెగా!. ౪౪౮

ఉ॥ క్రూర నిశాచరావధుల ♦ కోపున గరిలు కాల మేఘుడా!
నీరసమొందె రాముడని ♦ నెమ్మినిసీతను తెచ్చి యీయకీ
తీరున మాటి మాటికి వి ♦ దేహ తనూభవ మేని కాంతులన్
బేరిమిఁ జూపి డాచెదవు ♦ వేటిమి చేతలు నీకు నచ్చెనో? ౪౪౯

మానిని॥ ప్రాణము నిల్వఁగ తావు నొసంగక ♦ యంతట నిండిన తాపము నా
ప్రాణములన్ వెలి ద్రోచిన పిమ్మటఁ ♦ బ్రాణము లేని శరీరమునన్
బాణము లేయుట రోత గదా నుమ ♦ బాణ! తొలంగుము తమ్ముడు నీ
ప్రాణము భీయుఁ దదీయ రుషా పరి ♦ పాశ మడంపఁగ లేరెవరున్. ౪౫౦

చ॥ అసమశరా! భవచ్ఛరము ♦ లార్దులపైఁ దెగ నేయఁగా నమం
జనములు కాపు చేవయును ♦ సైర్యము గల్గిన వారిపల్లనే
యసమున వైవఁగాఁ దగుఁ; గృ ♦ తాంతుని యట్లనుకంప లేక నీ
కసి మఱి నాపయిక్ విడువఁ ♦ గా ఫలమబ్బునె? కీర్తి దక్కునే? ౪౬౬

చ॥ అనదృశ దుఃఖ వారినిధి ♦ యందు మునింగిన రాముఁ డివ్విధి
బసచెడి పల్లవంప గుణ ♦ బద్ధుఁడు తమ్ముఁడు కాంచియొర్పు సా
హసము చలింపఁ గేల్మోగిచి ♦ యార్య! యెఱుంగవు నిన్ను నీవు, దు
ర్వ్యసనము కార్యభంజన క ♦ రంబని పల్కుచు వెండి యిట్లనుక్. ౪౬౭

ఉ॥ రామ! శమాభిరామ! గుణ ♦ రాజిత ధామ! యలంగుటెల? నీ
రామని దీర్ఘమైనదని ♦ చూ? దనుజేంద్రుని శౌర్య మెంచియా?
కామిని యున్న తావు వెద ♦ కం గపి సేనలు రావటంచునా?
నీమది గుండ నేమిటికి? ♦ నెవ్వగపాలయి వాడ నేటికి? ౪౬౮

చ॥ శ్రుతులు నశించినన్ బ్రదిలి ♦ సూర్యుఁడు చంద్రుఁడుత్రోవ దప్పినన్
వితత నభంబు భూమియును ♦ వీఁగి విపర్యయ మందినన్ భవ
నృతి చలియింపరాదు కల ♦ నన్ బలు దైత్యుల విక్రమ క్రమ
స్థితులు భవ చ్ఛల దృఢుకుటి ♦ సింగిణి వంగెడు దాఁకనే కదా? ౪౬౯

ఉ॥ మారుతి శౌర్య ధైర్యములు ♦ మానుగ వింటిమి, తక్కువారలున్
వీరులు కీశు లేడు పది ♦ వెల్వలు, పాపములంబలెన్ సదా
తీఱని వీడ వానతటి ♦ దీఱెను, జానకి వచ్చిచేరు నీ
వారట పొందఁగా వలవ ♦ దాఱడి లేదిక నూఱడిల్లుమా. ౪౭౦

ఉ॥ దండకయందు మానులకు ♦ దానవ వారము పేరు మాయ ను
ద్దండతఁ గూల్చి సౌఖ్యములఁ ♦ దార్చెద నంటివి తగ్గయల్లె యా
దుండగులున్ ఘటించిరి ను ♦ దుఃఖము; వారలఁ జంపి దేవతా
తండము నాకవాసము ము ♦ దంబునఁ బొందఁగఁ గీర్తి నిల్పుమా. ౪౭౧

చ॥ పగతురఁ గూల్పఁగా విజయ ♦ భాగ్యము నిన్ను వరించు; రిత్త యీ
పగిదిఁ దపించుటల్ మగల ♦ పద్ధతి గాదు; నుఖంబు దుఃఖమున్
జగతిని సర్వజీవులకు ♦ సాజము; నీవు ప్రయత్న పడ్డచో
నగదని దేదియుం గలదె? ♦ నీమది చింత యదేల? రాఘవా! ౪౭౨

ఉ॥ ఈశ్వరణి హితంబు పది ♦ యించిన తమ్ముని యూఱడింపులన్
శోకము మాని రాఘవుఁడు ♦ శోక వహించెను కొన్నినాఘు ల

శ్రీకడచన్న మీఁద నొక యింద్రము సేసెను గోరుచుట్టుపై
రోకటిపోటు రీతిని దు ధధురమై జడివట్టి క్రమ్మఱు. ౪౨౩

సీ॥ కాసారము లెలర్చె ధూసారము తలిర్చె, దటపట లాడుచుఁ దరగ లురతె
ధరణి వేడిమి తగ్గెఁ దరణి వాడిమి మ్రగ్గె, దిక్కులు నల్లనై టెలియవయ్యె
నెడఁబాటు బరువయ్యెఁ దడఁబాటు గురువయ్యె, పక్షివితతి జతఁ పాయకుండె
లోకంబు శాంతించె ధేకంబులు రుతించె, నీటియెద్దడి యెల్ల సీగిపోయె

తే॥ చాలినంతకు మీఱి వర్షంబు గురిసె, జనులు ఘటికార యంత్రంబు సాయముననె
గడియ లెఱిగిరి రేయిం బ గల్లు మునరి, పెక్కు దినములు జడివట్టి విడిచి కతన

సీ॥ కీరవాణుల వాక్య కీర్తికి సిగ్గిలి, చిలుకలు ధాన్యరా సులను డాఁగె
సుదతుల నుందర రదనంబులకు నోడి, ముత్తెంబులు తరంగ ములను డాఁగె
గలకంతకంతుల కలరవంబుల కోడి, కలకంతములు కుడుం గముల డాఁగె
లంచయానల నడ యందంబులకు నోడి, యంచలు మానస మంద డాఁగె

తే॥ పూల పొన్నలు బంగరు పోకముడిని, విప్పినట్టి పగిదినుండ వెలదు లూఁగు
నుయ్యెలల గాలివలె నేగి యువకహృదయ ములనుక్రాంగించె జలిగాలి, మునరివిసరి.

తే॥ నర్వనంగముల్ విడిచిన సాదులట్లు, కదలకుండు గ్రావంబుల కరణి సామ
జము లహోరాత్రములును వర్షమునఁ దడిసి, నిద్రలేక చలించక నిలిచియుండె.

ము॥ చలిచేఁ గంపిలు హంసలెల్ల నుటజ సానంబుల హోమ వే
దులపై వ్రాలె బలంగికిల్ గుహలలోఁ దూఁగెల్ల బలంగాళి ముం
దల నిల్చెల్ బుషినత్త ముల్ దరులఁ బ్ర త్యాహార యోగసిత్తి
నిలుకర జెందిన మాడ్కి నెల్ల నుఖముల్ సీగంగ నవ్వేళల

లయగ్రావీకజడి వట్టియెడఁమీక కురియంగఁ బెనువాఁకలు కొలంకులుతటాకములు నిం
జోకగొని కామిను లశోకమతి నాడమి వితాకువడి తావులును సోకువడకుండె డ్రెక్
ఆకసము నంటుకొను పోకతరులందు బలు తేకువను కట్టఁబడి టీకు గొనియుండె
శ్రీకర విలాసినులు చేకొనమి నుయ్యెలలు వాకమగు మంచెలును మూఁకవడియుండె

చ॥ మొగలి పాదశ్ల మీఁదఁ గల మోహన దీపక పుష్పరాజి బం
దుగుల విధంబునం బలసి తోరముగా వెలయన్ బకోటముల్
తిగించిన జెక్కల ముడిచి దేహము చాపలమంద నూరికె
మగలను పంపి దూపటిలు మానినులంబలె నొప్పె నయ్యెడన్. ౪౨౪

సీ॥ పలుపలు వన్నెల జల విహంగంబుల, స్వనము మృదంగ ని స్వనముగాఁగ
బహువిధ భృంగ రా వంబులు శాస్త్ర ప, ధృతి నొప్పు సరస గీతములుగాఁగ

కేకుల నృత్య ముఁ నేక విధంబులై, డంబించు భరత నా ఁ ట్యంబుగాఁగ
 నులుముల కులికి బెఁ దరు చూపులం జూచు, సారంగ తతులు వ్రే ఁ డుకులుగాఁగ
 తే॥ వెలయు నుమ లతా వేష్టిత ఁ వేణితోడ, చిగురు టాకుల చేలంబు ఁ చిదులాడ
 నలరు వనదేవతా సభా ఁ నిలయమందు, ముదము దీపించు వేడుకల్ ఁ పొదలుచుండె

చ॥ నకినెల మంచమందు నుమ ఁ శయ్యల ధూపపుఁ దావి క్రమ్మఁగా
 నుకముగఁ దీగఁ కౌనుగల ఁ నుందరులెల్లరు చొక్కుచుండఁగా
 వికచ జలేజ రాజుఁ జలి ఁ వెక్కనమంచుఁ దొలంగి తుమ్మెదల్
 రకముగఁజొచ్చె గంధ తరు ఁ రంధ్రములక నుఖనిద్ర నేయఁగన్. ౪౪౧

ఉ॥ అంచలు కాణయాచియగు ఁ సంబుజ పుష్పములం ద్యజించి వృ
 డ్మించిత వాటిఁ జేరి కొమ ఁ లందు వసంపఁగఁ దావికట్టలన్
 జెంచులు సంచ నించి విర ఁ చించిన మంచెలఁ గప్పకొందుగన్
 జెంచెత లంటసిల్ల నొగిఁ ఁ జేరిరి వెచ్చని హాయి నిద్రకున్. ౪౪౨

ఉ॥ తీవలు ప్రక్కలం బలియ ఁ దీర్ఘములౌ పెను చెట్లక్రింద న
 జ్ఞావుల మేషబృందముల ఁ నారసి నిల్చిరి గొల్ల లొక్కడన్
 త్రోవలుగాని త్రోవలను ఁ దొంగలకై వడి నేగు నా పిశా
 చావలి పడ్లు గిట్టుకొని ఁ యాకలిచేఁ గృశయించె నెల్లడన్. ౪౪౩

ఉ॥ నింగిని మ్రొంగున ట్లడరి ఁ నీరద పంక్తులు బాణవృష్టి భా
 తిం గొని యేవఁ దేనియల ఁ తెట్టెల పట్టులు వ్రేలు కోనలన్
 సంగడిగా వసించు ససి ఁ చాలక డాఁగఁగ నొంటి యొంటి మా
 తంగము లేగఁ బర్వత ని ఁ తంబములం గల కందరాలికిన్. ౪౪౪

ఉ॥ దీటొకయింతలేని గుణ ఁ ధీరుఁడు రాముఁడు వర్ష వేళలోఁ
 గాటుకకంటి తామరన ఁ గంధి నుహసిని ధాత్రిజాతపై
 మాటిన చింతతో నయించు ఁ మార్గము గానక తన్ను చూచుచున్
 మాటికి మాటి కూర్చుచుఁ గు ఁ మారిలి తమ్ముని గాంచి యిట్లనున్.

ఉ॥ పంకజగంధి జానకిని ఁ పాప విచారుఁడు రావణుం డొగిన్
 లంకకుఁ గొంచుఁబోవుతటి ఁ లావటి సోలి పయోధిఁ గూలెనో?
 సుకటమందుచున్ దనుజు ఁ సన్నిధి జీవములం ద్యజించెనో?
 జంకి కృశించుచుం బ్రదుకఁ ఁ జాలెనో? యేగతి నోర్తుఁ దమ్ముఁడా!.. ౪౪౫

చ॥ అరి జన భీకరంబులగు ఁ సస్త్రము లిట్లు నివంగమంద ని
 ధ్వంస గాన దీర్ఘ పుష్ప దృఢ ఁ దోయ్యగళంబు కృశించి పోవ డు

ర్భరమగు దుఃఖ తాపమున ♦ మ్రాలుచు నుండుట నాకు నై జమై
పరంగిన దీటె పోటునకు ♦ వ్రయ్యక యున్నది తొమ్ము తమ్ముడా! ౪౪౭
ఉ॥ జీనువ లించు నీడములఁ ♦ జేరి మిడుంగుఱుఁబుర్వ వెల్లునన్
జానుగ ధర్మచారిణుల ♦ సంగతి హాయిగ నిద్రసేయఁగా
నేనిటఁ దుంట విల్తుఁడు ర ♦ తీసుఁడు పొంచుచు బాధముష్టిచే
సూనశరంబు లేయ మది ♦ స్రుక్కుచు మ్రక్కుచు నుంటి లక్ష్మణా! ౪౪౮

క॥ ఉఱుముల మెఱుములఁ గని పెలు, కుఱు సర్పముభంగిఁ గ్రుంగి ♦ కుందుచునుంటిన్
నెఱసిన కార్యము లేమిని, వెఱపరులు న్నవ్వనుంటి ♦ విజ్ఞాననిధీ! ౪౪౯

చ॥ ఉడుగక యిట్లె వాన పడు ♦ చుండినచోఁ దపియించి జీవమున్
విడిచి దివంబు చేరుటయె ♦ నిక్కము; దైత్యుఁడు దొంగిలించఁగాఁ
బడఁతిని గోలు పోవు నప ♦ వాదము రెండవ జన్మమె త్తినన్
విడివడునో? తపోధనుల ♦ వృత్తి నె వీడునో యేమి? లక్ష్మణా! ౪౫౦

తే॥ ఇచ్చటనె యుండి దైత్యుల యిక్క దెలిసి, కొనఁగఁ జరకాలమేగు నా ♦ పనియెవలదు
విరహవహ్నిచేఁ గ్రాంగి దా ♦ శరథి యీల్లె, ననుటయే నాకు గౌరవమనుచుఁదోఁచె

ము॥ అలినీలాలక విద్రుమోష్ఠి గురు క ♦ మ్రాలాప వై దేహి ని
ర్మల భవ్యాత్మక సాహచర్య గుణ ధ ♦ ర్మశ్రీల మోదించు నే
నిలఁ దామ్రద్రవ వై ఖరిం గురియు ప్రా ♦ వృట్కూల దుశ్శీకరం
బుల గాత్రం బెరియంగఁ దల్లడిలి ము ♦ ప్పం బొందనయ్యంగటా! ౪౫౧

ము॥ పురుషార్థంబుల పొంటె నీ గృహి శిగాఁ ♦ బూఁబోణి వై దేహి భా
స్వకు సాన్నిధ్యము నం దొనంగితిఁ గృపం ♦ బాలించు కొమ్మన్న భూ
వరు సీరధ్వజ ధర్మ నిర్ణయము వి ♦ ధ్వంసంబు గావించు నీ
దురదృష్టాత్మన కున్నె సౌఖ్యముల పొం ♦ దుం దమ్ముడా! చెప్పుమా!

ఉ॥ ఉఱుట పల్కఁగా ననుజుఁ ♦ డుండ వియోగభరంబు నోర్చి పై
నూఱడ నేను నమ్మతిలి ♦ యుండఁగ జానకీ యిందు వచ్చి నా
కూఱటగాఁ గనంబడునె? ♦ యుత్కట దుఃఖము నాసిరిల్ల నా
కూఱట గొల్పలేరు మఱి ♦ యొక్కరు దీనికి నంతమేదియో? ౪౫౨

ము॥ శితభల్లంబుల బ్రహ్మలోకము మొదల్ ♦ చీకాకు గావించి నం
గత రోషంబున సర్వలోకముల వీఁ ♦ కం గూల్చి దిక్పాలక
ప్రళయిదొట్టి, సుపర్వ రాక్షస సర ♦ వ్రాతంబులన్ మాడ్చి ని
రతి గావించిన గాక కాంచగలనే ♦ కల్యాణి నా జానకీ? ౪౫౩

ము॥ ఘనగర్జనమశింజనీకృతరవా • క్రాంతాప్తదిజ్జుండలా!

ఘన రోషంబున నీ ప్రసంచ లయమున్ • గావింప కిట్లుంట ధ
ర్మ నిబద్ధ స్థితిగావె? దానవ నుర • వ్రాతంబు లొక్కండయై
యనిలో నన్నెదిరించి నిల్వంగలవే • ప్రాణాలతో? లక్ష్యణా! ౪౯౬

ము॥ అన సౌమిత్రి వచించు నార్య! కడత్రో • యం బూని యున్నట్టి నా
ల్గు నెలల్ వోయె శరత్తు వచ్చినది ర • క్షోణాథుఁ డెవోట నీ
వనితారత్నముఁ దాచెనో? బలిముఖ • వ్రాతంబు వేరోయఁగా
ననువౌ కాలము డాసె మానుమిక నీ • యారాటముల్ రాఘవా! ౪౯౭

లయగ్రాక్షీరజలరాశింగనియూరకయ తెమ్మనిన, మాటుపలుకాడుటకు • నేరకయతానే
తేర రహినుండ వెర • వార నటు లానయిడ, కోరిమిని మందరమునార భరియించెన్
వీరులగు వేల్పుల సు•రారులను చేర్చికొని, వారకమథించియె చొ • కారమగు వెన్న
శ్రీరమణిఁ జెప్పె హరి • ధారణిని కార్యములు, తేరకు ఫలింపవువెతారపడకున్నన్

ము॥ తన సంకల్ప వికల్ప మాత్రమున భూ • త్రక్షేణితో లోకముల్
తనియంజేసి హరించు శక్తిగల ని • త్య శ్రీనిధుం డెప్పుడున్
ఘనచక్రాచులఁ బూనియే దనుజులం • గారించి లోకత్రయం
బుచు రక్షించుచునున్నవాఁ డిదిగదా • ముఖ్యంబు మాన్యాలికిన్ ౫౦౦

చ॥ త్రిపురములన్ దహింప మదిఁ • దేకువఁ జేసిన శూలి యోచనల్
తపము నుదాత్త యత్నము ను • దంచిత యానముఁ దక్కు దివ్యమా
నుపకరణంబులున్ వినఁగ • నూహ మొనర్ప మతింప శక్యమే?
తపనకులాగ్రగణ్య! ఘన • ధర్మ శరణ్య! తలంచి చూడుమా. ౫౦౧

తే॥ పలు తెఱంగులఁ బలుమఱుఁప్రాణహితులఁ, తోడ నాలోచనముచేసి, తోడుగొనుచుఁ
బోవఁదగు నదనుఁ బోయి • పోరోసర్ప, జయము చేకులు ననుటకు • శంకలే?

చ॥ నిలువర మొందఁగా ధరణి • నిర్మల ధర్మము నిల్పఁబూని రా
కలిమిఁ ద్యజించి కానఁ గడ • గండ్లు గడించిన నీకుఁగాక యా
పలువలు రేయిద్రిమ్మరులు • పాపహితాత్ములు క్రూరచేష్టలే
చెలువని యెంచినట్టి దృఢ • చిత్తులు వారికిఁ గీర్తి యబ్బునే? ౫౦౨

ఉ॥ పావని ధాత్రిపుత్రి పశు • బాములు బాములనొంద సౌఖ్యమో
దావలి నొందు; నీకుఁ గల • యాఱిడి యాఱిడివోవు; నిచ్చులున్
దేవ మునీంద్ర సంతతి ప • దింబది సారులు వేడ వారి ర
తావధి నిర్వహించు ఘన • కౌ యపవాదులు! రాజవల్లభా! ౫౦౩

ఉ॥ తమ్ముఁ డిటుల్ వచింప నవి ♦ తథ్యముగా మది నిశ్చయించి శాం
తమ్ము వహించె వర్షముతు ♦ దర్పము తగ్గ శరన్మహంబు మొ
త్తమ్ముగ లేచె నోజగొని ♦ భారణి వంశ పరంపరాత్మవి
త్తమ్ముగఁ గాదె? స్త్రీలకు స్వ ♦ తంత్ర దశల్ గలవే జగంబునకా? ౫౦౪

శరత్కాల వర్ణనము

ఉ॥ కొంకొక యించుకంత మదిఁ ♦ గూర్పక యర్థుల కిచ్చియిచ్చి కూ
లంకవ లట్లు రిక్తత న ♦ లంగెడుచో నొక యర్థి రాంగ ల
జ్జా కురితానవంబు తెల ♦ యైన శ్రావణగునఁ గాలమేఘముల్
బింకము దక్కి ఘోషములు ♦ వీరంగ వెల్లన యయ్యె సయ్యోడక ౫౦౫

ఉ॥ మేదిని మేలుకీ శ్లధిగ ♦ మింపఁగఁ దెల్పు శ్రుతుల్ పఠించి క
ర్మామల పద్ధతుల్ తగు ఘ ♦ లావళి శీలన చేసిచేసి జ్ఞా
నోదయ మొందునంత నడి ♦ యొందు నవిద్యవిధిక శరత్సమా.
సాదనవేళ నంధతమ ♦ నంబు పలాయన మొందె మబ్బుతోక. ౫౦౬

శా॥ వీరశ్రేష్ఠు లొసర్చుచుండిన నవి ♦ ద్వృత్తంబు శాంతించుచో
భేరీ ధ్వానములంబలెక జలద గం ♦ భీర ధ్వనుల్ శాంతిలెక
నారాచంబులఁబోలె దుంపురుల వి ♦ న్నాణంబులుక శాంతిలెక
నారాజీ యుండు దాఁగినక్రియక ♦ జాబాందె శంపా లతల్. ౫౦౭

తే॥ గిరుల చఱియల దరులఁ గొ ♦ ప్పరములందు, వజ్రులొడ్డిన సెలయేల్ల ♦ వట్టిపోయె
నత్తఱిం గొండ లుత్తరీ ♦ యంబు సంత, రీయముం గట్టిపడిన ♦ రీతిగ్రాతె. ౫౦౮

తే॥ జలదములు సర్వతోపరి ♦ తలములందు, వ్రాలి కురియ నాకనఁ గుని ♦ ర్మలీనమగుచు
న్యాయపథమునఁ గూర్చి న ♦ న్మార్గవృత్తి, వ్యయముచేయు ఘనుని కల్కివలెవెలింగె

మ॥ మద మాతంగ సమాజముల్ బెరయు సా ♦ మ్యంబంది జీమాతముల్
చదలం దెల్లడఁ గ్రమ్మియుండి తెర వ ♦ వ్రుం బూడ్చు విన్నాణమై
యొందుఁగంబాఱఁగ నర్తకీ వదన బిం ♦ బోన్మేషముంబోలె నొ
ప్పిదమై వెల్వడి వెల్లఁ జంద్రుఁడు నభో ♦ వీధిక మహాల్లాసుండై. ౫౧౦

చ॥ పసిమి కడాని రంగుగల ♦ వాలుగకంటుల గబ్బిగుబ్బలక
నసిగ నలంది తెమ్మగొను ♦ చందన పంకము లాఱిపోవఁగా
శ్వసనుఁడు పుష్పితా తతుల ♦ పైఁబడి నీరములాడి నొడియుక
మిసికినఁ దాఁకుడొందునని ♦ మెల్లన మెల్లన వీచె హాయిగక ౫౧౧

తే॥ దాశరథి చింత దొలఁగింపఁ ♦ దగినయదను, దొరకె మేమును జనకజ, సరణిసేగు
భారమని పోవుక్రియ దివి ♦ బారుగట్టి, నలువతేజలు నలు వలం ♦ కులకా బాతె

కవిరాజః శైలిపుట సీరము సాధుతపస్వులఁ ♦ చిత్తములంబలె నిర్మలమై
పరఁగెను తూలముపై నిడుమా యని ♦ పల్కిన మాత్రనఁ బొక్కులు ని
బ్బరముగ లేచెడు లే యడుగుల్ గల ♦ పాయపుఁ జెల్వల కాటుకరం
గొరసెడు కన్నుల కై వడి నందలి - యల్పులు మిక్కిలి మిట్టివడెన్ ౫౩

చ॥ ముదిరిన పంకజంబు లొక ♦ మూలకు వ్రాలి చిరాకు నొంది యొ
ప్పదము తొలంగు కామినుల ♦ వేద మొగంబులఁ బోలియుండె న
ల్లదనము నొందు పూవులఁ జె ♦ లంగి వెలింగెడి నీరుపిప్పలుల్
చిదియఁగఁ బీల్చుగా వెలయు - చెల్వల యోషము వోలె రాజితే ౫౪

నీ॥ పిన్నబాలకు లొజ్జ - నన్నిధి నాతని, బెత్తంబునకు లొంగి - భీతితోడఁ
బలువిధంబులు గల - పాఠముల్ గొంతెత్తి, యఱచుచు నుండెడి - తెఱఁగుదోష
వర్తరువునయందు ♦ పరిపరి తెరువుల, బెకబెక లాడెడు ♦ భేకనికర
మా శరత్సమయాన ♦ నంతటఁ దమతమ, కలకలంబులు మాని ♦ పలుకకుండె

తే॥ తమ వచోనై పుణికిఁగౌరవమును ఫలము, గొఱలకుండు నదన్నులఁగ్రుక్కుమిక్కు
మనక మానమే భూషణ ♦ మనుచునుండు, చతురులగు బుద్ధిమంతుల ♦ చందమమర

తే॥ వాన వెలిసిన యంతట ♦ బర్హములను, ముడుచుకొని విసుగున దుఃఖి ♦ మును భజించి
నెమలి గుంపు లెల్లద ధర ♦ ణీకుమారి, చందమునఁ జిత్రతోఁగూడి ♦ కుందుచుండె.

చ॥ జలనిధి వీచికా కరము ♦ చాచి జలంబను వల్చి నీడ్చి ప
త్నులఁ గవఁ గూడ లొగిక్కును ♦ తోయమునఁ గనుపట్టె; వాహినుల్
పొలుపుగ భర్తతోఁ గలిసి ♦ పూర్ణసుఖంబులఁ దేలి మోదముం
డెలువఁగ నవ్వెనో యనఁగఁ ♦ దేలెను ముత్తైము లంతటంతటన్. ౫౮

చ॥ ఎడయికిచే బడంతుక ల ♦ హీన మనోహర వర్ణమొందు న
వ్వడువున నద్విధుల్ వినెడు ♦ భక్తులపోలికఁ బోతఁడ్రూఁకులం
దడరి రహించునట్టి గెల ♦ లచ్చత రీతిగఁ బైడి వన్నియం
బడసెఁ గ్రమంబుగా జనుల ♦ భావన హెచ్చుగై వడిక్ వడిక్. ౫౯

తే॥ చాలకాలంబు నీటనే ♦ గ్రాలుచుంటఁ, జలికి నోర్వక లేయెండ ♦ చిలుకునట్లు
తటములం జేరి నుఖముగాఁదనిసి కూర్చె, నక్ర సంఘంబు లందందు ♦ వక్రగతుల.

తే॥ కొనరి మాటాడు చిలుకల ♦ కొమరు గలిగి, సాలయు తేంట్లను నలకలఁసాంపుగలిగి
తలిరు టాకుల చేల యం ♦ దంబు గలిగి, తను లతాంగుల కై వడిఁదనరె లతలు. ౬౦

తే॥ తమవలన నుద్భవించు ముత్యములు స్త్రీల, పలువరునతోడ సామ్యంబుఁపడయకునికి
భారీపొంపుగ గన నాన ♦ వాటి యడును, లోన మునిగె నాశుక్తులు ♦ కాశరావు,

తే॥ పద్మలతలు వర్ణిల నాఁప త్త్రములను, మఱుంగుగొని లోభులంబోలెఁ మఱుంగువడఁగ
ద్యారముల మూసికొని లోనఁ జేరుకొనియె, గర్కటఁబులు కర్కటులతోఁగలసిమెలసి

రా. కిష్కింధా పటలము. (౧౩౯)

ఉ॥ వెన్నెలకాలముం జనఁగ ఁ వీరుఁడు రాముఁడు తమ్ము లక్ష్మణుఁ
గ్రన్ననఁ జూచుచుఁ గడువు ఁ కాలము మీఱియు నింత నిద్రమై
సన్ను దలంపఁ డియ్యెడకు - నర్మిలిరాఁడు కపింద్రుఁ డేమి యీ
మన్నన? యేమిగాఁ దలఁచె ఁ మానసమందు మదించి? తమ్ముడా!

ఉ॥ పొందఁ గడిందొయెన కపి ఁ భూస్థలి నీ పగిదిఁ నుఖంబుగాఁ
బొందియు గౌరవంబు దల ఁ పోయఁడు శీలము జూర్చె ధర్మముఁ
డెందమునఁ గణింపఁడు ప ఁ టివృతఁ జేసిన మేలు నెంచ కి
ట్లొందిన నొందుఁగాక కని ఁ యుఁ మన విక్రమ మింత యెంచఁడో? ౫౨౪

ఉ॥ రాజ్యసుఖంబులఁ మరఁగి ఁ రాఁడు కృతఘ్నుఁడు సౌహృదంబు న
ప్రాజ్యముగాఁ దలంచె జన ఁ పాళికి ధర్మము సత్యమెల్లఁడఁ
భాజ్యముగాఁగనుండ నది ఁ పాసిన పాపిని ధాత్రిఁ గూల్చుటల్
ద్యాజ్యముగాదు వానివృద్ధ ఁ యస్థిర నిశ్చయముఁ గ్రహింపుమా. ౫౨౫

శా॥ ఉగ్రకూరుల సంహరించి ధర ధ ఁ రోష్ణాధారణం జల్పఁ బ్ర
త్యగ్రస్థిత నిశాత సాయక నికా ఁ యంబుండె; దుర్వారుండె
వ్యగ్రుండె మనచెంతనే కలఁడు ప్రే ఁ తాధీశ్వరుం డింకనో
సుగ్రీవా! మిముచంపుశక్తి కలదం ఁ చుగ బల్కుమా ధీరతఁ. ౫౨౬

తే॥ వినముఁబోలు క్రూరులఁ జంప ఁ వొనఁగుగాదు, పుట్టుకఁ వచ్చిపుడుకలఁ బోవుననుట
యైదులో లేని దేబది ఁ యందురాద, యనఁగ నున్న సుగ్రీవున ఁ కానఁ బలుకు ౫౨౭

శా॥ మీ కిష్కింధయు మీప్రజా సుఖములుఁ ఁ మీపాలనా పద్ధతుల్
మీ కల్యాణులు మీరు బంధువులతోఁ మేలొందఁగా నెంచువో
నే కైలాటము లేక రండు కృతఃకూఁ హింపుండు రారేని నా
యీ కోదండ విముక్త ఘోర శర వ ఁ పీనాధృబులై చావుడే. ౫౨౮

మ॥ మనకంటె బలవంతులైన విభులఁ ఁ మాతాకుగాఁ గాంచ నె
న్నిన ముల్లోకములఁ జలాఘ్య లెచటఁ ఁ నీకన్న లేరన్న వ
క్కణయుఁ వారికి నాటునట్లు దెలుపం ఁ గాఁ గోరెడఁ వైశమే
చని యాపీరుల యూహ మెట్టిదియె లె ఁ న్నంగాంచి చర్చింపుమా. ౫౨౯

చ॥ మఱియొకమాట తొట్టతొలి - మన్నన సేతులు నెప్పి యవిధుల్
తెలిసిని గూర్చుకున్న వడిఁ ఁ ద్రెక్కినఁ జూడకు వారి భావముల్.

నెఱపుగ నాకుఁ దెల్పుమని ♦ నీరజనేత్రుఁడు కీర్తి భూషణుం
డుఱపుగ నాడి తమ్ముని న ♦ మున్నత పద్ధతి వీడుకొల్పంగఁ.

౫౩౦

ఉ॥ ఓదలఁబూని యన్నపలు ♦ కాదట మొక్కి యతండు వేదనా
సాదిత వేగుండై తన వి ♦ శాల భుజంబున విల్లు నక్షయ
శ్రీద నిషంగముం జెలఁగఁ ♦ జి త్తమునం దన యన్న పాదముల్
మోదిల నుంచి తాఁ బయన ♦ ముం బొనరించె మహాగ్ర శీఘ్రుండై

శా॥ రామాజ్ఞంగొని లక్ష్మణుండు సుకుమా ♦ రశ్రేష్ఠుఁడేయయ్యు దు
ర్భీమ ప్రోత్థిత వేగుండై మనువు ను ♦ గ్రీవుండు కొంపోవు నీ
మామార్గంబును వీడి యెట్టయెదురా - మ్రాకుల్ ధరితీధర
స్తోమంబుల్ పాడిగాఁగ ద్రొక్క నొక క్రొం ♦ ద్రోవన్ విస్మయించుచున్.

తే॥ అంఘ్రిఘట్టనచే మేరు ♦ వంత లోతు, పర్వతంబులు భూమియుఁ ♦ బల్లు వడియె
నిలను భరియించు దర్శిక ♦ రేంద్రుఁ డపుడు, కన్నులకుఁ బరీక్షింపంగఁ ♦ గానఁబడఁగ.

తే॥ అమితవిక్రముఁడగువారి ♦ యనుజుఁగూర్చి, యరుగు మనుకులతిలకుని ♦ యనుఁగఁ
వేగ మరయ నొప్పెను సాల ♦ భేదసంబు, సేయఁబోయిన శ్రీరామఁసాయకమన ద్రమ్ము

ము॥ ఒకదిజ్ఞాంగము శాబకమ్ము చనఁగా ♦ సూర్పుచ్చుటం గాంచి వే
ఱొక దిజ్ఞాంగము తోడితే నరయ వే ♦ గోద్యుక్తమై యేగు తోఁ
పికతో లక్ష్మణుఁ డేగుచుండఁ గృతముఁ ♦ వేజార్చు సుగ్రీవు చి
ట్టకముఁ రామునివూఁది భక్తియును నె ♦ ట్టం దన్ను బిట్టార్పంగఁ. ౫౩౫

తే॥ పూర్వగిరినుండి పశ్చిమ ♦ భూద్రమునకుఁ, బరము నాజ్ఞచే జను భానుభంగి నార్చు
నాజ్ఞ సామిత్రి ఋశ్యమూ ♦ కాద్రి నుండి, కేశవరుఁ డుండు కిష్కింధ ♦ గిరికి నేగె

తే॥ రామునుండివెల్పుడు బాణఁరాజ మనఁగ, వడిగఁబుశ్యమూకమునుండి ♦ ప్లవగ గిరికి
నేగులక్ష్మణుఁడొప్పె మృగేంద్ర మొండు, కొండ కొండకు లంఘించు ♦ కొమరు దోప

తే॥ ఇట్లు కోపంబుతో వచ్చు ♦ నినకులేశుఁ, గాంచి ప్లవగులు కాలునిగన్న పగిది
గడగడ వడంకి యంగదుఁగాంచి రాము, తమ్ముఁ డరుడెంచె నుగ్ర ♦ విధానననుడు

ఉ॥ పౌరుషవంతుఁడైన రఘు ♦ వర్యుని తమ్ముని రాకకుం గతం
బారయ డాసి డాయక ము ♦ ఖాబ్బ విలక్షణ మూహసేసి ప్రా
గభిర లఘుప్రకారుడయి ♦ పాటి పితృవ్య గృహంబు చొచ్చి యం
ధార వినూత్న భోగముల ♦ నందు కపీశ్వరుఁ గాంచె గ్రక్కునఁ. ౫౩౬

ము॥ పల నిర్మాణ వినుత్న భాస్వదురు ర ♦ త్నసీత విద్యు త్ప్రభా
ఫలన భ్రాంత సురాక్షతారమగు నా ♦ పౌధాగ్ర భాగంబునఁ

గలిత ప్రస్తరమందు తొయ్యలులు రా ♦ కాచంద్రబింబాననల్
లలిఁ బాదంబుల నొత్త నిద్రగొను హే ♦ లాలోల సోనమత్తునిక్. ౫౪౦

శా॥ సుజ్ఞానాఘ్నలు రామలక్ష్మణులు సం ♦ శుద్ధాత్మ లీయంగఁ దా
నాజ్ఞాచక్రముతోడ నానవము నిం ♦ పారంగ సేవించుటక్
బ్రాజత్వంబు దొఱంగువాని విలస ♦ ద్భవ్య ప్రభారాశి న
ర్వజ్జ గ్రావము మేరు భూధర గుహా ♦ బన్నుండెనా నొప్పుచుక్. ౫౪౧

మ॥ లలితామోదక పాటలీ వకుళ క ♦ ల్వారాబ్జ సంఘంబులక్
విలసచ్చందన చర్చులక్ గచభగా ♦ విరూఢిత గంధంబులక్
లలనాచ్ఛాంగ నిశేష వాసనలఁదా ♦ లంకించి మామోదియై
నలువొందం దిరుగాడు గంధవహు నా ♦ నందించు నిద్రాలనుక్. ౫౪౨

మ॥ మధురాలాపలు విద్రుమాధరలు భా ♦ మారత్నముల్ సేయు న
మృధురాలాపములక్ ఫలోష్ఠ సుధలక్ ♦ మందస్మిత జ్యోత్స్నలక్
మధువుం ద్రావి వికారచేష్టలను కా ♦ మంబుక్ మదంబుక్ మనో
మథనంబున్ గురునిద్ర విస్మృతి యన - న్మాంద్యంబు గొన్నాతనిన్. ౫౪౩

ఉ॥ కుండల హార సన్నుకుట ♦ కూట మరీచులు తెల్లమేనిపై
నిండుటచే దినేశ్వర వి ♦ నిర్మల దీధితి పుంజముల్ మహా
ద్దండతఁ బర్వ రాజులు ను ♦ దార మహీధర చక్రవర్తి నా
సుండెడువాని నిద్రగొని ♦ యుండెడు వానిఁ బ్లవంగ వల్లభుక్. ౫౪౪

తే॥ కాంచి తారానుతుండు సమీపించి కేలు,దోయి శిరమునఁ గీలించి ♦ తొడరి మేలు
కొలువ యోచించి హితవాక్యములు శ్రవములఁ, బడఁగ గంభీరరవమునఁ బలికె నిట్లు

మ॥ ఉరుకోపంబు మొగంబునం దెలియ న- త్యుగ్రాతుండై లక్ష్మణుం
డరుడెంచెక్ రభసాతిరేకమున బ్ర - హ్మాండంబె యూటాడఁగాఁ
జరుపందగ్గది యేది? నీదగు నభీ - వృంబిష్ట తెల్లంబుగా
నరయం గోరుచునున్నవారు కపు ల - త్యంతంబు విభ్రాంతులై ౫౪౫

మ॥ కఱ లేకొప్పెడు రాజ్యసంపద బలా - త్కారంబుగా లోఁపఁగాఁ
గొఱలేకుండ సురానవంబులు మతిం - గుంచింపగా దేహముక్
మఱచెక్ మాటయు స్నేహముక్ మఱచె నే - మంబూప్పు దారానుతుం
డుఱిదిం దెల్పిన వాక్యముల్ వినఁగలే - కుండె గవీంద్రుం డటక్. ౫౪౬

మ॥ కలభంబుక్ హరిపోతముం జెనయు నా ♦ కష్టామి షోభిండు గాఁ
గట కార్యంబిట నెంత మొట్ట యుండెనో ♦ గాదంబు దత్తుజ్జంధుక్

లలితాచ్చ ప్రతిభాధ్యుడుం గపికులా ♦ లంకారుడౌ మారుతిం
గలియంగా నగునంచు గ్రమ్మతిలె వే ♦ గన్నూర్తి శోభిల్లగఁ. ౫౪౮

అ॥ హనుమతోడఁ గలిసి ♦ యశనిఁబోలిన కపి, వరులఁ గలిసి మరలి ♦ బయలుదేటి
తల్లి తార యున్న ♦ తత భర్మగేహంబు, చొచ్చె నామెవలనఁ ♦ జొప్పుచరయ. ౫౪౯
తే॥ చేరి జరిగిన వృత్తాంత ♦ మారఁ దెలిపి, భావి కర్తవ్య మేమని ♦ ప్రశ్న సేయఁ
జెడుగుసేసి తప్పికొనఁగఁ ♦ గడఁగినారు, తప్పి త్రొక్కుట గలదె కృతఃపులకును. ౫౫౦

ఉ॥ సేనలఁ గూర్చుకొంచుఁ దను ♦ చేరఁగ రండుని మీకు జానకీ
జాని వచించు నాగడువు ♦ జార్చిన నాయువు జాణు నంచు ము
న్నే నయమారఁ జల్పితి బ ♦ యిం దగినట్లులె విన్నరించుచున్
గాని పథంబుఁ ద్రొక్కితిరి ♦ కాఁగల దేమిఁకఁ గీడు తక్కఁగఁ. ౫౫౧

ఉ॥ వాలి కడింది యాయువు న ♦ వారణరీతి జముండు కైకొనన్
గోల నొకండు తాఁబఱపి ♦ కోరిన రాద్య నిభూతి నిచ్చు నా
భీలగుణండు రాఘవుఁ డు ♦ వేడు యొనర్పఁగఁ దగ్గవాడటే!
మేలును విన్నరించుటలు ♦ మీకె తగుం బలు మాట లేటికే? ౫౫౨

చ॥ తన సహధర్మచారిణి ను ♦ దారుండు రాముండు పాసి కానలన్
ఘనతర చింతఁగుంది తన ♦ కాయముపై వినుగొందుచుండ మీ
రనువుగ భార్యలం గలిసి ♦ యాదట వోవని భోగనంపదల్
గొని పరిమత్తతన్ వికృత ♦ ఘూర్ణ మనస్కుల ర్తతి రేమనన్. ౫౫౩

ఉ॥ తప్పితి రాడి మిక్కిలి కృ ♦ తఘ్నులర్గె తిరి పాప పుంజముల్
గుప్పనఁ జుట్టె బుద్ధులును ♦ కూడని త్రోవలఁ బట్టె జేయఁగా
నిప్పు డొకండు గల్గునె? మ ♦ హిం ద్రులతో నని సేయ నెంచుచోఁ
దప్పక చచ్చువారలని ♦ తార కటూక్తుల మందలింపఁగఁ. ౫౫౪

ఉ॥ కోతులు పాటి గుంపుగొని ♦ కోట కవాటము మూసి స్రస్తర
వ్రాతము వృక్షజాలముఁ గ ♦ వాట బలంబుగఁ బేర్చి మించి తా
నీతలి కేగుదెంచిన న ♦ హింపక మర్దనసేయ వృక్ష సం
జాతము గుండ్లు గుట్టలు న ♦ సంబునఁ దాలించి పొంచి నిల్వఁగఁ. ౫౫౫

ఉ॥ వానరు లా కవాటమును ♦ బంధనసేయుటగాంచి లక్ష్మణుం
దేనియతుల్ స్వరక్షణ వ ♦ హించుటకా? యని కోప సంచల
హృదయఁ దెల్పె యల్పతిగను ♦ స్వయం లక్ష్మ్యము చేసి లక్ష్మీకిం.
దామరమన పుత్ర పద ♦ తామరసంబునఁ ద్రోవఁ దాఁచగఁ. ౫౫౬

ఉ॥ అంతట గోట వాకిలియు ♦ నానికఁ బేర్చిన తాలు అప్పలుకొ
సంతసమైన గోడలును ♦ చయ్యన గూలెఁ బ్రవంగరాజి దా
వంతపడంగ లక్ష్మణుని ♦ పావన పాదము సోకి ఘోర దు
ర్దాంత పురాణు పుంజములు ♦ తాటి సమూలము గూలుకై వడికొ. ౫౫౭

చ॥ బలమగు కోట వాకిలియుఁ ♦ బ్ర సర కుడ్యము లయ్యలంగముల్
సులభముగా రుటంబు చెడి ♦ త్తోభముఁ గూర్చుచు దిక్కుదిక్కులకొ
మలయఁగఁ గాంచి వానర స ♦ మాజము భీతిని తల్లడిల్లుచుకొ
దొలఁగి చనెకొ సరాలు మని ♦ దూరముగాఁ దమ జీవరక్షకై. ౫౫౮

చ॥ మెఱపును మబ్బు లేక తల ♦ మీఱిన హ్రోదినివోలె లక్ష్మణ
స్ఫురదురు పాదతాడనము ♦ సోక నలంగిన కోటగోడ లా
త్తిరవుగఁ గూలఁ గ్రిందఁగల ♦ యోధుల తొమ్ములు మ స్తకంబులుకొ
బరిపరియై యడంగఁ గని ♦ పాటిరి లక్ష్మీనవారు భీతిమై ౫౫౯

చ॥ తెలుపఁ గడింది యైన పెను ♦ దెప్పరమందిన వానరావభుల్
కలఁగి కకాఁకం బఱచి ♦ కాటియఁ గేకలువెట్టఁ బట్నముకొ
జెలువుగ మందరాచలము ♦ చిల్కిన య త్తటి నార్కటించుచుకొ
జలచరరాశితోఁ గలఁగు ♦ సాగరముంబలె బిట్టు ఘూర్ణితకొ. ౫౬౦

ఉ॥ ఈగతివానరుల్ కలఁగి ♦ యిచ్చు తేటంగునఁ బాటి తత్పరికొ
నీఁగి సమీప షర్వత వ ♦ నీ కుహరాంతర భూములకొ వడికొ
డాఁగఁబురంబు దట్టముగ ♦ డాబుగఁ బంబిన భంబు బృందముకొ
నీఁగు నభంబు నా సాగను ♦ నీఁగి బిసోరన నుండె న త్తటికొ. ౫౬౧

ఉ॥ అంతట రాము నానతియె ♦ యాకృతి గొన్న విధాన నూర్మిళా
కాంతుఁడు రాజవీధి ది ♦ గాలునఁ జూచ్చుట చూచి తారతో
మంతస మాడుచున్న కపి ♦ మంత్రులదే యదె వచ్చె వచ్చె వీ
ధ్యంతరముం భజించె నిక ♦ నయ్యెడి దేమని కేక వెట్టఁగకొ. ౫౬౨

ఉ॥ అయ్యెడ నంజనీతనయుఁ ♦ డంగడ మాతను గాంచి తల్లియా
యయ్య మనంబు సూనమున ♦ కన్నను కోమలమాను గాన వెకొ
దియ్యక నీవ యేగి యరు ♦ దెంచెడు వాకిట డెగింపుమా
యియ్యదె చేయఁదగ్గ పని ♦ యివ్వలికిం గనవిచ్చి చూడఁడుకొ. ౫౬౩

చ॥ అనపుడుఁ దార యిట్టును ♦ సంతటి భీతి యదేల? యేనె యా
తనిఁ గని మాటలాడి బెడి ♦ దంబగు కోప వడుగుజే సెదన్

జనుడన వారు దవ్వలకు ♦ జఱ్ఱున నేగిరి పుష్పవేణులొ
వనితలు చుట్టిరా నరిగె ♦ వారక తార యుదార ధీరతన్. ౫౬౪

చ॥ మదగజ నన్ని భుండయిన ♦ మాన్యుడు లక్ష్మణుడంతః గీత రా
ట్పదవిని చొచ్చి యంతిపురి ♦ బంగరు నాకీలిః జేరః బోవ మ
ట్పదముల లాగు నె జమగు ♦ బంధుర వానన గల్గుపెన్నెఱుల్
పొదలు వరాంగనా మణి ప్ర ♦ పుల్ల జలేజ దళాక్షి తారయున్. ౫౬౫

ఉ॥ కాంచిన వారి దిట్టముగఁ ♦ గట్టఁగఁ జాలిన దేహకాంతియుం
బ్రాంచిత చంద్రికా నిభ ద ♦ రస్మితమున్ మఱి కల్లు లేదనం
గాంచిన కాను లేఁగొమరు ♦ గన్న చనుల్ గరువంపు నెన్నడల్
మించిన కన్యకల్ బలసి ♦ మేవడి రాఁ జనె వాలి దారయున్. ౫౬౬

సీ॥ మేనఁదాల్చిన మేటి ♦ మిసిమిపాఱుడా నగల్, విల్లు నమ్ముల వలె ♦ వెలుంగుచుండ
కాలి యుందియును ♦ కౌను మేఖలలును, జేజే నినాదముల్ ♦ నేయుచుండ
పలుపలు తెఱఁగుల ♦ వంగిన ముంగురు, లరిది తెక్కె-బుల ♦ ట్లందగింప
గజైల రవములు ♦ ఘన భేరి న్రూతగఁ, బిఱుదులు మెఱవడి ♦ యరదములుగ
తే॥ బామలువిండ్లుగఁగన్నుల ♦ వమ్ములుగనమరి, యకావతంబనునై న్యమ ♦ య్యనఘనలమఁ,
గినుక వదలి మోమును వంచు ♦ కొనుటెకాక, వారిఁ దేజీచూడఁగనర ♦ వాయిగొనియె.

చ॥ మొగమును వాంచి కార్మకము ♦ భూస్థలి నూని సునిత్రసూతి యా
తగవున సత్తగార్ల పెను ♦ దండున నిల్చిన క్రొత్త యల్లుడెక్
పగిదిని కొంకునొంది నిలు ♦ వం బరిశుద్ధ మయాత్మ తార కో
డిగములు లేని సిగ్గును గ ♦ డించుచు లక్ష్మణుఁ గాంచి యిట్లున్. ౫౬౮

ఉ॥ వీరకుమార! నిష్ఠమెయి ♦ వేయి సమల్ తప మాచరించినన్
మీరలు మమ్ముబోటి గృహ ♦ మేధుల యింద్లకు వత్తురేమి? మీ
శ్రీరమణీయ పాద సర ♦ నీరుహముల్ వహించి మాగృహం
బారఁ బవిత్రమయ్యెఁ బురు ♦ పార్థము లెల్ల లభించె మాకిటన్. ౫౬౯

ఉ॥ సీమహితోగ్రమూర్తిఁ గని ♦ నిల్వక కోఁతులు భీతిచేత ది
క్కా మొగమయ్యె నీకడఁక ♦ కారణ మారయలేము తెల్పవే
రామపదాంబుజంబు లను ♦ రక్తి సతంబు భజించు నీవ యా
స్వామిని యొంటిమై విడిచి ♦ వచ్చితివేల? కుమారన త్రమా! ౫౭౦

కా॥ సద్గీతంబునకంటె నింపయిన వా ♦ చాన్పూర్తిచేఁ దార స
ర్వాంగీణ ప్రళయంబు గూర్చు పగిదిన్ ♦ వాచింప సౌమిత్రి సా

రంగాంకుండు దినంబునక వికలుండౌ ♦ రాణి వెలుంగారు తా
రంగాంచంగ వెనక సుమిత్ర మదికి ♦ రా నొండె బెందుఃఖము ♦ ౫౭౦
ఉ॥ మంగళనూత్రమూడ్చి కుసు ♦ మంబులఁ దాల్చక రత్న భూషిత
స్వంగము వెల్లినొండఁ గల ♦ పంబు లలందుట మాని యున్న తా
రాంగన వాలకంబు గని ♦ యత్తటిఁ దల్లుల యిట్టి దుస్థితుల్
చంగునఁ జిత్తముం దగుల ♦ జాలిని కన్నుల నించె నశ్రువుల్. ౫౭౨

చ॥ ఇటువలె దల్లు లిద్దఱును ♦ హీనదశక భజించియుందు ర
క్కట! యని జాలిఁదూలి కలఁ ♦ కం గొని యేమియుఁ దోచకుండి సం
కటపః ప్రశ్ననేయ నొడి ♦ కంబున నుత్తర మీయఁకుంట యొ
క్కటఁ దగుధర్మ సంగతము ♦ గాదని తారను గాంచి యిట్లనుక. ౫౭౩

చ॥ రనిజుండు మన్ను తాను దన ♦ రాణువతో ధర్మతనూజ నీ
భువి సకలంబు రోసి సతి ♦ పోబడి తెల్పద నంచుఁజెప్పి తా
నవలను రాని కారణము ♦ నారసి రమ్మని పంపు జానకీ
ధవుని యనుజ్ఞ వచ్చితిని ♦ దాని నిజస్థితి దెల్పుమా యనక. ౫౭౪

తార లక్ష్మణుని సమాధానపటచుట.

ఉ॥ పిన్నలు తప్పొనర్చు తఱిఁ ♦ బెద్దలు సైరణ నేయటొప్పు మీ
కన్నను మిన్నలేరు కని ♦ కావ? దినేంద్రనుతుండు దూతలం
బన్నుగ వేటువేటుగను ♦ పంపె భువింగల యెల్ల సేనలక
గన్ననఁ దేర వారలకుఁ ♦ గాచెను గాక కడంక మానెనే? ౫౭౫

ఉ॥ కోతుల గుంపుఁ దెచ్చుటకుఁ ♦ గోట్లకొలందిగ దూతలేగి రా
దూతలు రాఁగలట్టి తఱి ♦ దూరములేదు భవత్పదాంబుజ
ధ్యాతలఁ గాచు కార్యమునఁ ♦ దల్లిని పోలిన మీరు పూర్ణ వి
ఖ్యాత యశుల్ సహింపఁదగు ♦ నట్లు సహించుటె గొప్ప ధర్మమా. ౫౭౬

ఉ॥ తప్పులు సేయకుండు నెడ ♦ దండన కర్దులు గల్గ రీభువిక
దప్పులు లేనివారి యెడఁ ♦ దన్నుటకంటెను తప్పుసైఁచుటల్
గొప్ప యటండ్రు మిత్రులకుఁ ♦ గోరినవెల్ల నొసంగి వానిచే
దప్పొక యించుకైనఁ దమ ♦ తప్పెగదా యని సైఁపఁగాఁదగుక. ౫౭౭

ఉ॥ సత్యమనస్కులై యరిని - చంపి నుఖాస్పదమైన రాజ్యముక
నిత్యముగా నొసంగితిరి - నీరజనేత్రకు మీరుపోరుచోఁ
బ్రత్యయమొప్ప మీకునయి - ప్రాణము లీయరయేని యట్టి సాం
గత్యము నేతిబీటయగుఁ - గాక నిజంబగు సౌహృదంబాకో? ౫౭౮

ఉ॥ ఇమ్మగుమేలు మీవలన - నిచ్చ గడించినవాడె మిమ్మల
క్ష్యమొనరించునేని యధ - మాధముడై చెడు నంతెకాక లో
కమ్మున నెద్దడిం గుడిచి - కష్టము లొంది పరమ్ముచందు ని
త్యమ్మగు సౌఖ్యసంపదలఁ ♦ దన్నికొనుం దసకాలఁ దానుగఁ. ౫౭౯

ఉ॥ మేటి కపీన్రుఁ గూల్చినది ♦ మీశర మొక్కఁడె కాదే? నేడు దై
త్యాటవులం దహింపఁగ న ♦ హాయుడొకం డదియేల మీకు? మీ
బోటిని దాచియున్న నెల ♦ వ్రం దెలుపంగలరే యవశ్య మీ
పాటియొనర్ప నర్హులుభ ♦ నత్పరిచారకు లివ్వనాటకుల్. ౫౮౦

ము॥ అని యింద్రాత్మజుడార తార యను చా ♦ కృత్రేణి నాలించుచో
సనుకంపామతి లక్ష్మణుం డపుడు వ్రీ ♦ డాయత్త చిత్తుండుగాఁ
గనలుక మానెనకాఁ దలంచి ప్రతిభా ♦ గణ్యుండు సామిరి క్ర
న్నన నేతెంచి సుమిత్రనూతి పద కం ♦ జాతంబులక వ్రాలఁగఁ ౫౮౩

ఉ॥ కోపముగల్గినం గృహను ♦ గూర్చెడు లక్ష్మణుఁ డాజనేయు నం
తాపముగాంచి యూఱడిలి ♦ తత్త్వగుణాంచిత నీవు సైతముక
బ్రావు నొనంగు మమ్ము మఱ ♦ వందగునే?యన వాక్యకోవిదుం
డొ పవనాత్మజుండు విను ♦ మా యని తెల్పఁదొడంగె నిన్విధిక. ౫౮౨

ఉ॥ ఓపినపెద్దలక జనకు ♦ నొజ్జను తల్లిని స్త్రీల గోవుఁక
బాపలఁ జంపువారి ఘన ♦ పాపచయంబును పావితంబుచేఁ
బాపఁగవచ్చుఁ గాని యొక ♦ పట్టన మేలును నెన్నరించు నా
పాపుల పాపముల్ తొలఁగఁ ♦ బాచిత మొండు ధరిత్రిక గల్గునే? ౫౮౩

ఉ॥ మీకుఁ బ్లవంగరాజునకు ♦ మేలగు మైత్రి సతంబుగాఁగ నే
నేకవ నాఁడు కూరిచితి ♦ నిప్పుడు నెయ్యము శీర్ణమైనచో
నేకడఁ దప్పి యేగఁగల ♦ మేనును వానరనాథుఁ డంతియే
కాక భవత్సహృత్త్వమునఁగల్గిష మందుట కాదె మా మతుల్? ౫౮౪

ము॥ తొలి జన్మంబున నీభవంబునను నం ♦ తోషంబునం జేయు వ్రా
జులసేవల్ వ్రత దాన ధర్మములు నం ♦ శోభిల్ల మీరూపమై
చెలఁగెం గాకని నమ్మియుందుఁ ద్రిజగ ♦ తేన్మివ్వల్ కృపంజూడుడి
తలి దండించిన బిడ్డ తల్లి పద ప ♦ ద్మంబుల్ వడిం జుట్టదే? ౫౮౫

ము॥ కపిరాజేంద్రుఁడు మిమ్ముగూర్చి మఱవం ♦ గాలేమ జంఘాలురక
గఱి సంఘంబులఁ దేరఁగాఁ బనిచి రా ♦ కం జూచుచున్నాఁడు త

త్కపులేఁరంగఁ దామనంబు గలిగెం ♦ గాకన్యము ల్లునే?
కపియైనం దగవుం ద్యజింప నరకా ♦ క్రాంతుండు గాకుండునే?

౫౮౬

చ॥ తనకడ మేలువొందని యు ♦ దారుండు మేనానరింప వానికై
తన కొదవంగనాతఱిని ♦ తప్పక యాతని శత్రువర్గమున్
జెనసి యెదిర్చి గెల్పుటయొ ♦ చేడ్పడి కయ్యమునందు చచ్చుటో
తన గడియింపఁగాఁ దగిన ♦ ధర్మము వేలొకచేత యుక్తమే?

౫౮౭

ఉ॥ నీనిక నిందు నిల్పుటయు ♦ సీతిఁగలుగును గాదు శత్రులీ
త్రోవ యెఱింగిరేని మన ♦ తోయము ద్రెంపఁగఁ బూనకుండురే?
నీవ యనుగ్రహించిన వ ♦ నేచర రాజ్యరమణ్ సహోదరుణ్
లోపరి కేగుదెంచి యవ ♦ లోక మొనర్తువు గాక రమ్మనణ్.

౫౮౮

చ॥ హనుమని మాటలన్ గొనిన ♦ యూర్జుండు కోపము వీడి రాముచే
దనియ లభించు భోగములఁ ♦ దత్పరతన్ భజించి మత్తుండై
మనమున మిత్రకార్యమును ♦ మానెన యాతఁడు కాండు కావునన్
వనచరరాజు చూడఁదగు ♦ వాడని చింతననేసి యిట్లనున్.

౫౮౯

క॥ పలుకంగలదే? పవనజ!, పలుకఁగ నగునేమి? యన్న ♦ పరితాపంబున్
దిలకింపఁ గలిగెనేనియు, శిలయైనం గరఁగుఁ గడువు ♦ చెఱువగుఁగాదే?

౫౯౦

శా॥ క్రూరాత్ముండు ధరాత్మజం జెఱిగొనం ♦ గోపంబు మానాగ్నియున్
శ్రీరామున్ దహించుటల్ గనిన నా ♦ చిత్తంబు సోద్రేకమై
ఘోర క్రూరతఁ గొంది కొంది నఱకం ♦ గోరుం జఘన్యావలిన్
గ్రూరత్వంబు నపాఖ్యయుం దలఁపఁజూ! కోపాతిరేకంబునన్

శా॥ నాకోపంబును నేనె యూర్చుకొని ప్రా ♦ణంబుల్ బిగంబట్టి నీ
తాకాంతున్ దగ నూఱడించుటకె నీ ♦ తంబయ్యె నాకాలమా
మాకోపంబు లడంగకున్న జగముల్ ♦ మాడున్ సురల్ చతురం
తేకాకుండఁగ ధర్మమాఱు;విధిచె ♦ యిం దాట శక్యంబాహో?

౫౯౧

ఉ॥ పోలఁగ నిన్ను చూచి రఘు ♦ ముఖ్యుండు దెప్పరమందువేళ నీ
మూలముగా శుభంబులను ♦ పొందఁగఁజేయున యంచు గీతభూ
పాలుని నన్నువోలె గొని ♦ బ్రాతిని చూచుచు నిన్నినాళ్లు ప్రా
ణాలను నిల్వెఁగాక తన ♦ నాతిని రోయఁగలేడె యమ్ములన్?

శా॥ ఆకాశంబననేలభూ జలధి శై ♦ లాంతర్గహాసీమలన్
లోకాలోకములం దభాండమున నా ♦ లోకించి భూపుత్తి) హృ

దైవ్యల్యంబు దొలించి తెచ్చుటకు భా • స్వద్వంశ్య కోదండమే
వీఁడంజాలఁజేయైన మీపలుకు ని • ర్విర్యంబు గానొప్పునే?

౫౯౪

శా॥ ఈపాలారుపు కాలయాపనమెకా - దెన్నంగ దై త్యాళికిం
బ్రోవుం గూర్చితి రాది తేయుల హిత - మ్ముం దూల్చి పారాశరి
వ్యాపారంబులఁ గూల్చి పాపముల నొ - ప్పంగూర్చి లో నెన్నఁడుం
గోపంబూనని రామచంద్ర మదికిం - గ్రోధంబు గల్గింతురే?

౫౯౫

మ॥ అని సౌమిత్రి వచింప వాయునుతుఁ డా - ర్యా! మించు కార్యమ్ములన్
మనమందుంపకుమయ్య మేము చలువన్ - మైకొన్న కార్యంబు వీ
డినచోఁ బ్రాణమే వీడువార మిది పా - టింపంగ ధర్మంబె యొ
మ్మిన సాక్ష్యంబగు భానునూనుఁ గన ర. మీ॥ప్రేమ పై వాఱఁగన్

౫౯౬

ఉ॥ నావుడు లక్ష్మణుం డనిల • నందనుఁ గాంచి వచించు మారుతీ!
నీవనినట్లె పూర్వమును • నెక్కొనఁజేసితి మా ప్రయత్నమున్
దావకబోధనం బెపుడుఁ • దప్పము పోదము కీశరాణ్యనో
భావము గాంతమంచు • వడిఁ బావని వెంబడి నేగె లోనికిన్.

౫౯౭

సీ॥ శరములవంటి వీ • క్షణములు చెంగలు, వలవంటి పౌరై న • వదనములును
వింటికొప్పులఁజోలి • వెలుగొందు బామలు మ, యారంబువంటి యొ • య్యారములును
అంచకై వడి మంద • యానంబు ముత్తియ, ములవంటి యొప్పైన • పలు వరుసయుఁ
గోమల భుజములు • కోయిల కంఠముల్, బంగరు గిండ్లనఁ • బరఁగు చనులు

తే॥ చంచలా లత యనఁదగు • సన్న కౌను, లలరు సంపెగవంటి నా • సలును కారు
మొగులు నాఁదగు కచభార • ములును వెలయు, చెలులతోఁదార శుద్ధాంతఃసీమకరిగె.

ఉ॥ అత్తఱి వాలినూనుఁడు న • యంబున మంత్రులతోడ వచ్చి యా
నత్తము పాదపద్మములఁ • జాఁగిలి మ్రొక్కఁగ లక్ష్మణుండు వీ
రోత్తమ! నీవు మున్నరిగి • యోజను దెల్పుమ యన్న నాతఁడున్
జిత్తము భాగ్యమంచు వడిఁ • జేరఁగఁ బోయెను పిన్నతండిరిన్.

౫౯౯

ఉ॥ అంగదుఁ డేగి యంతిపురి • నర్కజు పాదములొత్తి నిద్దురన్
దొంగలపాలునేసి వడి • దోర్బల యుక్తుఁడు లక్ష్మణుండు లో
నంగద ముమ్మరింపఁ జల • మంబుధికంఁటెను దొడ్డగాఁగ నీ
ముంగలి వాకిట నిలిచె • మ్రొక్కిద వై శమ లేచి రమ్మనన్

౬౦౦

ఉ॥ మత్తునఁ దెప్పిటిల్లని ఘ • మాశము నొందిన భానుజుండు పై
మృత్యు నుకాశిసీమఱు ల • ఘాంతముగా నొనరించు కేళకన్

జిత్రముదేటి రాఘవుల ♦ నేగి దలంపమ యట్టులుండ రే
కెత్తిన కిన్నతోడ నతఁ ♦ డేమి కతంబున వచ్చెఁ దెల్పుమా.

౬౦౧

చ॥ అనవుడు నంగదుం డనున ♦ యమ్మున నిట్లనుఁ దొల్లి బాసచే
సిస గడువుం గతించె రఘు ♦ కేఖరు నన్నిధి కేగలేదు మే
లును తలఁపంగలేదు సుఖ ♦ లోలత సత్యము నెంచలేదు ల
క్ష్యుణునకుఁ గిన్నపుట్టె మాను ♦ మంతుని సాంత్యము ప్రోచె నెల్లరఁ.౬౦౨

తే॥ లక్ష్యుణుండు వచ్చు వేగబ ♦ లంబు గాంచి, కోట వాకిలి బిగియించి ♦ కోఁతిమూఁత
తాలు అప్పలు పేర్చికఁరములఁ బూని, నిలిచియతని కోపాన్నిని ♦ నిగుడఁజేయ.౬౦౩

తే॥ వారిచేష్టలఁ గని యల్లి ♦ పాదమునఁ గ, వాటముందన్న నదియును ♦ ప్రహరితోడఁ
జేర్చు తాలుఅప్పలతోడఁ ♦ బిండిపిండి, యగుచుఁగూలి చెదరిపోయఁనన్ని దెసల ౬౦౪

తే॥ దానిఁ గాంచిన వాసర ♦ సేనలగతి, యేమియఁయ్యె నెచ్చటికేగి ♦ యిటుముఁగొనియెఁ
దెలుపనేటికిఁమాతల్లి ♦ తెలిసి చెలుల, తోడ సౌమిత్రి వచ్చెడుఁత్రోవ నిలిచె.౬౦౫

ఉ॥ దారికి నడ్డమైన వని ♦ తాజనతా పరివీక్ష సేయఁగా
నేరక లోనఁద్రోచిగొని ♦ నెట్టు చిరాకున మానమూనఁగాఁ
దార మృదూక్తి మావలనఁ ♦ దప్పెది వర్తిలె?రామువీడి యీ
తీరున రాఁగతంబు గల ♦ దే? యన నాతఁడు విన్నె సర్వముఁ

౬౦౬

ఉ॥ వచ్చినకార్యముం దెలుప ♦ వారక తారయు సూర్యసూతి తా
నిచ్చట నూరకుండఁడు మ ♦ హింగల వాసరసేనఁ దేరఁగా
నచ్చుగ దూతలఁ దెసల ♦ కంపెను వారల రాకవేదినాఁ
డొచ్చెము లేదటంచుఁ దన ♦ యోపిన యంతకు మాన్వెఁ గోపముఁ.౬౦౭

చ॥ తగ విని సూర్యసూనుఁ డను ♦ దాశరథుల్ కనఁబూనిరేని యీ
జగముల నేరెదుర్కొనఁగఁ ♦ జాలినవారలు?లక్ష్యుణుండు కో
పగతిని తీవ్ర వేగమున ♦ వచ్చుచునుండఁగ నాకుఁదెల్పకీ
పగిది యొనర్చుటేలయన ♦ వాలితనూజుండు తండ్రి కిట్లనుఁ

౬౦౮

ఉ॥ ఆతఁడు వచ్చుతీరరసి ♦ యప్పుడ తెల్పితిఁగాని నీవు నీ
చేతములోన లేవు మఱి ♦ చేసెడి దేమని వాయుసూతియే
యీతఱిఁ ద్రోవ దెల్పునని ♦ యేగితి నిప్పుడు మీరు లక్ష్యుణుఁ
ప్రభాతిగఁ జూడనేగుటయ ♦ భావ్యము చెచ్చెర లెండు నావుడుఁ.౬౦౯

సుగ్రీవుండు సురాపానమును దూషించుట

ఉ॥ శ్రీవరుతోడ బాధమగు ♦ చెల్మి వహించు కపింద్రుఁ డిట్లనుఁ
బావనమూర్తిచే మహిత ♦ భాగ్యము నావలఁ బొందరెవ్వరుఁ

నావలనక నవంతల న ♦ ఇంచుకొనగ దలపోయుచో సురం
ద్రావి నమ స్తమున్ మఱచి ♦ తప్పితి నాతనిఁజూడ సిగ్గుగన్. ౬౧౦

ఉ॥ కల్లును త్రావు కై పాకఁడు ♦ గాక మఱొక్కటిలేదు; దీనిచే
దల్లిఁ గళత్రముం దెలియు ♦ తద్ జ్ఞతయే నశియించు నన్నచోఁ
గొల్లగఁ గోటిధర్మములు ♦ గూరిన నేమగు? మాయ పైకొనక
దల్లడమంది దానివయిఁ ♦ దార్చితి హలను వెఱ్ఱిపోలికన్

ళా॥ మాయాబద్ధులుగాక కర్మముల న ♦ మూర్ఖించు నిహత్ములే
మాయందాఁటి విముక్తి నొందుదురు; పై ♦ మల్లాడు కీటంబులం
బాయంద్రోచి సురక భజించు జనముల్ ♦ జ్వాలాకరాశాగ్నిలో
నేయిం బోయుచు నార్పఁగాఁ గడఁగు చి ♦ న్నెం బొల్చువారే చుమి?

మ॥ తను దాఁ గాంచిన జన్మదుఃఖములు ని ♦ ధ్రామంబులై తూలెడిక
దను దాఁ గానక రోగదుఃఖముల న ♦ ద్భ్రంబైన దేహంబు నీ
మనుజుం డొందెడు నొందియొంది పిదపన్ ♦ మైరేయ పానంబుచే
జనుఁ డంధుండయి నూతి నొఁబడెడిఁ ద ♦ తానెగత్యముల్ కూడునే? ౬౧౩

సీ॥ శరణాగతార్తిర ♦ క్షణధురీణులు తత్త్వ నిష్ఠాతు లింద్రియ ♦ నిగ్రహమును
సుఖదుఃఖనమచిత్త ♦ శుద్ధిగలారు గా, కొరులను వంచించి ♦ సురను ద్రావి
మత్తునఁ బడరాని ♦ మల్లాటపడి దూఱు, గనువార లొందున ♦ ద్గతియుఁగలదె?
వంచన చౌర్య మ ♦ బద్ధోక్తి యున్నాద, మజ్జాన మవలేప ♦ మవినయంబు

తే॥ ప్రాక్తనాన్వయాచారగ ♦ ర్హణము శరణు, చొచ్చువారిఁ జేసిడుట ♦ చుట్టిచెఱచు;
వినము త్రాగువారిని చంపి ♦ విడుచుఁగాని, కల్లువలె నవ్వలను నర ♦ కంబునీదు. ౬౧౪

ఉ॥ మిత్రమహాపకారము న ♦ మిత్రులుకూర్చు మహాపకారమున్
నేత్రముతోడఁ జూచినది ♦ నేర్చిన విద్యయు వృద్ధవాక్యమున్
బాత్రతనిచ్చుమార్గమును ♦ బన్నము వచ్చువిధంబు చక్క నీ
మాత్రమెఱింగెనేని జన ♦ మాస్యత నొందుట యబ్బురంబాకో? ౬౧౫

మ॥ మదిరాపాయికిఁ గీడవచ్చునని న ♦ మ్మంబల్కు నద్వాక్య మ
య్యది నాచే ననుభుక్తమయ్యె నిక వా ♦ దాడక ఫలంబుండునే?
తుదకియాపద మారుతాత్మజనిచేఁ ♦ ద్రోవంబడం దప్పి యీ
బ్రతుకుం గంటిని గాక లక్ష్మణునికో ♦ ప జ్వాలలన్ మాడనే? ౬౧౬

మ॥ సుర నేవిరపఁగఁ గల్గు దోషములు నన్ ♦ స్రుక్కించె నిక్కంబుగా
సుర చాదాఁడు టటండఁ బరతనమె లే ♦ చ్చుం బ్రాణగొడ్డంబిళకన్

సురజిత్తంబున నెంతునేనియు ♦ రఘు ఖ్లోణీశు పాదాబ్జముల్
తోటగం ద్రోచి నలంచుగాక పయి నెం ♦ దుంగాని చందంబునన్. ౬౧౭

మ॥ అని సుగ్రీవుడు తెల్పిచెచ్చుకొని తా ♦ నత్యంత మోదంబుతో
నినవంశీయుని స్వాగతంబుకయి యా ♦ యిత్తంబుచేయించుచున్
దనయా!మున్నుగ నేగుమంచు బాలుపాం ♦ దం బంపి చుట్టాలతో
వనితాజాతముతోడ వచ్చి భవన ♦ ద్వారంబున న్నిల్వగన్. ౬౧౮

సీ॥ అయ్యెడశ్రీచంద ♦ నాగురు మృగనాభి, కాదులు వికచ ల ♦ తాంతదామ
ములును మంగళకుంభ ♦ ములును దీపశ్రేణులును ముత్తై ముల సరుఁబును ధ్వజములు
వీలికుచ్చులు శంఖ ♦ భేరీరవంబులు, వీధులయందెల్ల ♦ వెలసినిండె
శుద్ధ స్ఫటిక శిలా ♦ సుందర కుడ్య భా, గములను నవరత్న ♦ ఖచితములగు

తీ॥ స్తంభములయందు లక్ష్మణస్వామి ప్రతిఘ, లింపఁజూచువారలకు భావింప శత స
హస్ర కార్మక ధరులట ♦ కలవి మీఱి, వచ్చిరను నందియము దోఁపఁబ్రజ్వలించె.

ఉ॥ వాలిసుతుండు రాఁ గనిన ♦ పార్థివపుత్రుండు వానరేంద్రుఁ డెం
దేలలి నున్నవాఁడనిన ♦ నిద్ధపరాక్రమ!తొల్లి బామునన్
జాలఁగఁ బున్నెముల్ నలుపు ♦ సౌరి భవచ్చుభదాగమంబుకై
పోలఁగ వేచుచున్ మొగిలు ♦ ముద్దిడు నా మొగసాల నుండెనాన్. ౬౨౦

ఉ॥ మేలి కడానిసాములను ♦ మించుగఁ దాల్చి రహించు వానర
స్త్రీలు కలాపముల్ విరులు ♦ తీరుగఁ జల్లుచు వెల్లచాచురాల
లీలగ వైవఁగా విధుని ♦ లీల వెలింగెడి యెల్లినీడఁ గీ
శాలి భజింప భానుసుతుఁ ♦ డాదట లక్ష్మణుఁ గాంచె నమ్రతన్. ౬౨౧

సీ॥ బింబాధరలు రఘు ♦ వీరుని నేవింప, నర్హాదులను గొని ♦ యరుగుదేర
భేరీ పటహ ఝల్ల ♦ రీ రావములు మేఘ, నిస్వసంబులలీల ♦ నెరవుకొనఁగ
సంగీతవాద్యముల్ ♦ సకలదిక్కులనిండ, వేలుపుల్లని చాల ♦ విభ్రమింప
యశావతంబు నడుమ ♦ నలరారు కపిరాజు, రిక్కలలోఁ జింద్రు ♦ రీతి వెలుంగు

తీ॥ శ్రీయుతుండు సుందరుండు సుగ్రీవుఁ డుదిత, భాను పగిది రాజులుచుభక్తి వినయ
సంభ్రమంబులు మునుకొనినందడింప, నియతి రామావరజుని పఁన్నిధిని నిలిచె

ఉ॥ వానరనాయకుం డెదుట ♦ వై భవ లీలల నట్లు గన్పడన్
మానితమూర్తి లక్ష్మణుండు ♦ మానసమం దుదయించు కోపమున్
మానుగ ధర్మసూక్ష్మమును ♦ మన్ననసేయు మహాత్ముఁడౌటఁ దా
మానితై నుత్తరక్షణమె; ♦ మాన్యుల కిన్న నిమేషమేకదా? ౬౨౨

క॥ ఇరువురు తమ భుజముల నొ, కొండు నొక్కరు కాఁగిలించి ♦ కొని గాటముగాఁ
దరుణులు కపులును తమతో, నరుదేరఁగ బసిఁడిమేడ ♦ కరిగిరి బ్రాతిక. ౬౨౪

చ॥ ప్రవగకులాధిపుం డచట ♦ వైచిన సింగపు గడ్డఁ జూపి మా
నవవర! కూరుచుండు మన ♦ నవ్వుచు నాతఁడు నాదువేల్పు రా
ఘవుఁడు వనంబునందు కడు ♦ కర్కశ భూమి వసించుచుండ నే
వవిదిఁ బసిండి గడ్డెవయి ♦ భాసిలువాడను నీవ తెల్పుమా! ౬౨౫

ఉ॥ కై కవరంబునకొ మణివి ♦ కాసి కిరీటము వీడి కానలకొ
నాకనుదోయి మాఁడఁగ దృఙ్ ప్రసరంబగు సెజ్జ రాఘవుం
డాకరణికో దపింప నక ♦ టా! విరులాల్కిన పైఁడి గడ్డెపై
నేకరణికో వసించు నది ♦ యించునె నామదికికొ నుహ్మత్తమా! ౬౨౬

తే॥ అనుచు సౌమిత్రి వచియింపఁనర్కనుతుఁడు, కనుల జలజలమనియెత్తు ♦ కణములురల
నేమియును పల్కలేడయ్యె ♦ రామవిభుని, తమ్ముఁడును కదలక యల్ల ♦ ధరణినిలిచె.

తే॥ బాలురును వృద్ధులును స్త్రీలు ♦ బావురుమని, కొంద జేడ్చిరి కొందఱు ♦ కుందినారు
కొందజేమియుఁ బలుకక ♦ క్రుంగిలోన, నొగిలి సోలి మహర్షుల ♦ పగిదినుండ్రడి. ౬౨౭

ఉ॥ అంతట వానరేంద్రుఁడు మ ♦ హాత్ముని లక్ష్మణుఁగాంచి తండ్రీ! యీ
చింత నడంచి స్నానవిధి ♦ చేసి రసోచిత మైన యోరె మొ
క్కింత భుజింప మేము కృత ♦ కృత్యుల మాదుము మా గృహంబు నీ
మాంత పవిత్రతం జెనయు ♦ నన్న నరేంద్రుని తమ్ముఁ డిట్లునక. ౬౨౮

ఉ॥ నిందయు దుఃఖముకొ గడుపు ♦ నిండుగ నుండఁ గృశించి జీవముల్
కందఁగనున్న మాకు నెది ♦ గారము నింపును గూర్పు? నాఁకటకొ
గుందినయేని దుఃఖములు ♦ గూరినవేళ సుధారసంబయే
నొందఁగ నింపితంబగునె? ♦ యోచన సేయుము వానరేశ్వరా! ౬౨౯

ఉ॥ తామరసాయతాక్షు సహ ♦ ధర్మిణి యెచ్చటనుండఁ జూపినకొ
బ్రామిన యారటంబునెడి ♦ పావకు నాటిపి మమ్ము స్వర్నదికొ
బ్రేమను ముంచివాడవును ♦ వీడక దుగ్ధపయోధిఁ బుట్టు దే
వామృత మిచ్చినాడవును ♦ ప్రాణము లిచ్చిన వాడవుం జూహి! ౬౩౦

ఉ॥ ఆకులు దుంపలుకొ ఫలము ♦ లాయస మెక్కి మిగుల్చువానినే
కై కొనువాడ వేటొకటి ♦ గ్రాహ్యముకా దటుమీటి కోరుచొ
శ్రేకరమూర్తి కర్పణము ♦ నేయమి శ్వాసము ముట్టు నెంగిలే
నాకగు నిశ్చయంబుగను ♦ నమ్ముము ముట్టును వానరేశ్వరా! ౬౩౧

చ॥ మణియొకమాట యేను క్షణ ♦ మాత్రములోఁ జని కాయలాకులకా
ద్వరపడి తెచ్చి యిచ్చిన భ ♦ వత్సహృదుండు భుజించుఁ గావునకా
నెఱవడి నేగఁగావలయు ♦ నీకును నిల్పుట పాడిగాదు నె
య్యరి గొడఁదీర్చ నీకును స ♦ మర్హమె కాదొకొ? వానరేశ్వరా! ౬౩౩

చ॥ అన విని భానుసూతి జన ♦ కాత్మజనాథుఁ దలంచి లక్ష్మణుం
గని మనువంశవర్ధనుఁడు ♦ కష్టము లొందఁగ నంతనంబుతో
మనుట యనం బ్లవంగులకు ♦ మాత్రమె చెల్లునెయంచు నిశ్చసిం
చెను వడిలేచె భోగములఁ ♦ జీదఱ నొందెను రాల్చె నశ్రువుల్. ౬౩౪

తే॥ అలతనొందిన మదితోడ నర్కసుతుఁడు, నీరజాక్షునికడకుఁ బో ♦ నిశ్చయించి
నిత్యసుఖములనెల్లఁ బరిత్యజించి, నెనరు వహించి మఱి యాంజనేయుఁగాంచి.

తే॥ నిఖిల శాస్త్రార్థ కోవిద! నీవు దూత, లేగుదెంచెడు నందాఁక ♦ నిఁదెయుండి
రాణువలఁ గూర్చుకొని రమ్ము ♦ రాముకడకు, ననుచు లక్ష్మణుతో నడి ♦ నరుగుదేరె

ఉ॥ నిండుమచంబుతో నట వ ♦ నేచరనాథుఁడు నిష్కలంకు కై
దండ ఘటించి యంగదుఁడు ♦ దావునరాఁ దనమూఁక ముందు చ
న్పుండఁగఁ గామినీజనుల ♦ యుల్లములెల్లను వెంబడింపఁ గో
దండము కేలఁదాల్చిన యు ♦ దారుని నన్నిధిఁ జేరఁగాఁ జనెక. ౬౩౫

ఉ॥ తొమ్మిదివేలకోట్ల కపి ♦ తోయము వెన్కయు ముందు క్రేవ లం
దమ్ముగఁ జుట్టిరా హితులు ♦ దగ్గఱి బంధులు డాసిరాఁగ ర
త్నమ్ముల సామ్ము లెండలను ♦ తన్నగు వెన్నెలలకా దటిత్తులకా
జమ్ముచునుండ భానుఁజుడు ♦ చేరఁగఁబోవుచునుండ రాఘవుకా. ౬౩౬

అ॥ ధ్వజము లతిశయించె ♦ వాద్యధ్వనులు చెల, రేగెఁ జందములును ♦ మ్రోగె నగల
జిగులు మెఱుఁగు గముల ♦ పగిదిని నెగడారె, ధూళి యెగసి మిన్న ♦ తొడరికప్పె.

తే॥ బంగరునువెండిముత్తైముత్ ♦ స్ఫటికములును, మణులువలువలుకూర్చియ ♦ మర్పఁజడిన
వల్లకులు దట్టమై కాన ♦ వచ్చె వెల్ల, గొడుగులు మనోహరంబుగఁ ♦ గూడివచ్చె.

తే॥ లక్ష్మణుని మృదుపదము లి ♦ లాతలమున, నానుచుండుటచే నర్క ♦ సూనుడంద
మైన వీరఘంటలుమ్రోగ ♦ నలనివెంట, భూరథమున శిభిక వెంటఁ ♦ బోవుచుండె.

ఉ॥ వీరగుణోత్తరుండు రణ ♦ భీకరుఁ డార్చుఁడు లక్ష్మణుండు పం
కేరుహమిత్ర సూనుఁడును ♦ క్రేవల వచ్చెడు మూఁక వెన్కకుం
దూఱఁగ రామదర్శన కు ♦ తూహల మయ్యది ముందువోవఁగా
శ్రీరఘువీరసింహుఁడు వ ♦ సింపు గిరింద్రముఁ జేరి రయ్యెడకా. ౬౩౭

ఉ॥ అందఱచేతఁ గోరఁబడు ♦ నట్టి మహాత్ములు భోగభాగ్య రా
జ్యేంద్రిర మీది భ్రాంతిఁ ద్యజి ♦ యించి రమేశు పదద్వయంబు ని
ష్పంద మనంబుతోఁ గొలువ ♦ వచ్చిన భక్తుఁడు భాసనూతి ము
న్నొంద భజింపవచ్చు నన ♦ యుక్ భరతుం దలపించె నత్తఱి. ౬౪౩

ఉ॥ ఎప్పుడుఁ దోడునీడవలె ♦ నిమ్ముగనుండెడు లక్ష్మణుండు త
న్నప్పుడు పానీహ విల ♦ యాంతమునక భువనంబు లాటఁగాఁ
దప్పక యొంటినిల్చు పర ♦ తత్త్వముకై వడి నున్న రాఘవుఁ
జన్మనఁ గాంచి నేలఁబడి ♦ సాగిలి మ్రొక్కెను భక్తి పెంపునక. ౬౪౪

శా॥ సుగ్రీవుండు నమస్కరింపఁ గని ర ♦ క్షిప్తవై ప్రేమంబుచే
వ్యగ్రుండై యురమందు లక్ష్మీయును నొ ♦ వ్వక దీర్ఘ బాహర్గళిక
బ్రహ్మణున కర్యమాత్మజుని శీ ♦ ర్షంబాన గాఢానురా
గ గై వేయకమో యనంగ నలమెక ♦ గారుణ్య భావంబునక ౬౪౫

శా॥ కూర్చుండక సెలవిచ్చి ప్రేమమునఁ గా ♦ కుత్తున్దిండు బ్రహ్మాండమం
దర్శనూపుఁడు కాంచి నీప్రభుత సాం ♦ పారంగ నిర్విఘ్నమై
పేర్చుంగాదె? జనంబులెల్లరును ని ♦ ర్భీతిక సుఖంబుండిరే?
చర్చింపక జలదంబుఁబోలెఁ గపిరా ♦ జ్యం బెల్ల రక్షించెదె? ౬౪౬

మ॥ అని సంప్రశ్నము సేయు రామునకుఁ గీ ♦ శాధ్యతుఁ డోదేవ! నీ
యనుకంపార్ద్ర కటాక్ష దృష్టిగల మా ♦ కబ్రంబె సౌఖ్యాలికి?
ఘన తామ్ర చయంబు లెన్నియయినక ♦ గంజాపు సాన్నిధ్యమం
దన నిల్వంగలవే? భవాద్ధి తరణ ♦ ద్రోణీ! దయాంభోనిధీ! ౬౪౭

తే॥ నీయకారణ సత్కృపా ♦ నియత సంప, దంధతను మీఱితిని భవ ♦ దాజ నేను
నై జమైన కాపేయంబు ♦ నక మహాత్మ! బుద్ధివచ్చె మన్నింపవే ♦ పూతచరిత! ౬౪౮

మ॥ కరుణంతంబుల దాఁక నీజగములక ♦ గాలించి యెందున్న జా
నకి నేపారగఁ దెచ్చియిచ్చు బలన ♦ న్నాహంబు. నేఁ గల్గియుక
వికలాత్మన్ మఱి నీవు దుఃఖపడఁగా ♦ విస్తార భోగములం
దకటా! మగ్నుడనై పరాకునను కా ♦ లాతీతముం జేసితిక. ౬౪౯

తే॥ నా న్యభావంబు నానీతి ♦ నాతలంపు, లిట్టివయ్యె సిగ్గయ్యెడి ♦ నెదుటనిలువ
నిశ నను గూర్చి పలుమాట ♦ లేల రామ, భద్ర! రణవీర! విలసత్కృపా సముద్ర!

మ॥ కమలావతుండు రాఘవుండనుఁ బ్లవం ♦ గ గ్రామణీ! వరకా
భము వేచున్నను వత్సలత్వమున నా ♦ లాపించు నీవాక్యముల్

ప్రమదారత్నము రోయుకార్యమును సం ♦ భావించుటంజేసి య
 ల్పములై తోషవు న్యూనతందెలుప నే ♦ లా ప్రేమ నిండారగఁ. ౬౫౦
 మ॥ భరతుం బోలిన భక్తి యుక్తుడవు త్ర ♦ వ్యంబోకు మీ చన్నయ
 నైరసుల్ మూడవకన్ను డాచిన మృడా ♦ నీభర్త సర్వజ్ఞుడ
 ప్పరమోదారుడు మారుతాత్మజుడు నీ ♦ పజ్జం బ్రకాశింపఁ డ
 చెప్పరువయ్యెం గతమేమి యున్నఁ బ్లవగ ♦ శ్రేష్ఠుండు తా నిట్లనుఁ. ౬౫౧
 ఉ॥ దూతలు కోరి మూఁకలను ♦ తోడ్కొని రాఁజనియున్నవారు వా
 రీతటిదాఁక రారు గడు ♦ వింకను తెపటిదాఁక నుండె ని
 ర్ణితిని వచ్చిచేరిన వ ♦ నేచరవర్గముఁ దోడితే మరు
 త్సానిని నిల్పివచ్చితిని ♦ తొందరవచ్చును నేటరేపటన్. ౬౫౩

తే॥ వెంటవచ్చెను తొమ్మిదివేల కోట్లు, రావలయు సైన్యములును ని ♦ ర్ణయము చెడక
 రాఁగలవు రేపవచ్చు త ♦ రాష్ట్ర మిగత, కార్యమును నిశ్చయింత మక్కఱగననుడు.

చ॥ తలఁచినకార్యముఁ బలయు ♦ తంబుగఁ జక్క యొనర్చు టన్నచోఁ
 జాలుకన గాక దొడ్డగునె ♦ సూర్యకుమారక నీకు? శ్లాఘ్యమీ
 యలఘు వినీత భావమది ♦ యందఱ కబ్బునె? నేఁడుపోయి రే
 పెలమిని రమ్మటంచు సెల ♦ విచ్చి ప్రియంబునఁబంపె భానుజుఁ. ౬౫౪

ఉ॥ వాలితనూజుఁ గాంచిప్రియ ♦ వాక్యములాడి కుమార నేఁడు నీ
 ప్రోలికి నేగి తండిరికిఁ ♦ బూర్తిగఁ దోడ్పడుమంచుఁ బంపి శ్రీ
 లోలుడు తమ్ముతోడఁ దన ♦ లోపలి జానకి తోడఁ దన్నిశా
 కాలము ద్రోచివైచెఁ గడఁ ♦ కఁ; భువి నిల్చినఁ గాల మాఁగునే? ౬౫౬

ఉ॥ రాతిరి కీర్తికాముండగు ♦ రాముడు తమ్మునిగాంచి నాయనా!
 కోతులతేని నెట్లుగనుఁ ♦ గొంటివి! తత్ఫల నేమికూరె? నా
 కాతతరీతిఁ దెల్పుమన ♦ నాతఁడు దెల్పుచునుండె నన్నయుఁ
 బ్రీతిని విన్నునుండెఁ జనె ♦ రేయియుఁ బ్రాద్దును వచ్చెఁ గ్రమ్మఱుఁ. ౬౫౭

కా కపిసేనా సందర్శన పటలము. (౪౦)

ఉ॥ సూర్యుడు పూర్వదిక్కుటిని ♦ శోభిలు మున్నుగ లేచి సూర్యవం
 శార్యుడు నిత్యకృత్యముల ♦ నాదరమొప్పుగఁ దీర్చె; భాత్రి యీ
 ధుర్యత నోర్వడఁ దిగులు ♦ దోవఁగ వానరసేన నై జహా
 చర్యలు సేయుచుఁ జనక ♦ జాపతిఁ జేరఁగవచ్చె నతఱిఁ. ౬౫౮

తే॥ శతసహస్ర నాగబలులు ♦ సైన్యపతులు, వేపురొగి వెంటరాఁబడి ♦ వేలకోట్లు
 చిందము బోలుం నచ్చుంపు ♦ చందమొప్పు, సేవతో శతబలి వచ్చి ♦ చేరెనట్లకు.

తే॥ మధువు నెక్కువ గ్రోలియు ♦ మత్తుగొనక, మేరువును గూడఁ బెకలింప ♦ మీఱుమేటి శిక్షణలు వానరులు పది ♦ లక్షకోట్లు, వెంబడింప సుషేణుండు ♦ వేగవచ్చె. ౬౬౦

తే॥ సరసవాక్య రుమాదేవి ♦ జనకుడైన, తారుండు పయోధి క్షణములో ♦ దమ్మునేయఁ జాలు నలువది యెనిమిది ♦ వేలకోట్ల, కపిచయంబుతో రవినూతి ♦ కడకువచ్చె. ౬౬౧

తే॥ దివిని భువిని శాశ్వతకీర్తి ♦ నివృడఁజేయు, హనుమతండ్రి కేసరియను ♦ నగచరుండు కోతు లేబది లక్షల ♦ కోట్లు గొలువ, వెలసి దినరాజనూనుని ♦ గొలువవచ్చె. ౬౬౨

తే॥ అలుక గొలువ భాస్కరునేని ♦ నలఁచి వైచు, క్రోధమునవసుంధరనేని ♦ గ్రొచ్చిత్రోచు కొండ్రముచ్చులు నలువేల ♦ కోట్లు బలయ, నక్షయబలుండు వచ్చె గ ♦ వాక్షుండటకు

ఉ॥ ఆది వరాహమూర్తి బల ♦ మందిన వారలు రోమరాజ శై
లాదులఁగట్టి యాడ్వఁగల ♦ యట్టి యెలుంగులు రెండువేల కో
ట్లాడటఁ గొల్వ వానర వ ♦ రాధిపుఁ జేరఁగ వచ్చె జాంబవ
త్సోదరుఁ డాజిభీకరుండు ♦ ధూముండు మిక్కిలి కౌతుకంబునఁ. ౬౬౩

తే॥ పిడుగు హాలాహలముఁ బోలుభీకరుండు, వననుండనువాండుండగొండ ♦ యనఁగవచ్చె వినుత బలయుతుల్ పండ్రండు ♦ వేలకోట్లు, కీశవరు లోలిఁ గొల్వను ♦ గ్రీవుకడకు. ౬౬౪

తే॥ అగ్నికొడుకు నీలుండను ♦ నగచరుండు, కంధి కంధర నన్నిభ ♦ కంఠ రవుండు యమనమాను లేబదికోట్ల ♦ యగచరాలిఁ, దోడుకొనివచ్చె రవినుతు ♦ తోయమలర

తే॥ గురుభుజుండు విశాల వ ♦ క్షుండునైన, దధిముఖుండు స్థిరకార్యులు ♦ దగ్రమూర్తులు గ్రులై న్ముప్పదికోట్ల ♦ యువక వనచ, రావళులతోడ వచ్చి ను ♦ గ్రీవుఁ గలిసె.

తే॥ తాము వసియింప వేఱొక ♦ ధాత్రియున్నఁ, జాలదననొప్పు ముప్పది ♦ వేలకోట్లు సింహభీకరులగు కపి ♦ సేనతోడ, వచ్చి దిగియెను విఖ్యాత ♦ బలుండు గజాండు. ౬౬౫

తే॥ అంబుధి తరంగములఁబోలె ♦ నంటియంటి, వచ్చు, వేయు నేఁబదికోట్ల ♦ భల్లుకేంద్ర విఠతితో బ్రహ్మపుత్రుండు ♦ వీరవృద్ధు, జాంబవంతుఁ డేతెంచె ను ♦ తాహమడర.

తే॥ అజని యాజ్ఞచే దనుజుల ♦ యాయువడఁప, వచ్చెననఁ బదిలక్షల ♦ పంక్తులిరువ డైన సేనలతో సాటిలేని కడిమి, నొప్పు దుర్ముఖ ప్లవఁగ వ ♦ ర్యుండువచ్చె

తే॥ అగ్నిసేదవతల యంత ♦ మందు పుట్టు, విక్రమోన్నతుల్ మైందుండు ♦ ద్వివిదుండనడి ప్లవగు లొక లక్ష కోటి బ ♦ లంబు తోడ, ధూళి మిన్ను గప్పఁగ వచ్చి ♦ దూఁకినారు

తే॥ మల్లయుద్ధకోవిదుండు స ♦ న్మహితగుణుండు, విజయశీలి కోటికిఁ గోటి ♦ వెలయుదళము వెంటరా గోముఖుండను ♦ వీరవరుండు, భుజయుగము పొంగ రవిపుత్తు ♦ పొంతఁ జేరె

తే॥ గాలియన గాలిపట మనఁగ్రాలి యలల, తోడి కడలినా ♦ నుప్పొంగి ♦ తొమ్మిదియగు కోట్ల రాణువతో వచ్చెఁగుముదుఁ డటకు, విజయమే రూపమందిన ♦ విధముఁదోఁప

- తే॥ ప్రళయకాలమందేని న ♦ శ్వరములేని, ప్రోడ పద్మముఖుం డేమ ♦ నేడువేల
కోట్లనంఖ్య యొప్పారెడు ♦ కోటిమూఁత, తోడవచ్చె భూతలమెల్ల ♦ ధూళిగ్రమ్మ.
- తే॥ విలయమున జగములు చెడ ♦ పీఠచెడని, కులమహీధ్రములన లావు ♦ కొమరువెరవు
గలుగు తొంబదికోట్ల సం - ఖ్యకుమతించు, దళముతో ఋషభుఁడు రవి తనయుఁడేరె
- తే॥ కడలికంటె విస్తరమైన ♦ కట్టికోటి, మూఁతలను లెక్కకందని ♦ మొత్తములను
పిలిచికొని దీర్ఘపాదుండు ♦ వినత శరభు, లొక్కరొక్కరుగా వచ్చి ♦ రుల్లసిల్లి. ౬౭౬
- తే॥ రవికిఁగూడ భీతిల్లని ♦ పవనసుతుఁడు, దెసలుచిన్నవియన నొప్పి ♦ మునుగు కవినీ
యున్న యెదైదువేల కోట్లలయు బలము, లొప్ప నడతెంచె భాత్రియునొడ్డగిలఁగ.
- తే॥ వేలుపులకును లెక్కింప ♦ వీలుకామి, యముఁడు కాంచి దిగ్భ్రమ మొందఁనరిదియైన
లక్షకోట్ల యెన్నికగల ♦ పక్షబలము, లొలయ విశ్వకర్మసుతుఁడు ♦ నలుఁడు వచ్చె
- తే॥ రాము నమ్మలపొదలోని ♦ ప్రదర సంఖ్య, తోడఁ బోల్పంగఁదగినది ♦ తొడరి తెచ్చు
శంఖ కుంభుల విస్తార ♦ సైన్యచయము, లోకులకు లెక్కవెట్టంగ ♦ లోనుగాదు
- సీ॥ ఇట్లుకూడిన వాన ♦ రేశ్వర సైన్యంబు, మునుఁగంగ జాలదు ♦ వనధిబలము
త్రొక్కిన దిక్కు మే ♦ రువును ధరాస్థలి, యెడ్డగెడవుగాఁగ ♦ నోరగిల్లు
జరియింపఁ దొడఁగిన ♦ జగమందు నువుగింజ, నిడుటకేని యెడమ్ము ♦ నెనయకుండుఁ
గినిసిన రవియును ♦ కీలియుఁ గాలి బొ, గ్గగుదురు భుజియింప ♦ నండచయము
- తే॥ పిడికెడేసియేనియు నాఁటి ♦ యిడఁగరాదు, వెరసి లెక్కింప డెబ్బది ♦ వేల బ్రహ్మ
లంగవించియు వ్యర్థప్ర ♦ యత్నమగును, కెఠలిచూచి చిచ్చుటకంటి ♦ గెలువఁజాలు.
- తే॥ విఱువఁదలఁచిన మేరువు ♦ విఱువఁగలదు, పొడువఁదలఁచిన మింటిని ♦ పొడువఁగలదు
పట్టఁదలఁచిన యమునై నఁ ♦ బట్టఁగలదు, త్రావఁదలఁచిన జలధులఁ ♦ ద్రావఁగలదు.
- తే॥ కడలదాఁటి యవ్వల దూఁకఁ ♦ గడఁగువారు, విభునిపనికిఁ బ్రాణములేని ♦ విడుచువార
లఱువదేడుకోటుల పది కాధిపతులు, గొప్పసేనతో సుగ్రీవుఁ ♦ గూడినారు. ౬౯౨
- తే॥ వనధికంటె విస్తృతిని మిల ♦ చిన దళమ్ము, లెలమి నలమఁగ దళపతు, లెల్లవచ్చి
నప్తహరిదశ్వ సుతుపాద ♦ జలజములకు, సరగ నెఱఁగి క్రొవ్విరులను ♦ చల్లినారు.
- తే॥ ఇట్లు వచ్చినేనలు నిండ ♦ నినసుతుండు, దాశరథికడ కరుదెంచి ♦ త్వరితగతిని
అఘవిదార! తలంచుచు ♦ న్నంతలోన, దడము లేతెంచె జిత్తగిం ♦ పుఁడి యటన్న.

ఉ ॥ మోహనమూర్తి కాంచి పరి ♦ మోద భరంబున మోమెలర్ప వై

దేహిని యప్పుడే కనిన . తీరున నంగద వీడి సైన్య సం

దోహమునెల్లఁ గాంచెడు కు ♦ తూహలమంది నగేంద్ర శీర మా

రోహణసేనె; భానుఁడు ♦ కోతులమూఁతను చేరి యవ్వలక. ౬౯౩

తే॥ పదియునై దుయోజనముల ♦ పరపుగలిగి, యిచటినుండి దక్షిణమున ♦ కేగుండనుచు
నాజ్ఞయిడి సైన్యములకుఁ సైన్యాధిపతులఁ బిలుచుకొని వచ్చె శ్రీరామవిభునికడకు

తే॥ వచ్చి సేనలఁ జూపుచుఁ ♦ బార్థివేంద్రు, కడన యుండఁ బాలకడలి ♦ కడలతోడఁ
దెరలి ప్రవహించుచందానఁ దివిరి సేన, బహుళ కోలాహలంబుతో ♦ బయలు వెడలె.

అ॥ అష్టదిశలు భూమి ♦ యనిమిషలోకంబు, వనధిచయము మఱుఁగు ♦ పడఁగ సైన్య
ఘట్టనలను దుమ్ము ♦ కడురేఁగ బ్రహ్మాండ, ఘటమునెలసె మట్టి ♦ కడవయనఁగ. ౬౮౮

చ॥ మొనలకు గొప్ప వారినిధిఁ ♦ బోల్తమ యన్న సముద్ర విస్తృతిం
గనిన జనంబులుం గలరు ♦ గావునఁ బోలిక కేదియుండు? నా
యినకులు లట్టులే దినము ♦ లిర్వది చూచియుఁ జక్రమధ్యమున్
గనరనఁ బూర్తిగాఁ దెలియఁ ♦ గాంచునమర్థులు గల్గనేర్తురే?

చ॥ జయమునఁ బ్రాడిమంబునఁబ్ర ♦ శస్త్రబలంబున సాటిలేని శ్రీ
దయితుండు కన్నులన్ మదిని ♦ తర్కవిధంబున నింగితజ్ఞతన్
బయిపయిఁ గాంచి కాంచి మఱి ♦ పట్టుగ నూహమొనర్చి సైన్యసం
చయములఁ గూర్చిప్రేమ నను ♦ జన్మనిగాంచి వచించె నివ్విధిన్. ౬౯౦

మ॥ మనబుద్ధిగొని చూచినారము చమూ ♦ మధ్యంబు నీకై వడిం
జన సంపూర్తిగఁ గాంచు నోపికయు నెం ♦ చక్షలేద యంభోనిధిన్
గనినట్లందురెకాని యెవ్వరు తదా ♦ కారంబు పూర్ణంబుగా
గనినారో యని సంశయంబు గలుగున్ ♦ గాకుత్స్థ చూడామణీ! ౬౯౧

మ॥ ప్రమితిన్ సర్వజగన్ని యూమకుని న ♦ ర్వవ్యాప్త దేహంబుఁ, బం
చ మహాభూతములన్ దిశాంతముల, నూ ♦ క్షృజ్ఞానమున్ బల్కులన్,
భ్రమలంగొల్పు మతప్రవక్తల యభి ♦ ప్రాయంబులన్, గీతసై
న్యములన్, సాంతముగాఁ గనుంగొనిన పు ♦ ణ్యాత్ముల్ కనన్ వత్తురే?

కా॥ ఈసైన్యంబుల నిందయుండి రహిమై ♦ నీక్షింప యత్నించుచో
గాసింబొందుట కాలముం జనుటయుం ♦ గాకొండు గానేర్చునే?
యూ సుగ్రీవునితోడఁ గ్రచ్చుటఁగఁ గా ♦ ర్యాలోచనలచేసి నీ
తా సౌగంధికగంధి నారసెడు చేఁ ♦ తల్ చూడ మేలొంగదా! ౬౯౩

చ॥ అన విని లక్ష్మణుండను మ ♦ హాశయ యీకసిసేన యెందు నే
ఘనమగు కార్యమైన ఊణ ♦ కాలములో నవలీల నేర్చుమై
నొనరుపఁజాలు; జానకి న ♦ యొనిజ రోయుట దొడ్డకార్యమే?
పనిగొని ధర్మమే గైచెఁ ♦ బాపములెల్ల నశించె రాక్షసా! ౬౯౪

చ॥ నలినభవుండు గొప్పజత ♦ నగబునఁ జేసిన సృష్టియందు జీ
వుల గములన్నియున్ జలధి ♦ భూధర సన్నిభమై చెలంగు నీ
బలిముఖ సైన్యసంతతులఁ ♦ బట్టుగ లెక్కిడఁ బూని యుంచు నా
సలుగలు గాఁగఁ దోచె ముని ♦ సన్నత నిర్మల వద్దణాకరా! ౭౯౫

శా॥ ఆలస్యం బిడనేల మైథిలిని యో ♦ గృప్రాశ్చి రోయంగఁ గీ
శాలిన్ దిక్తతి కంపుటే తగిన కా ♦ ర్యంబుంచు వాక్రువ్వఁగా
శ్రీలక్ష్మీ హృదయేశుఁ డాప్తవరు ను ♦ గ్రీవుం బ్రజోధించుచున్
గాలాతీతములేని పద్ధతిని ప ♦ ల్కంబూనె మోదాత్ముడై. ౭౯౬

౧౦ అన్వేషణ ప్రేషణ పటలము. (౭౪)

మ॥ జనతా నై జ మహాభిమానము మన ♦ స్తాపంబు నన్యోన్య భ
ర్జన విద్వేషము లేమిలేక విపులొ ♦ త్సాహంబుతో నొప్పు నీ
మన సైన్యంబుల లెక్కవెట్టఁ దలఁచన్ ♦ మానం బొకండున్నె ధా
త్రిని? మోదంబునఁ దెల్పుమా యనుడు సుగ్రీవ ప్రభుం డిట్లనున్. ౭౯౭

సీ॥ ఎనిమి దక్షాహిణు ♦ లేకంబు నాఁబడు, వెనిమి దేశములై న ♦ నేకకోటి
కోటు లొకెన్నిది ♦ గూడి శంఖంబగు, నవి యెనిమిది కుము ♦ దాఖ్య నొప్పుఁ
గుముదంబు లెనిమిది ♦ యమరఁ బద్మంబగు, బద్మంబు లెనిమిది ♦ పరఁగు నాడి
నాడు లెన్నిది చేరి ♦ సన్ సముద్రంబగు, సంద్రంబు లెనిమిదై ♦ చనును వెల్వ

తే॥ అట్టి * వెల్వలు డెబ్బది ♦ యమరు సేన, యిందు సేనాను లఱువది ♦ యేడుకోట్లు
వీరలకు నెల్ల మొనగాఁడు ♦ క్రూర కాలు, నై న నలఁపఁజాలిన నీలుఁ ♦ డనెడివాడు.

తే॥ అనిన రవినుతఁ బ్రేమమైఁ ♦ గని సృపాలుఁ, డింక వృద్ధ ప్రసంగంబు ♦ లేల మనకు
సక్రమముగాఁగఁ గర్తవ్య ♦ సరణి చూడ, నగుఁగదా యన్న సుగ్రీవుఁ డనుమఁగాంచి

క॥ జనకునివలె జనము బలం, బును గలిగిన నీవు కార్య ♦ మున మునుకొనకీ
యనువున నితరుల బలమును, గను వేడుక నుంట తగునె ♦ కరువలిపట్టి! ౭౦౦

అ॥ ఈవ బయలుదేటి ♦ యిలయెల్ల గాలించి, భోగ భూమి వెదకి ♦ భోగిలోక
మరసి తరణి కులజ ♦ తరుణి యునికిఁ గాంచి, తెలివితోడ బలముఁ దెలుపఁ దగవె?

చ॥ దనుజుని పట్టనం బిటకు ♦ దక్షిణ దిక్కున నుండుఁ గావునన్
ఘన జవ మొప్పుఁగా నరిగి ♦ కర్బురవర్యుల గెల్చి శ్రేయమున్
జనక కుమారికిన్ ధరణి ♦ జాపతికిన్ మఱి మాకుఁ గూర్చి కీ
ర్తిని వహియింపఁగాఁ దగిన ♦ తేకువ నీక యెనంగు మారుతీ! ౭౦౧

- అ॥ వాలిసుతుఁడు జాంబ ♦ వంతుఁడు తక్కిన, బలము రెండు వెల్లు ♦ వలును మీకుఁ
దోడుగాఁగ వచ్చుఁ ♦ దోయజాతీని రోసి, త్వరగ రండు జ్ఞేమ ♦ వార్తతోడ.
- తే॥ వరుణ దిశకు ఋషభుఁ డేగి, యరయువాఁడు, వినతుఁ డింద్రుని దిక్కున ♦ వెదకువాఁడు
ధనదు దెన శతబలి రోయ ♦ మొనయువాఁడు, రెండు రెండేసి వెల్వల ♦ దండుతోడ.
- తే॥ శ్రమమునకు నోర్చి పలు ప్రదేశములఁ జొచ్చి, రాముడేవి నన్వేషించి ♦ రావలయును
గడువు నెల గల్గు సంతలోఁ ♦ గడఁతతోడ, వచ్చి తెలుపుఁడు మీర ల ♦ వార్తలెల్ల.
- తే॥ * దక్షిణంబున కేగ య ♦ త్నంబునేయు, వారిఁగని వెండి మీరలు ♦ భవ్యమైన
విష్ణు విశ్వరూపంబున ♦ వెలయుచున్న, వింజమును దొల్లఁ గాంచుడీ ♦ వేడ్కతోడ
- తే॥ వింధ్యగిరియందు దేవిని ♦ వెదకిచూచి, యవల వేల్పు డిగ్గియ యన ♦ సలరి పట్టు
దముల ఝంకృతిచే శ్రవ ♦ ణముల కింపు, గూర్చు నర్మద జేరుఁడు ♦ కూర్మిమీరు.
- తే॥ అమరకాంతలు డోలిక ♦ లందు తూఁగి, నేయు గానామృతము గ్రోలి ♦ చేష్ట లుడిగి
యలరి తూలి నిద్రించెడి ♦ యశునపక్షి, కూటముల కిరవగు హేమ ♦ కూటము గని.
- తే॥ అచటఁ గలుగు పూజాదరిండ్ల ♦ నరసి కడచి, యుత్తర పినాకీనీ నది ♦ నుత్తరించి
సుందరంబులై యలరారు ♦ చోటులెల్ల, నెమకీ యవ్వలఁ జనుఁడు ని ♦ ర్ణిద్రులగుచు.
- తే॥ తావి యగురు వృక్షములు చం ♦ దన వనంబు, లేపు మీఱి భాసిలు విద, రాభిపురంబు
నరసి నానా పురంబుల ♦ నధిగమించి, దండకాటవిఁ జేరుఁడు ♦ త్వరితగతిని. ౭౧౦
- తే॥ పిదపఁ గమలాకరములచే ♦ వృక్ష సాంద్ర, మగు తలంబులచేరమృతమై యగ స్త్య
మాని వసియించు పుణ్యాశ్ర ♦ మంబు గనుఁడు, పావనస్థుల్ దర్శింపఁ బాప మీఁగు
- తే॥ ప్రసవజాల సంభృతమైన ♦ వన ముదారు, సంపదంబోలె సిర వికా ♦ నంబు నొందుఁ
బూవుఁబోండ్ల తీయని మోవిఁ బోలు ఫలము, లెల్ల బుతువులలో ఫలి ♦ యించుచుండ
- తే॥ అచటివారలు కనుతెప్ప ♦ లార్పకుండ్రు, గాఢనిద్ర సేయరు మోద ♦ కర సుఖంబు
లచట నుస్థిరమై యుండు ♦ నర్కుడేని, చొరఁగలేఁడు తగ్గనివగు ♦ ఝరములుండు.
- తే॥ దాని దాట నిశాకరు ♦ దాకి యొరయు, నదియు భానుండు విశ్రాంతి ♦ ననుభవించు
పట్టునాఁ దోచునదియు నొ ♦ పాండులై ల, మొండు కన్నట్లు నచటికిఁ బొండుమీరు.
- నీ॥ నతతంబు జీవన ♦ సందాత్రియై ప్రవ, హించుచుండుటచే ర ♦ హించునదియుఁ
గనక రేణువుల ము ♦ క్తాఫలంబుల రత్న, సంచయముల దొర ♦ లించుకొనుచు
గొల్లల కవ్వముల్ ♦ కొల్లలాడుచు ఘన, ద్రుమ నికరంబులఁ ♦ ద్రోచికొనుచు
జీవజాలముల నీ ♦ డ్చికొనుచు మునిగిన, వారి పాపము నోట ♦ వై చికొనుచు

* ఇటు నుండి గల పద్యములలోని పిండ్ల నగ్రది దండక అగస్త్యాశ్రమము గోదావరి యనునవి కీష్కింధకు తరముననుండునని. కింధ్యమును మధ్యప్రదేశముగా నుంచుకొని నాలుగుదిక్కులకు కవులను పంపెనని వ్యాఖ్యకారులు వ్రాసియున్నారు. అట్లు చూచినను తక్కినపద్యము స్థలము విరుద్ధములై యున్నవి.

తే॥ వచ్చు పాపన నది యొండు పటలుచుండు, ధర్మమార్గంబుకరణి నొ ధార్యమట్లు
పరగ గోదావరిం దాట శరవణాఖ్య, నమరు నదియుండు మణ్ముఖుండు నిలుచు

సీ॥ ఆవల బోవ భి ధ్రుంగనల్ మంచెల, పై నుండి పక్షులఁ బాటఁదోల
సుడియంగ నొడిసెలఁ నూర్యకాంతంబులఁ జుట్టి వై వఁగ నెండఁ బుట్టికాచు
కొఱచేల్లల కొండఁ కోసలఁ గాంతురు, కడచి చనఁగఁ జంద్రఁ కాంతగిరియుఁ
గనవచ్చు నదియునుఁ కడచనఁ బెక్కువి, శాల ప్రదేశముల్ సారుమీఱు

తే॥ నవల నాదిశేషుండు ఖ ధాధిపతికి, నలికి డాఁగిన కొంకణఁ మను పిలాతిఁ
బొందవచ్చు నవ్వలను కు ఖిందపురము, చేరఁగలరు మీరలు దానిఁ మీఱి చనుడు.

సీ॥ హరుండు ఘనుండనిఁ హరియె ఘనుండని, వాదించు మూఢులు పడయలేని
నద్దతి కై వడిఁ జనరానిదియు సుర, నది పరిసరమునఁ బొదలునదియు
నభ్రంకవంబయి యశుభ్రాంశుఁ డుగ్రాంశు, డను దీపకళికలఁ దనరు నదియుఁ
బ్రణతుల కభిమతా ధర్మ లొనంగునదియు, నగు నరుంధతి గిరి మొగిని గనుండు

తే॥ కాంచి మొక్కుడుదానినిఁ గాంచి నదులు, గిరులు కొన్ని దాటిన ఖి వరుండు సుధను
సర్పముల కిచ్చి తల్లిదా న్యంబు దీర్చు, తలము మరకతగిరి దానిఁ గలయఁగనుండు

సీ॥ ఉత్తర భాషయా సురు సంస్కృతమునకు, దక్షిణ భాషయా ద్రావిడమున
కెల్లగాఁ గలదియు నెల్ల వేదాంతముల్, వివరించు తత్త్వంబు వెలయునదియు
మేటి ధర్మములకు మేరయా నదియు న, సామాన్యమగుట య శశ్వరీర
మట్లు ప్రకాశించు నది మహర్షులకు మ, హత్త్వములకు స్థాన మెనగము

తే॥ వేంకటాచల మనుపేర వెలయుచుండు, దొందములఁ ద్రోచి సమ సుఖదుఃఖులై న
తత్త్వవేత్తలు జ్ఞానాగ్ని - దగ్ధకర్ము, లై న తపసు లా శైలంబు - నందుగలరు. ౭౧౮

సీ॥ సర్వపాపఘ్నముల్ సాన తీర్థంబులు, మాని ప్రశాంతాశ్ర - మ స్థలములు
రత్న పుంజములతో - రాజిల్లు చటియలు, వేల్పుబోటుల గాన విధము వినుచు
సారంగ పోతముల్ శార్దూల శాబముల్, ద్వేషంబు మాని ని - ద్రించు చోట్లు
కాంచువారలకు నాఁకలియుఁ గన్పింపదు, విసుగు పుట్టదు మోద మెనఁగుచుండు

తే॥ గిరిని దర్శింపఁ గల్గవ యిరు లడంగు, డాసిన ముక్తి తప్పక డక్కుచుంట
మనకుఁ గార్యభంగంబగుఁగనుక నచట, దూరముననుండి ప్రణవించి తొలఁగుడిరు

సీ॥ విమల ప్రభావ ని వేశ మయ్యది గాన, రావణుం డచటికి రాముడేవి
గొనిపోవఁ డవలికిఁ జని తొండమండల, మునఁగాంచి విఖ్యాతి నెనసి స్వచ్ఛ
శీతలవారిచే జెన్నారి నజ్జన, చిత్తంబువోలె ను దాత్త మగుచుఁ
బ్రవహించు కావేరి. పటలు చోభుల దేశ, మును దాటి యవ్వల మునుల వసతు

తే॥ లగు ప్రదేశబులం గాంచుఁ డడలత లేక, యలను లెన్నండు నఫలతఁ నందలేరు
కడచి ద్రవిడభావను వేరుఁ గాంచినట్టి, పాండ్యదేశంబునకుఁ బొండుఁ ప్లవగులార!

మ॥ మలయాద్రిం గల యాయగస్త్యముని నిఁ ద్రాణించు భాషాస్ఫుర
త్కలనా ద్రావిడ సంఘముం గనినఁ దఁ దాభా సుధామాధురీ
కల నాదం బది క్రమ్మజిల్లుటకు నాఁ కం గూర్చుం గాఁబట్టి మీ
రల శైలంబున కర్థి మొక్కి చనుడిఁ యంభోనిధిం దాటంగఁ. ౭౨౧

సీ॥ దారిలోఁ బ్రకృతి సౌం దర్య పూర్ణంబగు, దరులతో విలసిల్లుఁ తామ్రపర్ణి
ద్విరద పోతంబులుఁ విచ్చలవిడిఁ జరి, యించు సానువుల మఁ హేంద్రనగము
కలవు వానిని గాంచిఁ కడచి యవ్వలఁ జూచి, నెలలోన మరలి రాఁ వలయు ననుచు
సుగ్రీవుఁ డాజ్ఞ యిఁ చ్చుట గాంచి రాఘవ, ప్రనరుండు కపివీరుఁ బవనసూను

తే॥ నక్షయ కటాక్ష వీక్షణఁ మాన్చి యరసి, యతనిచేఁ గార్యసిద్ధి యాఁ నని గ్రహించి
యేకతమఁనకుఁగొనిపోయి, యెలమితోడఁ, గొన్నియంగమచ్చముల వాఁత్రవ్వఁదొడఁగ
సీతా సౌందర్య వర్ణనము.

శా॥ శ్రీరాంభోనిధిఁ బుట్టు విద్రుమ లతాఁ ఛేదంబులం దెచ్చి సౌం
పారక లత్తుక పూసి చంద్ర దశకంఁ బాపై నఁ బొందింప నే
తీరా నవ్వధిఁ గాలి వ్రేల్ల మరు ధాఁ త్రీపుత్రికిం గావునఁ
నీరేజాదులు సాటిగావు వినుమాఁ నిక్కంబుగా మారుతీ! ౭౨౩

మ॥ మెఱుఁగుంబోడుల నింపు సౌంపెనఁగు నఁ మ్మిఁగాళ్లకుఁ నత్కవుల
తెఱఁ గొప్పం గమతంబులక నదృశరీఁ తిం బోల్చి వర్ణింతు చ
కైరకంబుక మధురంబుతా పలుకులంఁ గీలించు చంద్రాన్య కా
యఱవౌ సామ్యము దెల్పు టజ్జల యగుఁ న్యూనోపమం బాటచేక.

మ॥ విలిఖింపంగ నశక్యమై తనరు పూఁ విల్కాని చేయమ్ము లీ
లల నొప్పారెడి సీత జంఘలకుఁ బోఁ లం జూచి విద్వాంసు లా
కలనం దెల్పెడి శాలిగర్భము నివంఁ గంబుక మహాగ్రాహముక
దెలుపం గల్గెడు మోదమేది? త్రిజగఁ ద్విఖ్యాత వీరోత్తమా! ౭౨౪

తే॥ కలికి సాబగు నీరోమోరు, పులకుఁగవులు, నహజముగఁ దెల్పు కదళికాఁ స్తంభములను
తొలుతనె జయించె నన వేఱుఁ తొడరి తెలుప, నుపమ లేదయ్యెజగమునఁ నూహసేయ

తే॥ కంచుకము దాల్చు చక్రవాఁ కముల సౌరు, పసిఁడిగిండ్ల మెఱుఁగును. పరఁగఁగల్గు
కుచభరంబున నసియాడిఁ కునియు కౌను, కలదు లేదను తత్త్వంబుఁ కరణి నొప్పు.

డి॥ సౌవ్యవజాలముక జగతిఁ సాదనచేసి గడించి బ్రహ్మయుక
నిష్ఠుఁ డెచ్చులాడులనుఁ నేర్పున నృప్తి యొనర్చుచుండ విధి

బోష్టి తను ప్రకాశమున ♦ నొప్పుగఁ గానఁగరాదు కౌను నే
నుష్టుగ నంటియే కలుగు ♦ చొప్పు గ్రహింతు నిజంబు పావనీ! ౭౨౫

ము॥ వటవత్త్రంబును వెండిపల్లి యరమున్ ♦ వర్ణాటఁ డంకించి వ్రా
యుటకుం గూర్చు పటంబు నద్దము కవి ♦ ప్రోక్తంబులై యుండు ని
చ్చొట సవానిని పోల్చి పల్క నుపమా ♦ స్తోత్రంబులొ మైథిలీ
పటు భవ్యోదర పద్ధతిం గనినచోఁ ♦ బ్రజ్ఞాధనీ! పావనీ! ౭౨౬

శా॥ సంద్యావర్తపు మధ్యరంధ్ర మది గాం ♦ చక్ష సౌరుగా నుండినన్
నింద్యంబౌ నుపమానమా గుణవతీ ♦ నిమ్న స్ఫుర న్నాభికిన్
సంద్యోతంబగు ద్యో నదీ విమల వా ♦ సన్సంభూత జావర్త మా
సంద్య ప్రక్రియఁ గాంచినాఁడ నది యె ♦ స్నన్ వచ్చు దత్సామ్యమున్.

తే॥ తరుణి నూఁగారు నాప్రాణధార యనియె, తలఁపు మది కౌనులతయెగు-దలకుఁబ్రాణి
యలమ నొఱగనీకుంచు మాఁతాకుఁబోలు, ననుచుఁ దెలుపంగఁదగునాశుఁగాత్మజాత!

చ॥ దళముల రాపిడిం దనువు ♦ దద్దురు వోవున యన్న శంకతో
జలజము నుండి వెల్వడిన ♦ సాగరకన్యకకున్ వళిత్రయం
బీలఁ గల ముద్దరాండ్ర నసి ♦ నింపును సాంపు హరించు కీరితిన్
సులలిత రీతి వ్రాయు జయ ♦ నూచక రేఖిలొ నాఁగఁ బొల్పెడిన్. ౭౩౨

చ॥ కనకపుగిండ్లు పోల్పడవు ♦ కందుకముల్ సరిరావు చక్రవా
కిని జత పొందియుండదు చి ♦ గిర్చిన పూవుల కుచ్చు లారహిం
గాన వెడనీరు కాయలును ♦ కూడవు పో చదరంగకాయలుం
బాసరపు కల్కిచన్నలకుఁ ♦ బోలిక కప్పడదయ్య నింతకున్. ౭౩౩

ఉ॥ లేవెదు రిక్షుదండములు ♦ లేమ భుజంబుల సాటి యెంచి నే
నావించి తత్తన్ గనుల ♦ నశ్రులు రాల్చుచు నుండుఁ గాని యా
దేవి భుజంబు సాటియగు ♦ తీరు గనుంగొన నేరనైతి వా
పోవక యుక్కు గుండియను ♦ పొందినఁ గాదె వచింప నిమ్మగున్. ౭౩౪

తే॥ అతివ ముంజేలికిని సామ్య ♦ మరయలేదు, దిరిసెనయును కాశ్వమై ♦ పరఁగు మకర
వీణియయు సరికాదిఁకఁబృథివియందు, సౌష్ఠవము మించి యొకఁడున్నె ♦ సౌష్ఠవంబు

తే॥ ఎఱ్ఱకంకేలి చివుళుల ♦ నెన్న నేల? కల్ప కిసలయములు నవ్య-కమలజములు
నందెలు ధ్వనింప నందమా ♦ నడుగు జతకె, సాటిరావనఁ గేలకుఁ ♦ జాటఁదగునో.

చ॥ చిలుకల ముక్కులున్ జెలువ ♦ నీత నఖద్యుతిఁ బోలలేవ యం
చలికులవేణు లాలిగొన - నమ్ముఖవై రము నూని కిన్కమ్మెఁ

జిలుకలు నేటికి విడక - స్త్రీల ముఖంబులె యంచు దొండలం
దొలుచుచుఁ దృప్తినొందుననఁ - దూకొని సామ్యమికెందు దెత్తునో? 232

చ॥ కర చరణంబులం దనియఁ - గాంచెడుచో మదిఁ దట్టుచుండుఁ దా
మరసము లట్టులే చెలువ - మంగళ కంఠము గాంచువేళ నె
చ్చరముగఁ బోక వృక్షమును - శంఖము జ్ఞప్తికి వచ్చుచుండు నా
సరసిజనేత్ర యందమును - సాటి గనుగొని నిశ్చయింపుమా. 23౩

తే॥ వెలది నోటికి బగడంబు - బింబ ఫలము, నెఱ్ఱగలువ బూరుగుపువ్వు - నింద్రగోప
మును పలాశసుమంబుఁ దెల్లని వెయగుట, నుపమకాలేవు తననోరె-యుపమయగును

తే॥ ఎఱ్ఱ యమృత మెఱ్ఱని తేనెయిలను లేవు, తలఁచు మాత్రాన నవ్వ మో - దంబు నిడవు
తెఱవ యధరంబునకు సాటి - ధరణి లేద, యేది చెప్పిన గౌరవ - హీనమ చుమి. 2౪౦

ఉ॥ జానకి దంతపాళికిని - జాజులు ముత్తెనరుల్ స్ఫుటంబులై
జానగు నెమ్మి యీశల పి - సాళి బుడంబులు సాటి యన్నచోఁ
దేనియతోడ వారిధి మ - థించి గ్రహించిన వెన్నతోడ నా
మానిని వాక్యజాలము స - మానము చేసి వచించుటేయగున్. 2౪౧

ఉ॥ ఊసర వెలియున్ దిల ను - మోన్నతియున్ మఱి నీరు గుబ్బియున్
నాసికతో సమాన మన - నాణెముగా జిగి లేదు వానికి
వాసపు చిత్రకారుఁడును - వ్రాయఁగలేడట గాన జానకి
నానను గాంచియే ననుపు - నౌరు నెఱుంగ నగున్ మరుత్పుతా! 2౪౨

ఉ॥ వంగిన వంగ చిక్కుదును - వ్రాలనుశ్రీయును ముంతమామిడిన్
పొంగుచుఁ జాటి బాలకులు - పోలికగాఁ గొనువారు పండితో
త్తుంగులు పల్క వెఱ్ఱులని - త్రోవఁగవచ్చును కుండలంబులే
యంగన వీనులై జనన - మందె బురాత్త తపః ఫలంబుచే. 2౪౩

ఉ॥ శ్రీవతివోలె నల్లనయి - ఊరపయోనిధిఁ బోలఁదెల్ల నె
యేపగు వాలు వాఁడిమి జ - యించిన కన్నుల మేల్గిరిమన్
దేవకుఁ దేవ గాఁగ వెయి - తేపలు చూచిన దృప్తి లేదు నీ
చోపమమా నముద్రమితి - యూహకు నందదు పోల్చి తెల్పఁగన్. 2౪౪

ఉ॥ సామ్య మొకింత యుండినను - చాటి వచింపఁగవచ్చు సాజమై
శమ్యములైన పోలికల - రాణ రహింపదు పూవు టమ్ములన్
గామ్యముగా రహిందొడుగు - కాముని చావము రెండుకొమ్ములన్
సమ్య గుఢారతం గొనవు - జానకి బొమ్మల పోల్కిఁ దెల్పఁగన్. 2౪౫

చ॥ చెలువము గల్గు తామరల - సిగ్గిలజేయు పదంబులొప్పు నా
చెలువ లలాట లావణిక - నీమ ద్వితీయవిధుండు కాంచి నీ
గ్గిలి నెఱ పున్నమందునను - గీడ్పడి యెల్లదినంబు తెచ్చు త
గులు గొనఁడేని వానినొక - కోపునఁ బోల్పుఁగవచ్చు మారుతీ! 2౪౬

ఉ॥ వారక కానఁజేరు పిద - పక్ష వనజాక్షికి దువ్వి పేరలం
కారము సేయుచుండు చెలి - కఁజెలు లేరుగదా? యటుండ నా
వారిజనేత్ర నై జమగు - వక్రత నొందిన ముంగురుల్ మనో
హరిత నొప్పు; నీలమణి - యందము నొల్లవు సాటిగాఁ గొనక. 2౪౭

అ॥ వానమబ్బుచిగురు - వంగిన విండ్లు ము, నై న వస్తువుల ని - శాధిపతిని.
గూర్చి బ్రహ్మచేసె - గొమ్మ నెమ్మొము నీ, వచటఁ గాంచు నప్పు - డరయఁగలవు

ఉ॥ సన్నని వస్తుజాలమును - సాంద్రముగా నొనరించినట్లు మ
బ్బు న్నెఱిగట్టి తావియును - పొందఁగ ధూపమువెట్టి క్రమ్మఱక
జెన్నుగఁ గప్పునీట జిగి - చేసి రుటంబుగ మోపు గట్టి సం
పన్నత ప్రేల వైచిన క్ర - మంబున నొప్పుఁ గురుల్ వెలందికీ. 2౪౮

చ॥ కమలము ముండ్లు గల్గినది - కంజవిరోధికి మచ్చయుండు నీ
క్రమమునఁ జూడఁ జూడఁగ జ - గమ్మున మేలగు వస్తుకోటి యం
కము నొకటేని పొందినవి - కాని విదేహతనూజ యెట్టిలో
పము పహియింపకుండునది - పావని! కాంచియె నిశ్చయింపుమా. 2౪౯

ఉ॥ అద్రిజలోనుగాఁ గలుగు ♦ నంగన జాతికి నుండఁదగ్గ సా
ముద్రక లక్షణంబు లవి ♦ పూర్తిగ లక్ష్మికి నుండఁబోవు త
దృఢ గుణంబులెల్లఁ బరి ♦ పక్ష దళక గడియించి చెందె నా
భద్ర గజేంద్రయాన నవి ♦ పావని! నీకట నానవాళ్లగుక. 2౫౦

ఉ॥ పిల్లనగ్రోవి కోకిలము ♦ వీణియ కీరము గోరువంక నా
నెల్లడఁ గప్రవాక్కులకు ♦ నేర్పడఁ బోలిక గూర్పు వస్తువుల్
కొల్లగఁజేసి యానలువ ♦ కోమలి వాక్కులఁ గూర్చె; బోలిక
జెల్లరె! యింతదాఁక మఱిచేయఁడు చేయునో యేమొ మీఁదటక? 2౫౧

మ॥ పరఁగక జానకి కప్రవాక్కులకు నౌ ♦ పమ్మంబు లాద్రించుచో
దొరకుం డేనియ పాలు మున్నగునవా ♦ త్రోవక నిచారింప దే
వరలాహరము గల్గుఁగాని యవి జి ♦ హ్వందృష్టి గావించు నా
మారువౌ వాక్కులఁబోలె నించునొకొ సర్వాంగీణ సౌహిత్యముక. 2౫౨

సీ॥ సారసాశరముల ♦ సంచరించుటయందె, యలవాటుపడిన రా ♦ యంచగములు

నారై న లేజవ్వ ♦ నంబున నిలసిల్లి, వనములఁ దిరుగు హా ♦ స్తినచయమ్ము

తీరై న నడకలఁ ♦ దీరినవని నీత, నెమ్మి నడకఁ బోల్పు ♦ నమ్మతింప

ధారావిశుద్ధిచే, ♦ సారుగాఁ జదువంగ, విన నింపుగూర్చు క ♦ విత్వముల్లు

తే॥ పండితవరేణ్యులు రచించు ♦ పద్యగతులఁ, బోలియొయ్యారమును సొంపు ♦ పొంపుగలిగి
యుల్లసిల్లును జానకీ ♦ యువతి నడలు, పరమ పావన చారిత్ర! ♦ పవనపుత్రి! ౭౫౪

సీ॥ మూచి చిగుళ్లు ని ♦ మృళముగ నెల్లప్పు, డొక్కటే తీరున ♦ నుడలేపు
బంగారు వెతఁజెంది ♦ వన్నియ చెడిపోవు, రత్న కాంతులు మగ్గి ♦ రాపునొందు
సౌదామినియు విని ♦ శ్చలత నుండఁగ జంకి, మొగుళుల డాఁగురు ♦ మూఁతలాడు
వనజముల్ వెనుకంజ ♦ వె చి నీటను డాఁగు, నీత మైచాయకు ♦ స్థిరముగాఁగ

తే॥ నొక్కటేనియు నుపమాన ♦ మొత్తిపలుకఁ, దగినయదిలేదు తెలుపంగఁ ♦ దలఁపుగొన్నఁ
దని శరీర వర్ణమె చుమీ ♦ తనకు సాటి, యనఁగవచ్చు జగద్దేయి! యాంజనేయ! ౭౫౫

శా॥ ఈ లోకంబున జానకిం దొరయు స్త్రీ ♦ లే లేరు లేరంచు నీ
వాలోచించి దృఢాత్మకుండవయి న ♦ మృగ్గీతి నన్వేషణ
లోలత్వంబున నేగి ధాత్రిసుత నా ♦ లోకించి యా చాయగా
నీలో నమ్మిక దోచుచోఁ గదిసి మ ♦ న్నింపంగ మాటాడుమీ. ౭౫౬

చ॥ జనకుని యాగముం గనెడి ♦ చక్కటిఁ గొళికుతోడ వచ్చు నాఁ
డనువుగ మేడమీఁద నడ ♦ యాడుచు నుండిన యామెఁ గాంచి నే
మనమున నారటంపడితి ♦ మానిని మిన్నయు నన్నుగాంచి కం
తుని పరి కోర్వలేక నిసి ♦ దూపిలు చుండెను దానిఁ డెల్పుమా. ౭౫౭

మ॥ భవకోదండ విఖండన క్రియను ని ♦ ర్వర్తించు టాలించి యా
నవ కందర్బుడె యానొ కాఁడొ యనుమా ♦ సంబయ్యెఁ గాకున్న నూఁ
కువ జీవంబుల వీడనుంటి నని నా ♦ కుండెల్వెఁ దర్వాతఁ దేఁ
కువ నీవార్తను నమ్మకంబొదవ వా ♦ క్రువ్వందగున్ మారుతీ! ౭౫౮

మ॥ ఘన మత్త ద్విప కుంభయుగ్మము క్రియన్ ♦ గర్వంబుతో నొప్పు స్వ
స్తన దుర్గంబుల మోవలేక యనదై ♦ జవ్వాడు మధ్యంబుతో
జనకాస్థానముఁ జేరవచ్చు తరుణిన్ ♦ సౌదామినీ వల్లికన్
గను విన్నాణము గూడ నాయమకు వే ♦ డ్కం డెల్పుమా మారుతీ! ౭౫౯

ఉ॥ కానకు నేగుడెంచు తఱిఁ ♦ గాంతయు వెల్వడ నింతదాఁక న
న్మానముతోడ సాకుఁ బరి ♦ ణామ సుఖంబులఁ గూర్చుచుంటి వీ

- పై సధికార్తి గూర్పఁ జల ♦ పట్టితివా? యన నాభుజంబులకా
మానుగఁ గూర్చుకొంచు వ్యస ♦ నమ్మును పూనుట జ్ఞప్తిసేయుమా. 2౬౦
- ఉ॥ రాజ్యరమం ద్యజించుచు న ♦ రణ్యము చేరఁగనున్న నాథ! నీ
ప్రాజ్య సుఖంబు లన్నిటికి ♦ భంగము నేఁ గలిగింతునేమో? నక
ద్యాజ్యముసేయ సర్వము ను ♦ ఖాస్పదమై చనునేమో? యంచు నా
యుజ్యముకై తలంకి నెగు ♦ లొందిన చందము డెల్పు మారుతీ! 2౬౧
- చ॥ పురమును వీడి కానలకుఁ ♦ బోయెడివేళ సుధాంశు మండలం
బారసెడు కోట వాకిలికి ♦ నొప్పుగ వచ్చెడు మున్నె సాదముల్
విరనిరవోవ నిల్చి 'యట ♦ వీసలి యెంతగ దవ్వు' యన్న భూ
వర తనుజాతకిద్ది విను ♦ వాసము పుట్టఁగఁ బల్కు మారుతీ! 2౬౨
- మ॥ అని యిరీతిగ నానవాళ్లు గల వా ♦ క్యంబుల్ నిరూపించి పా
వనికికా ముద్రిక నిచ్చి కార్య మెదియుం ♦ బ్రత్యూహము ల్లేక గ్ర
మ్మర గావించి ప్రమోదదాయవయిర ♦ మ్మా యంచుఁ బల్కు మరు
త్తనయుం డాదట మొక్కి రామ కరుణా ♦ దర్శింపఁగె వెల్వడె. 2౬౩
- మ॥ పర దేహ క్షీతి వాహినీ హలమునకా ♦ భంగించి భాస్వద్యత
స్కర సన్యంబులఁ బంటవెట్టుటకు ను ♦ త్సాహంబుతో నంగదా
ద్యరి దుర్వారులు కీశరాడ్వరుని న ♦ ప్రాశ్వాస్వయాబ్ధిక్షపా
కరులకా వీడ్కొని మొక్కి వెల్వడిరి వ్య ♦ గ్రస్ఫూర్తి గుప్పించుచుకా.

౧౧ బిలనిర్గమన పటలము. (౭౪)

- తే॥ తరణిసుతుని యాదేశ మ్మాఁ దలను దాల్చి, యంగదాదులు వెడలు నానంతరంబు
తక్కు దిశలకు విసతాది ♦ తరుచరులును, పరపు నుత్సాహగరిమతోఁ ♦ బంధనమైరి.
- తే॥ తక్కుదిశల కేగినవారిఁ ♦ దడవనేల? పట్టుదలతోడ దక్షిణా ♦ పథముఁ జేరు
నంగదాదులు చనిచని ♦ యవనిజాత, వెదకు తమితోడఁ జేరిరి ♦ వింధ్యగిరిని. 2౬౬
- ఉ॥ * చెందిరవన్నెతో మణుల ♦ చెన్నగు కాంతులతోడ సాంద్రమై
సందియ వన్నియం జలుకు ♦ చక్కని యంబరమట్లు వెల్లుచుకా
జందురు నిర్హరంబులను ♦ సర్పచయంబులఁ బొందియుంటచే
నిందు ధరాగ్రచూడమను ♦ నేడ్డెఱ నొప్పిన వింధ్యఁ జేరుచుకా. 2౬౭
- మ॥ గిరి కుహరంబులుకా మణి వి ♦ కీర్ణ విభాసిత సానుదేశముల్
గురు శిఖరంబులుకా వెదకెఁ ♦ గోతుల మూఁకలు పెక్కు నాళ్లకే

నరయంగరాని యా కుధర ♦ మంతయు నొక్క దినంబులోననే
పరవుచు నెందు చూచినను ♦ వానర సేనయె తోచునట్లుగాఁ. ౭౬౫

చ॥ పుడమికిఁ జేలయా నుదధి ♦ పొంకము నొందిన కీశరాజి యా
పుడమికుమారి మించులను ♦ భూషలఁ దాల్చిన కారుమబ్బు నా
నడరు కురుల్ ప్రకాశిలు వ ♦ రాంగిని రాముని రాణి రోయుచుఁ
విడువక వేనటం గొనక ♦ వింధ్య గిరింద్రముఁ జుట్టి రత్తతీ. ౭౬౬

ఉ॥ కొందఱు వ్యోమమందెగసి ♦ కొందఱు డిగ్గుచుఁ గొంద తెక్కుచుఁ
గొందఱు కుంజముల్ గుఱాలు ♦ కొందఱు శుద్ధ జలాశయంబులఁ
గొందఱు నిర్ఘ్నీ దరులఁ ♦ గోరిక రోసిరి చూడకుండు తా
వందునఁ గల్గినేని యది ♦ యంబుజ సంభవు నృప్తి కానిదే. ౭౭౦

చ॥ పృథివికి మేల్మొగూర్చి ఫల ♦ విస్తృతిచే బాగడొందు దక్షిణా
పథమున మైథిలిక వెదకు ♦ వానర వీరులు, కారు మబ్బులుఁ
బ్రథితముగా లులాయములు ♦ భాసిల గుర్రెఱుంగంగరాని య
వ్యధమున నొప్పు నర్మదను ♦ వేగము డాసిరి ప్రీత చిత్తులె. ౭౭౧

క॥ అంచలు క్రిడించెడి ప, ట్లంచితముగ దేవకాంత ♦ లాడెడు చోట్లుఁ
గాంచిరి మధువానిన యళి, నంచయములు రొదలు సేయు ♦ సముచిత తలముల్.

సీ॥ ధరణిజాన్వేషణ ♦ తత్పరులగు కపుల్, నల్ల సైకతమును ♦ నొరు కురులు
సీలాలకములను ♦ రోలంబ సంతతుల్, ముసరిన ముఖ తామ ♦ రసచయములఁ
దరఁగలు త్రోవఁగా ♦ దరుల నరులుగాఁగఁ, గొదరు ముత్తైములను ♦ రదనములను
హంసయానంబుల ♦ హరిణ నేత్రంబులఁ, గనిన వారలె కాని ♦ కలికిమిన్న

తే॥ గాత్రమును పూర్ణముగ నెందుఁ గానరై రి, తవిలి మదకరులును కరీ ♦ బువులు గలిసి
మదము తోడఁ గ్రీడించు నర్మదను దాటి, యవలికిం బోయి రెల్లెడ ♦ నరయు నాన.

ఉ॥ రత్న మయూఖరాజి జిగి ♦ రాజులు శృంగములందు పుట్టుచుఁ
బ్రత్న పథంబులఁ వఱులు ♦ పావనులంబఠఁ బొఱు నిర్ఘ్న రుత్
నూత్న రుచుల్ తొలంకు నుమ ♦ నో వర ఘేటము హేమకూటముఁ
యత్నముతోడఁ గీశులు ధ ♦ రాత్మజ రోయఁగఁ జేరి రాదటఁ. ౭౭౪

తే॥ పరినరంబుల యందున్న ♦ తరులు గిరులు, తక్కు వస్తు జాలంబులు ♦ తమ నిసర్గ
వర్ణముల వీడి యపరంజిచవిది వెలుంగు, చుండుఁ గాన స్వర్గంబుతో, నొప్పుమీఱు

తే॥ అవటవసియించుమృగపక్షినిచయములకు, నందుగల హేమరజముపై ♦ నంటికొనఁగ
మోతవరదలి వస్సువుల్ ♦ మోతయు లేలఁ, గాంచినమయంబులై ప్రభాకరములయ్యె.

క॥ బంగారు రేణువులతో, రంగారు జలంబు పద్మ • రాగ మణులతో
డం గూడి పాట నగ్నిఁ గ, రంగిన బంగరువువోలె • రాజులు గిరియుక్

222

తే॥ కప్ర ము విద్యాధరాంగనా • గానరవము, నిర్జరీ నటచ్చరణ స • న్నియతరవము
ఘంకృతులు గర్జనములు ప్ర • క్షీర్ణ మగుచు, హేమకూటంబు గౌరవ • హృద్యమయ్యె

తే॥ దనుజు వానస్థలం బిందు • తనరు ననుచు, ధరజ గన్పడునంచు మో • దమున నుబ్బి
కొంద రాడిరి నెగసిరి • కొంద టసుర పైని కోపానఁ గనులెట్లు • పఱచినారు. 22౯

తే॥ ఈమహీధరమున గోల • నేణనేత్రఁ, దెలియఁగలము రాముని చింత • దీర్పగలము
పొదఁ డనుచు నుల్ల ముప్పొంగ • వెదకఁగోరి, గిరివరం బభిరోహించి • క్షీణవరులు. 2౩౦

తే॥ జరగు చుండఁగఁ గని కరి • శరభ సింహ, భల్ల శార్దూల నికరముల్ • భయము నెంది
పొదలఁ దూఱుచు నుండఁగఁ • బూవుఁజోడి, వెదకి కానఁగ నేరక • వినువు పుట్ట.

ఉ॥ అంబర చుంబితం బయిన • యగ్గిరి యంతట రోసి క్రూర స
త్త్వంబుల కాకరంబయిన • పర్వత మియ్యది దైత్యనాథు వా
సం బిట లేదటంచుఁ గపి • సత్తము లయ్యెడనుండి క్రిందికిం
బంబిన చండ వేగమున • వచ్చిరి క్రమృతి దేవిఁగానమిక్. 2౩౨

తే॥ అంత నంగదాదులు సైన్య • సంతతిఁగని, మీరు పడమటి తీరంపు • మేదిని ధ
రముల వెదకి మహేంద్ర పర్యవ్రాజమునందు, మమ్ము గలిసి కొనుం డని • నెమ్మి నంపి.

ఉ॥ పావని జాంబవంతుఁడును • వాలిసుత ప్రభృతుల్ జగీషువుల్
ధీవరు లొక్కఁజాచుఁ దొలి • దిక్కుగఁ బాయ వహించి పోవుటకు
ద్రోవను వారి శూన్యమయి • దుస్తరమై హరిదశ్వఁడేనియుం
బోవఁగ జంకు కొంకు గొను • పోట యెడారిని గాంచి రొక్కెడకు 2౩౪

చ॥ మృగములు లేవు పక్షులును • వృక్ష లతాదులు లేవు రాలు నీ
ఱుగఁ బయి కేగుచుండు సట • రోసిన వెల్లినినుండి వచ్చునే
తేగ యగు వస్తువైనఁ బడి • తెల్ల పదంపడి బూది యాచు నా
శుగమునఁ జేరి పై కెగయు • నూళ్ళు రజంబగు; వేఱు లేదటకు 2౩౫

చ॥ తెలియక యేగినట్టి కపి • ధీరుల యింద్రియ రాజి బెగ్గిలక్
దెలివియు నామమాత్ర మగు • దేరఁగ గాత్రము లుక్కి దుష్టిల్
బాలుపటి తప్తకుంభమున • బ్రుంగి తపించెడు పాపులంబలెక్
వెలవెల పోయి తాపమున • వెక్కినపాటు వహించి రయ్యెడకు. 2౩౬

ఉ॥ నాల్కలు వెల్లఁబెట్టి చర • ణంబులు బొబ్బలు వగైవఁ క్రుక్కులుచుక్
బల్కుఁగ లేక కాలిడఁగ • బాధలు నొందుచున్నదానిపోలుచుక్

నిల్కడ దప్పి బాణలిని ♦ నివ్వరి పేలల మాడ్కి మాఁడుచుక
బెల్కుటి జీవితాశలను ♦ వీడిరి తప్పెడు త్రోవ లేమిచేక. 2౮2

ఉ॥ ఆశ్రయమంద నీడ యిసు ♦ మంతయు లే దనువున తొటంగుటే
ప్రశ్రయమందఁగాఁ దగిన ♦ పద్ధతి యంచుఁ దపించి తీసిచే
నేత్రమ మందియైన వెలి ♦ కేగఁ దలంచి కడంక నేయఁగా
నాశ్రమరీతిఁ గన్పడె గు ♦ హఃముఖ మొక్కటి యంత వారికిక. 2౮౩

చ॥ ఎడరునఁ గల్గు నీయెడరు ♦ నేక్రియ దాటఁగ జాలు వారమో
పుడమికుమారి నేపగిదిఁ ♦ బోయి కనుంగొను వారమో కటా
యెడవు నెట్లెట్టులో కడచి ♦ యేగి గుహః ముఖమందు చొచ్చినక
బడలిక వోవు భూసుతను ♦ బాలిశుఁ డచ్చట దాచెనేమొనో? 2౮౪

చ॥ అని పలువంతలం బడుచు ♦ నా కపిముఖ్యులు తమ్ము భాస్కరుం
డనువుగఁ బట్టి దప్పికయు ♦ నాఁకలి దీటఁగ మ్రుంగు నన్న భీ
తిని గొని నేమమందు పగి ♦ దిం గని చీకటి గుంపు లిచ్చటక
దనుకఁగ డాఁగె నన్న క్రియఁ ♦ దారు గుహంగని చొచ్చి ర త్తటిక. 2౮౫

ఉ॥ పోయిరి కొంతదవ్వు మఱి ♦ పోవఁగలే కడుగై నఁ బెట్టఁగాఁ
బోయిన మార్గముక మఱియుఁ ♦ బోవఁగ మార్గము తోఁపలేదు వ్రే
గై యిరవొంది పేరి విల ♦ యంబు గడింపని చిమ్మచీకటిక
దాయము నొంది యొండొరుల ♦ దాయఁగఁ జూడఁగలేక యూర్పుచుక.

క॥ కర్తవ్యంబును విస్మరించి తత ది ♦ గ్రాంభంతాత్ములై భీతిమై
నార్తతాణపరాయణాత్మక! జగ ♦ త్రాప్తాప్రియా! కావవే
మూర్తంబై తగు కాళరాత్రి పగిదిక ♦ మ్రొంగించి బాధించు నీ
యూర్తిక మాన్పఁగ నీవ దిక్కని కపుల ♦ ప్రార్థింపఁగా నాతఁడుక. 2౮౬

క॥ మీఁకుక జీవము లిచ్చెదక దిటవుమై ♦ మీరెల్లరుం గూడి నా
తోఁకం గట్టిగఁ బట్టికొంచు వెనుకక ♦ దోయంబుగా రండు శో
కాకంపంబులు మానుడం చతఁడు హ ♦ స్త్రాంభోజముల్ చాచి ఘో
రాకారాంధక మార్గముల దడవె నం ♦ ప్రార్థించి సీతాపతిక. 2౮౭

తే॥ అశుగ సుతుండు దొడ్డ దే ♦ హంబుతోడ, మెఱుపుఁబోలిన పోగుల ♦ మిసిమి తనకుఁ
ద్రోవఁ జూపుచుఁ జీకటిఁ, దొలఁగజేయ, వేగ నడచెను ప్లవగులు ♦ వెంబడింప. 2౮౮

కపులు స్వయంప్రభ మేడను కాంచుట.

చ॥ కపులు మిఠంబులో నడచి ♦ కాంతి జగ త్త్రయి కిచ్చుచుండు నా
భయమునొచ్చి పాలవ వి ♦ ధమ్మ నొనర్చు పురంబో? వర్ణముం

ద్రవగొను చందమొంది జిగి ♦ రాజిలు లచ్చి మొగంబొ? నా ననం
తననము గూర్చు పట్టణము ♦ దాపునఁ గాంచిరి మోదితాత్మలై. ౭౯౫

ఉ॥ కల్ప కుజంబులం జెనయు ♦ కాంచన వృక్షములున్ మనోహరా
నల్ప జలాశయంబులు మ ♦ హా రజత స్ఫుట గోపురంబులున్
వేల్పులు విస్మయంబుగొను ♦ వేశ్యములున్ దనరారఁ గ్రవ్య భు.
శ్చిల్పి మయుండు స్వేచ్ఛగొని ♦ చేసిన యప్పుర మెన్న శక్యమే? ౭౯౬

తే॥ ఇంద్రు నమరావతియు దానికీడు గాదు, సూర్య చంద్రుల కాంతలుఁచొరకయున్న
సౌధ శిఖర ఖచిత మణి ♦ జాలకాంతి, చీకటులఁ దోలుచుండు ని ♦ శ్లేషముగను.

చ॥ తగ భువి సంస్తుతించు బహు ♦ దాన విహర్తల భూమి భర్తలం
బొగడిన సత్కవీంద్రుల న ♦ మున్నత గేహములందు పచ్చపా
న్న గలును కీలు మంచములు ♦ నాణెపు వస్త్రములున్ సుగంధముల్
జిగిబిగి నుండు పోల్కి విల ♦ సిల్లెను తత్పర వై భవ క్రియల్. ౭౯౭

చ॥ పనగొన గల్లుగల్లు ను ర. ♦ వంబుల నించెడు గజ్జె లందియల్
మిసిమిగలట్టి పాదముల ♦ మించి చరించు వరాంగనామణుల్
రసికత గల్లు పూరుషులు ♦ రాజిలకుండుటచేత నప్పురం
బసువులు లేక ముద్దయిన ♦ హాటకపుత్రిక నాఁగ భాసిలెన్. ౭౯౮

చ॥ అమృతముకంటె నింపయిన ♦ యన్నము ద్రావిడ భాషఁబోలు రు
చ్యములగు తేనెలున్ సురయు ♦ స్వాదుఫలంబులు తావినించుచున్
దుమదుమ లాడు జిహ్వలకుఁ ♦ ద్రుష్టను డుల్చు విధాన నొప్పుచున్
శ్రమగొని వచ్చు వారలకు ♦ స్వాగత మిచ్చుచు నుండె నయ్యెడన్. ౮౦౦

మ॥ హనుమ జ్ఞాంబవ దంగదాదులు ముదా ♦ యత్తాత్మలై యీపురిన్
మన శత్రుండగు రావణాసురుని న ♦ ద్దంబుండఁగా నోపు నీ
తను కాంచంగలమంచుఁ గొతుకముతోఁ ♦ దద్వార సీమన్ సుఖం
బునఁ జొత్తెంచిరి వీఖులం దిరిగి రా ♦ మోదంబు క్రుంగంబడన్. ౮౦౧

తే॥ నరులు సుఖలును లేరు దానవులు లేరు, ప్రాణులును లేవు రూప చిత్రములు లేవు
మఱియు యాథార్థ్య వస్తువు. ♦ తెఱఁగు లేదు, వట్టిపురమునఁ దిరుగాడఁ ♦ వానరాలి.

సీ॥ నడబావు లుండెను ♦ నలినాకరములుండె, చావులు వెదజల్లు ♦ తావు లుండె
నుత్పలాక్షుల మంజు ♦ లోక్తులఁ దెలిపెడి, శుక పిక శారికా ♦ నికరముండె
గలహంసలుండె ద. ♦ త్కలీత సుఖంబుల, ననుభవింపంగఁ దొ ♦ య్యలుట లేరు
నానరు లాపుర ♦ వైఖరి యంతయు, నరసి మామూదృశ్యమనుషుఁ దలఁచి

అ॥ భోగి భూమి యనుచు ♦ బుద్ధి నూహించుచు, నగును కాదటంచు ♦ సరగలి గొని
తుదకు నిద్రి శుద్ధ ♦ పదము స్వర్గంబని, నిశ్చయించి మఱియు ♦ నిలకలేక ౮౦౩

సీ॥ స్వర్గలోకమె యైనఁ ♦ జూపు గలుగలేదు, జన్మముల్ నద్విధి ♦ జరుపలేదు
రణరంగమున నన్న ♦ రణమొందఁగాలేదు, జరిగిన విషయముల్ ♦ మఱవలేదు
సందేహమును నిమి ♦ వత్సంబు నున్నది, స్వేదంబు నున్నది ♦ చిత్రమయ్యె
నని తీచ్చ వడఁగ ఋ ♦ తౌఘ్యుఁ డిట్లను రాము, దేవిఁ దెచ్చిన దొంగ ♦ పావి కపటి

తే॥ మనలఁ దగిలింప నుంచిన ♦ మాయ గుహయె, గాక వేతేది? మన పాప ♦ కర్మ వశతఁ
జక్కితిమి తప్పికొని పోవుచెన్ను లేదు, చావు దప్ప దనుచు నోరుచప్పరించె. ౮౦౪

సీ॥ పావని యది విని ♦ భల్లుకేంద్రుని గని, మరలి వెల్వడుట దు ♦ సరముగాఁగఁ
దోచిన సగర పు ♦ త్ప్రౌలఁబోలె భాత్రిని, త్రవ్వి బలముచేసి ♦ తలఁగి పోద
ముటు గాదయేని యీఁపముమాయ లొనరించు, దనుజుల మ్రుందించి ♦ తలఁగి పోద
మంతరిక్షంబున ♦ నన నదిమేలని, యంగదాదులు పొంగి ♦ యంగవింపఁ

తే॥ బట్టణంబు లోపలి యెల్ల ♦ భాగములును, వనచరులు పరీక్షించుచుఁ ♦ జనుచునుండ
వినుత తపమె శ్రీరూపంబు ♦ గొనియెననగ, నొప్పుజటిలస్వయంప్రభ ♦ నొకటఁగనిరి.

సీ॥ తరుణి వల్కలములఁ ♦ దాల్చి చక్రంబుల, పగిది బంగరు గిండ్ల ♦ భాతి నమరు
సాలిండ్లపైఁ బైట ♦ వన్నె తొఱఁగి ధూళి, పటలి గప్పఁగ నొప్పు ♦ వాసియుండ
రక్తాంచలంబులై ♦ రాజులు నేత్ర దృ, ప్తులు నాసికాగ్రంబుఁ ♦ జూచుచుండఁ
బద్మాననంబున ♦ భాసిల్లి శ్వాసంబు, నణఁచి మధ్యం బెగ ♦ యంగ నిలిపి

తే॥ కేలుదమ్ములఁ దొడలపైఁ ♦ గీలుకొలిపి, శత్రు వట్కంబుఁ గూల్చియఁతుములగల్చి
సాంద్ర దీర్ఘ కోమల శిరోజములు జడలు, కట్టి వ్రేల నిశ్చల రీతిఁగ్రాలుచుండె. ౮౦౬

ము॥ కపు లామెం గని భక్తి భావన నమ ♦ స్కారంబు గావించి మేల్
తపముం బూనిన యీమెయే నిజము సీ ♦ తాడేవి యంచుబ్బి మో
ద పరీతాత్మకులై సమీరనుతుంచె ♦ తన్నిల్చి వీక్షించి యీ
యవయే జానకి యానాకో తెలుపవే ♦ యున్నరత నాతం డనుక. ౮౦౭

ఉ॥ జానకి యంగ చిహ్నముల ♦ జూనుగ రాముఁడు తెల్పె పాననొం
డేనియు నీమెయందు రహి ♦ యింపవు పెక్కు లిఁకేల? యెమ్ములం
బూనుచు దండ ముత్తైములు ♦ పోహణ చేసిన దండతో నమం
దేని విదేహరాజ్యుతకు ♦ నీయమ సాటి యనంగఁ బోల్పదుక. ౮౦౮

చ॥ అని వదిలియంచుండఁగ స్వ ♦ యంప్రభ యోగ సమాధినుండి మే
ల్కని యెదుర్గం గలట్టి కపి ♦ కాంతులఁ గిన్న వహించి చూచి కాం

చన మయ పట్టనంబునకుఁ ♦ జక్కఁగ వచ్చిన మీఠా లెవ్వఁ
ప్పనికయి యిందు వచ్చితిరి ♦ పల్కుఁడి యన్న వచించి రివ్వెధిక్. ౮౦౯

ఉ॥ రావణుడ౯ దురాత్మకుఁడు ♦ రామునతి౯ హరియించె మాయచే
దేవిని రోయఁబంపె జగ ♦ తీధవుఁ డాతని దూత లేము ధ
ర్మావన దత్తు నాజ్ఞగొని ♦ యద్రులు కానలు పట్టనంబులు౯
భూ వివరంబులు నైమకఁ ♦ బోయెడు వారము సత్తపస్విని! ౮౧౦

తే॥ అనుడు నామెయిలేచిప్రియంబుమీఱఁ, గాంచి మీరాకశుభమగుఁగొక యనుచుఁ
గనులనుండి ముద్రశ్రువుల ♦ గాఱుచుండ, నొక్క యుత్కృత జనియింపఁనుత్సహించి
క॥ పలుకుఁడి రాఘవుఁ డెచ్చటఁ, గలఁడని ప్రశ్నించునంత ♦ గాడుపుకొడుకా
జలజాక్షికి రాముని కత, దెలిపె నమ స్తంబు మిగులఁ ♦ దేటపడంగ౯. ౮౧౧

తే॥ విని స్వయంప్రభ నాతప ♦ మినకులేశు, చరిత వినుటచే ఫలియించె ♦ శాప మీఁగె
ననుచు స్నాన పానముల మృష్టాన్నములను, తనియ నిడె మృదువాక్కులఁ వనచరులకు.

తే॥ అంత మారుతి యామెకు ♦ నర్థిమొక్కి, నీదు పేరేది? యీ పురి ♦ నేత యెవఁడు?
తపము సేయఁ గారణమేమి? తల్లి! తెలుపు, మనుడు నయ్యమ యిట్లుఁ హనుమఁగాంచి

ఉ॥ ఏణ ముఖుండు దొడ్డ దను ♦ జేంద్రుల శిల్పి మయుండు గేహ ని
ర్మాణ విశారదుండు జల ♦ మారుత భోజనుడై తపించి నం
త్రాణ పరాయణుం డయిన ♦ బ్రహ్మ వరంబున నీ పురంబు గీ
ర్వాణులు మెచ్చఁగాఁ గొని ప్ర ♦ వాసము మాని వసించె నియ్యెడ౯. ౮౧౨

ఉ॥ దానవుఁ డంత హేమ యను ♦ దాని సురాంగనఁ బొందఁ గోరి నే
దానికిఁ బ్రాణమిత్ర నగు ♦ దానను కావున నన్ను మిక్కిలి౯
దీనత వేడ నాయమను ♦ దేవజగంబుననుండి తెచ్చి యీ
మానిత కందరాన గుణ ♦ మానితుఁ జేర్చితిఁబేర్చి గూర్చితి౯. ౮౧౩

ఉ॥ కూరిచినంత హేమఁ గవ ♦ గూడి సురారుల శిల్పి ప్రేమ దై
వాట జలాశయంబులను ♦ పర్వత కందర సీమల౯ మనో
హరి హిరణ్మయంబులగు ♦ హర్మ్య తలంబులఁ జాలకాల మి
చ్చారతిఁ దేలుచుండఁ జెలి ♦ సంగడి పాయక యింద నిల్చితి౯. ౮౧౪

చ॥ నిలిచిన యంత దేవగణ ♦ నేత యొకానొకనాడు నాదు నె
చ్చెల్లి వసియించు చోటఁజిగి ♦ చిందఱతో నరుడెంచి యంతట౯
బలియుని దైత్యకాదువును ♦ వజ్రముతోఁ దెగటార్చి హేమపైఁ
దలకొని నీవొచ్చినది ♦ తప్పని కోపము చేసె మారుతి! ౮౧౫

ఉ॥ కోపముచేసి హేమఁగని ♦ కూడని యీపని యెట్లు కూరెనో
దాఁపక తెల్పుమన్నఁ గను ♦ దమ్ముల సంజ్ఞను విద్రుమోష్ఠి నక
జూపుచు దీనిచే నయిన ♦ చొప్పుని చెప్పిన నన్ను గాంచి యా
గోపతి యింద యెంటిమెయి ♦ గొండలమందఁగఁ జేసె నానతిక. ౮౧

ఉ॥ ఆనతిసేయ నాతని ప ♦ దాంబుజ యుగ్మము మీఁద వ్రాలి నా
పై ననుకంప యుంచి చెడు ♦ బంధ విముక్తి యనుగ్రహింపవే
నా నతఁ డక్కనుక విడిచి ♦ నాతిరొ! రాముని యాజ్ఞ వానరుల్
జానకి రోయ రాఁ దొడరు ♦ నద్గతియంచు వచించె నాయనా! ౮౨

చ॥ ఇచట భుజింపఁగా ఫలము ♦ లిచ్చ కొలందిని గల్గుఁ బూయఁగాఁ
బ్రచుర పరీమళంబులగు ♦ బంధుర గంధ కలాప మబ్బుఁ బు
ష్పచయము భూషణంబులును ♦ వన్నియ వల్పలవెన్నియున్న రో
యుచు భవ దాగమంబు పొలుపొందఁగఁ గోరి తపించుచుండితిక. ౮౩

చ॥ అధిక విశాలమైనది గు ♦ హాంతర మంబర వీధి కేగుటే
విధమె యెఱుంగలేను దయ ♦ వేడెడ మీర లనుగ్రహించినక
బధము లభించు నేఁ డనబ్ర ♦ భంజన నూనుడు లేమఁ గాంచి నేఁ
బ్రధిత హితంబు చేసెద న ♦ పార గుణాలయ! చూచుచుండుమా! ౮౪

చ॥ అనవుడు సంధతామనము ♦ నందు మునింగి మనుంగ నున్న మ
మ్మనువున నీలంబున ద ♦ యామతిఁ గాచితి వట్ల యిప్పుడుక
పనితను మమ్ముఁ గావ నొక ♦ పద్ధతి చూడుమ యంచు వానరుల్
పనివడి వేడెడ మారుతి య ♦ పార కృపారసమూర్తి యంతటక. ౮౫

చ॥ భయపడనేల యంచు మృగ ♦ వల్లభుఁబోలెఁ బరాక్రమించి య
మ్మయ ఘనమండలంబు నడు ♦ మానము బిట్టవియంగ వర్ధిలక
మయిమయి కందరంబు పయి ♦ మాడుగు ఫట్టని ప్రీతి ది క్కటుల్
పయికోని నిండ గ్రావముల ♦ బ్రద్దలు వోయెను తిప్పు తిప్పునక. ౮౬

చ॥ వడిగొనఁ జూచు కేలు నిజ ♦ వక్త్ర గుహా నిశితోగ్ర దంష్ట్రులక
వక్షువునఁ గ్రూలఁ బైకి వెలు ♦ వడ్డ మరుత్సుతంఁ డప్పు డొప్పె ముక
పుడమి సముద్ధరించు తఱిఁ ♦ బొల్చిన యాది వరాహమూర్తి కై
వడిఁ గనుఁగొన్న చిత్తములు ♦ భ్రాంతియు నబ్రము తిచ్చ యొందఁగక.

మ॥ అరవిందాననపృష్ఠియం దమరు ర ♦ వ్యాది గ్రహభిష్ఠ
స్ఫుర దాశ్శశ శిరోగ్రముం బొడిచి నం ♦ కోటిల్లు సామీరి, యు

ర్వర పాదత్రయి వేడి యంత జగదా ♦ క్రాంతంబుగాఁ జెంచు శ్రీ
హరి పాదాంబుజముం బలెక వెలిగె న ♦ త్యాశ్చర్య సంధాయుడై.

తే॥ ఇట్లు బిలము భంజించి పై ♦ కెగసి దానిఁ, బడమటి సముద్రమునఁ బాఱవై చివ్రశయ
జలద నినదంబు పగిది గర్జనము చేసె, నమర నిచయంబు భయ విస్మయంబు లొంద

చ॥ బిల నగరంబు పశ్చిమ కృ - పీటనిధిం బడి యుండు నేటికిఁ
బిలమను పేరి దీవియయి; వేడ్క-స్వయంప్రభ శీతవర్షులక
బిలముననుండి భూస్థలికి - వెల్వడఁ గల్గిరి; హేమ యున్న వే
ల్పుల నగరంబు చేరఁ దల - పోసి వరాంగన కాంచి మారుతిక. ౮౨౪

తే॥ గురు గుణంబులఁ బెక్కుభంగులను మధుర, వాక్కుల నుతించి మేరునావర్ణపు త్తి
యగు స్వయంప్రభ మేలు మీఁకగుతమనుచుఁ, బలికి దేవలోకమునకుఁ బయనమయ్యె

తే॥ వీరులగు కపుల్ హనుమంతుఁ, వివిధగతులఁ, బొగడుచుం బాదచారులై ♦ పోయిపోయి
యమల జలపూర్ణమైన ప ♦ ద్మాకరంబు, నరసి చేరంగ భానుఁ డ ♦ స్తాదిఁ జేరె. ౮౨౫

౧౨ మార్గాన్వేషణ పటలము. (౫౫)

తే॥ చేరి వానర పుంగవుల్ ♦ చేర లొడిసి, జలములం ద్రావి తటములఁ ♦ గలుగు తేనె
పండ్లు మెనవి విశ్రాంతికై ♦ పండి నిదుర, నేయు నచటికి వచ్చె దై ♦ తేయుఁ డొకఁడు.

తే॥ పాడవునం బర్వతంబు రూ ♦ పునఁ బయోధి, హింసలను సమవర్తియు ♦ నీడుకారు
క్రౌర్యములకుఁ గాణాచి రా ♦ క్షునుఁడు చండ, కోపుఁడై కాలకూటంబు ♦ కోపుగలిగి

తే॥ వారివాహములను వాని ♦ బాహుయుగ్మ, మొరయుకతమునజాటుతుం ♦ పురులుమేన
ధారగాఁ గాఱ నుదక పా ♦ తంబుతోడఁ, జెలఁగు నడగొండయన వచ్చెఁ బొలనుదిండి

౮౨౪ వేల్పులకును మొదటి ♦ వేల్పులకును గెల్వ, రానివాఁడు దురభి ♦ మాని యెదురు
వారు లేని మత్త ♦ వారణ లీలను, తిరుగుచుండు వాఁడు ♦ దిమ్మరీఁడు. ౮౨౫

తే॥ పుష్కల సుతుండు ధూముండు ♦ పూర్ణ గర్వి, ధర్మచింతనపరులు ప ♦ భశ్రమంబు
వలన నిదించు వారలొ ♦ వానరాలిఁ, గాంచి విధివశమున వారికిడకు వచ్చె. ౮౨౬

తే॥ ఈ తటాకంబు నాదని ♦ యెఱిఁగియుండి, వచ్చి నిర్భీతి నిట్లున్న ♦ వారలెవరు?
చావఁదలఁచిరేయని యుగ్రఁచంచలుడయి, గాఢముష్టినంగదుని వఃక్షంబుఁబొడిచె.

తే॥ అంగదుఁడు నిద్రమేల్గని ♦ యనురఁగాంచి, పం క్తిముఖుడని శంకించి, పట్టి యాడ్చి
మాటు బెబ్బ యొకండీయ ♦ మడిసె వాఁడు, విలవిలం దన్నికొని నాల్కఁ నెడలఁ బెట్టి

తే॥ వజ్రహతిఁ గూలు పెనుగొండ ♦ పగిది సనుర, చావుకేకతో మేదిని ♦ సంచలిషవఁ
బడఁగ నిద్రలో నుండిన ♦ ప్లవగులెల్ల, లేచి పొలనుదిండి శివంబుఁ జూచినార్యు. ౮౨౭

క॥ మారుతి తారాసుతుఁ గని, యీరక్కనుఁ డెవ్వఁ డిచటి ♦ కేలా వచ్చెన్
బోరం గారణ మేమన, నారఁగ నేనెఱుంగ ననుచు ♦ నంగదుఁ డనియెన్. ౮౩౯

చ॥ అది విని జాంబవంతుఁడు మ ♦ హాబల నందనుఁ గాంచి యిట్లనున్
మదయుతుఁడైన వీఁడు బలు ♦ మానిసిడిండి దురాత్ముఁ డీ జలా
స్పదమునఁ గాచియుండి యిట ♦ వచ్చిన ప్రాణులఁబట్టి మ్రొంగుచున్
గొద వదలించుకోఁ దొడఁగు ♦ క్రూరుఁడు ధూముఁడు నాఁగ నందఱున్.

చ॥ ఇతనిని పోలు రక్కను లి ♦ కెందఱు గల్గుదురో? దురాత్మకుల్
మతకరుతాట నేమఱిన ♦ మాఁడ్తురు మేల్కొనియుంట భావ్యమా
వితమని ముచ్చటాడుచును ♦ వేడుక నుండఁగఁ దొలైసం ద్విషాం
పతి యుదయించె రాఘవుని ♦ పత్నిని రోయఁగఁ బోయి రాకపుల్. ౮౪౦

ఉ॥ ఉన్నత సైకతస్థల ప ♦ యోధరముల్ వికచాంబుజాన్యముల్
తిన్ననియత్పలాక్షములు ♦ తేటగు మాక్తిక దంతపాళి యా
పెన్నది కుంటఁ బెన్ననది ♦ బిత్తరి నాఁ గనుపట్ట రాము నా
పెన్నది తీరమందు కపి ♦ వీరులు రోయుచుఁ జేరి రిమ్ముగన్. ౮౪౧

ఉ॥ రేవులలో మయూరములు ♦ రెచ్చి నటించుచునుండు చోటులన్
దీవులలోఁ బరీమళము ♦ తేనెయుఁ జిందు వనంబులుండు నా
తావులలో వినిర్మల త ♦ టాకములన్ స్ఫటిక స్థలంబులన్
దేవులలో వినుత్సవముఁ ♦ దీపిక రోసిరి వానరోత్తముల్. ౮౪౨

చ॥ లలిత సమీర పోతకము ♦ లం జనియింపఁగఁ జేయు నంచ డో
లలఁ బాలుపారు నిర్మల జ ♦ లంబుల మజ్జన మాచరింపఁగాఁ
దొలఁగని జన్మ దుఃఖములఁ ♦ దోర్చి సుఖంబులఁ గూర్చు పెన్నన
బృలిముఖు లొయ్యనం గడచి ♦ వచ్చిరి దక్షిణ తీర భూమికిన్. ౮౪౩

ఆ॥ నదులు గిరులు ఝరులు పొదలును దరులును, దెరువులును మఱువులు ♦ నరసికడచి
ముగితి కేగునట్టి ♦ పురుషులకరణి ద, ♦ శార్ఙ్గ దేశమునకు ♦ జరిగినారు. ౮౪౪

తే॥ చంపక ద్రుమములచేఁ బ్ర ♦ శస్తి గాంచి, వివిధ ఫలవృక్షములచేత ♦ వినుతిగన్న,
యాదశార్ఙ్గ దేశంబెల్ల ♦ నరసి శుక్రఁ, డుదితుఁడైన విదర్భకుఁ ♦ గదలినారు. ౮౪౫

తే॥ పల్లవలై యూరూరును ♦ ప్లవగవరులు, వక్షుమన జన్నిదంబులు ♦ వఱలుచుండ
గేల దర్భలఁ గొని ముని ♦ వాలకమ్ము, లూని నెదకిరి రాఘవ ♦ ధ్యానమొప్పు. ౮౪౬

తే॥ శాలి పండువిదర్భ దే ♦ శమును దాటి, యాత్మరూప జిజ్ఞాసా మ ♦ హాత్ములైన
తపసి వరులు మిక్కిలి యున్న ♦ దండకాఖ్య, వనమునం బ్రవేశించెను ♦ వనచరాలి. ౮౪౭

తే॥ బయలి యింద్రియ జ్ఞానంబు ♦ పరపుచున్న, నంతరింద్రియ శక్తుల ♦ నణచుకొన్న
బుష్టులు గల దండకాటవి . యెల్ల వెదకి, ముండకాటవి చేరిరి - ముదిత వెదక. ౮౪౯

ఉ॥ అందలి సారసాకరము - లందమరాంగన లెల్ల నిత్యమున్
జందన లేపముల్ తొలగ - స్నానముచేయుటచే జలంబులున్
గందము నొంద మీలు తమ - కంపును వీడుటఁబట్టి పక్షులున్
జెందపు వానిఁ గై కొని భు - జించెడు కోరిక మానసంబులన్. ౮౫౦

చ॥ హితముగఁ గోడకాండ్రురకు - నింపును గూర్పంగ నెంచి కిన్నరీ
వితతులు వీణమీటుచును - వేడుకఁబాడ వియోగినీ సతుల్
పతులఁ దలంచి కుంది మది - వాడఁగ నశ్రులు రాల్చు దజ్జలం
బతితరమై మతంగజము - లాడు మడుంగులు గల్గు తావులున్. ౮౫౧

చ॥ కలువలఁబోలు మోములు పి - కంబుల గేరు మనోజ్ఞ కంఠముల్
చిలుక వజీరు తూపులనఁ - జెల్లిన చూపులు మారు చాపమున్
గెలిచిన భూలతల్ మధుర - గీతములుం గల నుందరాంగనల్
చెలుపుగఁ బోక మాఁకులకుఁ - జేర్చిన డోలల నూఁగు తావులున్. ౮౫౨

తే॥ అరసి *పంచ సంస్కరణార్థమైన దీర్ఘ, కుంతలంబు లొప్పారు కా - కుత్తున దేవీ
గనఁగలేక యమ్ముండక - వనము గడచి, పాండుగిరికి వేగమ చేరె - బువగచయము.

తే॥ అల త్రివిక్రమపాదాబ్జ ♦ మందునుండి, గంగ యందేదుముకుచున్న ♦ కరణి దోచ
వెలయు నగ్గిరిగనచుం ♦ బిత మహాన్న, తంపు శిఖరంబుఁ జేరెనుఁతరుచరాళి. ౮౫౪

తే॥ చంద్రచంద్రికలను గేలి నలుపునట్టి, ప్రబల కాంతులతో నొప్పు ♦ పాండుశిఖరి
పంక్తికంఠుని త్రొక్కిన ♦ పరమశివుని, పర్వతమువోలఁ దెల్లనై ♦ పరిధవిల్లె. ౮౫౫

తే॥ అమృతవాణి సరోజాక్షి యనఘు దేవి, నెచ్చుటచటఁ జూడఁగ సంశయించువారొ
యచ్చటచ్చట గాలించిఁయరసి కానఁ, జాల కగ్గిరింద్రము వీడిఁచనిరి కపులు. ౮౫౬

తే॥ భువనకంటకుడైన దా ♦ నవవిభుండు, జానకిం గొనిపోవుచో ♦ జాతీపడిన
పుష్పహారమో యననొప్పిఁపాలుపు మీఱు, గౌతమీనదిఁ గీళ్లుటఁకాంచినారు. ౮౫౭

చ॥ పాలుపగు వీచికాచయము - ముత్తైమువంటి విశుద్ధ నీరముం
గలిగిన గౌతమీనదిర - కంబుగ జన్నపుసాల దున్ను నాఁ
గలి మొనఁ జిక్కివెల్వడిన - కన్యను రక్కసిముచ్చిలింపఁగా
నలఁగిన భూమిదేవి నయ - నాశ్రుల ధారయొ నాఁగ రాజితె ౮౫౮

* కాండవేయుట, చొల్లము పెట్టుట, కీలుగంటు వేయుట, కొప్పుపెట్టుట, ప్రజ్ఞాబడ అనునవి
స్త్రీశివంచ నసంస్కరణములు.

ఉ॥ కాంచన రత్న జాలములు - కన్నులు పండువుగాఁగ వీచికా
సంచయ మూడ్చితేరఁ బెలు - చుక గమకంబుల వచ్చు గౌతమి
గొంచక చూడనొప్పె ధరఁ - గొల్చెడు దారమొ గృధ్రరాజు రా
త్రించర రాజుతోఁ బెనఁగి - త్రొందిన మాక్తికహారమో యనఁ. ౮౫౯

శా॥ న్యాయాన్యాయవిచక్షణుల్ పవగు లా ♦ నందించి గోదావరీ
తోయంబుల్ దగఁ ద్రావి తత్పరిసరో ♦ త్తుంగ ప్రదేశంబులక
దోయం బొప్పంగ జానకి వెదకి యెం ♦ దుంగానఁగాలేక మా
ర్గామానంబును లేక స్వర్ణనది డా ♦ యంబోయి రుగ్ర త్వరక. ౮౬౦

చ॥ పనుపును నల్పు వన్నెగల ♦ బంభరముల్ బకముల్ మరాళముల్
నసి నడయాడు తేత్రములు ♦ చల్లని తావులు నీటివట్టులుక
వినవిన నేగి చూచి మఱి ♦ వేడ్కఁ దరించుచు నారికేల వృ
క్ష సమితి నిండు ధాత్రితిల ♦ కంబు కుళిందము దాఁటి యంతటక. ౮౬౧

ఉ॥ కొంకణదేశముక గడచి ♦ కోరికఁ బశ్చిమవార్ధి చేరువక
వంకలు డొంకలుక వెదకి ♦ వారక యంబరమంటి యేగి యే
ణాంకుని త్రోవ నడ్డు శిఖి ♦ రాగ్రము లొప్పంగ దేవపూజ్యమై
క్రుంకుడుగట్టు నాఁ జను న ♦ రుంధతి శైలము జేరి రవ్వలక. ౮౬౨

ఉ॥ అచ్చటఁ గాంచి యందమున ♦ కందము గూర్చెడు నీత లేమికిక
నొచ్చి తరించి భిల్ల తరు ♦ ణుల్ తమ తేనియ నిచ్చి గొల్లతల్
తెచ్చిన చల్ల మార్చికొను ♦ తేటగు పచ్చల కొండ సానువుల్
చొచ్చి ధరాత్మజక వెదకి ♦ చూచిరి మల్లీరి వేంకటాద్రికిక. ౮౬౩

శా॥ జ్ఞానుల్ మానులు బాసవాలులు మరు ♦ న్నారీమణుల్ సాధు ల
జ్ఞానుల్ సాపులు సర్వమానవులు త ♦ వైశ్చలేశు నారాయణుక
జ్ఞానాతీతుని గొల్చువారు విలస ♦ చ్చార్చిత్రులై వేడ్క న
జ్ఞానం బూడ్చెడు పుణ్యతీర్థములలో ♦ స్నానంబు గావించుచుక. ౮౬౪

శా॥ కామాదుల్ తెగఁగోసి యింద్రియకృతుల్ ♦ ఖండించి నిందాస్తుతుల్
సామాన్యంబుగఁ జేసి కాంతల కటా ♦ క్షప్రక్రియల్ రోసి యు
ద్దామంబైన తపంబునేసి మునిసం ♦ తానంబు గోవింద రా
ణ్ణామధ్యాన పరాయణుల్ సతత మా ♦ నందించు నాశొండపై. ౮౬౫

శా॥ కేలక లీల నుదర్శనాదికములక ♦ గీలించి భక్తాలికె
నీలాంభోద శరీరుండై వెలయు త ♦ నిత్యాంఘ్రి కంజాతముల్

పోలం దాల్చిన యగ్గిరిం గల మృగం ♦ బుల్ చెందు మోక్షంబనన్
శ్రీలక్ష్మీకు పదంబు చేరు టరుదే ♦ నేవించు పుణ్యాత్మకుల్? ౮౬౬

ఉ॥ ఆగిరిరాజముం దఱిసి ♦ యంగదముఖ్యులు చుట్టి వచ్చుచున్
యోగనమాధినుండి విని ♦ యోజిత మాధవ పాదచిత్తులై
ప్రాగఘభారముల్ తొఱగఁగ ♦ బావనులై న తపోధనాధ్యులన్
బాగుగఁ గాంచి తచ్చరణ ♦ వారిజముల్ తలసోఁక మొక్కుచున్. ౮౬౭

తే॥ కుటిల కుంతల యైన కా ♦ కుత్స్థు దేవి, నెందుఁ గనక ద్రావిడమున ♦ కెల్లయైన
వేంకటాద్రి వదలి విప్ర ♦ వేషములను, వెలలినారలు తొండ మం ♦ డలము చేర.

తే॥ దేశమంతయు నటపీఠ ♦ దేశమగుట, వ్రేల యిండ్ల ముంగిటఁ బంట♦చేలు పొనఁగు
నీర పూర్ణ తటాక కే ♦ దార వనము, లచ్చటచ్చట మిక్కిలి ♦ యలరుచుండు ౮౬౯
మ॥ పొలముల్ దున్నెడి కర్షకుల్ వృషములన్ ♦ బోఁ గోలతోఁ గొట్టఁగాఁ
గలఁగం బాఱిన హంసముల్ పవన వృ ♦ క్షంబుల్ తెగంబండి భే
దిలి యందుండి స్రవించు ద్రవ్యములు ప్రో ♦ దింగూర్చు బెంపారు పై
రుల దొమ్మాడుగఁ ద్రొక్కుచుండు నవి యా ♦ రూఢంబుగా నచ్చటన్.

తే॥ తరుణుల విశాల సుషిమ నే॥త్రములఁ బోలు, నుత్పలము లటకోభిల్లు♦చుండుఁ; జెలుల
యూరువులవంటి కడళీ త ♦ రూత్కరముల, నిద్ర సేయును పరభృత♦నీడజములు.

ఉ॥ వీధుల మ్రోఁగుచుండు బహు ♦ విశ్రుత వాద్య విరావ మేదురో
దోధము నిత్యమున్ వినుటఁ ♦ దోయద గర్జనమంచుఁ గేకులు
తేధము నొంద వంచలును ♦ ధింధిమి నాదము విన్నఁ బాఱువున్
బాధ భ్రమంబు గల్గునొకొ ♦ వాడుక యానెడఁ బ్రాణికోటికిన్? ౮౭౨

శా॥ శృంగారింఁచిన తేరులం జెనయు తేఁ ♦ జెట్లందు పూ॥బాళలన్
రంగారంగని గండు చేపలు బక ♦ వ్రాతంబుగా నెంచి భీ
తిం గాంచుం దొవ మొగ్గలం గని మహా ♦ ర్తి భేక నంఘాతముల్
మ్రుంగన్ వచ్చిన జెట్టిపోతులని ని ♦ ర్వేదించుఁ బెల్లార్పుచున్. ౮౭౩

క॥ పీతలను పట్టుకొను కడ, జాతి చెలులు ముత్తెముల ప ♦ నం గని బక నం
జాతాండములని పగులఁగ, వై తురు తా॥బేటి చిప్ప ♦ పై నజ్జతచే. ౮౭౪

క॥ లేత వయసు గల కోతుల, చేతులఁ గల పనన తొనలఁ జిట్టేగలు పైఁ
దోతెంచి మునరుఁ బుష్ప, వ్రాతమునకు మునరు బంభ ♦ రవ్రజముక్రియన్. ౮౭౫

చ॥ ధనికులతో గృహస్థులగు ♦ ద్రావిడపండితపాళితోడ ని
ర్ధనులకుఁ గామితార్థముల ♦ దండిగ నిచ్చు వదాన్యరాజితోఁ

గొనకొని దుష్టనిగ్రహము ♦ గోరిక నేయున్సృపాలిలోడ డీ
కొని పులుమేయఁగాఁ దొడఁగెఁ ♦ గోరిన దిచ్చెడి యాపు వెలనై. ౮౭౬

ఉ॥ మీఱిన వైభవంబు లుప ♦ మింపఁగరాని విలాసి యందు పం
కేరుహవాసినికా వెదకి ♦ కీశులు దాఁటి గమించి గొప్ప కా
వేరి పరంగు చోళ పృథి ♦ వీసలిఁజొచ్చి వనంబు లొత్తుగాఁ
బైరులు గల్గి తూట నెడ ♦ పాఱని భూములఁ జేరి గడ్డుగక. ౮౭౭

ఉ॥ వంకర టింకరై పెరిగి ♦ వ్రాలిన మ్రాఁకులనుండి రాలు తేఁ
డెంకలు కాళ్లకుం దగుల ♦ డెందము తల్లడమంద డుల్లుచుకా
వంకలు పాటు తేనియల ♦ పల్లములంబడి లేచి తుడ్పు కొం
చుంకిలి నంకటం పడుచు ♦ నాఁగక యేగిరి యూఁకి జోకచేక. ౮౭౮

మ॥ శ్రుతిగూర్చు బాసరించు నాదుక్రియ హె ♦ చ్చుందగ్గుగా మ్రోఁగ ని
క్షుతతుల్ నించిన గానుఁగులో విడుచు నిం ♦ చుఁబాలు నిండారి నం
గతమై యుండఁగఁ గాంచి యాపెనములం ♦ గాంక్షించి యుల్లంకుల
దుప్పతీతిం జొరఁబాటి చేపలట నెం ♦ దుక లేమి వేక్రమృణుక. ౮౭౯

చ॥ వికసిత పుష్ప గుచ్ఛములఁ ♦ బెల్లుగ వ్రాలిన వట్పదాళిచేఁ
బ్రకటిత గాన మాధురి వి ♦ రాజులు తోటలయందు తేనియల్
చికిచికి కాటి వెల్లువయి ♦ శీఘ్రగతిం జనుచుండఁ గీశ శా
బకములు గాంచి యేతెయను ♦ భ్రాంతి డిగంబడకుండు శాఖలక ౮౮౦

ఉ॥ కేతకి పూల దుమ్మచటి ♦ కేళివనంబులఁ బండి వ్రేలు నా
చూత ఫలంబులం దవులఁ ♦ జొప్పడుఁ బూవుల తావి పండ్లకుకా
రీతిగఁ గేదరంబులను ♦ రేగటి పంకములందు కల్వ పూ
లాతతమాటఁ బంకిలము ♦ నందలి వ్రేహులుఁ బొందు గందముక. ౮౮౧

ఉ॥ స్రుక్క వాసరుల్ వెదకి ♦ చోళులదేశము దేవిఁ గానమికా
మిక్కిలి కుంది ధర్మపథి ♦ మేటి గృహస్థులు కల్లు చేరలోఁ
దక్కకచూచి యింపయిన ♦ ద్రావిడభాషకుఁ డెంకి యంచుఁ బే
రెక్కిన పాండ్యదేశమున ♦ కేగిరి వేగ దిటంపుఁ బూన్కిమై ౮౮౨

చ॥ నోలజగంబులకా విమల ♦ నన్నుతిగాంచిన గద్య పద్య నా
టకములఁభ్యాతి నొందు ద్రవి ♦ డ ప్రకటామృతముకా జనాలి కి
చ్చకముగ నిచ్చి గారవ వి ♦ శాలత నొందిన పాండ్య దేశముకా
బంకలడలాడు పవ్విబుధ ♦ లోకము పోలుఁజనంగఁ జెల్లునే? ౮౮౩

మ॥ ఋజు మార్గ ప్రవణుల్ కపీంద్రులు మహాః ♦ తృప్తప్రభౌ పుణ్య పాం
 డ్యజగంబందు మెలంకువం దిరిగి నీ ♦ తాన్వేషణ స్ఫూర్తిచేః
 భుజముల్ పాదములుక జలించుచును నొ ♦ పృథ్వీద నిర్విణ్ణులై
 నిజ జీవాబులు వీడువారివలె గ్లా ♦ నిం బొంది రప్పట్టునక. ౮౮౪

ఉ॥ దక్షిణ వార్ధి తోయ కణ ♦ తర్పిత శీతల వాత పోతముల్
 శిక్షణ మొందినట్టి వహిః ♦ జెంది సతంబును వీచుచుండు పాం
 డ్య క్షితి దాటి కీశులు క ♦ డంకను చేరి మహేంద్రశైలముక
 లక్షణ లక్షితాంగి మహి ♦ భామణి రోసిరి యెల్ల చోటులక. ౮౮౫

౧౩ సంపాతి పటలము. (౬౬)

ఉ॥ కాంచిరి వానరుల్ కడఁక ♦ గర్జన సేయుచు నింగిదాఁక ని
 క్కించిన దీర్ఘ వీచులను ♦ కేలను చాచి కురంగనేత్ర పూ
 తాంచితగాత్ర జానకి ధ ♦ రాత్మజ యున్నది లంకయందు వీ
 క్షించఁగ రండు రండనుచుఁ ♦ జీరెడి కై వడి నొప్పు నంబుధిక. ౮౮౬

తే॥ కలిసికొనఁ బక్కి పంపిన ♦ కపిచయంబు, లన్ని దెసలను వెదకుచు ♦ నవనిజాతఁ
 గాంచనేరక వచ్చియా ♦ గ్రావమందు, కడకు సంగదాదులతోడఁ ♦ గలిసికొనియె.

తే॥ కలిసికొని యందఱుంగూడి ♦ కమలనేత్రఁ, గుటిలకుంతల నెందుఁ గ ♦ న్గనఁగలేమిఁ
 గర్జమియ్యది యని మదిఁ ♦ గాంచలేమి, దూషటిల్లుచు నాల్కలు ♦ తొట్టుపడఁగ.

తే॥ త్రేఱసంగిన గడుపు మీ ♦ టినది కాని, కార్యమో వట్టిదయ్యె రా ♦ ఘవుఁడు విన్న
 ననువులను వీడు; మనచేత ♦ నగునదేది? చెడితి మెల్లవిధంబులఁ ♦ జిట్టచివర. ౮౮౭

తే॥ పొనఁగ నిందె తపింతమా? విసముమ్రుంగి, చ త్తమా? యేదియచితంబు? చావెమేలు;
 పోయి చచ్చుటకంటె నీ ♦ భూధరమున, నిలుగుటేయుటవని వారు ♦ తలఁచుచుండ.

తే॥ అపుడు యవక పంచాన్యమా ♦ నంగదుండు, గిరులు వరుసలై యమరినఁకరణినున్న
 వనచరులఁగని తనకుఁ దోఁ ♦ చిన విధంబు, నిట్లు వాక్రుచ్చెఁ జింతాకుఁ లేక్షణుడయి

మ॥ దివియుక భూమియు నెల్లడక వెదకి నీ ♦ దేవిక నమిక్షించి వా
 చవు లూరంగ వచింతుమ య్యవనిజా ♦ సందేశము స్మికు రా
 ఘవ! యంచుం గడు జాణలంబలె నన ♦ ర్హ ప్రజ్ఞలం బల్కి యా
 పవిదిం జేయఁగలేక మాటపడఁగం ♦ బాలైతి మిప్పట్టునక. ౮౮౮

ఉ॥ చేసెద మన్న కార్యమును ♦ చేసి ముగింపము మేరమీఱు ము
 న్నే సతి గానరాదనుచు ♦ నేగి వచింపము పూనియే ననం

తానుతఁ గానవచ్చు నను ♦ ధైర్యము లేదు మరించుటే యింకఁ
మోసములేనిత్రోవ యగుఁ ♦ బోవుట సిగ్గులు పెన్న యుక్తమే? ౮౯౩

మ॥ గడువుఁ మీఱఁగఁ గార్యముఁ సమకుటం ♦ కైకోక కీష్కింధ కూ
ఱడగా నేగినఁ దృడ్డికోపపడు శ్రీ ♦ రాముండు చింతాంబుధిం
బడు నాఘోరము గాంచజాల నగుటఁ ♦ బ్రాణంబులఁ వీడెదఁ
గడు ధర్మజ్ఞులు మీరు నిశ్చయముతోఁ ♦ గర్తవ్యముం దెల్పుడీ. ౮౯౪

చ॥ అన విని జాంబవంతుఁ డిటు ♦ లాడుఁ బ్రభుండవు నీవు సన్నత్రో
వన చనువార మీవు కడ ♦ వం గని యిచ్చుట నేడ్చుచుందుమే?
మనమున దార్ధ్యమూని యను ♦ మానము మాని వినాశవార నీ
జనకునకుఁ వచింపఁ జనఁ ♦ జాలుదుమే? పలుమాట లేటికి? ౮౯౫

తే॥ వినుత విక్రమ! యువరాజ! వెనుక కేగి, తెలుపఁగా నేమిగలదు చిం ♦ తింపు మయ్య
యేము చావంగఁ దగుఁ గాని ♦ యింగితజ్ఞ!, నీవు చావంగఁ దగవు మన్నింపఁదగుదు

చ॥ అదివిని జాంబవంతుని త ♦ దన్యులఁ గాంచి వచించు నిట్టు లం
గదుండు మహాత్ములార! దరి ♦ గానక మీరు విపన్యహంబుధిఁ
బ్రదిలి మునుంగుచుండ నొక ♦ వీరునికై వడి నేను మాత్రమే
మదిమది నేగినఁ జనము ♦ మన్నననేయునె? యద్ది యుక్తమే? ౮౯౬

తే॥ పెద్ద లేమందురో యను ♦ భీతిలేక, వెంట వచ్చిన మిత్రులు ♦ మంటఁ గలియ
వీడు చావక యిటు వచ్చి ♦ నాఁడొ! యనెడి, లోకనిందకై యరిగెద ♦ నాకమునకు

సీ॥ మనమిందఱము నిందు ♦ మరణింతుమేని నా, తలిదండ్రు లెఱిగినఁ ♦ బాలియువారు
అదివిని రాఘవుఁ ♦ డతని తమ్ముండు త్రె, య్యుదురు తద్వార్త యఁ యోధ్యఁబ్రాంక
భరతాదులును తమ ♦ ప్రాణముల్ విడుతురు, వారి తల్లులు వెండి ♦ పౌరవరులు
చచ్చెడువారిది ♦ సత్యంబు సత్యంబు, చెడితిఁ జెడితిఁ జెడఁ ♦ బొడమినాడ

అ॥ పుట్టి నిల్లు తాను ♦ మెట్టిన యిల్లును, వెలుంగఁ జేసినట్టి ♦ విమల చరిత
లోకమాత సీత ♦ కాకుత్స్థ కులపత్ని, కానరాకయున్న ♦ కారణమున. ౮౯౭

తే॥ అంగదుం డోర్వలే కిట్టు ♦ లాడునంత, నిష్ఠ కడుపునఁ బుట్టిన ♦ చొప్పుగాఁగ
నల్లవారల యల్లముల్ ♦ తల్లడిల్లె, ఋక్షనాథుఁ డంగదుఁ గని ♦ యిట్టులనియె

ఁ॥ ఏవగ నెంచిచూడ మఱి ♦ యీవును నీజనకుండు రాజు ను
గ్రీవుండు దక్కఁ గీశకుల ♦ కీర్తిని నిల్పెడు వాఁడు లేడటుల్
గావున నీవు నీలుగుట ♦ గాఁదగదంచు వచించినాడ నా
శ్రీవరు చావుఁ గూర్చి యిటఁ ♦ జింతన నేయుటయేని యుక్తమే? ౯౦౦

ఉ॥ ప్రాణముతోడఁ బోవఁదగు ♦ వాడవు నీవాకరుండవే చుమీ
యేణవిలోచనక వెదకి ♦ యేడైత వానరవర్యులెల్ల ని
స్త్రాణ భజించి క్రమ్మటిలఁ ♦ జాలక చచ్చిర యంచు నాజగ
త్ప్రాణనకుం గపింద్రునకు ♦ రాణ వచింపుము మాకు మాటుగక. ౯౦౨

చ॥ అపపుడు నాంజనేయుడను ♦ నర్యమ శీఘ్రగులార! లోకమం
దున నొక భాగమేని వగ ♦ తోఁ బరికింపఁగ లేదు రాముడే
విని; మఱియింతలో గమన ♦ వేగము మాలినవారిమాడ్కి శ్ర
ద్ధను విడువారి పోల్కిని వి ♦ తాకును వేసట నొందఁ జెల్లునే? ౯౦౩

శా॥ పాతాళంబున నూర్ధ్వలోకములలో ♦ స్వర్ణాద్విపైఁ బద్మనం
జాతాండ వ్రజమందు నిబ్బరపు దీ ♦ క్షంబూని వీక్షించుచుక
నీతాదేనిని కాంతుమేని మఱి యా ♦ ష్టేషింతురే? తప్పగాఁ
జేరబందు దలంతురే? యొడయఁడుక ♦ శ్రీరామ సౌమిత్రులుక. ౯౦౪

ఉ॥ కాపున జాసకీక వెదకు ♦ కర్జుమె న్యాయము లోకమెల్లడక
దీనరమంది రోయుదము ♦ తేకువ సంతటఁ గానమేని యా
ధీవరుడౌ జటాయువు గ ♦ తించిర దారిని పోద మిప్పడీ
త్రోవఁ జరింతుమేని యప ♦ దూఱు గడింతుము మూర్ఖ పద్ధతిక. ౯౦౫

ఉ॥ నీతుల నిట్లు మారుతి గ ♦ జించి వచింపఁగ గృధరాజు సం
పాతి, యనుంగుఁడమ్ముడు స ♦ పార కృపాశుఁడు నిత్య విక్రమో
సేతుఁడు నీతిమంతుఁడు చి ♦ వేకి జటాయువుచావు వింటచే
జేరము తల డిల్ల నడిఁ ♦ జేరఁ గపిశ్వరు లున్న చోటికిక. ౯౦౬

సీ॥ ఆయతనీ రి జ ♦ టాయు వెటులఁ గూలె, సని కొట్టుకొను గుండె ♦ యొనరువాఁడు
గడగడ వడఁకు మే ♦ న్లవాఁడు పవి భిన్న, పక్షమకా శై లంబు ♦ పగిదివాఁడు
తమ్ముని చంపిం ♦ తత బలుఁ డెవడని, కన్నుల బాష్పముల్ ♦ గార్చువాఁడు
భూమిపై గర్జించు ♦ భూరి మేఘముమాడ్కి, వేదనచే బల ♦ వించువాఁడు

తే॥ గుల్మతరు లతాదులు మిట్టఁగుట్టలెల్ల, సమము లగునట్లు త్రొక్కుచుఁ జరగువాఁడు
వాయుదేవుండు బలముతో ♦ వై వ దొరలు, వెండికొండ విధంబున ♦ వెలయువాఁడు

తే॥ వచ్చి చేరఁగ బ్రవగులు ♦ భయమునొంది, పరుగులిడిరి కకాపిక ♦ బవనసూనుఁ
డుగ్రుండై నిల్చి సక్షి రూపాంది వచ్చు, మాయలాడవు నిలుమనిఁ మాటుకొనియె.

ఉ॥ మార్కొని నిష్కలంకుఁడును ♦ మాన్యుడు దుఃఖతుఁ డా ర్తిఁ దమ్మునే
సేర్కొనువాఁడు కన్నులను ♦ వృష్టిగ నశ్రులు రాల్చునాతఁడే

కోర్కెయు లేనివాడగుటఁ ♦ గొంచక యింగితవేది తత్త్వము

త్యక్తుఁడు వాయుసూతి ముఖ ♦ మందలి చిన్నె లెటింగె బాగుగఁ. ౯౦౯

తే॥ ఎఱిగి యాతఁడు డాయంగ ♦ నెదుర నిలిచి, వాయి తెఱవక మున్నె సంపాతి నాయ
నుంగుడమ్ము జటాయువునొంచి కూల్చు, శూరుఁ డెవఁడనియడిగె సామీరిఁగాంచి

తే॥ అంత మారుతీ నీదు వృ ♦ త్తాంత మిపుడు, నిజము దాఁపక తెల్పుదేనియును పిదప
జరిగిన యుదంతమెల్ల ని - శ్చయముగాఁగఁ, దెలుపఁగలనన సంపాతి - పలికె నిట్లు

అ॥ నాకు వెనుకఁ బుట్టి - నాకన్న ముందుగా, మరణమొంది యశము - ధరణి నిలుపు
నాజటాయువునకు - నన్నను భ్రాతృ వి, రహితవృత్తి నిట్లు - బ్రదికినాడ. ౯౧౦

తే॥ అనిన సంపాతి పల్కుల - నాలకించి, యడలి యో పక్షిరాజ! ద - శాస్త్వతోడ
నాల మొనరించి యతని చం - ద్రాయుధమునఁ, గాలగతి నొందెనని పల్కె - గాలిపట్టి

తే॥ విన్న సంపాతి వజ్ర ని - ర్భిన్న కుధర, భాతి భువిఁబడి వేడి ని - శ్వాసములను
వదలి ప్రాణముల్ తత్తఱ-పాటు సెంద, హనుమ పల్కు లట్లే పల్కి - యడలిబడలె

మ॥ అనుఁగా! భానుఁడు కాల్పఁ బక్షములు పా - డై పోవ నిచ్చానువృ
త్తినికెందుం జనలేక దుర్భర మహా - రిం బొంది చాకుండఁగా
నినుచే నుంతయు నొవ్వె చెందవును నీ - వేముందుగాఁ బోవు టెం
దనువా ధర్మము? చిత్రమయ్యె నిది మా - యాలోకమంచెచెడఁ. ౯౧౧

మ॥ సరసీజాసనుఁ డట్లెయుండ భువియుఁ - న్వర్గంబు నిల్పొందఁగా
వర ధర్మంబును నిల్చియుండ దివిఁ గ - ల్పంబట్టులే యుండ నం
బర వాయు జ్వలనాంబు మేదినులు స - ర్వంబట్టె యుండంగ సో
దర! నీవొక్కఁడ వెట్లు కూలితివా? చి - త్రంబయ్యె నాకియ్యడన్. ౯౧౨

ఉ॥ రంభ కనూరుచేఁ బాడమి - రాగము మీఱఁగ నిన్నినాళ్లు సం
రంభముతోఁ జరించితిమి - క్రందగు లోకములెల్ల వెండిఁ బ్రా
రంభము దోఁచె నిర్దురకుఁ ♦ బ్రాయిడియైన వియోగ మిప్పుడా
రంభయె తల్లిప్రేమగాని ♦ రమ్మన నేగితె నన్ను వీడుచుఁ. ౯౧౩

ఉ॥ వీరవరాగ్రణి! గరుడ ♦ వేగ! దశాస్త్వండు మూఁడులోకముల్
వారక గెల్పుగా కడలి ♦ పాఱక నిల్చెనె? నిల్చి ధీరుడై
పోరెనె? పోరుఁగాక! పారి ♦ పుచ్చుగఁ జాలెనె? చిత్రమయ్యె నా
గారిని పాము మార్కొని జ ♦ యంబు గడించెను ధాత్రి నేటికిఁ. ౯౧౪

తే॥ అనుచు సంపాతి పలవించి ♦ యవశుఁడై నఁ, దలరి మారుతి సమయోచి ♦ తంబులై న
పలుకులాడి యోదార్ప నాపక్షివిభుఁడు, మరల నిట్లనియె మరుత్కుఁమూరుఁగాంచి.

ఆ॥ క్రౌర్యశీలి బహుళః కపటి దళాన్యుతోః, బోరఃగా జటాయుః పునకు నేమి
హేతువోనరైః దెల్పుః వే మహాత్మక! యన, వాయుపుత్రుః డిట్లు పలుకఁదొడఁగె.

శా॥ మారామప్రభు ధర్మపత్ని మిథిలాః ట్మూనాభు సత్పుత్రి సీ
తా రామామణి దుష్టరక్షకుఁడు దైః త్వస్వామి కావించు మా
యారంభంబునఁ జిక్కి నాభు నెడఁబాః యం గల్గె నవ్వేళ లం
కారాజన్యుఁడు మ్రుచ్చిలిఁచికొని యేః గంబూనె భూమినుతః. ౯౨౦

శా॥ ధర్మాత్ముండగు నీదు తమ్ముండట దైః త్వ క్రౌర్యముం గాంచి దు
ష్కర్మ స్నీతులఁ దేర్పఁ జూచి యెటులుంః గాకున్కిఁ గోపంబునఁ
మర్మం బంట నఖాలి దూఁటి దనుజుఁ ధూర్జంతు ధాత్రీసుతా
నిర్ముక్తిం దలపోసి సంగరము పూః నెం బల్మి లంకేశుతోః. ౯౨౧

ఉత్సాహ॥ పూని వాని యరదముఁ బాడిః పాడిగఁ జేసి చేతులుఁ
మేను వాడిగోల్లఁ జీల్చిః మిగిలి దిటపు గ్రుంచఁగా
దానవుండు శంభుఁ డీయఁః దాల్చిన కరవాలుచే
నూని నీదు తమ్ము నునుటుః లూడ్చి పోయ నాపుడుఁ. ౯౨౨

ఉ॥ తమ్ముని చావుకై మిగులఁః దాపము నొందితిఁగాని రామ కా
ర్యమ్మున నశ్వరంబయినః ప్రాణములం ద్యజియించి నిత్యమో
క్షమ్ము గడించె నంచు మదిః సంతనమందెద నట్టిజన్మమే
యిమ్ముగ సార్థకం బయినః దెన్న మహీస్థలి భక్తన త్రమా! ౯౨౩

ఉ॥ రామునిదేవిఁ గావ నమః రం బానరించి రణంబునంద యా
స్వామినికై ప్రియంబుమెయిఁః బ్రాణము లర్పణ చేసినట్టి గా
రా మనుజుండు నిక్కము స్థిః రంబగు నిర్మల కీర్తి దేహుడై
భూమిని గల్గువాఁ డనఁగఁః బోలు మతోక్కటి చెప్ప నొప్పునే? ౯౨౪

ఉ॥ శ్రీరఘువీరు నెయ్య మొనః రించిన తమ్ముండు రామసేవకై
జాతించి జీవముల్ విమలః శాశ్వతకీర్తి గడించె దానిచేఁ
గూరిన నవ్వమేది? మఱిః కోరికం బొందఁగదగ్గ యర్థముఁ
గౌరవ మున్నె? సంతనముః గాంచఁగ నింతకు మించి కల్గునే? ౯౨౫

చ॥ అని వినుతించి నిర్మల జః లాశయ మందున మజ్జనాదికం
బానరిచి వెండివచ్చి ప్లవః గోత్రములార! వడిఁ ధరాత్మజా
తను వెదకంగ వచ్చితిరిః తమ్ముని వార్తను దెల్పి నన్నపా
షనునిగఁ జేసినార లొకః వంతను గూర్చిన వారె మీరలుక? ౯౨౬

చ॥ మృదు మధురోక్తుల న్నిజము ♦ మేకొని పల్కెడు వీరులార! యె
ప్పిదముగ నేకకంఠులయి ♦ ప్రేమను తారక మంత్ర రాజమున్
బదరక యుచ్చరింపుఁ డటు ♦ పావన నామము విన్న నాకు మే
లొదవును రాము నత్కరుణ ♦ నొప్పును కాలిన పక్ష యుగ్మమున్. ౯౨

మ॥ అని సంపాతి రహించి వేడుకొనఁ బ్ర ♦ తృక్షంబుగాఁ జూచు వే
డ్కును శ్రీరాముని దివ్యనామము తదే ♦ కస్వాంతులై భక్తిభా
వనతోఁ గీశులు పాడుచుండఁగ నె త ♦ తృక్షంబు లందంబుగా
దనరెన్ విన్నయమంది రెల్లరును త ♦ ద్దాస ప్రభావంబుకై. ౯౩

చ॥ సురుచిర దేహకాంతి గల ♦ సూత్రత భాషుడు గృధ్రరాజు, శ్రీ
వరుని కృపా కటాక్షము న ♦ పారముగాఁ గొని జెక్కల్కొప్పఁ దీ
వరమగు వహ్నిఁ గ్రక్కుకర ♦ వాల మొఱంగొనుపోల్కిఁ బక్షకాం
తర గత దీర్ఘ దేహుడయి ♦ తద్ద వెలింగె బలవంశులుబ్బఁగన్ ౯౩౦

ఉ॥ జెక్కలులేని యండజము ♦ జెక్కలు గొన్నవిధంబు గాంచఁగా
నక్కజమంది నందియము ♦ నంది భయంబును పొంది రాఘవున్
నిక్కపు భక్తిచేఁ గొలువ ♦ నేర్చిన వారికిఁ గల్గు లాభమున్
జక్కని కన్నులారఁగని ♦ నల్పిరి పాడుచు మోద నృత్యమున్. ౯౩౧

క॥ శ్రీరామ నామ మహిమము, నారూఢిగఁ దెలిపినట్టి ♦ యండజ రాజున్
గాతవమున మ్రొక్కి యతని, చారిత్రము దెలుప వేడ ♦ సంతృప్తుండై ౯౩౨

క॥ పలుకు నిటు మిత్రులారా!, యిలఁ జీకటిగొంగ రథము ♦ నేడ్చెట నడపం
గల యరుణుని సుతులము గ్ర, ద్దల కులమున కేలికలము ♦ తరుణ వయసునన్. ౯౩౩

క॥ సురపురిని చూచు వేడుక, నిరువురమును నెగసి యెగసి - యేగుచునుండఁ
ఖరకరుని చేరువకుఁ జను, తరుణంబున సతఁడు కాంచి - తద్దయుఁ గినిసెన్ ౯౩౪

శా॥ నాకన్నం గడు సూర్యవమం దరుగుటన్ - నాతమ్ముడల్లాడి య
న్నా! కాపాడుమ యన్న నేను తనక - న్నం బైకి వే పోయి యా
కాఁకం దాఁకఁగనీక కాచితిని తె - క్కల్విప్పి, నామేనికెన్
సోకెన్ వేడిమి జెక్కలుం గమరెనీ - ట్లోణీనలిం గూలితిన్. ౯౩౫

మ॥ పుడమిం గూలిన నన్నుగాంచి రవియుం - బూర్ణానుకంపామతిన్
బెడఁబాయంగల రాముధర్మనతి న - న్దేవీంపఁగా వానరుల్
కడఁకన్ వచ్చుచు నిన్నుగాంచి యెలమిం - గాకుత్స్థ సంగీర్తనల్
నొడువన్ జెక్కలు వచ్చుగాకని వివ - నోక్మంబు వాక్రవ్వఁగన్. ౯౩౬

శా|| నా పక్షంబులు భన్మహా కతన నం ♦ తాపించి నిట్టూర్పుతో
నీ పృథ్వీధరమందు గూలి మరణం ♦ బే మేలుగా నెంచుచో
శాపానుగ్రహశక్తుఁ డార్తజన ర ♦ ట్సన్ లోక సారంగుఁ డా
నాపూన్నిన్ వదలించి యూఱడిల వి ♦ న్నాణంబుగాఁ బల్కుచున్. ౯౩౭

చ|| చదువని మూఢులంబలెనె ♦ స్వాంతమునందున నుత్సహించి స్వః
పదమున కేగనెంచి యిటు ♦ భంగము నొందుట నీదు తస్మాకా
కిది మఱియొక్కటే? యినకు ♦ లేశుని దూతలు వచ్చునంతకుం
బదరక యుండు మాతృవధ ♦ పాతక హేతువు శీలధర్మమే? ౯౩౮

శా|| గర్వ మడెట్టివారికిని ♦ కాని గుణంబది కల్గియేచుమీ
సర్వముఁగోలుపోయితివి ♦ సత్యము వానరరాజ పూన్ని మై
సుర్వర కన్యకై ప్రభు ని ♦ యుక్తిని వచ్చును మేలుగలు నీ
కోర్వని యిట్టితీరు తగు ♦ నో? యని యమ్ముని మందలింపఁగన్. ౯౩౯

చ|| తుదకిటు జీవముల్ నిలిపి ♦ దుఃఖము లోర్పుచునుంటి నామహా
పదగని దిక్కుదోచక య ♦ పార మనోవ్యథ నొందు తమ్ముఁ డ
య్యదనున నాయనుజ్ఞ విస ♦ యంబున మీఱఁగలేక గృధ్రరా
ట్వుదమును పొందె మాచరిత ♦ పావనులార! గ్రహించినారలే? ౯౪౦

ఉ|| మీరలు వచ్చినారలును ♦ మేలిమి తెక్కలు వచ్చె నాకు మీ
చేరహి నొందితిం బుడమి ♦ శ్రీరఘరాముని సేవనేత మీ
కారయ నెట్లు ధర్మమగు ♦ నట్టులె నాకును ధర్మమాట నే
నారసినంతవట్టు తెలి ♦ యం తెలుపంగలవాఁడ నమ్ముడీ. ౯౪౧

ఉ|| దేవిని దొంగిలించికొని ♦ దిట్టరి నీచుఁడు పాపి క్రూరుడీ
త్రోవనె యేగఁ గాంచితిని ♦ దుష్టుఁడు లంకను చేరినాఁడు తా
గావలినుంచినాఁడు జన ♦ కప్రభు నందిని యందయున్న దీ
రే వగనై న నల్గి దరి ♦ యింపుఁడు కాంచుఁడు రామగేహనిక ౯౪౨

చ|| ఏగుట కెట్లు శక్యమగు - నిచ్చటి కున్నది నూఱు యోజనాల్
సాగరవేష్టితం బయిన - లంక యమండును చూడ్కి నిల్వఁగా
నీగును బెగ్గడిల్లి దను - జేంద్రుని కోప దవాగ్ని పావకుఁ
జాఁగఱలాడఁజేయు ననఁ - జాలుదురే యెవరేని చేరఁగక? ౯౪౩

చ|| నలువయు శంకరుండును చ - నంగ నశక్య మనంగనేల? క
ర్వలియును కాలుఁడుకొ జొరంగ - రాదు చరాచరకోటి లోపలక

వారిపలనున్న వెన్నుఁడు ప్ర - వేశ మొనర్చగలేడు మీరలి
 పొలుపు నెఱింగి పెల్లు దల - పోసి చనుండు మెలంకువం దగఁ. ౯౪౪
 ఉ॥ ఇందఱుఁ జేరి పోదమని - యెంచుట గూడని కార్యమాను మీ
 యందు సమర్థుడై మెలపు - నందిన యొక్కరుఁ డేగి డాఁగి యం
 దందు చరించి రామునతి - నారసి తెల్పుఁడు తన్ని దేశ మ
 ట్లాందిక గానిచో మరలి - యోషికఁ దెల్పుఁడు నా వచస్సులఁ. ౯౪౫
 మ॥ పరిపాలించెడు వారు లేమిని ప్రభు - భ్రంశంబుచే బాడి వీ
 నరవోవం జెడు గృధ్ర సంఘములు ర - ట్లానూర్చి కేఁ బోవుటే
 యురవా మీరలు రెంట నొక్కటి తగఁ - యోచించి చేయుండు ను
 సిరకీర్తి వహియింపుఁ డంచుఁ జనియె - దీవించి సంపాతి తా. ౯౪౬

౧౪. మహేంద్ర శైల పటలము. (౨౯)

ఉ॥ తప్పులు పల్కునే యతఁడు * తద్జ్ఞాఁడు గ్రద్దలజ్ఞేడు తెల్పు నా
 చొప్పునఁ బోవ జానకిని * చూడగవచ్చును రెంట నొక్కటిఁ
 దప్పక చేయఁగా వలయు * దాటుటయా జలరాశి? రాముతో
 నిప్పని దెల్పుటా? యుచిత * మెయ్యది యేర్పడ సిశ్చయింపుడే. ౯౪౭
 మ॥ త్రిజగన్మోహనుడైన రాఘవుని ను * గ్రీవుఁ వెసంజేరి భూ
 మిజ వృత్తాంత మెఱింగినంత తెలుపఁ * మేలొందుఁ గర్తవ్య మ
 క్కజమా లేవఁ బయోధి దాటి యచటన్ * ట్లాపుత్రి సీతించి నీ
 రజ పత్రక్షణ తెల్పు వాక్యముల నా * రం దెల్పు టుత్కృష్టమా. ౯౪౮
 సీ॥ గడువు కడవఁజావఁ * గడఁగినారము సిగ్గు, చెడఁ గ్రమ్మఱిల సాహ * సింది నార
 మివి రెండు తొలఁగు వాడువు విన్న వారము, సంపాతివలస నిశ్శంకముగను
 కడలిని దాటి లంకకునేగి జానకీ, బొడగాంచి రాఁగల * పుణ్యుఁ డెవఁడు?
 మా ప్రాణ మాన సంరక్షణ భారంబు, నతనిపై నుంచితి * మనిరి కొంద
 తే॥ అ సమశూరులు నీలాదు * లంబురాశి, దాటు శక్తి లేదనిరి * సంధ్రంబు దాటఁ
 గలను వెదకుదు మరలి రాఁగలనా లేనో?, యనుచు శంకింతు ననియెఁ దా*రాత్మజుండు
 చ॥ నలువ కుమారుఁ డిట్టులను - నాయనలార! త్రివిక్రముండు భూ
 న్ధి నొక కాలితోఁ గొలువఁ - దక్కొనుచో జయభేరి వ్రేసి ది
 క్కులను ప్రదక్షిణించు తఱి - గ్రుచ్చుకొనెం గనకాద్రి కొమ్మునా
 బలము చెడఁ బదం బిలుకు - వట్టెను నొచ్చుచునుండు నిప్పుడు. ౯౪౯
 ఉ॥ కావున నబ్ధి జంగఁగొని - కావలికోటను దాటి లంకలోఁ
 జేవను చొచ్చి రాక్షసులు - చేడ్పడు చేతలు చేసి జానకీ

దేవిని గాంచి వచ్చుట కు - దీర్ఘ బలంబు జవంబు లేదు నే.
నేనిధిఁ బోవనేర్తు నని - యిమ్ముగ సంగదుఁ గాంచి యిట్లనున్.

౯౫౦

ఉ॥ రాజపు నీవు కానఁ జన - రాధిక నెవ్వరి వేడువారమీ
యోజఁ దలంచుచుండుటయు - నొప్పుదు తొల్త దినేశసూతికిన్
రాజిత కీర్తిశాలి యగు - రాముని చెల్మి ఘటించి యున్న యు
త్తేజిత మూర్తి యుండఁ దెక - తేరకుఁ జిత వహింపనేటికిన్?

౯౫౧

ఉ॥ నెయ్యము గూర్చినాడు రఘు - నేతృ పదంబులఁ గొల్చినాడు తాఁ
దియ్యము మీఱ సంకరముఁ - దెచ్చినవాడు యశంబు గూర్చు వాఁ
డెయ్యెడనేని హెచ్చరిక - నేడెఱఁ గార్యమొనర్చువాడు జో
డియ్యల లేనివాడు కలఁ - డెయ్యెడ మారుతి చింతయేటికిన్?

౯౫౩

సీ॥ పవననందన! నీవు - పరమేష్ఠిపొందని, చిర జీవితమ్మును - చెందియుంటి
సకల శాస్త్రంబులు - శ్రద్ధమై బరియించి, యంచితార్థమ్ము గ్ర - హించియుంటి
వివరింప వలసిన - విషయమ్ము లనువాండఁ, దెలుపు వక్తృత్వానఁ - దేటియుంటి
కర్తవ్యములఁ బూర్తి - గావించు సుస్థిర, సకల్యుఁ డంచుఁ బ్ర - శస్తిగంటి

తే॥ జముఁడు శంకించునంతటి - శక్తిగంటి, బుద్ధి నపర విధాత యన్ - పాలుపుగంటి
రణమునందు రుద్రుఁడె యను - గణుతిగంటి, మేమెఱుంగమె నిన్ను న-మితనయ!

చ॥ అనిలమునందుగాని మఱి - యంబువులందునఁగాని యుగ్రహా
ననలమునందుగాని మృతి - నందపు దివ్యశరాళు లేవియున్
జెనకి వధింపఁజాలవు వి - శిష్ట గుణుండవు నీకు నీవ కా
కెన మఱి లేరు దాఁట రహి - యించిన నండము దాఁటఁజాలెదున్.

౯౫౫

చ॥ సులువుగ మంచి చెడ్డలను - శోధన చేసి వచింపనేర్తు వి
య్యల సనహాయ శూరుడవు - నేడెఱ శత్రుల గెల్వనేర్తు వ
గ్గలికను లంకకేగి ఘటి - క్రమ్మటనేర్తు దురంబునందు దో
ర్బలము సశింపకుండెడు న్వ - భావము గల్గినవాడ వయ్యరే!

౯౫౬

ఉ॥ మేరువుకంటె దొడ్డదగు - మేను ధరింతువు కార్య మేర్పడన్
వారిధరంబునుండి పడు - వర్ష కణంబులలోనఁ బిన్న యా
కారము నూని తూటుదువు - గ్రక్కున లీలగ నెత్తనేర్తు నీ
ధారణి సర్వముం గదిసి - తాఁకగ నోపుదు చిన్ని చేతులన్.

౯౫౭

మ॥ మఱియుం బెక్కు - వరంబులందియును సం - భావించు శీలంబ యే
డెఱ బాగోగు లెఱింగి యేర్పఱతు పృ - థీపాల ధర్మంబులన్

హరిచే నేర్చి దినేంద్రవంశజునిచే . నవ్వాలిఁ జంపింపవే
పురుహూతాశని బాల్య రోమమొకడే - బోగొట్ట మున్నోపెనే? ౯౫౮

మ॥ రణరంగమ్మునఁ దాఁచునేనియు జగ - ద్రావృతమ్ము లొక్కుమ్ముడికొ
దృణకల్పమ్ముగఁ జూచువాడ వొరులూ - హింపంగరానట్టి భీ
షణ నిస్తుల్య బలుండ వర్కుని రథ - స్ఫారోగ్ర వేగంబుతోఁ
గణకం బోపుచు నేర్చినాడవుకదా - గాంక్షించి నద్విద్యలకొ ౯౫౯

ఉ॥ సీతివధంబునకొ దిటగ - నిల్చినవాడవు సత్యశీలివికొ
నాతిసుఖంబు చిత్తమున . నాటని ధీర జితేంద్రియుండవుకొ
ఘాతిగ వేదముల్ చదివి - యందలి మర్మ మెఱిగినాడవుకొ
ధాతవు కాఁగలాడవని - ధారణిఁ బేరు వహించినాడవుకొ. ౯౬౦

శా॥ సీతాన్వేషణ కీవ యర్హుడని రాఁ జీవాక్ష సుగ్రీవులే
ప్రీతిం బ్రేరణనేయ మేలనుచు నూ - రీకారముం దెల్పుటల్
చేతంబందున నుంచినాడ వది నీ - చేఁ దీరు నిక్కంబు నీ
చేతల్ ధాత్రిని సుస్థిరంబు లయి భా - సిల్లకొ మరు న్నందనా! ౯౬౧

ఉ॥ కాలముకానిచో నణఁగిఁ జీకలము వుచ్చుగ నేర్తువయ్య! సే
రాలము కూరెనేని కడు - నాగ్రహ మందిన సింగముంబలెకొ
వాలుదు వెల్ల కార్యములఁ - బట్టి సమగ్రముగా నొనర్తు వి
ఘ్నాలి నెదిర్చి త్రోచుచు మ - హా ఫలసిద్ధిని గాంచు టబ్రమే? ౯౬౨

మ॥ అమరేంద్రాదులకై న నాదరణమై - యాదర్శమై యొప్పు శ్రీ
లముచే నుక్షమచేతఁ గామిత ిధుల్ - సాధించు ధీశక్తిచే
విమలాత్మీయక! నీకుఁ గానిపనులీ - పృథ్వీస్థలిం గల్గునే?
యమరం దెల్పఁగఁదగ్గ దొండుగలదే - యర్థంబు? వాతాత్మజా! ౯౬౩

శా॥ సీవే వారిధి దాఁటి మైథిలిని స - స్నీతిం బరీక్షించి దే
వీ వృత్తాంతము దెల్పఁగాఁగల మహా - వీరుండవై యుంటి మా
జీవంబుల్ భవదీయ హస్తగతమై - చెల్వారు మాకింక నే
త్రోవం జూపెదొ యంచు విశ్వసృజ పు - త్త్వం డధి వాక్రవ్వఁగొ. ౯౬౪

తే॥ అవసర ముఖాబ్జమం దొక్క - యంబుజంబు, మొలచుపోలికనన్ని కే - న్నొగిచిహనుమ
వానరావలి యుల్ల ముల్ - పల్లవింప, దెలిపె నీరీతిఁ దనమది - తేటపడఁగ. ౯౬౫

మ॥ త్రుటిలో సప్త సముద్రముల్ కడచి యు - ద్యోగించి లోకంబులన్
జలుల స్థిలినడంచి గెల్పు చతురుల్ - చర్చింప మిరిల్లు వి

స్ఫుట భావంబున నాజ్ఞ యిచ్చుటలు మ - త్పూర్వార్థితంబైన యి,
 ప్పటు భాగ్యంబుగ నెంచెదన్ దృఢమతిన్ - భావింప నల్పజ్ఞుడన్. ౯౬౬

శా॥ లంకాపట్టణ మధ్యతోఁ బెరికి లీ - లందెత్తునా? దైత్యులన్
 బింకంబుల్ చెడఁగూల్చి రాఘవుని దే - విం దెత్తునా? వాలుతో
 లంకాధీశుని గట్టి యీడ్చుకొని పో - లన్ వత్తునా? యేది మీ
 పొంకంబైన మనోరథంబు వడిఁదె - ల్పుం డిప్పె కావించెదన్. ౯౬౭

శా॥ మెన్నుం డేపున నొక్క పాదమునఁ బృ - థ్విం గొల్పు చందంబునన్
 గ్రన్నం గొల్చెద నీనముద్రమును ర - ఙ్గ శ్రేణికిం దోడుగా
 నెన్నన్ వేల్పులు వచ్చినన్ నలఁచి మీ - యిష్టంబు గావించు ని
 ప్పిన్నత్వంబున నుండుఁడీ సమద సం - శ్లిష్టాత్ములై వానరుల్! ౯౬౮

శా॥ భూభాగంబును ముంచఁగాఁ దొడరి యం - భోధుల్ విజృంభించినన్
 భూభాగంబె పటాలునం బగిలి పై - వ్యోమంబుతోఁ గూడినన్
 శ్రీ భూ నాయకు నాజ్ఞ పఠిములుగాఁ - జెన్నార్ సేవాబల
 శ్రీ భాసిల్లఁ దరింతుఁ దార్ఘ్యనిక్రియన్ - గ్రీడావిధిన్ వారిధిన్. ౯౬౯

మ॥ త్వరగా నుత్తరు విండు క్రమృతిలు సం - దాఁకన్ సుఖంబుండుఁడీ
 ధరణీపుత్రికఁ గాంచి వచ్చెదను వ్య - ర్థప్రక్రియన్ రానటం
 చుటిదిన్ మారుతి యెక్కెఁ దచ్చిఖర ము - ద్యోగంబునన్ లేచి వా
 నరు లాశీస్సులు సేయ వేల్పులు ప్రసూ - న వ్రాతముల్ నల్లంగన్. ౯౭౦

మ॥ జలధిం దాటఁ గుతూహలుం డయిన యా - సామిరి దైవాట స్వ
 స్థలముం గొల్వఁగ నెత్తినట్టి హరి పా - దంబట్లు తద్ధాత్రమున్
 గలయం బెంచెను శ్రీపదుండను సమా - ఖ్యా న్నూర్తి సార్థంబుగా
 నల శ్రీపాదమె సాటియా ననుచు బ్ర - హ్మాదుల్ ప్రశంసించంగన్

మ॥ రణ తేజోధిక విక్రమంబు దిశలం ♦ భ్రాజిల్లుచున్న ట్లవా
 రణ తేజోధిక విక్రమంబు దిశలన్ ♦ రాజిల్ల నాకాశ చా
 రణ తేజోధికుఁ డస్తమించు మునుపే ♦ రక్షోగణాధీశ రా
 నణ తేజోధిక పట్టణంబు వడిఁ బో ♦ వంగన్ సముద్యుక్తుడై. ౯౭౧

శా॥ పంచాన్యంబు లనేకపంబులును కం ♦ పం బొందఁ బంచాన్య నం
 శాంచత్పుణ్యని భారమోర్వక గిరిం ♦ ద్రాగ్రంబు క్రుంగార ని
 ఘ్నంచద్వాళము మేనఁ జుట్టికొని య ♦ చోచ్చ నాది కూర్మంబుపై
 నంచె నిల్చిన మందరంబుకరణిక్ ♦ సామిరి విభ్రాజలెక్. ౯౨౩

శా॥ శంపా యుక్త పయోదముల్ చరణ శిం ♦ జా నాదముల్ సేయ వ
 ర్ణింపక్ లేక నిలింపు లాతనువు ని ♦ ర్ణిద్రాత్ములై శాంచ గో
 శంపుం గంబము క్రింది తాయి యన శై ♦ లం బొప్పగా నందుపైఁ
 జాంపేయాద్రి విధమున న్నిలిచె నా ♦ సామిరి గంభీరుడై. ౯౨౪

కిష్కింధా కాండము సంపూర్ణము.

శ్రీ రామచంద్రార్చనమస్తు.

